

JAN PIETERSZ. COEN

BESCHEIDEN

OMTRENT ZIJN BEDRIJF IN INDIË

VERZAMELD DOOR

Dr. H. T. COLENBRANDER

UITGEGEVEN DOOR HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE
TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË

VIERDE DEEL

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1922

AN PIERRE CORN

INHOUD.

	Bladz.
INLEIDING	XXIII
I. RESOLUTIËN VAN DEN RAAD VAN DEFENSIE (1620—1623).	1
1620 April 21 voor Bantam. Ontmoeting met admiraal Pringh	3
1620 April 23 " De Engelschen aan boord	3
1620 April 24 " Vertooning van geloofsbriefen. — Bezending van Bantam .	4
1620 April 25 " Bezending van Bantam	6
1620 April 27 " " "	6
1620 April 28 " Blokkade van Bantam	6
1620 Mei 22 fort Jacatra. Blokkade van Bantam. — Tocht naar Manila	8
1620 Mei 26 " Schepen naar Japan	10
1620 Mei 29 " Batavia. " "	11
1620 Mei 30 fort Jacatra. Instructie der schepen naar Japan	15
1620 Juni 6 " Tocht naar Manila. — Den vrede te doen afkondigen . . .	15
1620 Juni 12 " Commissie voor Robert Adams en Willem Jansz.	18
1620 Juni 13 " Instructie voor Robert Adams en Willem Jansz.	22
1620 Juli 22 " Maatregelen tegen Franschon en Denen	22
1620 Nov. 19 " Redres van den handel in Jambi	23
1620 Dec. 17 " Schip <i>L'Espérance</i>	26
1620 Dec. 19 " "	26
1620 Dec. 25 " Schepen naar de Molukken en tegen Bantam	27
1620 Dec. 26 " Regeling van den handel in de Molukken, Amboina en Banda	28
1621 Jan. 1 " Gecommitteerde raden in de Molukken, Amboina en Banda	33
1621 April 13 " Regeling van den handel ter kust van Coromandel	36
1621 Juni 8 " Besluit omtrent Robert Grave	38
1621 Juni 22 " Antwoord op protest van Robert Grave	39
1621 Juni 22 " Protest aan Robert Grave	44
1621 Juni 24 " Order aan de kooplieden in Atjeh	46
1621 Juni 29 " Protest aan Robert Grave	47
1621 Juni 30 " Tweede tocht naar Manila	48
1621 Sept. 21 Batavia. Tocht naar Goa	50
1621 Sept. 27 " " "	52
1621 Oct. 2 " " "	61
1621 Oct. 6 " " "	62
1621 Oct. 11 " " "	63
1621 Oct. 27 " Antwoord op punten van beklag der Engelschen	67
1621 Nov. 8 " Regeling van wederzijdsche belangen in Jambi	76
1622 April 25 " Tocht naar de kust van China	81
1622 Mei 21 " Redres van den peperhandel in Atjeh	88
1622 Aug. 16 " Bantam. — Vloot voor Goa	85
1622 Aug. 19 " Vloot voor Goa	87
1622 Aug. 20 " " "	91

	Bladz.
1622 Aug. 22 fort Batavia. Vloot voor Goa	98
1622 Sept. 6 " Schepen naar patria	95
1622 Oct. 13 " Bantam	95
1622 Nov. 8 " "	100
1622 Nov. 16 " Jambi	101
1623 Jan. 20 " Engelsche restanten in de Molukken, Amboina en Banda	102
II. SENTENTIËN (1613—1622)	105

PRESIDENT EN RADEN (1613 Dec. 4—1618 Nov. 22).

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	
1613 Dec. 4 voor Bantam. Dirck Reyniersz.		B ¹⁾		onachtzaamheid . . .	107
1613 Dec. 4 " Dirck Jansz.		B L		verwonding	107
1613 Dec. 4 " Goert Jansz.		L ²⁾		disrespect	107
1613 Dec. 4 " Meus Simonsz.		L		insubordinatie . . .	107
1614 Oct. 28 Bantam. Jacob Boelen		L		mestrekken	108
1614 Oct. 28 Jan Gout		L H		beleediging	108
1615 Jan. 3 (Verhoor van Francisco de Mora) ³⁾					109
1615 Jan. 5 (Nader verhoor van denzelfde)					111
1615 Jan. 9 (Confessie van Lucas Lemon)					111
1615 Jan. 15 Lucas Lemon		Z		manslag	112
1615 Febr. 6 Abraham Pietersz. Pos		Rest.		part. handel . . .	112
1615 Febr. 6 Willem de Kock		" "		"	112
1615 Febr. 6 Willem Huygen Bolck-vanger		T		aanstoetelijk gedrag .	113
1615 Febr. 6 Melchior van Baserode		V		dronkenschap . . .	113
1615 Maart 5 Heycke Hermansz.		B		verlaten der logo .	114
1615 Juni 24 Salvador		Rest.		diefstal	115
1615 Juli 17 voor Jacatra. Adriaen Pietersz.		L V		insubordinatie . . .	115
1615 Juli 17 Frederick Evertsz. Visdrager		L B		plichtverzuim . . .	115
1615 Aug. 25 Bantam. Willem Hendricksz.		L		wangedrag	116
1615 Aug. 25 Claes Egbertsz.		B		twistzoekerij . . .	117
1615 Aug. 25 Pieter Pietersz.		B		"	117
1615 Aug. 28 Hendrick Hendricksz.		L		dronkenschap . . .	117
1615 Aug. 28 Hendrick Jansz.		L		"	118
1615 Sept. 7 Cornolis Prins		L		verlaten der logo .	118
1615 Sept. 9 Willem Willemsz.		L B		beleediging . . .	118
1615 Sept. 9 Bartholomeus van der Leeu		L		insubordinatie . . .	119
1615 Sept. 16 Jan Gruyter		B V		wangedrag	119
1615 Sept. 19 Jan de Haen		L		ongehoorzaamheid .	120
1615 Sept. 21 Bouwen Corsz.		L		verbreking van arrest .	120

¹⁾ A = „arbeiden voor den prins”; Arq. = „gearquebuseert” worden (doodgeschoten worden met een haakbus); B = boete; G = geeseling; H = herroeping; K = kielhalen; L = de gewone lijfstraf (van de ra te vallen en „geleerat” te worden); R = roeien op de galeien; Rest. = restitutie; T = terugzetting in rang; V = verwijdering naar patria; W = worging; W V = worging en vierendeeling; Z = zwaard.

²⁾ Deze delinquent valt alleen van de ra zonder geleerd te worden.

³⁾ Tusschen ( ) zijn vermeld stukken die niet het karakter eener sententie dragen.

INHOUD.

VII

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1615 Sept. 21	Bantam.	Obbe Tongers	L	dronkenschap	121
1615 Sept. 21	"	Christiaen Christiaensz.	L	"	121
1615 Dec. 18	"	Eldert Eldersz. de Jonge	V	onachtzaamheid	121
1615 Dec. 18	"	Jan le Mair	V	"	121
1616 Jan. 13	"	Thomas Pietersz.			
		Bloock	V	conspiratie	122
1616 Jan. 13	"	Jacob Cornelisz. Aen- leger	BK	verzwijging	122
1616 April 27	Jaoatra.	Hendrick Hermansz.	L en boeien	poging tot desertie . . .	123
1616 April 27	"	Pieter Reyniersz.	Verminde- ring in gagie	luiheid	123
1616 Mei 18	"	Cornelis Jacobsz.	LB	wangedrag	124
1616 Mei 18	"	Pieter Jacobsz.	LB	"	124
1616 Mei 25	"	Aert Pietersz.	R	conspiratie	124
1616 Mei 25	"	Harmen Pietersz.	R	"	124
1616 Mei 25	"	Jan Gerritsz.	L	aan land blijven zonder verlof	125
1616 Juni 3	"	Kusnoky Itsiemon	Z	moord	125
1616 Juli 13	Bantam.	Jan Jansz. e. a.	LB	diefstal	126
1616 Sept. 21	"	Hendrick Eliasz.	L	insubordinatie	127
1616 Sept. 21	"	Willem Barentsz.	L	"	127
1616 Sept. 21	"	Guillame Anthonisz.	B	ongeoorloofd koopen van arak	127
1616 Sept. 24	"	Abraham Pietersz. Pos	B	zeeroof	128
1616 Sept. 24	"	Jacob Jansz.	TV	"	129
1616 Sept. 24	"	Reyno Lymesz.	G brand- merk R	diefstal	129
1616 Sept. 24	"	Feiko Baukes	L	dronkenschap en insubor- dinatie	130
1616 Sept. 24	"	Pieter Jansz.	L	insubordinatie	130
1616 Sept. 24	"	Oego Wilkons	L	messnijden	130
1616 Sept. 24	"	Meynert Jansz.	L	mestrekken	131
1616 Sept. 21	"	Kees Trommel	L en blok	oproerigheid	131
1616 Oct. 22	"	Arent Pietersz.	L	uitbreken uit's heeren sloten.	132
1616 Oct. 22	"	Clement Willemsz.	L	messnijden	132
1616 Oct. 22	"	Kees Trommel	R	uitbreken uit's heeren sloten.	132
1616 Oct. 22	"	Pieter Diroksz.	R	breken van 's heeren boeien	133
1616 Nov. 13	Jacatra.	Gerrit de Grebber	T	diefstal en wangedrag . .	133
1616 Nov. 19	Bantam.	Arent Jansz.	WV	poging tot afloopen van een schip	134
1616 Nov. 19	"	Jochem Jansz.	Koord	poging tot afloopen van een schip	135
1616 Nov. 19	"	Cornelis Jansz. Mul e. a.	Koord	poging tot afloopen van een schip	135
1616 Nov. 19	"	Thijs Claesz.	Koord	poging tot afloopen van een schip	136

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1616 Nov. 19	Bantam.	Jau Lijn	Koord	poging tot afloopen van een schip	136
1616 Nov. 29	"	Roelof van Leten	LB	insubordinatie	137
1616 Nov. 29	"	Claes Cornelisz.	BK	insubordinatie en verwonding	137
1616 Dec. 1	"	Harmen Glashoff e. a.	R	conspiratie tot afloopen van een schip	138
1616 Dec. 1	"	Cornelis Wessels	R	doodslag bij onachtzaamheid	139
1616 Dec. 1	"	Sander Sandersz. e. a.	R	conspiratie tot afloopen van een schip	139
1616 Deo. 5	"	Jan Ewoutsz. Prins	BV	insolentie en gevochten .	140
1616 Deo. 5	"	Pieter van den Breecke	B	"slappicheyt" en conniventie	140
1617 April 25	Jacatra.	Joost Hendricksz.	Ben boutaan		
			't been	vechten in dronkenschap	141
1617 April 25	"	Pieter Jacobsz.	B	dronkenschap	141
1617 Juni 4	"	Nicolaes Hye	GR	verwonding met doodelijken afloop	142
1617 Aug. 22	"	Claes Woutersz.	B	messnijden	142
1617 Aug. 22	"	Willem Jansz.	LB	"	143
1617 Oct. 9	"	Isack Jacobsz.	B	verwonding	143
1617 Oct. 9	"	Carel Gressy	L en vermindering van gagie		
			opruiting	. . . . .	144
1618 Jan. 17	omtrent Poeloe Pandjang.	Pieter Michielsz.	R	diefstal	144
1618 Jan. 17	omtrent Poeloe Pandjang.	Vetjen Fransz.	Berisping	rumoer bij nacht	145
1618 Jan. 22	voor Bantam.	Jacob Meskes	L	messnijden	145
1618 Jan. 22	"	Otje Broers	L	mestrekken	145
1618 Febr. 20	Jacatra.	Danckert Joosten	L	houwen met de sabel . .	146
1618 Febr. 20	"	Thomas Willemesz.	LBR	moedwil en verwonding .	147
1618 Maart 15	voor Bantam.	Jan Claesz.	KR	overloopen naar de Engelschen	147
1618 Maart 23	"	Pieter Gerritsz.			
		Valck	KL	opruiting	148
1618 Maart 23	"	Marcus Scheyl	T	insubordinatie	149
1618 April 9	Jacatra.	Servaeus Evertsz.	KL	presentatie van dienst aan de Engelschen	149
1618 April 25	"	Fernaldo	G	diefstal en overloopen naar de Engelschen	150
1618 Juni 26	"	Pasquael Montere	G	diefstal	150
1618 Juli 6	"	Anthony Caffaringa	G	heling	150
1618 Juli 10	"	Noweo Bouwens	B	vechten in dronkenschap	151
1618 Juli 10	"	Manuel	WV	hoogverraad	151
1618 Juli 24	"	Costa Goa de Lordigos e. a.	G	verzwijging	154
1618 Juli 24	"	(Pardon aan Costa Goa de Lordigos e. a.).			155

INHOUD

IX

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1618 Aug. 13	Jacatra.	Dirok Gerritsz. Crul	B	traagheid in het opvolgen van bevelen	155
1618 Sept. 3	"	(Gratie aan Theunis Jansz. en Geurt Willemesz., 5 Oct. 1617 door een scheepsraad veroordeeld)			155
1618 Sept. 3	"	Jacob Pietersz.	LB	messnijden.	156
1618 Sept. 3	"	Hendrik Pietersz.	LB	"	156
1618 Sept. 12	"	Jan Bruystens	T	dienstwijgering	157
1618 Oct. 5	"	Pauwels Bart	B	ontucht	158
1618 Oct. 9	"	Lenard Nicolaesz.	Arq.	slapen op schildwacht. .	158
1618 Oct. 9	"	Engel Barentsz.	A en huis- arrest	rumoer en insolentie .	159
1618 Oct. 9	"	Willem Hermansz.	A en huis- arrest	" " "	159
1618 Oct. 9	"	Hans Forvaeck	A en huis- arrest	wateren uit zijn venster .	160
1618 Oct. 10	"	(Pardon aan Lenard Nicolaesz.)			160
1618 Nov. 9	"	Huybrecht Bevarsz.	Arq.	slapen op schildwacht. .	161
1618 Nov. 9	"	Huybrecht Huybrechtsz.	G brand- merk R	poging tot brandstichting	161
1618 Nov. 9	"	Philips Huybertsz.	A	moedwil en geweld . . .	162
1618 Nov. 10	"	(Commutatie der straf van Huybrecht Beversz. tot A)			163
1618 Nov. 17	"	(Adriaen Cornelisz. Fortuyn, tortuur op vermoeden van sodomie)			163
1618 Nov. 21	"	Melis Remmertsz. Lanst	V	dienstneming bij de Fran- schen	163
1618 Nov. 22	"	Adriaen Cornelisz. For- tuyn	Infamie en vorbranding <i>in effigie</i> sodomie.		165

GOVERNEUR-GENERAAL EN SCHEEPSRAAD (1619 Mei 5—27).

1619 Mei 5	voor Grissee. Frans Rutgersz.	G Rest. A	diefstal	166
1619 Mei 5	" Gorrit Hendricksz.	L	messteken	167
1619 Mei 6	" (Cornelis Gillisz. Clerck, tortuur op vermoeden van diefstal)			167
1619 Mei 6	" Cornelis Gillisz. Clerck	Koord	diefstal	168
1619 Mei 10	" Gerrit Douwesz. de Vries	B	vechten	168
1619 Mei 10	" Jacob Leonartez.	B	"	168
1619 Mei 13	in zee. (Commutatie der straf van Cornelis Gillisz. Clerck in G brand- merk A)			168
1619 Mei 27	" Abraham van Boshuysen	T	dronkenschap en verzet .	169

GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN (1619 Juni 27—Oct. 5).

1619 Juni 27	Jacatra. Hendrick Janaz. e. a.	B	plichtverzuim	169
1619 Juni 27	" (Pardon aan Lieveen Pietersz., overlooper)			170
1619 Juli 9	" Pieter van Ray e. a.	T Rest.	lafhartighoid, plichtver- zuim, berokkening van schade	171
1619 Juli 12	" Merten Davidtsz.	TV	part. handel	174

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1619 Aug.	3	Jacatra. Cornelis Houbraecken e. a.	B	smokkelarij	175
1619 Aug.	3	" Matthijs Fock	A	slapen op schildwacht . .	175
1619 Aug.	3	" Isbrant Pietersz.	A	breken van 's heeren ge- weer	175
1619 Aug.	3	" Elias Eliasz.	A	breken van 's heeren ge- weer	175
1619 Aug.	3	Danckaert Joosten	A	huisvredebreuk	176
1619 Aug.	10	" Jacob Essens	A	slapen op schildwacht . .	176
1619 Aug.	10	" Jan Lammertsz.	A	insubordinatie en verwon- ding	176
1619 Aug.	27	" Gerrit Adriaensz.	B	besmet zijn met morbus gallicus	177
1619 Aug.	27	Huybrecht Lievelaer	B	besmet zijn met morbus gallicus	177
1619 Sept.	10	" Olte Ottsen	KA	dienstweigering en ver- wonding	177
1619 Sept.	14	" Samuel Marchijs	B	plichtverzuim	178
1619 Sept.	14	" Jan de Clerck	A	verwonding	179
1619 Sept.	26	" Coenraet Houmes	T	nataligheid	179
1619 Sept.	26	" Jan Jansz. Root	T	"	179
1619 Sept.	26	" Jan le Neu	Z	verwonding met doode- lijken afloop	180
1619 Sept.	26	(Frans Beox, tortuur op vermoeden van sodomie).			181
1619 Sept.	26	Adriaensz.	LB	verwonding	181
1619 Oct.	5	Frans Beox	W en ver- branding	sodomie	182
1619 Oct.	5	Pieter Jansz.	G	ontuchtig bedrijf	183
1619 Oct.	5	Pieter van Ray e. a.	Arrest van gage ¹⁾ .		183

GECOMMITTEERDE RADEN²⁾ (1619 Oct. 9—19).

1619 Oct.	9	Jacatra. Jan Cornelisz.	L	tweegevecht	184
1619 Oct.	9	" Guillaume Quintens	L	"	184
1619 Oct.	19	" Direk Jansz.	LB	verwonding	185
1619 Oct.	19	" Jacob Hendricksz.	B	mestrekken	185

RADEN VAN INDIË, PRESENTE KOOPLEDEN EN SCHIPPERS, MITSGADERS DE KRIJGSAAAD VAN 'T FORT
(1619 Oct. 22).

1619 Oct.	22	Jacatra. Quiay Lebe Wayd	Kruis en rad	moordaanslag	186
1619 Oct.	22	" André	Kruis en rad	"	186
1619 Oct.	22	" Andor e. a.	Slavernij	medeplichtigheid aan moordaanslag	186

GOVERNEUR-GENERAAL (1619 Oct. 22).

1619 Oct.	29	Jacatra. (Communicatie der straf van Quiay Lebe Wayd en André in WV).			188
-----------	----	--	--	--	-----

¹⁾ Tot bewerkstelling der restitutie ex sententie 9 Juli 1619.²⁾ Het college, in de resolutie van Aug. 1620 (III, 981) aangeduid als "de ordinaris commissarissen ende rechtshuyden van 't fort".

INHOUD.

XI

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
GECOMMITTEERDE RADEN (1619 Oct. 29).					
1619 Oct.	29	Jacatra. Pieter Tijsz.	LA	slapen op schildwacht . .	189
GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN (1619 Nov. 2).					
1619 Nov.	2	Jacatra. Jan Moll	B	verlating van zijn werk .	189
GECOMMITTEERDE RADEN (1619 Nov. 9—Dec. 13).					
1619 Nov.	9	Jacatra. Claes Ewoutsz.	LA	plichtverzuim	190
1619 Nov.	9	„ Dirck Jansz.	LA	breken van 's heeren boeien	190
1619 Nov.	13	„ Cornelis Meindertsz.	A	insubordinatie	191
1619 Nov.	13	„ Gerrit Jansz.	G	diefstal	191
1619 Nov.	17	„ Saennon	A	plichtverzuim	192
1619 Nov.	27	„ Jan Charli	LA	verwonding	192
1619 Nov.	27	„ Jan Jansz.	T	plichtverzuim	193
1619 Nov.	27	„ Carsten Claeisz.	B	mestrekken	194
1619 Nov.	30	„ Domingo Lorero	L	verwonding	194
1619 Dec.	7	„ Dirck Tymensz.	B	insubordinatie	195
1619 Dec.	7	„ Rijck Cornelisz.	LB	verwonding	195
1619 Dec.	7	„ Claes Jacobsz.	A	moedwil en geweld . .	196
1619 Dec.	7	„ Reynier Hermansz.	B	disrespect	196
1619 Dec.	13	„ Huybrecht Beversz.	Arq.	slapen op schildwacht ¹⁾ .	197
1619 Dec.	13	„ Daniel Jansz.	G brand- merk R	diefstal	198
1619 Dec.	13	„ Jan Hermansz.	Wip	slapen op schildwacht. .	199
1619 Dec.	13	„ Adriaen Jansz.	LA	degentrekken. . . .	199
GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN (1619 Dec. 30—1620 Jan. 9).					
1619 Dec.	30 voor Bantam.	Jan Hendriksz. Sael	O ²⁾	ontrouw.	200
1619 Dec.	30	„ Hendrick Bleyker	OB	wangedrag.	201
1619 Dec.	30	„ Hendrich Bruystens	B Rest.	verkwisting van Compag- nie's penningen . .	201
1619 Dec.	30	„ Marten van der Strengho	B	verachtering van Compag- nie's belangen. . . .	202
1619 Dec.	30	„ Guillaume van Heetvelde	B	verachtering van Compag- nie's belangen. . . .	202
1619 Dec.	30	„ Herman Janszn.	LB	verwonding	203
1620 Jan.	1	„ Pieter Roelants	LAT	insubordinatie en verwon- ding	203
1620 Jan.	9	Jacatra. Willem Poppes	Z	doodslag	204
GECOMMITTEERD RADEN (1620 Jan. 13—1621 Jan. 5).					
1620 Jan.	13	Jacatra. Jacob Jansz.	LB	insubordinatie	205
1620 Aug.	7	„ Jan Barentsz.	A	verbreking van trouw- belofte	205
1620 Aug.	12	„ Subon	G	diefstal	207
1620 Aug.	12	„ Balten Jansz. Groen	L	„	207

¹⁾ Bij residive (vgl. 9 en 10 Nov. 1688).²⁾ Ontzetting van ambt.

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1620 Aug. 12	Jacatra.	Abram Cornelisz. e. a.	B Rest.	ontrouw.	208
1620 Aug. 16	"	Herman Crayvanger	V	laster en wangedrag . . .	209
1620 Aug. 24	"	(Indaging van Domingo Lorero, beschuldigd van diefstal)			210
1620 Aug. 26	"	Antonio Ferdinando	G	verwijzing	210
1620 Sept. 15	"	Jacob Kelder	B	verwonding en geweld. . .	211
1620 Sept. 15	"	Jacob Kelder	B	verwonding	212
1620 Sept. 15	"	Foppe Foppes	B	vechten.	212
1620 Sept. 15	"	Marten Adriaensz.	LB	dienstverzuim	213
1620 Sept. 15	"	Federik van Boraelo	B	tappen aan jongens . . .	213
1620 Sept. 15	"	Jan Jansz. Mauris	B	" " "	213
1620 Sept. 15	"	Pieter Andriesz.	L	geweertrekken	214
1620 Sept. 15	"	Hendrick Gerritsz. Druyff	L	degentrekken.	214
1620 Sept. 19	"	Hendrick Jaspersz.	L	insubordinatie	215
1620 Sept. 19	"	Jan Jansz. e. a.	LB	ontrouw	215
1620 Sept. 25	"	Pieter Nanninex e. a.	B	schreeuwen en tieren . .	216
1620 Sept. 25	"	Adriaen van Zon	B	verwonding	217
1620 Sept. 25	"	Pieter Egbertsz.	B	"	217
1620 Sept. 25	"	Jan Lambertsz.	Wip en A	slapen op schildwacht . .	217
1620 Sept. 26	"	Richard Higgins	Wip	molest en degentrekken .	218
1620 Sept. 26	"	Gerrit Gerritsz.	L	verwonding	219
1620 Sept. 28	"	(Gratie aan Richard Higgins!) .			219
1620 Oct. 3	"	Jan Mol	B	lafhartigheid.	220
1620 Oct. 3	"	Jan Smit	B	onachtzaamheid.	220
1620 Oct. 8	"	Jan le Main	LBH	laster.	221
1620 Oct. 8	"	Jacob Albertsz.	Wip en A	plichtverzuim.	222
1620 Oct. 13	"	Jan Jacobbsz.	L	onachtzaamheid.	223
1620 Oct. 20	"	Marten Immertsz.	A	hazardspel.	224
1620 Oct. 20	"	Hans Jansz.	L	"	224
1620 Oct. 20	"	Pieter Rouckens	B	"	224
1620 Oct. 20	"	Hendrick Jansz. e. a.	A	burengerucht.	224
1620 Oct. 23	"	Aert Gijsels e. a.	B	lichtvaardigheid.	225
1620 Oct. 24	"	Tante e. a.	A	niet betalen van 's lands gerechtigheid	226
1620 Oct. 24	"	Beging e. a.	B	belastingontduiking . . .	227
1620 Oct. 25	"	Abram Jansz. Dubois	B	plichtverzuim.	227
1620 Oct. 31	"	Andries van Hove	B	vechterij	228
1620 Oct. 31	"	Evert Hermansz.	B	"	228
1620 Nov. 3	"	Hendrick Hondebeeck	BH	laster	229
1620 Nov. 3	"	Lucas Aertsz.	BH	"	229
1620 Nov. 3	"	Hillebraut Gerritsz.	L	bedreiging.	230
1620 Nov. 9	"	Gijbrecht Tours	A	onachtzaamheid.	230
1620 Nov. 9	"	Oudjou	W	breken van 's heeren bocien en verwonding	231
1620 Nov. 12	"	(Schorsing der executie van Oudjou) ?).			232
1620 Nov. 14	"	Cornelis Cornelisz.	B	plichtverzuim	232

¹⁾ Verleend door den Gouverneur-Generaal.²⁾ Verordend door den Gouverneur-Generaal.

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1620 Nov. 14	Jacatra.	Theunis Cornelisz.	LB	plichtverzuim	233
1620 Nov. 14	"	Jacob Abrahamsz.	LB	mestrekken	233
1620 Nov. 14	"	Willem Jacobsz.	L	ontrouw.	234
1620 Nov. 14	"	Nisako	B	belastingontduiking . .	234
1620 Nov. 14	"	Nassy	A	disrespect	235
1620 Nov. 24	"	Gerrit Elbertsz.	Knak en B	diefstal	235
1620 Nov. 24	"	Jan Jansz.	Knak en B	"	235
1620 Nov. 24	"	Boiko e.a.	BH	laster	236
1620 Nov. 26	"	Gerrit Velincx	B	nalatigheid	240
1620 Nov. 26	"	Doede Florisz.	B	"	240
1620 Nov. 26	"	Joost Jacobsz.	B	part. handel	240
1620 Nov. 26	"	Claes Hermansz.	B	achteloochheid	241
1620 Nov. 26	"	Jan Peteyn	B Rest.	verkwisting van Compagnie's goed	241
1620 Nov. 26	"	Volckert Jobsz.	LB	verwonding	242
1620 Nov. 26	"	Gerrit Thomasz.	Wip	insubordinatie en verwonding	243
1620 Nov. 26	"	Theunis van Brienen	L	verwonding	243
1620 Nov. 26	"	Gonsalvo	G	"	244
1620 Nov. 26	"	Hendrick Bruystens	B	plichtverzuim	245
1620 Nov. 26	"	Dirck Jemmingh	B	afpersing	245
1620 Dec. 3	"	Jan Stevensz.	L	plichtverzuim	245
1620 Dec. 3	"	Cornelis Maes	B	toebrengen van lichame-lijk letsel	246
1620 Dec. 3	"	Jan Antheunisz.	R	wangedrag	246
1620 Dec. 3	"	Jelis de Pagie	L	diefstal	247
1620 Dec. 3	"	Hendrick Vrerickez.	L	laster en insubordinatie .	247
1620 Dec. 8	"	Pieter Egbertsz.	Wip	verwonding	248
1620 Dec. 8	"	Willem Stamper	LT	plichtverzuim	248
1620 Dec. 8	"	Thomas Thomasz.	T	onachtzaamheid	249
1620 Dec. 15	"	Gerrit Jansz.	L	mestrekken in dronkenschap	250
1620 Dec. 15	"	Jan van Hoorn	L	plichtverzuim	250
1620 Dec. 15	"	Jan Jansz.	BH	straatschenderij en beledding	251
1620 Dec. 15	"	Barent Smith	B	slaan van een Chinees .	252
1620 Dec. 15	"	Andries Wels	L	verduistering	253
1620 Dec. 15	"	Thymen Jacobsz.	Geldelijke vergoeding, eventueel onderhouds-		
			B., eventueel vergoeding	plicht vermindering	253
1620 Dec. 22	"	Reyer Saekelsz.	B., eventueel vergoeding	"	254
1620 Dec. 22	"	Adam Pietersz.	B	verwonding	255
1620 Dec. 22	"	Allert Jansz.	B	plichtverzuim	256
1620 Dec. 22	"	Hendrick Claesz.	L	"	256
1620 Dec. 22	"	Jan Hermansz.	L	ontrouw	256
1620 Dec. 26	"	Diego de Molina	Wip	verwonding	257

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	Bladz.
1620 Dec. 26	Jacatra.	Abraham Cornelisz.	B	ontrouw	257
1620 Dec. 26	"	Hendrick Jansz.	B	plichtverzuim	258
1620 Dec. 29	"	Dirck Gerritsz. Crul	B	nalatigheid	259
1620 Dec. 29	"	Jan de Brasser e. a.	B	belastingontduiking . .	260
1621 Jan. 5	"	Ewout van Dijck	B	wangedräng	261
1621 Jan. 5	"	Jan Jansz.	T	"	261
GOUVERNEUR-GENERAAL EN BREEDER RAAD DER VLOOT (1621 Mei 8).					
1621 Mei	S voor 't fort Nassau.	Orangkaja Jaram e.a.	V	hoogverraad	262
1621 Mei	8 voor 't fort Nassau.	36 andere Bandaneezzen	Z	"	262
DAGELIJKSCHE RAAD¹⁾ (1622 Jan. 11—Febr. 4).					
1622 Jan. 11	Batavia.	Willem Andriesz.	B	overschrijding van be- voegdheid	264
1622 Jan. 11	"	Jan Jansz. Hoochlant	B	verkwisting van Compag- nie's penningen . . .	264
1622 Jan. 17	"	Jan Carstensz.	LH	insubordinatie en beleedi- ging	265
1622 Jan. 18	"	Olivier de Champagne	B	ontrouw	266
1622 Febr. 4	"	Andries Aertsz.	LB	plichtverzuim	266
1622 Febr. 4	"	Jan Mertensz.	LB	"	266
1622 Febr. 4	"	Hendrick Jansz.	G	diefstal	267
1622 Febr. 4	"	Egbert Sybrantsz.	G	heling	267
GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN (1622 Febr. 5).					
1622 Febr. 5	Batavia.	Dirck Joosten 't Hoost	Z	moord op bevriende natie	267
DAGELIJKSCHE RAAD (1622 Febr. 10).					
1622 Febr. 10	Batavia.	Cornelis Cornelisz.	LA	vechterij	270
1622 Febr. 10	"	Hendrick Thomasz.	LA	"	270
1622 Febr. 10	"	Jan Willemesz.	K	en dienen zonder gage desertie	270
1622 Febr. 10	"	Hendrick Jansz.	L	verlaten van kwartier . .	271
GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN (1622 Febr. 11).					
1622 Febr. 11	Batavia.	Ebrahim e. a. ²⁾	Vierendeeling	hoogverraad	271
DAGELIJKSCHE RAAD (1622 Febr. 19—Maart 19).					
1622 Febr. 19	Batavia.	Laurens Helt	B	mishandeling	273
1622 Febr. 19	"	Matthijs Willemesz.	B	"	274
1622 Febr. 19	"	Willem Laurensz.	BII	laster	274
1622 Febr. 26	"	Cornelis Willemesz.	LB	insubordinatie	275
1622 Febr. 26	"	Jan ten Bergh	B	's nachts buiten het fort blijven	275
1622 Febr. 26	"	Gerrit Pouwelsz.	LB	diefstal	276
1622 Maart 5	"	Jan Arentsز.	Gestropla- coort te worden slapen op schildwacht . .	276	

¹⁾ Nieuwe aanduiding van het college, te voren als „Gecommitteerde Raden” bekend.

²⁾ Bandaneezzen.

INHOUD.

XV

Bladz.

Wanneer	Waar	Tegen	Tot	Wegens	
1622 Maart 5	"	Anthony Theunisz.	Gestropla-coort te worden	insubordinatie	277
1622 Maart 5	"	Dirck Reynertsz. Blauw-paert	B	plichtverzuim	278
1622 Maart 5	"	Claes Pietersz.	B	vechterij	278
1622 Maart 5	"	Lucas Barentsz.	B	"	278
1622 Maart 19	"	Adriaen Woutersz. Draeck	B	verwonding	279
1622 Maart 19	"	Jacob Jansz. Gauw	BH	vechterij en bellediging	279
1622 Maart 19	"	Dirck Jansz.	LB	straatschenderij	280
III. BRIEF NAAR PATRIA, 21 Dec. 1617.					281
Spaansche vloot.					
IV. BRIEVEN UIT PATRIA (21 Nov. 1614—10 Dec. 1622)					285
21 Nov. 1614 (Zeventienen).					287
Ontvangen brief, 287. — Menigvuldigheid der kantoren, 287. — Solor, 288. — Jacatra, 288. — Rendez-vous, 288. — Engelschen, 288. — Rekeningen, 289. — Coromandel, 289. — Japara, 289. — Mateo Coteels, 289. — Peuplatie, 289. — Tidore, 290. — Varia, 290. — Boekhouding, 291.					
28 Nov. 1614 (kamer Amsterdam).					293
Factuur en cognossementen, 293. — Behoefté aan retouren, 293. — Lijnwaden, 293. — Ontvangen brief, 294.					
30 APRIL 1615 (Zeventienen).					296
Engelsche Compagnie, 296. — Uitrusting te Dieppe en St. Malo, 301. — Groenlandsvaart, 302. — Nieuwstijdingen, 303.					
30 APRIL 1615 (Zeventienen).					304
Ontvangen brieven, 304. — Stand van Indië, 304. — Balans, 305. — Chinezen, 306. — Molukken, 307. — Japan, 307. — Uitrusting, 308.					
30 APRIL 1615 (kamer Amsterdam).					309
Afgezonden goederen.					
6 MEI 1615 (Zeventienen).					311
Amboina en Banda, 311. — Rendez-vous, 313. — Varia, 314. — Slaven, 316. — Japra, 317.					
6 MEI 1615 (kamer Amsterdam).					318
Boeken voor Cornelis de Heda.					
30 NOV. 1615 (kamer Amsterdam).					319
Ontvangen brieven, 319. — Verdediging van het beleid der Zeventienen, 320. — Bevinding van retouren, 322. — Varia, 324. — Boekhouding, 326. — Uitrusting, 327. — Kapitaal, 328. — Aan Chinezen of Javanen geen specerijen te verkoopen, 329. — Gevrangde boeken en rekeningen, 331. — „Principael hoofdpoint van onzen handel”, 332. — Behoefté aan peper, 333.					
19 DEC. 1615 (kamer Amsterdam).					334
Cognossementen, 331. — Handel der Portugizezen, 334.					
6 JAN. 1616 (kamer Amsterdam).					336
Gezonden contanten, 336. — Nieuwstijdingen, 337.					
14 JAN. 1616 (kamer Amsterdam).					338
Aan Chinezen of Javanen geen specerijen te verkoopen.					

5 MAART 1616 (kamer Amsterdam)	340
Jan Stijns en Gerrit Fredericksz. Druyff, 330. — Boeken en rekeningen, 341. — Japan-sche handel, 342. — Nieuwstijdingen, 343.	
11 APRIL 1616 (kamer Amsterdam)	345
Philips Tetzner, 345. — Pieter Both, 346. — Indigo, 346. — Porcelein, 346. — Zijde, 347. — Ebbenhout, 347. — Nieuwstijdingen, 348.	
19 APRIL 1616 (kamer Amsterdam)	350
Expeditie op vervalschte brieven van den Prins, 350. — Hans Paviot, 350.	
26 NOV. 1616 (Zeventienen)	351
Ontvangen brieven, 351. — Bantam, 351. — Solor, 352. — Molukken, 353. — Siam, 353. — Jambi, 354. — Engelschen, 354. — Dood van Reynst, 356. — Gage van Coen, 356. — Koloniën in Amboina en Banda te planten, 356. — Peper, 357. — Kapitaal, 357. — Rendez-vous, 358. — Coen's passie en hevige propoosten, 359. — Varia, 359. — Uit-gaven in de Molukken, 361. — Hoe zich tuschen den Mataram en Bantam te gedragen, 361. — Aan Coen eene vereering toegezegd, 362. — Cornelis de Heda, 362. — De raadsheer Lodensteyn, 362. — Coen en Reael, 363. — Het kantoor Bantam in goede handen te laten, 363.	
6 DEC. 1616 (Zeventienen).	365
Cognossementen.	
9 DEC. 1616 (Zeventienen)	366
Ongezageld gezonden brieven, 366. — Druyff, 367.	
17 DEC. 1616 (kamer Amsterdam)	368
Bevinding van indigo, 368. — Peperprijsen, 368.	
17 DEC. 1616 (kamer Amsterdam)	369
Voornemen der Spanjaarden.	
12 JAN. 1617 (kamer Amsterdam)	370
Claes Minnesz.	
27 JAN. 1617 (Zeventienen)	371
Peperprijsen.	
12 APRIL 1617 (kamer Amsterdam)	372
Generale missive ter lezing aan Coen gezonden.	
14 APRIL 1617 (kamer Amsterdam)	373
Zijne brieven in zesvoud te zenden.	
15 APRIL 1617 (kamer Amsterdam)	374
Bevinding van retouren.	
20 APRIL 1617 (kamer Amsterdam)	375
Guineesche lijnwaden.	
25 OCT. 1617 (Zeventienen)	376
Coen Gouverneur-Generaal, 376. — Reael thuis te zenden, 377. — Penplatie van Amboina en Banda, 378. — Rendez-vous, 378. — Isaac le Maire, 379. — Coronandel, 379. — Peper, 381. — Vrijburgers, 381. — Joris van Spilbergen, 382. — Geld van Ara-bieren, 382. — Aangekomen schip, 383. — Fransche schepen, 383. — Japansche handel, 384. — Onbekwame dienaars, 384. — Gedebaucherd leven, 385.	
Bijlagen: Commissie der Bewinthebbers, 23 Aug. 1617, bl. 385. — Commissie der Staten-General, 8 Nov. 1617, bl. 386. — Commissie van Prins Maurits, 14 Sept. 1617, bl. 388.	
10 APRIL 1618 (kamer Amsterdam)	391
Peper, 391. — Rendez-vous, 392. — Bevinding van retouren, 393. — Wanladenschepon,	

393. — Noodzakelijkheid van een visitateur, 394. — Uitrusting der Engelschen, 394.	
— Wapenen van overleden of thuisvarende soldaten, 395. — Onbekwame dienaars, 396. — Ontong Java tot rendez-vous te verkiezen, 396. — Nederlanders in vreemden dienst, 399. — Uitrusting der Engelschen, 400. — Gedebaucherde kwanten niet dan in krijgsambten te avanceren, 400. — Mocha en Roode Zee, 401. — Instructie voor den Gouverneur-Generaal, 402. — Ontwerp van Simon Stevin, 402. — De Engelsche schepen uitgelopen, 403. — Onzekerheid der verlenging van het octrooi, 403.	
13 DEC. 1618 (Zeventienen)	405
Aangekomen schepen, 405. — Schepen van St. Malo, 405. — Bantam, 406. — Gecommitteerden voor Engeland, 407. — Zilveren pasmunt, 407. — Martinus Sonck, 408. — Uitrustingen der Denen, Engelschen, Franschen, 408. — Cargasoen naar Coromandel, 409.	
23 DEC. 1618 (kamer Amsterdam)	410
Aangenomen jongens, 410. — Jan Hendriksz. Sael, 410. — Scheeps- en logieboeken, 410. — Kaarten, 411.	
16 JAN. 1619 (Zeventienen)	412
Aangekomen schip, 412. — Schip <i>St. Michiel</i> , 412. — Deensche uitrusting, 413. — Brief van Haga, 413. — Joost Marcelis Verwers, 414. — Verzoek der Leidsche professoren in de medicijnen, 414. — Gecommitteerden in Engeland, 414. — Uitrusting, 414.	
1 MEI 1619 (Zeventienen)	416
Aangekomen schip, — Peper, 416. — Amboina en Banda, 416. — Uitrusting, 417. — Engelschen, 418. — Schip <i>St. Michiel</i> , 418. — Tidore, 418. — Christelijke religie, 419. — Weren van den inlandschen handel, 419. — Prijs der noten, 420. — Chineesche handel, 420. — Betaling der soldaten, 421. — Scheeps en logieboeken, 421.	
30 JULI 1619 (Commissie uit de Zeventienen)	423
Accoord met de Engelsche Compagnie, 423. — In Indië te publiceeren, 424. — Consideratiën ter explicatie, 424.	
30 Juli 1619 (Commissie uit de Zeventienen)	426
Zich niet door de Engelschen laten verklokken, 426. — Raad van Defensie, 426.	
10 SEPT. 1619 (Zeventienen)	428
Aangekomen schepen, 428. — Uitrusting, 429. — Peperhandel, 430. — Toepassing van het accoord, 432. — Kaap de Goede Hoop, 432. — Kapitaal, 433.	
30 NOV. 1619 (Zeventienen)	434
Thomas Roe, 434. — Uitrusting, 435. — Kaap de Goede Hoop, 435. — Kapitaal, 437. — Vloot van defensie, 438. — Buskruit, 439. — <i>Swarten Leeuw</i> , 439.	
26 FEBR. 1620 (kamer Amsterdam)	441
Aankomst van Reael, 441. — Uitrusting, 441. — Do Portugeezen den handel op Goa te beletten, 442.	
24 MAART 1620 (Zeventienen)	443
Aangekomen schip, 443. — Amboina, 444. — Jacatra, 444. — Chineesche handel, 445. — Perzië, 446. — Uitrusting van Spanje, 446. — Uitrusting der Compagnie, 447. — Vloot van defensie, 448. — Coromandel, 450. — Verhouding tot de Engelschen, 451. — Nagelen, noten en foelie, 451. — Bantam, 453. — Malaka, Manila en Goa, 453. — Boeken, 455.	
6 MEI 1620 (kamer Amsterdam)	456
Geöisichte retourren.	
13 MEI 1620 (Zeventienen)	458
Den tocht op de kust van Malabar jaarlijks te herhalen, 458. — Geen Fransche havens aan te doen, 459. — Varia, 459. — Kaarten, 460.	

9 SEPT. 1620 (Zeventienen)	461
Aankomst van Steven van der Haghue, 461. — Verhouding tot de Engelschen, 462. — Chineesche handel, 464. — Peper, 465. — De Portugeezen den handel te beletten, 466. — Nieuwe handelsartikelen, 467. — Aangekomen schip, 468. — Uitrusting, 468. — Testamenten, 469. — Bedrog van officieren en bootsvolk, 470. — Ontdekking van het Zuidland, 470.	
12 DEC. 1620 (kamer Amsterdam)	472
Maandgelden, 472. — Personalia, 472. — Berichten van de Kaap, 473. — Portugal, 474. — Uitrusting, 475. — Kapitaal, 476. — Eisch, 477. — Balans, 477. — Positie der Compagnie in Nederland, 480.	
4 MAART 1621 (Zeventienen)	481
Vertrokken schepen, 481. — Commissarissen der Engelsche Compagnie, 481. — Re- stitutie van peper aan de Engelschen geweigerd, 482. — Hoeveel Indische waren in Europa kunnen worden vertiend, 482. — Hoeveel tot inkoop dier waren is vereischt, 483. — Verlangen der Engelsche Compagnie tot inperieng van het bedrijf der Neder- landsche, 483. — Inkoop bij gemeen overleg, 484. — Peper, 484. — Indigo, 486. — Zijde, 488. — Nagelen, noten, foelie, 490. — Arrest van den <i>Witten Beer</i> , 491. — Chi- neesche handel, 492. — Voortzetting der onderhandeling met de Engelsche commis- sarissen, 493. — Aangekomen schip, 496. — Batavia, 496. — Gedrag omrent de Engel- schen te houden, 499. — Molukken, Amboina, Banda, 504. — Uitrusting, 507. — Vrou- wen en meisjes, 507. — Geen Engelsche havens aan te doen, 508.	
4 MAART 1621 (Zeventienen)	509
Coen verzocht, nog drie of vier jaar in Indië te blijven.	
8 APRIL 1621 (kamer Amsterdam)	511
Bevinding van retouren, 511. — Liquidatie met de Engelschen, 511. — Afloop van het Bestand; West-Indische Compagnie, 513.	
24 OCT. 1621 (Zeventienen)	515
Vertrokken schepen, 515. — Aangekomen schepen, 515. — Coromandel, 516. — Su- ratte, 517. — Diamanten, 517. — Benjuin en andere waren, 517. — Uitrusting, 518. — Kapitaal, 519. — Bantam, 520. — Banda, 520. — Uitzending van kolonisten, 522. — Luitenants, 523. — Proprietie der retouren voor de verschillende kamers, 523. — Tol- len te Batavia, 524. — Handel van vreemde natien te Bantam, 525. — Ambonsche kinderen, 526. — Zending der Staten-Generaal naar Engeland, 527.	
6 DEC. 1621 (Zeventienen)	528
Fluiten, 528. — Vrijburgers wier vrouwen en kinderen in Nederland zijn, 528. — Uit- zending van kolonisten, 529. — Journaal te houden, 531. — Portugal, 531. — Peper, 532. — Varia, 533. — Geschenken aan Amboineezzen, 531. — Gezonden goederen, 531. — Afraking met vrije luiden, 534.	
14 APRIL 1622 (kamer Amsterdam)	536
Aangekomen schepen, 536. — Coen's hooge concepten, 536. — Bezuinigingen, 538. — Oorlog te mijden, 539. — Oordeel over het werk van Banda, 539. — Batavia, 540. — Varia, 541. — De markt voor peper bedorven, 542. — Noten en foelie, 542. — Nagelen, 543. — Voornemen, jaarlijks niet meer dan 4 groote en 2 kleine schepen te zenden, 544. — Vriendschap met Engeland te houden om redenen van staat, 545. — Mataram, 546. — Macao niet aan te vallen, 546. — Soekadana, 546. — Bataviase tol, 547. — Nog- maals Banda, 548. — Vervolg der varia, 549. — Schip <i>Medemblick</i> aangehouden, 551.	
8 SEPT. 1622 (Zeventienen)	552
Aangekomen schepen, 552. — Coen's vrijmoedigheid, 552. — Engelschen, 553. — Sa-	

	Bladz.
monstelling van den Raad van Defensie, 554. — Opbreken van kantoren, 555. — Banda, 556. — Mataram en Bantam, 557. — Varia, 557.	
17 SEPT. 1622 (Zeventienen)	560
Onbekwame dienaars, 560. — Den aanplant van nagelboom te staken, 561. — Kwee- keling uit Japara, 561. — Suratte, 561. — Varia, 561. — Peper, 562. — Nagelen, 563. — Noten en foelie, 564. — Zijde, 564. — Zijdewaren, 564. — Andere artikelen, 564. — Verschillende aanschrijvingen, 566.	
23 OCT. 1622 (Zeventienen)	568
Uitrusting, 568. — Bericht der gecommitteerden in Engeland, 569.	
10 DEC. 1622 (Zeventienen)	570
Aangekomen schepen, 570. — Engelschen, 570. — Misdragingen van vrijeluijen, 570. — Gezonden contanten en koopmanschappen, 571. — Medebrengen van goederen door thuisvarenden, 572. — Moeilijkheid van den inkoop van realen, 572. — Chine- sche handel, 573. — Tocht naar de kust van Goa, 573. — West-Indische Compagnie, 574.	
V. COEN IN PATRIA (1623—1627).	575
VERTOOCH VAN DE STAET DER VEREENIGDE NEDERLANDEN IN DE QUARTIEREN VAN OOST- INDIËN, 21 Sept. 1623	577
Belang van den Indische handel, 577. — Portugezen, 577. — Nederlanders, 578. — De Molukken, Amboina en Banda, 578. — De Ternatanen; forten in de Molukken, 580. — Verovering van het kasteel op Amboina, 582. — Fort op Banda, 583. — Peper; mededinging der Engelschen, 584. — Bantam, 585. — Kantoor te Jacatra, 585. — Thomas Dale; Coen naar Amboina, 586. — Beleg van het fort te Jacatrn, 587. — Coen terug; Jacatra genomen, 588. — Blokkade van Bantam, 589. — Wat de Compagnie in Indië nog niet heeft kunnen doen, 589. — Expeditien tegen Goa, Malaka, Manila, Macao, 590. — Chineesche handel, 591. — Staat der Compagnie in Indië, 591. — Waar- door niet groter voordeelen behaald? 592. — Rotouren, 592. — Equipagie, 593. — Onkosten in Nederland en in Indië, 593. — Inlandsche handel, 594. — Peuplatie, 594. — De Compagnie tot den inlandschen handel ongeschikt, 595. — Koloniën te Batavia, op Amboina en Banda, 596. — In Nederland volk te over, 596. — In Oost en West de uitkomst, 596. — Naar Indië gezinnen over te brengen, 597. — Van de Kaap tot Japan de handel vrij, 598. — De particulieren zullen voor de participanten varen, 598. — Voorziene misbruiken, en hoe die tegen te gaan, 599. — De Mataram, 599. — Zonder Nederlandsche kolonie Batavia niet te houden, 600. — Coen tot mondelinge toelich- ting bereid, 601.	
RESOLUTIEN XVII, 9—12 Oct. 1623	601
Coen's voorstel.	
COEN AAN GOOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 21 Oct. 1623	605
Moeilijkheden waarin de Compagnie verkeert.	
RESOLUTIE XVII, 23 Oct. 1623	608
Coen beloond.	
POINCTEN VAN REGLEMENT EN REDRES MET AANTEKENING VAN DAARTEGEN GEREZEN BEZWAREN, Nov. 1623	610
Profijten der Compagnie in Indië en in Nederland, 610. — Onkosten in Indië, 610. — Onkosten in Nederland, 611. — Vermindering der onkosten en vermeerdering der profijten in Indië, 612. — Vermindering der onkosten en vermeerdering der profijten in Nederland, 614. — Peuplatie, 615. — Invoer van particulier kapitaal, 616. — Par-	

ticuliere handel, 616.— Nieuwe inkomsten voor de Compagnie in Indië, 617.— Andere voordeelen der peuplatie, 618. — Chineesche handel, 619. — Besluit, 622.	
COEN AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 12 Dec. 1623	623
Op Coen's voorstel nog geen besluit gevallen.	
CONSIDERATIËN DER XVII, begin 1624	626
Overweging van Coen's voorstel.	
ANDERE CONSIDERATIËN, begin 1624	638
Overweging van Coen's voorstel.	
RESOLUTIËN XVII, 5—16 Mei 1624	642
Coen en Boreel uitgenoodigd, een reglement op den vrijen handel te ontwerpen, 642. — Coen's geldelijke pretensie, 642.	
RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 17 Sept. 1624	643
Carleton.	
RESOLUTIËN XVII, 25 Sept.—15 Oct. 1624	643
Behandeling van het ontwerp van Coen en Boreel en van Coen's pretensie, 643.— Coen geneigd wederom naar Indië te gaan, doch niet zonder huisvrouw, 645.— Het reglement bij provisie gearresteerd, 646.	
RÈGLEMENT RAKENDE 'T OPENSTELLEN VAN DEN HANDEL, 17 Oct. 1624	646
Dertig open te stellen vaarwegen, 649.	
XVII AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 17 Oct. 1624	654
Batavia op de hervorming voorbereid.	
RESOLUTIËN STATEN-GENERAAL, 17 Dec. 1624—24 April 1625	655
Doleerende participanten, 655. — Carleton's objectiën tegen Coen's vertrek, 655.— Coen verbindt zich niet te vertrekken, tot de Staten-Generaal anders ordonneeren, 668.	
XVII AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 24 April 1625	669
Coen zal niet voor den herfst van 1625 vertrekken.	
RESOLUTIËN STATEN-GENERAAL, 27 April—19 Juni 1625	670
Laurens de Maerschalek, 670.— Doleerende participanten, 670.— De XVII leveren afschrift van het reglement op den vrijen handel in, 681.	
RESOLUTIËN XVII, 20 Juli 1625	682
De beslissing omtrent den vrijen handel en omtrent Coen's vertrek uitgesteld.	
RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 6 Nov. 1625	682
Aan Coen opnieuw gelast, in Holland te blijven.	
RESOLUTIËN XVII, 30 Nov. 1625	683
De beslissingen opnieuw uitgesteld, 683.— Daniel van der Leck, 683.	
COEN AAN DANIEL VAN DER LECK, Dec. 1625	685
Gelukwensch met zijne benoeming.	
RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 26 Maart 1626	687
Nieuwe aanandrang van Engeland tegen Coen's vertrek.	
RESOLUTIËN XVII, 29 Maart 1626	687
Het punt van den vrijen handel buiten beschrijving te laten, 687.— Te bevorderen dat Coen in den herfst van 1626 vertrekke, 687.	
RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 4 April 1626	688
In het besluit, Coen niet te doen vertrekken, geen verandering gevallen.	
COEN AAN DANIEL VAN DER LECK, 17 April 1626.	688
Coen zoekt „de leute ende stilte”.	

INHOUD.	XXI
	Bladz.
XVII AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, April 1626	690
Represaille der Engelschen ondanks het verdrag van Southampton.	
RESOLUTIE XVII, 31 Oct. 1626	690
Carpentier verzocht, vooralsnog aan te blijven.	
KAMER AMSTERDAM AAN DE CARPENTIER, 12 Nov. 1626	691
Verzoek als boven.	
RESOLUTIE XVII, 13 Maart 1627	691
De schepen (met Coen aan boord) zullen met den eersten bekwaamen wind vertrekken.	
RESOLUËN STATEN-GENERAAL, 25 Maart—3 Aug. 1627	692
Beklag der Engelschen, 692.—Remonstrantie der XVII, 693.	
XVII AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 10 Aug. 1627	708
Geen nieuwe commisse, 708.—De instructie van 1617 gehandhaafd, 708.—Geen vrije handel, 709.	
RESOLUËN STATEN-GENERAAL, 25 Aug.—29 Sept. 1627	710
De XVII van het beklag der Engelschen in kennis gesteld.	
RESOLUËN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 28—29 Sept. 1627	710
Regeling der bestuursoverdracht.	
VI. NALEZING (1620—1622)	715
BRIEVEN NAAR PATRIA (16 Nov. 1621—20 Dec. 1622)	717
16 Nov. 1621	717
Varia.	
21 JAN. 1622	717
Varia.	
29 MAART 1622	722
Varia.	
6 SEPT. 1622	726
Varia; behoeften voor Batavia.	
20 DEC. 1622	734
Zuster van Marten Jansz. Visscher.	
VRIJPAS VOOR TSIOSOO, 12 Juli 1620	735
KAMER AMSTERDAM AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 7 Dec. 1622	736
Jongedochters naar Indië.	
AANTEKENINGEN	739
REGISTER	747
REGISTER DER PERSONENNAAMEN	749
Aantekening op dit register	765
REGISTER DER PLAATS- EN VOLKSNAMEN	767
REGISTER DER SCHEPEN	777
DRUKFOUTEN	782

ll. q 12 INLEIDING.

In dit vierde deel zijn opgenomen:

I. Resolutien van den Raad van Defensie, 1620 April 21—1623 Jan. 20, genomen uit boek II 1.

II. Sententiën onder Coen geveld, 1613 Dec. 4—1622 Maart 19¹⁾, genomen uit de volgende boeken:

1613 Dec. 4—1616 Dec. 5	H 267
1617 April 25—Juni 14	K 122
1617 Aug. 22—Oct. 9	L 47
1618 Jan. 17—Febr. 20	N 61
1618 Maart 15—Sept. 12	O 115
1618 Oct. 5—1619 Aug. 3	P 61
1619 Aug. 10—Oct. 5	Q 38
1619 Oct. 9—1620 Jan. 13	Q 265 ²⁾
1620 Aug. 7—Oct. 25	S 147
1620 Oct. 31—1621 Jan. 5	S 317
1621 Febr. 26	S 371
1621 Mei 8	V ongefolieerd ³⁾
1622 Jan. 11—Maart 19	W 159

III. Brief naar patria, 1617 Dec. 21, uit boek M 234⁴⁾.

IV. Brieven van de XVII en der kamer Amsterdam aan Coen, 1614 Nov. 21—1622 Dec. 10, genomen uit Koloniaal archief nos 450—452.

V. Eene verzameling stukken betreffende Coen's verblijf in patria,

¹⁾ Niet verder aanwezig.

²⁾ Van Febr.—Juli 1620 geen sententiën aanwezig.

³⁾ Overigens uit 1621 geen sententiën aanwezig.

⁴⁾ Deze brief bevond zich niet in boek M toen de uitgave van ons deel I plaats had. Hij is onlangs door Dr. de Hullu onder de aanwinsten van het Rijksarchief aangetroffen, en thans ingevoegd ter plaatse vanwaar hij door een autograafenzamelaar eenmaal werd ontvreemd. Het stuk is door het Rijksarchief aangekocht in 1882, in auctie bij Frederik Muller.

1623—1627, genomen uit de fondsen van het Rijksarchief, bij die stukken vermeld.

VI. Eene nalezing, inhoudende stukken ter aanvulling van vorige rubrieken, en wel brieven van Coen naar patria van 16 Nov. 1621—20 Dec. 1622 ter aanvulling van deel I¹), een vrÿpas aan den Japanner Tsiosoo ter aanvulling van deel II²), en een brief der kamer Amsterdam aan Gouverneur-Generaal en Raden van 7 Dec. 1622³.

In het derde deel van ons werk, blz. 1005 en 1006, wordt een dagregister aangehaald, tydens de Bandasche expeditie van 1621 gehouden, en te vinden in boek V, ongefolieerd. Het is niet van Coen, noch op zijn last gesteld, en past dus niet in het kader dezer uitgave. Het overigens merkwaardige stuk is uitgegeven door Leupe in het tweede deel der *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië* (1854).

Op bl. XIV der inleiding van het eerste deel onzer uitgave werd te kennen gegeven, dat de voorgenomen levensbeschrijving van Coen hetzij in haar geheel geplaatst zou worden in het vijfde deel, hetzij over de deelen IV en V verdeeld. Thans is besloten, haar als afzonderlijk boekwerk te doen volgen na de verschijning van het vijfde deel, dat uitsluitend voor de publicatie der bescheiden van 1627 tot 1629 zal worden bestemd.

Het personenregister neemt wederom (voor zoover zij vermeld zijn) de geboorteplaatsen der geregistreerden op, en duidt tevens aan welke resolutien of sententiën, in ons deel voorkomende, door geregistreerden zijn onderteekend.

Dr. J. W. IJzerman had de goedheid, de teksten vóór het afdrukken nogmaals met de origineelen ten Rijksarchieve te vergelyken; hem en den Heer W. C. Muller, die het oog over de revisiën liet gaan, betuigt ik mijn hartelijken dank.

Leiden, Juli 1922.

H. T. COLENBRANDER.

¹) Zij komen niet voor onder de gewone reeks overgekomen brieven en papieren, doch staan ageschreven in Kol. archief 753 en 754 en zijn tydens het afdrukken van ons deel Dr. de Hullu in het oog gevallen, wiен ik voor de aanwijzing dank breng.

²) Aange troffen in Kol. archief, aanwinsten 44 (bewindhebberspapieren, later toebehoord hebbende aan J. C. de Jonge).

³) Nader opgenomen wyl het stuk gegevens bevat omtrent de uitzending van jongedochters naar Indië. Het komt voor in Kol. archief 452 en ook in aanwinsten 44.

RESOLUTIËN VAN DEN RAAD VAN DEFENSIE
(1620—1623)

RESOLUTIËN VAN DEN RAAD VAN DEFENSIE

21 April 1620—20 Jan. 1623.

Dincxdach adi 21 April anno 1620¹⁾. Op huyden de Nederlantse vloote d'Engelse vloote (van Bantam tsewarts ten ancker leggende) ontmoetende, is de heer Admirael Martin Pringh, benefens eenige raden ende overhooffden van zijn vloot, den heer Generael Jan Pietersz. Coen int schip *Nieuw Bantam* comen besoecken, alwaer, na onderlinge congratulatie ende veel vriendelijcke discoursen van wedersyde gehouden, toucherende de vereeninge ende gewenste accorden van vrede tussen de recht honnorable Compagnie van Engelant ende de Vereenichde Nederlantse Compagnie op Oost-Indien handelende geraempt ende getroffen, malcanderen van beyder syde verseeckert hebben, hoe aengenaem haer E. 't selvige waere.

Is voorders op 't voorstel van den Engelsen Admirael Martin Pring goetgevonden, met beyde de vloten tot op de rede van Bantam te verseylen om den Pangoran onse vereeninge cont te doen ende hem daarvan te verseeckeren, alsmede opdat wy metten andren aldaer voorders souden mogen spreecken.

Donerdach adi 23 April anno 1620. Op huyden zijn aen 't schip *Bantam* weder aen boort gecomen M^r. Thomas Brockedon, cappiteyn Augustijn Spalding, Thomas Mill ende Joseph Cocheram, ende heeft M^r. Thomas Brockedon den heer Generael Coen voorgestelt wat ons nu voorder ten meesten proffyte ende dienst van beyde Compagnien te doen stont, daerop de heer Generael Coen repliceerde, opdat daerinne met behoorlijcke ordre gedisponneert mocht werden, alvooren van noode ware, dat aen wedersyden men de brieven, bescheyden ende commissien, de vrede ende de personen aengaende, hoe ende met wie alles na behooren mocht verhandelt worden, elckanderen verthoonde ende exhibeerde, hetwelcke M^r. Brockedon vanwegen de Engelse, ende de heer Generael Coen vanwegen de Nederlanders den naestvolgende dach belooffde te doen.

Is mede geresloveert dat metten eerste een Nederlants jacht, genaempt 't *Hart*, met een Engels jacht de *Bye* na Atchijn, Ticco ende Priaman sal gesonden worden ende overal aen allen de vereeninge tusschen ons cont maecken, alsmede dat de Engelsen een schip, genaempt de *Pepercorn*, naer

---

¹⁾ Resolutiën van 21 April 1620—20 Jan. 1623; III 1.

Japara, ende een chaloupe naer Jamby om haer negotie te vorderen ende provisie te halen souden senden, ende dat soo in 't voorsz. schip, als chaloupe, vanwegen de Nederlanders een persoon omme de vereeninge te vercondigen soude medegesonden worden.

Vrydach adi 24 April anno 1620. Op huy'den den Engelsen Admirael Martin Pringh met enige andre overhoofden op 't schip *Bantam* by den heer Generael Coen weder byeengecomen sijnde, hebben de Engelsen verthoont copy'e vanaccoorde ende een brieff van haer Gouverneur Thomas Smith ende andre gecommitteerde, als namentlijck Moures Abott, Willem Harrise, Nicolaes ende Robbert Bill, geschreven, per 't schip de *Bull* ontsanghen, daeruyt hetgeene den Generael Coen ende zyne raden geremonstreert is, in substantie luydt als volcht:

„Wy hebben goet gevonden het schip den *Bull*, dat Godt behouden reyse verleene, hoewel in een quaden tijt, naer U. E. te seynden, alleenlijck om U. E. te kennen te geven onse vereeniginge, welcke tydinge de Nederlantse Compagnie binnen 1 maent naer desen oock beloven met een jacht van advyse te senden. Onse wille ende begeerten zijn, dat U. E. dese vereeniginge kenbaer sy, gelijck de Nederlantse Compagnie doort volck ende brieven met ons schip medegesonden de haren sullen cont doen; sult in alle vrientschap ende lieffde met malcanderen voortaan omomegaen, abandonnerende alle gepasseerde onenicheden, injurien ende tweedrachten, malcanderen met mutuelle affectie voortaan embrasserende ende bejegenende; de publicatie spoedich doen, volgens de artyculen vanaccoorde ende explanatie derselver aen U. E. gesonden”.

Wegen de Nederlanders heeft de Generael Coen verthoont, dat de bescheyden ende artijcklen vanaccoorde, per dito schip den *Bull* by hem ontfangen, van gelijcken niet als copyen waren; heeft mede verthoont 2 brieven, beyde van dato 30 July stilo novo 1619, van de gecommitteerde wegen de Nederlantse Compagnie op de vreedehandelinge in Londen, sijnde namentlijck Dirck Bas, Jacob Boreel, Arent Lodesteyn, Albert Sonck ende Andries Rijckart, geschreven, van welcke brieven de Engelsen mede translaten in de Engelse tale hebben vertoont; op welck vertooch, van wedersyde gedaen, is by den heer Generael geremonstreert, als dat de verthoonte copyen vanaccoorde niet en waren soodanich, dat deselve, eer de principale bescheyden, by der Co. Magesteyt van Engelant, mitsgaders de Hoge Mogende Heeren Staten, Zijn Princelijcke Exellentie ende de Heeren Bewinthebberen van beyde de Compagnien geratificeert ende geaprobeert, ontfangen hadde, mochten ter executie gestelt werden ten aensien van de overleveringe van de schepen ende 't geen in deselve verovert soude mogen wesen, als andersints; ende

principalijck, dat de publicatie van vrede niet en conde geschieden, tendeеле om redenen verhaelt, alsmede dat maer copyen en hadden van de accorden tussen onse respective Meesters gecommitteerden op de vredehandelinge beslooten, ende insonderheyt omme de Hoge Overicheyt (als namentlijck de Hoge Mogende Heren Staten, Zijn Princelijcke Exellentie, ende de Heeren Meesters) haer respecte, 't welck wy haer gaerne schuldich kennen, in desen niet te verminderen, 't welck nochtants alles sonder eenige prejuditie van des Generael Coens goede genegentheyt tot de gewenste vrede van Zijn E. geremonstreert werde, proponerende voorder, datmen aen wedersyden, interim de behoorlijcke bescheyden verwacht sullen worden, alle hostiliteit ende teeckene van dien soude cesseren ende casseren, niets vant gepasseerde gedachten, maer alle 't geene dagelicx soude mogen voorvallen met communicatie van wedersyden ten meesten dienste ende proffyte van de respective Compagnien als vrienden soude dirigeeren.

Aengaende de raden van diffentie was in de brieven van d' Engelsen genomineert den president Jan Jardijn, met volmacht om neffens hem noch 3 andre uyt de suffisantste, om sulcke negotie verhandelen, te eligeeren; ende vermits d'absentie van den voornoemden president Jardijn, hadden by provisie geeligeert vier personen, als namentlijck den admirael Martin Pringh, Mr. Thomas Brockedon, cappiteyn Augustijn Spaldingh, ende M^r. George Muschamp. Wegen de Nederlanders wiert van den heer Generael Coen verthoont, hoe dat tot raden van diffentie by de Seventhien, in Julyo anno 1619 vergadert, genomineert ende vercooren ware de heer Jacob Dedel, ende wierden om d' absentie van den heer Jacob Dedel by provisie in dit collegie van de raden van diffentie, om op alle voorvallende saecken te helpen disponneeren, by Zijn E. geeligeert den commandeur Willem Jansz., raet van Indien, ende Martin Sonck, advocaat-fiscael, ende de heer commandeur Jacques Lefebvre, malcanderen aen wedersyde belovende ende sterckmaeckende dat alle hetgeene in dit voorsz. collegie tussen de voorverhaelde personen gesolveert ende besloten soude worden, crachtich ende bondich wesen ende mit alle sinceriteyt verhandelt ende naergocomen soude worden.

Voorder [is] opt voorschlag ende versoeck van den admirael Martin Pringh goet gevonden, datmen naer Bantam aen [den] Pangoran een van d' onse neffens de hare soude senden, om by den Pangoran selffs audientie te versoecken, met laste hem de vereeniginge tusschen ons, van de Co. Magesteyt van Ingeland ende de Hoge Mogende Heeren Staten mitsgaders Zijn Princelijcke Exellentie gemaeckt, te laten weten, ende hem voorder aff [te] vragen off hy mede genegen is int selve accoort te treden.

Saterdach adi 25 April anno 1620. Alsoo onse gesanten op gisteren aen

den Pangoran gesonden, geen behoorlijck bescheyt en hadden becomen, is met gemeen goetvindinge van de gecommitteerde raden, in de *Jems Royal* vergadert, geaccordeert, dat op huyden weder derwarts sullen senden, omme des Pangorans genegentheyt naerder te mogen verstaen.

Maendach adi 27 April anno 1620. Is ter byeencompste van de gecommitteerde raden in 't schip den *Palsgraeff* voor de derde reyse goet gevonden aan den Pangoran van Bantam te senden om eenige antwoorde van hem te becomen.

Dincxdach adi 28 April anno 1620. Alsoo den Engelse admiraal Martin Pringh, benefens eenige andre overhooffden, den Generael Coen tot zijn E. groot contentement nu verscheyde malen besocht hadden, heeft de heer Generael Coen, geaccompagneert met eenige van zijnne raden, den admiraal Martin Pringh ende d' Engelsche overhooffden op huyden in 't schip de *Jeems* versocht, alwaer na onderlinge vriendelijcke discoursen by den E. heer Generael Coen aan den admiraal Marten Pringh ende andere van wedersyden aldaer presente raden geproponeert ende voorgedragen is wat ons ten dienste van beyde de Compagnien te doene stont, want soo 't scheene door civile ende beleeffde middelen, nu met gemeyn goetvindinge drymael ende daer tevooren by de Nederlanders dicwils gebruyckt, de saecke niet en vorerde.

Is derhalven met gemeyn advijs goet gevonden, datmen aan den Pangoran van Bantam niet meer soude senden, maer [met] de preparaten by de Nederlanders alrede begonnen, als namentlijck met het schip de *Zuyder Eendracht* ende de vlot, voortvaren, om die beyde soo na Bantam als mogelijck te brengen ende daeruyt de stat te beschieten, alsmede dat de Nederlanders met noch 2 schepen de stat Bantam sullen besetten om deselve te benauwen ende het voorsz. schip de *Zuyder Eendracht* des noot wesende te assisteeren, tot welcken eynde van gelijcken goet gevonden is, dat de Engelsen 2 schepen voor Bantam sullen houden, voorder datmen d' armade de rema langs de custe na gewoonte sal laten cruyssen. Ende alsoo door lange experientie bevonden is, dat de saecke van Bantam niet haestich can, maer lancksamich moet gecydicht worden, daerbeneffens geconsidereert soo men schoon met gewelt op Bantam iets voornam, dat de middelen daertoe gerequireert noch niet veerdich sijn, is derhalve in deliberatie geleyt wat interim met de macht van wedersyden alhier present ten meeste dienste van beyde Compagnien dient gedaen, geconsidereert, eer met gewelt iets op Bantam sullen connen attenteeren, met de jegenwoordige respective macht ende vlete groote dienste, sonder verachteringe off vercortinge van de saecke van Bantam, souden connen verrichten;

waerover by den E. heer Generael geproponeert is, off niet geraetsaem ende oirbor soude sijn een vloote na de Manilha te senden omme onse vyanden alle mogelijke affbreuk te doen, op de Chineesse jонcquen te passen ende den handel van China elders, ter plaatse daer onse natie resideeren, soeken te trekken, geconsidereert dat wel een treffelijcke vloote sonder verachteringe van de saecken van Bantam versonden mach worden, alsoo onse resterende macht, alsmede die dagelijcx uyt Engelant, Nederlant, alsmede van de Nederlanders wegen, uyt de Mollucques te verwachten hebben, tot uytvoeringe van de saecken van Bantam sufficant erkennen; op welcke voorsz. propositie aen wedersyden verscheyden discoursen gevallen sijnde, is daerop eyndelijck eensamentlijck gearresteert ende goetgevonden dat een vloot van 10 cloecke schepen toegerust, geprepareert ende naer de Manilhas gesonden sal worden, te weten vijff Engelse ende vijff Nederlantsche schepen, daervan de nominatie tot Jacatra sal gedaen worden, hetwelcke van de Nederlanderswegen soo langh nootsaeckelijck dient uytgestelt totdat seecker sullen zijn wat schepen zy uyt de Mollucques sullen hebben te verwachten, alsmede wat schepen alrede vandaer naer Jappan sijn versonden.

Is voorder by den admiraal Martin Pringh verhoont hoe noodich eenige van hare schepen, als namentlijck de *Jeems Royal* ende de *Pepercorn*, gerepareert ende verdubbelt moeten worden, ende alsoo daertoe alhier alle materialen daertoe nodich gebreecken, ende geene commoditeyt en is, is voorge dragen deselvige ten dien eynde naer Jappan mochten gesonden worden ende haer van alle behoeftre ende provisie voor haar vloot te versien, waerop geresolveert ende goetgevonden is, dat de voorsz. schepen de *Jeems Royal* ende *Pepercorn* haer reys na Jappan metten eersten mochten vervorderen.

Is mede by den E. heer Generael geremonstreert hoe noodich het schip den *Zeewolff* diende versien ende verdubbelt, ende door gebreck alhier [van 't gene] daertoe [is] vereyscht elders mocht gesonden worden, voorslaende 't selve in Patany ofte Sangora soude connen geschieden; is derhalven geresolveert ende goetgevonden, dat het voorsz. schip de *Zeewolff* ter plaatse ende ten fijnen voorsz. metten eersten versonden soude werden, alsmede dat beyde de vlooten, alsoo voor Bantam niet [te] verrichten [en] hebben, ende opdat haer van water mochten versien, na Jacatra souden verseylen.

Aldus gedaen ende gearresteert int schip de *Jeems Royal* leggende ter reede voor Bantam desen 28 April anno 1620 stilo novo. Was onderteekent:

JAN PIETERSZ. COEN.	MARTIN PRINGH.
WILLEM JANSZ.	THOMAS BROCKEDON.
MARTINES SONCK.	AUGUSTIJN SPALDING.
JACQUES LEFEBVRE.	GEORGE MUSCHAMPS.

Vrydach adi 22 May anno 1620. Nadat den 28 April passato geresloveert was, dat men tegen Bantam met naerder aproche voort soude varen, om de stat te beschieten, gelijck te vooren by de Nederlanders voorgenomen was, heeft het ongeluck getreft, dat 't schip de *Zuyder Eendracht*, dicht onder de stat Bantam op de droochte geseth zijnde, omgevallen is ende daernaer van die van Bantam, uytvallende met 50 prauwen, overrompelt, verslagen ende genomen sijn 4 prauwen (met verlies van 30 man ende veele geueste) van de acht welcke de Nederlanders by dito schip op de wacht hadden leggen om voor te comen dat ['t] selвige door de Javanen niet en soude worden verbrant terwyle raet gesocht wierde om 't voorsz. schip te rechten, waerdor ons voorgaende deseyn is verhindert geworden.

Ende alsoo het schijnt den vyant daerover couragie geschept heeft, sijnde met 40 wel gemaerde prauwen uytgecomen ende hebbende daermede lagen geleyt om de resteerende 8 Nederlantsche prauwen mede te overvallen, is hierover door den E. heer Generael Coen den raet verhoont, dat te considereren hebben wat ten besten van beyde Compagnien geraden sij, namentlijck, dat alle de macht hieromtrent byeen versamelt ende gehouden werde om de stat Bantam met gewelt aen te tasten, off dat met den eysch van de voorige resolutie hervatten, weder op nieuws alle aencomsten soo na doenlijcken besetten, ende wederomme soovele prauwen namen als mogelijck sy, omme van Bantam alle toevoer van provisie te weerden ende hen 't vissen te beletten, ten eynde dat alsoo van langerhant gematteert ende tot een goet accoort gedrongen worden.

Ende soo best geraden vinden in deser voegen te procedeeren ende d' aentastinge van de stat uyt te stellen, dat daer soude van noode sijn 6 schepen ende een goet getal licht vaertuych, ende de schepen tot retraitte ende verseeckeringe van 't lichtte vaertuych voor alle aencompsten te leggen, namentlijck eene voor Angier, eene aent westeynde van Poulo Pagnang, 2 voor Bantam, een voor Pontang ende 't seste voor Tanahara, want byaldien desen eysch niet voldaen wort ende in dese besettinge verslappen oft versuymen, soude den vyant te moediger worden, alle secourssen becomen ende dies te langer duyren eer tot den handel met Bantam geraecken. Hierop by den raet wijtloopich gediscoureert ende geleth sijnde, is eenstemmich verstaen ende goet gevonden de presente macht niet op te houden, noch ons niet te haesten omme de stat Bantam met gewelt aen te tasten, maer dat met de voorgenomen tocht naer Manilha voortvaren ende Bantam soo nauwe besetten sullen als de resteerende macht sal connen reycken, op hoope dat een lange goede secoere van verscheyde quartieren becomen, ende 't geene ons nu ontbreeckt alsdan voldoen sullen. Die van d' Engelse Compagnie hebben verclaert tot manninge van licht vaertuych geen raet te weten, ende alsoo van 8 schepen,

welcke hier gegenwoordich hebbende sijn, 5 na Manilha distineeren, een nootwendich na Jamby dienen te senden, een menen t' employeren om hout te halen, en het achtste voor Jacatra te houden, alsoo noch van huysinge niet versien sijn, waerover de besettinge van voorsz. plaetse ende de stat Bantam door de Nederlanders gelijck voor desen gedaen dient te worden, voor sooveele sonder merckelijcke verleth van de versterkinge ende voltreckinge vant nieuwe fort tot Jacatra geschieden can, daertoe zylieden verlaert hebben berreyt te zijn, doch dat voor dees tijt den behoorlijcken eysch, sonder verleth van negotie, mede seer qualick voldoen connen, vermits mede verscheyden schepen na diversse quartieren dienen te senden; dan alsoo daertegen van uyre tot uyre andere schepen van verscheyden quartieren verwachten, hooppen syluyden 't gebreck, soo [daer]door de fortificatie in gebreck verviele, correlsing te suppleeren, niet geraden vindende de tocht op Manilha hierover te retarderen.

Andermael eenstemmich goet gevonden hebbende met de tocht na Manilha voort te varen, sijn daartoe gedestineert ende genomineert, te weten wegen d' Engelse Compagnie 5 schepen, namentlijck de *Mane*, de *Palsgraeff*, d' *Eli-sabeth*, d' *Hope* ende den *Bull*; vanwegen de Compagnie der Vereenichde Nederlanden 5 andre schepen, namentlijck *Nieuw Bantam*, *Haerlem*, de *Hoope*, de *Nieuwe Maene* ende den *Engel*; doch alsoo de *Nieuwe Maene* op de vaert van Cabo de Spirito Sancto naer Jappan, ende den *Engel* van Jappan op Cochin China varende sijn, hebben uytstel van beraet genomen op d' advyzen die dagelijcx van Amboyna verwachten, om in geen gebreck te vervallen, maer ten overvloet noch een ooste 2 andre schepen naer Jappan te senden, alsoo met geineyn advijs goet gevonden is dat dese vloote van 10 schepen, oft het meerendeel, niet eer na Firando dient te vertrekken, totdat d' advyzen van de Mollucques, Amboyna ende Banda becomen, opdat aen den eysch van die quartieren niet en come te gebreecken ende de vyanden aldaer geen advantagie becomen.

De voorsz. vloote sal behoorlijcken gemant, gemonteert, gearmeert ende gevictualieert werden, voor sooveele onse tegenwoordige gelegentheyt gedoocht ende tot soo een voyagie vereyscht wort, daervan de gecommitteerde van wedersyde satisfactie, goet bewijs ende contentement aen den raet, met behoorlijcke extimatie van de schepen ende aenclevé van dien, doen sullen, volgens accoordt door onse heeren Meesters gemaect.

Tot overhoofd ende commandeur van de vijff Engelsche schepen is door den raet van d' Engelsche Compagnie genoemt, gecommitteert ende gestelt den E. Robbert Adams, ende vanwegen die van de Vereenichde Nederlanden over de vijff Nederlantsche schepen den E. Willem Jansz., raet van Indien; ende alsoo geensints 2 hooffden op een lichaem gestelt dienen, maer noodich sy,

dat over 'dese heele vloote van thien schepen tot een lichaem verordineert maer één hoofd commandeerden, is door de presente raden goetgevonden dat den E. Robbert Adams als admirael over de voorsz. vloote van 10 schepen geduyrende de geheele voyagie commandeerden ende de vlagge op de groote stenge voeren sal, ende dat tot zijn adjuteur als vize admirael over de voorsz. vloote commandeerden ende de vlagge op de voorstenge voeren sal den E. Willem Jansz. voorsz., daertoe beyde met behoorlijcke commissie versien ende op alle de schepen geauthoriseert sullen worden.

Ende alsoo op alle 't voorvallende geen precise ordre gestelt can worden, is goetgevonden eenen raet te formeeren omme op alle voorvallende saecken te disponneeren naer datten gemene besten sullen vinden te behooren. Desen raet sal bestaan in 10 personen, te weten van elck schip een, ende sal denselven beroepen worden ende daerinne presideeren den E. admirael Robbert Adams.

Alsoo die van de Nederlantsche Compagnie met die van den Mattaram ende de Maccassaren in oorlooge geraect zijn ende die van d'Engelse Compagnie met hun vrede houden, is gedelibereert wat ten gemeene beste geraden zy, dat een generale vrede met de voorsz. landen gemaect, oft een gemeen oorlog tegen hun aengenomen worde; waerop na consideratie van 't geene dien aengaet by provisie verstaen wort datmen die saecke in staet sal laten, gelijck die is, ten aensien dat een gemeene vrede maeckende, die van den Mattaram ende de Maccasaren den vryen handel op de Mollucques, Amboyna, ende Banda sullen willen pretendeeren, daer in aller manieren van daer geweert dienen, mits dat die van de Nederlantsche Compagnie tegen de laste van de oorlog sullen genieten de helft van den handel ende provisie welcke d'Engelsche Compagnie uytte landen van den Mattaram ende Macassar becomen sullen.

Is mede goetgevonden datmen van de thien voorsz. schepen 2 schepen vooruyt naer Patana senden sal, een van d'Engelsen ende een van de Nederlanders, om aldaer provisie van aracq ende andersints voor de vloote te procureeren ende hun aldaer op 't spoedichste aan de geraemde rendevouz in Firando by d' andre te vervoegen.

Aldus gedaen ende gearresteert in 't fort Jacatra, datum ut supra, stilo novo. Was onderteekent:

JAN PIETERSZ. COEN.

PIETER DE CARPENTIER.

DEDEL.

WILLEM JANSZ.

THOMAS BROCKEDON.

AUG. SPALDINGH.

GEORGE MUSCHAMPS.

THOMAS MILL.

Dinghsdach adi 26 Majo anno 1620. Geleth zijnde, dat het gegenwoordelijck den rechten tijt is omme eenige schepen van de vloot van diffentie (na

Manilha gedestineert) vooruyt na Jappan te senden, omme in passant te cruyssen ende waer te nemen de Portugiesse schepen van Maccau op Nangasacque varende, is eenstemmich goet gevonden dat datelijck opt alderspoe dichste tot dien eynde vooruyt sullen senden deschepen d' *Elisabeth, Haerlem*, den *Bull* ende de Nederlantse *Hoope*, mits datter 2 in passant Maccau sullen aendoen ende tusschen de Lequeos Pequenos ende de cust van China cruyssen, ende d' andre 2 op de custe van Jappan, gelijck hun per instructie sal worden belast.

Den 22^{en} deser was goet gevonden datmen 2 schepen van diffentie vooruyt na Patana soude senden, om aldaer eenige provisie voor de vloote te halen. Hierop naerder geleth sijnde, is nu gearresteert, dat derwarts niet dan het Engels schip de *Hoope* voor reeckeniningh van d' Engelse Compagnie alleene varen sal, alsoo achten de provisie die daer te becomen is voor de geheele vloote weynich soudt mogen helpen.

Int fort Jacatra, datum ut supra, stilo novo. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	THOMAS BROCKEDON.
PIETER DE CARPENTIER.	AUGUSTIJN SPALDINGH.
DEDEL.	GEORGE MUSCHAMPS.
WILLEM JANSZ.	THOMAS MILL.

Vrydach adi 29 Mayo anno 1620. Alsoo de schepen d' *Elisabeth, Haerlem*, den *Bul*, de Nederlantse *Hoope* ende d' Engelse *Hoope*, vooruyt na Jappan gedestineert, zeylreit sijn, is ter vergaderinge van den raet van diffentie geconsidereert de qualite van de schepen ende register van d' amonitie van oorlogende scheepsgereetschappen (volgens register) daerby sijnde, ende alsoo de proffyte ende schade, welcke dese schepen op haer voyagie soude mogen overcomen, ten proffyte ende laste van d' Engelse ende Nederlantse Compagnie sullen loopen, sijn de voorsz. schepen, amonitie van oorlogende scheepsgereetschappen met gemeen advijs van de voorsz. raet van diffentie geextimeert als hiernae volcht; welcke somme, ende niet min noch meer, ten gemeene lasten van beyde Compagnien gedragen sal worden geduyrende de voorsz. voyagie, mits dat de gemeene risico vant schip d' Engelsche *Hoope* (twelck voor reeckenininghe van d' Engelse Compagnie alleen Patana aendoen sal) ingae als 't selvige op de lengde van Pulo Condor arrivere.

Taxatie vant Engels schip d' *Elisabeth* met haer bywesene gereetschap ende amonitie van oorlog.

't Schip groot 800 tonnen ofte 400 lasten met 2½ reysen seylen, 11 anckers, 8 cabels, 8 cabeltouwen, 46 trossen ende 11 rollen canefas, t'samen geextimeert . . . . . £ sterling 10.500 — 0 — 0

BATAVIA, 29 MEI 1620.

Geschut:	Transport . . .	£ 10.500 — 0 — 0
----------	-----------------	------------------

4 heele colverijns wegende . . .	16.775
----------------------------------	--------

20 halve dito . . .	66.125
---------------------	--------

14 saeckers . . .	33.675
-------------------	--------

<u>38 stuckx wegende . . .</u>	<u>116.575</u>
--------------------------------	----------------

a 30 shilling steerlings 't hondert	£ 1748 — 12 — 6
---	-----------------

Scherp:

116 stukx heele colverijns ysers . . .	2088
--	------

90 " dito cruyssballen . . .	1160
------------------------------	------

537 " halve colverijns ysers . . .	6444
------------------------------------	------

100 " dito cruyssballen . . .	1400
-------------------------------	------

<u>410 saeckers ysers . . .</u>	<u>3280</u>
---------------------------------	-------------

<u>1253 stuckx wegende . . .</u>	<u>14.372</u>
----------------------------------	---------------

a 12 shilling steerlings 't hondert	£ 76 — 19 — 0 ¹⁾
---	-----------------------------

91 vaten bossecruyt a 4 £ 't vat. . . .	£ 364 — 0 — 0
---	---------------

4 steenstucken wegende met haer camers 1000	£ 15 — 0 — 0
---	--------------

50 musquetten tot 14 shilling steerling 't stuck .	£ 35 — 0 — 0
--	--------------

52 swarden a 6 shilling steerling 't stuck .	£ 15 — 12 — 0
--	---------------

Noch verscheyde provisie ende cleenodien tot de constapelscamer.	£ 200 — 0 — 0
---	---------------

Ponden steerlings	12.955 — 3 — 6
-------------------	----------------

Taxatie van 't Engels schip den *Bull* met zijn provisie, bywesene gereetschap ende amonitie van oorloge.

't Schip groot 440 tonnen off 220 lasten, met 3 dubbelde seylen, dacraff een halfsleten, 8 anckers, 7 cabels (5 van 13 duym ende 2 van 10 duym), 29 trossen ende 21 rollen canefas, geextimeert . . . £ 4500 — 0 — 0

Geschut:

4 halve colverijns wegende . . .	11.625
----------------------------------	--------

14 saeckers wegende. . . .	21.225
----------------------------	--------

<u>2 minions wegende. . . .</u>	<u>3425</u>
---------------------------------	-------------

20 stuckx a 30 sh. 't hondert . . .	36.275
-------------------------------------	--------

£ 544 — 2 — 6

Scherp:

97 halve colverijns ysers	1164
-----------------------------------	------

20 dito cruyssballen. . . .	280
-----------------------------	-----

<u>347 stuckx saeckers ysers . . . .</u>	<u>2776</u>
--	-------------

464 Transporteeren . . .	4220
--------------------------	------

£ 5044 — 2 — 6
----

¹⁾ Men zou verwachten £ 86 — 4 — 8.

464	Transport . . .	4220 W	£ 5044 — 2 — 6
70 dito ysers	500 W		
66 stuckx minions ysers	264 W		
600 stuckx wegende	4984 W	£ 29 — 17 — 8	
51 vaten met bossecruyt a £ 4 't vat		£ 204 — 0 — 0	
4 steenstucken wegende met haere camers 1600 W		£ 9 — 0 — 0	
30 mosquetten a 14 sh. steerl. 't stuck		£ 21 — 0 — 0	
43 sweerden a 6 sh. 't stuck		£ 12 — 18 — 0	
Item verscheyde provisie ende cleynodien tot de constapelscamer		£ 100 — 0 — 0	
Ponden sterlings		5420 — 18 — 2	

Taxatie van 't Engels schip de *Hoope* met sijn bywesene gereetschap ende amonitie van oorlooge.

't Schip groot 400 tonnen ofte 200 lasten met dubbelde seylen, 7 cabels, 2 cabeltouwen, 9 trossen, 9 rollen canefas ende 8 anckers, t'samen geextimiert. . . . . £ 4000 — 0 — 0

Geschut:

8 halve colverijns wegende . . .	24.475 W	
10 saeckers wegende	24.400 W	
2 minions wegende	3300 W	
20 stuckx halve a 30 st. 't hondert .	52.175 W	£ 782 — 12 — 6

Scherp:

196 stuckx halve colverijns ysers . . .	2352 W	
40 stuckx dito cruyssballen	560 W	
245 stuckx saeckers	1960 W	
60 stuckx dito cruyssballen	540 W	
55 stuckx minions ysers	220 W	
20 stuckx dito cruyssballen	100 W	
616 stuckx a 12 sh. steerling	5732 W	£ 34 — 8 — 0
37 vaten cruyt a 4 £ steerlings 't vat		£ 148 — 0 — 0
4 steenstucken wegende met haer camers 600 W		£ 9 — 0 — 0
30 stuckx mosquetten a 14 sh. 't stuck		£ 21 — 0 — 0
32 stuckx sweerden a 6 sh. 't stuck		£ 9 — 12 — 0
Item verscheyde provisie ende cleynodien in de constapelscamer		£ 100 — 0 — 0
Ponden steerlings		5104 — 12 — 6

Extimatie van 't schip *Haerlem* met alle bywesene scheepsgereetschap ende amonitie van oorlog.

BATAVIA, 29 MEI 1620.

't Schip groot 250 lasten, cens nieuw ende eens halfsleten seylen, ende nieuwe touwen dick 13 duym, 2 cabeltouwen dick 6 duym, noch eens versien van opstaende want, 2 nieuwe cardeels, 2 groote schooten, 2 marsseschooten, 2 focque smyten, 2 groote smyten, 1 bael canefas ende 8 anckeren, geexti- meert . . . . . f 71.250 — 0 — 0
2 halve metale cartouwen wegende tsamen 15630 W
af 75 't hondert . . . . . f 11.722 — 10 — 0
4 ysere halve cartouwen wegende tsamen . . . 16.760 W
8 ysere calverijs . . . 28.620 W
10 heele saeckers . . . 30.290 W
14 halve saeckers . . . 27.280 W
36 yseren stucken wegende 102.950 W af 15 't cento f 15.442 — 10 — 0
15.000 W scherp af 6 't hondert . . . . . f 900 — 0 — 0
6000 W cruyt af 40 per cento . . . . . f 2400 — 0 — 0
4 steenstucken wegende 1000 W af 15 per cento . . f 150 — 0 — 0
40 mosquetten met bandeliers af 7 . . . . . f 280 — 0 — 0
12 sabels af 3 't stuck . . . . . f 36 — 0 — 0
De vierwerken ende cleenodien van den constapel f 1200 — 0 — 0
f 103.381 — 0 — 0

Extimatie van 't schip de *Hoope*, met alle bywesene gereetschap ende amonitie van oorloghe.

't Schip groot 300 last, 2 oude groote seylen, 2 oude groote marsseylen, 2 besanen met een out cruysseyl, een nieuwe fock ende een bonneth, 2 oude socken met haer bonnets, een nieuw marszeyl, een nieuwe blint, 2 oude blinden, 1 bovenblint, noch ontrent 2 balen nieuw doeck, 6 dicke touwen van 14 a 15 duym, 2 cabeltouwen dick 7 duym, 2 trossen tot groot opstaende want, 1 tros tot groote stengewant, 12 groote marsseschooten, 2 voormarsseschooten, 3 trossen van 28 gaerens, 3 trossen tot het bramzeyl, 1 tros tot het groot cardel, 2 groote smyten, 2 focksmyten, 10 anckers, comt f 71.250 — 0 — 0

2 metale saeckers, wegende tsamen 4400 W af 75

't cento . . . . . f 3300 — 0 — 0

2 ysere halve cartouwen

    wegende . . . . . 8800 W

17 colverijns. . . . . 61.900 W

7 heele saeckers . . . 21.700 W

13 halve dito. . . . . 45.100 W

39 yseren stucken . . . 137.500 W af 15 per cento f 20.625 — 0 — 0

Transporteeren . . . f 95.175 — 0 — 0

	Transport . . . f	95.175 — 0 — 0
28.241 π scherp, a f 6 't hondert . . . . . f	1694 — 10 — 0	
6000 π cruyt a f 40 't hondert . . . . . f	2400 — 0 — 0	
10 steenstucken, wegende 2000 π a f 15 per cento. f	300 — 0 — 0	
42 musquetten met haere bandeliers a f 7 . . . . . f	294 — 0 — 0	
42 sabels a f 3 . . . . f	126 — 0 — 0	
Vierwercken ende andere cleynodien van den con-		
stapel . . . . f	1200 — 0 — 0	
Somma . . . f	101.189 — 10 — 0	

Int fort Batavia, datum ut supra, stilo novo. Was onderteekent:

JAN PIETERSZ. COEN.	THOMAS BROCKEDON.
PIETER DE CARPENTIER.	AUGUSTIJN SPALDINGH.
DEDEL.	GEORGE MUSCHAMPS.
WILLEM JANSZ.	THOMAS MILL.

Instructie voor de vier schepen d' *Elisabeth*, *Haerlem*, den *Bull* ende de Nederlantsche *Hoope*, door den raet van diffentie na Firando gedestineert, 1542.
met ordre hoe trachten sullen te vermeesteren 't Portugiesse vaertuych van Maccau naer Nangesacque varende.

Van de 10 oorlochscheppen . . . by den andren vervoegen ¹⁾.

In 't fort Jacatra, adi 30 May anno 1620 stili novo. Was onderteekent:

JAN PIETERSZ. COEN.	THOMAS BROCKEDON.
PIETER DE CARPENTIER.	AUGUSTIJN SPALDINGH.
DEDEL.	GEORGE MUSCHAMPS.
WILLEM JANSZ.	THOMAS MILL.

Saterdach adi 6 Juny anno 1620. Is by den raet gearresteert datmen de resteerende schepen tot de tocht na Manilha gedestineert, namentlijck de *Mane*, de *Palsgraeff*, *Nieuw Bantam* ende de *Trouw*, met den eersten sal claeरmaecken omme tegen den 10^{en} deser sonder langer te tardeeren naer Jappan t' zeyl te gaen.

Is mede goetgevonden, dat by afflyvichhey't van den E. admirael Robbert Adams van d' Engelsche syde succederen ende de plaatse als admirael becleden sal den E. Chaerles Cleffenger, tegenwoordich cappiteyn op den *Palsgraeve*, ende by afflyvicheyt van den E. vice-admirael Willem Jansz., wegen de Nederlanders den E. Jacques Lefebvre, tegenwoordich overhoost op 't schip de *Trouw*.

Is oock goetgevonden op d' advysen van eenige Nederlanders, in Manilha gevangen, eenige oude schepen, jachten ofte joncken, die in Jappan geexti-

¹⁾ Zie deel II dezer uitgave, nr. 443.

meert sullen worden, van daer de vloote mede te geven omme tot branders in de bay van Cabite onder des vyants schepen te gebruycken, alsoo met goede schepen te dangereus ende niet sonder evident perijckel is, vermits de menichte van des vyandts geschut aen lant, de Spaensche schepen aen te tasten; voorder dat van Jappan, soo 't geschieden can, noch 2 jachten, fregatten offstewel beseylde joncken boven de 10 geordonneerde schepen ende branders mede sullen gaen, omme op de Chineesse joncken te cruyssen ende de groote macht des te gevoechlijcker byeen te houden, alsoo de verdeelinge ende separatie van dien den vyant groote advantagie voor desen gegeven heeft, gelijck by experientie by de vloote van d'E. Jan Dircxz. Lam anno 1616 bevonden is.

Is voorder gearresteert, op d'aprobatie ende ratificatie van d'artijckelen des vreedes ende vereeninge by d'E. heeren bewinthebberen beyder Compagnien, namentlijck by die van d'E. Eerw. Engelse anno 1619, in dato 17 Julio, stilo novo binnen Londen, ende die van d'E. Nederlantsche Compagnie op 16 Augusto, stilo novo, binnen Amsterdam in debita forma geteyckent ende op 27 May anno 1620, stilo novo, per 't jacht de *Vreede* alhier ontfangen, datmen uyt cracht van dien, volgens d'E. heeren beyder Compagnien expresse last ende ordre, Dincxdach toecomende, wesende den 9^{en} deser maent, den inganck van den lange gewensten vreede met alle behoorlijcke requisite solemniteyten doen ende alle de werrelt publiceeren sal, daer ieder 't meeste volck heeft, namentlijck by die van d'Engelsche Compagnie in ende over al haer schepen, ende by de Nederlanders tot Jacatra aen lant.

In 't fort Jacatra, datum ut supra, stilo novo. Was onderteekent:

JAN PIETERSZ. COEN.	THOMAS BROCKEDON.
PIETER DE CARPENTIER.	AUGUSTIJN SPALLINGH.
DEDEL.	GEORGE MUSCHAMPS.
WILLEM JANSZ.	THOMAS MILL..

Alsoo Zijnne Conincklycke Magesteyt Jacob, den 6^{en} van dien naem, Coninck van Groot Britagnen, Vranckrijck, Irlant ende beschermer des gelooffs ter eender, ende de Hoog Mogende Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden ter ander zyde, door sonderlinge genegentheyt ende lieffde tot de ruste, vreede ende eenicheyt haerer onderdanen beweecht sijnde, geliefst heeft dat beyde de E. Eerw. Compagnien, soo Engels als de Vereenichde Nederlanden, tegenwoordich op Oost-Indien handelen, door eenige gedeputeerde van de respective Compagnien, ten overstaen ende door intercessie van eenige E. gedeputeerde, soo van wegen Zijnne Conincklycke Magesteyt als van wegen de Hoochgemelte Heeren Staten Generael de opgeresene geschillen ende oneenicheden, die nu tot seytelijcke procedures waren geresen,

mochten nedergeleyt, ende tusschen de voorsz. Compagnien een reconciliatie ende vereeniginge beraempt ende getroffen werden, opdat deselve bevredicht met een oprechte ende ongeveynsde unie aen malcanderen gecnocht ende verbonden sijnde als goede vrienden het gemeenebest ende proffijt van beyde de Compagnien bevoirderen, ende de oneenicheden door misverstanden eenigen tijt herwarts tegen den andren ontstaen ende geresen te dempen ende neder te leggen, tot welcken eynde de voorsz. E. gedeputeerde ende gecommitteerde in Londen in den jare 1619 vergadert sijnde, hebben haer E. ten meesten dienst ende proffijt van beyden de E. Compagnien door Godts sonderlinge genade ende tot bevoirderinge van de goede inclinatie ende genegentheyt van Zijnne Conincklike Magesty't ende de Hoochgemeite Heeren Staten Generael tot de onderlinge alleantie, correspondentie ende vreede tusschen haere onderdanen seeckre accorden ende poincten van vereeninge ende vreede op den 17^{en} Julyo 1619, stilo novo, beraempt ende getroffen, welcke artyckelen ende poincten van vreede door beyde de Compagnien, namentlijck by die van de E. Eerwaerdige Engelse in Londen op den 17 Julyo anno 1619, stilo novo, ende by die van de E. Compagnie der Vereenichde Nederlanders in Amsterdam op den 16^{en} Augusto anno 1619, stilo novo, geaprobeert ende geratificeert, ons voor desen per 't Engels schip den *Bul* ende alsnu per 't jacht de *Vreede* togesonden, ontfangen sijn, met expresse last ende bevel dat de voorsz. getroffen vreede onder allen haeren subjecten dienaeren ende onderdanen in dese ende alle andre quartieren gepubliceert, achtervolcht, ende onderhouden sal worden.

Derhalven soo is't dat de respective gecommitteerde raden van diffentie, soo vanwegen de E. Eerw. Engelse als de E. Compagnie der Vereenichde Nederlanden in dese Indien residerende, naer onderlinge communicatie, op den 6 Juny in 't fort Jacatra gehouden, goet ende raetsaem gevonden hebben, desen aengenamen ende lang gewensten vreede alle de werrelt ruchtbaer ende cont te maecken, daerby allen ende een iegelijck, in dienste van beyde de respective Compagnien sijnde,oste onder haer gehoorsaemheyt in dese ende andre quartieren staende, ordonneerende ende bevelende, ordonneren ende bevelen haer mits desen, de vreede ende reconciliatie tusschen de respective Compagnien voornoemt gemaect, sinceer ende als goede vrienden te onderhouden, haer expresselijck bevelende dat alle offentie, injurien, misdaden ende alle wegen van feyten ende datelijcke werken voordeszen gedaen, geschiet ende volbracht vant begin der troublen ende oneenicheden tusschen beyde de Compagnien ende haer dienaers ontstaen, alle alteratien ende be-roerten gevallen, hoe ende op wat plaatse dat die oock souden mogen geschiet sijn, soo int generael als perticulier, sullen wesen, sijn ende blyven vergeven, vergeten ende gehouden als niet geschiet, sulcx dat tot geene tyden geen vermaen, mentie, molestacie, met woorden of met werken gedaen, gemaect,

off yemant te last geleyt sal mogen worden, op peene dat de contraventeurs van dien gereputeert, ende geacht als twistgierige ende ongeruste, ja selfs, als perturbateurs ende infracteurs van de gemeene rust ende vrede arbitralijck gestraft sullen worden.

Int fort Jacatra, adi 6 Juny anno 1620. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	THOMAS BROCKEDON.
PIETER DE CARPENTIER.	AUGUSTIJN SPALDINGH.
DEDEL.	GEORGE MUSCHAMPS.
WILLEM JANSZ.	THOMAS MILL. ¹⁾

Alsoo by den raet van diffentie vanwegen de E. Engelse Compagnie ende de Compagnie van de Vereenichde Nederlanden, op Oost-Indien handelende, ten besten dienste ende gemeene welstant van de voorsz. 2 Compagnien, affbreuck van onse gemeyne vyanden ende om den Chineessen handel van Manilha te weeren ende t'onswaerts te trekken, goetgevonden is een vloote van 10 cloecke oorloghschepen, onder 't commandement van een admirael, ten dien eynde van hier na Jappan ende de Manilhas te senden, namentlijck vanwegen de E. Engelse Compagnie 5 schepen: de *Maen*, de *Palsgraeff*, de *Elisabeth*, de *Hoope* ende den *Bull*, ende voor de Compagnie der Vereenichde Nederlanden 5 andre schepen, te weten: *Nieuw Bantam*, de *Trouw*, *Haerlem*, de *Hoope*, ende *St. Michiel*, ende hoochnoodich achten, dat daerover bequaeme personen als overhooffden tot admirael ende vice-admirael gestelt worden, opdat alles met goede orde mach toegaen, soo is't, dat den voorsz. raet van diffentie haer genoechsaem ende ten vollen houdende gecontenteert van de bequaemheyt ende sufficantie van den E. Robert Adams ende Willem Jansz., gecommitteert ende geauthoriseert hebben, committeeeren ende authoriseeren mits desen den E. Robbert Adams als admirael, dewelcke tot dien eyn-de geduyrende de geheele voyagie de vlagge van de groote stenge voeren ende over de vloote commanderen sal, gelijck mede den E. Willem Jansz. als vice-admirael.

Derhalven wert by den voorsz. raet van diffentie geordonneert ende bevoolen aen allen ende een yder op de voorsz. vloote van 10 Engelse ende Nederlantsche schepen varende, soo commandeuren, cappiteynen, opper-coopluyden, schippers, alle andre officieren, gemeene soldaten ende bootsgessellen, niemantuytgesondert, den voorsz. Robbert Adams voor haren admirael, ende Willem Jansz. voor haren vice-admirael t' erkennen, obedieeren ende respecteeren, daerbeneffens haer met goeden raet ende daet in 't effectueeren van haere instructie ende laste te assisteeren ende behulpich wesen, gelijck

¹⁾ Bij het afschrift van dit stuk is de volgende aanteekening geplaatst: „Deze bovenstaande acte is den 9 Juny anno 1920, stilo novo, in't fort Jacatra gepubliceert. Onder stont: Ter ordonnantie van den heer Generael Coen. Was onderteyckent Tijus Cornelisz. Vleysnouwer, secretaris”.

dat behoort, alsoo sulcx ten dienste ende welstant van beyde de E. Compagnien bevinden te behooren.

In 't fort Jacatra, adi 12 Juny anno 1620 stilo novo. Was onderteyckent:

THOMAS BROCKEDON.	JAN PIETERSZ. COEN.
AUGUSTIJN SPALDING.	PIETER DE CARPENTIER.
GEORGE MUSCHAMPS.	DEDEL.
RICHARD HASELWOOD.	MARTINUS SONCK.

Taxatie vant Engels schip de *Mane*, met alle bywesende gereetschappen ende amonitie van oorloghe.

't Schip groot 800 tonnen off 400 lasten, met 2 schoverseyls en bonets (1 out, ende 1 nieuw), 4 groote marsseyls (2 oude, 2 nieuwe), 2 focquen ende bonets (1 out, 1 nieuw), 2 blinden (1 out, 1 nieuw), 1 bovenblint, een cruyssyel, 2 bramseyls, 11 stucken doecx tot lichte zeylen, 8 cabels, 6 anckers, t'samen getaxeert . . . . . £ 8000 — 0 — 0
Geschut:

14 saeckers wegende	36.450 it
4 heele calverijns	16.575 it
25 halve dito calverijns	87.425 it
43 stucken wegende	140.450 it a 30 sh. per cento £ 2106 — 15 — 0

Scherp:

980 stuckx scherp wegende 11.240 it a 12 sh. 'tcento £	67 — 8 — 10
91 vaten bossecruyt a 4 £ sterl. 't vat	364 — 0 — 0
66 mosquetten a 14 sh. 't stuck	46 — 4 — 0
58 swaerden a 6 sh. 't stuck	17 — 8 — 0
6 steenstucken, wegende yder 200 it a 30 sh. sterl. 't hondert.	18 — 0 — 0
Noch verscheyde provisie ende cleynodien tot de constapelscamer	£ 200 — 0 — 0
Somma ponden sterlings	£ 10.819 — 15 — 10

Taxatie vant Engels schip de *Palsgraeff*, met zijn bywesen gereetschap ende amonicie van oorloghe.

't Schip, groot 800 tonnen off 400 lasten, met 3 schoverseylen ende bonets (2 nieuw en 1 oude), 3 focken ende bonets (2 nieuw, 1 out), 2 blinden, 2 besanen, 2 rollen canefas, 10 groote cabels, 5 cabeltouwen, 20 trossen ende 9 anckers, t'samen getaxeert . . . . . £ 10.500 — 0 — 0

Geschut:

12 saeckers wegende:	31750 it
22 halve colverijns	71625 it
6 heele dito	24850 it
40 stucken wegende	128225 it a 30 sh. per cento £ 1923 — 7 — 6
Transporteeren.	£ 12.423 — 7 — 6

JACATRA, 12 JUNI 1620.

Transport	£ 12.423 — 7 — 0
1300stuckxscherpwegende 15.000 fl a 12 sh. 't cento	£ 90 — 0 — 0
92 vaten bossecruyt a 4 £ st. 't vat	£ 368 — 0 — 0
4 steenstucken wegende yder 250 fl is 1000 fl met	
haer camers	£ 15 — 0 — 0
64 musquetten a 14 sh. 't stuck	£ 44 — 16 — 0
64 swaerden a 6 sh..	£ 19 — 4 — 0
noch verscheyden provisie ende cleenodien tot de	
constapels camer	£ 200 — 0 — 0
Somma ponden sterling £ 13.160 — 7 — 6	

Extimatie van 't schip *Nieuw Bantam*, met alle sijnne bywesende gereetschap ende amonitie van oorloghe.

't Schip groot . . . . . ¹⁾ last, eens nieuw ende eens halffsleten seylen, 4 nieuwe touwen dick 15 duym, 2 dito touwen halffsleet, noch eens versien van nieuw opstaende want tot de groote mast, 4 trossen yder 5 duym dick, 10 groote anckers wegende 22.800 fl , 1 werpancker wegende 700 fl , 2 bootsanckers wegende 400 fl . . . . . f 80.000 — 0 — 0	
8 metale halve cartouwen	
wegende t'samen	35.600 fl
1 cleijn metael stuck	1340 fl
	t'samen 36940 fl a f 75 't cento f 27.705 — 0 — 0
7 ysere colverijns wegende	
t'samen	28.600 fl
8 ysere dubbelde saeckers.	25.600 fl
11 ysere saeckers	31.900 fl
9 halve saeckers	18.900 fl
35 ysere stucken wegende 105.000 fl a f 15. 't cento f 15.750 — 0 — 0	
7 steenstucken wegende 1400 fl a f 15. 't cento . . f	210 — 0 — 0
3480 soo cogels als cruyssballen wegende 't samen	
42.320 fl a f 6 't hondert . . . . . f	2539 — 4 — 0
94 vaten bossecruyt wegende 9400 fl a f 40 't cento f	3760 — 0 — 0
50 musquetten met haer bandeliers a f 7. . . . . f	350 — 0 — 0
50 sabels oft zijtgeweerd a f 3. . . . . f	150 — 0 — 0
De vierwercken ende andre cleynodien van den constapel . . . . . f	2000 — 0 — 0
	Samen . . f 132.464 — 4 — 0

Extimatie van 't schip de *Trouwe*, met alle sijn bywesende gereedschappen
ende amonitie van oorloghe.

¹⁾ Niet ingevuld.

't Schip groot . . . . .¹⁾ last, eens nieuwe ende eens halffsleten seylen, 6 touwen soo out als nieuw, een voorganger van 60 vadem, 2 cabeltouwen, staende want voor 1 tot 4 spant, ende achter tot 6 spant, noch eenich oudt touwerck, pikdoeks ende groot stengewant, een groot cardeel, een stenge wintreep, 7 groote anckers ende 2 werpanckers, t'samen f 65.000 — 0 — 0

4 metalen halve cartouwen, namentlijck	
2 schietende 24 ft yser. . .	8350 fl
2 schietende 15 ft yser. . .	<u>8380 fl</u>
	t' samen . . . 16.730 fl a f 75 't cento f 12.547 — 10 — 0
4 ysere stucken van 18 ft	
ysere, wegende	17.200 fl
8 ysere dito schietende	
12 ft yser, wegende . . .	29.220 fl
4 ysere dito van 9 ft ,	
wegende.	12.980 fl
10 ysere dito schietende 8 ft ,	
wegende.	30.336 fl
4 ysere dito van 5 ft ,	
wegende.	9220 fl
2 ysere dito van $3\frac{1}{2}$ ft ,	
wegende.	3590 fl
2 ysere stucken van $2\frac{1}{2}$ ft ,	
wegende.	<u>1820 fl</u>
34 ysere stucken wegende .	104.366 fl a f 15 't cento f 15.654 — 18 — 0
11 steenstucken yder wegende 250 fl a f 15 't cento f	412 — 10 — 0
1800 soo cogels als cruyssballen wegende samen	
20000 fl a f 6 't hondert	f 1200 — 0 — 0
72 vatjens cruyt wegende 7200 fl a f 40 't cento . . . f	2880 — 0 — 0
38 mosquetten ende haer bandeliers a f 7 yder . . . f	266 — 0 — 0
25 sabels a f 3	f 75 — 0 — 0
De vuerwercken ende andre cleynodien van den con-	
stapel	<u>f 2000 — 0 — 0</u>
Samen . . . f	100.035 — 18 — 0

Was onderteekent:

THOMAS BROCKEDON.
AUGUSTIJN SPALDING.
GEORGE MUSCHAMPS.
RICHARD HASELWOOD.

JAN PIETERSZ. COEN.
PIETER DE CARPENTIER.
DEDEL.
MARTINUS SONCK.

¹⁾ Niet ingevuld.

JACATRA, 13 JUNI 1620.

Instructievoorden E. Robbert Adams, admirael, Willem Jansz., vice-admirael ende den raet van 10 schepen, wegen d'Eerw. Engelse ende Nederlantse Compagnie op Indien handelende, gedestineert van Firando na Manilha te varen.

Tot affbreuck . . . . van 't syne helpen¹⁾.

In 't fort Jacatra, adi 13 Juny anno 1620 stilo novo. Was onderteeckent:

17.9.12 THOMAS BROCKEDON.	JAN PIETERSZ. COEN.
AUGUSTIJN SPALDING.	PIETER DE CARPENTIER.
GEORGE MUSCHAMPS.	DEDEL.
R. HASELWOOD.	MARTINUS SONCK.

Woensdach adi 22 July anno 1620 stilo novo. Alsoo de E. heer Generael Coen op den 19^{en} deser, door sijnne gecommitteerde, aan d' Engelsen gesonden, haer E. aengedient ende in bedencken gegeven hadde, wat ons te doen stont, ingevalle dat eenge Francen, Denen ofte andere natie met haere schepen, terwyle wy met die van Bantam in openbaeren oorloch noch sijn, voor Bantam quamen, ende aldaer den handel versochten, 't welck by den E. heer Generael op huyden, in de vergaderinge van de raden van diffentie weder proponeert sijnde, is daerop eenstemmich goet gevonden ende gearresteert, dat ingevalle eenge Francen, Denen, off andre natien, met haer schepen om te handelen voor Bantam quamen, ende aldaer haer proffijt sochten, datmen haer in aller manieren sulcx sal soecken te beletten, daertoe eerst gebruyckende alle humaniteyt ende beleeftheyt, soeckende haer met recht ende redene van sulcken onbehoorlijcken voornemen te diverteren, waerdor, soo sy tot het geene naer alle billickheyt vereyscht wort ende de reden der natuyren selfs wijst, niet te brengen zijn, noch luysteren en willen, maer ter contrarie met de proffyten, die wy nu met groote costen van een langdurigen oorloch verwacht hebben, soecken deur te gaen, datmen haer in sulcken gevallen met wil oft onwil haer voornemen, namentlijck den handel van Bantam, sal poogen te beletten, daertoe gebruyckende de macht, die alsdan, soowel van d' een als van d' ander syde, tegenwoordich sal wesen, tot last ende verantwoordinge van beyde de Compagnien, want sulcx ten besten dienst ende proffijt van beyde de E. Compagnien (gesondeert zijnde op recht ende reedenen) alsoo bevonden wort te behooren.

In 't fort Jacatra, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	THOMAS BROCKEDON.
PIETER DE CARPENTIER.	AUGUSTIJN SPALDING.
DEDEL.	GEORGE MUSCHAMPS.
MARTINUS SONCK.	R. HASELWOOD.

¹⁾ Gedrukt in deel II, n°. 455. In plaats van Mondain op bl. 731 aldaar wordt hier gelezen Mordam. — De juiste naam zal zijn: Mordaunt.

Donderdach adi 19 November anno 1620. stilo novo. Tot redres van den handel in Jamby is by den raet van deffentie met gemeen advijs goetgevonden, dat de peper aldaer, na den ontfanck van desen, niet hoger gecocht sal worden dan tegen 8 realen 't picol, ende dat alle de peper, welck van die tijt aff by d'een off d'ander Compagnie opgecocht soud mogen worden, egael sal worden gedeylt, soowel die boven in Jamby als beneden voor de reviere uyt eenige joncken gecocht off gelicht worden, wel te verstaen voor sooveel 't gelt ende goederen van d'een ende d'ander Compagnie in Jamby wesende sal connen verstrecken, want reden ende recht is, dat d' een den handel vry ende alleen geniete, soo lange d'ander cappitael ende cargasoen gebreeckt, doch soo haest de gebreeckende versien worde, sal den handel gelijck t'vooren weder met gemeen advijs gedreven ende alle peper, die men na die tijt coopt, egael gedeylt worden.

Als een van beyde de Compagnien van gelt versien sy, ende nochtans alsulcke getrocken cleden ontbreeckt, dat by die van d' andre Compagnie de meeste peper daermede becomen worde, sal alsulcke peper evenwel egael gedeylt ende aan die van d' andre Compagnie met gelt betaelt worden, tegen den voorsz. prijs van 8 realen 't picol, off sooveel min, als dan met gelt gecocht soud mogen worden.

D' eene Compagnie sal niet gehouden wesen eenige verlegen off ongetrocknen goederen van d' andre Compagnie in betalinge van peper over te nemen, ten waere tot alsulcken prijs, als datelijck weder een peper bestaat can worden.

Alsoo de peeper door misverstant van d' een of d' ander Compagnie tot op 9 realen 't picol opgejaecht is, is goetgevonden datmen de prijs alenckskens weder sal doen dalen, te weten vooreerst niet dierder coopan dan tot 8 realen 't picol, gelijck vooren geseyt is, ende dat daernaer alenghskens tot op 7 ende 6 realen 't picol daelen sullen, in sulcker voegen, tijt, ende maniere, als by de commiesen van beyde de Compagnien in Jamby residerende, goetgevonden worden sal. Soo haest dese acte in Jamby compt sal d' eene Compagnie aan d' andre reciprocelyck notitie geven, ende behoorlijcken bewijs doen, wat peper elck in 't packhuys ende oock uytstaende heest. De peper welck d' een off d' ander voor den ontfanck van dese in Jamby heeft, 't sy in de schepen ofte oock aan lant, sal elck voor sijn reeckeninge behouden ende niet gedeylt worden, gelijck mede alle de peeper, welck naderhant van de schulden op den ontfanck van desen uytstaende souden mogen ontfangen worden. Om alle verschil ende misverstant sooveele mogelijk te weerlen, sullen de commiesen respectivelijck d' een aan d' ander overleveren, soo haest dese acte becomen, sincere ende oprecht notitie, wat schulden dat uytstaende hebben, mits oock volcomen bewijs (als noodich wesende) daervan doende, ende als d' een off

JACATRA, 19 Nov. 1620.

d'ander op dese uytstaende schulden, eenige peper ontfanckt, sal daervan elck kennis doen, om tegen d' uytstaende schulden op contra register affgeschreven te worden.

Alsoo de coninck van Jamby voor desen aan de Nederlanders, op papier gedruckt, gesonden heeft zijn conincklijcke segel off merck, met advijs, dat alle de joncquen ende prauwen, welcke diergelijcken souden mogen verthoenen, voor de sijnne souden erkennen, vry ende vranch laten passeeren ende repasseren daer 't hun gelieve, is sulcx door die van de Generale Compagnie der Vereenichde Nederlanden, als wesende een onredelijcke saecke, affgeslagen ende die van Jamby den handel op Mallacca ende Japara by haere vyanden nevens andre geturbeert, ende in Grissy alsulcke verhinderingen gedaen, dat de peper, welcke die van Jamby daer gebracht hadden, voor 9 realen 't picol vercocht is, daer anders nae haer seggen wel 12 realen becomen souden hebben, waerover de coninck van Jamby uyt de huyse van de Nederlanders in Jamby residerende weder met gewelt genomen heeft 5641 realen voor de schade welck pretendeerde geleden te hebben, hun voorder met de doot dreygende soo 't geviele dat yewers, 't sy by gevall off ongeval, eenige Jambinesen door toedoen van de haeren qualijck getracteert wierden, ende alsoo de pretentie van die van Jamby ende 't vervoeren van de peper by de vyanden ende ter plaatse daer die ons t' eenemael ontvoert wort, off tot redelijken prijs niet wel souden connen becomen, tot groot nadleel van beyde de Compagnien is strekende, is hierover verstaen ende ten gemene beste goet gevonden, soo de Nederlanders van voorsz. coninck van Jamby het affgenomen gelt niet weder becomen costen, ende met den anderen in 't vriendelijck niet verdragen condon als den dienste ende welstant van beyde de Compagnien vereyscht, maer daerover resolveerden hun volck van Jamby te lichten, dat in dien gevalle die van d' Engelse Compagnie den handel in Jamby voor beyde de Compagnien sullen dryven: te weten dat alle de peper, die syluy'den souden mogen coopen ende affschepen, egael aen d' een ende d' andre Compagnie sal worden gedeelt; item eenderley sorteringe cleedinge oft andere waeren hebbende, dat oock voor yder Compagnie tot elcken prijs even veel sal worden geveant.

In voorsz. conjuncture sullen de Nederlanders eenige schepen off jachten voor, in, off omtrent de riviere van Jamby houden, omme te beletten dat ons geen peper ontvoert worde, sonder nochtans andre offentie aen die van Jamby te doen, opdat den handel aen die van d' Engelse Compagnie voor beyde daerover niet verhindert werde, ende alle de peper welck de Nederlanders aldaer souden mogen coopen, off uyt eenige joncken lichten, sal mede aen beyde de Compagnien egael gedeylt worden, ten pryse ingecocht worde.

Op de Nederlantsche schepen voor Jamby leggende, sullen die van d' Engel-

se Compagnie eenige comiesen stellen om regard te nemen, wat peper by haer gecocht werde, ende sullen reciprocelijck de Nederlanders wederom eenige comiesen op d' Engelse schepen ontrent Jamby wesende, setten om gelijcke regard te nemen ende met de peper harwarts te comen.

De goederen, die by de Nederlanders (ten tyde resloveren van Jamby te vertrecken) onvercocht soude mogen wesen, sullen aan d' Engelse Compagnie overgedaen worden, ten pryste daer mogen gelden, ende dat onder pretext alsoff die van d' Engelse Compagnie alle haere restanten cochten.

De saecken sullen oock soo behendelijcken beleyt, gegouverneert ende soo secreet gehouden worden dat de Mooren niet comen te bemercken dat het d' Engelsen ende Nederlanders eens sijn.

By gebreck van schepen sal d' eene Compagnie d' ander helpen overvoeren alsulcke peper, gelt ofte goederen, als de gelegenheit van die seylreit is, gedoocht.

Alsoo verstaen, datter vele fregatten van Goa over Mallacca na Maccau gevaaeren sijn, welcke apparentelijck in 't begin van 't aenstaende mousson weder van daer sullen keeren, is goetgevonden, dat ten gemeene laste van beyde de Compagnien ontrent Pedro Blanco off Sincapura senden sullen omme op deselvige te cruyssen, ende hun alle mogelijcke affbreuck te doen, de schepen de *Diamant* ende den *Dolphijn*, wel te verstaen soo in Jamby tot ladinge van peper niet nodich sijn ende van daer gemist connen worden, mits dat proffijt en schade egael gedeylt sal worden, ende sullen de voorsz. schepen op de Maccausvaerders soolange cruyssen, als den raet van beyde de Compagnien in Jamby goetvinden ende de schepen noodich van doen hebben sal om peper te laden, dewyle daertoe door 't aenstaende contrarie mousson qualick andre schepen van hier na Jamby gesonden connen worden.

De vlagge sal by de voorsz. 2 schepen by beurten, maent om maent, gevoert, ende oock alsoo in den raet gepresideert worden.

Wat aengaet de Maccassaren ende die van de Mattaram op Mallacca vaerende, die van de Nederlantse Compagnie mogen deselvige soo 't hun goed dunckt tot haer perticulier proffijt ende schade (occasie voorcomende) aen-tasten ende haer recht daertegen vervolgen.

Soo door de voorsz. schepen van de gemene vyant, Spaingaerden ende Portugiesen, eenige prinse becomen werde, sal daermede gehandelt worden gelijck voordeszen op de Manilhasse vloote gearresteert is.

By die van beyde de Compagnien is verclaert seer genegen te wesen omme eenige andre schepen meer ontrent Mallacca te senden, tot affbreuck van de gemeene vyant ende acressement van beyde de Compagnien; dan alsoo eenige schepen voor Bantam ende andre quartieren dienen te houden, ende

andre veele nootlijckheden gebreecken, hebben voorders tijt niet anders connen doen.

In 't fort Jacatra, datum ut supra. Was onderteyckent.

RICHARD FURSLANDT.	JAN PIETERSZ. COEN.
OMFREY FITZHERBERT.	FREDRICK HOUTMAN.
THOMAS BROCKEDON.	PIETER DE CARPENTIER.
AUGUSTIJN SPALDINGH.	MARTINUS SONCK.

Donderdach adi 17 December anno 1620 stilo novo. Alsoo op den 15^{en} deser seecker Frans schip, genaempt *l' Esperance*, alhier ter rede gecomen is, ende de overhoofden van 'tselve by requeste aan de Nederlantsche Compagnie versocht hebben om vryelijck tot Bantam te mogen handelen, op 't welcke, naer verscheyden discoursen in den raet van diffentie gehouden, by den E. heer Generael geproponeert is oft niet geraden sy de Francen haer versoeck te permitteren, onder conditie, soo eenige peper bequamen, dat sy in dien gevalle soo aan d' Engelse als Nederlantse Compagnie elck haere egale portie souden gehouden wesen uyt te reycken, mits in 'treecken van elck sijn portie in consideratie souden comen de groote excessive costen geduyrende den oorlooge tegen Bantam by de respective Compagnien voornoemt soo tesamen als elck in 't bysonder geleden, 't welck alsoo 't sonder eenige prejudentie van ons recht tegen die van Bantam dunckt te connen geschieden, soo is 't, dat by den E. E. raet van diffentie omme verscheyden consideratien goet gevonden, geresolveert ende gearresteert is, gelijck goetvinden, resolveren ende arresteren mits desen, datmen de Francen sal permitteren den peperhandel tot Bantam met het voorsz. schip *l' Esperance* te mogen gaen versoecken, met reserve, soo eenige peper becomen, dat in dien gevalleyder der respective Compagnien voornoemt haere portie, gereeckent als vooren, sal genieten; dit alles niettegenstaende voorige resolutie ende sonder dat 'tselvige in consequentie sal getrocken worden.

In 't fort Jacatra, datum ut supra. Was onderteekent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLANDT.
PIETER DE CARPENTIER.	THOMAS BROCKEDON.
DEDEL.	AUG. SPALDINGH.
MARTINUS SONCK.	GEORGE MUSCHAMPS.

Op de requeste van dato den 16^{en} December anno 1620, by monsieur Grave, cappiteyn van 't France schip de *Hoope*, luytenant van de vloote van Montmorency, ende monsieur Tellier, opperste commies van voorsz. schip, aan den E. heer Generael der Nederlantse Compagnie gepresenteert, daerby seer instantelijck versochten, dat haerlieden vry acces tot Bantam ende den liberen

commercie van den peperhandel aldaer mochte vergunt worden, is 't dat 't selvige by den E. heer Generael den E. E. raet van diffentie voorgedragen ende rypelijck daerop geleth zijnde, eenstemmich goet gevonden ende geresolveert is, om die van de France Compagnie sooveel eenichsints mogelijck te accommoderen, niettegenstaende haer met recht, alsoo tegenwoordich met die van Bantam in openbaere oorlogesijn, vandaer souden mogen weren, dit haer versoeck te accorderen ende consenteren, op conditie hierna volgende, als namentlijck: dat soo de Francen eenige peper tot Bantam becomen, dat in dien gevalle de Engelse, Nederlantse ende France Compagnie deselve egalijken sullen deylen, te weten elck een derde part, voor welck derde part elck der voornoemde Compagnien gehouden sal wesen aan de voorsz. France Compagnie sooveel die peper ingecocht sal sijn, ende voorders de tollen ende lasten, die daerop souden mogen vallen, pro rato [te] betalen, onder expresse conditie, dat den voorsz. peper ter oorsaecke van de groote lasten, soo van de Nederlantse Compagnie allene, als benefens de Engelse Compagnie, gedurende den oorloge tegen die van Bantam geleden ende gedragen, beswaert sal worden met alsulcke lasten ende beswaringe als naer den peper becomen sal sijn, bij den voorsz. rade van diffentie in alle redelijckheit ende billickheit bevonden sal worden te behooren, 't welck alles als voorsz. is, de voornoemde messieurs Grave ende Tellier by de gecommitteerden wegen den raet van diffentie wel duydelijcken voorgehouden sijnde, hebben sy hetselve op voorsz. conditie geerne geaccepteert ende beloofst naer te comen, alles sonder erch ofte list. Des t' oirconde by de principale ende respective overhooffden van de voorsz. drye Compagnien desen van eenen inhoud, soo in d' Engelse, Nederlantse als France taele met eygen hande [is] onderteyckent.

In 't fort Jacatra adi 19 December anno 1620. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLANT.	R. GRAVE.
PIETER DE CARPENTIER.	THOMAS BROCKEDON.	TELLIER.
DEDEL.	AUG. SPALDINGH.	
MARTINUS SONCK.	GEORGE MUSCHAMPS.	

Vrydach adi 25 December anno 1620. Alsoo tot het volcomen aental van schepen, by de respective E. Eerw. Engelse ende Nederlantse Compagnien achtervolgende 't contract ter deffentie geordonneert, noch vijf van weder syde resteren in te brengen, ende hooghloodich is, dat die genommineert ende met den eersten geprepareert worden, soo omme tot besettinge van Bantam als affbreuck van de vyanden innewarts aen gehouden ende gebruyc te worden, is by den raet van deffentie goet gevonden, dat ider de sijnne nomineren, ende soo haest doenlijcken prepareren sal.

Niettegenstaende die van de Engelse Compagnie verclaerden, dat sy tegen-

woordich van soo machtige ende treffelijcke schepen als d' ordre van de respective Compagnien medebrengt ende tot volvoeringe van groote ende swaere exploicten vereyscht worden, niet volcomentlijck versien waeren, hebben uyt de presente macht dese naervolgende genomineert, met conditie, dat sy andre van vereyste groote ende qualiteyt in plaatse van de mindere, soo haest die becomen, sullen presteren, te weten: de *Royal Exchange* geestimeert op 400 lasten, de *Charles* op 400 lasten, de *Cloove* op 250 lasten, de *Rubijn* op 250 lasten, den *Diamant* op 125 lasten.

Daertegen die van de Nederlantse Compagnie, omme soo naer met de voorsz. Engelse schepen te egaleren als mogelijck is, hoewel van bastanter ende machtiger schepen, voor sooveel haer contingent belangt, voorsien ende bereytsijn in te brengen, dese naervolgende genomineert hebben, te weten: de *Goede Fortuyne* geestimeert op 400 lasten, de *Nieuwe Maene* op 400 lasten, *Groningen* op 300 lasten, de *Morgensterre* op 200 lasten, de *Zeewolff* op 180 lasten.

Uyt welcke voorsz. schepen goet gevonden is datter 4, namentlijck van yder Compagnie 2, naer de Mollucques gesonden sullen worden, soo ter conservatie van den handel, als affbreuk van de vyanden aldaer, 't welck by 2 goede schepen ten deele wel soude connen beschikt worden, maer alsoo den vyant machtige galleyen ende fregatten ende ander cleyn vaertuych aldaer in 't water is houdende, die op voorsz. plaets dienen waergenomen te worden, sulcx met 2 soo wel niet als met 4 schepen can geschieden, gelijck mede 't onderstaen, off men den vyant de jaerlijckse secoursen, die hem van de Manilha toegesonden worden, soude connen affsnyden ende vernielen, is eenstemmich gearresteert dese vier naervolgende daertoe te nomineren: wegen de E. Engelse Compagnie de *Royal Exchange* ende den *Rubijn*; wegen de Nederlantse Compagnie de *Nieuwe Maene* ende den *Zeewolff*.

Item tot besettinge van Bantam dese naervolgende ses schepen: wegen de Engelse Compagnie de *Charles*, de *Clove*, ende den *Diamant*; wegen de Nederlantse Compagnie de *Goede Fortuyn*, *Groningen* ende de *Morgensterre*, omme voor Bantam soolange te houden, als den raet van dessentie goetvinden ende ter gelegenertijt anders daermede disponneren sal.

Ende alsoo eenige der voorsz. genomineerde schepen noch absent syn eude tot den handel geimpliceert ende dagelijcx verwacht worden, als vanwegen d' Engelse Compagnie den *Clove* ende den *Diamant*, wegen de Nederlantse Compagnie *Groningen* in Jamby ende d' *Morgensterre* in Patany, is geordonneert ende geaccoordeert, dat ondertussen in plaatse derselver andre by ieder Compagnie gepresteert sullen worden.

Saterdach adi 26 December anno 1620, stilo novo. Alsoo noodich is, dat op den handel, welcke die van d' Engelse ende Nederlantse Compagnie

volgens d'accord van haere meesters in de Mollucquen, Amboyna ende Banda sullen dryven, naerder verclaringe gedaen worde, is by den raet van deffentie met gemeen advijs geacchordeert ende goetgevonden 't gene hiernae volcht:

1. — Dat de publicatie van 't accord eerst in Amboyna aen 't casteel sal worden gedaen, ende dat datelijck naer gedaene publicatie den inganck van den handel, heffinge van de vruchten, als intreede van de lasten, soowel van de Mollucquen en Banda, als van Amboyna, sal beginnen ende tegelijcke ingaen, mits dat yder Compagnie voor haere reeckening vooruyt affscheperen ende laden sal de speceryen, welcke alsdan hebbende sijn.

2. — Naer gedane publicatie sal d' een aen d' ander gehouden wesen met sijnne boecken oprechte verclaringe ende bewijs te doen, wat schulden yder in de Mollucquen, Amboyna, ende Banda heeft uytstaende, ende sal yder na den inganck van 't accord daervan sooveele genieten, als becomen ende inmanen can, wel te verstaen sulcke schulden, als resterende sijn van degene die in de Mollucquen, Amboyna ende Banda waren, eer daer kennisse was van 't accord door d' Engelse ende Nederlantse Compagnien gemaect. Ende soo eenige bevonden worden 't sedert dien tijt by d' een off d' ander Compagnie in voorsz. quartieren gemaect te zijn, sullen de spicerien, die van al sulcke nae gemaecte schulden genut worden, gemene wesen ende ieder sijn contingent daervan genieten, mits sijnne portie in contant marctganck betalende. Alle speceryen welcke op uytstaende schulden ontsfangen worden sullen pro rato alsulcke tollen ende impositie onderworpen sijn als by den raet van deffentie op alle d' andere tot vindinge van de gemene laste gestelt sullen worden.

3. — Dat naer gedane publicatie d' eene Compagnie aen d' ander bewijs ende verclaringe doen sal, wat resterende coopmanschappen in de Mollucques, Amboyna ende Banda hebbende sijn, gelijck mede wat cargasoen tot den handel de schepen medebrengen, ten eynde daerover calculatie gemaect ende eensteinmich arest genomen worde, wat ende hoeveel yder Compagnie voor haer contingent vercoopen sal; ende omme het misverstant sooveel doenlijck te weren, sullen geen coopmanschappen gelost noch geladen worden dan met kennisse der beyde gecommitteerde van beyde de Compagnien, ende dat ter plaets daertoe geordonneert, ende anders niet.

4. — Ider Compagnie sal jaerlijcx haer contingent volgens 't contract tot opcoop van de speceryen ende betalinge van de tollen in de Mollucques, Amboyna ende Banda versorgen, ende ter aencompste van de schepen elckander gehouden wesen oprechte ende sincere verclaringe te doen van de coopmanschappen, die ieder Compagnie aldaer tot den handel is brengende, omme uyt beyden, gelijck alsvooren, een proportioneel gedeelte te formeren, opdat d' een volgens 't contract by de respective Compagnien gemaect, een derden-

deel, ende d' ander twe derdedeelen daeruyt vente, wel verstaende goederen van eender aert, ende de waerdye van die gangbaer sy ende gevent connen worden, ende sal yders portie gereeckent worden na de value ende waerdye van de venditie ofte vercoopinge der goederen.

5. — Die van de Nederlandse Compagnie sullen d' Engelse Compagnie, doenlijck zijnde, met huysinge accommoderen, 't sy binnen off buyten de forten, mits die betalende naerdat aldaer te lande waerdich sijn ende met den andren verdragen sullen, ende byaldien die van de Nederlantse Compagnie geen huysinge overich hadden, soo sullen sy d' Engelse Compagnie bequame plaetse aenwysen om selfs nieuwe huysinge te bouwen, mits dat onder-tusschen naer gelegenthetyt door de Nederlanders geaccommodeert worden, 't sy dan in haere huysinge ofte van andere inwoonderen.

6. — Soo wie van beyden meer inbrengt dan syn contingent bedraecht, sal in sulcken gevalle niet vermogen meer te venten, uytsetten ofte vermangelen, dan sijnne portie beloopt, voor en aleer de geheele partye van degene, die de minste waeren soude mogen ingebracht hebben, gevent sy, wel te verstaen van vendible, courante ende getrocken waeren.

7. — Soo wie van beyde de Compagnien eenige waeren ofte goederen inbrengt, die niet getrocken sijn, noch vercocht connen worden, sal sulcx tot sijnner schade staen, ende d'ander, die courante, getrocken ende welbegeerde waeren heeft, na het uytventen van de ongetrockene niet behoeven te wachten, maer met de vercopinge van de syne mogen voortvaeren, niet alleen voor sooveel zijnne portie aangaet, maer oock daerenboven ende geduyrende den tijt, dat d'andere Compagnie van getrocknen waeren onvoorsien sy; niet om 't lant te vervullen ende den handel te bederven, maer tot den gesetten prijs om de inwoonderen te gerieven, ende de speceryen in te trekken, opdat door andere uytheemsche ende inlantse handelaers niet vervoert worden.

8. — Insgelijcx wanner de egale ende gelijcke partyen van d' een en d' ander uytvercocht sijn ende een van beyde de Compagnien dan noch eenige goederen resteerden ende overich hadde, sal deselve tot sijnnen voordeele allene mogen verkoopen, sonder dat d' ander daerop sal hebben te pretenderen.

9. — Geene goederen sullen mogen gevent ofte vercocht worden, by geene van beyde de Compagnien, dan in seeckere plaetsen die daartoe met gemeen advijs genomineert ende expres geordonneert sullen worden, dewelcke by den anderen sullen staen, ende sal yder vry toeganck in den anderen sijn winkel hebben; ende soo wie meer inbrengt als sijn contingent bedraecht, sal 't selvige in een bysondere plaets moeten conserveren ende bewaeren.

10. — Alle coopmanschappen sullen met gemeen advijs op seeckeren prijs

getaxeert worden, ende niet hooger noch lager vercocht mogen worden, tensy weder met gemeen advijs goedgevonden wort den prijs te verminderen ofte te verhogen.

11. — Omme de differenten ende misverstanden, die van uytborgen soude mogen rysen, te weren, is verstaen ende goetgevonden, dat geene van beyde de Compagnien sal vermogen eenige uytstaende schulden te maecken, gelt, noch goederen uyt te borgen, dan op sijn eygen risico, te weten dat geen debiteurs daeromme gemoeyst, nochte van d' een ofte d' andere Compagnie geaprehendeert sullen worden; yder mach aan de Gouverneur van 't lant sijn recht versoecken, maer en sal geen rechter gehouden wesen, noch geconstringeert worden, omme onwillige ende onvermogene debiteurs met gewelt te doen betalen, noch gehouden sijn daer ander recht over te doen, dan selffs goet sal vinden.

12. — Soo wanneer eene van beyde de Compagnien tot incoop van de speceryen coopmanschappen gebreecken, sal sijn contingent, ofte gedeelte van 't geene tot opcoop van de speceryen vereyscht wort, met gelt fournieren, ende de tollen oock contant betalen. Die daertoe gelt gebreeckt, sal zijn portie van d'opcoop der speceryen soolange derven totdat de tollen ende incoop derselver maendelijck voldoet.

13. — Alle nagelen, nooten ende foelie sullen ingecocht worden soovele by d'eene als d' ander Compagnie, 't sy met gelt ofte coopmanschappen, met kennisse van gecommitteerde van beyde de Compagnien en dat op den schale ende gewichte; ende sullen geene speceryen ontfangen ofte gewogen mogen worden by d'een off d' ander, dan met kennisse ende overstaen der gecommitteerde van beyde Compagnien, die daervan tegen elckander behoorlijck register sullen houden.

14. — Alle nagelen, noten ende foelie, die by d'een off d' ander connen gecocht ende ontfangen worden, sullen in een ofte meer packhuysen by den anderen gestort ende bewaert worden, ende dat onder 2 bysondere sleutels, waervan die van yder Compagnie eene bewaeren sal; ende sal alsulcke packhuys ofte packhuysen niet geopent ofte gesloten mogen werden, dan elck met sijn eygen bysondere sleutel.

15. — Gelijck als de speceryen op een wage in een packhuys ontfangen worden, soo sullen die oock in 't affschepen uyt een packhuys met een gewicht uytgeleverd worden, yder sijn contingent ofte portie, ende 't geene door leccagie ofte in 't drogen te cort compt, daervan sal yder sijn portie derven.

16. — Gene speceryen sullen by d'eene off d' ander Compagnie afgescheept ofte uytgevoert mogen worden, voor en aleer betaelt sy 't gene op reeckeninge van de tollen [ende] impositie naer behooren vereyscht wort.

17. — Alle schaden welcke naer de publicatie van dit accord aan de forten,

huysinge der garnisoenen, geschut, provisie ende alle amonitie van oorloge als andersints, dienende tot maintenue ende onderhout derselver, souden mogen overcoomen, 't sy door brant ofte andersints, sullen tot gemeene lasten van beyde de Compagnien gereeckent ende gevonden worden aen de tollen ende impositie van de uytgaende speceryen, uytgesondert de bysondere huysinge van de cooplieden, de bysondere packhuysen ende coopmanschappen, die elcke Compagnie in de Mollucques, Amboyna ende Banda is brengende, waervan elck het sijnne bewaeren ende sijn eygen perijckel loopen sal; doch dewyle goet gevonden is, dat die speceryen by den anderen in een packhuys gestort worden, is oock reden, dat soo lange daer leggen, deselve tot gemeen risico loopen.

18. — Onder de garnisoenen sullen niet gereeckent worden de soldien noch onderhoudt van de cooplieden ende andere mindere personen, welcke die van de Nederlantse ofte oock Engelse Compagnie in de Mollucquen, Amboyna ende Banda tot den handel sijn gebruyckende, maer sal elck sijn last daervan dragen, ende die van de garnisoenen gesepareert blyven.

19. — Alsoo beyde de Compagnien ten hoochsten gelegen is, dat den handel van de Mollucques, Amboyna, ende Banda voor deselve allene geconserveert worde, sal niemand van beyde de Compagnien vermogen voor sijn perticulier eenige coopmanschappen daer te brengen, verkoopen, speceryen in te coopen, uyt te voeren, noch toestaen, dat sulcx door eenige der respective Compagnie's dienaeren gedaen werde op pene van verbeurte derselver ten proffyte van beyde de Compagnien, ende voorder arbitrale correctie, die elck over de syne sonder eenige simulatie ende conniventie doen sal.

20. — In 't opnemen van de generale lasten der garnisoenen sullen de vivres, welck yder aen sijn soldaten schaft, gelijck mede de vertierende ammonitie van oorloge, gereeckent werden ten pryste als volcht, te weten:

Broot a 10 realen van 8^{en} 't hondert pont; rijs a 75 realen 't last van 3000 pont; sagu a acht tack per reael van achten; vlees en speck a acht stuyvers 't pont; gesoute ende gedroochde vis a ses stuyvers 't pont; olie van olyven a 5 stuyvers 't mutsken; Spaensche wijn a 200 realen van achten de legger; azijn a 60 realen van achten de legger; sout a 20 realen van 8^{en} 't last; cruyt a 30 realen van 8^{en} 't vat van 100 pont; lont a 12 realen van 8^{en} de 100 ponden; loot a 5 realen van achten de 100 ponden; groff scherp a 5 realen van achten 't hondert.

21. — Naer de publicatie van 't accord sal in de Mollucques, Amboyna ende Banda van maent tot maent overgeslagen ende elckander met de boecken verhoont worden, wat d'gagie van alle de garnisoenen bedragen, item wat proveanden ende amonitie van oorloge, soo na doenlijck is, geconsumeert worden, gelijck mede wat voorder aen fortificatie, schenckagie, den gemenen

handel ofte oorloge aengaende, ende onderhout van siecke chrijchsliden gegasteert wort. Van alle 't gene dese lasten souden mogen beloopen, sal d' Engelse Compagnie op de respective plaetsen van de Mollucquen, Amboyna ende Banda maentlijck een derde, ende de Nederlantse Compagnie $\frac{2}{3}$ delen betalen op reeckeninge van de tollen, die men van de uy'tvoerende speceryen nemen sal, ende sullen dese tollen jaerlijcx gestelt worden na den raet van diffentie tot Jacatra bevrinden sal vereyscht te worden, tot egaleringe van alle d'oncosten van de forten ende garnisoenen in de Mollucques, Amboyna ende Banda wesende, ende opdat sulcx bequamelijck by den gemenen raet van diffentie gedaen mach worden, sullen de comiesen van beyde de Compagnien in de Mollucquen, Amboyna ende Banda residerende, jaerlijcx elck aan de sijnne tot Jacatra oversenden oprechte ende behoorlijcke verclaringe van alle 't gene alle d'oncosten van de forten ende garnisoenen in de Mollucques, Amboyna ende Banda wesende beloopen, ende wat speceryen van daer gescheept ende door elck bysonder vervoert werden, by welcke oncosten noch gevoecht ende van de voorsz. tollen mede gevonden sullen worden de maentgelden ende montcosten van de soldaten, welcke door de respective Compagnien van Engelant, Nederlant, Japon, Java ende andere plaetsen tot recreu van de garnisoenen op de forten van de Mollucquen, Amboyna ende Banda gebracht, ende vandaer weder na haer vaderlant gevoert worden.

22. — De goederen welcke d'een en d'ander Compagnie aen haer volck tot eygen cledinge souden mogen doen, sullen voor geen coopmanschappen ofte venditie gereeckent worden, maer elck sal daervan de zyne alleen, gelijck als van vivres ende alle andre nootlijckheden, tot haer onderhout versorgen.

Vrydach adi primo January 1621, stilo novo. Volgens de resolutie in dato 25 December passato, was by den raet van diffentie gearresteert, vier van de genomineerde deffentieschepen te prepareren, ende met den eersten inne-waerts aen te senden, maer alsoo die van d' Engelse Compagnie voorgedragen ende verclaert hebben, hoe noodich eenige schepen vooruyt dienen te senden, omme en passant Macassar aen te loopen ende daer sooveel rijs metterhaest in te nemen, als nae gelegenthelyt des tijts sullen becomen, is by den raet geaggreeert ende goet gevonden, dat sy haere 2 schepen, ter deffentie inne-waerts gedestineert (neffens andere) daertoe sullen mogen gebruycken, ende dat ondertussen die van de Nederlantse Compagnie recht door na Amboyna sullen loopen, ende de byeengcompste der Engelsen aldaer verwachten, alwaer by de gecommitteerde raden, soo op 't employ derselver, als op de intree van den gemenen handel, ende voorts op al hetgene de gemene saecken van bcyde de Compagnien is betreffende, gedisponeert ende ordre sal gegeven worden.

De voorsz. schepen ter diffentie by den anderen gecomen sijnde, ende sool lange die met den anderen in compagnie vaeren sullen, sal d' Engelse Compagnie d' eerste maent de vlagge op de groote stenge voeren, ende de Nederlanders op de voorstenge; de tweede maent sal de Nederlantse Compagnie de vlagge op de groote stenge voeren, ende de Engelse op de voorstenge, ende alsoo voorts maent om maent by beurten. Ende opdat de gemene saecken van beyde de Compagnien met goede ende behoorlijcke ordre mogen gedirigeert worden, sullen by den raet van diffentie van hier in de respective plaetsen van de Mollucquen, Amboyna ende Banda 6 personen tot raden gecommitteert worden, te weten, uyt elcke Compagnie, op yder der voornoemde capitale plaetsen, drye, namentlijck wegen d' Engelse Compagnie: in de Mollucques: cappiteyn Humfrey Fitsharber, William Nicols, ende Jan Goningh; in Banda: Nathanael Curtop, Richard Welden, ende Robbert Hayts; in Amboyna: cappiteyn Humfrey Fitsharber, George Muschamps ende Eduwart Meade, ende in absentie van de derde man, sullen de resterende 2 een derde verkiesen; ende vanwegen de Nederlantse Compagnie: de respective gouverneurs der voorsz. plaetsen, met noch alsulcke twee personen tot haer, als sy daertoe sullen beroepen, ende sullen die van de Engelse Compagnie in den raet van de respective quartieren d' eerste maent presideren ende den raet beroepen. De tweede maent sullen die van de Nederlantse Compagnie presideren ende den raet convoceren, ende voorts by beurten, maent om maent.

Ende sullen de voorsz. gecommitteerde raden van de respective quartieren soo over den gemenen handel aldaer te lande, als over 't employ van de defentieschepen gesach hebben ende disponneren om mede op tochten, exploichten ofte andersints, naer dat ten besten van den gemeenen welstant mit den anderen geraden sullen vinden, te versenden ende te gebruycken. By aldien den noot van beyde de Compagnien vereyschte, eenige coopvaerdyeschepen ter gemener diffentie te gebruycken, sullen de voorsz. gecommitteerde raden met gemeen advijs, in sulcken gevalle, deselve soowel van d' een als van d' andere Compagnie daertoe mogen aenleggen ende impoyerden, noch min noch meer als de schepen van deffentie, mits dat alsulcke coopvaerdyeschepen, soo wanneer den tijt sulcx toelaet en doenlijck sy, eer op eenige tochten ofte exploichten gesonden worden, behoorlijck gevisiteert ende naer haere waerdye, met geschut, amonitie van oorloge ende scheepsgereetschappen getaxeert worden, opdat de schade ende verlies, die haer door rencontre van vyanden soude mogen overcomen, tot gemene lasten van beyde de Compagnien gevonden ende gerepareert werde.

Ende byaldien eenich coopvaerdyeschip ofte schepen van deffentie, van d' een en d' ander Compagnie, van eenige vyanden besprongen ende aengestast worden, ofte in andere diergelycke noot vervielen, sullen de coopvaerdye-

schepen van de respective Compagnien, die daer present sijn, soowel als de schepen van deffentie, gehouden sijn al sulcken in noot wesende schip ofte schepen t' assisteren, ende ten uyttersten toe getrouwelijck by te staen, mits dat de schade, die de assisterende coopvaerdyeschepen ten respecte van dien door rescontre van vyanden comen te lyden, soowel als die van deffentie, tot laste van beyde de Compagnien loopen sal. Byaldien de gecommitteerde raden met gemeen advys goetvonden, eenige coopvaerdyeschepen ter gemeynner deffentie te gebruycken, in sulcken gevalle sullen de maentgelden van 't volck, amonitie van oorloge, vivres, als andersints loopen ende gereeckent worden tot laste van beyde de Compagnien, soolange die tot den gemeenen dienst gebruyckt worden, ende sal elckander daerenboven voor sijn verlet in de negotie alsulcke recompentie doen als den raet van deffentie sal bevinden te behooren. 't Verlies ende schade, die de schepen van deffentie in de voorsz. ende alle andre quartieren, gelijck als de 10 schepen, die voordesen op de tocht naer de Manilhas gesonden sijn, ofte oock die coopvaerdyeschepen, die met gemeen advijs naer desen ter deffentie mogen gebruyckt worden, ter cause van de deffentie soude mogen door eenich renconter van vyanden, 't sy in 't gaen ofte keeren van de deffentie overcomen, sal volgens den 19^{en} artijckel van 't accord loopen tot gemene laste, maer de schade, die de voorsz. schepen door eygen brant, ongeluck van der zee, ofte eygen versuymenisse buyten rescontre van vyanden soude mogen toecompen, sal lopen tot laste van degene die deselve toecompt.

Enige notable macht van vyanden rescontrerende sal niet dan met goeden raet ende voorsichticheyt aengetast worden, ende soo yemant in den noot geraecte, 't sy van vyanden, ofte andersints, sal elckander sooveel doenlijck tot den uyttersten assisteren, op pene, dat totter doot aen den lyve getroffen sullen worden, die ter contrarie zynen bloetverwant in noot soude mogen verlaten.

Alle prinsen, die by de schepen van deffentie, ofte coopvaerdyeschepen ter deffentie gebruyckt, verovert worden, sullen egalijck verdeelt ende geredeerteert worden, ende sal daervan d' eene helft gelevert worden aen de gecommitteerde van d' Engelse Compagnie, ende d' ander helft aen die van de Nederlantse Compagnie, omme daermede na te comen d' ordre welck by zynne respective overheyt becompt.

Alsoo de Nederlantse Compagnie tegenwoordich een goede macht van schepen ende volck hier voor Jacatra by den anderen is hebbende, dewelcke geduerende 't weste mousson tot geen anderen dienst geemployeert connen worden als innewaerts aen, is by den E. heer Generael Coen die van d' Engelse Compagnie in den raet van deffentie voorgedragen, hoe noodich den handel van de Mollucquen, Amboyna ende Banda tot dienst van beyde de Compagnien op een goeden voet gebracht ende geredresseert dient, gelijck mede

hoe zyluyden verscheyden verbonden ende contracten met den inwoonderen van die quartieren gemaectt hebben, ende by deselve tot verscheyden malen gevioleert zijn ende in rebellie opgestaan, waerinne nootlijck dient versien ende den staet verseeckert te worden, eer de gerebeldeerde hun met onse gemene vyanden, Spaignaerden ende Portugiesen, verstercken, derhalven soo het d' Engelse Compagnie geliefst een redelijcke macht by de Nederlantse macht te voegen, om volgens 't accord gesamenderhant enige exploicten te doen, dat de Nederlanders daertoe bereyt waeren. Hierop hebben de gecommitteerden van d' Engelsen verclaert hun den eysch van saecken kennelijck te sijn, ende seer genegen te wesen om gesamentlijck enige exploichten te doen, soo de middelen hadden, maer alsoo hun tegenwoordich volck ende schepen tot soo een employct noodich, ontbreecken, ende de middelen, die tegenwoordich hebben, elders employeren moeten, dat derhalven voor dees tijt geen behoorlijcke macht byderhant ende te velde connen brengen, omme met gesamender hant yets voor te nemen. Is daerop by den Generael Coen verclaert, dat de Nederlanders dan allene sullen onderstaen, omme de middelen by haere meesters uytgesonden wel te employeeren, wat d' Almoechte Godt, ten gemenen beste, in de Mollucquen, Amboyna, ende Banda sal gelieuen te geven.

Dincxdach den 13 April anno 1621. Alsoo de gecommitteerde wegen de Engelse Compagnie ter vergaderinge van den raet van deffentie die van de E. Nederlantse Compagnie aengedient ende verclaert hebben, hoe voorgenomen hadden, ende van meninge waeren, eersdaechs een schip naer Palleacatte te senden ende eenige coopliden derwarts te committeren omme den handel in voorsz. plaatse achtervolgens den 7^{en} artijckel van 't accord by der hant te nemen, maer dat haer E. voor eenige inconvenientie ende verachtering waeren beducht, die hunne coopluyden in den incoop van de cleeden soude mogen voorcomen, ten aensiene de Nederlantse Compagnie daer ter plaatse een fort ende garnisoen was houdende, waerdor d' inwoonderen meer onder dwanck ende tot haere devotie als d' Engelse Compagnie waeren hebbende, ende volgens dien door groot ontsach van de Nederlantse macht genouchsaem gedwongen haere cleeden eer aan de Nederlantse als aan d' Engelse Compagnie te vercoopen ende te leveren, soo is 't, dat de gecommitteerde raden wegens de Nederlantse Compagnie (omme d' Engelsen in haren handel niet te vercorten, maer liever sooveel mogelijck is dien te helpen bevoirderen, mede omme de beduchte swaricheden, die ter cause vant voorsz. soude mogen ontstaen, weg te nemen) op d' approbatie van den E. heer Generael met die van d' Engelse Compagnie provisionelijck veraccoerdeert ende verdragen sijn in manieren als volcht:

1. — Die van de Nederlantse Compagnie sullen d' Engelse Compagnie, doenlyck zijnde, binnen 't fort Geldria in Paleacatte met huysinge accommoderen, mits die betalende naer dat aldaer te lande waerdich sijn ende met den anderen verdragen sullen; ende byaldien die van de Nederlantse Compagnie geen huysinge overich hadden, soo sullen sy d' Engelse Compagnie bequame plaetse aenwysen omme selfs nieuwe huysinge te bouwen, mits dat ondertusschen naer gelegenheyt door de Nederlanders geaccomodeert worden, 't sy dan in hare huysinge ofte van andere binnen 't fort wonende.

2. — De coopluyden van d' Engelse Compagnie in Paliacatte residerende, sullen aan de cooplieden van de Nederlantse Compagnie openinge ende verclaringe doen wat sortementen ende quantite van cleden sy van meninge sijn in te coopen, ende byaldien de Nederlandse Compagnie oock gelijcke sortementen ofte eenige derselver is begerende, sullen alsdan met den anderen een prijs ramen ende door de gecommitteerde van wedersyde den incoop laten doen van alsulcke cleden als tsamen begeren te coopen, deselve in een bysonder packhuys versamelen, ende ter gelegener tijt met den anderen deelen, naer de proportie van yder zijn gefourneerde capitale.

3. — De lasten ende onderhout van 't voorsz. fort ende soldyen van de garnisoenen sullen by d' Engelse Compagnie volgens d' explicatie op den 7^{en} artijckel van 't accord betaelt ende gepresteert [worden], ende byaldien d' Engelse Compagnie van alsulcke vivres, amonitie van oorloge, als andere nootlijckheden (tot onderhout van 't fort ende garnisoen vereyscht) niet voorsien waeren, sullen gehouden wesen tselve met gelt te betalen, tot sulcken tax ende prijs als die in de Mollucquen, Amboyna, ende Banda volgens 't arrest 23.9.1620 by den raet van dessentie op den 26^{en} December 1620 genomen, betaelt worden, wel verstaende van alsulcke vivres ende provisie als van hier derwarts gevoert worde, sonder hieronder te begrypen diegene, die daer te lande ingecocht worde, dewelcke niet hoger als volgens den incoop aldaer ende gedane oncosten betalen sullen.

4. — Alle schaden die aen 't fort, huysinge van 't garnisoen, geschut, provisie ende alle amonitie van oorloge als andersints, dienende tot maintenue ende onderhout van deselve, soude mogen overcomen, 't sy door vyant, brant, ofte andersints, sullen lopen tot laste van beyde de Compagnien.

5. — Onder de garnisoenen sullen niet gereeckent worden de soldyen, noch onderhout van de cooplieden ende andere minder personen, welcke die van de Nederlantse Compagnie op 't voorsz. fort Geldria tot den handel allene sijn gebruyckende.

6. — Wert d' overhooffden van beyde Compagnien op 't alderhoochsten verboden geene perticulieren handel ofte incoop van cleden te doen, nochte oock toe te staen, dat die by de dienaeren van de respective Compagnien ge-

daen worde, op pene van de verbeurte der ingecochte cleden ten proffyte van beyde de Compagnien ende daerenboven arbitrale correctie, die elck over de sijnne sonder eenige conniventie doen sal.

7. — Wat belangt den inganck van de gemene lasten, deselve behoorde volgens d' explicatie op den 7^{en} artijckel van 't accord, naer gedaene publicatie te geschieden ende gereeckent te worden, maer also die van d' Engelse Compagnie tot sulcx niet hebben connen verstaen, vermits tsedert de gedane publicatie in Paleacatte tot noch toe geen handel gedreven hebben, versoeken dat dese lasten tot de compste van d' E. heer Generael mochten open blyven staen ende in surseance gehouden worden. Is voorsz. uytstel by de gecommitteerde van de Nederlantse Compagnie provisionelijck geadvoey-eert ende toegeseyt, dat d' Engelsen in Paliacatte middelertijt, ende tot naerder ordre, over de verschooten ende affgeleyde lasten (die 't sedert den tijt van de publicatie tot den tijt, dat sy in Paleacatte arriveren, gevallen sijn) niet en sullen gemolesteert ofte ter cause van dien in haeren handel vercort worden, maer dat die van de Nederlantse Compagnie in Paliacatte residerende aen die van d' Engelse Compagnie geen andere lasten vooreerst sullen aenreecken, als degene die daer gedaen sullen worden na de compste van d' Engelsen aldaer, reserverende de voorige lasten die tsedert de publicatie tot dien tijt gevallen sijn, gelijck als geseyt is, tot naerder ordre van hier.

8. — Naerdat die van d' Engelse Compagnie in Paleacatte gearriveert zijn, sullen die van de Nederlantse Compagnie van maent tot maent overslaen, ende aen die van d' Engelse Compagnie met haere boecken verhooonen, wat de gagien van 't garnisoen bedragen, item wat proveande ende amonitie van oorloge, soo na doenlijck is, geconsumeert worden, gelijck mede wat voirder aen fortificatie, schenckagie, den gemenen handel off oorloge aengaende, ende onderhout van de siecke crijchslieden gegasteert wort. Van alle 't gene dese lasten souden mogen beloopen sal d' Engelse Compagnie maentlijck haere helst ende portie in d' ongelden betalen, in handen van den Gouverneur aldaer.

Int fort Jacatra, datum ut supra. Was onderteyckent:

PIETER DE CARPENTIER.

RICHARD FURSLANDT.

DEDEL.

THOMAS BROCKEDON.

ABRAHAM VAN UFFELEN.

R. HASELWOOD.

Dinxdach adi 8 Juny anno 1621. Alsoo Robbert Grave, cappiteyn van 't schip *l'Espérance* ende de barque *l'Hermitage*, luytenant van de vloote van Momorency, wegen de France Compagnie van Diepe, op den 27^{en} May passato met beyde de voornoemde schepen volladen met peper tot Jacatra gekeert, verscheyde malen by den raet van deffentie ende haere gecommitteerde

aengesprocken ende gemaent is geweest omme leverantie te mogen hebben van de 2 derde parten van de ingeladen peper, haer uyt crachte van seecker contract, met den voornoemden Grave ende zijnne geassisteerde gemaect, gerechtelijck competerende, ende dito Grave in de performantie van dien tot noch toe onwillich ende weygerich is geweest, daerenboven uytgevende, soo wy de peper begeren, die met gewelt moeten haelen, alsoo in geenderley maniere gesint is, vrywillige overleveringe te doen, maer met den eersten voorgenomen heeft te vertreken, is eenstemmich goet gevonden men den voornoemde Robbert Grave door den statsboode uyt den naem van den raet van diffentie sal doen arresteren, dat hem niet vervoidere van Jacatra te vertreken voor en aleer hy 't contract tussen de respective Compagnien van Engelant ende Nederlant ende hem Grave met zijnne geassisteerde gemaect, naegecomen ende voldaen sal hebben.

Actum int fort Jacatra, datum ut supra. Was onderteyckent:

RICHARD FURSLANDT.	PIETER DE CARPENTIER.
THOMAS BROCKEDON.	DEDEL.
R. HASELWOOD.	VAN UFFELEN.

Antwoort ende contra-protest op ende tegen het protest van monsieur R. Grave, cappiteyn van 't schip *l'Espérance* ende de barque *l'Hermitagie*, luytenant van de vloote van Momerency, wegen de France Compagnie van Diepen.

Alsoo in U. E. protest, den 10^{en} Juny 1621 overgelevert aan den raet van diffentie wegen de Eerw. Vereenichde Compagnien van Engelant ende Nederlant, in veel deelen de waerhey't ende circumstantien van dien nagelaten, ver-swegen, ende ter contrarie verscheyde misduydingen ende onwaerheden tot laste derselver geinsereert worden, hebben wy niet connen nalaten t'onser onschuldinge, ende tot verclaringe der waerhey't, 't volgende daerop te antwoorden. In welck een desolacten staet ghy met het schip *l'Espérance*, adi 15 November anno 1620, by het schip van de Nederlantse Compagnie, genaempt *Leyden*, op de hoochte van 3 graden 18 minuten suyder breete, ontrent 10 mylen by westen de westcust van Sumatra, gansch machteloos (tot U. E. groot geluck) bejegent sijt, hebbende in u schip niet meer als 2 vaten water, sterck wcsende vierentseventich sielen, daervan niet meer als vier personen op de been waeren, ende de reste dootsieck te koeje lagen, behoeve geen andere getuygen als U eygen persoon ende d'overige, die noch int leven, ende neffens U in de voorsz. miserie geweest sijn. Hoe ghylieden t'einde raet wesende, het schip *Leyden* om assistentie ende hulpe versocht, gebeden, ende U eyndelinge in desselfs protextie begeven hebt; hoe het schip *Leyden* 't merendeel van uwe siecken overgenomen, ende wederom 50 gesonde mannen van sijn eygen volck in *l'Espérance*, omme schip, volck ende

goederen te preserveren, overgeseth heeft; hoe om uwentwille sijnne reyse vercort ende een 't eylant Nassouw genootsaeckt is geweest te loopen om U volck weder op de been te helpen ende te ververschen, die al te samen, gelijck geseyt is, dootsieck te bedde laegen ende dagelicx affstorven, niettegenstaende alle mogelijcke assistentic, die men U dede, roepen hiertoe U eygen persoon ende alle d'uwe, die dese weldaet geschiet is, tot getuygen, gelijck mede U eygen supplicatoire missives, d'antwoorde van d'onse daerop, ende de beschrevene conditien, op welcke d'onse U in haere protectie genomen, met groote costen, moyten ende verleth van haere voyagie, tot groot nadeel van de E. Nederlantse Compagnie, op den 5^{en} December tot Jacatra gebracht hebben; op welcken tijt U, geduyrende uwe voyagie, 95 personen affstorven waeren ende niet meer als noch 29 in leven resteerden. Hoe U by den E. heer Generael wegen de Nederlantse Compagnie voorsz. schip *'Esperance'* met alles datter by was, even gelijck hetselfige by U. E. aan *Leyden* gelevert was, weder in uwe handen gestelt is, blijckt bij de quitantie door U.E. ende monsieur Teyllier, eerste commis, onderteyckent.

In sulcker voegen tot Jacatra gebracht sijnde, condet ghy emmers niet minder doen als d'E. heer Generael te comen bedancken van de groote weldaet, die U van de sijnne bewesen was, ende daerenboven door Syne E. oock (be-neffens het overleveren van U schip) aengebooden wierde.

Dat U by den E. heer Generael ende d'heer President vande Vercenichde E. Compagnien van Engelant ende Nederlant affgevraecht soude wesen, tot wat eynde ghy in dese landen gecomen waert, alsmede d'antwoorde die ghy daerop repliceerde, is niet een waer woort aen, ende wert by U ingebracht meer om op de absurde entree van U protest te quadreren, als de waerhey't te bevestigen. Hebt ghy ende monsieur Tellier niet by schriftelijck requeste, in dato 10 December anno 1620, aan den E. heer Generael Jan Pietersz. Coen ernstige instantie gedaen, omme de vryen acces tot Bantam ende den liberen peeperhandel aldaer te mogen obtineren? Soo ghy sulcx loochent, u eygen handen sullen u overtuygen. Dese voorsz. uwe request by den E. heer Generael den raet van deffentie voorgedragen sijnde, is by den voorsz. raet daerop goet gevonden, ten respecte van Sijnne Conincklijcke Mayestey't van Vranckrijck, onser respective gedachte souverainen grooten vrient ende geallieerde, U. E. sulcx te vergunnen, onder alsulcke conditie, als by het contract tussen U. E. ende den raet van deffentie gemaeckt, ende van wedersyde onderteyckent, is blijckende, niettegenstaende men U, gelijck alle andere natien, met recht hadde mogen vandaer weeren, dewyle wy doentertijt, gelijck noch tegenwoordich, met die van Bantam in publicque ende actuele oorloge waeren.

Dit request hebt ghylieden uyt U eygen vryen wille overgegeven, met uwen vryen wille hebt ghy de conditie vant contrackt aengenomen, niemant heeft

U noch tot het een, noch tot het ander gedwongen, gelijck ghy segt. Naerdat ghy met uwe schepen l' *Esperance* ende l' *Hermitagie* den 17^{en} January op de rede van Bantam gecomen waert, sijt ghy eindelinge met den Pangoran van Bantam op den 17^{en} February daeraen in verding van den peper gecomen, ende heeft se U verlaten tot 4 realen de sack, als by seeckere acte door onse gecommitteerde op den 15 February voorsz. ten aensien van dien gepasseert, claerlijck is blijckende.

Den 25 February heest monsieur Tellier van lant aen monsieur Grave, aen boort van l' *Esperance* wesende, een brieffken gesonden, hoe den Pangoran den voorgaenden coop van 4 realen niet begeerde te houden, maer dat eenige peper hadde, die hem eygen toequam, welcke eerst vooraff wilde verkoopen ende nu niet minder als 6 realen voor de sack begeerde, ende 't gene hun dan noch mancqueren soude van andere tot 4 realen mochten coopen. Den . . .¹⁾ Maert hebben wy [ontfangen] U. E. missive in dato 2^{en} Martii per 't schip *Enck-huysen*, daerinne ghy ons voor d' eerste mael advyseerde, hoe ghy met den Pangoran van Bantam veraccordeert haddet tegen 5½ realen de sack, sonder alvorens ons advijs ende consent daertoe gehadt te hebben, veel min toestemminge van onse gecommitteerde, daer ghy U op beroept ende onwarachtelijck sustineert, als blijckt by der voorsz. gecommitteerden missive, ende haere attestatie, hiertegen beleyt.

Den 15^{en} dito hebben wy U. E. op voorsz. uwe missive geantwoort, hoe wy niet en verstanden dat ghy sonder ons advijs tot soo een onredelijcken hogen prijs behoordet gecomen te hebben, als de saecke van grooten importantie was, ons meer als U. E. betreffende, te meer wy U. E. voor U vertreck van den prijs mondelingen geinformeert hadde niet hooger als tot $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, ten hoochsten een reael de sack te wesen, gelijck hy doentertijt tot Bantam dagelijcx vercocht wierde. Hieruyt heft ghylieden een conclusie getrocken, gelijck oft wy geen peper hadde willen aenvaarden, daer nochtans uyt dese onse missive, gelijck mede die van den 27^{en} aen U. E. geschreven, anders niet can geconcludeert worden, als dat wy meenden wel gefondeert te wesen ons contingent tot soo een hoogen prijs niet te willen betalen, aengesien ghy sulcken exhorbitanten prijs sonder ons advijs ende consentement op U eygen goet-duncken hadde aengegaen. Niemand can ons hierinne met recht ongelijck geven. Meer als reden hebben wy oock gehadt over den excessiven prijs, soo ghy ons ten minsten wijs maeckt, t' onvredede te wesen; uwe differente ende discordate redenen hebben ons oock stoffe daertoe verleent, want eerst heft ghylieden van 4 realen gesecht, daerna sijt op 6 geclommen, ende weder van 6 op 5½ realen gedaelt, even alsoff ghy uwe portie uyt onse twee contingente

¹⁾ Niet ingevuld.

JACATRA, 22 JUNI 1621.

gedeelten haddet soeken te raffineren ende ontrouwelijck met ons te handelen, gelijck wy verstaen by rapporten van alle d'overgecomene Chinesen ende Javanen van Bantam, die wy t'elckens in presentie van den Chinesen overste alhier, ende verscheyden andre gelooffwaerdige personen affgevraecht hebben, hoe de Francen met den Pangoran van Bantam in den peperhandel verdragen waeren, die alle eendrachtelijck op verscheyde ty'den verclaert hebben dat ghylieden den peper van den Pangoran niet hooger als tegen 4 realen de sack gecocht ende betaelt haddet.

Het contract tussen den raet van deffentie ende U. E. in sinceriteyt gemaeckt, ende van wederzyden ter goeder meninge onderteykent, verbint U, dat met de conditie daerin negementioneert sonder erch ofte list t'onderhouden ende na te comen. Nochtans bevinden wy, dat uwe eygen geschriften d'een tegen d'ander stryden; daerbeneffens hebben wy oock d'attestatie van verscheydene overgecomene Chinesen ende andere gelooffwaerdige personen van Bantam uwer ontrouwe ende valscheyt, by dewelcke ghy sustineert den peper tegen $5\frac{1}{2}$ reael gecocht te hebben, daer ghy nochtans niet meer, gelijck hierboven bewesen is, als 4 realen voor de Bantamse sack van 50 catti betaelt hebt, ende om dese uwe practijcque een verruwe ende schijn van waerheyt te geven, heeft monsieur Le Bucque aen onse gecommitteerden gerapporteert, gelijck wy by derselver schriften connen doen blijken, dat ghy soo hoogen ende excessiven prijs betaeldet omme benefessens den incoop oock van alle tollen, impositie ende voordre lasten bevrijt te wesen, 't welck almede een noitore valscheyt is, gelijck wy by monsieur Grave's eygen brieff connen bewysen, daerinne ghy affirmeert hoe den Pangoran U niet alleen gedwongen heeft den tol van zijnne peper te betalen, maer oock voor het stoff derselver, met noch duysent ongewoonlijcke lasten daertoe.

Dat ghylieden genootsaeckt sijt geweest 6000 sacken peper aen den Pangoran weder te geven, met een schenckagie van 300 realen daerby om hem te payen, gelijck ghy op den 10^{en} Appril onse gecommitteerden aengedient hebt, heeft geen gelijckenisse van waerheyt, want U doentertijt noch wel twee duysent sacken ofte daerontrent tot uwe ladinge ontbraecken, die ghy oock naderhant eerst gecocht ende ontfangen hebt. Haddet ghy, gelijck ghy segt, 6000 sacken overich gehadt, ghy soudet emmers sooveel daervan gehouden hebben, als U tot uwe ladinge mancqueerden, ende naderhant geene meer gecocht hebben. Doch 't swaerste, genomen dat het soo waere, wat gaet ons dat aen? Ghy mocht uwe onbedachtheyt daervan de schuld geven ende volgens dien de geschoncken 300 realen van achten tot een amende derselver reecken; wy en connen niet boeten de faute, die ghy begaan hebt.

Dat ghy 2 maenden door ons toedoen langer tot Bantam geretardeert sijt alst behoorde, is immers onwarachtich, want seght ghy selfs niet, dat ghy

6000 sacken boven uwe scheepslast in huys haddet? De wederleveringe van 6000 sacken, indien sulcx al waere, heeft U die sooveel tijts opgehouden? Hier-vooren blijckt anders, wat d' oorsaecke van u retardement geweest zy.

Dat wy d' oorsaecke van 12 uwer mannen doot souden wesen, is met het voorgaende genoechsaem wederleyt, doch om U noch claerder te bethoonen, dat wy ontschuldich daeraen sijn, sullen wy met de brieven ende journalen van onse gecommitteerden ende U eygen brieven bewysen, dat op den eersten Appril al 11 van uwe personen overleden waeren, ontrent welcken tijt ghy onse brieven eerst ontfangen hebbet, daer ghy U retardement of formeert; ende ghy brengt in, noch min noch meer, alsoff tsedert den ontfangh onser missiven U de 12 personen affgestorven waeren. Indien ghy oprechtelijck met ons haddet willen handelen, soudet ghy niet ten minsten sooveel tijts hebben moeten voor Bantam leggen, als ghy nu uyt U eygen fantasien gedaen hebt, ende souden U de voorsch. 12 man evenwel niet affgestorven hebben.

Dat ghy van Bantam t' seylgegaen sijt, met intentie naer Vranckrijck te kerken, strijt tegen U eygen selve, want ghy menichmael aan onse gecommitteerden geseght hebt, eerst na Jacatra te moeten comen, om assistentie van volck ende andere nootlijkheden tot u voyage na Vranckrijck te procureren, niet mach- tich wesende sonder deselven te redder, gelijck oock by d' instantie, door U.E. in uwe missiven aan ons gedaen, is blijckende. Dat ghy van onse schepen voor Bantam gearresteert sijt geweest, is oock niet waer, maer doen ghy u ancker lichtedet ende herwarts quampt, hebben sy U geconvoyeert ende geselschap gehouden, met last, indien ghy haddet willen na een ander verseylen, Ut' arre- steren ende hier te brengen, om ons te voldoen 't geene ghy per contrackt schuldich waert, ende soo sy sulcx gedaen hadden, souden wy U andermael tot Jacatra niet hebben behoeven t' arresteeren, gelijck wy genootsaeckt sijn geweest te doen, omdat ghy na verscheyden aenspraecken niet wildet verstaen totte leverantie van de twee derde parten, die wy van d' ingeladene peper wae- ren pretenderende, maer rontuyt seydet, dat ghy begeerdet t' seyl te gaen.

Hoe valschelijck ghy insereert tot het contrackt geforceert te wesen, der- halven 't selvige oock van geender waerden verclaert, is hiervooren claerlijck aengewesen een openbaere onwaerheyt te wesen.

Uyt onse brieven in dato 15 ende 27 Maert, daer ghy u op beroept, sal niet blijcken dat wy geen portie in de peper begeerden, maer wel, dat wy ons aan den hoogen prijs gestooten hebben, ende omdat ghylieden die sonder ons ad- vys geaccordeert hebt, wel gesondeert te wesen ons voorsch. contingenten totsoo hogen prijs niet te aenveerden, ende ghy stelt hier alleen even, off wy geen peper hadden willen ontfangen.

Dat ghy de barcque l' *Hermitage* renunchieert, als hebbende die aen mon- sieur de Limoney vercocht, is maer een gepractiseerde middel om ons van

onse gerechticheyt te frauderen. Monsieur Tellier saliger hadde voorsz. barque eer ghy noch na Bantam vertrockt gepresenteert ende vastelijck toege-seyt aan de Nederlantse Compagnie voor 1500 realen van achten, gelijck U. E. en monsieur Le Bucque, schipper op de voorsz. bercq, wel kennelijck is, want hy selffs mede geweest is, doen d' heer Generael eenige personen commiteerde om deselve te visiteren, ende is de voorsz. presentatie ende toesegginge geschiet op conditie, ghy daermede eerst neffens l' *Esperance* na Bantam soudet gaen, omme te meer peper te mogen laden, 't welck U. E. alsoo geconseenteert is, soodat wy met recht die souden mogen reclameren. Ghy en hebt ons noeyt consent gevraecht die te mogen vercoopen, maer wel geadviseert dat die vercocht haddet, 't welck ghy sonder ons advoy niet vermochtet te doen, dewyle U die conditionelijck mede gelaten was, om peper daer in te laden. Dat de peper in dito barck geladen, niet Limoneys, maer U eygen is, connen wy bewyzen per missiven van onse gecommitteerden, daerinne dat blijckt hoeghy-lieden tegen deselve mondelinge te kennen gegeven hebbet Limoneys peper, die ghy hem tot Bantam haddet affgecocht, nae mercktganck betaelt te hebben, als per missive van de voorsz. onse gecommitteerden in dato 4^{en} May te sien is, sulcx dat wy onse portie van den peper in voorsz. *Hermitage* geladen, met goet recht mede pretenderen.

Protesterende derhalven tegen u ongefondeert protest ontschuldich te wesen van alle schade, interesten, verlies van u volck, ende 't gene ghy meer tot laste van onse meesters soudet mogen inbrengen, bereyt wesende tot allen tyden voor onse competente rechters, van 't geene hier geantwoort hebben, des versocht wesende, voorder reden ende bewijs te geven.

In Jacatra, adi 22 Junio anno 1621. Was onderteeckent:

PIETER DE CARPENTIER.

RICHARD FURSLANT.

DEDEL.

THOMAS BROCKEDON.

VAN UFFELEN.

R. HASELWOOD.

Naedat R. Grave, cappiteyn van 't schip l' *Esperance* ende de barque l' *Hermitage*, luytenant van de vloote van Momorency, wegen de France Compagnie van Diepe, den 27^{en} May laestleden alhier op de rede van Jacatra met sijnne voorsz. 2 schepen ten ancker gecomen was, is hem Grave op den 28^{en} derselver, 's daechs na sijn arrivement, by den raet van dessentie wegen de Ed. vereenichde Compagnien van Engelant ende Nederlant (doentertijt binne 't fort Jacatra vergadert sijnde) affgevordert voldoeninge ende leverancie van alsulcken portie syner ingeladen peper tot Bantam, gelijck als hy Grave, achtervolgens de condicie van seecker gemaeckt accord, aan de respective Compagnien van Engelant ende Nederlant gehouden ende schuldich was nae te comen, daerop voorsz. Grave ten antwoorde gaff, hem geensints aent

contract verplicht te vinden, veel min van geene meninge was, eenige leverancie van peper te doen. Niettemin heeft den voorsz. raet van deffentie voor-noemden Grave noch naderhant tot diverse malen daeromme gemaent ende aengesprocken, ende oock door haere gecommitteerden, den E. Thomas Brockedon ende Abraham van Uffelen, eenige dagen daerna, op den 6^{en} Juny, tot voldoeninge van voorsz. accord doen manen ende aenporren, ende alsoo hy Grave in geenderhande maniere daertoe verstaen wilde, seggende voor sijn uytterste resolutie, vloeckende ende sweiende: dat hem den duyvel moste wechvoeren, alleer hy met sijnne vrye wille tot de leverantie van eenige peper soude comen, daerby voegende, dat hy van sints was met den eersten t'seyl te gaen, ende soo men van hem yets pretenteerde, dat sulcx met gewelt soude moeten gehaelt worden. Derhalve siende, dat voornoemde Grave even obstinaet in sijn ongefondene voornemen persisteerde ende wellicht, sonder alvoren 't voorsz. accoord voldaen te hebben, onderstaen mochte van hier te vertrecken, is den voorsz. raet van deffentie eyndelingen genootsaeckt geweest den persoon van R. Grave door den officier deser stede Jacatra, op den 8^{en} Juny deser loopende maent, te doen arresteeren, van de rede niet te vertrekken voor en aleer hy de voorsz. respective Compagnien voldaen soude hebben, 't gene sy uyt crachte van 't accord waren pretenderende. Niettegenstaende voorsz. arrest, is evenwel de prompte performantie van 't accord niet gevolcht, maer heeft geseyde Grave noch eenige dagen naert gedane arest gedelayeert, ende op den 12^{en} daeraen eerst beginnen leverantie te doen. Ondertussen [is] voorsz. *l'Espérance* op den 16^{en} daeraen in der nacht ontrent de clocke 2 ueren in den brant geraeckt ende tot het water toe affgebrant, nadat de gecommitteerden van de Nederlandse Compagnie 426 picol 34 catti China, ende die van d'Engelse Compagnie 187 picol 34 catti peper, (met noch 150 sacquen, die haer schip, den *Grooten Jeems*, voor Bantam op den . . . .¹⁾ uyt dito *l'Espérance* overgenomen heeft) hadden beginnen t' ontsangen, sulcx dat haer van d'ingeladene peper van dito *l'Espérance* tot volleveringhe van haere respective portie, volgens 't accord, noch goede partye compt te ontbrecken, alsoo in voorsz. schip, volgens notitie van haere gecommitteerden (die voor Bantam daerop geweest zijn, ten tyde de peper daerinne gescheept is) tussen de vier ende vijfduysent sacken waeren geladen, ende alsoo dito Grave lange voor het arest voor den brant overtijts genoch gehadt heeft, omme de respective Compagnien haere portie van *l'Espérance*'s peper te voldoen, die hem daerom menichmael gemaent hebben ende naer weygeringe oock genootsaeckt zijn geweest t'arresteren, daerbeneffens dat op het voorsz. schip geen behoorlijcke wacht gehouden is geweest, alsoo de principale overhoofden, namentlijck monsieur Le Bucque, schipper, met meer andere offi-

¹⁾ Niet ingevuld.

cianten ende gemene scheepslieden, dien selfden nacht, dat het schip aen
brant geraeckte, van boort aen lant gebleven ende niet meer als eenige . . .¹⁾
sorgeloose oste moetwillige personen, sonder behoorlijcke overhooffden,
binnen scheepsboot gelaten waeren, jaa, oock dat na alle apparentie voorsz.
schip met voordacht van sijn eygen volck moet in brant gesteecken sijn, naer
luyt de attestatie daervan sijnde, soo ist, dat de voorsz. raden van deffentie uyt
den name ende vanwegen de voorsz. respective Compagnien over voorsz. uwe
weygeringe ende verbranden van 'tschip *l'Espérance* geprottesteert hebben,
gelijck sy prottesteeren mits deesen, tegen U. R. Grave, dat alle schade, ende
interesten, die de vooroemde respective vereenichde Compagnien ter cause
van niet voldaen te wesen van haer voorsz. volcomen contingent sijn over-
gocomen ende naer desen souden mogen overcomen, redundeeren ende loopen
sullen tot laste uwe meesters.

Actum in Jacatra, adi 22 Junio anno 1621, stilo novo. Was onderteyckent:

PIETER DE CARPENTIER.	RICHARD FURSLANT.
DEDEL.	THOMAS BROCKEDON.
VAN UFFELEN.	R. HASELWOOD.

Donerdach adi 24 Juny anno 1621 stilo novo. Alsoo by de voorige ont-
fangen missiven van de coopliden wegen E. Engelse ende Nederlantse Com-
pagnien in Atchin residerende, verstaen hebben, hoe de coninck syne peper
op een ongewoonlijcken hoogen prijs was houdende, ende d' onse daeren-
boven den vryen handel, die wy voordesen altyts gegauideert hebben, door
een strict verboth op pene des doots aen de zijnne gedaen, affgesneden ende
t' eenemael benomen heeft, omme ons den peper na sijn welgevallen van hem
alleen te doen coopen ende soo diere betaelen, dat het voor onse meesters
onmogelijck sy behouden te blyven, is by den raet van deffentie eenstemich
goetgevonden ende gearresteert, dese naervolgende ordre aen de coopliden
van de vooroemde respective Compagnien aldaer residerende te geven :

Byaldien ter aencompste onser schepen, oste eenige derselver, die daer
eerstsouden mogen arriveren, geene verandering ten goede voorgevallen ende
den handel noch even strict beslooten waere, sonder apparentie oste hope
die wederomme van den coninck in voegen als van te vooren t' obtineren,
sult ghylieden met den anderen aldaer beraden ende de seeckerste middel
voorwenden omme eerst ende alsvooren de cappitalen van beyde de Compag-
nien ende daarna oock uwe personen aen boort van eenige onser schepen,
die daer de gereetste soude mogen wesen, te becomen.

Hoe ghy U hierinne gedragen sult laten wy tot U.l. advijs ende discretie
staen, U.l. recommanderende met alle circumspectie soodanige middelen te

¹⁾ Niet ingevuld.

gebruycken, als tot U.l. behoudenisse ende meeste verseeckeringe onser respective Compagnien cappitalen, daer aen lant wesende, vereyscht worden, 't sy dat sulcx heymelijck ofte andersints geschiede. Insonderheyt begeren wy, dat ghylieden met den anderen een seeckere middel raempt, dat ghy tegelijck op eenen tijt ende stont van daer scheydet, sonder dat d' een voor d' ander vertrecke, ende de laest blyvende in perijckel achtergelaten worde. Doch soo ghylieden in gelijcke vryheyt als t' vooren, ofte in eenige andere lydelijcke manieren, den handel verwerven kont, sult ghylieden tot naerder ordre daer blyven ende op den incoop van peper met den anderen accorderen ende verdragen, tot een seeckeren ende soo civilen prijs als eenichsints mogelijck is, sonder dat d' een tot prejuditie van d' ander boven den geaccepteerden prijs sal mogen coopen.

Verstaen oock niet, dat men de conincx peper hooger als 40 realen de bhaer sal incoopen, maer wel minder, soo 't doenlijck sy.

Alle de peper die by U.l. opgecocht wort, sult ghy met den anderen deelen, gelijck wy voordesen geordonneert hebben, halff en halff, sooverre iders cappitael soude mogen toereycken; doch 't cappitael van d' een bestaat wesende, ende soo d' ander noch eenich overich hadde, sal het densulcken vrystaan peper tot benefitie van zijnne meesters alleene te coopen, soolange totdat d' ander Compagnie met cappitael opnieuws versien zy, als wanneer weer in voorige maniere tegelijck coopen, ende halff ende halff deelen sullen.

Actum in Jacatra, datum ut supra. Was onderteyckent:

PIETER DE CARPENTIER.

RICHARD FURSLANT.

DEDEL.

THOMAS BROCKEDON.

VAN UFFELEN.

R. HASELWOOD.

Den 22 Junyo 1621 den persoon van R. Grave, cappiteyn vant schip *l'Espérance* ende de barcque *l'Hermitagie*, luy tenant van de vloote van Momorency, wegen de France Compagnie van Diepen, door den E. Thomas Brockedon ende Abraham van Uffelen, gecommitteerden wegen de E. raden van deftentie der vereenichde Compagnien van Engelant ende Nederlant, aengedient sijnde, hoe de voorsz. raden versochten met hem aff te reecken, ende dat berey wholeeren 't gene syliden van den ontfangen peper schuldich souden mogen wesen te betalen, heeft de voornoemde Grave daerop geantwoordt, dat sich onbequaem achtte eenige reeckeninge te doen, veel min eenich gelt 't ontfangen, off onder hem te houden, alsoo hy (volgens sijn eygen seggen) niet suffisant was geweest zijn schip te bewaren. Ende alsoo d' voorsz. raden tot versheyden reysen gepresenteert hebben, ende t' allen tyden berey syn geweest, hem, Grave, wegen d' ontfangen peper te contenteren ende te betalen, d' welck by denselven telckens is gerefuseert, daerop rondelicken antwoordende van ge-

JACATRA, 29 JUNI 1621.

nen sinne te wesen tot eenige reeckeninge te comen, veelmin gelt t' ontfangen, soo ist, dat de voornoemde raden van deffentie wegen de E. vereenichde Engelse ende Nederlantse Compagnien hebben ge protesteert, gelijck sylie den protesteren mits desen, ongehouden te wesen in eenige interesten ofte de voorsz. peper te betalen tot anderen off hoogerden prijs, als die by hem tot Bantam ingecocht ende betaelt is, noch oock in eenige andere pretentie, die hy ofte zijnne meesters (diesaengaende) souden mogen pretenderen.

Actum in Jacatra, adi 29 Junyo anno 1621, stilo novo. Was onderteyckent:

PIETER DE CARPENTIER.	R. FURSLANT.
DEDEL.	THOMAS BROCKEDON.
VAN UFFELEN.	R. HASELWOOD.

Dincxdach adi 30 Junyo anno 1621, stilo novo. Alsoo tot affbreuck van den algemenen vyant ende bevoirderinge van de welstant der vereenichde E. Compagnien van Engelant ende Nederlant den Chineessen handel van de Manilhas affgesneden, geweert, ende gehiel tot ons getrocken dient, ende dat sulcx met de voorgaende tocht niet behoorlijcken ge effectueert can worden, maer hoochnodich is, soo men eenige vrucht daervan begeert te genieten, dat men deselve verscheyden jaren achter den anderen vervolge ende continuere, is by den raet van deffentie, d'importantie van de saecke overwogen ende ingesien hebbende, eenstemmich goet gevonden ende gearresteert, datmen anderemaal aen de respective overhooffden van de vloote van deffentie, [soo] uyt de Manilhas in Jappan gekeert mochte wesen, ordre ende commissie senden sal, om haer tegen toecomende jaer van alle nootlijckheden in Japon te versien, de tocht na de Manilhas ende op de Chineesse jonequen, derwarts varende, te hervatten, ende voor de tweede reyse ter gelegener tijt derwarts te vertrekken, in voegen ende maniere als de voorgaende tocht geordonneert was.

159 Item alsooit nu de tweede tocht op de Manilhas wesen sal, is goet gevonden, dat het admiralschap ende voeren van de vlagge van d'Engelse tot de Nederlanders sal overgaen, ende dat volgens dien den E. vice-admiraal Willem Jansz. ofte die sijn E. by afflyvicheyt mochte gesuccedeert wesen, in plaatse van den E. admirael Robbert Adams 't opperste gebiet ende commandement als admirael over de vloote van deffentie geduyrende 't voyagie hebben, de vlagge van de groote stenge voeren, ende met gelijcke digniteyt in den raet presideren sal.

Item dat den admirael Robbert Adams, ofte die by afflyvicheyt desselffs plaatse mochte beleden, geduerende dit exploickt als vice-admiraal over de voorsz. vloote commanderen, ende de vlagge van de voorstenge voeren sal, ende dat voorts, na gedragen van saecken, de voorgenoeerde instructie, soo

in de algemene directie als bysondere gouverne, geobserveert ende nagecomen sal werden.

Ende alsoo men niet en weet wat rescontres, affbreuck van vyanden, ongeluck ter zee, sterfte van volck, gebreck van nootlijcke behoeftē, ofte eenich ander disaster, de schepen van diffentie op haer eerste tocht mochten overcomen wesen, can men daerinne niet seeckerlijck disponneren, nocte oock op het volcomen getal der schepen vaste gissinge leggen; beloven derhalven die van de respective Compagnien sooveel schepen, volck, ende andere behoeften tot renforce van de voorsz. vloot naer Jappan te senden, als ider sal connen ende vermogen by te brengen, tot welcken eynde die van d'E. Engelse Compagnie alrede in Appril passoto derwarts gesonden hebben 't schip de *Pepercorne*, ende die van de Nederlantse Compagnie, volgens de jongste advysen van den E. heer Generael, gesonden uyt Amboyna, twee schepen van de Mollucquen, tegenwoordich van hier 't schip *Muyden*.

Ende alsoo die van d' Engelse Compagnie verclaren, dat haer tegenwoor dich geen voordere middelen resteren, omme haer benodichde schepen naer wensch te recouvreren, ende beducht zijn, dat het verwachte ontseth te laet mochte comen omme naer Jappan te seinden, soude het wel mogen gebeuren, dat de respective Compagnien tot dit 2^e exploict geene eguale macht by den anderen souden brengen, maer dat d' een meerder getal van schepen als d' ander fornierden, insonderheyt soo de schepen van d' een ofte d' ander Compagnie enige merckelijcke affbreuck, des Godt verhoede, geleden hadde, in welcken gevalle alsulcke schepen, die d' een meer als d' ander inbrengt, met alle haere expensen van vivres, soldyen van volck ende andere noodige gastos, lopen sullen tot gemene lasten, ende sal voorts d' een aan d' ander daerenboven voor't verletten sijnner negotie, volgens den 20 artijckel van 't accord, alsulcken recompence doen, als by den raet van deffentie geoordeelt sal worden in alle billicheyt te behooren.

In Jacatra, datum ut supra. Was onderteyckent:

PIETER DE CARPENTIER.	R. FURSLANT.
DEDEL.	THOMAS BROCKEDON.
VAN UFFELEN.	R. HAZELWOOD.

Alsoo by den raet van deffentie vanwegen d' Eerw. Engelse ende de Compagnie van de Vereenichde Nederlanden, op Oost-Indien handelende, ten besten dienst ende gemene welstant van de voorsz. 2 Compagnien, affbreuck van onse gemene vyanden, ende om den Chineessen handel van de Manilhas te weerden ende t' onswarts te trekken, goetgevonden is, 't voorige exploict andermael met deselve schepen, die t' vooren daertoe geordineert sijn geweest, ende dienstich sullen bevonden worden, met alsulcke schepen meer als de respec-

tive Compagnien namaels tot versterckinge derselver daerby mochten voegen, te hervatten; soo ist, dat de voorsz. raet van deffentie, haer genoechsaem ende ten vollen houdende gecontenteert van de bequaemheyt ende sufficance van den E. Willem Jansz. ende Robbert Adams, gecommitteert ende geauthriseert hebben, gelijck sy committeren ende authoriseren mits desen, den E. Willem Jansz. als admirael, ofte by desselffs afflijvicheyt sijnnen successeur, dewelcke tot dien einde geduerende 't heele voyagie de vlagge van de groote stenge voeren, ende over de vloote commanderen sal, gelijck mede den E. Robbert Adams als vice-admirael. Derhalven wert by den voorsz. raet van deffentie geordonneert ende bevolen aen alle ende een yder op de voorsz. Nederlantse ende Engelse vloot varende, soo commandeurs, cappiteynen, oppercoopliden, schippers, alle andere officieren, gemene soldaten, ende bootsgesellen, niemant uytgesondert, den voorsz. Willem Jansz., ofte synen successeur, voor haren admirael, ende Robbert Adams, ofte synen successeur, voor haeren vice-admirael t' erkennen, obedieren ende respecteren, daerbe-neffens haer met goeden raet ende daet int effectueren van haere instructie ende last te assisteren ende behulpich te wesen, gelijck dat behoort, alsoo sulcx ten dienste ende welstant van beyde de Eerw. Compagnien bevinden te behooren.

In Jacatra, den 30 Junio anno 1621, stilo novo. Was onderteyckent:

PIETER DE CARPENTIER	RICHARD FURSLANT.
DEDEL.	THOMAS BROCKEDON.
VAN UFFELEN.	R. HASELWOOD.

Dincxdach adi 21 September anno 1621, stilo novo. Aengesien de Eerw. Compagnien van Engelant ende Nederlant, soo in tractaet van accoordt, gelijck mede in haere respective missiven, op 't hoochste sijn recommanderende dat men de geordonneerde schepen ter deffentie van wedersyde op notable exploitcken, tot affbreuck van den vyant ende bevoirderinge van den gemenen handel gesamentlijck employeren sal, insonderheyt na de Manilha tot recouvre van den Chineesen handel, alsmede na Goa tot vernielinge van de Portugiesse caracquen ende bevoirderinge van den peperhandel op de cust van Mallabar, van welcker beyden 't eerste exploickt voorleden jaer met een vige-reuse t' samengevoechde macht byderhant genomen is, ende het ander hoe eer hoe liever dient onderleyt te worden, is by d'E. heer Generael Coen, op den 11^e deser maent, den raet van deffentie voorgedragen, hoe de resterende 5 schepen van deffentie wegen de Nederlantse Compagnie geprepareert ende tegenwoordich vaerdich lagen omme met den eersten op d' een off d' ander tocht versonden ende geemployeert te connen worden, namentlijck de *Goede Fortuyn*, 't *Wapen van Zelant*, *Zuyt Hollant*, *Noort Hollant* ende de *Morgen-*

sterre, daerby Zijn E. versocht, dat de gecommitteerde wegen d' Engelse Compagnie andere 5 schepen van deffentie wilde fournieren, omme met een bastante ende gelijcke macht den vyant te gaen besoeken, sonder nochtans de behoorlijcke besettinge van Bantam daerdoor te vercorten.

Is voorder by d'E. heer Generael voorsz. den raet tot naerder conclusie in bedenckinge gegeven, waer men de voornoemde macht na toe behoorde te senden, ende waer de respective Compagnien den besten dienst souden doen, 't sy na Goa ofte eenige andere exploicten.

Wyders is by d'E. heer Generael voorgedragen, hoe noodich 3 andere sche- pen hadden doen toerusten om neffens de voorsz. vijff schepen gebruyc kt te mogen worden, byaldien die van d'Engelse Compagnie haere schepen, welcke dagelijcx verwachtende sijn, niet tijtlijck genoch bequamen, ende evenwel by den raet goet gevonden wierd met de tocht na Goa voort te vaeren, na- mentlijck den *Gouden Leeuw*, *Ackmaer* ende *'t Hart*.

Den 18^{en} dito heeft d'E. heer Generael sijnne gecommitteerde ten huyse van de gecommitteerde van d'E. Engelse Compagnie gesonden, om van ver- scheyde saecken, den gemenen welstant betreffende, te consereren, ende insonderheyt nopende 't empleo van de voorsz. 8 Nederlantse schepen, gelijck mede, hoe ende in wat maniere men in 't stuck van Bantam behoorde te handelen: oft het oirbaer sy, dat men door aenspraecke na vrede trachten, oft dat men, gelijck wy begonnen hebben, den oorloge vervolge, ofte dat men een middelwech gebruyc kt tussen vrede ende oorloge, om t' onderstaen oft men tot handelinge van peper soude connen geraecken.

Omme op voorsz. propositie behoorlijcken te resolveren ende finale con- clusie te nemen, is den raet van deffentie andermael op heden vergadert, welcke na verscheyde discoursen ende debat van saecken, tot dienst ende be- vorderinge van de gemene welstant, eenstemmich goet ende hoochnoodich bevonden hebben met de tocht na Goa voort te varen ende de voorsz. 8 Nederlantse schepen vooreerst vooruyt derwarts te senden. Die van d'Engelse Compagnie beloven, byaldien haere schepen bytijts uyt Engelant becomen, mede een vloote van vier schepen uyt te sullen maecken ende na te senden, om deselve by de voorsz. Nederlantsche vloote op de cust van Mallabaer ofte ontrent Goa te voegen.

Belangende de saecken van Bantam, alsoo den Pangoran noeyst absoluute- lijk te kennen heeft gegeven wat hy van ons begeert, dat men hem derhalven, 't sy schriftelijck oft mondeling, sal affvragen om hunne genegentheyt te on- derstaen, ende t' ondersoecken off tot civielen prijs pertye peper souden be- comen.

Is mede goet gevonden, op overmorgen eenige van wedersyde te commit- teren om 't schip de *Morgensterre*, op 25^{en} December passato ter deffentie

genomineert, ende door sijn absentie noch ongetaxeert, gelijck mede de schepen 't *Wapen van Zelant*, *Zuyt Hollant*, *Noort Hollant* te visiteren, welcke die van de Nederlantse Compagnie in plaets van 3 andere genomineerde schepen ter deffentie als namentlijck *Groeninge*, *St. Michiel* ende *de Zeewolff* fournieren, omme na de gedaene visitatie by den raet van deffentie getaxeert te worden.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLANT.
PIETER DE CARPENTIER.	UMFREY FITSHERBERT.
JAN DIRCXSZ. LAM.	THOMAS BROCKEDON.
DEDEL.	RICHARD HAZELWOOD.

Maendach adi 27 September anno 1621 stilo novo. Om de visitatie, by de gecommitteerde wegen de Eerw. Engelse ende Nederlantse Compagnien, den 23^{en} deser gedaen over de schepen de *Goede Fortuyn*, 't *Wapen van Zelant*, *Zuyt Hollant*, *Noort Hollant* ende de *Morgensterre*, alle vijff schepen welcke by die van de Nederlantse Compagnie ter gemeene deffentie geforniert worden, gelijck mede noch drye andere, namentlijck den *Gouden Leeuw*, *Alckmaer*, 't jacht 't *Hart*, welcke de Nederlantse Compagnie boven haeren geordonneerde tax extraordinarie ter gemene deffentie is fornierende tot versterckinge van de voorsz. vijff schepen van deffentie, opdat de voorgenomen tocht na de cust van Mallabaer ende Goa evenwel sijn voortganck mach hebben byaldien die van d' Engelse Compagnie in gebreecke bleven ende haere macht soo tijtlijck niet bequamen als wel verhoopten, is op heden den raet van deffentie vergadert, ende sijn de voorsz. schepen, op derselver gecommitteerde rapport, by den raet getaxeert als volcht:

Extimatie van 'tschip 't *Wapen van Zelant* met alle sijn bewesene scheeps-gereetschap ende amonitie van oorloge, welck in 't plaatse van 'tschip *Groningen* gefourniert wort, dat op 25 December passato tot de gemene deffentie genomineert was.

't Schip groot 450 lasten, out 7 jaer, alsnu alhier van de kiel aff opnieuw verdubbelt ende versien, eens nieuw ende eens halfsleten seylen, 5 swaere touwen, 2 cabeltouwen met een bastant touw, voorts versien van alle blockx, vol want ter waerlo, 7 swaere anckers, 2 werpanckers, drye dreggen tot de boots, 2 trossen, 8 bos lynen, t' samen met zijn ronthout ende alle dependente getaxeert . . . . . f 70.000 — 0 — 0

6 metale halve cartouwen, wegende t' samen

24.926 it a f 75 't hondert	f 18.694 — 10 — 0
---------------------------------------	-------------------

Transporteerden f	88.694 — 10 — 0
-------------------	-----------------

34 ysere stukken, namentlijck:	Transport	f	88.694 — 10 — 0
4 stuckx schietende	4	W	yser
26 stuckx	10	W	„
4 stuckx	18	W	„
34 stukken tsamen 108.490 W a f 12 't cento	.	f	13.018 — 16 — 0
8 steenstucken met haer camers, wegende tsamen			
1360 W a f 12 't hondert	.	f	163 — 4 — 0
50 musquetten met bandeliers a f 7	.	f	350 — 0 — 0
50 sabels a f 3 yder	.	f	150 — 0 — 0
24 heele piecken a 30 stuyvers yder.	.	f	36 — 0 — 0
48 halve piecken a 12	,	f	28 — 16 — 0
7600 W bossecruyt a f 40 't hondert	.	f	3040 — 0 — 0
1620 schooten scherp namentlijck:			
300 cogels van 24 W	.	7200	W
780 ditto	,	10	W
240 ditto	,	4	W
200 stuckx lang scherp van 14 W	.	2800	W
a f 6 't hondert W.	.	18.760	W
Item verscheide provisie ende cleenodien tot de constapelscamer		f	1125 — 12 — 0
Somma		f	108.606 — 18 — 0

Estimatie van 't schip *Zuyt Hollant* met alle scheepsgereetschappen ende amonitie van oorloghe, in 't plaatse van 't schip *St. Michiel* ter gemeener defentie gefourniert.

't Schip groot 400 lasten, out 2 jaeren, eens nieuw ende eens halfsletten zeylen, 6 swaere touwen, 2 cabeltouwen, voorts versien van alle blocx, vol want ter waerloo, 4 groote trossen, 30 trossen soo ysere als wieltrossen, 35 lynen, 6 swaere anckers, 2 werpanckers, 1 dreg, 1 anckertien, t' samen met sijn ronthout ende alle appendentie getaxeert op . . . . f 80.000 — 0 — 0

4 metale halve cartouwen, te weten:

2 schietende 24 $\ddot{\text{C}}$ yssers

2 " 18 8 ".

4 stuckx, wegende tsamen 17.240 ♂ a f 75

't hondert . . . . f 12.930 — 0 — 0

36 ysere stukken namentlijck:

6 schietende 5 lie yser

22 " 8 w "

6 " 12 $\frac{1}{2}$ "

2 " 18 u "

36 ysere stucken.

Transporteren f 92,930 — 0 — 0

BATAVIA, 27 SEPT. 1621.

Transport . . .	<i>f</i>	92.930 — 0 — 0
Wegende tsamen 113812 fl a/f 12 't hondert . . .	<i>f</i>	13.657 — 9 — 0
12 steenstucken met haere camers wegende		
2112 fl a/f 12 't hondert	<i>f</i>	253 — 9 — 0
50 musquetten met haer bandeliers a/f 7	<i>f</i>	350 — 0 — 0
24 heele piecken a 30 stuyvers yder.	<i>f</i>	36 — 0 — 0
48 halve " a 12 "	<i>f</i>	28 — 16 — 0
50 sabels a/f 3 yder	<i>f</i>	150 — 0 — 0
7560 fl bossecruyt a/f 40 't hondert	<i>f</i>	3024 — 0 — 0
1721 schooten scherp, namentlijck:		
130 cogels van 24 fl		
214 " " 18 fl		
333 " " 12 fl		
495 " " 8 fl		
266 " " 5 fl		
283 stuckx lanck scherp van 10 fl		
1721 stuckx t'samen wegende 19.088 fl a/f 6		
't hondert	<i>f</i>	1145 — 5 — 0
Item musquetcogels, lont en braetspitten, vuer-		
werken ende andre cleenodien van den con-		
stapel	<i>f</i>	2000 — 0 — 0
Somma . . .	<i>f</i>	113.574 — 18 — 0

Extimatie van 'tschip *Noort Hollant*, met alle zynne scheepsgereetschappen ende amonitie van oorloge, in plaatse van 'tschip de *Zeewolff* ten gemene deffentie geforniert.

't Schip groot 400 last, out 2 jaeren, eens nieuw ende eens halfsleuten seylen, 6 swaere touwen, 2 cabeltouwen, voorts versien van alle blocx, vol want ter waerloo, 10 trossen tot staende want, 16 cleene trossen, 20 boslijnnen, 6 swaere anckers, 2 werpanckers, 1 dreg met een anckertjen, t'samen met sijn ronthout ende alle dependentie getaxeerd op . . . . . *f* 80.000 — 0 — 0

4 metale halve cartouwen, namentlijck:

2 van 24 fl yser

2 " 18 fl "

4 stucken wegende t'samen 16.720 fl a/f 75

't cento . . . . . *f* 12.540 — 0 — 0

36 ysere stucken namentlijck:

2 van $3\frac{1}{2}$ fl yser

4 " 5 fl "

6

Transporteeren *f* 92.540 — 0 — 0

6	Transport . . . f	92.540 — 0 — 0
20 „ 9 ™ yser		
8 „ 12 ™ „		
2 „ 18 ™ „		
<u>36 stukken wegende t' samen 107.008 ™ a</u>		
f 12 't cento	f	12.841 — 0 — 0
8 steenstucken wegende te samen 1408 ™ a f 12		
't hondert	f	168 — 19 — 0
50 mosquetten met haer bandeliers a f 7 . . .	f	350 — 0 — 0
50 sabels a f 3	f	150 — 0 — 0
24 heele piecken a 30 stuyvers	f	36 — 0 — 0
48 halve dito a 12 stuyvers	f	28 — 16 — 0
7560 ™ bossecruyt a f 40 't hondert	f	3024 — 0 — 0
1960 schoote scherp namentlijck:		
100 cogels van 24 ™		
200 „ „ 18 ™		
360 „ „ 12 ™		
800 „ „ 9 ™		
200 „ „ 5 ™		
100 „ „ 3½ ™		
<u>200 stuckx lanck scherp van 10 ™</u>		
1960 stuckx, t' samen 20.871 ™ a f 6 't cento .	f	1252 — 5 — 0
Item mosquetcogels, lont en braetspitten, vuurwercken, andere cleenodien van de constapel .	f	2000 — 0 — 0
Somma	f	112.391 — 0 — 0

Taxatie van 't schip de *Morgensterre*, met alle scheepsgereetschappen ende amonitie van oorloge, voor desen op 25^{en} December passato per resolutie ter gemener deftentie genomineert, ende tot nu toe ongetaxeert gebleven.

't Schip groot 200 lasten,oudt 7 jaer, alsnu alhier van den kiel aff opnieuws verdubbelt ende versien, eens nieuw, eens halffsleten seylen, 6 swaere touwen, 2 cabeltouwen, voorts versien van alle blocx, vol want ter waerloo, 2 trossen, 6 swaere ankers, 2 werpankers, 2 dreggen tot de boot, met sijn ronthout ende alle appendentie getaxeert . . . . . f 25.000 — 0 — 0

4 metalen stucken, namentlijck:

2 van 18 ™ yser

2 „ 12 ™ „

4 stukken wegende t'samen 14.400 ™ a f 75

't cento . . . . . f 10.800 — 0 — 0

2 metale bassen t'samen 320 ™ a f 75 't cento .

Transporteeren . . . f 36.040 — 0 — 0

14 ysere stukken namentlijck:	Transport	<i>f</i>	36.040 — 0 — 0
12 van 5 $\text{\AA}$ yser.			
<u>2</u> " 9 $\text{\AA}$ "			
14 stukken t' samen wegende 30.800 $\text{\AA}$ a <i>f</i> 12			
't cento	<i>f</i>	3.696 — 0 — 0	
6 steenstukken methaerecamerswegendet'samen			
900 $\text{\AA}$, a <i>f</i> 12 't hondert	<i>f</i>	108 — 0 — 0	
30 mosquetten met haer bandeliers a <i>f</i> 7	<i>f</i>	210 — 0 — 0	
30 sabels a <i>f</i> 3	<i>f</i>	90 — 0 — 0	
12 heele piecken a 30 stuyvers	<i>f</i>	18 — 0 — 0	
24 halve dito a 12 stuyvers.	<i>f</i>	14 — 8 — 0	
3000 $\text{\AA}$ bossecruyt a <i>f</i> 40 't hondert	<i>f</i>	1200 — 0 — 0	
1170 schoten scherp namentlijck:			
100 cogels van 18 $\text{\AA}$			
200 dito " 12 $\text{\AA}$			
120 dito " 9 $\text{\AA}$			
600 dito " 5 $\text{\AA}$			
lanck scherp a 8 $\text{\AA}$ yder 150 stuckx			
1170 stuckx wegende			
t'samen 9480 $\text{\AA}$ a <i>f</i> 6 't hondert	<i>f</i>	568 — 16 — 0	
Item de mosquetcogels, londt, braetspitten, vuerwercken ende andre cleynodien van den constapelen.	<i>f</i>	1.000 — 0 — 0	
Somma	<i>f</i>	42.945 — 4 — 0	

269. 42. *Extimatie vant schip den Gouden Leeuw*, met alle zijnne bywesene gereetschappen ende amonitie van oorloghe.

't Schip groot 400 lasten, out 7 jaer, comende als nu vant vaderlant, ende
aldaer opnieuws vertimmert ende versien, eens nieuw, eens halfsleuten sey-
len, 7 swaere touwen, 2 cabeltouwen, voorts versien van alle blocx, vol want
ter waerloo, 10 trossen tot staende want, 16 trossen soo ysere als wieltrossen,
20 bos lijnnen, 6 swaere anckers, 2 werpanckers, 4 dreggen tot de boot, t'sa-
men met sijn ronthout ende alle appendentien ge-
taxeert . . . . . f 70.000 — 0 — 0

4 metale stukken namentlijck:

2 van 22 Ⓛ yser

2 „ 12 ™ „

4 stukken t' samen 14800 ™ a f 75 't cento . . . f 11.100 = 0 = 0

26 ysere stukken te weten: Transporteeren f 81.100 = 0 = 0

2 van 3 @ yser	Transport	f	81.100 — 0 — 0
4 „ 5 @ „			
2 „ 6 @ „			
14 „ 9 @ „			
4 „ 12 @ „			
26 stuckx t' samen 77200 @ af 12 't cento . . f	9264 — 0 — 0		
6 steenstukken t'samen 1000 @ af 12 't cento . . f	120 — 0 — 0		
50 musquetten met haer toebehooren af 7 . . f	350 — 0 — 0		
50 sabels af 3 . . . . f	150 — 0 — 0		
24 heele piecken a 30 stuyvers . . . . . . f	36 — 0 — 0		
24 dito halve a 12 stuyvers . . . . . . f	28 — 16 — 0		
6426 @ bossecruyt af 40 't hondert . . . . f	2570 — 8 — 0		
1560 schooten scherp namenlijck:			
100 cogels van 22 @			
300 „ „ 12 @			
560 „ „ 9 @			
300 „ „ 5 @			
150 „ „ 3 @			
150 stuckx lanck scherp van 10 @			
1560 stuckx t' samen 14290 @ af 6 't cento . . f	857 — 8 — 0		
Item de mosquetcogels, lont en braetspitten, vuwercken ende ander cleenodien van de constapelscamer . . . . f	2000 — 0 — 0		
	f	96.476 — 12 — 0	

Extimatie vant schip *Alckmaer*, out 2 jaeren, met alle zynne bywesene scheepsgereetschappen ende amonitie van oorloghe.

't Schip groot 450 lasten, eens nieuw ende eens halfslethen seylen, 6 swaere touwen, 2 cabeltouwen, 6 swaere anckers, 2 werpanckers, 3 dreggen tot de boot, voorts versien van alle blocx, vol want ter waerloo, 10 trossen tot staende want, 10 cleyne trossen, 20 bos lijnnen, t' samen met sijn ronthout ende alle appendentie getaxeert op . . . . . / 80.000 — 0 — 0

4 metale stukken namentlijck:

36 ysere stucken te weten:

2 van 5 ₩ yser
6 " 8 ₩ "
8 Transporteren f 93.935 — 0 — 0

BATAVIA, 27 SEPT. 1621.

8	Transport	f	93.935 — 0 — 0
14 van 9 ™ yser			
6 „ 18 ™ „			
8 „ 12 ™ „			
<u>36 stukken wegende t'samen 118400 ™ a f 12</u>			
't cento	f	14.208 — 0 — 0	
8 steenstucken, wegende t'samen 1408 ™ f 12			
't cento	f	168 — 19 — 0	
50 mosquetten met haer toebehooren a f 7 . . .	f	350 — 0 — 0	
50 sabels a f 3	f	150 — 0 — 0	
24 heele piecken a 30 stuivers	f	36 — 0 — 0	
48 dito halve a 13 stuivers	f	28 — 16 — 0	
7500 ™ bossecruyt a f 40 't hondert	f	3000 — 0 — 0	
<u>1760 schooten scherp namentlijck:</u>			
100 cogels van 24 ™			
270 „ „ 18 ™			
400 „ „ 12 ™			
420 „ „ 9 ™			
270 „ „ 8 ™			
100 „ „ 5 ™			
<u>200 stuckx lanck scherp van 10 ™</u>			
<u>1760 stuckx wegende t'samen 20500 ™ a f 6</u>			
't cento	f	1230 — 0 — 0	
Item mosquetcogels, lont, braetspitten, vuerwercken, ende andere cleenodien van de constapelscamer.	f	2000 — 0 — 0	
<u>Somma . . . . .</u>	f	115.106 — 15 — 0	

Extimatie van 't jacht 't Hardt, met alle zijnne bywesene gereetschappen ende amonitie van oorloghe.

't Schip groot 125 lasten, out 8 jaer, alsnu in Amboyna, van de kiel aff opnieuws verdubbelt ende versien, eens nieuw, eens halfsleten seylen, 6 swaere touwen, 2 cabeltouwen, 5 swaere anckers, 1 werpancker, 2 dreggen tot de boot, voorts versien van alle blocx, vol want, t'samen met sijn ronthout ende alle appendentie getaxeert op . . . . . f 15.000 — 0 — 0

18 ysere stukken te weten:

8 van $3\frac{1}{2}$ ™ yser

4 „ $4\frac{1}{2}$ ™ „

12

Transporteeren . . . f 15.000 — 0 — 0

12	Transport . .	<i>f</i>	15.000 — 0 — 0
4 van 5 ™ yser			
<u>2 „ 5½ ™ „</u>			
18 stukken, 't samen wegende 26.800 ™ a/f 12			
't cento	<i>f</i>	3216 — 0 — 0	
7 steenstucken met haer camers wegende 1000 ™			
a/f 12 per cento	<i>f</i>	120 — 0 — 0	
22 musquetten met haer bandelieren yder a/f 7 .	<i>f</i>	154 — 0 — 0	
22 sabels a/f 3	<i>f</i>	66 — 0 — 0	
12 heele piecken a 30 stuyvers	<i>f</i>	18 — 0 — 0	
18 ditto halve a 12 stuyvers	<i>f</i>	10 — 16 — 0	
2000 ™ bossecruyt a/f 40 't hondert	<i>f</i>	800 — 0 — 0	
920 schooten scherp namentlijck:			
100 cogels van 5½ ™.			
200 „ „ 5 ™.			
200 „ „ 4½ ™.			
320 „ „ 3½ ™.			
100 stuckx lanck scherp van 7 ™.			
<u>920 stuckx, wegende t' samen 4270 ™ a/f 6 .</u>	<i>f</i>	256 — 4 — 0	
Item mosquetcogels, lonten, braetspitten, vuwerken ende andre cleennodien van de constapelscamer	<i>f</i>	800 — 0 — 0	
Somma	<i>f</i>	<u>20.441 — 0 — 0</u>	

Notitie van d' amonitie van oorloge, tsedert d' estimatie vant schip de *Goede Fortuyne*, in dato 6^{en} Januario passato, op nieuws daerby gedaen, ende van outs affgelicht, 't welck alhier voor memorie dient getaxeert als volcht, te weten:

Opnieuw noch daerby gedaen:

4 metale halve cartouwen, wegende t' samen			
17800 ™ a/f 75 't hondert	<i>f</i>	13.350 — 0 — 0	
2 steenstucken wegende t' samen 270 ™ a/f 12			
't hondert	<i>f</i>	32 — 8 — 0	
2 dosijn heele piecken a 30 stuyvers 't stuck . .	<i>f</i>	36 — 0 — 0	
4 dosijn dito halve a 12 stuyvers 't stuck . . .	<i>f</i>	28 — 16 — 0	
Somma	<i>f</i>	<u>13.447 — 4 — 0</u>	

Van d' oude amonitie wederom affgelicht:

2 ysere saeckers van 3200 ™ yder a/f 12 't hondert	<i>f</i>	768 — 0 — 0
Transporteerden . . .	<i>f</i>	768 — 0 — 0

BATAVIA, 27 SEPT. 1621.

Transport . . . f	768 — 0 — 0
1250 stuckx scherp, wegende t'samen 14900 P	
af 6 't hondert. . . . . f	894 — 0 — 0
3425 P bossecruyt af 40 't hondert . . . . f	1370 — 0 — 0
Somma . . . f	3032 — 0 — 0

Nota, dat voorsz. schip alsnu alhier opnieuws van de kiel aff verdubbelt ende versien is, ende evenwel op de voorgaende taxatie gelaten is.

Andermael is by den E. heer Generael Coen de gecommitteerden van de E. Engelse Compagnie voorgehouden, hoe de tijt seer was naeckende, dat de vloete, die men na Mallabaer ende Goa destineert, met den eersten, voor 't verloop van 't mousson, sal dienen te vertrecken, ofte haere E. oock yets daer tegen hebben, waeromme de voorsz. tocht soude mogen ofte behoorde gesuspendeert te werden. Is by de voorsz. gecommitteerde geantwoort, dat by haer voorich advys persisteren ende gants geraden vinden, met de tocht voort te vaeren; verclaerden voorder haere genegentheyt tot deselve, belovende by aldien haere schepen de *Royale Anna* ende den *Cleenen Jeems*, welcke dage licx van Engelant sijn inwachtende, tytelijck arriveren, dat dan 4 schepen sullen connen uytmaecken, namentlijck de *Anna*, de *Jeems*, d'*Exchange* ende den *Diamant*, omme neffens de voorsz. Nederlantse schepen op de tocht na Goa te mogen gaen, ofte deselve na te senden, by aldien de Nederlantse vloote vertrocken waere, ende noch hope resteerde dat de cust van Mallabar ende Goa soud connen beseylen; ende onaengesien de voorsz. schepen van Engelant niet tytelijck arriveren, soo beloven die van d'Engelse Compagnie evenwel zijn uytterste debvoir te sullen doen, omme d'*Exchange* ende den *Diamant*, soo 't mogelijck is, voort vertreck van de voorsz. vloote claer te maecken, ende daerby te voegen, doch connen geen seeckerheyt toeseggen, maersullen binnen 2a3dagen te kennen geven wat daerinne vermogen te doen.

Op 't voorgaende arest in dato 21 deser, nopende d'aenspraecke, die men aan den Pangoran van Bantam doen sal, is andermael goet gevonden daermede voort te vaeren, ende dat wegen de Nederlantse Compagnie 't schip de *Morgensterre* ende wegen de Engelse Compagnie 't schip de *Supply* dese nacht derwarts sullen gaen met gecommitteerde van wedersyde omme audientie by den Pangoran te versoecken ende denselven, soo per missive als mondelingen, d'oorsaecke van haere ambassade te kennen te geven.

In 't fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

RICHARD FURSLANT.	JAN PIETERSZ. COEN.
UMFREY FITZHERBERT.	PIETER DE CARPENTIER.
THOMAS BROCKEDON.	JAN DIRCXZ. 'T LAM.
RICHARD HASELWOOD.	DEDEL..

Saterdach, den 2^{en} October 1621, stilo novo. In de jongste vergaderinge, den 27^{en} der voorledener maent gehouden, hadden de gecommitteerde wegen de Eerw. Engelse Compagnie eenige dagen haer beraet genomen om naerder ende finael bescheyt te geven, wat ende hoeveel schepen haer E. tot de tocht na de custe van Mallabar ende Goa soude vermogen te fournieren. On-dertussen is hier, Godt loff, van Engelant wel aengecomen 't schip de *Royale Anna*, sulcx dat de voorsz. gecommitteerde op heden in den raet verclaringe gedaen hebben hoe gesolveert waeren drie van haere schepen tot de gemene deffentie te fornieren ende dienvolgende met den eersten te prepareren om neffens ende in compagnie van de 8 Nederlantse schepen, voor desen in resolutie van 27^{en} September genommeert, op de tocht van Mallabar ende Goa te senden, met name de *Royale Anna*, de *Royale Exchange* ende den *Diamant*; doch alsoo de voorsz. gecommitteerde verclaerden, dat van nu aff ten minsten 14, ende ten uytterste 20 dagen, van doen hadden ende verlopen soude aleer de vooroemde haere drye schepen claeer ende seylvaerdich connen crygen, is daerop by d' E. heer Generael Coen de gecommitteerde aengedient ende voorgedragen, hoe de voorsz. 8 Nederlantse schepen allet'samen zeylreet lagen ende gedestineert waeren op desen dach te verseylen, maer dat derselver vertreck tot d' antwoorde van de voorsz. gecommitteerde gesurceert is geweest, gevende sijnne E. den raet voorder in bedenckinge, dewyle de Nederlantse vloote claeer legt omme alle uyren te connen verseylen, off het oock oirbar zy, datmen deselve soolange ophoude tot de vooroemde 3 schepen gereet sullen wesen om gesamenderhant ende in compagnie te vertrekken, dan off het geraden zy deselve vooruyt te senden, daerop die van d' Engelse Compagnie advyseerden, dat haer drye schepen soo haest souden gereet maecken als immer conde, jaa, soo 't mogelijck waer, binnen de voorsz. tijt van veerthien dagen, doch aengesien de Nederlantse vloote claeer was achten haerē E. onnodich deselve langer op te houden, maer vinden geraden, soo d' heer Generael sulcx goet vint, dat die vooruyt senden, alsoo de drie Engelse schepen onder Cabo de Comorijn, ofte op de custe van Mallabar sich by de Nederlantse schepen sullen connen vervoeegen. Die van de Nederlantse Compagnie waeren van advijs, dat men soolangh behoorden te vertoeven totdat d' Engelse schepen gereet waeren, byaldien sulcxs sonder merckelijcke verachtering ende versuym van de voorgenomene tocht geschieden conde.

Op dese advysen is by den raet eenstemmich goet gevonden, 't vertreck van de Nederlantse schepen noch eenige dagen uyt te stellen, ende tegen toecomende Maendach door seeckere gecommitteerde van wedersyde de schippers ende stuerluyden van de respective Compagnien, hier te rede leggende, ende op 't voorsz. vaerwater ervaeren zijnde, byeen te roopen om haer

advysen op te nemen, hoe lange men noch soude mogen blyven leggen, om buyten eenige twijffel ende sonder ongeluck (Godt de voorste) de voorsz. custe van hier te connen beseylen, op welcke advysen den raet voorder over 't vertreck der voorsz. schepen disponneren sal.

In 't fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

RICHARD FURSLANDT.	JAN PIETERSZ. COEN.
THOMAS BROCKEDON.	PIETER DE CARPENTIER.
UMFREY FITSHERBERT.	JAN DIRCXZ. LAM.
R. HASELWOOD.	DEDEL.

Woensdach adi 6 October 1621, stilo novo. Verstaen hebbende d' advysen die de schippers van de respective Compagnien, hier te rede leggende, geven nopende de tijt die men ten alderlangsten souden mogen vertoeven omme van hier de cust van Mallabar bequaemelijck te mogen bezeylen, welcke alle eenstemmich advyseren dat men tot halff October wel verbeyden mach om dan noch de voorsz. custe met gemack te mogen crygen, is by den E. heer Generael de gecommitteerde wegen de E. Engelse Compagnie affgevraecht hoe haere E. geresloveert waeren nopende de toerustinge van haere schepen tot voorsz. tocht, dewelcke verclaert hebben alsdat sy haere drie genomineerde schepen tegen die tijt, ende soo 't mogelijck zy eer, gereet sullen hebben om mede op de tocht neffens de Nederlantse schepen te gaen.

D'E. heer Generael droech van gelijcken voor, dewyle d' Engelsen 3 cloecke schepen tot de tocht belooffden te fourmeren, oft al noodich was, dat de Nederlantse vloot van 8 schepen evenwel in haer geheel bleeff, oft dat men enige daer aff soude mogen nemen; daerop de gecommitteerde van advyse waa-ren, datter wel 2 Nederlantsche schepen van de vloote affgesondert mochten worden, namentlijck 't schip den *Gouden Leeuw* ende *Alekmaer*, doch haere E. vonden gansch geraden, datter eenige wel beseylde ondiep gaende jachten medegingen om 't cleyne vaertuych van den vyant langs ende onder de custe van Mallabar affbreuck te doen, daertoe de groote schepen onbequaem sijn. Die van d' Engelse Compagnie belooffden, soo 't eenichsints by conden brengen, 't jacht *Dragons Clauw* neffens haere 3 groote schepen te sullen senden. Van gelijcken belooffden d'E. heer Generael, dat 't jacht *Cleen Enckhuysen* met de Nederlantse schepen gaen soude, sulcx dat van wedersyden provisione-lijck tot naerder conclusie dese naervolgende schepen genomineert sijn, na-mentlijck wegen de Nederlantse Compagnie de *Goede Fortuyn*, *Noort Hollandt*, *Znyt Hollant*, 't *Wapen van Zelant*, de *Morgensterre*, 't jacht 't *Hert* ende 't jacht *Cleen Enckhuysen*; wegen d' Engelse Compagnie d' *Exchange*, de *Anna*, den *Diamant* ende de *Dragons Clauw*.

Sijn voirder by d'E. heer Generael den raet eenige poincten in bedenckinge

gegeven, om ter naester vergaderinge daerop te resloveren, namentlijck op d' instructie ende ordre, die men dese vloote mede sal geven.

Wyders is by d' E. heer Generael voorgestelt, hoe men op d' antwoorde van Bantam voorder behoorde te procederen.

Die van de Engelsche Compagnie waren van advyse, dewyle den Pangoran veynsde met haer geen verschil te hebben, dat het niet schaden conde voor haer den peperhandel tot Bantam versocht wierd, dewyle sonder eenige verachtering ende prejuditie van d' een en d' ander geschieden conde.

Doch alsoo d' E. heer Generael sustineerde, dat men den peper van Bantam met eenige lasten behoorde te beswaeren tot soulagement van de excessive oncosten, die de Nederlantsche Compagnie soo langen tijt tot Batavia gedragen heeft ende noch is sustineerende, ende dat de gecommitteerde wegen d'E. Engelse Compagnie daerop niet resloveren conden, is dese saecke tot naerder bedenckinge uytgestelt. Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLAND.
PIETER DE CARPENTIER.	UMPHREY FITZHERBERT.
JAN DIRCKSZ. LAM.	TOMAS BROCKEDON.
JACOB DEDEL.	R. HASELWOOD.

Instructie voor den E. Jacob Dedel, admirael, Umphrey Fitzherbert, vice-admirael, ende den raet van de elff schepen, wegen de Eerw. Nederlantsche ende Engelsche Compagnien, op Indien handelende, gedistineert naer de cust van Mallabar ende Goa te vaeren.

Tot affbreuck . . . vant syne assisteren ¹⁾.

Int fort Batavia, datum 11 October 1621. Onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLAND.
PIETER DE CARPENTIER.	UMPHREY FITSHERBERT.
JAN DIRCKSZ. LAM.	THOMAS BROCKEDON.
DEDEL..	RICHARD HASELWOOD.

Maendach, adi 11 October anno 1621 stilo novo. Alsoo de Nederlantsche Compagnie meer aental van schepen, tot de vloote na Malabar ende Goa gedistineert, als d' Engelsche Compagnie is fournerende, ende dienvolgende oock meerder lasten in 't uytrusten derselver supporterende, is by den raedt van defentie veraccordeert ende overcomen, dat de lasten, die d' eene Compagnie meer als d' andere in d' uytrusting ende equipagie van dese vloote verstrecken sal, halff ende halff sullen gedragen worden; van gelijcken, dat de proffyten ende schaden halff ende halff sullen loopen, midts dat men de lasten van 't gene

¹⁾ Gedrukt deel III, 83.

de Nederlantse Compagnie meer als d' Engelse Compagnie [heeft] uytgerust, renvoeren sal om by de Meesters in Europa geliquideert te worden. Hierover is by den raet goet gevonden ende gearresteert, dat de prinsen, die by dese vloete geconquesteertsullen worden, ten proffyte van de respective Compagnien d' een helft aan d' een ende d' ander helft aan d' ander verdeelt ende gerepareert sullen worden. Is mede goet gevonden, dese vloete ordre te geven den handel voor beyde Compagnien langs de custe van Malabar te ondersoecken, voor sooveel sonder verhinderinge ende prejuditie van 't exploit geschieden can. Item alsoo die van de Nederlantse Compagnie verclaert hebben, hoe sy genegen waren eenige van hare schepen uyt dese vloete naer d' executie van 't exploit op d' een off d' ander plaetse te verseynden om swarten ende slaven te procureren tot peuplatie van d' eylanden Banda, Batavia ende andere quarterien, is by den raet goet gevonden, dat hare E. sulcx wel sullen vermogen te doen, voor sooveel sonder versuym ende verachtering van 't principael geschieden can.

27.9.72 Van gelijcken sal het d' een ende d' ander Compagnie naer d' uytvoeringe van 't exploit vrystaan, een schip ofte twee van de vloote naer Suratte te seyn-den, ende sullen de gecommitteerde raden van de voorsz. vloete met alle ofte een deel van de schepen naer Suratte mogen loopen, naerdat 't selve met den anderen geraden sullen vinden.

Voorts heeft d'E. heer Generael de gecommitteerde van de E. Engelse Compagnie aengeseyt, hoe 't schip d' Engelsen *Bcer* van de cust Choromandel garryveert was, ende met eenen oock de voorsz. gecommitteerde aengeboden ende gevraecht off haer E. 't selve begeerden 't ontfangen ende 't aenvaerden; daerop de gecommitteerde antwoorden, haer redenen voor desen geallegeert te hebben, waerom 't voorsz. schip ende de reste van hare schepen niet vermochten 't axepteren anders als de vergoedinge derselver in gelt.

In 't fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLAND.
PIETER DE CARPENTIER.	UMPHREY FITZHERBERT.
JAN DIRCXZ. LAM.	THOMAS BROCKEDON.
DEDEL.	RICHARD HAZELWOOD.

Adi, 11 October 1621. Also.... bevinden te behooren ¹⁾.

In 't fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLAND.
PIETER DE CARPENTIER.	UMPHREY FITZHERBERT.
JAN DIRCXZ. LAM.	THOMAS BROCKEDON.
DEDEL.	RICHARD HASELWOOD.

¹⁾ Gedrukt dee! III, 88 (commisarie voor Dedel en Fitzherbert).

Taxatie van 't Engels schip de *Royal Anna*, met sijn bywesende gereetschappen ende amonitie van oorlooge, gefourneert in plaatse van de *Charles*, tot de gemeene deffentie geordonneert den 25 December passato.

't Schip groot 800 tonnen, ontrent 5 jaren out, voorsien met eens nieuwe, ende eens oude seylen, 9 cabels, 4 cabeltouwen, 20 trossen, 21 rollen canefas, 11 anckers wegende 17661 P , item versheyden andere provisien, met sijn ronthout getaxeert by den raet van deffentie op ponden steerling . . . . . $\text{£} 7000 — 0 — 0$

38 isere stucken, te weten:

2 heele colverijns	7500 P
28 halve	89.739 P
8 sakers	20.200 P

38 stucken wegende 117.439 P a 24 sh. steerling

per cento . . . . . $\text{£} 1409 — 5 — 0$

2 metale stucxkens wegende 2539 P a 7 $\text{£} 10$ sh.

per cento . . . . . $\text{£} 190 — 6 — 3$

1003 stuckx versheyden sorteringe van scherp wegende 't samen 9895 P a 12 sh. 't cento . . . . .

$\text{£} 59 — 7 — 5$

90 vaten cruyt a 4 £ steerling 't vad't . . . . .

$\text{£} 360 — 0 — 0$

4 groote steenstucken met 8 camers, wegende 700 P

a 24 sh. per cento . . . . . $\text{£} 8 — 8 — 0$

75 musketten met haer bandeliers . . . . . $\text{£} 52 — 10 — 0$

66 houwers a 6 sh. 't stuck . . . . . $\text{£} 19 — 16 — 0$

30 heele piecken a 3 sh. 't stuck . . . . . $\text{£} 4 — 10 — 0$

50 halve piecken a 1 sh. 3 d. 't stuck . . . . . $\text{£} 3 — 2 — 6$

Constapelsprovisie met vierwercken ende andere

nootlijckheden . . . . . $\text{£} 200 — 0 — 0$

Somma . . . . . $\text{£} 9307 — 5 — 2$

Taxatie van 't Engels schip den *Diamant*, met sijn bywesende gereetschappen ende amonitie van oorlooge ter deffentie gedestineert, den 25^{en} December passato, ende tot nu toe ongetaxeert gebleven.

't Schip groot 300 tonnen, out dry jaren, versien met eens nieuwe, ende eens oude seylen, 5 cabels, 10 trossen, 4 rollen canefas, 5 anckers wegende 5100 P , met andere provisie ende sijn ronthout getaxeert by den raet van deffentie ponden steerling . . . . . $\text{£} 2500 — 0 — 0$

25 isere stucken te weten:

6 halve colverijns . . . . . 17.900 P

13 sakers . . . . . 30.000 P

Transporteerden . . . . . 47.900 P

$\text{£} 2500 — 0 — 0$

Transport . . .	47.900	£ 2500 — 0 — 0
6 mynions . . .	9200	
25 stuckx wegende samen	57.100	£ 685 — 4 — 0
800 stuckx verscheyden sorteringe van scherp we-		
gende 5300	£ 31 — 16 — 0	
38 vaten boscruyt a 4 £ sterling ider . . .	152	— 0 — 0
6 steenstukken wegende 800	£ 9 — 12 — 0	
26 musketten a 14 sh. 't stuck . . .	18	— 4 — 0
24 houwers a 6 sh. 't stuck . . .	7	— 4 — 0
15 heele piecken a 3 sh. 't stuck . . .	2	— 5 — 0
30 halve dito a 1 sh. 3 d. . .	1	— 17 — 6
Verscheyden provisie tot de constapelscamer hoo-		
rende, getaxeert op . . .	100	— 0 — 0
Somma . . .	£ 3508	— 2 — 6

Taxatie van de pinas de *Dragons Clauw*, met sijn bywesende gereetschap ende amonitie van oorloge.

De pinasse groot 70 tonnen, versien met twee reysen seylen, 4 caebels, 4 anckers, 10 trossen ende andere nootlijckheden, opnieuws verdubbelt, getaxeert by den raet op . . . . . £ . . . . .¹⁾

3 isere stukken namentlijck:

2 falcoenen . . .	1775	
1 mynion. . .	1800	
3 stuckx wegende 3575	£ 42 — 18 — 0	
2 metale falcoenen . . .	1939	
1 metalen minion . . .	1450	
4 metaelen bassen met 8 camers	350	
	3739	£
a 7 £ 10 sh. 't hondert . . .	280	— 8 — 6
20 mosquetten a 14 sh. stuck . . .	14	— 0 — 0
6 vaeten cruyt a 4 sh. per vat . . .	24	— 0 — 0
17 houwers a 6 sh. stuck . . .	5	— 2 — 0
3 isere bassen 225	£ 2 — 14 — 0	
Constapelsgereetschap . . .	£	¹⁾
Somma . . .	£	¹⁾

Taxatie van 't Nederlants jacht, genaempt *Cleen Enckhuysen*, met sijn bywesende gereetschap ende amonitie van oorlooge.

't Jacht groot omtrent 35 last, versien met twee reysen nieuwe seylen, 3

¹⁾ Niet ingeyuld.

touwen van 7 a 8 duym, 1 tuytouw, twee trossen, 4 anckers ende andere nootlijckheden . . . . . f . . . . . ¹⁾

8 isere stucken te weten:

2 wegende 1600 fl

4 , , 1800 fl

2 , , 2000 fl

8 stukken 5400 fl a f 12 't cento . . . . . f 648 — 0 — 0

250 schoten scherp wegende 1000 fl a f 6 't hondert f 60 — 0 — 0

12 musquetten met haer bandeliers ende sabels a

f 10 yder . . . . . f 120 — 0 — 0

7 vaeten cruyt yder wegende 100 fl a f 40 yder . f 280 — 0 — 0

6 heele piecken a 30 st. yder . . . . . f 9 — 0 — 0

6 halve dittos a 12 st. yder . . . . . f 3 — 12 — 0

Provisien van de constapelscamer getaxeert op . . f 50 — 0 — 0

Somma . . f . . . . . ¹⁾

Antwoort van d'E. heer Generael wegen de Nederlantse Compagnie op tegenstaende beclachredenen, adi 27th October 1621 mondelinge in den raet van diffentie gedaen, ende naderhant op 4 November aen den president Furslant schriftelijck overgelevert ²⁾.

1³⁾). — Dat het ider Compagnie vrystaat de synen in cleeden, vivres ende andre nootlijckheden tot haer onderhout te versorgen sonder dat d' een off d' ander daer iets op te pretenderen heeft. Is in de naerder verclaringe by den raet van diffentie op den handel van de Moluccos, Amboyna ende Banda, in dato 26th December 1620, volgens accoort van de Meesters alsoo gearresteert. Item dat de personen, in haeren dienst wesende, geen twee meesters voldoen connen, ende alsoo gehouden sijn d' Engelsen te dienen, als d' Engelsen de Nederlantse Compagnie. Niet te min die van de Nederlantse Compagnie sijn bereytd' Engelsen, sooveel mogelijck is, t' assisteren, gelijck sy alreede op Mal-

¹⁾ Niet ingevuld.

²⁾ Nevens dit stuk zijn in margine aangeteekend 22 „Beclachpointen by den E. president Richard Fursland wegen de E. Engelse Compagnie in den Raet van diffentie vertoont, ende op 21 September 1621 schriftelijck overgelevert aen den E. heer Generael wegen de E. Nederlantse Compagnie, over seeckere saccken in do Molucquen, Amboyna ende Banda gepasseert, daerinne d' Engelse haer gegraveert vinden”. — Elk der 22 punten van beklag plaats ik in noot bij het daarop gegeven antwoord.

³⁾ „Dat de Nederlantse Compagnie haer mardijckers in oleeden betaelt ende die van de Engelse Compagnie gedrongen worden haer contingent van de lasten in contant te voldoen; dat daerbeneffens geenen dienst van de mardijckers trecken connen, overmits die van de Nederlantse Compagnie deselve tot noodlose werken employeren, omdat sy die van d' Engelse Compagnie niet helpen souden”.

laya, Amboyna en Banda, soo int bouwen van haere logien als anderssins, na vermogen gedaen hebben.

2¹). Achtervolgens 't contract by de respective Compagnien in Europa gemaect, artijckel 4, verstaen die van de Nederlantse Compagnie, dat het geen van beyde vrystaet eenige schenckagien tot prejuditie van andre te doen, maer soo daer yets, tot bevoirderinge vant gemeene beste, verschoncken dient, dat sulcx met gemeen advijs moet geschieden, doch dat int voorsz. contract de Gouverneur ende Raden van de forten ende casteelen niet verboden wort, alsulcke schenckagien te doen, als syliden tot maintenue ende bevestinge van den staet sullen bevinden te behooren, ende soo by d' een oft d' ander eenige schenckagien gedaen worden, daer wat op te seggen mocht vallen, dat de commisen van de respective Compagnien sulcx overschryven, omme by den raet van diffentie alhier gedeicideert te worden, sonder tegen de Gouverneurs ende Raden van de respective plaetsen te contrasteeren.

3²). Belangende den incoop van de speceryen, daerop is alreede in de naerder verclaringe by den Raet van diffentie op den handel van de Molucques, Amboyna ende Banda, adi 26 December 1620, artijckel 12 ende 13, seeckere ordre geraemt, daerinne duy-delijck verhaelt wort, dat alle nagelen, nooten ende folie, met gelt ende coopmanschappen ingecocht sullen worden. Ende soo wie van beyde de Compagnien coopmanschappen ontbrecken, sal d' een aen d' ander sijn contingent in de voorsz. speceryen in gelt moeten betalen. Wat aengaet de tollen, die den Coninck van Ternaten, soo in de Molucques als op Lohoe ende Combello is heffende, die van de Nederlantse Compagnie verstaen, dat d' Engelsen haer derde in gelt betaelen mochten vant geene op d' oude uytstaende schulden van den Coninck ofte synen adel tegen de tollen gerescontreert wort; maer soo 't sedert den inganck vant accoort by de Nederlantse Compagnie op reeckeninge van de tollen in gelt, cleeden, als anderssints betaelt wort, dat in sulcken gevalle die van d' Engelse Compagnie van gelijcken sullen vermogen te doen.

4³). Int vierde artijckel vante accoort door beyde de Compagnien gemaect,

¹⁾ „Dat die van de Nederlantse Compagnie sonder kennisse van d' Engelson eenige schenckagien deeden, waerby sy alleene 't credit by de inwoonders bequamen ende d' Engelsen niet geacht en wierden”.

²⁾ „Dat de Gouverneur van de Nederlantse Compagnie in de Molucques de betalinge van despeceryen ende tollen van dien, welcke den Coninek van Ternaten is heffende, van d' Engelse Compagnie begeert in contant betaelt te hebben, daer nochtans die van de Nederlantse Compagnie ten eynde vante jaer in cleeden betalen, ofte van te vooren leveren tot alsuleken prijs als het haer gelieft”.

³⁾ „Dat die van de Nederlantse Compagnie aan de commisen van d' Engelse Compagnie weygeren inspectie van de soldaten ende mardijckers betalinge, gelijk mede van alle andre expencen”.

wert den raet van diffentie geauthoriseert om de tollen ende inpositien tot onderhout van de forten ende garnisoenen te regleeren, ende d'ontfanger van dien daervan reeckeninge te doen geven. Hierop seggen de Nederlanders dat dese reeckeninge te syner tijt aen den raet van diffentie vertoont sal worden. De verthooninge van alle oncosten van de forten ende garnisoenen voor desen aen d'Engelse commisen in de Molucques, Amboyna ende Banda gedaen, is niet dan een overslach wat de dispencien ten naestenby belopen, opdat de tollen ende impositien daerop by den raet van diffentie gereguleert souden mogen worden. D'affreeckeninge sal te syner tijt by den raet van diffentie tot Batavia gedaen moeten worden, ende niet by de commisen van de respective Compagnien in de Molucques, Amboyna ende Banda, gelijk sy haer alreede onderwinden, dat nochtans verre buyten haer beroep is. Hierover versoecken, dat het de gecommitteerde van d'Engelse Compagnie gelieve dat met den andren een provisoneelen tax raemen, wat de respective commisen van beyde de Compagnien voor tol ende impositie tot onderhout van de forten in de Molucques, Amboyna, ende Banda betaelen sullen, om alle dispuyten van mesnagie (daervan d'een mett d'ander niet te doen heeft) aldaer te weeren.

5¹). — Dat de soldaten voor dese in de Molucques, Amboyna ende Banda van maent tot maent t'eenemael plachten affbetaelt te worden, met vermeerderinge van gagie voor haer eygen cost; dan alsoo bevonden wierd, dat d'inwoonders hierdoor van 't nagelplucken [wierden] gediverteert, is dese ordre sedert ontrent dry jaeren herwaerts weder affgeschaft ende sijn de soldaten op haer oude rantsoenen gestelt, mits dat haer vier maenden daerenboven uyt haere gagien geadvanceert souden worden tot onderhout haerer cleedinge, maer alsoo hiermede niet toecomen condon, was aent meerendeel sooveel verstreckt dat qualijck een penninck te goet behielden, anders als sy op deschepen int ginswaerts als herwaerts comen verdient hadden, 't welck dan noch tot Batavia meest betaelt wort, uytgenomen aen eenige weynige die naer 't vaderlant keeren; daerbeneffens dat d'Engelse Compagnie behoorde te considereren wat interest de Nederlantse Compagnie meer als sy was lydende by't verschot van de gagien ende montcosten der soldaten soo int comen van 't vaderslant naer de Moluccos, Amboyna ende Banda, als int keeren van de voorsz. quartieren naer Batavia ende Nederlant, welcke lasten aen d'Engelse Compagnie noch niet eens in reeckeninge gebracht waren, ende meer beloopt dan 't geene van d'Engelsen haer portie in de Molluccos, Amboyna, ende Banda soude mogen ingehouden (sooder iets ingehouden wort) ende niet eer

¹) „Dat de Nederlantse Compagnie aen haere soldaten niet meer als een derde van haere gagien verstrekken, ende de rest van de verdionde soldye in Nederlant betaelt wort“.

dan tot Batavia betaelt worden. Item dat het in alle landen een gebruyck was, datmen de tollen ende gerechticheden van de uytgaende goederen betaele, eer die vervoert wierden.

6¹). — De Nederlantse Compagnie verclaert, dat de Gouverneurs van allen tyden toegestaen is op haer aencomste, vertreck off anderssints eenige civile vereeringen te mogen doen, sonder haeren raet selfs daerover te berroepen.

Hoe weynich sulcx de commisen van d' Engelse Compagnie, die daerinne begeeren erkent te wesen, aengaet, geven sy de Eerw. raeden van diffentie te bedencken, ende seggen reden te wesen, dat diergelijcke vereeringen aan de tollen ende impositien gevonden worden, maar soo privativement aan private personen om bysondere respecten yets vereert wort, dat sulcx loopen sal tot laste van degene, die de schenckage doet.

7²). — Soo wanneer bevonden worde, dat de goederen van d' een ende d' ander Compagnie te hooge ingestelt waeren, ende ter oorsaecke van dien niet vercocht conden worden, in sulcken gevalle verstaen die van de Nederlantse Compagnie, dat sulcke goederen met gemeen advijs op een minder ende redelijcker prijs getaxeert sullen worden.

8³). — Dat tot noch by de respective comptoiren van de Nederlantse Compagnie geen seecker valuatie op de realen gehouden was geweest, vermits die tot verscheyden prysen gesonden waeren, doch die van de Nederlantse Compagnie waeren tevreden, datmen die voortaen al tegen 50 stuyvers sal reecken.

9⁴). — Die van de Nederlantse Compagnie verstaen, dat de cooplieden van d' een ende d' ander Compagnie, die by den anderen woonen, ende te samen huys houden, de taeffelcosten ende andere domestique dispencen, haer aengaende, by beurten sullen versorgen. Maer wat aengaet de fortificatie, garnisoenen ende gouverneurstaeffel, dat die geprovideert ende versorcht most worden by den eygenaer derselver alleene, volgens den 22^{em} artijckel in de naerder verclaringe by den Raet van diffentie over den handel van de Molluc-

¹) „Dat de Nederlanders begeren d' Engelsen portie souden betalen van de schenckagien by de Gouverneur van de Nederlantse Compagnie op sijn vertreck van de Molluccos buyten kennisse van d' Engelse commisen gedaen”.

²) „Dat enige goederen van d' Engelse Compagnie by die van de Nederlantse Compagnie soo hooch getaxeert waren, dat deselve niet vercocht conden worden, ende niet vermogen den prijs te verminderen”.

³) „Dat de realen van achten a 49 ende 49½ stuyver per reael gereeckent worden, daer se nochtans in Engelant ende Hollant over de 50 stuyvers costen”.

⁴) „Die van d' Engelse Compagnie sustineren dat in de maent, wanneer haer heurt is te presideren, hun van gelijcken toe quam 't ransoen ende de taeffelcost te versorgen, maer dathaer die van de Nederlantse Compagnie sulcx weygeren”.

cos, Amboyna ende Banda, conform die meeninge van accoort gemaect.

10¹). — Die van de Nederlantse Compagnie connen met de boucken van de Molluccos ende des directeurs van de voorsz. plaetsen despositie claerlijck doen blijcken, dat dese f 12.985 geen schult sy, die opnieuw gemaect is, maer procedeert van verscheyden goederen tot verscheyden tyden sedert primo Juny 1619 aen den Coninck van Ternaten verstreckt, daervan by den voorsz. directeur in een bysonder bouck aparte reeckeninge gehouden, ende in February passato met den reeckenmeester van den coninck geliquideert ende in een post opt grootboeck ingeschreven is geweest, waertegen den voornoemden coninck weder goetgedaan waeren f 20.761 — 11 — 6 voor tollen van 1349 bharen nagelen, sedert ultimo Augusto 1618 tot ultimo Mayo 1621 van de Molluccos ontfangen, sulcx dat de oude schult van den Coninck van Ternaten tegenwoordich omtrent f 8000 min comt te bedragen, als die voor desen aen d' Engelse Compagnie in de uytstaende restanten van de Molluccos per de generale boucken van de Nederlantse Compagnie vertoont is geweest.

11²). — Die van de Nederlantse Compagnie connen met de boucken van de Molluccos ende des Gouverneurs boucken van Indien bewysen, dat hiermede ten onrechten verdacht worden, ende dat de schulden, die nu by haer commisen in reeckening gebracht sijn, niet nieuwlijcx ofte onlancx, maer al over ettelijcke jaeren gemaect sijn geweest, gelijck die van d' Engelse Compagnie noch by seecker contract uyt de generale boeken aen haer int jaer 1620 geexhibeert, aleer datter noch eenige schepen van d' een ende d' ander Compagnie nae de Molluccos vertrocken waren, claerlijck sullen connen sien ende bevinden.

12³). — Die van de Nederlantse Compagnie verstanden, datmen sulcx in alderhande manieren behoorde voor te comen ende te beletten, belovende van haerder syde haer uiterste devoir daerin te sullen doen, versoeckende, dat die van d' Engelse Compagnie van gelijcken belieffden over haer te doen.

13⁴). — Die van de Nederlantse Compagnie verstaen niet dat het woort

¹) „Dat by de commisen van de Nederlantse Compagnie in de Molluccos seeokere schult van f 12.985 op ultimo Februari passato tot laste van den coninck van Ternaten ingebracht was, 't welcke die van d' Engelse Compagnie sustineerden tegen 't contract te stryden”.

²) „Dat de commisen van d' Engelse Compagnie in de Molluccos haer lieten voorstaen by de commisen van de Nederlantse Compagnie meer uytstaende schulden ingebracht wierden als die inderdaet waeren”.

³) „Dat de vrye luyden eenen gemeenen handel van d' een plaets tot d' ander dreven, haer cleeden in Amboyna opcochten ende vijftich percento daerop avanceerden”.

⁴) „Dat de commisen van d' Engelse Compagnie in de Molluccos haer beclaeghen, dat hun 't woort van de wacht niet gegeven wierd, ende dienvolgende niet connen uyttsien, watter by nacht ende ontyden passeeert”.

van de wacht aen imant anders gegeven moet worden als aen d' officieren, die in dienst ende eett van de Hoog Mogende Heeren Staten-Generael verplicht sijn, ende last hebben, de forten voor Haere Hooge Mogende te bewaren.

14¹). — Die van de Nederlantse Compagnie verstaen niet [met] wat redenen, off wat fondament, men d' ingesetene van Macquian ende andere eylanden van haere oude vryheyt ende libre vaert op d' omleggende vriende landen soude mogen verhinderen ofte verbieden, dewyle hun sulcx van oude tyden altijts toegestaen is geweest. De schade die beyde de Compagnien daerdoor gedaen wort sal gevoechelijck verhoet worden, als men 't gelt uyt handen van d' inwoonderen houden.

15²). — Aengaende des Gouverneurs huysraet op Amboyna, daervan hadde den die van de Nederlantse Compagnie noch geen reeckeningh becomen, refereerende haer derhalven totdat men deselvige ontfangen soude hebben, omme alsdan by den Raet van diffentie naerder geexamineert te worden.

Wat belangt d' extraordinaris schenckagie, dese was by heer Generael ende synen Raet op een algemeenen lantdach extraordinarie aen d' opperhooffden van Amboyna ende alle d' ommeleggende eylanden tot gemenen besten vereert.

Wat aengaet de huyshure, die meest betaelt worden naer advenant dat de huysen van materialen ende arbeytsloon gegolden hadden, die in dese landen extreem dier waeren.

Nopende de Gouverneurs taeffel, die was van tijt tot tijt soo geweest; die van de Nederlantse Compagnie wensten wel dat se minder ware, ende belooffden oock haer beste te sullen doen, deselvige soo seer te doen verminderen als eenichsins mogelijck is.

Aengaende de schoole, om d' Amboinesen met soetichey't te gewennen haer kinderen school te senden, ende die in de Cristelijcke religie te laten instrueeren ende optrekken, is lange voordeszen seecker rantsoen van rijs toe-

¹) „Dat d' inwoonderen van Macquian op Amboyna handelen, ende cleeden aldaer de helft te beter coop incachten als in de Molluccos, ende dat nooch onlanx seeckere prauwe met 4000 realen derwaerts gegaen was, sulex dat door dese profyten weynich werex vant nagelplucken maecken”.

²) „Dat voor de Gouverneurs huysraet op Amboyna in reeckeningh gebracht wort f3202.

Item dat die van de Nederlantse Compagnie aen de commisen van d' Engelse Compagnie in reeckeningh brengen f6945 voor extraordinaris schenckagien per d' heer Generael Coen op Amboyna gedaen.

Item dat haer voor huys ende packhuys huer in reeckeningh gebracht worden: op Hittoe 40 realen per maent, op Larrico 15 realen per maent, op Lohoe 20 realen per maent, op Combello 20 realen per maent.

Item dat des Gouverneurs taeffel op Amboyna extraordinaris costelijck was.

Item dat voor maentlikeke last van de school op Amboyna in reeckeningh gebracht wierd f264.14”.

geleyt aen degene, die dagelijcks terschoolen gaen, alsoo anders door d'ouders seeckere tyden vant jaer uyt de schoolen getrocken ende mede in de tuynen genomen wierden om haer cost te soeken, welck een point is dat ter eerden Godes ende maintenue van den staet streckt, welck van de tollen ende impostien onderhouden moet worden.

16¹⁾. — Dat de galleye in Amboyna expres opgeset ende gemaect is geweest om op Banda te gebruycken, ende dat d'opgeboude vlot in January passato met de vloote innewaerts aen tot het exploict op Banda gesonden was, dan alsoo dese vlot weder van Banda tot Batavia gecomen was, souden die tot gemeene lasten niet in reekeningh brengen; maer wat belangde de galleye, alsoo die expres gemaect is gebruyckt was geweest tegen den vyant in Banda, ende tegenwoordich aldaer noch gebruyckt wierde, was het oock meer als reden, dat d'Engelse Compagnie de costen ende lasten daervan hielpen dragen, ende datmen die taxeeren most gelijck sy waerdich was ten tyde dat het accoort in Amboyna ingegaen is.

Aengaende de 140 realen die haer den Gouverneur van eenige oude prauwen heeft doen betaelen, wat daervan sy, sal men hem naerder moeten informeren ende doen daerinne wat recht is; alsnoch weten niet wat hardicheyt in Banda tegen d'Engelsen gepleecht sy, maer ter contrarie wert door den Gouverneur van Banda ende synen raet seer hart ende hooch geclaecht over d'onredelijckheyt ende onbehoorlijcke pretentie van d'Engelse commisen aldaer, die noodich onderricht dienen, hoe hun behooren te dragen.

17²⁾. — Omdat Thomas Daukens den luytenant van 't fort Nassow in Banda voor een schelm gescholden had ende sulcx niet bewysen coste, veel craeckecl tegen denselven maeckende, is hy in de boeyen geseth, ende nadat hy 7 dagen geseten hadde, gecondemneert den luytenant sijn eere met wederroeping weder te repareren, ende in d'amende van 25 realen, maer alsoo sulcx niet wilde doen, de justitie publijckelijck wederstont, den Gouverneur ende den Raet seer verachtelijck bejegende, wierd hy wederom in de boeyen

¹⁾ „Dat den Gouverneur in Banda al te rigoreus togens die van d'Engelse Compagnie procederde; dat hy een derde vergoedinge eyschte van de galleyen ende 't Wapen van Jacatra ofte 't opgeboude vlot, ende soo d'Engelsen sulcx weygerden te betaelen, begeerde hy de specceryen in te houden ende refereerde de saecke, omme by den Raet van diffentie tot Batavia gedeicideert te worden.

Item dat ditto Gouverneur voor secokere oude vergaene prauwen haer commisen 140 realen hadde doen betalen, die geen 50 waert en waren, ende dat den Gouverneur haer gedreycht hadde, ingevalle sy sooveel niet betalen wilden, dat hy haer huys onder de voet soude doen haelen”.

²⁾ „Dat eenen Thomas Daukens, Engelsman, 20 dagen in de boeyen geset, naderhant in een amende van 50 realen is gecondemneert geweest ende driemaal onder de galge gepasseert heeft, omdat hy den luytenant vant fort Nassow voor een schelm gescholden had”.

BATAVIA. 27 OCT. 1621.

gebracht, ende nadat andermael 13 dagengeseten hadde, opnieuws gecondemneert d' eere van den voorsz. luytenant te repareren, ende in amende van andere 25 realen, 't welck hy, sich wat beter bedacht hebbende, voldaen schijnt te hebben, sonder dat in [de] sententie van galge te passeeren eenige mentie gemaeckt wort.

2d.a. 18¹). — De gouverneur van de Molluccos verstaen hebbende uyt schryven van den Engelsen commandeur Fitsherbert syne aencomste op Batsian, ende dat hy daer een lant geset hadde een coopman, twee assistenten met eenich cargasoen, ende voorts van meeninge was vandaer naer Macquian te comen, adviseerde den voorsz. Gouverneur aen ditto Fitsherbert, dat hem gelieven soude rechtdoor naer Ternaten te comen, om naerder bescheyt te sien op wat manieren d' Engelsen in de Molluccos quamen, alsoo hy van haer comste noch niet verwitticht was, ende dan voorder met den anderen te overleggen, wat haer ten meesten dienste van beyde de Compagnien te doen stont. Niet-tegenstaende is den voornoemde commandeur Fitsherbert eerst aen Macquian geloopen ende heeft opt comptoir Gnoffacquia enige coopliden met cargoen, even als op Batsian, gelant, die oock in alle vrientschap van de commisen van de Nederlantse Compagnie ontfangen ende gelogeert sijn geweest, doch alsoo die van de Nederlantse Compagnie op Macquian geweest sijn, noch geen bescheyt ende ordre ontfangen hadden in wat manieren d' Engelsen aldaer neffens haer handelen ende resideren souden, versochten sy dat d' Engelsen tot naerder bescheyt van Maleyo den handel neffens haer gelieffden op te houden. Den directeur van Macquian verclaert, dataen de commisen van d' Engelse Compagnie nooyt inspectie van de boucken geweygert is geweest, maer ter contrarie alle syne boucken voor haer opengeleyt heeft tot haeren believen, invoegen, dat sy haer oock daervoor ten vollen vergenoucht hielden ende niet meer en wensten.

't Soude connen wesen dat haer de boucken int eerste t' haerder aencompste by d' onse niet verthoont sijn geweest, soo lange sy geen ordre van den Gouverneur ontfangen hadden, hoe haer met d' Engelsen, soo in den handel als anderssints, souden hebben te gedragen.

19²). — Dat den directeur van de Molluccos, volgens syne declaratie, lange voor de comste van d' Engelsen omtrent de 2000 realen van achten

¹) „Dat de commisen van de Nederlantse Compagnie de coopliden van d' Engelse Compagnie op Gnoffacquia op een slechte excuse twee maenden langh opgehouden ende uytventinge van haere cleeden belet hadden; dat haer geweygert was by de boucken te vertoonen wat nagelen datter ontfangen waeren, maer dat naer Maleyo geweson wierden, ende daer comende weder uytgestelt, sonder dat haer verthooninge gedaen wierde”.

²) „Die van d' Engelse Compagnie beclaechden die van de Nederlantse Compagnie buyten weten van d' Engelsen diversche goederen aen de Chineesen in de Molluccos vercocht hadden, ter somma van 2000 realen van achten”.

van seecker Chinees in contant opgenomen hadde, omme deselve van 'teerste cargasoen, dat in de Molluccos comen soude, in alsulcke cleeden ende waeren te betaelen, als hy selver begeren soude, sulcx dat de leverantie van de cleeden aan de voorsz. Chinees voor geen particulieren handel gereeckent mach worden, maer betalinge van oude schult. Ter contrarie verclaert de voorsz. directeur ende andre, dat d'Engelsen op Ternate ende Macquian voor haer particulier met cleeden onder den arm gelopen hebben, huys in huys uyt, vragende de inwoonders offsy geen nagelen te koop hadden, ende dat den luytenant op Gnoffacquia eenige van deese Engelse enterloopers betrapt hadde. Item dat uyt den Engelsen *Robijn*, schipper genaemt meester Alexander, by nacht verscheyden champans met rijs aan de Chineesen vercocht sijn geweest, toecomende particulieren, ende onder anderen soo men verstaen heeft den bottelier van den voorsz. *Robijn*. Van gelijcken is deesen particulieren handel by d'Engelsen van de schepen in Amboyna ende Banda gedaen, daerover dat oock eenige op Hittoe ende in Banda gestraft sijn geweest.

20¹). — Alsoo voordesen bevonden is dat d'inwoonders die yets schuldich waeren haere nagelen door andere deden leveren ende voor de tweede mael per contant gelt vercopen, is lange jaeren in gebruyck geweest, om voorsz. fraude sooveel doenlijck voor te comen, dat d'opcoop van de nagelen in 't eerste voor een tijt gesurcheert wierd, alsoo interim te droger ende oock dies te beter wierden.

De Gouverneur van Amboyna advyseert, dat dit gebruyck voor eenige tijt van meninghe was te volgen, in voegen dat d'Engelse Compagnie hierinne niet vercort wort, alsoo geen lasten, tollen, noch impositien te dragen hebben van de nagelen, die ditto Gouverneur op sijn uytstaende schulden soude mogen becomen. D'opcoop van de nagelen can hierdoor oock niet vercort worden, alsoo d'opschortinge van d'incoop geschiet ten tyde 't westenmousson eerst begint te wayen, soodat tijs genouch overschiet omme alle de nagelen op te coopen eer eenige schepen geladen ende van Amboyna naer Java versonden connen worden, doch byaldien d'Engelse Compagnie hierdoor eenige interest quam te lyden, sal den raet van diffentie daervan contentement gedaen worden.

Item al waert schoon, dat den Gouverneur d'opcoop van de nagelen geschorst hadde, soo en sijn die van d'Engelse Compagnie ende andere daerby niet verhindert heur cleeden te mogen vercoopen, nochte oock aen d'in-

¹) „Dat door den Gouverneur van Amboyna d'Engelse commisen voor drie a vier maenden verboden soude wesen geen nagelen te coopen, opdat hy sijnne uytstaende schulden soude mogen innen. Dat ondertusschen haere goederen onvercocht blyven liggen, welcke daernaer, alsser nieuwe cleeden comen, niet van der hant willen, ende alsoo tot groote sohade in de packhuysen vergaan”.

woonders verboden cleeden ende andere coopmanschappen te mogen coopen, alsoo de vercoopinge van de cleeden tegen gelt geschiet ende d' incoop van de nagelen van gelijcken met gelt gedaen wort, sulcx dat d' opschoringe van de nagelcoop de vercoopinge ende uytventinge van de cleeden niet en prejudicieert.

21¹⁾. — Dat den dienst van de slaven ofte gevangenen niet eer in reeckeningh gebracht is, achten wy versuymt te wesen, doch soo de heeren niet genegen sijn $\frac{1}{3}$ van een quaert van een reael van achten 't daechs voor ider slaeff in reeckening te passeeren voor den dienst, die sy aen de forten ende garnisoenen doen, sijn wy tevreden deselve uit te doen laten, mits dat dan de wercken ende dienst, die sy soo nu als dan aen de forten ende garnisoenen doen, op andere maniere geextimeert ende in reeckeningh gebracht werden. Soo de slaven ende gevangenen dien dienst niet en doen, soude men met groot gelt ander volck moeten huuren.

't En is geen reden, dat d' Engelse Compagnie beneficie trecke van de slaven der Nederlantse Compagnie, even gelijck de haeren niet gehouden sijn die van de Nederlantse Compagnie te dienen off voor haer te wercken.

22²⁾. — Wy sijn gehouden onse soldaten stoffe tot cleedinge te furnieren; sullen haer niet meer doen geven, dan nootlijck van doen hebben. Ende by aldien haer eygen cleeden ofte de stoffe daertoe verkoopen, verquansen, verdrincken ofte vermangelen, dat is ons leet genouch; connen 't selve qualijck voorcomen, doch sullen niet naerlaten sulcx te verhinderen sooveel mogelijck is, ende hun naer behooren te straffen, volgens onse gewoonlijcke ordonantie ende articulen.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteekent:

RICHARD FURSLAND.	JAN PIETERSZ. COEN.
THOMAS BROCKEDON.	PIETER DE CARPENTIER.
RICHARD HASELWOOD.	WILLEM VAN ANTSEN.

Maendach, adi 8 November anno 1621. Alsoo de commisen van de respective Compagnien in Jamby door emulatie ende misvertrouwen elck van ander (nochtans tegen expresse ordre van haer respective overhoofden alhier) aen wedersyden een groote somme contanten ende cleeden op leveringe van peper uytgeset hadden ende beducht waeren, dat zoo groote somme niet we-

¹⁾ „Dry maenden naer haer aenkomste in Banda betaalden d' Engelsen geen andere lasten tot onderhout van de slaven als $\frac{1}{3}$ van haer rantsoen, ende nu doet men haer een derde paert van $\frac{1}{3}$ van een reael van achten voor ider man 't daechs boven 't voornoemt rantsoen betalen, ende soo sy sulcx weygeren heet men haer de boucken sluyten”.

²⁾ „Dat de soldaten meest in cleeden betaelt worden, welcke sy weder aent volck vant lant verkoopen, tot nadeel ende vorachtinghe van des Compagnie's waeren”.

der geint soude connen worden, sonder mercklijcke schade van d' een ende d' ander Compagnie, hyaldien met den anderen geen beter resolutien trocken ende naerder ordre beraemden, sijn eyndelingh by den raet in Jamby dese naervolgende artijckulen in dato 21^{en} Augusto passato tot redres vant voorverhaelde ende andere abuyzen meer, getrocken ende beslooten, te weten:

Eerstelijck, dat de artyculen ende ordonnantien over 'tstuck van den handel in Jamby, geraemt by d'E. heeren raden van diffentie tot Jacatra, sullen in aller manieren naegecomen worden.

Ten tweeden, dat van wedersyden geen goet ofte gelt op dach sal uytgeven worden als voor contant, peper ofte gelt, ende wat peper sal gecocht worden na datum deses by d' een ofte d' ander Compagnie, sal rechtveerdelyck gedeelt worden tot proffijt van beyde Compagnien, ende ingevalle d' een meer als d' ander Compagnie [staet] t' ontfangen, sal den minst hebbende vermogen datelijck sijn part te nemen, welverstaende met contant gelt, ofte alsulcke cleeden, die datelijck aan peper connen geuent worden.

Ten derden, datter twee personen van wedersyden sullen gestelt worden tot den ontfanck ende teyckeninghe van peper, ende dat in meyninge d' een den anderen in den ontfanck niet sal exedeeren [als] een a twee honderd picol ten hoochsten, ende dat voorts alle peper sal staen te ontfangen, ofte laten blyven als vervalscht is, tot discretie van de genomineerde personen, tot den ontfanck van de voorsz. peper geordonneert.

Ten vierden, dat van wedersyden geenich contract ofte coop van peper sal gemaeckt worden met eenige natie, om elders te vervoeren voor zijn particulier, anders als met kennisse van beyde parthyen.

Ten vijfden, dat na een maent van datum deses met malcanderen weder sullen resloveeren om de peper tot laeger prijs als 8 realen 't picol te brengen, als namentlijck tot 7½ ende 7 realen, gelijck den tijt ende gelegentheyt ons leeren sal. Ende sullen soo van maent tot maent met malcanderen te rade gaen, om mettertijt de prijs van peper laeger ende laeger te brengen.

Ten sexten, ingevalle de peper na datum deses laeger comt als 8 realen 't picol, ende de debiteuren voor dato deses de bet wesende peper leverende, dat deselve van wedersyden sal geaccepteert worden tot 8 realen, ten waere bewesen conde worden na datum deses gecocht ofte gelt op leveringh gegeven hadden, conform de resolutie van de E. heeren raden van diffentie tot Jacatra.

Ten laesten, dat dese resolutie ende accordatie sal volcomelijck van wedersyden achtervolcht ende naegecomen worden, sonder arch ofte list, tot proffijt ende schade van beyde de Compagnien.

In kennis der waerheyt hebben ten wedersyden, int particulier, twee deses alleens luydende contracten laten schryven ende geteeckent.

Welcke voorverhaelde artijckulen den raet van diffentie goet gevonden heeft

BATAVIA, 8 Nov. 1621.

hier te insereeren, mits desen t' approbeeren ende aan de commisen van de respective Compagnien in Jamby residerende, d' observantie derselver stricktelijsckte bevelen, daernoch byvoegende, dat d' een d' anderen in [t] bevoirderen ende innen van syne uytstaende schulden met preventie van coop ofte andere sinistre middelen niet sal soecken hinderlijck te wesen, maer ter contrarien dat elckanderen tot recouvre van syne uytstaende schulden sooveel accommodeeren ende assisteren sal, als eenichsints mogelijck sy.

Item dat van geenige vreemde natie, nochte d' inwoonders van Jamby selver, gedoogen sullen eenige peper vervoert werde als naer Batavia alleen, ende dat alle desulcke, die naer Batavia comen willen, niet verhinderen, nochte belletten, maer ter contrarien vry, vranck, ende ongemolesteert sullen laeten passeeren, tensy seecker geinformeert waeren, dat eenige debiteuren haer peper, die sy schuldich sijn te leveren, sochten te vercoopen. Desulcke sal het ider vrystaen in Jamby te doen arresteeren, ende sijn recht daerop te vervolgen, doch versoecken die van de Nederlantse Compagnie aen die van d' Engelse Compagnie aen haer volck in Jamby gelieven ordre te geven, dat geene andere luyden, die haer niet schuldich sijn, ende nae Batavia begeren te comen, onder dit pretext ophouden ende van haere reyse naer Batavia diverteren opdat daer voorder geen swaricheyt uyt ontstae.

Item alsoo die van de Nederlantse Compagnie aen de gecommitteerde van de E. Engelse Compagnie verclaert hebben, hoe haer E. op 6 deser met haer schip den *Orangeboom* expresse ordre naer Atchijn gesonden hadden om haer comptoir vandaer te lichten, sonder langer te continueeren, 't sy dat den handel obtineeren ofte niet, is by d' Engelsen hierover eenige swaricheyt gmoveert. Eerstelijck, byaldien haer volck geen gelegenheit van scheepen en hadde om tegelyck neffens de Nederlanders te vertrecken, oft dat niet-tegenstaende de Nederlanders haer comptoir lichten, d' Engelsen evenwel resoluteerden haer comptoir te continueeren tot de comste van haer scheepen uyt Suratta, off al waert schoon dat haer comptoir neffens de Nederlanders lichten, soo sijn sy evenwel voor haere scheepen beducht die naemaels souden mogen comen in Atchijn t' arriveren, ende van haer vertreck niet en weten, insonderheyt indien de Nederlanders des conincx ofte syner ondersaten scheepen, joncken, ofte prauwen bestonden aen te tasten.

Wat belanghe d' aenhalinge van Daboulders ende andere Moorsche scheepen, onder den coninck van Atchijn niet sorterende, die van d' Engelse Compagnie verclaerden dat haer ten aensien van dien geene swaricheyt by den Atchijnder ontstaen sal, alsoo hy hem des niet sal aentrecken, by sooverre 't selve op de reede ofte int gesichte van Atchijn niet geschiet, soo wanneer men sijn ende syner ondersaten vaertuych niet en molesteert ofte beschadicht.

Omme welcke swaricheyt voor te comen, die van de Nederlantse Compag-

nie aen de gecommitteerde van d'E. Engelse Compagnie vastelijck beloost hebben hierinne te versien, ende met haer jacht den *Hasewindt*, dat cort na desen na Atchijn vertrecken sal, aen de haere te sullen ordonneeren, dat naer hun vertreck van Atchijn geen conincx ofte syner ondersaten scheepen ende andere vaertuych in 't minste niet beschadighen sullen voor ende aleer 't comptoir van d'Engelsen aldaer gelicht, ende daerenboven d'Engelsescheepen van Suratta in Atchijn gearriveert sullen wesen. Voorts belovende die van de Nederlantse Compagnie aen de voorgenoemde gecommitteerde, byaldien sy haer comptoir neffens de Nederlanders begeren te lichten ende selffs geen gelegentheyt van scheepen hadden, dat in sulcken gevalle aen de haere ordre geven sullen d'Engelsen met hunne personen ende goederen in de Nederlantse scheepen over te nemen. Item byaldien d'Engelse eenige peper aen lant hadden, dat die ver moghen sullen in de Nederlantse scheepen te laden, voor sooveel scheepsruymte gedooogen can, onder conditie dat van alle de peper, die d'Engelsen in de Nederlantse scheepen sullen laden, die van de Nederlantse Compagnie de helft daervan sullen vermogen aen te nemen, tot sulcken prijs, gelijck die eersten incoops met alle oncosten sal comen te staen. Daerentegen sullen die van d'Engelse Compagnie voor alle peper ende waeren, die mette Nederlantse scheepen overgebracht worden aen die van de Nederlantse Compagnie behoorlijcke vracht betaelen.

Is vóórder by d'E. heer Generael Coen van de gecommitteerde wegen de E. Engelse Compagnie affgevoirdert fournissemēt ende voldoeninge van 't resterende compliment haerer thien scheepen van diffentie, welcke haer E. volgens accoort gehouden sijn te presteren. Wyders is by d'E. heer Generael voorgedragen hoe het scheen, dat d'Engelsen haer de saecken van Bantham ende de besettinge van dien niet meer ter herten trocken, 't selve nu een tijt langh t'eenemael hadden laeten steecken ende op de Nederlantse Compagnie alleen aencomen, hoe lastich sulcx voor de Nederlantse Compagnie alleene viel, hoe men dagelijcks Francen, Denen, ende andre vremde, soo Asiatische als Europesche natien, te verwachten hadde, die ons den handel van Banham sullen soeken te troubleeren ende t' ondercruypen, byaldien daer geen scheepen continualijck op de wacht gehouden worden, ende eenige Francen, Dēenen ofte eenighe andere vremde natien verschynende, sooder dan geene als Nederlantse scheepen op de wacht leggen ende de vremdelingen van daer weeren, dat in sulcken gevalle die van de Nederlantse Compagnie den haet ende last alleene op den hals sullen haelen, daer nochtans de proffyten, die hieruyt te verwachten staen, volgens accoort tot beneficie van de Geunieerde Compagnien behoorden te strecken, gevende de voorsz. gecommitteerde voorder te bedencken, wat swaricheden uy't dese procedueren in toecomende souden mogen rysen, daer d'eene de last van den oorlooge

BATAVIA, 8 Nov. 1621.

alleene supporteert, ende andere daer naer comen, die de vruchten van dien mede sullen pretenderen te genieten. Derhalven versocht Syne E. dat de voorsz. E. gecommitteerde hierinne gelieffden te versien, ende de saecken, gelijck dat behoort, mede te hanthaven, opdat alle swaricheden, die schier off morgen daerover souden mogen ontstaen, geprevenieert mochten worden; waerop de voorsz. gecommitteerde wegen de E. Engelse Compagnie ten antwoorde gaven, dat bereyt waeren de saecke van Banham neffens de Nederlantse Compagnie eenparichlijck te vervolgen ende t' hanthaven, ende 't resterende compliment van haer thien schepen van diffentie vol te doen, soo haest middel ende macht bequamen, waervan haer alsnu distitut ende ontbloot vonden.

Is by d'E. heer Generael de voorsz. gecommitteerde voorgedragen, hoe den tijt vast begon te naecken, omme scheepen met provisien ende andre nootlijckheden, tot onderhout van de forten ende garnisoenen, ende bevoirderinge van den handel, na de Moluccos, Amboyna, ende Banda te senden; dat oversulcx goetgedacht hadden met de gecommitteerde van d' Engelse Compagnie hierover te confereren, hoe in dese saecke met den anderen staen souden, off haere E. oock van meeninghe ende vermogen waeren, dit aenstaende jaer den eysch in voorsz. quartieren, voor sooveel haer contingent aengaet, te voldoen, versoeckende dat de gecommitteerde hiervan eenige openinghe gelieffden te doen, om de saecken bytijts daerna te mogen schicken, opdat het mancquement van d' Engelsen, byaldien haere E. in diffault mosten blyven, by de Nederlantse Compagnie gesuppleert mach worden, opdat de voorsz. plaetsen niet ongedient ende ontbloot blyven van 't geene noodich van doen hebben, ende van hier togesonden moet worden; waerop de gecommitteerde van de E. Engelse Compagnie repliceerden, hoe haere Meesters reeckeninge maeckten, dat sy van de Nederlantse Compagnie alhier een goede somma gelts souden ontfangen hebben; dat daerover met dese laeste scheepen soo grooten cappitael niet gesonden hadden, als haer E. alhier van doen sullen hebben, oversulcx alsnoch de middel niet hadden den eysch voor haer contingent vol te doen, maer dat alreede tot een begin 20.000 realen van achten met het jacht de *Supply* derwaerts gesonden hadden, niet seecker wetende wat hiernaer sullen connen presteren, maer dat dagelijcx noch eenige scheepen met nieuw secours van Engelant, de custe van Choromandel ende andere quartieren te verwachten hadden, staende noch in twijf sel off van voorsz. plaetsen bastant cappitael ontfangen sullen. Die van de Nederlantse Compagnie verclaerden dat met de eerste scheepen van Nederlant comende ordre verwachten, om aan d' Engelse Compagnie alhier een goet stuck gelts te sullen uytreycken, welcke ordre ontfangen hebbende, meenden dat d' Engelsen haer alsdan wel sullen connen behelpen. Item

dat het noch tijs genouch was, tot primo Maert toe, om scheepen innewaerts te connen senden, weshalven de resolute antwoorde van d' E. gecommitteerde Engelsen tot een ander tijt ende naerder conferentie op dit stuck uytgestelld is.

Die van de Nederlantse Compagnie belooffden voorder aan de voorsz. gecommitteerde, al waert schoon saecke, dat haere scheepen ende ordre, die van de Nederlant verwacht wort, wat trager ofte laeter arriveerden als wel verhoopt wort (soo nochtans dat tijs genouch comen om innewaerts gesonden te worden), ende die van de Nederlantse Compagnie haer scheepen vroeger vooruyt gesonden hadden ende dienvolgende in den coop van de speceryen in de Molluccos, Amboyna ende Banda de voorbaet hadden, dat dies niet tegenstaende goede consideratie daervan dragen ende na gelegenthelyt van saecken aan d' Engelse Compagnie goet contentement ende bescheyt geven sullen.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

RICHARD FURSLAND.	JAN PIETERSZ. COEN.
THOMAS BROECKEDON.	PIETER DE CARPENTIER.
RICHARD HASELWOOD.	WILLEM VAN ANTSSEN.

Door versoeck ende begeeren van d' E. heer Jan Pietersz. Coen, Gouverneur Generael van den Staet der Vereenichde Nederlanden in Indien, compaereerden voor my Augustinianus Strobanus, advocaat fiscael, d' heer Pieter de Carpentier, Directeur Generael, ende d' heer Willem van Antsen, beyde Raden van d' Indien, benefessens Sr Gerard Fredricxsz. Druyff, welcke alle gesamentlijck by haere mannewaerheyt, in plaatse van gestaeffden eede, die sy bereyt waeren te doen, verclaert, getuycht ende gedeposeert hebben, verclaren, getuygen ende depoeren mits desen, hoe waer ende hun wel kennelijck is, dat syne E. door hun deposanten de Gecommitteerde van de Eerw. Engelse Compagnie doen aenseggen, ende oock naderhant ten overstaen van hun voornoemden selfs mondelinghe te kennen gegeven heeft, hoe dat syne E. gesint was, ende alreede scytelijck by de hant genomen hadde, een vloote van twaelft seylen toe te rusten, omme die mette eerste gelegenthelyt na de cust van China aff te vaerdigen, ende dat den tijt begonst te naecken, dat op haer vertreck een eyndich besluyt soude moeten genomen worden, weshalven syne voorgemelte E. niet naerlatich heeft willen wesen, ten aensien van de getroffen vereeninge, ernstich aenmanen ende goede meeninge der Nederlantse ende Engelse Compagnien nopende de bevoirderinge van den Chineesen handel, de voorsz. gecommitteerde Engelsen, den president Fursland, Thomas Broeckedon ende Augustynus Spaeldingh andermael te beroepen ende haere E. op huyden in volle vergaderinghe naerder verclaringhe te doen

tot wat voornemen dese vloote toegerust waer ende na de cust van China soo tydelyck versonden soude worden, namentlijck om den algemeynen vyant alle mogelijcke affbreuck te doen, die van Manilla, Maccau, Mallacca ende andere plaetsen den Chineesen handel te beletten, die t' onswaerts te trekken, ende dat in sulcker voegen als den raet van de voorsz. vloote naer gelegentheyt ende bevindinge van saecken best geraden achten sal, 't sy dan de vaert op Manilla na ouder gewoonte besett te houden, ofte de vloote op de custe van China voor Canton, Chincheo ofte andere plaetsen te verdeelen, de Chineesen ende Portugeesen van Maccau binnen te houden, ofte wel de stat van Maccau selffs, soo haer de vloote machtich genouch ende den vyant in swacken staete bevonden, gelijckerhantaen [te] tasten; ende alsoo de heeren Meesters van wendersyden, by t' samenstemminge, uytdruckelijck belast ende opt hoochste bevoolen hebben, dat men vooral den handel van China gesamenderhant soude sien t' onswaerts te leyden, welcken volgende de E. heer Generael de voorsz. gecommitteerde oock ernstlijcken versocht heeft, de goede hant aan soo een gewichtige saecke, streckende tot bevoirderinghe van beyde de Compagnien, te willen houden, haer voorder aenbiedende, byaldien het haere E. gelieffde ende gelegen quame daer mede een goede macht toe te beschicken ende versorgen, bereydt te wesen met haere E. in voorder gespreck te treden, om alles gelijckelijck met malcanderen over te leggen, hoe ende in wat manieren de byeengevoechde macht ten besten van beyde de Compagnien soude dienen aengewent ende gebruyc kt te worden, ende byaldien de voorsz. gecommitteerde wegen de Eerw. Engelse Compagnie in gebreecke bleven, was d' E. heer Generael van meninghe de voorgestelde tocht tot proffijt ende schade van de Nederlantse Compagnie alleen by der hant te nemen, ende daermede te verwachten, wat uytcomste de Almogende soude gelieven te geven. Op allentwelcke de gecommitteerde van de Eerw. Engelse Compagnie tot antwoort waren gevende, dat het haer vooralsnu onmogelijck was yetwes tot de voorsz. tocht te connen opbrenghen, alsoo van scheepen, volck, lijfftocht ende chrijchsgereetschap ende andere nootwendicheden gans onversien wae ren; dat oock van haer vijfscheepen, tegenwoordich in de Manilha cruyssende, niets conden toesegghen, alsoo van alles ontbloot waeren, ende deshalven van hier den eysch niet conden voldoen, ende dienvolgende nootsaeckelijck sou den moeten herwaerts aen keeren, doch byaldien tydelyck eenige nieuwe scheepen, ofte ontset uyt Engelant bequamen, waeren haere E. bereydt, gelijck sy seyden, sooveel neffens de Nederlantse Compagnie totte voorsz. tocht te besorghen, als in haer vermoghen soude wesen. Op welcke voorsz. antwoorde ende ontseggen d' E. heer Generael tot syner ontlastinghe uyt de name van de Nederlantse Compagnie jegens de voorsz. gecommitteerde Engelsen ge protesteert heeft, eens ende andermael, over het nalaten ende gebreck daer-

inne d'Eerw. Engelse Compagnie van haerder syde was vervallende, verclarende voordlers, dat alsulcken prinsen, voordelen ende veroveringhen, als de Nederlantse Compagnie met dese haer macht alleen op den gemeenen vyandt ende andere souden moghen behalen, deselve te willen behouden ten proffyte van de Nederlantse Compagnie alleene, invoegen dat d'Eerw. Engelse Compagnie daerop niet en sal hebben te segghen ofte eyschen. Alle 't welcke sy getuyghen verclaren alsoo de oprechte waerheyt te wesen. T' ooirconde deses met hunne gewoonlijcke onderteckeninge bevesticht.

Int fort Batavia, adi 25 April anno 1622. Was onderteyckent: PIETER DE CARPENTIER, WILLEM VAN ANTSEN, GERARD FREDERICXSZ. DRUYFF, AUGUSTINIANUS STROBANUS.

Saterdach adi 21 May anno 1622, stilo novo. Alsoo gants nodich is, dat tot redres van den peperhandel, ende onbehoorlijcke proceduren van den coninck van Atchijn, by de respective Compagnien tijtlijck voorsien, ende voor 't vertreck van 't schip *Thoolen*, welcke die van de Nederlantse Compagnie destineren metten eersten derwaerts te senden, eenparige ordre geraemt werde, waernaer hun de coopluyden van de respective Compagnien, in Atchijn residerende, sullen hebben te reguleren, is by den raedt van diffentie daerop goet gevonden ende besloten als volcht:

Ten eersten: Byaldien de coninck noch even onredelijck blijft, ende d'onse opdringhen wilde goede parthyen van syne peper, gelijck 'tjaer te vooren, ten prysse van 40 realen de bhar vooraff te coopen, aleer den vryen handel begheert toe te staen, sal men in desen gevalle den Atchijnder niet meer complaceren, veelmin synen peper tot soo excessiven prijs aennemen, maer soo van dese onbehoorlijcke proceduren geen affstant doen, nochte den liberen handel consenteren wil, de comptoiren van de respective Compagnien opbreecken ende 't volck van daer lichten, alle de middelen met behendicheyt scheepen, ende evenwel met vrientschap, doch beclagenswyse, van den coninck affscheyt nemen, soo 't by den raedt aldaer oorbaer gheacht wordt; doch byaldien den coninck eenichsins tot reden begheerde te comen, ende datmen den liberen handel om een redelijcke erkentenis, off met 100 a 200 behar van syne peper tot 40 realen te coopen, by andere gevouchlycke ende lydelijcke middel obtineeren conde, vinden geraden, datmen hem voor dees tijt daerin tegemoet sal comen, datmen den handel verkiesen, ende gesamenderhandt tot een gelimiteerde prijs, om opjaginge voor te comen, den peper incoopen ende halff ende halff, soo langhe ider capitael strecke, deelen sal; ende nadat den handel gedaen sy, sal men evenwel, 'tsy wat schoone myne den coninck oock thoonen mochte, de comptoiren opbreecken, yder sijn volck vandaer lichten ende met alle vrientschap van den coninck affscheyt

nemen, met toesegginghe van 't naeste jaer weder te sullen comen; doch, soo den coninck haer aenstont, dat men de comptoiren continueren, ofte ten minsten eenich volck daer laeten wilde, sal het d'een ende d'ander Compagnie vrystaen, een man 2 a 3, naerdat geraden sullen vinden, aldaer te laten.

Ten tweeden: Byaldien den coninck den handel in Ticco voor een redelijcke erkentenis van 1000 tayl, wat min ofte meer, begeerde te consenteren, sal men in sulcken gevalle, 't sy datmen de comptoiren ofte eenich volck in Atchijn continueert, ofst 't eenemael metvriendschap van daer licht, ten gemeenen beste door een van beyde Compagnien alleen met hem sien te contracteren, mits dat d' ander sich daer buyten houde; ende sullen de oncosten ofte schenckagien, die ten aensien van desen handel gedaen worden, halff ende halff gedraghen, ende de peper, die in Ticco uyt crachte van dese permissie geprocureert wort, van gelijcken halff ende halff, sooverre yders capitael strecken mach, gedeelt worden.

Ende opdat sulcx behendich geschiede ende evenwel alle diffidentie gegeweert worde, sal men de peper by nacht deelen ende verscheepen, tot welcken eynde d' eene Compagnie op 'tschip van de geene, die in de handelinge licht, vermoghen sal een man ofte twee over te setten, om notitie te nemen van 't geene verhandelt, ende wat peper dagelijcx ingecocht wort.

Item alwaert, dat voord'aencomste van dese ordre by eene Compagnie alleen den handel in Ticco met den coninck gecontracteert waere, soo verstaet men date evenwel de gemeynschap in den handel in voorsz. manieren staetgrypen sal.

Ten derden: Soo 't geviel, datmen, om de onredelijckheyts halven van den coninck, sonder handelinge resolveerden van Atchijn te vertrecken, ende dat den handel in Ticco mede niet gecontracteert conde worden, sal yder sijn best moghen doen om langs de Westcust van Sumatra sooveele peper voor sijn eygen reeckeningh te procureren als becomen can, maer soo op een plaatse te ghelyck by den anderen quamen te handelen, sullen de coopliden van de respective Compagnien gesamenderhant tot een prijs coopen, om op jaginge voor te comen, ende den peper, by d' een ende d' ander in deser voeghen gecocht wordende, halff ende halff deelen, soo langhe als yders captael streckt, ende op een plaatse neffens den anderen handelen.

Item den peper, die d'een Compagnie, 't sy dan in Ticco, ofte op eenighe andere plaatzen langs de voorsz. Westcust, in gemeynschap van handel meer als ander ontsanght, ende een ander overlevert, sal betaelt worden volgens den prijs courrant ter plaatzen daer den peper ingecocht is, 't sy met contante realen ofte met cleeden. De cleeden ende realen niet hooger gereeckent, als datelijck teghen gereede peper sonder schade verhandelt connen worden.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN,
PIETER DE CARPENTIER, WILLEM VAN ANTSEN, JACQUES SPECX.

Dingsdach, adi 16 Augustus anno 1622, stilo novo. Niettegenstaende op de propositie, by d'E. heer Generael den 18 July laestleden den raet van diffentie voorgedraghen, nopende de aenspraecke met Banham¹), desmaels met eenparich advijs goet gevonden was, men andermael gesamenderhant onderstaen soude met Banham in gespreck ende soo tot voorder onderhandelinghe van peper te comen (onaengesien men voormaels tot diversche reysen onghehoort affgewesen was), alsoo beyde de Compagnien in desen tijt, dat peper op alle andere plaatzen tot een excessiven prijs ingevocht wierd, op 't hoochste daeraen gelegen was, soo om de goede coops halven, die men met Banham verhoopten te bedinghen, alsmede om de peper in andere quartieren tot een redelijcken affslach te brenghen, ende daerbeneffens oock d'aenplantinghe tot Banham te conserveren, soo en is evenwel tot noch toe de voorsz. aenspraecke niet onderleyt, alsoo men eenichsints in twijffelinghe bleeff of het al geraden was ende niet verachterlijck souden wesent, dat d'aenspraecke van onser sy'den weder onderstaen wierd, maer was de saecke vertrocken ende uytgestelt, opdat yder omhooren soude, off men eenighe Chineesen, Godja's off andere neutrale natien soude connen opspeuren ende bewillighen na Banham te gaen, om alvooren den wech tot aenspraecke te prepareren ende te onderstaen off men gehoor soude obtinieren ofte niet, om alsoo tot groote disreputatie van beyde de natien geen voorder repulsa te lyden en den Pangoran tot meerder verharding te bewegen; maer alsoo middelertijt, dat de gecommitteerde van wedersy'den doende waeren nae eenighe bequame personen om te hooren, hier van Banham over is comen loopen de huysvrouwe van wylen seecker aensielenlijck Chinees genaemt Nachoda Watting, welcke de Pangoran, omdat hy voornam te vluchten, eenighe 5 a 6 maenden tevooren hadde doen dooden, voor tydinghe brenghende hoe den Pangoran Gouverneur alle de pongauwen ende voornaemste adel van 't lant in pitsiaringhe beroepen ende met den anderen overslach ghemaect hadden, hoe omtrent 5 laxa, dat is 50.000 man, soo te water, als te land, tegen Batavia soude connen in' velt brenghen; item dat geresloveert hadden naer den uytganck van haere vasten een tocht op Batavia te doen, maer dat den voortganck door den Coninck, endc den Pangoran Gabang, synen oom, weerhouden, ende by manieren van medogenthelyt (soo sy seyde) niet goet gevonden wierd; voorder uyt haer selven voordragende (byaldien men geneghen was met Banham te verdraghen) den middel hoe sulcx soude behooren int werck geleyt te worden, te weten, alsoo de jonghen coninck een nieuw geboren soone vercreghen hadde, dewelcke cortelingh naer der Mooren ceremonie besneden soude wor- den, datmen tot voorsz. feest eenighe geschencken, met een boot off schuyt,

---

¹, Vgl. deel III, 892.

ende een vreedevaen naer Bantham senden soude, niet geen ander bootschap alsdat men sulcken gheschenck daers ont om de besnydinghe vant jonck kint te vereeren, sonder van lantsaecken, coophandel off iets anders eenich vermaen te doen, verseeckerende dat de boot niet onghehoort affgewesen soude worden, gelijck 't jaer te vooren geschiet was, maer dat des jonghen conincx eygen volck daer nu op passen soude, voor excuse gevende waerom de boot het voorleden jaer geen gehoor obtineerden, dat den jonghen coninck desmaels int lant ter jacht was, ende den Pangoran Gouverneur sulcx op sijn eyghen autoriteytgedaen hadde, waerover oock den jonghen coninck t'syner wedercomste gans gestoort ende t'onvreden was. In deser voegen verseeckerde sy, datmen vooreerst goet acces becomen ende ongetwijffelt mettertijt tot een goet verdrach comen soude, welcke tydinghe d' E. heer Generael de E. gecommitteerde van de E. Engelse Compagnie goet gevonden heeft te communiceren ende andermael in bedenckinghe te gheven, off men met de voorighe geprojecteerde besendinghe voortvaren, dan off men de voorstellinghe van dese vrouw int werck soll legghen, daerbeneffens off het al geraden sy, datmen in d' een off d' ander maniere d' aenspraecke onderstaen, off sulcx de saeke niet weder verachteren ende den Pangoran des te trotser maecken soude.

Den Raet de saecke wel gedebatteert ende overwoghen hebbende, vint om verscheyden redenen ongeraden, datmen alsnu met d'aenspraeck in een off ander maniere voortgae, ende arresteert dienvolgende, datmen de tijt verbeyden ende aensiennall, off die van Bantham noch nader comen ende meerder openinghe van haere genegentheyt doen mochten, alsoomen in twijffelinghe treckt off dese vrouwe onder schijn van over te comen lopen, niet expres geapposteert sy, om met dese bootschap ons gemoet ende inclinatie te ontasten.

Daerenboven vint den raet oock goet, datmen tot de wedercomste van d' ambassadeurs vertoeve, welcke d' E. Generael voor desen aan den Mattaram gesonden heeft, om eerst te sien wat tydinghe vandaer becomen sullen.

Is voorder by d' E. heer Generael voorgedragen, aengaende de vloote van diffentie, 't verleden jaer na Goa vertrocken, nademael 't schip *Wesep* derrewaerts ende naer Suratte is gaende, wat ordre men aan deselve, 't sy tot continuatie vant exploict off andersints dient te geven, en off men van hier al preciselijck sal connen disponneeren ende ordonneren, wat in desen doen off laeten sullen, ten aensienn men niet en weet hoe de vloote soude moghen ghestelt wesen, ende soo al schoon de vloote genouchsaem voorsien ende van alle nootlijckheden gheprovideert bleeve, wat alsdan geradender ware, namentlijck datmen de vloote ordonnere na d' expiratie van desen jaeren tocht weder naer Mossambicque te loopen, daeromtrent te verwinteren, ende tegen toeço-

mende jaer weder op Goa te keeren, ende alsoo d' een tocht op d' ander te vervolghen, dan off men de vloote (dit jaer de behoorlijcke tijt voor Goa uytgeleghen hebbende, 't welck men gist pertout Maert off uytterlijck April behoort te duyren) hier sal ontbieden, ende soo men evenwel hiernaer goetvont toecomende jaer de tocht te hervatten, off men in sulcken ghevalle niet tijtlijck ghenouch van hier weder een vloote soude connen uytmaecken, om voor d' aencomste van de caracquen uyt Portugael op de cust van Indien ende omtrent Goa te wesen, ende byaldien men resolveert de vloote op t' ontbieden, off dat andersints door ghebreck ghenootsaeckt sy te rugghe te keeren, off men dan in desen gevalle niet soude moghen ordonneren datter van yder Compagnie een ofte twee scheepen uytgemaectt ende daerghelaten wierden, om gesamenderhant langs de cust van Arabia naert Roode Meer, de custe van Malinda, Soffala tot Mossambique toe, op den vyant te loopen ende teghen den tijt van de caracquen weder naer Goa te keeren. Wat de naeste jaers tocht belangt, den raet was van advyse, datmen die behoorde te continuieren, doch verclaren die van d' Engelse-Compagnie dat haere scheepen, oft eenighe derselver, nootsaeckelijck sullen moeten hier comen, alsoo tot reprinse van de tweede tocht niet ghenouchsaem van vivres geprovideert sijn, ende dat daerenboven oock eenige nootlijck sullen moeten verdubbelt ende versien worden; waerover den raet besluyt, datmen van hier gheen precise ordre geven, maer simpelijck advyseeren sal, hoe men tot continuatie van de tweede tocht wel genegen is, dan alsoo men beducht is, door gebrekk van noodighe behoeft sulcx qualijck sal connen geschieden, ende die van d' Engelse Compagnie alreede verclaren eenige van haer scheepen nootsaeckelijck sullen moeten herrewaerts keeren, datmen derhalven niet goet vint preciselijck t' ordonneren wat doen off laten sullen; voorder hoe men gheraden acht, dat de vloote haer op de cust van Goa, pertout Maert off April, onthoude tot de tijt verloopen sy dat de caraecquen naer Portugael niet connen keeren, ende soo alsdan resloveren met de vloote herrewaerts te comen, dat dan van yder Compagnie sien een off twee scheepen uyt te maecken, om gelijck vooren aengevoert is, van daer in compagnie naer 't Roode Meir ende andere plaetsen op den vyant te gaen cruyssen, ende tegen de tijt weder op Goa te keeren.

Eyndelingh, datmen de finale dispositie van 't een en 't ander aan den raet renvoyeert, om by haer daerin ghehandelt te worden soals met den anderen ten meesten dienste van beyde de Compagnien ende affbreuck van de algemeyne vyant naer gelegentheyt vermoghen ende bevinden sullen te behooren.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onterteyckent: JAN PIETERSZ. COEN,
PIETER DE CARPENTIER, WILLEM VAN ANTSEN, JACQUES SPECX.

Nadat de gecommitteerde van de Eerw. Engelse Compagnie, d' E. Thomas

BATAVIA, 19 AUG. 1622.

Brockedon, ende Augustijn Spaldingh, den 19^{en} Augusty 1622 van weghen haeren president, binnen 't fort alhier voor d' E. heer Generael verscheen, versocht hadden dat seeckere clausulen int ontwerp van de resolutie den 16 Augusty by den raet van diffentie genomen, niet nae haere meyninghe ingestelt, verandert souden moghen worden, te weten dat het opontbieden van 't meerendeel der vloote van diffentie naer Goa gedestineert, niet op haere perticuler onvermoghentheyt gefondeert, maer sulcx met gemeen advijs absolute lijk goetgevonden was, is haer sulcx by syne E. geadvoeert ende dienvolgende aen de E. Pieter de Carpentier geordonneert de voorsz. clausule volgens haer versoeck in resolutie te stellen, doch syne E. ter gedachtenisse comende, hoe doordiergelijcke accommodatie meerder onlust ende misverstant, gelijck alreede voordesen geschiet was, soude moghen ontstaen, wierd beter geacht by de meyninghe van voorgemelte resolutie te blyven, waerover syne E. dien selfden morgenstont ten huyse van de E. Engelsen gesonden heeft den E. heer Pieter de Carpentier, Willem van Antsen, Jacques Specx, den fiscael Strobanus ende docter Doresaer, om den president Fursland aen te dienen, hoe die van de Nederlantse Compagnie verstanden, goet ende noodich te wesen, dat gestadich een goede sufficante vloote int vaerwater van Goa, Cochijn ende Mossambique gehouden werde, ende dewyle die van d' Engelse Compagnie niet schriftelijck bekent wilden staen, dat 't weuerkeeren van 't merendeel van de vloote van diffentie (na de custe van Goa gedestineert) op haere onvermogentheyt geaccoerdeert ende geresolveert was, dat het haer dan soude believen behoorlijcke macht ende middelen naer de cust van Goa te fourneeren, ofte naer Suratta sufficante ordre te geven, om de tocht met alle seckerheydt het toecomende jaer behoorlijck te continueeren, ende voorders te presenteren van d' heer Generael wegen daertoe sooveel scheepen, volck ende provisie van hier nae de custe van Goa te senden, als noodich soude moghen wesen om d' onbequame scheepen ende 't oude volck te verlossen, de Nederlantse vloote behoorlijck te versien, ende den vyant in alle goede verseeckert heyt, met goede macht, alle mogelijcke affbreuck te doen.

De gecommitteerde ten huyse van den president gecomen, ende in communicatie getreden sijnde, seyde d' E. heer Pieter de Carpentier hoe hy met sijn geassocieerde door ordre van d' E. heer Generael gecomen was, om haer aen te dienen dat syne E. geraedsamer achte by 't voorigh concept van de resolutie te blyven, als met veranderinghe ofte accommodatie van dien haer occasie te geven, daerdoor sy met een impudente ignorantie iets opnieuw mochten lochenen, gelijck sy van de tocht, die d' E. heer Generael op Banda intjaer 1621 voorgehad heeft, gedaen hadden. Welck woort *impudent* alsulcke alteratie in d' Engelsen causeerde, dat de cours van de aengevangen reden daerdoor geschort ende tot onbetamelijcke propoosten een wijl tersyden

affgedruckt is geworden, sustinerende men conde geen leelijcker cladde haer aenwryven, al waren sy schelmen ende dieven, jae, naemen 't soo oevel, dat sy seyden een man van couragie, uyt vleys ende bloet bestaende, lichtelijck daerdoor tot duel ende datelijckheyt gedrongen soude worden. Daerop d'heer Carpentier antwoorde, dat de geschillen, die sy hier waren voerende, hun respective Meesters int generael concerneerden, maer dat hem die voor sijn particulier sooseer niet ter herten ginghen, voegende daerby, soo hy de heeren int vaderlant, ofte yevers buyten quame te rescontreren, dat hy alle dese haspelingen in vergetinghe stellende, met haer in vrientschap wel wilde contracteren, welcke familiariteyt sy, uyt particulieren yver misleyt, refuseren souden, soo vol was haer de moet, te meer, alsoo sy haeren coninck allegeerden, dien meerder respect ende observantie toe quam, als datmen luyden, die van synentwegen hier saten, met sooveel onbeleeffden rescontre van scheltwoorden soude ontmoeten.

Daerop d' heer Carpentier seyde: schaemden sy 't haer niet te doen, hy schaemden ['t] sich niet te seggen, voegende daerby, dat hy niet gelooven conde dat het haeren coninck lieff soude wesen soo hy wiste, dat syne Mayesteyt soo lichtvaerdich in alle querelleuse propoosten ingevoert wierde, ende dat in saecken, die syne Mayesteyt niet en raecken. Ende als de heer Carpentier hiermede tot voorstel van syne commissie voorder aentreden wilde, verweet de heer president hem spytelijck, dat hy met verkeerde constructien, naer eygen fantasye gestelt, sich behielp, ende de resolutien soo in formen als sy genomen wierden niet coucheerde, daerop d' heer Carpentier repliceerde hierinne na conscientie gedaen te hebben, soals hy voor Godt ende alle de werelt wilde bekent staen. Ende hiermede in voordergespreck gecomensijnde, sloech de E. heer Carpentier voor, alsoo sy hunne onvermogentheyt niet wilden bekennen, dat hun dan ghelyeven souw, middelen, tot continuatie van de vloote noodich, te fournieren. Daerop sy seyden sulcx hun alhier onmogelijck te wesen, dan verlieten hun noch eenichsints op de scheepen, die dit jaer te Suratte uyt Engelant arriveeren souden.

Ende als de heer Carpentier daerop insisteerde, dat sy dan derwaerts absolute ordre souden geven, seyden echter sulcx in haer vermoghen niet was, soo omdat haer altans de staet ende geleghentheyt aldaer niet bewust was, ende soodanich sich conde toedraghen, dat de scheepen, daervandaen sijnde, nergens anders geemployeert souden moghen worden, alsmede dat se, de periculen des zees subject sijnde, gesneuveld mochten wesen; waerom, naer veel propoosten wederzijds gehouden, de heer Carpentier versocht, dat sy over deze saecke hunlieder advijs, mitsgaders wat sy vermochten, schriftelijck souden overleveren, opdat sy hun namaels over de quade constructien, die sy hem int coucheeren weder mochten te laste legghen, niet te beklagen hadden.

Alle 't welcke voorsz. wy boven gementioneerde gecommitteerde verclaren alsoo inderdaet geschiet te sijn, bereyt 't selve, daertoe versocht ende des noot sijnde, altijt solemmeel met eede te bevestighen.

Int fort Batavia, ady 19 Augusty, anno 1622. Was onderteykent: PIETER DE CARPENTIER, WILLEM VAN ANTSSEN, JACQUES SPECX, AUGUSTHIJNS STRO-BANUS, JABOB VAN DORESLAER.

Translaet vant voorstaende advijs van d' Engelsen, by haer schriftelijck overgegeven¹⁾.

By resolutie in dato 16 Augusty 1622 was met gemeen advijs goetgevonden, dat de vloote van diffentie, na de custe van Goa ende Mossambique gedestineert, tot 'tlaeste van Maert, off soo langhe als 't mousson diende, op de custe van Goa blyven soude, om voor te comen dat dit jaer geene caracquen na Portugael keeren, welcken tijt om wesende, dat dan van yder Compagnie twee scheepen daer gehouden souden worden, om naer de cust van Melinda, Mossambique ende 't Roode Meer te keeren, te onderstaen wat avantagie op den vyant souden moghen obtineeren, ende met het begin vant mousson 't naeste jaer weder na de custe van Goa te keeren. Item dat de resterende vloote na Batavia comen soude, soo om 't oude volck te verlossen, alsmede om de scheepen te repareren, welcke men achten onmachtich te wesen 't naeste jaer te continueeren. Tsedert welcke resolutie, siende dat de Generael van de Nederlantse Compagnie ende synen raet van opinie verandert sijn, ende goetgevonden hebben de gantse vloote in voorsz. dienst te continueren, leggende 't gebreck van dien, om gelijcke macht neffens haer te houden, op ons onvermoghen, soo verclaren wy by deesen hoeverre onse middelen neffens de haere sullen connen toereycken, ende wat macht wy tot volvoeringhe van dat exploict sufficant achten.

Wy moeten beaemen, dat wy van hier niet machtich sijn eenich secours van scheepen en de provisien te senden; nochtans twijfelen niet, off de scheepen, die van Engelant in Suratten verwacht worden, met degheene, die alreede in voorsz. quartieren sijn, sullen volcomelyck machtich genouch wesen om twee ofte dry goede scheepen te fournieren, tegen gelijck getal van de Nederlantse, om naer Mossambique ende ander quartieren te gaen, welcke macht wy tot voorsz. dienst sufficant achten.

Tot welcken eynde wy aen den president van Suratten, ende d' oppercommandeur aldaer, advyseeren ende versoecken sullen 't selve, na haer uiterste vermaghen, vol te doen.

Ende byaldien men op de wedercomste van de resterende vloote tot Batavia,

¹⁾ De datums zijn in nieuwe stijl.

verstont datter groter macht op de cust van Goa van noode waer, kunnen van hier andere scheepen toerusten om tot voorsz. exploict daer tijtlijck genouch t' arriveren; ende gemerct de commandeurs van de vloote van diffentie, die in Mossambique gheweest sijn, beter connen ordelen wat macht noodich sal wesen om derrewaerts te senden, dunckt ons niet ongeraden dat men 't selve een haer renvoyeert, 'tsy dan off 4 off 6 schepen weder derrewaerts te senden, soals sy met den anderen geraden ende van nooden sullen vinden.

Ende gemerct het eerste exploict eyndigen sal, datter ordre gegeven mach worden, dat d' Engelsen admirael wesen, ende de vlagghe van de groote stenghe voeren mogen, volgens contract.

Onderstont: Batavia den 19 Augusty anno 1622. RICHARD FURSLAND,
THOMAS BROCKEDON, AUGUSTIJN SPALDINGH, RICHARD HASELWOOD.

Replique by d' E. heer Generael op de tegenstaende antwoorde van
d' Engelsen gedaen, ende aan de gecommitteerde van de Eerw.

Engelse Compagnie ady 20 Augusty anno 1622
schriftelijck overgelevert.

Den 16 Augusty 1622 den raet van diffentie int fort Batavia vergadert sijnde, als namentlijcken van wegen d' Eerw. Engelse Compagnie den president Richard Fursland, Thomas Brockedon, Augustijn Spalding, ende van wegen de Nederlantse Compagnie d' E. heer Generael Jan Pietersz. Coen, Pieter de Carpentier, Willem van Antsen, Jacques Specx, is door haere E. gedelibereert wat macht tegen 't aenstaende jaer tot continuatie van de tocht op de cust van Goa, Couthijn ende Mossambique behoort gefourniert, ofte wat ordre nae de vloete van diffentie, aldaer sijnde, dient gesonden te worden. Hierop by den raet gediscouerteert ende gedebatteert sijnde, wierd verstaen goet ende noodich te wesen, dat gestadich (doenlijck sijnde) een vigoreuse macht ende sufficante vloete int voorsz. vaerwater gehouden worde, maer ten aensien de gecommitteerde van de Eerw. Engelse Compagnie verclaerden dat haere scheepen van diffentie op de tocht van Goa sijnde, nootlijck 't aenstaende jaer herwaerts sullen moeten keeren, zoo door ghebrek van vivres, om de scheepen te repareren, als om 't oude volck te verlossen, waertegen van hier gheen andere scheepen, provisie, noch volck conden senden, ende onseecker waeren, wat van haer andere vloote, op de cust van Suratten sijnde, als die daer opnieuws van Engelants soude moghen comen, gefournieert coste worden, wierd met gemeen advijs goet gevonden dat de vloete van diffentie, nae de cust van Goa ende Mossambicque gedestineert, tot op 't jongste van Marty off April 1623 soo langhe 't mousson duerde op de cust van Goa blyven soude, ende dat van yder Compagnie een schip ofte twee, naer de gelegenheit van tijt ende de saecke gedoochde ende vereyste, naer 't Roode Meer, de cust

BATAVIA, 20 AUG. 1622.

van Melinda ende Mossambique souden loopen omme met 't begin vant mousson 't naeste jaer nae de cust van Goa te keeren, omme te onderstaen wat advantagie op den vyant obtineeren costen, ende dat de resterende vloete nae Batavia comen soude om 't oude volck te verlossen, de scheepen te repareren ende te versien.

Dese resolutie aldus op d' onvermogentheyt van de Eerw. Engelse Compagnie genomen, ende alsoo door ons schriftelijck ontworpen sijnde, is door de gecommitteerde van de Eerw. Engelse Compagnie, den E. Brockedon ende Spalding, den 19 Augusty aen d' E. heer Generael binnen 't fort alhier aengedient, by den president Fursland ende synen raet niet verstaen te wesen, dat deze resolutie op haer onvermogentheyt gesundeert, maer met gemeen advijs absolutelijcken goet gevonden was dat 't meerendeel van de vloote van diffentie nae Batavia soude keeren, waerover versochten dat de resolutie soo niet souden coucheren, alsoff die op haer gebreck genomen ware, maar datmen alsoo met gemeen advijs goet gevonden hadde. Den E. heer Generael Coen genegen sijnde haer t' accomoderen, heeft datelijck, dewyle haere onvermogentheyt kenlijck genouch is, aen den E. heer Pieter de Carpentier geordonneert de resolutie nae haer versoek te doen stellen, doch syne E. datelijck (nadat voorsz. gecommitteerde gescheyden waren) ter gedachtenisse comende, hoe door diergelijcke accommodatie meerder misverstant ende onlust, dan alreede voordesien geschiet is, soude mogen rysen, is by syne E. ende den raet beter geacht by recht ontwerp van de voorgemelte resolutie te blyven, ende heeft dienvolgende datelijck dienselfden morgenstont gecommitteert d' E. Pieter de Carpentier, Willem van Antsen, Jacques Specx, den fiscael Strobanus en den docter Doreslaer, met ordre om den president Fursland ende synen raet andermael aan te dienen, hoe die van de E. Nederlantse Compagnie verstonden goet ende noodich te wesen, dat gestadich een goede sufficante vloete int vaerwater van Goa, Couchijn, ende Mossambique gehouden worde, ende dewyle die van d' Engelse Compagnie niet schriftelijck bekent wilden staen, dat 't wederkeeren vant meerendeel van de vloote van diffentie (na de cust van Goa gedestineert) op haere onvermogentheyt geaccoordeert ende geresolveert was, dat het haer dan soude gelieven behoorlijcke macht ende middelen na de cust van Goa te fourneeren, oste na Suratten sufficante ordre te geven, omme de tocht met alle seeckerheyt toecommende jaer behoorlijck te continueren, presenteerende, van de Generael Coens wegen, daertoe sooveel scheepen, volck ende provisie van hier nae de cust van Goa te senden, als noodich mach wesen om d' onbequame scheepen ende 't oude volck te verlossen, de Nederlantse vloote behoorlyck te versien ende den vyant in alle verseeckerheyt met goede macht alle meugelijcke affbreuck te doen. Dese presentatie de voorsz. gecommitteerde gedaen sijnde, is daerop door den E.

Richard Fursland, Thomas Brockedon, Augustijn Spalding ende Richart Haselwood schriftelijck geantwoort, dat beaemen moeten niet machtich te wesen eenich secours van scheepen ende provisie van hier te senden, noch absolute ordre te connen geven, maer dat niet en twijfelen off de scheepen, die van Engelant in Suratten verwacht worden, ende gegenwoordelijck aldaer sijn, sullen volcomentlijck (soo 't aldaer goet gevonden wort) machtich wesen om twee off dry scheepen tegen gelijck getal van de Nederlanders naer Mossambique ende andere quartieren te fournieren, ende dat aen de haeren in Suratten advyseren ende versoecken sullen 'tselve na haer uytterste vermoghen vol te doen.

Den E. heer Generael Coen ende synen raet, de schriftelijcke advyzen van de gecommitteerde wegen d'Eerw. Engelse Compagnie gehoort hebbende, replieert schriftelijck by desen, dat gestadich niet min dan acht ofte thien scheepen van beyde de Compagnien int vaeewater van Goa, Couchijn ende Mossambique behoorden gehouden te worden, dat de middelen daertoe van hier behooren gefourniert ofte absolute ordre na Suratten, om sulcx daer te doen, gegeven te werden.

Item dewyle de Nederlantse Compagnie voorleden 5 scheepen daertoe gesourniert heeft, ende die van de Engelse Compagnie niet meer dan drie ende een fregat, dat die van d' Engelse Compagnie tot d'aenstaende tocht van gelijcken sooveel te meer, als de Nederlanders gedaen hebben, behoorden te fournieren; ende dewyle die van de Eerw. Engelse Compagnie van haer syde niet alleene 't behoorlijcke aental van de scheepen van diffentie op de cust van Goa niet houden off fornieren connen, maer daerenboven noch onseecker is off haer in Suratten twee a dry scheepen uytmaecken sullen, dat sich syne E. hierover met recht sal moghen beklagen ende daer 't behoort reparatie van haer default versoecken, ondertusschen verclarende, dat aen den commandeur van de Nederlantse vloote, nae Goa gedestineert, ordre gevensal nessens die van d' Engelse Compagnie sooveele scheepen als syliden tot de gemeene defentie ende affbreuck van onsen algemeynen vyant te fornieren, ende dat dese aenstaende tocht de commandeur van de Eerw. Engelse Compagnie admirael wesen, ende de vlagge van de groote stenghe voeren sal.

Actum int fort Batavia den 20th Augusty anno 1622. Was onderteyckent:
JAN PIETERSZ. COEN, PIETER DE CARPENTIER, WILLEM VAN ANTZEN, JACQUES SPECX.

Maendach, ady 22 Augusty anno 1622. Andermael by den raet gedeliberteert sijnde aengaende 't vervolch van de tocht op de cust van Goa ende des vyants voornacemste plaeften op de cust van Indien, gelijck mede wat ordre men aen den raet van de vloote van diffentie, nae voorsz. custe gedestineert,

senden sal, wort by die van de Nederlantse Compagnie verstaen, doenlijck sijnde, dat men met een vigoreuse macht van acht a thien scheepen de andere tocht van 'tjaer 1623 behoorde te vervolghen, presenterende daertoe sooveel volck, scheepen ende provisien van hier daertwaerts te senden, als voor haer contingent van noode sal wesen, doch versoecken, dat die van d' Engelse Compagnie tot dese tweede tocht sooveel scheepen meer gelieven te fournieren als de Nederlantse Compagnie alreede op de eerste tocht meer dan sylleden gedaen heeft.

Doch die van d' Engelse Compagnie beaemen van gelijcken, dat de tweede tocht wel met een vigoreuse macht behoorde te geschieden, maer oordeelen niet noodich te wesen, dat soodanighe macht daer doorgaens gehouden worde om na Mossambique ende de quartieren daeromtrent op den vyant te gaen cruyssen, van opinie sijnde, dat vier a ses scheepen van beyde de Compagnien daertoe sufficent ende machtich genouch sijn. Verclarende wyders dat van hier de middel niet hebben, om eenighe scheepen, volck off provisie, tot secours ende continuatie van de tocht van haere scheepen op de cust van Goa te connen senden, ende dat derhalven eenige van haere scheepen van diffentie, als insonderheyt 'tschip d' *Exchange*, door gebreck, nootlijck hier sullen moeten keeren, maer vertrouwen vastelijck, dat haer volck in Suratten, soo van de scheepen die daer alreede sijn, gelijck mede die dit jaer van Engeland daer verwacht worden, drie, ofte ten minsten twee goede scheepen, om de tocht te continueeren, sullen connen uytmaecken. Belovende tot dien eynde aen den Engelsen president in Suratten, ende d' opperste commandeur van haere scheepen aldaer, te sullen advyseren ende ernstelijck versoecken, 't selve, soo 't eenichsins doenlijck is, na uiterste vermoghen vol te doen; verclarende, dat hierop geene absolute ordre aen de haeren in Suratten geven connen, maer dat sulcx sal moeten staen tot dispositie van den raet aldaer; beloven oock daerenboven, byaldien hiernaer goetgevonden wierd eenighe scheepen meer tot versterckinghe van degeene, die het tweede exploict souden moghen continueeren, teghen 't naeste jaer naer de cust van Goa te versenden, dat in desen gevalle (sulcx in haer vermoghen wesende) sooveel scheepen neffens de Nederlantse Compagnie daertoe fournieren sullen, als by gemeen advys goetgevonden soll worden, ende daerbeneffens noch zooveel scheepen meer, als de Nederlantse Compagnie opt eerste exploict meer als d' Engelse Compagnie gesourneert heeft.

Die van de Nederlantse Compagnie, gehoort hebbende wat de gecommitteerde van d' Engelse Compagnie in desen vermoghen toe te seggen, verclarren hoe dat alreede geresloveert sijn, twee scheepen met provisien aen haere scheepen van diffentie op de cust van Goa te senden, om de benoodichde te versien ende voor te comen, dat door gebreck niet genootsaeckt worden her-

waerts te keeren, met ordre aen haeren commandeur, dat tot de gemeene diffentie, ende continuatie van 't tweede exploict, sooveel scheepen als d' Engelse Compagnie fournieren ende daerenboven noch sooveel scheepen meer, als voorsz. haeren commandeur naer gelegenthetyt van saecken vermogen, ende geraden sal vinden. Dat van gelijcken aen ditto commandeur adviseren sullen by die van d' Engelse Compagnie aldaer aen te houden, dat haer diffault van 't voorleden jaer, soo 't moghelyck is, geraden ende goetgevonden wort vandaer suppleren.

Is voorder met gemeen advijs goetgevonden ende gearresteert, dat de vlope, alreede na Goa gedestineert, haer op voorsz. custe, ende aldaer omtrent ont-houden soll tot Maert off April 1623, soo lange 't mousson duert dat de caracquen nae Portugael keeren connen, ende die tijt uytgelegen hebbende, dat dan met de vier a ses scheepen, off sooveel als van beyde de Compagnien uyt-gemaect sullen worden, nae Mossambique toe ende de plaatzen daeromtrent op den vyant gaen cruyssen, ende tegen Augusto off September 1623, voort incomen van de caracquen van Portugael, weder nae de cust van Goa loopen, om den vyant alle meugelijcke affbreuck ende hinder in de negotie, tot accres-sement van den gemeenen welstant te doen.

Is mede gearresteert dat d' Engelse Compagnie op voorsz. tocht admirael wesen ende de vlagghe van de groote stenghe voeren soll, ende die van de Nederlantse Compagnie als vice-admirael op de voorstenghe.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLAND.
PIETER DE CARPENTIER.	THOMAS BROECKEDON.
WILLEM VAN ANTSEN.	AUGUSTIJN SPALDING.
JACQUES SPECX.	RICHARD HASELWOOD.

Ordre voor d' overhooffden van de scheepen de *Leeuwinne* ende den *Cley-nen Jemis*, gaende van hier in compagnie nae Europa.

Alsoo by den raet van diffentie..... bescheyden is te gaen¹⁾.

Int fort Batavia, adi 6 September, anno 1622. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLAND.
PIETER DE CARPENTIER.	THOMAS BROCKEDON.
JACQUES SPECX.	AUGUSTIJN SPALDING.

Donderdachs adi 13 October anno 1622. Voordesen was met eenparich advijs goetgevonden, datmen trachten soude met Bantham in gespreck ende voorder onderhandelinge van vrede te comen, doch wierd voorsz. arrest naderhantgesuspendeert, soo op de wedercomste van d' ambassadeurs welcke

¹⁾ Gedrukt deel III, 235.

d'E. heer Generael na den Mattaram gesonden hadde gelijck mede op de reporten, welcke men dagelijcx van diverse overcomende Chinesen van Bantham bequaem, maer insonderheyt uyt de mont van de weduze van Anachoda Wattingh, welcke meer scheen geapposteert, als uyt haer eygen beweginghe van Bantham overgecomen te wesen, namentlijck dat den Pangoran Ratu, verscheyden pongauwen ende meest alle de gemeente van Bantham t' eene-mael tot vrede genegen waeren, maer dat 't gemoet te groot was om d'eerste aenspraecke te doen, doch sloegen voor, byaldien men van gelijken tot vrede inclineerden, datmen dan ymant aen den Pangoran Ratu senden soude, met geen andere bootschap, als alleene dat den cappiteyn Moor niet dan vrientschap met hem begeerde, ende dat in teycken van dien een schenckagie aen Pangoran Ratu was sendende, om de feest van de besnydinge sijns soons welcke ophanden was, te helpen vereeren, met verseeckeringe, byaldien sulcx alsoo onderleyt wierde, dat ongetwijffelt gehoor obtineeren ende niet meer, gelijck voormaels geschiet was, ongehoort affgewesen souden worden, ende dat principael uyt ontsach ende vreese van de vrientschap, welcke den cappiteyn Moor met den Mattaram onderhielt, maer insonderheyt ten aensien van de ambassaden, welcke van den cappiteyn Moor alreede onlancx geleden aen den Mataram gesonden waren, vresende dat dese aliantie ende onderhandelinge met den Mattaram, benefens te doene assistentie van de Nederlanders, ofte tenminsten met derselver permissie, tot totale ruyne van Bantham soude moghen tendeeren, verclarende voorder, dat de voorgaende affwijsinge door den Pangoran Gouverneur ende niet door last, maer oock buyten kennisse van den Pangoran Ratu, geschiet was, als wanner hy int lant uyt speelen was gegaen; dat oock op den Pangoran Gouverneur t'syner wedercomste seer gestoort was geweest, waerom hy sulcx gedaen hadde. Dese, ende verscheyden andere voorloopende ende buyten twijffel expresse geapposteerde bootschappen van des Pangoran Ratu's genegentheyt tot vrede, by den raet met rypen aendacht desmaels overwogen sijnde, versterckten d' opinie, dat deselve alleene tendeerten om den heer Generael tot d' eerste aenspraecke te bewegen; achten derhalven raetsamer, dewyle dat noch anders niet als geruchten van gevluchte overgecomene Chinesen scheenen te wesen, datmen, gelijck vooren geseyt is, d' aenspraecke uytstellen soude, om ondertusschen te sien off die van Bantham haer genegentheyt wat naerder souden openbaren, om met des te meerder advantagie in dese saecke te mogen besoignerken.

Niet lange na dese geruchte is hier van Bantham over Chiribon, onder schijn van een dagelijcx handelaer, verscheenen seecker geschooren Chinees, welcke d'E. heer Generael int secreet aendiende, hoe dat hy van quay Senepaty, een rechter van de groote markt tot Bantam, expres naer Batavia gesonden was om te vernemen, hoe des cappiteyns Moor's genegentheyt strecte, 't sy tot

vreede, off tot oorlooghe, verclarende voorder, dat die van Bantham tot verdrach wel genegen waren, byaldien seecker gingen de cappiteyn Moor daer mede toe inclineerde, maer dat hun ontsagen te openbaren voor ende aleer dat daervan wel verseeckert waeren, om niet beschaemt te blyven, byaldien eerst aensochten en niet op en deeden.

Desen geschooren Chinees, hierop ernstelijck om bescheyt aenhoudende, om voor d' expiratie van synen gelimiteerden tijt (welcke hem, soo hy seyde van sijn meesters gestelt was) rapport van sijn wedervaren tot Bantham over te brengen, presenteerde, soo men sulcx goet vont, met een van descheepen tot op de rede voor Bantham, ende vandaer met een cleen prauken by nacht na lant te vaeren ende weder van lant aan boort bescheyt van sijn meester, den Senepaty, te brengen. Hierop wierd goet gevonden, datmen desen Chinees met Cleen Enckhuysen derwaert soude senden, ende datmen daerbe neffens seecker Chinees coopman, Jan Cong genaemt, inwoonder deser steede Batavia, mede soude laten gaen, om te spraek te staen denegeenen welcke van Scenepaty soude mogen aan boort gesonden worden. Datmen voirder desen geschooren Chinces te kennen soude geven, byaldien den Pangorang Ratu tot vreede genegen was, den cappiteyn Moor daer mede toe inclineerde, maar datmen op dese simpele geruchten ende heymelijcke beseyndinge geen seeckerheyt conde maecken, als twijfzelende, of sulcx van den Pangoran Ratu selffs mochte comen; maer soo hy de saecke wel meende, dat dan ymant van aensien by cappiteyn Moor diende te senden, opdat hy verseeckert mocht wesen, dat het den Pangoran ernst was. Voor desen had men verscheyde malen gesonden, maer telcken repulsa geleden, soodat als nu niet resolveeren conden meer te senden, voor ende aleer datmen van des Pangorans goede genegentheyt volcomelijck verseeckert waere, om niet meer gelijck voor desen beschaemt te vallen.

Nadat voorgemelte Chinees dese bootschap aldus den Senepaty tot Bantam overgebracht hadde, wierden by nacht door Senepaty weder 4 mannen aan boort gesonden, namentlijck 2 Javanen ende 2 geschoren Chineesen, om met voorgenoeide Jan Cong te comen sprecken, die hier mondeling syne last te kennen gaff, ende daerbeneffens oock eenen brieff aan Senepaty schreeff, hoe cappiteyn Moor verstaen hadde den Pangoran Ratu tot vreede genegen was; dat oversulcx den cappiteyn Moor daer mede toe inclineerde, versoeckende, soo 't den Pangoran in ernst meenden, dat dan ymant van qualite aan boort soude gelieven te senden, opdat de saecke gelooff mocht geven. Desen brieff wiert door Senepaty aan den Pangoran Ratu verhoont, die hem daarover seer verblijt geliet, vragende vanwaer desen brieff quam, daerop Senepaty int eerste seyde van Cheribon, maer een weynich daernae dat van Jan Cong quam, die aan boort van de Hollantse scheepen op de reede

was. Den coninck sulcx hoorende, geboot dat Jan Cong datelijck aen lant soude comen, doch hy excuseerden 't ende ontboot weder aen Senepaty, dat van cappiteyn Moor daertoe geen last hadde, maer versocht dat den Pangoran eerst eenige personen van aensien gelieffden aen boort te senden, dan soude de cappiteyn Moor weder ymant naer lant committeeren, want de cappiteyn Moor vreesde, dat anders beschaemt mochte worden, byaldien ymant na lant sont, ende dan geen gehoor obtineerden, gelijck voor desen gebeurt was. Hierop ontboot Senepaty weder, dat den cappiteyn Moor gelijck hadde, maer dat dit oock de vreese was, die den Pangoran wederhield ymant eerst te senden, om van gelijcken, soo de handelinge niet voortginge, niet beschaemt te blyven.

Om evenwel de saecke hereby niet te laten blyven, sloech Senepaty selfs desen raet voor, hoe men hierin voorder procederen mocht, dat d'een ende d'ander syne eere soude mogen behouden, byaldien de handelinge niet en succedeerden, namentlijck dat den cappiteyn Moor een van syne gevangene Javanen, mitsgaders een Chinees, nae Bantham senden soude, welcke met een prauwtgien, by lichten dage, van de schepen aen lant vaeren ende voorts Senepaty aendienen soude, dat den cappiteyn Moor genegen was met den Pangoran Ratu te bevredigen; byaldien den Pangoran daer mede toe gesint was, dat dan haer off ymant anders weder aen boort van de schepen committeeren sou, daerop dan cappiteyn Moor weder eenige personen tot Bantham aen lant soude mogen senden om met den Pangoran Ratu voorder te sprecken. Desen Senepaty versocht, byaldien men hiertoe genegen was, datmen sulcx met den eersten int werck soude leggen, alsoo den Pangoran Ratu over seven dagen een grooten feest houden ende alle den adel vant lant byeenroepen soude, om 't gouvernement van den Pangoran Gede, synen oom, over te nemen. In dese vergaderinge soude voorsz. Senepaty dan met dese twee geraalde personen mede verschynen ende stellen die voor den coninck, welcke daer alsdan publickelyck dese voorgemelte bootschap den coninck souden aendienen, daerop dan den coninck alle synen adel verclaren soude, hoe dese 2 mannen van cappiteyn Moor gesonden waeren om te laten weten, dat hy wel begeerde met Bantam vrede te maecken, wat hun daervan dochte, ende off oock geraden vonden dat hy in vreedehandelinge met cappiteyn Moor quam. Hierop souden dan, soo Senepaty affirmeerde, by gemene toesemminghe de saecke in des Pangorans handen gestelt worden, ende ongetwijffelt een goede uytcomste op volgen. Geeft nu d'E. heer Generael den raet te bedencken wat men op dese voorverhaelde voorstellinge van Senepaty behoorde te doen, ende oft het geraden sy, datmen de saecke in deser voegen vervolge, dan off men die op een ander wyse behoorde in te stellen. Item off men dese handelinge dusverre gebracht sijnde, wie men dan committeren sal om tot Bantham aen lant te gaen, ende in wat manieren men den Pan-

goran Ratu tot een inleydinge van voorder handelinge sal doen aenspreecken.

Den raet de saecke wel overwoghen ende gedebatteert hebbende, vint in aller manieren geraden, datmen volgens de voorstellinge van Senepaty de begonnen handelinge behoorde te vervolgen, dewyle het schijnt dat Bantam flexibel geworden is, uyt vreese, *dat de Nederlanders met den Mattaram souden mogen een verbont tot ruyte van synen staet maecken, gelijck den geschooren Chinees, waervan hiervoren mentie gemaect is, oock genouch te kennen gegeven heeft, dat Bantam de beseyndinge van ambassade nae den Mattaram geweldich suspect sy, ende in vreese gebracht heeft, waerover selfs den middel voorwenden, om tot vreedehandelinge te comen, doch dat de saecke in sulcker voegen soecken te beleyden, dat voor alle de werelt uiterlijck schynen mocht, gelijck off van onser syden d'eerste aenspraecke gedaen wiert, daer nochtans uyt 't voorverhaelde anders bewesen can worden, soo 't van noode waer. Niet te min vint den raet goet, datmen den Pangoran Ratu hierin te gemoet come, ende den schijn van eere sal laten behouden, wanneer maer door dese middel de rest, ende 't principael van de saecke, tot ons voordeel gebracht can worden. Men is wel van opinie, dat die van Banham noch vlacker souden connen gebracht worden om selfs eerst publycquelyck hier te senden, maer 'tsoude mogelijck noch veel tijs van doen hebben, ende enige andere inconvenienten connen causeeren. Ondertussen souden onse Meesters vant benefittie, welcken door voorgemelte middel hoopen te voorderen, noch een langen tijt mogen versteeken blyven.*

Wat de bootschap belanght, die men de gesanten bevelen sal, acht den raet vooreerst genouch te wesen, ende niet voorder behoorde te tendeeren, als alleen den Pangoran Ratu te kennen te geven, hoe men verstaet, dat hy 't gouvernement nu selfs overgenomen heeft, off overnemen sal; dat de cappiteyn oversulcx wel genegen soude worden, d'ouwe vrientschap te renoveren ende in voorder onderhandelinghe van vrede te treden, soo den Pangoran Ratu daer mede toe genegen is, dat dan ymant van aensiengelieve naer Batavia te senden, om met cappiteyn Moor voorder te spreken, off dat den Pangoran selfs een middel voorwenden, in wat manieren met den anderen in voorder handelinge souden comen.

Tot welcken eynde een Nederlants coopman derwaerts gesonden sal worden, geassisteert met een Engelsen coopman, ende sullen op morgen met 't fregat *Solor*, neffens de 2 gemelte personen ende Jan Cong, haere reyse tot dien eynde naer Banham vervorderen.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.

RICHARD FURSLAND.

PIETER DE CARPENTIER.

THOMAS BROCKEDON.

JACQUES SPECX.

AUGUSTIJN SPAULDINGH.

Dinxdach, ady 8 November anno 1622, stilo novo. Nadat conform 't jongste arrest tot Bantham, by lichten dage, nae lant gesonden ware den Chinees, ende gerelacheerden Javaen, om den Pangoran te kennen te geven de genegentheyt van d'heer Generael tot accoort, ende om te vernemen, oft den Pangoran van gelijck genegen was, ende audientie verleenen soude, byaldien ymant van wegen sijn E. aen lant gesonden werde, ende dat geen van beyde de voorgemelte personen, noch ymant anders, van Bantam aen boort met beschey't ende antwoorde gekeert waeren, sijn hier op den 24^{en} der voorleden maent met het fregatt *Solor* van de reede van Bantam weder gekeert de 2 gecommitteerde coopliden wegen de Nederlantse ende d'Engelse Compagnie, mitsgaders den Chinees Jan Cong, sonder yets voorder aldaer verricht, oft ymant gesprocken te hebben. Dewyle dan op voorsz. beseyndinghe gene voorder onderhandelinge gevolcht is, maer dat oock selfs den Pangoran-Gouverneur sich t'cemeael geretireert heeft, even alsoff van alle syne voorgaende heymelijcke aenspraecke geene kennisse hadde, gelijck men naderhant by seeckeren geappoerteerden brieff van Intche Mouda, uyt Bantham aen Jan Cong geschreven ende door 2 overgecomen Chineesen hier gebracht, verstaen heeft, namentlijck hoe dat den Pangoran voorsz. gesonden Chinees voor hem geroopen ende gehoort hadde, maer hem geen gelooffhadde willen geven, omdat sonder aenschryven van den Generael gocommen was, sustineerende, soo den Generael hem gesonden had, ende tot vrede waer genegen geweest, hy soude van gelijcken wel een brieff medegegeven, off ymant van sijn volck nessens den Chinees gesonden hebben, soeckende door dese middel, gelijck geseyt is, sich van alle voorgaende secreete aenspraecke t'ontlasten ende terugge te trekken, latende niet te min eenige openinge ende hoope, byaldien men publijckelijck eerst aen hem sondt, dat hy gehoor geven ende in onderhandelinge treden soude.

Ende alsoo by de jongste resolutie genouchsaem blijkt, dat den Pangoran, om prangende redenen, door verscheyde geapposteerde personen, van langerhant d'heer Generael selfs eerst heeft doen aensoeken, ende syne genegentheyt tot accoort te kennen geven, maer dat hem 't hart te groot was om d'eerste te wesen, ende publijckelijck d'eerste aenspraecke te doen, pogende de saecke soo te bestieren dat van onser syde d'eerste aenspraecke publijcqelijck geschiede, om alsoo den uytterlijcken schijn van d'eere voor hem te behouden, ende des te advantagieuwer conditie te maecken, is hierover by den raet gedelibereert, wat tot bevoirderinge van beyder Compagnien dienst best gedaen sy, datmen vanhier publijcqelijck na Bantam senden, om den Pangoran te gemoeten, hem aen d'uyterlijcken schijn van d'eer te laten, ende in recompense van dien des te eer tot den handel te comen, dan off men de saecke noch behoorde te laten steecken ende den tijt soolang aen te sien totdat die van Bantam haer naerder openbaren.

De gecommitteerde van d' Engelse Compagnie sijn van advyse datmen, tot bevoirderinge ende acceleratie van den peperhandel, den Pangoran diende te gemoeten, ende datmen publijcquelyck eerst van hier na Bantam behoorde te senden. Die van de Nederlantse Compagnie sijn van 't selve gevoelen, mits dat dese besendinge niet en prejudiceere 't recht respect ende prerogatieve, welcke de Nederlantse Compagnie (wegen de besettinge van Batavia ende de reede van Bantam tot haeren last alleen gesupporteert) is competeerende. Is hierover met eenparige stemmen gearresteert, datmen van wedersyden eenige personen committeeren ende op morgen nacht met 't schip den *Witten Beer* naer Bantam senden sal, om d'eerste aenspraecke te gaen doen, ende te onderstaen wat met den Pangoran aldaer tot een begin van voorsz. onderhandelinghe sullen connen verrichten.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

JAN PIETERSZ. COEN.	RICHARD FURSLANT.
PIETER DE CARPENTIER.	THOMAS BROCKEDON.
JACQUES SPECX.	WILLEM SLETHWOLD.

Woensdach, ady 16 November anno 1622. Op heden den raet van diffentie binnen 't fort Batavia vergadert sijnde, is by de gecommitteerde van de Eerw. Engelse Compagnie voorgedragen, hoe haer volck in Jamby by den coninck ende syne orangkays schandelyck mishandelt ende geaffronteert waeren geweest, omdat den coopman Robbert Jansz. gedifficultereert hadde eenich volck van Andrigiri in handen van den coninck van Jamby over te leveren, welcke by die van de *Bye*, by forme van represaille, voor de riviere van Andre-giry aangehaelt waeren.

Item hoe de Jambineesen, door last van den coninck met gewelt in haer jacht de *Bye* overgecomen, 't volck van Andregiri daeruyt gehaelt ende 2 van hun volck daerenboven, naintenlyck den schipper van d' Engelse *Beer*, met noch een ander persoon, gedoot hadden. Item hoe den coninck van Jamby haeren coopman Robbert Jansz. mitsgaders de schipper van de *Bye* handen ende voeten binden, ende de cris op 't lijff hadde doen setten, seer weynich scheelende oft soude se van gelijcken hebben doen ombrengen, alleen op een simpel ende vals gerucht, datter 2 Jambineese orangkays int enteren van 't jacht souden gedoot sijn geweest, waerop de voorsz. gecommitteerde raet vraechiden, wat in dese saecke behoorde te doen, alsoo de procedures al te hart waren ende qualijck langer sonder disrespect van de natie geleden connen worden, gelijck mede, byaldien den coninck even hard ende onverdraechlijck met haer volck handelde ende de geledene overlast niet en reparereerde, invoegen dat sy gedrongen ende genootsaeckt wierden vandaer te vertrecken, ende dat dienvolgende resolveerden op te breecken, hoe het in desen gevallen

BATAVIA, 16 Nov. 1622.

in den peperhandel hebben souden, ende off de Nederlantse Compagnie daer alleen handelende niet soude willen verstaen om d' Engelse Compagnie in den peperhandel te laten perticipeeren, gelijck als voor desen op andere consideratien, by seecker resolutie in dato 19 November 1620, by den raet van diffentie gearresteert is geweest.

Die van de Nederlantse Compagnie waeren van advyse, ingevalle den coninck den overlast ende affronte reparerde, ofte tenminsten modereerde, oft niet wyder in onredelijckheyt tegen haer procedeerde, dat in desen conjuncture van tijt de gevouchlijckste middel wesen soude, de saecke aen te sien ende alsnoch te simuleeren, doch byaldien den coninck by syne harde procedures persisteerde, souden in sulcken gevalle geraden achten, dat geen voorder overlast verdragen, maer liever van Jamby vertreken, sonder nochtans vooreerst op die van Jamby revengie te soeken, maer te simuleeren, alsoo het d' een ende d' ander Compagnie in desen tijt, dat Bantam noch gesloten blijft, geensins passen soude, de peper van Jamby te moeten derven. Wat den peperhandel aengaet, d'E. heer Generael belooft ende segt de voorsz. gecommitteerde vastelijck toe, dat die gemeen sal blyven, al ist schoon sy van Jamby vertreken, ende dat sy alle den peper, welcke by de Nederlantse Compagnie alleen (na hun vertreck) aldaer opgecocht sal worden, egal sullen genieten, off sooveel min, als haer cappitael, in courante waeren oft contanten gefourniert sijnde, sal mogen toereycken, waerover by den raet met een parige stemmen gearresteert is, byaldien d' Engelsen na desen resolveeren van Jamby te vertreken, dat den handel by de Nederlanders voor beyden egael gedreven sal worden, noch min noch meer, ende in conformite als per bovengemelte resolutie in dato 19^{en} November 1620 by den raet van diffentie aengaende den handel in Jamby gearresteert was, ten tyde de Nederlanders in beraet stonden over seeckere geledene outragie ende affronte Jamby van van gelijcken te verlaten.

Int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent:

RICHARD FURSLAND.	JAN PIETERSZ. COEN.
THOMAS BROCKEDON.	PIETER DE CARPENTIER.
WILLEM SLETHWOLD.	JACQUES SPECX.

Vrydach ady 20 January anno 1623, stilo novo. De gecommitteerde raden van diffentie wegen d' Eerw. Engelse Compagnie ter vergaderinge van den voorsz. raet alhier gecompareert, ende by hun vertoont sijnde, hoe tot noch toe geen subsidie van scheepen, gelt, off andere middelen, uyt Engelant becomen hebbende, hun selven soo gants gedisprovideert ende onmachtich vinden, dat uyt de byhebbende middelen onmogelijck is naer de Molluquos, Amboyna, ende Banda alsulcken contanten ofte coopmanschappen connen senden, als

tot voldoeninge van de tollen ende incoop der speceryen voor hun contingent van 'tjaer 1624 toecomende van noode sy, waerover hun E. verclaerden wel gesint souden wesen, hun volck al te samen uyt de voorsz. quartieren te lichten ende herwaerts te ontbieden, omme hun E. heeren Meesters van de groote excessive oncosten sooveel mogelyck te onlasten, versoeckende der halven aen d' E. heer Generael hun E. de vrientschap te willen doen, dat van de restanten der goederen ende coopmanschappen, die hun E. in de voorsz. quartieren opderespective comptoiren overichende onvercochtsouden mogen aen de hant blyven, de dienstige by onse coopliden, naer de waerdye van contant, aldaer mochten overgenomen, inde reeckening van de jaerslasten gevalideert, ende de speceryen alhier uyt onse schepen pro rato van hun contingent ontfangen, alsmede hun volck met de invendible restanten in onse schepen herwaerts gebracht werden. Op alle 't welcke aen den E. heer Generael versochten hun E. ten besten van hun E. heeren Meesters te willen raden ende sooveel mogelyck t' accomodeeren, waerop den E. heer Generael de voorsz. E. gecommitteerde geantwoort ende toegesecht heeft, eerstelijck dat hun E. raden soude een man off twee op de principale plaetsen, ten minsten coste van hun E. heeren Meesters, te laten blyven, soo ten aensien van 't respect der Engelse natie in die quartieren, als oock, omdat subsidien uyt Engelant oft andere quartieren becomende, alles in voorigen staet (sonder nieuwe te doene costen) mogen continueeren ende hun huysingen ondertusschen behoorlijck onderhouden worden, voorts dat alsulcke restanten, als hun coopliden souden mogen aen de hant [hebben ende] onvercocht blyven, ende aldaer dienstich sijn, naer extimatie van contant, tot hun E. accommodatie, sooveel sonder prejuditie van de Eerw. Nederlantse Compagnie can geschieden, conform hun E. versoeck sullen aengenomen, ende uyt de generale masse der speceryen hun contingent alhier pro rato gelevert, alsmede hun volck, die hun E. soude mogen geraden vinden te ontbieden, met hunne goederen in onse schepen herwaerts gebracht werden, betalende daervooren alsulcke vrachten als naer maels in redenen sullen bevonden werden te behooren, 't welck de voorsz. gecommitteerde danckelijck accepteerten, seyden hun daernaer souden reguleeren,

Actum int fort Batavia, datum ut supra. Was onderteykent:

RICHARD FURSLAND.	JAN PIETERSZ. COEN.
THOMAS BROCKEDON.	PIETER DE CARPENTIER.
AUGUSTIJN SPALDING.	WILLEM JANSZ.
WILLEM SLETHWOLD.	JACQUES SPECX.

SENTENTIËN
(1613—1622)

SENTENTIËN

4 DEC. 1613—19 MAART 1622.

Alsoo¹⁾ den persoon van Dirck Reyniersz. opperstierman, Dirck Jansz., by nacht quartiermeester, Geert Jansz., bosschieter, ende Meus Simonsz., boschieter, haer seer misgrepene ende te buyten gegaen hebben, namentlijcken alsoo Dirck Reyniersz., opperstierman voorsz., op den 2^{en} deser savonts van den ondercoopman [ende] eenige andere officieren vermaent worde, dat hy het vier ende 't licht soude beneden doen uyt doen, want geen maniere noch reden was, dat het volck by avont ofte by nacht, droncken wesende, brandent licht by haer souden hebben, soo en heeft ditto stierman 't selvige niet willen doen, hoewel 'tselvige van sijn ampts wegen van sich selven behoorden gedaen te hebben. Daernaer van den schipper Cornelis Reynarts hierover gestraft wordende, heeft hy sijn onachtsaemheyt ende misdaet met hooge ende onredelijcken woorden, als nevens het scheepsvolck mede droncken wesende, tegen ditto schipper willen daffenderen.

Dirick Jansz., quartiermeester by nacht, ontrent een maent geleeden mette schuyte tot Bantam aen lant wesende, eenen Claes Geerts Jonckgrave, onder-timmerman met de vuyste hebbende geslagen, doordien veel woorden voerde ende niet en dede gelijck hy hem beval, heeft ditto Jonckgrave scheep commende een mes tegen hem getrocken, hetwelcke Dirick Jansz. siende heeft sijn mes mede getrocken, ende is Jonckgrave te keere gegaen, hem quetsende in sijnne wange, d'welcke ditto quartiermeester niet toe en stont, want behoorden ter contrarie den voorsz. Jonckgrave sijn mes met een ent houts ontweldicht [te] hebben, gelijck in diergelijcke gevallen een officier toestaet te doen.

Geert Jansz., bosschieter, over eenige dagen van Dirick Reyniersz., opperstierman, gecommandeert wesende, dat hy nevens anderen, doen het volck tot Jacatra het sandelhout over was nemende, sijn werck soude doen of stilswygen ofte te coy soude gaen, soo en heeft denselvigen voor ditto stierman, alhoewel aent werck gaend, niet en wilden swygen gelijck hem toestont te doen.

Meus Symonsz., bosschieter, den 2^{en} deser des avonts ofte snachts voor de combuys licht ende vier hebbende, soo is Mathijs Albertsz. Baelle by hem gecomen, commandeerende als last ende commiteringhe van den schipper hebbende, dathy het vier endelicht soude uytdoen, tot uyttinge het woordt doende; hierop heeft ditto Meus Simonsz. niet alleen ongehoorsaem geweest, maer Mathijs Albertsz. ter contrarie een slach aen de wange gegeven.

¹⁾ Sententiën 4 Dec. 1613—5 Deo. 1616: H. 267.

Allen 'twelcken saecken van quade consequentie sijn, die in schepen daer recht ende justicie geadministreert wordt niet getollereert, maer ten exemplē van andere behoorlijcken behooren gestraft te worden. Derhalven den eersamen Sr Jan Pietersz. Coen ende raeden hierover vergadert sijnde, gesien heb-bende de getuigenisse van de maelefacteurs, willenderecht doen, ende nochtans genaede voor rigeur van justicie prefererende, hebben gecondemneert ende condemneeren mits desen Dirck Reyniersz., opperstierman, in de boete van een halff maent gasie ten prooffte van de armen; Dirck Jansz., by nacht quartiermeester, eens van den rae gelaten te te werden, verbeurende twee maenden gagie; Geert Jansz. bosschieter, drymael van de ree gelaten te worden; Meus Simonsz., bosschieter, driemael van den rae te vallen ende van een quartiers volcx geleerst te worden, mits dat sy de heeren rechteren met blooten hoofden sullen van haer goet recht bedancken.

Aldus gedaen ende gesententieert by de raden voorsz. int schip *der Goes*, leggende voor Bantam, actum 4 December anno 1613. Ende was onder-teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, CORNELIS REYERSZ., NICOLAES PUYCK, JOR-DAEN USELINCX, HEYNDERICK JACOB SZ. HEVN, JACOB DE SCHOTT, JASPER JANSZ.

Alsoo de personen Jacob Boelen ende Jan Gout, bootsghesellen, varende opt schip *Gelderlant*, op 9^{en} October 1614 (alhier aen lant gecomen sijnde, om met vorderinge van den last van ditto schip neffens andere te wercken) hun hebben vervordert te gaen droncken drincken in een bordeel, alwaer Rutgher Thomasz., schipper opt schip de *Provintien* (enich van sijn volck soeckende) is ingecomen, denwelcken seer jurieuvelijcken door Jacob Boelen ende Jan Gout voorsz. is aengesprocken, waerop hy hun ghebiedende te swyghen ofte met een rottang op te willen slaen, is Jacob Boelen opgestaan, ende heeft eenen opsteecker tegen hem getrocken, ende Jan Gout synen maet van achter comende heeft den voorsz. Rutger Thomasz. met een vuyst in den rugghe gestooten, waerop ditto Rutgher hem eenen slach met de rottang gaff, ende is doorgegaen.

Jan Gout hem volgende heeft niet gelaten hem onderwegen noch seer te injurieeren, hem voor eenen bouger ende honsvottscheldende, tot by de poorte van de logie, alwaer hy hem toeriep, dat tegens hem wilde stoeten.

Alle 'twelck gecomen sijnde ter ooren van den heer president, heeft ghesonden Thymen Michielsz., ondercoopman, om de voorsz. Boelen ende Gout in de logie te doen comen, 'twelck Gout refuserende seyde tot dy versche reysen tegen ditto Thymen, naer de baes niet te willen gaen, ofte eer teghen hem te willen stoeten, ende is perforsē voortgedreven. De heer president hun gemoetende heeft hem noch ghevoordert Rutger Thomasz. (met ditto heer

gaende) by de mouwe te trekken, hem sacramentschen bouger noemende. Alle 'twelcke saecken van quade consequentie sijn, die in een plaatse daer recht ende justicie gadministreert [wordt], niet en behooren getollereert te worden, maer ten exemplre van andere behoorlijcken gestraft.

Derhalven den eersamen president Jan Pietersz. Coen ende raden hierover vergadert sijnde, gehoort hebbende de ghetuyghenis van de malefacteurs, willende recht doen, hebben gecondamneert, ende condamneeren mits desen Jacob Boelen, drye mael van de reede gheworpen, ende daernaer voor de mast van een quartier volcx geleerst te worden, voorts met een mes door de handt aen de mast gestelt te worden tot exemplre van andere.

Ende Jan Gout dryemaal van de reede gheworpen te worden, ende van het geheel scheepsvolck geleerst, voorts dat aldaer voor alleman sal verclare dat hy de injurien (tegen Rutger Thomasz. gesprocken) wederroeft, ende van denselven niet anders en weet, als eer ende deucht.

Aldus ghedaen in de logie tot Bantam, desen 28^{en} October 1614. Ende was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, SYMEN LAMBERTSZ. MAU, LAURENS BACK, A. RASIER.

Op 3^{en} Januari 1615 Lourens Back, coopinan van deesse logie, wesende in de Engelsche logie gegaen om van Fernando, Spaignaert (aldaer resideerende) te vernemen de waerheyt vant geene hy weet gepasseert soude sijn op ultimo December 1614, hebbende met eenen Ramada, coewachter ende slave van onse Nederlantsche logie ende Luycas Lemon, mede onse slave, geweest ten huyse van Francisco de Mora, slave voor dezen van onse voorsz. logie, welcken Fernando niet thuys vindende, heeft ditto Back gesprocken met monsieur Jardien, cappiteyn van de Engelse logie, denwelcken segt verstaen te hebben van ditto Fernando, alsdat hy alsdoen geweest soude sijn ter voorsz. plaatse met de voorsz. 2 personen, ende dat Luycas willende uytgaen, den voorsz. Ramada geimporteert heeft met hem te gaen, die by dranck wesende, naer eenich refus gesegt heeft: meyndy, dat ick vververt ben met U te gaen? neen ick, ende sijn t'samen uytgegaen. Eenigen tijt daernaer is Lucas wederomme gecomen sonder den voorsz. Ramada, naer welcken Fernando ende 't volck van den huyse waeren vragende; Luycas seyde van hem niet te weten, ende hem hadde achtergelaten, waerop Fernando soude gesecht hebben, 'tselve soo niet te verstaen, datmen by nacht synen maet soude verlaten, waerop Lucas enige corten tijt daernaer soude gesecht hebben: ick en weet niet hoe het met Ramada is, ende meyne hy geuest is, waernaer Fernando ende die van den huyse gaende sien, vonden denselven Ramada seer geuest liggende opt kerckhoff, waervan denselven nacht [is] gestorven, wesende soo droncken, dat niet en wist, wie het hem gedaen hadde. Voorts segt ditto

Jardien van Fernando gehoort te hebben, alsdat 's anderdaechs, naer den moort, denselven Lucas een andere cris hadde sien hebben, als den avont doent feyt geschiet is. Ende is deese verclaringe van Fernando aen monsieur Jardin geschiet in presentie van Thymen Michielsz., ondercoopman in de Nederlantsche logie, die affirmeert 't selve alsoo waerachtich te weesen.

Den 3 Januairy anno 1615 in Bantam, [is] geexamineert door last van den heer president Jan Pietersz. Coen (in presentie van Thymen Michielsz. ondercoopman) Francisco de Mora, slave geweest van onse logie, tegenwoordich gerelacheert uyt de isers in dewelcke gestelt is geworden, om verclaringhe te doen van seeckeren moort, op 31^e December lestleden gedaen aen den persoon van onse slave genaemt Ramada, wesende wachter van de coeyen toebehoorende deese logie, denwelcken verclaert alsdat op voorsz. tijt t's'avonts t'sijnnen huyse sijn geweest Fernando, Spaignaert, residerende in de Engelsche logie, Luycas Lemon ende Ramada voorsz., die geheel by dranck was, welcken Lucas (eenigen tijt daer geweest sijnde) heeft begeert wijn te gaen coopen, ende alsoo gereet was om te gaen heeft Ramada met hem willen hebben, die 't selve tot diversche reyse weygerde, seggende (alsoo dronken was) niet mede en conde gaen, waerop hem ten lesten by sijn cleet nam, seggende: comt ghy, ghy moet mede. Ende sijn soo t' samen uytgegaen. Een ure daernaer Lucas alleene wedercomende, is hem naer Ramada gevraecht, waerop antwoorden dat hy volchde, daer Fernando op soude gesecht hebben, vragende, wat manieren van doen het waren, datmen by nachte sijn geselschap soude verlaten ende dat het niet degelijck gedaen was, op welcke propoosten Luycas eenige tijt swygende, en siende, hy niet en quam, heeft gesegt: ick en weet niet wat seggen, my dunckt Ramada geuest is, waerop sy uytgegaen sijnde om hem te soeken, hebben hem gevonden opt kerckhoff met eenen steeck dwers door het lijff, waervan denselven nacht in de logie gestorven is. Noch segt ditto Francisco Lucas geseyt soude hebben, Ramada de quetsure op de brugge vant kerckhoff soude hebben gecregen, sonder te weten van wien, voorts, dat soo Luycas 't feyt niet gedaen heeft, dat niet can presumeeren wie 't selvige gedaen soude mogen hebben.

De heer president, geassisteert met sijnnen tegenwoordigen raet, gesien hebbende de 2 voorsz. informatien tegen Lucas Lemon genomen over den moort van Ramada, is goetgevonden ende met gemeyne voysen gearresteert, datmen ditto Lucas sal tortureren ende pynigen, welck datelijck geschiet is.

Ende verclaerde waerachtich te wesen, dat hy den voorsz. avont in compagnie van Ramada ende Fernando geweest was ten huyse van Francisco de Mora ende vandaer met Ramada is uytgegaen om wijn te coopen, ende dat int wederom comen, hy voor gaende ende Ramada achter, by de brugge vant Chinees kerckhoff comende, ditto Ramada heeft hooren roepen: Ick ben ge-

quest, ende dat voorts is gegaan ten huyse van Fransisco, ende aldaer sulcx heeft aengeseyt. Voorts dat hy den voorsz. Ramada niet heeft vermoort, noch geuest, ende geen wetenschap en heeft, wie het soude mogen gedaen hebben.

Aldus gedaen in de logie tot Bantam, adi 3 Januari 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS BACK, PIETER VAN DEN BROECKE, JAN PIETERSZ., A. RASIER.

Adi 5 Jannuario 1615. In Bantam, [is] geroopen door last van d'E. heer president Jan Pietersz. Coen, Francisco de Mora (slave geweest van dese logie, alhier sints den eersten stantis in de isers geseten hebbende), die gevraecht sijnde naer 't gene hy soude mogen weten van den moort gecommitteert aan den persoon van Ramada, slaeve van dese logie, heeft verclaert voorsz. Ramada geuest comende, soo hebbhe hem gevraecht wie sulcx gedaen hadde, dat Ramada daerop antwoorde in Moorse tael: Lucas [heeft] het my van achteren gedaen alsoo wy kyvende lanckx den wech waren gaende, maer ick bidde U en segt het niemant. Voorder gevraecht sijnde waerom hy sulcx int eerste niet en heeft geseyt, dewyle dengenen, die soo een moort verswijcht, daerinne oock culpabel is, soo antwoorde, dat gesocht heeft d' accusatie te schouwen, overmits den pacient daerom gebeden hadde.

Actum ut supra. Was onderteekent: LAURENS BACK, A. RASIER, TYMEN MICHIELSZ.

In Bantam adi 9 Januario 1615. Lucas Lemon van Francisco da Mora accuseert sijnde, alsdat door hem den dootslach aan den persoon van Ramada begaan is, is op heden (ter presentie van de ondergeschreven getuygen) van den heer president andermael geexamineert. Naer examinatie ende dreygelementen van nove torture, soo heeft voorsz. Lucas Lemon uyt eygen commotie ende vryen wille (noch ongebonden sijnde) verclaert ende beleeden, waerachtig te sijn, dat hy aan Ramada met synen cris van achteren eenen steeck gegeven heeft, daerop den doot gevolcht is, ende dat ter cause (seyt hy) seeckere questie ofte disputte, die met den anderen onderwegen (te weten, alsoo arraecq gehaelt hadden, ende weder naer het huys van voorsz. Francisco de Mora keerden) waeren hebbende, vermits van Ramada was heyssende twee ende een halff reaelen van achten, die hy hem schuldich was, ende niet wilde voldoen, maer hem delinquent daerover met synen stock geslaghen heeft, daerop (Godt betert) Ramada alsvoren wederom gesteeken heeft, ende alsnu Godt ende de justitie om vergiffenis is biddende. Aldus gedaen ende door Lucas voorsz. beleeden.

Actum ut supra. Was onderteckent: LAURENS BACK, A. RASIER, TYMEN MICHIELSZ.

Alsoo Lucas Lemon van St Tomé, alias Meliapor, dienaer van dese logie, sich seer groffelijken heest vergrepen, namentlijcken dat hy den lesten van December lestleden aan Ramada, mede dienaer, met synen chrisch van achteren eenen steeck gegeven heest, daervan ditto Ramada gestorven is, om sekere questie off dispuyte, die metten anderen onderwegen ontrent de brugge vant Chinees kerckhoff waren hebbende, alsoo ontrent 2 uyren in den nacht buyten de logie metten anderen arack gehaelt hadden, ende weder naer het huys van Francisco de Mora keerden. Ende sulcx geschiet ter cause Lemon van Ramada was eyschende twee ende een halve reael van achten, die hy schuldich was ende niet wilde voldoen, maer hem delinquent daer over met synen stock geslagen heest, daerop ditto Lemon volgens d'eygen confessie, voorsz. Ramada van achteren met synen krisch dwers doort lijff gesteeken heeft, hetwelcke een saecke van seer quade consequentie sijnde, die ter plaatse daermen recht ende justicie administreert nyet en behoort geleden, maer ten exemplre van andere gestraft te werden.

Soo ist, dat den president met synen presenten raet, de confessie van den delinquent gehoort hebbende, recht doende, voorsz. Lucas Lemon gecondemneert hebben, gelijck sy hem mits desen condamneren, dat hy metten swardre gestraft, ende door den hals geslagen sal worden, datter de doot naer volcht.

Aldus gedaen ende gesententieert ter vergaderinghe van d' voorsz. president, opt comptor ende logie te Bantam. Actum den 15 Jannuary, anno 1615.
 Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, WILLEM NOBLET, LAURENS BACK,
 JACOB BREECKVELT, STOFFEL DIRCXZ., OLFERT PIETERSZ., A. RASIER,
 THYΜEN MICHELSZ.

5.10.42

Alsoo Abraham Pietersz. Pos, onderstierman ende Willem de Kock, botte- lier, varende opt schip *Out-Zeelandt*, hem hebben vervoordert door last van Jacob Joosten Lodensteyn, schipper opt jacht den *Hacswint*, t'synen proffyte in Japan te vercoopen een stuck swert laecken, lanck negen ellen, voor welck laecken ditto Pos affirmeert, by eede, ontfangen te hebben 26 realen van achten, hetwelcke een saecke van quade consequentie sijnde, strydende directelijcken jegens de bevelen ende ordonnantien der Heeren bewinthebberen, op dit stuck gegeven, soo ist, dat d'heer president met synen presenten raet, recht doende, het voorsz. stuck laecken ten proffyte van de Generalite hebben geconfisqueert ende ditto Pos gecondemneert, het provenu van voorsz. laecken datelijck te namptiseeren, ende alsoo ditto Pos verclaert, 't gelt ondert volck opt schip varende uytgedaen heeft, wert geordonneert, de voorsz. persoonen 'tgelt contant sullen betaelen, ende by gebrecke vandien, opt scheepsboeck een yder op syne reekeninge daervan belast sal worden. Ende ten respecte de

voorsz. onderstierman Pos en de bottelier hun op de reyse van Japon wel hebben gequeten, soo wert de voorsz. Pos en de bottelier voor dese reys gratie in stede van recht gedaen, ende hun gepardonneret de voorsz. gecommitteerde faulite. Op alsulcken conditie, dat soo in diergeleijcke off andere saken misbruycken, dit met het toecomende affgedaen sal worden.

Aldus gedaen ende gesententieert ter vergaderinge van d' heer president, opt comptoir ende logie van Bantam, actum den 6^{en} Februari 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICQ BROUWER, LAURENS BACK, JAN JANSZ., my present A. RASIER.

Alsoo Willem Huygen Bolckvanger, bottelier, sich zeer groffelijck heeft vergrepen, ende te buyten gegaen, naumentlijcken tot Ihoor, na 't vertreck van Adriaen van der Dussen, hem heeft vervoordert van een Bappa Lanty gelt sonder wete van zijn coopman Gillebert Balty op te nemen ende daervooren gecocht een slavinne, die hy int huys van de Compagnie heeft gebracht, met de hoere houdende eenigen tijt charnele conversatie, ende schandelijck daermede levende, tot groote schande ende disreputatie van ons natie; hetwelcke saecken sijn van zeer quade consequentie, die ter plaatse daermen justicie administreert, nyet behooren geleden te worden, maer ter contrarie opt hoochste (anderen ten exemple) gestraft te worden. Soo ist dat d' heer president met synen presenten raet de confessie van den voorsz. delinquent gehoort hebbende, doende recht, nochtans prefererende genade voor regeur van justicie, voorsz. Willem Huygen hebben gecondejnneert, soo sy hem condemeeren mits desen, dat hy voortgaen voor bootgesel a f 9 ter maent in desen logie sal dienen, deporteren hem van zijn botteliersamt, onweerdich 'tselve te bedienen, met verbeurte van vier maenden gagie, ende sijn schult te betalen, welverstaende de actie tegen den delinquant vant overlopen na Mallacca in state wert gehouden, ende by desen nyet affgedaen, totter tijt daervan breeder informatie becomen.

Aldus gedaen ende gesententicert ter vergaderinge van d' heer president opt comptoor ende logie tot Bantam. Actum den 6^{en} Februari, anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICQ BROUWER, LAURENS BACK, JAN JANSZ., my present A. RASIER.

Alsoo Melchior van Baseroode, assistent, voor desen zich zeer groffelijken heeft vergrepen, soo in dronckenschap, twistmaeckerye, ende verleydinghe tot quaet van jongre personen, over welcken misdaet by sententie gecondemeert is geweest voor bootgesel na 't vaderlant met schip *Der Veer* over te gaen a f 9 ter maent, soo is d' executie op sijn versoek alsdoen in surseantie gehouden, ende provisionelijck weder voor assistent aengenomen, op

hope acte van beterschap soude bethoonen, maer alsoo den delinquant contrarie ende erger als voor desen sich aenstelt, soo met dronken drincken, twistmaeckerye, schelden van alle de personen hier van de logie, op sijn wacht geslapen, een bootgesel alhier van de logie gepersuadeert heeft valscht te tuygen, roepende men hem cracht en gewelt dede, ende in presentie van den heer president sijn hoet, krisch ende rottang ter aerden wierp, als heeft gebleecken. Hetwelcke saecken sijn van seer quade consequentie, die ter plaatse daer men recht doet, nyet behooren getollereert, maer rigoureuselijcken, ten exemple van anderen, gestraft te worden. Soo ist, dat d'heer president met synen presenten raet, recht doende, nochtans prefererende gratie voor rigeur van justicie, voorsz. Melchior van Baserode gecondemneert hebben, gelijck sy hem mits desen condamneren (ende na luyt van voorgaende sententie van sijn assistentsampt deporteren) naert vaderlant met d'eerste schepen voor bootgesel a f 9 ter maent te gaen; ende ten respecte op sijn wacht geslapen ende een bootgesel heeft gepersuadeert een valse verclaringe voor hem te doen, in de verbeurte van twee maenden gagie, Godt, de Justitie ende alle personen van de logie, die hy t' onrecht gescholden heeft, om vergiffenis biddende, met luyde en openbare bekentenis, dat hem recht, maer geen cracht noch gewelt geschiet, gelijck hy delinquant seyde datmen hem dede, ende [dat hy] op sijn wacht geslapen hadde.

Aldus gedaen ter vergaderinge van d'heer president opt comptoir ende logie tot Bantam. Actum de 6^{en} Februari anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICQ BROUWER, LAURENS BACK, JAN JANSZ., my present A. RASIERE.

Alsoo Heycke Harmansz., smit van de logie, sich voor desen meermaels heeft vergrepen 's nachts buyten de logie te blyven, dat soo gepasseert is, op hope en belofte 't selve nyet meer geschieden soude, ende ter contrarie hem weder op 2^{en} deser vervoordert heeft, sonder consent den geheelen nacht uyt te blyven ende dronken te drincken, etc., strydende direcktelijcken jegens d' ordonnantien der logie, een saecke van quade consequentie sijnde, die nyet behoort getollereert maer in plaatse daer men recht ende justitie administreert gestraft moet werden.

Soo ist dat de heer president met synen rade, recht doende, den voorsz. Heycke Harmansz., smit, hebbende gecondemneert, soo sy hem condamnen mits desen, in de verbeurte van een maent gagie, ten proffyte der Generale Compagnie.

Aldus gedaen opt comptoir ende logie tot Bantam, den 5 Martii anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS BACK, A. RASIERE, TWMEN MICHIELSZ.

Alsoo Salvador, slave van de logie, na eygen confessie, genomen hebbende van Loys a Becq een gouden rincxken met een gouden pendant, werdich omtrent vijff en een halve reael van achten, ende van Jan Manilla 2000 caxes, wordt mits desen gecondemneert daervooren te betaelen te weten: aen voorsz. Louys acht realen van achten, ende aen Jan Manilla vier duysent caxes, mits voordere mulctuele [ende] corporaele straffinge differerende tot andere off naerder gelijcke misbruyck.

Actum in Bantam, adi 24 Juny anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS BACK, ABRAHAM STERCK, A. RASIER.

61042 Alsoo Adriaen Pietersz. van Hoorn, voor bootsman uytgevaren met het jacht den *Hasewint*, ende vant schip *Out Zeelant* alhier in de logie tot *Jaccatra* gelaten, sich sooverre vergrepen heeft, volgens eygen confessie ende verclaringe van diverse getuygen, dat hem nyet alleene met scheltwoorden en dreygementen tegen den oppercoopman Jacob Breeckvelt geopposeert heeft, maer daerenboven dronken sijnde, alsoo hem gecommendeert wирde in de boeyen te gaen, een mes tegen denselven getrocken heeft, doende alsoo sijn best met steecken ende snyden tegen ditto Breeckvelt, dat apparent was denselven (strompelende gevallen wesende) omgebracht soud hebben, ten waere dat voorsz. Adriaen Pietersz. met een bamboes van eenen anderen ter eerden ware geslagen, gelijck mede, dat opentlijcken geseyt ende metterdaet bewesen heeft, dat nyet binnen de logie en wilde blyven, gelijck hem bevolen was. Sijnde op alsulcken conditie na voorsz. misdaet op hanttastinghe uyt de boeyen gelaten.

Hetwelcke seer groote moetwille ende een saecke van seer quade consequentie zijnde, welcke volgens den artyckels melding op het alderhoochste aenden lyve, ten exemplar van andere, behoorde gestraft te werden.

Soo ist nochtans, dat den heer president met zynen presenten raet, prefereerde gratie voor rigeur van justicie, voorsz. Adriaen Pietersz. gecondemneert hebben, ende mits desen condemncren, dat hy dry mael onder door den kiel vant schip gehaelt ende met een mes door sijn hant aenden mast genagelt sal worden en daerna geboy't binnen de logie van *Jaccatra* sal blyven, tottertijt hy met de scheepen naert vaderlant sal connen varen, verbeurende daerenboven dry maenden gagie.

Aldus gedaen ende gesententioerte int schip *Ceylon* leggende voor *Jaccatra* den 17 July anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, CLAES EGBERTSZ., PIETER PIETERSZ., 't marck van WILLEM ANTHEUNISZ., GERDT KARSEN, 't marck van GILLIS TOMASZ., A. RASIER.

Frederick Everts alias Visdrager, bootsman, varende opt jacht de *Hasewindt*, terwylen ditto jacht aen boort vant schip *Ceylon* was liggende, de wacht

op ditto schip hebbende, deselvige na depositie van getuyghen en eyghen confessie nyet waergenomen heeft, maer alsoo onachtsamelijcken in slaep gevallen is, dat door sijn brandende lont, die bijt mosquet was hebbende, de brant int schip geraect is, met perijckel, soo andere sulcx door Gods genade in tijts nyet gewaer geworden en waren, dat beyde de schepen (welck Godt altoos gelieve te verhoeden) verbrant soude hebben, hetwelcke een saecke sijnde die ter plaetsen daer men recht ende justitie is administrerende nyet getollereert, maer ten exemplre van andere wel rigoureuſelijcken behoort gestraft te werden, alsoo lijff en goet, naest Godes hulpe, aen de wacht is hangende.

Soo ist, dat de heer president ende presenten raet, prefererende nochtans gratie voor rigeur van justice, voorsz. Frederick Everts. gecondemneert hebben, gelijck hem mits desen sijn condennerende, dat hy drymael van de ree sal vallen ende met het natte gat voor de mast vant halve scheepsvolck van beyde deschepen geleerst sal werden, verbeurende daerenboven tweemaenden gagie.

Aldus gedaen ende gesententieert int schip *Seylon* den 17 July anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, CLAES EGBERTSZ., PIETER PIETERSZ., 't marck van WILLEM ANTEUNISZ., GERET KARSZ., 't marck van GILLIS TOMASZ., A. RASIER.

Alsoo Willem Hendricksz., constabelsmaet, uytgevaren met het schip *Seylon*, sich sooverde vergrepen heeft, volgens eygen confessie en verclaringhe van diverse getuygen, dat hy op den 16 Augusto savonts met een quartier volcx geheel droncken sijnde nyet alleene nevens d'andere (met de schuyt na boort varende) grooten moetwille bedreven heeft, maer sich als hooft in primo capite stellende, den schipper Claes Egberts., Pieter Pietersz., ondercoopman, ende beyde de quartiermeesters seer geinyurieert heeft, seggende daerenboven onder 'tscheepsvolck dat opt schip *Middelborch* sooveel vlees ende speck geschaft worde, alsse eten mochten, met drye mutskens arack daechs, ende meer, in oltro voorsz. Pieter Pietersz. dreygende met een mes door de ribben te stoeten, hetwelcke saecken van seer quade consequentie sijnde, die tot verachtinge der overicheyt, ongehoorsaemheydt ende myterye sijn strekende ende dienvolgende opt alderhoochste ten exemplre van andere behoorde gestraft te worden.

Soo ist nochtans dat d'heer president metsynen presenten raet, prefererende gratie voor rigeur van justicie, voorsz. Willem Hendricxs. gecondemneert hebben ende mits desen condemneeren, dat hy drymael onder door den kiel vant schip gehaelt ende vant halve scheepsvolck geleerst sal worden.

Aldus gedaen ende gesententieert int comptoir Bantam, adi 25 Augusti anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER,

ANDRIES SOURY, LAURENS BACK, HENDRICK BRUYSTENS, CORNELIS COMANS,
A. RASIER.

Alsoo Claes Egbertsz., schipper, ende Pieter Pietersz., ondercoopman, varenden op de schepe *Ceylon*, hun soo vergrepen hebben (in plaatse van den gemeenen scheepsvolcke met een goet exemplel wel voor te gaen) dat sy door eenige oude questie malcanderen gescholden ende daerenboven geslagen hebben, blijkende by verclaringhe van getuyghen, alsmede hare eygen confessie, ende vermits hierdoor groote swaricheyt soude hebben connen ontstaen, een saecke van quade consequentie ende jegens der artijckelbrieff strydende sijnde. Soo ist, dat d' heer president met synen presenten raet rechtdoende, de voorsz. Claes Egbertsz. ende Pieter Pietersz. gecondemneert hebben, soo sy mits desen condemneren, in de verbeurte elcx van een maent gagie, ten proffyte van den armen.

Aldus gedaen ende gesententieert int comptoir Bantam, den 25^{en} Augusto anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ABRAHAM VAN DEN BROECK, ANDRIES SOURY, LAURENS BACK, HENRICK BRUYSTENS, CORNELIS COMANS, A. RASIER.

Hendrick Hendricksz., uytgevaren met het schip den *Swarten Leeuw*, ende tegenwoordichlijck opt schip *Middelburch* varenden, en heeft sich niet alleen den 7^{en} deser droncken gedroncken, terwyle alle het ander volck int warck waren om ditto schip te verdubbelen, volgens eygen verclaringe, maer daerenboven alsoo hem den provost int werck wilden helpen, heeft denselven op de borst gestooten, ende sich mede nyet ontsien tegen den schipper vele hooge ende weerbarstighe redenen te gebruycken, seggende mede tegen het volck, datse d' officieren alteveel toegegeven hadden, met diverse andere myuytive redenen, die tot onwille ende ongehoersaemheytsijn streckende; het-welcke saecken siju van seer quade consequentie, die ter plaatse, daermen justicie administreert, nyet behooren getollereert, maer ten exemple van andere opt alderhoochste dienen gestraft. Soo ist nochtans dat d' heer president met synen presenten raet, gratie voor rigeur van justitie prefererende, den voorsz. Hendrick Hendricksz. gecondemneert hebben, soo sy hem mits desen condemneren, dat hy eenmael onder door den kiel vant schip *Ceylon* gehaelt, ende mettet natte gat voor de mast vant geheele scheepsvolck opt schip *Middelborch* geleerst sal worden.

Aldus gedaen int comptoir Bantam, adi 28 Augusto, anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENRICQ BROUWER, ABRAHAM VAN DEN BROUCK, ANDRIES SOURY, LAURENS BACK, A. RASIERE.

Alsoo Hendrick Jansz., cuyper opt schip *Middelborch*, na depositie van getuygen en eygen confessie, den 22^{en} July een mes getrocken heeft tegen ....¹⁾ Manges, bootsman, ter cause ditto Manges denselven voor schelm hadde ghescholden, omdat ditto cuyper hem verhindert heeft seker scheepsyser te verruylen, ende daerna van ginge[?], droncken sijnde, met een blooten sabel als een dol mensch langs het schip gelopen heeft, daeruyt groot ongeval soude connen spruyten.

Soo ist, dat d' heer president ende presenten raet, willende recht doen, ende ongeval voorcomen, maer nochtans genade voor rigeur van justitie prefererende, hebbende voorsz. Hendrick Jansz. gecondemneert en gesententieert, soo sy hem sententieren ende condamneren midts desen, dat hy sal drymael van de ree vallen, ende van een quartier volck opt schip *Middelborch* geleerst worden.

Aldus gedaen int comptoir Bantam, adi 28 Augusti 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ANDRIES SOURIE, LAURENS BACK, A. RASIER.

Cornelis Prins, soldaat, sich veroordert hebbende over eenige daegen by nachte tot twee reysen uyt ende in de logie over de pagger te climmen, volgens eygen confessie, hetwelcke saecken van seer quade consequentie sijnde, die (ter plaatse daermen justitie administreert) nyet hehooren geleden, maer ten exemplere van andere opt alderhoochste gestraft dienen.

Den heer president met synen presenten raet willende recht doen, nochtans gratie voor rigeur van justicie prefererende, hebben den voorsz. Cornelis Prins gecondemneert, soo sy hem condamneeren mits desen, dat hy sal drymael van de reede vallen ende vant geheele scheepsvolck opt schip den *Aeolus* geleerst worden.

Aldus gedaen int comptoir Bantam, den 7^{en} September anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICQ BROUWER, ANDRIES SOURY, LAURENS BACK, CORNELIS ADRIAENSZ., HENDRICK BRUYSTENS, PIETER CORNELISZ., A. RASIER.

Alsoo tusschen Willem Willemsz., quartiermeester, ende Gillis Thomasz., hoochbootsman, op den 4^{en} September droncken sijnde, sekere questie geresen is en malcanderen geslagen hebben, heeft voorsz. quartiermeester (alsoo door den schipper Claes Egbertsz. van den anderen gescheyden worden) sich tegen ditto schipper gestelt, daerover [hem tegen] Pieter Pietersz., ondercoopman gekeert, ende hem een vuystslach gegeven, henluyden scheldende voor hons-

¹⁾ Niet ingevuld.

votten, hetwelcke saecken van seer quade consequentie, die ter plaetse daer men justitie administreert nyet behooren geleden te worden ende opt hoochste gestraft dienen.

Soo ist nochtans dat d'heer president met synen presenten raet (ten respecte van goet comportement) gratie voor rigeur van justitie prefererende, hebben den voorsz. Willem Willemesz. gecondemneert, soo sy hem condemneeren, dat hy dryemaal van de ree sal vallen ende van 20 man opt schip *Seylon* geleerst te worden, verbeurende een maent gagie ten proffyte van den armen.

Aldus gedaen int comptoir in Bantam 1615 den 9 Septembris. Was onder-teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ANDRIES SOURIE, MARTEN REYERSZ., LAURENS BACK, CORNELIS ADRIAENSZ., A. RASIER. *g. 10. 92*

Bartolomeus van der Leeu, soldaat, op den 3^{en} deser voor de Engelse logic staende by twee bootsgesellen, varende opt schip de *Hope*, is Jan Crynen, schipper van ditto schip, daerby gecomen, doende voorsz. bootsgesellen in de prauw gaen, daertegen den delinquent hem scheen te willen stellen, seggende waerom zouden de maets nyet een nacht aen lant mogen blyven? ende meer andere redenen. Ende alsoo hy nyet swygen noch doorgaen wilde, heeft ditto schipper hem, by de mouw nemende, wechgestooten, waerover hy sijn geweer treckende wilde tegen den schipper vechten, blijckende by zyne eygen bekentenis, hetwelcke saecken van seer quade consequentie sijn, die ten exemplre van anderen, opt alderhoochste gestraft mochten worden.

De heer president met synen presenten raet, recht doende, maer genade voor rigeur van justitie prefererende, hebben voorsz. Bartolomeus van der Leeu gecondemneert en gesententieert, soo sy hem sententieeren en condemeeren mits deesen, dat hy dryemaal van de ree ende vant halffscheepsvolck opt schip *Middelborch* geleerst sal worden.

Aldus gedaen int comptoir Bantam, adi 9 September 1615. Was onder-teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICQ BROUWER, ADRIAEN SOURIE, MARTEN REVERSZ., LAURENS BACK, CORNELIS ADRIAENSZ., A. RASIER.

Alsoo Jan Gruyter, oppercoopman, uy'tgevaren opt schip *Hoorn*, ende nu eenigen tijt gevaren hebbende opt jacht den *Groenen Leeuw*, vergeten hebende syne voorige misdaet, daerover hy [door] den heere generael Both ende raet gestraft is, sich nu andermael sooverre vergrepen heeft (in plaatse van 't gemeen scheepsvolck in goede discipline te houden, en haer met een goet exempel voor te gaen) met droncken drincken en questien te moveren, den schipper Claes Waerboutsz. voor een bogger scheldende, met meer onbehoorlijcke daden als is gebleeken, daeruyt groote swaricheden tot schaede van de Generale Compagnie soude connen ontstaen, hetwelcke saecken van seer

quade consequentien sijn, die ter plaatse daermen recht doet, nyet moeten geleden, maer andere ten exemplel, gestraft dienen.

Soo ist, dat d'heer president met synen presenten raet den voorsz. Jan Gruyter gecondemneert hebben, soo sy hem mits desen condemneeren, dat hy hier sal blyven, ende naert vaderlant keeren, tot discretie van de heeren Mayores, verbeurende nyet te min drye maenden gagie; openbare verclaringhe doende, hy Claes Warboutsz. voor een eerlijck man is houdende ende nyet verifieren can, daervoor hem gescholden hadde.

Aldus gedaen en gesententieert int comptoir Bantam, den 16^{en} September anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ANDRIES SOURY, LAURENS BACK, WILLEM NOBLET, MARTEN REVERSZ., CLAES EGBERTSZ., CORNELIS ADRIAENSZ., A. RASIER.

Jan de Haen, bootgesel varende op 't schip *Rotterdam*, op den 9 deser savonts tot Jaccattra met de boot om arack te laden gevaren zijnde, heeft hy hem onder andere matroosen begeven tot drincken; den stuerman Stoffel Diricksz. Rem porrende, om na boort te varen, hielt sich off droncken waer, daerop voorsz. stuerman hem slaende, is metter haest opgesprongen en heeft hem weder geslagen, hetwelcke seer grooten moetwille tot verachtinghe der overicheyt ende ongehoorsaemheydt strekende is, een misdaet, die opt alderhoochste, anderen ten exemplel, gestraft moet worden.

Soo ist dat d'heer president ende synen presenten raet, recht doende, nochtans gratie voor rigeur van justitie willende prefereren, den voorsz. Jan de Haen gesententieert ende gecondemneert hebben, soo sy hem condemneeren en sentencieren mits desen, dat hy drymael van de ree sal vallen, ende vant geheele scheepsvolck opt schip *Rotterdam* met het natte gat voor de mast in een enckelde broeck geleerst sal worden.

Aldus gedaen int comptoir Bantam, adi 19 September 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICQ BROUWER, CORNELIS ADRIAENSZ., A. RASIER.

Alsoo Bouwen Corsz., bosschieter, uytgevaren met het schip den *Swarten Leeuw*, sich sooverre te buyten gegaen heeft, namentlijck sonder consent van den schipper naer lant te varen ende aldaer buyten de logie te blyven, droncken te drincken, in de boyen sittende, sijn beenen uyt de beugels te halen ende over de pagger uyt de logie by nachte te climmen, dat een seer stouten daet ende moetwille is, een saecke, die opt hoochste, andere ten exemplel, gestraft moet werden.

Den heer president ende presenten raet willende recht doen, nochtans gratie voor rigeur van justice prefererende, hebben den voorsz. Bouwen Corsz.

gecondemneert, gelijck sy hem condamneeren mits desen, dat hy dryemaal van de ree opt schip *Middelburch* sal vallen, ende aldaer van 60 man ende opt schip de *Hope* van 40 in een linnen broeckye geleerst sal werden.

Aldus gedaen int comptoir Bantam adi 21^{en} September 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ANDRIES SOURIE, LAURENS BACK, A. RASIER.

Obbe Fongers, bosschieter, geleden eenige weecken over zeeckere misdaet in de boyen geset, ende onder hantfastinge daeruyt gelaten, op hope hem beteren soude, nu andermael sich sooverde te buyten gaet, gestadich dronken wesende, als een onnut mensch voor sijn loon geen werck doende, hetwelcke strijt tegens des artijckels meldinge.

Dienvolgende den heer president en raet, recht doende, condamneeren mits desen, dat hy dryemaal van de ree valle ende van 40 man opt schip *Middelburch* in een enckelt linnen broeckye geleerst sal worden.

Aldus gedaen, opt comptoir Bantam, adi 21 September 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ANDRIES SOURIE, LAURENS BACK, A. RASIER.

Alsoo Christiaen Christiaensz., smit, varend op schip de *Sonne*, in plaatse van sijn werck neffens d'andere bootsgesellen (besich met kielhalen sijnde) te doen, sich sat gedroncken ende eenen heelen nacht tscheep de beest gespeelt heeft, soo met qualijc spreken etc., hen belet van den voortganck int werck sijnde, dat een saecke van seer quaden consequentie is, die nyet behoort geleden, maer gestraft dient.

Soo ist dat den heer president met zynen presenten raet den voorsz. Christiaen Christiaensz. gesententieert ende gecondemneert hebben, soo sy hem condamneren, dryemaal van de ree te vallen, ende van 40 man opt schip *Middelburch* in een linnen broeckje geleerst te worden.

Aldus gedaen opt comptoir ende logie tot Bantam, adi 21 September anno 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, HENDRICK BROUWER, ANDRIES SOURY, LAURENS BACK, A. RASIER.

Alsoo Eldert Eldertsz. de Jonge ende Jan le Mair, beyde als ondercooplieden in des Compagnies dienst gebruyckt sijnde, aan de Generale Compagnie veel ten achteren sijn, ende hunne reeckeninghe niet naer behooren en doen, veroorsaeckt door onachtsaemheydt ende desbauche, die, ander ten exemplel, opt hoochste behooren gestraft te worden, ende als gevangen gesloten naert vaderlant gesonden te worden.

Soo ist dat de heere president ende den presenten raet, doende recht, prefe-

rerende gratie voor rigeur van justitie, den voorsz. Eldert Eldertsz. de Jonge ende Jan le Mair gecondemneert hebben, ende condemneeren mits desen, met 't schip *Rotterdam* sonder gagie naert vaderlant te gaen omme aldaer hunne saecken by de Bewinthebberen te verantwoorden, off andersints hunne achterheyt te betalen.

12. /it 72 Aldus gedaen ende gesententieert in de logie tot Bantam, den 18 December 1615. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, WEMMER VAN BERCHEM.

Alsoo Thomas Pietersz. Bloock, van Wiggen, Engelsman, voor datum op het schip *Middelborch* gedient hebbende voor soldaet, ende over de moordadige conspiratie van 't selve schip, nadat hy gekielhaelt was, opt eylant Isla de Mayo voor een stuck schelms ende verrader aen lant is geset, denwelcken hem echter wederomme vervordert heeft andermael in dienst van de Compagnie voor soldaet opt schip *Der Veere*, dat Godt beware, te begeven, ende niettegenstaende sijnne vergaende missusien ende delicten, wederom hadde gesocht aen het voorsz. eylant Isla de Maye weech te loopen, waertoe hy hadde versocht, niet alleen binnen scheepsbort, maer oock tot *Middelborch* sijnde, noch andre vrome soldaten op te ruyen ende tot hem te crygen, alles volgens de attestatiën ende sijnne eygen belydenisse.

Soo ist dat na rype deliberatie, denselven Thomas Pietersz. hebben geordonneert, gelijck wy hem ordonneeren mits desen, met het schip *Mauritius*, dat metten eersten meynt te vertreken, naer het vaderlant te gaen, geboeyt, gelijck hy hier aen lant van het voorsz. schip *Der Veer* is gebracht, opdat hy volgens sijn comportement aldaer mach getracteert ende int patria daervan rapport gedaen worden.

Aldus gearesteert in de logie tot Bantam den 13^{eu} January 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, WEMMER VAN BARCHEM, WILLEM NOBLET, CORNELIS BUYSERO, JAN GRUYTER.

Alsoo Jacop Cornelisz. Aenlegger van *Vlissingen*, schiemansmaet geweest opt schip den *Engel*, ende vant selve alhier geboyt gebracht, hem sooverde buyten eere ende eet vergeeten heeft, dat hy niet alleen de bloote kennisse van die mordadige conspiratie, die sy meenden opt voorsz. schip int werck te stellen, heeft gehad, maer daerover diverse discoursen met den schieman (die als autheur aent eylant *Mauritius* is geëxecuteert), sonder 't selve, volgens syne eet, den scheepsraet off imant van de officieren aen te dienen, alles volgens sijnne eygen belydenisse.

Soo ist, dat alles wel overwogen hebbende, bevindende 't selve te wesen een saecke van seer quade consequentie, dewelcke opt hoochste diende gestraft, tot exemplel van andre, maer willende gratie prefereren, recht doende,

hebben denselven Jacop Cornelisz. Aenlegger gesententieert ende gecondemneert, gelijck wy hem sententieren ende condemneren mits desen, dryemaal onder des scheeps kiel doorgehaelt te worden, ende alle syne maentgelden tot date verbeurt.

Aldus gearresteert in de logie tot Bantam, den 13 January 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, WEMMER VAN BARCHEM, WILLEM NOBLET, CORNELIS BUYSERO, CLEMENT KERSSBOOM, JAN GRUYTER.

Alsoo Hendrick Harmansz., cuyper, uytgevaren met het schip den *Witten Leeuw*, hem nyctalleene tegens Christelijcke plicht, eer ende eet, seer groffelijcken misgrepen, maer oock seerqualijcken gecomporteert heeft, als namentlijcken, dat hy, int wederkeeren met een prauwe van Japara herwaerts Tserebon aengedaen zijnde, aldaer tot tweemael toe wechgelopen, by den coninck ende Mooren gegaen is, van meyninge zijnde aldaer te blyven, sich met bloot geweer wel stoutelijck tegen Albert Gillisz., overste van de prauwe, opposeerende, in sulcker voegen, dat aldaeroock gebleven soude hebben, ten ware den coninck van Tserebon hem wederom hadde doen leveren, gelijck mede, dat hy in de logie alhier, als voor desen op de schepen ende andere plaatzen, hem met droncken drincken, hoereeren ende ontuchtich leven seer groffelijcken misgrepen heeft, volgens verclaringe van getuygen, ende syne eygen confessie, hetwelcke saecken sijn van seer quade consequentien, die ter plaatzen daermen justitie administreert nyet behoorden geleden, maer opt hoochste, anderen ten exempele, gestraft dienen.

Soo ist, dat de E. heer president ende presenten raet, recht doende, nochtans gratie voor rigeur van justitie prefererende, hebben den voorsz. Hendrick Harmansz. gecondemneert, soo sy hem condemneren mits desen, dat hy driemaal gekielhaelt en van alle scheepsvolck geleerst sal worden, geboyt gaende, soo lange synen tijt duuren sal, off na 't vaderlant gesonden worden, niettemin betaelende soovele synenthalven aan den coninck van Tserebon geschonken is.

Aldus gedaen int comptoir Jaccatra, adi 27 April anno 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, EVERD DEYN, CORNELIS CORNELISZ., JAN WILLEMSZ., PIETER DIRCKSZ., HENDRICK CLAESZ., JAN GERTSZ.

Alsoo claelijcken gebleken is, dat Pieter Reyniersz., timmerman, uytgevaren met het schip *Nassouw* voor f 18 ter maent, syne ambt, noch devoir, door luyheyt nyet behoorlijck heeft willen doen, ofte, na hy verclaert, door een accident (welck voor desen int patria [heeft becomen]) nyet en heeft connen voldoen, hebbende meest alle den tijt van ontrent acht maenden, dat hier

geweest is, met lanterfanten onder pretext van sijn accident, soo in de coyen als andersints, gepasseert. Soo ist, dat sulcx by den raet geconsidereert sijnde, verclaert wort voorsz. Pieter Reyniersz. onwerdich alsulcken gagie te verdienen, hebben hem derhalven gestelt ende stellen hem mits desen op f 12 ter maent, mits dat gehouden blyven sall te doen ten dienste van de Compagnie alle 't geene ten uyttersten doen can, op pene dat by gebreke naerder gelet ende ten uyttersten na recht geprocedeert sal worden.

Aldus gedaen int comptoor Jaccatra, den 27 April 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, EVERT DEYN, CORNELIS CORNELISZ., JAN WILLEMSZ., ALBERT JELISZ., PIETER DIRCKSZ., HENDRICK CLAESZ., JAN GERTSZ.

Alsoo Cornelis Jacobsz. hoochbootsmansmaet van Purmerent, ende Pieter Jacobsz., bootsman van Lammerschagen, haer met droucken drincken ende moetwille niet alleene soo verde hebben vergrepen, dat hun tegen haere overicheytgestelt, maer deselve als den raet met diverse onbetamelijcke schelwoorden hebben gescholden, gelijck mede alsdat Pieter Jacobsz. voorsz. den hoochbootsmansmaet by 't hoofst ende baert gevatten oock geslagen heeft, ende dat Cornelis Jacobsz., boven diverse moetwillicheyt bedreven, hem tegen den opercoopman, schipper, ende raet met geweer gestelt heeft, nemende uyt de hut seeckere hassegayen, (nadat hem tevoren een poigniart ende mes affgenomen was) in plaatse dat na de hoeyen soude gaan omme na het schijnt meerder moetwille daermede te bedryven, volgens depositie van seeckere getuygen ende verclaringe van beyde de delinquenten; hetwelcke saecken van seer quade consequentie wesende, die niet gedoocht, maer ter exemplel van andren opt alderhochsten wel behoorde gestraft te worden. Soo ist nochtans, dat de heer president ende presenten, als scheepraet, regart nemende opt voorgaende goet comportement der delinquenten, willende gratie voor rigeur van justitie prefereren, voorsz. Cornelis Jacobsz. ende Pieter Jacobsz. gecondemneert hebben, ende mits desen condemneeren, elcke dryemaal van de ree te vallen ende vant halve scheepsvolck in een enckelde broeck voor de mast geleerst te woorden, verbeurende daerenboven een maent gagie.

4.11.48
Aldus gedaen ende gesententieert int schip den *Swarten Leeuw*, liggende tot Jaccatra, adi 18 Mayo 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, MARTEN VAN DER STRENGH, THEUNIS FLORISZ.

Alsoo claerlijcken gebleecken is, dat de personen Aert Pietersz. van den Bosch ende Harmen Pietersz. van Husom, beyde bootsgesellen varende opt schip *Enckhuysen*, haer grootelijcx hebben vergrepen, ende metten anderen tot Firando in Jappan wesende, te samen geconspireert ende besloten, by

den vyant over te loopen naer Nangesacque, omme aldaer by de Portugiesen tegen 't patria te dienen, waerover al eenige dagen van 't schip ende op den wech sijn geweest, ten waere door de weygeringe van de Japanse veerluyden, die haer niet wilden oversetten, al wech hadden geweest, alles blijckende by haer eygen confessien; ende alsoo dit is een sake van seer quade consequentie, die wel metter doot behoorde gestraft te worden, soo ist, dat d' E. heer president ende sijnen presenten raet, recht doende, nochtans preferrerende gratie in plaatse van rigeur van justitie, hebben de voorsz. delinquenten gecondemneert ende condemneeren mits deesen ider driemaal onder de scheepskiel te passeren ende van alle het scheepsvolck, met een strop om den hals, voor den grooten mast geleerst te worden, verbeurende alle hare maentgelden, van den tijt aff dat se het wechloopen int sin hebben gehadt, daerenboven 2 jaer op de fregat ofte galey te royen, ende sal Harmen Pietersz. van Husom dubbelt vergoeden hetgene uyt den hoochbootsmans kiste genomen heeft.

Aldus gedaen in de logie tot Jaccatra, adi 25 May 1616. Was onderteekent:
 JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, DIRCK ELLERTSZ. DE VRIES, JACOB HERMANSZ., THEUNIS FLORISZ., NICLAES CASENBROOTT, FLORIS HEERES, EVERARDT DEVNS, JAN PIETERSZ. HOYER, CLAES GEERITSZ.

Alsoo den persoon Jan Gerritsz. van Harlingen, bosschieter tot Bantam, een nacht sonder consent aen lant is gebleven ende hem begeven tot droncken drincken, de joncke laten vertrecken, alsmede den schipper met woorden seer qualijck beyegent, dat een saecke van seer quade consequentie is, die niet behoort geleden, maer andre ten exemplar opt hoochste gestraft dient. Den heer president ende den presenten rade, willende recht doen, nochtans prefererende gratie voor rigeur van justitie, hebben den voorsz. Jan Gerritsz. gecondemneert, gelijck sy hem condemneeren mits desen, dat hy 3 mael van de reede vant schip *Enckhuysen* sal vallen ende vant halve scheepsvolck geleerst worden.

Aldus gedaen in de logie tot Jacatra, adi 25^{en} May 1616. Was onderteekent:
 JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, DIRCK ALLERTSZ. VRIES, JACOB HERMANSZ., THEUNIS FLORISZ., NICOLAES CASENBROOTT, FLORIS HEERES, EVERARD DEVNS, JAN PIETERSZ. HOYER, CLAES GERRITSZ.

Alsoo op den 2^{en} January anno 1616 Kusnoky Itsiemon, overste van de Japponders met de joncke de *Fortuyne* herwaerts gecomen, na eygen verclaringe 's morgens vroech met den dage in een van de Japonse huysen binnen dese loogie, met een sabel van achteren dootgeslagen heeft Ceyemon, ge-commiteerde overste over de Japponders met het schip *Enckhuysen* herwaerts gecomen, soo denselven met eenige Japponders die noch in de coye

lagen, was discourerende ende toback dronck, ende dat sonder iemants weeten, op gepretendeerde toegeeygende autoriteyt van bevel, hem door den Gouverneur van Firande ende oppercoopman Jacop Specx over de Japponders gegeven, ende onder pretext dat voorgenoemde Ceyemon mede onder sijn gebiet sorterende ende hem ongehoorsaem is geweest, hebbende soo hy seyt, getracht hem Kusnoky te vercleenen ende sich selffs meester te maecken.

Soo ist dat by d'heer president Coen ende presenten raet (wesende een ieder kennelijck genoech den voorz. overledene sijn commissie niet geannuleert, maer expres in surceance, respect ende aensien gehouden was), hebbende alvorens den delinquent, als oock pertyen reden ende mede redenen van diverse attestatiën gehoort door de mondte van verscheyden Japanse tolcken, de misdaet verstaen wort te sijn een enorme moort ende dootslach, welcke na Goddelijke wet en politicque Christelijck recht, alsoock na Japanse costuyme selffs, ter plaatse daer men recht ende justitie is administreeerende, niet en behooren getolloreert, noch gepardonneert, maer ten exemplē van andre rigoreuselijck na artijckels vermelding dient gestraft te worden.

Derhalven den voorsz. heer president Coen ende presenten raet, alsvorens gelet hebbende, op 't gene daerop te letten stont, willende recht doen, voorsz. Kusnoky Itsiemon gecondemneert hebben, gelijck hem eenstemmich mits desen condemneren, metten swaerde gestraft te worden, datter de doot na volcht.

Aldus gedaen int comptoir Jaccatra, adi 3 Juny anno 1616. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, DIRCK ALLERTSZ. VRIES, EVERARD DEVNS, JAN PIETERSZ. HOVER, CLAES GERRITSZ. JOHAN DE BITTER, LAURENS FRIS, JAN JANSZ.

Alsoo de ondergeschreven personen, varende opt fregat *Jamby*, na examinatie elck in solidum, vrywillich bekent hebben, dat sy in de reviere van Jamby hun sooverde te buyten hebben gegaen van eenige parangs, hierna geschreven, in hare kisten gebercht te hebben, die sy van der Compagnie's cargasoenen uyt het ruym hadden genomen, sonder den schippers off andre sulcx aen te seggen, die 'tselve uyt haer kisten hebben gehaelt, als blijckt per attestatie, soo dat claerlijcken daeruyt blijckt als oneerlijcke luyden die ter quader trouwen hadden genomen, en diesselijck gestoolen, te weeten Jan Jansz. van Amsterdam, bootsman, uytgevaren met 't *Wapen van Amsterdam*, 53 stucx; Claes Jacobsz. van Groeningerlandt, uytgevaren met den *Rooden Leeuw* onder de vlagge van den commandeur Block Martsz., 20 stucx; Pieter Adriaensz. van der Gouw, uytgevaren op 't schip de *Mane* onder de vlagge voorsz., 19 stucx; dewelcke een saecke is van groten gewichte ende tendrende tot schaede, oneere ende laster van alle cloeck vromme bootsgesellen,

soo ist dat door d' heer president ende den presenten raet, op alles gelet hebende daerop te letten stondt, niettegenstaende sulcke schandelijcke missus-sien van sijnne Meesters goederen te steelen, wel metter doot behoorden (ende nock gebruyckelijck is) gestraft te worden, hebben op hoope van beternisse voor deese reyse gratie voor rigeur van justitie willen prefereeren, ende recht doende, de voorsz. personen gecondemneert, gelijck sy hen condemneren mits desen dryemaal van de reede te vallen, ende met 30 slagen in een enckelt linnen broeck voor de mast van 't fregatsvolck geleerst te worden, verbeu-rende elck een maent gasie.

Actum in Bantam, adi 13 July 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ.
COEN, CORNELIS BUYSERO, CRIJN VAN RAEMBORCH, ABRAHAM STERCQ, AL-BERT JELISZ.

Alsoo Hendrick Elyas, bootgesel op de schaloupe *Cleen Hollandia*, op den 14 deser hem sooverde verstout heeft van hem tegen den schipper te oppo-seren, so men het mersseyl innemen soude, treckende sijn mes, dreygende den voorsz. schipper daermede te doorstooten, als van gelijcken op de reede van Loehoe mede met een mes tegen anderen heeft gevochten, daerover hy op hanttastinge is losgelaten, alles volgens sijn eygen bekentenis, soo ist, dat de heer president ende presenten raet, daerop gelett sijnde, vinden 'tselve een stuck van grooten consequentie te wesen, als streckende ende tenderende tot verachtering van de voyagien, dootslagen, ende 't vercleenen van d'autoriteyt van sijnne wettelyke overicheyt, hebben derhalven den voorn. Hen-drick Elias gecondemneert, gelijck sy hem condemneren mits desen, dryemaal onder scheepskiel deurgehaelt ende dan in een enckele linnen broeck met 50 slagen voor de mast geleerst te worden, anderen tot exempel.

Voorder alsoo Willem Barentsz., hoochbootsmans, varend op de schaloupe *Cleen Hollandia*, by den schipper gecommandeert sijnde, op den 26 Augusto voor Succadana 't ruym schoon te maecken, 't selve niet gedaen, maer ter contrarien tappende eenige kannen arack int ruym, heeft aldaer met de maets gaen sitten drincken, daerover den schipper hem hiet in de boeyen gaen, dan weygerde 't selve, seggende dat hy er niet en wilde in gaen, d' welck by d' heer president ende presenten raet overwogen sijnde, vinden 't selve een saecke te wesen van quaden consequentie, als sijnde een officier, die andre behoorde daerover te straffen, selffs daertoe gaet debaucherend verleyden, hebben derhalven den voorn. Willem Barentsz. gecondemneert, gelijck sy hem condemneren mits desen, 3 mael van de reede te vallen ende met 25 slagen in een enckele linnen broeck voor de mast geleerst te worden.

Guillame Anthonisz., schipper op de schaloup *Cleen Hollandia*, wert by d'heer president ende raet gecondemneert in een maent gagie, ter oorsaecke

tot Jaccatra eenich arack heeft gecocht, ende tot Loehoe onder de soldaten denselven heeft gegeven.

Aldus gedaen den 21^{en} September anno 1616, in Bantam. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, CORNELIS COMANS, LAMBERT HADAM, HENDRICK DE JONGE, CRIJN VAN RAEMBORCH.

Alsoo Abraham Pietersz. Pos, out ontrent 42 jaren, schipper op de *Nep-tunis*, goetwillich bekent heeft, dat hy op den 31 December lastleden ontrent Lucipara een joncke heeft aengehaelt ende daeruyt genomen den schipper ende eenige goederen, die hy aen sijn boort dede brengen, ende 's anderdaechs den schipper, die seyde van Mallacca quamen ende [tot] Japara t' huys hoorde, weder aen boort dede setten, ende niettegenstaende geene merckteecken off gelijckenisse van Portugiese ofte andere vyanden goederen en sach, 't selve goet ende cleeden evenwel voor de mast dede uytdeelen, genietende daer mede sijn deel aff, alles sonder eenige last offste commissie daertoe gehadt te hebben. Daerenboven, noch tot Bantam comende, 't selve niemant ter werelt en heeft aengedient, maer 't selve fraudeleuselijck verswegen ende verborgen voor sijnne overicheyt. D'welck een saecke is, niet alleen strekende tot groote verachtinge van onse natie, maer daerenboven lichtelijcken soude connen gebeuren uyt sulcken proceduyren, dat degene, op de comptoiren liggende, daerdoor van haer leven ende de Compagnie van haere goederen soude berroost worden, waeruyt dat licht dan soude volgen (een comptoir gelijck Japara sijnde) een generael gebreck, dat soude veroorsaecken een groote disorder ende in fijn de geheele ruyne van den stant der Compagnie's saecken alhier, waerover bevinden 't selve niet alleen en behoort pecunaire ende met deportementen, maer opt alderhoochste aen den lyve, als een zecrover toestaet, rigoreuselijck gestraft te worden. [In consideratie] genomen hebbende 't heerlijcke ende mannelijcke feyt, 't gene voorleden jaer 't selve schip ende volck voor Mallacca heeft uytgerecht, waerdat hy alsdoen als stierman de tweede plaetsche heeft waergenomen, hebben hem in recompensie ende vergeldinge vant 't selve (opdat andere mogen sien de goede diensten niet en worden vergeten, maer echter geloont) van de voorsz. peenen uyt louter genade gerelaaxeert, gequitteert, ende gepardonneret, alleenlijck tot betalinge van tgene de Compagnie, ter oorsaecke van die genomen goederen moet werden uytgekeert, uyt te reycken ses maenden gagie.

Aldus gedaen, adi 24 September anno 1616, in Bantam. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, CORNELIS COMANS, LAMBERT HADAM, CRIJN VAN RAEMBURCH, HENDRICK DE JONGE.

Alsoo Jacop Jansz. van Enckhuysen, nu stierman op den *Neptunes* ende alsdoen varende op de schaloupe *Cleen Enckhuysen*, goetwillich bekent heeft, dat hy op 31 December lestleden ontrent Lucepar een boort van een joncke met de schuyt ende noch 4 man is gevaren, daeruyt nemende den stierman ende eenige packen cleden, die hy aen boort van [de] schaloupe *Enckhuysen* brocht, ende int overgeven van 't goet, dat in de cayuyte wiert gedragen, een Chiamse kistien heymelijck steelgewijs, sonder imants weeten, soo hy meende, in sijn hutte gedragen heeft, ende alevenwel 's anderden daechs sijn part vant goet dat voor de mast wiert gedeelt heeft genooten, sonder vant voorsz. kistien iets te vermanen, [seggende] de quantiteyt van de stucx [te sijn] vergeeten, maer wel te weeten, ontrent de 80 realen daervan gemaeckt heeft. D'welcke een saecke van seer dangereuse consequentien sijnde, als hy een stierman, den 2^{en} persoon presenterende, om 't recht te helpen maynteneren, 't selffs gaet breecken int beroven van vrienden haere goederen ende welvaren, sonder dat het hem van iemanden gelast is, off dat eenige merckteekenen van Portugyse off andre vyanden daerin gevonden off gesien te hebben, maer wel ter contrarie geweeten heeft die joncke van Japara was. Uut welcke proceduyren niet alleen de personen ende goederen van de Compagnie in die plaatse last en lyden ende sware riseco loopen, maer (een comptoir gelijck Japara) wel lichtelijck alle saecken in disordre tot totale ruyne van de Compagnie's saecken in dese quartieren soude brengen, waerop by d'heer president ende raet gelet sijnde, bevinden 't selve wel behoorde als seerooveryen opt hoochste aen den lyve gestraft te worden. Doch willende gratie voor rigeur prefereren, nochtans recht doende, hebben den voorn. Jacob Jansz. gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits desen, te verbeuren ten proffsyte van de Compagnie 24 maenden gagie, hem deporterende van sijn ampt ende digniteyt, om als een bootgesel na huys te varen.

Aldus gedaen, adi, 24 September, anno 1616 in Bantam. Was onderteekent:
 JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGHEN, CORNELIS BUYSERO, CORNELIS COMANS, LAMBERT HADAM, CRIJN VAN RAEMBURCH, HENDRICK DE JONGE.

Alsoo Reyno Lemesz. van Angem in Vriesland,oudt omtrent 21 jaeren, varende opt schip *Groot Hoorn*, hem sooverde verloopen heeft int begaen van navolgende dieveryen: eerst uyt de kiste van Cornelis van der Plaet 2 $\frac{1}{4}$ reael, van Adriaen Keutricx, dies kiste hy open heeft gebroocken, 2 reaelen, ende uyt de kiste van Jan Holstiner 88 reaelen, die hy, na eenige dagen by hem gehadt te hebben, door een poort over boort heeft geworpen, oock uyt de mouwe van een zwarte vrouwe binnen scheepsboort gesneden heeft 1 $\frac{1}{2}$ stuck van achten, alles volgens sijnne eygen bekentenis, d'welck een saecke is, [die] daer men recht administreert niet en moet off en mach getollereert,

alsoo alle vrome personen daerdoor in achterdencken worden gebracht.

Soo ist, dat d'heer president ende raet den voornoemden Reyno Lymesz. gecondemneert hebben, gelijck hem condemneeren mits desen, met een strop om sijn hals gegeeselt ende daerna gebrantmerkt te worden, voorts gebannen alle sijn leven op de galleye off fregatten te roeyen, andren ten exemplē.

Alsoo Fayke Baukes, bootsman opt schip *Hoorn*, hem sooverde vergrepen heeft, aldat hy eenen Jan Henricsz. met een bijl heeft geslagen, dat hy ter aerden viel, daerover in de boeyen wiert gestelt, ende daerna 't slot aff breeckende achter tegen den schipper hem opposerende, van niet te willen weder in de boeyen gaen, alles saecken sijnde van muyterye, daeruyt wel groote disordre ende dootslagen soude volgen, want het niet by sijnne wijs heyt en quamp juyst met 't plomp van den bijl raepte, alsoo bekent 't selve in dronckenschap sonder wetenschap heeft gedaen, alles volgens sijnne belydenisse, dewelcke [een saecke is die] daer men recht administreert niet en mach getollooreert oft ongestraft gelaten worden.

Soo ist, dat de heer president ende raet den voornoemde Faycke Baukens hebben gecondemneert, gelijck sy hem condemneeren mits desen, dryemaal gekielhaelt, met 50 slagen in een enckel linnen broeck geleerst, ende met 't mes door sijn handt aan den mast gestelt te worden, andren tot exemplē.

Alsoo Pieter Jansz. van Edam, bootsman, varende opt schip *Groot Hoorn*, hem sooverde verloopen heeft, nu lest in Japara sijnde, van hem tegen sijnne oppercoopman, die hem in de logie wilde doen gaen, geopposeert te hebben, comende hem tegen met een mes in de handt, roepende: oraing sappa, seggende voorder: ha! ick durff u wel tegemoet comen, ick en sal voor u, noch voor niemant wijcken, en in de logie te gaen, dat hy niet en wilde doen, soo dat hem met gewelt daertoe mosten constringeren, d'welck een saecke van swaren dangereuse consequentien is, die opt alderhoochste, daer men recht administreert, behoort gestraft te worden, soo ist, dat de heer president ende raet den voornoemden Pieter Jansz. [hebben] gecondemneert, gelijck sy hem condemneeren mits desen, dryemaal gekiel, met 50 slagen in een enckelt linnen broeck voor de mast geleerst, ende met 't mes door de handt aan den mast gestelt te worden, anderen ten exemplē.

6/11/2 Aldus gedaen in de logie tot Bantam adi 24 September 1616. Was onder-teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, CORNELIS COMANS, LAMBERT HADAMS, CRIJN VAN RAEMBORCH, HENDRICK DE JONGE.

Alsoo Oege Wilkens van Sneek, bootsman varende op 't jacht de *Sterre*, volgens sijnne eygen bekentenissem hem sooverde verloopen heeft, van Marten

Abbrams, cock op 't selve jacht, met een mes in de rugge gesneden heeft, 't welcken een saecke is [die] daer men recht administreert niet en mach getolereert, maer ten hoochsten gestraft [dient te] worden, soo ist dat d' heer president ende raet, aensiende sijnne laminicheyt, prefererende gratie voor rigeur, nochtans recht doende, denselven hebben gecondemneert, gelijck hem condemneren mits desen, eens gekielt ende met 50 slagen in een enckelde linnen broeck voor de mast geleerst te worden, anderen tot exemplē.

Alsoo Meynert Jansz., bosschieter opt jacht den *Arent*, hem sooverde vergrepen heeft, volgens sijnne bekentenis, dat by eenige dagen geleden opt voorsz. jacht 's nachts een groot rumoer heeft gemaect als een dol mensche, ende daermede noch niet te vreden sijnde, omlage is geloopen, nemende een sabel ende daermede rontspringende, sonder aensien van personen, waerover om hem die te ontweldigen den bottelier in sijn voet is geuest geworden, alsoock hy van tevooren 't mes tegen eenen heeft getrocken, daer hy mede had sitten speelen, alles saecken van quade consequentie, daeruit lichtelijck groote dootslagen ende disordren souden volgen, daeromme daer men recht administreert niet en behoorde noch en mach getoloreert off verdragen worden, soo ist, dat d' heer president ende raet den voorsz. Meynert Jansz. hebben gecondemneert, gelijck sy hem condemneren mits desen, dryemaal gekielt, met 60 slagen in een enckele linne broeck voor de mast geleerst, ende met 't mes door de handt aan de mast gestelt te worden, andren tot exemplē.

Aldus gedaen in de logie tot Bantam, adi, 24 September 1616. Was onder-teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, CORNELIS COMANS, LAMBERT HADAMS, CRIJN VAN RAEMBURCHI, HENDRICK DE JONGE.

Alsoo Kees Trommel, bootsman, varend opt schip *Nieu Seelant*, hem sooverde (eer ende eet vergeten) verloopen heeft van hem tegen de justitie te opposeren, treckende den provoost den stock, die de justitie van wienswegen hy die voert, is beteekenende, uyt de handt, waermede noch niet tevreden sijnde, maer stellende hem tegen den schipper, niet willende in de boyen gaen, hem scheldende voor een muylmaecker, met meer andere namen, streckende tot tumulte ende oproericheydt vant geheele scheepsvolck, een saecke van seer quade consequentien daerdoor dickwils de goede bootsgessellen verde buyten hare meyningint net, door oproericheydt ende tumulten, door onbedachtsaemheydt gebracht souden connen worden. Waeromme dese saecke daer recht gadministreert wort, niet en can getoloreert off verschoont worden, temeer [tot] andren tyden in gelijcken delicten is vervallen, daerover straeff heeft genooten.

Soo ist, dat d'heer president ende raet den voornoemden Kees Trommel hebben gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits desen, dryemaels gekielt ende met 80 slagen voor de mast in een enckelde linnen broeck geleerst te worden, ende voorts ter discretie met een block aen [sijn] been in de logie off scheep dienst te doen, anderen ten exemplen.

Aldus gedaen ende gesententieert, desen 24 September 1616, in de logie tot Bantam. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, CORNELIS COMANS, LAMBERT HADAMS, CRIJN VAN RAEMBURCH, HENRICK DE JONGE.

Alsoo Arent Pietersz. van Medenblick, capiteyn des armes, uytgevaren met 't schip *Banda*,oudt omtrent 28 jaren, hem sooverde verloopen heeft van in de logie tot *Jaccatra* sijn geweer tegen denegeen, die van de overicheyt gecommendeert was hem door zijnne moetwillicheyt in de boeyen te stellen, te trekken, hem met gewelt daertegen te setten, ende noch daerenboven uyt 's heeren slooten gebroocken is, ende uytte logie geloopen ende na boort geswommen, d' welck een saecke is van seer dangereuse consequentien, die opt alderhoochste diende gestraft te worden, als strekende tot vilipendie van d' authoriteyt der justitie, ende bedienders derselver.

Soo ist, dat d'heer president ende raet denselven Arent Pietersz. hebben gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits deesen, drymael onder scheepskiel doorgehaelt te worden, ende in een enckel linnen broeck met 50 slagen voor de mast geleerst te worden, anderen tot exempel.

Alsoo Clement Willemsz. van *Uyttrecht*, uytgevaren met d' *Sonne*, oudt ontrent 34 jaren, hem soo verde verloopen ende te buyten gegaen heeft op 't schip *Nieu Zeelant* van eenen genaempt Pieter Dircksz. van Ossanen met sijn mes een sneede over de kake, seer dangereus in den hals te geven, volgens de attestatie daervan beleyt, d' welck een saecke is, die niet en mach getollooreert, veelmin ongestraft gelaten worden ter plaatse daermen recht is administrerende, soo ist dat d' heer president ende raet, prefererende gratie voor rigeur van justitie, nochtans recht doende, denselven Clement Willemsz. hebben gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits deesen, 3 mael van de reede te vallen, in een enckel linnen broeck met 40 slaghen gelerst te worden, ende dan met 't mes door de handt aen den mast genagelt te worden.

In Bantam, adi 22 October anno 1616. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBARGHEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, LAMBERT HADAM, J. CHRISTIAEN SZ. GRIJP.

Alsoo Kees Trommel, van Rotterdam, uytgevaren met 't schip *Rotterdam*, oudt ontrent 26 jaren, over eenige dagen gesententieert sijnde, over sijn bedreven delictie aen een block ses maenden in de logie te dienen, ende hem nu

weder vervordert heeft, uyt des heeren slooten ende isers te breecken, ende des nachts over de pagger te klimmen, daeruyt te bespeuren niet goets in de sinne en hadde, 't welck een saecke sijnde van seer periculose ende dange-reuse consequentien, strekende tot verachtinge van de justitie ende sijnne overicheyt, soo ist, dat d' heer president ende raet deselven Kees Trommel hebben gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits desen, een geheel jaer op de fregatten of anders in Banda off elders te roeyen.

Alsoo Pieter Dirckxz. van Ossanen, uytgevaren met den *Rooden Leeuw*, oudt ontrent 25 jaren, hem nu geleden eenige dagen vervordert heeft uyt de boyen te breecken, ende des nachts over de pagger te climmen, soeckende in alle manieren wech te comen, d' welck een saecke is, die wel behoorde aen den lyve gestraft te worden, als tenderende ende strekende tot vilipendie van de justitie ende 's heeren geboden, soo ist, dat d' heer president ende raet denselven Pieter Dircx van Ossanen (alsoo hy voor desen meer in sware delicten is vervallen geweest) hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits deesen, ses maenden op de fregatten te roeyen in Banda, off daer den noot soude mogen verheysschen.

In Bantam, adi 22 Octobris anno 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, LAMBERT HADAMS, J. CHRISTIAENSZ. GRIJP.

Alsoo Gerret de Grebber van Parsijn, sargiant opt schip de *Trouw*, hem sooverre buyten eere ende eet vergrepen [heeft], dat op 25 October opt schip *Nieuw Zeelant*, leggende voor Bantam, vervordert heeft overstallich dronken te drincken ende daerenboven eenige cleeden te steelen, volgens d' attestatie van verscheyden personen daervan beleyt, ende daerenboven tot Jaccatra comende, andermael heeft vergrepen ende moetwilicheyt te stellen in den huyse van den Sabandaer, met smyten, stooten, ende slaen op de Javanen, sonder reden off fondament, 't welck een saecke sijnde van seer quade consequentie, die ter plaetsen daer men justitie administreert niet en behoort geleeden, noch getolloerdeert te worden, maer anderen ten exempl, op 't hoochste gestraft te worden.

Soo ist, dat d' heer president ende sijnnen presenten raet, recht doende, nochtans prefererende gratie voor rigeur van justitie, denselven Gerret de Grebber hebben gedepoerteert, gelijck hem deporteren mits desen van sijn officie, ende voortaan voor slecht soldaet a/f 9 ter maent te dienen.

In Jaccatra, adi 13 November anno 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, PIETER DE CARPENTIER.

Alsoo Arent Jansz., van Utrecht, out ontrent 30 jaren, geboren binnen Utrecht, uytgevaren voor bosschieter op den schepe *Westvrieslant* van

BANTAM, 19 NOV. 1616..

Hoorn, hem sooverde verloopen heeft, eer ende eet vergetende ende achter rugge stellende, van by sijn selven vorgenomen ende daerna getracht ende met alle mogelijcke persuatierende middelen gesocht heeft, andere personen mede daertoe te brengen, omme hetselve schip te helpen affloopen, ende daermede door te gaen, gevende dese sijnnen aenslach eerst aan Dirck Dircx van Emden, Jochum Jansz. van Hamborch, Andries Benichuyzen van Bruynswijck ende Cornelis Jansz. Mull, elck in solidum te kennen, hun persuaderende ende voor oogen stellende de facijlheyt omme 't selve t' effectueren ende de groote middelen, die daerby souden reckouvreren, hun vermanende noch eenige andre daertoe aen te spreecken, gelijck hy selffs daerna noch tot het selve verraet mede verleyt heeft Thijs Claesz. van Hamburch, Abraham Jansz. van Medenblick, Huybrecht Juriaen van Duynckerke, Sivert Jansz. van Munnekendam, Isbrant Matheusz. van Dort, Sander Sandersz. van Asselor, Gerrit Herrixz. van Schermerhoorn, David Raphoen van Londen, ende voorts alle d' andre resterende, nadat door sijnnen last van andre daertoe gesprocken waren. Deselven heeft hun tot dit boose feyt geencourageert ende gesterckt, hunlieden al t' samen doende teecken op een cedulaar hy hem bovenaen als hoofd ende cappitein van dit schelmachtich ende moordadich spektakel heeft doen teecken, voorgenomen hebbende 't selve op 18 September int werck te stellen, als wanneer hy met sijn dry vorgenoeinen hadden, de cayuyt te overweldigen ende de overheyt te vermoorden off overboort te worpen, hebbende voorts al hun last gegeven, die het dan voorts int schip soude beginnen te vervorderen, spaerende niemant, dan diet met hun souden hebben willen houden, alles volgens sijn eygen bekentenis, d' welck als een saecke van een seer dangereuse ende periculouse consequentie sijnde, streckende tot disreputatie van alle vrome bootsgesellen als anders, die dickwils door dusdanige roervincken ende schelmen verleyt connen worden, waerover dit opt alderhoochtste ende rigoreuselijckste, als sijnde causa movens, inventeur, autheur ende hoofd van dese verraderlycke conspiratie, wel behoort gestraft te worden.

Soo ist, dat by d' heer president ende presenten raet, zynne schristelijcke als mondelynge confessie, gehoort, overwogen ende gedebatteert sijnde, hebben denselven Arent Jansz. van Utrecht gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneeren ende sententieren mits deesen, dat hy alhier opt naeste eylant sal worden gebracht ende aldaer sijn rechterhant afferhouwen worden, alsdan aen een staeck geworcht, daerna 't lichaem gequartiert, 't hoofd op een staeck ende de quartieren aen een boom gehangen te worden totdat de vogelen die daeraff eeten, andren tot exempel, verbeurende alle sijnne maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 19 November 1616. Was onder-

teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBARGHEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DIRCKXZ. DEUCHT, CORNELIS FRANSZ., JAN CORNELISZ., PIETER DE CARPENTIER, ADRIAEN WILLEMSZ. GOERE, CORNELIS CLEMENTSZ. STOLCK, LAMBERT HADAM, PIETER VAN DEN BROUCK, J. CHRISTIAENSZ. GRIJP, GHEEN HUYGEN SCHAEOPENHAM, ABRAHAM OLIVIERSZ., DANIEL VAN DER HEGGEN, JAN VAN NECK, CORNELIS RIEMELANT, CLAES JACOB SZ., HENDRICK GOERE, PIETER CORNELISZ.

Alsoo Jochum Jansz. van Hamburch, uytgevaren voor bootgesel met den scheepe *Westvrieslant* van Hoorn, tegens Godt en de justitie hem sooverde verloopen heeft, eer ende eet te buyten gaende, van mede de veradische conspiratie van 't schip aff te loopen ende d' overheyt te vermoorden, hem voorgehouden by Arent Jansz. van Utrecht, heeft helpen hanthaven ende vervorderen, soeckende by alle mogelijcke middelen goede andre daertoe te brengen, gelijck hy alreede tot hetselfe wel 8 a 9 persoenen verleyt ende voorder de rest tot hetselfe geencurageert ende gesterckt heeft, alles volgens sijnne eygen bekentenis, dewelck een saecke sijnde van seer dangereuse consequentien, dat men tegens dengenen, die hem 't leven is onderhoudende, gaet conspireren om van sijnne goederen hem te berooven ende soovele onnosele menschen om 't leven onschuldich te brenghen, dat by geene barbaren, veel min by ons, die recht ende justitie sijn administererende, en kan noch en mach ongestraft gelaten worden. Soo ist, dat by d' heer president ende presenten raet zynne schriftelijcke als mondelinge confessie gehoort, overwogen ende gedebattert sijnde, hebben denselven Jochum Jansz. van Hamborch gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits desen, alhier op 't naeste eylandt zijn twee vingeren affgehouwen ende daernaer met de koorde gestraft te worden datter de doot na volcht, latende 't lichaem aldaer soo hangen, totdat de vogelen 't selve affeeten, andren tot exempel, blyvende verbeurt ende geconfisqueert alle sijnne verdiente maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 19 November 1616. Was onder-teeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBARGHEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DIRCKXSZ. DEUCHT, CORNELIS FRANSZ., PIETER DE CARPENTIER, ADRIAEN WILLEMSZ. GOERE, CORNELIS CLEMENTSZ. STOLCK, LAMBERT HADAMS, J. CHRISTIAENSZ. GRIJP, GHEEN HUYGEN SCHAEOPENHAM, JAN CORNELISZ. MAY, ABRAHAM OLIVIERSZ., PIETER VAN DEN BROUC, DANIEL VAN DER HEGGEN, JAN VAN NECK, CORNELIS RIEMELANT, CLAES JACOB SZ., HENDRICK GOERE, PIETER CORNELISZ.

Alsoo Cornelis Jansz. Mul van Hoorn, Dirck Dircxz. van Emden, ende Andries Benichuysen van Bruynswijck, uytgevaren met het schip *Westvries-*

BANTAM, 19 Nov. 1616.

lant van Hoorn hun soo groffelijck verloopen hebben, tegens Godt ende de justicie, eer ende eet vergeetende, van dat verradersch moordadich feyt van 't schip te willen affloopen ende hunne overicheyt te vermoorden, oft buyten boort te smyten, hebben helpen hanthaven, ende na haer uytterste vermogen soecken te bevorderen, ende noch meerder complicen tot haer te crygen, gelijck Cornelis Jansz. Mull alreede daertoe eenige verleyt heeft, ende de verraderesen namen al te samen door hem sijn op een rolle geteekent geweest.

Dirck Dircxz. van Embden, d' eerste die van dit verraet geweeten heeft ende tot den ende daerin volstandich gebleven, ende diverse daertoe verleyt heeft.

Als van gelijken Andries van Benichuysen wel 5 a 6 personoenen door sijn inductie ende persuatiuen tot hetselve geconsenteert hebben, alles volgens hun eygen bekentenis, d' welck een saecke is, soo onvroom ende affgrijsselijck, dat die niet alleen by alle redelijcke menschen, maer oock by de barbaren, roovers, ende Turcken selffs op 't alderhoochste wort gestraft.

Soo ist, dat by d' heer president ende presenten raet haer schriftelijcken als mondelinge belydenisse, elck int besonder, ende alle tesamen, gehoort, gesien, overwogen ende gedebatteert sijnde, de voornoemde Cornelis Jansz. Mul, Dirck Dircx ende Andries Benichuysen hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hun condemneeren ende sententieeren mits desen, op 't naeste eylandt gebracht te worden, ende aldaer haere twee voorste vingeren, daer den eet mede hebben gedaen, aff te houwen, ende alsdan met de koorde gestraft te worden datter de doot na volge, latende de lichamen hangen tot die van selffs affvallen, andren tot exempl, verbeurende alle haer verdiente soldye.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't comptoir Bantam, anno 1616, adi 19 November. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBARGEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DIRCKXZ. DEUCHT, CORNELIS FRANSZ., JAN CORNELISZ. MAY, J. CHRISTIAENSZ. GRIJP, GEEN HUYGEN SCIJAPENHAM, P. VAN DEN BROUCK, PIETER DE CARPENTIER, ADRIAEN WILLEMSZ. GOERE, CORNELIS CLEMENSZ. STOLCK, LAMBRECHT HADAM, ABRAHAM OLIVIERSZ., DANIEL VAN DER HEGGEN, JAN VAN NECK, CORNELIS RIEMELANT, CLAES JACOB SZ., HENDRICK GOERE, PIETER CORNELISZ.

Alsoo Thijs Claesz. van Hamborch ende Jan Lijn van Bremen, uytgevaren met het schip *Westvrieslant* van Hoorn, hun sooverde verloopen hebben, eer ende eet vergeetende, van dat verradersch feyt van 't schip te willen affloopen, ende hunne overicheyt te vermoorden, oft buyten boort te werpen, hebben helpen hanthaven ende soecken te bevorderen, gelijck Thijs Claesz. alreede eenige personoenen daertoe verleyt heeft, alles volgens hunne eygen

bekentenis, d'welck een sake van seer dangereuse consequentie sijnde, dat niet alleen by alle redelijcke menschen maar oock by de barbaren, ende Turcken selfs opt alderhochste gestraft wordt. Soo ist, dat d'heer president met den presenten raet, hunne schriftelijcke als mondelinge confessie gehoort, gesien, overwogen ende gedebattert sijnde, de voornoemde Thijs Claeisz. van Hamborch ende Jan Lijn van Bremen hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hun condemneren ende sententieren mits desen, opt naeste eylant te worden gebracht, aldaer de 2 voorste vingeren aff[te] houwen ende voorder met de coorde gestraft [te] worden datter de doot na volcht, ende de lichamen soo lange te hangen, totdat van selfs affvallen, anderen ten exemplpel, verbeurende alle haere verdiende maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 19 November, anno 1616. Was onderteekenct: J. P. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DIRCXZ. DEUCHT, CORNELIS FRANSZ., PIETER DE CARPENTIER, ADRIAEN WILLEMSZ. GOEREE, CORNELIS CLEMENTSZ. STOLCK, JAN CORNELISZ. MAY, LAMBERT HADAM, J. CHRISTIAENSZ. GRIJPH, GHEEN HUYGHEN SCHAPENHAM, P. VAN DEN BROECK, ABRAHAM OLIVIERSZ., DANIEL VAN DER HEGGEN, JAN VAN NECK, CORNELIS RIEMELANT, CLAES JACOB SZ., HENDERICK GOEREE, PIETER CORNELISZ.

Alsoo Roeloff van Seten, van Delft, bosschieter op den schepe *Nassauw*, hem seer groffelijck heeft misgrepen in de stadt van Mocha, hem opposerende tegens syne wettelijcke overicheyt, die hy in hun eygen camer, alwaer tegens haren danck was ingecomen, niet willende daer weder uytgaen, maer ter contrarie vatten een sabel, springende daermede rondt, houwende den oppercoopman door sijn signet in de handt, waermede noch niet te vrede sijnde, maer voorts veele gewelt ende moetwilicheyt daermede bedryvende. Voorders in de stadt van Suratten aen landt geswommen ende aldaer wechgelopen ende met veele moeyte wedergecregen. Alle welcke saecken sijn van seer dangereuse consequentien, die niet en mogen noch en connen geleden ofte getolloreert worden.

Soo ist, dat by d'heer president ende raet op alles gelet sijnde, bevinden 't selve wel behoorde metter doot gestraft te worden, doch prefererende gratie voor rigeur van justicie, nochtans recht doende, hebben den voornoemden Roeloff van Seten gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits deesen, dryemaal onder scheepskiel doorgaelt te worden, met 50 slagen in een enckel linnen broeck geleerst, ende dan met 't mes door de handt genagelt te worden, verbeurende 6 maenden gagie.

Alsoo Claes Cornelisz. van Delft, bosschieter op den schepe *Nassauw*, hem sooverde vergrepen heeft, eer ende cet achter rugge stellende, van tot Mocha,

BANTAM, 29 NOV. 1616.

in Arabia, aldaer een landt, in de camer van den oppercoopman, sijnne overicheyt niet willende obedieren, maer hem tegens hun opposerende, nemende een sabel, hem gelatende, off haer aldaer datelijck souden willen vermoorden. Daerna noch hier ende daer de pypen stellende met vechten, als oock een ander noch seere quetsende.

Alles saecken van seer dangereuse consequentien, tenderende tot disreputatie van onse natie ende groote schade van de Compagnie, waeromme als meyneedighe ende oproermaecker wel behoorde metter doot gestraft te worden, doch d'heer president ende raet, willende voor alsnu gratie voor rigeur van justitie prefereeren, nochtans recht doende, hebben den voorn. Claes Cornelisz. gecondemneert, gelijck hem condemneeren mits deesen, eens ondert schipskiel doorgehaalt te worden, verbeurende 6 maenden gagie.

In Bantam, den 29 November 1616. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGEN, CORNELIS BUYSERO, PIETER DE CARPENTIER, P. VAN DEN BROUCK, ADRIAEN WILLEMSZ. GOEREE.

Alsoo Harmen Glashoff van Staden, Gerrit Hercksz. van Schermerhoorn, Dirck Symensz. van Hamborch, Huybert Juriaenz. van Duynkercken, Claes Doren van Disselsteede, Harmen Pietersz. van Franeker, Sivert Jansz. van Munnekendam, Abraham Jansz. van Medenblick, Jacop Fransz. van Alckmaer, Jan Jacobsz. van Haerlem, Cornelis Gijsbertsz. van der Veer, ende Meynert Meynertz. van Jeveren, uytgevaren met 'tschip *Westvrieslant*, van Hoorn, hunlieden (alle eer ende eet een een syde stellende) sooverde vergepen hebben, dat sy niet alleen een ider in 't particulier haerlieden vervordert hebben te consipireren het voorsz. schip aff te loopen, maer daerbeneffens oock andre tot dese schandelijcke consipiratie versocht ende verwekt hebben, als by hunne respective belydenissen ende informatien van die genomen, volcomelijck is blijckende.

Alles hetwelcke sijnnde saecken van seer dangereuse consequentien, die by alle natien ende volckeren (insonderheyt daermen recht ende justitie admistreert) altijts op het alderhoochsten gestraft worden.

Soo hebben d' E. heer president ende zynnen tegenwoordige raet, nadat sy de confessien ende informatien elck in 't bysonder wel doorsien, ende hun van alles ter materien diende, wel geinformeert hebben, niettegenstaende prefereerende gratie voor rigeur van justitie, gecondemneert gelijck sy condemneren mits desen, te weten: Harmen Glashoff van Staden, Gerret Hercksz. van Schermerhoorn, ende Dirck Symensz. van Hamburch, alle hun leven lanck, Huybert Juriaenz. van Duynkercken voor zes jaren, Claes Doren van Disselsteede ende Harmen Pietersz. van Franeker ider voor vijffjaren, Syvert Jansz. van Munnickendam, Abraham Jansz. van Medenblick ende Jacop

Fransz. van Alckmaer voor vier jaren, Jan Jacobsz. van Haerlem ende Cornelis Gijsbertsz. van der Veer elck voor drie jaren, ende Meynert Meynertsz. van Jeveren voor twee jaeren, op de galleyen off andersints (een ider geduerende sijnnen gecondemneerden tyt) in den dienst van de Compagnie gebruyc kt te worden, met confiscatie van alle haere verdiende maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi primo December 1616 in Bantam.
Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBARGHEN, CORNELIS BUYSERO, ADRIAEN WILLEMSZ. GOERE, PIETER DE CARPENTIER, LAMBERT HADAM, JAN CORNELISZ. MAY, P. VAN DEN BROECK, CORNELIS FRANSZ., JAN VAN NECK, CORNELIS RIEMELANT.

Alsoo Cornelis Wessels van Alckmaer, soldaat op 't schip *Westvrieslant* van Hoorn, op den 3 July lastleden, staende op 't eylandt Annebon op schiltwacht, eenen Abraham Willemesz. Hen (mede soldaat) seer onvoorsichtelijck heeft doorschoten, in voegen, dat hy daervan datelijck is comen te overlyden, ende dat by denselven Cornelis tot deffentie wert geallegeert, dat 't selve by ongeluck, onwetenheyt ende sonder eenige quaetwillicheyt tegens den voorn. overledene is geschiet, in voegen dat 't selve ongeluck door sijnne onachtsame sorgeloosheyt van sijn mosket niet wel bewaert te hebben, overcomen is, welcke onachtsamheyt van seer quade gevolge is, ende daeromme in een plaatse daer men recht ende justitie administreert, niet en behoort getollegeert, maer anderen ten exemplē gestraft te worden.

Soo hebben den E. heer president ende sijnne tegenwoordige raet, uyt d'informatiē tot desen dienende de saecken wel ingesien ende alle 't gene ter materie dienende was, wel overwogen hebbende, ende genegen zijnde te prefereren genade voor rigeur van justitie, denselven Cornelis Wesselsz. gecondemneert, gelijck sy hem condemneren mits' desen, een jaer in dienste van de Compagnie op de galleye off andersints gebruyc kt te worden, met confiscatie van alle sijnne verdiende maentgelden, omme deselve gedistribueert te worden aan des overledenen naeste vrienden ende erfsgenamen. In Bantam, adi priino December 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGHEN, CORNELIS BUYSERO, ADRIAEN WILLEMSZ. GOERE, PIETER DE CARPENTIER, LAMBERT HADAM, JAN CORNELISZ. MAY, P. VAN DEN BROECK, CORNELIS FRANSZ., JAN VAN NECK.

Alsoo Sander Sandersz., Schotsman, Pieter Pietersz. van Gerding, ende Davit Raphoen, Engelsman, uytgevaren met'tschip *Westvrieslant* van Hoorn, hunlieden soo grosselijken hebben vergrepen (eer ende eet een een zyde stellende) dat sylieden niet alleen een ider int perticulier hebben vervordert te conspireeren omme 't voorsz. schip aff te loopen, maer daerbeneffens oock

andre tot dese schandelycke conspiratie versocht ende verweckt hebben, alles blijckende by hunne respective belydenissen, alles welcke sijnde saecken van seer periculeuse consequentien, die ter plaatse daer men recht ende justitie administreert niet en mach geleden, noch getolloreert, maer andren ten exemplel gestraft t' worden.

Soo ist, dat d' heer president ende synen presenten raet, nadat sy de confessien ende informatien elck int besonder wel doorsien, gelet ende overwogen sijnde, willende recht doen, nochtans prefererende gratie voor rigeur van justitie, hebben de voorsz. Sanders Sandersz., Pieter Pietersz., ende David Raphoen gecondemneert, gelijck sy hun condemneren mits desen, ider vijff jaren op de galleyen te royen, off andersints in Compagnies dienst gebruyckt te worden, met confiscatie van alle hunne verdiende maentgelden.

In Bantam, adi primo December anno 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JORIS VAN SPILBERGHEN, CORNELIS BUYSERO, ADRIAEN WILLEMSZ. GOERE, PIETER DE CARPENTIER, LAMBERT HADAM, JAN CORNELISZ. MAY, PIETER VAN DEN BROUCK, CORNELIS FRANSZ., JAN VAN NECK.

a Alsoo Jan Ewoutsz. Prins, van Rotterdam, uytgevaren met jacht *Nassouw* naert Roode Meyr ende de custe van Arabia als raet en medehulper van den oppercoopman Pieter van den Broeck, hem seer wrevelijk, moetwillich ende rebel tegens denselven van den Broecque, geduerende de reyse gecomporteert heeft, soodat daerdoor verscheyden insolentien, uytdagingen, querellen ende gevechten, soo binnen den voorsz. scheepsboort, alsmede in Mocha ende andre plaetsen geauseert sijn, tenderende tot schade ende disreputatie van de Compagnie, alles by verscheyden attestatiën (ten aensien van dien by van den Broecke ende den scheepsraet beleyt) blijckende, 't welck alles sijnde saecken van seer quaden gevolge, die geensins en moghen, noch behooren getolloreert, maer anderen ten exemplel gestraft te worden, soo ist, dat d'E. heer president ende sijnnen presenten raet, de saecken wel ingesien hebben den voornoemden Jan Ewoutsz. gecondemneert hebben, gelijck sy hem condemneren mits desen, in de boete van zes maenden gagie, ende met dese tegenwoordighe scheepen naer huys gesonden te worden.

Aldus gedaen in Bantam den vijfden December anno 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN.

Alsoo Pieter van den Broecke, voor president ende oppercoopman vant jacht *Nassouw* uytgevaren naer de cust van Arabia, om te reprimeren ende te straffen verscheyden insolentien ende moetwillen, soo by Jan Ewoutsz. Prins, als andere meer, tot verscheyden malen begaan, hemselfen, vermogens sijnne autoriteyt ende commissie, soo niet gequeten heeft als dat wel be-

a Westbroek 1920 11.157

taemde, maer ter contrarien deselve authoriteit door sijnne al te groote slapicheyten ende conniventie soo vermindert, dat daerdoor verscheyden querellen, gevechten ende andere ongeregeltheeden meer, in de cay-uyt, als oock onder 't gemeene bootsvolck, soo binnen scheepsboot, alsmede insonderheyt by d' inwoonders der stadt Mocha geresen en ontstaen sijn, strekende tot disreputatie ende schande van onse natie, soo ist, dat d'E. heer president ende sy'nen tegenwoordigen raet, de saecken wel doorsien hebbende, den voorsz. Pieter van den Broeck gecondemneert hebben, gelijck sy' hem condemneeren mits deesen, in de boete van twee maenden gagie.

In Bantam, adi 5 December anno 1616. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN.

Alsoo¹⁾ Joost Hendricx van Groningen, kistemaeker, sich seer groffelijck heeft vergrepen, namentlijck op den 23 deser'savonts na besette wacht dronken sijnde, door Laurens Jansz., timmerman, is aengesprocken geweest (alsoo de wacht hadde) omme voor den dach te comen, heeft denselven niet alleene qualick bejegent, maer daerna uytcomende, de pick genomen ende Laurens Jansz. voorsz. daermede in 't hooft gesteecken, welck een saecke sijnde, die op 't hoogste behoorde gestraft te worden, doch d'E. heer president ende raet genegen sijnde te prefereren genade voor rigeur van justitie, denselven Joost Hendricx hebben gecondemneert, gelijck hem condemneren mits desen, in de boete van 2 maenden gagie, mitsgaders een maent lanck met een bout aen 't been te wercken ende in voorsz. tijt geen rantsoen van aracq te genieten.

In Jaccatra adi 25 April anno 1617. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, WILLEM JANSZ. DE WAEL, PIETER BARENTSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Pieter Jacobsz. van Enckhuysen, timmerman, sich soo seere heeft verloopen ende op diverse sondagen soo dronken gedroncken, dat's anderdaechs daerna niet en heeft connen wercken, 't welck grootelijcx is strekende tot verachtinge ende quade exempla van andren, waeromme voorsz. misdaet op 't hoogste wel behoorde gestraft te worden, doch d' heer president ende tegenwoordigen Raet hebben ditmael gratie in plaatse van rigeur van justitie willen prefereren ende denselven Pieter Jacobsz. gecondemneert in de boete van 8 dagen gagie.

Aldus gedaen in 't comptoir Jaccatra adi 25 April anno 1617. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, WILLEM JANSZ. DE WAEL, PIETER BARENTSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

¹⁾ Sententiën van 25 April en 14 Juni 1617: K 122.

Alsoo Nicolaes Ilye van Papange in Manilha, dienaer van dese logie, sich seer groffelijcken vergreepen heeft, namentlijck op ultimo May passato in een Chinees huys sijnde, een hoere begeerde, waerover den Chinees seecker gelt gaff, om eene te halen; ende alsoo deselve hem geen hoere beschickte noch het gelt niet en wilde restitueren, heeft synen crisch genomen ende den Chinees daermede een steeck dwers door 't dick van sijn been gegeven, dat 4 dagen daerna daervan gestorven is, 't welck een saecke sijnde van seer quaden gevolge, die ter plaatse daer men recht ende justicie administreert, metter doot wel behoorde gestraft te worden. Nochtans d'E. heer president ende tegenwoordigen Raet, de saecke wel ingesien ende op alles gelet hebbende, sijnde genegen te prefereren genade in plaatse van rigeur van justicie, nochtans recht doende, den voorsz. Nicolaes Illie hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, aen een pael strengelijck gegeselt te worden, daerna twee jaren op de galleye off fregatten te roeyen, ende alle sijnne maentgelden geconfisqueert, andre ten exemplē.

In Jaccatra den 14 Juny anno 1617. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, HENDRICK DE JONGE, PIETER DIRCXZ. DEUCHT, LENARDT THOMASZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

15 II 42
Alsoo¹⁾ Claes Woutersz. van Amsterdam, cuyper, hem met droncken drincken soo schandelijck vergrepen heeft, dat hy alle eerbaerheyt aen een zyde stellende, in questie gecomen ende hantgemeen met Minne Dircxz., bosschietter, geworden is, soo dat hy uyt dito Minne sijn sack een mes gerockt ende denselven daermede seer periculeus ende deerlijck inde wange gesneden heeft, 't welck een saecke is van seer quade gevolge, die ter plaatse daer men recht ende justicie administreert niet en behoort geleden noch getollereert maer anderen ten exemplē op 't hoochste gestraft dient. Soo is, dat den heer president ende tegenwoordigen Raet, willende recht doen, nochtans prefererende gratie in plaatse van rigeur van justicie, denselven Claes Woutersz. hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneeren ende sententieeren mits desen, in de verbeurte van negen maenden gagie, te weten 6 maenden voor den patient voor sijn smart ende 3 maenden voor de generaele Compagnie, het meesterloon aen den barbier betalende, ende voort met een ketting om sijn been aen een block gecloncken binnen de logie wercken sal, sonder rantsoen van aracq te genieten.

In Jaccatra adi 22 Augusto anno 1617. Was onderteckent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, PIETER DE CARPENTIER, HENDRICK DE JONGE, WILLEM JANSZ. DE WAEL, MARTEN GERRITSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

¹⁾ Sententiē van 22 Aug. en 9 Oct. 1617: L 47.

Alsoo Willem Jansz. van Purmerent, boodtsman varende op 't schip *Hoorn*, sich niet alleenelijck vergrepen heeft met droncken drincken ende pijpstellen, maer daerenboven in het quertier met gewelt in een Chinees huys willende toback drincken, ende alsoo den Chinees sulcken moetwil niet en wilde gedoo- gen, heeft Willem Jansz. voorsz. een mes genomen ende denselven daermede door den arm gestoken, alsmede daerna met stocken ende andersints meer guyterye aenstellende, welcke alle saecken sijn van seer quade consequentie, die ter plaatse daer men recht ende justitie administreert niet en mach gele- den noch getollereert, maer anderen ten exemplar op 't hoochste gestraft dient. Den E. heer president ende tegenwoordigen raet, willende recht doen, nochtans prefererende genade in plaatse van regeur van justitie, hebben den voorsz. delinquent gecondemneert ende gesententieert gelijck hem condemneren ende sententieeren midts desen, in verbeurte van 3 maenden gagie, voort drie mael van de ree te loopen ende met het natte gadt voor de mast met 70 slagen geleerst worden.

In Jaccatra, adi 22 Augusti anno 1617. Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, PIETER DE CARPENTIER, HENDRICK DE JONGE, WILLEM JANSZ. DE WAEL, MERTEN GERRITSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYS- HOUWER, secretarius.

Alsoo Isack Jacobsz, assistent, sich seer groffelijck vergrepen heeft, nament- lijck op den 2 September passato 't savonts inde logie de ronde doende, heeft Hendrick Homperinck, barbier, by sijn huys gevonden, ende denselven ge- commandeert, omme in 't gebedt na boven toe te gaen. Den barbier hem ant- woerde, daer heb ick mij boeck, ick sal daer wel gaen, dan de swarten, die stampen eenich goet dat gedaen moet wesen. Ick vrage daer niet na, seyde Isack; sy moeten alle na boven, sy mogen daerna doen, en morgen off op een ander tijt, ghy reeckel, gy bengel, sal ick u wel vinden. Daerop den barbier seyde, ick en ben geen reeckel off bengel, en voorder meer andere woorden tegen den anderen hebbende, is eyntlijck den delinquent hantgemeen ge- worden, ende den barbier eerst met een vuyst om de cop geslagen ende daerna sijn crisch treckende, denselven daermede een steeck in sijn slincker syde gegeven, 't welck een saecke sijnde die niet en mach geleden off getolloreert, maer anderen ten exemplar op 't hoochste gestraft dient. Soo is dat d'E. heer president ende tegenwoordigen raet, willende recht doen, nochtans pre- fererende genade in plaatse van regeur van justitie, voorsz. Isack Jacobsz. hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck condemneeren ende sen- tentieeren mits desen, inde verbeurte van ses maenden gagie voor de Com- pagnie, drie maenden aende barbier voor sijn smart, ende 't meesterloon be- talende, andere ten exemplar.

In Jaccatra adi 9 October anno 1617. Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, HENDRICK DE JONGE, MERTEN GERRITSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Carel Gressy, smidt, hem groffelijcken heeft verloopen ende te buyten gegaen, te weten hem opposeerende tegen de meester smidt, die tegen hem seyde: U yser is heet, wildijt niet smeent? Daerop antwoorde: schort U een praetgien? Sijn U voeten koudt? Gaet heen en secht de kok oock wat; waerover het yser in 't vier heeft laten verbranden, mede 't volck inde smisse op te ruyen, seggende wat men werckt al te seer, men pleech soo niet te wercken; mynen tijt is uyt, ick hebbe de Compagnie lang genoch gedient, met meer andere onbehoorelijcke redenen, streckende tot opruydinge van andere goede personen, welcke saecke ten exemplar van andere wel behoorde gestraft te worden. Soo is 't dat d'E. heer president ende tegenwoordigen raet, willende recht doen, nochtans prefereerende genade in plaatse van rigeur, den voorsz. delinquant hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemeeren ende sententieeren mits desen, dat driemaal van de reede sal vallen ende met 50 slagen voor de mast geleerst worden, verbeurende twee maenden huyre, ende in plaatse van f 15 voor boodtsmans gagie a/f 8 ter maent naer huys te varen.

Aldus gedaen in Jaccatra adi 9 October anno 1617. Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, ADRIAEN BLOCK MARTENSZ., JACOB BREECKVELT, HENDRICK DE JONGE, MERTEN GERRITSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo ¹⁾ Pieter Michielsz., stuerman, hem tot differente reysen, ende nu laetst ten tyden vant slaen inde Manijlhas tegen de Spaensche armade, hem aldaer soo verre heeft verloopen, eer en eedt achter rugge stellende, van hem met anderlieden goet heymelicken te verbergen, ende te nemen, sonder ymant daervan te seggen, gelijck hy genouchsaem daervan is overtuycht.

D' welck een saecke van seer quade ende dangereuse consequentie sijnde, principalijck onder personen van synen qualité, die de justitie ende recht behoorde te helpen mainteneren, deselve gaen frusteren. Soo ist, dat d'E. heer president ende synen presenten raet, sulcx overwogen hebbende, ende willende nu gratie in plaets van rygeur van justitie presereren, nochtans recht doende, hebben den voornoemde Pieter Michielsz., delinquant, gecondemneert, gelijck hem condemeeren mits desen, 't dubbelt van dien aan de eygenaers ofte aan den armen te restitueren, willende een yder vermaent hebben op dese genadige sententie hun in diergelijcke niet te verlopen.

¹⁾ Sententiën van 17 Jan.—20 Febr. 1618: N 61.

Aldus gedaen int schip 't *Wapen van Seelandt*, leggende ontrent Poele Pandjang, adi 17 Januari anno 1618. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, CORNELIS BUYSERO, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Vetjen Frans, quartiermeester varende op desen schepe, hem over eenige dagen seer groffelicken tegen syne overicheyt heeft verlopen, ende met een bloten sabel overt schip by nacht een groot remoer makende, volgens de attestatien ende sijn eygen bekertenissen, 't welcke wel diende ende behoorde op het alderhoochste, andren ten exempl, gestraft te worden, dan door de heer president ende synen presenten raet geconsidereert sijnde de incomoditeyt van den tijdt, als het voorbidden van de officieren, hebben denselven Vetje Frans vry van de boeyen gestelt, omme alsvooren synen dienst in alle vlyticheyt waer te nemen, met expresse conditie, dat soo wanneer hier naermaels in eenige saecken, hoe cleen die soude mogen wesen, hem quame te vergrypen, alsdan dit ende 't ander door d' heer commandeur aent wient 't selve wort geremitteert, opt hoochste volgens den artijckelbrief te straffen.

Aldus gedaen int schip 't *Wapen van Seelandt*, liggende ontrent Poelo Pandjang, adi 17 January anno 1618. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, CORNELIS BUYSERO, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Jacob Meskes, quartiermeester opt schip den *Witten Beer*, hem seer groffelicken heeft vergrepen, te weten: op den 8^{en} deser, 's nachts in de bacq eenige woorden tegen den schymansmaet, die in de ysers sadt, heeft gehadt, waerover den botteliersmaet Andries Meyndertsz. in haer reden vallende, heeft ditto quartiermeester tegen den botteliersmaet geseyt: Wilt ghy voor de man staen? ende na eenige woorden een slach voor den cop gegeven, daerna stilstwygens sijn mes treckende, heeft ditto botteliersmaet een snede van sijn hoofd af tot over de borst gegeven, 't welcke een saecke sijnde van seer quade consequentie, die andren ten exempl op hoochste gestraft dient, doch de heer president ende tegenwoordigen raet, willende recht doen, nochtans genade voor justicie geprefereert, ende Jacob Meskens, quartiermeester voorsz., gecondemneert ende gesententieert [hebben], gelijck hem condemneeren ende sententieeren mits desen, driemaal van de reede te vallen, daerna 't mes door de hant, ende met het geheele scheepsvolck geleerst te worden, andren ten exempl.

Aldus gedaen int schip den *Witten Beer*, leggende voor Bantam, adi 22 January anno 1618. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, CORNELIS BUYSERO, DAVIDT MARIEN, BALTAZAR VAN ENDHOVEN, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Otge Broers, trompetter varende opt schip den *Witten Beer*, hem op den 8^{en} deser 's nachts seer groffelicken heeft vergrepen ende te buyten

gegaen, te weten: eerst eenige woorden tegen den schymansmaet Willem Cornelisz. hebbende, daerna stilswygende naer sijn koye gaende, heeft een mes gehaelt ende deselve uyt de schede getrocken, eyschende den voorsz. schymansmaet na boven, daerop den schymansmaet antwoorde: dat in de bacq soude comen, waerover den trompetter met het mes na hem toestack, daerna den coxxmaet by hem comende, raden den trompetter dat naer de koye soude gaen, waerop seyde: wilt ghy voor de man staen? ende heeft het mes genomen ende naer den coxxmaet mede gesteeken, doch geen van beyde geraect. Twelck alles sijnde saecken van quaden gevolge, die andre ten exempl op hoochste gestraft dient, soo ist, dat d'heer president ende raet, willende recht doen, nochtans prefererende gratie in plaets van rygeur van justicie, hebben Otge Broers voorsz. gesententieert, gelijck hem sententieren mits desen, driemaal van de reede te vallen, ende daernaer met het natte gat van het geheele scheepsvolck voor de mast geleerst te worden.

Aldus gedaen int schip den *Witten Beer*, leggende op de reede van Bantam, adi 22 January anno 1618. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, CORNELIS BUYSERO, DAVID MARIEN, BALTHAZAR VAN EYNDHOVEN, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Danckert Joosten, cooperslager binnen dese logie, eenige dagen geleden door droncken drincken sich soo grosselicken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy des avonts na besetter wacht, droncken sijnde, int huys van den barbier gecommen is, alwaer eenich dranck begeerde, ende nadat hem aracq geschoncken was, niet te vreden sijnde, maecte noch groote woorden, daerdoor den schipper vant jacht *Facatra*, hem ten lesten uyt den huyse dreef, waerover den delinquand naer sijn coy liep, ende nam een halve pieck, loopende daermede wederomme naert huys vanden barbier, ende alsoo de deure toe was, stack met de pieck door de deure, meynende alsoo ymandt te quetsen; daerna de deure open gerocht sijnde, is in huys gecommen, ende noch groot remour aengerecht, totdat de geweldige opt gerucht daer mede in huys quam, ende wilde Danckert voorsz. vatten omme na de boeyen te brengen, 't welck siende, heeft hem tegen den geweldigen gestelt, ende met een sabel naer den geweldigen gehouwen en gekerft, soeckende hem met alle middelen de cop te cloven, houwende in de sabel, die de geweldige in de handt hadde om hem te diffenderen, diversche slagen. Alle welcke saecken sijnde van seer quaden gevolge, die ter plaatse, daermen recht ende justicie admynistreert, niet en behooren geleden, noch getollereert, maar andren ten exempl op hoochste gestraft te worden, soo ist, dat d'E. heer president ende tegenwoordigen raet, willende recht doen, nochtans prefererende gratie voor rygeur van justicie, Danckert Joosten voorsz. hebben gecondemneert

ende gesententieert, gelijck hem condemneeren ende sententieren mits desen, alhier aen een pael met 60 slagen geleerst te worden, ende aenden geweldigen te betalen ses realen van achten, voor dat sijn sabel bedurven heeft.

Aldus gedaen ende gesententieert inde logie tot Jacatra, adi 20 February 1618. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, CORNELIS C. COMANS, PIETER DE CARPENTIER, ABRAHAM DE RASIER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Thomas Willemsz. van Riga, voor bosschieter uytgevaren op schip de *Goede Fortuyne* ende tegenwoordich op de *Nieuwe Maene*, eenige dagen geleden tot Bantam sich met dronckenschap, tuysschen en spelen seer grofelicken verloopen ende vergrepen heeft tegens den persoon van eenen Gerrit Jansz. van Haerlem, mede bosschieter op voorsz. schip de *Maene*, denwelcken hy delinquandt, naerdat sy metten andren hadden sitten drincken ende speelen, met een opsteecker, sonder eenige oorsaecke als alleen om restitutie van syne verlooren penninghen te hebben, diversche steecken ende sneden gebracht heeft, dewelcke, vermits de stompicheyt vant mes, niet alle gepentreert en sijn, eyndelick den voornoemden Gerrit Jansz. soo inde handt getreft, dat daerdoor verlemtheyt inden grooten vinger behouden heeft, alsoo daer benefens den delinquandt hem gedurende de herwaerts reyse op de *Goede Fortuyne* soo qualick gecomporteert heeft, dat hy ontrent 5 maenden tot diversche malen om syne moetwil ende andre dilicten inde boeyen heeft geseten ende naer syne merite daerover niet gestraft en is geweest, die wel behoorde opt alderhoochste, andren ten exempl, gestraft te worden, soo ist, dat de heer president ende tegenwoordigen raedt, de saecke wel overwogen hebbende, willende recht doen, nochtans gratie voor rygeur van justytie prefereeert, ende hem condemneeren ende sententieren midts desen, dat driemaal vande reede sal vallen ende met het natte gadt met 50 slagen voor de mast geleerst, ende de handt met een mes aende mast vastgenagelt te worden, mitsgaders aenden patient voor sijn verlemtheyt te betalen f25, ende voorts een jaer op de galeye ofte fregatten te roeyen, mits sijn bedongen gagie verdienende.

Aldus gedaen ende gesententieert inde logie tot Jacatra, adi 20 February anno 1618. Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, JACOB BREECKVELT, CORNELIS C. COMANS, PIETER DE CARPENTIER, ABRAHAM DE RASIER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo ¹⁾ Jan Claesz. van Amsterdam, uytgevaren voor bootsgesel op den schepe *Mauritius*, hem sooverre verloopen heeft tegens Godt ende de justicie,

¹⁾ Sententiën van 15 Maart—12 Sept. 1618: O 115.

op diverse tyden als op de voyagie van 't patria herwaerts aen ende gedurende den tijt t'sedert in 't lant gedient heeft, met groote moetwil, dronckenschap ende guyterye, alle 't welcke hem op hope van beter comportement doen ter tijt is gepardonneert ende op hanttastinge losgelaten, doch alsoo geen beterschap aen hem wirde bespeurt, is met 't schip *West-Vrieslant* gedestineert geweest, waervan terwyle ditto schip voor Bantam op de ladinge lach, hem aen lant langen tijt niet droncken heeft onthouden, latende voorsz. schip moetwillens vertreken, daernaer niet alleen van 'tschip *Horen*, leggende voor Bantam, by d' Engelse gelopen, maer andere personen meer daertoe geraden, dienende ditto Compagnie tegens eet ende eere soo lange tot dat wederomme door d'onse met gewelt in handen is gecregen, alle welcke saecke wel behoorde met der doot als een overlooper ende stuck schelms gestraft te worden, doch d'heer President ende tegenwoordigen raet, voor alsnu meer genegen sijnde tot gratie als regeur van justitie, nochtans recht doende, hebben Jan Claesz. voornoempt gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren en sententieren mits desen, driemaal gekielt ende twaelf jaer op de galleye ofte in andere dienste van de Compagnie gebruyc kt sal worden, anderen ten exemplē.

Aldus gedaen ende gesententieert in 'tschip *Zierickzee*, liggende voor Bantam, adi 15 Mert anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, CORNELIS BUYSERO, DAVIDT MARIEN, CORNELIS COMANS, CRIJN VAN RAEMBURCH, A. ROGIERS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Pieter Gerritsz. Valck, bosschieter varende op 't schip den *Valck*, hem seer groffelyck verloopen ende te buyten ghegaen heeft, stellende alle eerbaerheyt aen een syde ende trachtende tumulte ende oproer onder 't schipsvolck te brengen, ruyende deselvige op, seggende den schipper heeft van ons een schelm gemaect en schelmen en werken niet, daerom een yder late sijn werck staen, waerover sulcken oproer in 'tschip ontstaen is, dat de timmerluyden noch ander volck op den 5^{en} deser haer werck liten staen ende dien dach niet wilde arbeyden; daermede noch niet te vreden sijnde, heeft voorsz. Valck aen eenen Fredrick Andriesz., botteliersmaet, versocht dat het stuck soude helpen uytvoeren, ende alsoo Fredrick voornoempt hem daermede niet wilde bemoeyen, noch hem in sijn quaet voornemen assisteren, heeft denselven by het hooft ghegrepen ende met vuysten geslagen, alles volgens de depositie ende verclaringh van diverse geloofwaerdige personen, welcke een saecke sijnde strekende tot verleydinge van alle vrome personen, die niet en mach geleden, noch getolloreert, maer anderen ten exemplē ten hoogste gestraft dient, doch d'heer president ende tegenwoordigen raet hebben vooralsnu gratie voor regeur willen prefereren, nochtans recht doende,

Pieter Gerritsz. Valck voornoemt hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits dese, driemaal ghekielhaelt ende met 50 slagen voor de mast geleerst te worden.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't schip den *Valck*, leggende voor Bantam, adi 23 Marty anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, LAURENS SYMONSZ., CORNELIS CORNELISZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Marcus Scheyl van Emden, constapel varende op 't schip den *Valck*, sich grootelijcks heeft verloopen ende te buyten gegaen, de meesten tijt ofte veeltijts als arack becomen can in de constapelscamer croech is houdende, met een yder ofte alleman aldaer dronken drinckende halve nachten, ende een kers ophoudende ende toeback drinckende, ende niettegenstaende hem 't selvige by den schipper dickwils ten hoochsten verboden is, heeft sulckx niet willen naerlaten, maer denselven daerenboven noch gebravcert, seggende ick en passe op U niet, doet U beste om tweee ofte drye guldens verbeteringe, de conste is meer waerdich; welcke ongeregeltheyt ende ongehoorsaemheydt in een officier geensins en betaemt ende streckende is niet alleen tot verachtinge van d' overheyt, maer oock tot groot ongeval, verlies van schip ende volck ende goet, waerover 't selvige anderen ten exemplel wel behoorde op 't hoochste gestraft te worden, doch by d' E. heer president ende tegenwoordigen raet de saecke wel overleyt sijnde, hebben ditmael gratie voor regeur van justicie willen prefereren, nochtans recht doende, den voornoemden Marcus Scheyl gedeporteert, gelijck hem deporteren mits dese, van zijn officie ende gagie, ende voortaan weder als constapelsmaet, gelijck uytgevaren is, op zijn eerste bedongen gagie te dinen.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't schip den *Valck*, leggende voor Bantam adi 23 Maert anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, LAURENS SYMONSZ., CORNELIS CORNELISZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Servaes Everts, bosschieter varende op 't schip de *Valck*, sich seer groffelijcken verloopen ende te buyten gegaen heeft tegens Godt ende de justicie, ende geleden enige dagen hem niet alleene heeft vervordert dronken te drincken, maer daerenboven by nacht over de revire geswommen ende by d' Engelsche geloopen, presenterende naer geseyt wort haer te dienen, tegens eet van getrouwheit aan de Generale Vereenichde Oost Indische Compagnie gedaen, welcke saecke wel behoorde als eenen overlooper ende meyneediger met de doot gestraft te worde, doch d' E. heer president ende tegenwoordigen raet voor ditmael meer genegen sijnde tot gratie als regeur van justicie, nochtans recht doende, hebben voornoemden Servaes Everts gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits dese,

dat driemael onder 't schip den *Valck* gekielt ende met 50 slagen voor de mast geleerst sal worden.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 9 April anno 1618 in de logie tot Jaccatra. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, CORNELIS COOMANS, ABRAM VAN BREE, LAURENS SYMONSZ., CORNELIS CORNELISZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Fernaldo, swart van St. Thomé, dienaer binnen dese logie, geleden eenige dagen, sich niet alleene vervordert heeft van hier naer Bantam te loopen ende diverse cleederen steelswijs van de Japonnese tolck mede te nemen, maer daerenboven sich vervordert heeft tegens den plicht van getrouwheythemsselfen in dienste van de Engelsen te begeven, soo lange totdat van d'onse met gewelt wederom gecregen is, over welcke misdaet als een meyneediger ende dies wel behoorde metter doot gestraft te worden, nochtans d'E. heer president ende tegenwoordigen raet voor ditmael meer genegen sijnde tot clementie als regeur van justicie, doch rechtdoende, hebben den voornoemden Fernaldo gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieeren mits desen, aen eenen pael strengelijck gegeeselt te worden totdat het bloet daernaer volcht, andere ten exemplen.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 25 April anno 1618 in onse logie tot Jacatra. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Pasquael Montere van Aracan, out ontrent sestien jaren, dienaer binnen dese logie, geleden eenige dagen sich vervordert heeft by avont ende ontye door het venster in het packhuys te klimmen ende eenige Moorsche kleeden uyt seeckere kiste te nemen, bindende deselfde t'samen omme in de nacht dieflijck ende steelswijs daermede door te gaen, alle 't welcke saecke sijn, die naer recht ende gebruyck wel behooren op het rigoreuste anderen ten exemplen aen den lyve gestraft te worden, nochtans d'E. heer president ende tegenwoordigen raet meer genegen sijnde tot genade als tot rigeur van justicie, hebben Pasquael Montere voorsz. gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, aen eenen pael strengelijck gegeeselt te worden datter het bloet naer volge.

Aldus gedaen ende gesententieert adi 26 Juny anno 1618 in Jacatra. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., JACOB VAN DER MERT, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Anthony Cafferinge, swart binnen dese logie, eenige dagen geleden mede deelachtich is geweest in de diverye van 't musket door Pasquael Mon-

tereuythet seylmakershuys gestoolen, niet alleene de voorsz. diverye heelende ende verswygende, maer oock seecker stuck gelts van 't voornameerde musket, door de voorsz. Pasqual aen eenen Javaen vercoft, genoten heeft, daerenboven eenige van des Compagnies bylen voor dese in des voornameerde Anthony Caffaring sijn coye ende plundien ghevonden sijn geweest, alle 't welcke saecke sijn van seer quaden gevolge, die wel op het rigoreuste als soodanige specie van diverye wel vereyzen anderen ten exemplar behooren gestraft te worden, soo is 't nochtans dat d'E. heer president ende raet, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als regeur van justicie, den voorsz. Anthony Caffaringe hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, aen eenen pael met roeden gegeesselt te worden dat het bloet nae volcht.

In Jacatra, adi 6 July anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., JACOB VAN DER MERT, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Nouwe Bouwensz. van Vlissingen, hoochbotsman uytgevaren met het schip *Ter Tholen*, hem seer groffelijck heeft verloopen ende te buyten gegaen soo met droncken drincken, hem te opposeeren tegen synen schipper, met veel scheltwoorden te beyegenen, ende daerenboven handtgemeen met denselven te worden, volgens d' attestacie by geloofwardighe getuygen daervan beleyt, alle 't welcke saecken sijn van seer quaden gevolge, als sijnde een officier, die andere met een goet exemplar behoorde voor te gaen; derhalvige 't selvige wel vereyst op 't rygoreuste andere ten exemplar gestraft te worden, doch d' heer president ende tegenwoordigen Raet, om diverse consideratie meer genegen sijnde tot clementie ende genade als regeur van justicie, nochtans recht doende, hebben Nouwe Bouwensz. voorsz. gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieeren mits desen, in de verbeurte van twee maenden gagie.

In Jacatra, adi 10 Julyo anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., JACOB VAN DER MERT, CRIJN VAN RAEMBURCH, LOURENS PIETERSZ., JAN WILLEMSZ., DIRCK CORNELISZ., LAURENS SYMONSZ., DIRCK GERRITSZ. CRUL, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Manuel, een swart geboren in Goa, Japonse tolck in dese logie van Jacatra, getrouw sijnde met een zwarte vrouwe, gegenwoordich gevangen, hem seer groffelijken ende crimineelijken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, als namelijck dat hy nu ontrent 5 ofte 6 maenden geleden met noch twee andere swarten van dese logie, sijnne complicen, te weten Juan Fernando ende Maenuel Cafferinge, te samen voorgenomen hadde wech te loopen ende eenich

JACATRA, 10 JULI 1618.

schelmstuck ofte moorderye alhier aan te rechten, doch alsoo sy niet wel en wisten hoe sy 't best souden aenleggen, is hy gevangen met Juan Fernande een van syne complicen ten huyse van de Engelsén alhier gegaen om hulpe ende raet te versoecken, alwaer sy gecompen sijn by eenen Martiengo, Japonnese tolck van de Engelsen, hebbende met denselven wat gegeten, daernaer den voorsz. Martiengo haer aenseggende dat den Engelsen coopman haer riep, sulckx dat sy daerop samenderhant boven in de camer by den Engelsen coopman genaempt Nicolaes Uffelet gegaen sijn ende daer by den anderen sittende, seyde Juan Fernande dat sy gesint waren wech te loopen; hierop antwoorde den voorsz. Martingo, Engelse tolck: de gelegenheydt daertoe en gebreeckt U niet, hoeveel swarten sijt gylieden wel sterck by de Hollanders? hy gevangen seyde: wy sijn sterck van swarten, wy souden alle de Hollanders wel doot connen slaen; wy souden haer alle 't gheweerd eerst afnemen; daerop den Engelsen coopman antwoorde: wilt gy wat doen, doet het haestelijck, opdat u saecke niet aen den dach en coompt ende ghylieden in last geraeckt. Onrent 14 dagen hiernaer hy gevangen met synen gemelde complice door Martino tolck van d' Engelse geroepen sijnde in een seecker Chinees huys, heeft denselven Martino haerlieden alsdoen gevraecht, waerom sy met de saecke niet voort en voeren, seggende: gy hebt de belofte aen onsen coopman gedaen, sijt gy geen mannen, sijt gy coyons? ende daerop des anderen daechs daeraen metten anderen wederom ten huyse van de Engelsen gegaen sijn ende in de camer by den voorgemelden oppercoopman Nicolaes Uffelet comende, Juan Fernando alsdoen tegen hem seyde: 't gene wy U belooft hebben sullen wy doen.

Daerop den Engelsche coopman antwoorde: dat is wel, maer gy en moet niet liegen; als gy de Hollanders om den hals gebracht hebt, coompt dan by ons, wy sullen U dan wel trackteren, gelt ende goet geven, t' en sal niet lange duren ofte den pangran van Bantam sal de Hollanders vandaer jagen; wy sullen daer een fort maecken, waertoe wy menichte van volck ende swarten van doen sullen hebben.

Naerderhant sijn sy met haer drien voor de derde reyse wederom ten huyse van de Engelsche gegaan ende boven in de camer by den voorsz. oppercoopman Uffelet ghecomen sijnde, [seyde] Juan Fernando alsdoen wederom: 't ghene wy belooft hebben sullen wy doen; daerop by den voorsz. Engelsen coopman andermael gheantwoort wort: wat zoude U schorten, sijt ghy hoenders, sijt gy coyons? ende om haer te corageren ende tot dit groulijck ende boos moordadich stuck aen te raden, gebruyckte dees selfs voorverhaelde redenen, daerby voegende: de Hollanders braveren hier nu, maer tot Bantam moeten sy de mondten houden; item naedat sy uyt de camer beneden gegaen waren, ditto Engelsche coopman Juan Fernando wederom riep ende tegens hem

seyde: beyt wat, gaet noch met de sake niet voort, de Hollanders hebben hier nu veel scheepen ende veel volckx ende wy weynich. Naer dese derde t'samenspreeckinge de voorsz. drie conspirateurs geen raet wetende tot meerder aenhanck ofte hulp om soodanich boos ende schelmachtich moordadich stuck te volbrengen, ende bevreest sijnde dat heur saecke mochte ondeckt ofte bekent worden, resolveren metten anderen wech te loopen, daertoe haer hulpe van den voorsz. Martino der Engelsen tolck aengeboden wert, sulckx dat corts daeraen twee van dese schelmen, te weten Juan Fernando ende Maenuel Cafferinge, oock doorgegaen ende by d'Engelsen ons ontvoert zijn, hebbende den voornoemden Martino, Japanse tolck van de Engelsen, tot meer malen in onse logie geweest, om onse swarten tot wechloopen op te roeyen, gelijck hy oock veele daertoe ghebracht heeft die ons sijn ontloopen, ende met de Engelsche scheepen wech gebracht, hem gevangen oock tot diverse reysen daertoe geraden met belofte van hem wech te helpen; dese twee voorseyde schelmen nu aldus wechgelopen sijnde heeft den derden, die is de voorsz. Maenuel, jegenswoordich gevangen, evenwel niet connen ophouden van soodanich boos ende godloos moordadich stuck te dissisteren, maer heeft desnietegenstaende alle middelen gesocht ende ghepracktiseert om 't selve met hulpe van andere in 't werck te stellen, hebbende tot dien eynde naer wechloopen van syne tweec complicen tot twee diverse reysen by de Japonnese alhier in de logie in onsen dienst leggende geweest, te weten eens by dage opten middach, nochteren sijnde, ende eens ontrent by midder nacht, niet wetende ofte connende bemercken dat hy beschoncken was, alsoo hy perseckt ende voorsichtelijck sprack, omme haer te ondertasten ende te hooren hoe sy gesint souden sijn, aenspreekende daervan eenen Constantino ten aenhooren van Juan, beyde Japonnese, hem verhalende hoe dat den pangran van Bantam, d' Engelse en de Franse tesamen geresolveert ende besloten hadden door de swarten van onse logie alle de Nederlanders om den hals te brengen ende te vermoorden; van gelijcken heeft oock tot meermael t'sedert met den Engelsen coopman gesprocken, ende onder andere redenen geseyt, gelijck den Engelsen coopman Nicolaes Uffelet hem in presentie van geloofwaerdige getuygen afgevraecht ende hy gevangen alsdoen ende daernaer oock bekent heeft, waerachtich te wesen hoe dat de Hollanders den salarus van 2 a 3 jaren schuldich waren ende geen betaling daervan becomen en conde, daerenboven noch dagelijckx groten arbeyt doen moste, ende dat eenige dagen geleden alle de swarten hun geweer afgeno men was; soo sy dat noch behouden hadden, dat sy de Hollanders ende alle de Duytsen van deze logie op eenen nacht eens ombrengen ende den hals afsnyden wilden. Daernaer op eenen anderen tijt met eenen Anthony Goot, een swart van dese logie, ten huysen van d' Engelsen by den voorsz. Manuel tegen ditto Uffelet,

daer sijn nu veel swarten by de Hollanders ende sy sijn weynich Duytse, wy sijn sterck genoch om alle de Duytse te dooden ende thuys in te nemen; ende dat den Engelsen coopman daerop antwoorde, wat sout gy 't huys innemen? een Duytsman is bestant genoch tegen thien swarten, soo dat uyt dit alles genochsaem blijckt dat het hem een macht ende niet een synen boose wille ontbroocken heeft, gelijck by de informatie daervan genomen ende sijn eygen bekentenis is bliickende, alle welcke saecke van seer dangereuse ende periculeuse consequentie sijnde, strekende tot alle desreputatie van alle vrome parsoonen, die dickwils deur dusdanige roervincken ende schelmen verleyt worden, waerover dit op 't alderrigoureste behoort gestraft te worden, soo is 't dat d'heer president ende synen tegenwoordigen raet, syne confessie gehoort, overwogen ende gedebatteert sijnde, recht doende, hebben Manuel voorsz. gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, aan eenen pael geworcht totter doot, daernaer 't lichaem gequartiert ende 't hoofd op een staeck ende de quartieren aan een cruyss gehangen te worden, anderen ten exemplē.

Aldus gedaen ende gesententieert desen 10 July anno 1618 in Jacatra. Was onderteykent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., JACOB VAN DER MERT, CRIJN VAN RAEMBURCH, LAURENS PIETERSZ., JAN WILLEMSZ., DIRCK GERRITSZ. CRUL, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo tot onser kennisse gecomen is hoe dat Costa Goa de Lordigos seckeren tijt voorgenomen ende besloten hadde soo om gelijckerhant van ons te loopen ende haer by d'Engelsche te begeven, maer daerenboven noch mede te nemen ende te ontfoeren de huysvrouwe van Consael ende alles wat sy van de Hollanders souden connen met haer voeren, alsoock hoe dat Anthony Goot in d'Engelsche logie geweest is ende besloten hadde mede wech te loopen ende sich by d'Engelsche te vervoege, daerenbove mede kennisse van de moordadische aenslach van Maenuel, Japonsche tolck, ende den Engelschen coopman, soo hy selfs bekent, gehadt heeft, ende sulckx, gelijck alle getrouwē onderdanen toestaet, niet te kennen en heeft gegeven, alle 't welcke saecken sijn strekende tot myterye ende oproer ende naedeel van de gemeene welstant, d'welcke op het rigoreuste ten exemplē van anderen behoorde gestraft te worden, nochtans de heer president ende raet meer genegen sijnde tot clementie als regeur van justicie, ende recht doende, hebben voorsz. Costa Goa de Lordigos, Caspar de Silva, Gosa, ende Anthony Goot gecondemneert ende gesententieert, gelijck hen condemneren ende sententieeren midts desen, omme aan eenen pael strengelyck gegeeselt te worde dat het bloet daer naer volcht.

In Jacatra adi 24 July anno 1618. Was onderteykent: J. P. COEN, P. DE

1611.92 CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, PIETER DIRCKSZ., JACOB VAN DER MERT, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

D'E. heer president ende raet, om redene ende door speciale gracie gemo-
veert sijnde, hebben Goa de Lordigos, Caspar de Silva ende Gosa mits desen
van hare sententie gereleveert ende ghепardonneret, mits dat hiernaermaels
niet meer en onderstaen by d' Engelsche te loopen noch binnen haer huys te
gaen, ofte eenige conversatie met d' Engelsche ofte swarten, in dienste van
d' Engelsen wesende, te houden, op peene, soo sulckx meer geschiede, dub-
belde straffe daervan te ontfangen.

In Jacatra adi 24 July anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, PIETER DIRCKSZ., JACOB VAN DER MERT, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo schipper Dirck Gerritsz. Crul, uy'tgevaren op 't jacht den *Tyger*, eenige
dagen geleden geordineert is geweest twee metalen bassen over te geven aen 't
fregat de *Brack* ende deselve ordre alsdoen niet en is naergecom, maer
gewacht heeft totdat het hem andere mael werde belast, waerover alsmede
over voorgaende ordre die hem van d'E. heer president sijn gegeven, voor
desen is bestraft geweest ende aengeseyt, dat hem voortaan wachten soude
sulckx niet meer te plegen; desnietegenstaende soo hem corts daerop geor-
dineert werde vijf van de lichste ysere stucken van 't Franscheschip *St. Michiel*,
daer hy alsnu de toesicht op heeft, over te geven aen 't jacht den *Tyger*, ende
daertegens weder twee van de swaerste stucken van ditto jacht te ontfangen,
heeft hy in deselve ordre traech geweest ende soo lange gewacht, dat het
hem andere mael schriftelijck werde gegeven, hetwelcke saecken sijn van seer
quade consequentie, daerdoor de saecke van de Generale Compagnie seer
ververachtert ende d' authoryteyt van d'E. heer president gecrenckt soude
werden, soo men daerinne intijts niet en versach; soo is 't dat d'E. heer presi-
dent ende tegenwoordigen raet den voorsz. Dirck Gerritsz. Crul ten respeckte
voorsz. ende ten exemplel van andere gecondemneert hebben ende condem-
neren mits desen, in een maent gagie.

Aldus gedaen in Jacatra, adi 13 Augusty anno 1618. Was onderteyckent:
J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, PIETER DIRCKSZ.,
JACOB VAN DER MERT, ARENT MERTSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER,
secretaris.

By den heer president ende presenten raet gelet sijnde op de informatie
ende sententie genomen by den raet van de scheepen *Zirckzee* ende de *Goede
Fortuyn* op den 5 October 1617 leggende voor 't eylant Maddagasker over de

persoonen van Theunis Jansz. van der Goude, schieman, ende Geurt Willemesz. van Amersfoort, bottelier, beyde uytgevaren op 't voorsz. schip de *Goede Fortuyne*, dewelcke omme hare misdaden provisionelijck van haer officie deporteert ende op 't schip *Zirckzee* gestelt sijn, om alle vordere disordere te verhoeden, hebben de voorsz. Theunis Jansz. ende Geurt Willemesz. uyt singuliere gratie van nu af wederom gestelt ende stellen hen mits desen elck in sijn voorgaende officie, bedininge ende gagie, gelijck sy aengenomen ende uytgevaren sijn; ende belangende den tijt 't sedert haer deportement tot nu toe, sullen daervan bootsmansgagie van *f⁹* ter maent genieten, alsoo sy hem op 't schip *Zirckzee* wel hebben gedragen.

Aldus gedaen in Jacatra, adi 3 September anno 1618. Was onderteyckent:
J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, PIETER DIRCKSZ.,
THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jacob Pietersz. van Enckhuysen, constapel uytgevaren met het schip *Enckhuysen* ende Heyndrick Pietersz. van Hamburch, hoochbootsmansmaet uytgevaren met het schip de *Oude Zonne*, tegenwoordich varend op 't jacht *Clynn Hollandia*, den 23 July lestleden gecommandeert sijnde om water te halen, boven op de revire comende, hun hebben vervordert droncken te drincken ende questien tegen den anderen onderwegen in 't naer boort varen te moveren, ende alsoo den constapel, die heel droncken was, niet recht en stierde, werde hem van den hoochbootsmansmaet geseyt dat recht soude stieren, waerover den constapel toornich sijnde een mes getrocken heeft ende liep nae den hoochbootsmansmaet toe omme deselvige te quetsen, doch het wert hem door andere matrosen belet; daernaer binnen schipsboort sijnde hebben hun niet gerust connen houden, maer de questie wederom vervat, roepende den hoochbootsmansmaet aan den constapel dat voor den dach soude comen. By den anderen gecomen sijnde, hebben de messen gelijk getrocken ende maelcanderen soo hart in gevallen dat men hen niet scheyden conde, gevende den hoochbootsmansmaet aan den constapel een groote snede in sijn slinckeren arm, een snede in sijn rechter borst, ende noch eenige andere quetsuren, daer entegen den constapel den hoochbootsmansmaet quetsende met een snede over sijn slincker borst, een sneetgen op de kele ende noch 4 a 5 cleyne wonden, alles volgens de attestatie by geloofwaerdige getuygen daervan beleyt, het welcke saecke sijn van seer quade consequentie, die ter plaatzen daer men recht ende justicie maintineert, niet en mach geleden noch ghetolloreert, maer anderen ten exemplen op 't hoochste gestraft dient, soo is 't dat d'E. heer president ende synen tegenwoordigen raet, de saecke wel overleyt hebbende, meer genegen sijnde tot gratie als regeur van justicie, nochtans recht doende, hebben Jacob Pietersz., constapel, ende Heyndrick Pietersz., hoochboot-

mansmaet, gecondemneert ende gesententieert, gelijck hun condemneren ende sententieeren mits dese, dat driemael van de reede vallen ende ider met 25 slagen voor de mast gheleerst sullen worden, verbeurende niettemin ider een maent gagie, ende sal Jacob Pietersz., constapel, een maent gagie aen den barbier geven, voor meesterloon van hun beyder quetsuren.

Aldus gedaen ende gesententieert in Jacatra adi 3 September anno 1618.
Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH,
PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan Bruystens van Gorcum, ondercoopman, uytgevaren voor assistent op 't jacht de *Neptunis*, tot meer malen hem verstout heeft te refuseren te copieren hetgene hem van den secretaris van den heer president werde gegeven, als namentlick nu omtrent 14 dagen geleden weygerde eenige sententien uyt te schryven, daerna op den 4 deser als hem denselven een seecker schrifte van omtrent een half syde gaf te copieren, excuseerde hy hem dat hy 't niet en conde lesen ende bracht het selve weder in des secretaris camer, waerop den secretaris hem vraeghde, off hy met hem de geck schoer, voegende voorts daerby: lestmael en wilde gy de sententien oock niet copieren, en wilt gy dit nu oock niet doen, laet het staen; daerop hy Bruystens welhaest antwoorden: neen ick wil 't niet doen. Voor de derde mael op den 9^{en} ditto is den secretaris weder by hem gecomen ende hem een seecker geschrift te copieren gegeven, 't welck hy met veel excusen weygerde ende vraechde aen den secretarius off hy hem den brief uyt sijn selffs gaf, dan of het de president hadde belast, daerop den secretaris hem antwoordde: den heer president heeft het belast; daer de voorsz. Bruystens datelijck op repliceerde: wel als het den president my selff belast, soo sal ick het doen en eer niet; waerop den secretaris hem seyde: als het den heer president u selff belast, sal het u niet wel affgenomen worden; antwoordende voorsz. Bruystens: daer com aff watter of wil, ick en sal het niet eer doen voor dat het den president my selfs belast, ende mach daer soo lange blyven leggen; alles blijckende by de verclaringe hierop by den secretaris schriftelijck gedaen ende ten deele by geloofwaerdige personen bevesticht. Hierenboven heeft den voorsz. Bruystens den oppercoopman Pieter de Carpentier mede gerefuseert gehadt seeckere pampieren te copieren, ende sijn den heer president oock van diverse gelooffwaerdighe personen verscheyde clachten voor gecomen van d'incompatibilité, trots ende hoechmoet van den voorsz. Bruystens, daerdoor de Compagnie genen dienst en geschiet maer veel onlust ende questie rijst, gelijck insonderheyt de jonckste voyage by hem na Solor ende Timor gedaen gelecken is, alle hetwelcke saecken sijn van quader consequentie die op 't hoochste behooren gestraft te worden, soo is 't dat d'E. heer president ende tegenwoordige raden

recht doende, den voorsz. Jan Bruystens ten respecte voorsz. ende ten exemplpel van andere gedeporteert hebben ende deporteren hem mits desen van sijn officie van ondercoopman, ende alsoo buyten de cayuyt te varen naer 't vaderlandt, sonder van nu aff eenige gagie meer te verdienen.

In Jacatra adi 12 September anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, CRIJN VAN RAEMBURCH, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo ¹⁾ Pauwels Bort, ondercoopman, uytgecomen met schip *Walcheren* ende tegenwoordich varende opt schip *St. Michiel*, hem eenige dagen geleden seer groffelijcken ende lelijcken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, als namentlijck, dat hy op den nacht aen landt gebleven sijnde, gecropen is door een venster in de voorcamer van d'E. heer president opt oude huys tot Jaccatra, daer seker vrouwpersoon, onlangs van Suckedana gecommen, ende ondertrout sittende met Joseph Jansz. de Natlaer, ondercoopman, op ditto plaetse lach en sliep met noch twee andere jonge vrouwen, die te samen in bewaringe ende opsicht sijn van Meester Jan van den Broeck, schoolmeester op Jaccatra, ende voor seeckere revolte daeghs te vooren daer gelogeert waeren, vermidts haer woninge affgebroken ende de heer president aen d'eylanden van Jaccatra op de scheepen hem onthoudende was, waer bygecomen sijnde sijnnen wille met haer gedaen ende d'selve vleesselijcken bekent heeft, volgens sijn eygen bekentenis in den raet verclaert op de beschuldiginge van Meester Jan van den Broeck, die hem in de camer by de vrouwen heeft gevonden, alsmede de confessie van de vrouwen selffs, twelck saecke sijnde van quader consequentie, die ten exemplpel van andere niet en can off mach ongestraft blyven, soo ist, dat d'E. heer president met de presente raden, recht doende, nochtans prefererende gratie ende genade in plaetse van rigeur van justitie, den voorsz. Pauwels Bort ten respecte voorsz. gecondemneert hebben, ende condemeeren hem mits desen, in ses maenden gagie ten prouffyte van de Compagnie te verbeuren.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 5 October anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, GHIJSBRECHT VAN VYANEN, ARENT MAERTSZ., PIETER DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Lenard Nicolaes van de Levour, soldaet, uytgevaeren met 't schip *Ter Tholen* ende tegenwoordich leggende in dese logie van Jaccatra, eenige dagen geleden een seer groffelijcke ende lelijcke faulte gecommitteert heeft,

¹⁾ Sententiën van 5 Oct. 1618—3 Aug. 1619: P 61.

als namentlijck, dat hy omtrent 5 ofte 6 glaesen in den avont, staende buyten de logie op sentinelle perdue, in plaatse dat hy hadde behooren te waecken, slaepende is bevonden, daerover, welck Godt verhoede, van de vyanden wel gedoot had mogen worden ende consequentelijck dese huysen daerdoor wel souden cunnen werden overvallen, alle het volck vermoort, ende des Compagnies rijcke middelen beroost mochten worden, temeer, dewyle seeckerlijck weeten, datter diverse aenslaegen op ons geweest sijn, ende dagelijcx van onse geveynsde vrienden meer ende meer gepractiseert werden, om in d' een off d' ander ougen, tsy oock hoe daer toe comen connen, alles te vernielen ende beroven datter van de Generaele Compagnie is. Hetwelcke een saecke sijnde, welck naer alle crijchsrechten ende ordre metter doot gestraft wort, soo ist dat d' E. heer president ende tegenwoordigen raet, sampt de drie sergeanten alhier leggende, naerdat sy op alles rypelijcken gelet ende den voorsz. gevanghen geexamineert hadden, die geen redenen tot sijn dissentie weet in te brengen, recht doende, denselven Lenart Nicolaes, soldaet, ten respecte voorsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemeeren ende sententieeren midts desen, aen een pael gebonden ende alsoo geharquehouseert te worden datter de doot na volcht.

Aldus gedaen ende gesententieert in Jaccatra, adi 9 October anno 1618.
Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., HENDRICK LIEVENSZ., HENDRICK HARMSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS,
THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Engel Barentsz. uytten Hage, adelborst, ende Willem Harmansz. van Uyttrech, soldaet, beyde sorteringe ondert garnisoen, leggende opt casteel van Amboyna, ende gegenwoordich sijnde in dese logie, op Sondage verleden, den 7^{en} deser maent October, des morgens vroech, consent gecreghen hebbende om int Chinees quartier te gaen haelen haere clederen, die sy (soo sy seyden) te maken hadden, ende in plaatse van alsdan datelijck weder inde logie te comen, tsclve niet alleene niet en sijn naergecomen, maer daerenboven hen vervoirdert hebben int quartier dronken te drincken, de predicatie te versuymen, ende groote insolentie ende moetwille te pleghen, loopende met de bloote deghen langs de straat, ende de lieden daermede dreygende, waerdoor in perijckel stonden om van de Javanen doot geslaeghen te worden; twelck saken sijn van quader consequentie, daeruyt veel onlust soude hebben connen ontstaan, oversulcx ter plaatse daermen justitie is administrerende, ten exemplel van ander niet en connen ongestraft blyven, soo ist dat de heer president ende presente raden, sampt de drye sergeanten alhier leggende, na rype deliberatie rechtdoende, nochtans prefererende gratie, in plaets van rigeur van justitie, den voorsz. Engel Barentsz. ende Willem

Harmansz., delinquanten, ten respecte voorsz. gecondemneert hebben, ende condemneren midts desen, elck 14 dagen lanck te arbeyden int geene hem geboden sal worden, ende naer date vandien noch 14 dagen inde logie gebannen te wesen, sonder daeruyt te moghen gaen.

Aldus gedaen in Jacatra, adi 9 October anno 1618. Was onderteyckent:
 JAN PIETERSZ. COEN, PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., HENDRICK LIEVENSZ., HENDRICK HARMANSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo voor desen door de sergeanten, uyt expresse last van den heer president, alle [ende] een ieder van de soldaeten is aengeseyt ende gewaerschout, dat nieman hem soude vervoirderen, by dage off by nachte, syne waeter te lossen booven opt nieuwe huys daer sy gelogeert sijn, 't sy van de gallerye, off uyt haer camer door de venster, maer omlaagh, ter gewoonlijcke ende geoorlooffde plaatse, omme alle schandael, smeyricheden ende consequentelijcke siekte, die daerdoor te meer souden veroorsaecken, voor te comen, ende goede orde te onderhouden, soo heeft desnietegenstaende Hans Forvaeck van Antwerpen, adelborst, uytgecomen met 'tschip *Thoolen*, op gisteren in den avondt, haer besette wacht, hem verstout ende vervoerdert uyt syne camer doort venster te waeteren, gelijck hy daerop bevonden is. Hierenboven heeft den voorsz. Forvaeck voor desen tot meermaelen diverse faulte gecommitteert, waeromme den selven Hans Forvaeck by den heer president ende Raet, sampt de drie sergeanten, ten exemplar van anderen gecondemneert wort ende condemneren hem midts desen, veertien dagen lanck te arbeyden int geene hem geboden sal worden, ende naer date vandien noch 14 daeghen inde logie gebannen te weesen, sonder daeruyt te mogen gaen.

Aldus gedaen in Jacatra, adi 9 October anno 1618. Was onderteyckent:
 J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., HENDRICK LIEVENSZ., HENDRICK HARMANSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

D'heer president, meergenegen sijnde tot genade als tot rigeur ende strenge justitie, heeft, uyt comiseratie ende singuliere gratie, door intercessie ende voorbiddende voetval van alle de soldaeten ende volck int generael, den voorsz. Lenardt Nicolaes het leven geschenken ende hem syne begane faulte gepardonneret, gelijck hy hem het leven schenkt ende syne voorsz. faulte pardonneert mits desen. Behalven dat hem in teecken, dat naer crijgsgebruyck de doot verdient heeft, tot waerschouwinge ende spiegel van andere, een coeghel over sijn hooft geschooten sal worden, waerschouwende by desen wel expresselijck alle ende een yder van de soldaeten, niemand uytgesondert,

van nu voortaan beeter op sijn wacht te passen ende selve na behooren sonder te slapen uyt te staen, op peene van sonder genade volgens crijgsgebruyck metter doot gestraft te worden.

Aldus gedaen, adi 10 October anno 1618, in Jacatra. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., HENDRICK HARMANSZ., HENDRICK LIEVENSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER.

Alsoo opten 9 October lestleden seker soldaet, die op sijn wacht slapende bevonden was, by sententie gecondemneert is geweest metter doot gestraft te worden, ende door voorbidden van de officieren ende gemene soldaten hem 'tselvige uyt gratie gepardonneret is, met expresse waerschouwinge, dat niemand daerop voortaan meer en soude steunen, maer dat ieder soldaet sijn wacht getrouwelijck sonder slaepen soude uytstaen, op peene van sonder genade geexcuteert te worden, volgens de chrijgsordre.

Desnietegenstaende is nu opten 6^{en} deser maent Huybrecht Beversz. van Middelburgh,oudt omtrent 17 jaeren, uytgevaeren voor soldaet met het schip *Tertoolen*, ende tegenwoordich leggende in dese logie, des avonts omtrent 9 uyren in de eerste wacht uytgestelt sijnde op den hoeck vant fort op sentinele, in plaatse dat hy hadde behooren te waecken, op syne wacht slapende bevonden.

Ende alsoo daerdoor groote swaricheden souden connen ontstaen, soo ist, dat d' heer president met de presente raden van meninge sijnde daerinne te voorsien, opdat het niet meer gebeure, ende alle ongelucken voorgecomen werde, recht doende, den voorsz. Huybrecht Beversz. ten respecte voorsz. ende exemplel van andere, gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneeren en sententieren midts desen, aen een pael geharqueboueert te worden, datter de doot naer volcht.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 9 November anno 1618, in Jacatra. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., FRANCO VAN DER MEER, PIETER DIRCKSZ., JAECQUES LEFEBVRE, GIOAN VERNADT, ABRAHAM JANSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS, ABRAHAM STRIJCKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Huybrecht Huybrechtsz., van Vyanen, bootsman, uytgevaeren nu jongst met 't schip *Delft*, out omtrent 20 jaeren, hem binnen scheepsboort op de uitreyse soo verre vergrepen ende soo groffelijck te buyten gegaen heeft, dat hy voorgenomen heeft gehadt de bandeliers in den brandt te steken, daernaer 't vuyr uyt de combuys te nemen ende over 't schip te werpen, als oock int cabelruym, ende ten laetsten brant te maken in de constabelscamer,

JACATRA, 9 Nov. 1618.

om alsoo 't geheele schip in den brandt te helpen, hebbende tot dien eynde by nachte een brandende londt ontsteken gehadt, daermede gaende na de constabelscamer om het cruyt, dat hy daer soude mogen vinden, in brant te steken, ende onderwege hem bedacht hebbende, wederomgekeert is, ende heeft de londt selfs uytgedaen.

Alles volgens d'informatie daervan genomen, en sijn eygen bekentenisze, soo opt voorsz. schip *Delft* gedaen, alsnu alhier voor den heer president ende den raet gerenoveert, bekennende dat hy wel quaets inne sinne gehat, ende diergelijcke woorden, door sijn jonckheyt ende onbedachtsaemheyt gesprocken heeft, maer neempt tot excuse, dat hy 't selve noyt en soude hebben int werck gestelt.

Hetwelcke, als sijnde een saecke van seer quader consequentie, opt alderhoochste gestraft dient, soo ist, dat d' heer president ende tegenwoordige raden, naerdat sy op die sake ryperlijck geleth hadden, recht doende, nochtans prefererende gratie in plaatse van rigeur van justitie, den voorsz. Huybrecht Huybrechtsz. van Vyanen, delinquant, ten respecte voorsz. ende exemplar van andere gecondemneert hebben, ende condemneeren hem midts desen, wel strengelijck aen een pael gegeselt ende daernaer een brantmerck vande Vereenichde Oost-Indische-Compagnie op sijn naecte ruch gestelt te worden, ende van nu aff drie jaeren int landt als gebannen op de fregatte te roeyen, ofte andere swaere werken te doen, verbeurende daerenboven alle syne gewonnen maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert in de logie tot Jacatra, adi 9 November anno 1618. Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., FRANCO VAN DER MEER, PIETER DIRCKSZ., JAECQUES LEFEBVRE, GIOAN VERNADT, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo Philips Huybertsz. van Gorcum, tambour, uytgevaren met schip *Middelburgh* ende alsnu leggende in dese logie, hem opten 6^e deser verstout heeft, beschoncken sijnde, te gaen int packhuys byden ondercoopman Evert Harmansz., ende aldaer veel woorden tegens denselven te maken, omdat hy hem niet en wilde gerieven int geene hy begeerde, ende eyntlijck den blooten deghen op hem te trekken volgens d'informatie daervan becomen.

Twelck een saecke is van groote moetwil ende gewelt, die ten exemplar van andere opt hoochste dient gestraft, soo ist, dat d'heer president ende tegenwoordige raden, recht doende, nochtans prefererende gratie in plaatse van rigeur van justitie, vermidts hy syne faulte bekent ende door dronkenschap seyt geschiet te sijn, den voorsz. Philips Huybertsz., tambour, ten respecte voorsz. gecondemneert hebben, ende condemneren midts desen, drie maenden lanck voor den prins te werken, in sulcx hem belast sal worden.

Aldus gedaen ende gesententieert, desen 9 November 1618, in Jacatra.
 Was onderteyckent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., FRANCO VAN DER MEER, PIETER DIRCKSZ., JAECQUES LEFEBVRE, GIOAN VERNAT, ABRAHAM JANSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS, ABRAHAM STRIJCKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

By den heer president ende presente raden gelet sijnde op de voorbiddinge gedaen door den vaendrich, corporaels, adelborsten, gemeene soldaten ende andere, als oock op de joncheyt van den patient Huybert Bevertsz. van Middelburgh, soldaet, tegenwoordich aen een pael gebonden om geharkebouseert te worden, ende insonderheyt ten aensien alsnu de overofficieren gecreeert sijn, soo ist, dat den voorsz. heer president ende presente raden, genegen sijnde gratie voor rigeur van justitie te prefereren, willende nochtans recht doen, den voorsz. Huybert Beversz. voor dese reys het leven geschoncken hebben, midts dat hem, in teecken de doot verdient heeft, een coeghel boven sijn hooft geschooten sal worden. Denselven daerenboven tot amende gecondemeert hebben, gelijck hem condemneeren mits desen, een jaer lanck voor den prins te werken, ende daernaer een maent lanck alle dagen te schilderen, waermede by desen alle chrijgsofficieren ende soldaeten voor de tweedemaal gewaerschout willen hebben, niet meer op de genade voor de eerste ende tweede reyse gedaen, haere wachten te versuymen.

Aldus gedaen in Jacatra, adi 10 November anno 1618. Was onderteyckent:
 J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., FRANCO VAN DER MEER, PIETER DIRCKSZ., JAECQUES LEFEBVRE, GIOAN VERNADT, ABRAHAM JANSZ., 't merck van HENDRICK CLOOTS, ABRAHAM STRIJCKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris,

Alsoo Adriaen Cornelisz. Fortuyn, van Hoorn, uytgevaeren voor onderstierman op de *Galiasse* ende gegenwoordich opperstierman op 't schip den *Engel*, geaccuseert ende beschuldicht wert van Willem Cornelisz. van Delft, synen jongen, van sodomie, die hy met hem opten 6^{en} deser, omtrent 4 glasen des nachts, in de eerste wacht, binnen scheepsboot in sijn hutte soude hebben gepleecht, ende den voornoemde opperstierman niet alleen fort ende ferme is ontkennende 't selve int alderminste gedacht ofte gedaen te hebben, maer oock dat den jonghen noyt nacht in de hutte en heeft geslaepen, veel minder hy hem sulcx soude hebben belast oft begeert, dat hy daer slaepen soude, gelijck den jongen hem (soo hy seyt) t' onrechten na geeft. Ende gemerkt, voor ons gebleken is, by gelooffwaerdige getuygen, dat den jongen twee verscheyden nachten te vooren door sijn expres bevel in sijn hutte geslapen heeft, sulcx dat hy alreede op dese logenen bevonden is.

Derhalven omme de vordere waerheit van dese sake te weten ende voor alle de werrelt te doen blijcken, dat soodanighe Godtloosheden ende grouwelen, tegens de natuere strydende, opt alderhoochste behooren gestraft te worden, soo is by den heer president ende de presente raeden den voornoemde Adriaen Cornelisz. Fortuyn, opperstuerman, gecondemneert, gelijck hem condemneren mits desen, getortureert te worden.

In Jacatra adi 17 November anno 1618. Was ondertekent: JAN PIETERSZ. COEN, PIETER DE CARPENTIER, SAMUEL KINDT, PIETER DIRCKSZ., PIETER VAN DEN BROECKE, JAECQUES LEFEBVRE, PIETER VAN RAEY, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo¹⁾ Melis Reimetsz. Lanst, van Hoorn, uytgevaeren voor oppercoopman van Diepe in Vranckrijck met de schepen *Montmorency* ende *Margriete*, ende op sijn aencompste alhier tot Bantam neffens alle de Nederlanders, die daer mede gecomen waeren, door expresse placcaten van de Hooch Mogende Heeren Staeten, ende ordre van de heeren Meesters, van ditto schepen gelicht, ende in dienste van de Generaele Compagnie aengenomen opten 4 Maert anno 1617, te weten de voorsz. Lanst voor ondercoopman a/f 40 ter maent, vermidts hy ende alle d'andere, alsdoen verclaerden, dat se op haer uytvaeren niet en wisten dat se naer Indien souden vaeren, maer op de reyse sijnde, tegens haer wille ende danck, van de Francen daertoe gedwongen werden. Ende alsoo denselven Lanst met ['t] schip den *Gouden Leeuw* alsnu van de cust van Coromandel alhier is gecomen, ende ons nu met de jongste schepen van de heeren Meesters seeckere interrogatorien ter hant gecomen sijn in dato 14 Maert anno 1615 tot Hoorn, daerby claelijken blijct, dat den voorsz. Lanst beneffens noch eenen Symon Jorisz. Looff (die wy alhier niet en hebben vernomen), sijn aengenomen om alhier in Indien te vaeren, ende van den heer officier ende magistraet der stede Hoorn gewaerschout sijn van de voorsz. reyse te desisteeren, daerop hy ende den voornoemde Symon Jorisz. Looff oock in handen van den officier ende magistraet voornoemt met eede belooft hebben in dienst van de voorsz. Francen off andere vrembde natie naer Indien niet te varen. Desnietegenstaende heeft hem evenwel verstout, teghens synen gedaenen eedt, eere ende beloofte, met de voorsz. France schepen herwaerts aen te comen, ende op sijn aencomste tot Bantam voor den heer president ende den raet te verclaeren dat hy niet en wiste dat naer Indien vaeren soude.

Soo ist, dat den heer president ende de presente raden, prefererende gratie, in plaatse van rigeur van justicie, nochtans willende recht doen, om de ordre van E. Mogende Heeren Staten Generael ende de heeren Meesters te volgen,

¹⁾ Deze sententie reeds gedrukt bij IJzerman in *Bijdr. T. L. V.* deel 78, bl. 652.

den voorsz. Melis Remmetsz. Lanst, ten respecte voorsz. ende exempl van andere, gecondemneert hebben ende condemneren hem midts desen, dat hy van de voorsz. tijt van sijn aenneminghe aff, tot nu toe, geen gagie genieten ende voorts sonder gagie naert vaderlant vaeren zal. Aldus gedaen, adi 21 November 1618, in Jacatra. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, P. DE CARPENTIER, SAMUEL KINT, WILLEM JANSZ., PIETER DIRCKSZ., PIETER VAN DEN BROECKE, JAECQUES LEFEBVRE, PIETER VAN RAEV, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Adriaen Cornelisz. Fortuyn, van Hoorn, out omtrent 34 jaeren, uytgevaren voor onderstierman met de *Galiasse* van Hoorn ende gegenwoordich opperstierman opt schip den *Engel* van Delft, hem in dronckenschap soo verre vergrepen ende soo grouwelijcke te buyten gegaen heeft, dat hy opten 6^{en} deser maent November, omtrent 4 glaesen des avonts, in de eerste wacht, als synen jonghen Willem Cornelisz. van Delft door sijnne expresse ordre in de hutte voor sijn koye lach en sliep, denselven jongen in sijn slaep aengetast, hem de broeck affgestreken, sijn vinger in sijn fondament, ende daernaer op desselfs lijff geleghen, ende sijn manlicheyt daer ingesteken heeft, omme alsoo synen boosen lust met hem te doen, waervan den jongen, wacker wordende, hem ontwecken ende wechgelopen is, volgens syne eygen bekentenis, van hem op de beschuldinge ende aenclachte van den jongen becomen, 'twelck een grouwelijcke misdaet is, die teghens de nature strijt ende geen eerlijcke menschen betaemt, die oock volgens de Goddelijke ordonnantie ende menschelijcke rechten metter doot behoort gestraft ende het lichaem tot assche verbrant te worden.

Dan alsoo uyt den jonghen ende sijn eygen confessie niet en can bespeurt worden, dat volcomelijck sijnnen wille gedaen heeft, off dat hy den jongen, die al drie off vier nachten te vooren door sijn expresse bevel in de hutte geslapen hadde, noyt daervan gemoejt off aengesproken heeft, nocte oock, dat hy diergelijcke oyt te vooren (ons wetens) heeft gepleecht, soo ist, dat den heer president ende de presente Raden, bestaende in alle d' opperooplieden ende schippers van de respective schepen tegenwoordich alhier sijnde, naerdat op de sake rijpelijck gelet hadden, doende recht, nochtans preferrende gratie in plaatse van rigeur van justitie, alhoewel waerdich is (vermidts de wille gehadt ende de daet onderleyt heeft) metten vuyre geexecuteert te worden, den voorsz. Adriaen Cornelisz. Fortuyn, delinquent, het leven geschoncken hebben, tot boete ende bekeringe; deporterende hem voorder van sijn offitie met alle sijn ampten en waerdicheden, ende alle sijn gagie verbeurt, onwaerdich onder redelijcke ende eerlijcke menschen te leven ende verkeeren, ende alsoo naert vaderlandt te gaen; wordt voorts infaem verclaert, ende

gecondemneert met een strop om sijn hals aen [een] pael gebonden te worden, met branthout rontsomme geleyt, doch dat sijn effigie aen een gelijcke pael verbrant sal werden, in teecken dat sulcx verdient heeft, ende tot een waerschouwinge van alle ende een ider, haer van diergelijcke grouwelen ende Godtloosheden te wachten op peene, dat alsoo, gelijck d' effigie van desen, tot assche verbrant sal worden.

Aldus gedaen ende gesententicert in Jacatra, adi 22 November, anno 1618.
Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, P. DE CARPENTIER, SAMUEL KINDT,
WILLEM JANSZ., PIETER DIRCKSZ., PIETER VAN DEN BROECKE, JAECQUES LE-
FEBVRE, PIETER VAN RAEY, GERRIT DOUWERSZ. DE VRIES, WILLEM DIRCKSZ.,
GHEEN HUYGE SCHAPEHAM, CLAES GERRITSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYS-
HOUWER, secretaris.

Alsoo Frans Rutgers van Dort, uytgevaeren met het schip de *Morgensterre*,
voor bosschieter ende tegenwoordich varende optschip de *Trouwe*, op indicie
van seeckere dieverye geaprehendeert sijnde, goetwillich, buyten banden,
voor d' heer Generael verclaert ende bekent heeft, namentlijck: dat hy op
den ....¹⁾ April des avons in de hutte, daer de stierlieden slaepen, is gegaen
ende aldaer de sleutel van de onderstiermans kiste heeft gehaelt, daermede
hy voorsz. kiste heeft geopent, ende een sackje met twee hondert reaelen van
achten uytgenomen heeft, toebehoorende een vry man, genaempt Gerrit
Hendricksz. van Hoorn, waerover den delinquant is geloopen int galioen,
willende 't sackje openen, omme daer eenich gelt uyt te nemen, 't welck door
verbaestheyt (na sijn seggen) door 't galioen gevallen is, hetwelcke groote
dieverye, moetwille ende een saecke van seer quadren gevölge is, die niet behoort
geleden te worden ter plaatse daer men justicie doet.

Soo ist, dat d'E. heer Generael Coen ende den scheepsraet, recht doende,
nochtans gratie voor rigeur van justicie willende prefereren, ten aensien de
misdaet goetwillich bekent heeft, den voorsz. Frans Rutgertsz. gecondemneert
hebben, soo sy hem condemneeren midts desen, wel strengelijck met roeden
gegeesselt te worden ende de 200 reaelen, die gestoolen heeft, aen de voorsz.
Gerrit Hendricksz. contant te betaelen; 't geene hy niet voldoen can, sal door
de Compagnie gesupplieert ende dubbelt op sijn reeckeninge gestelt worden,
daerenboven sal ses maenden voor de prins wercken, midts behoudende sijn
gagie.

Aldus gedaen int schip de *Trouwe*, adi 5 May 1619, ten ancker leggende
voor Grissy. Was onderteeckent: JAN PIETERSZ. COEN, A. RASIERE, GERRIT
DOUWERSZ., 't merck van JAN PA, luytenant; JACOB LEENERTSZ.

¹⁾ Niet ingevuld.

Alsoo Gerrit Hendricksz. van Hoorn, uytgevaren met het schip de *Provincie*, voor bootsman, des morgens vroech op Meydach, droncken sijnde, by Frans Rutgerts, geapprehendeerde, int gallioen gegaen is, ende denselven, gelijck hy selfs bekent, met een mes in synen arm gesteken heeft, ter oorsake, na hy seyt, noch soo ontstelt ende beroert was, dat ditto Frans Rutgertsz. sijn gelt gestoolen ende overboort gesmeeten heeft, dat hy hemselfen in sijn dronckenschap niet en heeft connen bedwingen, niettegenstaende hem goet recht toegeseyt was, hetwelcke een ongeschikte daet ende een sake van seer quade consequentie is, die gestraft moet worden, soo ist, dat d'heer Generael Coen ende den scheepsraet uyt singuliere gratie om redenen den voorsz. Gerrit Hendricksz. gecondemneert hebben, soo sy hem by desen condamneeren, driemaal van de ree te vallen ende met het natte gat voor de mast in een enkele linnen broeck met 25 slaegen geleerst te worden.

Aldus gedaen, adi 5 Mayo 1619 in 't schip de *Trouwe*, ten ancker leggende voor Grissy. Was onderteekent: J. P. COEN, A. RASIERE, GERRIT DOUWERTSZ., 't merck van JAN PA, JACOB LEENDERTSZ.

Op den 24 April 1619 is voor d'heer Generael Coen ende den scheepsraet ontbooden Cornelis Gillis Clerck, van Rotterdam, uytgevaeren voor bootsman met het jacht 't *Hert*, op indicie dat hy soude gestoolen hebben een sackje gelt daerinne was honderthien realen van achten aen contant, ende cleyne besarsteentje, toebehoorende eenen Diego de Philippis de Lagos, Spangiaert; noch van Jan van Leyen ses realen van 8^en.

Ende alsoo verstanden van Jan Mol, soldaat, dat Clerck een mes van hem geleent hadde ende dat hy 's nachts in de koye van Jan van Leyden hadde geleghen, soo hy 's anderen daechs sijn gelt miste, oock dat Clerck anderhalve reael geleent ende sijn hoet vercocht hadde, daerenboven dat hy seyde 30 realen van Amboyna gebracht te hebben, ende dat den stierman vant *Wapen* 70 reaelen van hem te bewaren hadde, daervan 't volck, varende op de scheepen 't *Wapen van Amsterdam* ende de *Sterre* kennisse hadden, dat hy daerna weder ontkent ende op de *Suyder Eendracht* gewesen heeft, daerbevens een kenbaere reael verspeulende, die onder de 6 realen van Jan van Leyden waeren.

Op alle welcke saecken d'heer Generael Coen, geassisteert metten Heere Admirael Verhaeghen ende den scheepsrade, lettende op voorsz. indicien, hebben den voorsz. Cornelis Gillisz. gecondemneert getortureert te werden om de waerheyt van de voorsz. saecken te bekennen.

Aldus gedaen int schip de *Trouwe*, adi 6 May 1619, leggende voor Grissy. Was onderteekent: A. RASIERE, GERRIT DOUWERTSZ., 't merck van JAN PA, luytenant; JACOB LEENDERTSZ.

Cornelis Gillisz. Clerck, van Rotterdam, uytgevaeren voor bootgeselle met het jacht 't *Hart* anno 1614, heeft vrywillich, buyten pijn ende banden, bekent, dat hy op den 23^{en} April verleden, des nachts ondert verdeck uyt, de broeck van Diego Philips de Lagos, Spaenjaert, daer hy lach en sliep, met een mes gesneden ende genomen heeft de sleutel van sijn kiste, die hy openge-slooten ende daeruyt genomen heeft een sackje met 110 realen van achten ende een cleyn bezar steentie. Item dat hy uyt de koye van Jan van Leyen genomen hebbende de sleutel van sijn kiste, denselvige daermede geopent ende 6 realen van achten daeruyt nemende, die hy opt schip de *Trouwe* ondert volck verspeult heeft, meenende van gelijcken sijn wille te doen met de 110 reaelen, die hy int cabelgat verborgen hadde.

'Tis oock kennelijck, dat hy in Banda op Pouloron, voor desen, mede heeft willen overloopen.

Een van sijn medeplichters is daerover gedoot ende hem is 't leven voor die mael geschoncken, op hoope, dat hem beter aenstellen soude, hetwelcke alle saeken sijn van seer quaden gevolge, die opt hoochste gestraft moeten worden, andere ten exempl. Soo ist, dat d'heer Generael Coen, geassisteert met den heere Admirael Verhagen ende den scheepsrade, recht doende, den voorsz. Cornelis Gillis Clerck gecondemneert hebben, soo sy hem by desen sententieeren en condemneren, gestrafft te worden mette coorde datter de doot na volcht.

Aldus gedaen int schip de *Trouwe*, adi 6 Mayo 1619. Was onderteykent:
JAN PIETERSZ. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, WILLEM JANSZ., JAECQUES LEFEBVRE.

Alsoo Gerrit Douwersz. de Vries, schipper vant schip de *Trouwe*, ende Jacob Lenartsz., opperstuerman, varende op ditto schip, den 9^{en} Mayo des avonts, droncken sijnde, na besette wacht maelcanderen met vuysten geslaghen hebben, hetwelck een saecke van quader gevolge is, den gemeenen volcke een quaet exempl. gevende, soo ist, dat d'heer Generael ende den raet, recht doende, den voorsz. Gerrit Douwesz. ende Jacob Leenartsz. gecondemneert hebben, soo sy die by desen condemneren, elck in een amende van 20 reaelen van achten, contant te betaelen, ten prouffyte van den armen.

Aldus gedaen int schip de *Trouwe*, adi 10 Mayo 1619, leggende voor Grissy. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, WILLEM JANSZ., JAECQUES LEFEBVRE.

Den heer Generael meer geneghen tot gracie dan rigeur van justitie, heeft met advyse van den heeren Generael Reael ende Admirael Verhaegen, uyt sonderlinge gracie, den voorsz. Cornelis Gillisz. Klerck van de straffe des

doots ontlast, ende ontlasten hem daervan by desen, mits dat hy met een strop om den hals strengelyck gegeesselt ende gebrantmerct worden sal, hem daer-enboven condemnerende geboeyt bewaert te worden, ende dat ses maenden voor de prins sal wercken ende aan Diego Philips de Lagos sal doen $6\frac{3}{4}$ realen, die vant gestoelen gelt te cort commen.

Int schip de *Trouwe*, adi 13 Mayo 1619. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS REAEL, STEVEN VAN DER HAEGEN, WILLEM JANSZ., JAEC-QUES LEFEBVRE.

Alsoo Abraham van Boshuysen, assistent, uylgevaeren met het schip den *Gouden Leeuw*, sich tot diverse malen seer groffelijcken te buyten gegaen heeft, soo in Amboyna, als int jacht *Nassauw*, met droncken drincken ende hem te opposeeren teghen syne overicheyt, met scheltwoorden ydereen drey-gende ende beroupende tot vechten, daerenboven ondert gemeen scheeps-volck groote onruste makende, een sake van seer quaden gevolge sijnde, dat niet ongestraft mach blyven ter plaatse daer men recht doet. Soo ist, dat d' heer Generael Coen ende den raet denselven Abraham van Boshuysen ge-condemneert hebben, soo sy hem by desen deporteerden van sijn assistents-ampt ende voortaan te moeten voor adelborst dienen a f 10 per maent.

Aldus gedaen int schip de *Trouwe*, adi 27 Mayo 1619, in zee, omtrent Jaccatra. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, A. RASIERE.

By den heer Gouverneur Generael ende syne presente raden gelet sijnde op de sake van Hendrick Jansz., commandeur, Cornelis Houbraecken, opper-coopman, ende Jacob Panckeras, schipper opt schip den *Swerten Leeuw*, die welcke opten 14^{en} December 1618 met ditto schip, volladen van Petana omtrent Bantham gecomen wesende, namentlijck Hendrick Jansz. (die noch in Patana sijnde, expresse ordre van den heer Generael Coen op de chaloupe *Cleen Hollandia* ontfangen heeft, dat het schip naer Jaccatra ende niet naer Bantham soude loopen) evenwel naer Bantham is gegaen, ende in plaatse dat hy hadde hooren scheep te blyven hem lichtveerdelyck van de Engelse, die daer met 14 schepen op de rede laeghen, heeft laeten verleyden, ende met haer sonder met iemant van d'onse van lant gesproken te hebben hem uyt sijn schip begeven heeft, omme daermede naer landt te vaeren, doch in plaatse van dien brochten hem een boort van haere schepen ende hielden hem daer vast, waerop voorts datelijck des nachts daeraen met vier van haere voor-naemste schepen affgedreven sijn, sulcx dat den *Swerten Leeuw* des morgens vroech daermede beset sijnde, d'voornoemde coopman ende schipper het-selve schip ende ingeladen goederen sonder slach ofte stoot alleenelijck op haer idele dreygements seer schandelyck aan d'Engelsen met accoort over-

JACATRA, 27 JUNI 1619.

gegeven hebben, waerdoor het schip ende goet seer lelijck by haer versuymt is, alsoo sy genoechsaem beimercten datter onraet was, ende wel wisten dat onse schepen tot Jaccatra lagen ende desniettegenstaende evenwel aldaer bleven leggen. Ende alsoo de Generaele Compagnie hierdoor grootelijcx sijn geintresseert, ende d'voornoemde personen ten exemplar van anderen dienen gestraft, soo ist dat d'heer Generael ende syne presente raden, naerdat op de sake rypelijck geleth ende haere verantwoordinge tot meermaelen gehoort hadde, doende recht, verclaert hebben ende verclaeren by desen, dat voorsz. commandeur Hendrick Jansz., Cornelis Houbraecken, oppercoopman, ende Jacob Panckeras, schipper, geen gagie en sullen genieten van primo November aff, dat sy van Patana zijn gescheyden, tot der tijt toe, dat een ieder van hen weder vry van Bantham by ons is gecomen, namentlijck Hendrick Jansz. tot primo Februario passato, dat van Bantham quam ende int fort Jaccatra gebleven is, ende de voorsz. Cornelis Houbraecken ende den schipper Panc-keras totten 10 deser maent Juny toe, dat sy van Bantham by ons op de schepen zijn gecomen.

Condemnerende hen daerenboven noch tot een amande, te weeten: Hendrick Jansz. in drie maenden, ende den coopman ende schipper elck in 2 maenden gagie, ende dit alles onvermindert 'tgeene voirder op de voorgaende comportementen van den schipper Panckeras noopende syne uytreyse met het *Wapen van Seelant* te pretenderen hebben.

Aldus gedaen ende gesententeert int fort Jaccatra desen 27^{en} Juny anno 1619. Was onderteykent: J. P. COEN, LAURENS REAEL, STEVEN VERHAGEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., ANDRIES SOURY, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Lieven Pietersz. van Franicker, uytgevaeren voor jongen met het schip *Delft* op de tweede reyse, ende gelegen hebbende voor soldaet opt fort Henrique in Solor, in de jaere 1615 van syne schiltwacht uyt het fort overgelopen is by de Portuguesen, alwaer hem omtrent 6 maenden onthouden heeft ende naderhant op Tymor gevlycht ende aldaer soo lange gebleven, totdat onse schepen nu jongst aldaer quaemen handelen, als wanneer van selffs weder by d'onse is gecomen, hetwelcke een sake is, die opt hoochste metter doot, ten exemplar van andere, gestraft wert.

Nochtans d'heer Generael ende syne presente raden van Indien, meer neghen synde tot gratie als de hoochste straffe in desen te volghen, te meer, ten respecte syne jonckheydt, onbedachtelijcken is geschiet, ende dat hy van selffs weder is gecomen ende de Compagnie vermidts aldaer bedreven ende in de tale ervaren is, in de handelingen groote diensten heeft gedaen ende noch meerder can doen, hebben den voorn. Lieven Pietersz., op hoope van

beteringe, dese syne misdaet geperdonneert ende vergeven, gelijck hem perdoneeren ende vergeven mids desen.

Actum int fort Jaccatra, adi 27 Juny anno 1619. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS REAEL, STEVEN VAN DER HAGEN, P. DE CARPENTER, WILLEM JANSZ., ANDRIES SOURY, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo¹⁾ Pieter van Raey, commandeur geweest int fort Jaccatra naer de gevankenis van Pieter van den Broecque, Jan Jansz. van Gorcum, cappiteyn, Adriaen Jacobsz. Hulsebos, als raet, ende Evert Harmansz., coopman, hen soo verre verloopen, ende soo slechtelijck gehandelt hebben, als namentlijck ende vooreerst, dat sy op den 19 Januaryo 1619 aen de coninck van Jaccatra seer lichtvaerdelijcken op het accoort ende stilstant van wapenen metten voorsz. coninck gemaeckt, hebben vereert 5000 reaelen van achten in contant, ende 1000 realen in Custleden, daernaer op ten 22^{en} ditto int resolveren ende senden van haeren commandeur Pieter van den Broecke by den coninck met een schenckagie, diewelcke alsdoen int hoff comende datelijck met alle degeene, die by hem waeren, vastgehouden wierden. Ten derden ende voornamentlijck, dat sy haer eedt ende eere vergeetende opten eersten February daeraen, sonder eenige uytterste noot, storm ofte schoot verwacht te hebben, dan alleenlijck op de idele dreygementen van de Engelse ende Javanen, die haer met diversche batteryen ende bolwercken omcingelt hadden, uyt enckele vrese met d' Engelse ende Javanen in onderhandelinge sijn getreden, geresolveert ende volcomelijck geaccoordeert hebben het fort ende alles in handen van de Engelsen ende den coninck van Jacatra over te geven op soo slechten conditie, dat apparent was, soo 't voortgegaen hadde, syliden ende alle het volck vermoort ofte door miserie vergaan souden hebben, als per accoort door haer geteekent blijct, mits dat sy met haere goederen ende 6200 realen in spetie daeruit souden gaen; ende alsoo sy gereet waeren om met alle man daeruit te gaen, verwachtende alleenlijck na den commandeur Pieter van den Broecke ende d' andere personen by den coninck van Jacatra gevangen, alsmede naer de boots van d' Engelsen om daerin te treden, is ten vierden male (alle andere bysondere ongeregeltheden, uytdeelinge van gelt ende goederen onder 't volck, overspel ende ongeschicktheden overslaende) soo grooten faulte begaen, dat niet sonder suspicie en is, eenighe met soo lichtvaerdige overgevinge van 't fort haerselven hebben soeken te verrijcken, oft dat anders te lichtveerdiger tot d' overgevinge geresolveert sy door de berovinge ende plunderinghe van goederen die by vele gedaen is, alsoo een ider vele van des Compagnies goederen en comptanten in haere kisten geberght,

¹⁾ Gedrukt bij IJzerman in *Bijdr. T. L. V.* deel 73, bl. 662.

als oock de kisten van particuliere persoonen, als naimentlijck die van d' heer Generael selffs, de kiste van Jacques Lefebvre, Pieter Dircxz., oppercoopman, ende Thijs Cornelisz. Vleyshouwer, secretarius, die absent ende met sijn E. vertrocken waeren, sonder respect opengesloten, opengebroocken ende de goederen daeruyt genomen hebben, een yder sooveel als hy begeerde ende bergen conde, ende alle de pampieren van den heer Generael, alsmede de drievoudige commissie van de Hoochmogende Heeren Staten, sijne Prince-lijcke Excellentie ende de Heeren Majores verbrant; hebbende oock groote schenckagien aan de Engelsen ende Javanen gedaen om soo sy seggen faveur by haer te genieten, ende de besaeltjens diamanten opengebroocken ende onder haer verdeelt; doch daernaer siende, dat d' Engelsen volgens hare beloften de gevangenens by den coninck van Jacatra sijnde, in haer handen niet en leverden, maer dat sy naer Bantam vervoert wierden, vresende daeroever datter wederom eenich bedroch off verraderye onder schuynde ende dat d' Engelsen van meer andere pointen, in 't contract beloost, in gebreecke souden mogen blyven, alsoock dat d' Engelsen haer voor de Javanen niet en souden connen bevryden, hebben syluyden geweygert uyt het fort te gaen ende d' overleveringhe aen d' Engelsen te doen; begeerende eerst dat de gevangenens ende de genoemde ostagiers binnen 't fort volgens accoort geleverdt werden ende comen souden, 't welck door die van Bantam verhindert sijnde, alsoo d' onse tot Bantam gevangen wesende door inductie van den pangoran aldaer denselven seer goede hope gaven het fort niet aen d' Engelsen, noch den coninck van Jacatra, maer in syne handen te leveren ende doen overgeven. D' Engelsen hierdoor met die van Bantam in questie geraeckende, hebben haer geschut begost te scheepen, ende eenighe stucken gescheept sijnde, heeft de voorsz. raet op den 6^{en} derselver maent February geresolveert, d' overleveringhe van 't fort aen de Engelsen ende den coninck van Jacatra schriftelijck te weygeren, gelijck alsoen geschieden, met de gevangenens van Bantam accorderende dat het beter waere het fort aen den coninck van Bantam, die sijn beloste coste houden soo sy seyden, over te leveren, dan aen de Engelsen. Doch alsoo 't gemeene volck hun hier tegen stelden, resolveerden 's anderen daechs den 7^{en} Februario, wederomme occasie te soeken om d' overleveringe aen d' Engelsen te doen; maer d' Engelsen ter bestemder tijt niet comparerende, hebben haer naemaels weder affgeseyt ende den 9^{en} February volcomentlijck geresolveert het voorsz. fort op seeckere conditien, by heur geraemt, aen den pangoran van Bantam over te geven, welcke conditien denselven pangoran voorgeleyt sijnde, heeft alles geadvoyeert, uytgesondert dat van d' Engelsen geen vrypas voor d' onse gesonden heeft. Den raet door vreese van d' Engelsen op 't selvige pas persisterende ende den pangoran willende geen pas van d' Engelsen versoecken, is ondertusschen veel verloopen, sulcx dat den

loop van saecken d' voornoemden raet heeft gedwongen haer dagelijcx meer ende meer te versterken ende binnen 't fort te blyven, waerover het fort, volck, veel van des Compagnies gelt, goederen ende alle dependentien van dien niet door haere wijsheyt, maer door sonderlinge genade ende schickinge Godts, die daervan oock ten hoogsten gedanckt sy, behouden is.

Den heer Gouverneur Generael ende de presente Raden van meeninghe sijnde, dit ten exemplē van andre niet ongestraft te laten passeren, opdat sulcx niet weer come te gebeuren, te meer vermidts de voorsz. persoonen haer faulte niet en willen bekennen, maer even opstinaet ende hartneckich persisteren, dat door uytterste noot gedrongen wierden ende niet mogelijck en was, dat 't fort in die tijt 't gewelt van de Engelsen ende Javanen beyde tegelijck conde tegenstaen, even off haer schuldighe plicht voldaen hadden ende niet gehouden waeren het fort tot d'uytterste noot te houden, maer als off van den Generael expresse last gehad hadden het fort, als weynich daeraen geleghen sijnde, met accoort aen de vyanden over te geven, niettegenstaende in haere confessie selffs bekennen datter van de vyant geen approche, noch storm gedaen, jae niet eenen schoot, naerdat d'eerste vrede gemaeckt was, van d'Engelsen noch Javanen op haer geschooten is, alsoff haer tijt gebroocked soude hebben om 't fort over te geven soo sy een schoot verwacht hadden, daer nochtans de plaatse bequaem [was], geen vivres gebraecken, cruyt ende volck genoch hadden om eenige stormen aff te slaen; gants vergeten hebben de dat de plaatse suffisant gekent was om, redelijckerwijs versien sijnde, groot gewelt te connen wederstaen, ende dat syliesen selffs het gewelt van d'Engelsen ende Javaenen met gewelt ende goede coeragie hadden helpen wederstaen van 23 December 1618 tot den 14 Januario 1619 dat d'eerste furie van oorloghe geduyrt heeft, ende de coninck van Jacatra, wetende met gewelt niet te voorderen, de vrede selffs weder versochte.

Hebben de voornoemde Pieter van Ray, commandeur, die nu onlancx overleden is, Jan Jansz. van Gorcum, capiteyn, Adriaen Jacobsz. Hulsebos als raet ende Evert Hermansz. ten respecte voorsz. gedeporteert, soo sy hen deporteren mits desen, van haere officien, haer onbequaem verclarende om meer in diergelijcke vergaderinge gebruyc te worden, ende dat een yder van hen weder sal treden in sijn bedieninge daervooren uytgevaeren is; ende alhoewel den luytenant Abraham Strijcker, den vaendrich Hendrick Hermansz. ende alle d' andre persoonen die de resolutie nopende 't overleveren van 't fort geteekent hebben, mede meriteren gedeporteert ende gemulteert te worden, als namentlijck M^r. Jan van den Broecke, schoolmeester; Joseph Jansz. de Natlaer, Melis Remmertsz. Lanst, Jan van der Dussen, ondercoopliden; Jan de Brasser, Jan Mybayse, Samuel Merchijs, Cornelis Jacobsz. Gael, Anthonie Meeusz., assistenten; Juriaen Jansz., constapel mayor; Dirck Reyniersz., Wil-

Iem Hendricksz. Jongbloet, Elias Rippon ende Andries Fransz., sergeanten, soo geschiet nochtans d' voorsz. Abraham Strijcker, ten respecte van sijnne siechte daermede doentertijt beladen was, gracie, alsmede aen den vaendrich ende alle d' andre daeraenvolgende personen; condemnerende daerenboven de voorsz. vier principale hooffden, als Pieter van Raey, commandeur, Jan Jansz. van Gorcum, capiteyn, Adriaen Jacobsz. Hulsebos als raet, Evert Harmansz., coopman, ende alle degene daerby alrede eenige van des Compagnies ende particuliere goederen bevonden sijn, die overtuycht souden moghen worden eenige goederen genooten te hebben oft naemaels noch yets by haer mochten comen te vinden, te voldoen ende te betaelen allen 't geene van des Compagnies ende andere perticuliere goederen geroofst, geplundert, aen d' Engelsen gegeven oft andersints noch bevonden sal werden te gebreken, uytgesondert 't gene in de bolwercken als andersints tot versterckinge van 't fort consumeert sy; ende dat elck pro rato voor soo veel als naer desen by den heer Generael ende den raet tot naerder bevindinghe van saecken verclaert sal worden, te weeten voor sooveel haer gegenwoordighe goederen ende maentgelden tot ten 27^{en} February 1619 (als wanneer ten deele weder tot kennisse gecomen ende tot haere devoiren gekeert sijn) mogen strecken, van welcke tijt aff sy weder haer gagie sullen genieten.

Aldus gedaen ende gesententieert int fort Jaccatra, ady 9 Julyo anno 1619.
 Was onderteyckent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS REAEL, STEVEN VAN DER HAGEN, PIETER DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., ANDRIES SOURY, FRANCO VAN DER MEER, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo by informatie van gelooffwaerdige getuyghen blijckt, dat Merten Davidts van Delft, schipper opt schip de *Morgensterre*, soo in Amboyna, Ter-nate, als Batsiaen, veele van des Compagnies provisien van vley's, speck, arack, rijs, sout, olie ende diergelijcke tot meermaelen ende op diverse reysen, als hy daer met het voorsz. schip was leggende, aen particuliere personen door sijn volck aen lant heeft doen brengen, waertegens tot syne diffentie weynich weet in te breghen, ende daerbeneffens by hem bevonden sijn 990½ reael van achten, diewelcke, soo hy seyt, geduerende synen tijt in Indien vergadert heeft met particuliere handelinge ende aenlegginge van eenige provisie in eetwaeren als andersints, op syne reysen tot meermaelen van Java naer de Mollucquen, Anboyna ende Banda gedaen, ende pertye daervan tot buyt int nemen van de Engelsen als elders becomen. Ende alsoo dit saecken sijn van quader consequentie, die volgens den artijckelbrieff opt hoochste werden gestraft. Soo ist, dat d' E. heer Generael ende de presente raden den voorsz. schipper Marten Davidtsz., ten respecte voorsz. ende exemplel van andere, gedepoerteert

hebben, ende deporteren hem mits desen van sijn offitie van schipper, als onwaerdich 't selve langer te bedienen, ende dat voorts sonder gagie naert vaderlant sal vaeren, verclarende daerenboven ten proffyte van de Generaele Compagnie verbeurt te weesen 600 reaelen van achten van syne gereede penninghen.

Aldus gedaen ende gesententieert desen 12 Julyo anno 1619. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, LAURENS REAEL, STEVEN VAN DER HAGEN, PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ. THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Cornelis Houbraeken, coopman Havick Claesz. schipper, ende Cornelis Jacobsz. Gael, assistent op 'tschip de *Seewolff*, eenige daeghen geleden hun vervordert hebben, luyt diverse attestatien van gelooffwaerdige personen beleyt, alsmede de confessie van Cornelis Jacobsz. Gael selve, een vercken arack uyt seeckere Chineesse jонcque op te coopen, ende met hun boot aen landt te senden, omme alhier onder te soetelen; 't welck een sake is van seer quade consequentie, die niet alleen den gemeenen man, maer oock insonderheyt alsulcke hooffden gants niet en past, soo ist dat d'E. heer Generael ende den raet eerst en alvooren den arack verbeurt maecken ende den voorsz. Cornelis Houbraken ende Havick Claesz. condemneren ende sententieren, gelijck hun condemneren ende sententieren midts desen, ider in een maent gagie ten proffyte van de Generaele Compagnie.

Alsoo Matthijs Fock van Nauwenburch, soldaat, op syne schiltwacht slappende is bevonden, welcke faulte nu alhier tot meermalen gebeurt ende om redenen door de vingeren gesien is geweest, die na de rechten der chrijgsdicipline met der doot behoorden gestraft te worden, nochtans in consideratie genomen sijnde, dat den voorsz. Matthijs Fock onlangs aen landt gecomen ende een nieuwelingh, die voor desen noyt het soldaetsampt bedient heeft, soodat hem de costuymen van den crijgh by faulte van onderrichtinghe als noch gants onbekent sijn, soo ist, dat d'E. heer Generael ende den raet, d'onervarenheyt deses persoons ingesien hebbende, Matthijs Fock voorsz. gecondemneert [hebben], gelijck hem condemneren midts desen, 6 maenden voor de prins te wercken.

Een ider sy hiermede gewaerschouwt hem voortaan voor alsulcke faulte te wachten, alsoo die niet meer geexcuseert, maer met der doot hiernaer gestraft sullen worden.

Alsoo Isbrant Pietersz. van Alckmaer, bosschieter, ende Elias Eliasz. van Jeveren, soldaat, haer eenige daghen geleden by nacht, naer besette wacht, met droncken drincken sooverre verlopen hebben, dat sy niet alleen rumoer ende buertegerucht gemaect, maer daerenboven oock d'een den anders ge-

weer moetwillich in stucken gebroocken hebben, alle 't welcke, insonderheyt 't breecken van 's heeren geweer, saecken sijn van seer quaden gevolge, die naer rigeur van justitie met den halse behoorden gestraft te worden, soo ist nochthans dat d'E. heer Generael ende den raet, prefererende genade voor rigeur van justitie, de voorsz. Isbrant Pietersz. ende Elias Eliasz. gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hun condemneren ende sententieeren midts desen, 4 maenden voor de prins te dienen in sulcke werken als goet gevonden sal worden deselve t'employeren.

Alsoo Danckaert Joosten van Leeuwaerden, cooperslager, sonder concent eenige daghen geleden des nachts buyten het fort gebleven is, ende daerbelefftens met dronken drincken sooverre vergrepen heeft, dat hy de deuren van verscheyden burgers door sijn overstallige dronkenschap opengesmeten ende ingevallen heeft, daerdoor verscheyden questien geresen sijn, ende apparent meerder ongelucx, soo 't niet voorgecomen ware, naer gevlocht soude hebben, welcke saecken sijnde van seer quadèr consequentie, als straetschen-derye opt rigoureuseste behoorde gestraft te worden, soo ist dat d'E. heer Generael ende den raet, geneghen sijnde meer tot genade als rigeur van justitie, den voorz. Danckaert Joosten gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententieren midts desen, 4 maenden voor de prins te dienen in alsulcke werken als men ten dienste van de Compagnie sal bevinden te behooren.

Aldus gedaen ende gesententieert int fort Jacatra, adi 3 Augustus anno 1619. Was ondertekent: J. P. COEN, LAURENS REAEL, STEVEN VAN DER HAGHEN, PIETER DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYS-HOUWER, secretaris.

Alsoo ¹⁾ Jacob Essens van Alckmaer, uytgevaren voor jongen ende alhier by provisie geduyrende den oorloch onder de soldaten gebruyc, op sijnne schiltwacht slapende is bevonden, ende Jan Lambertsz. van Amsterdam, uytgevaren voor timmerman, denwelcke hem alhier sonder last onder de soldaten vervoecht, tegen den corporael in de cortugarde geopposeert, sijn degen getrocken ende denselven in de hant gehouwen heeft, alle welcke saecken sijn van seer quaden gevolge die op 'thoochste aen den lyve andren ten exemplel wel dienen gestraft, soo ist dat by d'E. heer Generael Coen ende raet, in consideratie genomen sijnde dat dese voorsz. personen voor geen soldaten aengenoomen off uytgevaeren sijn ende alsnoch in de crijchsordre gants ongeoeffent, prefererende gracie voor rigeur van justitie, nochtans recht doende, voornoemde Jacob Essens ende Jan Lambertsz. hebben gecondemneert ende gesententieert, gelijck hun condemneren ende sententieren mits

¹⁾ Sententiën van 10 Aug.—5 Oct. 1619: Q 88.

desen, ider ses maenden voor de prins te dienen in alsulcke wercken als goet gevonden sal worden deselve te employeren.

Aldus gedaen in 't fort Jacatra, adi 10 Augusto anno 1619. Was onderteekent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., 't merck van JAN PA, cappiteyn; JAN WILLEMSZ., ABRAHAM STRICKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Gerrit Adriaensz. van Amsterdam, uytgevaeren voor oppertimmerman met 't schip 't *Wapen van Amsterdam*, jegenwoordich onderstierman op 't schip d' *Oude Sonne*, ende Huybrecht Lievelaer van Wassenaer, sergeant, nu jongst met 't *Wapen van Seelant* in 't lant gecomen, seer besmet ende geinfected sijn van 't morbo gallico, hebbende d' voorsz. Gerrit Adriaensz., onderstierman, 't selvige gecregen naer sijn seggen in Jappan, 't welck hem op sijnen reyse van daer naer Bantam in see in November 1618 passato geopenbaert ende tsedert daermede gemeestert heeft ende alsnoch niet genesen is, ende d' vooroemde Huybrecht Lievelaer, sergeant, heeft 't selve uyt Seelant medegebracht ende is daervan alsnu soo seer besmeth, dat nootsaeckelijck genesen moet werden, sulcx dat sy de Compagnie, soo lange in desen staet blyven, gants onnut sijn ende apparent is in langen noch geen dienst en sulien doen, soo is 't dat d' E. heer Gouverneur Generael ende de presente raden de voorsz. twee personen ten respecte voorsz. ende exemplel van andren gecondemneert hebben ende condemneren hen mits desen geen gagie oft maentgelt te genieten van de voorsz. tijt aff dat de Compagnie geen dienst gedaen hebben, naementlijck Gerrit Adriaensz., onderstuyrman, van November 1618, ende Huybrecht Lievelaer, sergeant, van primo July passato totter tijt ende wyle toe dat se tot haer vorige gesontheyt gecomen ende bequaem sullen sijn weder in dienste geimployeert te werden.

Aldus gedaen ende gesententieert, adi 27 Augusty anno 1619 in ons fort Jacatra. Was onderteekent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Otte Ottsen van Oldenburch, bootsman op 't schip 't *Wapen van Amsterdam*, hem op den 11^{en} Augusto lestleden seer groffelijcken met vloecken ende sweeren te buyten gegaen heeft, ende bovendien, een lant sijnde omme aen de calckoven te wercken ende hout uyt het bosch te haelen, hem weygerich tot sulcx heeft getoont, seggende tegen Jacob Panckras, schipper, als toesicht over haer hebbende, dat hy daertoe soude gebruycken die haer tijt niet uyt en was, waerover hy van Panckras voornoemt berispt sijnde, heeft Panckras den delinghquant voornoemt een Javaens bijltgen, 't welck hy by hem hadde, afgeleyscht om daermede andre, die geen gereetschap hadden, te

laten wercken, waerinne den delinquent als vooren weygerich is geweest, waerover den delinquent van Panckras voornoemt met een rottang ten rechten geslagen sijnde, hem vervordert heeft mettet voorsz. Javaens bijltgen Pancras voornoemt nae 't lijff te houwen, gelijck hem oock gequetst heeft onder sijn arm, met welcke quetsure oock eenige dagen te meesteren is geweest, 't welck wesende een saecke van seer quadren exemplar, strekende tot cleynachtighe der officieren, die in alle manieren behooren gehoorsaemt te worden, die ter plaetse daer men justitie is administrerende, in 't minste niet en behoort getolloreert, maer tot correctie van den delinquent ende spiegel van anderen op 't rigoreuste gestraft te worden, soo is 't dat de E. heer Gouverneur Generael ende sijn presente raden, gehoort hebbende den eysch van den advocaat fiscael ende gesien de informatien tot laste van den delinquent genomen, mitsgaders sijn eygen bekentenis, ende voorts op alles wel ende rypelijck gelet hebbende, den delinquent voornoemt condemneren, gelijck hem condemneren mits desen, driemaels gekielhaelt ende van 't gantsche scheepsvolck geleerst te worden, daerenboven noch ses maenden voor den prins te wercken.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jacatra, adi 10 September anno 1619. Was onderteekent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDERICK DE HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

3 / 2 42

Alsoo Samuel Marchijs, assistent, eenige dagen geleden door den commandeer Pieter van den Broecke met seeckere veroverde Javaense joncke van Bantam gesonden sijnde omme goet opsicht te nemen, dat alles wat daerin mochte wesen behoorlijcken overgelevert wierde, hem niettegenstaende op 9^{en} passato, naerdat ditto jonck aen de schepen ten naesten by ontladen was, soo verre te buyten gegaen heeft dat hy uyt voornoemde joncke, die hem door d'E. heer Generael belast was in de reviere te doen brengen, sonder consent aen lant gecomen is eer die binnen gebracht was, soodat de voorsz. joncke door roeckeloosheyt van 't volck (middeleertijt ditto Mercijs hem aen lant met dronken drincken was verloopende) in 't incomen van de reviere omgevallen is, daerdoor een weynich rijs ende andre waeren, noch daerin sijnde, verlooren ende bedorven sijn, soo is 't, dat d'E. heer Generael ende den raet, begerende soodanigen achteloocheyt ende dronken drincken andre ten exemplar te straffen, den voorsz. Marchijs gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, in d' ademde oft boete van vijftien realen van achten ten prooffyte van de Compagnie, ende refactie van de schade.

Aldus gedaen in ons fort Jacatra, adi 14 September anno 1619. Was onder-

teeckent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDERICK DE HOUTMAN,
P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYS-
HOUWER, secretaris.

Alsoo Jan de Clerck, tamboer, eenige dagen geleden met Philips Huybrechtsz., mede tamboer, in questie geraect is over een silvere tabacqyppe, in voegen dat hy den voorsz. Philips Huybrechtsz. uytgedaedt heeft in 't velt met hem te gaen, ende soo voorsz. Philips sulcx weygerde is hy evenwel vooruyt getreden, maer siende dat hij niet gevolcht wierde, keerde wederom ten huyse daer desen Philips sadt en dronck, denwelcken hy voor een honsvott scheldende, met den degen over de ooren gehouwen ende in sijn slinker schouwer dwers door 't wambes geuest heeft, 't welck saecken van seer quadens gevolge sijn, die op 't rigoreuste andre ten exempl behoorden gestraft te worden, soo is 't nochtans dat d'E. heer Generael ende synen raet, prefererende genade voor rigeur van justitie, den voorsz. Jan de Clercq, tambour, gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, een maent langh voor de prins te werken ende drie realen van achten aan de voornoemde Philips Huybrechtsz. voor syne smerte ende twee realen aan den barbier voor syne meesterloon te betalen.

Aldus gedaen in 't fort Jacatra, adi 14 September anno 1619. Was onder-teeckent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDERICK DE HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYS-
HOUWER, secretaris.

Alsoo Coenraet Houmes van Bremen, oppercoopman, ende Jan Jansz. Root van Enchuyzen, schipper op 't schip 't Postpaert, geduyrende haere uytreyse tot hier in Indien haer met droncken drincken seer groffelijck hebben vergrepen, waerdoor groote questie ende disordre niet alleen tusschen haerlieden beyden, maer oock door die occasie onder 't gemeene scheepsvolck ontstaen, schendende alsoo door haer eygen fouten de authoriteit ende respect 't welck haer naer behooren dragende soude toegecomen hebben, ende vergetende aen wedersyden doorsoo onbehoorlijck droncken drincken haeren schuldigen plicht, daeraen sy met eeden verbonden waeren, haer selven naer den artijckelbrieff niet willende reguleren, nocte haer volck, haer toevertrout sijnde, dienvolgende niet kunnende dirigeren, seer natalich ende onordentelijck sijnde geweest in justitie te administreren, jae dat den schipper door onbehoorlijcke wegen sonder advijs van den scheepsraet sijn coopman op eygen autoriteit in de boyen heeft durven sluyten, alles vorder met onuytspreekelijcke confusie toegegaen sijnde, te lang hier te verhaelen ende breeder blijckende by de informatien daervan genoomen, 't welck alles saecken sijn, daerop (door d'interesse der Heeren Meesters ende bevorderinge

van soo heerlijcke voyagie) ten nausten dient gelet ende die tot waerschouwinghe van alle ende yegelijcke, van hoedanige qualiteyt, ten rigoreusten sonder eenige simulatie behooren gestraft te werden, soo is 't dat den E. heer Generael ende synen raet, gehoort hebbende den eysch van den advocaat fiscael ende gesien d' informatien tot justificatie van dien overgelevert, vorder op alles 't gene in desen te considereren stont, gelet hebbende, naer rype deliberatie de vooroemde personen gecondemneert ende gesententieer hebben, gelijck die doen mits desen, dat sy als onbequaem van haer offitie gedepoerteert sullen werden, met confiscatie van haere verdiende maentgelden, daervan den heer Generael ende synen raet naer believen sal hebben te disposeren; ordonnerende verder dat sy van alle diensten tot naerder ordre gesurcheert sullen blyven tottertijt en wyle sy iewers toe bequaem bevonden sijnde weder gemployeert mogen werden.

Actum in 't fort Jacatra den 26 September anno 1619. Was onderteekent:
 J. P. COEN, STEVEN VERHAGEN, FREDRICK DE HOUTMAN, P. DE CARPENTIER,
 JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan le Neu van Luyck, out ontrent 26 jaeren, voor bootsgesel op 't schip den *Eenhoorn* uytgevaren ende tegenwoordich op 't schip de *Oude Sonne* vaerende, den 13^{en} Augusty laestleden geordonneert wesende op 't schip de Engelse *Sterre* (in de Straet van Sunda aengeslagen) by provisie benefens andre elf over te gaen, soo is 't dat de voorsz. Jan le Neu aen 't voorsz. schip de Engelse *Sterre* door een Claes Etzartsz. van Bolswaert, quartiermeester, gebracht sijnde, van 't Engels bier soo van d'een als van d'ander hem gegeven, soo beschoncken is geworden, dat hy boven op 't schip ginck leggen slapen, ondertusschen den quartiermeester voornoemt weder naer de *Sonne* ende vandaer nae de Engelse *Sterre* is gekeert, waer vandaen de voorsz. quartiermeester, om weder naer de *Sonne* te vaeren, sijn volck heeft geport in de boot te vallen, gelijck mede oock den voorsz. Jan le Neu boven op 't schip droncken liggende slaepen met woorden ende oock door sijn onwillicheyt met slaegen geport heeft, onwetende sijnde hy geordonneert was op de *Sterre* te blyven, door welcke porren den delinquent wacker geworden sijnde, is naer veel sporreling nae de boot gegaen, ende op 't berckhout comende, is hy wederomme gekeert ende heeft dadelijck met grammen moede sijn mes getrocken ende daermede den voorsz. Claes Etzartsz. van Bolswaert, quartiermeester, in sijn slinckerborst doodelick gequetst, gelijck hy oock van deselve quetsure op den sevensten dach daernaer gestorven is, 't welck wesende een gruwelijcke saecke die volgens alle Godlijcke ende wereltlijcke rechten metter doot andere ten exemplel dient gestraft te worden soo is 't dat den heer Generael ende sijn raet, gehoort hebbende den eysch van den advo-

caet fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende vorder op alles 'tgene in desen te considereren stont wel ende ryperijck gelet hebbende, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententierien mits desen, met den swaerde geexcuteert ende door den hals geslagen te werden datter de doot nae volcht, ende sijn goederen ende gagie geconfisqueert.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jacatra den 26^{en} September 1619. Was onderteeckent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDERICK DE HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Frans Becx van Dordrecht, uytgevaeren voor bootgesel op 'tschip *Dordrecht*, geaccuseert ende beschuldicht wert van een jongen, Pieter Jansz. van de Eyder, van sodomie die hy met hem gepleecht soude hebben op den eersten Meert laestleden in de tweede wacht ontrent des coxx koy, ende den voornoemden Frans Becx 't selve seer stoutelijck ende hertneckich is ont-kennende, als sulcx overmits de grouwelijckheyt van dien noyt gedacht, veel min gedaen te hebben, ende nochtans uitwysende de informatie tegens hem genomen contrarie blijckende ende op verscheyden logens bevonden sijnde, waerdoor, alsoock andere vaste indicien overtuycht wesende, soo is 't omme de vordere waerheyt van de saecke te weten ende alle de weerelt te doen blijcken dat soodaniche onuytspreekelijcke Godtlloosheden ende grouwelen, tegens de natuere strydende, op 't aldernauste behooren ondersocht ende op 't rigoreuste gestraft te werden, den E. heer Generael ende synen raet den voornoemden Frans Becx gecondemneert hebben, gelijck hem comdemneren mits desen, getortureert te werden.

Actum in 't fort Jacatra den 26^{en} September anno 1619. Was onderteeckent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDERICK DE HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan Adriaensz. van Delft, bosschieter, varende op 't *Wapen van Seelant*, sich met dronken drincken soo verre eenige tijt gheleden hier aen lant heeft verloopen, dat hy door 't selve ende met groote moetwille questie met een Otge Broers, bosschieter, varende op *St. Michiel*, maeckende, op denselven sijn mes getrocken ende een snee in de wange gesneden heeft, daervan hy een lelijck licteecken heeft behouden, 't welck een saecke wesende van seer quaden exemplē die tot correctie van den delinquant ende andere ten exemplē op 't rigoreuste dient gestraft te worden, soo ist 't dat den E. heer Generael ende synen raet, gehoort hebbende den eysch van den advo-

caet fiscael ende op alles wel gelet hebbende, den delinquent voornoemt condemneren ende sententieren gelijk hem condemneren ende sententieren mits desen, driemaal gekielt ende van 't gansche scheepsvolck geleerst te worden, 't meesterloon ende daerenboven aan de voorsz. Otge Broers drie maenden gagie te betalen.

Actum in 't fort Jacatra den 26 September anno 1619. Was onderteekent:
J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDRICK DE HOUTMAN, P. DE CAR-PENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER,
secretaris.

Alsoo Frans Becx van Dordrecht, oudt ontrent 33 jaeren, bootsman, uytgevaeren met het schip *Dordrecht*, vrywillich buyten pyne ende banden bekent ende beleden heeft, dat hy op den eersten Marty laestleden des nachts gecomen sijnde van sijn wacht, wesende de tweede wacht, by Pieter Jansz. van d'Eyder, jongen, out ontrent 16 jaeren, mede uytgevaren met het voornoemde schip, die met de broeck tot op den hielen toe nedergestreecken sijnde, ontrent des cocx koye sliep, is gaen leggen, met denselven tegen nature geconverseert ende sijn boose wille volcomentlijck met hem gedaen heeft, doch verclaert hy delinquent dat dit volcomentlijck in des jongens slaep geschiet is, die hy seyt, dat naer hy sijn boose wille volbracht hadde, wacker geworden is, hem dreygende dat hy 'sanderen daechs de provoost soude klaegen, ende daerover den jongen voort geslagen heeft dat hem den neus bloeden; heeft mede bekent dat hy twee ofte drie dagen voor 't commiteeren des voorsz. delicts met hem voorgeleyt ende op hem versocht heeft omme onbehoorlijck met hem te converseeren ende sijn boose wille te mogen doen, doch heeft verclaert dat de jongen sulcx weygerde ende niet wilde toelaeten, maer dat den jongen met sijn mannelijckheyt heeft gespeelt, 't welke de jongen als wel wetende daeraen qualijck gedaen te hebben wat gesocht heeft te bewimpelen ende verschonen, maer is seer culpabel ende straffbaer om 't verswygen van soo grouwelijck ende schandelijck versoek van Frans Becx, gelijck verhaelt is, aan hem gedaen; ende alsoo de voorhaelde abominable sodomitische sonde door den voornoemden Frans Becx met Pieter Jansz., jongen, mede voornoemt, begaen, seer gruwelijck ende verfoeyelijck voor alle eerlijcke menschen is, de nature openlijck oppugnerende, deselve confonderende ende violerende, ende eyntelijck soo execrabel is, dat soowel de Goddelijke ordonnantien als menschelijcke wetten desclve metter doot gebiden te straffen, soo is 't dat den E. heer Generael ende sijnen Raedt, gehoort hebbende den eysche van den advocaet fiscael, gesien de informatien alsoock de eygen ende vrywillige bekertenisse van den delinquent, tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder alles 't geen in desen te considereren was wel ende rypelijck overwogen

hebbende, naer rype deliberatie den voornoemden delinquent Frans Becx gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren en sententieren mits desen, ter plaatse daertoe geordonneert gebracht sijnde, een paal gewurcht totter doot ende daerna 't lichaem tot assche verbrant te worden, met confiscatie van sijn goederen ende verdiende maentgelden; voorder condemneren om redenen voorsz. den voornoemden jongen Pieter Jansz. van d' Eyder ten aensien van al de werelt tot beteringe van hemselfen en ten exemplel van andre wel strengelyck gegeest te worden.

Aldus gedaen ende gesententieert in ons fort Jaccatra, ady 5 October anno 1619. Was onderteeckent: J. P. COEN, STEVEN VAN DER HAGEN, FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., 't merck van JAN PAA, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo¹⁾ by sententie op den 9^{en} Julio passado gecondemneert sijn de principale hooffden van 't fort Jaccatra, namentlijck Pieter van Ray, commandeur, Jan Jansz. van Gorcum, cappeteyn, Adriaen Jacobsz. Hulsebos als raedt, ende Evert Harmansz., coopman, mitsgaders alle degene daerby alreede enige van des Compagnies ende andre perticuliere goederen bevonden sijn, die overtuicht souden mogen werden eenige goederen genooten te hebben off t'naermaels noch iets mochten comen te vinden, te voldoen ende te betaelen allen 't gene van des Compagnies ende andre perticulieren goederen geroost, geplundert, aen d' Engelsen gegeven, off andersints noch bevonden sal worden te gebreecken, uytgesondert 't geene in de bolwercken als andersints tot versterkinge van 't fort geconsumeert zy, ende dat elck prorato, voor sooveel als naer desen by den heer Generael ende den raedt tot naerder bevindinge van saecken verclaert sal werden, te weten voor sooveel haer tegenwoordige goederen ende maentgelden tot ten 27^{en} Februario 1619, als wanneer ten deele wederom tot kennisse gecomen ende tot haere devoiren gekeert sijn, mogen strecken, van welcke tijt affsy weder haer gagie sullen genieten, alles blijcken-de by de voorsz. sententie; ende alsoo men tot noch toe geen naerder bevindinge van saecken heeft connen becomen, vermits de voorsz. principale hooffden ende alle andre, die de goederen hebben geroost ende daerby alreeden soo van des Compagnies als perticuliere goederen gevonden sijn, namentlyck Jan van der Dussen ende Hendrick Lambertsz., ondercoopliden; Jan Anthonisz. Brasser, Jan Mibayse, Cornelis Jacobsz. Gael, Samuel Marcijs, Cornelis Arentsz., assistenten, ende Witte Cornelisz., taffelknecht, even opstinaet ende hertnec-kich blyven omaenwysinge te doen, soo wert by den E. heer Gouverneur Generael ende de presente raden voor naerder verclaringe uytgesprocken, dat de

¹⁾ Gedrukt bij IJzerman in *Bijdr. T. L. V.* deel 93, bl. 667.

gagie ende goederen van de voorsz. personen, tot ten 27^{en} February passado verdient, onder de heeren Meesters in arreste sullen blyven, soo lange tot datse alsulcken informatie van der saeken sullen geven, dat de Generale Compagnie ende de perticuliere 't hare becomen mogen ende de saecke behoorlijck affgedaen can worden.

Item alsoo eenige perticuliere personen, die met den heer Generael uyt het fort t' scheep gegaen waeren om d' Engelse vloote te gemoet te gaen, haere kisten opengesloten, opengebroocken ende de goederen daeruyt genomen sijn, conforme haere schriftelijcke specificatie tot dien eynde overgegeven¹⁾, bedragende in alles 1421½ realen van achten, namentlijck:

de goederen door d' heer Generael Coen verlooren . . .	554½	realen
die van Jacques Lefebvre, oppercoopman	258	"
van Pieter Dircksz., oppercoopman	269	"
van Thijs Cornelisz. Vleyshouwer, secretaris	157	"
van Hendrick de Haen, medicus	163	"
van Jan de Clercq, tamboer	20	"
	1421½	realen

is goet gevonden, dat hunlieden uyt de middelen van de Compagnie alhier sal worden betaelt van de gagie ende 't procedido van de goederen der voorsz. personen, die by haer in arrest blyven, te weten:

d' heer Generael	300	realen
Jacques Lefebvre	150	"
Pieter Dircksz.	150	"
Thijs Cornelisz. Vleyshouwer	90	"
Hendrick de Haen	80	"
Jan de Clerck, tamboer	20	"
	790	realen

op conditie, soo op naerder informatie van saeken anders bevonden wordt te behooren, dat dese personen gehouden sullen wesen, ider 't gene ontsangen heeft weder goet te doen.

Actum in 't fort Jacatra adi 5 October anno 1619. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, STEVEN VAN DER HAGHEN, FREDERICK HOUTMAN, PIETER DE CAMPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., 't merrick van JAN PA, capiteyn; THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo²⁾ Jan Cornelisz., capiteyn des armes, ende Guillaume Quintens, adelborst, uytgevaren met 't schip *Westvrieslandt*, op den 6 October lestleden haer veroordert hebben malcanderen uyt te dagen ende naer de grooten

1) Het ha. heeft verkeerdelyk: „overgegaen.”

2) Sententiën van 9 Oct. 1619—13 Jan. 1620: Q 265.

boom gegaen sijn ende aldaer den degen tegen malcandren getrocken met meeninghe den anderen te beschadighen, ten ware sulcx door de compste van eenige officieren belet ware geweest, 't welck saken sijnde van quade consequentien, die ten exemplel van andren dienen gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden vanwegen d'E. heer Generael de delinquanten voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck doen mits desen, dat sy aen de pael gestelt ende met 30 slagen elck geleerst sullen worden.

Actum in 't fort Jaccatra adi 9 October anno 1619. Was onderteekent:
P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., J. HOUDAEN, 't merck
van cappiteyn JAN PAA, JAN WILLEMSZ., HENDRICK HERENTALS, ABRAHAM
STRIJCKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Dircq Jansz. van Delft, bootsman, ende Jacob Hendricxz. van Sevenbergen, bosschieter, beyde met 't schip 't *Wapen van Zeelandt* in 't lant gecomen, haer met droncken drincken op den 15^{en} September lastleden hier aen 't lant sooverre hebben verloopen, dat sy eerst met malcanderen in woorden geraeckt sijn; daerdoor de questie tusschen haer groeyende heeft Jacob Hendricxz. Dircq Jansz. voornoemt (meer beschoncken als den anderen sijnde) twee malen onder de voet gesmeten ende leggende op sijn lijff hem seer geweldich geslagen, sijnde door eenige andere, daerby wesende (diewelcke verclaren dat Dirck Jansz. vermits sijn dronckenschap niet wederstaen en coste), tot 2, 3 malen gescheyden, gelijck mede dat Jacob Hendricxz. sijn mes tegen Dircq Jansz. getrocken heeft, begeerende hy 't syne mede soude trecken, hem dreygende dat hy hem de wangh wilde opsnyden, doch alsoo Dircq Jansz. voornoempt seyde dat hy geen mes en hadde ende het op niemant trecken wilde, soo stack Jacob Hendricx 't syne weder op, waernaer weder woorden met malcandren crygende, heeft Jacob Hendricx den voorsz. Dircq Jansz. weder onder de voeten gesmeten en de op sijn lijf leggende, wel dapper geslagen. Dirck Jansz., hoewel te voren geseyt hadde geen mes te hebben, trock nochtans doen alsoo onderleggende hetselve ende stack Jacob Hendricxz. die op sijn lijff lach, daermede vier perijckeuse gaten in de rugge, ende hoewel Dirck Jansz. soo moordadich feyt in geenderley manieren hadde behooren te bestaan, soo is 't nochtans sulcx dat de terginge van Jacob Hendricxz. als oorsaeck van 't voorsz. misfeyt in geenderley manieren te excuseren is, maer soowel d'een als d'ander tot correctie haers selfs ende tot exemplel van andere ten rigoreusten behooren gestraft te worden; oversulcx is 't dat de gecommitteerde raden, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien de informatien tot justificatie van dien overgelevert, ende voorders op alles 't gene in desen te considereren stont, wel ende rypelijck gelet hebbende, prefererende nochtans gratie voor rigeur van justitie,

de delinquenten voorsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck haer condemneren ende sententieren midts desen, te weten Dircq Jansz. van Delft drymael van de reede te vallen, met het natte gatt voor de mast gestelt ende van 50 mannen geleerst teworden, voorder in de confiscatie syner maentgelden van den 15 September tot den 15 October, alsoo hy dien tijt in de boeyen geseten heeft; ende Jacob Hendricxz. voornoemt, dat hy syne wonden ende smerte, daeraen geleden, voor syne moetwille sal dragen ende betalen het meesterloon met confiscatie syner maentgelden van den 15 September tot den 15 October, als in dien tijt geen Compagniesdienst gedaen hebbende.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jaccatra adi 19 October anno 1619. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., J. VAN HOU-DAEN, 't merck van JAN PAA, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo op den 15 October 1619 aen 't schip genaempt 't *Wapen van Amsterdam* met een vredavaen aengecomen sijn ses Javanen, als namentlijck Quiay Lebe Wayd, André den tolck, Moena, Adyck ende Lady, slaven van den coninck van Jaccatra, ende Andor, slave van den tommagon, des conincx broeder, van dewelcke Quay Lebe Wayd, André den tolck ende Andor den 16 voorsz. aen lant gebracht sijnde, sijn voor den E. heer Generael verschenen, met een bootschap, soo sy seyden, van den coninck van Jaccatra, dat alsoo hy verstaen hadde, dat des Pangorans van Bantam voornemen was, hem met sijn volck naer Pontang ende vandaer mogelijck noch verder te vervoeren, hy seer instantelijck aen d'E. heer Generael versocht dat sijn E. hem met gewelt vandaer gelieffde te halen, ende dat binnen den tijt van 5, 6 a 7 daghen uytterlijck, daerop den E. heer Generael haer tot 's anderendaechs heeft uytgestelt te antwoorden.

Ondertusschen sijn tegen expresse ordre ende last van d'E. heer Generael op den 17 October de andere drye Javanen: Moena, Adick ende Lady, ontrent een uyre na de middach mede aen lant gebracht, 't welck d'E. heer Generael gerapporteert sijnde, geboot dat men haer hare critsen affnemen ende boven soude doen comen, maer waren haer van te voren al affgenomen; de eerste van haer dryen, sijnde Moena, door eenich quaet achterdencken oft syne quade conscientie ontworstelde den bottelier die haer willecom heete, ende spongk overboort, gelijck ook d' andere twee deden, swemmende aen d' ander syde van de riviere, meenende het alsoo te ontcomen, maer wierden van d' onse straxc achtervolcht, Moena dootslaende ende de andere twee gevankelijck in 't fort brengende. D'E. heer Generael 't gepasseerde verstaen hebbende, suspiceerde dat haere voorverhaelde bootschap gefingeert was ende daer eenich bedroch moste onder schuylen; gaff derhalven last dat men de dry eerste Javanen wel nauw ende scherp bewaren soude, ende committeerde de

heeren Gouverneurs Frederick Houtman ende Pieter de Carpentier omme de voorsz. Javanen elck in 't bysondere te examineren, maer hebben uyt Quay Lebe Wayd ende André, tolck van den coninck van Jaccatra, de waerheyt niet connen verstaen, alsoo vastelijck persisterden haere voorverhaelde bootschap oorsaeck van hare sendinghe ende compste te wesen; dan hebben uy't Andor, des tommagons slave, naer veel soete vermaningen ende herde dreygementen eyntelijck verstaen als dat de voornoemde bootschap gefingeert was ende dat Quay Lebe Wayd ende André tolck, gesonden waren omme de stadt ende gelegentheyt derselver te besigtigen, doch na herder instantie verclaerde noch naerder, hoe dat Quay Lebe Wayd ende André den tolck van den coninck van Jaccatra gesonden waren om d'E. heer Generael te vermoorden, 't welck hy op hare compste herwaerts in zee van haer verstaen hadde, daerop hy haer vraechde, soo haer de critsen affgenomen wierden hoe sy 't alsdan aenleggen souden; tot antwoorde van haer daerop ontfangende dat het alsdan niet geschieden conde. De voornoemde Andor bekent mede dat hy haer gevraecht heeft waeromme sy op gisteravont den 16 deser, als met haer critsen voor d'E. heer Generael verschenen, haer voornemen niet geeffectueert hadden oft ten minsten onderstaen, gelijck hy mede op gisteravondt den 16 deser ten huyse van Steyns haer gevraecht heeft, daerop hy seyt André de tolck geantwoordt heeft hoe het mogelijck waere soo naerby d'E. heer Generael te connen comen ende 't seyt volbracht hebbende, te ontcomen. Op 't geene voorverhaelt is, Quay Lebe Wayd ende André tolck, voor den E. heer Generael ende synen raedt gebracht sijnde, sijn andermael geexamineert, ende halstarrich by haer bootschap voorverhaelt persisterende, sijn ter torture gecondemneert, alwaer elck bysonder gebracht, vastgemaectt ende opgehaelt sijn, ende weder losgelaten sijnde, bekennen sy, gelijck mede buyten pyne tot diversche malen bekent hebben, blijckende by de informatien, alsdat de coninck van Jaccatra op den 8 oft 9 October lestleden tot Tanaharra last gegeven ende bevolen hadde een André, tolck, omme met noch vier andre Javanen, als namentlijck Moena, Adick, Lady, slaven van den coninck van Jaccatra, ende Andor, slave van den tommagon, naer Jaccatra te varen ende d'E. heer Generael te vermoorden, doch seggen dat tot de riviere van Ancké al gecomen waren, maer door vreese van de Javanen, alsoo veel prouwen sagen, wederomme gekeert sijn, ende wederomme by den coninck gecommen sijnde, diesijn contentement niet wel en hadde, dat sijn gegeven last door haer niet g'effectueert en waer; wierden dienselbden avondt wederomme door den coninck van Jaccatra, by hem hebbende sijn broeder Pangoran Area ende Quiay Quentol, met last als voren herwaerts aen gestiert, daerby voegende den persoon van Quiay Lebe Wayd; hier gecomen wesende seggen haer boos voornemen noch niet en waer volbracht, doordien geen resolutie noch genomen hadden hoe

ende op wat maniere hetselue souden aenleggen, meenende gelegenheit waergenomen te hebben als sy souden connen ontvluchten. Welck haer voorsz. horribel ende execabel opseth voorgenomen tegens den persoon van den E. heer Generael, smackende [na] crymen lese majestatis, ten alderswaersten behoort gestraft te worden opdat andere door hare verdiende tormenten een schrick ingedruckt werde van soo verradischen schelmstuck niet voor te nemen, late staen te volbrenghen. Soo is 't dat d'heeren raden van Indien met de andere presente coopluyden ende schippers mitsgaders de crijchsraedt van 't fort, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorts op alles 't gene in desen te considereren stont wel ende rypelijck geleth hebbende, naer rype deliberatie gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck sy condemneren ende sententieren midts desen, dat Quiay Lebe Wayd ende André, tolck van den coninck van Jaccatra, ter plaezen daertoe geordonneert gebracht sijnde, op een cruyt geleyt ende alle de leden van onderen opwaerts stukken geslagen ende haer lichamen ter spiegel ende exemplel van andre op raders gestelt sullen worden, ende Andor, slave van den tommagon des coninckx broeder Quiay Area, niettegenstaende wegen sijn kennisse van de voorsz. verraderye een wreede doot mede verdient hadde, is nochtans, ten respecte 't selve door hem is uytgebracht, 't leven toegeseyt ende ten selven respecte van d'E. heer Generael 't leven vergunt, ende dat hy gelijck Adick ende Lady, slaven van den coninck van Jaccatra, eeuwigh als slaven ten dienste van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie gebruyckt sullen worden.

Aldus gedaen ende gesententieert in ons fort Jaccatra adi 22 October anno 1619. Was onderteekent: FREDRICK HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., J. VAN HOUDAEN, CORNELIS HEERMAN, 't merck van cappiteyn JAN PAA, LENERT JACOBSSZ., DIRCK GERRITSZ. CRUL, JACOB LODESTEYN, QUINTEN PIETERSZ. WILTFANCK, ABRAHAM STRIJCKER, JAN WILLEMSZ., HENDRICK JANSZ., HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Den E. heer Generael gesien hebbende de sententie tegens Quiay Lebe ende André, tolck van den coninck van Jaccatra, door de heeren Raden van Indien, presente coopliden, mitsgaders den crijchsraet van 't fort uytgesproken, considererende de moort tegen synen E. persoen voorgenomen is, ende door andere redenen mede beweecht sijnde, heeft door sonderlinghe clementie ende genade, de sententie tegens Quiay Lebe Wayd ende André, tolck van den coninck van Jaccatra, belijst te versachten, ende dat sy levensdich aen een pael geworcht, daernaer 't hoofd affgeslagen, haer lichamen gequartiert ende op staken gestelt sullen werden.

Actum in ons fort Jaccatra adi 22 October anno 1619. Onder stont: ter ordonnantie van d'E. heer Generael. Was onderteekent: THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo op den 20 deser eenen Pieter Tijssen van Haerlem, soldaat alhier in garnesoen leggende, uytgevaren met het schip *Haerlem*, hebbende deschilt-wacht op de Oostpunct van 't quartier, des 's nachts omtrent den een uyren van den luytenant Jan Willemsz. Gomale slapende is bevonden ende tot verschooninge weynich weet in te breghen, 't welck wesende een saecke van seer quade consequentie, die ten exemplar van andere metterdoot behoorde gestraft te worden, soo is 't nochtans dat de gecommitteerde raden vanwegen den E. heer Generael, ingesien hebbende des delinquants jonchet ende meer genegen sijnde tot clementie ende genade dan tot rigeur van justitie, den delinquent voornoemt ditmael het leven geschoncken, condemnerende hem vier maenden voor de prins, in alsulcke werken als hem sal geordonneert worden, te wercken, ende het morlioen sal draghen, dat is met de colff van 't musquet vijftich slagen op sijn gadt te ontfangen.

Wordende mits desen allen ende een yegelijckernstlijck wederom vermaent op dese nocte voor desen gegeven pardoen niet te sondigen, want men sonder genade volghens de crijchs dissipline degene die op soodanighe foulten bevonden sullen werden, metter doot sal straffen.

Actum in ons fort Jaccatra, adi 29 October anno 1619. Was onderteekent: FREDERICK HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCKSZ., JAN VAN HOU-DAEN, 't merck van cappiteyn JAN PAA, ABRAHAM STRIJCKER, JAN WILLEMSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan Moll van Uytrecht, uytgevaren met het schip *Bantham* anno 1611, tegenwoordich metselaer alhier op Jaccatra, hem veroordert ende verstout heeft seer moetwillich op sijn eygen autoriteyt uyt sijn werck te scheyden, hem twee etmael lanck te absenteren ende met droncken drincken in 't quartier te versteecken, sonder te voorschijn oft weder op sijn werck te comen voor dat men hem heeft moeten halen, ende alsoo dit een sake van quader consequentie ende moetwille [is], die ten exemplar van andre dient gestraft, soo is 't dat d'heer Generael ende presente raden den voorsz. Jan van Moll ten respecte voorsz., doch prefererende voor dese reyse gratie, gecondemneert hebben, ende condemneren midts desen in een maent gagie.

Actum in 't fort Jaccatra adi 2 November anno 1619. Was onderteekent: JAN PIETERSZ. COEN, FREDRICK HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCKSZ., JAECQUES LEFEBVRE, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

JACATRA, 9 Nov. 1619.

Alsoo Claes Ewoutsz, schieman op 't schip de *Oude Sonne*, hemselfen eenighe daghen met droncken drincken in verscheyde foulten seer groffelijck heeft verloopen, als namentlijck om sijn droncken drincken eenige dagen geleden in de boeyen geset, ende daeruyt belast sijnde met de boot aen 't voorsch. schip leggende voor Bantam sich te vervoeghen, heeft nietegenstaende hem de boot, gelijck mede 'sanderdaechs het fregat, laten ontvaren ende sichselven eenighe daghen in 't quartier verborgen ende onthouden, droncken drinckende ende syne dinghen versuymende, 't welck saecken sijnde van seer quader consequentie, in 't minste niet behooren getollereert maer tot correctie van den delinquent ende ten exemplpel van anderen met rigeur gestraft te worden, derhalven soo is 't dat de gecommitteerde heeren raden vanweghen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemerend ende sententieren hem midts desen aan de pael gestelt ende met 30 slagen geleerst te worden, daerenboven een maent voor de prins, in alsulcke werken als hem sullen geordonneert worden, te wercken.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 9 November anno 1619. Was onderteekent:
 P. DE CARPENTIER, JACQUES LEFEBVRE, PIETER DIRCKSZ., 't merck van capiteyn JAN PAA, J. VAN HOUDAEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAN WILLEMSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

11 102 2
 Alsoo Dirck Jansz. van Delft / bosschieter, op den 15^{en} September laestleden sich met droncken drincken seer groffelijken verloopen ende sijn straffe daerover, meer gemenght met gratie als rigeur van justitie, ontfanghen heeft, daerdoor wel behoorde tot beteringhe sijns levens beweecht te sijn, heeft evenwel in sijn boos ende onbehoorlijck leven continueringe, hemselfen op gisteren den 8 November wederomme met droncken drincken sooverre vergrepen dat de vrouwen op 's Heeren straten gaende aengetast ende moeyelijck gevallen heeft; daerenboven in de yzers geset sijnde heeft naer besetter wacht ontrent den 12 uyren versocht losgelaten te worden omme sijn gevoech te doen, 't welck hem toegelaten sijnde, heeft langs de pagger buyten 't fort voorby de schiltwacht soeken door te loopen, 't welck wesende een saecke van seer quader consequentie, die omme inconvenienten die daerdoor souden connen gebeuren ter plaatse daer men justitie is administrerende in 't minste niet en behoort getollereert, maer tot correctie van den delinquent voornoemt ende ten exemplpel van anderen met rigeur gestraft te worden; derhalven soo is 't dat de gecommitteerde raden vanwegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, naer overlegginghe van saken ende rype deliberatie, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemerend ende sententieren hem midts desen, voor de

pael gestelt ende met 50 slaghen geleerst te worden, daerenboven een maent voor de prins te werken in alsulcke werken als hem geordonneert sal worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 9 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Cornelis Meindertsz. van Wesep, vryman, sich eenighe dagen geleden met dronckenschap soo verre heeft verloopen, dat op 's Heeren straten moeyte heeft gesocht ende meester Albrecht, barbier, sonder reden uytgedaecht heeft om tegen hem te stooten, daerover van den luytenant Abraham Strijcker getrappeert sijnde, die begeerde dat hy hem in 't fort by de overicheyt soude gaen deffenderen, heeft hy delinquant voornoemt de luytenant voornoemt mede seer qualijcken bejegent, ende sijn boose moet niet willende bedwinghen, heeft sijn overicheyt gescholden ende met d' alderoneerlijckste woorden geseyt dat hy op haer niet en paste, 't welck wesende saken van seer quader consequentie, die ten exemplar van andere met rigeur behoorden gestraft te worden, soo is 't nochtans dat d' heeren de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende dat den delinquant niet als sijn dronckenschap tot deffentie weet in te brenghen, meer genegen sijnde tot clementie ende genade dan tot rigeur van justitie, den delinquant voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, een maent voor de prins te werken aen alsulcke werken als hem sullen geordonneert werden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 13 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Gerrit Jansz. van Woerden, soldaat, uytgevaren met 't schip *Amsterdam*, op de reyse herrewaerts hemselfen met verscheiden dieveryen te committeren soo groffelijcken heeft verloopen, dat hy delinquant daerover straffe heeft ontfanghen, waerdoor hy delinquant vermaent sijnde, sichselven wel tot beteringhe sijns levens hadde behooren te begeven, evenwel in sijn boos leven continuerende ende van quaet tot arger comende, heeft eenigen tijt geleden uyt het huys van Marten Jansz. uyt den Haghe, vryman, gestolen een stuck caes met een stuck geroockt vlees ende 't selve aen een soldaat, hem onbekent, voor een halve reael vercocht; heeft mede eenige dagen geleden een van des Compagnies bylen aen de voorsz. Marten Jansz. gepresenteert te vercoopen, die deselve weygerde te coopen, 't welck alles wesende saken van seer quader consequentie, in 't minste niet behooren getollereert, maer tot correctie van de delinquant ende andere ten exemplar met rigeur behoorden gestraft te worden, derhalven soo is 't dat de gecommitteerde Heeren Raden vanwegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advo-

caet-fiscael, mitsgaders des delinquants eygen bekentenisze, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck sy hem condemneren ende sententieren midts desen, dat aan de pael gebonden ende wel strengelijck sal gegeesselt worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 13 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Saennon, Japponner, op den 9 deser, hebbende de schiltwacht op de punt Hollandia, hem van de ronde onder sijn geweer heeft laten comen, in 't welck, niettegenstaende onseecker is off ook geslapen heeft, hem seer groffelijcken heeft vergrepen ende oversulcx over soodanighe foulten metter doot behoorden gestraft te worden, soo is 't nochtans dat de heeren gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, meer genegen sijnde tot genade dan rigeur van justitie, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem midts desen, een maent voor de prins te wercken aen alsulcke wercken als hem sullen geordonneert worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 17 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Jan Charli de la Ville de Lis, voor soldaat met schip *Westvrieslant* in 't lant gecomen, op den 21 deser des avonts na besetter wacht omtrent den seven uyren ten huyse van Claes Claesz. van Sevenberghen uyt het huys van Bartolomeus Cornelisz. van Breda, staende daer ter syden, met een bijn in de hant is gecomen ende sonder yets te seggen, woort ofte weerwoort gebruyckende, eenen Melchert Schaftsenberge, soldaat alhier in garnesoen leggende, met de voorsz. bijn een gat in de cop geslagen ende daerenboven, alsoo de voornoemde Melchert door de voorsz. slach onder de voet viel, hem sijn degen van 't lijff genomen ende hem daermede twee oft dry slagen gegeven heeft, waerover gescheyden sijnde ende den delinquent voornoemt sijn meedegebrachte ende oock genomen geweer ontnomen sijnde, liep weder na des voorsz. Bartholomeus huys, halende aldaer een dissel (waermee wel te presumeren is, wat in den sin gehadt heeft), 't welck alles (niettegenstaende claer genoech blijckt door de attestatien dienaengaende ghenomen), hij delinquent voornoemt (syne begane fouten daerdoor agraverende), wel stoute-lijck derff ontkennen; ende alsoo 't selve saken van gewelt ende quader consequentie sijn, die in 't minste niet behooren getollereert maer tot correctie van den delinquent ende ten exemplel van andere aen den lyve gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscaal, gesien de informatien

tot justifiatie van dien overgelevert, ende voorder op alles 't gene te materie dienende was, wel ende rypelijck geleth hebbende, nochtans meer genegen tot clementie ende genade als tot rigeur van justicie, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen 50 slagen met de colff van 't musquet op sijn gatt te ontsanghen, twee maenden voor de prins te wercken, ende voorder 't meesterloon te betalen.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 27 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Jan Jansz. van Gorcum, bosschieter op 't fort Jaccatra, den gantschen tijt die hy als bosschieter is aengenomen geweest sijnde, tusschen de ses ende seven weken, sijn werck versuynt ende hem niet en heeft laten vinden, maer in 't quartier hem versteken heeft, loopen drincken ende clincken, alsmede aen de schepen sonder consent varend, hem aldaer eenighen tijt onthouden, ende alomme daer geweest is, groote logenen uytgestroyt heeft, gelijck mede op groote logens is bevonden als hy delinquent gevraecht sijnde, waer den gantschen tijt dat als bosschieter hier is aengenomen geweest, hem onthouden heeft, dat daerop seer onbeschaemdelijck derff antwoorden, alhier in 't fort alwaer sijn werck benefens andere waergenomen heeft behalven twee dagen die aen 't schip *Amsterdam* is geweest, daer ter contrarie blijckt dat hy delinquent aen 't voorsz. schip tot 3 diversche reysen d'eerste reys 8 dagen, de tweede reys 5 ende de derde reys 2 daghen is geweest, blijckende by d'attestatie daervan genomen; ende alsoo door dese moetwillige versuymenissee niet alleen sijn eyghen dienst niet waergenomen, maer oock andere daer hem by onthouden in sulcx verleth heeft, sijnde 't selve een sake van quadren gevolghe ende de delinquanten van dien onwaerdich 's heeren gelt te verdienen, benefens dien ten exemplar van andere op 't rigoreuste behoorden gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien de informatien tot justificatie van dien overgelevert, ende voorder op alles well ende rypelijck geleth sijnde, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in de confiscatie sijnder gagie van den tijt aff dat bosschieter is geworden, ten regart gelijck voorverhaelt geen dienst gedaen heeft; voorder dat van sijn bosscheters ampt gedeporteert ende voor bootsman, genietende sijn vorighe gagie, sal dienen.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 27 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Carsten Claesz. van Ditmaers, hoochbootsman op 't fregat *Ceylon*, hemselfen op den 21 deser seer groffelijcken heeft verloopen, willende een Hendrick Claesz., vry man, des nachts tusschen 10 ende 11 uren dwingen kielang voor hem te tappen, 't welck nietegenstaende hem delinquent van den voornoemden Hendrick Claesz. geweygert wierdt, heeft hy delinquent nochtans met veel vuyle ende onbetamelijcke woorden daerop aengehouden, ende eyndelingh, alsoo geen kielangh koste crygen, hem soo verre vergrepen dat hy tegen den voornoemden Hendrick Claesz. sijn mes getrocken ende hem daermede, gelijck voor de tweede mael met een cris die hy Danckert Joosten ont nam, gedreycht heeft, 't welck alles sijnde saken van quadren consequentien die in 't minste ter plaetsen, daer men justitie is administrerende, niet behooren getollereert, maer ten exemplen van andere met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder op alles rypelijck gelet sijnde, nochtans meer genegen sijnde tot clementie ende genade als rigeur van justitie, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen in een amende van twee maenden gagie.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 27 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Domingo Lorero, soldaet, hem eenighe dagen geleden sooverre heeft verloopen dat hy, tegen een andere swart questie ende moeyte soeckende, denselven uy'tgedaecht heeft omme met hem naer buyten te gaen vechten, alwaer hy delinquent met een Japonse sabel ende Ternataens schilt gecomen ende den anderen niet dan een bamboes in de handt hebbende een slach met de voorsz. sabel in de hant gegeven ende de senuen van de middelste vinger aan stucken gehouden heeft, waervan apparentelijck groote vermincktheyt sal behouden, 'twelck wesende een sake van seer boosen voornemen ende gewelt, die in 't minste niet behoort getollereert maer met rigeur andere ten exemplen gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat fiscael, naer overlegginghe van saecken ende rype deliberatie den delinquent voornoemt gecondemneert en de gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, 50 slagen met de colff van 't musquet voor sijn gat ontsangen ende het meesterloon te betalen.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 30 November anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Dirck Tymensz. van Enchuysen, opperstierman op 't schip de *Trouw*, op den 6 November lestleden, overtredende het commandement van den commandeur Pieter van den Broeck, sijn schipper Claes Egbertsz., op een tocht sijnde met eenighe boots, niet geöbedieert maer ter contrarie gedaen heeft ende hem op de voorsz. tocht in plaatse van sijn dinghen behoorlijck waer te nemen, in aracq, by haer in de boot hebbende, soo droncken gedroncken heeft, dat weder een boort gecomen ende over syne voorverhaelde faulte in de boeyen belast sijnde te gaen, op den schipper voornoemt seer qualijck genoecht ende veel onnutte woorden uytgesproken heeft, wachtende hem met een sabel in sijn handt, dewelcke uyt de cajuyt comende, seyde hy de delinquent: sijt ghy daer, dy meyn ick, met eenen met de voorsz. sabel naer den schipper houwende, waernaer hy van den hoochbootsman ende sijn maet vastgehouden is ende meer qaets te doen beleth, 't welcke wesende saken van extreme malitie die in een opperstierman, als een van de hooffden van een schip, in 't minste niet behooren getolereert maer ten exemplar van anderen ende correctie van den delinquent, met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet, gesien de informatie tot justificatie van dien, ende dat den delinquent niet als sijn dronckenschap tot duffentie en weet te allegeren, den delinquent voornoemt gecondemneertende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een confiscatie van vier maenden gagie, daerinne gereeckent [de] tijt die in de boeyen heeft geseten.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 7 December anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Rijck Cornelisz. van Schiedam, timmerman, hem op den 24 November soo groffelijcken met droncken drincken heeft verloopen, dat eerst eenen Jan Willemsz. van Amsterdam in de lip, daernaer questie met Jonas Arentsz., soldaet, door spelen met de caerte crygende, denselven met een oude schup in de arm, ende daernaer door groote moetwille een Wopken Sickes, timmerman, in de rugge met een mes gegoyt heeft, 't welck wesende saken van quaden gevoghe, die in 't minste niet behooren getollereert, maer tot correctie van den delinquent ende andere ten exemplar met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet, gesien d' informatien tot justificatie van dien overgeleyt, ende op alles wel ende rypelijck geleth hebbende, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, dat ten regard van syne moetwille aan de pael gestelt, vijftich slagen voor sijn gatt sal ontfanghen,

ende ten regardt hy niet alleen de tijt die nu in de boeyen heest geseten in 't werken versuynt, maer oock oorsaecke is, dat oock andere twee personen voornoemt geen dienste wegen hare quetsuren hebben gedaen, in een boete van 2 maenden gagie, ende het meesterloon te betalen.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 7 December anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Claes Jacobsz., vryman, op den 3 November hemselfen soo grofeliicken met droncken drincken heeft verloopen dat hy tegen eenen Wouter Egbertsz., vryman, woorden ende questie gemaeckt ende hem soo moetwillich gedragen heeft, dat hem dien avondt drye messen ende een Javaens saegjen, waermede andersints groot quaet soude uytgerecht hebben, van eenighe aldaer presente vryluyden ontnomen sijn, seggende, ende 't selve met vloecken ende sweeren bevestigende, dat hy er een soude ternederleggen, oft dat hy 't hem selven soude doen, 't welck gelijck verhaelt niettegenstaende syneloocheninghe claelijk is blijckende uyt de attestatien ende andere informatien tegen den delinquant voornoemt genomen, 't welck alle saecken sijnde van gewelt ende quade consequentie, die ter plaatse daer men justitie is administrerende in 't minste niet behooren getollereert maer tot correctie van den delinquant ende anderen ten exemplel gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder op alles wel ende ryperlijck geleth hebbende, alsmede dat den delinquant niet anders als sijn dronckenschap tot excuse en weet te allegieren, den delinquant voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, een maent voor de prins te wercken.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 7 December anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Reynier Hermansz., constapel op 't schip *Westvrieslandt*, hem niet ontsien en heeft voorleden 20 November tegen den coopman endeschipper van ditto schip veel onbehoorlijcke redenen te gebruycken ende haer trotselijck te bejegenen, vergetende het respect hy syne overhoofden schuldich was ende andere een quaet exemplel gevende, alsoo haer in alle behoorlijckheydt hadde behooren voor te gaen, 't welck wesende een sake van seer quaden consequentie, die in een constapel, als een van de princepaelste officieren, in 't minste niet behoort getollereert, maer tot correctie van den delinquant ende andere ten exemplel met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien de informatien tot justificatie van dien, ende voorder op

alles 't ghene ter materie dienende was, wel ende rypelijck geleth hebbende, den voornoemden delinquant ten regarde vooren verhaelt gecondemneert ende gesententicert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen in een amende van een maent gagie.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 7 December anno 1619. Was onderteekent als voorgaende.

Alsoo Huybrecht Bevertsz^{12.12.1619} van Middelburgh,oudt omtrent 18 jaeren, uytgevaren voor soldaet met het schip ter Tholen ende alsnu voor soldaet op 't fort Jaccatra leggende, op den 6 November des voorleden jaers anno 1618, overmits op sijn wacht slapende bevonden ende oversulcx aen een pael geaquebuseert te worden gecondemneert was, nochtans door voorbidden van alle de officieren ende ten regarde sijn joncheyt als andere consideratien gepardonneret ende hem het leven geschoncken werdt, waerdoor alsmede andere voor desen gestatueerde exemplelen wel ernstelijck vermaent sijnde, hy tot vigilante ende wel waernemen van sijn wacht hem hadde behooren [te schicken], evenwel soo sorgeloos ende achteloos is geweest, dat op den 11 laestleden in den avont omtrent 9 uren op de punt Hollandia in 't fort Jaccatra hebbende de schiltwacht, hem in 't sinternelhuys nedergeseth ende tot slapen gegeven heeft, gelijck hy delinquant van Frans Pietersz. van Campen, corporael van de adelborsten, doende de ronde, gevonden ende tot bewijs van dien sijn musquet, tegen 't voorsz. sinternelhuys geset, genomen is, ende van den voorsz. corporael wacker gemaectt ende door een ander soldaet verlost is, hetwelcke alles gelijck voren verhaelt warachtich sijnde, blijckende by de eygen bekentenis van den delinquant, alsmede andere information tot dien cynde genomen, saecken sijnde, vermenght met de aldergrootste perijckelen ende swaricheden, als waerdoor veeler menschen goet ende bloet reuckelooselijck ende onachtsamelijck gepericliteert wordt, sijnde de faulte te swaerder alsoo delinquant den corporael op de voorsz. punt niet verre van hem sijnde, om verlossinghe hadde connen ende behooren aen te sprecken, ende oversulcx niet te excuseren is, maer tot waerschouwinghe van een iegelijck ende verhoedinghe, dat eenes onnachtsaemheyt geen oorsaek worde van ruyne ende onderganck van soo florerende ende aenwassende staet als door Godts segen na veele moyten ende met vele bloetvercregen hebben, volgens de crijgsdissipline aen 't lijff behoorde gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van weghen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien de information tot justificatie van dien overgeleyt alsmede de schriftelijcke ende mondelinghe bekentenissen wegen syne voorsz. foulten van den delinquant, naer[dat] alles 't ghene ter materien dienende was, wel ende rypelijck overwoghen hadden, met rype

deliberatie tegen den delinquant voorsz. uytgesproken hebben de sententie des doots, het welcke den E. heer Generael gerapportieert sijnde, is daarop mede gevolcht syne E. aprobatie, als dat haer E. den delinquant vernoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententieren midts desen, aen een pael gestelt ende gearquebuseert te worden datter de doot naer volcht, met confiscatie van sijne goederen ende verdiende maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jaccatra ter vergaderinghe van de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, adi 13 December 1619. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., JACOB DEDEL, JACQUES LEFEBVRE, PIETER DIRCKSZ., HENDRICK JANSZ., 't merck van cappiteyn JAN PAA, J. VAN HOUDAEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAN WILLEMSZ.

Alsoo Daniel Jansz. van Doesburch, oudt ontrent 19 jaren, voor soldaet met den *Orangeboom* in 't lant gecomen ende tegenwoordich soldaet alhier in garnisoen leggende, vrywillich buyten pyne ende banden van ysers bekent ende beleden heeft, dat hy tot verscheyden tyden alhier binnen 't fort Jaccatra vier verscheyden personen haer kisten bestolen ende een derselven opgebrooken heeft, waerover geapprehendeert sijnde des heeren slooten opgebrooken ende hemselfen van een punt des voorsz. forts nedergelaten, wechgelopen ende hem des daechs in 't bosch ende des nachts in een wrack liggende aen strant onthouden ende versteeken heeft, in welcke voorsz. wrack eenighe dagen na sijn uytbrekinghe weder gevonden ende in 't packhuys gevankelijck gestelt sijnde, heeft hem andermael verstout (niet ontsiende sijn vorigne foulte meer ende meer te aggravieren) de boeyen aen handen ende beenen stukken ende open te breecken, het voorsz. packhuys te openen, uyt de combuys seeckere vis met des cockxmaets bolckvanger te halen, ende van den wijn leggende in 't packhuys te tappen, als waernaer hy delinquant hem een dach ofte twee in seeckere netten aldaer leggende versteeken hadde, den voorleden 6 des nachts, comende van 't wijnvat, geatrappeert is geweest, welcke voorsz. diversche foulten d'een meerder ende onbetamelijcker sijnde als d' ander, ende dienvolgens saken van quade consequentie, die in 't minste niet en behooren getollereert, maer ten spiegel ende exemple van andere aen den lyve gestraft te worden, soo ist dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael ende gesien de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, alsmede des delinquants eygen bekentenis, door sekere consideratien, niettegenstaende de faulten voorverhaelt swaerder straffe meriteerden, beweecht ende meer genegen sijnde tot clementie ende genade dan tot rigeur van justitie, den delinquant voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condem-

neren ende sententieren hem midts desen, wel strengelijck gegeesselt, gebrantmerkt ende daerenboven twee jaren op de galleye oft fregatte gebannen te worden, daerbeneffens in de restitutie ofte vergoedinghe der gestolen goederen aan de gercchticheyt daertoe, mitsgaders in de confiscatie van syne voordere verdiende maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 13 December anno 1619. Was onderteeckent: P. DE CARPENTIER, WILLEM JANSZ., JACOB DEDEL, JACQUES LEFEBVRE, PIETER DIRCKSZ., HENDRICK JANSZ., 't merck van capiteyn JAN PAA, J. VAN HOUDAEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAN WILLEMSZ.

Alsoo op den 6 December laestleden des nachts Jan Hermansz. van Gulijck, soldaet alhier in garnesoen leggende, oudt 22 jaren, hebbende de wacht op de punt West-Vrisia, van Willem Joris, den sergeant, doende de ronde, slapende is gevonden, ende daerenboven noch soo stout ende onbeschaamt is, dat het selve derft ontkennen niettegenstaende hetselue warachtich te wesen blijckt, doordien hem niet alleen onder sijn geweer heeft laten comen, maer oock [in] de ronde voornoemt sijn bandelier ende lont ontnomen is, hetwelcke saken sijnde van seer quader consequentie, die sonder genade volgens alle crijs-dissipline metter doot behoorden gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael ende gesien de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, nochtans meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, daertoe mede vermits niet langhe als soldaet gedient heeft ende omme andere consideratien beweecht sijnde, den delinquant voornoemt gepardonneret ende 't leven geschoncken wordt ende hem gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, drymael gewipt te worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 13 December anno 1619. Was onderteeckent als 't voorgaende.

Alsoo Adriaen Jansz. van Munnijckendam, adelborst alhier in garnesoen leggende, op den 6 lestleden hem met droncken drincken soo verre verloopen heeft, dat ten huyse van Claes van Sevenbergen sijn vrouwe moeyelijck gevallen ende daerover van den sergeant Andries Gabriels berispt sijnde, hem heeft durven verstouten sijn degen op hem te trekken ende veel injurieuse scheltwoorden op hem uyt te werpen, blykende breeder by de informatien daervan genomen, 't welck alles saken sijnde van seer quaden gevolge, strekende tot disreputatie der officieren, in 't minste niet behooren getollereert, maer tot correctie van den delinquant ende andere ten exemplpel met rigeur behoorden gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden van wegen

den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael, gesien d' informatien tot justificatie van dien, ende voorder op alles 't gene ter materie dienende was, wel ende rypelijck gelet hebbende, den delinquent voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, 50 slagen met de colff van 't musquet voor sijn gat te ontfangen ende 6 maenden voor de prins te wercken in alsulcke [saecken] als hem sullen geordonneert worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 13 December anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Gesien ende gevisiteert by den E. heer Generael ende synen raedt het proces tusschen M. Sonck, advocaet-fiscael, eyscher ter eener ende Jan Hendricksz. Sael van Amsterdam, opperoopman op 't schip *Westvrieslandt*, verwerder ter andersyden, wordt den voornoemden verwerder daerinne overwonnen te sijn verclaert van groote ontrouwe soo tegen de heeren Meesters als vele andre ende mede sich selfs bewesen, ende dat ten regarde seer malitieus ende contrarie de ordre ende commissie dienaengaende van de heeren Meesters alle schepen medegegeven, de gevanghen Portugiesen, 5 graden benoorden de linie met een jacht genaemt *Nassauw* gecregen, sonder eenich aensien der personen heeft bevolen over boort te worpen, ende gelijck hy selfs bekent, hemselfen ende andre tot fraude ende verminderinghe der gerechticheden soo van de Hooge Mogende Heeren Staten, Syne princelijcke Excellentie alsmede onse Heeren Meesters, den liberalen spelende, omme waerinne den E. heer Generael te abuyseren, hy niet alleen de notitie van de numerus der kisten, kassen, sacken ende packen in 't voorsz. veroverde jacht bevonden, door sijn last van Abraham de Fray, ondercoopman op 't schip *Westvrieslandt*, opgenomen, achter de handt gehouden, maer oock de facturen van 't ingeladen cargesoen, soo te presumeren is, verduystert, jae selfs geen oprechten nochte volcomen inventaris, gelijck blijckt, overgelevert heeft; heeft hem voorder seer onbedachtelijck ofte al te vermetel in sijn scheepsregeringhe gedragen, blijckende by verscheyden acten, namentlijck dat hy hem soodanigen macht ende autoriteyt heeft derven attribueeren, dat hy eenighe maets op het schip *Westvrieslandt*, sonder daerinne den scheepsraet te kennen oft haer advys daerop te nemen, heeft doen tortureren, 't welck voorwaer een sake is, die niet lichtveerdich oft temerair maer door hoochdringende noot ende niet als in gewichtige saecken behoort gebruyckt te worden, uyt hetwelcke, alsoo blijckende by de proceduren niet als alte warachtich is, bespeurt can worden, hoe weynich hy synen scheepsraedt in gelijcke ofte mindere voorvallende saecken geacht moet hebben, niettegenstaende haer van gelijcken haer advijs ende stemme toe quam te geven; eyndelijcken

alsoo de voorsz. Jan Hendricksz. Sael hem in veel andre dingen seer grosse lijcken te buyten gegaen heeft, breeder blijckende by de schriftelijcke procedures te dien eynde beleyt, 't welcke alles sware ende crimen van grooter importantien sijn, ja ten deeple soodanich die noch met goet ofte bloet reparabel sijn, ende in een oppercoopman van een schip, als van wien in alles alle trouwe vereyscht ende oock verhoopt werdt, in 't minste niet behooren getollereert, maer andere ten exemplē met rigeur gestraft te worden, derhalven soo is 't dat den E. heer Generael midtsgaders synen presenten raedt, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorder gelet op alles daerop te letten stondt, naer rype deliberatie den voornoemden Jan Hendricksz. Sael gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem midts desen, dat hy van sijn coopmansampt, vermits sijn groote ontrouwe, gedeporteert, syne verdiente maentgelden tot desen huydighen dach geconfisqueert, ende hem sijn verbonden tijt sal laten gebruycken in sulcx de E. heer Generael ende synen raet believen ende hy bequaem gevonden worden sal.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't schip *Dordrecht* te reede leggende voor Bantham, adi 30 December anno 1619. Was onderteekent: J. P. COEN, FREDERICK DE HOUTMAN, JACQUES LEFEBVRE, ADAM WESTERWOLT, P. VAN DEN BROECKE, P. DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

By den E. heer Generael ende synen presenten raedt geletsijnde op de quade comportementen van Hendrick Bleycker, schipper op *Clecn Amsterdam*, soo in syne scheepsadministratiē als buyten deselve, niet betamelijck sijnde deselve in eerlijcke luyden presentie te verhalen, alles breeder blijckende by de schriftelijcke informatien tot laste van den voorsz. Hendrick Bleycker beleyt, soo is 't dat den E. heer Generael ende synen presenten raedt, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, ende voorder op alles gelet sijnde daerop te letten stonde, omme soodanige grove ende leelijcke abuysen voor 't toecomende te remedieren, tot straffe van den delinquent voornoemt ende spiegel van andre, Hendrick Bleycker voorsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem midts desen, dat van sijn schippersampt gedeporteert, ende daerenboven in een amende van twee maendē gagie gecondemneert sal worden.

Aldus gesententieert in 't schip *Dordrecht*, te reede leggende voor Bantham, adi 30 December anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Gelet sijnde by den E. heer Generael op te groote ende extraordinarie oncosten gedaen door Hendrick Bruystens van Gorcum, oppercoopman, met het schip *Hoorn* gesonden na de Strate van Palingbang, als namentlijck dat op

de voorsz. reyse, duyrende 3 maenden, voor het schip *Hoorn* alleen een verversinge gedispendeert heeft de somma van 803 realen van achten ende daerenboven hemselfen sooveel authoriteyt geattributeert, dat hy sonder ymant anders daerinne te kennen oft eenighe oordre daartoe te hebben aan den schipper Floris Jacobsz. betaelt heeft 33 realen voor 6 veroverde bassen; noch 144 realen voor 10 metale bassen uyt de joncken verovert ende aan hem selfes, cappiteyn Heetvelt, schipper Floris Jacobsz. ende schipper Jan Cornelisz. pro rato betaalt; noch 32 realen van achten aan hem selven voor een last rijs, hem soo hy seyt in Palinbang vereert; noch 24 realen voor 800 cocusnoten; noch 20 realen voor een roer aan hem selfes, in dienste van de Compagnie (soo hy seyt) verlooren, ende 40 realen van achten voor 8 maenden gagie aan sijn jongen betaelt, ende alsoo de voorsz. penninghen soo voor verversinghe voor 't voorsz. schip als hem ende andere gelijck verhaelt seer impertinent uitgegeven sijn, ende oversulcx by den E. heer Generael midsgaders synen raedt geensints toegestaen oft geapprobeert wordt, soo hebben haer E. ten regarde van dien gecondemneert ende gesententieert, gelijck hem condemneren ende sententieren midts desen, ten respecte der voorsz. 803 realen van achten voor verversinge van 't schip *Hoorn* onnuttelyck uitgegeven in een amende van 2 maenden gagie, ende voorder in de restitutie der penningen monterende de somme van 293 realen van achten, soo aan hemselfen als andere sonder ordre betaelt.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't schip *Dordrecht* te reede leggende voor Bantam, adi ultimo December anno 1619. Was onderteekent als 't voorgaende.

Gesien ende gevisiteert by den E. heer Generael ende synen presenten raedt de beschuldighe ende aenclachten van Merten van der Stenghe, president ende oppercoopman over d' eylanden in Banda, ende van Guillamme van Heetveldē capiteyn op 't fort Nassauw, tegen malcanderen, ende in deselve is blijckende, dat noch d' een noch d' ander hem na behooren volgens sijn offitie heeft gecomporteert, ende beyde, sijnde de principaelste hooffden op 't fort Nassauw, met haet, nijt ende al te groote crygelheyt tegen malcanderen soo ontsteken sijn ende deselve soo ingewortelt is, dat het schijnt, eer daervan een weynich te cederen liever de Compagnies dingen door haer parcialiteyt verachtet souden hebben, gelijck mede ten deele geschiet is, 't welck saken sijnde van seer grooter ende quader consequentien, die in 't minste in alsulcke principaelste hoofden van een fort niet behooren geleden, maer ten exemplel van andre ten swaersten gestraft te worden, soo is 't dat den E. heer Generael midsgaders synen presenten raedt, naer consideratie van alles 't gene in desen te considereren stondt, met rypen advyse den voornoemden Merten van der

Strenge gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck doen midts desen, in een amende van drye maenden gagie, ende den voornoemden Guillam van Heetvelde in een boete van twee maenden gagie, t' appliceren ten proffyte van de fisque.

Gesententieert in 't schip *Dordrecht*, adi ultimo December anno 1619, op de reede van Bantham. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Herman Jansz., Schotsman, provoost op 't jacht *Nassau*, hem op 20 November lastleden vervoordert heeft niet alleen met woorden, maer oock metterdaet tegen Jan Rutgersz. van Leeuwen, voor coopman met het voorsz. jacht varend, te opposeren, ende soo verre vergrepen dat hy den voorsz. coopman naer vele onbetamelijcke redenen met zijn regimentstock een wonde in 'thooft geslaegen heeft, hetwelcke alsmede het misbruycken van 't regiment saken sijn van seer quader consequentie, strekende tot cleenachtinghe der overheden, die in 't minste niet en behooren getollooreert, maer tot beteringhe van den delinquent ende correctie van andere met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat den E. heer Generael ende synen presenten raedt, gehoort heb-bende den eysch van den advocaet-fiscael ende gesien de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, den delinquent voornoemt, niettegenstaende swaerder straffe gemeriteert hadde, gecondemneert ende gesententieert heb-ben, condemneren ende sententieren hem midts desen, drymael van de reede te vallen ende van 't gantsche scheepsvolck geleerst te worden, voorder in een amende van dry maenden gagie.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't schip *Dordrecht*, adi ultimo December anno 1619 voor Bantham. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Pieter Roelants van Swammerdamme, bosschieter op 't schip *Ter Tholen*, hemselfen in December lastleden soo groffelijcken met droncken drincken heeft verloopen, dat hy, vergetende alle reverentie ende eerbiedinge die hy sync overicheyt schuldich is, hem tegen deselve geopposeert ende na sijn coopman, schipper, opper- ende onder-stierluyden met messen gesteken heeft, swerende dat hy niet in de boeyen soude gaen, 't welck van den schipper belast was, oft datter drye oft vier met hem ten hemel souden varen, 't welck alles saken sijnde van seer quader consequentie, die in 't minste niet behooren getollooreert maer ter correctie met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat by den heer Gouverneur Frederick Houdtman ende synen presenten raedt den voornoemde delinquent ten regarde der voorsz. delicten in December lastleden ghecondemneert is geweest drymael gekielhaelt, van 'tgantsche scheeps volck geleerst ende van bosschieter op bootsman ende bootsmansgagie ge-stelt te worden, welcke straffe niettegenstaende hy delinquent ten respecte voorsz. delicten veel swaerder verdient hadde, heeft hem tegens de executie

van dien durven opposeren, roepende onwaerachtich te sijn dat hy delinquant de delicten, in de sententie verhaelt, gecommitteert hadde, ende alsoo hem tegen de executie des eersten sententies opposeerde, is hy delinquant wederom scheep gebracht, ende andermael informatien conform diegene daeruyt gecondemneert was, genomen sijnde, soo is 't dat d'E. heer Generael d'eerste sententie tegen den delinquant voornoemt confirmeert ende approbeert; alleen, vermits de schepen seer drooch leggen, dat in de plaets van gekielhaelt te worden, drye maenden voor de prins sal wercken alsulcx als hem sal geordonneert worden, ende van den huydigen dach op boatsman ende bootmans gagie gestelt, ende volghens d'eerste sententie drymael van de reede te vallen ende van 't gantsche scheepsvolck geleerst sal worden.

Gesententieert in 't schip *Dordrecht*, ady primo Januario anno 1620, voor Banham. Was onderteekent als 't voorgaende.

Alsoo Willem Poppes van Amsterdam, geboren tot Staveren, oudt ontrent 31 jaren, hoochbootsmansmaet op 't schip 't *Postpaert*, hemselfen op den 31 December laestleden in ditto schip door dronckenschap sooverde heeft verloopen, dat hy met eenen Andries Jansz. Vleys van Hoorn, bosschietter op 't selve schip, woorden gecregen ende tot soo boosen opset gecommen is dat hy sijn mes getrocken ende den voorsz. Andries Jansz. Vleys daermede een doodelijcke wonde in sijn slincker syde gegeven heeft, gelijck blijkt dat Andries voornoemt des nachts daeraen van de voorsz. wonde gestorven is, welcke dootslach hoe groote sonde is, getuygen soo de Goddelijcke als wereltlijcke rechten, door dewelcke alle dootslagen weder metter doot bevolen worden tot boete van de misdadigen in dit tytelijcke, ende spiegel van alle andere gestraft te worden; derhalven soo is 't dat den E. heer Generael mitsgaders syne presente raden, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de imformationen tot justificatie van dien overgeleyt, alsmede de vrywillige bekentenis van den delinquant, ende voorder na rype deliberatie van alles 't geen in desen te delibreren stont, den delinquant voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat ter plaatse gebracht daertoe geordonneert, met den swaerde gestraft sal worden datter de doot na volcht, met confiscatie van syne presente goederen ende verdiende maentgelden.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort *Jaccatra*, adi 9 Januario anno 1620. Was onderteekent: J. P. COEN, P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, ADAM WESTERWOLT, HENDRICK JANSZ., ADOLF THOMASZ., PIETER DIRCKSZ., J. VAN HOUDAEN, 't merck gestelt van cappiteyn JAN PAA, ABRAHAM STRIJCKER, JAN WILLEMSZ., JAN CLAESZ. OLY, WILLEM CORNELISZ. HUYCH, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jacob Jansz. van Amsterdam, voor bootsgesel met het *Wapen van Amsterdam* in 't landt gecomen, hem op den 10 Januario laestleden sooverre verloopen heeft, dat niet alleen onwillich is geweest in sijn werck, maer oock metterdaet hem tegen den meester timmerman, Jan Claesz. Bors, heeft derven naer vele woorden opposeren ende denselven met een bamboes slaen, d'welck wesende een saecke van seer quaden exempl, die in 't minste niet behoort getollereert, maer ten spiegel van andere ende correctie des delinquants met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, den delinquant voornoemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem midts desen, aen de pael gestelt, 50 slagen voor sijn gat te ontfangen, ende daerenboven in een amende van een maent gagie.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 13 Januario anno 1620. Was onderteeckent:
P. DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, ADAM WESTERWOLT, HENDRICK JANSZ.,
ADOLF THOMASZ., PIETER DIRCKSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER,
secretaris.

Alsoo ¹⁾ Jan Barentsz. van Emden, oudt ontrent 30 jaeren, adelborst onder de compagnie van cappiteyn Jan Paa allier, Godt endesichselven soo verre vergeten heeft dat hy geleden ontrent thien weecken met seecker Ballische vrouwe genaempt Jannetgen, toebehoorende de Compagnie, kennisse gemaect, haer tot trouwe versocht heeft, welcke van haer vercregen ende hy insgelijcken haer wederomme beloost heeft volgens confessie van den delinquant ende syne ondertrouwde vrouwe, voorder blijckende by approbatie van de Magistraet wegen haere onderlinge beloosten, ende dat hy dienvolgens haer als Christen laten doopen heeft, ende voorder de gewoonlijcke observantien die men gewoon is, van drie geboden te laten gaen, heeft doen volgen; voorder de voorname Jannetken van Baly soo verde bepraet dat sy by hem ingegaen ende geslapen heeft, met iterative beloosten dat hy haer soude trouwen; de drie geboden gegaen sijnde ende den dach van trouwen aenstaende, versocht hy delinquant dat sijn trouwen tot den naesten Sonnedach uytgestelt mocht worden, 't welk hem geconsenteert sijnde heeft hy delinquant voortgegaen met de voorsz. Jannetken vleesschelijck als sijn vrouw te converseren, ditto Jannetgen belovende gelijck sy niet anders was verwachtende alsdat hy delinquant haer soude trouwen; interim den voorname Jan Barentsz. verscheyden maelen van den predican Adriaen Jacobsz. Hulsebos aengesprocken ende gemaent sijnde omme te trouwen, heeft altoos uytvluchten gesocht, als dan d'een als dan d'ander oorsaeck pretenderende, soo lange dat hy eynt-

¹⁾ Sententiën van 7 Aug.—25 Oct. 1620: S 147, met uitzondering der sententie-Craey-vanger (16 Aug. 1620), welke voorkomt S 145 verso.

lijcken seyde met haer niet van sins te sijn te trouwen, alsoo sy van hem wech-gelopen was ende hem niet begeerde, tot welck wechlopen hy, sijn vleesselijke lusten nu versadicht hebbende, vermits 't quaet leven hy met haer begost te leyden met stooten, smyten, ende met veel scheldwoorden, die hy niet en weet te bewysen, haer injurieerende, haer gedrongen heeft; doch sy verscheyde maelen voor den raet ontboden sijnde, heeft haer altijts gewillich ende bereyt getoont, sonder van imant daertoe gepersuadeert te sijn, om met den voor-noemden Jan Barentsz. volgens belofte te trouwen, maer ter contrarie Jan Barentsz. voor den raet comparerende, bethoonde sijn onwillicheyt om in sijn belooffde trouwe te continueren, doch eyntlijcken overtuycjt sijnde van sijn eygen gemoet, dat hem als een Christen betaemde syne trouwe te houden aan degene daermede hy als man en wijff nu 9 a 10 dagen geconverseert ende geleest hadde, heeft wederom in presentie van den raet beloost, dat hy met de voornoemde Jannetgen op Sondach doen naestvolgende ter vergadering van de gemeente soude trouwen; interim heeft wederom achterwaerts gedeyst ende sijn boosheyt sooveel plaets gegeven, dat hy den sieckaert gemaeckt ende ter bestemder tijt niet gecompareert is om te trouwen; oversulcx den voornoemden Jan Barentsz. wederom voor den raedt ontboden sijnde, seyde plat uyt dat hy met de voorsz. Jannetgen niet ende begeerden te trouwen, hoewel hy nochtans daertoe geen reden wist te aligeren; 't welck saecken sijn van quaden exempl, een bespottinge van Godt, der ceremonien van de heylige insettinge des huwelijcken staets, ende teecken van de aldergrootste valscheyt ende ontrouwe, die onder de Christenen niet behooren geleden maer ter plaetsen, daer men justitie is doende, met rigeur gestraft te worden. Soo is 't dat de Gecommiteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort den eysch van den advocaet-fiscael ende op alles 't gene in desen te consideren stont wel en rypelijck geleth hebbende, hebben om veelderhande consideratiën den voornoemden Jan Barentsz. ende Jannetgen van malkanderen ontslagen ende vrygestelt, gelijck doen mits desen. In de voornoemde Jannetgen niet straffwaerdichs bevindende, hebben vorder, hoewel in desen meer tot gracie ende clementie dan tot rigeur van justicie genegen sijnde, met waerschouwinghe aen alle andren dat in diergelijcke naer desen in 't minste niet gecon-niveert ofte gedissimmuleert, maer op 't swaerste geprocedeert sal worden, den voornoemden Jan Barentsz. gecondemneert ende gesententieert, condemneeren ende sententieeren hem mits desen, de morasch van de pleyt in 't nieuwe fort vier vadem in 't vierkant, die men hem wysen sal, met aerde op te vullen.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 7 Augusto anno 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, 't merck gestelt by cappiteyn JAN PAA, DIRCK JEMMINGE, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Subon, swart ende dienaer van de Compagnie voor desen tot Bantham, ende nu hier tot Jaccatra gebruyckt als blaser in de smitse van 't fort, sich sooverre heeft verloopen, dat hy tot diversche tyden eenige yser ende spijckers uyt de smits gestolen, wechgedragen en buyten last en weten van den meester smit off andere syne superieurs des bevel hebbende heymelijck verquanselt ende vercocht heeft, genietende daervoor de meeste tijt niet dan aracq, gelijck onder andere gebleecken is aen seeckere twee stukken iser, vercocht aen eenen Limko, Chinees, naderhant by denselffden Chinees gethoont ende de Compagnie weder overgelevert, die mede aracq daeraen gegeven hadde, welcke syne dieverye hy, Subbon, soo langhe heeft gepleecht totdat hy eyntlijck op den 6^{en} deser maent Augusto 's avons laet de clocke ontrent 9 uyren by Pedro Fernando, opsiender van de swarten, achterhaelt ende met een groot stuck yser, dat hy meenden wech te brengen ende te vercoopen, in d' eene hant op sijn schouder, ende een oudt verroest rapier in de ander hant bevonden ende geapprehendeert is ontrent het Chineese quartier, ende gemerckt dit saeken sijn van seer quade consequentie, die in een wel geregeld plaetsen daer men recht ende justicie administreert, niet getolloreert noch geleden en behooren te worden, maer strengelijck gestraft andre ten exemplel, soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael alsmede des delinquants soo mondelinghe als schriftelijcke verantwoordinge, ende voorder op alles gelet sijnde daerop te letten stondt, den voornoemden delinquent gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren hem mits desen, ter plaatzen gebracht alwaer men gewoon is de boosdoenders te straffen, aldaer aen een pael gebonden ende gegeeselt te worden.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 12 Augusto 1620.
Was onderteykent: POULUS BARTSZ., PIETER DIRCKSZ., GERARD VELINX,
CORNELIS SPIERINGII, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYS-
HOUWER, secretaris.

Alsoo Balten Jansz. Groen van Leyden, bootsgesel, dienende by Wessel Michielsz., den hoochbootsman deses forts Jaccatra, soo groffelijck hem verloopen heeft, dat hy op den 5 Augusto laestleden 'snachts tussen elff en twaelff uyren by eenige Malayers, dienaers van Dirck Jemminge, sabandaer, gevonden is geweest in actu om hoenderen te stelen, onder de ballaye staende voor 't huys van den sabandaer voorsz., ende daerop by Symon Symonsz. van Antwerpen, Compagnies dienaer, by den sabandaer voornoemt sich onthoudende, geattrappeert is ende aengetast; dat oock hy Baltes Jansz. Groen seeckere dagen daer te voren gestolen heeft eenige ijssere hoopen, op de timmerwerff leggende, ende deselve aen de Chinesen aen geen zyde de reviere voor aracq

vercocht, 't welck saecken sijn van seer quader ende schadelijcke consequentie, die in een plaetse daer men justicie administreert niet getolloreert noch geleden behooren te worden, maer openbaerlijck gestraft andre ten exempl, soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gesien ende gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael mitsgaders de mondelinge defentie ende daernae confessie van den voorname delinquant, ende op alles wel ende rypelijck gelet hebbende dat soude mogen moveren ende ter materien dienen, den voornoemden Balten Jansz. Groen gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren hem mits desen, gestelt te worden aen de paele daer men gewent is justicie te doen, met de yssere hoopen boven sijn hooft, ende aldaer van den hoochbootsman ende alle syne onderhebbende gasten geleerst te worden met twintich slaegen.

Aldus gedaen ende gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 12 Augusto anno 1620. Was onderteekent: POULUS BARTSZ., PIETER DIRCKSZ., GERARD VELINCX, CORNELIS SPIERINGH, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

¶¶¶¶¶ Alsoo Abram Cornelisz. van Vlissingen, meester smit in de winckel oste smitslogie hier tot Jaccatra, hem soo grootelijcx vergrepen heeft, dat hy onder andere aen Pieter Gillisz. ende Pieter Jacobsz., beyde doenmaelssijnne knechts, geconsenteert heeft van 't yser de Compagnie toebehoorende te laeten maeken voor eenen Jan Dircxsz. van Dietenhoven in de wandelinge Ongeschickt, seecker slooten, hengselen, neuse ende clincke aen 't huys verbesicht by denselfden Jan Dircksz. althans bewoont, ende 't gelt daervan bedongen met de voorname syne knechts Pieter Gillisz. ende Pieter Jacobsz. ontfangen ende gedeelt heeft, sijnde ontrouwicheyt smaeckende nae dieverye, welck in d' officieren ende dienaers van de Compagnie niet geleden behoort te worden maer gecorrigiert andre ten exempl, soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, mitsgaders de mondelinge confessie van de delinquenten voorsz., ende op alles wel gelet hebbende dat soude mogen moveren ende ter materie dienen, den voornoemden Abram Cornelisz., meester smit, mitsgaders Pieter Gillisz. ende Pieter Jacobsz., syne knechts, gecondemneert hebben en condemneren mits desen tot een amende eerst den voornoemden Abraham Cornelisz. in twee maenden gagie ende voorts te restitueren al hetgene dat hy delinquant over 't maecken der voorsz. slooten, hengselen, neuse en klincke ontfangen ende genoten heeft, ende de voornoemde Pieter Gillisz. ende Pieter Jacobsz., syne knechts, in een maent gagie ende restitutie alsvoren.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 12 Augusto anno 1620. Was onderteyckent:

POULUS BARTSZ., PIETER DIRCKSZ., GERARD VELINCX, CORNELIS SPIERINGH,
HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo¹⁾ Herman Craeyvanger van Embden, voor ondercoopman met het schip de *Goede Fortuyne* nu laest uytgevaren, hemselfen soo verre vergeten ende soo groffelijck vergrepen heeft dat hy, sich niet ontsiende syne overhooffden ende principale officieren van ditto schip op 't alderhochste te injurieren ende calumnieren, deselve opgeseyt ende naergegeven heeft, dat sy hem souden hebben willen vergeven ende vermoorden, opdat sy, 't selve goeffctueert hebbende, beter occasie soude mogen become om met het schip ende goet deur te gaen, 't welck hy nochtans niet en kan bewysen, tot excuse allegerende, dat hy sulcx door lichtheyt van hooffde heeft geseyt, alsmede dat hy sich in sijn leven geduyrende de reys herwaerts soo vuyl, gulsich, wanhavenich ende wat sulcx meer soude mogen wesen heeft gedragen, door sulcx hem onwaerdich ende onbequaem by eerlijcke luyden te woonen ofte haer geselschap te frequenteren soo langs soo meer betoonende; nadat ontrent drie maenden met ditto schip in see was geweest, ende alles van hem by den opperoopman, schipper ende andere officieren op hoope van beteringe met groote patientie te vergeeffs was verdragen, van synen dienst gesuspendeert ende om meerder infectie, die door sijn vuylicheyt ende stanck in de cajuyt soude mogen gecauseert werden, te verhoeden, uyt de cajuyt geset is, waernaer in sijn boosheyt, vuylheyt, gulsicheyt, wanhavenicheyt ende syne officieren te injurieren, als andere onbehoorlijckheden, breeder blijckende by de informatien van 't gansche scheepsvolck, soo lancx soo meer continueringe, sijn eyntlijck daerover de clachten aen den E. heer Generael gecomen ende by den advocaat-fiscael voorder informatie genomen, by welcke blijckt hoe groffelijck als verhaelt de voornoemde Crayvanger sich vergrepen heeft, ende alsoo 't selve saecken sijn van seer quader consequentie, die ter plaatse daer men justitie is administrerende in 't minste niet behooren geleden, maer andere ten exemple sonder eenige conniventie met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder by haer E. op alles 't geen ter materie dienende was, wel ende rypelijck gelet sijnde, hebben den voorsz. Herman Craeyvanger gecondemneert, gesententieert ende verclaert, gelijck doen mits desen, onnut ende onbequaem om de Compagnie dienst te doen, lauderende ende approveerende oversulcx dat hy by den scheepsraet van ditto schip van sijn dienst gesuspendeert is, ende dat hy ten aenhoore van

¹⁾ S 145 verso.

alle de werelt wederroepen ende seggen sal, dat hy de atroce injurien tegens syne officieren van ditto schip gesprocken, bekent niet te cunnen bewysen, ende dat hy oversulcx deselve wederroeft ende deselve door ydelheyt van hooffde geseyt heeft; confisquerende syne maentgelden, die hy voor den tijt van sijn suspentie soude mogen verdient hebben, ende voorder dat hy met eerste gelegenthelyt sonder gagie naer 't patria gesonden sal werden.

In 't fort Jaccatra, adi 16 Augusto anno 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, EVERT HERMANSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Domingo Lorero, mardicquer ende soldaet onder de compagnie van cappiteyn Jan Paa, beschuldicht by Ventura Gervaes, swarte, jegenswoordich noch gevangen, van in bewaeringe genomen ende versteeken te hebben seeckere goederen, gestolen ten huysen van den luytenant Antonio Caen, ende daerover op den 28 July laestleden geapprehendeert, 's nachts daeraen volgende uyt 's heeren sloten gebroocken ende als fugitiijf hem met sijn huysvrouw ende goederen die hy heeft cunnen medenemen, geabsenteert heeft ende alsnoch is apsenterende.

Soo is 't dat den advocaat-fiscael, om 't recht van de hooghe overicheyt te bewaeren, by authorisatie van den E. heer Gouverneur Generael den voornoemden Domingo Lorero ter cause voorsz. citeert ende daecht in voor d'eerste mael te compareren in persoon voor den raedt ende gerechtsluyden van 't fort Jaccatra binnen den tijt van acht dagen, aff te rekenen van de uyre deser publicatie, ende aldaer te aenhooren alsulcken eysch ende conclusie als den advocaat-fiscael voorsz. jegens hem ende sijnne goederen sal willen doen ende nemen, ende by faulte van sulcx, sal den delinquent gehouden worden voor geconvinceert ende jegens hem ende sijnne goederen geprocedeert als na rechten bevonden sal worden te behooren.

In 't fort Jaccatra, adi 24 Augusto anno 1620. Was onderteekent: JACOB DEDEL, PIETER DIRCXSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, EVERT HERMANSZ., THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Antonio Ferdinando, caffer ende mardicquer in dienste van de Compagnie, tegenwoordich gevangen, sich soo grosselijcken vergrepen heeft, dat hy niet alleen eer daer om aengesprocken wiert, seecker moort van Martin van der Strengen, gewesen oppercoopman in Banda op Nera, ende sijns, gevangens, meester, aen den jongen van ditto van der Strengen, genaemt Poulus Meusz., in sijn, gevangens, presentie begaen, niet geopenbaert, maer

oock voor den Raedt in Banda dienaengaende geexamineert sijnde, wel sterck en stout ontkent heeft, dat hem, gevangen, van den voorsz. moort niet bewust en was, niettegenstaende de moort in sijn presentie begaan ende hy, gevangen, den voornoemden jongen door last van den voornoemden van der Strengen op sijn schouderen genomen ende aan den strant op Nera begraven hadde, blijckende by de gevangens eygen vrywillighe bekentenis; 't welck saecken sijnde van quader consequentie ende exempl, die in 't minste niet behooren getolloreert, maer andre ten exempl met rigeur gestraft te worden, soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegens den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, ende voorder gelet sijnde op alles 't gene eenichsints ter materie souden mogen dienen, den voornoemden Antonio Fernando gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren hem mits desen, ter plaatzen gebracht alwaer men gewoon is de boosdoeners te straffen, aldaer aen een pael gestelt ende wel strengelijck gegezel te worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 26 Augusto anno 1620. Was onderteekent:
 PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCXSZ., ABRAHAM VAN UFFELEN, POULUS BARTSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, GERARD VELINCX, CORNELIS DE LANGHE, PIETER BARENTSZ., DOEDE FLORISZ. CROES, JAN VAN GORCUM, JAN GIJSBERTSZ. BOONEETER, HENDRICK HERENTALS, ANTONIO CAEN, EVERT HERMANSZ., JACOB COPER, JACOB JANSZ. BROUWER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jacob Kelder van Zurich, vryman, alhier sich op den 26 July laest-leden soo groffelijcken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy in 't bosch omtrent Schilderstuyn seecker Chinees met een rottangh een wonde in 't hoofd geinfligeert, ende voorder dat hy een roer by sich hebbende, geseyt heeft, den eersten Chinees, die hem tegen soude comen, wilde doodschielen, ende dienvolgens na twee Chineesen, die de revier aff quamen, geschoten doch niet geraeckt heeft, het eene sijnde van groote moetwil, ende 't ander van seer boosen ende intolerabelen voornemen, streckende tot schendinhge van des Heeren wegen, openbaer gewelt ende contrarie alle goede policie, 't welck ter plaatzen daer men gewoon is goede justitie te houden, met rigeur behoorde gestraft te worden andre ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, mede geconsidereert hebbende, dat den brandt daardoor hy, Kelder, groote schade geleden hadde, uyt een Chinees huys gecomen, alsmede Chinesen, soo hy seyde, hem alle hulpe geweygert hadden, waerdoor seer onpatientich gewor-

den ende tot de voorsz. onbedachte boosheyt gecomen was, nochtans recht doende, den voornoemden Jacob Kelder gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een amende van twintich realen van achten ten behoeve ende prossyte van 't sieckenhuys, ende voorder dat hy Kelder voornoemt aan den Chinees voornoemt sal betaelen seven realen van achten.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 15 September anno 1620. Was onderteekent:
 PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq
 gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENRICK HERENTALS, JACOB COOPER, THIJS
 CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jacob Kelder van Zurich, vryman alhier, sich geleden seeckeren tijt door dronckenschap sooverre vergrepen heeft, dat hy in de nacht tegen de morgenstont ten huyse van François Peutermans ende Fop Foppes, beyde vryburgers, met den anderen inwonende, benefsens sijn wijff, slavinne ende jongen is gecomen ende aldaer met ditto Fop aengaende de slavinne woorden gecregen ende door die woorden, die wiessen, hantgemeen geraeckt ende mal-kanderen met vuysten geslagen hebbende, totdat eyntlijck door François Peutermans voornoemt gescheyden sijn; dat den voornoemden Jacob Kelder sijn rust noch niet cunnende houden, maer weder met ditto Peutermans ende Fop Fopsz. in woorden geraeckt, soo verre verbittert ende met toorne ont-steken is, dat hy, Kelder, sijn degen door sijn huysvrouw van huys doen haelen hebbende, de voornoemde questie gecontinueert heeft totdat eyntlijck met sijn bloot geweer in de hant op straat geraeckt ende van ditto Peutermans ende Fop Foppes, die elck een baemboes hadden, gevolut is, alwaer tegen den anderen noch veel woorden gebruycgt hebben, totdat de voornoemde Peutermans van Kelder, mede voornoemt, met de degen in 't opperste van sijn hooft deerlijck verwont wiert, alles breder blyckende by de informatie daervan genomen; 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, strec-kende tot oproer ende buergerucht, die in 't minste niet behooren geleden, maer ter plaetsen daer men justitie is administrerende met rigeur gestraft te worden andre tot exempel, soo ist dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, mede gesien de schriftelijcke informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder op alles 't gene eenichsints ter materie moveerde, wel ende rypelijck gelet hebbende, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans recht doende, de voornoemde personen gecondemneert endegesententieert hebben, condemneren endesententieeren hem mits desen, vooreerst den voornoemden Jacob Kelder in een amende van vijftien reaelen van achten ende 't meesterloon van de wonde, den voornocinden François

Peutermans geinfligeert, te betalen; den voornoemden François Peutermans, omdat hy soo onbehoorlijcken huys des nachts heeft gehouden, dat sijn smert aan de wonde geleden sal dragen; voorder den voornoemden Foppe Foppes, dat hy sal betalen vijff reaelen van achten, alles ten behoeve ende proffyte van 't sieckenhuys deser stede.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 15 September anno 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, JACOB COOPER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

4.1. 73 Alsoo Marten Adriaensz. van der Goude, boatsman, tegenwoordich varende op een tingen, tot dronckenschap ende een onbehoorlijck leven soo seer genegen sijnde, sich tot twee mael achter den anderen de prauwe laten ontvaeren ende sich alhier in 't quartier telckens acht dagen onthouden heeft, interim versuyimende den dienst die hy de Compagnie schuldich is, 't welck sijnde saecken van quade gevolge ende exempl, die in alle manieren voorgecomen ende op 't hoochste gestraft dienen.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den cysch van den advocaet-fiscael, ende voorts op alles wel rypelijck gelet hebbende, den voornoemden Merten Adriaensz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemeren ende sententieren hem mits desen, met vijftich slaegen geleerst te worden, ende voorder in een amende van een maent gagie.

Aldus gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 15 September 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, JACOB COOPER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Frederick van Borselo, voor desen lanspassaet onder de compagnie van cappiteyn Jan Paa, ende Jan Jansz. Mouris, voor desen bosschieter op 't fort Jaccatra, beyde tegenwoordich vryburgers alhier, haer soo groffelijcken verloopen ende vergrepen hebben, dat eenige dagen geleden drie jongers t'haeren huysen voor gelt opgehouden, t' eeten ende drincken hebben gegeven, ontreckende in sulcker vuogen de jongers haer gelt, 't welck de jongers door alsulcken aenlockingen haer meesters soeken te ontstelen; oversulcx de delinquenten voornoemt oorsaecke sijn, dat de jongers haer tot dieverye begeven ende in haer boosheyt gestijft worden, 't welck saeken sijnde van seer quader consequentie, die in alle manieren, principalijck ter plaetsen, daer men gewoon is justitie te doen, tot correctie der delinquenten ende exempl van andre met rigeur behooren gestraft te worden.

Soo is 't dat, de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, oversien d'informatie tot justificatie van dien overgeleyt, nochtans meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, de voornoemde Frederick van Borselo ende Jan Jansz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren en sententieren hen mits desen, elck in een amende van 6 realen, t' appliceren tot onderhout van 't sieckenhuys.

In 't fort Jaccatra, adi 15 September anno 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, JACOB COPER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Pieter Andriesz. van Erverveldt, soldaat onder de compagnie van Jan Paa alhier, op de punt West-Vrieslandt sich soo groffelijcken vergrepen [heeft], dat hy, droncken sijnde, hem tegen den corporael Pieter Beyert geoposeert ende oock sijn geweir tegen denselven getrocken heeft, sijnde 't selve saecken van seer quade consequentie, strekende tot cleynachtinge der crijchsofficieren, ende volgens de crijchsdiscipline met rigeur behoorden gestraft te worden andre ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, den voornoemden Pieter Andriesz. van Erverveldt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dertich slagen met de colff van 't musquet op sijn billen te ontfangen.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 15 September 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, JACOB COPER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Hendrick Gerritsz. Druyff van Utrecht, soldaat in garnisoen leggende alhier, sich op Sondach verleden soo grosselijcken door dronckenschap vergrepen heeft, dat hy tegen den oppertimmerman Jan Claesz. Borst op sijn werck aen de chaman tegen behooren niet alleen te veel woorden gebruyckt, maer oock sijn degen uyt de corps de garde gehaelt ende daermede den voornoemden Jan Claesz. in 't wambuys, sonder het [des]selfs lichaem geraeckte, gehouwen heeft, hetwelcke sijnde saecken van seer quader consequentie, die ter plaatzen daer men justitie is administrerende in 't minste niet behooren geleden maer op 't rigoreuste gestraft te worden, andre ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort

hebbende den eysch van den advocaet-fiscael ende op alles rypelijck gelet hebbende, meer genegen sijnde tot genade als rigeur van justicie, nochtans recht doende, den voornoemden Hendrick Gerritsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, met 25 slagen met de colff van 't musquet geslagen te worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 15 September anno 1620. Was onderteeckent:
 PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq
 gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTAELS, JACOB COPÉR, THIJS
 CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Hendrick Jaspersz. van Wendingen, cock alhier, hem eenige dagen geleden sooverre verloopen heeft, dat hy des avonts na den eeten ontrent 9 uren uyt het fort gegaen is ten huyse van Jan de Meyn, alwaer corts daarnaer gecomen sijnde den bottelier David Dircxsz. die hem vraechden wat hy daer soo laet te doen hadde ende met eenen hem belastende dat hy na sijn combuys in 't fort soude gaen, waertegens hy hem niet alleen geoposeert maer oock den bottelier met een slach twee oft drie aen 't aensicht geslagen heeft, daerdoor den bottelier genootsaeckt was hem te defenderen ende alsoo hantgemeen raeckten, 't welck saecken sijnde van quader consequentie, die ter plaatzen daer men justitie is administrerende niet en behooren geleden, maer ten exemplel van andre gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, naerdat den delinquent gehoort ende den eysch van den advocaet-fiscael verstaen hadden, recht doende, den voorsz. Hendrick Jaspersz. gecondemneert hebben, gelijck hem condemneren mits desen, met 30 slaegen aan een pael geleerst te worden.

In 't fort Jaccatra, adi 19 September 1620. Was onderteeckent: PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq
 gestelt by cappiteyn JAN PAA, THYΜEN MICHELSZ., JACOB COPÉR, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Also Jan Jansz. van Groeningen, alias Constapel, Pieter Hemkens van Drielst ende Willem Claesz. van Wijngaerden, allen t'samen varende op een prauw, haer soo grosselijck verlopen hebben, vooreerst Jan Jansz. voornoemt, dat hy in 't opdragen yan seecker was ontrent de twee ponden verborgen ende daernaer ten huyse van seecker Chinees, genaempt Bima, voor een halven reael verkocht heeft, ende daerenboven de voorsz. twee ponden was van den voornoemden Chinees denselfden dach weder gestolen ende ten huyse van Fredrick van Borseloo andermael voor een stuck van vieren vercocht heeft; item dat ditto Hemkens 4 ofte 5 bijltgens van Crimata, toe-

behoorende de Compagnie, uyt de prauw genomen ende tot ditto Chinees voor een stuck van vieren vercocht heeft; voorders dat tegens expresse last van sijnne overheyt eenige dagen in 't bosch in dienst van andre tot versuyt van synen schuldigen dienst in des Compagnies werck geapsenteert heeft; voorder dat Willem Claesz. voornoemt den voorsz. Jan Jansz. tot het vercoopen van 't was geraden, 't gelt mede helpen verdrincken ende getolckt heeft om de voorsz. bijltgens te vercoopen; item dat hy seeckere bolckvangers, een van de maets op sijn prauw medevarende toebehoorende, voor een reael van achten een seecker swart verkocht heeft, 't welck, alles breeder blyckende by d' informatie van dien genomen, saecken sijnde van seer quade consequentie, die soo veel doenlijck behooren voor gecomen ende ten dien eynde andre ten exemplel gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegens den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael alsmede gesien d' informatie tot justificatie van dien, de voornoemde personen gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren haer mits desen, elck aan de pael gestelt ende met 50 slagen geleerst te worden, ende voorder in een amende van een maent gagie.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 19 September 1620. Was ondertceekent:
 PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELLEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, TYMON MICHELSZ., JACOB COPER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Pieter Nanningsz., Bastiaen Leendertsz. ende Dirck Joosten, alias 't Hooft, alle burgers deser stede Jaccatra, haer op den 4 September laestleden soo groffelijcken vergrepen hebben, dat sy des avonts tussen 9 ende 10 uyren met haere vreemde accoutrementen, schreeuwen, tieren, en door de Chinesen te dringen, veroorsaeckt hebben dat de Chinesen die wayangden ende oock die daer ontrent stonden, vluchtich wierden, vreesende voor eenich verraet, 't welck saecken sijnde van seer quade consequentie die in een wel geregelde plactse niet en behooren getollereert maer tot correctie der delinquenten ende ten exemplel van andre met rigeur gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, de voornoemde Pieter Nanninghe, Bastiaen Leendertsz. ende Dirck Joosten gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren haer mits desen, elck in een amende van twaelff realen, waervan 2 realen voor den fiscael, ende tien realen geapliceert sullen worden ten proffyte van 't sieckenhuys deser stede.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 25 September 1620. Was onderteekent:
 PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq
 gestelt by cappiteyn JAN PAA, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Adryaen van Zon van Breda, sergeant onder de compagnie van capiteyn Jan Paa alhierende Pieter Egbertsz. van Uytrecht, soldaat onder de selve compagnie, op den 19 Augusto laestleden haer soo groffelijcken vergrepen hebben dat by 't spelen ten huyse van François Peutermans, herbergier, woorden gecregen, malckanderen met vuysten geslagen ende daernaer op den anderen den degen getrocken ende naer malckanderen gehouwen hebben, sulcx dat ditto sergeant den voorsz. soldaat in sijn hengsel alsmede in de schede van sijn geweer geraect en ditto soldaat den voornoemden sergeant in sijn hant geuest heeft; voorder dat ditto sergeant seecker bootsman, genaemt Jacob Abramsz., vaerende op een praeuw, dewelcke wilde scheyden, met sijn geweer een groote wonde in 't hooft geinfligeert heeft, 't welck saecken sijnde van seer quader consequentie ende exempl, die op 't alderswaerste, principael ter plaatse daer men justitie is administrerende, behooren gestraft te worden, andre ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien, de voorsz. personen gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren haer mits desen, vooreerst Adryaen van Zon in een amende van drie maenden gagie, daervan de fiscael tot sijn portie sal genieten vijf reaelen, de reste te appliceeren ten proffyte van 't sieckenhuys alhier, voorder het meesterloon ende acht realen voor de smert aan den voornoemden Jacob Abramsz. te betaelen; en ditto Pieter Egbers in een amende van een maent gagie, daervan den fiscael sal genieten f3, de reste t' appliceren alsvoren.

In 't fort Jaccatra, adi 25 September anno 1620. Was onderteekent:
 PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq
 gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ.
 VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan Lambertsz. van Amersfort, soldaat onder 't garnisoen alhier, sich op 23er verleden 'snachts omtrent der [clocke] halff thienen soo verre vergrepen heeft, dat hy sich op sijn wacht, die hem aen d' oversyde van de reviere achter des sabandaers huys toevertrout was, tot slape heeft begeven, gelijck hy ~~5. 1. 52.~~
 van Pieter Carelsz., corporael, bevonden is, die in teecken van su/cx ditto Jan Lambertsz. eerst sijn musquet affgenomen ~~ynde~~ daernae in presentie van

Hendrick . . . .¹⁾, lanspasaet, wacker gemaect ende in de corps de garde gebracht heeft, blijckende by sijn eygen bekentenisse ende informatie daervan genomen, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die volgens den crjchs dissipline metter doot sonder genade behoorden gestraft te worden andre ten exempl. Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien d'informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ingesien d'onervarentheyt ende joncheyt van den voornoemden Jan Lambertsz., meer genegen sijnde tot clementie endegenadeals rigeur van justicie, nochtans recht doende, den voornoemden Jan Lambertsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat drie mael gewipt sal worden, syne maentgelden geconfisqueert, ende drie maenden voor den prins te werken, daervan den fiscael voor sijn portie sal genieten vijff reaelen van achten.

In 't fort Jaccatra, adi 25 September 1620. Was onderteyckent: PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by capiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Ritchard Higgens van Londen, soldaat in dienst van d'Engelse Compagnie, sijnde tegenwoordich gevangen in 't fort Jaccatra, sich op den 15 September laestleden soo groffelijcken vergrepen heeft, dat hy aan d'overzyde van de reviere omtrent het Engels huys, Jan van den Castelle, dienaer van den balliu, die by d'Engelsen uyt den naem van den balliu gesonden was om seecker hoochbootsman, die uyt 's heeren sloten wech geloopen was, weder te eyssen, gemolesteert heeft, vragende Jan van den Castelle naer een degen, die Jan voornoemt seyde niet te hebben, dagende denselven uyt om met hem in 't bosch te gaen, om welcke oorsaecke Jan van den Castelle aldaer seyde niet gecomen wesende, waernaer hy, delinquent, sijn deegen getrocken ende den voornoemden Jan van den Castelle daermede gedreycht ende denselven weder opgesteecken heeft, voorder denselven Jan van de Castellen in 't water gestoten heeft ende sijn degen op ditto Jan van Castelle weder getrocken, sulcx dat Jan van Castelle voornoemt genootsaect waer, uyt 't water weder comende, sijn degen mede te trekken, doch sijn van den president van d'Engelsen, die daer omtrent was ende by haer quam, gescheyden; 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, streckende tot cleenachtinge der dienaeren van de justicien, die in 't minste niet behooren getolloreert, maer ter plaatse daer men justitie is voerende, op 'tswaerste gestraft te worden, andre ten exempl.

¹⁾ Niet ingevuld.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, gesien d'informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorders op alles wel ende rypelijck gelet hebbende, den voornoemden Ritchard Higgens gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren hem mits desen, drie maelen gewipt te worden.

In 't fort Jaccatra, adi 26 September anno 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTAELS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Gerrit Gerritsz. van Nimmegen, bootsgesel vaerende op een praeuw, sich op gisteren soo moetwillich vergrepen heeft, dat hij seecker Chineesse timmerman, in dienste van de Compagnie werckende, eerst meteen steentgen, 't welck mis was, ende daernaer met een stuck hout gegoyt heeft, dat ditto Chinees de mont bloede, 't welck sijnde saecken van seer quade consequentie ende exempl, die ten spiegel van andre met rigeur behoorden gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorders op alles wel ende rypelijck gelet hebbende, den voornoemden Gerrit Gerritsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententierien hem mits desen, aen de pael gestelt ende met 50 slagen geleerst te worden, daer enboven aen den voorsz. Chinees twee realen van achten te betalen.

In 't fort Jaccatra, adi 26 September anno 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Gesien by den E. heer Generael seeckere sententie van dato den 26 September tegens Ritchardt Higgens, soldaet in dienst van d'Engelse Compagnie, tegenwoordich gevangen in 't fort Jaccatra, ende hoewel de voornoemde Ritchart Higgens ten aensien van zijnne gecommitteerde fouten niet alleen de straffe in de sententie begrepen, maer veel swaerder verdient hadde.

Soo is 't nochtans dat d'E. heer Generael uyt speciale gracie den voornoemde Ritchart Higgens de straffe in de voorsz. sententie vervaet, pardonneert, gelijck sijn E. pardonneert mits desen, met waerschouwinge aen denselven ende aen allen anderen, dat op dese gracie in toecomende niet en sondigen, maer de dienaers van justicie ongemollesteert ende met vreden laten, op pene naer gelegentheyt van saecken op 't swaerste gestraft te worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 28 September 1620.

Alsoo Jan Mol van Uytrecht, burger deser stede Jaccatra, sich selven op seeckere tocht, daer hy neffens eenige andere burgers op den 28 September laestleden omtrent Poule Baby tegens een Javaense tigan slaechs was, soo schandelijcken gedragen heeft, dat hy naerdat onse tigan van de Javanen (naerdat van hunlieden al 7 ofte 8 door d' onse dootgeslagen waren, en boven vier niet in 't leven amock speelden) affgeslagen was, niet heeft willen lyden dat d' onse ditto Javaense tigan weder een boort leyden, roepende hy wilde naer Jaccatra en liever een van d' onse behouden dan hondert Javanen overoren, item dat haer portie doch niet meer soude sijn dan 10 a 15 reaelen, stootende daerenboven Gerrit Elbertsz. van 't roer, waerdoor hy d' onse van haere goede intentie, om haer victorie te vervolgen, gefrustreert heeft, ende alsoo d' onse alreede als voren verhaelt 7 off 8 Javanen, eer affgeslagen wierden, gedoot hadden, ende niet boven vier noch in 't leven waeren, daer tegen d' onse noch wel thien weerbarende mannen waren, ende oversulcx een aparente victorie hadden, sonder het seytelijck resisteren van Jan Mol voorsz.; sijnde 't selve saecken, daerdoor alle onse natie schande moet lyden ende ter contrarie onse vyanden gecourageert worden, vanterende door haer dapperheyt ende manhafticheyt geffectueert te hebben, 't gene door eener van d' onse syne schandelijcke discouragie veroorsaeckt is, 't welck volgens de wetten van de crijchsdissipline sonder eenige simulatie met rigeur behoorde gestraft te worden, andre ter exempl.

Derhalven soo is 't dat de Gecommitcerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael alsmede de informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder op alles gelet hebbende daerop te letten stont, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justicie, nochtans doende recht, den voornoemden Jan Mol gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, een halffjaer in Compagnies dienst sonder gagie gebruyckt te worden; ingevalle nochtans hy onderwyle eenige merckelijcke diensten conde doen, daerdoor de begaene fouten eenichsints gerepareert mogen worden, dat hem alsdan vry sal staen remissie van dese syne condemnatie aen den E. heer Generael te versoecken.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 3 October anno 1620. Was onderteeckent:
PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, MARTINUS SONCK, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo door groote onachtsaemheyt ende versuym van Jan Smit van Amsterdam in September passato 33 koebeesten in 't overswemmen van de reviere verdroncken sijn, 't welck by denselven Jan Smit seer wel hadde voorgecomen

connen worden, volgens de sorge die hem daervan toequaem ende bevolen was, door welck verlies de Compagnie groote schade is lydende ende den E. heer Generael van syne goede intentie om het lant alhier met beesten te vermenichfuldigen ten deeke gefrustreert soude connen worden, alsoo de beesten alhier van andre plaatzen tot groote oncosten moeten gebracht worden, welcke faut ende onachtsaemheyt van den voornoemden Jan Smit sijnde een saecke van seer quade consequentie, die niet tollorabel off in eeniger manieren geconniveert, maer met rigeur gestraft behoort te worden, andre ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael alsmede de mondelinge verantwoordinge van den voornoemden Jan Smit, ende voorders gelet hebbende op alles 't gene eenichsints ter materie soude mogen dienen, den voornoemden Jan Smit gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een amende van hondert reaelen van achten, tot eenige verlichtinge van de schade by de Compagnie ter cause voorsz. geleden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 3 October 1620. Was onderteekent: PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, MARTINUS SONCK, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan Lemain van Eenge, lauspasaat onder de compagnie van cappiteyn Jan Paa, sich op Sondach verleden soo groffelijcken vergrepen heeft, dat hy Heyndrick Harmansz., vaendrager onder de compagnie voorsz., gescholden ende verweten heeft dat hy in den oorloch alhier, soo wanneer hem belast was met een boot, daerinne soldaten waeren, tot ontset van andere aen d' overzyde van de riviere te vaeren, waerinne soo hy Jan Lemain voorsz. seyde ditto vaendrager niet gedaen hadde als een eerlijck vaendrager off vroom soldaet, ende datter by sooverre hy sijn last naergecomen hadde misschien soo veel volcx niet doot gebleven souden hebben; item dat hy Jan Lemain ditto vaendrager verweten heeft dat hy een uytsuyper van andermans vrouwen was, ende gedreycht soo hy 't sijn huyse quame als de hoofdwacht niet en hadde, dat hy hem alsdan daer wel vandaen soude helpen, welck voorverhaelt verwijt, dat ditto Hendrick Hermansz. sich ten tyde als voren niet gedragen soude hebben als een eerlijck vaendrager ende een vroom soldaet ende dienvolgens oorsaek soude sijn van veeler doot, ten onrechte ende niet sonder groote injurie gedaen is, temeer alsoo dito Jan Lemain sulcx alsinede 't geen hy ditto vaendrager, sijnde sijn meerder officier, verweten ende gedreycht heeft, 't welck alles saecken sijn van quader consequentie ende exempl, strekende tot verminderinge van 't respect 't welck men syne

officieren schuldich [is] volgens de crijchsdisipline, met rigeur behoorde gestraft te worden, andre ten exemplel.

Soo is 't dat de gecommiteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien overgeleyt ende voorder op alles gelet sijnde 't gene eenichsints ter materie soude mogen dienen, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justicie, nochtans doende recht, den vooroemden Jan Lemain gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat hy syne foute als voorsz. is bekennen, ende in teecken van 't selve 't geen dien aengaende geseyt soude mogen hebben herroepen sal, sulcx dat hy op ditto Hendrick Harmansz. niet als alle eer en deucht en weet te seggen; voorder dat hy dertich slagen met de colff van 't musquet op sijn billen ontfangen, ende 2 realen aan de fiscael sal betalen.

Imponterende voorder allen ende een iegelijcken van dese voorsz. injurien een stilswygen, nochte den vooroemden Hendrick Hermansz., vaendraeger, op te leggen ofste naer te geven, op pene van naer merite van saecken gestraft te worden.

In 't fort Jaccatra adi 8 October 1620. Was onderteeckent: PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, MARTINUS SONCK, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jacob Albertsz. van Emden, soldaat onder de compagnie van capiteyn Jan Paa, sich op Sondach voorleden met soo moetwilligen onachtsaemheyt heeft vergrepen, dat hy twee Javanen, daer hem belast was op te passen, laten wechloopen heeft, vilipenderende soo 't schijnt de vorige exemplelen ende proceduyren tegens andere gehouden, alsmede de waerschouwinge voor desen aan allen gedaen, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, streckende tot cleenachtinge van de vorige exemplelen, vermaningen ende waerschouwinge, hier voren gedaen, alsmede tot onser groote schade, schande ende bespottinghe van onse vyanden over ons, derhalven de auteurs van dien ter plaatse daer men justicie is doende volgens de crijchsdisipline met de uiterste straffe behoorden gestraft te worden, andre ten exemplel.

Soo is 't dat de Gecommiteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien d'informatie tot justificatie van dien, ende voorder op alles 't geen eenichsints ter materie soude hebben mogen moveren, wel geconsidereert sijnde, meer genegen om redenen tot clementie ende genade als tot rigeur van justicie, nochtans doende recht, den vooroemden Jacob Albertsz. gecondemneert ende gesententieert

hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, driemael gewipt te worden, sijnne goederen geconfisqueert, daeruyt de fiscael genieten sal drie reaeelen van achten, ende voorder drie maenden voor de prins te wercken.

Wort voorder allen ende een yder ernstelijck vermaent, dat haer op dese genadige sententie hiernaer niet en verlaten, maer haer gewaerschout mogen houden, soo wie in diergelijcke faute vervallen, dat hy sonder genade met 't uytterste rigeur sal gestraft worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 8 October anno 1620. Was onderteekent:

PIETER DE CARPENTIER, JACOB DEDEL, MARTINUS SONCK, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Jan Jacobsz. van Gorcum constapel op 't jacht den *Tyger*, sich onder de vlagge van den heer Gouverneur Houtman van Grissi herwartsaen seylende soo groffelijcken vergrepen heeft, dat hy hem dronken gedroncken hebbende in de boot van den *Arent*, ditto boot weder van boort varende een stuck geschut affgeschoten heeft, 't welck soo hy seyt niet met opset gedaen te hebben, maer dat hy alsoo dronken sijnde, met een pijp toback ende brandende cocuslondt in de handt gaende langs 't jacht om te sien off de stucken claeer waren, onder allen een stuck gevonden heeft, daer het loot wat affgeschoven was, waerover hy siende off het cruyt van 't laetgat niet mede en was, is met eenen door den wint een vonck in 't cruyt gevlogen, sulcx dat het stuck affginck, 't welck op soodanige wyse geschiet sijnde hoewel vastelijck by den raedt gelooft wordt, syne moetwille oorsaecke van sulcx is, nochtans saecken sijn van seer grooten onachtsaemheyt, jae moetwille, in een constapel niet tollerabel, alsoo van quade gevolge daerdoor schip en goet in perijckel soude connen geraecken, oversulcx geremedieert ende soodanige faute, andre ten exempl, met rigeur behoorde gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien d' informatie tot justificatie van dien ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Jan Jacobsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, op 't jacht den *Tiger* gebracht, aldaer drie maelen van de reede te vallen ende voort van 't gantsche scheepsvolck geleerst te worden.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 13 October anno 1620. Was onderteeyckent: FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., MARTINUS SONCK, ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Marten Immerts van Gorcum, burger deser stede Jaccatra, ende Hans Jansz. van Antwerpen, boschietter op 't schip *Walcheren*, haer eenige dagen herwarts soo groffelijcken vergrepen hebben met dobbelen ende spelen, dat dan d' een, dan d' ander winnende, op gisten ditto Hans Jansz. van voornoemden Marten Immerts gewonnen heeft tussen de drie en vierhondert reaelen van achten, van welcke somme in handen van den gerechte van 't fort Jaccatra gecomen sijn 278 realen van achten, waerinne eenen Pieter Rouckens, bootsgesel varendे op een prauw, hem seyt toe te comen 25 realen van achten, daervooren hy 't een en 't ander seyt van meninge was voor te coopen, doch evenwel bevonden wort mede gespeelt te hebben, 't welck alles saecken sijn van seer quade consequentie ende exemplē, die in een wel geregelde plaetse niet behooren geleden maer tot corectie der delinquenten ende ten exemplē van andere gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, naer rype deliberatie op alles daerop te letten stonde, verclaert ende gesententieert hebben, verclarende sententieeren mits desen, dat van de voorsz. 278 reaelen den voorsz. Marten Immerts sal gerestitueert worden 80 reaelen van achten, en dat ditto Marten 14 dagen voor de prins sal metselen; item den voornoemden Hans Jansz. 70 realen van achten, voort driemaal van de raa te loopen ende met dertich slagen geleerst te worden, ende den voornoemde Pieter Rouckens 23 realen van achten; voorder dat de resterende 105 sullen worden geapliceert, 80 ten prooffte van 't sieckenhuys ende 25 voor den officier.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 20 October anno 1620. Was onderteekent:
 FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, MARTINUS SONCK, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA,
 THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Hendrick Jansz. van Crimpen, burger deser stede, Frans Jansz. van Enckhuysen ende Pieter Jansz. van Helseneur, beyde soldaten alhier, haer op Saterdach voorleden ten huyse van Jan Pietersz. van Deventer soo groflejck met dronckenschap hebben verloopen, dat haer daerdoor begeven hebben tot twist, ende voorts met malckanderen op de stract geraeckende, aldaer den degen tegen malckanderen getrocken hebben, maeckende daerdoor een groot buerengeruchte, 't welck sijnde saecken van quade gevölge, die in 't minste niet behooren getollorcert, maer gestraft te worden andre ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, naer rype deliberatie van saecken de voornoemde Heyndrick Jansz. van Crimpen, Frans Jansz. van Enckhuysen ende Pieter Jansz. van Helsseneur gecondemneert ende gesen-

tentieert hebben, condemneren ende sententieren hun mits desen, elck een weeck sonder gagie aen de kaeye te werken.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 20 October anno 1620. Was onderteekent:
 FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, MARTINUS SONCK, PIETER DIRCXSZ., ABRAHAM VAN UFFELEN, 't merck gestelt by cappiteyn JAN PAA,
 THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Gelett sijnde by de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael op de grove ende enorme foute door de overhooffden van de schepen *Amsterdam*, 't *Wapen van Amsterdam* ende *Walcheren*, namentlijck d'heer Commandeur Aert Gijsels, Gerrit Hamer, coopman, beyde doen ter tijt op 't schip *Amsterdam*, Cornelis van den Berch, coopman, ende Gerrit Crul, schipper, beyde alsnoch op 't *Wapen van Amsterdam*, Heyndrick Jansz. Craen, oppercoopman, ende Abram Jansz. Dubois, schipper op 't schip *Walcheren*, Jan Willemesz. Goinale, cappiteyn, Jan Cornelisz. Keertekoe, stierman, Heyndrick Pietersz., vaendrager, Antony Schamman, vaendrager, voor *Japara* op de reede begaen, te weten dat sy seecker Engels coopman genaemt Willem Bennet, die wegen d' Engelse in *Japara* lach, naerdat sy des nachts te voren een vyants joncke op de reede verbrandt hadden, aen boort comende ende haer praetjens wijs maeckende, alsdat de Hollanders met de Mattaram in vrede waren, ende oversulcx syliden seer qualijk gedaen hadden met ditto jonck te verbranden, dat syliden voorsz. voor ditto gebrande joncke aen den eygenaren van dien ter instantie van den voornoemde Willem Bennet tot eenige vergoedinge van syne gelede schade betaelt hebbe de somma van 200 realen van achten, ende voorder haer door de versierde praetjens van den voornoemden Bennet sooverre hebben laten abuseren ende verleyden, dat sy, gelooff gevende alleen des voornoemden Bennets woorden, sonder eenich ander bescheyt van E. heer Generael off van wegen syne E. als in soo gewichtigen saecke vereyscht wort te sien, namentlijck dat de Hollanders met de Mattaram vrede hadden gemaect, waerdoor sy beweecht sijn geworden, de resterende joncken dieder noch eenige op de reede lagen, onbeschadicht te laten, waerdoor de Compagnie niet alleen schade maer oock schande is toegekommen, ende dat het principaelsten van allen is, dat de vyant soo een bedroch haer cloeckheydt roemende, in haere boosheydt verharden ende tot iets goets intractabelder worden, 't welck alles saecken sijnde, die niet geconniveert maer ten exempl van andere met rigeur gestraft behoorden te worden.

Soo is't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, mede geconsidereert dat de voorverhaelde fout niet uyt malitie maer uyt een lichtvaerdich gelooff is bygekommen, ende voorder naer ryke deliberatie op alles by haer E.

geleth sijnde, de voornoemde personen gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hun mits desen, vooreerst den voornoemden Artus Gijssels in een amende van 100 realen; Gerrit Hamer, Cornelis van den Berch, Gerrit Crul, Hendrick Jansz. Craen, Abram Jansz. Dubois, Jan Willemesz. Gomale, elck in 40 realen; Jan Cornelis Keertekoe, stierman, Hendrick Pietersz., vaendrager, Antonio Schamman, mede vaendrager, elk in 20 realen, t'apliceren 200 realen tot restitutie voor 200 reaelen sonder ordre voor de voornoemde verbrande joncke uyt des Compagnies middelen betaelt; de resterende 200 t'appleeren, 180 voor 't sieckenhuys deser stede ende 20 voor den advocaat-fiscael, monterende de somme van 400 realen.

Aldus gesententieert in 't fort Jaccatra den 23 October 1620. Was onder-teeckent: FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Tante, Dithe, Sigan, Sausincq, Saoulam, Soatay, Boiko, Kimsion, Inthongh, Grobingh, Egam ende Linite, alle arackbranders binnen deser stede Jaccatra, haer soo groffelijck hebben vergrepen dat niettegenstaende de menichfoudige vrintlijcke interpelatien, soo sy wilden arack branden, dat sy 's lants gerechticheyt mosten betalen; soo sulcx niet gesint waren, dat haer vuysters binnen den tijt daertoe geset mosten affbreecken, evenwel sy daer niet op passende, vilipenderende de goede vermaninge, nochtans, soeckende 's lants gerechticheyt te frauderen ende de gecommitteerde van wegen de hooge overicheyt gesonden om haere vuysters te visiteren, te abuseren, eenige steenen, twee, drie off 4 van haere vuysters afgebroken hebben, seggende dat sy niet meer souden branden, 't welck sijnde saecke van quade gevolge, jaa selfs *crimen lesae majestatis*, die ter plaatse daer men justicie is doende, in 't minste niet behooren getollooreert maer tot correctie der delinquenten, spiegel ende exemplel van andre op 't rigoreuste gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, ende voorder op alles gelet sijnde daerop te letten stont, naer rype deliberatie de voornoemde personen elck gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren elck mits desen vooreerst te betalen 's lants gerechticheyt van dese loopende maent, alsoo sy doch het genot van 't aracq branden hebben gehadt; voorder dat elck vier vadem in 't vierkant op 't nieuwe pleyn metaerde sal opvullen, ende dat elck aen den advocaat voor sijn gerechticheyt sal betalen een reael van achten.

Aldus gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 24 October 1620. Was onder-

teeckent: F. HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, TYMEN MICHIELSZ., HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Behing, Inthong, Tsamhing, Tingte, Ausam, Tante, alle Chineesen, haer soo groffelijck vergrepen hebben, dat sy d'ordonnantie van d'E. heer Generael ende synen Raet gevilependeert en 's lants gerechticheyt gesocht hebben te vercorten, mitsdien naelatich sijn geweest om haer vry-brieffgen van 't wercken aan de fortificatie te halen, sijnde 't selve saeken van seer quade gevolghe ende exempl, die volgens 't plaecaet ten dien eynde gemaect op 't swaerste behooren gestraft te worden, andre ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden van wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorder op alles gelet hebbende daerop te letten stont, de voornoemde Behing, Intong, Tsamhing, Tingte, Ausam ende Tante gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hun elck mits desen, 's lants gerechticheyt te betalen ende voorder in een amende van 20 realen van achten, t' appliceren volgens 't placcaet.

In 't fort Jaccatra adi 24 October 1620. Was onderteeckent: FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., ABRAM VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, TYMEN MICHIELSZ., HENDRICK HERENTALS, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Gelet sijnde by de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael op de schandelijke irreparable fouten by Abram Jansz. Dubois, schipper op 't schip *Walcheren*, op den 6^{en} September laetstleden op de reede van Japara begaan, te weten dat hy met sijn boot van seeckere joncke, die zy presumerden een Maccassarse was, affgeslagen ende weder by de boots van de schepen *Amsterdam* en *Wapen van Amsterdam*, daer Artus Gijssels, commandeur, ende Gerrit Crul, schipper, in waren, gecomen sijnde ende haer wedervaren vertelt hebbende, hebben tesamen om alle schande te weerendende den vyandt affbreuck te doen, geresolyeert dat sy gelijckerhant ditto joncke een boort ende aentasten souden, naer welcke belofte ditto commandeur, met de boot van *Amsterdam* voor royende, is de joncke een boort gecomen ende hebben haer naer vermogen gequeten, doch uyt de joncke groote resistentie gewaer wordende, sulcx dat veel geuesten cregen, ende onder andere Jacob Joosten Lodensteyn, schipper, sijnde mede in de boot van *Amsterdam*, een dootlijcke quetsure ontfingh; mede siende dat de boot van *Walcheren* daer den voornoemden Abram Jansz. Dubois, ende de boot van 't schip 't *Wapen van Amsterdam*, daer Gerrit Crul mede voornoemt op was,

niet aen en quamen, maer het buyten scheuts van de joncke op haere riemen hielden leggen, waerdor de boot van *Amsterdam* ditto joncke met schade en schande moste verlaten, alles blijckende by gelooffwaerdige getuygen, voor ons gehoort, overtredende ditto Dubois alsoo syne belosten, ende bedriegende degene die hy syne hulpe toegeseyt hadde, 't welck sijnde saecken van quaden gevolge, daerdoor de Nederlanders niet alleen schande behalen, maer andre haer leven gepericliteert wort, oversulcx met rigeur behoorde gestraft te worden, andre ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael, mede de frivole defentie van den voornoemden Abram Jansz. Dubois, ende vorder op alles gelet sijnde daerop te letten stont, den voornoemden Abram Jansz. Dubois gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen in een amende van 3 maenden gagie, t' apliceren $\frac{1}{2}$ voor 't sieckenhuys deser stede Jaccatra ende een derde voor den advocaet-fiscael.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 25 October anno 1620. Was onderteekent:
 FREDRICK HOUTMAN, PIETER DE CARPENTIER, ABRAM VAN UFFELEN, TYMON
 MICHIELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAA, CORNELIS DE LANGHE,
 THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo¹⁾ Andries van Hove van Hulst in 't lant van Waes, corporael onder de compagnie van cappiteyn Jan Pae, sich op eergisteren in de poorte alwaer hy de wacht hadde, ende oversulcx alle ongeregeltheyt, insolentie ende moetwille hadde behooren te weeren, 't selve niettegenstaende hem vervordert heeft seeckeren assistent genaemt Govert Pietersz. die hem in de poort van 't fort ontmoetede ende met sijn broeck aen sijn, corporaels, degen die hy op sijn syde hadde hangen, verwerret raeckte, 't welck hy corporael gevoelende seer moetwillichlijck Govert Pietersz. broeck opscheurde ende noch daerenboven Govert Pietersz. (die hem beleeffdelijck aensprack ende seyde dat hy dat wel beter hadde connen maecken) met een vuyst op sijn borst stiet, 't welck Evert Hermansz., ondercoopman van dit fort, siende, is nae de corporael toegetreden ende heeft denselven met sijn vuyst op sijn borst geduwt ende gevraecht wat hem moveerde ditto assistent alsoo te stoeten, waerover de corporael sijn furquetstock heeft opgeheven ende daermede den voornoemden Evert Hermansz. geslaghen, welcke Evert hem weder met een rottangh die hy by zich hadde ter weere heeft gestelt, sulcx dat met malcanderen hantgemeen wierden, 't welck alles soowel van de

¹⁾ Sententië van 31 Oct. 1620—5 Jan. 1621: S 817.

corporael die alle moetwille hadde behooren te weeren, als van Evert Hermansz. die op soodanige plaetsen alwaer de wacht wert gehouden, geen questie hadde behooren te maecken, ten hoochste qualijck gedaen ende van seer schadelijcke consequentie is, oversulcx ter plaatse daer men justitie is doende, in 't minste niet getollereert maer tot correctie der delinquenten, spiegel ende exempl van andere op 't swaerste gestraft behoort te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael ende voorder op alles gelet, daerop te letten stont, den voornoemden Andries van Hoeve, alsmede Evert Hermansz, gecondemneert ende gesententieert hebben, condemeeren ende sententieren elck mits desen in een maent gagie, t' appliceeren ten profyte ende behoeve van 't sieckenhuys deser stede Jacatra.

Actum in 't fort Jacatra, adi 31 October anno 1620. Was onderteekent:
 FREDRICK HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN,
 TH. MICHELSZ., CORNELIS DE LANGE, ABRAHAM STRICKER, THIJS COR-
 NELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Henrick Hondebeeck van Groeningen, assistent, ende Lucas Aertsz. van Dort, meester blockmaeker alhier, haer soo groffelijck vergrepen ende te buyten gegaen hebben, dat sy seecker assistent genaempt Pieter Lesquier van Amsterdam voor een dieff gescholden ende uitgeroepen hebben, voegende de blockmaeker daerby, by soo verre iemant den voorsz. Lesquier sulcx quam te verwachten, dat hy de man was die het hem soude waer maecken, op welcke de voornoemde Hendrick Hondebeeck alsmede Lucas Aertsz. geexamineert ende voor de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael gehoort sijnde, verclaerde ditto Hondebeeck, gelijck by gelooffwaerdige getuygen heeft doen blijken, dat hy 't uit den voornoemden Lucas Aertsz. gehoort hadde, dewelcke daer mede als voornoemt op geexamineert [sijnde], loochende 't wel stoutelijck, seggende dat van ditto Lesquier niet anders wiste als alle eere ende deucht, sulcx dat de voorsz. Pieter Lesquier valschelijck naergegaen is dat hy een dieff was, ende dienvolgens seer schandelijck geinjurieert is, 't welck sijnde saecken van seer quade consequentie, die in een wel gereguleerde plaatse in 't minste niet behooren geleden maer op 't swaerste gestraft te worden, andere ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael, alsmede dat de voornoemde Hondebeeck nochte Lucas Aertsz. niet weten te bewyzen dat ditto Lesquier een dieff is daervoor sy hem gescholden hebben, ende voorder op alles gelet hebbende daerop te letten stont, den voornoemden Henrick Hondebeeck alsmede Lucas Aertsz. gecondemneert ende gesenten-

tieert hebben, condemneren ende sententieren elck van hun mits desen, openbaerlijck te herroepen 't geen sy ditto Lesquier valschelijck naergegeven hebben, te weten dat hy een dieff was; ende dat sy verclarenen sullen dat 'tselvige haer leet is ende niet anders als alle eere ende deucht van ditto Lesquier en weten, ende dat sy over haer begaene faut de voorsz. raden in den naem van de justitie ende den geinjurieerden om vergiffenis sullen bidden, voorder elcx in een amende van een maent gagie, ten proffsy te ende behoeve van 't sieckenhuys deser stede Jacatra.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 3 November anno 1620. Was onderteekent: FREDRICK HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Hillebrant Gerritsz. van Amsterdam, huystimmerman, tegenwoordich aen lant werckende, hem niet ontsien en heeft den meester timmerman Tobias Stoffelsz., vermits hem aenporde om te werken, te gedriegen soo ditto Tobias hem sloech met een kerffbijl in de cop te sullen houwen, seggende hy wercx genoech dede voor 't gelt dat hy daervoor hadde, ende daerenboven ditto Tobias gescholden heeft voor een bloethondt, betoonende in sulcker voegen syn ongehoorsaemheyt ende al te groote moetwille; 'twelck sijnde saeken van seer quade consequentie, streckende tot cleynachtinge der officieren, oversulcx ter plaatse daer men justitie is doende in 't minste niet behooren getollereert maer tot correctie des delinquants ende ten exemplpel van andere op 't swaerste gestraft worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, alsmede tot justificatie van dien de ghetuygenisse van geloofwaerdige getuygen, ende voorder op alles gelet hebbende daerop te letten stont, den voornoemden Hillebrant Gerritsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck hem condemneren ende sententieren mits desen, aen de pael gestelt ende met vijftich slagen geleerst te sullen werden.

Aldus gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 3 November anno 1620. Was onderteekent: FREDRICK HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Gijsbrecht Tours van Hasselt, soldaat onder de compagnie van capiteyn Jan Pae, tegenwoordich gevangen, sich op den 26 October lastleden soo verre te buyten gegaen heeft, dat hy synen last om op twee Javanen die aen d' oversyde van de riviere souden wercken, te passen, soo onachtsame-

lijck heeft waergenomen, dat eene derselver de beugel van de keten daer hy
aan vast was toegeboogen ende sijn voet daerdeur gehaelt heeft, nemende
voorts beyde de Javanen de vlucht te boschwaert in, 't welck hy gevangen ge-
waer wordende, heeft de Javaenen achtervolcht ende om hulp geroepen, sulcx
dat hy door sijn neersticheyt in 't achtervolgen van de Javanen van een der-
selven, genaemt Oudjou van Cheribon, met een parangh dewelcke ditto Oud-
jou met sich genomen hadde in de hant gequetst is geworden ende door hulpe
van Pieter Carelsz., corporael, denselven Oudjou weder gevangen gecregen
heeft, sijnde nochtans sulcx dat d' ander Javaen door onachtsaemheyd van
hem gevangen het ontcomen is, d' welck alsoo 't saecken sijn van seer quader
consequentie, die in 't minste niet getollereert maer ten hoochste behoorde
gestraft te worden, ander ten exempl.

Soo is 't dat de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort
hebbende den eysch van den advocaet-fiscael alsmede gesien de informatie
tot justificatie van dien, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont,
meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie,
nochtans doende recht, den voornoemde Gijsbert Tours gecondemneert ende
gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen,
dat twee maenden sonder gagie voor de prins sal wercken, voorders in de
costen ende mysen van justitie.

Actum in 't fort Jacatra, adi 9 November anno 1620. Was onderteekent:
P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by
cappiteyn JAN PAE, TH. MICHELSZ., ABRAHAM STRICKER, THIJS CORNELISZ.
VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Oudjou van Cheribon, geleden ontrent 13 maenden door d' onsen
ontrent Bantam gevangen genomen ende noch gevangen sijnde, sich op den
26 October laestleden soo groffelijcken verloopen ende te buyten gegaen
heeft, dat hy benefessens een ander Javaen onder opsicht van seecker soldaet
genaemt Gijsbrecht Tours aen d' oversyde van de riviere werckende, onder-
staen heeft benefessens de Javaen wech te loopen, tot welcken eynde de Javaen
hier niet genoemt de beugel van de keten daermede hy vast was, toegeboogen
ende sijn voet daerdoor gehaelt heeft, ende hebben gelijckerhand de vlucht te
boschwaert in genomen; daerenboven, de Javanen achtervolcht sijnde van den
soldaet voornompt, heeft ditto Oudjou met een parangh den soldaet in de hant
een houw gegeven, waernaer ditto Oudjou door assistentie van Pieter Carelsz.,
corporael, weder in verseeckering genomen ende in 't fort gebracht wiert, welck
breecken van 's heeren boeyen, voornemen van wech te loopen ende princi-
palijck synen bewaerder, daertoe van hooger hant gestelt, te willen ombrengen
saecken sijn die op 't alderswaerste sonder eenige genaede metter doot be-

hoorden gestraft te worden andere ten exempl; derhalven soo is 't dat de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den criminelen eysch van den advocaat-fiscael ende voorder op alles gelet 't geen eenichsint ter materie soude mogen hebben moveren, rapport gedaen sijnde aen syne E. voornoemt van 't gebesogneerde, hebben met approbatie des-selfs den voornoemden Oudjou gecondemneert ende gesententieert, condemeren ende sententieren hem mits desen, dat hy ter plaatse gebracht alwaer men gewoonlijck boosdoenders straft, aen een pael gestelt ende met een coorde gewurgt sal werden datter de doot naer volght.

Actum in 't fort Jacatra, adi 9 November anno 1620. Was onderteekent:
P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICIELSZ., ABRAHAM STRICKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

De E. heer Generael mitsgaders synen presenten raden hebben oph seeckere consideratien hun daertoe moverende goetgevonden ende oversulcx geresolueert de executie van de voorgelesene sententie des doots, tegens Oudjou van Cheribon ten rechten gewesen, vooralsnoch te surcheren ende daermede tegenwoordich niet voort te vaeren.

In 't fort Jaccatra, adi 12 November anno 1620. Was onderteekent: J. P. COEN, HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICIELSZ., ABRAHAM STRICKER, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretaris.

Alsoo Cornelis Cornelisz. van Enckhuysen, onderstierman op het schip 't *Wapen van Enckhuysen*, sich op den derden deser soo grosselijcken heeft verloopen dat hy als overhoofst met de boot van ditto schip de rivier opgesonden sijnde om voor het schip 't *Postpaert*, 't welck nieuwers anders naer en wachte om t' seyl te gaen, water te haelen, hem in de herberg vervoecht ende aldaer sijn tijt versuymt heeft, soolange dat van den schipper ende van de officieren van 't fort uyt de herbergh ghehaelt wiert ende het water te seer gevallen was om over te comen, sulcx de boot met water dat etmaal een boort van 't schip 't *Postpaert* niet coste geraecken, 't welck sijnde saecken van seer schadelijke ende quade consequentie, als in desen gebleecken is, ende dienvolgens, principael ter plaatse daer men justitie is doende, exemplaerlijck behoorden gestraft te werden.

Soo is 't dat de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael alsmede de frivole defentie van ditto Cornelis Cornelisz., meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, hebben denselven gecondem-

neert ende gesententieert, condemneren ende sententieren hem mits desen in een amende van een maent gagie, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael, ende de rest ten proffijt ende behoeve van 't sieckenhuys deser stede Jacatra.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 14 November anno 1620. Was onderteekent:
9 HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., CORNELIS DE LANGE.

Alsoo Theunis Cornelisz. van Vianen, tegenwoordich by provisie gestelt voor quartiermeester op de tingan van de *Goede Fortuyn*, hem soo verre te buyten gegaen heeft dat hem belast wesende de tingan claer te maecken om naer de scheepen voor Bantham leggende te seylen, de tingan van alles te voorsien ende over de drochte te brengen opdat die hier niet binnen soude bevallen, hy desnietegenstaende in 't selve naerlatig is geweest, nochte sijn volck in 't minste niet gewaerschout en heeft, maer sich in de herberge vervoegende naer de tingan de gansche nacht niet omgesien en heeft, sulcx dat, ten waere den oppercoopman van 't fort, daernaer vernemende, de tingan niet buyten hadden doen leggen, sonder twijfvel de tingan dien nacht niet soude hebben cunnen t' seyl gaen, 't welck alles saecken sijnde van seer grooter moetwille ende schadelijke consequentie, die ten exemplel van andere met rigeur behoorden gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede de verantwoording van den delinquent, tot excuse niet anders hebbende in te brengen als syne dronkenschap, naer rype deliberatie op alles den voornomden Theunis Cornelisz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemeeren ende sententieren hem mits desen, aan de pael gestelt ende met dertich slagen geleerst te werden; voorder in een amende van een maent gagie, t' appliceren een derde paert voor den advocaat fiscael, ende de reste ten behoeve ende proffijt van 't sieckenhuys deser stede Jacatra; voorts in de costen ende mysen van justitie.

In 't fort Jacatra, adi 14 November anno 1620. Was onderteekent: HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., CORNELIS DE LANGHE.

Alsoo Jacob Abrahamsz. van Utrecht, bosschieter op een prau, hem soo gans begeven heeft tot dronckendrincken, dobbelen ende spelen, dat daerdoor den dienst die hy de Compagnie schuldich is nu langen tijt na behooren niet heeft waergenomen, over welcke fouten hy delinquent, dronken sijnde, by de cappiteyn van de prauwen eenige dagen geleden aengesprocken sijnde,

heeft denselven met seer moetwillige woorden bejegent, ende daernaer hem delinquent belast sijnde in de boeyen te gaen, heeft hem tot sulcx onwillich getoont, groot rumoer in 't fort maeckende ende zijn mes treckende daermede naer den provoost gesteecken heeft, 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie ende exempl, die in 't minsten niet behooren getollereert maer tot correctie des delinquants ende ten exempl van andere op 't swaerste gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede dat hy delinquent niet anders t'syner defentie heeft int te brengen als sijn dronckenschap, ende vorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Jacob Abrahamsz. van Utrecht gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren en sententieeren hem mits desen aan de pael gestelt, met 50 slagen geleerst te worden ende in de boete van drie maenden gagie, mitgaders in de coste ende mysen van justitie.

In 't fort Jacatra, adi 14 November 1620. Was onderteekent: F. HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHELSZ., CORNELIS DE LANGE.

Alsoo Willem Jacobsz. van Groeningen, blockmaecker hier aen lant wercende, sich op eergisteren soo groffelijck verloopen heeft, dat hy van den ondercoopman van 't fort een rolle sattijn op sijn eyschen tot maeckinge van cleeden gecregen hebbende, soo haest dien hadde willen vercoopen, daerop hy gearappeert wiert, 't welck sijnde saecken van quader consequentie, die exemplaerlijck behooren gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen d'E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael alsmede de mondelinge bekentenis van Willem Jacobsz., voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Willem Jacobsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren en sententieeren hem mits desen, aan de pael gestelt ende met 40 slagen geleerst te sullen worden, voorders in de costen ende mysen van justitie.

In 't fort Jacatra, adi 14 November anno 1620. Was onderteekent: F. HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHELSZ., CORNELIS DE LANGE.

Alsoo seecker Chinees genaemt Nisako bevonden is, dat oock dese tegenwoordige maent geen brieffgen van 't werken aan de fortificatie gehaelt ende alsoo den heer sijn gerechtigheyt heeft soeken te ontstelen, sijnde 't selve saecken van grooten ontrouwe ende overtredinge van des heeren placcaten,

welcke dienvolgens sonder eenige conniventie ofte faveur behoorden gestraft te worden, ander ten exemplel.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede de bekentenis van den voornoemden Nisako, [denselvigen] gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, volgens den placaet te betaelen voor ieder maent twintich realen van achten, t'appliance ren naer inhout van 't placaet voorsch.

In 't fort Jaccatra, adi 14^{en} November anno 1620. Was onderteekent: F. HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHELSZ., CORNELIS DE LANGE.

Alsoo seeker Chinees genaemt Nassy sich op Donerdach verleden vervordert heeft, met sijn prauw comende van de schepen, de boom te passeeren met opstaende seylen, als mede daechs te vooren gedaen hadde, niettegenstaende van den boomwachter in tijs genoch gewaerschout wiert sijn seyl te strijcken ende aen te leggen, ende daerenboven de Chinees de boom gepasseert sijnde ende noch van den boomwachter naergeroopen dat aen soude leggen, heeft hy met den boomwachter spottende, sijn handt om sijn hooft laten gaen, eyeren in de hant gevadt ende gedriecht daermede te goyen, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die in een welgereguleerde plaetsie in 't minste niet behooren getollereert, maer tot correctie des delinquants met rigeur gestraft te worden, andere ten exemplel.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael alsmede dat de Chinees niet tot syner defentie weet in te brengen, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Nasy gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententieeren hem mits desen, den triangel in 't nieuwe bolwerck met aerde op te vullen.

In 't fort Jaccatra, adi 14 November anno 1620. Was onderteekent: F. HOUTMAN, P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't merck gestelt by cappiteyn JAN PAE, CORNELIS DE LANGHE.

Alsoo Gerrit Elbertsz. van Amsterdam, out ontrent 20 jaeren, ende Jan Jansz. van Hoorn, out ontrent 19 jaeren, beyde borgers deser stede Jaccatra, haer op gisteren, sijnde met een tingan de revier opgevaeren om water te haelen, soo groffelijck verloopen hebben, dat sy uyt de tingan in een radijsveld, seecker Chinees toebehoorende, gegaen zijnde, radysen geplunkt hebben met meeninge om die met haer te nemen, ende dit alles niettegenstaende den eygenaer van ditto radijsveld daer present [was], dewelcke het plocken van de

radijs willende beletten, zy delinquenten voornomt haer tegen den voorsz. eygenaer gestelt ende denselven onder de voeten gesmeten hebben, waerover de Chinees clachtich vallende, sy delinquenten geapprehendeert sijn ende den Chinees een reael voor sijn geleden schade gegeven is, welcke berovinge van 't velt, 't welck in alle maniere behoort vry te sijn, alsmede de overlast aen ditto Chinees gedaen, saeken sijn van seer quader consequentie, die op 't hoochste behoorde gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Gerrit Elbertsz. alsmede Jan Jansz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemnneren ende sententier hem mits desen, op de passer gebrocht ende aldaer een uyr in de caeck gesloten te staen, met radysen boven haer hooft hangende; voorder elck in een amende van negen realen van achten, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael, ende de rest ten behouve ende proffyte van 't sieckenhuys deser stede Jacatra.

Actum in 't fort Jacatra, adi 24 November anno 1620. Was onderteekent:
P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHELSZ.

De Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gelet hebbende op de aenclachten ende gravamina by eenige Chineesen, namentlijck Kibgou, houthelder, Tigbing, cleermaecker, Cojae, houthelder, Nobing, houtsager, Tsingtay, houthelder ende Imphou tot laste van Bencon, operste der Chineesen opgebracht, te weten dat den voornoemde Kibgou aen ditto Bencon een obligatie gegeven heeft van 30 realen, opdat 't geen ditto Bencon hem te laste geleyt hadde alsdat hy sijn slavinne, die verdroncken was, geslagen soude hebben, versust ende daerdeur niet voorder beclaecht mochte worden. Ende alsoo aengaende de voornoemde obligatie by ditto Kibgou niet gedoeert can worden dat hy deselve aen Bencon verleent heeft, gelijck Bencon staende hout, en blijckt in 't minste geen onrecht off andere uyt suypinge van de gemeente, gelijck ditto Kibgou door desen ditto Bencon te laste heeft soecken te leggen. Dat Tigbing ter oorsaecke smeerker schadelijke brant uyt sijn huys ontstaen was, aen Bencon een obligatie heeft moeten leveren van een somme van 160 realen van achten, waervan, alsoo ditto Tigbing 70 realen betaelt heeft aen den gerechte deser stede Jacatra, noch 90 realen resteren, die met consente van de E. heer Generael den voornoemden Bencon toegeleyt sijn, gelijck hy Bencon oock van ditto Tigbing niet meer is pretenderende, is sulcx dat de aenclachte van Tigbing door misverstant is geschiet. Dat Coejae ditto Bencon beschuldicht alsdat hy hem een obligatie van 30 realen heeft

moeten geven, opdat Bencon seecker versteekingende verberginge ten tyde van den brandt van een kistgen, waerinne enige ringhen, cleetgens ende 70 realen waren, verswygen soude, is waer, ende wort by den raet geapprobeert, mits nochtans qualijck gedaen achten dat ditto Bencon sulcx sonder kennisse van den raet gedaen heeft, waerover de voorsz. 30 realen door Bencon gerestitueert ende ten proffijte van 't sieckenhuys deser stede geappleert sullen werden. Dat Nobing ditto Bencon beschuldicht alsdat hy over 't slechten van seeker geschil, welck tusschen hem ende sijn mede inwoonder geresen was, 13 realen heeft moeten geven, wort verstaen wel gegeven ende daerinne niet schultwaerdich te sijn.

Aengaende dat ditto Bencon te laste geleyt wort dat hy in plaatse van 47 Chinese houthaeders, die naer Poulo Bessy in dienste van de Compagnie souden vaeren, ende vermits haere onwillicheyt ende weygeringhe tot sulcx daertoe gehuert waeren, elck $10\frac{1}{2}$ realen van achten mosten betalen, 58 Chineese houthaeders elck $10\frac{1}{2}$ reael afgangen soude hebben, wort niet bewesen, maer blijckt ter contrarie. Dat Tsingtay ditto Bencon beclaecht dat hy hem 80 realen heeft affgevoordert, ter oorsaecke seecker Chinees, daer hy aen Bencon borgh voor gebleven was, deur toedoen van hem wechge-loopen sy, is met kennisse ende wille van den E. heer Generael geschiet. Noopende de brieffkens die by verscheyden Chineesen tot een groot getal ingebracht sijn ten tyde het nieuwe bolwerck een roede opgehoocht hebben, dat noch gelt souden ontfangen, ende alsoo blijckt dat Bencon den arbeysts-loon, te weten 1600 realen, voor welcke somme de ophooginge van 't nieuwe bolwerck by de Chineesen aengenomen was, gerechtelijck aen de arbeyders heeft gedistribueert, en can op geenderley manieren op eenige ontrouwe in desen achterhaelt worden, alsoo de voorsz. brieffkens nieuwers anders toe by Bencon aen de Chineesen gegeven sijn alsdat daermede souden connen bethoonen dat sy haer quota van 't geene aen 't voornoemde aen werck te cort quam ende by den heer Generael tot gemeene laste opgeleyt is geweest, voldaen hebben. Dat Bencon te laste geleyt wort, dat hy van eenige houtsagers drie realen ter maent ontfangen heeft om van 't sagen in 't fort vry te wesen, wort daerin bevonden onschuldich te sijn, alsoo hy sulcx niet genooten heeft. Noopende de clachte van Tangou dat Bencon hem seeckere vrouwe, die met hem van Bantam is overgeloopen, ontnomen heeft ende alsoch onthout, is sulcx dat noch Tangou noch Bencon op de vrouw iets te pretenderen hebben, alsoo noyt slavinne van Tangou maer van seecker Javaen tot Bantam residerende geweest, ende met haer vrye wille overgecomen is. Voorders dat ditto Bencon te laste geleyt wort dat hy ten tyde in de voorleden maent de monsteringe van de Chineesen geschiede, seecker persoon ende by namen eenen Nisako t' synen huyse verborgen heeft ende sulcx in

JACATRA, 24 Nov. 1620.

101. 43

't minste niet bewesen can worden, is daer by den voorschreven raet onstraff-
baer [voor] geoordeelt. Welcke voorsz. gravamina ende beschuldinge tot
laste van Bencon alsmede aengemerkt sijnde, blijckt claerlijck hoe eenige
ongeruste, twistgierige ende wangunstige menschen de voornoemde persoo-
nen tot de voorgeschreve clachten teghen Bencon opgerockent ende aenge-
hitst hebben gelijck in effecte gedaen heeft eenen Boiko, die over seeckere
schult van 30 realen met Bencon in questie geraekt, ende vermits sijn weyge-
ringe tot het betaelen in de boeyen gesloten sijnde, ditto Bencon heeft be-
ginnen uyt teschelden ende te driege dat hy den volgenden daege alle synे
handelingen, onbehoorlijcke practijcken ende hoe hy de Chineese gemeente
geschooren hadde, den heer Generael aendienen ende 't selve aan den dach
soude brengen, volgens welcke hy benefens de voorsz. personen binnen 't fort
synē clachte is comen doen, in effecte als voorsz. is; ende hy Boyko hem niet
connende gerust houden nochtet sijn wrevemoedich hatich gemoet bedwingen,
heeft door toedoen ende hulp van Saetsie ende Gnosing soo in d'een als
d'ander sijn huys benefens alle de voorsz. personen tot verscheyde malen
secrete samencomsten ende conventiculen gehouden, in dewelcke alle haere
raetslagen nieuwers anders toe en hebben getendeert als om te vervoorderen
haer eygen vuyl gewin, ende baet soeckende met berovinge van een ander als
namentlijck Bencon sijn staet, ende 't geen 't swaerste behoort te wesen sijn
eer, naem ende faem; tot welcken eynde sy onder den anderen seecker fameus
diffamatoir geschrift op lywaet door eenen Tamit, woonende ten huyse van
Saetsie voornoemt, hebben doen schryven, inhoudende hoe de Chinesen een
walgh hadden van Bencon, vermits het scheen hy een hart hadde als een
slang ende hont, alsoo hy haer seer schoor ende met huyt ende haer opat,
niet denckende hoe swaerlijck sy de cost mosten winnen, waerinne soo de
heer Generael metter haest niet wilde versien ende een ander in Bencons
plaetse stellen, wilden met alle man vertreken, hetwelcke sy aan een stock
gebonden ende door den voornoemden Boiko door de stadt in maniere van
processie tot in 't fort doen dragen hebben met gevolch van de Chinesen be-
neffens noch vele andere die van de voorsz. personen daertoe opgerockent
waeren, met versoek, 't welck sy alsoo te vooren ten huyse van Gnosing over-
leyt hadden, dat Bencon aff mochte geset werden; 't welck scheen, soo tot
haer voornemen door haer versoek niet costen geraecken, dat sy yemant
ander van haer favoriten in 't offitie van Bencon souden hebben willen dringen,
alsoo sy onder den anderen al verscheyden personen in haere vergaderinge
hadden genomineert; door welcke conventiculen, secrete byeencomsten ende
't samenrotting de gemeene ruste geperturbeert wort ende daertoe gestreckt
hebben dat sy de reputatie, eer, naem ende faem van Bencon soeckende te
vercorten, denselven in cleynachtinge gaern gebracht ende uit sijn offitie ge-

stoten souden hebben, op hoope een van haer oft ten minsten een van haere favoriten door haer toedoen daer weder in geraeckt soude mogen hebben; 't welck alles sijnde saecken die strecken tot perturbatie van de gemeene ruste, strydende tegen alle goede politien, ende oversulcx in een wel gereguleerde plaatse in 't minste niet getollereert, maer sonder eenige genade met rigeur gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, naer rype deliberatie ende approbatie van den E. heer Generael, naer gedane rapport van 't gebesogneerde, de persoon van Bencon, opperste der Chineesen, als een eerlijck ende goet officier verclaert hebben, gelijck sy hem verclaeren mits desen, ende voorders de voornoemde personen gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententieeren hun mits desen, dat sy alle soo publicque diffamatie als sy den voorsz. Bencon ten onrechte mede gesocht hebben te becladden ende besmetten, ten aenhooren van alle de weereilt sullen herroepen, biddende de heeren in de naem van de justitie ende versoeckende aen de geinjurieerde hun 't selve te willen vergeven, hierby voegende dat sy van ditto Bencon niet anders weten als een eerlijck man, ende alsulcken officier als hy is, betaemt; ende voorders de voornoemde Boiko, Saetsie ende Gnosing als principale beleyders, aenvoerders, vœders ende aenhitsers van de voornoemde onbehoorlijcke proceduren, ende dat om alles te pitsiaeren haer huysen verleent hebben, elck in een amende van 100 realen van achten, ende Kibgou, Tingbing, Coeja, Nobing, Sintay, Imphou, die haer tot alles 't geene voorsz. is gaern hebben laten gebruycken, ende Tamit als schryver van 't voorsz. fameus geschrift elck in een boete van 25 realen van achten, t'applianceer 100 realen voor den advocaet-fiscael, 50 realen voor den bailliu deser stede Jacatra, ende de rest tot bevoorreringe van de fortificatiën. Belasten, bevelen ende waerschouwen derhalven een yder der Chineesen, den voornoemden Bencon in qualite als opperste der Chineesen, daerin hy van den E. heer Generael gestelt is, te erkennen, respecteren ende gehoorsamen, haer te wachten voor soodanige heymelijcke conventiculen, t'samenspanninge ende soo quade practijcken tegen degeene die als overhoofd van haer gestelt is, op pene soo wie ter contrarie bevonden sal werden gedaen te hebben, als een perturbateur van de gemeene ruste naer exigentie van saecken gestraft te sullen werden.

Aldus gesententieert in 't fort Jaccatra, adi 24 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo op den 21 deser des nachts 23, ende den volgenden nacht 2 musquetten uit het schip den *Dragon*, alhier ter rede leggende, gestoolen sijn, 't welck sijnde toegecomen doordien den coopman, genaempt Geerit Velincx van der Veer, nochte Doede Florisz. van Amsterdam, schipper, beyde alsdoen op ditto schip varende, de ronde dien nacht niet hebben laten doen, niettegenstaende sulcx voor desen wel expresselijck door ordre van den heer Generael belast is, dat op alle schepen ende by namen op 't schip den *Dragon*, de wachten wel beset ende de ronde alle quartieren soude gedaen worden, daerinne den coopman ende schipper naerlatich sijn geweest, sijnde 't selve van seer quader consequentie, doordien wy door sulcx van ons geweer beroost ende de vyanden daermede tegen ons versien worden, oversulcx door straffe andere ten exemplē in toecomende voorgecomen moet worden.

Soo is 't, dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorder op alles gelet 't geen eenichsints ter materie soude mogen hebben dienen, de voornoemde Gerrit Velincx ende Doede Florisz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hun mits desen, dat sy tot reparatie van des Compagnies geleden schade, alsmede ten regarde haer negligentie, de voorsz. 25 Compagnies musquetten dubbel sullen betalen, naer advenant die de Compagnie costen; voorders elck van hun [in] een boete van ses realen, t' appliceren ten proffijt van den advocaat-fiscael.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Joost Jacobsz. Tielen van Rotterdam, tegenwoordich voor domine varende op 't schip *Amsterdam*, sich soo verre te buyten gegaen heeft, dat hy in *Grissi* twee koebeesten ende 100 hoenders voor 18 realen gecost, deselve met het schip de *Neptunis* alhier gebracht ende weder vercost heeft voor de somme van 45 realen, welcken particulieren handel alsoo is strydende tegen den artijckelbrief, ende oversulcx in 't minste niet behoort geleden te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat alsmede de frivole excusen van Joost Jacobsz., naer rype deliberatie op alles tot moderatie van saecken genegen sijnde om consideratien, haer daertoe moverende, verclaert ende gesententieert hebben, verclaren ende sententieren mits desen, dat de uytgeleyde penningen van de voorsz. 2 coebeesten ende 100 hoenders aan ditto Joost Jacobsz. gerestitueert worden ende resterende 27 realen geapplieert sullen worden, een derde paert voor den advocaat-fiscael, ende de rest ten behoeve ende proffyte van 't sieckenhuys deser stede Jacatra.

In 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRIJCKER.

Alsoo in Mayo laestleden door den heer Generael aan Claes Hermansz. van Enchuyzen, doen ter tijt schipper op 't schip de *Zuyder Eendracht* ende tegenwoordich als schipper op 't schip 't *Wapen van Enckhuysen*, belast was ditto schip voor Bantam soo naby te setten als mogelijck was, omme een batte-rye daerop te setten ende de voorsz. stadt daeruit te beschieten, 't welck naer wens gedaen sijnde, hy, Claes Hermansz., om het schip watervast te houden ende voor omvallen te bewaren, soo achteloos ende sonder achterdocht is geweest, dat hy het schip beneden jae selfs tot de steenen die in 't ruym tot ballast lagen, daeruit doen haelen ende 't schip soo met pallissaden, ditto steenen, als andere swaerten alsoo boven beswaert heeft, dat een sy kiesende omgevallen is, waerdoor de Compagnie niet alleen is lydende schade van 't verlies van ditto schip, maer oock, 't geen principaelste is, van haer disseyn om den vyant te benauwen ende affbreuck te doen gefrustreert wort, welcke faute van onachtsaeimheyt groter sijnde als een cloek ende voorsichtich schipper betaemt, dient gestraft te werden andere ten exempl; derhalven soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael alsmede dat ditto Claes Hermansz. niet anders tot sijn diffentie heeft in te brengen als dat syne saecken seer wel meent waergenomen te hebben, daer nochtans 't effect contrarie doet blijcken; ende voorder op alles gelet hebbende daerop te letten stont, naer rype deliberatie op alles meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, den voornoemden Claes Hermansz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een amende van twee maenden gagie, 't appliceren een derde part voor den advocaet-fiscael, ende de reste tot bevorderinge van de fortificatiën.

Actum in 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Jan Petain van Rotterdam, gewesen ondercoopman ende tegenwoordich borger deser stede Jacatra, sich eenigen tijt geleden in Jamby soo groffelijck verloopen heeft, dat hy een slavinne van den jongen coninck van Jamby beslapen hebbende, daerover van 's conincx wegen aengevadert wiert, ende eer ditto coninck hem delinquant weder ontslaen wilde, een ditto coninck twee stucken geschuts mosten gegeven worden, gelijck deselve door

Abraham van Bree, doen ter tijt aldaer oppercoopman, 't een van 600 ende 't ander van 700 ponden, gegeven sijn, met belofte aen ditto coninck, alsoo seer qualijck genoechde over de lichticheyt van ditto stucken, dat hem ter comste van de schepen grooter souden gegeven worden, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die wellicht voor een particulier persoon niet te repareren souden connen vallen, met rigeur behoorden gestraft te werden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, den voornoemden Jan Petein gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren hem mits desen, de waerdye van voorsz. twee stucken tot reparatie van des Compagnies schade te vergoeden; voorder in een ander amende van 10 realen van achten, 't appliceren ten proffyte van den advocaat-fiscael.

Aldus gedaen in 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onder-teeckent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Volckert Jopsz. van Enchuysen, met 't schip *Enchuysen* in 't lant gecomen ende tegenwoordich voor kistemaeker alhier aen lant werckende, sich eenige dagen geleden met eenen Jan Cornelisz., seylmaecker, mede van Enchuysen ende op ditto schip varende, ten huyse van Jan Louwert, Engelsman, herrebergier deser stede, sittende drincken, soo verre vergrepen heeft, dat sy met den anderen om seecker mes, toebehoorende Jan Cornelisz. voornoemt, 't welck de delinquant wechgeworpen hadde, in questie geraeckt sijnde, synae malcanderen, beyde dronken sijnde, tot diverse malen buyten de deur van Jan den Engelsmans huys te comen gedaecht hadden, met den anderen eyndelijck buyten gegaen sijn, alwaer ditto Jan Cornelisz. eerst comende, twee steenen in de handen genomen heeft ende de delinquant met sijn mes in de handt denselven volgende, hy delinquant by ditto Jan Cornelisz. gecomen ende denselven in de slinckerborst een seer periculoose wonde geinfligeert, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die in 't minsten niet behooren geleden, maer tot correctie des delinquants ende andere ten exemplē, principael ter plaatse daer men justitie is doende, gestraft te werden.

¶ 1.41 Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Folckert Jobsz. gecondemneert ende gesententieert hebben,

condemneren ende sententieren hem mits desen, aen de pael met vijftich slagen geleerst te werden, mede in 't meesterloon ende in een amende van twee maenden gagie, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael, ende de rest tot bevoorderinge van de fortificatiën; voorders dat de voorname Jan Cornelisz. sijn smert sal dragen.

Actum in 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Gerrit Thomasz. van Doesburch, soldaet onder de compagnie van cappiteyn Jan Pae, alhier leggende aen d' oversyde van de rivire onder commandement van Pieter Carelsz., corporael, sich op dacchs voor eergisteren des avonts naer besetter wacht soo groffelijck te buyten gegaen heeft, dat hy ontrent den vier uren van ditto corporael herwaerts aen gesonden sijnde om lont ende oly, daer maer een halff ure toe van doen hadde, te haelen, ontrent acht uren droncken weder over in de corps de garde gecomen is, maeckende aldaer tegen ditto corporael veel woorden over een canne water die de corporael uyt het vadt, daer voor hun allein water in was, creech, ende alsoo hem delinquant van ditto corporael belast wiert tot verscheide malen te swygen, hy desnietegenstaende sijn vuyle snap niet coste laten, waerover ditto corporael hem delinquant gedriecht hebbende met een furquetstock te slaen, hy delinquant sijn handt aen sijn degen sloegh, waerover ditto corporael toeslaende, heeft hy delinquant een musquet, 't welck ontrent hem stont, genomen ende daermede ditto corporael op sijn neus verwont, doch wiert den slach door den corporael meest beschut, 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, strekende tot cleynachtinge der officieren ende oversulcx in 't minst niet behooren getollereert, maer tot correctie des delinquants ende ten exemplē van andere op 't rigoureuseste gestraft te worden.

Soo is 't dat de gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, prefererende gratie voor rigeur van justitie, nochtans doende recht, den voornoemden Gerrit Thomasz., gecondemneert ende gesententieert hebben, condemnneren ende sententieren hem mits desen, drie mael gewipt te werden.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Teunis van Brien van Utrecht, soldaet onder de compagnie alhier, sich op den 9 deser des avonts tegen Adriaen Willemesz. alias Zeeman, botteliersmaet van dit fort, soo groffelijck vergrepen heeft, dat hy tegen ditto

Seeman questie moverende, vermits Seeman van seecker bootgesel van Utrecht die in de boeyen gesloten wiert een luyen dieff maeckte, 't welck alsoo sijn lantsman was, wilde daervoor verantwoorden, dagende oversulcx ditto Seeman buyten 't fort te comen, alwaer geagaen sijnde, malcanderen tot twee, drie malen met vuysten hebben geslagen, waernaer ditto Theunis van Brienen sijn houwer, sijnde in de schede, geheven ende daermede ditto Seeman op sijn slincker arm geslagen heeft, sulcx dat de scheede door springende, ditto Seeman van den slach in sijn slincker arm geuest wierde, 't welck alles sijnde saecke van seer quader consequentie, die principaelijck ter plaatse alwaer men justie is doende in 't minste niet behooren getollereert, maer op 't swaerste gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien ende voorder op alles gelet, 't geen eenichsints ter materie soude mogen hebben moveren, den voornoemden Teunis van Brienen gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, met vijftich slagen met de colff van 't musquet geleerst te sullen werden.

Actum in 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent:
P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Gonsalvo, swart, wasscher, geleden omtrent acht dagen, des avonts in 't Chinees quartier met Anthonio Gonsalves, kitesoldrager van den heer Generael, ter oorsaecke van seecker vroumens in woorden geraeckt sijnde, die de een seyde een hoer was ende d'ander 't contrarie, waerover de woorden tusschen hun soo hooch wiesschen dat ditto Gonsalvo sijn cris getrocken ende daermede den voornoemden Antonio in sijn slincker been geuest heeft, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die in 't minsten niet behooren geleden maer tot correctie des delinquants ende andere ten exemplē gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael en de voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Gonsalvo gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat wel strengelijck gegeest sal werden, ende voorders in het meesterloon te betalen.

Aldus gesententieert in ons fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, TH. MICHIELSZ., ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Henrick Bruystens van Gorcum, bailliu deser stede Jacatra, eenige Engelsen die in Brassers tuyn 10 oft 12 toewackboomen geschenct hadden ende hem overgeleverd wierden door den cnecht van ditto Brasser, die daerover by ditto bailliu clachtich was, sonder deselve volgens sijn offitie in hechtenis te houden, los heeft laten gaen ende tegens deselve niet naer behooren heeft geprocedeert, sulcx het placaet op de schenders van de boomen in 't bosch niet en heeft cunnen geexecuteert worden, alsoo ditto Engelsen, terwylen den bailliu naerlatich is geweest om volgens sijn offitie tegens haer te procederen, vertrocken sijn, 't welck sijnde saecken in een bailliu niet verdraeghelyck.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, alsmede de frivole defentie van den bailliu voornoemt, ende voorder op alles gelet daerop in desen te letten standt, den voornoemden Henrick Bruystens gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een boete van 25 realen, t' appliceren een derde paert voor den advocaet-fiscael, ende de rest tot bevoorreringe van de fortificatiën; voorder ter reparatie van de geinteresseerde voor de schade aan de voorsz. 10 oft 12 touack-boomen geleden.

In 't fort Jacatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHIELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Dirck Jemming van der Goude, sabandaer van Jacatra, hem vervoerd heeft de uutvarende luyden voor yder pas een reael van achten door ongeriefflyckheyt aff te dringen, ende dat sonder last ende voorweten van den heer Generael, is oversulcx by de Gecommitteerde Raden gecondemneert in een boete van vijffentwichtich realen van achten, t' appliceren een derde paert voor den advocaet-fiscael, ende de reste tot bevoorreringe van de fortificatiën.

Actum in 't fort Jaccatra, adi 26 November anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHIELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Jan Stevensz. van Seeckenburch, quartiermeester van een prau, sich verleden nacht soo groffelyck verloopen ende te buyten gegaen heeft, dat hy hem van sijn prau in 't quartier begeven ende hem aldaer soo lange versteken ende onthouden heeft, dat men genootsaeckt is geweest, naerdien men met groote moeyten het volck van ditto prau by den anderen hadde gecregen, die hy volgens sijn offitie by den anderen hadde behooren te houden, een ander quartiermeester ter oorsaecke van sijn absentie ende die

niet cost gevonden worden in sijn plaatse op de prauw te setten ende met ditto prauw te versenden, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die ter plaatse daer men justitie is doende, niet behooren getollereert, maer op 't swaerste gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, als mede de vrywillige bekentenis van ditto delinquant, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornoemden Jan Stevensz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, aen de pael gestelt ende met veertich slagen geleerst te sullen werden; voorders in de costen ende mysen van de justitie.

Actum in 't fort Jacatra, adi 3 December anno 1620. Was onderteekent:
P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICIHELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Cornelis Maes van Rotterdam, sieckentrooster, en Jan Antheunisz. van Beveren, sieckevaer in 't sieckenhuys deser stede Jacatra, nu drie dagen geleden haer soo groffelijcken vergrepen ende te buyten gegaen hebben, dat ditto Cornelis Maes op 't versoeck van Jan Antheunisz. voornoemt in sijn camer gecomen is ende aldaer met denselven sieckevaer, die beschoncken was, gedroncken heeft, en voorder met ditto sieckevaer gesocht heeft te coopmanschappen, alsulcken tijt, soo te presumeren staet, waernemende, dat denselven heel beschoncken was, sulcx sy over den prijs, 't welck in 't gelach soude sijn, van een cussen, toebehoorende ditto sieckevaer, eens wordende, hebben een canne wijns laten halen ende den wijn in ditto Cornelis Maes' camer gedroncken, alwaer weder oneens wordende, heeft ditto Cornelis Maes den sieckenvaer belast uit sijn camer te gaen, waerin ditto sieckevaer vermits sijn dronckenschap wat weygerich sijnde, sijn de woorden tusschen hun beyden soo seer gewosschen, sulx dat malcanderen eyndelijck aengevallen ende ditto Cornelis Maes den voorsz. sieckevaer gestooten heeft, dat tegen de bamboesen aengevallen is, daervan soo aen sijn wang ontrent het oogh ende aen sijn elleboogh gequetst is, ende soude de moeyte noch vermeerdert hebben ten ware de comste van den bailliu sulcx verhindert hadde; 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, die in een wel gereguleerde plaatse ende principaelijck in persoonen als de voornoemde zijn, niet behooren geleden maer tot correctie der delinquenten ende ten exemplē van andere met rigeur gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael ende voorder op alles gelet, daer in desen op te letten stont, den voornoemden Cornelis Maes, als-

mede Jan Antheunisz. mede voornoemt, gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren elck van hun mits desen, in een amende van een maent gagie, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael, ende de reste voor 't sieckenhuys deser stede Jacatra.

In 't fort Jacatra, adi 3 December anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Jelis de Pagie van Leuven, soldaet alhier, sich op eergisteren soo groffelijken vergrepen heeft, dat hy voor diverse andere soldaten op haren naem het rantsoen van arack gehaelt, 't selve uytgedroncken ende de soldaten 't selve ontstolen heeft, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die in een wel gereguleerde plaatse in 't minste niet behooren getollereert, maer met rigeur gestraft te worden, andere ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornomden Jelis de Pagie ghecondemneert ende gesententicert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat in veerhien dagen geen rantsoen van arack sal genieten, ende voorder met dertich slagen met de colff van 't musquet geleerst sal werden.

In 't fort Jacatra, adi 3 December anno 1620. Was onderteekent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Henrick Vrericxsz. van Amsterdam, bootsgesel varende op 't jacht Amboyna, sich eenige dagen geleden door dronckenschap soo groffelijck vergrepen ende te buy'ten gegaen heeft, dat hy sijn schipper Frans Lenaertsz. ten archsten naergegeven heeft, dat vleesch ende speck vercoft ende de gasten ontstoolen hadde, alsmede geseyt dat hy sijn schipper voor schipper niet wilde erkennen, 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, strekende tot cleynachtinge ende disreputatie der officieren, die in 't minsten niet behooren getollereert, maer tot correctie des delinquants ende ten exempl van andere met rigeur gestraft te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede de bekentenis van ditto Henrick Fredricxsz., dat hy niet en weet sulcx als voorsz. den schipper naergegeven ofte van denselven geseyt heeft, ende voorder op alles gelet daerop te letten stont, den voornomden Henrick Frericxsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, driemaal van de reede te vallen ende met 20 slagen geleerst te sullen werden.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 3 December anno 1620. Was onderteeckent: P. DE CARPENTIER, PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHIELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Pieter Egbertsz. van Utrecht, soldaat onder de compagnie van capiteyn Jan Pae, sich op den 3 deser des avonts soo groffelijcken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, vooreerst dat hy delinquent een Hans Wieler, appoincte, ten huyse van Spaengnaert, herbergier, die hem, alsoo het laet was, belaste naer 't fort te gaen, soo qualijcken bejegent heeft, dat hy delinquent seyde dat hy den bruy van ditto Hans ende alle die hem aengingen, hadde, willende deselve by den cappiteyn gaen beklagen, waerover ditto Hans met hem delinquent naer 't fort gaende heeft hy delinquaent sijn houwer op ditto Hans willen trekken, 't welck door ditto Hans belet wiert, sulcx sy weder een weynich voort gaende, heeft hy delinquent weder sijn degen getrocken ende daermede naer den voornoemden Hans gehouden, sulcx hy denselven in sijn rechter arm boven den ellebooch raeckte, hoewel niet veel te beduyden hadde, waernaer totte brugh by 't bollewerck gecomen sijnde, maeckte hy delinquent echter groote woorden, dagende ditto Hans met hem buyten te gaen, daerop ditto Hans seyde dat het nu avont was ende naer besetter wacht, ende sijn alsoo binnen 't fort gecomen, alwaer hy delinquent door last van den cappiteyn in de boeyen geset wiert; 't welck alles sijnde saeken van seer quader consequentie, streckende tot verachtinge der crijchsofficieren, die volgens de crijchsdiscipline, principael ter plaatse daer men justitie is doende in 't minste niet behooren getollereert maer ter correctie des delinquants ende ten exemplar van andere op 't swaerste gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, alsmede de frivole defensie van ditto delinquent, ende voorder op alles gelet, daerop in desen te letten stont, den voornoemden Pieter Egbertsz. van Utrecht gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, driemaal gewipt te sullen werden, ende voorder in de costen ende mysen van de justitie.

Actum in 't fort Jacatra, adi 8 December anno 1620. Was onderteeckent: PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHIELSZ., 't mercq gestelt by capiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo Willem Stamper van Brouwershaven, tegenwoordich voor quartiermeester varende opeen tingan, sich op den 4^{en} deser des nachts soo groffelijcken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy niettegenstaende de last die hy ontfangen hadde om met eenige brieven die hem behandigt waeren omme

aen de schepen voor Bantam leggende te bestellen, naer 't quartier gegaen is ende aldaer sitten drincken heeft, sulcx dat de cappiteyn van de prauwen ditto tingan voor de poort des anderendaechs 'smorgens noch sien leggende ende den quartiermeester daerby niet vernemende, is naer 't quartier gegaen, alwaer hy ditto quartiermeester in seecker herbergh vol ende sat sijnde heeft vinden leggen, sulcx ditto prauw met een ander quartiermeester wechgesonden most werden, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, daerdoor groote schade soude connen geschiet hebben, oversulcx in 't minste niet behooren geleden maer principalijck ter plaetse daer men justitie is administrerende op 't swaerste gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael alsmede de frivole defentie van den delinquent, naer rype deliberatie op alles, den voornoemden Willem Stamper gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat van sijn quartiermeestersamt ende gagie gedepoerteert ende op bootsman ende bootmans gagie gestelt, ende voorder aen de pael met veertich slagen geleerst sal worden.

In 't fort Jacatra, adi 8^{en} December anno 1620. Was onderteekent: PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHELSZ., 't mercq gestelt by cappiteyn JAN PAE, ABRAHAM STRIJCKER.

Alsoo Thomas Thomasz. van Amsterdam, bosschieter varende op 't jacht *Amboyna*, sich op den 27 November soo groffelijck vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy soo ditto jacht op dato voorsz. alhier ter reede quam, een stuck 't welck der constapel van ditto jacht eerst affgesien ende den voorsz. bosschieter daerby gestelt hadde, alsoo hy naer de boechstucken ginck, derwelcker een hy affgeschoten hebbende vraechde aan ditto bosschieter off het stuck, te weten daer hy by stont, noch mis mocht, daerop alsoo antwoorde: jae, heeft hy door last van ditto constapel vier gegeven, naer 't welcke gebleecken is hoe het niet mis en mochte, alsoo den coegel daer ditto stuck mede geladen was door de poort in des constapels camer in 't schip van den Engelsen Admiraal, alhier tegenwoordich ter reede leggende, met groot perijckel van yemant gequetst soude hebben, is geschooten, 't welck sijnde ofte groote onachtsaemheyt ofte moetwille ende saecken van seer quader consequentie, alsoo onder sulcken pretext groot quaet soude connen geschieden, om 't welck in toecomende voor te comen op 't swaerste behoorde gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegenden E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien ende voorder op alles gelet 't geen eenichsints ter materie

soude mogen moveren, den voornoemden Thomas Thomasz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, dat van sijn bosschietersampt op bootsman ende op bootmansgagie gestelt sal werden.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 8^{en} December anno 1620. Was onderteekent: PIETER DIRCXSZ., A. VAN UFFELEN, TH. MICHELSZ., 't mercq gestelt by JAN PAE, ABRAHAM STRIJCKER ¹⁾.

Alsoo Gerrit Jansz. van Dantsick, bootsgesel varendे op 't schip *Hollandia*, sich op den 10^{en} deser door dronckenschap soo verre vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy, seer overstallich dronken sijnde, alhier van lant in 't water gegaen is tot ontrent het wrack 't welck voor de riviere leydt, in schijn off hy al voort aen boort van de schepen alhier ter reede leggende meende te geraecken, sulcx hy sich selven in groot perijsel stelde van te verdrinckcn, 't welck van een ander vermerckt sijnde is ditto Gerrit Jansz. naer gevölcht, soeckende met goede woorden d'selven weder aen lant te crygen, in recompense van 't welcke hy delinquant sijn mes trock ende daermede sonder ophouden naer degeene die pooghde hem te salveren, stack, 't welck den luytenant van 't fort siende, een sergeant met 3 a 4 soldaten in een schuytgen derrewaert stierde, sulcx sy ditto delinquant naer veel sporrelincx ende moeyten aen lant cregen, alwaer hy in de boeyen geset wiert, 't welck als sijnde saecken van seer quaden exemplē ende consequentie, ende oversulcx tot correctie des delinquants ende ten exemplē van andere, principaeljick daer men justitie is doende, behoorden gestraft te werden;

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede dat de delinquent niets t' syner duffentie als syne dronckenschap heeft in te brengen, ende voorder op alles rypelijck gelet sijnde, daer in desen op te letten stont, den voornoemden Gerrit Jansz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, op het schip *Hollandia* gebracht, aldaer drie mael van de reede te vallen ende voorts in een enckelde linnen broeck met het natte gat voor de mast niet vijftich slagen geleerst te sullen werden.

In 't fort Jacatra, adi 15 December anno 1620.

Alsoo Jan van Hoorn, provoost op 't schip 't *Wapen van Amsterdam*, sich soo groffelijcken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy acht dagen

---

¹⁾ Bij de volgende sententiën, tot en met die van 29 Dec. 1620, zijn de onderteekenaars niet vermeld. Blijkbaar zijn zij onderteekend geweest als deze.

sonder consent hier aen lant gebleven is, hem tot droncken drincken begevende ende den dienst dien hy de Compagnie volgens het offitie van een provoost schuldich is versuynde, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die ter plaatse daer men justitie is doende, in 't minsten niet behooren geleden, maer tot correctie der delinquanten ende ander ten exemplpel op 't swaerste gestraft te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede dat ditto delinquent niet 't syner duffentie heeft in te brengen, ende voorder op alles gelet 't geen eenichsints ter materie soude hebben mogen moveren, den voornoemden Jan van Hoorn gecondemneert ende gesententieert hebben, con-/2.1/52 demneren ende sententieren hem mits desen, op 't schip 't *Wapen van Amsterdam* gebracht, aldaer drie mael van de ree te vallen, met het natte gat voor de mast gestelt, van 't gansch scheepsvoelk geelerst te sullen worden; voorders, dat de acht dagen, die hy hier sonder consent aen lant is geweest, op sijn reeckeninge gecort sullen werden.

Actum in 't fort Jacatra, adi 15 December anno 1620.

Alsoo Jan Jansz. van Hamburch, burger deser stede Jacatra, sich op den 10 deser soo grosselijck vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy droncken van 'tschip *Hollandia* met een vierroer 't welck hy aldaer gecoft hadde, seecker sergeant, genoemt Adriaen van Son, ontrent de Middelbrug ontmoetende, 't voorsz. vierroer op denselven geveld ende den draeck overgehaelt heeft, eysschende betalinge van ses realen van achten, die waer is, dat ditto Adriaen van Son hem delinquant schuldich is, over welcke betalinge ditto delinquant tegens den voorsz. sergeant soo langz soo meer woorden maekende, seggende dat ditto sergeant hem soude betalen ofte dat het er soude deurgaen, daerinne nochtans den voorsz. sergeant niet weygerich was, seggende dat hy sijn beurt mochte verwachten, daermede hy delinquant niet tevreden sijnde, seyde in effecte dat de duyvel hem in 'thart mochte varen soo hy er niet door en schoot indien ditto sergeant hem niet en betaelde, ende dat hy niet een voet vandaer soude setten voor aleerd dat hy hem betaelt hadde, 't welck Clement Wangiere van Losaen, sergeant, aencomende hoorde ende sach, niet anders denckende off het voorsz. roer waere geladen, gelijck oock den voorsz. sergeant Adriaen van Son niet anders en wisten, is ditto Clement toegetreden, heeft ditto roer gevat ende van ditto delinquant geeytscht, 't welck alsoo hy delinquant niet wilde overlangen, heeft ditto Clement sijn geweer genootsaeckt geweest te trekken ende met het plat hem delinquant een slach 3 ofte 4 op het lijff te geven, sulcx dat ditto Clement het roer pogende te crygen sijn degen ontvalLEN is. *B* t welck hy delinquant siende, heeft het

roer verlaten ende den degen opgevat, daermede hy apparentelijck ditto Clement te keer soude gegaen hebben, soo sulcx door Abraham Cornits, sergeant, die den delinquent voornoemt van achteren vattede, niet voorgecomen waere geweest, waernaer hy delinquant ten huyse van den bailliu beneffens de voorsz. sergeanten gecomen sijnde, scholde hy den sergeant van Son alsmede den sergeant Clement elck in 't bysonder voor schelmen, ende ditto Clement meer voor een hoerewaert ende onvroom man, treckende daerenboven op ditto Clement sijn mes ende dagende denselven uit om tegens hem te stoeten, 't welck ditto Clement, alsoo het sijn wacht was, excuseerde, 'twelck alles saecken sijnde van seer quader consequentie, smaeckende naer straetschendery ende openbaer gewelt, die oversulcx ter plaatse daer men justitie is doende in 't minsten niet behooren getollereert, maer tot correctie des delinquants ende ten exempl van andere met rigeur gestraft te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, alsmede dat de voornoemde delinquent niet als syne dronkenschap t' syner defentie heeft in te brengen, ende voorder op alles gelet daer in desen op te letten stont, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, den voornoemden Jan Jansz. van Hamburgh gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in de verbeurte van het voorsz. vierroer, mitsgaders in een amende van 10 realen van achten, t' appliceren een derde paert voor den advocaet-fiscael ende de reste tot bevoorreringe van de fortificatiën; voorder dat hy ten aenhooren van alle de werelt de injurieuze woorden als voorsz., ditto sergeanten Adriaen van Son alsmede Clement Wangiere naergegeven, sal herroepen, Godt, de justitie ende de geinjurieerde om vergiffenis bidden.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 15 December anno 1620.

Alsoo Barent Smith van Osenbruch, lantspassaet ende oppasser op de merckt, sich weynige dagen geleden soo groffelijcken vergrepen heeft, dat hy seeker dienaer van Bencon, opperste der Chinesen, vermits die in een boomtgen, staende op de passer, om eenige bloemen daer aff te haelen was geclommen, met een rottang soo geslagen heeft, dat hy 't selve toonende, scheene ofte 't met eenich scherp gedaen was, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die in 't minsten niet behooren getollereert, maer ter plaetsen daer men justitie is doende, gestraft te werden, andere ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, ende voorder op alles gelet 't geen eenichsints ter materie was dienende, den voorsz. Barent Smith

gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententieeren hem mits desen, in een amende van drie realen van achten, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael, ende de reste tot bevoorde ringe van de fortificatiën, ende daerenboven 2 realen van achten voor den voorsz. geslagen dienaer van Bencou.

Actum in 't fort Jacatra, adi 15 December anno 1620.

13. 1. 77 Alsoo Andries Wels van Hamburch, soldaet onder de compagnie van cappiteyn Jan Pae, sich vervoordert heeft seeckere stoffe, costende $6\frac{1}{2}$ realen van achten, die hem van een bootsgesel varende op een prauw behandight was om een cleet aff te maecken, alsoo hy delinquant van alsulcken ambacht is, aen een Chinees voor $3\frac{1}{2}$ realen van achten vercoft, ende 't gelt, benefens 3 realen van achten die den voorsz. bootsgesel hem voor maeckloon gegeven hadde, verdronken heeft, sulcx hy 2 nachten uit sijn garnisooen is geweest, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie die in geenderley manieren behooren gedissimuleert, maer op 't swaerste gestraft te worden andere ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegens den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael alsmede de mondelinge vrywillige bekentenis van den voornoemden delinquant, denselven gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, de voorsz. stoffe, alsmede de drie realen van achten tot maeckloon ontfangen, te vergoeden aen de gerechtede daertoe, ende voorder dat dertich slagen met colff van 't musquet op sijn billen sal ontfangen.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 15 December anno 1620.

Also Thymen Jacobsz. van Groeninghen, sergeant onder de compagnie van cappiteyn Jan Pae alhier, sich op den 30 November laestleden soo grofselijken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy seer overstallich dronken sijnde ten huyse van Willem Laurensz., herbergier binnen de stadt Jacatra wonende, gecomen is, alwaer Adriaen Willemesz. alias Seeman, botteliersmaet van dit fort, in geselschap van ditto Willem Laurensz., Willem Cornelisz., provoost, seecker timmerman genoemt Wouter ende eenige andere personen sittende drincken, ditto sergeant vragende wat volck dat daer was, daerop ditto Seeman die met sijn rugge naer de deur daer ditto sergeant in quam gekeert sat, seyde dat hy de man wel kende ende dat het Thymen de sergeant ware, op welcke ditto Thymen intredende vraechde wat ditto Seeman op Thymen te seggen hadde, daerop ditto Seeman replicerende, seyde: ghy sacramentschen swabberbaert, wilt ghy met ons drincken, soo comt ende sit by ons neder, over 't welcke ditto Thymen toornich ende

gram wordende sijn rottang gevadt ende met het eynd van dien ditto Seeman die een weynich omsach, in sijn rechter oogh met alsulcke force gestooten heeft, dat ditto Seeman daer aff van sich selven viel, van welcken rottingsteeck het cornea van des voornoemden Seemans rechter oochappel tot 2 verscheyde plaetsen gequetst is, sulcx daerdoor de cristalyne vochticheyt ontloopen ende ditto Seeman het gesichte van sijn rechteroogh t' enemael quijt is, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, als in desen blijckelijck, die ter plaatse daer men justitie is doende in 't minste niet behooren geleden maer op 't swaerste gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien ende voorder op alles gelet sijnde 't geen eenichsints ter materie soude hebben mogen moveren, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, nochtans doende recht, den voornoemden Thymen Jacobsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententierien hem mits desen, dat hy aen den voornoemden Adriaen Willemesz. datelijck sal betalen ende voldoen de somme van drie hondert carolus guldens gereeckent tot veertich grooten 't stuk, mitsgaders in 't meesterloon, ende voorders, soo den voornoemden Seeman door oorsaecke van den voorsz. rottingslagh sijn slincker oogh mede quame te verliesen, dat ditto Thymen Jacobsz. in sulcken gevalle ditto Adriaen Willemesz. alle sijn leven sal moeten onderhouden.

In 't fort Jaccatra, adi 22 December anno 1620.

Alsoo Reyer Saeckelsz. van Medenblick, met het schip de *Goede Fortuyn* voor bottelier in 't lant gecomen, tegenwoordich boomwachter deser stede Jacatra, op verlede Sondach 8 dagen des avonts tusschen 9 en de 10 ureu door dronckenschap sich [soo] verre vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy seecker swart genaemt Salvadoor de Fonseques (hem tot hulpe bygevoecht) ter oorsaecke hy delinquant seyt, deselve sonder sijn consent over de riviere gevaren was, met een rottang geslagen heeft; dat hy delinquant, ditto swart hem ontloopen sijnde, de vrouwe van deselue mede geslagen heeft; item dat hy Antonio Vaes, calfator, van gelijcken geslagen ende daerenboven ditto Antonio, hem delinquant willende houden, door worstelen de vinger van de slinckerhant in de mont gecregen ende 2 off 3 vingers alsoo gebeeten heeft, dat ditto Antonio apparentelijck wel langen tijt sijn werck ter dier oorsaecke mocht versuymen; dat hy delinquant daerenboven sijn houwerken uit sijn huys gehaelt heeft, met meeninge, soo hy delinquant selfs bekent heeft, om ditto Antonio Vaes daermede te keer te gaen, met welck houwertgen hy delinquant groot rumoer maeckende ende den sabandaer tegemoet comende,

heeft dieselbe om voorder moyten voor te comen hem delinquant 't voorsz. houwertgen ontnomen ende is hy delinquant in de corps de garde gebracht, alwaer dien ganschen nacht gehouden wiert; 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, noch in den persoon, noch tijt noch plaetse niet lydelijk, maer die ter plaetse daer men justitie is doende in 't minsten niet behooren geleden, maer tot correctie des delinquants ende exemplar van andere op 't swaerste gestraft te worden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, gesien de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder op alles gelet sijnde daer in desen eenichsints op te letten stont, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie nochtans doende recht, den voornoemden Reyer Sakelsz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een amende van thien realen van achten, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael ende de rest tot bevoorreringe van de fortificatien; voorders in 't meesterloon ende twee realen voor ditto Antonius' smerte; item in de voldoeninge van 't versuym dat ditto Antonio in sijn werken ter oorsaecke van de voorsz. beet soude mogen moeten doen, mitsgaders dat ingeval ditto Anthonio eenichsints aen sijn hant off vingeren wegen den voorsz. beet verminckt bleeff, sal hy delinquant sulcx ter discretie van den raet hiernaer gehouden wesen te vergoeden.

In 't fort Jacatra, adi 22 December anno 1620.

Alsoo Adam Pietersz. van Ditmars, borger, sich op den 13 deser buyten de poort by de Veltbrug door dronckenschap soo verre vergrepen heeft, dat hy seecker soldaet genaemt Bartelt Muller, die met sijn hoet een peert 't welck langs de wech liep weyden, in 't velt joech, aengeranst heeft ende gevraecht off ditto Bartelt op dat peert gereden hadde, daerop alsoo ditto Bartelt antwoorde jae, trock hy delinquant sijn houwer ende hieuw daermede sonder enige voorder woorden den voornoemden soldaet in sijn rechter arm, 'twelck sijnde saecken van seer quader consequentie, smaeckende naer straetschenderye ende openbaer gewelt, die in een wel gereguleerde plaetse niet behooren geleden maer tot correctie des delinquants ende ten exemplar van andere gestraft te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael ende voorder gelet op alles daer op te letten stont, den voornoemden Adam Pietersz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen in een amende van negen realen van 8^{en}, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael ende de rest tot bevoorreringe van de fortificatien

voorders in 't meesterloon ende drie realen van 8^{en} aan den soldaat voor sijn geleden smerte.

In 't fort Jacatra, adi 22 December anno 1620.

Alsoo Allert Jansz. van Marienhoeff, onderstierman op 't schip de *Goede Fortuyne*, sich op Sondachs morgens soo groffelijck vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat in plaatse hy met de boot van ditto schip, die geladen was, naer de eylanden behoorden te varen, hem in 't quartier vervoecht ende aldaer droncken gedroncken heeft, sulcx soo men niet hadde naer den boot laten sien, apparentelijck met dat hooch water niet uitgeraeckt soude hebben, sulcx men noch omme des voorsz. onderstiermans dronckenschap genoot-saeckt was den quartiermeester met de boot affte senden, 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, die in 't minste niet behooren getolle-reert maer op 't swaerste gestraft te worden andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, alsmede dat ditto delinquent niet als syne dronckenschap t'syner defentie heeft in te brengen, naer rype deliberatie op alles, den voornoemden Allert Jansz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een boete van ses realen van 8^{en}, t'appliceren een derde paert voor den advocaet-fiscael, ende de rest tot bevoorderinge van de fortificatiē.

In 't fort Jacatra, adi 22 December anno 1620.

Alsoo Heyndrick Claesz. van Arem in Vrieslant, quartiermeester op een tingan, sich op Vrydach 's nachts verleden door dronckenschap sooverre ver-grepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy niettegenstaende dien nacht met een tingan uyt soude vaeren om hout te haelen, sich soo droncken gedroncken heeft dat hy onnut ende onbequaem was om met de tingan in see te gaen, sulcx dat men iemant van de gasten de sorge moste bevelen, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, die in een wel gereguleerde plaatse niet behoorden geleden, maer gestraft te worden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, den delinquent voor-noemt gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sen-tentieren hem mits desen, aan de pael gestelt ende met vijftich slagen geleerst te sullen werden.

In 't fort Jacatra, adi 22 December anno 1620.

14 / 42 Alsoo Jan Harmansz. van Embden, bootsgesel van een tingan, in den ver-leden weeck bekent vercoft te hebben in 't quartier twee nieuwe hembden,

een paer schoenen ende een cleetgen, 't welck hem op sijn versoeck t' synen nootdrust ende cleedinge van de Compagnie verstrekt was, ende daerenboven 't gelt 't geen hy voor 't voorsz. goet gecregen hadde verdroncken heeft, 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, die in geenderley manieren behooren geconniveert maer op 't swaerste gestraft te werden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael ende dat ditto delinquent niet t' syner verschooninge heeft in te brengen, denselven gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententieeren hem mits desen, aen de pael met veertich slagen geleerst te sullen werden.

Aldus gesententieert in ons fort Jacatra, adi 22 December 1620.

Alsoo Diego de Molyna, Spangiaert, soldaet onder de compagnie van capiteyn Jan Pae, sich op den 21^{en} deser soo groffelijck verloopen ende te buyten gegaen heeft, dat hy in seecker dwersstraetgen ontrent de Middelbrug een Chinees genaemt Coete ontmoetende (dewelcke met Diego voorsz. eenich verschil hadde) deselve mede aengerant [heeft], ende naer met sijn hant denselven Chinees geslagen hadde, heeft die met een mes in sijn slinckerarm ontrent de schouder een wonde geinfligeert, 't welck alsoo saecken sijn van grooter moetwille, smaeckende naer schendinge van 's heeren straten ende oversulcx van seer quader consequentie, die ter plaatse daer men justitie is doende, in 't minste niet behooren geleden, maer op 't swaerste gestraft te worden, anderen ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, gesien de informatie tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorder op alles gelet sijnde daer in desen op te letten stont, den voornoemden Diego de Molina gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententierieren hem mits desen, driemaal gewipt te werden; voorder dat hy het meesterloon van de voorsz. wonde, alsmede 8 realen van achten, den voorsz. gequetsten Chinees soo voor sijn smerte als voor sijn versuym sal betaelen.

In 't fort Jaccatra, adi 26 December anno 1620.

Alsoo Abraham Cornelisz. van Vlissinge, meester smith binnen deser forte, sich soo groffelijken vergrepen ende te buyten gegaen heeft, te weten dat hy seecker werck, als 100 ysere grenrels ende 200 crammens om aan het stadthuys te gebruycken, twee van syne cnechts in de smitse werckende tot buytenwerck aenbesteet hebbende, daervooren ditto cnechts souden genieten thien realen van achten, in plaets van 't welcke den voornoemden meester smith, naer de helft van voorsz. yserwerck gedaen was, daervooren hy niet als

vijff realen behoorden te eysschen, van den oppercoopman van 't fort acht realen geleyscht heeft, welke realen alsoo ditto oppercoopman weygerich was te betalen sonder hy alvore daernaer vernomen soude hebben, is naderhant bevonden, volgens des voornoemden meester smits eygen bekentenis, dat 't geen hy meer als 't geen de cnechts toequam geleyscht hadde voor sijn moeyte ende arbeyt toegeleyt hadde, 't welck sijnde saecken van seer grooter ontrouwe ende quader consequentie, die in een wel geregeld pletse niet behooren geleden maer tot correctie des delinquants ende ten exemplē van andere op 't swaerste gestraft te werden.

Soo is 't dat de Gecommitteerde raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaet fiscael ende voorder op alles gelet dadt eenichsints ter materie soude mogen hebben moveren, den voornoemden Abraham Cornelisz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condeme necren ende sententieeren hem inits desen in een boete ende amende van een maent gagie, ende voorders dat hy van syne portie, als ter quader trouwen geleyscht, niet en sal genieten.

In 't fort Jaccatra, adi 26 December anno 1620.

Alsoo Henrick Jansz. van Schagen, schieman op 't schip *Amsterdam*, sich op den 21 deser soo groffelyck vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy op dato voorsz. met de boot van ditto schip aen lant sijnde gesonden van sijn schipper om een mers ende eenich yserwerck voor 't voorsz. schip te haelen ende hem van den oppercoopman van 't fort belast wiert eenige manden aen 't schip 't *Wapen van Amsterdam* te vaeren, waerin hy delinquent seer weygerich was, seggende hy kisten en casten uit het quartier moste gaen haelen ende daerover veel woorden maeckte, sulcx hem des anderen daechs wederom van den oppercoopman belast wiert in de boot manden te laeten doen, ende daermēde benefens een memorie die haestich diende aen de schepen bestelt te werden naer boort te vaeren, welck niettegenstaende hy delinquent ditto boot naer 't quartier soude hebben laten varen, alsmede naderhant aen d' oversyde van de riviere, om aldaer een mars in te nemen, soo 't selve van ditto oppercoopman verhindert waere geweest; waernaer hy delinquent de manden aen boort gebracht hebbende, met ditto boot, sonder aen sijn schip eens te varen, weder aen lant is gecomen, seggende dat gecomen was om de voorsz. mars ende yserwerck; sulcx ditto oppercoopman naer de boot gaende sien, bevonde dat deselve opwaerts in 't quartier gevaren was, daervan hy delinquent seyde dat niet wiste, 't welck alles sijnde saecken van seer quader consequentie, daerdoor des Compagnies wercken groot interest lyden, oversulcx in 't minste niet behooren geleden, maer ter pletse daer men justitie is doende op 't swaerste gestraft te werden, andere ten exemplē.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden, gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, den voornoemden Heynrick Jansz. gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in de verbeurte van een maent gagie.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 26 December anno 1620.

Alsoo voor de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael genochsaem ende ten vollen gebleecken is, hoe Dirck Gerritsz. Crul, schipper op 't *Wapen van Amsterdam*, sich op den 6^{en} September laestleden op de reede voor *Japara* misgaen heeft, mitsdien dat ditto Crul die in de boot van 't voorsz. schip was, met den commandeur Artus Gysels, die in de boot van 't schip *Amsterdam*, alsmede met Abraham Jansz. Dubois, schipper op 't schip *Walcheren*, die in de boot van 't selve schip was, naer sy uit ditto Dubois alsmede die in 't schuytgen van 't schip *Amsterdam* waeren, verstaen hadden hoe de boot van *Walcheren* van seeckere joncke affgeslagen was ende eenige gequetsten becomen hadden, met hun allen geresolveert ende malcanderen beloost hebben, de joncke, te weten daer de boot van 't schip *Walcheren* affgeslagen was, met alle de boots gelijckerhandt aen te tasten ende te aborderen, volgens welcke de voornoemde commandeur vooruit roeyde ende de joncqwe abordeerde, maer alsoo de twee andere boots, namentlijck die van 't *Wapen van Amsterdam* ende *Walcheren*, niet mede aenquamen volgens haer toesegginge ende belofte, wiert de couragie van de vyanden in de joncke sijnde, vermeerdert ende ter contrarie van d' onse vermindert, sulcx dat ditto boot van *Amsterdam* groot tegenstant gewaer wordende ende nu al in de 20 gequetste becomen hebbende, genootsaeckt is geweest te retireeren, welcke faute van schipper Crul in 't naerlaten van syne toegeseyde hulpe begaen, sijnde van seer quader consequentie, in een schipper ende ander officieren niet lydelijck, alsoo daerdoor onse natie groote schande wort toegeschreven ende onse vyanden door [der] onser fauten haer vromicheyt ende cloeckheyten vanteren, oversulcx op 't swaerste dienen gestraft te worden, andere ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael alsmede de frivole defentie van den voornoemden Dirck Gerritsz. Crul, item gelet op seeckere attestatie ten voordeel van den voornoemden schipper Crul van personen die mede in de boot van 't *Wapen van Amsterdam* sijn geweest genomen, waerop de personen de novo voor den voorsz. rade gehoort sijnde, bekenden oock datter geresolveert was ten tyde voorsz. dat de voornoemde drie boots de voorsz. joncke souden abborderen, maer namen haeren uitvlucht dat hetselfe naderhant ware verandert ende geresolveert dat yder der voorsz. boots, d' een naer d' ander, op ditto jonck een charge souden doen,

sulcx in geenderley manieren maer ter contrarie met de commandeur Artus Gysels, cappiteyn Jan Willemesz. Gomale, de schipper Abraham Dubois ende Jelis van Hattem wordt bewesen datter alleen geresolveert was, 't welck oock malcanderen beloost hadden, alsdat sy met gelijckerhant ditto joncke soude aborderen, ende voorder op alles gelet sijnde 't geen eenichsints ter materye soude hebben moveren, den voornoemden Dirck Gerritsz. Crul gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren hem mits desen, in een boete ende amende van drie maenden gagie, t' appliceren een derde paert voor den advocaat-fiscael, de reste tot bevoorreringe van de fortificatielen.

Aldus gesententieert in 't fort Jacatra, adi 29 December anno 1620.

Alsoo Jan de Brasser van Rotterdam ende Andries Gabrielsz. Schipper van Antwerpen, beyde vrye luyden onder de jurisdictie van Jaccatra sorte rende, alsmede Beincon, operste der Chinesen, voor desen verscheyde maelen soo uit den name van den heer Generael als uyt sijn E. selfs wel ernstelijck aengesprocken, vermaent ende gewaerschout waren de thienden aan den ontfanger te betaelen van de vruchten die sy genieten van seeckere tuack boomen haer te leen vergunt, welcke vruchten haer oock belast waeren gerechtelijck aan te geven, op pene soo ter contrarie deden, dat elck van sijn leen versteeken ende de voorsz. tuackboomen aan de meest biedende verpacht souden werden, des niettegenstaende de voornoemde personen niet alleen naerlatich sijn geweest de incomsten ende proffyten van haer leen gerechtelijck aan te geven, maer soo 't scheene den heere int minste niet te wil en wisten voor aleer door harder procedures daertoe gebracht werden, sulcx sy haer tegen den heer ten alderhochsten ondanckbaer hebben be toont, daerdoor sy naer recht ende redene van haer leen behoorden vervallen te wesen; derhalve soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, naer op de saecken rypelijck gelet hadden, om sonderlinge redenen haer daertoe move rende de voornoemde personen onder hun drien elck gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieeren elck van hun mits desen, in ses realen van 8^{en}, t' appliceren een derde paert voor den advocaat fiscael, ende de reste tot bevoorreringe van de fortificatielen; worden voordrs de voornoemde personen voor de laetste mael by desen wel expresselijck gewaerschout yder maent precijs den thienden van haer leen te betaelen, op peene van daervan vervallen te sullen wesen, ende dat de heer 't selve als on danckbaere weder aen hem sal.nemen.

In 't fort Jaccatra, adi 29 December anno 1620.

Gelet sijnde by de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, hoe Ewout van Dijck van Rotterdam, oppercoopman, voor desen gelegen hebben-de op de custe Cormandel op 't comptoir tot Massalipatan, sich op de herre-waerts reyse van de voorsz. custe met het schip *Enchuyzen* soo heeft verloopen, dat dickwylen is beschoncken geweest; item dat hy op seeckeren tijt den provoost van ditto schip in de galderye vastgehouden heeft, terwylen de schipper denselven sloech, alsmede dat hy van Dijck den voornoemden schipper hier ter rede voor sijn cop geslagen heeft, alsmede dat hy van Dijck des schippers ontochtich ende onbehoorlijck leven heeft verswegen ende niet aengegeven op[dat] daerin mochte voorsien worden, alles breeder blijckende by de informatien daervan genomen, alsmede by sijn eygen vrywillige bekennenisse, 't welck alles saeken sijnde van seer quader consequentie ende exemplpel als in desen gebleken is, oversulcx niet gedissimuleert maer op 't swaerste behoorden gestraft te worden, andere ten exemplpel.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden voorsz., gehoort hebbende den eysch van den advocaet-fiscael, naer rygelijck op de saecken gelet hadden, met approbatie van den E. heer Generael den voorsz. Ewout van Dijck gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententieeren hem mits desen, in een amende ende verbeurte van twee maenden gagie, t' appliceren een derde paert voor den advocaet-fiscael ende de reste tot bevoorde-ring van de fortificatiën.

Actum in 't fort Jacatra, adi 5 January anno 1621. Was onderteekent:
FREDRICK HOUTMAN, A. VAN UFFELE, THYMEN MICHELSZ., 't mercq gestelt
by cappiteyn JAN PAE, CORNELIS DE LANGE, JACOB COOPER, ABRAHAM
STRICKER.

Alsoo Jan Jansz. van Enckhuysen, schipper op het schip *Enchuyzen*, sich geduyrende de reyse van de custe van Ceylon herrewaerts met gestadich droncken drincken soo groffelijck vergrepen ende te buyten gegaen heeft, dat hy niet anders als een ergernisse ende quaet exemplpel binnen scheeps-boort is geweest, ende in geenderley manieren sijn offitie sulcx als een schipper betaemt heeft bevoordert ende waergenomen, alsoo door syne dronkenschap op 't stuwen van de packen in ditto schip op de custe Cormandel niet heeft gepast, nochte oock besorght dat het goet ende de packen onbeschadigd mochte overcomen, maer daerinne soo onachtsaem is geweest, dat veel verscheyde goederen bedurven sijn, daerdoor de Compagnie seer merckelijcke schade heeft geleden; oock dat hy daerenboven niet als alle twist ende oneenicheyt tegen syne scheepsofficieren door syne dronkenschap heeft aengerecht, alles breeder blijckende by de informatien daervan genomen, 't welck sijnde saecken van seer quader consequentie, daerdoor de Compagnie al te

grooten interest is lydende, oversulcx met rigeur behoorde gestraft te werden, andere ten exempl.

Soo is 't dat de Gecommitteerde Raden wegen den E. heer Generael, gehoort hebbende den eysch van den advocaat-fiscael, alsmede de informatien tot justificatie van dien overgeleyt, ende voorders op alles gelet daer in desen eenichsints op te letten stont, den voornoemden Jan Jansz. met approbacie van den E. heer Generael gecondemneert ende gesententieert hebben, condemneeren ende sententieeren hem mits desen, dat van sijn offitie voorsch. als 't selve onwaerdich ende daertoe onbequaem sal worden gedepoerteert ende alle syne gagien ende verdiende maentgelden sullen sijn geconfisqueert, tot reparatie voor sooveel die strecken kunnen van des voorsch. Compagnies schade, daerenboven dat voorsch. Jan Jansz. aen den advocaat-fiscael betaelen sal 10 realen van 8^{en}.

Actum in 't fort Jacatra, adi 5 January. Was onderteekent: FREDRICK HOUTMAN, A. VAN UFFELEN, THYΜEN MICHELSZ., 't mercq gestelt by capiteyn JAN PAE, CORNELIS DE LANGE, JACOB COOPER, ABRAHAM STRICKER.

Alsoo ¹⁾ de principalen ende overhooffden van 't groot eylant Banda, tegenwoordich gevangen, als namentlijck orangkay Jaram sabandar van Lonthor, Majassam alias Kalebacker, orangkay Dirck, Ayock paep van Denner, Codia Aly, Paty, Ciack sabandaer van Rassangijn, Soda, Paga, Maisiela-Lebamme de Wayer, Ratou de Nera, Codia Omnan, Astan, Lebe Bousam, Bay, Boniella, Temin, Lias, Saem Bairo, Assan, Iderien, Maiary, Maccatite, Malimdrory, Maiboura, Borbounien, Iman, Kakiae, Datou paep van Slamma, Kakiay, Lampa, Slam, Samman, Ralou, Quiack, Sanda, Ousin, Cousan, Malim, Abdaramman, Mairamman ende Assam, de heeren commissarisen, van den E. heer Gouverneur Generael ter tijt daertoe gecommitteert, bekent ende beleden hebben, ende den heer Generael mitsgaders de voorsch. commissarissen uyt deselve haere confessie genoechsaem is gebleken, dat niettegenstaende de E. heer Generael haer in genade aengenomen ende zy 't haere zijn E. voornoempt onderworpen hebben, met beloften dat haer als goede onderdanen van de Hooge Mogende Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden souden dragen, zy, gevangen, ter contrarie, ondertussen genaden verwierven, onder den anderen gecombineert ende geresolveert hebben op 't hoochste van 't geberchte haer opinieus tegen ons te verstercken ende haere principaelste wapenen achter de handt te houden, ja, hebben deselve weder tegen ons in de hant genomen, de gemaecte accorden verbroocken ende d' onse sonder eenige insinuatie vyantlijcken uyt haer voorsch. versterkinge aengetast; voorder hebben niet alleen haeren eet van getrouwicheyt ende ge-

¹⁾ V ongefolieerd.

hoorsaemheyt verbroocken, maer selffs den persoon van den E. heer Generael onderstaen te vermoorden ende 't leger dat van zijn E. op Slamma gehouden was, om den hals te brengen, waertoe alreede haer gantsche macht versamelt hadden, ende souden haer boos voornemen in 't werck hebben gestelt, indien die van Wayer haer vrouch genoch op Slamma begeven hadden; dat voorder soo trouloos gehandelt hebben dat sy, gevangenen, in 't schip den *Dragon* gescheept sijnde, andermael geresloveert hebben den E. heer Generael te vermoorden met een cris die eenen genaempt Tondoute verborgen hadde, om welcke moort te effectueren soo 't scheen elck grager dan den anderen is geweest; dat sy gevangenen mede voorgenomen hebben 't volck vaerende op 't schip den *Dragon*, als sy in zee souden sijn ende kans sagen om aen eenich lant te ontcomen, om den hals brengen ofte het in den brant te steken ende also met den anderen te sterven; dat sy gevangenen noch aen lant sijnde, in gemeene vergaderinge met den anderen geresloveert bebben de personen die van wegen den E. heer Generael op Wayer ende Ouwendanner resideerden, vermoorden, gelijck op den 25 April geschiet is, dat zy gevangenen met een schoon gelaet ende geveynsde woorden onderstaen hebben van d' heer Generael te verwerven onder onse forten alhier te mogen woonen, met voornemen ende resolutie dat haer een maent oft twee wel souden dragen, om ondertusschen credit te becomen ende haer slach waernemende, het volck, tot bewaringe van 't fort sijnde, te vermoorden ende 't fort in te houden; dat voorts uyt der voornoemde gevangenen doen ende handel niet anders bespeurt wort, als haer procedueren gestreckt te hebben volgens haer aengeboorne boosheyt tot bedroch, verraeft, moort ende wat meer tot menschelijcke beloosten ende menschen selven souden cunnen voordracht worden¹⁾), ende oversulcx in een plaatse, daer men justitie [is] doende, niet behooren geleden maer andren ten exemplar gestraft te worden; derhalven soo is 't dat d' E. heer Generael mitsgaders den breeden raet van de vloote, met rype deliberatie doorgesien ende overwogen hebben alles 't gene ter materie dienende is ende heeft moghen moveeren, doende recht, acht van de voornoemde gevangenen, als principale ende belhamers van de voorsz. boos-heden, gecondeinneert ende gesententieert hebben, condemneren ende sententieren haer mits desen, levendich gequartiert ende haer hoofden op staeken gestelt te worden; voorder dat de resterende sesendertich onthalst ende haer hoofden mede op staeken gestelt sullen worden.

Aldus gesententieert op 't schip *Nieuw Hollandia*, geancert leggende voor 't Casteel Nassouw op Nera in Banda, adi 8 Mayo 1621. Was onderteekent:
 JAN PIETERSZ. COEN² MARTINUS SONCK, JAN VAN GORCUM, ISBRANT COR³
 NELISZ., CORNELIS DE LANGE, VESTERMAN, BROER BACKER, JACOB COPER,

¹⁾ Aldus de (blijkbaar corrupte) tokst.

BANDA, 8 MEI 1621.

15.1.52

MARTEN JANSZ., JAN WILLEMSZ., ADRYAEN WILLEMSZ., MATTHIJS ALBERTSZ.,
JACOB JANSZ. MEYS, JOCHEN HENDRICKSZ. Sael, HENDRICK JACOBSZ., WY-
NANT BRANTS, CLAES COLFF, THIJS CORNELISZ. VLEYSHOUWER, secretarius.

Alsoo¹⁾ Willem Andriesz., schipper van 'tschip *Oudt Delff*, sich op sijn eygen auctoriteyt ende sonder weeten van den opperoopman ofte andre van den scheepsraet onderstaen heeft eenige van 'tscheepsvolck voor de mast te setten ende haer zeer jammerlijcken te laeten slaen, als genoechsaem gebleeken sy aen de twee quartiermeesters ende den cock, dewelcke hy tegen danck ende wil van de presente scheepsraet heeft doen voor de mast setten en slaen. Twelck niet alleen saeken sijn daerdeur den opperoopman ende d'andere mede scheepsraden in cleynachtinge onder haer volck gebracht werden, maer oock van zeer groote stouticheyt by hem in desen gepleecht, die ter plaatse, daermen recht ende justitie administreert, niet geleden, maer opdat sulcx niet meer en geschiede, anderen behoorde ten exemplar gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcksen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael, ende de confessie van den delinquent, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, denselue gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, in een amende van twee maenden gaige voor den heer, ende f30 voor den voornoemden¹⁾ advocaet fiscael.

Actum int fort Batavia, desen 11 Januaryo anno 1622. Was onderteekent:
WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGIEM, COR-
NELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, ABRAHAM STRIJCKER, W. J.
BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Jan Jansz. Hoochlandt, opperoopman, aen de schepen, jachten ende fregatten, dewelcke alhier haer nodige verversinge ende behoeften gehouden sijn te procureeren, hem vervordert heeft tot Palmban d'selve met alsulcke excessive ende groote oncosten te versien, dattet een groote somme van penningen comt te bedragen, sulcx dat oock de contante penningen, hem tot coopmanschap medegegeven, daardoor seer sijn verminderd tegen de rechte meeninge ende intentie van den heer Generael, die wel verstaet men eenige nodige oncosten den schepen sal verstrecken, als niet en excedeert boven ordinairis, als in desen sy gepleecht. Ende want hetselue saecken sijn, die niet geleden, maer opdat andren haer van sulcx te doen oock mogen wachten, behoorde ten exemplar gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort Batavia, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael,

---

¹⁾ Sententiën van 11 Jan.—19 Maart 1622; W 159.

ende de mondelinge verantwoordinge van den voorsz. Hoochlandt, d'selve ten oorsaecke hy soo hogen oncosten aan de schepen gedaen heeft, daerover gecondemneert hebben, als sy condemneren mits desen, in een amende van een maent gagie voorden heer, ende drie realen van 8^{en} in contant aan de voorsz. advocaat-fiscael te betaelen.

Actum int fort Batavia, desen 11^{en} Januario anno 1622. Was onderteekent:
WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, ABRAHAM STRIJCKER, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Jan Carstensz. van Obzeelin Sweeden, provoostvantschip *Groeningen*, niettegenstaende op 16 November lestleden over syne begane faulte by hem gegen de schipper Gerrit Douwensz. gepleecht, drymael van de groote ree [gevallen]ende met vijftich slagen gelaerst is geworden, hem echter nu onlancx geleden weer onderstaen heeft aen 't eylant Onrust mette botteliersmaet van denselven schepe aen lant eenich gevecht ende moetwille te bedryven, ende doordien hem delinquant daerover van sijn coopman belastwerde in de boeyen te gaen, heeft sulcx niet willen doen, maer sich daertegen onwillich ende weygerich gestelt, als seggende onder andere scheltwoorden tegen denselven, dat hy van hem niet gecommandeert wilde wesen, ende dat hy den bruy van hem hadde, oock noemende denselven een Gresicksen hont, schelm ende dieff, ende neffens noch groote lasteringe, die hy gegen den naeme Godts seer grouwelijck heeft gedaen. Ende want hetselfe niet alleene saeken sijn van groote stouticheyt, moetwille ende ongehoorsaemheyt gegen sijnnen voornoemden coopman (die hy hiermede seer lasterlijck heeft geinjurieert), ende gepleecht verachtinge van den name des Heren, maer oock van seer quader consequentien, die int minste niet geleden, maer opdat andren haer van sulcx te doen mogen wachten, opt alderswaerste behooren gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, ende gesien de geloofwaerdige getuygenisse hiervan beleyst, doende recht, meer genegen sijnde tot clementie ende genade als tot rigeur van justitie, denselven gecondemneert hebben als sy hem condemneren mits desen eerst de voorsz. calomniensse ende injurieuse woorden, by hem gesprocken, eerlijck te beeteren, mits met ongedeckten hooffde ende gebogen knyen eerst Godt, daernaer de Justitie ende den geinjurieerde om vergiffenis biddende ende seggende sulcx qualijck ende t' onrecht by hem gesprocken te sijn, dattet hem van herten leet sy; ende dat hy voorts voor syne begane misdaet aen een van de schepen gebracht, aldaer driemaal onder de kiel doorgehaelt ende met vijftich slagen op een linne broeckgen aen hebende gelaerst sal werden.

Actum int fort Batavia, den 17 Januario anno 1622. Was onderteeckent:
 WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, ABRAHAM STRIJCKER, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Olivier de Chanpagne, barbier op 't schip *Zierickzee*, sich niet ont-sien heeft uitte barbierskiste van 't voornoemde schip, in plaets van een weynich tot verbintenis van een dach voor 't volck te halen gelast was, hem daerenboven sijn selven met diverse medicamenten geforneert, die hy sonder imants kennisse in sijn broeck haddde verborgen. Item omdat hy delinquent met sijn vertreck uit Banda hem met costelijcke olyen ende andre medicinale wateren, de kist aldaer, sonder kennisse van den heer Gouverneur, heeft ontbloot, die nochtans aldaer te blyven seer hoochnoodich van doen waren. Ende alsoo dit saecken sijn van seer quader consequentien, die ter plaatse daermen justitie administreert niet behoorde geleden, maer andren ten exempl, opt hoochste dient gestraft, soo ist, dat den dagelijcxsen raet, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de mondelinge verantwoordinge van den delinquent, denselven voor syne misgane delict gecondemneert ende gesententieert hebben, gelijck sy hem condemneren ende sententieren mits desen, in een amende van dry maenden gagie, ende vier realen voor den voorsz. advocaet-fiscael.

Actum int fort Batavia, desen 18^{en} Januario anno 1622. Was onderteykent:
 WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, ABRAHAM STRIJCKER, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Andries Aetensz. van Sneeck, bosschieter vantschip *Delff*, ende Jan Martensz. van Delff, bosschieter van 'tschip de *Swaen*, hun verstout hebben, te weten: Andries Aetensz. ses weecken, ende d'voorsz. Jan Martensz. twee maenden geduyrlijck van hun schepen, daerop bescheyden waren, alhier aen lant te blyven, ende sich met dronken drincken te verloopen, dat daerdoor hun schepen haer ontvaren sijn. Ende alsoo 't selve niet alleene sijn saecken van seer groote moetwille ende ongehoorsaemheyt, daerdoor de Compagnie groote ondienst geschiet, maer oock van zeer quader consequentien, die ter plaatse daer men recht ende justitie administreert int minste niet geleden, maer andere tot een exempl behoorde gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de mondelinge [ver]antwoordinge der voorsz. delinquanten, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, deselve gecondemneert hebben, als zy hun condemneren mits desen, elck drie mael van de groote ree te

loopen ende voor de mast met tachtich slagen gelaerst te werden, verbeurrende niettemin voor de voorsz. hare versuymden tijt, te weten: d' voorsz. Andries Aetensz. drie maenden, ende d' voorsz. Jan Martensz. vier maenden gagie, t' aplicerent de twee derde parten voor den heer, ende 't resterende derde part voor den fiscaal.

Actum int fort Batavia, desen 4^{en} February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS
VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, ABRAHAM STRIJCKER, W. J. BRASE-
MAN, secretaris.

Alsoo Hendrick Jansz. van Weesip, metselaer, ende Egbert Sybrantsz. van Haerlem, bootgesel, hun onlancx geleden soo verre verloopen ende te buyten gegaen hebben met dronckenschap, dat d'voornoemde Hendrick Jansz. van den voorsz. Egbert Sybrantsz. eyschende een quaertgen, daermede in een Chinees huys binnen der stede Batavia gaende sich veynsende een rol satijn te coopen, dewelcke in handen gecregen hebbende dito Egbert Sybrantsz. toege langht heeft, die daermede dadelijck wechgegaen is, en alsoo den Chinees waervan d'selve soude coopen dien vermist, heeft hy, Hendrick Jansz., hem nyet geschaempt tegen den voornoemden Chinees te seggen van nyet te weeten waer d' voorsz. rol satijn, by hem alsvooren aende voorsz. sijnen complice overgegeven, en was. Daer nochtans opt hart aenhouden van den voorsz. Chinees alhier doort nader ondersoeck van den gerechte de voorsz. rol satijn niettegenstaende het hert ontkennen van den voornoemden Hendrick Jansz. onder desselfs beddeckleit gevonden ende aende voorsz. Chinees gelevert is, hebbende d' voorsz. Egbert Sybrantsz. wel geweten den voornoemden Hendrick Jansz. niet meer gelt hadt alst quartgen by hem geleent, daervoor hy wel wist geen rol satijn conde coopen, vermits twelck soowel aende dieverye als d' voorsz. Hendrick Jansz. schuldich bevonden wort. Ende want 't selve saecken sijn van notoire dieverye, by hun beyde gepleecht, die een ander tot een exempl behoorde gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet van 't fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de confessie van de delinquenten, doende recht, prefere rende gratie voor rigeur van justitie, d' selve gecondemneert hebben, als sy hun condemneren mits desen, beyde wel strengelijck gegeselt te worden.

Actum int fort Batavia, desen 4^{en} February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS
VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, ABRAHAM STRIJCKER, W. J. BRASE-
MAN, secretaris.

101.43 Alsoo Dirck Joosten 't Hooft, geboortig van der Gouwe, out 28 jaren, uytgevaren met het schip *Orangien* voor jongen onder de vlagge van den

Generael Pieter de Both, ende nu burger deser stede Batavia, gewesene capiteyn op een tingangh, gegenwoordich gevangene, aende achtbare heeren gecommitteerde van den dagelijcxsen raeden deses forts Batavia, by den E. heere Jan Pietersz. Coen, Gouverneur Generael wegen den Staet der Vereenichde Nederlanden in Indien, tot examinatie van sijnnen persoon, voordere kennisse ende judicature van sijnne saecken gecommitteert, buyten pyne ende bande van ysere bekent heeft ende deselve heeren volcomentlijck by sufficante attestatien, ten dien eynde genoomen, gebleecken is, dat hy gevangene sich niets ontsiendoe, onderstaen heeft een seker vaartuych (balou geheeten), comende van Palimbam, alwaer die t'huys hoorde, ende willende naer Jamby, wesende beyde de voornoemde vrye plaetsen, onse speciale vrienden toebehoorende, vyandelijck aen te tasten, 't volck van deselve, naer die handen ende voeten gebonden te hebben, overboort te werpen, sonder dat hem, 't Hooft, van sulcx te doen hebbe connen weerhouden de paspoorten welcke die van de balouvoornoemt van Sr Hoochlandt (te dier tijt noch coopman in Palimban) t'haerder bevrydinge ende versekerteyt waeren medebregende ende hem verthoonende, welcke hy om sijn hooft swayende sijn volck (na die benefens de gevangene op verscheyden vaertuygen verdeelt te hebben) toegeroopen heeft te sijn onvrye en Portugeesche brieven, om alsoo door sulcke ende diergelijcke onwaerachtige ende sinistre practijcquen de goede te abuseren, ende sijn voorgenomen quaet desseyn te bevorderen, waerop het overboortwerpen der gevangenen vooren aen gemelt (die dertien in getale waren) gevolcht, ende t'sijnnen begeerte geffectueert is, sonder dat yemandt, oock selfs sijnnen luytenant (op wiens naern de commissie by den heere Generael hun vergunt niet anders als op den sijnnen was luydende), na den voornoemden brieff hem gevangen vraegende, dien oyt heeft mogen comen te sien, vermits hy in de riviere van Palimban met sijn tingangh ende ander vaertuych leggende, aldaer by sich selfs besloten hadde, alles wat hem bij noorden Jamby soude comen te ontmoeten aen te tasten, alsoo sich beclaechde in langen tijt geen prijs becomen te hebben, ende dat sonder aensien van vriendt ofste vyant, 't ware oock deselve pas hadde ofste geen, ja, dat meer is, dat hy alle degeene, die eenige vrypassen souden te voorschijn brengen, alle overboort soude smyten, om nyet ontdeckt te worden, ende alsoo den buyt goet te maecken. Dat hy gevangene oock noch daerna tot meerder versekerteyt van sijn boos voornemen (waeruyt sijnne ontrouwe handelinge te bespeuren is) sijn bysitus Macar, weduwe van Nachoda Santry, schipper van de balou, onderrecht heeft ende bewilicht dat sy alhier tot Batavia voor den E. heer Generael verschynende, en gevraecht sijnde, waer na toe sy met hun balou hadden gewilt, seggen moste, byaldien sy haer leven begeerde te salveren, de balou na Mallacca gedestineert was,

want soo sy anders verclaerde ende dat na Jamby haer reyse tendeerde, soude haer den capiteyn Moor (meynende d'E. heer Generael) doen dooden, twelck hy gevangene bekende, insgelijcx door syne medegesellen aan de andere vrouwen bevolen te sijn, om alsoo door dese en diergelijcke middelen hare saecken alhier schoon te maecken, belydende daerenboven dit alles qualijcken tegen den expressen wil ende meninge van den E. heer Generael ende sijnne medegegeven commissie gedaen te hebben, 't welck soo hy seyde, hem van herten leet was.

Alle welcke proceduren daertoe gestreckt hebben om sich, soowel door ongeoorlooffde als geoorlooffde middelen te verrijcken, 't ware dan hoe hy deselffde soude hebben connen becomen, sonder eenich onderscheyt van vrient ofte vyandt, met moorden, roven, pyraetschappen te dryven als andersins, gelijck hy in vrienden, personen en goederen alreede gedaen heeft, waeruyt te verwachten staet (ten ware daerinne opt spoedichste voorsien werde) een uutterste gevaer van de Compagnie's rjcke middelen ende haerder dienaren, een affkeer ende generale diffidentie van alle omleggende pricen, bontgenooten ende andere natien t' onswaerts, en dienvolgende genoechsaem een totale ende deplorable ruynien in onsen staet, die daeromme in een welgestelde regeringe niet en behooren sal geleden, maer andre ten exempl, gestraft te werden, soo ist, dat den E. heer Generael en raden van Indien, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de confessie van den delinquant, mitsgaders de gelooffwaerdige getuygenissen hun in desen gebleecken, met rype deliberatie van rade doorgesien ende overwogen hebbende alle 't gene ter materie dienende is en heeft mogen moveren, naer daerop gehoort te hebben de advysen van den dagelijcxen en breden rade, doende recht, denselvigen gevangen gecondemneert hebben, gelijck sy hem condemneren mits desen, gebracht te werden daer men de justicie gewoon is te doen ende aldaer geexecuteert te werden metten swaerde, datter de doot na volcht, ende verclaren alle sijnne goederen geconfisqueert, ende alle de navolgende personen, naumentlijck : Jan Jansz. van Leyden, luytenant, Foppe Foppesz., constapel, Jan Jansz. van Middelburch, hoochbootzman, Jan Speck, Jacob de Cuyper, Hans Puylooch, Pieter van de Velde, Francoys Tournoy, Jan Goridet, bygevoechde capiteyn, Franciske de Menes, Anthony Sousa, Anthony Mogen, Anthony Gonsalves, Abraham, Chinees, Jan, Japon, ende Sinsilo, Japon, sijn om seeckere reedenen, alsoo het delict genoechsaem sonder hare kennis begaan is, ende van hunnen capiteyn sijn geabuseert geweest, daeromme van den E. heer Generael ende raden van Indien van 't geene sy soude mogen hebben gedelinqueert begrasit ende geabsolveert. Ende is mede by haer E. verstaen dat men alle de genomene goederen ende vrouwspersoonen by voorsz. Hooft op onse vrienden in voorsz.

BATAVIA, 5 FEBR. 1622.

balou gerooft ende in esse wesende, aen de geintresserde vergoeden ende restitueeren sal.

Aldus gedaen int fort Batavia, den 5^{en} February anno 1622. Was onderteykent: JAN PIETERSZ. COEN, PIETER CARPENTIER, WILLEM VAN ANTZEN, CORNELIS REYERSZ., JAECQUES SPECX, GERRIT FREDERICKSZ. DRUYFF, PIETER BOSSCHAERT, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEM, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, THYMEN MICHELSZ., HANS RUFFIJN, ABRAHAM STRIJCKER, BALTHASAR VAN EVNDHOVEN, CORNELIS VAN MASEYCK, PIETER CORNELISZ., ISAACK VAN DEN WERCKE, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Cornelis Cornelisz. van Leyden, ende Hendrick Thomasz. van Alcmaer, beyde bootsgesellen, varende mette prauwen, sich onlancx geleden metten andren vervordert hebben te vechten ende met bloote messen hantgemeen te sijn, dat, ten ware sy daerover niet waren gescheyden geweest, den andren apparentelijck swaerlijck souden geuest hebben, alles [sijnde saecken] van seer groote moetwille, stouticheyt ende quader consequentien, die ter plaetse, daermen recht ende justitie administreert, niet geleden, maer andren ten exempl, gestraft behooren te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de confessie van de delinquenten, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, deselve gecondemneert hebben, als sy hen condemneren mits desen, elck met vijftich slagen aen de pael gelaerst te werden, ende daerenboven veertien dagen aen een kettingh voor de prins te arbeyden.

Actum int fort Batavia, desen 10^{en} February anno 1622. Was onderteykent: WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGHEM, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, ABRAHAM STRIJCKER, W. J. BRASEMAN, secretaris.

23. 1. 172 Alsoo Jan Willemesz. van Amstelredam, alias Speck, timmerman, hem in plaets van sich opt *Wapen van Enckhuysen* (waerop hy vermits sijn vermincktheyt van scheursel, 't welck alhier hadt becomen) te begeven, omme daermede na 't vaderlandt te keren, hem onderstaen heeft alhier aen lant te vervoege, ende soo lange t' onthouden, dat eyndelijck 't voorsz. schip hem ontvaren sijnde, en hy met sijn stout voornemen voortvarende oock nyet geschaempt heeft te begeven in compagnie van den capiteyn Dirck Joosten 't Hooft, daermede hy als een vryman, daer nochtans in des Compagnies dienst noch is, mede ter zee op avantagie is gevaren geweest, ende hier wedergekeert sijnde, soo lange noch buyten den dienst, daerinne noch sy verplicht, te houden, dat nu alreede sedert het voorsz. vertreck van 't schip 't *Wapen van Enckhuysen*

over de seven maenden geleden is hy hem uyt des Compagnie's dienst onder 't voorsz. prettecxt heeft onthouden. Alle 't welcke saecken sijn van groote moetwille, stouticheyt ende quaden gevolge, daerdoor de Compagnie grooten ondienst geschiet, die int minste niet geleden, maer een ander ten exempl behoorde gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de confessie van den delinquent, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, onder een van de schepen driemaal gekielhaelt te worden, ende ordonneren hem voorts om [in] zijn voorsz. ampt, oft daertoe hy sal mogen bequaem geacht worden, op een van de schepen te arbeyden, sonder eenige gagie te winnen, den tijt van veertien maenden.

Actum int fort Batavia, den 10^{en} February anno 1622. Was onderteyckent:
 WILLEM VAN ANTZEN, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS
 VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, ABRAHAM STRIJCKER,
 W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Hendrick Jansz. van Flensburch, bootsgesel, sich onderstaen heeft, twee dagen ende twee nachten int quartier te onthouden ende hem alsoo van 't werck te absenteren, tot groote ondienst van de Compagnie. Ende, want 't selve saecken sijn van seer groote stouticheyt, die [men] ter plaatse daermen recht ende justitie administreert niet behoort te gedogen, maer andren ten exempl te straffen, soo ist, dat den dagelijcxen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de confessie van den delinquent, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, denselve gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, met sessich slagen gelaerst te werden.

Actum int fort Batavia, den 10^{en} February anno 1622. Was onderteeckent:
 WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELEY, WILLEM
 CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEVN, LAMBERT VERMEER, HANS RUF-
 FIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Ebrahim van Lontor, Dupaman van Selamme, Mustoffa van Lontor, Mamor van Nera, Lebe Mahoe van Selamme, Lebe van Nera, Boysala van Lacy, Baty Malay van Selamme, Phoenike van Miniangi, Lebe van Orientate, alle orangkays, Tinger Massan van Selamme ende Mayboutil van Nera, beyde orangbayckx, gesamentlijck Bandenesen, ende gegenwoordige gevangenen, aende achtbare gecommitteerde van den dagelijcxsen raede deses forts Batavia, by den E. heer Jan Pietersz. Coen, Gouverneur-Generael wegen den Staet der Veréenichde Nederlanden in Indien, tot examinatie vande voorsz. personen,

vordere kennisse ende judicature van heure enorme ende verradelijcke saecken gecommitteert, buyten pyne ende banden van yser bekent hebben, enige van die vrywillich, sommige door torture van water, coorde ende vier, ende alle gesamentlijck, door overtuiginge van d' een aan d'ander gedaen, openbaerlijck in den gerechten bekent hebben, daarby sy oock persisteren, dat sy gevangenen, hun niets ontsiendoen, sooverre door hunne geimmodereerde passien hebben laeten vervoeren, dat se tersyde stellende alle eere ende eedt den E. heer Generael solemnelijck geswooren, van hun als getrouwe onderdanen van onsen Staet t' syne E. waerts voortaan te dragen, seditieuse t' samenrottingen hebben aengegaen, strekende, soo sy meenden, tot een totale ruyne, ofte tenminsten tot een aldergrootste afbreucke van den welstant onser saecken alhier int Coninckrijcke van Jaccattra ende d'eylanden van Banda, om welcke te effectueeren sy aen verscheyden princen als aen den Mataran, Pangaran van Bantam, Coninck van Cherabon, ende den Panabaham van Giry, representerende 't hoofd der geestelijckheydt in dese quartieren, diversche brieven hebben affgevaerdicht, om tot hun boos ende pernicieus voornemen van deselvige assistentie van volck, wapenen, ende vivres, zoo te lande als te water, te becomen, aendienende den voornoemden onse nabuyrige princen, alle andere middelen, waermede sy verstanden, dat men onsen staet in dese contreyen, ten alderhoochste soude connen verswacken ofte wel geheelijck onderdrucken, daersy, Bandenesen, goeden moet toe hadden ende hun als beleyders totte verrichtinge van dien presenteeren, dat sy, gesamentlijck met die van Cherabon, de stadt souden in den brant gesteeken hebben, terwyle de Javanen besich souden geweest hebben om die van de lantsyde te vermeesteren, op welcken brant de Bantamsche prauwen uyt ter zee mede aengecomen souden hebben, om die alsoo door moort ende brant t' eenemael te vernielen; dat sy mede, alsoo den heer Generael hun dagelijckx sonder loon dede arbeyden, Sijnne Edelheyt derhalven souden aenspreecken ende by weygeringe van dien, Sijnne gemelte Edelheyt souden doorsteecken, tot welcke schelmstuck Ebrahim voornoemt sich als executeur was voorstellende, hetwelcke van alle de andere orangkays aengenomen wert, dat sy den heer Generael, om na Banda te mogen vertrecken, souden aenspreecken, om aldacr, naer goet comportement, in credit gecomen te sijn, het casteel te vermeesteren, ofte by faulte van dien hun by de gevluchte Bandenesen op Ceram te vervoegen, ende hun soo geheelijck van ons jock te ontslaen, alles breder blijckende by hunne gevangeneygen bekertenissen daervan synde. Alle welcke procedures daertoe getendeert hebben, om het Coninckrijcke van Jaccatra, ende de stadt en 't fort Batavia grondich te bederven, ende onsen Staet door geheel Indien te verswacken, der Compagnie seer rijcke middelen in een uiterste gevaer te brengen, generale perturbation te verwecken, de landen tot haere

eygenen defentie onbequaem te maecken ende in perijckel te brengen van ganschelijck te moeten vervallen ende ondergaen, ten ware daer opt spoedichste inne versien werde, welcke saecken daeromme in een welgestelde regeringe niet behooren geleden, maer een ander ten exemplē gestraft te werden; soo ist, dat den E. heer Generael ende raden van Indien, gehoort hebbende den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de confessien van de delinquanten, met rype deliberatie van rade doorgesien ende overwogen hebbende alle 't gene ter materie dienende is ende heeft mogen moveren, naer daerop gehoort te hebben de advysen van den dagelijcxsen ende breden rade, int bywesen vande gecommitteerde van de E. Eerwaerdige Engelse Compagnie, de heeren Richert Furslant ende Thomas Brockedon, doende recht, deselvige gevangenen gecondemneert hebben, gelijck sy die condemneren mits desen, gebracht te werden ter plaatse daer men de justitie gewoon is te doen, ende aldaer de principaelen te weten: Ibrahim, Mostaffa, Phoenike ende Mayboty, levendich gequartiert ende hare hooffden op staeken gestelt te werden, ende de resterende orangkays naer onthalst te sijn insgelijcx gequartiert ende hare hooffden mede op staecken gestelt te worden, en de vierendelen van hun allen rontom de stadt gehangen, confisquerende alle hunne tytelijcke besit, t' appliceren na behooren; mitsgaders dat alle d'andere Bandenesen, mede gevangenen, aan kettingen gesloten ende als slaven ten dienste van de Compagnie haer leven geduyrende gebruyc kt sullen worden, ende Lebe van Orentate benefens Robo Marini, [twee] der voorsz. Bandenesen, werden om seeckere redenen, Sijn E. daertoe bewegende, van den E. heer Generael ende raden van Indien van 't gene sy in desen souden mogen hebben gedelinqueert, begrasit ende geabsolveert.

Aldus gedaen int fort Batavia den 11^{en} February anno 1622. Was onder teyckent: JAN PIETERSZ. COEN, PIETER DE CARPENTIER, WILLEM VAN ANTZEN, CORNELIS REYERSZ., JAECQUES SPECX, GERRIT FREDERICKSZ. DRUYFF, ARNOUT CROOCK, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SUYLSTEVN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, PIETER BOSSCHAERT, THYMEN MICHELSZ., BALTHASAR VAN EYNDHOVEN, CORNELIS VAN MASEYCK. Volgen schepenen der stede Batavia: DIRCK JEMMINGII, JAN DEBRASSER, ELYE RIPON, FREDERICK CHRISTIAENSZ., PIETER CORNELISZ., ISACK VAN DEN WERCKE, W. JANSZ. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Laurens Helt, ondercoopman, onlancx geleden soo des savonts aen tassel sat, vergrampet sijnde op den taffeldienraer, naer eenige kijffachtige ende luytrustige woorden metten andren gehat hebbende, hem nyet ontsien heeft ditto taffeldienraer tot tweemaal aen 't hoofd te slaen, ende vermits 't selve niet alleen streckt tot groote ergernisse van andren, mede aen d'voorsz. tassel

bescheyden sijnde, maer oock int gebiet van Sr Raeff (dewelcke alleen toestaet aldaer te verbieden en d'ongeohoorsamen te straffen) getreden is, dat int minste niet geleden behoort te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort Batavia, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael, ende de gelooffwaerdige getuygenisse ten desen fyne beleyt, doende recht, prefererende gratie in plaets van rigeur van justicie, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, in een amende van ses realen van achten, t'appliceren een derde part voor den fiscael, ende de twee resterende derde parten voor den heer.

Actum int fort Batavia den 19 February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Mathijs Willemesz. uytten Haech, hoochbootsman binnen 't fort Batavia onlanCx geleden comende inde bottelerye alhier om een kaers te haelen, die hem de jongen, vermits den bottelier uyt was, weygerde te geven, sich alsdoen verstout heeft, jegen danck van die, een kaers uytte ton te nemen, ende alsoo dito jongen daerover eenige woorden maeckte, heeft hem alsdoen voort veroordert d'selve te slaen. Ende want hetselfe saecken sijn van groote stouticheyt ende quader consequentie, die nyet geleden, maer andren ten exempl gestraft behooren te worden, soo ist, dat den dagelijcxen raet, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de mondelinge verantwoordinge van den delinquant, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, in een amende van een halve maent gagie.

Actum int fort Batavia, desen 19 February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Willem Laurensz., burger der stede Batavia, hem niet ontsien heeft tot groote verachtinge ende nadeel van den capiteyn Strijcker denselven na te geven dat den Fransman Pieter L'Echine hem capiteyn uytte coy van Intche Paniangh, huysvrouw van Borselo, met een rottangh gejaecht hadde, alsmede metten voornoemden Fransman hantsgemeen waer geweest, sulcx hy geuest wordende voor dito Fransman hadt moeten lopen, dat nochtans alles by d'voornoemden Fransman ter contrarie ende met andre intentie geseyt sijnde, in desselffs delinquants presentie alhier voor rechte werde wederleyt. Ende doordien hy, Willem Laurensz., als sulcx qualijck verstaen hebende, 't selve lichtvaerdelyck tot nadeel van den voornoemden capiteyn uyt-

gesproocken ende onder den volcke verbreyt heeft, soo ist, dat daeromme den dagelijcxsen raet vant fort, na gehoort hadden den eysch van den advocaat-fiscael, denselve gecondemneert hebben, d' voorsz. verachtelijke woorden tot nadeel des voorsz. capiteyn Strijcker gesprocken te wederroepen ende in presentie van den geinyurieerde verclaren, sulcx qualijck ende t'onrechten gesproocken te hebben, dat hem van harten leet sy; welcke wederroepinghe oock op huyden alhier in den raet heeft gedaen, verbeurende niettemin voor d'voorsz. begane faulte een amende van zes realen van achten, t'apliceren 4 voor de arme gemeente der stede Batavia, ende 2 voor den voorsz. advocaat-fiscael.

Actum int fort Batavia, desen 19 February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUF-FIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Cornelis Willemesz. van der Gouw, metselaer, hem nyet alleen weygerich heeft gestelt van te doen, tgunt hem van Mr Arent belast werde, maer oock verstout, denselve met een trouweel achter in des voorsz. Mr Arents rugh te goyen, dat die daerover een groot gat in sijn wambeys heeft becomen, alsmede seer moetwillichelyck den oven, die by een van de gasten werde gemaeckt, daertegen hy veel onnutte ende twistachtige woorden hadt, ontstucken te stoeten. Alle 't welcke saecken sijn van seer groote ongehoorsaemheyt, moetwille ende quader consequentien, die ter plaatse daer men recht doet, niet geleden, maer andren ten exemplar behoorde gestraft te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort Batavia, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de confessie van den voornoemden delinquant, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, deselve gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, twee maenden sonder eenige gaige te arbeyden, ende daerenboven met tachtich slagen voor de pael gelaerst te werden.

Actum int fort Batavia, den 26 February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELEY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUF-FIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Jan ten Bergh van Amersfoort, assistent, niettegenstaende op den 23^{en} November lestleden over des snachts uyttet fort gebleven te hebben, alsmede ter saecke den oppercoopman Willem Conningen qualijck bejegent hadde, gecondemneert is geweest in een amende van een halve maent gaige, hem, in plaatse van daermede voor gewaerschouwt te houden, tot cleynachtinge van de justitie weder opnieuws niet ontsien heeft andermael des nachts

uyttet fort te blyven. Ende doordien 't selve saecken sijn van seer groote ongehoorsaemheyt ende quaden gevolge van andren, die ter plaetse daermen justitie administreert niet geleden, maer andren tot een exemplē behoorde gestraft te werden, soo is 't, dat den dagelijcxsen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de confessie van den voorsz. delinquant, denselven gecondemneert hebben in een amende van een halve maent gagie.

Actum int fort Batavia, desen 26 February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Gerrit Pouwelsz. van Alcmaer, bosschieter van de prijs van *St. Laurens*, hem niet alleen verstout heeft negen weecken alhier aan lant ledich buyten des Compagnie's dienst te begeven, maer daerenboven uyt seecker Javaense prauw te stelen een kris ende d' selve aan d' Chinesen te vercoopen, daer dito cris noch achterhaelt ende aan den eygenaer derselver gerestitueert werde.

Ende want 't selve niet alleen saecken sijn van openbare dieverye ende gepleechde moetwille en stouticheyt, daerby de Compagnie seer grooten interest is lydende, die niet geleden, maer andren ten exemplē gestraft behooren te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaet-fiscael ende de confessie van den delinquant, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, achttien weecken sonder gaige te dienen, ende voor dat den voornoemden cris gestolen heeft gehadt driemaal van de groote ree te loopen ende met tachtich slagen gelaerst te werden.

Actum int fort Batavia, desen 26 February anno 1622. Was onderteyckent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Jan Aerentsz. van Delmerhorst, soldaat onder de compagnie van capiteyn Strijcker, op den achsten deser, des snachts tusschen thien ende elff uyren, soo hy de schiltwacht hadde in de punt by de poort van de stadt Batavia, sich verstout heeft op sijnen schiltwacht sulcx te slapen, dat hem van degeene dewelcke de ronde quamen doen, sijn geweer affhandich gemaect ende een ander in desselffs plaetse gestelt werde, alles blijkende by de geloofwaerdige getuygenisse daervan sijnde.

Ende want [']t selve saecken sijn, die insonderheyt hier niet geleden, maer andren ten exemplē, na des crijchs discipline metter doot bchoorde gestraft

te werden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet, met approbatie van den E. heer Generael ende raden van Indien, na gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de mondelinge confessie der voorsz. delinquent, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, om redenen, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneeren mits desen, driemaal gestroplacoort te wesen.

Actum int fort Batavia, desen 5 Marty anno 1622. Was onderteyckent:
 WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAEQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUF-FIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Anthony Theunisz. van Hamburgh, soldaet onder de compagnie van capiteyn Strijcker, jehenwoordich gevangene, onlangs geleden beschoncken sijnde, soo hem van den corporael Martijn Putger derhalven belast werde (om alle vordere moeyten, die hy delinquent mits zijn dronckenschap moeरerde, voor te comen) dat hy zoude zijn rust houden ende gaen slaepen, sich nyet alleen ontsien heeft sulcx te weygeren, ende hem daerjegen op te stellen, ja, soo seer, dat hy dito corporael niet schaemde met vuysten te slaen, desselfs clederen ende hemdt vant lijff te scheuren, maer daerenboven, na sulcx geschiet was, verstoute te seggen een ieder, die buyten de Javaense cortegarde quam, mette bloote houwer, dewelcke hy in de hant hadt, de cop te willen cloven, gelijck hy apparentelijck oock gedaen soude hebben aen den persoon van Thijs Luytgensz., die uytte cortegarde quam, hadt sulcx Hemme Willemesz., mede soldaet, die op schiltwacht aldaer stont, niet met zijn degen affgeschut, mette welcke voorts sulcx in worstelinge geraeckte, dat de voorsz. schiltwacht daerover een weynich aen sijn been geuest werde. Alle twelcke sijnde saecken van seer quaden gevolge, die men op het hoochste behoorde te straffen (ende oock met den doot, sonder eenige conniventie volgens de crijghsdiscipline souden gestraft worden, indien dito Anthony Theuninsz. hem tegens 't commandement van den corporael in 's heeren dienst weygerich ende onwillich bethoont hadde), soo ist dat den dagelijcxsen raet, met approbatie van den E. heer Generael ende raden van Indien, gehoort hebende des delinquants eygen bekentenisse ende daerop den eysch van den advocaat-fiscael, doende recht, nochtans prefererende gratie voor rigeur van justitie, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, driemaal gestroplacoort te werden, ende admitteren den voorsz. corporael, dat hy voor twee maenden gaige aen goet, op des delinquants rekening, ten aensien van de voorsz. schade sal mogen halen.

Actum int fort Batavia, desen 5^{en} Marty anno 1622. Was onderteyckent:
 WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAEQUES COETELY, WILLEM

CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Dirck Reynertsz. Blauwpaert, van Munnekedam, schipper vant jacht den *Haringh*, soo hy mettet selve jacht aen 't eylant Onrust lach, sich niet ontsien heeft aldaer vant schip *Schoonhoven* te halen sonder eenich verloff, de schuyt van deselue schepe, die na gebesicht hadt, by hem gehouden heeft, sonder die, als behoorde, weder aen deselue schepe te brengen, maer dito schuyt aen 't jacht den *Groene Leeuw* heeft laten vastmaecken ende de gantsche nacht laten leggen, mits 't welck door versuym van niet wel vastgemaect te sijn, oft door quade wacht gehouden, de voornoemde schuyt wechgedreven ende 's anderen daechs vermist is geworden. Ende want ['t] selve niet alleen saeken sijn van seer groote stouticheyt, daermede de Compagnie door vermissen van de voornoemde schuyt groote interest ende schade is lydende, maer oock van seer groote versuymenis, onachtsaemheydt ende negligentie, by hem Dirck Reyniersz. in desen gepleecht, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort Batavia, gehoort den eysch van den advocaefiscael ende de mondelinge verantwoordinge der voornoemde Dirck Reyniersz., doende recht, prefererende gracie voor rigeur van justitie, denseluen gecondemneert hebben, als zy hem condemneren mits desen, voor de voorsz. schuyt, daerby 't voorsz. schip *Schoonhoven* groot gebreck is lydende, te betalen hondert gulden, ende voor de voorsz. versuymenis, by hem desen aengaende gepleecht, in een amende van een maent gagie.

Actum den 5^{en} Marty anno 1622. Onderstont: WILLEM VAN ANTZEN,
ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS
VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN,
secretaris.

Alsoo Claes Pietersz. van Waert, luytenant van de prauwen, ende Luycas Barentsz., meester swaertveger alhier, hun op den 24^{en} der voorleden maent vervordert hebben, te weeten: eerst d' voorsz. luytenant, dat hy doen savonts ontrent de clocke negen uyren int prauwenhuys gecomen is, ende aldaer aen de swaertvegersgasten belast heeft hun lamp uyt te doen, en daerjegen ietwes by d'selue geseyt werde, hem voorts vervordert heeft de lampe met sijn rottangh uyt te slaen, 't welck noch niet genoech sijnde, heeft voorts onderwonden d' voorsz. gasten wel een bet met sijn rottangh aff te smeerden. Ende de voorsz. M^r. Luycas, dat hy van de gasten daerover gehaelt sijnde hem nyct ontsien heeft, tegen den voornoemden luytenant daerover veel luytrustige ende samen verwijtachtige woorden te maecken, dat eyndelijck, soo sy beyde om te clagen souden gaen, daerom hantsgemeen ende metten anderen plockharende werden, 't welck al t'saemen saeken sijn, die strecken tot ergernisse

ende quaden gevolge voor haer onderhebbende gasten, die in een wel geregelde plaetse, als insonderheyt alhier int fort, niet geleden, maer opdat sulcx niet meer en geschiede, behooren voorgecomen ende, een ander ten exemplen, gestraft te werden; soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort, gehoort den eysch van den advocaat-fiscael ende gesien de schristelijcke verantwoordinge die partyen desen aengaende hadden in te brengen, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, d' selve gecondemneert hebben, als sy hen condemneren mits desen, elck in een amende van een maent gaige.

Actum int fort Batavia, desen 5^{en} Marty anno 1622. Was onderteekent:
WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Adriaen Woutersz. Draeck, coopman van [t] schip *Zierickzee*, ende Jacob Jansz. Gauw, schipper vint fergat *S^e Crays*, op den 15^{en} der maent February sich onderwonden hebben hun van haerluyder respective schepen des snachts te absenteren ende alhier ter stede te blyven in seeckere herberge, alwaer, na eenige woorden metten andren hebbende over 't gunt dito Gauw verlooren hadt met spelen, gebeurt is, dat soo dito Woutersz. by den voornoemden Jacob Gauw sich neder wilde leggen om te slaepen, hy, Jacob Gauw, sulcx niet heeft willen gedoogen, noemende voorts denselven een jongen ende bengel te sijn. Daer nochtans dito Adriaen Woutersz. hem geen oorsaeck toe en gaff, doordien die om vordere moeyten te schouwen wechgegaen ende op een ander plaets om te slaepen gelegen was, 't welck den voornoemden Gauw noch niet genoech sijnde, heeft sich niet geschaempt tot verscheyde malen te seggen: dese coopluyden ende leuren willen mede wat spreecken, gelijck andere personen; wat sijnnent doch meer als een hoop schelmen ende dieven van de Compagnie? Ende soo daerover den voornoemden Adriaen Woutersz. opstont ende by den voorsz. Jacob Gauw wilde gaen om hem vanwege d'voorsz. injurien te verantwoorden, heeft denselven Jacob Gauw den voornoemden Adriaen Woutersz., datelijck soo hy aen de deure quam, voor 't hooft geslagen, dat hy onder de voet geraeckte te vallen, over welcke slagen ende gemoveerde vechteryen, hy, Adriaen Woutersz., sich verstoute den voornoemden Jacob Gauw met een mes in sijn syde te steken.

Ende want 't selve alle saecken sijn daermee een iegelijck onder haer bescheyden groote ergernisse ende quaden exemplen gegeven wort, alsmede ter plaetse daermen recht ende juistitie administreert niet behoort geleden, maer opdat sulcx voorgecomen werde, ten exemplen gestraft te worden, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort, gehoort den eysch ende conclusie van den

advocaet-fiscael, ende gesien de geloofwaerdige getuygenisse hen ten desen syne gebleecken, daeraen partyen hun sijn gedragende, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, deselve gecondemneert hebben, als sy hen condemneren mits desen, te weten: d'voorsz. Jacop Gauw dat hy de voorsz. injurieuse ende calumnieuze woorden, by hem tot groot nadeel van alle eerlijcke coopluyden gesprocken, eerlijcken sal beteren, mits alhier in den rade verclarende sulcx t'onrecht gesprocken te hebben, ende dattet hem van harte leet sy, ende causa movens is geweest der voorsz. moeyte ende vechterye, in een amende van twee maenden gagie, mits daerbeneffens oock het meesterloon selven te betaelen ende syne smarte [te] moeten dragen, sonder daervoren yetwas te genieten.

Ende de voorsz. Adriaen Woutersz. Draeck, voor dat hy den voornoemden Jacop Gauw gequest heeft, in een amende van twee maenden gaige.

Actum int fort Batavia, den 19^{en} Marty anno 1622. Was onderteekent: WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

Alsoo Dirck Jansz. van Maesterlandt, vant schip *Enchuyzen*, op den 5 deses beschoncken sijnde, by de Pitsiaerboom sich onderwonden heest aldaer te nemen tot twee reysen toe den degen van den corporael Pauwels Jansz., die hem d'selve oock tot twee reysen afgenoomen heeft gehadt, waerop hy delinquant de laeste reyse soo hem den degen affgenomen werde verstoute met een bloote opsteecker den voornoemden corporael sooseer heftigh te vervolgen, dat, ten ware hy van de omstanders geschut ende gescheyden was geweest, hy apparentelijck d'selve seer swaerlijck soude gequest hebben. Ende want ['t] selve saecken sijn van straetschenderye, genoechsaem openbaergewelt, ende van seer quader consequentien, die men ter plaatse, daer men recht ende justitie administreert, niet behoort te lyden, maer andren ten exemplar te straffen, soo ist, dat den dagelijcxsen raet vant fort Batavia, gehoort den eysch ende conclusie van den advocaat-fiscael ende de confessie van den delinquant, doende recht, prefererende gratie voor rigeur van justitie, denselven gecondemneert hebben, als sy hem condemneren mits desen, in een amende van een maent gaige, ende daerbeneffens met tachtich slagen voor de pael gelaerst te werden.

Actum den 19 Marty anno 1622. Was onderteekent: WILLEM VAN ANTZEN, ABRAHAM STRIJCKER, JAECQUES COETELY, WILLEM CONNINGEN, CORNELIS VAN SULENSTEYN, LAMBERT VERMEER, HANS RUFFIJN, W. J. BRASEMAN, secretaris.

BRIEF NAAR PATRIA
(1617)

21 DECEMBER 1617. — M 234.

(PER D'EENDRACHT).

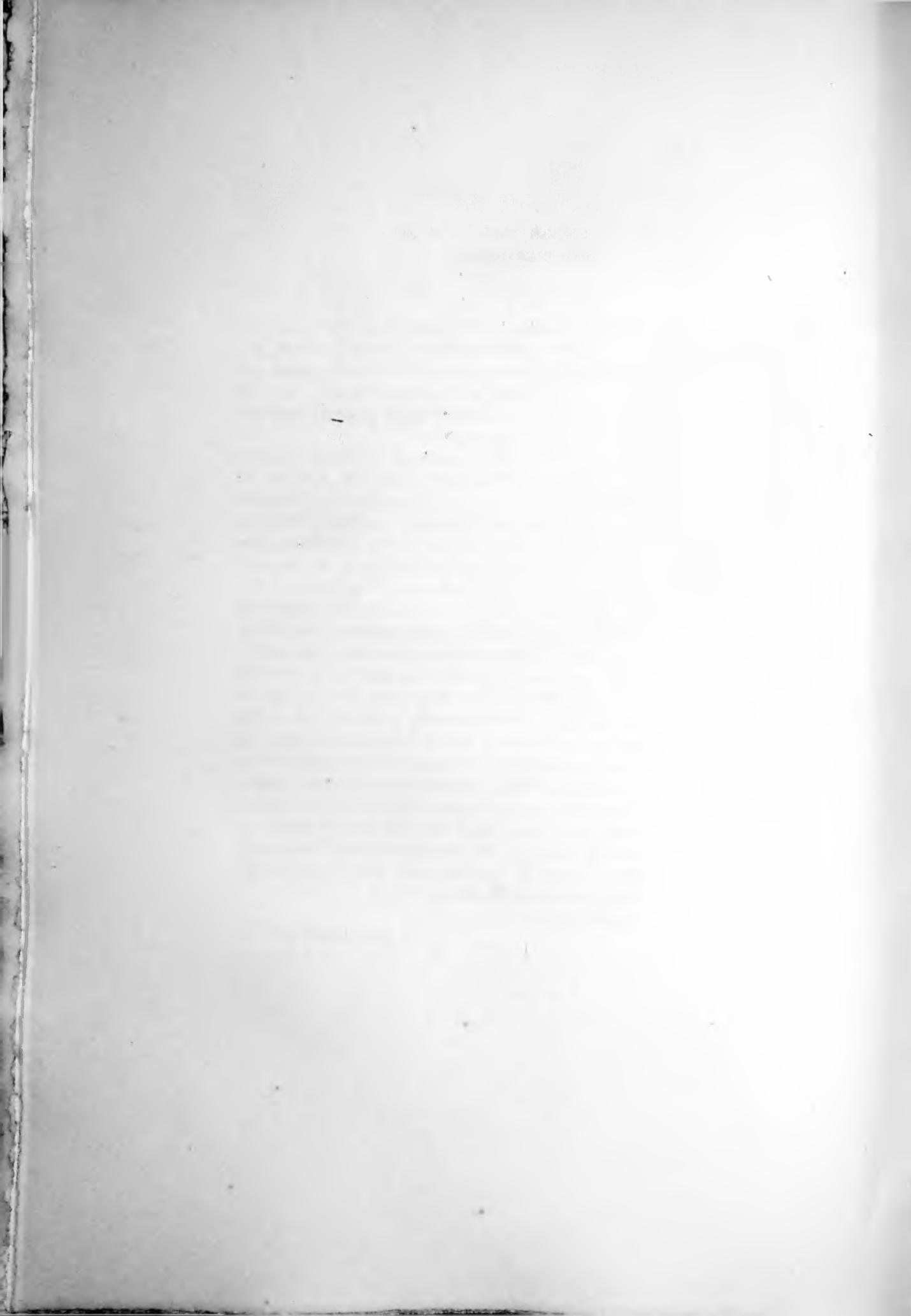
Naer dat de drie schepen d' *Eendracht*, *Walcheren* ende *Enchuyzen* ver-
trocken [sijn], hebben wy op desen standt van Jambi tydinge becomen, hoe
de Spaensse vloote, [van] Manilha int mousson na de Molluccos varend, soo
grooten storm overgecomen sy, dat meest alle de schepen vergaen, ende wel
1000 menschen verdronken wesen soude, sijnde van de geheele vloote niet
meer dan 2 groote schepen in Manilha gekeert.

Ende alsoo wy achten dat onse schepen in de Straet van Sonda noch be-
varen connen worden, hebben wy goet gevonden U. E. naer te senden de
copie van voorgemelde missive door Soury van Jamby geschreven. De Heeren
sullen daerinne sien, hoe sulcx door een Portugiesse coopman verhaelt is.
Godt geve dat het waer sy; dan voor mijn paert en can ick de tydinge gants
geen geloove geven, maer houde dat het een uitstroyinge sy, omme ons te
abuseeren ende onachtsaem maecken. Derhalve neme de tydinge alsoo aen
als oft ons expresselijck verwitticht wierde, dat den vyandt voorseecker op
Mollucco oft op Bantam uutcomen soude, doch waer het eerst gemunt heb-
ben, weet Godt. Het apparent dunckt my op Bantam is; den tijt salt leeren.
Volck en schepen sullen ons gebreecken; maer insonderheyt is het al te
slecht en beclaechlijck, dat de Heeren in soo lange jaren geen provisie van
cruyt voor de forten en schepen, in Indien varend, gesonden hebben. Het
schijnt datter altoos iets moet gebreecken. Alle de forten ende schepen sijn
van cruyt gants onversien, gelijck de Heeren door d' overcomende vrienden
wel vernemen sullen; derhalve gelieve ons daervan metten eersten te versien.
Interim sullen wy niet naerlaten op den vyants aenslagen te letten, ende soo
veele daertegen te doen als mogelijck sy. Aen de behoorlijcke sorchvuldicheyt,
moet ende corrage sal het van onser zyde niet gebreecken. D' Almogende
verleene ons zynen zegen, ende U. E., erntfeste, wyse, voorsinnige, seer dis-
crete heeren, naer hartelijcke groetenisse, alles goets.

In Bantam, adi 21 December anno 1617.

U. E. dienstwillige

J. P. COEN.

BRIEVEN UIT PATRIA
(1614—1622)

1. — XVII, 21 NOV. 1614. — 450 f. 81.

(PER WITTEN BEER).

1. U. E. missive van den eersten January anno 1614 uyt Bantam is ons met dese leste schepen wel geworden, met de memorie van de noodige behousten ende goederen aldaer, waervan by voorgaende schepen soovele gesonden is en successivelijck gesonden wort, als de gelegenheyt van de Compagnie ende van de schepen sal kunnen lyden. De costen vallen overal groott ende swaer, ende dat veel in al soodanige goederen ende oorlogsbehoesten, daervan geen retouren en komen. Oversulcx dient voortaen beter ordre gestelt als by uwen voorsaet Coteels is gedaen, dat wy jaerlijcx meerder retouren van peper, die hier over lange al te samen verkocht is tot 36 groot, ende andere waeren mogen krygen, jaē ten minsten 70 oft 80.000 Bantammer sacken peper jaerlijcx, om alsulcke swaere oorlochs ende andere costen te mogen vervullen, verhopende ende vastelijck vertrouwende, dat U. E. sich daerin sulcx sal aquicteren, dat wy oorsaecke mogen hebben om ons te bedancken, dat ghy aldaer in de plaatse van Coteels sijt gesurrogeert. De verbeteringe van gagie U. E. op onse aggregatie by den Gouverneur toegeleyt, valt seer groott, doch vertrouwen, dat U. E. toekomende diensten soodanich sullen weesen, dat wy in de approbatie van de toegeleyde verbeeteringhe geen swaricheyt sullen maecken, nochte dieshalven met U. E. eenich verschil hebben.
2. Wy bevinden groote swaricheyt voor de Compagnie in de menichfuldicheyt van alle de cantoiren in de Indien, soo overmits de groote costen in 't onderhoudt derselver alsoock in de perijskulen, die op onse in sooveel plaetsen verstroyde goederen dagelijcx vallen, behalven dat oock door verstroyinge van onse middelen in soovele plaetsen geene van al de plaetsen van soodanich capitaal en kan geprovideert werden, als tot den nodichsten handel soude van nooden wesen, want terwyle alle dese nieuwe jonge coopluyden een yder practiseert, om in sijn quartieren eenigen grooten handel voorts te stellen, soo treckt elcx sooveel middelen naer hem, als hy kan, sonder eens te letten, als't al gecocht is, off het oock ter plaetsen daer 't gesonden werdt, in sulcker abundantie sal kunnen vertiert ende geconsumeert werden, nochte oock oft de middelen van de Compagnie bastandt sijn, om in alle de quartieren soo grooten handel te dryven. Daeromme gelijck als wy hiernevens aen den Gouverneur Generael hebben geschreven, soo willen wy u oock ten hoochsten recommandeeren geen nieuwe cantooren meer te laten practiseren, maer

Menig-
vuldig-
heid dor
kantoren.

21 Nov. 1614.

veeleer eenige nootloose ende weynich profytelijcke cantoiren op te breecken, om alsoo te minder costen te lyden, oock minder peryculen te loopen ende de noodige cantooren des te beter van capitael te mogen provideren.

3. Solor. De victorie van Solor magh wel eene treffelijcke saecke wesen, maer ten aensien dat de middelen ende force[n] van de Compagnie in de Molucques meer dan genoech van doen sijn, is het seer bedenckelijck off het niet beter waere geweest, alle de force[n] aldaer by den anderen te houden, wandt de Molucques verloren gaende, wat sal ons Solor helpen? ende de Molucques verseeckert ende buyten perijckel gestelt sijnde, souden daernaer noch wel t' allen tyden aen Solor gekomen sijn.

4. Jacatra. De fondatie van 't cantoor in Jacatra heeft ons apparentlijck de schade in Bantam veroorsaeckt; ende evenwel schijnt, dat men gelijke faute in Patane, met nieuwe cantoren in Ligor ende Sangora te planten, sal begaan, alwaer volgens U. E. ende andere advisen alreede eenige diergelijcke inconvenienten begonnen te vallen, daerinne met voorsichticheyt dient geremedeert te werden.

5. Rendez-vous. Wy hebben by desen brieven den heer Gouverneur ten hoochsten gere-commandeert de verkiesinge van een rendevoous in de Strate van Sunda, om aldaer mettertijt eene colonie te planten volgens de resolutie van de leste vergaderinge van de Seventhiene, daervan wy hiernevens de copye senden, verhopende dat ghy daerin nevens d'andere Raden in Indien met alle voor-sichticheyt sult helpen raeden ende de saecke dirigeren, dat sulcx met de minste ongunste ende vooral sonder eenige schade ofte verlies onser goederen (als voor deesen) ten effecte gebracht sal werden. Wy sullen daerop ende op de particuliere aenwysing van de bequaemste plaetsen ofte eylanden in de voorsz. Strate van Sunda U. E. advijs verwachten, daertoe ghy U. E. neer-stelijck op alle gelegentheden ende commoditeyten derselver meucht informeren ende ons particulierlijck over schryven.

6. Engolschen. Draeght goede sorge, dat ghy by opcoopinge van den peper sooveel als doenlijck d'Engelschen meucht prevenieren ende altijdt goede ladinge gereedt hebben, om onse aenkommende jachten van advise ende ander schepen met goede ladinge aff te senden, sonder wy d'Engelsen (gelyck als Coteels heeft gedaen) te laten inleyden met eenige contracten, ofte ook eenige al te groote correspondentie ende familiariteyt met haerlieden te houden.

D'Engelsen hebben dit jaer voorleden gekreegen vier schepen met peper ende andere goederen, ende wy zitten hier ledich, hebben nergens naer een schips peperladinge gekregen, daer wy wel dry off vier van doen hadden. Waerder meer geweest, hadden meer kunnen vercoopen, soodat men sooveel als doenlijck sal dienen op te coopen ende over te senden, alsoorder niet te veel pepers kan gesonden werden.

7. Reke-
ninge. By de nevensgaende extracten uyt de resolutien van de Seventhiene sult ghy bevinden, wat ordre de Compagnie begeert, dat onder boeckhouders op het overdragen van eenige reeckeningen als oock op de vercoopinge van reeckeningen sal gestelt worden, daernaer ghy u sult hebben te reguleeren ende in alle de cantooren onder u sorterende gelijcke ordre te doen stellen.

8. Coro-
mandel. Wy bevinden goedt, dat ghy voortaan eenige coopluyden ofte assistenten naer de custe van Coromandel sendende, haerluyden geen precisen plaetse ofte cantoor en sult assigneren, maer simpelijck aen den directeur van de Cust adresseren, omme in soodanige qualiteyt van onder-, oppercoopman ofte assistent geleydt te werden op alsulck cantoor als hem sal goedtduncken ende den dienst van de Compagnie mach vereyschen.

9. Japara. Wy verstaen soo uyt uwe als andere brieven, dat Japara ende andere daerby gelegen plaetsen seer bequaem souden wesen, om goeden coop vivres aldaer voor de Moluques te krygen, daerop U. E. gelieve sonderlinge te letten ende soodanige ordre te stellen als den meesten dienst ende profijt van de Compagnie sal vereyschen.

10. Mateo
Coteels. U. E. claecht over de quade diensten van Coteels, Theunemans ende andere menen, dat de cleyne gagien daervan oorsaecke soude wesen. Voorwaer de gagien sijn overal groot ende swaer genoech voor de Compagnie om dragen, naer den cleynen dienst, diese van velen is treckende, ende soo wel ofte meer van degene, die groote als die cleine gagien verdienken, gelijck als van de voorsz. Coteels ende andere by u vermaendt, is blijckende, derwelcker gagien sooveel te groot sijn geweest, als haere diensten te clein ende te schadelijck voor de Compagnie, soodat U. E. ende andere raden daeromme wel hebben te letten op de verbeteringe, die sommaels d'een oft d'ander aldaer met weynich discretie werden toegeleyt.

11. Peu-
platie. Nopende de peuplatie van eenige plaetsen by u in U. E. brieven, als oock in u discours gestelt, werdt by ons oock wel ten hoogsten noodigh gevonden, gelijck als ghy sien kundt by de nevengaende resolutie; dan soolange wy in de Molucques de handen soo vol wercx ende aldaer ontrent Bantam geen verseeckerde plaetse ende rendevous en hebben, soo kan daerin weynich gedaen worden. Sullen niettemin daerop naerder dencken ende oock debvoir doen, om successivelijck meer ende beter predicanter te senden.

De handel van de Engelsche in de Molucques moet gelijck als tot noch toe met alle bequaeme middelen belet werden, sonder nochtans eenige handdadicheyt tegens haerlieden te plegen, 't sy met voorkoop van nagelen te doen, met eenige vereeringen aen de principalen, ende vooral met goede jachten ende fregatten, aenhalende ende confisquerende alle de goederen dergener, die met d'Engelsche sullen poogen te handelen.

21 Nov. 1614.

12. De victorien in Tydoor sijn pryselijck, byaldien men deselve met voorschichticheyt ende cloeckheyt mach vervolgen, om de saecken aldaer eens buyten perijckel te stellen, sonder onse forcen in andere plaetsen, als Solor ende diergelijcke te verstroyen.

13. Aengaende het cantoor van Patane moet by U. E. van daer geprovideert werden, naer gelegentheyt van de middelen aldaer, alsoo 't selve van hier niet en kan geschieden. Wy hebben naer de Cormandelsche custe nevens dit schip een expres met 40 off 50 soldaten, vivres, amonietie ende andere behoeften, mitsgaders 40.000 realen van achten ende eenige coopmanschappen gesonden. Achten, dat ghylieden van daer oock de verdere provisien sult gedaen hebben. Sullen met de volgende scheepen noch goede partyen contanten senden. Senden aan U. E. met dit schip oock 40.000 realen van achten, ende also dit een is van de ordinariische jachten van advijs, sult wel doen 't selve (als by voorgaende ordre) datelijck met goet retoer wederom te seynden sonder aldaer op te houden, offt elders te verseynden.

14. De nagelen met den *Swarten Leeuw* overgekommen, daervan ghy advijs versoeckt, sijn seer schoon ende wel geconditioneert geweest, verhoopende dat voortaan gelijcke ordre daerop gestelt en geene meer en sullen nat gemaakt werden, daeraen de Compagnie ten hoochsten is geleegen, ende insonderheyt datse volgens U. E. belofte dit jaer noch beeter retour als voor deesen mochte krygen. Anders waere onmogelijcke den handel te continuieren ende een soo groot loflijck groot werck ter eeran uyt te voeren.

Wy sien de resolutie, aldaer genomen, om den vyandt in de Molucques te verwachten, sonder den voorgenomen tocht in de Manilhas te doen. Verhoopen, indien den vyandt gekommen is, dat hy soodanige couragien sal gevonden hebben, dat wy eer lange andere tydinge sullen hooren als degene die den vyandt over Spaengien herwaerts heeft gesonden, dat hy 14 van onse scheepen soude geslaegen, 7 verovert ende 3 in den grondt geschoten hebben, ende off hy schoon eenige advantagie door groote macht op d'onse mochte gekreegen hebben, dat ghylieden de saecken met manlijcke couragie melcanderen sult helpen redresseren, daertoe wy hopen, dat den Gouverneur Generael met syne vloote wel ten propooste sal gekommen sijn, waernaer noch 13 goede, wel gemonterde scheepen gevolght sijn, 7 in 't begin van dit jaer den ordinariisen wegh ende 5 met een jachting door de State Magellanis onder 't gebiet van den commandeur Joris Spilbergen.

Aengaende d' ontboden roers, schippersmutsen ende camericxdoeck voor de coningen van Jacatra ende Bantam, sullen u eensdeels uyt Zeelandt ende eensdeels van hier nevens desen gesonden werden, als vinden sult by nevengaende facturen ende cognoissemementen.

Wy beklagen seer d' ongeluckige doot van den capiteyn Schotte, van de-

welcken de Compagnie in de Molucques beter diensten als in Solor hadde mogen trecken.

Wy sullen de belooffde correctie van de caerten verwachten ende andere bevindingen, die ghy aldaer meucht geobserveert hebben.

Op het redres van de Raden in de Indien ende andere swaricheden, in u overgesonden discours gementioneert, sal naerder geleth ender mettertijt daerin soodanige ordre gestelt werden, als tot welstandt van de Compagnie sal bevonden werden te behoiren.

Het sal seer noodich wesen, alle d'aencommende schepen aff te eyschen de ledige vaten ende ysere hoopen om een landt in de Molucques ende andere plaetsen, daerder seer om geroopen werdt, te gebruycken, inplaatse datse nu by de schippers ofte coopluyden verquanselt ende herwaerts ginswaerts ver-sockelt ofte onnuttelijck verbrandt, verquist ofte overboort gesmeten werden, daerse ons alhier seer groodt geldt costen.

Wyders wel te letten opte advysen van de comptoiren in de Molucques, Amboyna ende andere te versorgen, dat op de custe van Chormandel mogen goede advysen by U. E. werden gegeven, omme aldaer te versorgen met in-coopen van goede sorteringen van cleeden, daeromme by ditto comptoyren wort geschreven, ten eynden daerinne niet en werde versuymp; alsmede een selve ten hoochsten te recommanderen op 't stuck van de indigo (alsoo deselve een coopmanschap is van seer grooter importantie) niet te veel mach werden gecocht, als deselve conform de particuliere instructie voor desen gesonden, met goede kennisse werde gecocht. Daerop dient geleth, daervan aen den directeur van Berchem mede large wort geschreven.

Wy seynden U. E. een instructie, dienende voor U. E. ende andere commisen ende voorts voor alle schippers, omme volgende haere onderteekende cognoisementen wel over te leveren de behoeften gedestineert voor de forten, opdat alles sulcx naergecommen werde; oock in 't vertrecken van daer naer 't vaderlandt de schepen eerst wel te doen ondersoecken ende doen overleveren 't gene sy overich sullen hebben, alles conform ditto instructie, begerende deselve punctuelijcken soo by de schippers, als by U. E. ende andere commisen, soo werde naergecommen, daertoe wy ons refereren.

15. Ende alsoo wy groote duysterheden vinden in 't houden van de boecken Boekhou- der commisen daer te lande ende een seer ongelijcke maenniere daerinne ding. wert gehouden, tot dien eynde wy een schriftelijcke memorie overseynden aen alle de voorsz. commisen, haer dienende voor instructie, met last aen deselve, omme haere boecken naer te redresseren ende den inhout van ditto memorie punctuelijcken naer te comen, 't selve wy aen U. E. mede sijn ordonnerende.

U. E. mede seer serieuselijcken recommandeerende, goede correspondentie

21 Nov. 1614.

te houden met alle comptooren in Indien, dickwils ende met alle commoditeyten aan deselve adviserende van den standt ende gelegenheyt aldaer ende van 't gene dagelijcx is passerende, soo in 't regardt van de negotie als anders, opdat per faulte van goede advysen de Vereenichde Compagnie niet en werde gefrustreert van de proffyten, die van tijt tot tijt souden mogen voorvallen, daervan verscheyden clachten geschieden, dat sulcx niet en wert gedaen naer behooren.

Wy ordonneren U. E. van jaer tot jaer ons over te seynden den geheelen staet van alle de comptoiren in Indien, daervan copye op 3 a 4 schepen seynende.

Wy willen U. E. oock mede gerecomandeert hebben de gevangenen in de Manilhas, dat by U. E. neffens den heer Gouverneur Generael ende den Raet aldaer mach werden gedaen alle behoorlijcke debvoiren omme deselve los te connen crygen, insonderheyt mede den persoon van den admirael van Caerden, doch op redelijcke ende verdraechlijcke conditien.

Laet ommers niet datelijck te senden de scheeps- ende logieboecken, onder U. E. comptoir berustende, waerinne de reeckeningen comen van de luyden, die ons gedient hebben van 't jaer 1607; anders geen afrekening met de luyden connen doen.

Ende alzoo dit schip den *Witten Beer* by de vergaderinge van de Seven-thienen is geordonneert voor een jacht van advijs, omme alle recht deur te gaen naer Bantam ende datelijck van daer op het spoedichste wederomme afgevaerdicht te worden, 't zelve affladende met peper ende andere gereetste coopmanschappen, daer gereet liggende, ende daerby ons te advyseren den stant ende staet van alle quartieren van Indien, ordonneren ende begeeren, dat zulcx naergecomen werde ende niet en werde opgehouden, ten waere uterlijck op 14 dagen aenquam, dat men d'advysen uyt de Molucques ooste van de custe van Cormandel binnen dien tijt hadde te verwachten. In Februari naestcomende sal wederomme ten einde als vooren een gelijcke jacht van advijs gesonden worden. Meenen zoo te continueren, omme van advysen beter gedient te wesen, opdat de Vereenichde Compagnie haere saecken zoo hier als oock daer te lande daernaer can doen beleyden.

In Amsterdam, 21 November 1614.

2. — AMSTERDAM, 28 NOV. 1614. — 450 f. 109.

(PER WITTEN BEER).

1. Factuur en cognossementen. Wy zenden U. E. neffens desen de facture mitsgaders de cognossementen van de realen, coopmanschappen, ammunitie van oorloge ende anders, in de voorsz. facture in 't lange gementioneerert, geladen sijnde in 't schip den *Witten Beer*, gedestineert naer Bantam aen U. E. omme deselve (zoo wanneer 't voorsz. schip aldaer met lieff sal gearriveert sijn) de coopluyden ende schipper off te vorderen ende die te employeeren ten besten ende meesten profyte van de Vereenichde Compagnie, ons van den ontfangh ende overleveringe van dien te advyseren.

Wy hebben U. E. wel willen vermanen, dat wy met deschepen *Amsterdam* en *Mauritius*, alwaer den heer Gouverneur-Generael Reynst mede gevaren is, gesonden hebben een goede parthy tintinago oft speauter. 't Sal U. E. gelieven deselve daeruit te doen lossen ende te seinden naer de custe van Cormandel, daerop te letten dat hetselfe niet en werde versuymp, als voor desen is geschiet door Cotteels van een partye, die 'tschip den *Swarten Leeuw* was medegegeven ende met het voorsz. schip sonder 't selve te lossen hier te lande wederomme gecomen is, 't welck een groote onachtsaemheyt ende schade voor de Compagnie is.

2. Behoeft dan retouren. Wy hebben aen den heer Gouverneur-Generael ten hoochsten gerecommandeert, dat hem gelieve daerop te letten, dat wy jaerlijcx meer retouren (als voor desen gesonden) mogen becomen, jae ten mintsten vijff ofte ses van onse groote schepen met allerleye rijcke retouren, anders de Compagnie ondraegelyck is van te mogen continueren in zoo overgroote ende extraordinare oncosten ende equipagien, die deselve jaerlijcx moet doen, soo sy haere saecken in Indien sal willen mainteneren; 't selve U. E. mede by desen seer serieuselijck recommandeerende, daerinne alle goet debvoir te willen doen, 't selve wy U. E. vastelijcken toevertrouwen, dat sulcx met alle vlijt en zorgvuldicheyt sal naergecomen werden, insonderheyt op den peper mede te letten, dat wy alle jaer grote quantiteyt mogen becomen, conform onse brieven, waerinne 't selve breeder extendeeren, waertoe wy ons geheel refereren.

3. Lijnwanden. Neffens desen gaet een monster cattoene lijnwaet, omme vandaer na de cust van Cormandel te seynden. Wy hebben gelijcke monster met instructie daertoe dienende met het schip den *Swarten Beer* aen den directeur Wemmer van Berchem gesonden ende hem daerby geschreven, dat wy anders geen

28 Nov. 1614.

cattoene lijnwaeten en begeeren naer 't vaderlandt gesonden te hebben, als conform het monster van deselve breedte, al vallen se een weynich grover, also maer te vaster ende dichter aengeslagen ende wel wit zijn, 't selve U. E. in gelijcker voegen aan hem mede soo wilt schryven.

Wy senden U. E. hier benefens copie van de factuyre van de gesonden goederen met het schip den *Swarten Beer*, omme daeruyt te connen weten, waervoor U. E. den directeur ofte comptoir generael op de custe van Coromandel zult hebben te debiteren.

Wy hebben in U. E. generalen brieff gesloten twee memorien, d'eeene van de goederen, die wy geraden gevonden hebben te ontbieden van de Coromandelsche custe, ende d'ander van Patani, daervan in deselve missive geen mentie gemaect en wort. U. E. sal gelieuen deselve te doen copieren ende op de voorsz. custe ende Patane met d' eerste gelegenheit over te senden.

In Amsterdam den 28 November 1614.

Apendicx aen denselven Coenen.

4. Voor 't sluyten van onse brieven hebben wy wel becomen U. E. aengenamen
 Oatvan-
 gen brief. brieff van den 10 Febrewary lestleden, gesonden met het Engels schip ge-
 naempt den *Giroffelnagel*, welcken brieff eenigen tijdt is opgehouden. Daer-
 uit gaerne vernomen het behouden arrivement van onse schepen *Hoorn*, den
Arent ende den *Valck*, 't schip *Middelburch* ende 't schip *Zcelandia*, ende dat
 de schepen den *Arent* ende *Valck* met twee compagnien soldaten datelick
 voort waeren gesonden naerde Molucques, ende dat de schepen *Hoorn* ende
Middelburch onderwegen maer wat rijs ende provisie zouden innemen ende
 mede op het spoedichste naer de Molucques zouden gaen. Verhoopen, dat
 alle de voorgemelte scheepen voor de aencompste van de Spaensche armade
 aldaer wel tijtlickien zijn gecomen, omme onse vloote te beter gesecondeert
 te hebben, ten eynde wy met goede hulpe de victorie mogen becomen heb-
 ben, dat Godt Almachtich alsoo wil geven, waervan wy met de naeste
 schepen verhoopen het goedt succes te vernemen, mitsgaeders een rijckelick
 retour conform U. E. schryven daerby te mogen becomen, waermede de
 Vereenichde Compagnie ten hoochsten can geholpen te worden. U. E. ten
 overvloet alsnoch recommandeerende alle vlyt en sorchvuldicheyt aen te
 wenden, dat wy alle jaeren van daer rijcke retouren mogen becomen, ende in-
 sonderheyt aldaer op den peper te willen letten, omme alles daer op te doen
 coopen, omme d' Engelschen daerinne te prevenieren, die nu geheel braveren,
 omdat zy van dese jaer goede retoeren van peper hebben becomen, jaē wel
 viermael meer als wy doen. Daeromme veel peper dient te zenden, al soude
 die eens tot een heele lage prysen loopen, omme d' Engelsche eens de merckt
 te bederven ende te matteren, ende al soude voor de Compagnie weynich

profijts daeraen gedaen worden, op hetselve te letten, de Compagnie niet weynich daeraen gelegen is. Vertrouwen vastelicken op U. E. persoon, daerinne alle debvoir sal worden gedaen. Wy sullen U met de volgende scheepen daertoe goede provisien van comptanten zeinden, U. E. adermael den Almogende in genaden bevelende.

Uut Amsterdam, datum als vooren, ende was onderteyckent: LOWIJS DEL BEECQUE, JACOB REEPMAKER, JAN JANSZ. VAN HELMONT, SYMON JACOBSZ. SCHOONHOVEN ende OUTGER JACOBSZ.

3. — XVII, 30 APRIL 1615. — 450 f. 148.
(PER SWARTEN LEEUW¹).

By onse voorgaende sal U. E. verstaen hebben 't gene tot dien tijdt in de saken van den lande als in de negotie ende specialijck in de saken van de Compagnie, was gepasseert. By desen hebben geraden gevonden, U. E. wat naerder ende particulierder te schryven van 't gene ons tsedert, soo in de conferentie met d'Engelsche (van welcker aencompste alhier wy U. E. by onse voorgaende advijs gaven) gepasseert is, alsoock 't gene wy van 't voornemen derselver, mitsgaders oock van de toerusting van eenige Françoysche ofte veeleer van eenige nieuwe Neerlandsche, onder Fransche namen schuylende Compagnien, verstaen hebben.

1. Naerdat d'Engelschen hier te lande waren gearriveerd, te weten eenen Clement Edmons, clerck oft secretaris van des Conincx priveen raet, met twee bewinthebbers Robert Middelton ende Maurice Abots, des bischop van Cantelbergs broeder, met ample commissie van syne Majesteyt, omme nevens den heer ambassadeur Wotton met onse gecommitteerde in onderhandelinge te treden, hebben de Hooch Mogende Heeren Staten General den heer burgeemeester Bas, den heere Joachimi ende den heere de Groot, nu pensionaris van Rotterdam, mitsgaders noch op de nominatie van de Zeventhiene den heer Boureel, S^r. Dirck van Os, Dirck Gerritsz. Meerman ende Albert Fransz. Sonck met een ample procuratie van gelijcken teneur als d'Engelsche geauthriseert, om op d' accommodatie van alle differentie ende op eenich goet accoort met d'Engelsche commissarissen in conferentie te treden. Oversulcx onse gecommitteerde naer gedaene gewoonlijcke begroetinge ende complimenten niet anders verwachtende, dan dat d'Engelsen (deur ernstigen last ende begeerte van de Compagnie soo verre over zee gecomen sijnde, om met ons te accorderen) oft eenigen voorslagh van accordt souden doen, ofte tenminsten van ons eenigen voorslagh versoecken, hebben van haerlieden niet anders als een cort geschrift gekregen, daerby sylieden onder pretext van de vryhey't alle natien naer 't recht der volckeren competerende ende by eenige andere frivole redenen versochten ende concludeerden, dat wy haerlieden den vryen handel in de Indien ende namelijck in de Molucksche eylanden Amboyna ende Banda souden laten genieten, waertegens alsoo sylieden versochten, dat de conferentie soude schriftelijck gehouden werden, ende met eenen vooreerst een geschrift van haerder syde hadden overgegeven, van onser syde eene corte

¹) Deze is gericht „aan den Gouverneur-Generael ende Jan Pietersz. Coene.”

schriftelijcke antwoorde ingestelt sijnde, daerby naer cort verhael van 't gene in de conferentie over 't selve stuck in Engelandt gehouden, was gepasseert, voorts aengewesen sijnde, dat het noch redelijck noch rechtmatich nochte eyntlijck oock eenichsints mogelijck was, haerlieder sonder totale ruine ende verderff van den geheelen handel, soowel voor haerlieder als voor ons, den voorsz. vryen handel toe te laten. Niet redelijck, omdat syluyden in sulcken gevallen de vruchten ende proffyten souden genieten van 't gene daer van wy alleene de overgroote costen, schaden ende peryculen hadden gedragen. Niet rechtmatigh, omdat men in sulcken gevallen de Indianen soude doen breken de contracten, die sylieden met ons tot bescherminge van haer land, lijff ende goet tegens de tirannyen van de Spagniaerden hadden gemaectt ende met solennele hooge eeden ende belofften bevesticht, oversulcx naer rechte niet en mochten vercoopen aan ander, daeraen sylieden geen voorgaende verbond noch obligatie en hadden, 't gene sylieden nae soo rechtmatige ende ons soo beswaerlijcke ende kostelijcke lasten te voren aan ons eens hadden vercocht ende verbonden, ende dat sy hun met de vryheydt van den handel een yeder naer 't algemeyne recht der volckeren compterende souden willen behelpen, naerdat sylieden deselsde vryheydt eens hadden gebruycct ende ons haere goederen soo diere vercocht.

Niet mogelijck, overmidts het onmogelijck soude wesen, eenen soo swaren oorloge (die tot noch toe meest alle onse effecten heeft geconsumeert, terwyle wy de vruchten genoechsaem alleene gehadt hebben) te continueren, byaldien de vruchten ende proffyten van die landen aan anderen werden gecommuniceert, die in de costen niet dragende, terwyle sy hunselen daermede souden verrijcken, ons alhier den handel souden verderven ende door gebreck van genoeghsame middelen deselve doen verlaten, die in sulcken gevallen (midts der Indianen insuffisantie om den Spagniaert te wederstaen) nootlijck in der Spagniaerden handen souden moeten vallen, versoeckende oversulcx, dat haere E. souden gelieven op eenige andere middelen te dencken, daermede wy met den anderen vereenigd sijnde, te beter d' opgeblasentheyt ende groote macht van den Spagniaert mochten wederstaen ende uit d' Indien verdryven.

Waertegen by d' Engelsche wederom by een nieuw geschrifft gerepliceert [ende] gesustineert sijnde, soo overmidts de vryheydt van 't recht allen volckeren competende, als overmidts haere met den Coninck van Ternate (aleer wy noch in de Moluques geweest waeren) gemaekte contracten ende andere frivole redenen, dat haerlieder den vryen handel behoorde toegelaten te werden, sonder yets anders voor te slaen, hebben onse gecommitteerde goetgevonden deselve replycque wederom schrifftelijck te beantwoorden ende aen te wysen, dat hare contracten nochte ons nochte andere uit en sluyten, dat se daervoren geen soodanighe costen, lasten, peryculen ende bloetstor-

tinge als wy en hadden geleden, nochte oock den Coninck in synen noot tegens de vyanden geassisteert, met meer ander wel gefondeerde redenen, daerby alle haer gealleerde genoechsamelijck is wederleyt geweest, ende voorts wederom op eenige andere voorslach tot vereeniginge geinstisteert.

Naerdat syliesen daerop wederomme vele frivole redenen by geschrifte hadden overgegeven, die by onse gecommitteerde schriftelijck werden beantwoord, hebben syliesen eyntlijck by hun vijfde geschrift, niet besonders tegens onse redenen meer wetende te seggen, naer eenige voorgaende cavilatiën geseyt, alsoo sy van soo verre waren gecomen ende van ons (naer hun seggen) ontboden, dat het dan redelijck soude wesen, dat sy van ons eenige voorschlagh souden verwachten, versoeckende ten dien eynde eene mondelinge conferentie, overmits de sake met over ende wederschryven soo weynigh was geadvanceert, wacrop by onse gecommitteerde goed gevonden sijnde, noch eens schriftelijcke te antwoorden ende te versoecken dat eerst ende alvorens d' Engelschen hun rondelijck souden willen verclaren, off sy den oorloge tot bescherminge van de Indianen niet absolutelijck noodigh en achten, om den handel aldaer tegens des vyandts aenslagen te mainteneren, met eenen off syliesen geresolveert souden sijn, denselven oorloge met ende nevens ons aen te nemen, sonder welcke verclaringe wy niet en konden sien, nochte verstaen, dat van de mondelinge by haerlieder versochte conferentie eenige vrucht soude wesen te verwachten, te meer overmidts syliesen in eenige van haere voorgaende schriftueren, doch met seer frivole ende blauwe redenen, hun hadden gelaten, alsooft syliesen den oorloge noodloos achten ende meynden, dat den handel sonder denselven oorloge wel behouden ende gecontinueert soude kunnen werden.

Ende daerop by d' Engelsche een schriftelijck antwoord daerop gestelt sijnde, vol frivole middelen ende cavilatiën, waerinne syliesen op de voorgestelde vraje niet anders en antwoorden, dan dat syliesen last hadden ons te vragen, oft wy niet en hadden voor te slaen, dan alleen dat syliesen met ons in societeyt van offencive wapenen souden comen, meteenen alle verdere schryvens affsnydende ende insisterende op de versochte mondelinge conferentie, soeckende alsoo het eerste ende leste schryvens te behouden.

Is daerop by onse gecommitteerde goet gevonden eene corte schrifstelijcke antwoorde te stellen ende met deselfsde tot voldoeninge van de versochte mondelinge conferentie ende tot besluyt van desen handel by d' Engelschen te gaen, ende naer eenige mondelinge discoursen deselfsde een haerlieder over te leveren nevens eenige extracten van brieven ende andere documenten, soo uyt de coninck van Spagniens eygen brieven, als van den bisschop van Malacca ende anderen, daerby syliesen sien mochten, dat wy tot den oorloge by de Spagniaerden soo voor als naer den Treves waren geforceert,

ende dat het volgens onse iterative conclusie by dit leste geschrifte niet mogelijck en was, den handel sonder denselven oorloge te mainteneren.

Waerop dry mondelinge conferentien ende verscheyden discoursen ten wederzyden gevallen sijnde, alsoo d'Engelse eyntlijck verclaerden, dat by aldien wy geen anderen voorschlag tot vereeniginge wilden doen, als om gemynderhandt den oorloge tegens den Spagniaert aen te nemen, dat sylieden daertoe geenen last en hadden, nochte eenichsints daertoe en konden resolueren, vragende oversulcx andermael off wy dan geresolveert waren, haerlieden den vryen handel in de Moluques niet toe te laten, tenwaere sylieden hun met ons tegens den Spangniaert wilden voegen.

29 43 Hebben onse gecommitteerde daerop geantwoort, dat wy by experientie hadden bevonden, dat den handel in de Indien niet en konde behouden werden, tenware degene die aldaer handelen, degene daermede wy handelen ende degene, die ons den handel toelaten, met de wapenen werden beschermt ende gedefendeert, sooals 't selve by de Hooch Mogende Heeren Staten oock is verstaen, ja selfs by de coningen van Vranckrijck ende Groot-Britaaignen in het tractaet van alliantie naer de Treves met dese landen gemaeckt, waerop by d'Engelsche commissarissen geseyt sijnde, dat sy dan het eerste poinct van haere commissie nopende den Indischen handel volbracht hebbende, dese vergaderinge voor de leste hielden ende tot een besluyt van desen handel, bedankende onse gecommitteerde van de genomen moeyte.

Sijn alsoo onse gecommitteerde van hunlieden gescheyden ende alle voordere handelinge afgesneden, sonder apparentie datter met haerlieder eenigh accoort sal vallen, tenwaere syne Majesteyt van Groot-Bretaaignen de sake door anderen ende op andere manieren als dese by der hand wilde nemen, daertoe wy alsnoch weynigh apparentie sien, dan vermercken ende verstaen uit verscheyden particuliere discoursen, dat d'Engelsen hun daerop verlaten, gelijck alsoock de voorgaende advysen uyt de Indienschenen mede te brengen, dat sylieden met 3, 4 ofte 5 schepen derwaerts sullen komen ende eenigen hoeck ontrent Lohou ende Cambello alsoock in Puloway, Puleron oft andere plaatse van de eylanden van Banda meynen in te nemen, ofte ten minsten d'Indianen, 't sy met gifften ende gaven, met vermeerderinge van prijs ofte met gewelt van wapenen, tot den handel te brengen.

Waeraen alsoo de totale ruine ende onderganck van onsen handel depen-deert, soo willen wy U. E. ende den Raet van d'Indien by desen nochmaels ernstlijck vermaendt hebben, niet alleenlijck de voorgaende voor desen by den heer Gouverneur Real ende Raden voorsichtelijck gebruyckte middelen, alsoock degene die wy U. E. by onse voorgaende ende nevengaende brieven hebben gerecomandeert, by der handt te nemen, maer oock daerbenevens gerecomandeert hebben, d'Indianen, byaldien haer d'Engelschen tegens haren

danck ende wille met gewelt van wapenen tot den handel wilden constringeren, volgens de gemaekte contracten met wapenen te defenderen, ende byaldien syliesen d'Indianen met gisten, gaven, vermeerderinge van prijs offt andersints mochten verleyden om met haerlieder gewillichijck te handelen, dat ghylieden in sulcken gevallen met aenhalinge van haere schuyten ende correcorren ende met castydinge ende rigoureuse straffe dergener, diemet d'Engelsen handelen, naer gelegentheyt van tijt ende concurrentie van saken sulcke vreese ende ontsicht onder haerlieder mocht maken, dat sy hun namaels ontsien diergelijcke te doen, dragende vooral sorge met occupatie van plaatseen ende besettinge derselver, dat sy geen voeth aan land en mogen krygen nochte aldaer eenige forten maken, ende dat ghylieden soo met schepen te water, als oock met volck ende geschut te lande de sterckste mochtet wesen ende overal inde voorbate geraken, sonder haerlieden eenichsints te verschoonen, byaldien sy hun niet en ontsien, u volck offt schepen ofte oock de personen ofte goederen van onse geallieerde ende bontgenooten met gewelt van wapenen aen te tasten, doende niettemin bytijts, aleer eenige handtdadicheyt mochte gebeuren, haerlieder een schrifftelijcke waerschouwinge ende insinuatie ende haerlieder daervan latende ende overleverende de copyen, by dewelcke blijcken mach, dat ghy hunlieden bytijts hebt gewaerschouwt ende gebeden geen oorsake te geven om tot bescherminge van uwe geallieerde, tot voorstand van de gemaekte contracten ende 't recht van uwe meesters tegens haerlieder eenige hostile procedueren te gebruycken, gelijck als ghylieden sult moeten doen, byaldien syliesen uwe bontgenooten eenigh gewelt oft overlast sullen doen ofte eenigh volck buyten ulieder wille ende kennisse in eenige plaatseen aen land stellen ende laten, om u den verbonden ende by d'Indianen alleene geaccoerdeiden ende belooffden handel te benemen; doch byaldien syliesen eenige ververschinge van doen hebben, dat ghylieden hun (midts van die plaatseen vertreckende ende van alle attentaten tot nadeel van den handel aldaer desisterende) daervan tot redelijcken prijs sooveel sult assisteren als ghylieden selfs eenichsints sult kunnen missen.

By hoedanige middelen (indien men deselve ommers, 't welck wy liefts anders sagen, nootlijck sal moeten gebruycken) offschoon eenige schade by d'Engelsche mochte geleden werden ende dat syliesen daerover hier te lande clachtich werdende op ons eenige groote pretensiën mochten maken, soo hebben wij ons evenwel derselver veel beter als het total verlies ende verderss van den gantschen handel te getroosten, ende verhopen dat nochte de Hooch Mogende Heeren Staten den Engelsche soodanigen moetwil en sullen toestaen, nochte dat oock selfs syn Majesteyt van Groot-Bretaignen hem dier saken sal willen aentrecken oft haerlieder clachten eenigh gehoor geven, terwyle hy selfs niet aen en neempt eenige clachten van schaden die syliesen

door de vyanden mochten lyden, ende dat syne Majesteyt apparentlijck niet anders en sal verstaen, dan dat sylieden groot ongelijck hebben d'aenneminge van den oorloge nevens ons te weigeren, sulcx dat wy hopen, dat sylieden (als dese sake tegen des Conincx advijs dryvende) by hem oock in cas van schade weynich trosts sullen vinden, ende wy ter contrarie sullen by de Hooch Mogende Heeren Staten wel gemainteneert werden, gemerckt haere Hooch Mogende, hoorende 't rapport van onse gecommitteerde, verclaert hebben in alles wel ende conform haere intentie ende wille gebesoigneert te sijn, ende dat haere Hooch Mogende niet en verstaen, dat men eenigen anderen voeth met d' Engelse soude kunnen oft behooren t'accorderen, dan midts, dat sylieden met ons den oorloge tegens de Spagniaerden aen souden nemen. D'Engelsen geven uyt, dat sy in Cambaia, Suratte ende daerontrent met de Portugesen in oorloge sijn ende alreede over de 300 Portugesen op eenen tijdt souden verslagen hebben. Ons waere lieff daervan eenige particulariteyt te verstaen. Indien sulcx is ende dat sylieden daer sooveel schepen hebben als sy seggen, sullen te minder macht ende lust hebben, om ons in de Moluques te quellen.

2. Terwyle onse gecommitteerdens in den Hage mette voorsz. conferentie besich waeren, is tot kennisse van de Heeren Staten gecomen, dat eenige hier te lande hun onderstonden, onder Fransche namen eenigheschepen naer Oost Indien toe te maken; hebben oversulcx eenige gecommitteert met brieven, soo aen de heeren burgermeesteren van Amsterdam als Horen, om hun op die sake t' informeren ende soodanigh voornemen met alle mogelijcke middelen te beletten, ende is by deselve informatie bevonden, dat Jan Benninck een van de principale rockers van dese sake is geweest; datter twee schepen, een groot ende een cleyn, sijn gecocht ende op Diepen gesonden, om van daer het groot naer Bantam om peper, het cleyn na de Moluques te varen, daertoe sylieden tot Horen een oppercoopman ende assistent, twee opperstierluyden, twee onderstuerluyden, ende een bottelier hadden aengenoimen, denwelcken altsamen uyt crachte van 't nevensgaende placaet ende der Heeren Staten brieven belast is, van deselve reyse te desisteren, daertoe sy den eedt aen handen van den officier solemnelijck hebben gedaen.

Doch alsoo wy verstaen, dat deselve personen, ommers eenige derselver, hun souden laten verluyden, dat sylieden diesniettegenstaende d'aengenomen reyse meynden te volbrengen, seggende eenen gedwongen eet leedt Godt te sijn, ende dat wy verstaen, datter tot St. Malo oock eenige op Oost Indien toe souden maken, daertoe sy apparentlijck alle de principale officiers uyt dese landen mede sullen nemen, dewelcke hun in vilipendie van der Hooch Mogende Heeren Staten bevel op soodanige reysen begeven, soo souden wy goet-vinden, dat ghylieden aldaer overal soodanige ordre dedet stellen, dat men

Uitrustin-
gen te
Dieppe en
St. Malo.

alle Nederlanders, insonderheyt degene, die voor desen in dienst van de Compagnie uyt dese landen gevaren sijn, met eenige finesse ende practyken, soo niet met gewelt ende dwanck, uyt de schepen een land mochte krygen ende aen U. E. ende den Raeth naer de Moluques overseynden, om daertegens uyt crachte van de nevengaende placcaten aldaer te doen procederen soos als bevonden sal werden te behooren, alsoo alle der Heeren Staten officieren ende justicieren (daeronder ghylieden soowel als degene hier te lande wessende gerekent wordt) by den voorsz. placcate belast werdt tegens de contraventeurs de voorsz. straffen te vervolgen, decreteren ende doen executeren, ende al waer 't, dat soodanige personen hun mochten beroepen op eenige brieven van naturalisatie, 't sy van de Majesteyt van Vranckrijck of Engelandt verkregen, ja al waer 't oock soo, dat syliesen deselve mochten vertoonen, nochtans alsoo het seker is, dat syliesen deselve alleenlijcken tot een deckmantel van hun voornemen hebben verkregen, 't welck eenen indirechten middel is, by 't voorsz. placaet mede verboden, souden wy verstaen, dat men evenwel de peinen van den placcate by sententie op den eysch van de fiscalen aldaer tegens haerlieder behoort te decreteren, te meer daer noch den coninck van Vranckrijck noch Engeland en verstaen, dat eenige van hare ondersaten, met hun onder de gehoorsaemheyt van andere princen te begeven, hun daernede de gehoorsaemheyt van haer natuerlijcken prince mogen eximeren ende ontrecken; doch in plaatse van lijffstraffe souden beter vinden, dat men, prefererende gratie voor rigeur van justitie, soodanige personen soude condamneren in eenige vile offt cleyne ampten het land eenigen tijdt van jaren aldaer te dienen, ende deselffde op eenige van de verste afgelegen forten te bannen, daerse minst schade konden doen ende de minste gelegentheyt hadden om wegh te loopen, ons by alle vlete advijs gevende ende de procedueren overseyndende, die tegens soodanige aengehaelde personen sullen gehouden sijn.

3.
Groen-
lands-
vaart. D'Engelsche commissarissen sijn noch hier te lande handelende met de Groenlandts offt walvischvaerders ('t welck het tweede point was van haerlieder commissie) nopende den handel aldaer, dien syliesen geeren met gewelt voor haer alleen souden houden ende hun genoeghsaem de geheele zee alleen toeeygenen, gelijck als syliesen poogen te doen in de harinckvaert onder pretext, dat sulcx op haerlieder custe soude geschieden, waerover den coninck aen syne coninginne voor haer spellegeld een octroy heeft gegeven om van elck schip een roosenobel van tol te ontfangen, soodat byaldien den coninck daerinne persisteert, wy apparent sijn, alhier met d'Engelsche meer differenten als van wegen de Compagnie alleene te krygen. Godt geve d'uytkomste van alles beter magh wesen, als het hem laet aensien ende als vele verresiende luyden vreesen.

4.
Nieuws-
tijdingen. Spignola ofte veleer d' ertshertogen ende den coninck van Spagnien hebben sonder het accord van Cleeff naer te komen tot noch toe de saken met negotieren opgehouden, sijnde (naer 't hem laetaensien) van meyninge sulcx noch desen geheelen somer te continueren ende de plaetsen, die hy heeft (daeronder Wesel d'importanste is) te behouden. De Heeren Staten behouden Gulick, Embrick, Rees ende andere plaetsen. Vranckrijck is door de minoriteyt van den coninck vol jalousien, confusien ende oneenicheden, soodat den coninck van Spagnien daervoren (als bytyde van den Grooten Hendrick) geen vreese en heeft. Den coninck van Engeland wordt met schoone presentatie ende vreedsamige discoursen (daertoe syne Majesteyt seer genegen is) opgehouden, ende de Heeren Staten en sullen apparentlijck niet licht resoveren om den oorloch alleen te voeren, soo lange den vyand ons offt onse plaetsen niet en attaqueert, te meer nademael de Duytsche vorsten, die tot Neurenberch vergadert sijn geweest, alsnoch geen volck noch macht te velde en brengen. Ondertusschen maeckt den coninck van Spagnien groote preparatiën tot den oorloge van Savoyen, hebbende over de 50.000 man daertoe aengenomen, meynende den Savoyaert te verdryven, denwelcken van den coninck van Engelandt, van Venetie, yan de Switseren ende andere groote secours heeft vercregen ende een andere vorsten meer hulpe soeckt. Soolange dien oorloge duert sullen wy apparentlijck alhier ruste hebben. Het succes van alles wil den tijt leeren, 't welck ons Godt gunne soodanigh te wesen als de welstant van dese landen is vereyschende.

Dato 30 April anno 1615 in Amsterdam.

4. — XVII, 30 APRIL 1615. — 450 f. 164.

(PER SWARTEN LEEUW).

1. Voor het affseynden van desen soo is op den 24^{en} April in de Maze tot Rot-
terdam wel gearriveert Godt loff 't jacht 't *Hardt*, daerby ontsfangen U. E.
Ontvan-
gen brie-
ven. brieven van den 10 November lestleden alsmede van den Gouverneur-Generael
Reynst ende meer andere brieven, waeruit verstaen 't arrivement van den-
zelven aldaer, alsmede van alle de schepen, die voor ende naer hem in den-
selven jaere 1613 zoo van hier als uit Zeelandt, de Maze ende uit het Noor-
derquartier zijn naer Indien gesonden, doch heel veel volcx hebben verloren
door de langhdurige heenreyse. 't Selve wy meenen 't veel vervarschen ende
aendoen van verscheyden plaetsen sulcx heeft veroorsaeckt ende nu tot
grooten nadeel van de Vereenichde Compagnie is streckende; doch tegen
Gods wille en is niet te doen, maer sullen dese ende de volgende schepen in
bevel geven (omme 't selve voor te comen) geene vervarschplaetsen dan tot
aen de Cape de Bona Esperance toe aen te mogen doen, te meer wy vermer-
cken by de Engelsche noch Portugesen sulcx oock niet en wert gedaen.

Wy sullen U. E. brieven alsoock van den heer Gouverneur ende alle andere
alleenlijcken 't notabelste nu ten deeple beantwoorden om de cortheyt des
tijts, ende oock doordat de schepen den *Swarten Leeuw*, 't *Bargerboot* ende
't schip de *Galiasse* van Hoorn in Texel zeylreed liggen, doch hiernaer met
de volgende schepen, die op den herbst uitgaen, naerder beantwoorden, ende
deselue alles ondertusschen rypelijcken examineren ende ons goetbevinden
dan volcomelijck adviseren.

2. In den eersten hebben wy met lieff verstaen den stand van Indien in alle
Stand van
Indië. quartieren ende bysonder in de Moluques (daer wy de meeste vrese voor
hadden) wel was staende, de sorten allomme in goede defentie, ende dat U. E.
meende, dat men yet notabels met al onse forcen en schepen nu soude by der
hant nemen, tot affbreuck van den vyand, 't sy om de Strate van Sincapura
oost Mallacca te besetten, ofte de baye oost stadt Manilhas, alsoock om de plaet-
sen van Amboyna ooft eylanden van Banda beter te doen versekeren. Wy
verhopen hiernaer het goet succes van 't selve ooft tenminsten eeniger der-
selver te vernemen, waertoe wy wenschen Godt synen segen wil verleenen,
ten eynde de Vereenichde Compagnie eens mocht onlast worden van de
overgroote ende extraordinaire oncosten der oorloge in de Moluques, ende
dat de negotie in 't regard van de Vereenichde Compagnie met meerder ad-
vance mocht werden gedreven.

3.
Balans. De generale balance alsmede de journalen van de generale ende particu-
liere comptoiren van Indien by U. E. gesonden, sijn ons wel geworden. Zullen
deselue met commoditeyt examineren ende de bevindinge hiernaer met de
volgende schepen adviseren. Wy bevinden den staet naer U. E. calculatie (te
weten, alleen nemende de partye daer men ten aensien van de negotie reke-
ning op hoort te maken) te bedragen ter somme van f3.255.447 — 0 — 2, be-
staende meest in coopmanschappen, uitstaende schulden alsoock ten deele
in comptanten in de Moluques ende andere plaatzen sijnde, doch U. E. be-
clagen hem, dat de meeste comptoiren ontbloot sijn van comptanten; 't selve
ons heel vreempt is om te hooren geweest, want wy wel verhopet hadden, dat
U. E. uit Japon ten deele van Japons silver zoudt hebben geprovideert connen
werden, oversulcx by ons in 't voorleden jaer als daer te voren zoo weynich
comptanten sijn gesonden; doch hebben tsedert December lestleden der-
waerts ende alsnu met dese schepen verscheyden ende vele comptanten ge-
sonden offte seynden, tesamen wel 36 kisten realen, yeder van 8000 realen
van achten, als te weten in December metten *Witten* ende *Swarten Beer* elck
5 kisten realen voorsch., ende den 5 April lestleden met 't jacht den *Dolphijn*
uit Zeelandt 2 kisten, met 't schip *Der Veer* 7 kisten ende den *Swarten Leeuw*
9 kisten, 't *Bargerboot* 5 kisten ende met de Hoornsche fluyt genaempt de *30 113*
Galiasse 3 kisten, monterende alsvoren 36 kisten, ende meynen tegens den
herbst met de volgende schepen noch te seynden boven die voorgenoeerde
wel 300.000 realen van achten, ende voorts jaerlijcx zorge dragen van vele
comptanten te seynden, daerop verlaten sult mogen; dan dat U. E. vermanen
van alle jaren 1.200.000 realen te seynden, zoo men den handel alomme rijcke-
lijcken naer synen eysch soude willen continueren, ende yet, bysonder in de
fyne, ruwe Chinesche zyde wat groots ende extraordinaire te doen van 1000
offst 2000 picol te coopen, daerop sal desen dienen voor ons advijs, dat de
meyninge van de Vereenichde Compagnie zulcx niet en is, dat men alsulcke
groote quantiteytjaerlijcx sal aenslaen, want men hier alsulcken groote partie
jaerlijcx niet en soude connen vercoopen; maer begeeren jaerlijcx wel 2 a 300
balen elcx van twee picol fyne, ruwe syde conform de memorie op 't stuck
van de coopmanschappen gemaect, die wy ten selven eynde overseynden,
om te letten op de quantiteyt van alle spetien, die wy ontbieden, uitgesondert
den peper, daervan, omme andere te prevenieren, sooveel te coopen als sult
connen becomen, als in onse voorgaende breeder wordt geschreven. Doch
dat alle de nagelen, noten ende macis alleen in onsen handen mogen comen,
tot welcken eynde sekere aparte brieven in 't regard van de Engelse ende
andere natien, die indirectelijken comen te handelen op plaatzen daer wy
contracten ende fortressen hebben, aan den heer Gouverneur-Generael, een
U. E. ende andere comptoiren in de Moluques, Banda en Amboina worden

geschreven, omme te weten hoe hem deselve in desen sullen hebben te reguleren, om denselven handel te beletten, waertoe ons dienaengaende zijn refererende, ende begeren 't selve alsoo mach naergecomen worden.

4.
Chineo-
zen.

Voorders tot onsen leetwesen verstaen, dat de Chinesen in de Moluques en Amboina ons treffelijcke groote schade doen in 't brengen ende vercoopen van haere cleeden, gelijck U. E. schryven. Den vice-gouverneur Real adviseert, de Chinesen daer doen ter tijt wel 35.000 realen souden uit het landt voeren. Wy verstaen, dat men sulcx met alle mogelijcke middelen behoort te beletten, van tegens deselve te procederen by forme van confiscatie als anders; doch alvorens deselve ter eerster aencompste geïnsinueert hebbende, van datelijcken van daer te vertrecken. Tselve wy niet alleen van de Chinesen verstaen, maer oock van alle vremde natien, soo Javanen, Maleyen en Clingen, oock die van Macassar, Grece ende andere plaetsen daerontrent gelegen, die aldaer comen handelen, tot welcken eynde wy mede met U. E. ende andere van dien advyse sijn van de comptoiren in Macassar ende Grece te doen lichten, te meer soo wy verstaen uit Japara genoegh van rijs ende lijfftocht, ja meerder als van de voorsz. plaetsen, connen geprovideert werden, ende voor de Compagnie zeer weynigh anders in 't regard van de negotie is te doen.

Wy begeeren, dat men voorts sal continuieren om van de custe van Chormandel met alle gelegenheden van schepen te ontbieden soo van touwen, cabel, garen, lynen, seylen, spijckers, als andere spetien, die daer te becomen sijn, om tot provisie voor de schepen, jachten ende anders ten deele mede te connen gebruycken.

Wy en vinden niet geraden, omme voortaen aan de Chinesen op voorcoop van fyne rouwe Chinesche zyde eenigh gelt te voren op de hand te geven, maer vinden best geraden, soo wanneer de Chinesen groote party'e fyne rouwe Chinesche zyde brengen, dat men van deselve zoo mocht coopen van de helfst comptant aan haer te betalen ende dat sy de andere helfst ons borghden tot op 't volgende jaer, dat sy wederom daer quamen, al soude men in sulcken gevalle dan 200 picol meer van haer nemen, als wel voor desen is verhaelt, 't selve ende in dier voegen alsoo mocht continuieren ende in treyn brengen, doch dat den prijs daervan niet en werde geexcedeert. Den prijs van $181\frac{1}{2}$ real 't picol is seer hooch. 't Ware goedt, dat men die allenskens tot wat minder prysse conde brengen, alsoo die hier tot 36 sch. ende onder de 40 sch. moet vercocht worden.

Dat men oock doet letten op het was, dat op Thimor is te becomen. Soo het droogh was is ende men het picol tot 5 a 6 realen van 8^{ca} conde becomen, can tot sulcken prysse niet te veel herwaerts gesonden werden, doch most droogh ende onvervalst wesen. U. E. 't selve recommanderen, daervan ordre te willen geven.

5.
Moluk-
ken.

Dewyle wy verstaen, dat ons fortan in de Moluques nu genoegh in defentie sijn ende nu eene groote quantiteyt van schepen by den anderen sijt hebbende, zouden nu geraden vinden, soo het onse gelegenheyt eenichsints coste lyden, dat men nu deselve onse forcen en schepen mochte gebruycken omme yets groots tot affbreuck van den vyand daermede uut te mogen rechten ende de Bandanesen te vermeesteren, de principale uut te doen roeyen ende verjagen, ende 't land liever met heydenen wederom te doen peupleren. 't Selve den heer Gouverneur-Generael, U. E. ende den Raedt van Indien ten hoochsten recommanderen, omme daerinne 't beste te willen aenwenden, sulcx ten meesten dienste van de Compagnie is vereyschende, al soude men aldaer eenige boomen doen uitroeden ende den voorsz. lande desert maken.

Voorder hebben wy met onlust verstaen, dat tsedert 't vertreck van den gouverneur Both uit de Moluques door den vice-gouverneur Real verscheyden veranderingen sijn gedaen in 't vercoopen van den rijs aen de Ternatanen, te weten, daer te voren 7 a 8 ™ rijs voor $\frac{1}{4}$ van een real was vercocht, nu sulcx soude hebben tot 11 ™ geaugmenteert; 't selve een notabelen intrest voor de Compagnie is; oock de capiteynen voor de coopluyden groote preferentie wordt gegeven; in plaatse de coopluyden voor plegen te gaen, de capiteynen sulcx nu doen; op alle 't welcke, om alle voordere onlust, confusie ende schade te voorcomen, wel dient prompte ordre gestelt ende ten selven eynde den Gouverneur-Generael ende Raden van Indien ordonneren, dat alles in voorgaende termines wederom mach op het gevoechlijcste gerepareert werden ende voorder geleth op alle hetgene, wes tot meesten dienste van de Vereenichde Compagnie is streckende; 't selve wy U. E. neffens andere mede ten hoochsten zijn recommanderende, ende verstaen expres, dat de coopluyden in 't presideren voor capitaynen sullen geprefereert werden, ende zoo eenige aldaer in deze onse ordre onwillich waeren omme deselve alsoo naer te willen comen, ordonneren, dat men deselve datelijck sal doen overseynden.

6.
Japan.

Wy verstaen, datter opnieuws naer Japon een goet captael oft cargasoen was gesonden. Godt geve, daermede als met het voorgaende goede profyten voor de Compagnie mach werden gedaen ende vandaer een treffelijcke partye silver in retour mocht becomen; ende in gevalle sulcx soude missen, oordeelen dan denselven handel de Compagnie in 't eynde wel heel schadelijck mocht vallen, daerop zonderlinge mede wel dient geleth, omme zonder voorder tijdt verlies de capitalen, die men daertoe employeert, op een ander te mogen gebruycken. Dat daerop alsulcke ordre mach worden gegeven, als 't meeste profijt ende dienst van de Compagnie is vereyschende; ende alsoo wy door de cortheyt des tijts aan alle commisen ende comptoiren voor desen tijt niet en connen schryven, als aan den heer Gouverneur ende synen raedt ende

30 APRIL 1615.

aen U. E., oversulcx aen U. E. serieuselijcken recommanderen den inhouden van desen aen alle de andere comptoiren ende plaetsen van Indien alomme daer 't noodich sal wesen over te schryven, waeraen ons vrantschap ende de Compagnie dienst sal geschieden.

Wy sullen in conformité van U. E. schryvens met een vaste hope verwachten de volgende 5 schepen als naemlijck de *Gcunieerde Provincien, Banda, Gelderland, Delff ende Rotterdam*, die U. E. schryven met een schoon retour soudet affladen. Godt geve deselve met lieff haest in salvo hier te lande mogen arriveren, verhopende jaerlijcx in 't zeynden van rijcke retouren sult continueren, omme te mogen vervallen de overgroote ende sware equipagien ende andere excessive oncosten, die de Compagnie jaerlijcx heeft te supporteren; 't selve U. E. ende alle andere comptoiren by desen ten hoochsten noch sijn recommanderende ende dienaengaende veel breeder in onse voorgaende missiven doen, waertoe ons voorder refereren.

7. Uitrusting. Wy seynden U. E. neffens dese schepen den *Swarten Leeuw* ende *Bargerboot* verscheyden vivres, admonitie van oorloge ende andere noodlijcke behoeften voor de forten gedestineert, alsoock eenige goederen tot coopmanschappe, omme in Solor ende Timor te mogen gebruycken, alles conform de nevengaende factueren, ende dat ondergeteekende cognossementen deselve den schippers, aldaer met lieff comende, gelieve aff te voorderen, ende deselve te doen distribueren met advijs van den heer Gouverneur ende Raedt ter plaetsen daer deselve meest van nooden sullen wesen.

Hiermede gaen oock 228 stucx oliphantstanden van ontrent twee in 't honderd, wegende tsamen 11.139 fl , in den *Swarten Leeuw*, ende 260 stucx ditto tanden van stijff dry in 't honderd, wegende 8745 fl , in het *Bargerboot*, alles volgens de nevengaende facturen ende cognossementen. U. E. gelieve deselve ten meesten proffyte van de Compagnie te benificeren, ende ons sal vrantschap ende de Compagnie dienst geschieden.

Desen 30 April anno 1615.

5. — AMSTERDAM, 30 APRIL 1615. — 450 f. 180.
(PER SWARTEN LEEUW).

Nevens desen senden U. E. de cognossementen, soo van de contanten die met de schepen den *Swarten Leeuw* ende *Bargerboot* worden gesonden, te weten 9 kisten realen van achten, elck van 8000 realen, gescheept in den *Swarten Leeuw*, ende 5 voorsz. in 't *Bargerboot*. Noch in den *Swarten Leeuw* gescheept dese naervolgende goederen: in den eersten 100 dubbeltonnen vleysch, 120 dubbeltonnen speck, 19 amen olie, 17.000 ™ hardt broot uit de brootcamer te leveren, 6 toelasten asijn, 6 toelasten Spaensche wijn, 2 pijpen voor de tafel van den heer Gouverneur-Generael Reynst, 60 halve vaten buscruyt, 3 ysere stucsen met haer gereetschappen, elcx van 24 ™ ysers, omme te gebruyken op de custe van Choramandel ofte elders daer men die meest van doen heeft, 10 cassen, daerinne elck een bale kanifas, sijnde becleet met terige doecken voor verderff, 228 stucx oliphantstanden, die schoon sijn, van twee in 't hondert, 16 cassen met coopmanschappen voor Solor ende Timor volgens de factuere, noch een besegelt doosken, daerinne dry urwerckens geteeckent met W.

In 't schip 't *Bargerboot* gescheept 80 dubbeltonnen vleysch, 91 dubbeltonnen speck, 18.000 ™ hart broot uit de brootcamer te leveren, 3 toelasten Spaenschen wijn, 20 amen olie, 3 toelasten asijn, 30 tonnekens off halff-vaten buscruyt, 39 cassen canifas, inhebbende elcx een bael, becleet met terige seyldoeck off presennighen, daerinne mede gepackt 4 lijcken tot seylen, 260 oliphantstanden, schoon goet van de 3 in 't hondert, alles conform de nevengaende factueren ende cognossementen voorsz., alle welcke voorsz. coopmanschappen ende goederen U. E. gelieven sal den schippers (aldaer met lieff gecomen sijnde) aff te voorderen ende ons van den ontfanck ende welbevinden mette eerste commoditeyt van schepen te adviseren, deselve alles met advijs van den E. heer Gouverneur-Generael ende synen Raedt te doen distribueeren ende verdeelen aan de forten, schepen ende jachten in Indien sijnde, daer deselve meest van doen sullen wesen, opdat alles ordentlijcken ende tot meesten proffyte van de Compagnie mach strecken, ende verhopen dat de forten ende schepen in Indien nu eens treffelijck sullen wesen versien, alsoo door onsen equipagiemeester noch sijn affgesonden, omme in de voorsz. twee schepen te verdeylen, de nombre van 29 stucx soo groote touwen als cabeltouwen, als mede ander loopende ende staende want, die U. E. mede

30 APRIL 1615.

gelieven sal de schippers van de voorsz. schepen aff te voorderen, alsoo wy niet connen weten, in wat manieren deselve op de schepen verdeelt sijn.

Nevens desen seynden wy U. E. een extract uit de resolutie van de 17^e, waerby sy verstaen, dat men een schip sal coopen omme met vivres, zeylen, touwerck ende andersints naer Indien te seynden, 't welck alsoo geschiedt is, ende gaet ditto schip benefens den *Swarten Leeuw*, genaempt het *Barger-boot*, waerinne de voorsz. goederen gesonden werden; 't selve met lieff daer gecomen sijnde, dat men 't voorsz. schip datelijck wederom met peper ende andere gereetste waren van daer naer 't patria soude affladen. Tselve wy U. E. ende den heer Gouverneur-Generael ende synen Raet recommanderen, dat hetselve alsoo mach werden volbracht ende geëffectueert in conformité van de voorsz. resolutie van de 17e, te meer U. E. sien mogen, wat groote excessive costen jaerlijcx sijn doende.

Den lesten April 1615 in Amsterdam.

6. — XVII, 6 MEI 1615. — 450 f. 170.

(PER SWARTEN LEEUW¹).

De voorgaende sijn copy'en van onse twee voorgaende, soo aengaande de sake van de Engelsche als van degene, die hun uyt dese landen in der Engel-schen off Françoisen diensten sullen begeven, om met eenige schepen der-waerts te reysen, die wy by desen confirmeren ende U. E. ende Raden aldaer andermael ten hoochsten recommanderen, dat den inhouden derselver magh werden naergecomen ende goede sorge te dragen, dat by de middelen daer-inne verhaelt oft andere die ghylieden aldaer noch beter offte bequamer mochtet vinden, soowel de Engelsen als Françoisen ende insonderheyt oock de Chinesen, Maleyen, Javanen ende alle andere vreemde natien aldaer geen handel nochte in nagelen nochte oock in cleeden oft andere noodige behoefften langer continueren, veel min yemanden toe te laten eenigen nieuwe handel aldaer te krygen, alsoo ons andersints onmogelijck sal wesen den oor-logicke aldaer te continueren.

Wy hebben by de voorgaende cortelijck U. E. brieven beantwoordt ende naer de cortheyt des tijts geschreven 't gene wy tot dienst van de Compagnie noodich vonden, ende alsoo de schepen overmits contrarie windt alsnoch in Texel liggen, hebben wy, in dese onse tegenwoordige vergaderinge van Seven-thiene de vorige brieven van 30 April (welcker copyen hiervoren gaen) gere-sumeert hebbende, goetgevonden U. E. noch by desen het naervolgende ernstlijck te recommanderen.

1. *Eerstelijck alsoo wy by alle d'advysen uyt Banda ende Amboyna verstaen,*
Amboina en Banda. *dat de Bandanesen wederom tegens den onsen in oorlog sijn ende vele van den onsen hebben overvallen ende dootgeslagen, dreygende sulcx meer ende meer te doen, ende willende, soo 't schijnt, sonder eenich regardt onser contracten met d'Engelse ende andere vreemde natien handelen, gelijk oock doen die van Hitto, Lohou, Canbello, Licidi ende andere daerontrent gelegen plaetsen, hebbende alreede vele insolentien tegens onse coopluyden gepleecht, haere nagelen langen tijt op hope van de aenkomste van de Engelsen opgehouden ende geweygert aen ons te leveren, schynende denselven voeth ende wegh in te willen gaen, dien de Bandanesen tot noch toe tegens ons hebben gehouden, soo achten wy, dat het een van de aldernoondichste ende voor de Compagnie dienstichste saken soude wesen, terwyle U. E. nu soo grooten*

¹) „Gouverneur Général Gerard Roynst ende Jan Pietersz. Coene, directeur.”

macht aldaer by den anderen heeft, eens den standt van Banda in versekert-
hey't te stellen, haerlieder te dien eynde affinemende ende destruerende alle
haere correcorren, ende is 't doenlijck belettende, dat se geene meer en mogen
maken, maer alleenlijck soodanige cleyne schuytgens als syliden tot hun vis-
scherye ende andere nootdruft nootlijcken van doen mochten hebben, ende
soodanigh dat se daerin niet veel volcx en konden stellen, nochte daermede
eenigh efort doen; dat voorts d' affliggende eylanden van Pouleway, Pouleron
ende andere, die men altsamen niet en kan met forten besetten, nochte
sonder forten beletten met den vremden te handelen, mochte destrueren, de
menschen in Lontor oft andere eylanden oversetten, ende alle de boomen
destrueren, houdende voorts een goet garnisoen, naerdat alles geëffectueert
is, om hunlieden in dwank en ontsicht te houden.

Wy en twijffelen niet, off soodanige straffe van de Bandanesen, welcker
tot noch toe ongestrafte moetwilichey't die van Lohou, Cambello ende andere
Molucksche eylanden tegens ons te moediger maeckt, sal een ontsicht overal
geven ende mogelijck beletten, dat die van Lohou, Cambello ende Hitto hun
wel ontsien sullen den gecommuneerden handel met de vreemdelinghen aan
te gaen.

Doch om 't selve op haerlieder beleeftheyt oock niet te laten aencomen,
souden goetvinden (indien 't voor desen niet alreede en is gedaen, als wy ver-
hopen ja) datter metten eersten een goet bequaem fort op Lohou offte Cam-
bello moght geleyt werden, tot alsulcke plaatse als U. E. bequaemst sal vin-
den, om alle de voorsz. plaatzen in dwanck ende ontsicht te houden ende der
vreemden handel te beletten.

Ende byaldien d'inwoonders van Lohou, Cambello, Lucidi ende omlig-
gende plaatzen, soo eenige alhier meynen, daerdeur oorsake mochten nemen
om haere woonplaatzen te verlaten ende in andere quartieren te trekken,
souden goet vinden soodanige plaatzen, daer se mochten trekken, te doen
destrueren ende alle de boomen te vernielen.

Doch dit alles soude mogen dienen met consent, authoriteyt ende op den
name van den coninck van Ternate te geschieden, omme hem alsoo van de
gehoorsaemhey't syner ondersaten ende ons van d'onderhout onser contrac-
ten te versekeren.

Want byaldien der Bandanesen moetwil met den eersten niet en werdt
gestraft ende haerlieder middel benomen, om ons hiernaer meer te beschadigen
ende in prejudicie van hare contracten met den vremden te handelen,
ende dat de plaatzen van Lohou, Lucidi, Cambello ende Hitto tot den
handel van de vreemdelingen langer open souden blyven, soo waere het voor
't proffijt van de Compagnie beter alle forten te verlaten en gelijck als allen
anderen op gelijcke avontuere te handelen, dan dat wy de costen van den

oorloge alleene ende d'Engelsen, Françoysen, Maleyen, Chinesen, Clingen nevens ons den handel overal sullen hebben.

Soodat wy dese sake een van de allerimportanste houden voor den dienst van de Compagnie, ende daerop voor alle werck behoort ordre gestelt te werden, 't welck wy U. E. ten hoochsten recommanderen.

2.
Rendez-
vous.

Wy hebben U. E. voor desen hooghlyck gerecomandeert het verkiesen ende versekeren van een rendevous. Alle de leste advysen discoureren vele van de plaatse op een eyland in de strate van Sunda, ende dat daervan soude inspectie genomen sijn; maer hoe deselve bevonden off watter verders in gedaen is, hebben noch niet vernomen; achten nochtans 't selve een poinct te wesen tot groot prouffijt ende versekering van de Compagnie dienende, soodat wy 't selve U. E. nochmaels recommanderen. Van 'tgene daerinne gedaen is, sullen advijs verwachten.

De versekeringe van den handel in Lohou en Cambello tot uytkeeringe van alle vremde natien, als het meeste perijckel loopende, schijnt wel dat vooreerst by der hand behoort genomen te werden; daernaer de sake van Banda, ende dan oock eyntlijck het rendevous.

Want om alles teffens te doen, causeert te groote verstroyinge onser forcen, ende oom verre van huys te loopen naer de Manilhas, Macao, de Straete van Sincapura offt andere plaatzen, ende middelertijt onse saken in Lohou, Cambello ende Banda in soodanige desordre ende open voor allen vremden te laten, waere seer ongeraden ende tot verderff van den Moluckschen handel streckende.

Ende om alles tot den uyteynde van de Molucksche oorloge ende totdat wy aldaer volcomen meester souden wesen, te differeren, gelijck als tot noch toe schijnt gedaen te sijn, is een soo lang ende onseker dilay (alsoo 't niet apparent is, dat dien oorloge noch in vele jaeren ten eynde gebracht sal werden), dat wy middelertijdt wel den geheelen handel van noten, nagelen ende macis in alle d'andere plaatzen mochten verliesen.

Wy stellen U. E. dese ordre voren by forme van advijs, als uyt de leste advysen van daer bericht sijnde, dat de plaatzen van Lohou, Hito ende Cambello het meeste perijckel loopen van bij den Engelsen ende andere vremde natien geïncorporeert te werden, ende dat men daerom deselfde wel eerst behoort te versekeren; daernaer d'eylanden van Banda.

Doch byaldien door veranderinge van tijdt ofte occasien tsedert de leste advysen yets mochte voorgevallen wesen, waerdeur beter ware offt de rendevous offt de sake van Banda eerst by der handt te nemen, stellen 't selve tot U. E. ende Raets discretie, midts dat het eene gedaen sijnde het ander niet en werde vergeten ende naergelaten, sonders nochtans alles overhoop ende teffens by der handt te nemen.

Het rendevoous alsoo apparentlijck sonder vyandschap ende apparenre oorlogē met die van Bantam niet en sal kunnen gemaeckt nochte byderhand genomen werden, ende dat oversulcx 't selve sal moeten gedaen werden als wy goede voorraet van peper hebben in onse schepen, weynich effecten aen land ende een tamelijcke macht van schepen te water, ende dat ons niet wel en en dient nieuwe vyandschap met die van Bantam alleer de plaatzen van Banda, Lohoe, Cambello, Hitto ende Lucidi in versekeringe sijn gestelt, soo achten wy op U. E. ende des Raets advijs, dat men het verkiesen ende versekeren van een rendevoous soolange sal moeten differeren ende uitstellen.

Als wy U. E. recommanderen de saken van Lohou, Banda ende andere plaatzen te versekieren, daertoe U. E. apparentlijck meest alle onse macht in de Moluques wesende sal moeten gebruycken, is evenwel ons verstand ende meyninge, dat U. E. geene plaatzen van de Moluques ende insonderheyt de plaatse van Maleyen van geen noodige provisien van volck, vivres ende ammonitien en sal ontblooten, maer deselfde sulcx geprovideert ende voorsien ende overal soo goede ordre laten, dat deselve by den vyand oft door d' inlanders selffs niet en werden verrast, overvallen oft met gewelt ingenomen, terwyle U. E. met de Bandanesen oft elders geoccupeert mochten wesen, daerop wy vertrouwen U. E. met alle behoorlijcke voorschichticheyt sal letten.

3. Een schipper op het jacht *Nassauw*, by U. E. naer Arabien gesonden, was expresselijck voor oppertimmerman aengenomen om in de Indien eenige galeyen ende ander roeytuygh op te setten, als daerin wel ervaren ende seer expert sijnde. Hadden oversulcx wel gewenscht U. E. 't selve jacht met een ander schipper haddet uitgesonden, 't welck alsoo niet en is geschiedt, recommanderen U. E. denselven tsyner eerster wedercomste aen 't werck te stellen, daertoe hy aengenomen ende eygentlijck derwaerts gesonden is. Van gelijcken oock alle andere timmerluyden, die voor desen daertoe sijn gesonden ende namaels te dien cynde derwaerts sullen gesonden werden, opdat sy deur soodanighe verbeteringe van hun conditien hun timmerampt tot groot nadeel van de Compagnie niet en verlaten.

Wy bevinden, dat vele schepen 't sy deur sloffheyt oft andersints wederom brengen de goederen hunlieden medegegeven, om aldaer te laten ende die aldaer soo hoochlijck van nooden sijn: den eenen cabels, den anderen tintinago, d' andere loot, andere steen; dese leste jacht 't *Hardt* 3 vaten spykers. Daer sal beter ordre op de visitatie ende ontladinge van de schepen gestelt moeten werden, opdat gelijcke faulte hiernaer niet en geschieden, daertoe voor desen goede instructien met hooge peinen sijn gesonden.

De comptoiren van Greci ende Macassar ende alle andere onnutte ende weynich profijts gevende comptoiren dienen hoe eer hoe liever opgebroken, indien sulcx voor desen niet is geschiet, soo ten aensien dat het sijn comp-

toiren van oncosten ende van geen proffijt ende daer men in Japara van alles beter kan werden geprovideert, alsoock insonderheyt, omdat die comptoiren ons tot noch toe beleth hebben d'aenhalinge van de Macassarsche ende Javaensche fregatten ende correcorren in de Moluques, Amboyna ende Banda, onsen handel bedervende ende onderkruypende.

De verlossinge van de gevangenen in de Manilhas, Maldives ende andere plaetsen wordt U. E. gerecomandeert door d'aenhalinge van soovele Spagniaerden als doenlijck sal wesen, te procureren, deselve tracterende soools sy onse gevangenen tracteren.

Ende aengaende d'overloopers, waerdoor menichmael groote inconvenienten gevallen sijn, recommanderen U. E. daerop te letten, deselve niet te vertrouwen ende successivelijck met de schepen, naer huys comende, van der hand te seynden, te weten de witten; maer aengaende de swarte, en dienen herwaerts niet gesonden.

Wy hebben alhier verscheyden advysen, datter in de Zuydtzee vier, andere seggen vijff groote schepen (die de advysen zeeroovers noemen) souden gesien sijn. Achten 't selve de schepen, onder den commandeur Spilbergen deur } 2.2.73 de Strate gesonden, sullen wesen. Indien sulcx waer is, verhopen, dat den selven haest by U. E. sal wesen.

Op de saken van Solor met verdryvinge van den gebleven paep ende andere mestices recommanderen U. E. in alles het beste te doen, alsoock tot verhinderinge van den handel der vremden in Timor, dat de Compagnie door d'een ende d'ander geen meerder schade en lyde, ende den staet onser saken in Solor in goede versekert heyt mochte gestelt worden.

Wy bidden U. E. serieuselijken te letten op d'advysen, die wy U. E. by onse voorgaende hebben gegeven nopende seker eylandt by Terre Alta gelegen, ende den corten cours die men van daer besuyden d'eylanden van Java naer huys soude connen nemen.

Wy sien, dat vele Indianen onse schepen dagelijcx, insonderheyt van de Choromandelsche kuste naer Bantam ende van daer op ander plaetsen varend, met eenige particuliere cargasoenen belasten. Wy souden goetvinden sulcx mette bequaemste middelen aff te schaffen.

Wy sien oock, dat men aldaer de schepen in d'affladinge naer maelcanderen doet wachten, 't welck wy voor de Compagnie een schadelijck ende periculeuse sake achten ende daeromme goetvinden, dat men voortaan de schepen d'een voor d'ander naer, soo haest alsse geladen sijn, ten hoochste, als 't eenichsints wel te passe comt, met twee teffens doet affveerdigen, sonder na elckanderen als voor desen te doen wachten, waerdeur gemeynlijck gebeurt, dat se geheel laet hier te lande komen, veel peryculen ende ongelucken subject sijn.

Het is eenen grooten last ende schade voor de Compagnie geweest, dat sooveel treffelijcke schepen soolange aldaer in de Moluques ledich endesonder eenich effect hebben gelegen, ende datmen hem met de valsche geruchten van den vyand soolange heeft laten amuseren, daer men met deselfsde schepen off ommers het meerendeel derselver middelertijt de plaetsen van Lohou, Cambello ende Hitto hadde kunnen versekeren ende de saken in Banda buyten perijckel stellen, ofte den vyandt in de Manilhas off elders wel eenen merckelijcken affbreuck hadde kunnen doen, waerop hiernaer tot dienst van de Compagnie beter dienen geleth, dat men, midts de Moluques wel met volck ende eenigh matelijck getal van schepen versekert latende, met het surplus van de schepen de Compagnie in enige andere plaetsen beteren dienst soeckt te doen, sonder onse schepen ende middelen met soolange vergeefs wachten te consumeren; doch als men geraden soude vinden met eenige bequame macht naer de Manilhas te gaen, 't ware dan om den vyand eenigen affbreuck te doen, oft om te hervatten den goeden ende soo wel geluckten aenslach van Wittert, sal 't selve met beter ordre ende meerder voorsichticheyt als by den voorsch. Wittert moeten gedaen werden, sonder den vyand te cleyn te achten, maer wel geprepareert te gaen ende altijts wel op sijn hoede te wesen.

By dese letste schepen worden met de schepen van Zeelandt gesonden 110 ende van hier 100 soldaten, alles onder sergeanten, om d'advysen van aldaer, desen aengaende, naer te comen, waerinne wy naer desen verhopen te continueren.

4.
Slaven. Wy souden niet ongeraden vinden, dat men tot bemanninge van de Japonesche galeye (die wy verstaen ledich te liggen) ende andere galeyen ofte roeyjachten, die men aldaer namaels mochte maken, alsoock tot voorderinge van de forten ende andere wercken aldaer noodich wesende, indiender geen gevangens van Spagniaerden genoegh en sijn, eenige slaven (sooals by eenige advysen van daer voorgeslagen werdt) soude doen coopen, alsoo het niet wel doenlijck is, daerin van hier ter nood te provideren, doch vinden goet, dat men de gevangenen tot die diensten eerst ende vooral gebruycken sal, ende de slaven alleenlijck ter nood ende tot supplement coopen ende gebruycken, sonder deselve wederom te vercoopen oft eenigen handel daermede te dryven.

Van hoeden, schoenen, Slesiger lijnwaet, yser musquetten, roers, pedarmes, schoppen, houweelen, spaden ende andere hebben wy goede partye met de schepen van Spilbergen gesonden; sullen met de naervolgende schepen continueren.

By dese schepen gaet een galiasse off pinasse, wesende een lanckworpich schip, by die van Hoorn tot een proeve gemaeckt, om aldaer binnenslands tot een proeve te gebruycken, ten welcken eynde by 't selve schip oock riemen sijn, om daermede ter noot te behelpen. U. E. sullen ons gelieuen te aviseren

wat diensten hetselve schip aldaer doen sal ende off ghylieden u daervan beter als van andere jachten gedient vindt, opdat wy ons na U. E. advysen mogen reguleren, om noch meer van deselfsden slach te seynden, oft hiermede op te houden; ten welcken eynde ons oock sal dienen geschreven te werden, hoe hem dit schip in zee deurgaens ende insonderheyt by de Cape gehouden sal hebben.

Wy recommanderen U. E. andermael het stuck van den peper, met bevoorderinge, dat alle den peper in handen van de Compagnie mach geraken, opdat daerdoor d' Engelschen ende alle andere natien in deselve mogen werden geprevenieert, alsoo andersints de Compagnie daerdoor treffelijcke schade soude comen te lyden.

Japara. In 't verkiesen van een rendevoous geven wy U. E. aldaer te bedencken off de plaatse van Japara niet bequaem en soude wesen, alsoo wy verstaen, de reede aldaer niet alleenlijck seer goed te sijn, maer oock abondantie van alderley vivres, ende dat ons den Mattaram wel toestaen soude, aldaer een fort te maken, ja, selfs alle hulpe ende assistentie belooft. Weten evenwel niet, off de mousons tot uyt- ende inkomen bequaem souden wesen, nochte oock off de reeden bequaem genoech sijn, ende dat men de forten, die men leggen mochte, altijts oock te water in cas van inlandschen oorlogte soude connen ontsetten, ende off den handel van peper, alsooock den Chineschen handel ende andere commoditeyten aldaer soo goet als tot Bantam soude vallen, daerop wy per naesten U. E. advijsullen verwachten, ende hoe U. E. meynen, dat het in sulcken gevalle met den peper soude gaen, die op 't eyland van Java ontrent Bantam wast, sonder dat wy nochtans U. E. met dit ons advijs willen retarderen in 't verkiesen oste versekeren van eenigh ander rendevoous, byaldien ghylieden daertoe middel ende goede gelegentheyt mochtet vinden, want deur over ende wederschryven al te veel tijts verloren soude gaen.

Den 6^{en} May anno 1615. Wasgeteekent by de vergaderingeder Seventhiene.

7. AMSTERDAM, 6 MEI 1615. — 450 f. 182.

(PER SWARTEN LEEUW).

Desen dient tot couverte van de inleggende, sijnde copye van den brieff, die in 't regard van d' Engelse ende andere neffens desen aen den heer Gouverneur-Generael Reynst werdt gesonden, om U. E. ende de Raden aldaer tot naerrichtinge te dienen, U. E. recommanderende alles soo voorsichtelijck ende neerstichlijck naer te willen comen, als 't selve noodich ten dienste van de Generale Compagnie is bevonden, ons voorder daertoe gedragende.

Wy hebben ons geïnformeert op de proeve van sangui draconis, tot $23\frac{1}{2}$ stuyvers het een pont 11 oncen by U. E. gesonden. Souden niet ongeraden vinden, dat U. E. ons vijff of ses picol met de naeste schepen soudet senden, doch moste van den besten wesen, niet slechter als dese proeve geweest is, maer eer beter, is 't doenlijck.

Hiernevens gaen dry boecken, te weten een *Herbarium Dodonaei*, een *Schipvaert* van Jan Huygen, ende een medicijnboeck van Christophorus Wirtsung door Carel Batum verduytscht, in een pacxken, geteeckent C. Heda, die U. E. gelieve mette eerste gelegenheit naer de custe van Choromandel te seynden aen den directeur Wemmer van Berchem, met ordre, dat hy deselve t' samen alsoo (neffens onse groetenisse ende recommandatie van der Compagnie's saken) overseynde ende ter handt doet stellen aen Cornelis de Heda in Nasarpour, alsoo den voorsch. Heda aen ditto van Berchem heeft versocht, men hem ditto boecken uit patria soude ontbieden. Den inliggenden aen Cornelis de Heda gelieve U. E. neffens'tvoorsch. pacxken aen van Berchem te seynden.

Den 6 Mey anno 1615 in Amsterdam.

8. — XVII, 30 NOV. 1615. — 450 f. 269.

(PER D' EENDRACHT).

De voorgaende sijn copyen van onse leste brieven, die wy hiermede confirmeren ende met eenen versoeken, dat by u tot verversinge uwer memorie wederom mogen herlesen ende geresumeert werden, opdat d'ordre daerinne by ons in verscheyden importante saken gegeven en den dienst van de Compagnie ten hoochsten betreffende (daer sulcx voor desen niet en mochte geschiet sijn) alsnoch eerstdaechs mochte geëffectueert ende ter executie gestelt werden, sonder dat wy genoodicht werden, telkens onse brieven met rediten t'eslageren ende U. E. daermede verdrietich te vallen. Insonderheyt hebben wy den Gouverneur ende Raden van Indien gerecomandeert, gelijck wy U oock by desen doen (voor sooveel als ghy daerinne doen cont) de goede handt daeraen te houden, dat de vorige resolutien tot verhinderinge van den handel in de Moluques aan alle vremde natien, Chinesen, Maleyen, Clingen, Japonesen ende andere, insonderheyt aan de Engelse ende vooral aan degene, die daer op Fransche namen ende schepen mochten comen, mogen gevoordert werden, alsoock de versekeringe van Lohou, Cambello, Hitto, Lucidi ende d'eylanden van Banda, waeraen, soo ghy weet, de behoudenisse ofte verlies van onsen handel dependeert.

Het verkiesen ende verzekeren van een rendevous, d'oplichtinge van de noodloose comptoiren op Greci, Macassar ende andere plaatzen, 't redres van 't gene tsedert het vertreck van den gouverneur Both by den commandeur Real tot nadeel van de Compagnie was verandert, de verlossinge van de gevangens, d'oversendinge van de overloopers, 't versochte advijs van de gelegenheyt van 't eylandt by Terra Alta ontrent Timor gelegen, ende andere noodige saken in de voorgaende brieven verhaelt, en dienen oock geensints versuympt noch vergeten. Wy sullen metten eersten punctuele antwoord verwachten, op alles wat sulcx sal gedaen ende verricht wesen.

1.
Ont-
vangen
brieven.

Tsedert het schryven van de voorsz. onse leste brieven sijn ons by 't jacht het Hardt alsoock by 't schip *Delff* ende noch lest met het Engels schip de *Globe* wel behandicht U. E. brieven van den 10^e November, 27 December ende 3 Meert lestleden. D'eerste hebben wy by onse brieven van den 30^{ea} April ten volle beantwoordt, waervan de copye hiernevens gaet, daertoe wy ons refereren. Op de tweede, die in der haeste ende met heeten sinne oft colere schijnt geschreven te sijn, alsoock de leste, de sake niet veel verbeterende, sult hiermede de noodige antwoorde vernemen.

30 Nov. 1615.

2. Ende vooreerst dat U. E. ons imputeert, dat wy genoechsaem willens ende
 Verdedi- wetens naer de Nederlantsche ruine (soo U. E. woorden luyden) souden
 ging van trachten, als den eersten gouverneur ongewapent ende den tweeden sonder
 het beleid geldt oft noodige provisie derwaerts gesonden hebbende. Daerop sult weten,
 derZeven- tienen.
 dat alsoo ten tyde van 't afseynden van den eersten den Treves oock in de
 Indien soowel als hier met den coninck van Spagnien waren gesloten ende
 geaccoerdeert, dat wy oversulcx (om onse onschult voor alle de werelt te doen
 blyken van de swaricheyden, dieder namaels souden volgen), niet anders en
 konden doen, nochte ons oock by de Heeren Staten anders te doen toegelaten
 is, als denselven gelijck als men in tyde van vrede gewoon is te doen aff te
 seynden, alhoewel hy nochtans soo van wapenen ende andersints is geprovi-
 deert geweest, dat hy Don Jan de Silva (hoe sterck dat hy oock te water ge-
 comen was) door Godes gratie met schande van Ternate heeft doen wyken
 ende de saken van de Moluques tot noch toe (door onse successive secoursen)
 in redelijcke versekeringe ende in goede ordre heeft gehouden.

Ende aengaende den tweeden gouverneur, denselven hebben wy met een
 soodanich getal van goede ende van alles wel geprovideerde schepen afge-
 sonden ende successivelijck van jaer te jaere andere gelijcke geprovideerde
 schepen naergesonden, dat wy meynen, dat men niet als met onreden ende
 misverstandt daerover van ons en heeft te klagen, ja, dat men ons met meer-
 der reden (gelijck oock by eenige alhier gedaen wordt) soude mogen impu-
 teren, dat wy naer de macht ende middelen van de Compagnie al te vele doen,
 ende in alles noch wat spaerlijcker behoorden te handelen.

Ende aengaende de comptanten, dat deselve niet grooter en sijn geweest,
 is niet alleene geschiet, omdat wy by den staet, deur uwe voorsaten over-
 gesonden, konden bevinden, datter noch vele comptanten in de Indien ende
 namentlijck in de Moluques waren, ende overal vele effecten ende coopman-
 schappen, maer oock omdat men ons advyseerde, datter uyt Japan een goede
 partye silvers worde verwacht.

132 73 Is nu aen d'eene syde het eene gemist, ende sijn aen d'ander zyde de comp-
 tanten soo in de Moluques als in Bantam, Johor, Paleacatte ende andere
 plaetsen, soo door d' overvallinge van den vyand als 't afbranden van de
 logie, /t blyven van Aeolus ende andere desordren ende inconvenienten ge-
 consumeert ende te niete gecomen, hoe hebben wy daerinne eerder ordre
 kunnen stellen, als wy van soodanige accidenten ende 't manquement van
 de comptanten advijs hadden, 't welck namaels t'onser kennisse gecomen
 sijnde (gelijck het ten tyde van 't affseynden van den gouverneur Reynst noch
 niet en was), soo en hebben wy niet gelaten, successivelijck de Indien by alle
 schepen (als U. E. sien mach by onse voorgaende brieven) met comptanten
 te provideren, daerinne wy oock by de schepen van den voorsz. gouverneur

niet en souden gemanqueert hebben, byaldien ons de voorgaende advyzen niet en hadden geabuseert ende dat wy daerenboven niet en hadden verstaen het groot perijskel, 't welck ons comptanten onderworpen waren, soo aldaer tot Bantam als oock op de cust van Chormandel ende andere plaatzen, soodat men genoodight was gewest, deselve soo verre van der handt naar de Moluques ende Amboina te seynden. Doch byaldien men noch evenwel wil seggen datter in desen deel eenige faulthe soude wesen, 't selve gelijck het U. E. (als voor synen tijt geschiet sijnde) niet en kan geweten, soo oock niet aen ons, maer aen uwen soo gansch onbesorcheden ende de Compagnie schadelyken voorsaet Mattheo Coteels, in wiens plaatse wy blyde sijn een soo goeden successeur gekregen te hebben, verhopende dat hy in synen goeden yver, sorge ende neerstighey't sal continueren.

Ende aengaende de vivres, ammonitien van oorloghe ende scheepsgeretschappen, daervan U. E. claecht, dat de schepen van den gouverneur Reynst sulcx gedisprovideert souden geweest sijn, dat deselve in plaatse van de forten ende schepen aldaer te provideren (gelijck als men was verwachtende ende daernaer verlangende) ter contrarie selfs van U. E. ende de schepen aldaer van vele nootsakelijckheden ende behoufsten hebben moeten versorcht ende voorsien werden, daervan en is oock de schult niet by ons, maer offt by 't ongeluck offte by de quade ordre van den gouverneur offte degene, die by hem waren, die met het aendoen van soovele, ja van alle ververschplaatzen onderwegen, de reyse soo lanck hebben gemaeckt, dat alles onderwegen is geconsumeert ende affgesleten, daer de schepen van alles by ons ende de gouverneur selfs soo wel ende soo ruym waren geprovideert ende met soo veel behoeften geladen, als men daerinne eenichsints hadde kunnen stouwen, gelijck wy oock noch t'elkent doen in alle de schepen, die wy derwaerts seynden, soodat wy niet anders nochte meerder en kunnen doen, ende hierinne niet alleene en doen sooveel als de middelen van de Compagnie kunnen lyden, maer oock verre boven onse machten, daer wy tot noch toe (Godt beter 't) minachtinge op hebben gehadt, als op 't genen ghylieden en uwe voorsaten van ons waert vereyschende.

Doch om wat naerder op het point van de excessive comptanten, die ghylieden van alle quartieren sijt ontbiedende, te discoureren, kunnen wij niet laten te seggen, dat wy meynen, dat ghylieden aldaer het oogh soo seer hebt op eenen grooten employ ende om alles op te coopen, dat ghylieden niet eens en denckt, als alles gecocht ware, wat wij daermede doen souden, nochte hoe, waer ende wannier wy soovele retouren alhier met prouffijt souden kunnen vertieren, om U. E. telkens daervan wederom nieuwe provisie soo tot den handel als oorloghe te seynden.

Want gelijck wy U. E. voor desen hebben geschreven, alsoo wy hier te

30 Nov. 1615.

lande jaerlijcx niet over de 80.000 Bantamsche sacken soo groven als cleynen peper, 1000 bharen nagelen, 1000 bharen noten, 300 bharen macis ende voors van alle andere Indische waren niet meer als in de bygaende memorie gespecificeert staet en kunnen vercoopen, die wy by de voorgaende gesonden factueren ende cargasoenen bevinden, dat aldaer om 400 ofte 500.000 realen van achten kunnen ingecocht werden, waertoe souden dan de voordere by U. E. excessive ontboden comptanten dienen, anders dan om aldaer in groote perykel van brand ende overval van de vyanden ende andere inconvenienten ledich ende vruchteloos te liggen?

Soodat wy (wetende wat men alhier vertieren magh) geheel een ander overlegh maken ende meynen, dat wy, soo by de voorgaende als by de gegenwoordige schepen (die 432.000 realen van achten [in hebben] ende daerenboven soo by dese als voorgaende schepen over de f 100.000 aen coopmanschappen, 2000 roosenobels in spetie daerin begrepen, ende t'samen van den *Witten* ende *Swarten Beer* aff tot dese tegenwoordige schepen incluys ontrent de 800.000 realen) d'Indien voor dees tijt genoechsaem van comptantanen hebben geprovideert, ende dat wy daerinne jaerlijcx op dien voeth continuerende, als oock in 't affseynden van de schepen met sooveel volcx, vivres, ammonitien ende behoesten, alsse eenichsints laden kunnen (gelijck als tot noch toe geschiet is) jaerlijcx van daer goede, ryke ende treffelijcke retouren behooren te crygen, om alsoo eens te compenseren d'overgroote ende de Compagnie schier onverdraechlijke schaden, die wy soo in de voorleden jaren alsoock nu lest deur 't verlies van de *Provincien* ende *Banda* op Mauritius hebben geleden, gelijck als wy niet en twijffelen, off U. E. en sal voor desen verstaen ende met eenen ordre van daer gestelt hebben, om de ladinge van *Gelderland*, dat aldaer opgeleyt ende gelost is, met d'eerste gelegenheit herwaerts aen te doen seynden.

8. Den peper, in 't jacht 't *Hardt* geladen, is seer schoon ende wel geconditioneert geweest, ende heeft sijn gewichte seer wel ende ruym uytgeleverd, niet twyfelende, off dengenen van 't schip *Delff* (die noch niet al en is vollevert) en sal van gelijcken doen, alsoo hy mede seer schoon ende wel geconditioneert is, als oock sijn de nagelen. U. E. gelieve te procureren, dat daerinne soo nopende de suyverheydt als gewichte mach werden gecontinueert, daeraen de Compagnie sonderlinge dienst sal geschieden ende U. E. (gelijck als by desen) groote eere behalen. U. E. beclaecht hem, dat men in plaatse van 380 (per faulte van comptantanen) geen 1000 packen indigo en heeft kunnen coopen, maer deselde in der Engelschen handen moeten laten comen. Wy wenschten (gemerkt de slechticheyt van 't goet, daer wy tot geen prijs aff en kunnen geraken) datse altsamen in der Engelsen handen waren geraeckt, en dat wy niet een pack en hadden gekregen; ende byaldien voortaan den indigo met

Bevin-
ding van
retoeren.

geen beter ordre ende verstand en soude gecocht werden, willen wy voortaan geenen indigo gesonden hebben, maer als men eenigen coopt, om aan ons te seynden, moet de nevengaende monsters gelijck wesen, te weten in deucht, substantie ende principalijcken in hooch couleur, fijnte van masse ende sachticheyt in 't breecken, volgens de nevengaende instructie, daerop degene, die wy voor desen tot incoop van den indigo derwaerts gesonden hebben, preciselijck dienen te letten. Anders sal men de middelen van de Compagnie in onnutte ende vruchteloose retouren consumeren, maer byaldien men soodanige indigo kan krygen, als onse voorsz. instructie ende monsters mede-bringen, willen wy daervan jaerlijcx wel 800 ofte 1000 packen hebben.

Den gesonden gember mooste oock anders en beter wesen als de voorgaende, daer wy qualijcken met proufijt kunnen afraken. 'Tselve seggen wy van vele andere voor desen gesonden waeren, daerinne voortaan moeten gevolcht werden de monsters, memorien ende instructien, die wy te dien eynde hier-nevens andermael senden, ende voor desen tot meermalen gesonden hebben. Van peper, gelijck als wy voor desen in alle brieven geschreven hebben, en kan men ons niet te veel seynden, al waert 't 80 jae 100.000 Bantamsche sacken alle jaers, ende insonderheyt nu vooreerst, alsoo wy nu vele jaren daeraen grootelijcx te cort sijn gecommen, ende dengenen die met het jacht als oock het schip *Delff* aengecomen is, altsamen telkens in eenen coop tot seer goeden pryse ende comptant vercocht hebben.

Deur 't verongelucken van den Gouverneur Both blyven wy gefrustreert van vele goede advysen, die hy ons apparentlijck thuis comende mondelinge hadde mogen geven, alsoock van seer vele boeken, rekeningen ende schrifften, daer wy seer mede verlegen sijn, oversulcx alsoo U. E. hem daertoe by de syne in vele saken refereert, dient by de naeste daerin wat largo te schryven ende vastelijck te gelooven, dat de brieven niet en worden aen d'een syde geleyt, vergeten nocte (soo U. E. by synen lesten schrijfft) by ons niet geacht ofte genegligeert, maer dat wy in alle mannieren sullen soecken t'accomplieren 't gene ghylieden met eenige apparentie van voordeel op ons sult versoecken ende wy eenichsints sullen connen ordeelen tot den dienst ende welvaren van de Compagnie noodich te wesen; ende daeromme U oock bidden in uwen goeden yver niet te verflauwen, al is 't, dat onse opinien juyst in alle poincten met d'uwe niet en accorderen, want in allen gevalle als ghylieden u advysen hebt geschreven, soo sijt ghylieden geëxcuscert ende hebt u ampt ende eedt voldaen.

De zyden, als voren geseyt is, dienen fijn, with, rouw ende Chinesche syden te sijn, niet groff, geen zwarte noch getwernt, maer soals in de nevengaende memorie, op dewelcke U. E. ende andere coopluyden aldaer wel dienen te letten, alsoock dat deselve voortaan tot soo hoogen prijs niet en werden gecocht;

30 Nov. 1615.

anders kunnen wy (midts de syden van Levanten jaerlijcx alhier comen, ende de groote costen, dieder op loopen), daeraen weynich voordeels doen.

Noten ende macis, gelijck als wy oock schryven aen den heer Gouverneur-Generael, dienen per d'eerste schepen gesonden, alsoo de vorige meest weghe sijn ende daerinne noch goeden aftreck bevinden, doch moeten wel gesuyvert ende gegarbulcert sijn, om de schepen met onnutte stucken, rompen ende vuylicheyt niet te laden; ende in 't afschepen dienen wel van den peper ende nagelen gesepareert, insonderheyt den macis, alsoo wy andersints daeraen groote schade ende verderff bevinden.

4.
Varia. 't Voornemen van op Johor een nieuw fort te maken, kompt ons vremdt voor, omdat wy in dien hoeck geen voordeel en sien ende voor desen aldaer groote schade hebben geleden, als oock omdat het beter ware eenige noodloose forten ende comptoiren op te breken, als de middelen ende forcen van de Compagnie noch meer ende meer te verstroyen.

Wy verwonderen ons, gemerckt het cleyn, ja quaet succes van den handel op Japon, dat men aldaer noch continueert met sooveel cargasoen van syden ende andere waren te seynden daer wy geen retouren noch van silver noch anders en vernemen, ende de vivres, volck ende jachten, soo U. E. schrijft, ons soo excessivelijcken veel costen.

Joost Pietersz. van Vlissingen, diens goede diensten U. E. in 't afladen van de schepen prijt ende ons recommandeert, hebben wy (alsoo hy met het schip *Delff* is gebercht ende overgecomen) sijn dry geberchte balen syde sonder eenige vracht offt oncosten (midts deselve uwe recommandatie) vry laten volgen, op hope dat hy de Compagnie hiernaer van eenige goede advyzen soude mogen dienen.

Daer dient wel debvoir gedaen om afslach van de tollen aldaer te verkrygen, daertoe het accoort met d' Engelse ons seer noodich ende dienstich soude wesen, doch en weten niet, wat daervan noch sal vallen. Daer en is tsedert onse voorgaende niet anders gepasseert, als 't gene hiernevens aen den heer Gouverneur schryven, daertoe wy ons om der cortheytswille by desen refereren ende te dien eynde de copie derselver hiernevens aen U senden.

De dryerley soorten van schepen, daerom U. E. schrijft ende meynt, dat wy jaerlijcx derwaerts behooren te seynden, wy hebben daerinne van jare te jare sooveel gedaen als doenlijck is geweest, ende soo als by de respective cameraren is goet gevonden. Achten oock, datter aldaer onder een soo groot getal van schepen (alser tegenwoordelijck in de Indien is) genoech van alle soorten kunnen gevonden werden, om elck tot sulke diensten te gebruycken alsoe best ende bequaemst sijn, maer dat het aen de ordre gebreeckt, die men (gelijck wy aen den Gouverneur schryven) daerinne wat beter behoort te stellen.

Ende insonderheyt behoort men sorge te dragen, dat de grootste ende be-

quaemste schepen tot de ladinge van de retouren soo lange als voor desen aldaer in 't landt niet en werden gehouden, offte met degene, dieder nu soo lange gesworven hebben ende de leden genoechsaem gebroken sijn, soo costelijcke retouren eenen soo verren ende swaren wegh niet naer huys en werden gesonden, maer dat de grootste ende tot de ladinge bequaemste schepen, oft datelijck van Bantam met de retouren wederom naer huys, ofte ten langsten niet dan eens naer de Moluques gesonden en werden, als sulcx den noot mochte vereyschen; te meer dat ghylieden nu van allerley soorte van schepen by dese ende vorige vloten genoech sult geprovideert ende voorsien wesen. Wy meynen, dat ons leste ongeluck ten deele deur gebreck van de voorsz. ordre is gecauseert, alsoock dat men contrarie onse vorige ordre de schepen volladen sijnde naer den anderen aldaer doet wachten, om in vloten naer huys te komen; want hadden dese schepen soooudt ende afgesleten niet geweest (ende insonderheyt 't schip *Banda*, 't welck onderwege gansch innavigabel werde bevonden), 't en ware niet van doen geweest, de schepen naer 't eylandt Mauritius te doen loopen, daer se den swaren storm ende een soo groot ongeluck hebben aengetroffen, ende byaldien de twee schepen, die al acht oft thien weken voor d' andere geladen waren ende aan de waterplaetse lagen en wachten, datelijcken voorts waren gevaren, souden oock naer alle apparentie bytijts hier in 't land geweest ende in 't ongeluck met d' andere niet gevallen sijn. Doch des Heeren wille heeft alsoo moeten geschieden, die ons onse schade wilt versetten, daerto wy U. E. oock recommanderen u beste te doen, om ons met goede, rijcke retouren te helpen, ende vooral nu voortaen, soo in 't affveerdigen als in 't aldaer houden ende 't gebruycken van de schepen, beter ordre te helpen stellen.

D'oncosten van de comptoiren, soo huyscosten als andersints, vallen seer hooge ende swaer. Daerop dient oock wat beter geleth ende den staet overal (soovele den dienst van de Compagnie sulcx lyden kan) wat vermindert.

Boeken, pampier ende goede schryvers sullen, soo wy hopen, by dese schepen in overvloet aen U. E. gesonden werden. Draecht sorge, dat de boeken ende pampieren wel geoorboort ende de schryvers wel geemployeert mogen werden, ende dat wy d' effecten daervan gevoelende, voortaen beter van de copyen van alle de noodige boeken, pampieren ende schrifften mogen gedient wesen, alsoock insonderheyt van alle soodanige sententien, stucken ende attestatien als noch aldaer gebleven mogen sijn tot laste van eenige, die hun in dienste van de Compagnie hebben misdragen, daervan het meerendeel met de schepen den *Witten Leeuw*, *Bantam*, de *Provincien* ende *Banda* verongelukt ende gebleven sijn, ende met naemen de stucken tegens Cornelis Francx, lest met den schepe *Delf* gevanklijck overgesonden, alsoock van Carel de la Noy, die eenen Philips Corbet aldaer oft in Ceylon hadde doen doorschieten,

30 Nov. 1615.

ende van allen anderen, die onder u oft in d' andere comptoiren mogen wesen, waervan altijt een dubbelt by u behoort te blyven, alsoock van de rekeningen ende particuliere boeken, om by verlies van schepen (als Godt betert jegenwoordelijck geschiet is) wederom van nieuws aen ons te seynden, by gebreck van dewelcke wy anders alhier seer verlegen sijn, veel onlust ende swaricheyt moeten uytstaen.

De cognossementen alsoock de facturen van de victualien, ammonitien ende ander behoeften sullen hiernevens gaen met partinente specificatie, wat deselve costen, om alles aldaer d'accord te boeke te stellen, gelijck wy oock vooral sullen verwachten de continuatie van de boecken aldaer, om alles alhier mede te boeke te stellen.

5.
Boek-
houding. De balance, by U. E. gesonden, vinden wy wel correct, doch alsoo daerinne vermenigt ende onder den anderen gestelt sijn alle d' effecten, die wy aldaer hebben, soowel schepen als geschut, ammonitien van oorloge ende andere behoefften, souden niet ondienstich vinden, dat men ons jaerlijcx daerenboven oock eenen bysonderen ende aparten staet sonde van de effecten, daer van wy eenige retouren hebben te verwachten; te weten van de goederen ende coopmanschappen in de respective comptoiren ende packhuysen noch onvercocht liggende, van de uytstaende schulden ende comptante penningen, ende wy sullen by onsen boeckhouder-general doen instellen de partyen by U. E. overgesonden ende die noch successivelijck by U. E. gesonden sullen werden, om van alles soo hier als daer d'accoort te gaen.

Op 't verdeylen van de ampten ende het employeren van de coopluyden, die aldaer sijn, alsoock die derwaerts successivelijck gesonden werden, dient oock wat beter ordre als voor desen gestelt, opdat een yeder in sulcke plaetsen, comptoiren ende ampten magh gestelt werden, daer hy de Compagnie den meesten dienst kan doen, sonder soodanige personen als Brouwer voor een voyagier over ende weder te seynden, ende andere onbequame, oft ten minsten ongelijk onbequamer, op de comptoiren ende in groote ampten te stellen, waerby den dienst ende groote gagien van de eene de Compagnie vruchtelos ende van d' ander (midts derselver insuffisantie) schadelijck moet vallen, waerinne ghylieden te beter macht hebt, soodanige ordre te stellen als den dienst van de Compagnie is vereyschende, alsoo wy alle de coopluyden, van den minsten tot den meesten, met die expresse conditie aennemen, dat syliden overal hun sullen moeten laten seynden, stellen ende gebruycken, daer ghylieden sulcx geraden ende tot dienst van de Compagnie noodich sultachten, ten welken eynden ghylieden de schrijvers, die wy by dese schepen in goet getal seynden, eerst meucht beproeven ende dienvolgende, als geseyt is, by u houden offt versenden daer ghy 't selve noodich sult vinden.

Van de schepen onder 't beleyt van den commandeur Spilbergen in Augusto

anno 1614 door de Strate van Maggelanis gesonden, hebben advijs van den 26^{en} Marti lestleden, dat deselfde al vier mylen met goet weder, gesont volck ende wel geprovideerde schepen in de Strate waren gekomen, verhopende dat deselve lange voor desen by den Gouverneur sullen gearriveert ende yets goets tot dienst van de Compagnie ende affbreuck van den vyandt uytgerecht hebben.

6.
Uitrus-
ting.

Met dese brieven hopen wy dat aldaer by U sullen arriveren dese navolgende schepen, die wy Godt bidden goede reyse te verleenen, te weten van dese stadt een schip, genaempt d'*Eendracht*, groot omtrent 350 lasten, met noch een ander genaempt de *Trouwe*, groot 250 lasten; van Seelant een schip genaemt het *Wapen van Zeelandt*, groot ontrent de 400 lasten; van Delff het jacht 't *Hardt*, 't welck voor desen een reyse aldaer gedaen heeft; van Rotterdam een schip groot 350 lasten, genaempt den *Gouden Leeuw*; van Hoorn het schip *Westvrieslandt*, groot 500 lasten, ende van *Enckhuyzen* het schip *Bantam*, groot 400 lasten, op alle welke schepen by de vergaderinge van de Seventhiene goet is gevonden te stellen 400 soldaten, alle onder 't gebiet van segeanten sonder enige hooger officieren, volgens U. E. gesonden advysen, ende voorts op elck schip sooveel bootsgesellen, vivres, ammunitien ende behoefften als eenichsints mogelijck is geweest daerop te stellen ende daerin te laden.

Wy recommanderen U. E. van 't bootsvolck ('t welck op de schepen in seer groot getal is gestelt ende veel meer als de schepen tot de reyse behoeven) sooveel te lichten als eenichsints geraden wesen sal, ende andere behoeftige schepen offt plaetsen daermede te doen voorsien.

Ende dat met eenen alle schepen voortaen beter mogen gevisiteert ende deursocht werden van 't gene deselve in overvloet soo van touwen, ankers, seylen als insonderheyt seyldoeck medegegeven is, om het overschott aan U. E. aldaer overgeleverd ende daer 't beter van noode is, versonden ende gebruikt te werden, daerinne wy (gelijck als by onse vorige brieven sien cont) seer groote faulten vinden, overandts vele schippers oftte soo sloff ende lui oft soo onverstandich sijn, dat se ons vele behoeffte, insonderheyt touwen, seylen ende seyldoeck, geheel verdorven, vergaan ende verrot wederom brennen, 't welcke ghylieden aldaer soo grootelijcx van doen hebt, om d'andere behoeftige schepen daermede te provideren.

Wy verstaen ende weten wel, dat den handel ende dagelijcx voorvallende saken u sooveel wercx geven, dat het niet mogelijck en is, dat ghy alles alleen kont doen, ende souden oversulcx goetvinden, dat ghy van de medegaende oft voorgaende gesonden coopluyden eenige van de bequaemste by u behielte, die niet (als voor desen by velen gedaen is) deur haer knechts, ja knechs knechts, maer selver in persoone d'aencomende schepen mochten visiteren,

de schippers oft commisen te dien eynde de medegegeven inventarisen, factueren ende cognossementen affvoorderen, deselve neerstelijck examineren, omne daeruyt te onderstaen, wat huys een yeder gehouden heeft, hoe de vivres gebruycckt ende gemenageert sijn, ende vooral om daeruyt tot provisie van de behoestige schepen ende forten te lichten de behoeften ende provisien, die derwaerts met alle schepen gesonden ende als geseyt is tot overgrooten cost, ondienst ende schade van de Compagnie menichmael verdorven wederomme terugge gebracht werden.

Dese commisen, die ghy tot u behulp by u soudet mogen nemen (als de schepen affgevaerdicht sijn) souden u oock kunnen helpen visiteren de rekeningen van de andere comptoiren, daertoe ghy niet sonder reden en claeght, dat aldaer by u voorsaet geen ordre en is geweest ende seer wel verstaet, dat voortaan alles soo blindelijck niet en behoort overgeloopen, maer met goede ordre by der hant genomen te werden, om de generale boecken in goede perfectie te brengen, 't welck alles wy u by desen mede recommanderen.

7. **Kapitaal.** Dese schepen hebben in alles mede 432.000 realen van achten, behalven de coopmanschappen, die omtrent de f 70.000 (met de 2000 roosenobels daerin begrepen) sullen bedragen, ende sijn verdeylt als volcht: op de twee schepen van Amsterdam d'een 48.000 d'ander 64.000, op 't schip van Zeelandt 72.000, Rotterdam 72.000, Hoorn 72.000 ende Enckhuysen mede 72.000 realen van achten, ende 32.000 op 't jacht van Delff.

Waermede ende mette voorgaende by de leste schepen gesonden compitanten wy niet en twyselen, oft ghylieden en sult genoech geprovideert sijn, om ons goede ende ryke retouren te mogen seynden ende met eenen den inlandschen handel met 2 oft 300.000 realen te verstercken; ende daerinne by ons (gelijck wy hopen te doen) successivelijck van jaer te jaer gecontinueert sijnde, sal denselven handel groot genoech vallen, soo om den oorloge aldaer, alsoock om den handel alhier te continueren ende jaerlijcx sooveel ende meer retouren te seynden, als wy eenichsints met proufijt sullen kunnen vertieren. Oock soo moet in regard van den inlanschen handel (die ghelyccken ende insonderheyt eenige andere coopluyden op de respective comptoiren aldaer soo geheel groot ende breet schynen te willen begrypen) niet alleenlijck op de macht ende middelen van de Compagnie wat meer regards genomen werden, maer oock dat de goederen ende coopmanschappen in soo groote menichte overal niet en worden gecocht oft gesonden, dat se in de comptoiren ende packhuysen vergaen, ofte ledich ende vruchtelooch vele jaren blyven liggen.

Wy en hebben in geheele veerthien jaren tsedert den aenvanck van de Compagnie aen de participanten tot noch toe niet meer als een capitael ytgedeelt, 't welck noch meest is opgenomen ende tot last van de Compagnie noch gegenwoordich op intrest loopende, ende diesniettemin hebben wy alle

jaers sooveel schepen ende comptanten gesonden, dat daerinne niet alleen-
lijck (midts het verongelucken van de vier schepen den *Witten Leeuw*, *Ban-*
tam, *Banda* ende de *Provincien*) alle de retouren sijn geconsumeert, maer oock
noch daertoe merckelijcke partye tot laste van de Compagnie opgenomen,
soodat het soo verre van daer is, dat men van onse debvoiren soude clagen,
dat men ter contrarie alle uytterlijcke debvoiren moet doen, om ons voortaan
jaerlijcx vijff, ses ofte seven schepen met rijcke retouren te seynden, offt anders
sal 't onmogelyck wesen d' affsendinge van jaerlijcxsche versochte schepen,
cargasoenen ende comptanten langer te continueren, ende onse overgroote
lasten aff te doen.

Wy en vernemen by geene brieven eenich advijs van den handel in Bouton,
ende evenwel is aldaer gesonden den coopman Gruel, die in eenich ander *comptoir*
goede diensten hadde mogen doen. U. E. gelieve daerop te letten
ende indien daer geen ander voordeel (als wy tot noch toe vernomen hebben)
soude willen vallen, dat onse effecten ende dienaers in andere proffytelijcker
plaetsen mochten geemployeert ende gebruycckt werden.

Wy hadden met de schepen van den Gouverneur 180.000 ponden tintinago
gesonden, die wy niet en vernemen, dat uyt de schepen gelicht ende naer de
cust van Chormandel (alwaer denselven gedestineert was) soude gesonden
sijn, als oock dengenen, die in Amboyna ende de Moluques vruchtelos sool-
lange heeft gelegen. Is het voor desen niet geschiet, recommanderen U daerin
beter ordre te stellen, ende ons daervan per naesten advijs te geven.

D'uytkomste van den Savoyschen oorlog, den standt van den oorlog in
Gulick ende Cleve, den standt van Bruynswijck ende andere gelegentheyden
onser landen alhier, alsoock van den standt van Vranckrijck ende Engelandt,
hebben wy aen den Gouverneur Generael geschreven, daertoe wy ons by
desen refereren.

8.
Aan Chi-
neczen of
Javanen
geonspe-
corijen to
verkoo-
pen.

Wy bevinden uyt het journael van Bantam, dat aldaer aen de Chinesen,
Javanen ende andere natien uyt de logie foulie, noten ende nagelen vercocht
ende gelevert sijn, ende presumeren, ja bevinden by de cargasoenen van de
Engelse schepen, dat deselfde in handen van de Engelse gecomen ende offt
by de Chinesen voor haerlieden gecocht oft aen hunlieden tot Bantam over-
gelaten sijn, waerdoor alsoo wy groote schade alhier lyden, al waer 't ook soo,
dat deselve goederen by U. E. tot groot proffijt, ja tot twee capitalen ende
meer advance verhandelt offt vercocht waren. Gemerckt d'Engelse, onver-
midts onse groote oorloghskosten, daeraen alhier noch echter meer als wy
kunnen profiteren, soo dient in alle manieren goede sorge gedragen, dat
soodanige Molucksche waren 't sy aldaer oft oock op de cust van Chorman-
del by soodanige indirekte middelen in der Engeler handen niet en mogen
geraken, ende aen geene Javanen, Maleyen offt Chinesen soodanige waren

30 Nov. 1615.

te leveren, die men weten oft presumeren kan, dat met d' Engelse handelen offte corresponderen, maer alleenlijck aen dengenen, die se naer China oft andere landen vervoeren, daer se de Compagnie geen schade en kunnen doen, want dese waren vooralle in onsen handen alleene dienen te blyven, gelijck als hiervoren geseyt hebben, oft anders en sal ons niet mogelijck wesen, den oorloge ende handel aldaer te continuieren.

Wy recommanderen U. E. het schip *Westvriesland* soowel als het jacht 't *Hardt*, met dese vlete derwaerts comende, soo haest als doenlijck met peper wederomme terugge te seynden ende naer 't patria aff te vaerdigen als oock alle andere, die men in de Moluques eenichsints sal connen missen ende tot het overbrengen van de retouren bequaem sullen wesen, sonder de bequaeme coopvaerdyschepen sulcx tot eenigen aenslach oft oorlochsexploichten te gebruycken, dat wy daerdoor van de noodigeretourensouden gefrustreert blyven.

Wy bevinden, dat d' Engelsen doorgaens tusschen September ende April haere schepen afvaerdigen ende met peper herwaerts aen seynden, daer wy tot noch toe geen ander als in November, December oft Januari en krygen, ende sien, dat naer dien tijt onse schepen innewaerts aen naer de Moluques ende andere plaetsen gesonden werden, daer wy liever hadden dat ons naer 't exempl van de Engelse mede tot ultimo Martio (als de schepen niet al te groot en sijn) toe, doch liever in September ende October oftsoo vroech als doenlijck, de schepen gesonden werden, sonder eenige ladinge aldaer te houden liggen ende de schepen elders te seynden¹⁾.

Dient geleth op 't overseynden van de retouren, dat men daertoe neme de bequaemste schepen, die navigabel sijn ende die aldaer langst in 't landt sijn geweest; met eenen, dat in 't seynden van de retouren werde geleth, dat de goederen werden gesonden in de schepen van de respective Cameren, sooveel doenlijck is, immers als men vier schepen naer 't vaderlant seynt, een aen de Camer van Zeelandt overcome.

De schepen d' *Eendracht* ende de *Trouwe* sijn gesuccedeert in plaatse van de twee fluyten, die men van meyninge was, indiender te bekomen waren geweest, tot een proeve volgens de resolutie van de Seventhiene derwaerts te seynden, om gins ende weder naer Bantam om peper te gaen. Oversulcx sal U. E. deselfde mede op het spoedichste met de gereetste ladinge wederom seynden, oft indien de *Trouwe* bequaem ende noodich tot de Moluques oft binnenaert mochte bevonden werden, een ander bequaem schip in de plaatse van dien, 't sy by de Camer van Amsterdam oft by andere Cameren

¹⁾ „Nota. Het onderstaande is door de Camer in Zeelandt gevoecht in margine van twee brieven, soo haer om te teecken gesonden waren, van de hant van Neulgem, ende sijn ditto brieven gegaen met de schepen d' *Eendracht* ende *Trouwe*. — De passage waarop deze aantekening betrekking heeft, eindigt met „overcome“ 6 regels verder.

uytgereet, ende vooral te gedencken (indien 't als wy verhopen, ja, voor desen niet en is geschiet) dat de rest van de ladinge van 't schip *Gelderland* op 't eylandt Mauritius liggende met de geberchde goederen van de twee verongeluckte schepen de *Provintien* ende *Banda*, alsoock het ebbenhout, 't welck aldaer noch gebleven mach wesen, by eenige van de eerste naer huys comende schepen mochte ingenomen ende medegebracht werden, te meer dat wy verstaen, datter eenige schepen van Vranckrijck naer 't voorsz. eylandt van Mauritius sijn gedestineert, die anders 't hout voor ons wel mochten lichten.

Alsoo wy in de nevengaende memorie U. E. alsoock den heer Gouverneur ende Raden van Indien hebben gerecommandeert sorge te dragen, dat alle vremde natien uyt de Moluques mochten gehouden werden ende dat geene noten, nagelen nochte macis in der Engelsen oft Francoisen handen en mochten geraken, om ons de merckt alhier te verderven, soo is onse meyninge, dat byaldien aldaer sooveel comptanten oft goederen niet en mochten vorhanden wesen, omme daermee alle deszelfde Molucksche waren te verhandelen ende op te coopen (als wy verhopen, dat ja), ende daerdoor te meer perykel soude wesen, om deselve waren in der vreemden handen te doen vervallen, dat U. E. in sulken gevallen liever sooveel te minder empleo in de andere in onse nevengaende memorien gestelde waren ende goederen soude laten doen, dan dat eenige van deselve Molucksche waren uyt onse handen souden geraken.

Ons sijn gansch noodich de boecken ende rekeningen, hiernaer gespecificeert, te meer dat vele derselver by de verongelucte schepen mede verongeluckt ende gebleven sijn 't welck alhier vele desordren, onlusten ende confusien causeert; ende oversulcx de copyen derselver met den eersten by diversche schepen dienen gesonden, als van de comptoiren van Tacomi, Tidoor, Mothier, Maquian, Batsian, Jacatra, Grece, Macassar, Atchin, Johor ende Patana, van 't begin aff, dat de voorsz. comptoiren by den onsen voor de thienjarige rekening sijn beseth geweest, alsoo hier geen boeken van en hebben. Bantam: de copyen van de boeken 't sedert vertrek van Jaques l' Hermite de Jonge; voorts van de jachten ende schepen, die daer in 't landt blyven ende gebruyc kt werden. Mede copie van de boeken van de Cust van Chormandel van 't beginsel af; van de forten Nassou ende Belgica op 't eylandt Nera in Banda 't sedert 't vertrek van den Gouverneur Willem van der Voort, te weten van 14 Juni anno 1611; ende van 't comptoir van Maleyen in Ternate tsedert 't vertrek van capiteyn Adriaen Woutersz., als te weten van Juni 1612.

Wy hebben volgens 't versoeck ende d' advysen, ons by verscheyden brieven van daer gedaen, goet gevonden, alle de soldaten by dese ende eenige voorgaende schepen onder geen hooger officier als sergeanten derwaerts te seynden, waermee, alsoo derselver last swaerder is dan offter oock hooger officieren medegingen, hebben wy deselfde sergeanten geduerende ende

9.
Gevraagd
de boeken
en roke-
ning.

30 Nov. 1615.

soolange totdat syliden aldaer ter gedestineerde plaatse sullen gekomen ende in garnisoenen geleyt sijn, toegeleyt f 30 ter maent, met die conditie nochtans, dat syliden aldaer op den voeth als andere sullen getracteert ende niet meer als f 18 ter maent hebben, daerop U. E. ende Raden aldaer gelieven te letten, dat daeruyt geen misverstant aldaer tot nadeel van de Compagnie en ryse.

10. Wy vinden noodich U. E. als in 't eerste ende in 't middelste soo oock in
 „Principael hoofd-point van onsen handel“.
 't leste van dese onse brieven andermael ten hoochsten te recommanderen het principael hoofdpoint van onsen handel, dat is dat men niet alleenlyck de Chinesen, Javanen, Clingen, Maleyen ende andre vreemde natien, maer oock insonderheyt d'Engelse, Françoisen ende andere wie se oock sijn, die ons den handel in de Moluques, Banda ende andere plaetsen, daer wy forten ende contracten hebben, sullen soeken te verderven, sal sien daeruyt te houden ende ten dien eynde (naer eenige vriendelijcke waerschouwinge ende vermaningen vermogens onse vorige ordre, in de copien hierby gevoecht), den middel van de wapenen daertegens te gebruiken ende haerlieder met gewelt te doen vertrecken, sonder daerinne langer te simuleren offte te civiliseren, gelijck als voor desen gedaen is, alsoo de verder conniventie de ruine van de Compagnie soude medebrengen, ende dat voorts oock den Portugesen ende Spagniaerden overal met de bequame oorlochscheepen ende jachten, die wy daer hebben, sooveel affbrecx by alle occasien ende in alle plaetsen mach gedaen werden, als doenlyck sal wesen, sonder nochtans de bequame scheepen tot de ladinge van de retouren daermede t'occuperen ende ons alsoo van de noodige ryke retouren te frustreren.

Vooral moet oock ordre gestelt werden, dat de Chinesen, Maleyen, Javanen, Clingen in de Moluques, Amboina ende andere plaetsen, daer wy forten off contracten hebben, geen cleetgens, sattynen, damasten, nochte andere Chinesche waren en brengen, daermede syliden off het gelt (soo den commandeur Real schrijft) oft oock de nagelen, noten ende macis uyt den lande voeren, maer dat deselsde natien soodanigen handel (naer voorgaende waerschouwinge) by aenhalinge ende confiscatie van haere scheepen ende goederen mach beleth werden.

fb. 2 43 Wy sullen verlangen te verstaen, wat de scheepen den *Aeolus*, *Neptunes*, *Groenen Leeu*, ende andere, die op de wachten voor Gresick, Macasser ende andere exploicten gesonden waren, sullen uytgericht hebben.

Wy en vinden in geene boeken, rekeningen nochte brieven, watter geprocedeert is van sooveel gegraveerde lange vogelroers, musquetten, pistolen, morioenen, courtelassen, espedarmen ende andere, die wy tot den handel derwaerts gesonden hadden; sullen daervan per naesten advijs verwachten.

Wy sien by eenige memorien, dat eenen Pieter van Raey, die voor coopman

met 't jacht den *Arent* van hier gevaren was ende van de indigo ende andere waeren goet verstand heefft, op Sabouge is gestelt, alwaer wy niet en sien wat diensten hy voor sijn gagie de Compagnie kan doen, als alleen 30 off 40 soldaten te betalen, 't welck by eenen assistent van 15 oft 16 gulden even soowel soude kunnen gedaen ende desen op eenen comptoir gestelt werden, daer hy beter dienst konde doen, waerop ende op andere dergelycke faulten ander ordre dient gestelt.

Wy seynden U. E. hiernevens de rolle ende onderscheydinge van onse oorlochschepe, coopvaerdyeschepe ende jachten, opdat ghylieden op het gebruycken derselver elck tot 't gene, daer se bequaemst toe mochten sijn, te beter mochtet letten, sonder nochtans U. E. t' obligeren, om ons juyst alle coopvaerdyschepe in de voorsz. rolle oft memorie vermeld naer huys te seynden, maer dat ghylieden, in conformité van onse menichvuldige ordre by de nevengaende brieven, wel sult letten op de bequaemheyt derselver, ende liever eenige van welker suffisantie mochte getwyfelt werden, aldaer te houden ende in anderen dienst aff te slyten, als dat men onse retouren al te licht soude pericliteren ende in gelyke ongelucken als de leste schepe te laten vervallen.

Den cataloge oft namen van alle de timmerluyden, metselaers, smidts ende andere ambachtsluyden, soowel die voor desen gesonden sijn, als die noch met dese schepe sullen komen, gaet mede hiernevens, opdat ghylieden aldaer op het employeren derselver te beter ordre meucht stellen ende in soodanige plaetsen te lande gebruyken, daer se best van nooden mogen sijn, sonder tot meer diensten oft ampten te promoveren.

Wy seynden oock eenige van de voornaemste artyculen uyt den artykelbrieff ende andere memorien getrocken, teneynde deselve by U. E. op de respective comptoiren, schepe ende forten aldaer mogen gedistribueert werden, om den inhout derselver te doen effectueren.

11.
Behoeft
aan
peper.

Hoewel wy U. E. in dese missive verhalen van jaerlijcx 80 a 100.000 Bantammer sacken peper te willen seynden, soo vinden wy raetsaem, dewyle wy nu hier gansch ledich sijn van peper ende omme alhier een goede partye in voorraet te hebben, dat men vooreerst aldaer alle den peper opcoope, omme d'Engelse ende ander natien daerinne te prevenieren; 't selve wy U. E. by desen noch seer ernstlijck recommanderen, ende soo U. E. ons ryke retouren jaerlijcx overseynd, wy sullen van onser syde niet nalaten, omme U. E. met vele comptanten daertegens te doen versien, daerop verlaten sult mogen.

Actum in Amsterdam, desen lesten November anno 1615.

9. — AMSTERDAM, 19 DEC. 1615. — 450 f. 283.
(PER D'EENDRACHT).

1. Desen sal alleen dienen tot couerto van de ingeleyde cognoisementen, by ons doen maken in 't regard van de 4 kisten realen voor de comptoiren, mitsgaders lonten en asynen, die by ons ten behoeve van de forten ende schepen in Indien sijn gescheept in 't schip *Bantam*, dat van Enckhuysen is naer Indien gegaen, volgens welke cognoisementen U. E. gelieven sult deselue partyen den schipper, met lieff daer gearriveert sijnde, af te voorderen ende daermede te doen sulcx ten meesten dienste van de Vereenichde Compagnie sal vereyschen, deselue op rekening te stellen daer en soo 't behoort, ende ons van den ontfanck derselver met d'eerste commoditeyt van schepen advijs te geven; hieraen ons vrintschap ende de Vereenichde Compagnie dienst sal geschieden.

Het schip den *Orangieboom* is Godtloff tot Hoorn wel gearriveert, dan van syne ladinge in spetie en weten alsnoch geen recht bescheyt.

2. Op 20 November is tot Lixbona gearriveert een caraque comende van Goa, ende een is ontrent Mosambique gesoncken, 't volck alleene gesalveert, behalven 10 a 12 man, die mede gebleven sijn. De derde, die mede van Goa is vertrocken, is op Alderheyligen van degene, die gearriveert is, gescheyden ontrent 't eylandt van Tercera, seer leck, sijnde met veel cranck volck belast, ende was op 27 November te Lixbona noch niet gecomen.

Wy bevinden door de overgesonden cargo uyt Lixbona, dat de gemelte caraquen goede partye nagelen en macis innehadden, waerdorwy groot nadeel in de vente van onse macis ende nagelen sullen hebben, waeromme seer hoochnoodich alomme in Indien dient geleth, dat overal de Maleyen, Clingen, Javanen ende andere natien werde beleth, dat deselue spetien in handen van de Portugesen en Europische natien niet en geraken; 't selve wy U. E. mitsgaders den heer Governeur-Generael en Raden van Indien ten hoochsten alsnoch zerieuselyken recommanderen, omme op 't geene voorsz. is overal prompte ordre te stellen, anders de ruïne van de Vereenichde Compagnie sal veroorsaken, te meer wy de ondragelyke oncosten van 't onderhouden der forten moeten supporteren, ende andere de vruchten souden genieten; 't selve voor ons niet te continueren en is.

Wy seynden U. E. neffens desen sekere gedructe bilietten nopende de

conspiratie, muytenatie ende rottinge, die eenige quaetwillige op de schepen
aenrichten; deselve U. E. sal gelieven op de forten overal in Indien, alsoock
op de schepen herwaerts naer 't patria comende, te distribueren, omme alsoo
allen ondienst van de Compagnie voor te comen.

Den 19^{en} December anno 1615. In Amsterdam.

---

10. — AMSTERDAM, 6 JAN. 1616. — 450 f. 284.

(PER D'EENDRACHT).

1. Dewyle door contrarie windt ende weder onse schepen lange sijn opge-
Gezonden houden, soo hebben wy niet connen laten U. E. by desen noch te adviseren,
contan- datter tsedert onse vorige brieven eenige veranderinge is gevallen in 't repar-
ten. teren oft seynden van de realen oft comptanten, die gesonden werden met
de schepen van de respective Cameren, die ten deeke wat sijn contrariërende
de vorige resolutie van de 17^e, om oorsake, eenige Cameren qualijcken hare
realen conden furneren, als principalyken de Camer Enckhuysen die door de
16 Camer van Amsterdam met vijff kisten sijn versorcht, sulcx dat de repartitie
oft sendinge van de comptanten nu geheel anders is uytvallende, als voor
desen geschreven is, invoegen als hiernaer verclaert wordt. Te weten, met de
schepen van Amsterdam, als namelijck d' Eendracht, werden gesonden 10
kisten elck van 8000 realen van achten ende met 't schip de Trouwe 8; met 't
schip 't Wapen van Zeelandt in Zeelandt geëquipeert 9; met 't jacht 't Hard by
die van Delff geëquipeert 6; met den Gouden Leeuw, tot Rotterdam geëquipeert 9;
met 't schip Westvriesland tot Hoorn geëquipeert 8½; met 't schip
17 Nieuw Bantam tot Enckhuysen geëquipeert 5, comt te samen, dat in boven-
gemelde schepen gesonden werden 54½ kisten, elck van 8000 realen van ach-
ten, comt 436.000 realen van achten a 48 stuuyvers 't stuck. Bovendien werden
noch gesonden in 't schip de Trouwe 1800 roosenobelen ende 4000 leeuwen-
daelders, mitsgaders alsulke coopmanschappen als de nevengaende factueren
ende cognoisementen sijn mentionerende. Godt geve, dat alle de voorsz. par-
tyen aldaer wel behouden mochten arriveren ende ten meesten profyte van
de Vereenichde Compagnie alomme mogen geëmployeert werden, teneynde
deselve successivelyken daervoor ryke retouren mach becomen, gelijck als in
onse voorgaende brieven ampel ende breedt U. E. ende den heer Gouverneur-
Generael 't selve serieuselyken recommanderen, daervoor sorge gelieuen te
dragen, tot welke brieven wy ons sijn refererende.

Het schip den Orangieboom is, Godt loff, tot Hoorn wel gearriveert, geladen
met alle de nagelen en porceleynen uit 't schip Gelderlandt met ontrent $\frac{1}{3}$
van den peper van ditto schip, oock noch een weynich ebbenhoudt. Verhopen
by U. E. voor desen aldaer ordre sal wesen gestelt, om een schip aff te vaer-
digen naer 't eyland Mauritius, om den resterende peper van ditto schip ende
geberchde goederen van de verongeluckte schepen Banda ende Provintien,

als ebbenhout daer liggende, voorts in te nemen en in 't patria te brengen.
't Succes van dien verhopen wy met den eersten hierna te vernemen.

2.
Nieuws-tijdingen. Hoewel de Vereenichde Compagnie door 't verongelucken van de voorsz. twee schepen op Mauritius treffelijcke schade heeft geleden, soo sullen de Portugesen niet vry gaen, maer hebben mede twee van haere caraquen, costelijck geladen, comende van Goa naer Lixbona, onderwegen verloren, te weten een byoosten de Cabe de Bona Esperance oft ontrent Mosambique, en de tweede caraque ontrent d' eylanden van d' Assores oft Tercera; sijn beyde 21. 2. 43. gesonken, niet van gebercht, als alleen, soo van Lixbona werdt geschreven, wat cleynicheden van gesteenten, ende de derde caraque is tot Lixbona alleen gecomen; 't selve U. E. wel hebben willen adviseren.

D' Engelsen hebben oock noch een scheepken, genaempt de *Marchants Hope*, aengecregen, comende van Suratte, geladen meest met indigo, cattoene lijnwaten en cattoene garen. Hoe deselve op de voorsz. custe hebben gehandelt ende gevaren, verlopen 't selve hiernaer te vernemen.

Voorders sal U. E. gelieven daerop te letten, hoe dat de coopmanschappen, soo oliphantstanden, loot, yser, stael, lakenen, carseyen, glaeswerck ende voorts alles, dat met deschepen nu warden gesonden, aldaer vercocht worden ende een welcke de meeste profijt in 't verkoopen aen gedaen werden, ende oock welcke dat meest in quantiteyt willen vercocht worden, daervan ons met alle commoditeyt van schepen gelieve te adviseren, wat advance elck is geven-de, ende jaerlijcx met alle schepen ons een nieuwe lijste te seynden van alle de coopmanschappen, die alsdan daer best sullen begeert wesen ende tot wat prysse aldaer connen vercocht worden, omme hier wat staet te maken in 't coopen van yeder, soo aldaer [als] op de custe van Chormandel, te meer jaerlijcx in eenige derselver veranderinge can vallen.

Actum in Amsterdam desen 6^{en} Januari anno 1616.

11. — AMSTERDAM, 14 JAN. 1616. — 450 f. 268.

(PER D'EENDRACHT¹).

Doordien den wind in langen tijt niet en heeft willen dienen, soo hebben onse schepen in zee niet connen geraken. Oversulcx hebben wy onse brieven van date den lesten November aen U. E. ende den heer Generael geschreven noch eens geresumeert ende bevinden, dat deselve mentioneren ende eenich-sints toestaen, dat men aldaer wel aen de Chinesen, Maleyen oft Javanen partye macis, noten ofte nagelen soude mogen vercoopen, als men volkomenlyck daervan versekert is, deselve spetien naer China oft andere landen zullen gevoert werden, daer se de Vereenichde Compagnie geen schade mogen doen, ende dat deselve niet in handen van de Engelsen oft andere Europische natien en sullen comen.

Ende alsoo wy vreesen, dat de Vereenichde Compagnie door het toestaen van aen de Chinesen, Maleyen en Javanen de voorsz. spetien te mogen vercoopen, eenichsints noch soude connen bedrogen worden, niettegenstaende men vastlijck presumeert, dat deselve spetien naer China ende andere landen sullen verovert worden, soo hebben wy raetsaem bevonden desen aengaende aen den heer Gouverneur-Generael ende aen U. E. te schryven, dat wy verstaen, dat men in genige manieren eenige macis, noten ofte nagelen aen de Chinesen, Javanen, Maleyen oft oock aen eenige andere natien, wie het oock soude mogen wesen, sal vercoopen oft vermangelen, 't sy onder wat pretext, schijn oft couleur het soude mogen genomen worden; 't selve alsoo tot Bantam ende oock op alle andere plaetsen van Indien alomme gelieve te ordonneren ende te verbieden; alleenlijck wy in desen uytsonderen de custe van Chormandel, dewyle men gewoonlijck is, aldaer voor coopmanschap partyen van ditto gemelte spetien te verhandelen, soo dunckt ons (onder correctie) dat men om den handel aldaer in 't regard van de Vereenichde Compagnie niet te vercorten, daerinne sal moeten continueren, in voegen als men tot desen tijt heeft gedaen, doch dat men met alle commoditeyt van schepen, die na de voorsz. cust sullen gaen, aen den directeur ende alle coopluyden, die aldaer sijn residerende, sal serieuselyken recommanderen deselve spetien niet te vercoopen, offt aldaer te verhandelen, als alleen aen degene, die se te landewaerts inne sullen voeren ende niet aen dengenen, waervan men eenich-

¹) „Aen den Gouverneur Generael Reynst ende den Directeur Jan Pietersz. Coene”.

sints presumeren mocht, dat deselve in handen van d'Engelse oft andere Europische natien mochten geraken; ende vinden geraden, datmen alle de noten, macis ende nagelen successivelijck met alle commoditeyt van schepen naer patria sende, eer dat se aldaer souden mogen in de logien bederven, doch als voor desen geschreven schoon goet van macis ende noten te seynden, alle rompen ende stucken daer wel uyt te doen nemen, deselve te verbranden, want de vracht niet waert en sijn, gelijck als wy desen aengaende in 't lange hebben geschreven, waertoe wy ons .refereren. Doch dat men partie van deselve noten ende macis als oock nagelen voor de custe van Chormandel sal behouden, ten eynde alsvooren gementioneert.

Alle 't gene voorsz. is wy U. E. ten hoochsten recommanderen ordre te stellen, dat in desen alomme onse goede intentie mach naergecomen worden, waeraen ons vrintschap ende de Compagnie sonderlinge dienst sal geschieden.

Den 14^e Januari anno 1616 in Amsterdam. Was onderteekent: SCHOONHOVEN, RAEY, HARMANSZ., REEPMAKER, HELMONT, JONCKHEYN, CAREL, HONGERS.

---

12. — AMSTERDAM, 5 MAART 1616. — 450 f. 343.

(PER 'T HART¹).

1. **Jan Stijns en Gerrit Fredericksz. Druyff.** Alsoo 't jacht van advijs 't Hardt door den continuelen vorst tot noch toe niet en heeft uyt kunnen geraken, soo hebben wy goetgevonden U. E. andermael by desen het punctueel achtervolch onser by de vorige ende nevengaende brieven gegeven ordre andermael ten hoochsten te recommanderen, ende met eene noch 't adverteeren van 't gene ons naer 't schryven van deselve brieven voorgecomen is: als vooreerst dat ons naer 't vertreck van onse leste schepen is geraporteert, dat eenen Jan Steyns (die door de goede recommandatie van eenige aensienlijcke personen op ons schip d' *Eendracht* voor ondercoopman is geraeckt) een gansch gedebaucheert ende tot onsen dienst onnutten quant soude wesen, die hem niet alleenlijck met verscheyden vrouwersoonen alhier verloopen, met trouwbelosten ende andersints geëngageert, maer oock selfs hem by den vyand oft aan de andersyde onthouden, ja in Jesuiten cloosters soude gewoont hebben; van gelyken oock dat den opperoopman, op het schip *Nieuw Bantam* van Enckhuysen uytgevaren, met namen Gerrit Fredericksz. Druyff, gansch onbequaem ende in den coophandel onervaren, daerenvoven tot den dronck genegen soude wesen. Oversulcx vinden wy ten hoochsten noodich, dat U. E. ten aencompste van de schepen sich naerstelijck op het comportement van dese ende van alle andere op de respective schepen doet informeren, aleer deselve voorder te seynden, oft in eenige plactsen oft comptoiren in onsen dienst t' employeren; ende bevindende, dat hun comportement op de reyse met de voorsz. een ons gedane rapporten, soo van de voorsz. twee personen als anderen, mochte accorderen ende dat wy dien volgende van deselve personen soodanigen neersticheyt, sorchvuldicheyt ende goede diensten en souden kunnen trekken, als den noot ende gelegentheyt van onse negotie aldaer sijn vereyschende ende soals syliden ende hare vrinden hun hebben verhuert ende uytgegeven, soo souden wy gansch noodich ende geraden vinden, gelijck wy U. E. 't selve oock belasten ende ordonneren by desen, dat men den voorsz. Steyns, Druyff ende alle andere haersgelyken met de eerste schepen (nevens de genomen informatien van hun comportement op de reyse, gesententieert ende gemulcteert naer de meriten ende gelegentheyt van de faulten oft delicten, die se onderwege

¹) „Aen den Gouverneur Reynst ende Raden van Indien; item van gelijcken aen Jan Pietersz. Coene.”

mochten bedreven hebben) wederom terugge soude seynden, opdat de Compagnie door derselver ongeregeltheyt ende insuffisantie geen verder schade en lyde.

Ende alsoo door 't lange liggen van onse schepen in Texel ende insonderheyt ten tyde alsoe van hun anckers geraeckten ende naer land dreven, veel volcx van de schepen affgeloopen is, sulcx de schepen veel vivres, wijn ende ander behoeften t'over sullen hebben, sal ter aencompste van de schepen daerop wel dienen geleth te worden, dat d'overige wynen ende victualien daeruyt mogen gelicht ende op d'andre schepen, jachten oft forten in de Moluques bestelt mogen werden, om derselver gebreck te suppleren ende niet onnuttelijck te vergaen oft geconsumeert te werden, daer se niet van nooden en sijnen.

2. Wy bevinden by d'annotatie in de rekening van den opperoopman Henrick Colijn, den 18^{en} April 1614 in de logie tot Bantam overleden, dat denselven in sijn cas f 2028 — 1 — 13 te cort soude comen, daer hy per slot van rekening niet meer als f 911 — 4 — 13 te goede en heeft, dewelke wy tot U. E. naerder advijs ende onderrichtinge hebben ingehouden. Versoeken oversulcx, byaldien 't selve voor desen niet en is geschiet, dat men ons met den eersten alle bescheyt ende volkommen onderrichtinge doet overseynden, opdat wy met de vrienden ende erfgenamen van den voorsz. Colijn (die daeromme seeraenhouden) een eynde ende finael slot van rekening mogen maken.

Van gelyken sal men ons (indien 't, als wy verhopen ja, voor desen niet en is geschiet) met den eersten het dubbelt moeten seynden van alle de rekeningen, bescheyden, brieven ende andere documenten ende sententien, die met de schepen *Banda*, *Provincien* ende den *Witten Leeuw* gesonden waren, alsoo wy door 't missen derselver met vele luyden geen finale afrekening en kunnen maken, ende de Compagnie door 't langer missen derselver apparentlijck groote schade sal lyden.

Men sal oock van de custe van Chormandel moeten ontbieden de rekening van Jan Gerritsz. Ruyl, met advijs hoe 't met desselfs nagelaten dochterken is, ende wat costen de Compagnie daervan jaerlijcx te dragen heeft, opdat wy met den vader alhier oock een finale rekening mogen maken.

3. Daer sal oock naer Banda met den eersten ordre moeten gegeven werden, dat se in 'tontfangen van de foulie oft macis beter opsicht nemen, alsoo wy daerinne groote faulte ende fraude bevinden, ende met namen in de 1000 sockels foulie met den *Swarten Leeuw* anno 1614 overgecomen, dewelcke aan de hooffden oft eynden ende voorts rontom wel redelijck schoon valt, maar een handtbreedt oft daerontrent innewaerts komende, soo valt het goet heel zwart ende bruyn, soodatter van 1000 sockels geen derde paert schoone foulie en sal comen, 't welck een groot bedroch ende merckelyke schade voor

de Compagnie is, daeromme men de coopluyden in Banda moet waerschouwen, daerop beter te letten ende de sockels wel te besichtigen off de foulie binnen ende overal soo goet is als buyten.

Gelijcke ordre sal men tot verhoedinge van de fraude in den indigo aan de coopluyden op de custe van Cormandel moeten schryven, dat se, den indigo volgens onse vorige ordre ende instructie goetvindende, de vellen, fardeelen, packen off cassen altijt op een cleet doen uytstorten ende eerstelijck toesien, off den indigo niet vermengt en is met eenigh quaet goet, want men bevindt dat in de fardeelen ende cassen dry off vierderley goet is, ende sommich soo slecht, dat het geen gelt weert en is; welcke visitatie ende uytstortinge moste gedaen werden in presentie van de verkoopers, in den ontfanck van 't goet ende aleer men eenige betalinge doet, om alle cracqueelen ende verdere schade te verhoeden.

Op het laden ende stuwen van de goederen sal oock in alle plaeisen beter ordre moeten gegeven werden, dat de schepen soo wan ende onvolladen als eenige voor desen niet over en komen, insonderheydt degene, die peper, noten ende andere stortgoederen medebrengen, te welken eynde men tusschen de scheerstocken ende aenboord in elck parc gaten dient te houwen, om alsoo overal vol te stouwen, gelijck als by eenige schepen tot grooten dienst van de Compagnie gedaen is, waervan U. E. sal gelieven aan de schippers ende commisen overal advijs ende ordre te geven.

4.
Japan-sche
handel.

Voorder hebben wy U. E. voor desen wel ten deele gerecommandeert te letten op de cleyne proufsyten van den Japanschen handel, maer vinden geraden U. E. deselve sake by desen noch andermael ende naerder te recommanderen, ten eynde U. E., lettende op de retouren, die ten ontfanck van desen van onse seer costelyke ende groote derwaerts gesonden cargasoenen mogen overgecomen sijn, ende deselve wel examinerende ende niet beter bevindende als wy sien dat se tot in Martio 1615 toe geweest sijn, gelieve op het opbreken van 't comptoir aldaer met den anderen eene goede resolutie te nemen, want het ons bedunkens de Compagnie nutter ende prouffyterlyker ware, hoe eer hoe liever alle onse resterende effecten ende goederen op 't bequaemste doenlijck sijnde, van daer te trekken sonder eenige nieuwe cargasoenen derwaerts te seynden, ende liever het huys off gebouw (hoe costelijck het oock mach wesen) tot sulcken prijs als doenlijck sal wesen te verkoopen, ende het comptoir geheel ende al te lichten, dan dat men de voordere effecten ende die men van nieuws noch derwaerts seynd, in intresten, onkosten van 't comptoir ende vruchtloose maentgelden van de officiers ende dienaers langer sal consumeren; oversulcx recommanderen wy U. E. ende de Raden van Indien ten hoochsten hierop serieuselyken te letten ende met den eersten daerop soodanige goede resolutie te nemen ende prompte

ordre te stellen, als U. E. naer gelegenheyt van saken tot den meesten dienst ende prouijft van de Compagnie bevinden sullen te behooren.

5. By de leste brieven uyt Sevilleh werdt ons geadviseert, dat aldaer met de Nieuws- leste barque d' aviso tydinge ende brieven van Mexico waren gecomen, waer- tijdingen. van hier ter stede oock extract is gesonden, medebrengende dat Spilbergen met vijff schepen wel gemonteert ende geprovideert voor Aquapulca geset was; dat hy vele gevangenen by hem hadde, die hy presenteerde te laten lossen, midts dat men hem vivres ende ververschinge souden laten volgen, ende alsoo sy daer geen middelen hadden om hem te resisteren, dat sy, den Raet vergadert hebbende, goet hadden gevonden, hem sijn versoeck te con- senteren, daerby voegende dat se verstanden, dat hy tegen de Spaensche armade slaechs was geweest ende den vice-admiraal in den gront was geraect. Achten d'andere schepen oock al schade moeten geleden hebben, alhoewel de Spaensche brieven daervan geen mentie en maken, maer alleenlijken van den vice-admiraal, daer byvoegende dat se oock verstaen hebben dat ditto Spilbergen een barque met 6 a 7000 realen van achten ende verscheyden andere barquen soude [hebben] verovert, ook verscheyden plaatzen op de cust afgebrandt heeft, ende dat hy aldaer noch bleeff cruysende om de schepen van de Manilhas te verwachten, doende al dat hy wilde, alsooder geen macht noch middel vorhanden was om hem te resisteren. Godt geve, dese tydingen (die voor seker gehouden werden) een goet vervolch mogen hebben, waervan wy verlangen sullen, van U. E. advijs te hebben.

D'Engelsen hebben in de voorleden maent vijff schepen ende een jacht met een redelijck capitaal ende vele goederen affgesonden, verhopende dat U. E. onse plaatzen in de Moluques alsoo sullen voorsien, ende by opcoop ende andersints soo in peper als andere waren hunlieden alle voordeel aff- sien ende overal in de voorbate geweest sijn, 't welck wel den soetsten ende bequaemsten middel ware, om haerlieder entreprinsen te breken; doch liever dan dat syliesen in de Moluques oft Banda eenen voeth souden krygen, ver- hopen wy dat se U. E. volgens onse vorige ordre met gewelt van wapenen uyt sullen houden ende keeren, strassende vooral wel rigoureuselijck d' India- nen, die met hunlieden eenige collusie oft correspondentie sullen houden.

De sake van Brunswijck sy by accoordt geaccommodeert ende tusschen de Hooch Mogende Heeren Staten ende alle de Hansesteden is eene vaste alliance van defensive ende offensive oorlog gemaect. In 't landt van Cleve, hier te lande ende in Engeland is alles noch in stilicheyt, maer de Fransche troublen tusschen de coningin ende d' princen sijn noch niet geappaiseert. Den tijt sal ons d' uytcomste leeren, dewelke Godt geve, dat tot deser landen welvaert mach gedyen.

De sprake gaet seer sterck, dat Graeff Hendrick met d' eenige dochter van

den landgrave van Hessen desen somer soude trouwen, 't welck men acht voor hem ende dese landen eene goede alliantie soude wesen.

Adi 5 Martio anno 1616. Geteekent WILLEM VAN SIPENSTEYN, JAN JANSZ. CAREL, HANS HONGERS, JONCKHEYN, JACOP REEPMAKER, VERBURCH ende HELMONT.

---

13. — AMSTERDAM, 11 APRIL 1616. — 450 f. 348.

(PER D'ORANGIEBOOM.¹)

De voorgaende is copye van onse leste aan U E. gesonden met het jaght
't Hart van Delff ('t welck op den 19^{en} der voorledener maendt uyt de Maze
geloopen is) die wy hiermede confirmeren ende U. E. bidden noch eens te
herlesen ende eerstelijck te resumeren, ten eynde den inhoudt derselver
punctuelijcke mochte geëffectueert ende naergecommen werden.

Wy hebben sedert verstaen, dat 5 van onse leste schepen al op den 14 Fe-
bruary in compaignie van eenige andere schepen van dese landen op de
hoochte van de Canarische eylanden souden geweest sijn. Verhopen, 'tselve
alsoo wesen sal, ende dat deselve, alsoock 't schip van Zeelandt ende 't jaght
van Delff voor den ontfanck van desen by U. E. wel in salvo gearriveert
sullen sijn; ende alsoo wy door brieven van de Camer van Zeelandt bericht
werden, dat sy 25 man boven hun getal met hun schip gesonden hebben,
overmids syliden verstanden, dat van de andere schepen in Texel vele volcks
verloopen was, waerdeure syliden beducht sijn, dat de victuaillen op hun
schip 't Wapen van Zeelandt wat cort uyt mochten commen, soo sal noodigh
wesen, haerlieder schip van de overige victuaillen van de andere schepen tot
Bantam commende te provideren, ende voorts oock het overige volck op d'an-
dere schepen ofte plaetsen te verdeelen, daer se best van doen mochten wesen.

22. f. 9. Syne Princelijcke Excellentie heeft nevens oversendinge van de brieven
Philips van voorschrift van syne Doorluchtige Ceurvorstelijcke Genade de Paltsgrave
Tetzner. aan den Rijn aan ons versocht, dat wy met d'eerste naer huys commende
schepen souden willen terugge ontbieden eenen Philips Tetzner van Straes-
burgh, met het schip *Banda* anno 1611 van hier gevaren ende op 12 Juli anno
1612 tot Macquian aan landt aldaer gecommen. Oversulcx sullen U. E. den-
selven (indien hy noch in 't leven is) nevens sijn affrekening tot dien tijdt
toe ende een paspoort van sijn capiteyn, daeronder hy gedient heeft, met
d'eerste schepen naer huys laten commen, sonder hem eenige verdere be-
loste van gage te doen, alsoo hy ten respecte ende op 't versoek van syne
vrienden voor sijn bedongen tijdt thuys comende, geen gage van de weder-
reyse en heeft te pretenderen, maer als passagier moet overcommen, ofte
synen tijdt uytblyven.

¹) „D'Heer Gouverneur Generael Gerard Reynst ende de Raden van Indien, ende aen
Jan Pietersz. Coene”.

2. Wy bevinden uyt de voorgaende advysen van de Molucques, dat den overleden gouverneur Bot voor sijn vertreck hadde bestelt, dat hem 30 bhaeren nagelen souden onder pretext van een vereeringe naergesonden werden, te weten 15 bhaeren voor hem selven ende 15 voor syne Excellentie, apparetelijck om denselven daermede te vriende te hebben ende deur desselfs intercessie te beter aen de syne te geraken, die hy wiste, dat volgens den artijckel-brieff, by hem besworen, de Compagnie ende geensints hem toekommen mochten; ende alsoo syne weduwe ende de vooghden van syne kinderen dies niettegenstaende hun niet en hebben ontsien daerop noch eenige pretentie te maken, alhoewel naermaels beter onderright sijnde naergelaten, souden wy gaerne weten, hoe ende in wat voegen ofte manieren hy dese sake aldaer besteken heeft ende by wat middelen ofte wegen hy den coninck van Ternate heeft weten te bewegen, om hem dese 30 bhaeren naer sijn vertreck naer te senden, daer hy veeleer ons behoorde te betalen de groote menichte van bhaeren, die hy de Compagnie schuldich is, ende alsdan van sijn overschot vereeringe doen; ende alsoo wy twijffelen, off de voorgescreven nageleen by den Coninck ofte in betalinge ende in minderinge syner schult mogen gegeven, ofte in recompense van eenige reciproque vereeringe uyt onse goederen, wilden wy wel ende soude ons aengenaem sijn, dat U. E., 't sy door Adriaen Woutersz. ofte yemand anders, aldaer dede vernemen ende ons met den eersten advijs ende bescheet oversenden, hoe dat het met deser sake toegegaen is, daeraen ons vrientschap ende de Compagnie dienst sal geschieden.

3. Sedert onse voorige brieven hebben wy alhier boven onse opinie ende buyten apparentie noch vercocht alle den indigo, die met het *Wapen van Amsterdam, Swarten Leeuw* ende met het schip *Delff* overgecommen is, doch tot seer leegen prijs, overmidts in twee jaeren tijdts niemand daeraen heeft dorven cominen, om de groote hardicheyt, quade mina, eerdachticheydt ende onsuverheyt, soodat men ons met den eersten wel goede partye ende meerder als wy voor desen ontboden hebben, jae tot 900 oft 1000 fardeelen toe, jaerlijcks dient te seinden, als 't alleenlijck goed, suyver, fijn goedt, hooch van coleur ende voorts conforme de voor desen gesonden leste monsters ende instructien magh wesen, waervan U. E. gelieve aan die van de custe van Coromandel met den eersten advijs ende ordre te geven, opdat wy daervan alhier niet en blyven gedisprovideert tot groote schade van de Compagnie.

4. Wy hebben voor desen geschreven om jaerlijcks voor 10.000 realen aen Porcelein. porceleinen te hebben, maer alsoo deselve seer duer vallen, groote laccage onderwege lyden ende alhier tot vilen pryse sijn ende cleinen affstreck hebben, ende wy in alle cameren, soo in Zeelandt als tot Delff ende Hoorn, noch wel geprovideert sijn, soo vinden wy beter, dat men tot naerder ordre niet over

1000 ofte 2000, ten hooghsten 3000 realen in ditto porceleynen jaerlijcks en sal besteden.

Wy verstaen oock van 't volck, uyt Oost Indien commende, dat het tot Bantham seer onordentlijck toegaet in 't affladen van 't porceleyn, met dat men 't selve in de joncken, sloepen oft barcken, daer men 't mede aen boort van de schepen brengt, soo hooch op malcanderen stout ende opset, dat het seer veel breeckt ende in stucken raeckt, alleer men 't in de schepen over crijght, soodat daerop voortaen moet gelet worden, dat men het porceleyn ordentlijck van malcanderen sette in de joncken oft andersints, daer men 't mede aen boort brengt, opdatter geen gebroocken goet in de schepen en compt; ende dat men oock geen gebroocken goet aff en scheept, want het is schande dat het porceleyn soo ongeschickt overcompt, dat men hier niet min als de helfft d'een door d'ander gebroken goedt aen de marckt en crijght.

5.
Zijde. Maer aengaende de witte, fyne, rouwe syden, daervan wy in de leste gesonden memorie van de coopmanschappen schreven omme jaerlijcks incoop van 600 picol te doen, souden wy wel geraden vinden 1000 ofte 1200 picol jaerlijcks te doen coopen, als men deselve om 160 tot 170 realen van achten het picol van de fijnste, beste ende ganschi suyvere, schoone soorte mochten hebben, waerop aldaer tot Bantham dient gelet te werden, ende met eenen oock aen die van Patania ende Ligor dienaengaende ampelder ordre (als by onse leste brieven) te geven, doch met die conditie, dat men ons niet dan goedt, fijn ende suyver goed en seinde, als vooren geseyt is.

Wy verwachten met een goede hope ende vast vertrouwen op U. E. goede sorge ende neersticheyt voortaen, ende insonderheyt noch dit jaer ende de naervolgende jaeren, successivelijcke goede, rijcke retouren te crijghen, opdat wy de courage ende met eenen oock den middel mogen hebben, om den handel te continueren ende U. E., gelijck als by de leste schepen gedaen is, successivelijck met goede comptanten te provideren, 't welcke sonder rijcke retouren onmogelijck sal wesen te doen, ende verhopen oversulcx, dat U. E. ons alle de schepen met retouren naer huys sal seinden, die bequaem sijn ende aldaer tot den oorloge ende andersints niet nootsakelijck van doen en sijn, insonderheyt groote partyen peper ende andre goederen, volgens de gesonden instructien ende memorien.

Wy meynen noch dit jaer twee ofte dry schepen met een goede partie comptanten te seinden, byaldien wy desen somer (als wy vastelijck verhopen) oock eenige goede retouren crygen.

6.
Ebbenhout. Dit schip den *Oraignenboom* gaet van hier naer Mauritius, omme aldaer in te nemen het ebbenhout, 't welcke 't selve schip aldaer gelaten hadde om de nagelen ende eenige andere goederen uyt het schip *Gelderlandt* herwaerts aen te brengen, ende sal met hetselue ebbenhout aldaer voorts naer Bantam

vaeren om 't selve aldaer te lossen ende alleenlijck sooveel in te houden ende onder sijn grenier te bergen, als het schip tot noodige ballast van doen sal hebben, ende sal voorts het surplus van 't ebbenhout aen andere d'eerste naer huys kerende schepen tot ballast ingegeven ende mede onder derselver grenier gebergh worden.

Ende ingevalle ter aencompste van den *Oraignenboom* tot Bantam geen schepen en lagen, om het voorsz. ebbenhout in te nemen, sal men 't selve tot Bantam lossen ende goede opsicht daerop laten nemen, dat hetselve dan vervolgens aen de herwaerts comende schepen ingegeven worde, als vooren is verhaelt. Ende naerdat dit schip den *Oraignenboom* het voorschreven ebbenhout aldaer tot Bantam sal invoegen voorsz. gelost hebben, sal men 't selve met alle dilligentie voorder laden met peper ende 't selve alsoo wederom datelijck herwaerts aen laten comen, medeseindende d'advysen ende brieven, die aldaer uyt de Molucques ende andere quartieren van d'Indien mogen sijn, daeraff in geen gebreck wilt blyven, alsoo de Compaignie daeraen ten hoogsten gelegen is.

By dit voorschreven schip seinden wy twee kisten realen van achten, ende voorts tot supplement van de anckers, die de leste schepen in Texel hebben laten staen, 10 anckers ende 10 cabeltouwen met 10 grove touwen, om aldaer te verdeylen onder de schepen ende jaghten, die se meest gebreck mogen hebben, insonderheyt degene die se alhier hebben laten staen ende meest gedisprovideert mogen wesen.

7. Wy verstaen, datter van St. Malo twee schepen al naer Oost-Indien uytge-loopen sijn, ende noch meer gereet liggen om met den eersten uyt te vaeren, daertoe alhier vele volcks soo nu soo dan steelsche wyse aengenomen is ende secretelijck uyt den lande vertrocken, waerover alsoo de Heeren Staten sijn beweeght geweest, omme haer voorige aen U. E. by de voorgaende gesonden placaet op den 7^{en} deser wederom alhier ende in alle steden ende provincien deser Vereenighde Nederlanden te doen renoveren, aenslaen ende opentlijck publiceren, soo vinden wy in alle manieren geraden, dat U. E. uyt crachte ende conformité van den voorschreven placcate ende van onse voorgaende last ende ordre aldaer, 't sy met gemoede ofte met gewelt, uyt de schepen doet lichten ende aenhouden alle Duytschen ende Nederlanders, die ghy-lieden aldaer op de Fransche schepen sult vinden, insonderheyt degene, die ghy bevinden sult, dat t' andren tyden in onsen dienst gevaaeren hebben, sonder nochtans oock te verschoonen d' andere die uyt dese landen gegaen sijn, al waer 't dat se noeyst in dienste van de Compaignie geweest en waeren.

Alsoo door den subyten harden vorst de schepen d' *Eendraght*, *Trouw* ende *Westvrieslandt* in zee geraeckt sijn, sonder datmen tijdt hadde, de mon-steringe in 't uytloopen te doen, ende alsooder veel volcx doen ter tijdt is ge-

absenteert, soo dienen ons de perfecte monsterrollen gesonden te worden, in forma gelijck se door de oppercoopluyden, doen ter tijdt in zee sijnde, sullen mogen opgenomen sijn.

Actum in Amstelredamme den 11^{en} April anno 1616. Was onderteikent:
EGBERT DUERINGH, JAN JANSZ. KAEREL, JAN HARMANSZ., LEONART RAEY,
JACOB REEPMAKER ende ARENT PIETERSZ. VERBURGH.

---

1. Alsoo ons schip den *Oraignenboom* noch voor desen niet en is uytgeloopen
 ende wy naer 'tschryven van onse voorgaende geadverteert sijn, datter eenige
 schepen uyt Vranckrijck ofte andere plaetsen van meyninge souden wesen
 naer Oost-Indien te vaeren, onder pretext van eenige gefabrikeerde ende in
 de Spaensche, Portugesche ofte andere tale gestelde brieven ende bestellingen
 van syne Princelijcke Exellentie, hebben wy goedgevonden U. E. daervan by
 desen ten overvloet te waerschouwen, opdat U. E. sich door soodanige val-
 sche brieven niet en mochte laten abuseren, maer dien niettegenstaende de
 vertoonders derselver, ommers alle degene die in soodanige schepen van
 onse natie bevonden werden, uyt crachte van de gesonden placcaten dedet
 aenhouden ende uyt de schepen lichten.

2. Wy seinden U. E. hierby oock d'acte van belofte ende cautie juratoir van
 eenen Jan Paviot, denwelcken t' andren tyden in dienst van de Compaignie
 in Indien geweest ende over syne dieveryen (als sien meught by d'inleggende
 sententie) gestraft sijnde, geseyt werdt alhier eenigh volck aengenomen te
 hebben ende selfs van meyninge te sijn met de Fransche schepen naer Oost-
 Indien te vaeren / ende alsoo wy hem, in apprehensie gestelt sijnde, door ge-
 breck van genoeghsaem bewijs onder de voorsz. belofte ende cautie juratoir
 hebben gerelaxeert, ende beducht sijn, dat hy dien niettegenstaande hem op
 de voorgenomen reyse soude mogen begeven, hebben wy goedgevonden U. E.
 daervan mede te waerschouwen ende de voorgescreven acte, mitsgaders de
 tegens hem t' andren tyden op onsen schepe den *Swarten Leeuw* gegeven
 sententie, te seinden, opdat U. E. ordre magh stellen, om hem, soo hy daer
 comt, naer meriten in conformité van de voorsz. placcaten te doen straffen.

Actum in Amstelredam desen 19^{en} April anno 1616. Was onderteikent:
**HILLEBRANT SCHELLINGER, JAN POPPE, LUCAS VAN ESSEN, HANS HONGERS,
 ALBERT SIMONSZ. JONCHEYN, JACOB REEPMAKER, JAN JANSZ. VAN HELMONT¹.**

¹) „Aen den Heer Gouverneur Generael Gherardt Reynst ende de Raden van Indien, ende
 den Heer Jan Pietersz. Coene, directeur en boechouder generael over de comptoiren in
 Indien”.

²) „Volgh d'acte van belofte ende cautie juratoir, mitsgades de sententie van Hans Paviot
 in den bovenstaenden brief gementioneert”.

15. — XVII, 26 NOV. 1616. — 450 f. 490.
(PER GOEDE FORTUYN).

1. *Ontvanger* By de schepen den *Groenen Leeuw*, den *Witten Beer*, den *Dolphijn*, *Mauritius* ende *Rotterdam*, die altsamen (Godt loff) 't syner tijt alhier wel ende in salvo gearriveert sijn, hebben wy ontfangen uwe distincke brieven van den 22^{en} ende 27^{en} October, van den 25 December, 5 ende 15 Januari, mitsgaders oock van den lesten Marti naest voorleden, op alle dewelke U. E. in 't generael ter antwoorde sal dienen d' inliggende generale missive aen U. E. ende d'andere uwe mederaden geschreven, waervan U. E. gerecomandeert wert, den inhout te doen notificeren, executeren ende naercomen by dengenen, die bevinden sult 'tselve belast te sijn ende eygentlijck aen te gaen, boven ende benevens welke generale brieven, voor sooveel den noot vereyschen sal, desen oock dienen sal tot particuliere ende naerder punctuele antwoorde van uwe voorsz. brieven.

Ende eerst soovele belangt d' arrivement van de negen Engelse schepen, als oock dat het schip *Enckhuyzen* sonder gelt aengecomen is, gelijck U. E. aenvankelijck in den synen schrijft ende sich daerover beclaecht, is ons mede leet genoech allen 't selve te verstaen. Dat d' Engelse vele schepen seynden, kunnen wy niet beletten; sullen per avonture daervan, midts haer cleyn captael, met der tijt gelijcke effecten als wy vernemen, ende te beter tot accoort mogen verstaen. Alleenlijck beklagen wy dat onse schepen soolange op den wech blyven ende de hare soo spoedich overcomen, omme 't welcke te remedieren wy soovele gedaen hebben ende doen sullen, als doenlijck sal wesen ende U. E. sien sal by de nevengaende brieven, U. E. recommanderende dien volgende aldaer oock op 't excuteren van onse resolutie alle mogelyke goede ordre te helpen stellen.

Het manquement van 't gelt ende daerdeur gemisten handel, soo in desyden als peper ende andersints, is ons mede leet geweest te verstaen; verhopen allen 't selve by de volgende schepen geremedieert sal sijn. Ondertusschen is ons seer aengenaem ende bedancken u van de goede sorge ende neersticheyt by u aengewent, om niettegenstaende de schaersheyd onser capitalen sooveel incoops ende provisie tot de noodige ladinge van de voorsz. schepen te doen als naer gelegentheyt van saken heeft kunnen geschieden, daerinne wy U. E. bidden te willen continueren, ende wy en sullen aen onser syde niet manqueren 't selve danckbaerlijck t' erkennen.

26 Nov. 1616.

2. Wy sijn blyde geweest door U. E. naerder brieven te verstaen, dat des Bantam. Pangorams hevicheyt over 't manquement onser comptanten, daervan U. E. in synen van den 22^{en} October vermaent, door 't arrivement van de schepen was geappaiseert, ende dat hy nu volkommentlijck (ommers naer 't uytwendich gelaet) onsen vred was geworden. Men dient hem altijts met discretie in goede debvotie te houden, is 't niet om groot profijt van hem te trekken, ten minsten om geen schade te lyden, oft oock om sommaels met de cleyne schade een meerder te voorcomen ende aff te coopen, 't welck wy wenschten, dat uwen voorsaet Coteels soowel als U. E. hadden weten te practiseren:

23. 2. 43. De schade by de Chinesen (daervan U. E. schrijft) aen onse cleeden gele- den, sal met discretie moeten versachtet werden, 't sy dan, dat men haer- lieden daerinne met prolongatie van wat tijts oft met wat beteren koop van andere goederen te geven te gemoete kome, opdat deur derselver ruïne de Compagnie geen meerder schade en lyde, daerinne U. E. naer syne gewoon- lijcke discretie ende voorsichticheyt mach handelen, sooals hy naer gelegent- heyt van saken ten meesten dienst van de Compagnie bevinden sal te be- hooren.

Nopende het versekeren ende verkiesen van een rendevous ende het mis- contentement van den Pangoram ('t welck wy met U. E. verstaen, dat men niet al te groot moet achten) refereren ons dienaengaende tot hetgene wy in onse nevengaende generale brieven hebben.

Tot hoopen seynden wy by dese schepen provisie, alsoock sooveel cuypers ende alderley andere ambachtsluyden als wy krygen kunnen, als by de ne- vengaende brieven ende memorien sien sult.

Het voornemen van den Pangoram, om 5 ten hondert op d'incomende goederen te stellen, moet U. E. met alle bequame middelen beletten, ende met syne vreese voor den Mattaram u profijt sien te doen.

D'opbrekinge van de comptoiren in Grece, Macassar ende andere plaet- sen hebben geerne verstaen, ende refereren ons wyders dienaengaende tot de nevengaende brieven.

Wy hebben geerne verstaen de goede uytkompste van den aenslach der Portugesen op het schip *Enckhuysen* gedaen, alsoock de waerschouwinge, die wy uyt de copyen van uwe brieven sien, dat U. E. aen de schippers gedaen heeft, om beter als die van 't voorsz. schip op haer hoede te wesen.

Der Engelse ondankbaerheyt voor de weldaet van den onsen in Macassar ontfangen, sal ter gelegener tijt ende plaetse kunnen dienen, om ons profijt daermede te doen.

3. Op den particulieren handel van Solor op Timor, daervan U. E. in den Solor. synen vermaent, kunnen wy (overmidts de veranderinghe, tsedert in Solor door afbreken ende verlaten van 't fort gevallen) niet resolveren, maer staet

aen U. E. ende andere Raden daerin sulcx te doen, als ten dienste van de Compagnie volgens onse vorige op den particulieren handel gesonden instructie bevinden sult ten meesten dienst van de Compagnie te behooren.

4.
Mo-
lukken.

Nopende 't gene U. E. schrijft in Puloway, Lohou ende Combello gepasseert te sijn, alsoock met Hitto in Amboina ende van de tocht naer de Manillas by Real (veel te laet in 't jaer) aengevangen ende sulcx met weynich vruchten ende groote peryculen gesuccedeert, hebben wy in onse nevengaende ge-noech geschreven, daertoe wy ons refereren.

Van de groote costen in de Moluques in de leste 19 maenden gesupporteert, hebben wy ons genoech te beklagen. Vinden oock seer goet de vermaningen ende waerschouwingen by U. E. in sync particuliere brieven daerop aen Real ende Westerwolt gedaen. Verhopen 't effect derselver hiernaer gewaer te werden, ende dat wy van die plaetsen beter retouren ende minder oncosten sullen hebben te verwachten, alsoock dat den handel der vreemden, die ons soo grooten schade gedaen heeft, volgens U. E aen den heer Real gegeven advis, 't sy by den middel door hem voorgeslagen, oft (als 't anders niet wesen en mach) door gewelt beleth sal werden, liever dan den onderganck van den handel te gedoogen, doch dat alles met goede discretie ende voorsichticheyt mach gedaen worden, sulcx dat wy daerdoor ons de vyantschap van alle d' Indianen op den hals niet en halen ende occasie tot eenige generale revolten geven, bysonder in dese occurentie van saken met d' Engelse, Francoisen ende andere natien. Cunnen oock geensints goetvinden, datmen de Ternatanen sooveel als voor desen sal toegeven, ja toestaen, dat sy ons de weth souden stellen om predicanter aldaer aen 't land te hebben oft niet, welken aengaende wy oock hiernevens serieuslijken aen den vice-gouverneur Real sullen schryven dat hy daerin bytijts voorsie ende behoorlijcke ordre stelle.

Nopende de versochte intercessie tot vrede by die van Puloway aen de Ternatanen gedaen, alsoock den Japanschen handel, daer U. E. nu goede retouren van daen schijnt te verwachten, hebben wy genoech by de nevengaende brieven geschreven, alsoock van de saken van Johor, Atchin, den handel op Arabien ende de misverstanden tusschen ons en d' Engelse, daertoe wy ons refereren, om u met geen noodloose rediten te vervelen.

De faulten by U. E. in syne voorsz. brieven in de schaersheyt ende verderfflijckheyt van de Indische vivres, in 't gebreck van goede dienaers, pennen, papier ende inct aengewesen, sijn by de vorige ende dese schepen geremedieert, gelijk als sien sult by de nevengaende brieven.

5.
Siam.

Aengaande den Siamschen handel stellen denselven tot U. E. ende andere raden discretie, behoudelijck dat onse capitalen niet te seer en worden verstroyt, ende dat wy daerdeur geen vercortinge oft nadeel in den Moluckschen ende peperhandel en lyden.

26 Nov. 1616.

6. Den Jambischen handel, daervan U. E. in den synen vermaent, willen wy U. E. gerecomandeert hebben, met alle goede ordre ende discretie te bevoorderen.

Den aengewesen tijt ende cours om onse schepen tijdtlijck aldaer te doen arriveren, sullen wy sooveel doenlijck naer doen komen ende de schippers ende commisen daertoe alle noodige instructien medegeven.

Dat de forten nu meest in behoorlyke defensie sijn gebracht, ende 't verder voornemen op 't beleyt van den oorlog in de Moluques ende Banda, hebben wy geerne verstaen.

Godt geve, dat wy van 't goet succes derselver met den eersten advis mogen hebben, ende dat vooral de Moluques, Amboina ende Banda tegens d'Engelse mogen versekert sijn.

De voorgenomen aenslach op Malacca hebben wy geerne verstaen, ende noch veel liever uyt de naerder brieven het geluckich succes van dien, daervan wy Godt niet ten vollen en kunnen gedancken.

7. Wy wenschten wel, dat wy volgens u versoect meer gelts ende minder schepen mochten seynden, maer hoe sal men sonder veel schepen aldaer sooveel volcx, vivres ende behoefsten krygen, daer ghylieden soo seer als van 't geldt om schrijft ende die wy oock verstaen, dat aldaer nootlijck moeten wesen, want om (volgens u seggen) d'Engelsen den spits te laten afbyten en kan sonder verlatinge van de Moluques (alwaer d' oorlog ende periculen op 't heetste sijn) niet geschieden, 't welck doende, vreesen wy, dat se d'Engelse tegens den vyandt qualijck souden connen bewaren ende dat se alsoo voor beyden verloren souden gaen, soodat uwen raet dienaengaende (naer de tegenwoordige constitutie ende gelegenheyd van saken aldaer) meer te wenschen, als te volgen is. Wy hebben den wolff (gelijck men seyt) by der ooren ende moeten oversulcx ons de swaricheyt van de Engelse (die wy met u oock wel genoech apprehenderen) getroosten, van Godt de Heere een andere goede uytkompste verwachten, ende ondertusschen alle voorsichticheyt tegens hullieden gebruycken ende haer gewelt met onse wapenen afkeeren, volgens d'ordre voor desen ende in de nevengaende brieven gegeven.

Nopende de versochte provisien, volck, vivres, goede officiers, etc. refereren ons tot de nevengaende brieven.

Aangaende de suykeren daervan U. E. advis versoect, alhoewel de profyten daerop soo groot als op de andere goederen niet en vallen, alsoo wy deselve maer tot 14 a 15 grooten op langen tijt kunnen vercoopen, nochtans liever als de schepen daer te houden oft niet volladen te seynden, souden wy goetvinden telkent by faulte van andere ladinge partie derselver te seynden, doch dat deselve wat blancker ende drooger als dese gecocht mogen werden.

Van de schepen, die d' Engelse voorleden jaer gesonden hebben ende dit

jaer meynen te seynden, hebben in onsen nevengaenden breeder geschreven, alsoock op de valsche geruchten by d' Engelsche van 't breken van den Treves aldaer gestroyt.

Nopende uwe boeken daervan U. E. ons advijs op het bevind derselver versoeckt, diesaengaende kunnen niet anders alsnoch voor dees tijt seggen, dan dat wy seer goetvinden dat daerinne werde gecontinueert, ende dat wy jaerlijcx gelijck als by de leste brieven eenen perfecten staet uyt de balance mogen hebben, waerin d'effecten van de Compagnie aldaer bestaan.

Het seynden van de jachten van adviso sal volgens U. E. versoeck ende advijs alle ses maenden gecontinueert werden. U. E. gelieve ons deselve alsoock d'andere groote schepen tijtlijck met soodanige ryke retouren wederom te seynden, als U. E. weet, dat den noot van de Compagnie ten hoochsten is vereyschende.

Waermede comende tot U. E. tweede missive, van den 27 deselver maent, ende eerst sooveel belangt de schippers, daer U. E. over claeght, refereren ons tot hetgene dienaengaende in onse nevengaende brieven geschreven hebben.

De resolutie by U. E. met den Gouverneur ende andere Raden tegens d'Engelse genomen, hebben wy geerne verstaen, ende soo by onse vorige als nevengaende brieven geconfirmeert ende geapprobeert, confirmieren ende approberen by desen, verlangende te weten, wat d'effecten derselver resolutie geweest ende hoe de saken aldaer tusschen ons ende haer sullen afgeloopen sijn.

De lichtinge van 't guarnisoen van Solor ende de voorgenomen oft gegeven hope van verminderinge van costen in de Moluques is ons aengenaem geweest te verstaen.

Ende aengaande 't gelt ende 't volck by u versocht, hopen wy, dat ghylieden by de vorige ende nevengaende schepen volkommen contentement sult nemen ende met eenen oock ons in recompense van dien wederomme ryke retouren overseynden.

By den uwen van den 25 December hebben seer geerne het arrivement van den *Witten Beer*, 't *Wapen van Amsterdam*, den *Engel*, *Walcheren*, *Vlissingen* ende *Der Goes* van de Custe verstaen, doch met droeffheyt den soberen staet van 't schip *Vlissingen* vernomen, 't welck wy qualijck gelooven kunnen door gebreck van water geschiet te sijn, maer veeleer door faulte van goede gouerne oft door eenige pestilentiale sieckte, die 't schip overgecomen is. De Heere wil onse andere schepen van gelijcke ongelucken bewaren, daertoe de corte ende spoedige reysen veel souden kunnen helpen.

Dat d'Engelse door schaersheyt van onse comptanten hare ladinge gekregen hebben, is ons leet. Verhopen daerinne tsedert versien sal wesen, ende dat wy volgens U. E. beloftien, in dese syne brieven gedaen, 70 a 80.000 sacken peper dit jaer sullen krygen.

26 Nov. 1616.

8. Den doot van den sone van den Gouverneur Reynst, maer insonderheyt
 Dood van van hem selfs, was ons eene droeve tydinge uyt dese U. E. brieven te verstaen,
 Reynst. die ons evenwel eenichsints getroost hebben met de goede resolutien by
 U. E. aldaer tot versekeringhe van de Moluques ende Banda genomen, daertoe
 Jan Dircksz. Lam voor oversten was geëligeert; verhopende, dat Godt
 hem bewaren ende sijn goet voornemen een geluckich succes sal gegeven
 hebben.

Het arrivement ende de cargo van *Der Goes* hebben geerne verstaen, te
 meer overmidts het perykel in de strate van Malacca geloopen.

Het is seer goet, dat Hans de Hase naer de Custe voor directeur gesonden
 is; verhopende dat soodanige ordre sal stellen, datter beter soorten van cleeden
 als by tyde van Berchem ende tot beteren prijs sullen ingecocht werden, ende
 dat wy alhier oock beter soorten van goederen ende insonderheyt van indigo
 sullen krygen.

Nopende 't gene U. E. discoureert op de plaetse van een rendevous ende
 van den Coninck van Palimban, refereren wy ons tot de nevengaende generale
 brieven, alsoock aengaende d'onbequame officiers voor desen naer d'Indien
 gesonden.

9. Wat aengaet U. E. groote moyeten, getrouwē diensten ende cleyne gagien,
 Gage van daerover U. E. claecht, seggen daerop, dat gelijck ons deselve uwe diensten
 Coen. seer aengenaem sijn, ende oversulcx ons (niet sonder reden) van de groote
 verbeteringen, aen andere gedaen, hebben te beklagen, dat wy ter contrarien
 alle de verbeteringe aen U. E. voor desen gedaen approberen ende met eenen
 tevreden sijn, dat U. E. naer dato deses f 300 ter maent sal genieten, midts
 de Compagnie noch dry jaren naer d'expiratie van de lest verbonden tijt
 aldaer dienende. Verhopende dat U. E. in synen vorigen yver, sorchvuldicheyt
 ende neersticheyt t' onsen proufyte sal continueren, ja denselven, soo 't doen-
 lijk ware, noch jaerlijcx vermeerderen, ende vooral goede sorgen dragen,
 dat wy toch jaerlijcx goede ryke retouren mogen krygen.

10. Wy sien wat U. E. segt van eenige colonien in Amboina ende Banda te
 Koloniën planten. planten, 't welck wy tot versekeringe van onsen staet aldaer oock gansch
 in Am- dienstich ende noodich achten, maer moet aldaer ende van daer by U. E.
 boina en ende Raden gedaen worden, soo met degene van onse als van andere natien
 Banda te die men daertoe sal kunnen verwilligen met den vryen handel, uytdeylinge
 planten. van de landen, boomen ende andersints, 't welck tot U. E. ende des Raets
 discretie werdt gelaten.

De slappe ordre tegens d'Engelse, daer U. E. over claeght, is voor desen
 geremedieert. Hebben oock sooveel geldts gesonden, dat wy hopen, den
 middel daer U. E. in den synen van schrijft, nu niet en sal manqueren.

De nagelen met dese leste schepen gesonden, sijn mede seer goet ende

wel geconditioneert geweest. Men sal ordre moeten stellen, om op dien voeth te continueren.

Van de versochte goederen voor den Coninck van Bantam ende andere is naer gelegentheyt by de vorige schepen gesonden.

Dat den spiaulter ende tintinago uyt de schepen *Mauritius* ende *Amsterdam* gevonden ende gelicht is, hebben geerne verstaen. Wenschen dat goede ordre gestelt mach worden om voortaan alle soodanige, als oock het loodt, steen ende andere sommaels onder de grenieringe geberchde goederen, by-tijts daeruyt te lichten.

11. Den dieren inkoop van den peper daervan U. E. in den synen van den 5^{en} Peper. Januari schrijft ende sich daervan poocht t'excuseren, is ons aengenaem ge-weest, alsoo wy wel verstaen kunnen, dat het beter geweest is wat meer te geven als sonder ladinge te sitten en deselve noch daerenboven in handen van onse partye te laten vervallen; verhopende, dat U. E. van 't groot aen-staende gewas met capitaal by de vorige schepen geprovideert sijnde, (volgens de gegeven hope) hem van goede partye van 70, 80 of 100.000 sacken, oft sooveel meer als onse capitalen eenichsints kunnen lyden, geprovideert ende d'Engelsen, Françoisen ende alle andere geanticipeert, ende den sijdhandel sooveel doenlijck met de Chinesen aan de hand sal gehouden hebben.

12. Dat men aldaer soo groote capitalen van 700.000 realen tot den binnelandtschen handel ende 1.200.000 realen tot den buytenhandel jaerlijcx soude connen verteeren, willen wy wel gelooven; kunnen oock seer wel verstaen, dat de profyten van soodanich groot capitaal veel beter de sware lasten van sooveel schepen, forten, comptoiren ende guarnisoenen soude kunnen dragen als de cleyne capitalen, die wy voor desen gesonden hebben ende nu noch jaerlijcx derwaerts seynden; maer behalven dat wy tot overvoeren van 't noodige volck, vivres ende behoeften veel schepen moeten seynden, daerinne een groot deel onser middelen geconsumeert werden ende ons oversulcx niet mogelijck en is jaerlijcx soo groote capitalen als ghylieden sijt verey-schende te seynden, dat oock onse capitalen (solange wy geen versekerde plaetse ende vast rendevous en hebben) al te groot perykel souden loopen, soo weten wy oock beter als ghylieden, wat ende hoeveel goederen dat men hier jaerlijcx vertieren kan, gelijck wy U. E. voor desen oock geschreven ende by een speciale lijste ende memorie aengewesen hebben, daervan de copie wederomme nevens de generale brieven gaet, ende oversulcx, al waer 't dat de gelegentheyt van de Compagnie soodanigh ware, dat men jaerlijcx soo groote capitalen van 1.900.000 realen konde seynden, als neen, soo souden de goederen hier vele jaren ende tot grooten intrest, perykel van brand, verderff ende afslach in de packhuysen blyven liggen ende een groot deel der profyten op de goederen, die men jaerlijcx vertieren soude, consumeren,

26 Nov. 1616.

soodat men veeleer den handel aldaer moet besnoeyen, eenige plaetsen ende comptoiren verlaten ende sich naer de gelegenheyt onser middelen ende van 't gene hier jaerlijcx met profijt kan vercocht werden, reguleren, altijts daerop lettende datter voor d'Engelse ende Françoisen soo weynich mach overschieten als doenlijck sal wesen.

13. Van de plaetse, nootwendicheyt ende andere consideratien, het rendevous betreffende, daerop U. E. in den synen seer wel discouerte, hebben wy in onsen nevengaenden genoech geschreven, daertoe wy ons refereren ende U. E. ende andere Raden nevens den heer Gouverneur die sake (als een hoofdpoint van onsen handel) ten hoochsten recommanderen; want byaldien dese plaetse eens wel verkoren ende voor alle vyanden ende benyders onser saken genoechsaem versekert ware, souden U. E. aldaer ende wy alhier op 't invoeren ende vermeerderen van den Chineschen handel ende op de vergrotinge van ons kapitaal naer vereysch van denselven handel naerder kunnen resloveren ende de Chinesen eerlange doen gelooven, dat wy onse schepen (niet op de vrybuyterye, gelijck U. E. schrijft, dat syliesen noch gelooven) maer tot eenen sinceren ende loyalen coophandel derwaerts seynden ende omme daermede onse vrinden te beschermen ende den vyanden te resisteren.

Rendezvous.

Van de poilzyde, getweerde syde ende porceleynen hebben wy by onse nevengaende genoech geschreven, alsoock op d'ordre, die wy verstaen dat men voortaen in 't verhooren, absolveren ende condemneren van soodanige de Compagnie onnutte dienaers als Le Mair, Ellert Ellertsz., Berchem ende andere haers gelyken sal houden, sonder deselve ongesententieert aen ons over te seynden.

252 43. De lanckwylige patientie ende sachtmoeidicheyt, soowel van ons alhier, als van U. E. aldaer in't regard van de Engelse gepleecht, daervan U. E. in den synen van den 15 January vermaent, sal t' syner tijt tot onser meerder onschuldiginge ende tot haerlieder belastinge mogen dienen, byaldien tusschen haer ende ons eenich ongeluck compt te vallen, te meer gemerct sy tevoren by U. E. door d'overgesonden insinuatie sijn gewaerschouwt.

Dat ghylieden de brieven van adres op Amboina, de Moluques oft Banda aen des Pangorams volck hebt geweygert, houden wy voor wel ende wijslijck gedaen, ende dient daerby alsoo gepersisteert te werden, opdat andre de vruchten niet en plucken, terwyle wy de groote lasten van den oorlog moeten dragen.

't Voordeel, dat d' Engelse by den slach ende rescontre van de Portugesche oorlochschenen in de Strate van Mallacca gehadt hebben, sal ons kunnen dienen, om syne Majesteyt van Groot-Bretaignen tot onser saken te meer te doen inclineren ende de vereeninge van ons ende syne ondersaten te doen voorderen, ten welken eynde wy aen den heer ambassadeur Caron als oock

aen den ambassadeur van syne Coninklyke Majesteyt hier te lande d' extracten
uyt U. E. ende des heer admirael Verhagens brieven gesonden hebben, om
aen syne voorsz. Majesteyt te vertoonen.

Wat resolutie by ons op u versoeck van eenige platgaende schepen tot
den Jambischen handel genomen is, sult by de nevengaende brieven kunnen
verstaen.

Seylen, seyldoeck, loot, mosch, hair, spykers sijn in abondantie gesonden
by de vorige schepen, ende gaet hereby oock goede partye van elck.

Wy willen op de dry verraders, die u aldaer van den *Engel* ontloopen sijn
ende hun by d'Engelse hebben begeven, alhier doen letten ende ons t'synre
tijt met dese quade proceduren van de Engelse tegens haerlieden behelpen,
daer sulcx te passe sal mogen comen.

Van de gene, die 't cleynste jacht van Spilbergen hadden afgeloopen (ge-
lijck aldaer namaels verstaen sult hebben) is een van de principaelste deur
last van de Heeren Staten ende syne Exellentie tot Middelburgh geexecuteert;
een van de jongers (die aan de conpiratie mede schuldich was) in het tucht-
huys gestelt; d'andere houden hun noch buyten 's landts by de roovers. Ons
sal aengenaem wesen, datmen sonder eenige gratie oft conniventie aldaer
mede tegens soodanige conpirateurs in alle rigeur doet procederen.

14. U. E. goeden yver tot het meeste profijt ende voordeel van de Compagnie
ende den goeden moet ende courage, dien wy uyt den aenvanck van U. E.
missive van den lesten Marti vernemen dat U. E. heeft, om den handel met
de nieuwe provisien van gelde, voor desen gesonden ende by ons (met Godts
hulpe) successivelijcken te seynden, niettegenstaende der vyanden gewelt
ende der Engelse ondercruypinge in haer vorige fleur te brengen, doet ons licht-
telijck vergeten de passie ende hevige propoosten by U. E. tegens ons in syne
vorige brieven gebruyct, soodat het onnoordich was, deselve by dese leste brie-
ven t' excuseren, want van soodanige trouwhertige dienaers lichtelijck yets
sulcx te verdragen is, 't welck men uyt de daet ende wercken bevindt, niet
uyt eenige grootsheyt oft quaetsprekentheyt, maer uyt eenen enckelen goeden
yver ende lust tot des Compagnies welvaert te spruyten; dewelke ghy evenwel
nock gelooven moet, dat wy (als naer behooren) naer den staet ende gelegent-
heyt onser saken alhier, ja verre boven ons vermogen ende de middelen van
de Compagnie, gesocht hebben jaerlijcx met nieuwe secoursen te voorderen,
ende gelijk wy U. E. soovele treffelijcke schepen hebben geprovideert, sou-
den oock 't gelt niet hebben laten manqueren, indien wy daervan soowel ende
soo grondich van den eersten aff deur uwe voorsaten (als 't sedert door u ge-
schieft is) waren onderricht ende gewaerschout geweest.

15. Nopende de directie ende 't beleyt van den Siamschen, Patanischen ende
Varia. Japanschen handel, om met een groot schip een deurgaende reyse te doen,

26 Nov. 1616.

stellen 't selve tot U. E. ende der andere Raden goede directie ende discretie, want wy daerop van soo verre geen ordre weten te geven.

Wy hebben geerne verstaan de retouren by Specx alreede soo in silver als coper naer Patane gesonden, ende insonderheyt de goede hope, die U. E. schrijft, noch te hebben, van meerder retouren eer lange van daer t' ontfangen. Godt geve, dat alsoo sy ende dat se by U. E. in salvo mogen arriveren.

De gelegentheyt ende goede hope tot den handel van Jambi hebben seer geerne verstaen. Godt geve het succes met U. E. goede hope mach accorderen.

Dat den tocht in de Strate van Malacca juyst alle d' effecten niet en heeft gehadt, die U. E. gemeynt ende wy met U. E. tesamen wel gewenscht hadden, hebben wy ons wel te getroosten, gemerct ons Godt een soo heerlijcke victorie heeft verleent.

Met den tegenwoordigen soberen staet van den Coninck van Johor moeten U. E. haer profijt sien te doen, ende sooveel doenlijck het voordeel van de Compagnie weten te procureren, sonder dat wy diesaengaende eenige precise ordre kunnen geven.

Wy sullen verlangen te verstaen, wat van Don Jans voorgenomen tocht naer der Moluques gevallen sal sijn, verhopende dat door Godts segen ende U. E. ende der andere Raden goet beleyt de sake ten besten van de Compagnie sal afgeloopen sijn, te meer dat oock den admirael Verhagen met syne schepen naer Amboina getrocken was.

Hoe de verkiesinge van den neuen Gouverneur sal toegegaen sijn ende wat contentement oft jalouslyidaeruytgevolcht mach wesen, sullen per naesten verwachten te verstaen, omme daerop alsdan naerder resolutie te nemen ende ordre te stellen.

Het different tusschen Bantam ende Jacatra, ende insonderheyt de victorien van 't verder voornemen van den Mataram hopen, dat ons eenige occasie sal geven, om tot een bequaeme plaetse van een rendevous oft tot eenich ander merckelijck voordeel te geraken, verhopende U. E. de selve occasien sullen weten waer te nemen ende t' onsen meesten proufyte te menageren.

De faulte in 't hueren van 't volck op de *Dolphijn* begaan, daer U. E. over claecht, sal hiernaer geremedieert ende alle het scheepsvolck op eenen eenparigen voeth ende tijt aengenomen werden, om alle onlusten te verhoeden.

Volgens U. E. versoeck sullen jaerlijcx naer de Custe een schip seynden, waervan het eerste in den aenstaenden herfst afgesonden sal werden, als by den nevengaenden breeder hebben geadviseert.

Met de gesonden gevangens hopen wy ons profijt te doen ende d' onse, in Portugael ende Spagnien gevangen liggende, te redimeren, waerinne byaldien den Coninck van Spagnien langer difficulteert, sullen wy se hier in het tucht-

huys doen raspen, opdat hare vrinden te meer om de verlossinge van onse gevangens mogen aenhouden.

't Versochte gelt, volck, vivres, ammunitien ende behoesten sijn by de voor-gaende schepen gesonden ende gaet wederomme van alles by dese schepen goede quantiteyt; sullen daervan goede retouren verwachten.

16. *Uitgaven in de Molukken.* 't Is ons wel leet te verstaen d' overgroote ende ongelooflyke dispence in de Moluques gedaen, ende dat deselve in soo weynich tijts over de f 225.000 meer als alle de conquesten by den inlantschen handel gedaen bevonden wert te bedragen, daer U. E. den inlantschen handel altijt bastant gehouden heeft ende alsnoch by dese brieven houdt, om d' oncosten aldaer te dragen.

De lichticheyt van de realen, daer U. E. over claeght, connen wy seer quacklick remedieren, overmidts deselve jaerlijcx meer ende meer gesnoyt werden ende seer schaers ende qualijck te becomen sijn. Doen evenwel daertegens sooveel debvoirs als wy kunnen; maer overmidts de groote menichte, die wy jaerlijcx seynden, moeten ons dit abuys getroosten.

Wy verstaen geerne by U. E. voorsz. missive de groote hope, die U. E. heeft, om uyt de Moluques, Timor, Japan, van de Custe ende van Arabien dit jaer een goet retour te krygen. Godt geve alsoo gevolcht mach sijn, ende dat wy daervan d' effecten mogen gevoelen.

Dat d' Engelse aldaer veel schepen ende weynich gelts hebben, sal seer goet wesen, om haer alhier met der tijt te beter tot de reden te doen verstaen, als sy d' effecten van soodanige van gelt ongeprovideerde schepen (soowel als wy gedaen hebben) sullen beginnen te gevoelen.

17. *Hoe zich tusschen den Mataram en Bantam te gedraghen.* De vrage, die U. E. in den synen doet, is ongetwyfelt van seer groote swa-richeydt ende consideratie, daerop wel dient geleth te werden, hoe ende in welker manieren hem U. E., den Gouverneur ende Raden aldaer tusschen den Mataram ende die van Bantam in cas van oorloge sullen hebben te dragen. Wy hebben daerop in de nevengaende brieven wat gediscoureert ende seggen alsnoch, dat wy sooverre van de handt wesende, de gelegentheyt van den tijt ende occurrentie van saken niet wetende, in dewelke dese sake voor mochte vallen, U. E. aldaer geenen precisen last nochte ordre en kunnen geven, nochte oock goetvinden dat ghylieden, 't selve van ons verwachtende, de goede occasien ondertusschen soudet laten verloopen, die men per avonture namaels wederom niet en soude kunnen krygen. Oversulcx moeten U. E. aldaer alles met den anderen wijslijck ende wel overleggen, ende naer U. E. verstant het beste verkiesen. Alleenlijck souden wy in 't generael mogen seggen, dat men sich (soo 't doenlijck ware) wel soolange neutrael ende buyten schoots soude mogen houden, totdat men sage, aen welke syde apparenst ware dat de victorie soude willen vallen, ende dat U. E., hun alsdan met die partye voegende, alvorens soodanige voordelyke conditien sage te bedingen

26 Nov. 1616.

(van een versekerde plaatse, vryen handel met exclusie van anderen ende diergelijcke) sooals ghylieden ten meesten dienst van de Compagnie soudet kunnen bedingen, opdat wy namaels op niemants genade en behoeffden te leven. Vooral dient sorge gedragen, datter in soodanige conjuncture van tyden van onse effecten, comptanten ende goederen soo weynich als doenlyck aen landt mocht blyven.

Onse residentie, de bedongen voordeelen ende groote commoditeyten van ^{26.12.43} alderley lijftochten in Japara ende des Matarams groote macht doet ons bedencken, dat als men schoon geen apparentie en sage, dat den Mataram soo haest noch geen meester van Bantam soude werden, ende dat oversulcx by U. E. niet en conde geraden gevonden werden, hem by te vallen ende t' assisteren tegens die van Bantam, oft evenwel in sulcken gevalle niet beter en ware sich neutrael ende geheel uyt den wege te houden als met groot perykel onser effecten van den eersten aff de beste ende sterckste partye te kiesen; doch stellen alles tot des Gouverneurs, U. E. ende der andere Raden discretie ende dispositie, dien wy vertrouwen, dat in alles het beste van de Compagnie weten te besorgen.

Nopende 't gene tsedert onse voorgaende soo hier te lande als in d' omliggende Europische ryken ende landen gepasseert is, hebben wy in den nevengaenden generalen brieff geschreven, daertoe wy ons refereren.

18. In 't schryven van desen werden wy aengesproken van U. E. goeden vrindt Aan Coen Abraham Lambrechts, dien wy onse vorige resolutie nopende de verbeteringe eene vereering toe- van U. E. maentgelden aengeseyt hebben, ende dat wy daerenboven U. E. in gezegd. synen goeden yver ende diligentie als tot noch toe continueringe, t' syner wedercompste soodanige vereeringe sullen doen, dat hy hem daervan sal hebben te bedancken, waermede wy verhopen dat U. E. groot genoegen sal nemen ende dienvolgende noch den tijt van vijff jaren naer dato deses, dat is noch dry jaren naer den alreeden verbonden tijt, in onsen dienst aldaer sal blyven continueringe, daeraen de Compagnie dienst ende ons vrintschap sal geschieden.

19. Wy en vernemen in geene brieven iets meer van Cornelio de Heda uyt Cornelis Naserepour, oft hy noch int leven is ende onse vorige brieven ontsangen heeft, de Heda. ende off aldaer op de Custe met hem noch eenige correspondentie gehouden wert, 't welck wy wenschen, dat gedaen mach werden voor sooveel de dienst van de Compagnie 't selve sal mogen vereyschen, waervan U. E. den directeur de Hase by occasie mede sal gelieuen te vermanen.

20. De heer Raetsheer Lodensteyn heeft ons seer ernstlijck versocht, dat wy De raads- de bevoorderinge van de verlossinge van synen sone, in de Manillas ge- heer Lo- vangen, U. E. mede in 't particulier souden willen recommanderen, ende met densteyn. eenen, dat hy, verlost sijnde ende lust hebbende, de Compagnie aldaer noch

te dienen, in eenich syne meriten ende bequaemheyt gelyke ampt mochte gestelt werden, sooals ten dienst van de Compagnie bevonden sal werden te behooren, 't welck wy U. E. by desen oock alsoo recommanderen; ende vooral tot desselfs verlossinge, soo hy noch gevangen sitt, alle mogelijck behulp, debvoir ende intercessien by den Gouverneur-Generael te doen, daeraen ons ende den voorsz. heer Raetsheer sonderlingen dienst ende vrintschap sal geschieden.

21. Wy hebben seer geerne verstaen uyt de copien van de particuliere brieven, instructien ende memorien by U. E. aan alle onse commissien, dienaers ende officiers op de respectieve comptoiren gesonden, de goede onderrichtinge ende vermaninge, die U. E. hunlieden ende met name den vice-gouverneur van de Molucques Laurens Real gedaen heeft, soo nopende de verminde-ringe van de overgroote ende excessive dispence, huycosten ende presen-tien als andersints, verhopende dat syliden deselve uwe vermaninge naer behooren naercomende, de Compagnie van soodanige excessive ende onver-draechlyke lasten voortaan verlicht sal werden, ende dat den heer admirael Verhagen U. E. seer goede ende voorsichtige by syne brieven aan hem ge-geven ordre ende instructie in 't affseynden van ses groote schepen in twee distincke ende wat van den anderen verschillende tyden gevolcht hebbende, wy deselve met een goede partye ryke retouren tijdtlijck in den toekomende somer alhier sullen hebben te verwachten. Godt de Heere wil deselve ende alle andere schepen ende retouren, die by U. E. afgesonden sullen werden, met synen heyligen Engel geleyden ende alhier in salvo te laten arriveren, opdat U. E. nevens den danck (die U. E. evenwel oock altijt in allen gevalle 't sy van goet oft quaet succes, soo als 't Godt beliefft, niet en sal manqueren) met eenen oock de vreucht ende blyschappe van synen arbeyt, ende (als nu mede een goet participant in de Compagnie geworden sijnde) oock nevens ons de goede vruchten ende effecten derselver mach genieten.

22. Ende alsoo wy alle te samen sterfflijck sijn, op avonture off het Godt den Heer believeen mochte tot uwer salicheyt alsoo te disponeren, dat U. E. in onsen dienst aldaer mochte comen t'overlyden, 't welck wy Hem bidden, ge-nadelijck te verhoeden, offt dat U. E. ter expiratie van synen verbonden tijt (dat wy niet en hopen) mochte resloveren, eerder als wy wel geerne hadden ende den dienst van de Compagnie soude mogen vereyschen naer 't vader-landt te keeren, soo willen wy U. E. (als de beste kennisse van onse coop-luyden ende dienaers aldaer hebbende) altijts gebeden ende ten hoochsten gerecommandeert hebben, eenige uy't alderbequaemste opper- ende onder-coopluyden, alsoock eenige cloecke ende vlytige assistenten, by u te houden, opdat sy u insonderheyt by sieckte, noodige absentie voor eenigen tijt ende andere occurentie van saken niet alleenlijck in uwen grooten last mogen ge-

Hot kan-toor Ban-tam in goede handen te laten.

26 Nov. 1616.

trouweliick helpen ende assisteren, maer dat syliesen oock in onse saecken
ende den handel aldaer by U. E. geinstrueert ende geoeffentsijnde, yemandt
van deselve, die U. E. bequaemst soude achten, op U. E. advies ende recom-
mandatie (volgens d' ordre dienaengaende aen den Gouverneur-Generael
medegegeven) by denselven heer Gouverneur ende Raden van Indien in U. E.
plaetse gesurrogeert mochte werden, alsoo d' overgroote schade deur d' on-
bequaemheyt, sloffheyt ende quaet gouvernement van uwen predecesseur
aldaer geleden, ons altsamen genoech heeft doen verstaen, hoe hoochlijck de
Compagnie daeraen gelegen is, dat het comptoir aldaer met soodanighen
yver, verstandt, goet beleyt ende neersticheyt als nu eenige jaren herwaerts,
t' onsen seer groten contentement, by U. E. gedaen is, geregeert mach wer-
den, daeromme U. E. dese sake andermael ten hoochsten recommanderen.

In Amsterdam, desen 26^{en} November 1616.

De vrinten van Wouter Symonsz. hebben ons seer instantlijck gebeden,
dat den voorsz. Wouter toch daer te lande soude mogen gehouden werden,
sonder hem wederom naer huys te laten keeren, opdat sy deur hem alhier
niet en werden geschandaliseert, 't welck wy u recommanderen alsoo te doen,
ende den heer Gouverneur-Generael ende andere, onder welker gebiet hy nu
wesen mach, te laten weten.

Wy seynden U. E. onder sijn couerto onversegelt verscheyden brieven,
omme by U. E. gelezen sijnde, versegelt ende voorts gesonden te werden aen
degene, daer sy aen houden. Senden oock copie van zeynbrieven, rancoen-
brieven ende andere acten, dese schepen medegegeven, volgens den inven-
taris daervan gemaect ende nevens dese uwe brieven gevoeght, opdat U. E.
ter aenkompste van de schepen daerop mochte lette ende goede informatie
doen nemen, hoe deselve onse ordre mach geëffectueert ende naergecom-
sijn, bysonder in 't houden ende copieren van de scheepsboeken.

16. — XVII, 6 DEC. 1616. — 450 f. 503.

(PER GOEDE FORTUYN).

Nevens desen gaen de cognoisementen van de comptanten, die met de schepen de *Goede Fortuyn*, den *Eenhoren* ende den *Groenen Leeuw* werden gesonden, omme dienvolgende de voorsz. comptanten de respective commissen, met lieffarriverende, aldaer aff te voorderen; verhopende, dat noch boven de 35 kisten, in de voorsz. cognoisementen gementioneert, by de Camer van Zeelandt in haer schip *Zierickzee* sal gesonden sijn 17 kisten, ende by de Camer Enckhuysen met haer jacht 't *Postpaert* 7 kisten elcx van 8000 realen, conform de resolutie van de 17^e daerop genomen. 'T selve U. E. sal dienen voor advijs.

Desen 6 December 1616.

---

17. — XVII, 9 DEC. 1616. — 450 f. 504.

(PER GOEDE FORTUYN).

1.
Onver-
zegeld
gezonden
brieven.

Wy hebben U. E. nevens onse voorgaende van der voorledener maend meest open ende onversiegelt ingesloten gesonden alle de brieven ende papieren naer Indien gaende, ten eynde U. E. deselve als voor sijn eygen houdende mochte lesen ende wederom gecachetteert ende versiegelt voorts seynden aan dengenen, daeraen deselve gedirigeert sijn, makende off by d' assistenten ende clercken aldaer doende maken sooveel copyen van den generalen brieff aan de Gouverneur ende Raden van Indien, alsoock van d' andere schriften ende papieren, oft veeleer soodanige extracten derselver, als U. E. noodich sal achten, om op eenige comptoiren aan de commisen oft coopluyden aldaer te seynden. Ende alsoo wy in denselven onsen generalen brieff vele poincten van importantie hebben aengeroert, daerop goede ende prompte ordre dient gestelt, sult denselven als aan u eygentlijck geschreven houden ende 't gene aldaer oft van daer verricht kan werden promptelijck in 't werck doen stellen, bysonder ter aenkomste van de schepen wel lettende ende alle goede ende noodige informatie nemende op 't comportement dergener, die derwaerts komen ende d' onnutte, die hun (als voor desen gebeurt is) op de reyse soo grofflijck verloopen ende tot onsen dienst onnut ende onbequaem getoont hebben, met raedt ende advis van de Raden aldaer liever datelijck ende met d' eerste schepen nevens haer sententien ende information naer huys seynden, dan dat wy door derselver quaet comportement by continuatie in onsen dienst eenige verder schade souden lyden. Vooral sal U. E. gimerckt onse leste gegeven ordre by de zeynbrieven ende bygevoechde instructie hem eerstelijck informeren op den cours, comportement ende gelegenthelyt van de commisen, schippers ende schepen, die voortaeen soolange als voor desen op d' uytreyse sullen blyven, dragende oock goede sorge, dat de schippers toch alle overige behoeften ende provisien voor de comptoiren ende forten aldaer mogen afferdert ende hunlieden daervan acte ende recipisse gegeven werden, ten welken eynde wy U. E. hierinne gesloten seynden de cognosementen ende facturen van de goederen ende andere provisien, dese schepen medegegeven, gelijck wy u oock voor desen apart ingesloten hebben de cognosementen van de comptantien. Godt late alles in salvo wel arriveren ende verleene u in goeder gesontheyt een lanck salich leven ende een gelucksalich nieuwe jaer.

In Amsterdam, desen 9 December 1616.

2. 't Gene wy voor desen uyt eenige quade rapporten van Gerrit Druyff geschreven hadden, hebben wy midts contrarie alhier gegeven beter onderrichtinge, als sien meucht by onsen nevengaende generalen brieff aan den Gouverneur ende Raden van Indien, gerevoeert, daernaer U. E. hem mede sal gelieven te richten.

18. — AMSTERDAM, 17 DEC. 1616. — 450 f. 505.

(PER GOEDE FORTUYN).

1. **Bevin-**
ding van
indigo. Desen dient alleenlijck tot couerto van de nevengaende brieven, dewelke U. E. naer gelegentheyt van tijdt deursien ende geresumeert hebbende, sal gelieven aan degene te bestellen, daer se aen gedirigeert sijn, daerby voegende soodanige naerder ordre ende advijs tot naercominge van onse by de generale brieven gegeven ordre, aen elcx van 't gene hem concerneert ende aengaet, als U. E. naer gelegentheyt van tijdt ende van saken bevinden sal te behooren. Daer gaet onder anderen oock by een cleyn brieffken aen den directeur de Hase, alsoock aen de coopman Baron, nopen den indigo, dien wy naer 't affseynden van onse voorgaende brieven naerder gevisiteert hebbende, beter bevinden ende daerinne oock meerderen astreck ende hooger prijs, als wy gemeynt hadden, soodat wy daeromme oock onse vorige aen den voornoemden Hase gegeven ordre dienaengaende wat verandert ende hem alsoock den voorsz. Baron gerecommandeert hebben, jaerlijcx groote partye te seynden van den besten, die hy krygen kan, ende liever oock van den slechte, dan dat wy ongeprovideert souden blyven, als sien sult by deselve onse brieven; tot dewelke ons refererende, willen wy u recommanderen daerby alle goede ordre te geven, dat ons versoeck dienaengaende voldaan mach worden, ende ten dien eynde die van de Cust sooveel [te] provideren als den handel aldaer eenichsints sal kunnen missen, want alsoo den cleynen peper nu hier altsamen ten prysen van 44 grooten op 9 maenden te rabatten vercocht is, den Jambischen tot 45 ende den Priamanschen tot 50 grooten op gelyken tijt, ende wy nu van de peper gansch onvoorsien sijn, soo sal wel noodich wesen, dat wy dit jaer alsoock de volgende jaren met goede partye geprovideert mogen werden, al waer 't van 100.000 sacken 's jaers oft meer, want het seer apparent is, datter grooten opslach in den peper soude mogen vallen, 't welck off schoon niet en geschiede, soo moeten wy evenwel by opcoop d'Engelsen, Françoisen ende andere natien sien te prevenieren.
2. **Peper-**
prijzen.

In Amsterdam, desen 17 December anno 1616.

19. — AMSTERDAM, 17 DEC. 1616. — 450 f. 505.

(PER GOEDE FORTUYN).

Desen dient, om t' accompagneren de medegaende copie van sekeren brieff, by den heer commissaris Carel Cracou uyt Sevilien (in dato 25 October) aen ons geschreven, die wy goetvinden, u ten dien eynde by desen te seynden, opdat ghy van de aenslach ende voornemen van de Spagniaerden meucht verwitticht sijn ende met eenen over daertegens alle noodige ordre helpen stellen, 't welck wy u nevens den heer Gouverneur ende ander Raden van Indien op't hoochste recommanderen, daeraen ons vrintschap ende de Compagnie sonderlingen dienst sal geschieden.

Desen 17 December anno 1616 in Amsterdam.

20. — AMSTERDAM, 12 JAN. 1617. — 450 f. 506.

(PER GOEDE FORTUYN).

Den brenger deses, genaempt Claes Minnis van Doccum, sijnde een pannebacker van sijn ambacht, hebben wy alhier aengenomen voor een onbevaren man tegens f6 ter maend, doch met die conditien, ingevalle denselven ten dienste van de Vereenichde Compagnie aldaer in Indien can geemployeert werden in 't regard van 't pannebacken, daer men huysen oft logien mede kan decken, dat men in sulken gevalle hem alsulke verbeteringe sal doen, als den Gouverneur ende Raet van Indien in alle billicheyt sullen bevinden te behooren, oversulcx U. E. ende Raden van Indien recommanderen, daerop gelieven te letten, off men in eenige bequaeme plaetsen van Indien enige commoditeyt is hebbende omme het pannebacken in treyn te brengen, waeraen ons vrientschap ende Vereenichde Compagnie dienst sal geschieden.

Actum in Amsterdam desen 12 Januari anno 1617.

21. — XVII, 27 JAN. 1617. — 450 f. 507.

(PER GOEDE FORTUYN).

Wy hebben niet connen naerlaten, dewyle den Oostenwint niet en heeft
willen dienen, waerdeur onse schepen lange werden opgehouden, U. E. noch
met desen te adviseren, als dat wy alle onsen peper jongst overgecomen met
de schepen *Mauritius*, *Rotterdam* ende den *Dolphijn* te samen hebben ver-
cocht, te weten den groven Priamantschen peper tot 50, den Jambischen tot
45 ende den cleenen tot 44 grooten 't pondt, alles op 9 maenden te rabatteren
tegens 8 ten hondert in 't jaer. Den voorsz. peper is oock alle te samen al aff-
geleverd ende is heel goet gevonden, oock geheel wel in 't gewicht heeft ge-
rendeert, U. E. bedanckendt ten aensien van 't goed debvoir ende opsicht by
U. E. in 't incoopen ende ontfangen is gedaen, versoeckende datter alsoo
continuelyken mach op geleth werden, 't selve wy U. E. ten hoochsten recom-
manderen ende oock volcomentlyken toevertrouwen. Ten eynde alle fraude,
voor desen by de Chinesen gepleeght, soo in 't vervalschen van den peper als
wanleveringe ten tyde van uwen predecesseur Matheo Coteels mach voorge-
comen werden, oock mede niet connen nalaten (hoewel in onse voorgaende
brieven breed geschreven) U. E. alsnoch ten hoochsten te recommanderen
op den peper te willen letten, omme groote quantiteyt te coopen, sooveel
eenichsints sult connen becomen ende onse capitalen oft comptanten sullen
connen ly'den, ende d' ander Europische natien, soo Engelse, Francoisen als
andere daerinne te prevenieren, sooveel eenichsints doenlijck sal wesen, waer-
aan de Vereenichde Oost-Indische Compagnie ten alderhoochsten gelegen
is, die ons anders de markt hier sullen bederven. Verders U. E. in 't generael
recommanderen den stant van Indien, ten aensien van de negotie als anders,
met toesendinge van ryke retouren, waerdeur de Vereenichde Compagnie
ten opsiën van alle hare voorgaende rescontren ende treffelyke schaden we-
deromme mach gesolageert werden ende te beter ganimateert, omme succes-
sivelyken te continueren met seynden van vele comptanten, want wy nu wel
bemercken, dat sonder deselve den treyn van negotie niet behoorlijck en can
gemainteneert werden.

Actum in Amsterdam desen 27 January 1617.

22. — AMSTERDAM, 12 APRIL 1617. — 450 f. 585.

(PER 'T POSTPAERT).

Alsoo door cortheyt des tijts ende dat hem den wint seer goet was presenteerende, geenen tijt hebben gehad, omme de innegeleyde missive, addresserende aan den Gouverneur-Generael ende gesamentlijcken aan de Raden van Indien, te connen copieren, omme aan U. E. dubbel daervan te mogen seynden, hebben wy raetsaem bevonden, de voorsz. missive ongesloten onder dese couverte te besluyten, opdat U. E. deselve aldaer met de presente Raden connen communiceren ende rypelijcken alles te overleggen, 't gene tot welstant ende conservatie van de Generale Oost-Indische Compagnie hare saken noodich sal wesen, de voorsz. missive aldaer doen copieren ende de principale geteeckende voorts aan den Heere Gouverneur-Generael ende synen Raet doen bestellen, opdat tydelyck volgende den inhouden van dien op alles goede ordre mach werden gestelt; 't selve wy U. E. mede nevens de Raden aldaer ten hoochsten by desen sijn recommanderende.

Actum in Amsterdam desen 12 April anno 1617. Was onderteeckent:
SIMON JACOBSZ. SCHOONHOVEN, ELIAS TRIP, ARENT VERBURCH, HILLEBRANT SCHELLINGER, JACOP REEPMAKER, WILLEM VAN SIPENSTEYN.

23. — AMSTERDAM, 14 APRIL 1617. — 450 f. 586.

(PER "T POSTPAERT").

Desen dient alleenlijck tot couerto van de inliggende missive, wesende eene copye oft dubbelt van degene voor desen onder eene andere couerto aen U. E. gesonden, by die van de Camer van Zeelandt onderteeckent, opdat ghylieden daerby sien meucht, dat d'ordre daerinne gegeven niet en is particulier, nochte van dese Camer alleene, maer oock van alle d'andere Cameren, soo van Delff, Rotterdam als Horen ende Enckhuysen, die deselve mede hebben gevisiteert ende met hare daerop aen ons geschreven brieven geapprobeert, verhopende dat oversulcx in 't naercomen derselver ommers geen manquement en sal vallen, nochte by yemand eenige difficulteyt oft swaricheyt gemaeckt, veel min eenige excuse oft uytvlucht gesocht en sal werden.

Ons ware aengenaem, soo 't doenlijck ware ende den tijt ende U. E. occupatien 't selve lyden konden ende dat ghylieden aldaer van genoechsame schryvers voorsien mocht wesen, dat ons met alle schepen, soo van U. E. brieven als oock van den Gouverneur-Generaal, van den directeur op de Custe ende andere generale brieven ses copien mochten gesonden werden, om ten arrivement van de schepen aen elcke Camer een te seynden, alsoo een yeder, als U. E. wel dencken kan, ten arrivement van de schepen seer haestich is, om den standt ende gelegentheyt van de saken aldaer te weten ende de principale brieven selver te sien ende te lesen, ende alhoewel ons niet mogelijck is, daervan soo haest als d'andere Cameren geerne hadden, de copyen te maken ende dat men daertoe allerley schryvers niet en mach gebruycken nochte den inhout derselver alle man vertrouwen, soo causeert nochtans 't selve al cenigen onlust ende ombrage, die wy geerne sooveel doenlijck verhoedet sagen.

Den 14^{en} April 1617. In Amsterdam. Was onderteeckent BAS, OETGENS,
REEPMAKER, VERBURCH, DURING, BROUWER.

---

24. — AMSTERDAM, 15 APRIL 1617. — 450 f. 587.

(PER 'T POSTPAERT).

24.2.42. Met het jacht den *Swarten Beer* hebben ontfangen een partye van 517 packen cattoene garen, wegende 77.125 fl , daermede voor eenigen tijt genoech sullen hebben, duchtende deselve in lange jaren niet quijt sullen connen geraken. Oversulcx sult met d'eerste gelegenheyt naer de Chormandelsche custe adviseren, dat ons tot naerder ordre geen meer en seynden, tenware eenich slecht ende cort tot monsters.

De 80 packen Guinesche lijnwaten bevinden wy goede sorteringe te sijn, insonderheyt de soorte die tot Tirepopelier opgecocht is, dewelke doorgaens wel een halve span breeder valt, als d'andere van dese sorteringe. Van Tirepopelier wat grover van draet ende vaster geweven mogen vooreerst noch wel 3 oft 400 balen gesonden werden, die wy met de eerste gelegenheyt sullen verwachten.

't Selve sullen wy oock naer de Custe adviseren met een jacht, dat tegen September toekomende van hier derwaerts recht toe recht aen sijn geresolueert te seynden, voorsien met een redelijck capitael, 't welck de reyse van de Custe herwaerts aen dan sal dienen te doen, om tijt te winnen, gelijck met desen *Swarten Beer*, nu jonqst gekomen, is geschiet. De bovengemelde Guinesche lywaten moeten sijn de eene helfft gebleyct ende d'ander helfft rouw oft ongebleeckt.

Actum in Amsterdam den 15 April anno 1617. Was onderteekent: DIRCK BAS, LOUIS DE LA BEQUE, ARENT VERBURCH, ALBERT SIMONSZ. JONCKHEVN, JAQUES REEPMAKER, HENDRICK BROUWER.

25. — AMSTERDAM, 20 APRIL 1617. — 450 f. 588.

(PER 'T POSTPAERT).

Met het schip den *Swarten Beer* hebben wy verscheyden soorten van cat-toene lijnwaten ontfangen, doch meest van alsulke groote soorte, als wy ont-boden ende de monsters tot dien eynde derwaerts gesonden hadden, omme alhier een degene, handelende op de custe van Guinea te verkoopen. Wy be-vinden, dat ditto Guinesche lijnwaten, die op 't comptoir van Tirepopelier gemaect sijn, die van 't comptoir Maslipatan, soo in deucht als in breedte, verde overtreffen. Derhalven sal geraden sijn, die op 't voornoemde comptoir tot Tirepopulier te doen maken ende principalijck dienen daerop te letten, dat se $1\frac{1}{2}$ elle breedt, van 50 tot 70 ellen lanck werden gemaect, vry wat grover ende vaster als degene, die Franco van der Meer aldaer heeft doen maken, die ons beter sullen dienen ende oock apparentlijck beteroop als voor desen sullen connen ingecocht werden. Men dient oock deselve aldaer te laten bleyken, overmidts gevoechlyker ende beteroop als hier kan geschieden, ende maken ontrent gissinge, dat men deselve niet boven $1\frac{1}{4}$ oft $1\frac{1}{2}$ stuyver sal coopen, ende begeiren daervan jaerlijcx wel 2 a 300 packen te hebben. U. E. sal gelieven dese onse ordre op het spoedichste aan den directeur ende alle de commisen op de cust van Chormandel te adviseren ende daerby recom-manderen daerop wel te letten, opdat wy daervan alsvoren geseyt goede partye mogen becomen. Op den herbst sal uyt Zeelant een jacht recht der-waerts gaen, als wanneer wy hun 't selve andermael ten hoochsten sullen recommanderen. Middelertijt gelieve U. E. het beste te doen.

Actum 20 April anno 1617. In Amsterdam. Was onderteekent: VERBURCH,
REEPMAKER, SCHOONHOVEN ende DURINGH.

Verhopen by 't genoemde jacht, naer de Custe gaende, mede een goede
partye comptanten te seynden.

(PER THOLEN).

1. Dese nevengaende sijn copye van onse dry lreste brieven, den 14, 15 ende
 Coen Gou- 20^{en} April aen U. E. geschreven, die wy by desen confirmeren, ons wyders
 verneur- refererende tot de bygaende generaele brieven aen U. E. ende de raden van
 Generaal Indien op de bevoorderinge van onsen dienst in 't generael geschreven, den
 welcken U. E. als voor den synen sal houden, te meer nademael U. E. (als by
 deselve ende nevengaende commissien sien meught) nu het generael gou-
 vernement ende opperste gebiet over alle onse forten, comptoiren, plaetsen
 ende dienaers aldaer, by eenparige stemmen t' onser lester vergaderinge van
 de Seventhiene is toegeleyt, daermede wy u by desen veel gelucx wenschen,
 Godt biddende, dat hy u 't voorsz. ambt vele jaeren in goeder gesontheyt tot
 uwer eeren ende tot profijt van de Compagnie wilt laten bedienen, ende uwen
 arbeyt ende goede debvoieren sulcx segenen ende voorspoedigen, dat wy eer-
 lange deur 't redres van vele aldaer ingecropen disordres, ende bysonder deur
 goede ende rijcke retouren, d' effecten mogen gevoelen.

Ten welcken eynde, ende om u nevens d' eere, die soodanich hooch ampt
 medebrengende is, oock door de profijten van eene goede gagie tot den arbeyd
 des te williger ende vlytiger te maecken, soo sijn U. E. toegeleyt f 600 ter
 maent, ingaende soo haest als uwerlieden commissien nevens onse generaele
 brieven ende den particulieren brieff aen den gouverneur Reael, ofte by syne
 afflyvicheyt aen d'andere raden van Indien, by U. E. wesende, vertoont, ende
 den eedt aen syne ofte derselver handen gedaen sal hebben, als wanneer wy
 verstaen, dat hy van sijn ampt ende bedieninge van 't gouvernement generael
 sal ontslaegen wesen ende onder u gebiet ende commandement, nevens andere
 onse dienaers, moeten staen. Oversulcx achten wy dat het noodich sal wesen,
 dat uwerlieden dese onse brieven ontfangende, selver in persoone naer de
 Moluques sal reysen om 't gouvernement aen te nemen, ende met uwes pre-
 decesseurs advijs ende goeden raet, in de Moluques alle goede ende behoor-
 lijcke ordre te stellen, ende dat soo haest als de schepen met hare ladinge
 herwaerts aen gedepescheert ende affgeveerdicht sullen sijn, off aleer d' aff-
 schepinge gedaen wert, byaldien onse brieven soo vroegh (dat is, in Julio off
 Augusto) aldaer mochten arriveren, dat U. E. midlertijt een reyse naer de
 Moluques soude kunnen doen ende bytijs wederomme naer Bantam comen-
 de, om d' affvaerdeing van de noodige retouren (daeraen de Compagnie meest
 gelegen is) te procureren.

2.
Reael
thuis te
zenden.

Wy hebben den gouverneur Reael ende den admirael Verhagen, op het versoeck by haere brieven aan ons gedaen, geconsenteert, dat sylieden beyde met d'eerste naer den ontsanck van desen naer huys keerende schepen souden over mogen comen, gelijck als U. E. sien kan by onse generale brieven aan U. E. ende de raden van Indien geaddresseert, als oock by de brieven die wy aan elcx van hunlieden diesaengaende in 't particulier hebben geschreven, waervan de meyninge niet en is dat het in des voorsz. Reals keuze ende optie soude staen om aldaer noch te mogen blyven ende synen verbonden tijt uyt te dienen, maer begeeren wel expresselijck ende belasten u dienvolgende nochmaels by desen, dat ghy den voorsz. Reael, al waer 't dat hy noch verder in onsen dienst versochte te continueren, met d'eerste schepen sult oversynden, sonder eenichsins te gedoogen dat hy aldaer langer soude blyven, om vele pregnante redenen ende consideration ons daertoe mouverende, die wy niet geraden vinden hierby te voegen, maer evenwel expresselijck begeren dat onse ordre desen aengaende preciselijck sal achtervolcht ende naergecomen werden.

Het sal noodich wesen dat U. E. in de Moluques wesende ende in de bedieninge van sijn ampt getreden sijnde, dienvolgende oock den eedt aan de presente raden gedaen ende van deselve wederomme den eedt in conformite van den artykelbrieff genomen hebbende, voor alle werck met de presente raden procedere tot verkiesingc van de andere dieder aen 't getal van de negen raden noch soude mogen gebreecken, onder deselve verdeylende d'ampten ende bedieningen, naerdat ghylieden (regard nemende op der persoonen qualiteyt ende meriten) ten meesten dienst van de Compagnie bevinden sult te behooren, ten welcken eynde 't naer den gedanen reciproquen eedt van nooden sal wesen, dat onse nevengaende instructie voor den raet van Indien, mitsgaders den artykelbrieff ende andere instructien ende ordonnantien, voor de breedte als particuliere raden rypelijck gelezen ende geresumeert mogen werden.

Ende alhoewel den voorsz. heer gouverneur Reael ende admirael Verhagen van dien tijt aff eygentlijck in 't getal van de negen raeden niet en mogen wesen, soo verstaen wy evenwel ende begeren midts desen, dat sylieden, soo lange also noch daer te lande sullen wesen, overal als raedtspersoonen erkent, in alle vergaderingen naest u de tweede ende derde plaatse ende stemme sullen hebben, ende voor alle andere raden sitten, ende dat alle saecken van eenige importantie met derselver advijs ende stemmen mede gedaen ende geresolveert sullen worden.

D'ampten, officien ende bedieningen in de Moluques, Amboina ende Banda gedistribueert, ende op alles den oorlogc ende handel aengaende vooreerst alle noodige ordre gestelt hebbende, achten wy dat het best sal wesen, dat

o. magt. j. j. 13.

25 Oct. 1617.

ghy met den voorsz. Reael, Verhagen ende uwe andere raden (die aen geen vaste plaetse off gouvernement gebonden en sijn) wederomme keert naer Bantam, omme aldaer, soo op de comptoiren van die plaetse dependerende, als oock op de saecken van Arabien, Suratte, de cust van Chormandel, Patane ende Japan, misgaders oock ende insonderheyt op d' affsendinge van onse retouren, alle noodige ordre te stellen, sonder nochtans op 't comptoir in Japan voordere costen te doen, alsoo wy niet en bevinden eenige prouffyten uyt dat quartier te haelen sijn.

Ende alhoewel wy U. E. niet meer als andere onse voorige gouverneurs aen eenige seeckere plaetse en kunnen nochte en willen binden, soo meynen wy evenwel dat U. E. persoon ende tegenwoordicheyt ons in geene plaetsen beteren dienst en kan doen als in Bantam off daerontrent, ende dat alle andere plaetsen beter als dese by uwe directie door brieven, ende sommaels door speciale gecommitteerde (in eenige saecken van importantien) verricht kunnen werden, maer in dese plaetse (daer ons jaerlijcx alle de retouren ende d' effecten vandaen moeten comen) vreesen wy, dat uwerlieden niet lichtelijck, ommers niet soo haest nochte vooreerst, soodanige bequame persoonen sal kunnen vinden die de saecken soo wel als U. E. selfs souden kunnen dirigeren, daerop wy u recommanderen serieuselijck te letten ende in alles (sonder aenschou van u eygen gemack, minder moeyte oft particuliere sinnelijckheyt) te doen soo als den meesten dienst van de Compagnie sal vereyschen ende wy U. E. by desen volcomelijck toevertrouwen.

3. Peuplatie
van
Amboina
en
Banda. Op het restablissement van de saecken in Amboina, als oock bysonder in Banda, ende 't incorporeren van 't eylandt Puloron (om die van Puloway bequamelijck van versch water te mogen provideren) hopen wy, dat voor desen ordre sal gestelt sijn ende dat ghylieden de verder peuplatie van die landen met Chinesen (volgens den voorschlag ons van U. E. wegen door Spilbergen gedaen ende by ons niet dan seer goetgevonden) mede by der hand sult genomen hebben.

4. Rendez-
vous. Maer aengaende het ander point, nopende het incorporeren van seeckere aldaer by U. E. gelegen plaetsen om tot een rendevous te maecken, daervan ons den voorsz. Spilbergen van uwerlieden wege mede particuliere openinge heeft gedaen, 't selve vinden wy van grooten bedencken ende perijckel, hoe men soodanige plaetse tegens een soodanich machtich ende peupleus volck souden kunnen maintineren, ende den vryen handel evenwel met profijt continueren.

Wy hebben uyt uwe brieven van den 10 December 1616 seer geerne verstaen d'arrivement van de leste schepen van de vloete van 't jaer 1615, de *Trouwe*, den *Gouden Leeuw*, *Westvrieslandt* ende *Bantam*. Verhopen dat oock tsedert aldaer wel gearriveert sullen wesen d' *Eendracht* ende 't *Wapen*

van Zeelandt, d'ene met deselve schepen uyt Texel, d'ander van Zeelandt uytgeloopen, als oock de schepen die in 't jaer 1616, ende nu lest in Februario ende April lestleden uytgevaren sijn:

Naer 't stael in de *Trouwe* ende de 20 leggers Spaenschen wijn, in *Westvrieslandt* geladen ende by u in 't lossen van deselve schepen gemist, hebben wy vernomen, ende by onse generaele brieven daerop naerder advijs gegeven.

5. Isaac Le Maire. Wat in der saecke van Le Maire gepasseert is ende wat hy pretendeert, sal U. E. by 't gene in den generaelen brieff geschreven is kunnen verstaen. Indien by U noch eenige papieren sijn dienaengaende, sult wel doen ons deselve met den eersten over te seynden. Wy hoopen wel te beletten datter geduerende ons octroy geen soodanige voyagien meer van hier en sullen aengeleyt werden, ende indien ons eenige alhier ontsluypen, sult daermede doen gelijck als voor desen hebben geordonneert, ende dienvolgende by u in regard van dit schip van Le Maire seer wel is gedaen ende naergecomen.

Wy sullen verlangen het succes van den tocht naer de Manillas, daervan U. E. schrijft, te verstaen, te meer dat alhier over dry maenden loopende tydinge uyt Spagnien gecomen is, dat onse schepen de vloete van Don Jan in de Manillas gedestruert ende de stadt selver ingenomen souden hebben, 't welck Godt geve alsoo wesen mach.

Op het affschaffen van de cladderye in de cleetgens, verhinderinge van den handel der vremde in de Moluques, daerover U. E. niet sonder reden in den synen claeght, sal vooral by U. E. prompte ordre gestelt moeten werden, als oock op het verlaten van alle verdere noodeloose ende de Compagnie onnutte forten, soodanige geseyt werden die in Mothir, Batchian ende eenige andere te wesen.

't Verongelucken van den *Acolus*, komende van de cust van Chormandel met eene soo costelijcke ladinge, is ons eene seer droeve tydinge geweest. De Heere wil ons schade in een ander verbeteren.

6. Coronand. Nopende de schepen van hier recht toe naer de Custe gaende, off deselve vandaer wederomme recht door herwaerts aen, off over Bantam naer huys sullen keeren, kunnen wy van hier geen precise ordre geven, alsoo wy niet en weten wat ladinge off retouren, voor dese off voor die quartieren noodich, de schepen aldaer mochten vinden, maer staet U. E. toe met advijs van den directeur op de Cust dienaengaende te disposeren, soals ghylieden naer gelegenheyt van saeken bevinden sult ten meesten dienst van de Compagnie te behooren, sonder nochtans onse effecten te vergeeffs van de Cust naer Bantam te pericliteren, alsoe bequamelijck van de Cust naer huys toe souden kunnen gesonden werden, daerop U. E. gelieve te letten ende behoorlijcke ordre te stellen.

Van den handel in Tegnampatnam, als oock met diamanten in Singier,

25 Oct. 1617.

daer U. E. mede van mentionneert, is ons door Franco van der Meer groote hope gegeven. Resteert alleenlijck daerop soodanige ordre te stellen als wy by onsen generaelen brieff breeder hebben geadviseert, mitsgaders oock op decontinuatie ende bevoorderinge van den welaengvangen handelin Suratte, Arabien, ende de plaetsen gelegen aan de Roode Zee, alwaer wy uyt uwe missive geerne verstaen het goet acceuil ende tractement den onsen in Scena ende andere plaetsen gedaen. Wy vinden volgens u advijs seer goet, dat men de Portugesen den Arabischen handel naer vermogen belette, gelijck als by onse generale brieven mede geordonnerd hebben; als oock dat men tegens den Engelse ende alle anderen die ons den vryen handel in Suratte soude willen beletten, denselven met macht ende reputatie soude sien te main-teneren.

D'alliance van Calicut en moet niet geheel vergeten nochte verlaten, maer by eenige occasie ende gelegenthelyt mede gevoordert ende onderhouden werden, soo verre als met eenige advantagie ende voordeel, ende met aff-breuck onser vyanden, sal kunnen geschieden.

af 2 42 Wy hebben uyt den uwen mede geerne verstaen de veroveringe van 't Portugesche scheepken met canneel, onder Ceylon by ons jacht *Nassau* verovert ende in Mocha vervoert, als oock van een fregat met eenen paep ende 23 jongers, gaende naer Goa, ende bysonder dat U. E. schrijft, datter op de cust van Arabien fregatten ende slaven genoech souden te crygen sijn; daerop mede dient ende goede ordre gestelt.

Als oock op den handel van peper in Cheleber, daerin onsen commis Deyns groote faulte gedaen heeft met soo haest buyten ordre ende onverrichter saken wederomme naer Bantam te keeren.

Wy verhopen, gemerckt de goede partye comptanten by u nu jongst naer de Moluques, Amboina ende Banda gesonden, dat wy dit jaer goede retouren vandaer sullen krygen, 't en ware de comptanten al wederomme in 't bouwen van nieuwe forten ende huysen ende in overdaet van tafel ende andere on-nutte costen, geconsumeert souden werden; daertegens wy verhopen dat bytijdts alle behoorlijcke ordre gestelt sal sijn ende dat met eenen oock onse ordre tot uytwerkinge van de Engelse in de Moluques (volgens U. E. gegeven hoope by syne leste brieven) beter als voor desen geeffectueert ende naer-gecomen sal werden, opdat sy de vruchten van onsen arbeyd ende groote costen niet langer en mogen plucken.

Gemerckt de 88.000 realen by u, soo ghy schrijft, nu lest naer de Custe gesonden, verhoopen wy eer lange vandaer oock eenich goet retour te krygen, ten welcken eynde ende om den handel te beter te continuieren, wy recht toe recht aen van hier (als sien meucht by de generale brieven) nu wederomme twee schepen derwaerts senden.

7. Wy connen met u seer wel verstaen, ende apprehenderen genoech, de schade die ons t'eenigen tyde by soodanige monopolien als degenen van voorleden jaer (daerover U. E. claecht), souden mogen aengedaen werden. Sijn oock niet weynich beducht dat ons den dagelijcx toenemende schat ende rijckdom van den pangoram den eenen oft anderen tijt merckelijcke schade soude mogen doen, maer evenwel moeten de remedien by uytvindinge van andere bequame peperplaetsen, by tydelijcken voorcoop ende voorraet van peper ende andere genoechelijcke middelen aldaer gesocht werden, daerinne wy u recommanderen, met advijs van uwen raet te doen sulcx als wy u toe-vertrouwen ende soals ghylieden verstaen sult ten meesten dienst van de Compagnie te behooren, alsoo wy van hier op alle soodanige perticuliere saecken geenc precise ordre en kunnen geven.

Wy hoopen dat ommers nu voortaen in Banda soodanige ordre sal wesen, datter geen nooten nochte folie meer in der Javanen ende andere vremde handen sullen komen, ende dat wy oversulcx oock niet en sullen genooddicht wesen deselve, gelijck als 't voorleden jaer geschiet is, aldaer op te coopen.

8. Dat den vryen handel aen verscheyden haren tijt uytgedient hebbende vergunt is, om alsoo de Moluques, Amboina ende Banda met der tijt te peupleren ende deselve door ons eygen volck ende landssatten (ter uytweringe van alle andere vremde natien) van alle behoesten ende nooddrufticheden te provideren, is seer wel ende conform onse meyninge gedaen. Recommanderen u daermde jaerlijcx (volgens den voeth ende ordre in onse nevengaende instructie gestelt) te continueren, doch vooral wel lettende ende behoorlijcke ordre stellende, dat onsen eygen handel daerdeur niet en werde bedorven.

De cleyne schepen tot den handel in Jambi versocht, sijn u tot twee toe, den *Tiger* ende 't *Vosgen*, gesonden. Sullen daerinne noch verder continueren ende sommaels eenige cleyne schepen nevens d'andere derwaerts seynden.

't Gewichte van den peper (daervan U. E. de bevindinge by synen lesten versoeckt) liebben wy seer wel gevonden, doch den peper is met meer stoffs als de voorgaende vermenght, ende niettemin sijn gewichte wel renderende; recommanderen U. E. ordre te stellen, dat daerop voortaen oock alsoo (bysonder als U. E. absent mochte wesen) behoorlijcken werde geleth.

Wy hadden wel gemeynt noch voor 't sluyten van desen tenminsten een schip vandaer te hebben, daertoe U. E. ons groote hope gaff maer en hebben alsnoch, Godt beter 't, niet vernomen, niet wetende off het aldaer aen de ladinge, oft onderwegen van weder en wind gemanqueert mach hebben. D'Engelse (die nu twee schepen, d'ene vandaer, d' ander van Suratte, met indigo, aengecregen hebben) seggen dat het schip *Westvrieslandt* in deladinge lach ende in weynich daegen naer hunlieden vollaeden soude wesen, ende dienvolgende oock met hunlieden in compagnie soude gecomen sijn, maer

alsoo 't voorgaf in Mauritius te willen verwinteren, dat sy vooruyt waren geseylt, sonder daernaer te wachten. Watter van is, sal ons den tijt ende U. E. naeste schryven volcomelijck onderrichten.

9. *Joris van Spilbergen.* U. E. refereert sich in 't eynde van synen brieff tot het mondelinge rapport van den commandeur Spilbergen, ernstlijck versoekende dat wy denselven souden willen hooren, om van hem vele particulariteyten te verstaen, die U. E. segt te verswygen. Wy hebben hem tot meermaelen lange ende breed gehoord, maer en heeft ons van U. E. wegen geene andere saecken van eenige importantie oft consideratie geopenbaert, als dc twee daervan wy in onse generaele brieven mede mentie hebben gemaect, waervan wy d'eene, te weten de peuplatie van de eylanden van Banda met Chinese families, seer goet ende dienstich, doch het andere, van 't rendevoes, seer bedenkelijck ende vol perijckels vinden, soodat ghylieden, aleer sulcx te beginnen, wel typelijck ende wyselijck niet alleen het begin, maer oock het succes ende 't geheele gevolch van eenesoosware saecke met den anderen hebt' overleggen.

Uwe toesegginge van ons het naeste jaer, door Gods genade, een heerlijcke vlate met een treffelijck rijck retour toe te seynden, met verseeckeringe dat wy ons daertoe mogen verlaten, sal ons doen hoopen dat wy dit naevolgende jaer eens uyt alle onse lasten ende swaricheden alhier sullen mogen geraecken, ende U. E. wederomme een goedt, rijck cargasoen toesenden, om den handel verder te continueren. Godt den Heere wille de schepen soo hier als daer in salvo laten arriveren.

10. *Geld van Arabieren.* Op 't gene ons in verscheyden brieven vandaer, soo by den gouverneur Reynst, als eenige particuliere commisen, van 't gelt van de Arabiers, in banco deser stede gedepositeert liggende, geschreven is, hebben wy goet gevonden aleer dienaengaende eenige resolutie te nemen, oft daerop eenige ordre te stellen, uwerlieden naerder advijs te verwachten, want alsoo wy vastelijcken houden dat de rechte eygenaers van de goederen, daeruyt dese penningen gesproten sijn, verre te soecken ende per avonture al overlange overleden sijn, ende sulcx niet sonder reden beducht sijn, dat als men schoon eenich gelt derwaerts mocht seynden, 't selve ter rechter handt niet en soude comen, ende evenwel sooveel geruchts daer te lande soude mogen maecken, dat andere haer voor de naeste tot deselve penningen uytgevende, ons andermael daeromme moeyelijck souden mogen vallen, soo vreesen wy oock ende en sijn niet geheele buyten presumptie, datter desen aengaende tusschen eenige Arabiers ende onse commisen eenich verstant ende collusie soude mogen wesen, ende dat syluyden alsoo den buyt met den anderen deylende, oft d' eygenaers (sooder eenige sijn) met een cleyntgen paeyende, de reste voor haer souden mogen behouden, 't welck alsoo niet en behoort, ende dat het accoort (sooder om een cleyntgen yets te doen is) veeleer tot profijt van

't land oft van de Compagnie alhier behoort te comen, soo willen wy U. E. by desen vermaent hebben, daerop wat naerder ondersoeck te doen ende ons mette naeste brieven van U. E. verder bevind in deser saecke te dienen, opdat wy 't selve gesien hebbende, op alles naerder resolutie mogen nemen ende op deser saecke soodanige ordre geven, als in alle reden ende billicheyt verstaen sal werden te behooren.

11. Desen soo verre geschreven sijnde, is alhier in de Wyelingen op den vijfde stanti (Godeloff) wel ende in salvo gearriveert het schip *Westvrieslandt*, medebrengende uwe brieven van den 22 ende 30 Marty lestleden, by de welcke seer ongeerne verstaen hebben, dat de twee schepen *d'Eendracht* ende 't *Wapen van Zeelandt* tot dien tijt toe noch aldaer niet en waeren gearriveert. Verhopende niettemin corts daernaer behouden aengecomen sullen sijn, gemerkt dat nocte wy alhier, nocte ghylieden aldaer tot noch toe van deselve schepen eenige quade tydinge en hebben vernomen, ende dat voor desen wel meer gebeurt is dat eenige schepen soo lange onderwege sijn gebleven, daertegens wy, volgens uwelieden advijs, al voor desen genoechsame ordre hebben gegeven, gelijck als by de naegevolchde schepen gesien sult hebben. Wy en laeten oock niet, de capitaelen in de respective schepen naer gelegentheyt derselver te verdeylen, opdat deur manquement van eenige derselver, uwelieden de contanten by d'andere mogen geworden, daerinne wy (gelijck als oock by dese schepen geschiet) noch verder hopen te continueren.

Het quaed tractement den onsen in Maslipatan aengedaen, hebben uy't de nevengaende brieven van de Haze verstaen; oversulcx vinden goed (gelijck wy hem mede schryven), dat hy met de voorgenomen remedien voortsvaere, daertoe hem de twee nu derrewaerts gaende schepen (soo 't voor desen niet en mochte geschiet sijn) oock wel te passe sullen komen.

Wy verstaen seer geerne by den uwen de goede apparentie van eenen treffelijcken handel in Jambi ende 't gene aldaer nu alreede was gecocht. Godt geve de saecke alle voorder goed succes, ende laete ons d'effecten in salvo ter hand komen.

12. Wy verstaen by dese uwe brieven het arrivement van twee Fransche schepen aldaer, ende hoe uwelieden tegens de Nederlanders in deselve schepen bevonden, in conformité van der Hoochmogende Heeren Staten placcaten ende onse daerby gegeven ordre, hebben geprocedeert. Hierby senden uwelieden copie van de informatie door onse gecommitteerde uy't crachte van der Hoochmogende Heeren Staten in copie mede hier nevensgaende brieven genomen, daerby niet alleenlijck sien sult wat d'intentie ende meyninge is van de voorgemelte Heeren Staten nopende d'onderhout van de voorsz. placcaten, maer oock hoe ontrouwelick hem Melis Remmertsz. (een van de aen-

gehouden personen), contrarie der heeren burgemeesteren bevel ende synen gedanen eed, in den dienst van de vremden heeft begeven. Wy sullen dit alles ende 't gene hierin by U.E. is gedaen ende gepasseert, d' hoochgemelte Heeren Staten met den eersten verthoonen ende derselver naerder verclaringe versoecken, die wy U.E. alsdan per de naeste schepen sullen toesenden. Ondertusschen meucht in aller discretie ende sooals naer gelegentheyt ende constitutie van saken, mitsgaders oock van de aenkomende, soo Fransche als andere vremde schepen, bevinden sult te behooren, procederen tegens d' ingesetene deser landen, die ghy op soodanige schepen sult vinden, sonder nochtans eenige Denen, Danswykers, Embders, oft andere naburige nation (gelijck als eenige van de aengehouden personen sijn) van de schepen te halen, oft deselve op te houden, 't en ware sylieden hare vrouwen, kinderen oft actueele residentie hier te lande noch waren houdende, maer andersints souden wy beter vinden deselve op hare schepen te laten, al waer 't oock soo, dat se vrywillichlijck haer by U.E. in dienst hadden oft wilden begeven.

13. Den Japanschen handel blijft nochal eene negotie van ydele hope sonder effect, soodat wy U.E. recommanderen met d' andere raden van Indien op d' affschaffinge oft verder continuatie van dien soodanige ordre te stellen, dat wy de verdere effecten aldaer met eene ydele hope in onkosten niet langer en consumeren, ja, ten lesten noch het goet gelt naer 't quade en werpen, want om op d' onsekere komste van de caraquen te wachten ende daerop jaerlijcx soo verde van de handt soo groote costen te doen, dunckt ons ongeraden, al-soo 't selve met beter apparentie in de Strate van Malacca, by de Manillas, ende in andere plaatzen gedaen kan werden.

14. U.E. claecht, niet sonder reden, tot tweemael toe in den synen over d' onbequame dienaers aldaer, meynende, dat sulcx door de cleynicheyt van de gagien toe soude komen; maer gelijck wy degene die wy geerne hadden juyst tot onsen dienst niet en kunnen verwilligen, ende ons beste alhier genoegh doen, om uyt degene die wy krygen konnen de beste te verkiesen, soo bevinden wy oock, dat wy dickwils met dengenen soo wel ende meer bedrogen werden, die, soo hier als daer, de meeste gagien bedongen hebben, als met degene die de minste gagien bedingen, soodat het noodich is, dat ghelyuyden uyt degene die wy daerom oock in soo veel te meerder getal jaerlijcx derwaerts seynden, de beste verkiest, de quade ende ondienstige, gesententieert, gestraft ende gemulcteert naer meriten, wederomme terugge sendt, ende uyt het groot getal van de jongelyuyden de beste ende bequaemste siet aen te focken om onse comptoiren aldaer te bewaren, sonder eygentlijck te letten op de groote oft cleyne gagien die yemandt, 't sy door vrinden, faveur, schoone apparentie oft groote recommandatien van ons alhier mochten be-

dongen hebben, maer allcenlijck op dessells bequaemheyd, goet comportement ende suffisantie.

15.
Gedebau-
oheerd
leven.

Ende alsoo wy midts het gedesbaucheerde leven ende quaet comportement van vele onser dienaren ende principale officieren aldaer, geensints geraden en vinden, dat by U. E. afflyvicheyt yemandt by pluraliteyt van stemmen in U. E. plaelse soude succederen, ende dat wy weten dat U. E., nu soo lange jaren daer te lande in onsen dienst geweest sijnde, de beste kennisse sal hebben wie aldaer de bequaemste ende suffisantste soude mogen wesen om by uwer afflyvicheyt in het gouverneurschap te succederen, soo hebben wy op een goet vertrouwen, dat ghy daerinne sinceerlijck ende sonder eenich respect oft onbehoorlijck faveur aen yemand te dragen, daerinne sulcx sult weten te disposeren als bevinden ende verstaen sult tot den meesten dienst ende profijt van de Compagnie te behooren, soo hebben wy goet gevonden, uwelieden by d'inliggende onse commissie t'authoriseren, om by uwe indispositie yemand te nomineren ende met een schriftelijck billiet in uwe commissie te leggen, off in de marge van dien aen te teykenen den naem van dengenen die by uwe afflyvicheyt in uwe plaelse soude mogen succederen, daeraen ons vrundtschap ende de Compagnie sonderlingen dienst sal geschieden.

Adi 25 October anno 1617.

[Bijgevoegd de commissiën:]

De Bewinthebberen van de vereenichde geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie in de vrye Vereenichde Nederlanden, allen dengenen die dese onse opene brieven sullen sien oft hooren lesen, saluyt. Alsoo door 't overlyden van den lesten naer Oost-Indien gesonden gouverneur-generael, den E. Gerrard Reynst, ende door 't expireren van den verbonden tijt van den E. Doctor Laurens Real, op ons behagen ende tot der tijt dat wy dienaengaende naerder souden hebben gedisponeert by provisie in des voorsz. overleden Reynst plaelse geeligeert, het voorsz. ambt ende offitie (midts des voorsz. Reals versochte ende voorgenomen wedercompste) tot grooten intrest, perykel ende schade van de Compagnie eerlange soude comen te vaceren, ende dat oversulcx ten hoogsten noodich is eenen nieuwe gouverneur-generael te verkiesen, soo is 't dat wy, ontslaende Alvoren den voorsz. Real van 't voorsz. ampt ende den eedt by hem dienaengaende gedaen, al waer 't oock soo dat synen verbonden tijdt op den ontfang ende verthooninge van de copie deser commissie ende van onse bygaende brieven noch niet en ware geexpireert, ende ons ten vollen houdende geinformeert, genoecht ende gecontenteert van de getrouwicheyt, goede ervarentheyt, cloeckheydt ende cloeckmoedicheydt van

den erentfesten ende manhaften Jan Pietersz. Coene, tegenwoordich raed in de Indien ende directeur-generael over allen den handel ende comptoiren aldaer, door de goede ende getrouwe diensten by hem in verscheiden ambten ende bedieningen aan de Compagnie gedaen, denselven Jan Pietersz. Coene t' onser vergaderinghe van de Seventhiene by eenparige stemmen tot het voorsz. gouverneurschap hebben geeligeert, gepromoveert ende geauthoriseert, soo wy denselven eligeren, promoveren ende authoriseren midts desen, hem gevende volcomen macht, last ende autoriteyt omme in de voorsz. qualiteyt van gouverneur-generael alle saken (soo wel den oorloge als den handel ende negotie van de Compagnie concernerende) in de Indien te doen, te dirigeren, te dryven ende verrichten, over alle de forten, comptoiren, schepen, dienaren ende officieren van de Compagnie te commanderen ende alles te doen dat eenen oversten ende gouverneur-generael soude kunnen behooren oft vermogen te doen, volgens de naerder last ende instructie die hem daertoe by geschrifte gegeven ende successivelijck toegesonden sullen werden. Bevelen voorts oock alle officieren ende dienaren, vice-gouverneurs ende raden van Indien, coopluyden, ondercoopluyden, capiteynen, schippers, assistenten ende andere officieren, soldaten, bootsgesellen ende allen anderen in d' Indien in eeniger qualiteyt, 'tsy te water oft te lande, in den dienst oft oock buyten den dienst van de Compagnie, in desselfs eed ende onder de gehoorsaemheyt van de E. hoochmogende Heeren Staten ende syne princelyke Exellentie wessende, den voorsz. Jan Pietersz. Coene als gouverneur-generael t' erkennen, te obediëren ende te gehoorsamen, sonder eenige oppositie oft legenspreken, soals by de nevengaende commissie van de voorgemelte doorluchtige hooge ende grootmogende Heeren Staten-Generael ende van syne princelyke Exellentie belast ende bevolen werd, in oirconde van allen 't welcke wy dese onse tegenwoordige commissie ende acte van authorisatie met onser aller gewoonlyke signaturen ende 't segel van de Compagnie hebben bevesticht. In Middelburgh t' onser vergaderinge, desen den 23 Augusty anno 1617, ende was onderteekent: JACOB BOREEL, DIRCK BAS, JAN LAMBERTSZ. COOL, OUTGER

1245 JACOBSZ., ANDRIES RYKAERT, J. SCHOTTE, *347* DIRCK HASSELAER, ARENT LO-DENSTEYN, JAN HERMANSZ., EVERARD BECKER, ALBERT SIMONSZ. JONCKHEYN, ARENT PIETERSZ. VERBURCH, ADRIAEN VAN SANDVOORT, SYMON JACOBSZ. SCHOONHOVEN, DANIEL VAN DER LECK, ELIAS TRIP, LUCAS GERRITSZ., hebbende onder in 't spatum in rooden wasse onder een wit papier gedruct het segel van de Compagnie.

De Staten-Generael der Vereenichde Nederlanden allen dengenen die desen sullen sien oft hooren lesen, saluyt; doen te weten, alsoo wy dienstelijck bevonden hebben voor den welstandt der voorsz. Vereenichde Nederlanden,

versekeringe ende goede regeringe van de landen, fortressen ende plaatzen die wy ende de onse in de Oost-Indien houden ende besitten, met de ingesetenen, soo soldaten als andere onder onsen gebieth aldaer wesende, oft die naermaels comen sullen, oock tot voorderinge, behoudenisse ende vermeerderinge van de vruntschap, alliantie, handelinge ende commercien met verscheyden coningen, regenten ende volkeren in de voorsz. Oost-Indien aldaer, te stellen, te committeren ende houden eenen gouverneur-generael ende eenige raden neffens denselven, soo is 't, dat wy overmidts het overlyden van onsen vorigen gouverneur-generael Reynst saliger ende de voorgenomen ende versochte wedercompste van Laurens Real (by provisie ende tot naerder ordre in desselfs plaatse gesuccedeert), hem, Real, tot syner begeerte Alvoren, ontslaende van den eedt die hy ons ende den lande als gouverneur-generael soude mogen gedaen hebben, ende willende dat synen dienst ende gebieth op 't vertoogh van dese onse commissie sal cesserende ophouden, al waer't oock soo dat synen verbonden tijt noch niet en ware ge-expireert, op 't goet aenbrengen ende de presentatiën tot dien eynde aen ons gedaen vanwegen de bewinthebberen van de generale Oost-Indische Compagnie, van den persoon van onsen lieven ende getrouw Jan Pietersz. Coene, tegenwoordich raet van Indien ende directeur-generael van alle de negotien aldaer, denselven Jan Pietersz. Coene gestelt, gecommitteert ende onthouden hebben, stellen, committeren ende onthouden by desen, tot gouverneur-generael in de Oost-Indien, omme voortaen mette raden neffens hem gestelt ende noch te stellen, het voorsz. ambt van gouverneur-generael in Oost-Indien te bedienen, ende in deselve qualiteyt over alle eylanden, landen, steden, forten, plaatzen, comptoiren, persoonen ende negotien van de geocroyerde Oost-Indische Compagnie te commanderen, alle saken, soo den handel als oorloge aengaende, te dirigeren, mitsgaders alles aldaer in goede ordre, tot dienst der Vereenichde Nederlanden ende de generale Oost-Indische Compagnie, te onderhouden, op de versekeringe van de landen, fortressen ende plaatzen van onsentwegen aldaer gehouden, ordre te stellen, ende recht ende justitie, soo in 't crimineel als civil te administreren, ende voorts alles te doen, sijn ampt ende offitie aengaende, volgende de generale ende particuliere instructien hem gegeven ende noch te geven, dat een goet ende getrouw gouverneur-generael behoort ende gehouden is te doen, op den eedt die den voorsz. Jan Pietersz. Coene aen ons in handen van den voorsz. Real, oft andere raden aldaer, sal gehouden sijn te doen. Ontbieden, ordonneren ende bevelen daeromme alle ende een yegelijck dien desen aengaen mach, dat syliden den voorsz. Jan Pietersz. Coene als onsen gouverneur-generael in de Oost-Indien erkennen, respecteren, gehoorsamen ende in 't volbrengen van desen alle hulpe, bystant ende assistentie doen, een yeder voor soo vele hem aengaen

25 OCT. 1617.

sal; op de penen in 't regard van onse ondersaten in de voorsz. ordonnantien ende artykelbrieff gementioneert, alsoo wy sulcx ten dienst van den lande ende van de voorsz. Compagnie hebben bevonden te behooren. Gegeven in onse vergaderinge in 's-Gravenhage, onder onsen contrasegel, paraphure ende signature van onsen griphier, op den derden dach der maent van November, in 't jaer ons Heeren Jesu Christi 1617. Was geparapheert E. J. VAN DER DUSSEN, noch lager op d' omgevouwen plique stont: Ter ordonnantie van de hoochgemelte Heeren Staten-Generael, ende was onderteyckent C. AERSSENS. *f. 46*

Maurits Prince van Oraignen, Grave van Nassau, Catsenellebogen, Vianden, Dietz, Meurs, Marquis van der Vere ende van Vlissingen, gouverneur ende capiteyn-generael van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, Westvrieslandt, Zutphen, Utrecht ende Overysel, admirael-generael etc., allen dengenen die desen sullen sien oft hooren lesen, saluyt; alsoo ons by de generale Oost-Indische Compagnie van dese Vereenichde Nederlanden te kennen is gegeven, dat sylleden, midts d' overlyden van den voorgaenden, uyt dese landen met onse commissie naer d' Oost-Indien gesonden gouverneur-generael, den E. Geerard Reynst, ende door d' expiratie van den verbonden tijd ende versochte wedercompste van den E. Laurens Real in des voorsz. Reynst plaatse gesuccedeert, tot de bedieninge van 't voorsz. ampt hadden versocht ende gecommitteert den E. Jan Pietersz. Coene, hier te voren raet van Indien ende directeur-generael over allen den handel, comptoiren ende negotien van de voorsz. Compagnie, omme in de voorsz. qualiteyt van gouverneur generael over de voorsz. landen, steden, forten, schepen, luyden ende goederen, soo daer als elders, waer die souden mogen wesen, die onder haer gebiet hende besoldinge sijn, soo te water als te lande te commanderen, ende oversulcx aen ons versochten, dat wy den voorsz. heer Jan Pietersz. Coene met onse commissie daertoe noodich souden willen versien, doen te weten, dat wy 't selve, als tenderende tot voorderinge van de gemeyne traffique ende welstant deser landen, in consideratie genomen hebbende ende daerbeneffens geinformeert wesen-de van de bequaemheyt, vromicheyt ende goede experientie van den voorsz. heer Jan Pietersz. Coene, ontslaende alvore den voorsz. Real van den eedt dien hy ons ende den lande als gouverneur-generael soude mogen hebben gedaen, denselven Jan Pietersz. Coene als gouverneur-generael over de voorsz. landen, steden, forten, schepen, luyden, goederen, comptoiren ende negotien gestelt ende gocommitteert hebben, stellen ende committeren midts desen, met last ende commissie, binnen de voorsz. landen, steden, forten ende schepen alsulcke officieren ende andere personen te stellen, als hy tot welstant van de landen ende de voorsz. Compagnie sal bevinden dienstlijck ende noodich te wesen, ende dat hy voorts in de voorsz. Oost-Indien ende allomme

elders sal negotieren, trafficqueren, handelen ende doen handelen, gelijck hy tot meesten proffyte ende volgende den last van de voorsz. Compagnie ende d' instructie hem daertoe by deselve Compagnie hierbenevens gesonden, oft namaels te seynden, sal goet ende oirbaerlijck vinden, wel verstaende dat hy niemand, van wat natie off conditie dese lve soude mogen wesen, met dese landen in alliantie off vruntschap sijnde, vyantlijcken sal mogen aentasten off doen aentasten, 't en ware yemandt by wege van hostiliteyt hem de voorsz. navigatie, traffique ende handelinge soude willen beletten, oft andersints be-rooven off beschadigen; ende sal hem voorts reguleren volgens de resolutie ende instructien van mijnheeren de Staten-Generael van dese voorsz. provintien, in dato 24 Marty, anno 1611 ende den 4^{en} Maert, anno 1614, respective aen de generale Oost-Indische Compagnie verleent ende noch te verleenen, omme soo wel defensive als offensive hem daernaer te reguleren ende hem meester te maken van dese lve oft haere consoorten, als oock van degene die tegens 't octroy ende daerop gevölchde placcaten door de Strate Magellanes oft beoosten de Capo de Bona Esperance geseylt sijn, off aldaer eenigen handel sullen dryven; behoudelijck dat soo wanneer hy eenige goederen in der mannieren ende uit oorsake voorsz. sal commen te veroveren, dienstich ende bequaem om herwaerts overgesonden te werden, dese lve gehouden sal wesen te brengen ofte doen brengen in dese landen, omme als goeden buyt ende prinse by de Raden ter admiralteyt daer die innegebracht sijn, verclaert, ofte daerinne anders gedisponneert tewerden naer behooren, ende van degene die niet bequaem nochte dienstich en sijn om herwaerts overgesonden te werden, goeden inventaris ende notitie doen maken ende jaerlijcx oversenden, ende op dese lve goederen by de fiscalen aldaer doen procederen, in conformité van syne instructie, ende dat hy voorts sal doen wes een goet ende vroom Gouverneur-Generael over de voorsz. landen, steden, forten, luyden ende goederen, soo te water als te lande, schuldich ende gehouden is te doen. Bidden ende versoccken derhalven allen coningen, potentaten, princen, republiken ende alle andere personen, van wat staet, digniteyt, amt ofte conditie dese lve soude mogen wesen, een iegelyck naer sijn hoocheyt, staet ende qualiteyt, ordonneren ende bevelen daerbeneffens wel expresselijcken allen oversten, colonellen, admiralen, vice-admiralen, capiteynen, bevelhebberen ende voorts allen anderen in dienst van dese voorsz. provintien ende onder onse gehoor-saemheyt wesende, den voorsz. heer Jan Pietersz. Coene voor Gouverneur Generael over de voorsz. landen, steden, forten, schepen, luyden ende goederen te houden ende erkennen, ende hem oversulcx met des voorsz. Compagnies schepen, officieren, andere personen, scheepsvolck ende goederen, niet alleen vry ende vranck te laten varen, keeren, stilleggen, affseylen ende traf-fiqueren, alomme daer 't van noode wesen sal, maer hem oock alle genade,

25 OCT. 1617.

faveur, bevoorderinge ende gehoorsaemheyt te vertoonen, 't welck wy tegens eenen iegelijcken, gelijck dat naer een iegelijcx hoocheyt, digniteyt, staedt, ampt ende conditie gebeurt, bereyt sijn te verschuldigen, ende geschiet ons ten respecte van degene, in deser landen dienst ende onse gehoorsaemheyt sijnde, daeraen een sonderlinge welgevallen ende onse dienstige meyninge. Des ten oirconde hebben wy dese met onsen name ondertekent ende onsen segel daeronder doen aenhangen. Gedaen in 's-Gravenhage, den 14 Septembris 1617; was ondertekent MAURICE DE NASSAUW. Onder standt geschreven: Ter ordonnantie van syne Exellentie, ende was ondertekent in absentie van den Secretaris, ANTHONY VAN HILLEN, ende hebbende onder aenhangen sijn Doorluchticheyds groote segel in rode wasse met uythangende staerten.

27. — AMSTERDAM, 10 APRIL 1618. — 451 f. 239.
(PER ZEEWOLF).

der eerste dael

Onse voorgaende, met den *Zeeuwolf*, *Tertolen* ende *Mauritius* aen U. E. soó in 't particulier, als oock aen U. E. ende de raden van Indien in 't generael, sijn geweest van den 25 October, ende alsoo *Tertolen* op den 7^{en} November met den *Dolphijn*, ^fende thien dagen daer te vooren den *Swarten Beer* uyt het ^{30/11} Tecxel uytgelopen sijnde, wy noch tsedert op eenige poincten naerder onderrichtinge hebben gecregen, heeft ons goedgedocht U. E. daervan by den *Zeeuwolf* (die voor zee ligt, alleenlick naer den wind wachtende), als oock met de schepen *Mauritius* ende *Delff* (die wy hopen dat oock eer lange sullen volgen) naerder advijs ende ordre te geven.

1. *Peper.* Als vooreerst nopende den Jambischen peper, daeronder wy bevinden dat zeer vele licht ende bol goed loopt, 't welcke, naer men ons secht, aldaer (segge in Siam, daer se by de mate ende niet by 't gewichte vercocht werdt) ten naesten by, ommers op eenen reael naer op yeder baere, soo vele als den anderen swaeren ende vasten peper vercocht can worden, ende hier te lande, soo door 't lossen, laden als 't verhandelen ende verleggen, meest in stoff ende poeder werdt geconverteert ende tot niete geraeckt. Oversulcx, naerde-mael wy verstaen, dat se in Patane sekere soorte van meulens met breede bladen van gehele dunne plancken souden hebben ende boven deselve vlo-gels eenen viercanten back, daer den peper ingegoten werdt, ende onder den-selven back een lanckworpich gat ofte gote, daer den peper doorloopt, voorby de vleugels die gestadelijck omgedracyt werden, sulcx dat den lichten peper door den wint aen d' eene syde affwacyst ende den swaeren recht neder valt, souden niet ongeraden vinden diergelijcke ofte eenige andere instrumenten toe te stellen, om denselven lichten ende bollen peper uyt den swaren te gar-belleren, alsoo ons daervan allier niet eenen stuyver te profyte en komt, ende gansch ongeraden is onse costelijcke schepen daermede te belemmeren. Over-sulcx recommanderen wy U. E. hierop te letten ende met den eersten alle noodige ende behoorlijcke ordre te stellen dat ons, gelijck wy voor desen van 't garbelleren van de nooten mede geschreven hebben, soo oock voortae niet dan gegarbelleerden ende van soodanigh licht ende bolle goed gesuy-verden peper gesonden mach werden.

Onsen equipagemeester, M^r. Dirck Gerritsen, heeft ons, naer 't schryven van onsen voorgaenden, bericht, dat hy wel sekerlick weet, dat het vermistie

stael in de *Trouwe* geladen is. Oversulcx sal noodich wesen daernaer te doen sien, off het (gelijck als voor desen oock eens van de tintinago gebeurt is) in eenige plaatse van 't schip (daer men 't niet soecken en soude) versteken, ofte by yemandt verduystert ofte verandert mochte sijn, ende ons per naesten van 't bevind van dien naerder advijs te geven.

Het sal oock seer dienstich ende noodich wesen, dat men ons jaerlicks eenen perfecten ende by U. E. ofte by eenige van de raden ofte coopluyden aldaer onderteyckenden staet oversende van alle de prinsen die aldaer te lande by eenige schepen gedaen mochten wesen, met de perfecte ende particuliere taxatie derselver naer de weerdye aldaer, om daermede de Hooch Mogende heeren Staten ende syne princelycke Exellentie, als oock d'overcommende officieren contentement te doen, ende een yder sijn part, contingent ende portie (daerover wy nu van eenige alhier gequelt werden), goed te mogen doen.

2.
Bendez-
vous.

Wy hebben by onse voorgaende seer ampel ende breedt op het stuck van 't rendevoes gediscouerte, ende met eenen oock aengewesen het eyland Banca, tot hetwelcke (als sien sult-by deselve onse brieven) wy oock meest schenen t'inclineren, doch alsoo wy de saken naerder geexamineert ende eenige andere die aldaer te lande mede geweest sijn daerop gesproken heb-bende, groote fauten bevinden in 't gene ons te vooren dienaengaende was aengedient ende wijs gemaeckt, ende namentlijck, dat onse schepen met het westlijck mouson aldaer arriverende, seer qualick ter plaatzen daer de beste reede op 't voorsz. eyland schijnt te wesen met hetselfde mouson souden cunnen geraecken, overmids den wind ende stroom aldaer ten selven tyde meest uyt den noordwesten valt, soo als de strate ofte engte tusschen 't eyland van Banca ende Summatra is strekende, als oock, dat het een heel groot, woest ende apparentelijck van een armen, berooyt ende barbarisch volck bewoond eyland sal wesen, ongelijck verder (dan men ons wijs maeckte) gelegen van de plaatzen daer onsen meesten handel aldaer valt ende daer wy altijdts, soo in regard van Francoisen, Engelsen ende andere vreemde natien, als oock van wegen onsen eygen handel meest ontrent ende byderhand moet wesen, soo meynen wy, dat ons het voorsz. eyland gansch ondienstich soude wesen ende sulcx oock onnoodich met het besichtigen van dien eenigen tijdt te versuymen ende meer geruchts te maecken, te meer dat wy oock noch naerder van eenige die aldaer mede geweest sijn, van de goede gelegentheydt van Otonghi Java, by uwelieden aengewesen ende tot een rendevoes gesesseigneert, werden bericht, ende oversulcx per naesten (nevens ecene naerder beschryvinge ende affteyckeninge van de situatie, gelegentheydt ende andere onstandicheden van de voorsz. plaatse) seer geerne sullen verstaen wat by uwelieden desen aengaende verder sal gedaen, ende nopende den coop van de plaatse met den coninck van Jaccatra getracteert ende verhandelt sijn;

ende byaldien voor desen noch daerinne niets en mochte gedaen wesen, ende dat ghylieden de plactse soodanich ende soo bequaem vindt als ons deselue hier wort aengepresen ende by U. E. in de leste brieven werdt beschreven, willen wy uwelieden gerecomandeert hebben (gelijck als oock by de gene raele ter vergaderinge van de Seventhiene geschreven is), de saecke sonder eenich langer dilaey ofte versuyym byderhand te nemen, sonder eenige goede occasien, die daertoe mochte presenteren, voorby te laten gaen.

Wy hoopen noch uwelieden met de schepen *Mauritius* ende *Delff* het advijs van de heeren Staten-Generael ende syne Exellentie te senden, met desselfs advijs op de forme, grootheyt ende plante van 't selfde, alsoock hoe ende waer men 't fort ende 't begrijp ende afsonderinge van eene toecomende stadt best soude mogen leggen.

3.
Bevin-
ding van
retouren. Den candysuycker, met het schip *Westvrieslandt* lest overgecommen, vinden wy soodanich van soorte ende van soo goed profijt, dat wy daervan wel goede partye jaerlijcx souden begeeren, als men andersints gene volle ladinge van speceryen en soude cunnen crygen, mits dat denselven voor lackage ende spillage bewaert ende drooch gehouden mach werden, opdat oock d'andere goederen daerdeur niet en werden bedorven, dan het moste witte soorte, gelijck als de leste, wesen ende tot den prijs als den voorigen, ofte daerontrent, maer geen poedersuyckeren en dienen ons gesonden, als van genen ofte cleynen profyte wesende ende groote lackage subject.

Campher, van soorte als dengenen met het voorsz. schip gesonden, ende tot denselven prijs, ofte daerontrent, willen wy oock jaerlicks wel 50 ofte 60.000 ponden hebben.

Curcuma, tot den prijs van $2\frac{1}{4}$ ofte $2\frac{1}{2}$ reael het picol, kan oock een goede partye van 30 ofte 40.000 ponden niet te vele wesen.

Salpeter en dient men ons van Japan niet meer te senden, alsoo hy schier soo duer als hier te lande compt te costen.

Ende aengaende den sanguis draconis, alhoewel redeliche profyten geeft, soo en cunnen daervan gene quantiteyt vertieren, soodat wy aen 6, 8 ofte 1000 ponden jaerlicks genoech sullen hebben, dan moste wesen van de soorte als dengenen lest met het schip *Westvrieslandt* overgecommen, want den anderen, in Zeeland aengecommen, gansch niet en deucht.

4.
Wan-
laaden
schepen. Wy hebben tot meermaelen in onse brieven vermaend ende niet sonder reden geclaecht, dat alle onse schepen soo wanlaaden vandaer komen; kunnen niet laten daervan wederom by desen te vermanen ende U. E. serieuslijcken te recommanderen daerop toch beter ordre mach gestelt werden, ende mey nen, dat ten dien eynde, als de schepen in de ladinge leggen, iemand expres selijck behoort gecommitteert te werden om gestadelijck t' schepe te blyven, op de stouwinge van de goederen te letten ende te besorgen datter ommers

geen ledige plaetsen in de schepen en blyven, alser anders ladinge genoech vorhanden is omme de schepen te volladen.

5. *Noodza-kelijkheid van een visitateur.* Van de boecken hebben wy oock dickwils geclaecht, ende beduchten dat ons daerin noyt terdege contentement en sal gedaen werden, tensy datter yemandt expresselijck in alle comptoiren als visitateur werde gesonden, omme de respective coopluyden onse ordre desen aengaende grondelijck t' onderrichten ende alle soowel voorgaende oude, als de jongste, soo guarnisoen- als logieboecken, scheepsboeken van de binnenlandts jachten ende andere on-costboecken, daertoe in de scheeps- oft logieboecken eenige relatie mochte gemaeckt werden ende die van den anderen dependeren, naer hem te nemen ende de copie derselver by verscheyden schepen aen ons te seynden, want het qualijck te schryven is, wat al moeyten ende quellingen dat wy alhier by gebreck van deselve boecken lyden. Oversulcx gelieve U. E. hierop ende op het beter ende perfecter houden van de voorsz. boecken in alle comptoiren als tot noch toe gedaen is, in conformité van onse voorige menichfuldige vermaningen, met den eersten alle noodige ordre te stellen, ende meteenen oock, dat op 't arrivement van onse schepen aldaer deselve eerstelick ge-visiteert ende alles dat voor de fortan ende andersints, om daer te lande over te leveren, medegegeven werd ende sommaels uyt de factueren oft cognos- sementen vergeten is, daeruyt gelicht ende overgenomen mach werden, daertoe wel mede yemandt ten arrivement van de schepen expresselijcken behoorden gelast ende gecommitteert te werden, alsoock om informatie te nemen, wat huys datter onderwegen gehouden is, off de rancoenbaenen be- hoorlijck sijn gevölcht ende naergecomen, ende generalijck hoe hem een yder op de reyse mach gecomporteert ende gedragen hebben, ten welcken eynde wel yemand als fiscael met twee ofte dry van de aensienlijcke officieren aen boord gesonden behoort te werden, om van allen 't gene hy by examinatie van 't volck, soo nopende een yders comportement, als van 't menageren ofte verquisten van de medegegeven vuctualien souden mogen verstaen, een per- fect schriftelijck verhael oft rapport te maecken, ende 't selve aan U. E. ende de raden over te leveren, omme verder daerinne gedisponneert te werden soo- als ghylieden in alle reden ende billicheyt t' onsen meesten dienst ende tot proufyte van de Compagnie verstaen ende bevinden sult te behooren.

6. *Uitrus- ting der Engel- schen.* Wy verstaen in 't schryven van desen, dat d' Engelsen al wederom thien schepen toe souden rusten, dry met een jacht om te gaen naer Suratte, ende de ses grootste om recht toe recht aen besuyden Java door de Strate van Baly, oft andersints, te gaen naer de Moluques ende aldaer, 't sy met gewelt oft vruntschap, tot den handel te geraecken. 't Is wel waer dat dit maer geruchten en sijn ende dat d' Engelsen wel meer soo hoge opgegeven hebben ende even- wel niet vele daernaer en is gevölcht, doch alsoo men het quaeste altijt moet

vreesen, kunnen wy niet laten, U. E. van sulcx als wy dienaengaende verstaen hebben te verwittigen, opdat ghylieden daerop verdacht wesende, de Moluques te meer verseeckert meucht houden met een goet getal van schepen, die suffisant mogen wesen omme deselve tegens d' Engelsen, soo wel als de vyanden, te verseeckeren, sonder met eenige tochten, 't sy naer de custe van Arabien, naer Suratte, Malacca, de Manillas oft andere plaatzen, de Moluques, Amboina ende Banda sulcx van de noodige schepen t' ontblooten, dat d' Engelsen ergens aldaer onsen handel souden mogen ondercruypen ende eenigen voeth in d' eylanden crygen, daer men se namaels qualijcker uyt soude connen dryven als men se nu wel daeruyt sal cunnen houden, waerop ghylieden als op eene van de importanste saecken ende daeraen de Compagnie meest gelegen is, ten hoochsten hebt te letten ende alle goede, prompte ende voorsichtige ordre te stellen, want alsoo 't apparent is, dat (midts de concurrentie van de Engelsen, Francoisen, Deenen ende andere natien), den peperhandel ende van andere goederen aldaer eerlange gantsch verdorven sal werden, soo sullen de Molucksche, Amboinesche ende Bandanesche eylanden onsen plichtancker moeten wesen, daermede wy soo lange (totdat den handel geredresseert werdt) ons sullen moeten behelpen, om daeruyt onse groote costen te vervallen.

7. Wy sien uyt de brieven van den gouverneur-generael Reael, dat de wapenen, soo van degene die overlyden, als die vertrecken, haerlieden afgenoem werden, waerover wy oock niet sonder reden by d' overcomende soldaten, als oock by de vrienden ende erffgenamen dergenen die overleden sijn, gemolesteert ende aengesproken werden om vergoedinge van deselve wapenen te hebben ende affschryvinge derselver op de reeckeninge, soals deselve daerop t' haerder vertreck van alhier gestelt sijn geweest; dan alsoo wy daerinne twee inconvenienten vinden, eerst dat wy niet seecker en sijn (alsoo men de soldaten geen acten mede en geeft) wie de wapenen overlevert ofte niet, d' andere, dat oock in allen gevalle de wapenen negens naer soo goed en cunnen wesen also waren ten tyde als de soldaten deselve alhier ontfangen, ende dat oock den eenen syne wapenen beter als den anderen bewaert ende onderhoudt, soo sal't noodich wesen, datmen in 't af ofte overnemen van deselve wapenen deselve aldaer priseert ende op der soldaten reeckeninge stelt ende ons deselve reeckeninge met den levenden, ofte van de dooden met de boecken oversend, opdat wy claelick sien ende verstaen mogen, hoe daerinne gehandelt wert ende waernaer wy ons alhier in de betalinge sullen hebben te reguleren.

Ende alsoo wy telckens de soldaten gewapent derwaerts senden ende nu soo veel duysenden soldaten soo gestorven als wederomme naer huys gecomen sijn, sal men ons per naesten oock laten weten waer de wapenen, die men de soldaten affgenomen heeft, bewaert sijn, wat men daermede gedaen

Wapenen
van over-
leden of
thuisva-
rende sol-
daten.

heest, ende wat daervan is geprocedeert, dan off se aldaer tot eñen noord in 't magasijn bewaert ende behoorlijcke onderhouden werden, daerop uwelieden gelieve te letten, alle behoorlijcke ordre te stellen ende ons met den eersten daervan bescheet te laten hebben.

8. Onbekwame dienaars. 't En is ons niet mogelijck van alhier juyst soodanige bequaeme personen ende dienaers te senden als wy wel souden wenschen, nochte oock van de bequaemheydt, suffisantie ende comportement dergenen die wy senden soodanige goede kennisse ende verseeckertheydt te krygen, dat wy nimmermeer geen misslagen en souden doen, nochte in onse goede meyninge bedrogen werden, sonder dat wy 't selve met alhier groote gagen uyt te loven ('t welcke uwelieden by syne leste brieven recommandeert ende meynd den besten middel te wesen) kunnen remedieren ofte voorcommen, want als men de gagen groot voorstelt, soo worden ons van alle canten soo vele gerecomandeert ende by een yder sijn favoriten geobtrudeert, dat wy in 't verkiesen ende onderscheyden derselver noch veel eer, ommers wel soo lichtelick als met degene die tot cleyne gagen aengenomen werden, misslagen souden doen, gelijck als oock voor desen gedaen is in regard van verscheide personen met groote gagen derwaerts gesonden. Oversulcx meynen wy, datter geen anderen beter, nochte seeckerder middel en is om aldaer goed volck ende getrouwe dienaers te hebben, dan dat ghylieden ten arrivemente van de schepen aldaer door eenige speciale gecommitteerdens op een yders comportement goede informatie doet nemen ende ons datelick, sonder eenich respect van personen ofte oock van eenige brieven van recommandatiën die haer medegegeven sijn, wederomme send met hare sententien ende informatien die ghylieden bevinden sult hetselve te meriteren, ende tot onsen dienst onnut ende onbequaem te wesen.

Ende dat ghylieden voorts uyt het groot getal dergenen die wy uwelieden met alle schepen toesenden, (daeronder wy ommers hoopen, dat eenige eere ende eedlievende ende haer eygen profijt ende advancement soeckende personen gevonden sullen werden,) by uwelieden behoudt, employeert ende advanceert dengenen die ghy daertoe bequaem ende dienstich sult vinden, een yder in 't gene daer ghylieden bevinden sult synen geest ende capaciteyt best te strecken ende bequaemst te wesen, 't welck niemandt (onse oordeels) beter als uwelieden bekent en kan wesen, denwelcken wy oock vertrouwen, dat sonder eenig respect daerinne sal doen, soals hy ten meesten dienst ende profijt van de Compagnie verstaen sal te behooren.

9. Ontong Java tot rendez-vous te verkiezen. Wy hebben door onse gecommitteerde aan de Hooch Mogende Heeren Staten-Generael ende syne princelijcke Exellentie gecomuniceert de brieven ende discoursen, die wy, soo van wegen het voorgenomen rendevoes, als van wegen het gepasseerde tusschen uwelieden ende de Francoisen aldaer, met

de leste schepen ontfangen hebben, mitsgaders oock d'ordre by ons daerop in onse voorgaende brieven gegeven, waerop alsoo hare Hooch Mogende (als sien meucht by 't nevengaende extract uyt haerder Hoog Mogende resolutie) verstaen hebben by U. E., soo vele belanght d'aenhoudinge van de Nederlanders in de Fransche schepen gevonden) hare goede meyninge ende voorige daerop geemaneerde placcaten niet geexcedeert te sijn, ende soo vele belanckt de plaetse van 't rendevoes, dat hare Hooch Mogende verstanden, uyt alle de aengewesen plaetsen Otong Java, off eenich eylandt daerontrent gelegen, de bequaemste te sijn, ende datmen dienvolgende met het verkiesen ende verseeckeren van dien metten eersten voort behoort te gaen, soo willen wy U. E. andermael gerecomandeert hebben, (gelijck als wy oock by onse voorgaende gedaen hebben) dat ghylieden, sonder u met d' ondersoeck van het eylandt Banca ofte andere plaetsen, als alleenlijck met 't voorsz. eylandt van Otong Java, ofte enige van de eylanden daerontrent in zee gelegen, t' occuperen, hoe eer hoe liever de sake by der handt wilt nemen ende ten effecte sien te brengen, 't welck oock d' advijs is geweest, soo wel van syne princelijcke Exellentie, als oock van den heer advocaat van 't Landt ende andere voorneme persoonen van qualiteyt ende van state hier te lande, doch meynde syne princelijcke Exellentie, dat byaldien enige van de eylanden voor Otong Java liggende groot genoech mochten wesen omme daerop een bequaem fort te maken tot een magasin, ende omme daerinne 5 ofte 600 man te leggen ende daerbuyten oock noch een proper stedeken tot inhabitatie van degene die by ons mochten comen woonen, 't welck men alsdan met redouten ende contrescherpen mochte verseeckeren, dat sulcx noch beter ende seeckerder ware, als hem op 't vaste land te begeven.

Doch alsoo wy syne Exellentie ende de voorsz. andere heeren van de gelegentheyt, grootheyt ende situatie van de voorsz. eylanden geene seeckerheyt en konden geven, nochtte oock oft d' eylanden door de zee by eenige winden oft stroomen geen affspoelinge en lyden, sulcx dat men deselve met groote costen tegens de zee soude moeten houden; dat wy oock niet en condens seggen, oft men aldaer altijdts, 't sy met eenige putten te graven oft met booren (soo veel als hier te lande op 50, 60 ja 70 ende 80 voeten gedaen werdt), oft ten minsten met het opmaecken van goede ende groote cisternen versch water souden kunnen hebben, ende dat wy oock van de diepte van de riviere in Otong Java ende bysonder van der inganck oft uytval derselver in zee geen seckere kennisse en hebben, soo is syne voorsz. princelijcke Exellentie, als oock alle der voorsz. andere heeren advijs, dat de verkiesinge van de plaetse in U. E. discretie moet gestelt werden, gelijck wy deselve nochmael stellen by desen, U. E. alleenlijck recommanderen, dat het werck nu doch cens sonder veel meer over ende wederschryvens (daermede veel tijs ver-

looren werdt), in conformité van onse voorige ordre ende der voorgemelte Heeren Staten advijs, als oock van syne prinselijcke Excelentie, by der handt genomen ende met aller voorsichticheyt ende spoedicheyt in bequaeme vestinge ende verseeckertheyt gebracht mach werden. Ten welcken eynde wy U. E. hiernevens mede senden twee projecten van de planten die syne princelijcke Excelentie heeft doen stellen, d' eene wesende een quaré gelijck als het casteel van Gulick, d' andere een vijffhoeck, geaproprieert met twee lange gordynen, d' eene tegens de riviere ende d' ander tegens de zee, ende de dry coter aen de landtsyde, alwaer by belegeringe 't meeste perijckel soude wesen, ende sulcx de bequaemste flanckeringe noodichst is. U. E. kunnen hunlieden daermede naer gelegentheyt van tijdt ende plaatzen behelpen. Den vijffhoeck soude ongetwyfelt veel langer ende costelijcker werck vallen, maer alser materialen genoech by der handt waren ende geen vrese van in den tijt geprecipiteert, oft by yemandt verhindert te werden, soo soude ongetwyfelt den vijffhoeck het seeckerste werck vallen, daerop in een soodanige plaatse van importantie aldaer meest dient gelet te werden.

Wy meynen oock, byaldien ghylieden het eylandt Otong Java verkiest ende in coop van den coningh van Jaccatra kunt krygen, dat het noodich sal wesen, soowel om de misquiten, apen ende tygers te verdryven (die men ons seydt dat aldaer in seer groote abundantie souden wesen), als oock om de plaatse te verseeckeren, alle de boomen ende ruychten (ten minsten ende vooreerst alle degene die in een quartier mijls oft meer in 't ronde ontrent ons fort gelegen sijn) aff te houden, uyt te royen ende een cael, open velt te maecken, daerinne met eenen gracht ende eenige cleyne redouten ofte contrescharpen besluytende vooreerst eene tamelijcke plaatse voor diegene, 't sy Chinesen oft andere natien, die by ons ende onder onse bescherminge aldaer hun residentie souden willen nemen, ende onse colonien met der tijdt toenemende, can men de plaatse vergrooten, oft oock het gehele eylandt (indien 't niet al te groot en is) daertoe approprieren, ende om by inondatien van de riviere oft aenpars van der zee drooch te houden, met een bequaeme kade rontom ass-dijcken, schietende daerinne bequaeme slooten, grachten ende andere wateringen, omme de commoditeyten, gelijck als in de steden hier te lande, van d' een plaatse tot d' ander te vervoeren, ende om d' inwoonders, deur benefitie van de rivieren, met verlaetgens oft sluyskens van versch water voor hun huysen ende deuren t' accomoderen, 't welcke wy (als van de gelegentheyt van 't landt geen eygentlijcke kennisse hebbende) alleenlijck by discours seggen, maer ghylieden, die alle omstandicheden best weet, moet in alles doen sulcx als naer gelegentheyt onser saecken ende van alle omstandicheden ten meesten dienst, profijt ende verseeckeringe van de Compagnie bevinden sult te behooren ende eenichsints sal kunnen geschieden.

10.
Neder-
landers in
vreemden
dienst. Wy hebben by occasie van de aenhoudinge van eenige Nederlanders uyt de Fransche schepen, nu oock meteenen van de Hooch Mogende Heeren Staten vercregen renovatie ende ampliatie van 't placcaet, daervan wy U. E. de gedruckte copyen, om aldaer verder ter executie te stellen, hier nevens seynden, waervan evenwel de meyninge is, dat ghylieden eenige persoonen deser landen, ondersaten oft inwoonders aldaer aenhoudende ende uyt de vreemde schepen lichtende, ons daervan met den eersten advijs sult geven; stellende deseelve soo lange op onse schepen, in soodanige diensten daertoe ghylieden deseelve bequaem sult vinden, sonder hunlieden nochtans eenige gagen toe te leggen ofte beloven, alsoo 't weynich genoech is dat syliesen, lijff ende goet verbeurt hebbende, tot de redemptie van dien de Compagnie eenigen tijt voor niet, ommers op pure discretie van ons ende van de Hooch Mogende Heeren Staten, mogen dienen. Dese placcaten sijn op ons versoeck aan syne Majestet van Denemarcken mede gesonden, om aldaer t' affigeren, gelijck als voor desen de Heeren Staten Syne Majestets gelijcke placcaten op desselhs versoeck hebben geaffigeert.

Wy verstaen dat eenen Herman Dircxsz. Roosecrans van Amsterdam, Hans Bouwer, Mercelis Michielsz. ende eenen Pieter van Santen die alle dry aldaer genoech bekendt ende in onsen dienst lange geweest sijn, tegenwoordelijck in Denemarcken besich sijn om dry schepen uyt te rusten, daertoesyliesen alrede ontrent de 100.000 stukken van achten versamelt hebben, ende alhoewel den voorsz. Bouwer is een cessionant ende banckeroutier, ende den voorsz. Marcelis een godtloos, gedebaucheert ende daertoe een gansch plomp, onnut ende tot allen handel onbequaem persoon, sulcx, dat syliesen daervan niet lichtelijck eenigen goeden dienst en sullen hebben te verwachten, nocht oock van den voorsz. Pieter van Santen, die noyt anders als voor siecken-trooster heeft gevaren ende sulcx van den coophandel geen verstant en heeft, nochtans alsoo de dry eerste sijn naturelen ende ingeboren ondersaten deser landen, ende den lesten mede een inwoonder, die altsamen nu cortelijck eerst (om de placcaten, soo syliesen meynen, illusoir te maecken) haer woonstede alhier hebben verlaten, soo sullen U. E. deseelve, aldaer arriverende, in conformité van onse voorige ordre ende nevengaende placcaten, mede aenhouden ende op onse schepen, forten oft comptoiren in eenige minder ampten, oft als passagiers stellen ende aldaer te lande houden, sonder nochtans hunlieden, oft oock eenige andere anghehouden persoonen, eenige administratie te vertrouwen, oft in eenige diensten oft plaatzen te stellen oft t' employeren daer syliesen de Compagnie eenigen ondienst souden kunnen doen, oft wederomme by hun volck, oft oock by den vyandt mogen loopen; ende van derselver aenhoudinge U. E. advijs hebbende, sullen wy met den eersten uwerlieden der Hooch Mogende Heeren Staten naerder ordre laten weten hoe

ghylieden verder aldaer, 't sy tot executie van de placcaten oft andersints, tegen hunlieden sult hebben te procederen, 't welck allen 't gene is dat ons de hoochgemelte Heeren Staten belast hebben desen aengaende aan uwerlieden te schryven, ende daernaer gylieden u dienvolgende sult hebben te reguleren.

11. **Uitrus-**
ting der
Engel-
schen.

By de leste brieven van Londen werdt ons geschreven dat d' Engelsche van 9 derwaerts nu gaende schepen, de dry naer Suratte ende de ses naer Bantam, souden senden, om met de verdere schepen die sylieden aldaer souden vinden te samen in compagnie naer de Moluques te gaen ende eenige plaetsen aldaer met macht ende gewelt t' occuperen, 't welck U. E. diene voor advijs, opdat ghylieden in allen gevalle sorge meucht dragen ende (naer d' apparentie die ghylieden aldaer tot het volbrengen van 't desseing meucht vernemen) alle behoorlijcke ordre stellen, omme de Moluques met de noodige schepen, tot affweringe van soodanige aenslagen, te provideren. By de nevengaende memorie ons uyt Engeland gesonden, sal U. E. kunnen sien, hoe groot dat de schepen van de Engelsen (naer huyn seggen) souden sijn, als oock hoe veel volcks ende geschuts dat se op sullen hebben, 't welcke U. E. diene voor advijs.

12. **Gedebau-**
cheerde
kwanten
niet dan
in krijs-
ambten te
avancieren.

Wy en kunnen niet laten U. E. by desen te waerschouwen, alsoo onder de soldaten, door recommandatie van goede vrienden, ofte oock by onbekende namen, sommaels eenige gedebaucheerde quanten met onse schepen derwaerts gesonden werden, die ofte alhier gefailleert sijn, ofte hun andersints groflick hebben verloopen, ende evenwel daer komende, 't sy deur de goede hand die se in 't schryven mogen hebben, als oock door d' ervarentheyt in der coopmanschap, ofte in eenige andere kunsten ende scientien, by U. E., by eenige vice-gouverneurs op de forten ofte coopluyden op onse comptoiren (van haerlieder hier te lande bedreven fouten ofte ongeregelt leven geen kennisse hebbende), mids haerlieden capaciteit ende dat sy hem aldaer souden wel weten aen te doen ende schoon voor te geven, tot grooten ondienst, schade ende schande van de Compagnie tot de bedieninge van eenige ampten op de respective comptoiren ofte andere voorneme plaetsen souden mogen gepromoveert werden; dat wy oversulcks ten hoochsten noodich achten, dat ghylieden op alle onse forten, comptoiren ende andre plaetsen alle behoorlijcke ordre stelt, dat [ghy] soodanige voor soldaten, 't sy adelborsten ofte in eenige andere krijghsdiensten overcommende personen, sonder onse expresse ordre ende naerder advijs, ofte ten minsten van de cameren daer se uytgevaren sijn, tot geene soodanige ampten, bysonder in den coophandel, en sult advanceren, maer alleenlick in eenige hooger krijghsampten, naerdat sylieden deur hun comportement ende goed leven sullen meriteren, sonder hunlieden nochtans eenige onse esseckten, contanten ofte coopmanschappen te vertrouwen, ofte onder hunlieder gewelt ende administratie te stellen, opdat se aldaer met

onse goederen niet en leven gelijck se alhier met hare eyge ende met haerder ouderen ende vrienden goederen gedaen mogen hebben. Van deser soorte is eenen Anthony van Diemen, onlangs binnen Amsterdam gefailleert, die hem, soo wy verstaen, onder den naem van Thonis Meeusen van Utrecht onder de soldaten op het schip *Mauritius* heeft op doen schryven ende alsoo voor onbekent heeft meynen t' schepe te gaen, apparentelijck om in Indien met der tijt, deur faveur ofte andersints, op eenige onse cantoiren te geraecken, daeromme ghylieden tegens syne ende sijnsgelycken voornemen ende practijcken overal goede ordre dient te stellen.

13. Wy worden door naerder brieven van den consul in Aleppo, Cornelis Pauw,
 Mocha en in dato den 18^{en} ende 28^{en} Augusty lestleden geadviseert, den bassa van Layaman, Jaffar Passa, ende in desselfs compagnie twee principale heeren van zijn hoffgesin, die tot Mocha als gouverneurs hebben geresideert (den eenen nu wesende des voorsz. bassas lieutenant, die ten tyde van zijn gouvernement in Mocha het goet van een Engelsch schip, dat aldaer om te traffiquerent gecomen was, hadde geconfisqueert; den anderen genoemt Hassan Aga, die tot Mocha gouverneerde, ten tyde als ons schip aldaer quam negotieren) op den 16^{en} February aldaer gepasseert waeren om naer Constantinoplen by den Grooten Heer te trekken, ende dat hy naer verscheyden courtoise ende vrintlijcke communicatien van deselve gouverneurs hadde verstaen, dat ghylieden van meyninge waert al wederomme derwaerts eenige schepen te seynden, doch dat hy meynde ende van de voorsz. gouverneurs mede verstaen hadde, sulcx sonder alvooren te hebben brieven van commandemente, uyttermaten periculeus soude wesen, ende dat onse schepen lichtelijck perijckel souden mogen loopen (insonderheyt deur d'aencompste van den nieuen gouverneur aldaer,) om gelijck als het voorsz. Engelsch schip getracteert ende alles geconfisqueert ende aengeslagen te werden, waertegens alhoewel degenen die ghylieden derwaerts met onse schepen mochtet senden, hun 't sy met voorsichticheyt, gelijck als (soo den voorsz. consul schrijft van de voorgaende gouverneurs verstaen te hebben) de voorige gedaen hebben, mits weynich goederen teffens een landt vertrouwende, oft oock, in cas van eenige schade, met macht ende gewelt souden mogen weten te prevaleeren, gelijck U. E. dienaengaende by onse voorige brieven oock ten deele geordonneert hebben [ende] daertoe volcomen last ende macht gegeven, nochtans alsoo den voorsz. consul ons schrijft, dat het den Engelschen soo suer opgebroocken ende soo gansch qualijck becomen is, dat haerlieder capiteyn (die nevens het schip ende goet mede aengehouwen was) geeschapeert sijnde, in revenge van sijn verlies in de Roode Zee groote schade hadde gedaen, alsoo men den Engelschen ambassadeur ende de gehele Engelsche natie in Constantinoplen daerover gequelt ende de schade, tot der partyen eygen seggen, heeft doen

repareren; soo meynen wy dat het oock (soo lange wy de brieven van commandement niet en hebben, die wy nochtans hoopen dat U. E. eerlange oock over landt gesonden sullen werden) noodich sal wesen ordre te stellen, dat desen handel met alle voorsichticheyt werde gedreven, ende datmen vooral niet vele goederen teffens aen landt en vertrouwe, ende maecke met de gouverneurs van de plaatzen ('tsy door eenige propre vereeringen ofte andersints) wel te staen, want om alles met gewelt te redresseren, alser eenige schade mochte vallen, onse natie in Constantinoplen ende consequentelijck oock ons al te samen alhier te qualijck soude become, byaldien, eenige clachten in Constantinoplen comende van degene die door onse schepen in de Roode Zee mochten beschadicht sijn, onse schepen in Levante, 'tsy in Constantinopelen, Aleppo ofte andere plaatzen (gelijck als apparentelijck gebeuren soude) mochten aengehouden werden, waerop ghylieden wel sult dienen te letteren ende alle behoorlijcke ende voorsichtige ordre daertegens te stellen.

14. Hierby gaet eene autentijcke copye van de instructie voor den gouverneur-generael ende raden van Indien, alsoock van den lesten artijckelbrieff met de voorgaende schepen gesonden, met d'approbatoire acte van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, in 't eynde van de voorsz. instructie gestelt, by een van de Heeren Staten gevidiemeert ende by den greffier van de Heeren Staten onderteyckent, opdat U. E. deselve by hem houdende, sich daermede ter nood mach behelpen ende deselve vertoonen daer ende soo sulcks de gelegenheydt vereyschen mochte, om te betoonen dat deselve instructien ende artijckelbrieven niet en sijn ons werck alleen, maer oock van de hooghgemelte Heeren Staten selfs, ende dat ghylieden dienvolgende versekert meught wesen, dat allen 't geene ghylieden dienvolgende aldaer sult doen, oock by haere Hooch Mogende sal werden geaprobeert ende tegens allen ende yegelyckke opposanten gemainteneert.

15. By naerder conferentie met syne princelijcke Excelentie, die nu (door 't overlyden van sijn oudste broeder, over 4 weken binnen Brussel overleden) Prince van Oraigne ende by testamente erffgenaem van alle syne andere goederen ende heerlijkheden geworden is, soo is voor best gevonden, datter maer één quarré, gelijck als hetgene van het casteel van Gulick, soude gemaect worden, soo groot als uwelieden ende de raden sullen noodich achten, omme daerinne, behalven de noodige packhuysen ende magasynen, 6 ofte 800 man te mogen logeren, volgens het project by den ingenieur van sijn Excelentie Simon Stevijn gestelt.

Hy heeft daerby oock een ontwerp van eene stadt gemaect, om langs de riviere soo lanck ofte cort te maecken als de gelegenheydt ende abondantie van de inwoonders mochte vereyschen, doch wy achten, dat het vooreerst niet en sal van nooden wesen daeraen noch te komen, maer dat het casteel

Instructie
voor den
Gouver-
neur Ge-
nerael.

Ontwerp
van
Simon
Stevin.

allecne suffisant sal wesen, 't en waere dat men, om met der tijdt de stadt te beter in ordre te brengen, degene die buyten 't fort mochten logeren op soodanige ordre ende royinge dede timmeren als d'afteyckeninge medebrengt, om naermaels ter gelegener tijdt de wallen daerbuyten om te leggen, ende mid-lertijdt de plaatse met een tamelijcke sloot ofte gracht voor een subyen overloop aff te graven, daerinne uwelieden sullen moeten doen naer gelegentheyd van saecken, sonder lichtelick op een onseker vele vergeefse costen te doen.

16.
De Engelscho schepen uitge-loopen.

D'Engelse schepen, tot negen toe in getale, daervan wy hier boven vermaend hebben, sijn in 't begin van den voorleden maend uytgeloopen ende hebben eenige dagen daernaer seer goeden wind gehad, soodat wy achten dat se een spoedige reyse sullen doen ende eer lange by U. E. kommen t' arriveren; oversulcks willen wy U. E. nochmaels gerecoommandeert hebben, tegens haere aenslaegen op de Moluques by tijds alle goede voorsichtige ordre te stellen. Daer schijnt nu wel wederomme wat meerder hope als voor desen tot het accoort tusschen ons ende haerlieden te wesen, maer alsoo se wederomme soo sterck hebben geequipeert ende dat sy wel gewoone sijn schoonst te spreken ende het beste semblant te maecken als sy 't minst meynen, soo en weten wy daervan noch niet vele te seggen, maer ghylieden moet aldaer overal in de Moluques, Amboina ende Banda op u hoede sijn, ende per naesten sullen wy u naerder advijs geven van 't gene tusschen haer ende ons, nopens d'accoort ofte vereeninge, soude mogen passeren.

Onder de nagelen met het schip *Westvrieslandt* overgekommen, sijn vele staken ende ander vuylicheyd gevonden, soodat op het suyveren derselver beter ordre als voor desen dient gestelt, om onse costelijcke schepen met geen vuylicheyd te laden.

Wy vinden seer noodigh ende geraden ende begeiren dienvolgende in aller manieren, dat men de grootste schepen met de retouren van Bantam naer huys salsenden, sonder deselve met over ende wedervaren binnenslands (daer de cleyne schepen bequaemst toe sijn) te consumeren, 't en waere eenige groote schepen sommaels tot d'oorlogsexploicten in de Moluques ofte elders van nooden mochten wesen.

Dient oock vooral goede proportie in 't senden van de retouren gehouden, dat de Camer van Amsterdam van haer gedeelte niet en werde gefrustreert ende de cleyne cameren de meeste retouren toegesonden. Oversulcks souden wy oock goedvinden, dat *Mauritius* datelijck van Bantam wederomme met sijn retouren naer huys mochte keeren.

17.
Onzeker-heid der verlen-ging van het octrooi.

Ende alsoo wy van de continuatie van ons octroy ('t welcke in Martio 1622 komt t' expireren) alsnoch onseker sijn, niet wetende off wy in de conditien, by ons ter lester vergaderinge van de Heeren Staten voorgeslagen, met d'Hooch Mogende Heeren Staten Generael sullen kunnen accorderen, soo

10 APRIL 1618.

sal 't seer noodigh wesen datter overal ordre werde gestelt, datter in geene plaetsen eenige nieuwe forten, cantoren, logen ofte packhuysen en werden gebout, nochte eenige anders dan gansch noodige reparatie gedaen, ende dat oock aen 't nieuw rendevoes vooreerst geen meerder costen en werden gemaect alser noodwendigh moeten gedaen werden om de plaatse in verscherheydt ende buyten perijckel te stellen, alles tot onse naerder ordre, die wy U. E. met de naeste schepen hopen toe te senden. Ondertusschen willen wy U. E. altesamen ten hoogsten gerecomandeert hebben, goede sorge te dragen ende alle mogelijcke debvoiren te doen, dat ons jaerlicks goede ende rijcke retouren gesonden mogen werden ende dat wy d' effecten mogen genieten van de goede hope ende iterative beloosten, ons by de leste brieven door den heer gouverneur generael gedaen ende gegeven.

In Amsterdam, desen 10^{en} April anno 1618.

28. — XVII, 13 DEC. 1618. — 451 f. 331.

(PER WESTVRIESLANDT).

1. Dewyle den windt niet en heeft willen dienen tot noch toe, dat het schip
Aan-
gokomen
schepen. *Westvrieslandt* heeft connen uytloopen, soo hebben wy U. E. noch willen
advyseren 't gene sedert is voorgevallen, namentlick dat op den 16^{en} October
in Zeelandt wel sijn gearriveert, Godtloff, de twee lange verwachte schepen
d' *Eendracht* ende *Walcheren*. D' oorsake van haer lange retardement is ge-
weest, dat haer tusschen Mauritius ende Madagascar heeft eenen grooten
storm ende onweder beloopen, zulcx dat deselve in groot perijckel sijn ge-
weest ende voornamelick 't schip *Walcheren*, dat sijn roer ende groote mast
hadde verlooren, voorts seer schadeloos geworden, sulcx dat deselve daerover
genooddrückt sijn geweest in Mauritius eylandt aen te loopen om haer te
repareren, oock de goederen ende principalijcken de zyde en zydewaeren,
die ten deele vry nat geworden waren, te doen ontpacken, uytwasschen,
droogen ende te doen herpacken, ten eynde deselve niet geheel en bedorven;
't selve over de 6 weken tijs heeft wechgenomen.

2. Voorts soo is op den 13^{en} November, Godtloff, in Zeeland mede wel ge-
arriveert 't schip de *Goede Fortuyne*, daerby ontfangen U. E. schryvens van
Schepen
van
St. Malo. den 11^{en} Marty uyt Bantam, waeruyt wy verstaen hebben 't gene U. E. is be-
jegent van de Francoisen van St. Malo ende wat zedert U. E. voorige schryvens
is gepasseert, van haer schip *St. Michiel* in arrest te nemen, alsmede haren
generael Hans de Decker te doen versekeren, ten aensien deselve met hare
2 schepen voor 't Roode Meer hadden genomen, onder onse gewoonlicke
vlagge, wel 15 ofte 20 Moorsche ofte Guleratsche schepen, waervan wy de
attestatie van 't gepasseerde die U. E. heeft doen beleggen, wel hebben be-
comen, dewelke ons (soo wanneer de Francoisen daerover hare clachten doen)
sal mogen dienen tot onse defentie. Wy sullen oock copye autentijcque daer-
van doen maken, omme aen den orateur Haga over te senden, die van wegen
de Hooch Mogende Heeren Staten Generael sijn residentie is houdende by
den Grooten Heere tot Constantinoplen, ende hem by brieven ten hoochsten
doen recommanderen, die van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie te
excuseren by den Grooten Heere voorsz., van 't gene door de voorsz. Francoi-
sen is gecommitteert, ten eynde deselve door abuys ende quade rapporten
over den onsen de geledene schade van syne subjecten niet en soecke te pre-
valeren, zoo wanneer deselve wederomme in Suratte, Mocha, Arabien, ofte

13 DEC. 1618.

aen 't Roode Meer comen te handelen. Zult oock gelieven, de schepen die U. E. derwaerts mocht senden naer de voorsz. plaatzen in bevel te geven, voorsichtich te sijn ende op haer hoede te wesen, om niet onversiens in schade te geraken, haer medegevende alle behoorliche bescheeden, dienende tot excuse ende ontlastinge van den onsen, ten aensien van de piraterye door de Francoisen geschiet.

Ende alsoo wy apparent met de Francoisen van S^t. Malo veel moeyten sullen hebben, ten aensien van de gemelte detentie van haer schip *S^t. Michiel*, soo sal het noodich sijn, dat U. E. van het gepasseerde hen naerder ende volcomentlicker op alles informere, in wat manieren de berovinge ende neminge van de voorsz. Moorsche schepen is geschiet, daervan te doen beleggen soo-veel certificationen ende wettelicke bescheden als eenichsins sult connen be-comes, deselve datelick met d' eerste schepen over te senden, omme ons daermede tegens de Francoisen te mogen excuseren, te meer over ons alreede van wegen de Conincklycke Majesteyt van Vranckrijck, door desselfs ambas-adeur, clachten sijn gedaen van 't lichten van de Nederlanders die van de schepen van Diepen door ons sijn gelicht, waerover deselve ons apparentlick verder moeyten sullen aendoen; soo sal het noodich sijn, dat men ons naerder bescheeden oversende, soo die becomen cont, in wat manieren de voorsz. lichtinge is geschiet, ende oft oock eenige Nederlanders niet met hare vryen wille sijn overgegaen op onse schepen, gelijck wy verstaen hebben.

3. Wy hebben oock verstaen 't gene U. E. is bejegent van den pangoran tot Bantam. Bantam, die hem ten aensien van de detentie der Francoisen van 't schip van S^t. Malo seer heeft geformaliseert ende U. E., oft d' onse tot Bantam, overal de voet dwers stelt, waerover wel halff geresloveert waert, u residentie voor een tijt tot Jacatra te nemen, omme alsoo te versoecken oft den voorsz. pangoran tot reden ofte beter verstandt conde werden gebracht, 't welck ons bedunckens seer wel gedaen is voor een tijt; dan wy dienen ten opsienvan de groote quantiteyt pepers die wy jaerlicx van doen hebben, de voorsz. plaatse niet geheel te verlaten, voor ende aleer dat wy dubbel wel van peper versien sijn ende oock eerst een bequame plaatse tot een rendevous sullen hebben begrepen, daer den handel van den peper alvooren wel gestabilieert sal wesen. Soo lange dienen wy de coningen van Bantam en Jacatra met continuatie van onse comptoiren aldaer in devotie te houden ende hare gunste niet verliesen. 't Selve U. E. ten hoochsten alsnoch sijn recommanderende hierop sonderlinge te willen letten, doch evenwel alle debvoir doende omme in andere plaatzen, gelijck alreede begonst hebt, den peperhandel te becomen, omme groote quantiteyt peper te vergaderen, soo en behoest men op de ge-nade van die van Bantam niet te staen.

Onse gedeputeerde, met eenige van de Hooge ende Mogende Heeren Staten

4. Generael, sijn op den eersten deser uyt den Hage vertrocken omme voor den
Gecom-
mittoer-
den naar
Enge-
land.
Briele t' seyl te gaen naer Engelandt, met die intentie, om met die van de Engelsche Oost-Indische Compagnie te comen in naerder conferentie, op hoope met den anderen een goed accoord sullen treffen, ende alsoo niet en weten hoe de saken sullen uytvallen, soo en weten wy voor desen tijt alsnoch niet anders te advyseren als by onse voorige brieven is geschreven. 't Gene hiernaer in Engelandt sal mogen passeren, sal U. E. met de naeste brieven geadviseert werden, doch sullen U. E. gelieuen noch te continueren deschepen van daer naer 't patria gaende, te belasten, geene havens ofte reeden van Engelandt aen te doen, te meer by die van de admiralteyt aldaer alreede ordre was gegeven omme onse schepen d' *Eendracht* en *Walcheren* te doen aenhouden, ten aensien van 't gepasseerde in Indien tusschen d' Engelsche en d' onse.

5. Nopende 't gene U. E. sijt mentionerende, dat den pangoran hadde ver-
Zilveren
pasmunt.
socht een kiste met cleene silvere munte van dese landen, dient voor advijs, dat 't voorleden jaer in November 1617 en in January 1618 lestleden is gesonden met de schepen den *Zeewolff* ende *Mauritius*, met elcx f 7000 aen stuyvers ende dubbelde stuyvers die in de Vereenichde Provintien sijn gemunt. Wy sullen hiervan U. E. advijs verwachten, oft de voorsz. cleene munte daer begeert is. Ingevalle jae, sullen dan volgens U. E. ordre aen en aen meerder paeyementen senden.

Wy souden goetvinden, dat de schepen die by U. E. voor rekening van de Cameren Amsterdam en van 't Noorderquartier sullen affgesonden werden, dat men deselve eerst ende wat vroeger als voor desen geschiet mocht affvaerdigen, ten eynde deselve niet in Zeeland, maer tydelick in Texel mochten arriveren, 't selve seer commodieus ende de Vereenichde Compagnie van vele onnoodige oncosten soude excuseren; 't selve U. E. (soo 't mogelick sal sijn) wel hebben willen recommanderen.

Wy hadden wel verhoopt het schip *Ziericksee* ende een jacht van advijs noch op desen herbst van daer becomen te hebben, dan alsoo U. E. by de joncxste missive van den 11^{en} Martio twijfelachtich stont van deselve te senden, doordien den peper hooch soude moeten opdringen hebben ende oock de schepen qualick hebt connen missen, soo verhoopen wy, dat deselve op 't toecomende voorjaer vroech sullen becomen; willen oversulcx U. E. noch maels ten hoochsten gerecomandeert hebben, dat ons toecomende jaer van alle quartieren ryke retouren werden toegesonden van 9 ofte 10 schepen, rijckelick geladen, ten eynde de Vereenichde Compagnie daeruyt mach vervallen al de treffeliche en overgroote oncosten van hare jarige equipagien, anders niet mogelick soude sijn daerinne te connen continuieren, ende in 't affschepen goet regard nemende, dat yeder Camere, ende namentlick de

13 DEC. 1618.

Camere Amsterdam, neffens andere, naer proportie haer retouren mach becomen, gelijck in onse voorige brieven breeder wert gementioneert.

6. Met het schip *Amsterdam* gaet den persoon van M^r. Martin Sonck van Amsterdam, die by ons aengenomen is in qualiteyt als advocaet-fiscael ende raed extraordinaris in Indien, die vooreerst sijn residentie sal nemen tot Bantam, oft daer 't rendevous sal begrepen werden, ende hem sal hebben te reguleren naer de provisionele ordre ende instructie te dien eynde hem medegegeven. Voorts is denselven beloost, ingevalle t' syner aencompste in Indien een plaetse vacant mocht wesen, ofte naermaels mocht comen te vaceren van de raden van Indien, dat hy in sulcken gevalle deselve sal bekleeden.

7. Voor desen hebben wy U. E. geschreven, dat in September voorleden uyt Denemarcken vooruyt naer Indien is gesonden ende geseyt het schip ofte jacht den *Orisont*; daernaer sijn wy bericht, dat de vier schepen mede derwaerts gedestineert, in Novembri seylreit waren ende misschien al uytge-loopen sijn, ende dat twee van deselven by de Coninklijcke Majesteyt, ende d'andere twee by de coopluyden sijn geequipeert, mitsgaders de twee van Conings wegen met een goet aental van soldaten voorsien. Wy verstaen onder de handt, dat haren cours apparentelick op Ceylon sullen nemen ende aldaer eenige entreprisen voorhebben, daervan Marcelis Michielsz., die hem voor ambassadeur des keyzers van Ceylon aen de Coninklijcke Majesteyt van Denemarcken heeft uytgegeven, ongetwijfelt de openinge heeft gedaen. Verstaen insgelijcx, dat d' ooge hebben op de custe van Choromandel ende om aldaer negotie te doen; dat mede tot Bantam meenen te comen ende misschien een van hare schepen naer de Manilhas sullen senden, op de verclaringe ende toesegginge die den Spaensen ambassadeur in Denemarcken soude hebben gedaen, waeromme wy U. E. vermanen op dese sake met alle circumspectie te willen letten, aen d'eene syde dat ons in onse contracten ende plaetsen daer privative negotie hebben, geen prejudicie by deselven werde gedaen, gelijk de gesanten van de Heeren Staten Generael genoechsaem in Denemarcken is toegeseyt dat niet en soude geschieden, noch de Spaignaerden oft Portugesen eenige hulpe ofte assistentie bewysen, ende aen d' ander syde, dat haer geen offensie werde aengedaen, daerover sy met reden souden hebben te klagen, want hoewel wy voor desen hebben vermaent, dat het placcaet van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael tegens Marcelis Michielsz., Pieter van Santen ende andere, met d' eerste schepen varende, oock soude werden in 't werck gestelt, soo meenen wy het nochtans bedenkelijck is, ten aensien de voorsz. Marcelis in Denemarcken voor ambassadeur is aengenomen ende in gelijcke qualiteyt gedimitteert, ende Pieter van Santen nevens andere in sijn geselschap gestadich heft gehadt, ende dat de Compagnie, sonder merckelicken ondienst sulcx connende verby laten gaen, niet gaerne d' offensie van

Denemarcken, boven andere voorgaende, oock op den hals souden halen. Derhalven sullen U. E. in 't regard van d'eerste schepen en die daermede sullen overcomen, haer sulcx comporteren, dat wel het recht van de Compagnie by de beste ende bequaemste middelen mach blyven geconserveert, ende evenwel geen rigeur ofte attentaten werden gebruyckt, die aldaer, soo 't offensie ende datelickheit is, hier te lande merckelijcke inconvenienten souden mogen veroorsaken; alles met sulcken verstande, soo sy hare behoorliche limiten niet en overtreden. Ende soo eenich misverstant ('t welck wy ongaerne souden sien) tusschen beyde mochte voorvallen, sullen U. E. ons van alles met goede documenten ende informatien advijs geven, omme het gepasseerde alhier te mogen justificeren.

Nopende de equipagie in Engeland, daervan hebben wy by de laetste advyzen verstaen, datter twee schepen binnen dry weken seylreed sullen wesen omme naer Indien te gaen, ende 't gerucht gaet van noch vijff ofte ses schepen omtrent in April toecomende te sullen volgen. 't Gene wyders hiervan sullen vernemen, sal U. E. per 't jacht van advijs op 't voorjaer geschreven werden.

De Francoisen hebben tot Diepen in de verleeden maend van October innegecregen haer schip genaempt *Momoranci*, ende die van St. Malo geene schepen. De Portugesen hebben desen herbst mede vier schepen becomen, met omtrent 7000 baelen peper. D'Engelsche geen meer als twee schepen, als in onse voorgaende missive werd gementioneert. Alle 't selve U. E. diene voor advijs.

8. *Carga-
soen naar
Coroman-
del.* Het schip *Euchuysen* gaet van hier recht deur naer de custe van Chormandell, met omtrent 100.000 realen van achten aen cargasoen, te weten 80.000 realen in specie, de reste aen goudt ofte coopmanschappen, als U. E. sullen connen sien by de nevensgaende factuure en copie van missive aen den directeur de Haze geschreven, waerby oock ordre wert gegeven, het voorsz. schip aldaer aff te laden ende recht deur wederom naer patria te senden, 't en ware men 't selve niet ten vollen conde affladen met coopmanschappen voor 't vaderlandt dienstich, in welcken gevalle is geordonneert, 't selve voorts met cleeden voor Java ende Moluques te volladen ende voorts naer Bantam te laten seylen, met die intentie, omme aldaer voorts syne volle ladinge in te nemen naer 't vaderlandt. 't Selue U. E. by desen mede sijn recomanderende dat sulcx mach geschieden.

Actum in Amsterdam, desen 13^{en} December anno 1618.

1. **Aan-**
genomen
jongens. Naerdien den windt nu eerst begint te dienen, hebben raedsaem gevonden eenige dingen noch te recommanderen, te weten, dat wy verscheyden jongens van 15 tot 17, 18, 19 jaren hebben aengenomen, voor *f4 af5* ter maend, thien jaren in 't landt te blyven en vijff jaren voor d'eerste aengenomen gagie te dienen, sonder verbeteringe, ende bevinden dat men eenige jongens die voor desen tot *f4* by ons naer Indien waren gesonden, soo haest daer gecomen sijn, datelick *f7 af8* sijn verhoocht, 't selve directelick tegens onse meyninge is. Versoecken sulcx mach voortaan voorgecompen werden, alsmede oock andere niet te verbeteren, dan de voorgaende resolutien van de 17^e mede sijn brengende.

2. **Jan Hen-**
dricksz.
Sael. De Camer van Zeelandt heeft op haer schip *Westvrieslandt* aengenomen voor oppercoopman eenen Jan Hendricxsz. Sael, van Amsterdam, van dewelcke de beste getuygenissen (ten aensien van sijn comportementen) niet en werden gegeven; soo is ons vruntlick versoek, dat U. E. gelieve op de persoon ende op syne actien te doen letten, oft hy hem oock in dienste van de Compagnie naer behooren is comporterende; soo niet, onse voorige ordre in 't generael over al onse dienaers gegeven, te achtervolgen.

3. **Scheeps-**
en logie-
boeken. Wy hebben in voorige brieven verscheyden reysen U. E. gerecommandeert, omme de scheepsboecken als oock logieboecken van alle schepen en plaetsen in Indien te willen senden, omme de luyden (die veel arm en miserabel sijn en ons dagelick seer quellen) te connen helpen aen hare affrekening en betalinge, ende insonderheyt oock mede geene logieboecken en becomen van delogien tot Bantam ende Jacatra selfs, daer U. E. resideert. 't Selue ons ten hoochsten verwondert, te meer voor desen dickmael om deselve is geschreven. Willen oversulcx andermael vermanen ende recommanderen, op alle schepen en plaetsen soodanigen ordre te geven, dat ons de voorsz. boecken mogen geworden. De bewindhebberen worden onschuldich (door gebreck van de boecken en dat syluyden niet en connen helpen) veel calumnien nagegeven.

Wy hebben oock bevonden, dat men aldaer de luyden die noch in 't leven sijn, hare gagie, op de heenreyse verdient, doet verseeckeren, tegens d' ordre en resolutie van de 17^e, die voor desen [is] medegesonden, by dewelcke alleen verstaen werd, dat men geen asseurantie en sal gedooogen, als alleen ten aensien van de personen die aen land sullen geraecken te overlyden, ende niet over de levende.

Eyntlicken U. E. nochmaels ten hoochsten recommanderen, dat wy jaerlicx van alle plaetsen rijcke en treffeliche retouren mogen becomen, omme de sware equipagien en treffeliche oncosten die men van tijt tot tijt is doende, te mogen supporteren ende gemeene participanten oock goede uytdeelinge mochten doen. Wy hebben dit jaer een schoon retour becomen. De Heere sy ten hoochsten daerover gedanckt, als U. E. ten aensien van 't goet debvoir; versoecken dat daerinne jaerlicx mach gecontinueert werden.

4.
Kaarten. Wy senden oock met dese schepen diversche caerten in 't groot besteck, omme binnenlandts van Bantam tot Japon te mogen gebruycken; deselve affte voorderen, om aldaer in dienste van de Vereenichde Compagnie te gebruycken, ende niet te laten in de schepen die wederom naer patria retourneren.

Ady 23rd December 1618.

1. Alsoo de schepen *Amsterdam*, 't *Wapen van Zeeland*, in Zeeland leggende, ende den *Orangieboom* tot Rotterdam door contrarie windt tot noch toe niet en hebben connen in zee geraecken, soo hebben wy goed gevonden, tot vervolch van onse voorige brieven, U. E. te verwittigen 't gene sedert noch is voorgevallen, namentlicken dat op den 4^{en} deser, Godloff, in Zeeland wel is gearriveert 't jacht den *Witten Bevr*, daerby wel ontfangen U. E. brieven van den 24 Juny 1618, in Jacatra, uyt dewelcke verstaen hebben, vooreerst 't gene verder gepasseert is tusschen d' onsen ende den Pangoran tot Bantam, ende dat denselven, alsoock die van Bantam, nu wat beter hen voegen als voor desen geschied is, ten aensien U. E. genoechsaem haer deede blijcken van de voorsz. plaatse te willen verlaten, ingevalle sy continueerden in de quade procedueren tot dien tijt toe gepleecht. 't Verder succes hiervan sullen met den naesten gaerne vernemen; dan sullen, naer ons gevoelen, met deselve niet te recht comen, voor ende aleer een bequame plaatse tot een rendevoes sal begrepen sijn, soo en behoeft men soo seer op de genade van de Moorsche coningen niet te staen, omme daerop met bequame occasie te willen letten, (als breeder in onse voorige brieven is gementioneert). 't Selve U. E. alsnoch serieuselick sijn recommanderende.

2. Wy hebben mede wel verstaen 't gene verders is gepassert in 't regard van 't gearresteerde schip *St. Michiel*, 't welck de Francoisen voorts souden hebben verlaten, ter saecke men 't voorsz. schip wilde doen verseylen naer d' eylanden van Jacatra, omme aldaer te beter in goede verseeckeringe te houden, ende dat U. E. doen raedsaem hadde gevonden, 't selve schip, met allen 't gene daer om, in ende aen was, onder behoorlicke inventaris aen te vaerdien, 't welcke ons dunckt dat men hierinne wat te verre heeft gegaen, buyten d' ordre ende intentie van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, want hare Hooch Mogende placcaten, aen de Vereenichde Compagnie verleent, soo wijt niet en exprimeren, maer alleen oom onse natien ofte die voor desen in onsen dienst geweest sijn, daervan te lichten. Het hadde onder correctie daermede genoech geweest. Wy sullen apparentelicken hierover groote moeyten en swaricheden met de Francoisen hebben, te welcken eynde het noodich sal wesen, dat ons alle behoorlicke certificationen van 't gepasseerde tusschen de voorsz. Francen ende ons werden overgesonden, ende dat met

d'eerste affvarende schepen, omme te dienen tot onse defentie, U. E. voorts recommanderende in gelijcke saecken niet verder te gaen als de ordre van de Vereenichde Compagnie ende de placcaten van hare Hooch Mogende sijn medebrengende, omme alle verdere onlusten tusschen ons ende de nabuerige coningen, onse geallieerde, soo veel te vermyden als den dienst van de Vereenichde Compagnie eenichsins sal lyden.

8. Hier benefessens gaen copien van de brieven die den coninck van Denemarcken ten aensien van syne schepen die naer Indien sijn gegaen, aen de Hooch Mogende Heeren Staten Generael heeft geschreven, ende de antwoorde by hare Hooch Mogende aen syne voorsz. Majesteyt gesonden. Willen U. E. ende raden van Indien by desen gerecomandeert hebben, den inhoud van de voorsz. brieff van hare Hooch Mogende ende onse voorige ordre hierinne te achtervolgen, als in onse voorgaende brieven breeder wert gementioneert, waertoe, om cortheyd des tijts, ons sijn refererende.

Wy hebben mede verstaen dat de schepen d' *Oude Zonne* ende *Galiasse* van Japon naer Couthijn China souden gaen, omme te versoecken oft men in Quinam (een bequame plaetse daer ontrent gelegen) met de Chinesen den handel sal connen stabilieren, waervan Cornelis van Nieuwenroode in synen brieff van den 20^e September anno 1617 wijtluftich is discourerende. Sullen hiervan 't goed succes met de volgende schepen gaerne vernemen.

Alsmede wat negotie den *Swarten Leeuw* in Patana, Sangora, Ligor, Borodelon, Siam ende Cambodia, ende de schepen den *Valck* ende *Zeewolff* in Ticco ofte Priaman sullen hebben gedaen; van gelijcken het *Bergerboot*, den *Jager*, *Ceylon* en *China* in Jamby, van welcke plaetsen verhoopen, goede pertye peper sult hebben becomen.

Het is ons lieff geweest te verstaen het cort ende behouden arrivement van de schepen *Tolen* ende d' *Zeewolff*. Verhoopen hiernaer te verstaen, dat de volgende schepen mede aldaer wel sullen gecomen sijn, dat God alsoo wil geven.

4. Hier benefessens gaet oock copie van een brieff van den orateur Haga, die van wegen de Hooch Mogende Heeren Staten Generael tot Constantinoplen by den Grooten Heere is residerende, soo aen de Vereenichde Compagnie heeft geschreven, naer welcker inhoudt U. E. gelieve ordre te geven aen onse schepen naer 't Roode Meer gaende, dat sy hen daernaer willen reguleren, om in geen moeyten aldaer te raecken.

Alsoo den *Orangieboom* nu uytgaet voor een jacht van advijs, volgende d'ordre van de vergaderinge van de 17^e, soo sal U. E. gelieve 't selve schip wederomme spoedich aff te vaerdigen, neffens den schipper Cornelis Cornelisz. 't Hardt, die daerop aengenomen is, om met het voorsz. schip wederomme over te comen, conform 't extract van de voorsz. resolutie, hiernevens gaende, waertoe ons refereren.

16 JAN. 1619.

5. De stadt van Dordrecht heeft aen ons in faveur van eenen Joost Marchelis Verwers geschreven, die uyt Persia tot Bantam was gecommen, omme denselven passagie op onse naer huys varenden schepen met syne conqueste te willen vergunnen, soo hebben wy geaccoerdeert, dat men den voorsz. persoon sal mogen op een van onse schepen over laten comen, met die conditien, soo denselven enige comptanten by hem heeft, deselve aldaer aen ons comptoir sal laten, midts dat men denselven gelijcke somma hier te lande wederomme sal goed doen, met alsulcke advanche als men onse natie die haer goedt daer laten gewoonlick is te doen, als tegens thien ten hondert, ende ingevallen denselven enige zyde oft andere coopmanschappen mocht hebben, dat men deselver voor de Vereenichde Compagnie daer sal aennemen, ten prys als men deselver daer te lande van de Chinesen ofte andere natien is coopende, op welcke conditien U. E. denselven mocht over laten comen, mits hem mede subjecterende d'ordre van de artijckelbrieven, als andere in onsen dienst wesende.
6. De professoren van de Academie tot Leyden in de medecinen hebben aen ons versocht, aen U. E. te recommanderen, ingevalle daer eenige rari-teyten van blommen ofte vreemde cruyden sijn, daer men de bollen en wortelen van soude connen gesont overbrengen, omme hier te lande in hare gemeen Lands Cruythoff te planten, haer soude vruntschap geschieden.
Neffens desen gaet copie van de comptanten ende coopmanschappen, die met 't schip *Enchuyzen* naer de custe van Coromandel sijn gesonden, monterende te samen ter somma van *f* 238.130. Verhoopen daervoor goede retouren sullen become.
7. Wy hebben tsedert onse voorige affgesonden brieven verscheyden brieven van onse gedeputeerde uyt Engelandt becomen, dan daer en was tot noch toe niet verhandelt, doch sy meenen metten eersten mette Engelse in conferentie souden comen. Godt geve wat goeds voor de Vereenichde Compagnie mogen uytrechten. 't Gene metter tijdt passeren sal mogen, sullen U. E. 't selve met de volgende schepen advyseren, doch U. E. sullen gelieven ondertusschen goede sorge te dragen, dat de Vereenichde Compagnie geen prejuditie en come te lyden, gelijck in onse voorige brieven breeder werdt aengeroert.
8. In onse voorige brieven in 't lange gespecificeert, wat schepen, volck, comptanten ende nootelicke behoeften waren gedestineert om naer Indien te gaen, waervan alreede achtschepen voor desen sijn uytgeloopen, namentlick 't schip *Walcheren*, op 5 December uyt Zeeland, ende *Dordrecht*, d' *Goede Hoope*, d' *Eenhoorn*, 't *Postpaerd*, *Nieuw Hoorn* ende *Enchuyzen* op 26 ditto uyt Texel, en den 27 ditto 't schip *Nieuw Zeeland* uyt Zeeland. De Heere wil deselvige altsamen geleyden, en corte, voorspoedige reyse verleenen, alsmede den

goeden wind verleenen dat de drie schepen *Amsterdam*, 't *Wapen van Zeelandt* ende *Orangieboom* mede mogen in zee geraecken, waermede U. E., soo wy verhoopen, een treffeliche, wel gearmeerde vloote sult becomen.

Wy meenen noch in Martio toecomende 't schip d' *Eendracht* voor een advijsjacht aff te vaerdigen, ende sullen voorts sien, soo de gelegentheyt van de Vereenichde Compagnie eenichsints can lyden, wat schepen meer sullen connen senden, te meer U. E. soo heftich recommandeert van veel schepen, volck ende comptanten te willen senden.

't Equipagie van de voorgemelte schepen sal de Vereenichde Compagnie een groote somma gelds costen, ende meerder importeren sal als noch noeyst equipagie op een jaer heeft gecost. Wy everteren onsselven ten alderhoochsten, met vaste hoope, vandaer jaerlicx wederomme rijcke retouren sullen becomen, anders niet mogelick soude wesen de onuytspreeckelike groote, sware equipagien ende oncosten te connen supporteren. Oversulcx U. E. nochmaels by desen recommanderen soodanige ordre op alle quartieren van Indien te geven, dat wy treffeliche retouren mogen van daer becomen, opdat de Vereenichde Compagnie eens van hare sware belastingen van opgenomen penningen mach gevrijdt werden ende gemeene participanten eens goede uytdeelingen mogen becomen.

Actum in Amsterdam desen 16 January anno 1619.

1. *Aan-*
gekomen
schip. Onse jongste missive aen U. E. is geweest van den 16^{en} Januario laestleden, gesonden met de schepen *Amsterdam*, 't *Wapen van Zeelandt*ende den *Oran-geboom*, wesende het vervolch van onse voorige brieven. Tsedert is op 22^{en} ditto in Zeelandt, Godtloff, mede wel gearriveert 't schip *Tholen*, daerby wel ontsangen U. E. missive van den 26 Julio 1618 in *Jacatra*, uyt dewelcke met lieff hebben verstaen, dat U. E. den trots van den pangoran tot Bantam vry wat verwonnen hadde ende nu wat meerder tot reden was gebracht, sulcx, dat denselven door de onbehoorlycke procedueren van de Engelsche inclineerden met U. E. te contractoren van den peperhandel voor d' onse alleen te doen houden, met exclusie van alle andere Europische naetien. Wy sullen met de naeste brieven het verder succes hiervan gaerne vernemen. Wy bevinden, dat den peper met 't schip *Tholen* gesonden, vrywat dier innegecocht is, doch ten aensien van de redenen die U. E. daertoe hebben gemoveert, dat is, om neffens d' Engelsche ende Francen, die doen mede tot gelijcken pryscochten, te volgen ende om geen penningen vruchteloos te houden leggen sulcx hebt gedaen, alsmede principael om 't voorsz. schip *Tholen* volladen aff te vaerdigen. 't Selve ons oordeels wel is gedaen, hoewel den peper hier tegenwoordich vrywat slapper is als wel voor desen is geweest, ende dat meynen den Bantamschen peper ontrent 32 a 33 penningen op 24 maenden niet sal gelden, doordat noch goede quantiteyt peper tot Lixbona ende ander plaatseen is ende den treck nu sober overal is¹⁾. Evenwel is de meyninge van de Vereenichde Compagnie, dat men neffens andere jaerlijcx goede quantiteyt peper cooppen sal, om de retouren niet te verminderen, doch met alle discretie de penningen van de Compagnie ten meesten voordeel ende profyte te menageren, soo dat wy in 't selve U. E. geen speciale ordre en connen geven, maer U. E. recommanderen ende volcomen toevertrouwen, hierinne, als in alle andere saecken, 't beste van de Compagnie sult weten.
2. *Peper.* Wy hebben seer ongaern verstaen dat eenige Bandaenesen den vrede wederom hadden gebroocken, alsmede vrywat onlusten tusschen d' onse ende de ondersaten van Amboina waeren ontstaen. Verhopen dat tsedert
3. *Amboina*
en
Banda.

¹⁾ „Nota. Tsedert, voor 't sluyten van desen, is alle den peper onder de Compagnie berustende, vercocht; den cleynen Bantamschen ende Jambischien a 33 penningen, ende den Pri-
manschen a 35 penningen 't $\frac{1}{2}$; alles op 24 maenden te rabatteren”.

by U. E. ende de raeden van Indien soodaenige ordre sal sijn gestelt, dat deselve plaetsen van ons niet en werden gediverteert, maer dat den handel aldaer ten aensien van de Vereenichde Compagnie, met exclusie van alle andere Europische naetien, mach blyven geconserveert, want deselve ten alderhoochsten hieraen gelegen is; U. E. serieuselijcken recommanderende, neffens de raeden van Indien, hierop doch goede sorge te willen draegen, ten welcken eynde wy ons evertueren met sendinge van veel treffelijcke schepen, menichte van volck ende vele comptanten, voorts alle noodige behoeften omme daermede alle forten, plaetsen, schepen, jachten in Indien alomme te mogen versien, als te weten U. E. in December en Januario laestleden hebben toegesonden thien schepen, wel gearmeert van volck, ammunitie van oorloghe, vele comptanten ende andere ontboden behoeften. 't Elfde schip, de *Goede Hope*, is door storm ende onweder in de Spaensche zee al sijnde, van de andere versteeken, sijn groote mast heeft moeten kerven, oock qualijck beseylt, doordat het niet wel gestouwt ende seer ranck is geweest, waerdor genootdruckt [was] wederomme in Zeelandt in te comen op den 20^{en} Februario laestleden, doch gaet nu met noch vijff andere schepen wederomme in compagnie, 't saemen ses in 't getal, te weten 't voorsz. schip de *Hope*, 't schip d' *Eendracht* voor een jacht van advijs, 'tschip de *Goede Fortuyn*, den *Witten Beer*, te saemen vier voor de Caemer van Amsterdam; ende de schepen *Walcheren* ende *Tholen* voor de Caemer Middelburgh, altsaemen wel gemant ende voorsien met....¹⁾ bootgesellen ende ....¹⁾ soldaten, ende te saemen 15 kisten realen van achten, met 4000 rosenobel^s²⁾, boven de seven kisten die voor desen de *Hope* sijn innegegeven, die men althans op d' meeste schepen heeft verdeylt. Verhopen met dese als voorgaende vloe nu treffelijck sult versterkt sijn, ende sullen op den herbst toecomende sorge draegen wederomme met een goede vloe te continueren, waermede verhopen dat den standt van de Compagnie, soo ten aensien van de Portugesen, Castiliaenen, onse vyanden, te resisteren, met voorts d' uytweeringe van alle andere Europische naetien ter plaetsen daer wy forten ende contracten hebben, genoechsaem sult connen verseecken, met vaste hope, dat ons voor de effecten daer sijnde, als de nu ende voor desen gesonden contanten, treffelijcke, rjcke retouren sullen toegesonden werden, ten eynde de continuatie van ons equipagie ende swaere toerustinge daeruyt van tijt tot tijt mogen gevonden werden. Dat voorts ontlast mogen werden van onse opgenomen penningen (die veel importeren), ende dat de gemeyne participanten een goede uytdeylinge mogen becomen. 't Selve wy

¹⁾ Niet ingevuld.

²⁾ In margine: „Alsoo de rosenobelen tegenwoordich niet wel en sijn te becomen, sullen deselve niet voor den herbst connen gesonden worden“.

U. E. by desen ten hoochsten sijn recommanderende, anders niet wel mogelijck soude wesen de overtreffelijcke lasten langer te connen supporteren.

5.
Engel-
schen.

Nopende de saecke van de Engelsche, die laeten aensien, volgens de jongste advysen van onse gecommitteerde uyl Engelant, dat wy met d'Engelsche wel soude mogen accorderen, alsoo hem d'apparentie liet aensien; doch alsnoch niet seeckers van weten te schryven. Evenwel niet naelaeten wilt goede sorge te draegen, dat deselve ende alle andere Europische naetien uyt de plaatzen die aen ons by contracten verbonden ende met forten beseth sijn, uytgeweert werden, conform onse voorigh ordre, ter tijt ende wylen wy desen aengaande naerder ordre sullen geven.

Voorders verstaen 't gene wyders is gepasseert ten aensien van d'Engelsche, dat deselve de plaatse van Puloron noch beseth houden ende dat d'onse hadde verovert twee van haere schepen, die met rijs ende vivres van meyninge waeren de voorsz. plaatse te virtualieren. Verhopen met de volgende advysen te vernemen dat de Engelschen deur extremen noodd de voorsz. plaatse van Pouloron wederom sullen verlaeten hebben, 't welck Godt alsoo wil geven.

6.
Schip
St. Michiel.

Belangende de voorige ordre gegeven in 't lichten van de Nederlanders uyt de schepen van de uytheemsche Compaignien, conform de placaeten ende brieven van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, voor desen ende met de laetste schepen overgesonden, verstaen wy, dat men dienaengaende, sonder eenich onderscheyt van natien ofte uytheemsche Compagnien, deselve ordre sal mogen volgen, doch met alle discretie daerinne sult handelen, ende principael lettende op de notoire interesten die de Vereenichde Compagnie daerdoor soude comen te lyden, dat daerinne niet verder en werde gegaen als deselve placaeten ende voorige brieven van hare Hooch Mogende sijn medebrengende.

Wy sullen hiernaer verwachten meerdere documenten ende bewysen, ten aensien van het aenvaerden van 't schip *St. Michiel*, omme daerby te betoonen de redenen waerom 't selve alsoo is geschiet, ten eynde deselve tegens de Fransche haere aenclachten ons moechten dienen, als voor desen geschreven.

Wy hebben met leetwesen verstaen de ongelucken van brandt die in Amboina als in Malaye ofte Ternate sijn geschiet, met verlies van omtrent f76.463 - 10. Willen U. E. ende de raeden van Indien ten hoochsten gerecommandeert hebben, dat voortaan doch goede sorge mach werden gedraegen dat wy van gelijcke inconvenienten mogen beter bewaert sijn, ten welcken eynde met de voorgaende vlope, alsoock met dese uytgaende schepen, goede partye pannen ende clinckert werdt gesonden, omme de packhuysen wel te versorgen voor brandt ende diergelijcke ongelucken.

7.
Tidore.

Wy verstaen oock, dat den coninck van Tidore correspondentie is houdende met die van Cambello ende andere plaatzen: van Louwa, Lusidi, die licht

van meyninge waeren hem onder denselven coninck te begeven, de stadhouders van den coninck van Ternate te doen vertreken, ende dat sulcx door beleyt van capiteyn Hitto niet voort is gegaen, waerdoor men siet de ongestadicheyt van de Moorsche coningen ende princen, sulcx dat men op deselve hen niet vertrouwen mach. Oversulcx willen wy U. E. ten hoochsten gerecommandeert hebben op alles goede sorge te draegen, dat de ingesetenen van de voorsz. plaetsen met alle descretie ende goet beleydt mogen bejegent werden ende de plaetsen voor de Vereenichde Compagnie verseeckert blyven.

Uyt den brieff van den commies Harmen van Speult hebben wy verstaen datter veel onlust by de Indianen, sortering onder die van Amboina, was gesren ten aensien van het quart van 't arbeyden, ende dat hy goet vondt, om 't selve wech te nemen, haer daervan te ontlasten ende in plactse een cleyne contributie op te leggen, ende dat men goede partye slaven van Madagascar moecht becomen, om alsoo het faveur van de voorsz. Indiaenen te behouden. Willen oversulcx U. E. ende raeden van Indien gerecomandeert hebben hierop te willen letten, ende te sien in wat voegen de saecken aldaer mogen gerecht worden.

Wy vinden mede niet ongeraeden, dat men den handel van China ^{9-3-2.} op de Manillas sal sien te beletten, soo veel mogelijck sal wesen, ende aen ons soeken te trekken op alsulcke bequaeme plaetsen als men sal cunnen begrypen, doch daerop lettende, dat men hem niet geheel daerdeur en ontblooete, dat de jaerlijcxsche retouren daerdoor niet verminderd en werden.

8.
Christe-
lijke
religie.

Den voorsz. van Speult mentionneert oock, dat de Christelijcke religie onder de Indiaenen ofte Amboinesen dagelijcx seer toenam door 't beleyt van Sebastianos Danckert, ten welcken eynde hy versocht dat men noch goede predicanten wilden senden, ende dat het goet waere dat men eenige bequaeme jongers, gebooren Indiaenen, naer dese landen mocht senden, om alhier in theologie te laeten studeren, om, naermaels bequaem sijnde, wederom naer Indien te seynden; meynt dat men door deselve met predicken veel vruchten onder de Indiaenen soude cunnen te wege brengen. 't Selve U. E. by desen recommanderen, dat met d'eerste gelegenheyt vier bequaeme jongers, gebooren Indiaenen, van vrome aensienlijcke ouders, die taemelijck van oordeel ende ingenium sijn, werden overgesonden, te weten 2 uyt 't resort van Amboina ende 2 uyt Ternate, omme ten selven eynde geinstrueert ende gebruyc kt te werden.

9.
Weren
van den
inland-
schen
handel.

Den admirael Verhaegen vermaendt ons, dat de uytweeringe van de Malayen, Clingen, Javaenen ende andere Indiaenen seer beswaerlijck sal vallen ende onse naetie ter saecke van dien seer odieus maeckt, maer meent (naer sijn oordeel) het best ware dat men, gelijck als voor desen geschiet, geenen quaeden rijs door den onsen in Amboina, ofte plaetsen daeronder sorteringe,

laet brengen, maer geheel goeden witten rijs; meynt door alsulcken middel, dat alsdan de voorsz. Javanen, Maleyen, Clingen, daer wel vandaen sullen blyven, waerop U. E. mede sullen gelieven te letten ende daerin te doen sulcx den meesten dienst van de Compagnie sal vereyschen.

Hebben voorts met droeffheydt verstaen 't verlies van diverse notabele personen, als oock veel zoldaeten, die op Banda door een pestilentiale coortse sijn gestorven ende noch continueerde, waerdoor soodanige plaetsen wellicht perijckel souden loopen, 't en waere met goede sorge daerinne tyde-licken werde versien, gelijck wy verhopen geschiet te sijn, te meer wy met de Bandanesen wederom licht in oorloghe souden connen comen, gelijck U. E. joncxste missive is mentionnerende, dat die van Lontor den vrede alreede gebroken hadden ende den tocht, by d'onsen daerop gedaen, niet wel en heeft gesuccedeert; ende sullen voorts gaerne hiernaer vernemen hoe dat het exploict op Pouloron sal uytgevallen sijn.

Het is ons aengenaem geweest te verstaen, dat de 6 galioenen van de Philip-pinas, die ons in laetste batallie den meesten affbreuck hebben gedaen, door onweder en storm samen waeren vergaan; 't selve een groote saecke voor de Vereenichde Compagnie [is ende] den vyandt treffelicken sal doen verachteren, waerdoor verhoopen het voorgenomen desseyn ontrent de Manillas den onsen te beter geluckt [mach wesen]¹⁾.

10. Wy hebben niet connen laeten U. E. te adviseren dat wy de nootenmus-
Prijs der
noten. chaeten, onder de Compagnien ofte respective Caemeren berustende, heb-
ben vercocht, goet ende quaet, door den anderen, tot 21 stuyvers²⁾ 't pondt,
op 24 maenden, sulcx dat men sonderlinge sal dienen debvoir te doen, omme
van tijt tot tijt goede quantiteyt nooten te becomen, ende dat schoon goedt,
rompen en stucken aldaer uytinemende, want de vracht niet connen lyden,
oock de goede noten bederven. 't Selve wy U. E. serieuselicken recomman-
deren, alsoock aen en aen goede quantiteyt folie, die schoon is, te senden,
want tegenwoordich hiervan mede niet veel en hebben.

11. Op den handel van China ten aensien van de syde en syde laecken voorts
Chi-
neesche
handel. andere Chinesche waeren gelieve te letten, dat wy die mettertijt moechten
becomen, ende daertoe met goede gelegenheit een bequaeme plaatse te be-
grypen, daer men met goede verseeckeringe den voorsz. handel mach stabi-
lieren, alsoo de Vereenichde Compagnie daeraen ten hoochsten gelegen is,
te meer sy nu van alle haere syde ontledich is, want omme rijcke retouren
jaerlijcx te becomen, soo moet men nootsaeckelick op alle ende verscheyden
coopmanschappen letten, doch die 't meeste proffijt connen geven, omme
de schepen te spoediger naer het patria aff te vaerdigen.

¹⁾ Afgescheurd.

²⁾ Het cijfer 21 nauwelijks leesbaar.

Wy verhoopen met de naesten te vernemen 't goet succes ten aensien van de geruchten dien U. E. verstaen hadden, van datter in de Moluques een groot gewas naegelen vorhanden was, doch datter geldt en cleeden ontbraecken. Wy verhoopen dat de voorsz. plaetsen daerna van de voorsz. spetien sullen geprovideert sijn, ten eynde wy vandaer een goede quantiteyt naegelen sullen becomen, want de Vereenichde Compagnie ten hoochsten daeraen gelegen is, dat alle de naegelen alleen in onse handen comen ende niet en vervallen in handen van andere. Willen U. E. ten hoochsten gerecommandeert hebben, op den Molucxschen handel soodaenige ordre te willen raemen, dat deselve voor de Vereenichde Compagnie mach geconserveert blyven.

12. Den lieutenant gouverneur Harman van Speult mentionneert oock in syne missive, dat hy oordeelt best te sijn voor de Vereenichde Compagnie, dat men de soldaeten op haer eygen coste laet blyven, te dien eynde een schriftelijcke calculaetie overgesonden heeft. Deselve geexamineert, soo dunckt ons, onder correctie, sijn advijs dienaengaende daer ter plaetsen best soude wesen, die op haer eygen cost te laeten, doch of 't selve op alle andere plaetsen practicabel soude wesen, 't selve is bedenckelick, doch connen van hier geene precyse ordre geven voordat wy desen aengaende U. E. naerder advijs hebben becomen. Ende is oock seer bedenckelick, als men in Amboina de soldaeten op haer eygen cost laet blyven, ende op andere plaetsen op de Compagnies costen: 't selve onder de soldaeten een verkiesinge en lichtelijck onlust en myterye soude cunnen veroorsaecken, waerdor den staedt van de Compagnie perijckel soude lyden, want naer ons oordeel hierinne eenparighe ordre dient gehouden; doch recommanderen U. E. ende de raeden van Indien op dit stuck soodaenige bequaeme ordre te nemen, dat de Compagnie haeren staedt verseeckert mach blyven ende tot minste schaede van deselve mach strecken, ende vooral mede te letten, dat men ten aensien van de betaelinge der soldaeten geen onlust en maecke, van deselve, in plaatse van geldt, soeken op te draegen cleetgens, vivres ende ander behoesten tot voldoeninge van haer verdiende maendgelden, maer dunckt ons best, onder correctie, dat men dengenen die geldt begeeren betaele in comptant, en andere die cleetgens en anders versoecken, doe betaclen met hetselfe, tot redelicken pryse, ende dat men desen aengaende de soldaeten haer keure moecht geven. Doch stellen ditselve alles tot discretie van U. E. ende de raeden van Indien, om de bequaemste ordre hierop te raemen, soo als den dienste ende meeste verseeckeringe van de Compagnie sal vereyschen.

13. Ende alsoo wy dagelicx veel moyten hebben met de luyden die haere mans ende kinderen in Indien sijn hebbende, ten aensien van haere reeckingen van verdiende maendgelden, als anders daeraen dependerende, doordat de Schoops-
en logio-
hoecken.

boecken van de schepen ende logien niet en werden overgesonden, waerover veel calumnien ende spytige woorden moeten hooren, streckende tot disreputaetie van de Vereenichde Compagnie, soo is alsnoch by desen ons seer vrundtlick begeeren, dat men doch soodaenige ordre overal wil stellen, dat ons successivelijcken de boecken van alle plaetsen jaerlicx toegesonden werden.

Met dese schepen gaet oock een saechmolen omme op Amboina te gebruycken, volgens 't versoek van den vice-gouverneur van Speult; oock eenige cruytmaeckers omme te continueren in 't cruytmaecken aldaer. Soo sulcx daer goet conde gemaect worden, soude seer commodieus sijn, ende de Compagnie veel connen excuseren van onnoodige costen.

Ady primo Mayo anno 1619. Onderteekent FRANS HENDRICXSZ. OETGENS, SIMON JACOBSSZ. SCHOONHOVEN, CORNELIS VEEN, PIETER WALLICHESZ. PROOST.

1.
Accord
met de
Engel-
sche Com-
pagnie.

Alsoo wy over langen tijt hebben gesocht voor te comen de swaricheden ende misverstanden die over den handel van de Moluques ende naergelegen plaetsen souden mogen ontstaen tusschen ons ende d' Engelse natie, soo hebben wy al in den jare 1613 ende 1615 twee diversche conferentien met haer E. gehouden, ten eynde dat door eene bequame vereeninghe van haer E. ende onse Compagnie alle ongenuchten souden mogen cesserendende dien handel soo werde gebeneficeert, dat wy in toekomende met minder costen ende meerder apparentie souden hebben te verwachten eenige vergoedinghe van de oncosten van de oorloghe, die wy tot defentie van de voornoemde landen gedurichlijck ende beswaerlijck hadden gedaen; dan alsoo de voorsz. twee conferentien (tot onser grooten leetwesen) sonder succes sijn geweest, ende dat tsedert het jaer 1615 (wanneer de laetste is gehouden) niet alleen de voorgaende misverstanden en hebben gecontinueert, maer dagelijcx groter ende groter wordende, sijn gecomen tot openbare feytelyke procedures, waerin U. E. op gelyke manieren genoodicht sijn geweest te voorsien, soo heeft het de Hooch Mogende Heeren Staten Generael goet gedacht ons te gebieden, ten eynde dat eene andere conferentie door ons met d' Engelse Compagnie soude werden gehouden, tot hetwelke syne Majesteyt van Groot Bretaignen sich mede thoonde genegen te sijn. Wy hebben ons seer gaerne daertoe laten employeren, te meer, alsoo syne hooghgemelte Majesteyt ende hare Hooch Mogende tot meerder sekerheyt van succes ende reputatie van dese handelinge goetvonden, deselve te doen assisteren met eenighe heeren uyt haren raet ende vergaderinghe, dewelke als middelaers en tusschensprekers souden de twee Compaignien veraccorderen, indien het quame dat sy in eenich point tot geen besluyt en souden geraken. Wy sijn op eersten December 1618 (nieuwen stijl) vertrocken uyt 's-Gravenhage, ende hebben naer vele moeyte ten lesten de vereeninge getroffen volgens de conditien van het tractaat, 't welck op 7^{en} Julio 1619, stilo vetery, eerst is gesloten ende geteeckent, waervan U. E. hierneffens copie wert gesonden, om met deselve U. E. aldaer te behelpen daer het van noode sijn sal. Soo haest als U. E. desen sult hebben gelezen ende geexamineert de neffensgaende papieren, sal het dienstich wesen, dat het accoort werde genotificeert aan de principale ende commisen van de Engelse Compagnie, om uythaer E. te verstaen wat tydinghe

- ende ordre dat sy uyt Engelant sullen hebben ontfangen, soo op de publicatie,
 2. als op de executie van dit tractaet; hetwelke by U. E. te samen met haer E.
 In Indië overlegh sijnde, sal van noode wesen dat uyt den name van den coninck van
 te publ- Groot Bretaigne ende de Hooch Mogende Heeren Staten Generael van de
 iëren. Vereenichde Nederlanden hetselve werde publicelijcken gelesen, ter assisten-
 tie van beyde de natien, ende dat de vereeninge van de twee Compaignien ten
 besten overal werde voorgedragen, 't welck ten eersten dient te geschieden
 tot Bantam off tot Jacatra, daer de Compaignien het meeste gebieth hebben.
 Als U. E. dan onse schepen sult seynden naer de Moluques, Amboina ende
 Banda, soo sal 't selve de principale ende commisen van d' Engelse Compaig-
 nie die tot Bantam oft Jacatra resideren werden aengedient, ten eynde dat sy
 eenige van den haren mede innewaerts seynden, met behoorlyke authorisatie
 om aldaer gesamentlijck de voorsz. publicatie te doen. Dit sal dienen met den
 aldereersten geeffectueert, opdat alle partyschap cessere ende de goede ge-
 negentheyt dadelijck vruchten mach voortbrengen, die wy verwachten uyt
 dese vereeninghe. Van gelyken sal noodich wesen, dat de commisen van
 d' Engelse natie werden versocht als U. E. sullen seynden naer de cust van
 Chormandel, ten eynde als voren. Tot de verder executie van de articulen
 van het tractaet hebben wy met d' Engelse Compaignie beraemt eenighé con-
 sideration ende ordre op sommige poincten die wy tot meerder cl aerheyt oor-
 deelden explicatie van noode te hebben, dewelke by de gedeputeerde van de
 respective Compaignien sijn geteykent, waervan copie hiernevens gaet. Wy
 hebben goet gevonden deselve aldus aen U. E. tesamen over te seynden, ten
 eynde dat onse intentien by U. E. mochten werden aengenomen, alsoo wy
 meynen (naer onse kennis die wy van de saken van Indien connen hebben),
 dat deselve strecken tot dienst van beyde de Compaignien; dan alsoo wy mede
 weten dat vele dingen connen voorvallen, waerdoor het can gebeuren, dat off
 den dienst van de Compaignie, off de gelegenheit van saken niet en can toe-
 laten dat onsen last nopende het exploict van de Philippines preciselijck oft
 in eeniger manieren mach werden gevolcht, soo sullen U. E. met gemeyn ad-
 vijs van die van d' Engelse Compaignie alsulcke andere ordre in dat poinct
 volgen, als U. E. tesamen tot meesten dienst van dese vereeninge sullen be-
 vinden te behooren. Wy en connen U. E. niet genoegh recommanderen, dat
 (gelijck wy vertrouwen van de syde van d' Engelse Compaignie sal geschieden)
 by U. E. sulc een ordre wert gestelt, dat niet alleen het contract in allen synen
 poincten ten vollen in alle sinceriteit ende rondicheyt en werde naergecom-
 tot welstant van den gemeynen handel, maer dat oock alle behoorlyke mid-
 delen werden aengewent, waermede het discontentement cessere, 't welck
 voor desen mochte geresen sijn (door eenige extraordinarische proceduren,
 waervan men soo weynich sal vermanen als het doenlijck is). Insonderheyt sal

dienen ordre gestelt, dat daerover geen verwijt by 't gemeyne volck (veel min by de officieren) en werde gedacn, maer, ter contrarie, sal werden gepooght om de oude vrintschap (die over veel jaren onderhouden is geweest) tusschen d' Engelse natie ende d' onse, niet alleen te brengen in haren onderstant, maer oock om deselve met alle goede correspondentie ende effecten te doen vermeerderen, alsoo wy weten dat daeraen ons vaderlant ende de Compaaignen respectivelijck den besten dienst can geschieden. Dese gact met het schip den *Bul*, 't welck by d' Engelse Compaaignie expres wert affgesonden om U. E. dese goede tydinge te brengen. Wy hebben goetgevonden dese twee onse ondercoopluyden mede te seynden, die U. E. onse brieven ende papieren sullen overleveren. Wy meynen mede een jacht van advise binnen weynighe dagen aff te seynden, waermede wy U. E. aengaende de particuliere saken van onse Compaaignie sullen adviseren.

In Londen, den 30 July 1619, stilo novo. De bewinthebberen van de Ver- eenichde Nederlantsche Oost-Indische Compaaignie, Uwe vrinden. Was on- derteekent: DIRCK BAS, JACOB BOREEL, ARENDT JACOBSZ. LODENSTEVN, ALBERT SONCK, ANDRIES RIJCKAERT.

33. — COMMISSIE UIT DE XVII, 30 JULI 1619. — 451 f. 471.

(PER BULL).

1. *Zich niet door de Engelschen te laten ver- kloeken.* Wy hebben naer lange moeyte ten laesten getroffen de vereeninge tusschen onse ende d' Engelse Compagnien, waerdoor wy hopen dat alle verhinderinge cesserende (die wy van die syde soo lange hebben geleden), U. E. nu met meerder gerustheyt den handel van Indien sullen connen benificieren, tot welstant van onse Compagnie. Dese twee ondercoopluyden hebben wy goet gevonden te seynden met het Engelse jacht den *Bul*, opdat onse brieven door haer U. E. werden behandicht. Neffens desen gaet een copie van het contract in 't Francois geschreven in parchemin, een translaet van hetselve in Nederlants, copie van de beraemde ordre op d' executie van het tractaet in 't Francois ende Nederlants, een cleyne memorie, dienende tot redres van den handel tot Bantam, ende ten laesten onsen brief. Wy recommanderen U. E. dat alles wel werde doorsien ende doorlesen, opdat U. E. onse intentie mogen verstaen, ende dat d' Engelse U. E. in geen point en vercloeken. Wy sullen U. E. in 't breede van alles adviseren met ons jacht van adviso, die wy noch ophouden om het saisoen van het jaer. Naer de *Witten Beer* ende *Tholen* sijn, Godtloff, wel gearriveert de twee schepen *Zirickzee* ende *Mauritius*, die den anderen hebben gevonden aan de Cabo de Buena Esperance, ende sijn op eenen tijt in 't Canael gearriveert ende in Engelant door tempeest ingeloopen, in het beginsel van May 1619, ende vandaer in Zeelant. Godt geve dat de schepen

[10. 41] 1. *Delf* ende den *Gouden Leeuw*, die wy verwachten, mede haest met lieff voor den dach mogen comen. By het 13^e artykel van het tractaet is vereyscht, dat

2. *Raad van Defensie.* tot directie van de gemeyne defentie van Indien sal opgerecht worden eenen raet, waerin d' Engelse Compagnie sal hebben vier raetspersoonen ende wy mede vier gelyke. De Seventhiene, die in Junio laest sijn vergadert geweest, hebben daertoe van onser syden gecommitteert den heer Gouverneur Generael Coene ende Jacob Dedel, raet van Indien; d' andere twee sullen aldaer by U. E. gecoren worden, die de bequaemste sullen wesen tot soo een groote sake. Hierneffens gaet een lijste van de schepen uyt dewelke d' Engelse Compagnie heeft begeert, dat haer commisen aldaer sullen doen d' assignatie van thien oorloghschepen tot de defentie, achtervolgende het 10^e artykel van het tractaet ende d' ordre daerop geraempt. Wy seynden mede een lijste van onser syden, waeruyt U. E. sullen nemen onse thien oorloghschepen. Wy recommanderen U. E. dese twee ondercoopluyden, dat deselve mogen werden

gebruyct tot dienst van de Compaignie. Den oudsten, genaemt Christiaen den Cuyper, sal best dienen op het comptoir tot Bantam oft Jacatra, alsoo hy hem wel verstaet van boeckhouden. Wy en vinden niet goet dat hy tot eenige directie werde gedestineert, alsoo wy hier verstaen uyt luyden die hem kennen, dat het sijn doen niet en is eenich gesach te hebben, maer sal beter connen dienst doen op het comptoir, daer hy onder een ander staet. U. E. sullen op hem wat acht nemen, of hy niet en is genegen tot den dranck oft andersints, alsoo hy in sulck een geval weder over can gesonden werden. De jongste, Jan Clant, heeft hier goede getuygenisse. U. E. sullen elck gebruyken naer haer capaciteyt ende getrouwicheyt, die alderbest by U. E. can werden bespeurt.

't Voorgaende is copye van onse jongste missive, met de bygaende stukken uyt Londen door onse gedeputeerde aan U. E. gesonden met het Engels schip genaempt den *Bul*, neffens twee ondercommisen, die voor de Vereenichde Compagnie deser landen sijn gegaen naer Indien, opdat deselve papieren alles naer behooren aan U. E. ende raden van Indien mochten werden overgeleverd. Uyt deselve sullen U. E. sien op wat manieren ende conditien wy met de Engelse Compagnie in alle vrintschap sijn verdragen. God geve alles conform deselve reciproquelijken ten wedersyden mach lange gecontinueert werden, waeraen ons oordeels beyde respective Compaignien ten hoochsten is gelegen, ons verder gedragende tot den inhouden van deselve missive ende nevensgaende stukken daeraen dependerende, U. E. ende raden van Indien by desen recommanderende, dat het voorsz. accoort in alle sijn ledien van onser syde mach naergecomen werden, evenwel lettende dat wy ten aensien van onse gerechticheyt oock niet en werden geprejudiceert.

1. Tsedert sijn, Godloß, op den laetsten Mey de schepen *Mauritius* ende *Ziricksee* in Zeelandt, ende op 19 Augusty lestleden in 't Goedereesche Gat wel gearriveert 'tschip *Delff*, daerby ontfangen U.E. laetste missive van den 14 January. Uyt deselve met droefheyt verstaen 't gene aldaer is gepasseert tusschen d' Engelsen ende d' onsen. Tsedert U. E. vorige advisen sien wy dat daer eene groote veranderinghe gevallen is ten aensien van den stant ende gelegentheyt van dese Compagnie, ende dat d' Engelsen, in schijn van vrintschap, met eenen loosen aenslach eerst het schip den *Swarten Leeuw* hadden overvallen ende verovert, voorts daernae alle hostiliteit tegens onse schepen ende volck hebben aengewent, waerdoor U. E., omme d' Engelsen 't hoofst te bieden, met soo veel machts ende schepen als by den anderen doen ter tijt conde become, 't fort ende de plaatse van Jacatra, onder 't beleyt van den commandeur Pieter van den Broeck, ende met een redelijck garnisoen beseth sijnde, heft moeten quiteren, voorts met onse voorsz. schepen innwaerts aen naer *Amboyna* gegaen sijnde, met die intentie, omme aldaer sooveel schepen ende macht by den anderen te versamelen als doenlijck soude wesen, ende alsdan metten cersten daermede naer Jacatra te gaen, d' onse aldaer te seconderen, d' Engelse 't hoofst te bieden ende te revengeren.

Wy hebben alle discoursen, deliberatien ende resolutien by U. E. ende

raden van Indien op dit stuck genomen, ry pelyken overwogen ende bevonden, dat hierinne alles gedaen is als men eenichsints in soodanige gelegentheyt ende beswaerlyke occurrentie heeft connen doen, sooals men tot voorder conservatie van den staet van Indien in 't regard van de Vereenichde Compagnie heeft connen verrichten, waerover wy U. E. niet genoechsaem en connen bedancken ten opsien van de goede sorge ende bequame ordre die U. E. in soodaniche sake van importantie heeft gedragen, verhopende dat Godt Almachtich de Vereenichde Compagnie voor voorder schade ende swaricheden sal bewaert hebben, ende insonderheyt dat het fort Jacatra met de personen ende middelen daerinne vertrouwt, niet en sijn vervallen in handen van de Javanen oft Engelsen. 't Selve met de naeste advysen verhopen te vernemen, alsmede dat met de twee vloten schepen in December 1618 ende Mey 1619, waermede den gouverneur Houtman met d'eerste is gegaen, alles wederomme sal geredresseert wesen. De schade en intresten ondertusschen aen wederzyde gevallen, sullen, uyt crachte van 'taccoort met d'Engelsen aengegaen, wederomme vereffent moeten werden als naer behooren.

2. Wy bevinden nu, dat het hooch tijt was datter een accord werde getroffen
Uit-
rusting. tusschen d'onse ende die van de Engelse Compagnie, want per faulte van dien het geschapen was dat wy den anderen souden geruineert hebben ende den Oost-Indischen handel, soo ten aensien van d'een als van d'ander, vruchteloos gemaeckt, waeruyt consequentlijcken niet anders conde volgen als de Portugesen ende Spaignaerden, onse gemeyne vyanden, een openinge te maken, omme de geheele Indien wederomme te incorporeren, in welken gevallen (dat Godt verhoede) allebeyde de natien ten eeuwigen daghe daervan t'eenemael souden connen geexcludeert werden. 't Selve alsnu verhopen met onderhoudinghe van ditaccoort sal geprevenieert werden ende voorts veroorsaken sal den handel voor beyde de Compagnien te brengen op eenen vasten voeth ende bequame ordre, de Javanen ende andere heydensche natien wat te breydelen, den handel van China mettertijt te becomen, de Chinesen den handel op de Manillas af te doen snyden, alsmede de Portugesen de navigatie ende traffique op Goa en alle andere plaetsen te doen beletten, tot welken eynde ende omme sulcx uyt te voeren wy nu op desen herbst, als op 't voorjaer, U. E. meynen toe te seynden een overtreffelyke vloe schepen van ontrent 20 in 't getal, alles meest groote schepen, daeronder sullen sijn 5 geweldige oorlochschepe by 't gemeyne lant gebouwt ende rykelijck van alles geequipeert ende voorsien, verhopende dat by d'Engelse Compagnie [van 'sgelijcken sal werden gedaen], aen dewelke naerder ten hoochsten sal recommandeert werden een goede vloe te selven eynde te willen seynden, om alles te beter met voordeel ende reputatie uyt te mogen voeren; wel verstaende dat men de schepen van dese Compagnie, die bequaem sijn om

10 SEPT. 1619.

retouren over te brengen, daertoe niet gebruyken en sal, opdat wy van deselve niet gefrustreert en werden; 't selve wy U. E. ende de raden van Indien ten hoochsten recommanderen. Dat oock alomme soodanighe ordre werden gegeven, dat wy jaerlijcx van alle quartieren mogen becomen ryke retouren, omme daeruyt te mogen vervallen alle de overgroote equipagien ende treffelyke oncosten die de Vereenichde Compagnie jaerlijcx heeft te supporteren.

3.
Peperhandel.

Dewyle de Vereenichde Compagnie aen die van d' Engelse Compagnie heest moeten inruymen een derde paert van alle de Molucksche waren ende de helft van den peper alleen in Java vallende, soo sal het noodich sijn, dat men aldaer practisere den peperhandel in allen plaetsen buyten 't contract sijnde, in regard van onse Vereenichde Compagnie soeck te doen vermeerderen, ende principael oock op coopmanschappen te willen letten, daer de meeste voordeelen op te verwachten sijn; ende alles secretelijck te doen beleyden door vertroude personen, opdat d' Engelse ons deselve mede niet en soecken te incorporeren oft te bederven, gelijck sy sonder twyfel sullen soecken te doen om overal in ons vaerwater te wesen; daeromme sal het dienen, dat men daertoe getrouwe, cloecke ende secrete personen gebruyke, omme op den handel alomme met alle voorsichticheyt te letten ende denselven te doen accresseren, ten eynde de Vereenichde Compagnie de schade die sy door het inruymen van een derde paert van de Molucksche waren aen d' Engelsen [heeft] gedaen, daeruyt wederomme mochte vinden; alle 't selve wy U. E. by desen ten hoochsten sijn recommanderende.

't Gene door den commandeur Arent Martsz. is verrecht in Japara ende 't goed succes van 't selve is ons aengenaem geweest te verstaen. Verhopen dat in Macassar syne commissie mede ten besten sal uytgevoert hebben, waervan per den naesten advisen verhopen d' uytkompste te vernemen, omme alsoo voor een notabel exemplel te mogen dienen in 't regard van de Javanen ende alle andere Moorsche natien. Verhopen daerdoor dat sy d' onse soo moordadelyken niet meer en sullen tracteren gelijck voor desen is geschiet, met beroovinghe van onse comptoiren ende 't vermoorden van de Compagnie's dienaers.

Willen U. E. gerecomandeert hebben, in gevalle U. E. in achtervolghe van 'tgemaecte accord aldaer by d' Engelse geen behoorlyke restitutie en wert gedaen, ons in sulken gevalle over te seynden pertinente specificatie ende bewysen van 'tgene ons door d' Engelse is benomen, alsmede van 't gene d' Engelse by d' onsen is afgenoem, omme in 't vereffenien van de gelede schaden te wedersyden hier te lande restitutie te laten doen, opdat alles met goede wetenschap ende bequame ordre mach geliquideert werden.

't Schip daer desen mede gaet is genaempt de *Vrede*, omme te dienen voor een jacht van adviso, ende van wegen de Vereenichde Compagnie over te brengen de goede tydinge van 'taccoort dat met d' Engelse Compagnie is

aengegaen, waermede oock twee Engelse commisen gaen, omme aan de officiers ende dienaers van de Engelse Compagnie gelijke insinuatie te mogen doen. Het sal U. E. gelieven 't selve schip met den eersten mogelyck sijnde wederomme aff te vaerdigen met retouren voor de Camer van Amsterdam, ende ingevalle het goetgevonden mocht werden, 't schip nieuws aff te vaerdigen naer 't patria met retouren, soo is by de vergaderinghe van de Seven-thiene geresloveert, dat het voorsz. schip met sijn retouren sal comen voor rekeninghe van de Camere tot Amsterdam ende niet voor Camer tot Hoorn, daerop gelieven sult te letten.

Wy sullen oock daerop letten omme met voorgemelte vloten schepen te seynden alle gerechtschappen, instrumenten ende ontboden behoeften, conform U. E. schryvens, mitgaders soo veel ambachtsluyden als eenichsints sullen connen becomen. Sullen mede recommanderen, aen diegene die over 't versorgen van de vivres gestelt sijn, te willen letten, omme meerder Spaensche wynaen met dese schepen te willen seynden als voor desen wel is gedaen, te meer soo wy verstaen den arack aldaer seer qualijck te becomen is, de Spaensche wynaen daeromme te beter sullen mogen dienen.

De commissien ende schriftelijke ordre voor desen by U. E. gegeven naer de Moluques, Amboyna ende Banda, omme alle de nagelen, noten ende foulie tydelijck voor de aencompste van de Engelse op te coopen, sijn ons aengaen geweest te verstaen. Verhopen dat daerinne soodanige debvoiren sullen sijn gedaen, dat wy van de voorsz. plaeften ryke retouren sullen hebben te verwachten ende d' Engelsen daarvan sullen wesen gepriveert, met een vaste hope dat deselve goederen voor d'aenkomste van desen al sullen naer 't patria affgesonden wesen. 't Selve voor de Vereenichde Compagnie een groote advantagie soude wesen.

't Gene by de schepen d' *Oude Sonne* ende *Galiasse* is verricht ende gepasseert, hebben gaerne vernomen, daervan goede pertye syde, syde lakenen, als andere spetien met 't schip *Delff* hebben becomen, die neffens den peper (daermede overgebracht) jegenwoordich aen een goede merckt comen, den peper daervan al vercocht, den Bantamschen tot 40, Jambischen 41 ende Priamanschen tot 42 penningen, op tijt van 24 maenden terabatteren. Den voorgaenden peper, overgecomen met de schepen *Mauritius* ende *Zirickzee*, is mede voor desen al vercocht, sulcx datter tegenwoordich geenen peper meer onder de Compagnie te coopen is.

Met de naeste advysen verhopen te vernemen wat by de 5 schepen die naer de Manillas waren gegaen sal wesen verricht, dan vermoeden gelijck als U. E. mede meynen, aldaer niet en sullen verricht hebben, doordat de vreese nu onder de Chinesen sal wesen gebracht niet de schepen d' *Oude Sonne* ende *Galiasse*. Het hadde nu te wenschen geweest, dat men deselve tegens d' En-

gelsen hadde connen gebruyken ten tyde als sy U. E. voor Java oft Jacatra waren vyantlijck aentastende, doch 't gene geschiet is can men met wenschen niet redresseren. 't Is niet een goede intentie ende voor 't gemeyne beste van de Vereenichde Compagnie doen alsoo goetgevonden.

Hierneffens gaet een schriftelyke memorie, gemaect op de coopmanschappen, die wy recommanderen daerop te doen letten, dat wy van deselve goede pertye, conform den inhouden van dien, jaerlijcx mogen becomen. Ten dien eynde versoeken alomme goede ordre te willen geven ende getrouwte, cloecke ende ervaren persoonen daertoe te gebruyken ende alles secretelijck te doen beleiden, opdat d' Engelsen, alsvooren verhaelt, ons overal in den wege niet en sijn ende ons den handel bederven.

Met dit schip gaen oock, neffens de twee Engelse coopluyden, ontrent 20.000 realen van achten voor rekening van de Engelse Compagnie, die haer sijn geaccoerteert over te brengen sonder daervan eenige vracht te genieten. 't Selve alsoo uyt vrintschap is toegestaen, ten eynde sy mogen bespeuren de goede affectie ende meyninghe van onse Vereenichde Compagnie, tot beter onderhoudinge van 't gemaecte accoort.

4. *Toepassing van het accoort.* Wy willen U. E. mede ten hoochsten gerecommandeert hebben, dat men wel wil letten dat onse Compagnie in geenen deelen en werde vercloeckt door die van de Engelse Compagnie, maer in alles, conform 't gemaecte accoort, de Vereenichde Compagnie hare gerechticheyt sien te conserveren, doch verstaen evenwel geen hostile proceduren tegens deselve voor te nemen, ons overseyndende suffisante bewysen van 't gepasseerde, waermede wy ons recht hier te lande volkomelijck connen staende houden voor dengenen die volgens 't gemaecte accoort de sake sullen decideren, ende ondertusschen U. E. oock op 't alderhoochste recommanderen de versekeringhe ende bewaringhe onser forten.

Hiervoren wert gementioneert, dat van wegen onse Vereenichde Compagnie twee ondercommisen sijn gesonden met het Engels schip den *Bul*; dan daarnaer hebben verstaen dat den eenen coopman in Poortlandt onder Engeland wederomme aen landt is geseth, doordat denselven in een frenesie off cranc-sinnicheyt was vervallen, sulcx dat niet bequam was om de voyagie te doen.

5. *Kaap de Goede Hoop.* Die van 't schip *Delff* hebben in 't herwaerts comen een groote faulte gecommitteert dat sy de Cabo de Bon Esperance niet en hebben aengedaen, waerdoor onse schepen die van hier naer Indien sijn gegaen, nu niet en hebben connen verstaen van 't gepasseerde in Indien tusschen d' onse ende d' Engelse; omme te beter op haer hoede te mogen wesen, haer aldaer hadden connen versamelen, om in eenen troup in Indien te connen comen ende alsoo te meerder cracht hadden mogen doen, die nu apparent stuckxse wyse ende in gedeelte te Bantam sullen gecomen sijn, niet sonder perykel van in handen

van d' Engelsche te vervallen, oft ten minsten schade te comen lyden, bysonder de schepen 't Hard ende Haerlem die doen noch verwachtende waren. Oversulcx dient aldaer voortaen expresse ordre gegeven aan alle schepen die vandaer naer 't patria gaen sullen, dat sy, soo 't eenichsints doenlijck sal wesen, niet en sullen nalaten de Cabo Bona Esperanzae aan te doen ende advisen te laten van den stand van Indien, als anders 't gene soude mogen vereyschen.

Wy sijn in deliberatie met advijs van die van de Engelsche Compagnie, dat wy met haer gemeyn oft elcx apart aan de voorsz. Capo Bona Esperanza een reduyt oft fort sullen doen leggen ende met eenich volck doen besetten, ofte voorts sien eene colonie van ons volck te doen planten, ten eynde onse schepen, soo van hier gaende als vandaer comende, altijts goede verversinghe connen becomen. Van 't voorder besluyt sal U. E. met de volgende schepen geadviseert werden.

6. Met dit jacht den *Vrede* werden U. E. toegesonden dry kisten met elck 8000 Kapitaal. realen van achten, makende 24.000 realen. Met de volgende schepen sullen voorts tot 400.000 realen van achten toe werden gesonden, waervan 80.000 realen in comptant oft coopmanschap naer de custe van Chormandel sullen gesonden werden, de reste voor Bantam ende andere plaetsen van Indien aen. U. E. Verhopen daervoor, alsmede voor de treffelyke comptanten, binnen een jaer derwaerts gesonden ende d' effecten aldaer noch sijnde, aen en aen treffelyke, ryke retouren vandaer sullen becomen. 't Selve U. E. ende de raden van Indien ten hoochsten recommanderen, dat dienaengaende op alle quartieren van Indien goede ordre werde gegeven, opdat de Vereenichde Compagnie eens mach ontlast werden van hare opgenomen penninghen, die in de 40 tonnen gouts importeren, ende dat de gemeyne participanten met een goede uytdeylinghe oock mogen gesoulageert werden. Met de volgende schepen sullen U. E. breeder van alles adviseren.

Actum in Amsterdam desen 10 September 1619.

Hiernevens gaet copye van alle de brieven, stucken ende pampieren die met het Engelsch schip den *Bull* ende onse jacht de *Vrede* gesonden sijn, waermede U. E. en de raden van Indien is aengeschreven hetaccoort tusschen ons ende d'Engelsche Compagnie naer lange moeyte getroffen. Godt geve dat deselve voor desen wel mogen sijn by U. E. gearriveert, opdat door de goede tydinge van de voorschreven vrientschap ende tractaet, alle dadelijckheeden ende hostiliteyten mogen coomen te cesseren, ende dat hetaccoort in alle sijnne poincten geobserveert werdende, wy met den eersten mogen verwachten de vruchten die wy uut deese handelinge sijn verhopende. Het jacht de *Bull* is op 16 Augusty uit Duyns gelopen, ende ons jacht de *Vrede* den 20^{en} September.

Tsedert het arrivement van ons schip *Delft* en sijn geen ander scheepen alsnoch hier te lande gecomen, waernaer wy verlangen om te verstaen het verder gepasseerde tusschen U. E. ende d'Engelsche, ende wat tsedert U. E. vertreck naer Amboina, soo ontrent Java als in de Moluques, Amboina, Banda ende naergelegen quartieren is gepasseert. Wy verhoopen dat alle de forces van scheepen by den anderen gecregen hebbende, soo veel als doenlijck was, U. E. volgens syne resolutie wederom in Java sal gecomen weesen ende de saecken van de Compagnie aldaer met soodanige middelen hebben door Godts gratie gerestablisseeert, dat wy met de naeste scheepen beter tydinge verhoopen ende verwachten.

1. Met het Engels schip de *Anna*, comende van Suratte, hebben wy brieven gecregen van den commandeur Houtman ende Dedel, geschreven den 20^{en} May aen de Cape de Bon Esperance, waerby wy hebben verstaen haer arrivement aen de Caep ende hoe dat te vooren onse twee scheepen den *Oranjeboom* ende den *Eenhooren* vooruyt waeren gepasseert, verhopende dat deselve vier scheepen ende alle d'andere volgende scheepen U. E. met goeden spoet sullen ter hande gecomen wesen, 't sy om te wederstaen de dadelijckheeden door de Engelschen aengevangen, oft oock om deselve te doen cesseren, alsoo S^r. Thomas Roo, ambassadeur geweest van d'Engelsche Compagnie in Suratte, die met het schip *Anna* aen de Cape was ende aldaer met den commandeur Houtman ende Dedel heeft gesprocken, ons hoope gegeven heeft,

Thomas
Roo.

dat door de mutuele brieven d'een aan d'ander natie medegegeven, de hostile procedueren sullen wesen gecesseert, alsoo daerby een beyde natien werde verwitticht, dat de gedeputeerde van de Hooch Mogende heeren Staten Generael ende onse Compagnie in Engelandt waeren gearriveert, om aldaer met d'Engelschen te veraccordeeren, waertoe eenige versekertheyt alsdoen aengeschreven werdt.

Wat de voorschreven brieven ende tydinge sullen hebben geopereert, sal den tijt leeren, ende in alle geval verhoopen, dat door U. E. goede ordre met het jacht *Ceylon* de scheepen, comende uyt het vaderlandt ende andere quartieren, in de Strate van Sunda sullen wesen verwitticht van het gepasseerde voor Bantam ende Jacatra, ende haer sullen verhoeden voor de verder agressie van de Engelsche, 't welck Godt geve.

2.
Uit-
rusting. Uyt consideratie van den stant van onse saecken in Indien ende om U. E. te versien met behoorlijcke macht van scheepen, geldt ende volck, mitsgaders alle noodige provisien, hebben wy geresolveert, toe te rusten een vloote van 20 treffelijckescheepen, de jacht de *Vrede* daerin niet gerekent, onder dewelcke mede 5 scheepen van oorloge sijn, die de Hooch Mogende Heeren Staten ons hebben verleent, dewelcke alle in het laeste van dit tegenwoordige jaer 1619 ende in 't begin van 't toecomende wy in alle spoet meynen uyt te seynden, waervan nu 14 bynaer gereedt sijn om in December ofte January o met d'eerste wint van hier te scheyden. Wy hebben by instructie aan elck van haer geordonneert, dat sy haer sullen vervoegen naer de Cabo de Bon Esperance ende aldaer den anderen in te wachten, om met gemeynder handt ende alle goede macht vandaer haer reyse naer Bantam te bevorderen.

3.
Kaap de
Goede
Hoop. Ende alsoo in de conferentie, die in Engelandt is geweest tusschen onse gedeputeerde ende d'Engelsche, tot besluytinge van het tractaet, ouverture is gedaen by d'Engelsche Compagnie van de swaricheeden ende difficulteyten die haere gaende ende comende scheepen geduerich rencontreren in het soeken van de verversinge aan de Cabo de Bon Esperance, waeraen nochtans tot welstant van de navigatie, gesontheyt van der Compagnien respective dienaeren ende behout van scheepen, seer veel is gelegen, soo is by beyde de Compagnien goet gevonden, om alsulcke swaricheyt voor te coomen, dat men aan de Cabo de Bon Esperance voornoempt, ofte daerontrent, een bequame plaetse sal opsoecken om aldaer een fort ende colonie te planten, met besettinge van een goet getal van menschen, vee ende andere commoditeyten nodich tot soodanigen voorneemen; ende alhoewel d'Engelsche Compagnie voor haer advijs goet vont, dat tot soodanige descouverte soude by elcke Compagnie uytgesonden werden een jacht van 60 ofte 70 lasten, die niet anders ende souden hebben te doen als de voornoembde ontdeckinge waer te neemen ende van haer ervaren naer Europa te comen doen rapport, soo

30 Nov. 1619.

hebben wy, 't selve onnodich vindende, onse scheepen die alsnu uytgaen zullen op 't laetste van 't gegenwoordige jaer gelast, soo haest dezelve in 't getal van 3 oft 4 in de Tafelbay zullen weesen gearriveert, dat sy deselve ondeckinge met macht, verseekertheyt ende reputatie aenvangen, om 't selve gedaen zijnde, ons by missive ende door d'eerste scheepen uyt Indien aan de Cabo arriverende, van alles te verwittigen, ende alsdan soodanige resolutie over dese zaecke te nemen, als den dienst van beyde de Compagnien sal ver-eyshen.

Wy bevinden dat by die van het schip *Delft* een grote faulte is gecommitteert, mits dat de Cape de Bon Esperance by haer niet aengedaen en is om de gaende scheepen te verwittigen by advijsbrieven van het gepasseerde in Indien, waerdoor misschien grote schade zoude connen wesen verhoet, ende dat andersints de vloete van den commandeur Houtman ende Dedel verwitticht zijnde, souden haer vereenicht hebben om in vloote haer reyse naer Bantam te bevorderen; doch dewyle dit nu niet en is naergecomen ende dat wy in toecomende in gelijcken voorval dienen ordre te stellen, soo is ons versoek soo dickmael eenige veranderingc in Indien compt te geschieden, waeraen den standt van onse Compagnie is gelegen, dat eenige scheepen alsdan wel expresselijck sullen werden gelast de Cabo de Bon Esperance aan te doen ende aldaer volcomen advijs by missive sullen laten op het Robbeneylandt, opdat de scheepen uyt het vaderlandt comende van alles pertinente notitie mogen becoomen.

By faulte dat sulcx alsnu mogelijck noch niet en sal weesen geschiet, hebben wy by instructie stricktelijsk geordonneert aen de 14 scheepen die tegens deesien aenstaende tijdt eerst sullen uytlopen, dat sy d'een d'ander aen de Cabo verioempt sullen inwachten, al waer het de gehele maent van Junio 1620 geduerende, tot dat sy met 10 scheepen by den anderen sullen gecomen sijn, als wanneer (ende niet eer) de voorschreven vloete van 10 scheepen, oft zooveel meer als teffens sullen hebben becomen, haer reyse in compagnie naer de Strate van Sunda sullen vervorderen, in goede ordre ende verseekertheyt om op alle voorvallende zaecken geprepareert te wesen, zulcx als aldaer by seeckere tydinge sullen connen vernemen. Wy hadden wel gedacht ordre te stellen dat de scheepen alle 14 souden hebben den anderen ingewacht aen de Cabo, dan alsoo wy weeten dat seer veel gelegen is dat onse macht in Indien aldaer tydelijck coome te arriveeren ende dat een vloete van 10 soodaenige welgemonteerde schepen bastant is om haerzelven in alle geval te defenderen, soo hebben wy haer daeraen niet verder willen binden.

Indien aldaer in de Tafelbaey werde door eenige van onse eygen scheepen, ofte haer advysen, verstaen, dat de dadelijckheden cesserende tusschen ons en d'Engelsche, den toegesonden vrede volcomentlijck werde in de Indien

geobserveert ende alles nu in de stilte ende voorgaende ordre was gecomen, in sulcken geval hebben wy gelast aen den commandeur ende raden van de vloote, dathaer dadelijck van de Cabo (sonder d' ander scheepen in te wachten) sullen hebben recht naer Bantam [te] begeven, alsoo wy sulck vertoeven maer en hebben goedtgevonden indien men geen zeecker tydinge en hadde van den standt van Indien, ofte dat men zeeckerlijck verstont dat de dadelijckheden alsnoch continueerden; ende dewyle in zulck een geval de cust van Chormandel sal dienen te werden besocht, soo hebben alsdan geordonneert, dat de twee scheepen genaemt *Schoonhoven* ende *Medenblick* van de Cabo derwaerts sullen loopen, elck versien met vier kisten realen, waervan het eene met retour naer 't vaderlant dient te werden gesonden ende 't ander naer Bantam, met de nodige provisien voor de quartieren.

Boven de scheepen die wy meynen in December oft Januaryo recht naer Bantam te seynden, hebben wy noch 6 andere scheepen laten vaerdich maecken om teegens de maendt van Martio oft April gereedt te wesen, de welcke alle alsoo overtreffelijcke ende groote scheepen zullen weesen, is nodich gevonden, dat men daer alsnoch by zal doen een jacht, groodt ontrent 70 oft 80 lasten, alsoo 't zelve wel oorboorlijck sal wesen om in het aendoen van eenige custen ende landen de groote schepen van de Compagnie niet te pericliteren, soodat wy in alles (het jacht de *Vrede* medegereekent) U. E. meynen toe te seynden van dit saysoen een vlotte t' samen van 22 schepen. Godt de Heere wil geven dat U. E. deselve te sijnder tijdt wel mach becomen, ende dat den handel overal soo mach werden gebenificeert, dat wy voor de treffelijcke ende excessive oncosten die dese equipagien comen te belopen, mogen met den eersten verwachten rijke ende groote retouren, opdat eenmael de Compagnie van haere sware belastinge werde ontslagen ende den handel ons jaerlijcx abondantelijck mach fourneeren, waernede de naervolgende equipagien met lust mogen ter handt genomen werden.

4.
Kapitaal. By voorgaende, met ons jacht de *Vrede* hebben U. E. verwitticht van het kapitaal in comptanten, 't welck wy voorgenomen hebben met dese voorgemelte vloote U. E. toe te seynden, 't welck wy daernae noch goedtgevonden hebben te vermeerderen met de somma van 24.000 reaelen van achten, soodat U. E. in alles met dese vlotte 448.000 realen van achten heeft te verwachten, sonder de coopmanschappen die daernevens sullen gesonden werden; ende alsoo in 't voorgaende jaer met de vlotte van den commandeur Houtman ende Dedel ende d' andere 6 scheepen in de maent van Aprilis ende Mayo vertrocken, U. E. een overtreffelijck kapitaal toegesonden is, ende verhoopen door Godes gracie wel ter handt gecomen sal sijn, hetwelcke door de hostile procedures van de Engelsen ende verhinderinge van den handel apparent niet aengelecht en sal connen wesen, zoo sal ('t selve by de voorgaende res-

30 Nov. 1619.

tanten ende de capitaelen van de tegenwoordige vloete gelecht sijnde) U. E. suffisantelijck wesen versien, niet alleen om den ordinariischen ende voor desen beseten handel behoorlijck te continueeren, maer oock van iets nieuws van groote importantie in de negotie aen te vangen, 't gene oft door gebreck van geldt, van scheepen, oft door eenich ander mancquement ende ongelegenheydt heeft moeten naergelaten werden, waerdoor wy verhoopen dat den handel van China, die van Suratte ende [t] Roode Meer alsnu behoorlijck sal cunnen werden gestabileert ende waergenomen ende de vyant overal afbreuck gedaen sal werden, soo door het goet aental van scheepen, van welcke U. E., soo wy verhoopen, sullen wesen versien, als oock dat door het accoort ende vrede met de Engelsen U. E. alsnu afgeweert wort de verhinderinge, die U. E. in haer voorneemen overal werde door deselve aengedaen, ende dat door de gesamentlijcke macht van de vereenichde Compagnien met meerder adventagie op den vyant iets sal geattenteert connen werden, waeruyt wy beyde goede voordeelen connen becomen.

5.
Vloot van defensie. In de naerder orde op het tractaet beraempt door onse ende der Engelsche Compagniens gedeputeerde, is aengevoert de deliberatie die alsdoen gehouden is waer men de vloote van defensie ende macht van de verenichde Compagnien eerst soude hebben te gebruycken, ende alhoewel dat den handel van China ende weringe aldaer uit de Manillas vooreerst goet gevonden is te procureren, soo is evenwel daerby gevoeght dat men jaerlijcx de vloote oft eenige scheepen van beyde de Compagnien gesamentlijck zouden seynden tusschen Madagascar en 't vastelandt van Africa door naer de cust van India ende Malabar, om aldaer den peperhandel ende negotie tot nut van beyde de Compagnien te stabilieren, ende te wederstaen, met onse gemeyne macht, 't gewelt dat de Portugesen ende die van Goa daertegens sullen gebruycken willen. Wy sijn hierop van wegen de Engelsche Compagnie versocht onse resolutie te verclaeren, ende alsoo wy van incyninge zijn ons in alle poincten van het getroffen tractaet te bethoonen ten hoochsten genegen te wesen tot de perfecte ende volcomen observatie van dien, soo hebben wy d'Engelse Compagnie aengeboden, alsoo wy tegens de maent van Martio oft April toekomende een vloote van ses groote scheepen ende een jacht meynen vaerdich te hebben, dat wy tevreden sijn deselve onse vloote naer de cust van Indien te seynden, indien sy mede van gelijcken willen doen, 't sy dat 7 scheepen van onse ende 7 van d'Engelsche syde werden gesonden, oft minder getal, zooals sy selfs sullen goet vinden, midts dat niet minder als 3 scheepen van elcke Compagnie en werden gesonden. Wy sullen hierop haer resolutie verwachten ende met de laeste afgaende scheepen U. E. pertinentlijck van alles verwittigen, opdat U. E. reeckeninge connen maecken, hoeveel scheepen in dat saysoen sullen hebben te verwachten.

6. Deese onse vloote van 14 scheepen ende ander 7 zijn van alles seer wel Buskruit. geprovideert, als oock perticulierlijck van canon, bussecruyt ende andere admunitie van oorlog; ende alsoo in de voorgaende rescontres met d'Engelschen wy bemercken dat veele dingen niet naer U. E. zin ende goede intentie sijn aengevangen by faulke van cruyt, 't welck in soo eene gelegenheit een groot gebreck is, soo hebben wy goedtgevonden U. E. te versoeken dat in toecomende sulck een ordre door U. E. overal mach werden gestelt, dat het bussecruyt ende ander ammunitie van oorlog wel te rade mach gehouden werden, sonder dat men 't selve laet consumeeren en verquisten in onnutte ostentatien van eerscheuten ende andere diergelecke actien, nergens toe dienende, waerby niet alleen de noodige provisien en werden verminderd, maer de Compagnie oock seer groote schade cortelijck heeft gecregen door brant, die daerdoor op diversche plaetsen is ontstaen.

Wy recommanderen U. E., dat den coophandel overal wel mach waernen werden ende dat wy behoorlijck werden versien van waeren ende coopmanschappen die wy in onse instructie ende memorye van den handel sijn eyschende, volgens den tecxt ende marginale correctien, die by veranderinge daerby sijn gevoecht.

7. In 't midden van de maent van November is in Engelandt overgecomen Swarten Leeuw. het Engels schip den *Cleynen Jeems*, 't welck in begin van April laestleden van Bantam is gescheyden. Wy en hebben alsnoch niet cunnen verstaen dat eenige merckelijcke schade onse Compagnie, dewyle U. E. naer Anboina is geweest, is aengedaen, uytgenomen het verbranden van 't jacht *Delft*, dat gesucht wordt voor Jacatra by ons eygen volck in brandt gesteeken te wesen. Seggen mede dat het fort op haer vertreck noch voor ons hielt, gelijck wy verhoopen dat blyven sal, tot U. E. goede wedercompste ontrent de quartieren van Java met de forces en macht van de Compagnie. D'Engelsche Compagnie verclaert in haere brieven verwitticht te werden, dat het schip den *Swarten Leeuw*, 't welck sy in December 1618 genomen hebben, daernaer in brandt geraeckt ende met alle de goederen verbrant is, sonder dat daeruit iets hebben gelost ofte gesalteert. Wat daeraf is, cunnen U. E. aldaer best weeten ende ons verwittigen, hoewel denselven brandt t' onser schade niet en can gereeckent worden, alsoo het schip in handen van d'Engelsche was ende door onachtsaemheyt van haer volck den brandt is gecauseert, ende oock is by het tractaet (aengaende het poinct van de restitutie) soo wel daerin versien, dat om desen brandt wy van den weerde van 't voorschreven gebrande schip en goederen niet gefrustreert connen werden.

Wy recommanderen U. E., dat in het seynden van de retouren naer het vaderlandt goede acht wert genomen dat deselve zoo werden verdeylt, dat elcke Camere naer proportie van haer respective contingenten werde behoor-

30 Nov. 1619.

lijck versien, dewyle eenige van dien door deese moeyte met de Engelsche daerin zijn verachtert, midts dat haere scheepen die tot retour verordonneert waren, by U. E. gebruyckt hebben moeten werden om de dadelijckheeden af te keeren, 't welck wy verhoopen alsnu sal connen door d' observatie van den vrede naergecomen ende verbetert worden.

Actum in Amsterdam, desen 30^{en} November anno 1619.

(PER *MUYDEN*).

- 1.** De voorgaende is copie van onse brieven gesonden met de schepen *Holandia*, *Leyden*, *Medenblick*, 't *Wapen van Enchuyzen*, *Schoonhoven*, 't *Wapen van Hoorn*, *Mauritius*, *Zirickzee* ende *Groeningen*, tot den inhouden derselven ons gedragen. Tsedert op laetsten January 1620 is het schip den *Eenhoren* in Texel wel aengecomen, waermede den gewesen gouverneur-generael Sr Laurens Real in tamelyke gesontheyt is overgecomen, met verlies van 3 personen, op de reyse gestorven. De Heere sy geloof van 't behouden arrivement van ditto schip. By deselve ontfangen U. E. missive van dato den 5 Augusty 1619, uyt het fort Jacatra geschreven. Uyt deselve met groote blyschap hebben verstaen het goet succes van U. E. compste aldaer, ende dat de plaatse van 't fort Jacatra noch aen onse syde was gebleven, niettegenstaende veel perykulen hadden affgestaen ten aensien van de groote disordre ende quade resolutie van ons eygen volck, dan 't schijnt door Godes wonderbaerlijck beleyt de saken aldaer ten besten van de Vereenichde Compagnie sijn uytgevallen, ende dat d' Engelse vloete U. E. compste door vreese niet en hebben willen verwachten, die wy verstaen naer Atchin oft Priaman waren geloopen, waerdoor by U. E. aldaer de saken wederomme in goede poincten sijn gebracht met die intentie, om de plaatse van Jacatra in beter versekeringe te brengen, omme te gebruiken tot een generael rendevous. Wy verstaen oock, dat U. E. naer verscheyden plaetsen hadde gesonden daer de Compagnie haere comptoiren hebben, met comptanten ende ordre om den handel weder in goeden treyn te brengen ende ten besten van de Vereenichde Compagnie te beneficieren, ten eynde wy van alle quartieren goede, rijcke retouren mochten becomen. Het goet succes van deselve commissie verhopen wy van tijt tot tijt te vernemen. Dese gaet met het schip *Muyden*, met twee kisten realen van achten. 't Schip *Weesp* is mede genoechsaem claer omme soo den vorst ['t] niet en belet, naer Texel te gaen; wy verhopen noch mede twee schepen, genaemt *Zuyt-Hollant* ende *Noort-Hollandt*, sijnde twee treffelyke oorlochschepe, van 't gemeyne landt becomen, die mede binnen 14 dagen gereet sullen wesen. Sullen niet nalaten deselve op het spoedichste te depe-scheren. De meyninge is, de gemelte vier schepen ordre mede te geven, omme den anderen aen de Cape de Bon Esperance inne te wachten tot eenen sekeren tijt, haer te prefigeren, ende dat sy vandaer in compagnie van noch vier
- 2.** **Uit-**
rusting.

26 FEBR. 1620.

Engelsche schepen binnen 't vastelandt van Africa ende Madagascar door
 3.
 De Portu-
 gesezen
 den
 handel op
 Goa te
 beletten.
 instructie sal medegegeven werden die ter vergaderinghe van de Seventhiene
 sal geraemt werden, die tegens den 3^e Martio toekomende binnen Amsterdam
 sijn beschreven, als wanneer oock by deselve U. E. missive, per den *Eenhoren*
 becomen, punctuelyken ende naerder sal connen beantwoort worden, omme
 met de volgende schepen, die van hier naer Bantam gaen, U. E. gesonden te
 werden, oversulcx desen te corter nu beantwoorden sullen. 't Voorsz. schip
Muyden heeft expresse ordre, aen de Cape de Bon Esperance d'ander dry
 gemelte schepen aldaer inne te wachten tot ultimo Augusto toe, ingevalle
 deselve binnen denselven tijt aen de voorsz. Cape niet en quamen te arriveren,
 in welken gevalle 't voorsz. schip *Muyden* dan sijn cours vandaer recht deur
 naer Bantam sal nemen, sonder daer langer te vertoeven. De meyninghe is
 oock, soo d' Engelsche schepen voor d'aencompste van onse vier schepen van
 de Capo al mochten vertrocken wesen, dat sy dan mede te samen recht deur
 sullen gaen naer Bantam. 't Selve U. E. dienen sal voor advijs.

Actum in Amsterdam, desen 26 February 1620.

T. H. C.

De nevensgaende sijn copyen van de brieven, instructien ende pampieren, gesonden met de schepen *Hollandia*, *Leyden*, *Medenblicq*, 't *Wapen van Enckhuysen*, 't *Wapen van Hoorn*, *Schoonhoven*, *Mauritius*, *Zirckzee* ende *Groeningen*, die al uyt Texel ende de Wylingen op 26, 27, 28^{en} December 1619 ende primo January 1620 sijn vertrocken. Godt Almachtich wil se bewaeren ende laete deselve U. E. tydelijcken in behouden hande comen. Wy hadden voorgenomen corts daeraen volgende noch vijff andere schepen met den eersten windt aff te vaerdigen, doch alsoo wy tweemaal met eenen stercken vorst beset sijn geweest, soo is 't selve oorsaecke dat de voorsz. schepen soo haest niet en sijn gevölcht.

1. Ondertusschen is op ultimo January 1620 alhier in Texel wel ghearriveert het jacht den *Eenhoorn*, waermede overcomende was d' heer Laurens Reael, Aan- geweest gouverneur-generael van de Indien, uyt denwelcken, alsoock voor- gekomen sohip. nementlijck uyt U. E. brieven van den 5^{en} Augusty uyt Jaccatra, wy ten hooch- sten verblijt sijn geweest te verstaen de goede ende geluckige uytcompste van saecken ende difficulteyten die U. E. sijn bejegent ontrent de quartieren van Java, door die van de Engelsche Compagnies officieren ende haere hefftige ende vyandtlijcke procedueren, waervoor wy groote oorsaecke hebben Godt Almachtich hoochlijck te bedancken, die den standt van de Compagnies saecken soo genadelijcken heeft geconserveert ende gemeyntineert, tot confusie onser gealtereerde vrunden ende cere van de Nederlantsche natie; ende alsoo wy verhoopen, dat in toecomende soodaenige proceduren sullen comen te cesserens als wel voor desen by d' Engelschen tegens onsen standt sijn aengevangen, door de goede vruntschap endeaccoort 't welck wy met haer hebben gesloten, soo versoeken wy, dat U. E. het beleydt, de courage ende cloeckmoedicheyd die U. E. heeft bethoont in het gepasseerde, gelieve te continueeren in alle saecken die U. E. ende den raedt van Indien sullen vinden te behooren, tot welstant van onsen staedt ende affbreuck onser gemeyne vyanden, Spagniaerden ende Poortugesen, ende alle andere Indiaensche natien, die haer daertegens sullen willen stellen. Wy en twijfelen niet, off veele quaetwillighe, die gemeint hadden onse dissentien altijs souden dueren, sullen nu wyser worden ende met meerder stantvasticheyd onse vrundtschap bewaeren als wel voor desen is geschiet, waerdoor de quar-

tieren van de Molucques, Amboyna ende Banda eenmael soo moghen werden verseeckert, dat de Compagnie wat mach gesoulageert worden in de groote oncosten die sy tot onderhout van soo veel soldaten ende fortressen tot noch toe soo beswaerlijcken heefft gecontinueert.

2. *a* De maniere aengevangen by den gouverneur Speult in Amboyna, om de Amboina. onderdanen van het casteel aldaer in debvotie te houden ende onse vyanden tot reden te brengen, dunckt ons seer goet te sijn, gelijck als is geschiet in de tochten op Houtomory, Boano ende Assahoudie, neffens andere plaetsen, ende zal van node wesen, dat met soodanigen macht van d'inwoonderen ende d'onse te samen jaerlijx eene visite offte ronde werde gedaen, niet alleen in de quartieren van Amboyna, maer oock in de Molucques ende Banda, indien de gelegenheit van die plaetsen 'tselve mede toelaet, soals U. E. sal connen oordeelen, om daerdoor te verseeckeren voor onse Compagnie de vruchten van naegelen, nooten ende foelie, die soo solemnelijcken ende op soo een swaere ende costelijcke conditie (als is geweest de defentie van deselven plaetsen tegens haere vyanden) ons alleene sijn verbonden, opdat d'inwoonderen mogen leeren gehoorsaamen ende eyndtlijck affectie dragen aan diegene die haer hebben gevoedt als sy verlooren waeren.

3. Wy hebben geconsidereert het verhael dat U. E. doet van het gepasseerde ontrent Jacatra, geduerende de belegeringe van ons fort, het quade gouvernement van ons volck daerbinnen, verscheyden compositien ende accorden tot overleveringh van 't selve fort, soo aen den coninck van Jaccatra als aen d' Engelschen ende coninck van Bantam, ende waerop dat telckens de effectuele overleveringe is belegheweest, ende en cunnen anders niet bespeuren, oft deselven plaetsen is miraculeuselijck gereserveert ende in de handen van d'onse gebleven, meer door geluck als door beleydt, totdat U. E. ten laesten, op de gestemden tijdt, met de generaele macht hem heefft verthoont, Japara verdestrueert, de belegeringh van ons fort opgeslaegen, de stadt Jaccatra vermeestert ende de macht van Bantam verdreven, ende alsoo meester gebleven van de plaetsen ende landt daerontrent gelegen; ende alsoo voor desen meenichmael is gedelibereert geweest, om tot verseeckeringh van den staet der Vereenichde Compagnie ergens een bequame plaets tot eenen generaelen rendevous te begrypen, die ghelegen soude wesen om t' ontsangen de comptanten ende goederen die uyt Nederlant met de schepen werden gesonden, ende oock de rijcke retouren die uyt Indien voor het vaderlant werden gedestineert, soo is altijt geoordeelt, dat de plaets ontrent Jaccatra de bequaemste van allen daertoe souden connen werden genomen. De obstaeclen die ons voor desen hebben bejegent door d' irresolutie ende twijfslachticheyt van den coninck tot Jacatra ende de ongelegenheit der Vereenichde Compagnies saecken nu wechgenomen sijnde, soo is by ons ter vergaderinghe

a M. Seghers

van de Seventniene, dese saecke geconsidereert sijnde (aengemerckt mede U. E. voornemen), goedtgevonden te concluderen, ende de plaatse van Jacatra te vervatten tot eenen generalen rendevous, waertoe wy alsnu sonder hinder offte uytstel sullen connen procederen, als sijnde dezelve plaatse ende het landt daerontrent gelegen geconquesteert ende gewonnen in een goede, oprechte ende welgefondeerde oorlooge. die wy nootsaeckelijck tot onser defentie hebben moeten aennemen, ende soo uytgevallen is, met Goodts hulpe, dat de vyanden verjaecht sijnde, wy 't selve landt met eenen goeden tytel mogen besitten in vollen eygendorp, gelijck als den voorgaenden coninck, offte yemandt anders die hy tot overhoofft soude mogen hebben erkent, 't selve beseten heefst; sal U. E. daerom wel doen ende voortvaeren met het geprojecteerde desseingh, ende begrypende het fort, ten meesten dienste van de Vereenichde Compagnie als doenlijck sal wesen, sonder daerin iemandt als superieur te kennen als de doorluchtighe Hooge Moogende Heren Staeten Generael der Vereenichde Vrye Nederlanden, U. E. hooge overicheyt, onder wiens regeringe Godt Almachtich dezelve plaatzen ende andere, mitsgaders den gehelen handel van Indien gelieve te doen floreren vele geduerende jaeren, tot welstandt onses vaderlants, ende sal U. E. de limiten ende 't gebiet van hetselfe fort soo verde extenderen, als tot meeste verseeckertheyt ende naer gelegentheyt van saecken ende tot meesten dienste van de Compagnie zult bevinden te behooren.

4.
Chi-
neesche
handel.

Met het schip den *Gouden Leeuw* ('t welck wy daegelijcx verwachten) verhoopen wy te sullen verstaen het arrivement van de andere 7 schepen, die, behalven den *Eenhoorn*, 't *Wapen van Zeelandt* ende den *Oranjeboom*, onder ^{14. 1. 52} het commandement van de E. Fredrick de Houtman ende Jacob Dedel in Decembry 1618 ende January 1619 uytgelopen sijn, waermede (midtsgaders de 6 andere schepen die in Mayo 1619 van hier sijn gescheyden) U. E. een merckelijck secours sal becomen, soo van schepen, volck, comptanten als anderhande noodtwendicheden, ende ons zult gelieven te senden treffelijcke ende rijcke retouren, om te recompenseeren de overgroote sommen, die de voorsz. equipagie ende andere voorgaende hebben gecost. Door het voorsz. schip den *Gouden Leeuw* verwachten wy mede de tydinge van het succes 't welck onse vloote van 6 schepen sal gehadt hebben in de Manilla, van de welcke wy sien uyt U. E. misisive, met den *Eenhooren* gecomen, dat U. E. tydinghe hadt verstaen door eene navette die den vyandt in de Molucques uyt de Manilla hadde gecregen. Het is te beduchten dat de Chinesen, vervaert sijnde door de exploicten van de voorgaende jaeren, soo sterck aldaer niet en sullen coomen, ende hoewel daerom de profyten voor onse vloote soo groot mogelijck niet en sullen wesen, soo wort evenwel ons voornemen daermede volbrocht, 't welck daertoe principaelijck is tenderende, om den vyandt

den handel van China infructueux te maecken ende denselven te trekken in eenige plaatse by ons, daer wy den voorsz. handel sullen mogen stabilieren. U. E. heeft connen sien wat des aengaende tusschen ons ende d' Engelschen is gesloten in de contracten die met den *Bull* ende de *Vrede* overgesonden sijn, ende zal wel van node wesen, indien men den voorsz. handel (met goet-vinden van d' Engelschen) in den generaelen rendevoors tot Jaccatra niet en can trekken ('t welck wy lieft saegen), eene bequame plaatse ergens anders op te soeken, 't sy in Caucinchina, Cambodia, Pulo Condor, Lequeo Pequeno, ofste ergens anders daer het alderbequaemste by U. E. ende raden van Indien, met toestaen van d' Engelschen, bevonden zal worden, doch soo dat wy in soodanige plaatse verseeckert sijn ende het meeste gebiet hebben, ofste ten minsten de meeste macht tot bewaeringh van de Compagnies rijcke middelen, die voortaan onder de Indianen soo niet en dienen te werden vertrouwt, als voor desen is geschiet. De comptanten waermede U. E. nu versien is, vertrouwen wy dat by U. E. geoordeelt connen werden bastant te wesen, om denselven handel met reputatie te beginnen.

5. Wy worden by d' Engelsche Compagnie aengesocht, om nessens haer te coomen in het accoordt, 't welck zy met den coninck van Persia hebben gemaect om den sydenhandel in zijn landen; dan alsoo wy niet wel geinformeert en sijn van de gelegentheyt van dien, ende dat wy voor seecker weten, dat d' Engelschen in dry jaeren niet meer als 72 baelen syde en hebben connen copen ende uytvoeren, soo en hebben wy noch niet connen resoveren om deselve presentatie aen te nemen. U. E. sal wel doen met de eerste gelegentheyt die presenteert, om op Suratte te schryven, oock den oppercoopman aldaer te gelasten, dat hy goede ende pertinente informatie zal hebben te nemen aengaende de gelegentheyt, natuere ende profyten van den voorsz. sydenhandel in Persia, ende dat hy ons ende U. E. met alle gaende ende coomende schepen sal hebben precisselijck te adviseeren, opdat wy alsdan soodanigen resolutie mogen neemen, als den dienst van de Vereenichde Compagnie zal vereysschen, ende vertrouwen dat den handel van China eens terdegen gestabilieert sijnde, ons soo veel ende profitaebele retouren sal geven, als de gelegentheyt van des Compagnies zaeken ende de vertieringe in dese landen can toelaeten. Met het gecexploicteerde op de Manilla by de voorgaende vlooten, waerby veele syden aengehaelt sijn geweest, is Spagnien genootsaeckt geworden de syden van ons te trekken, hoewel nochtans by den coninck aldaer scherpelijck verboden, eenige Chineesche zyden uyt Nederlandt in Spagnien te brengen, ende schijnt wel dat den gemelten coninck de saecke van den sydenhandel ende desentie van de Philippinas soo ter herten genomen hadde, dat hy in dit voorgaende jaer 1619 heeft doen toemaeken acht groote gallioenen ende twee cleynder schepen, extra-
6. Uitrusting van Spanje.

ordinaris met geschut, volck ende ammunitie van oorloge versien, die in de maent van December laestleden tot de baye van Cadix gelopen sijn, met intentie om haere reyse te maecken door de nieuwe Suyder passagie daerdoor de Austraelische *Eendracht* in de Suytzee is gecomen, om alsoo met alle spoet te loopen recht naer de Philippinas, tot defentie van deselve; dan alsoo de voorsz. vloote uytgeloopen was, soo is soodanigen tempeest opgestaen, dat twee gallioenen, den admirael ende vice-admirael, gebleven sijn met volck met al; vier andere sijn gestrant ende vergaen, ende de resterende soo ontramponneert, dat sy voor dit jaer haer reyse sullen moeten staeken, 't welck ons goede hoope geeft (dewyle Godt de Heere soo merckelijck des vyandts macht tot defentie van de Manilla is vernielende, soo hier als in Indien selffs), dat het ons niet moeyelijck en sal wesen dien handel uut handen van de Castiliaenen te diverteren, ende te brengen in eene plaatse die daertoe by U. E. ende raden van Indien dient vercoosen te werden. Wy wenschten wel, dat de vloote die naer de Manilla onder den commandeur Westerwolt vertrocken is, beter van nootwendichheden ende insonderheyt van volck waere versien geweest, waervan wy sien uyt U. E. missiven, dat die quartieren aldaer zeer sijn ontbloot, niettegenstaende de groote vlooten welghemandt die wy voor desen hebben gesonden; ende hoewel dat wy vertrouwen, dat met de schepen van den commandeur Houtman ende Dedel U. E. van volck nu sal beter wesen geprovideert, om soo wel de schepen als de forten behoorlijck te besetten, soo geven wy U. E. evenwel in bedencken offt het niet practicabel en is, dat men eenige Indiaenen die gewoon sijn ter zee te vaeren ende by U. E. de bequaemste daertoe geacht zullen werden, leeren soude op onse schepen vaeren; met onse natie vermengt zijnde, sullen zy mettertijt nae het exemplel van d' onse cloecke zeeluyden worden, ende souden onse natie alsdan grootelijcx soulageeren, als sijnde gewoon de groote hitte, die haer niet soo zeer als onse natie en sal matteren, 't sy dat men dit volck soude willen soeken ende neemen uyt de quartieren daer ontrent de Molucques, Java offt Sumatra gelegen (gelijck wy verstaen dat d' Engelschen vele Bandanesen op haere schepen hebben gebruyckt), offt dat men die uyt verder quartieren soude haelen, 't sy in coop offste andersints, in Madagascar ende Mosambique, alwaer stercke luyden woonen, die groten arbeyt connen verdragen.

7.
Uit-
rusting
der Com-
pagnie.

By voorgaende brieven met den commandeur van Baccum (waervan hiernevens copye gaedt) is U. E. geadviseert, dat wy hadden geresolveert met dit saysoen naer Indien U. E. toe te senden een vloote van 20 schepen, waerby daernaer noch een jacht werde gevocht, ende dat om den staet van de Compagnie aldaer te versien met grooter macht van schepen, volck ende comptanten, van welcke 20 schepen tot primo Januariyo inclusys maer 9 en sijn vertrocken, vermits het besloten water, 't welck ons tot noch toe

heeft verhindert de resterende aff te vaerdigen. Maer alsoo wy bevinden, dat eenige Cameren twijfelachtich sijn offt drie van haere respective schepen gereedt sullen connen vallen tegens het laatste van de maent Aprillis die aenstaende is, offt halff May toecomende (alsoo dezelve alle dry groote schepen sijn), soo is gerecomandeert aen de ghemelte Cameren, dat sy alle naersticheyt willen aenwenden om te maecken dat dezelve haere schepen, offte eenich derselve, mochten vaerdich wesen om niet de aenstaende vloote tot halff May toe te vertreken, 't welck nochtans alsoo het zeer onseker is, ende dat wy niet en willen manqueren in het getal van schepen die wy U. E. aengeschreven hebben, considererende mede, dat met de tydinghe gecomen door het jacht den *Eenhoorn*, de standt ende saecken van de Compagnie nu in anderen ende beteren staedt sijn als wy wel niet en wisten ten tyde wy om goede redenen tot soo een groote vloote resolvoerden; dat mede U. E. seer ernstich sijt eyschende veele cleyne schepen ende jachten die aldaer in den handel goeden dienst sullen connen doen, soo hebben wy goetgevonden, in plaatse van het nieuwe groote schip tot Amsterdam, met alderhaest te doen toemaeken het jacht den *Eenhoorn*, 't welck geseght wort noch seer bequaem te wesen tot de voyage, ende dat in plaatse van het groote nieuwe schip tot Middelburgh ende dat van Delfft, sullen gecocht worden twee beseyldे ende handighe gayngen oste fluyten, d'een van 40 en d'ander van 80 lasten, op dewelcke soo veel volck, vivres ende ammunitien sullen gelaeden werden als doenlijck is, om alle dry met d'andere schepen in Goodt's naem met den eersten te vertreken. De somma van de comptanten die U. E. sijn belooffst, blijfft mede in haer geheel, ende worden de kisten met reaelen die in de dry groote nieuwschepen souden geladen geweest hebben, verdeelt, boven 't gene sy te vooren inhadden, op d' andere schepen van de vloote (indien de schepen selffs niet en comen), opdat U. E. niet en werde gefrustreert van 't geene daerop U. E. eenige reeckeninghesout mogen gemaeckt hebben. De dry groote nieuwe schepen sullen in alle geval tegens den herfst voorsch. connen vaerdich sijn om met andere groote ende cleyne schepen alsdan dezelve U. E. toe te schicken, op welcke nieuwe equipagie de naeste vergaedinge zal disposeren.

8.
Vloot van
defensie.

Uyt het getal van de schepen die nu voor het tegenwoordich saysoen gesteeneert sijn naer Indien, hebben wy U. E. by voorgaende verwitticht dat enige wel mochten gesonden worden tusschen Madagascar ende Africa door naer Suratte ende de custen van India, om naer te coomen 't gene by de Nederlantsche ende Engelsche Compagnien in het contract is belooffst. Wy sijn op de voorsch. beloffste gesommeert geworden by d' Engelsche Compagnie, dewelcke verclaerden van meeninghe te sijn, enige schepen derwaerts te senden, ende versoecken by enige van onse schepen geaccompagneert te worden, om alsdan met gemeender macht den handel van Zuratte te versee-

keren ende soo veel hinder aen te doen die ons daerin soude voornemen te beletten, als doenlijck soude wesen. Om te thoonen onse genegentheyt tot d'observatie van alle de poincten ende articulen in het contract begrepen, hebben wy liberaelijck gepresenteert een goet aental van schepen, alsulcke als wy meenden dat over souden schieten in de maent Aprillis 1620 boven de 14 die alsdoen voorhadden naer Bantham te loopen, waervan U. E. by voorgaende is veradverteert, ende alsoo de gemelte Engelsche Compagnie daernaer ons heeft aengeschreven, dat sy van intentie was 4 schepen naer Suratte te senden, soo hebben wy belooft gelijcke 4 daerby te voegen, om in compagnie ende gesamentlijcken de voorsz. reyse aen te vangen, onder sulken last ende instructie als men by gemeen advijs sal geraden vinden. Wy hebben daertoe van onse zyde gedestineert de schepen *Zuydt Hollandia*, *Noort Hollandia*, *Muyden* ende *Weesp*, dewelcke twee laeste expresselijck daertoe sijn gemaect om gebruyc kt te connen worden op eenige vlacke cust als werdt geseght te wesen de cust van India ende Malabar, ende alsoo wy door den voorgaenden vorst seer sijn verachtert in onse toerustinghe ende de Engelsche Compagnie op ons versoek ons aengeschreven heeft, dat de schepen die met de haere in compagnie willen vaeren naer Zuratte aen de Cabo behooren te sijn per tout Junyo 1620, ouden stijl, soo sijn wy grotelijcx twijffelende off 't zelve by ons naergecomen can werden, dewyle de Engelschen precijs verclaeren niet langer als de voorsz. maent Juny aldaer aen de Caep te sullen ofste connen wachten, om niet te versuymen haer andere desseingh, 't welck is eerst in Jasques aen te loopen, alwaer sy den sydenhandel van de Persiaensche syden pretenderen te hebben, ende vandaer eerst te loopen alsdan nae Zuratte; soo heeft ons goedtgedacht (dewijl wy tot onmogelijcke dingen niet gehouden en sijn), de Engelsche Compagnie tot antwoorde te schryven, dat wy alle uytterlijck debvoir sullen doen om op den gesetten tijt aldaer aen de Cabo te wesen indien het mogelijck is, ende zullen aen onse twee schepen die eerst vaerdich sijn ende waervan het eene nu al in 't eylandt van Wicht is leggende ende het ander in Texel, gelasten, dat sy in aller spoet haere reyse naer de Cabo de Bonne Esperance sullen hebben te vervorderen, ende aldaer comende, indien sy de Engelsche vier schepen aentreffen, dat sy aen de bevelhebbers van deselve sullen versoeken, soo lange te willen wachten totdat onse twee groote schepen (die wy van hier soo haest zullen senden als doenlijck is) mede aldaer zullen wesen gearriveert, om alsdan in vloote de gedesigneerde voyage te voltrecken, met Goodts hulpe. Indien d' Engelschen daertoe niet en willen verstaen, soo gelasten wy onse twee eerste schepen, dat sy aldaer in de Taefelbay sullen alleen onse twee volgende schepen innewachten de gehele maendt van Julyo geduerende, om soo haest als aldaer binnen de voorsz. tijt zullen wesen aengecoomen, d' Engelsche

schepen te volgen ende recht naer Zuratte te loopen, indien het saysoen toelaet, dat sy alsdan tusschen Madagascar door sullen connen passeeren, waertoe sy alle naersticheyt sullen doen; maer soo het quaeme te gebeuren dat de voorsz. 2 eerste schepen de gehele maendt van Julyo vertoefft hebbende, de andere 2 volgende groote schepen beyde noch niet en waeren gearriveert, soo hebben wy gelast, dat sy met haer 2 ofste 3 schepen sullen recht toe recht aan loopen naer Bantham, sonder alsdan de wech tusschen Madagascar te tenteren, 't welck sy mede sullen doen, al waer het soo dat de 4 schepen aan de Cabo gecomen waeren ende nochtans by het contrary mousson bevinden haer onmogelijck te wesen, tusschen Africa ende Madagascar door te loopen. Wy vertrouwen dat wy met dese neersticheyt ende sinceriteyt voldoen zullen het contract met d' Engelschen ghemaect, ende 't gene dese coursen aengaende is belooft, alles ghelimateert sijnde met die conditie, indien het saysoen van 't jaer ende gelegenheyt van beyde de Compagnien sulcx sal toelaeten.

9.
Coroman-del.

Op 13^{en} Marty 1620 is, Godtloff, in Texel wel aengecompen het schip den *Swarten Beer*, comende van de cust van Chormandel met directeur Hans de Haese. Heeft zeer gesont volck ende maer een man verlooren. Hy heeft ons gerapportiert den standt van des Compagnies saeken aldaer, die apparent was wederom in voorgaende ordre soude gebrocht geweest hebben, 't en waere geweest het arrivement van de Engelschen met den *James* ende *Eenhoorn*, benefens twee andere fregatten, 't welck veroorsaeckt heeft dat den voorsz. directeur het restablissement van het comptoir in Masulipatan heeft laeten berusten, ende dewyle hy het schip den *Swarten Beer* volladen hadde liggen, 't welck sonder perijckel van de Engelschen aldaer niet en soude connen hebben vertoeven, soo heeft hy wijsselijck geresolveert het ancker te lichten ende de reyse naer het vaderlandt aen te vangen, 't welck hem, Godtloff, wel is geluckt. Wy hebben geerne verstaen, dat het jacht den *Dolphijn* met een treffelijck cargasoen in Junyo 1619 naer Banthem van de Cust was gescheyden, ende benefens dat 't selve U. E. wel ter handt sal gecomen wesen, waer meynden retouren voor Nederlant sullen connen werden geprocureert. Den voorsz. directeur heeft ons verseekert van de goede desentie ende sterckte van ons fort Geldria, sonder dat wy hebben te vresen iets met vrucht by d' Engelschen daerop soude connen werden geattenteert, 't welck ons doet hoope hebben, dat de Engeischen aldaer niet langhe en zullen vertoeven, ende dat de schepen *Enckhuysen* ende 't *Hardt*, die by ons ende U. E. derwaerts gesonden sijn, de plaatse veyl ende zeecker sullen vinden, ofste ten minsten, dat sy den anderen gemoet hebbende, sullen connen wederstaen het gewelt 't welck de Engelschen op haer souden willen gebruycken.

Het groot perijckel ende gevær waerinne de staet van de Vereenichde

10. **Ver-
houding
tot de En-
gelschen.** Compagnie gebracht is geweest door de misverstanden ende differentien die tusschen ons ende de Engelsche natien waren geresen, doet ons alsnu considereren hoe dienstich ende hoe noodich het is geweest eenighe vrundtschap met haer te maecken, waerdoor wy mochten sijn bevrijdt van de molestatiën die sy ons continualijk hebben aengedaen, den handel van Indien van apparenre ruine gepreserveert, ende in haer geheel blyven de goede aelliantien die tusschen Engelandt ende de Vereenichde Nederlanden soo langhe jaeren sijn gecontinueert; is daerom ons cinceer ende ernstich begeren, dat by alle middelen van vruntschap ende correspondentie (gelijck U. E. by diveersche onse voorgaende hebben versocht) U. E. wederom zal helpen vernieuwen ende doen floreren de goede ghenegentheyt ende affectie, die tusschen soo naegelegen vrunden ende bontgenoten behoort te wesen, goedt regardt nemende, dat het contract in alle sijnne poincten ende articulen ten vollen werde geobserveert, ende dat wy door d' Engelschen niet en werden vercloeckt in de interpretatie ende pratijcquen van de conditien, voordeel, reservatien ende vryheden, die wy tot beneficie van dese Compagnie hebben behouden ende aen ons besprocken, ende en sult in genigerhande maenieren toelaeten, offste dat den oorlooch tegens haer werde gecontinueert, offste om eenige disputen ende differentien (die voorvallen connen) op een nieuw en werde aengevangen, maer alle occasien ende beginselen van dien te vermyden, alsoo het voordeel van de Compagnie met wijsheyt ende discretie by U. E. can werden bewaert, ende desaengaende soodanigen ordre gestelt, dat wy in onse gerechticheden met beleefftheyt ende voorsichticheyt mogen werden gemaintineert, die anders door hardicheyt ende dadelijckheden souden connen verlooren gaen, tot spot onser gemeene vyanden ende ontallijcke schade der ingesetenen deser Verenichde Provintien.

Ende alsoo door de voorgaende differenten tusschen ons ende de Engelschen geresen, de officieren van onse Compagnie aldaer geduerichlijck sijn getraverseert geweest in haer goedt voornemen tot beneficie van de commercie ende affbreuck onser vyanden ende geveynsde vrunden, welcke beletselen door het accoort met haer gemaeckt alsnu t'eenemael (gelijck wy vertrouwen) coomen te cesseren, soo begeeren wy dat U. E. ende raden van Indien de saecken soo aenleggen, dat niet alleen den vyandt met meerder advantagie, macht ende verseeckertheyt mach voortaan aengetast werden, maer dat oock den handel selfs soo werue gebenificeert, dat wy jaerlijcx goede ende rijcke retouren hebben te verwachten, tot vergoedingh van de voorgaende oncosten, die wy in desentie tegens onse vrunden selfs meest hebben moeten aenvaerdēn.

12. **Nagelon,
noten on
foelie.** Waertoe ons vooreerst dunckt van noode te wesen, dat het gouvernement in de Molucques, Amboyna ende Banda soo werde gedirigeert, dat de sware lasten van de besettingh derzelver plaatzen soo veele werden gemodereert als

de verseeckertheyt van den standt aldaer eenichsints can lyden, ende dat den handel selffs soo werde beleyst, dat aen ons ende d' Engelschen, naer uytwyssen van het contract, alle de vruchten mogen werden gelevert die aldaer voorcoomen, sonder dat dezelve ons werden ontvoert by eenige die haere solemnele belofsten sullen willen violeeren, tegens dewelcke voortaen met meerder rigeur ende reputatie sal diennen [te] werden geprocedeert. Wy menen dat het een zeer goede saecke is, dat de soldaten op de sorten wederom op des Compagnies cost gebracht zyjn, dewyle daerdoor de inwoonderen sullen werden verweckt om de naegelen behoorlijck te plucken, ende haer met het gewin derzelver te contenteren, sonder nae andere profyten te luysteren, gelijck wel voor desen tot exessive schade van de Vereenichde Compagnie is gebeurt; ende alsoo het van node is, dat jaerlijcx eene treffelijcke quantiteyt naegelen, nooten ende foulie uyt de respective eylanden werden versamelt, om daerop eenichsints te winnen de oncosten van den handel ende oorlooge duslanghe tot grooten last ende beswaernisse van onse Compagnie gecontinueert, ende alsoo deselue vruchten diennen in goede ende competente menichte aen ons overgesonden, jaerlijcx, om onse quartieren van Europa behoorlijck te versien, ende dat het resterende, soo veel als men daerenboven uyt de voorsz. eylanden sal connen trekken, in Indien selffs dient te werden gedistribueert ende vercocht, soo hebben wy een calculatie gemaeckt, ende bevinden dat wy (behalve het derde paert van de Engelschen) voor Europa jaerlijcx van node hebben om sonder overlast alhier te debiteren, ontrent de 13 a 1400 quartelen nagelen, elck quarteel gereeckent tegens de 360 £, ontrent 800 quartelen nooten ad 500 £, wel gegarbuleert, gelijck als de laeste nooten overgecomen sijn, ende 400 quartelen foelie, ad 280 £ elck quarteel. Dit sijn alle de Molucsche ende Bandasche waeren die wy binnen een jaer sonder instal connen verkoopen, 't welck een cleyne quantiteyt is. Wy dienen altijs voor twee jaeren te wesen versien, om in alle geval by ongeluck van schepen ('t welck Godt verhoede) offste vertoeven van de behoorlijcke jaerlijcksche retouren uyt Indien, niet stil te moeten sitten offste gepriveert te sijn dien tijt gedurende van den handel der voorsz. vruchten die alleen by ons te vinden sijn, ende alsoo op soodanigen cleynen pertye de winste weynich can importeerden in 't respect van de swaere lasten van denselven handel, soo sal by U. E. dienen ordre gestelt, dat overal door Indien daer enige van onse schepen handelen, de resterende nagelen, nooten ende macis werden gedebiteert, sonder enige quartieren al te seer daermede te belasten. Oock zal noodich wesen, dat de voorsz. vruchten van de Molucques ende Banda aldaer in Indien tot soo hoogen prijs werden vercocht, dat het niet mogelijck en con sijn aen yemandt deselue naer Europa te vervoeren ende aldaer te verkoopen tot zulck een prijs, offt minder, als de Vereenichde Compagnie gewoon is te doen. De

prijs van de naegelen ende foelie is alhier tot 11 stuyvers 't pondt, ende de nooten, soo gegarbuleert als degeene die met 't schip *Tertoolen* gecomen sijn, tot 27 stuyvers 't pondt.

13. U.E. heeft connensien, dat onder andere conditien waerinne de Nederlandtsche ende Engelsche Compagnien sijn verdragen, mede een expres artijckel is, dat de prysen van de peper tot Bantam ende de exessive tollen aldaer tsedert eenige jaeren gelicht ende affgedwongen, zullen werden gereguleert ende gebracht tot redelijckheyt by communicatie ende applicatie van de macht der twee vereenichde Compagnien. Wy hebben over vele jaeren geproefft de groote insolentien ende oogenschynelijcke conspiratien die sommige aldaer, usurpeerende de macht van den coninck (voornementlijck den pangoran), tegens ons directelijck ende tot vernietinge van den handel hebben aengevangen, dewelcke abuserende van onse lijdtsaemheyt ende patientie, occasie hebben genomen om laestmael, tot ruine van onsen staedt, aldaer de oorloge tusschen ons ende den coninck van Jaccatra neffens de Engelschen te verwecken, waerdoor onse rijke middelen ende macht in het aldergrootste perijckel waeren gebracht; dan Godt zy loff, die haere voornemen soo genaedelijcken heeft gebroocken. Ende alsoo ons door sulcke actien tytel ende recht genoech gegeven wort, om tegens soodanige plaetsen ende persoonen op gelijcke manieren met oorlooge te procederen, tot reparatie offte ten minsten recht te versoeken, ende bevoorderen dat d'autheurs van zoodanige confusien mogen werden gestraft, soo is het evenwel dat wy goetvinden (aengesien hebbende dat den coninck van Banham selfs ontbloot is van het effectuelijck gouvernement ende regeringe van het rijck, ende daerover hierinne niet en can schuldich gereeckent worden), dat men alleen de twede middel van revenge sal soeken te procureren, ende ernstlijck te bevoorden, dat degene die daeraen schuldich is van syne geusurpeerde authoritheyt mach werden verschoven, den coninck in syne behoorlijcke macht gestabilieert, ende wy tot recompense van soodanighen goede offitien tot dienste van degemelten coninck aengewent, alsulcke preventientien ende immuniteyten in den handel van de peper mogen vercrygen, soals eenichsints tot meeste profyten van de Vereenichde Compagnie geeffectueert sal connen werden. Alsdan op soodanige contracten gefondeert sijnde, sal het ons, neffens de Engelsche, met meerder ende beter tytel vystaan alle andere natien vandaer te weeren, tot groote gerustheyt van onsen Indischen staedt ende notabel proffijt der goede perticipanten, die door contrarie machinatie in die plaetsen voor desen soo exessive schade hebben becomen.

14. Met de schepen die U. E. alsnu werden toegesonden, ende degene die voor desen in Indien, soo wy hoopen, zullen wesen gearriveert, zal U. E. ten vollen wesen geprovideert omme te fournieren de 10 oorloochsschepen tot de gemene

Malaka,
Manila on
Goa,

defentie van groote ende macht, alles achtervolgende het tractaet met de Engelsche Compagnie gemaect, ende dat U. E. daerenboven sal hebben behoorlijcke groote schepen, die alleen gebruyckt dienen te werden om de retouren over te brenghen naer het vaderlandt, sonder de cleyne schepen daertoe te employeeren, alsoo deselve neffens andere groote schepen (boven de schepen van de gemene defentie ende tot retour voor Nederlandt gedestineert) dienen te werden gebruyckt tot beleyd van den binnelandtschen handel, tot denwelcken wy U. E. successivelijcken soo veel cleyne schepen, benefess eenige groote, sullen toesenden als onse gelegentheyt sal toelaeten, sulcx dat U. E. sal connen nemen contentement.

Ende alsoo U. E. by het accoordt met d' Engelschen niet alleen ontlast en zijt van de sorge ende defentie die U. E. tegens haer altijt heeft moeten gereed houden, om onsen staedt te verseeckeren ende in alle geval gemaintineert te connen werden, maer dat sy oock gehouden zijn by 't selve contract, 10 schepen te furnieren om den handel te beneficeeren by affbreuck van den vyandt ende verminderingh van sijn macht, soo verhoopen wy, dat U. E. alsnu te beter zal connen letten, dat op alle plaetsen den coninck van Spaignien zoo werde bejegent, dat d'eere, reputatie, proffijt ende baete van den handel in Indien aen ons mach blyven, waertoe wy van dese zyde mede soo veel zullen doen als doenlijck is. Dat is de reden waerom dat wy zoo lichtelijck hebben geconsenteert in het besenden van de 4 schepen in compagnie van de Engelschen naer Zuratte, om vandaer verder te loopen op de cust van India ende Malabar, met alsulcke instructie als U. E. hierneffens by copye toegesonden wordt. Wy oordelen dat den handel van den peper ('t welck het principael van de gehele traffique van de Indien mach geestimeert worden) niet beter en can werden gebenificeert als door soodaenige exploichten op de voorsz. cust van India, om met behoorlijcke macht aldaer niet voorsichticheyt te verhinderen, dat de Poortugesen tot haeren handel aldaer geene retouren met de caraquen naer Poortugael en connen senden, 't welck door de gelegentheyt van de voorsz. cust, ende aengesien den cleynen tijdt die de voorsz. caraquen hebben om haer ladingh in te nemen ende met behoorlijck saysoen te vertrecken, ons dunckt wel doenlijck is, mits dat men zoodanigen macht derwaerts seynde, die bastant mach wesen tegens de armaden die Goa om zulcx te beletten sal willen toemaecken. Daeromme zoo dient altijt by U. E. aengehouden in den raedt van defentie, dat alle de 20 oorloochscheepen (die de 2 Compagnien hebben beloofft) altijt ende effectuelijck in dienst ende exploichten werden gebruyckt, soo tegens Malacca (alhoewel deselve plaatse alsnu soo considerabel niet en is), als principaelijck tegens de Manilha ende Goa, alsoo de macht van de voorsz. 20 oorloochscheepen, esgualijck verdeelt sijnde, daertoe genoechsaem sufficient is ende dat de andere quartieren van

de Indien met de schepen die in de negotie zullen werden gebruycckt, bequa-
melijck beschermp t zullen connen blyven, opdat door soodanigen middel
den vyandt werde gecrenckt, de Compagnie verbetert ende den handel soo
werde gebenificeert, dat wy eenmael reeckeninge mogen maecken voortaan
de profyten uyt de Indien te genieten die wy soo lange hebben moeten missen.
Wy verstaen dat den handel van Oosten die aan de cust van India valt, seer
bequamelijck can verleth werden indien eenige schepen in het oostelijck mou-
son haer aan de Cabo de Commorijn conden houden, alsoo alle de schepen *17.3.73.*
die naer Goa willen deselve Cape in 't gesicht moeten toomen om haer reyse
te voltrecken, 't welck mede aan de vloote dient gelast te werden, die U. E.
van aldaer naer de cust van Coromandel sal goetvinden te senden.

15. Wy hebben goetgevonden U. E. ernstich te vermanen dat U. E. overal
Boeken. ordre stelle, dat met alle gelegenheitheyt ende coomende schepen overgesonden
werden de boeken van alle de forten ende comptoiren ende schepen in de
Indien sijnde geweest offste noch sijnde, soo oude als nieuwe die voor desen
noch niet overgesonden en sijn, alsoo wy hier by faulte van dien zeer groote
moeften ende molestatiën becomen door de luyden die daerover clachtich
vallen ende haer verdiende maentgelden niet en connen consequeren.

Desen 24 Marty 1620.

(PER HEYLBOTH).

Met de laeste brieven, by alle de voorgaende schepen die in de maendt van Martyo ende Aprilis vertrocken sijn, ende waervan hier benefens mede de copyen werden gesonden, hebben de respective Cameren in de Seventhiene vergadert sijnde, U. E. aengeschreven haere intentien, soo vele het gouvernement ende directie van den Indischen staet ende handel belanghende is.

Tsedert naerder by ons geexamineert sijnde de lijste van de waeren die uyt Indien voor retour ontboden werden, hebben wy ooirbaer gevonden, dat U. E. met de naeste gelegenheyt sult opcoopen ende ons toesenden eene goede pertye boras van 8 offste 10.000 ponden. Wy hebben den voorgaenden, overgecomen met het schip den *Swarten Beer*, vercocht tot f 1 't pont op 8 maenden, soodat redelijcke profyten daeraen te doen sijn. In alle geval dient niet hoger als tot 6 stuyvers 't pondt ingecocht.

De armoisijnnen, die ons met de schepen de *Goede Fortuyn* ende *Delfft* toegesonden sijn, behaegen ons wel. U. E. sal besorgen, dat soo goede, offste noch beter ende niet erger mogen opgecocht werden, tot 8 aen 10.000 stucx, geene swarte, maer van alderhande ander couleuren, van de schoonste die men zal connen becomen, ende zal diennen geleth, dat van ecnderley couleur vele werden gesonden om byeen gebruycckt te werden, alsoo de stucken cort sijn ende tot een groot werck meer andere van noode sijn. Groen weerschijn geel, item purper, peers ende rooden worden meest begeert.

Sanguis draconis van de alderfijnste begeren wel 6 ad 7000 catty, mits dat niet hooger als 7 ad 8 stuyvers aldaer ingecocht en werden, ende dient geleth, dat dese waere groote leccagie subject is, alsoo wy bevinden dat een catty, aldaer ingecocht, niet meer als een pont Hollants uyt en brengt hier te lande.

In langen tijt en hebben geen porceleynen overgereggen, waerdoor die nu eenichsints wel begeert sijn. U. E. sal doen coopen eene goede pertye van de fijnste die men can becoomen, een goede pertye middelbaer soorteringh ende dan van sulcx als ons ordinaris is toegesonden geweest, 'twelck groff was; ende speciaelijck versoecken: 4000 dobbele boterschotels, 12.000 stucx enckelde boterschotels, 12.000 fruytschaelen, 3000 halve fruytschaelen, 4000 cameelscopperen, 4000 halve cameelscoppen, 500 van de grootste schotelen, 2000 een slach cleynder, 4000 een slach noch cleynder, 1000 claptutsen, 2000 halve claptutsen, 8000 sauchieren, 8000 tafelborden; andere cleynicheden

ende soorteringh naer advenant. Wy en begeeren gantsch geen pimpeltjens.

Met het schip den *Swarten Beer* hebben wy becoomen eenich was, 't welck is verovert gheweest uyt een schip comende van Bengaele. 't Is hier vercocht tot f 70 't hondert. Met succes van tyden ende by gelegenthelyt zal U. E. weldoen ende sien van alle canten soo veel was te becomen als doenlijck sal sijn. Het is van cleyne vollume ende can voor ballast gebruyckt ende in vaten onder in de schepen gelecht werden; evenwel wy oordeelen dat het tot sulcken prijs dient ingecocht, dat wy altoos 150 per cent daeraen behooren te winnen.

Hetselue schip heefft overgebracht mede een monster van indigo, die onder het fort Paliacatte is gewonnen ende gemaect, als oock een partye houdt als sappon, 't welck aldaer op de Custe wel is te becomen. Met den *Dolphijn* hooppen wy dat U. E. mede een partye zal hebben ontfangen; dan alsoo van den indigo noch geen proeve en is genomen, connen wy alsnoch U. E. desaengende niet advyseeren. Het hout is hier geproeft ende wort heel ondienstich gevonden, soodat geen aen ons en dient overghesonden.

Desen 6^{en} Mayo 1620.

1. Met onse laeste generaele brieven ter vergaderingh van de Seventhiene ge-
Den tocht arresteert op 24 Martij 1620, werdt U. E. verwitticht hoe dat wy tot affbreuck
op de kust van Malabar jaer- van den vyandt ende welstandt van den handel in Zuratte ende naegelegen
lijks te quartieren hadden geresolveert 4 van onse schepen te senden in compaignie
herhalen. van 4 gelijcke Engelsche schepen, tusschen Madagascar door naer Zuratte
ende de cust van Indien, om aldaer te verrichten, zulcx tot welstandt van de
Vereenichde Compagnien achtervolgens haere instructien geraden was ge-
vonden, ende alhoewel wy door verhinderingh van den vorst ende het saysoen
van het jaer beleidt sijn geweest, ende dat de schepen alsnu eerst uyt dese
landen vertreckende geoordeelt werden niet te connen comen in tijs om het
voorsz. gedessingneerde vaerwaeter te gebruycken, soo hebben wy nochtans
om het voorgenomen exploict niet naer te laeten (waeraen wy oordelen de
Compagnie ten hoochsten is gelegen), by advijs van ervaeren stuerluyden
ende anderen hen van de courses ende de vaerwateren in Indien verstaende,
opgevonden eenen anderen wech, waerdorw wy hoope gecregen hebben dat
eenige van onse schepen noch in tijs op de cust van Malabar sullen coomen
te geraecken, waervan alsoo het noodich is, dat U. E. in allerijll werde ver-
witticht, soo hebben wy gelast aen den commandeur van dese vloote Bartho-
lomeus Sandersz. ende d'andere brede raden, dat sy aen de Cabo de Bonna
Esperance gecommen zijnde, U. E. terstonts zullen toesenden een van de jach-
ten den *Heylboth* offste *Bruynvis* met dese onse brieven, waer benefens wy
hebben gelecht de instructie die de vloote medegegeven wordt, ende den
voorsz. commandeur noch zal byvoegen alsulcke brieven als hy alsdan aengaende
sijn ervaeren ende voornemen te rade zal vinden; U. E. recomman-
derende, dat U. E. tot advanchement van desen tocht alles zal aenvaerden 't
geene tot verseeckertheyt, directie ende behulp van ons goede voornemen
sal connen diennen, ende sijn wel van meeninghe dat den voorsz. tocht op de
cust van Malabar jaerlijcx by U. E. met een groote macht van schepen hiernae
zal werden gecontinueert, alsoo wy gantsch nodich vinden, dat de caraquen
van Goa ingehouden, den handel aen de Poortugeesen belet, ende de vryheyt
van commercien voor ons mede vercregen werde, ende dat den handel van
den peper als de negotie van Zuratte by ons mach werden gebeneficeert, 't
welck by continuatie van den Poortugeeschen handel qualijck, jae niet doen-

lijck en is. Tot deese tocht can U. E. jaerlijcx met gemeen advijs van d'Engelschen gebruycken (onvermindert het voorneemen op de Manilla) eenich van de oorlochsschepen die tot de gemene defentie sijn geordonneert, waertoe U. E. met alle vlijt zult by d' Engelsche directeurs aenhouden, ende al waer het schoon dat sy daerin soo volcomen niet en souden willen consenteren (gelyck wy niettemin anders vertrouwen), soo sal U. E. evenwel denzelven tocht bevorderen, al waer het met onse perticuliere macht, met soo veel schepen ende verseeckertheyt van onsen generaelen staedt als doenlijck sal wesen. Dit nochtans wort gerefereert aan den inhoudt van de generaele brieven in dato 24 Marty 1620, waerby wy persisteren.

2. Het gepasseerde met de schepen van St. Malo ende Dieppen in Indien neffens andere, causeert ons hier in Europa geen cleyne moyten, waerdoor te vresen is, vermidts de Francoysen geen contentement en willen nemen, dat by haer alhier wel eenige extraordinarische procedures mochten ter hand genomen werden; hebben daerom noodich gevonden U. E. daervan te verwittigen ende begeeren dat aen alle onse schepen die in Indien handelen, als principaelijck die U. E. met retour voor Nederlandt sal goetvinden aff te senden, expresselijck ende wel duydelijck belast zal werden, dat zy haer overal van de Fransche schepen zullen hebben te wachten, opdat zy onder eenich pretext van vruntschap niet en werden bedrogen ende de Compagnie groote lijcx beschadicht; maer vooral dient daerop gelet by de schepen die uyt Indien coomen ende het Canael van Engelandt beginnen te genaecken, ende dat sy om geene redenen ter werelt eenige havenen van Vranckrijck al te naer en comen offte aendoen zullen, opdat zy by listicheyt offte gewelt niet overvallen en werden.

Wy hebben tydingh van de Deensche vlope, dat sy in Julyo 1619 aen de Cabo gecomen was met zeer swack volck, soodat geene hoop en hadden haere reyse te zullen connen voltrekken. U. E. weet wat U. E. desaengaende is voor desen geschreven, waerby wy alsnoch persisteren, U. E. niet alleen den welstandt van onsen Indischen staedt, [maer] alsmede de gerustheyt van ons vaderlandt recommanderende.

8. Wy bevinden dat een groote faulfe by veele commiesen op de schepen ende comptoiren in Indien wert gepleecht, waerin by U. E. precieselijcken dient te werden versien, dat is dat sy de penningen, naegelaeten by eenige luyden die in haere schepen offte comptoiren comen te overlyden, ontfangen ende nochtans de Compagnie daervan debiteren, daer ter contrarie sy selfs behoorden te respondeeren ende haerselven offte haer cassa daermede te belasten. Is daerom onse resolutie, dat alle comptanten die by d'overledenen werden gevonden, ende die by de commiesen op de comptoiren ende schepen van de Compagnie [werden] genoten, werden gestelt in debit van de voorsz.

Retour-
schepen
moeten
geen
Fransche
havens
aandoen.

13 MEI 1620.

commisen offte haere cassa, soo lange dat sy sullen hebben bethoont dat dezelve penningen in dienste ende ten profyte van de Vereenichde Compaignie zullen wesen geconverteert, welcke onse resolutie U. E. alle commiesen sal gelieven te insinueeren ende aenschryven.

D'heer rendtmeester Golsteyn heeft op ons begeert, alsoo Hendrick van Golsteyn, luytenant (synen soone) op Ternate in Maleye is coomen te overlyden, sonder dat sijn reeckeninge alsnoch heefft connen becomeen werden, dat U. E. soude werden versocht, ten eynde hy in sijn billick voorstel mocht werden gesecoureert. Wy recommandeeren U. E. dat niet alleen, maer oock generaelijck dat alle boecken ende reeckeninghe van alle schepen ende compoorten successivelijck overgesonden werden, om de luyden contentement te connen doen die over eenige reeckeninge van maentgelden ende andersints by gebreck van boecken met redenen souden connen clachtich vallen.

4. 2
Kaarten. Alsoo wy bevinden dat eenige caerten, die mede werden gegeven aan de schepen naer Indien, dickmael by de wedercomende schepen onnuttelijck werden geconsumeert ende achtergehouden, tot schade van de Compagnie, soo hebben wy goetgevonden te resolveren, dat voortaen alle schepen die van Indien naer het Nederlant met retour zullen gesonden worden, sullen in handen van den equipagemeester aldaer offte iemandt anders die U. E. zal oordonneeren, laten alle zulcke caerten als dienstich/sijn voor de quartieren die beoosten Java sijn gelegen, dewijl sy dezelve niet van noode hebben ende een andere schepen connen werden versterckt, waerdorw wy ontlast mogen werden om voortaen niet soo veel van deselve costelijcke caerten naer Indien te senden.

De schepen van d' Engelsche Compagnie die voor dit jaer toegemaectt waeren, sijn 7 in 't getal vertrocken in 't beginsel van de maent Aprilis; 4 van deselve loopen naer Suratte en d' andere 3 naer Bantham. Het achtste schip, de *Anna*, is op de rievier van Londen omtrent Gravesandt oingevallen ende t' eenemael onder water geraeckt, doch werdt verstaen dat wederom boven water aen landt is gebracht, met intentie om 'tselve mede met den eersten te doen volgen naer Bantham.

Gedateert den 13 May 1620.

183 43 Nevens de schepen *Muyden*, *Weesp*, *Suyt-Hollandt*, *Noort-[Hollandt]*, *Schie-dam*, *Oot Delff*, *Orangie*, *Eenhoorn*, *Heylboth*, *Bruynwisch*, ende *Alckmaer* (die alle in de maenden Aprilius, May ende 't begin Juni 1620 van hier gescheyden sijn) was mede op 25 May uyt Texel vertrocken het jacht *Purmerendt*, doch alsoo 'tselve, sijnde een wey[nich] buyten 't Canael in de Spaensche Zee, aldaer belopen is geweest [van] eenen groten storm, invoegen dat het den groten mast heest [moeten] kerven, soo is 'tselve wederomme ingecomen ende tot noch to[evende] omme U. E. dese onse advisen te brengen. Godt Almacgtic[h geve] dat voorgenoemde ende alle andere gaende ende com-mende schepen [met geluck] ende voorspoet ons ende U. E. wel ter handt mogen comen.

1. Daernae is op 23 Juny in Goeree wel gearriveert den admirael S[teven] van der Hagen met 'tschip den *Gouden Leeuw*, 'twelck aen de Ca[bo] hadde gerencontreert 'tschip de *Goede Fortuyn* in seer soberen s[taet]. Wy hoop, dat 'tselve nevens andere wel ter hant gecommen wes[en moge]. Uyt U. E. brieven van 7 ende 15 October 1619 uyt *Jaccatra* he[bben met] blyschap verstaen 't arrivement van den *Oranjeboom*, *Dordrecht*, *Amsterdam*, *West-Vries-landt*, *Nieuw-Seelandt* ende 't *Postpaert*, uyt Nederla[ndt, ende den] *Dolphijn* van de Cust, waermede U. E. met macht ende middelen [sijt] versterct, omme U. E. defensie ende den handel behoorlijck wae[r te nemen], die door de hostile procedures van de Engelsche heeft eene [wyle moeten] stille staen. Het aenhaelen van de *Sterre* in de Straet Su[nda] ende] van de vloete op de Westcust van Sumatra ende Patana [is] geweest tot U. E. versekerheyt, omme U. E. pertyen te benemen de [middelen] waermede sy onsen staet hebben soo feytelijck gesocht te [beschadigen,] gelijck 'tselve claerijck is te sien uyt hare eygen origi[nele resolutien] aldaer in de Indien genomen, ende de mis-sive van den Co[ninck aen] Bewinthebberen van de Engelsche Compagnie geschreven tot London bynae een maent [voor dat] onse gecommitteerde nevens de heeren afgesanten van de Hooch Mogende Heere[n Staten] aldaer gecommen waeren ende haer willich toonden tot [een ver]gelijck, (Godt hebbe loff) noch naemaels na veele diff[crenten] getroffen. U. E. sullen alle brieven

Aan-komst van Steven van der Hagen.

¹) Kopieboek 452 is aan den rand gezengd geweest. Het ontbrekende is naar gissing ingevuld.

ende pampieren [bewaeren] die in eenige van de genomen Engelsche sc[hepen gevonden sijn], omme U. E. daermede te helpen in tijd ende wyle als [handelen sult van] ander poincten by het tractaet gementionn[eert].

2.
Ver-
houding
tot de En-
gelschen.

Wy hebben U. E. met alle onse voorgaende brieven ger[ecommandeert dat] order werde gestelt, ten eynde de vrintschap ende [correspondentie] met d'Engelsche natie aldaer in Indien mach we[rd]en bewaert ende vermeerdert, opdat wy en sy met meerder ruste [ende seeckerheyt] den handel van Indien voortaan mogen benefitieeren, tot groot soelagement ende voordeel voor ons beyden; evenwel sullen U. E. altijd wel voor haer sien ende scherp acht nemen dat het recht van de Compagnie overal werde bewaert, ende deselve gemeyntineert in hare voordeelen, reservatiën ende vryheden, die wy by 't accoort tot welstant van de Vereenichde Compagnie aen ons hebben gehouden, gelijck als uit het tractaet claerlyc te bespeuren is, sonder daerin by conniventie, versuymen ofte onnachtsaemheyt geprevaleert te worden; ende alsoo het pinct van de restitutie, by het eerste article geordonneert, alvorensijn effect sal moeten becommen, eer dat men sal genieten de volcommen vruchten van het accoort, soo sullen U. E. cunnen sien (wel geëxamineert hebbende d'articulen van het tractaet ende de naerder ordre tot executie derselver besloten), hoe dat de restitutie van de schepen niet verder en gaet, als voor sooveel deselve in effect sullen bevonden werden, ten tyde de restitutie effectuelijck sal cunnen werden gedaen, want andere verlaten, in gront geschoten ofte vergane schepen sijn mede subject restitutie, tenware deselve vergaen waeren in dienst van de Compagnie die deselve heeft gebruyct. De goederen, die in 't bewelt ende macht van eenige van de Compagnien volcomentlijck eenmael sijn gecomen (ende anders geen) sijn restituabel, alsoo deselve van dien tijd aff gestaen hebben ende staen tot perijckel, schade ende baet van degeene, die se in sijn bewelt heeft volcomentlijck gehad, uit welcke reden wy vastelijck van meeningh sijn, dat het schip den *Swarten Leenew* met d'ingeladen goederen tot schade van de Engelsche is verbrant, ende aen ons nae syne oprechte waerdye aldaer moet werden gerestitueert, alsoo sy van het voorsz. schip wel dry weecken hebben vryelijck gedisponneert ende volcommen meesters geweest, totdat door d'eygen sorgeloosheyf van haer volck 't selve in brant geraeckt ende tot haer eygen schaede vergaen is. Wy hoopen, dat in dit pinct alsoo in alle andere de officieren van de Engelsche Compagnie haer soo redelijck sullen in billickheyf laeten vinden, dat alle differenten, die tusschen U. E. ende haer sullen mogen rysen in de practique ende executie van het tractaet aldaer in Indien selffs sullen in 't minnelijck cunnen afgedaen worden, ende dat het niet van noode en sal wesen (achtervolgende het artijckel van de naerder ordre) dat eenige openstaende differentiale poincten herwerts over werden gesonden, omme tussen de twee respective Indische

Compagnien ofte by d'interventie van Syne Majesteyt van Groot-Britaignen ende de Hooch Mogende Heeren Staten-General afgedaan te moeten werden. Wy hebben liever, dat de swaricheden aldaer by U. E. werden geslist, omme dat wy oordeelen, dat tusschen U. E. beyde aldaer met meerder eenparicheyt ende collateraliteyt sal c[onnen geschieden], daer ter contrarie de saken herwerts gesonden sijnde, 't sel[ve (sooals in)] andere dingen bevinden tot onse desavantagie) by d'Engels[che by] eenich accoort mocht gemoyenneert ende ons opgedrongen worden, soo[als] sy door het credit, 't welck Syne Majesteyt van Groot Britangien heef[t by] de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, souden cunnen te wegen bre[ngue.] U. E. sullen daeromme eerst soecken ons recht ende voorsz. restitu[tie] strictelijck voor te staen, ende indien U. E. bemerkte dat (niettegenstaende alle redenen ende argumenten) evenwel iets soude die[nen te werden] geremitteert ende wy ons recht een weynich souden moeten ce[deren], soo hebben wy liever met eenige onse schade, dat alles aldaer [wert] geaccoerdeert, tenware 't geverchde ongelijck soo groot ware end[e de] pretensiën van de Engelsche soo onredelijck ofte prejudic[iabel,] dat U. E. sullen bevinden, het anders noodich sal wesen, in welck [geval] U. E. de saecke pertinentlijck ende sufficientlijck sullen instru[eren] met alle mogelijcke ende behoorlijcke bescheyden ende doc[u]menten] ende aen ons oversenden, opdat wy tot sustenue van o[ns recht wel] ende in alles mogen versien wesen.

Het tweede point, 't welck in de executie van 't tractraet met d' En[gelsche] alvore dient geeffectueert, is het fornissemant van de thien oo[rloch]-schepen, van beyde syden beloof, tot defentie ende verbre[ydinge] van den Indischen handel. U. E. zult van onse syden 't selve dad[elijck] naecommen ende designeren 10 bequame schepen van de g[rootste die] alsdan by de hant sult hebben, opdat d'Engelsche door U. E. [exempel] mede werden beweeght van hare syde 't selve na te commen. [Ver]trouwen, dat dit voor desen al sal wesen geschiet ende dat [U. E.,] in de twee voornoemde prealable pointen (te weten de restitut[ie ende] 't furnissement van de oorlochscheppen) nu al eens sijnde, iets [met U. E.] macht sullen hebben voorgenomen tot beneficie van de[n handel]. Hebben daerto toe tsedert eenige jaren herwerts treffelijcke [scheppen naer] Indien gesonden, soo in den jare 1617, 1618 ende 1619 als in ['t gegenwoor]dich jaer 1620, want in 't laeste van December 1619 ende [primo January] 1620 sijn 9 treffelijcke scheppen vertrocken ende eenige[n tijt daerna] alsnoch 12 ander, die alle (*Purmerendt* med[egereekent]) uytmaecken eene vloe van 22 scheppen, d' welcke t'samen met [die onder den] commandeur Houtman uytgesonden ende 't jacht [de *Vrede*] meer als 90 tonnen gouts hebben gecos[t; staet te be]dencken, dat dit niet en heeft cunnen geschieden s[onder sware costen] ende belastinge, ende, dat tensy

merckelijcke ende [treffelijcke] rijcke retoeren overgesonden werden, het [onmogelijck is] daerinne te continueeren, dewijl de lasten van de jaerlijcksche equipage ende nodige oncosten bynae sooveel beloopen als wy in den tijt van een jaer van vercochte Indische waren cunnen becommen. Daeromme is by ons noodich gedacht, U. E. ende Raeden van Indien ten alderhoochsten te recommanderen, dat hierinne werde voorsien ende den handel soo werde gebeneficeert ende vermeerdert in veelheyt ende verscheydenheyt van waren, die hier te lande cunnen vercocht werden, dat het ons mogelijck sy, de Indien jaerlijckx met een treffelijcke vlotte schepen, veel volck ende comptanten te versien, ende daerenboven een goede somme over te houden omme aan de participanten uyt te deelen, sulex als het perijckel, grootheyt ende importantie van sodanige treffelijcke handel wel vereyschen.

3.
Chineesche han-
del.

Wy hebben dese saecke by ons overlecht, ende dunckt ons, dat het remedie hiervan door U. E. wel sal cunnen bevoordert werden, voornamentlijc, dewyle wy nu met d' Engelsche sijn vereenicht ende wy ons selfs tenemael daertoe sullen cunnen employeren. U. E. weet, wat by 't tractaet is geordonneert aengaende 't jaerlijckx exploit op de Manilha, niet soo seer om de proffyten, die by 't veroveren van eenige joncken daerdoor tot ons mochten commen, als principalijck, dat door soodanich voornemen den gemeenen vyant wort gerekrengt, den staet van Indien versekert ende den wech gebaent, omme te comen tot den rijcken sydenhandel van China, in dewelcke groote capitaelen met goet proffijt cunnen werden besteedet tot retour voor dese landen ende generale verbeteringe van den binnelanschen handel. Wy recommanderen U. E. 't selve exploit in de meeste versekertheit ende ten meesten reparatie van des Compagnies volck ende schepen als eenichsins doenlijck sal wesen, opdat het by de gemeene oorlochschepe cloekelijck met wijs beleyt ende voorsichticheyt tot goet effect mach gebracht worden.

Ende alsoo met eenen van noode is, dat tenselven tyde eene plaatse werde vercoren, al waer men van meeningh soude sijn den Chinesen handel trecken, omme aldaer in 't minnelijck de waren te verhandelen, die van d' onse ende de Chinesen werden begeert, soo hebben wy in 't tractaet ende naerder ordre voorgeslagen sommige plaatseen uyt dewelcke U. E. de bequaemste sullen cunnen verkiesen; daerentussen sullen wy U. E. ende Raden van Indien in beraet geven, oft vooreerst niet dienstich en waere, dat (op denselven tijd als de Bay van de Manilha met onse oorlochschepe en die van de Engelsche sal wesen gesloten) twee ofte dry bequaeme schepen gesonden werden met alderhande coopmanschappen ende comptanten dienstich tot den handel in eenige plaatse ofte haven dicht aan de custe van China ende omtrent Chincheo gelegen, dewelcke aleerst de coopluyden souden verwittigen (gewoon sijnde op de custe Manilha te varen) van haer compste ende intentie omme met haer

in 't vriendelijck te hand[elen] ende haer waeren aff te coopen, soals men tot meeste conten[tement] van beyde sal cunnen veraccorderen, met protestatie daerneven [dat soo] iemant desniettegenstaende soude presumeren nae Manilha te va[eren,] dat wy onschuldich willen wesen van alle verdere misverstanden, schade ende verlies, die haer mochten door onse schepen overcom[men], alsoo wy in geenderhande mannieren sullen toelaten, dat aen onse vy[anden] eenige toevoer werde gedaen. De plaatse van Lequeo Pequeno wo[rt ons] seer gerecommandeert, soo by relatien van de Portugeesen [als van die] in onsen dienst geweest sijn, alsoo deselve gelegen is op de[selve] hoochte van Chincheo ende soo naeby, dat men in 3 dagen ov[ercommen] can, 't geheele jaer gedurende, dewijl aldaer geen mousson en gaet; goede verversinge, hout ende seer goet waeter is aldaer te becomm[en], soodat U. E. daerop sullen cunnen rypelijck letten ende doen ['t gene] tot meesten dienst van de Compagnie, bevoorderingh ende verseekerth[eyt] van den Chynees handel sal behooren. By desen trafficq[e] soude de Compagnie merckelijk voordeel becommen, alsoo de Chinees[e] syden in groote quantiteyt cunnen vertiert worden, soo in Japo[n als] andere Indische quartieren (alwaer de gewrochte syde ende ma[nufac]turen souden werden gedistribueert) als in Nederlant selfs, [voor] retour nae 't welcke de ongewrochte syde can gehouden w[orden]. U. E. ende Raden van Indien sullen wel doen, dese sake met a[lle gele]gentheyt te behertigen, alsoo 't selve een van de principaels[te saken] is, waerdoor den vyant gekrenct wort ende de Nederlander[s] voordeel cunnen becommen.

4.
Peper. Nevens het tractaet ende naerder ordre tusschen ons en d'En[gelsche] Compagnie gemaeckt, is U. E. mede toegesonden een concep[t van] middeleen, uit dewelcke eenige sal cunnen gebruyc't we[rden tot] redres van den peperhandel van Bantham. By onse brie[ff van] 24 Merty voorleden hebben wy U. E. noch claerder onse [intentie] geschreven, soodat deselve by vervolch van oorloge nu [voort] sal dienen in 't werck gestelt, omme daerby (nevens d'En[gelschen]) te vercrygen de prerogative boven alle andere natien, ['t gene] 't eenemael noodich is. Wy hoopen dat al voor desen [Bantam tot] reden sal wesen gebracht, ende dat U. E. tot conte[ntement den] handel aldaer sullen hebben becommen, ende also [U. E.] jaerlijcx (tot supplement sooveel als noo[dich]) versien sult worden met sufficante capitael, soo [sal 't noodich] wesen, dat deselve soo wel aengeleyt worden, dat de [peper]handel by ons werde geïncorporeert, sooveel doenl[ijck;] dat de peper alleen in onse handen comme ende door ons in Indien selfs werde gedistribueert, ende dat daerenboven groote retoeren van peper ende andersints jaerlijcx herwerts werden gesonden, omme de quartieren van Europa nae behooren te versien.

't Grootste inconvenient, dat wy in onse handel vinden, is dat by verscheyden

9 SEPT. 1620.

5. natien sooveel Indische coopmanschappen werden in Europa gebracht, dat het ons onmogelyck is, veel meer (jae qualijck sooveel) te vercoopen, als wy in eenige jaeren herwerts hebben gedaen, soodat (al waer het soo dat wy veel groote retouren uit de Indien jaerlijckx cregen) het evenwel ons qualijck can soelageren, tensy daerinne een behoorlijck remedie wert ter hant genomen, 't welck is de Portugeesen te beletten, dat sy geen caraecquen met retour jaerlijckx nae Christenrijc senden, want door deselve alle Indische waren onder den voeth werden gebracht. U. E. heeft uyt onse voorgaende ordre ende directie, medegegeven aan verscheyden van onse schepen, cunnen sien, hoe hooch dat wy sijn geaffectionneert, omme het dessingh tegen Goa aen te vangen ende goede effecten daervan te genieten; tenselven eynde hebben wy soo liberalijck aen d' Engelsche Compagnie toegesecht vier goede schepen, die in compagnie met gelijck getal van de hare tusschen Affrica ende Madagascar door souden loopen nae Surrat ende soo voorts nae Goa ende Malabar, omme aldaer in 't werc te stellen sulcx als haer by instructie was bevolen. Ende naedat ons bleek, dat door verloop van tijd het onmogelyck soude wesen aen de voornoemde onse schepen tusschen Madagascar door te loopen, soo hebben wy eenmael (omme te toonen onsen groten yver ende genegentheyt tot 't selve exploict) opgesocht ende gevonden een nieuwe coers, waermede de schepen (by ons daertoe gedestineert) mogelyck op de cust van Malebar ende voor Goa noch soude cunnen geraken, binnen 't seysoen, dat de Portugeesche caraecquen gemeenelijck opserveren om van daer te vertrekken, 't welck, indien het heeft cunnen geschieden ende met Godes hulpe te wege gebracht is, soo sal het ons ten hoochsten dienstich ende aengenaem wesen, hoewel wy vreesen, dat de schepen laeter sullen gecommen sijn aen de Cabo de Bonne Esperance ende op de hoochte van de Straet Sunda, als wy haer by instructie hadden geprefigeert, omme met behoorlijck saisoen hare reyse te voltrecken. Wy hooppen mettertijd het succes ende ervaren van de voorsz. schepen te verstaen, ende ondertusschen vinden goet, dat U. E. in den raet van defensie by d' Engelse aenhouden, dat de armade van de 20 schepen continualijck werden gebruycckt, soo voor de Manilha alsooc jaerlijcx een goet getal van dien tegens Goa, op de cust Malabar ende Cabo de Comorin, alsoo daer om de [West den] Portugeschen handel verleth ende de caracquen, die jaerlijcx nae Portugal trecken, ingehouden cunnen werden, 't welck ten hoochst[en] wert gerecomandeert. Wy vertrouwen, dat d' Engelschen met [yver] in dit desseing sullen gaen consenteren, alsoo het grootelijcx is st[rec]kende mede tot benificie van haren handel; maer indien sy daerinne difficulteren ende met gene redenen te bewegen sijn, om 't exploict nevens ons aen te vangen, soo hebben wy evenwel liever dan da[t] soo een wichtich point soude achterblyven, dat 't selve by U. E. met een goede vlope schepen werde ter

De Portu-
geesen
den han-
del te be-
letten.

hant genomen, opdat w[y] ganschelijc mogen vertrouwen, dat 't exploict, 't sy op d' een ofst d' a[nder] maniere, sal vervordert werden, sonder om eenige reden 't selve na te lat[en]. De schepen van de cust Choromandel, Zurrat,

1q. 3 43. cust van Ara[bien] ende Mocha sullen daertoe gebruyc cunnen werden, sod-lange he[t] saisoen dienstich voor de Portugesen, om na Europa te [vaeren], duyren sal; ende 't selve gepasseert sijnde, can elcx van de sche[pen] gebruyc worden ter plaatse, daer sy sullen wesen gedestineert.

6. Nieuwe handels-artikelen. Interim dat U. E. met het exploict tegens Manilha ende Goa sullen b[esich] sijn, sal noodich wesen, dat op alle comptoiren van Indien by de [commisen] neerstelijck werde opgesocht oft aldaer (buyten de ordinaris [waren] die wy gewoon sijn van daer te crygen) geene nieuwe waren en [sijn te] becomen, waeraen goede proffyt en herwerts over souden cunnen [gedaen] worden, want het gansch nodich is, dat onsen handel in veel[hey'tende] verscheydenheyt van waren werde geaugmenteert. Den ha[ndel in] diamanten in Visiapour ende plaatzen daeromtrent gelege[n is noch] niet by ons aengevangen. 't Selve sal nu cunnen geschieden, [indien] (soo wy hopen) de Portugesche caraecquen ingeh[ouden werden.] De salpether op de cust Choromandel ende overal wa[er deselve] is, can met seer goede proffyt herwarts overgesonden wor[den]; ooc het wasch van Bengale ende ander quartieren. Wy ver[nemen in] China goede grote pertye gout is te becomen, 't welc in J[apons] silver, coper ende andere waren met goet proffyt ca[n worden ver]mangelt, jae selfs met 75 (oft daer [omtrent]) ten 100 voor retour nae Nederlant soude cunnen ver[tiert worden]. U. E. sullen haer daerop pertinentlijck informeren ende ons ['t bescheyt] oversenden. Het coper in Japon geeft mede goet [proffyt], alsoo wy bevinden, dat 3 ende 4 reysen 't selve aldaer niet hoger ingecocht is als tot f30 't picol, 't welck hier te lande meer als eens sooveel waerdich is. Indien dit soo wert bevonden, soo sent ons met alle schepen goede pertyen. Men can 't onder in leggen voor ballast, is cleen volume ende soude goede advance geven.

Op de witte poeyersuyckeren van China dient mede geleth, want nae de prysen van deselve in Jacatra gecocht, soo soude alhier groote proffyt daer-medede te doen sijn. Met den *Groenen Lecuw* hebben een pertye overgecregen, dic, niettegenstaende niet wel bewaert en waren geweest ende grote leccage ledien, van een vier hebben gerendeert. Indien den prijs van den incoop daeromtrent alsnoch continueert, soo souden de suyckeren wesen een van de profytelijschte waeren, die herwerts over werden gebracht, ende nae gelegentheyt van saken souden goede groote capitalen daeraen bestedet cunnen werden voor retour nae Nederlant ende [de suyckeren] onder in de schepen gelecht, opdat andersints door druypen deselve geen schade in de speceryen en doen. U. E. gelieve hierop te letten ende ons t' adviseeren met den eersten, wat wy hierop te verwachten hebben.

7. **Aan-**
gekomen
schip. Op 26^{en} July is, Godt loff, in 't Goereesche Gat wel gearriveert het jacht den *Orangieboom*, 't welck van de schepen *Dordrecht* en *Westvriesland* op 19 May aan St. Helena was gescheyden ende (hoewel tegens ordre) vooruyt gecommen. *Dordrecht* is op 13 Augusto ende *Westvrieslant* op 16^{en} gearriveert, beyde in Seelandt. By deselve hebben verstaen het arrivement van de schepen *Walcheren*, *Toolen* ende den *Witten Beer*, het tardeeren van 't schip *Enchuyzen* ende het miserabel ongeluck van *Nieuw Groot-Hoorn*. Godt de Heere wil 't selve ongeluck in een ander verbeteren. Wy ende U. E. sullen stricte lijk dienen te ordonneren, dat 't vier in de schepen wel werde bewaert, omme soodanige droeve accidenten voor te comen. De resterende schepen *Enchuyzen*, *Goede Fortuyn*, *Hoope*, d' *Eendracht* ende de *Vrede*, met de vloe vertrocken tsedert December ende January 1620, hopen dat naemaels mede wel sullen wesen gearriveert. Van 't gepasseerde in Ticoes tegen de vier Engelsche schepen hebben wy d' eerste tydingh gecregen door 't Engelsche jacht de *Roos*, 't welck by d' onse wederomme gegeven was ende recht nae Engelant is geloopen, omme de tydinge te brengen van haer ongeluck. By U. E. brieven werden wy alsnu daerinne geconformeert, gelijck wy mede verstaen 't gepasseerde in Patana. U. E. sal de restitutie van de goederen ende schepen doen, soals by 't tractaet met d' Engelsche gestatueert ende hiervoren aengevoert is. Wy hoopen, dat corts nae het vertreck van dese schepen het jacht den *Bull* sal wesen gearriveert, waermede U. E. de tydingh van het accoort hebb[en] gecregen ende alle voordere confusien sullen cesseren, ende alhoewel [Bantam] schijnt alsnoch te opiniastreren, meenen wy, dat wyser sal worden, als d' onse met d' Engelsche vereenicht sullen sijn, by welcker dissentie de Bantammers hebben gemeent hare ongerechticheyt [te] connen bestaan. U. E. siet dat den Pangoran geen schelmerye en spaert, om tegens ons te gebruyc[ken]; selfs tegens U. E. persoon, die Godt heeft gespaert. Het is goet, dat [de] vivres soo abundant in Jaccatra worden gevonden, anders souden gr[oote] difficulteyten daeruyt hebben ontstaen, die alsnu vermydet cunnen wo[rden].
8. **Uit-**
rusting. Wy sien, dat U. E. noch sijt vereyschende menichte van schepen, volck ende com[p]tanten; om daerinne te voldoen, hebben U. E. van dit jaer toe gesonden 22 schepen, seer wel versien met volck, comptanten ende alder-[hande] noodige provisien, waermede U. E. wel sullen geprovideert wesen, om soowel den handel als de defensie waer te nemen, niettegenstaende [eenighe] schepen door ouderdom souden moeten gesletten worden, welcke [gemelte] vloe met het restant van de vloote van de commandeur Ho[utman] ende Dedel U. E. noch niet en waeren ter hant gecomen, ten tyde U. E. d['aencompst] van veele schepen heeft met de brieven van 22 January 1620 g[eschreven]. De misverstanden met d' Engelschen hebben ons groote verbi[ndering] ge-

geven, soodat wy veele schepen hebben moeten houden, alle[en om] hare quade desseings te stutten ende aff te weeren. Godt hebbe lo[ff, 't] sal nu cesseren, ende sal U. E., van de voornoemde moeyte ontlast [sijnde], eenichsints nu tijd hebben, om den handel te benefiteren e[nde den] gemeenen vyant met hulpe van de Engelsche den oorlo[ch] aen te doen, waerinne U. E. geene gelegentheyt oft occasie en sal d[ienen te] versuymen. In het voorgaende saisoen hebben wy U. E. toe [geschickt 10] treffelijcke oorlochschenpen, expres selijck daertoe gefbout, benefens] goet getal van andere machtige schepen tot den handel [bequaem, ende] jachten om in de binnelansche commercien te gebruyck[en.]

[Alsoo] wy sien dat U. E. soo ernstich sijt versoeckende een groot se[cours] van alles, soo is ter vergaderinge van de Seventiene, dae[rop gelet] sijnde, goet gevonden, dat U. E. van dese equipage (om op 't laes[t] van 't) tegenwoordige ende 't begin van toecommende jaer 1621 [te vertrecken] uitgesonden sullen werden 13 schepen, te weten Gouf[da], Westvrieslandt, 't Wapen ~~van Delft~~, Gouden Leeuw, Dordrecht, Ofrangieboom, Swarten Beer, Naer-²¹ ~~342~~ den, Haen, Valck, Arnmuyden, den H[asewint] ende den Haringh, waervan Gouda ende 't Wapen van [Delf] tresselijcke groote nieuwe schepen sijn, ende den H[ae]n ende Valck/ jachten, expres getimmert op U. E. versoeck ende ernstich aenschryven. Dese schepen sullen versien worden met veel volck ende alderhande noodige behoeften, ende sullen haer medegegeven worden 400.000 stucken van achten boven de coopmanschappen. U. E. sal sorge dragen dat wy groote ende rijcke retouren becomen, nae den eysch van 't cappitael, dat U. E. onder hen heeft ende de tresselijcke equipage, die wy tsedert eenige jaren herwerts in Indien hebben gesonden. Wy hebben geresolueert geen schepen van hier recht nae Surrate te senden, alsoo wy vertrouwen, dat U. E. 't selve al voor desen sal hebben gedaen, oft dat U. E. immers sal letten (sonder twijf) op 't exploict tegen Goa, 't welck geensints en dient nae te blyven; soodat wy hoopen, dat geen caracquen in January 1622 van Goa en sullen scheyden, oft van dat jaer in Portugal arriveeren. Met deselve onse vloe sal Surrat mede waergenomen cunnen worden. Wy laten tot U. E. dispositie, oft een schip van Surrat recht toe met retour nae Nederlant sal commen, oft dat U. E. de goederen eerst over Bantam sal laten passeeeren. U. E. doe daerinne ten meesten dienst van de Compagnie. Nae de cust Chormandel hebben gedestineert 't schip Dordrecht met 't jacht den Haen. Godt geve, dat alle de schepen met voorspoet in salvo mogen arriveren. Met elck van de 7 grote schepen hebben U. E. een grote chaloup te verwachten van 75 voeth lanck, alsoo wy sien, die aldaer in Indien heel noodich sijn.

^{9.}
Testa-
menten. Op de propositie by U. E. brieven van den 22 January 1620 aengaende de luyden, die in Indien [sijn] getrouwte ende nae apparentie aldaer haer leven

lanck sullen blyven, is goetgevonden, indien sy hebben te pretenderen, uut cracht van testament, eenige erfenis ofte legaet, dat 't selve aldaer in 't landt sal niet mogen betaelt worden, voor aleer de namen van de voornoemde erfgenamen ende legatarissen, mitsgaders van den testateur, herwerts over sullen gesonden sijn, omme alvorens te sien, oft de voorsz. luyden op hare rekening niet en sijn becomert met arresten ofte aenteeckeningen van eenige schult, alsoo deselve vooral dient betaelt te wesen, waerop U. E. telckens met de naeste schepen de rescriptie ende antwoort sullen hebben te verwachten, om in conformiteyt van dien de luyden aldaer te contenteren.

10.
Bedrog
van
officieren
en boots-
volk.

Met de dagelijcks overcommende schepen bevinden wy, dat grote ontrou ende fraude wert gepleecht by eenige officieren ende ander bootsvolck, uut Indien comende, die uit de prinsen, verovert in de Manilla onder de commandeurs Lam ende Berckhout ende andersints veele costelijcke waren hebben wechgesteeken ende de Compagnie on[tno]men, soodat wy seeckerlijck weten, dat groote pertye muscus sijn v[ercocht] tot seer vilen pryse, waermet de waren onder de Compagnie installich [werden] gehouden. Van gelijcken sijn goede pertye diamanten vercocht by 't [volck] dat met dese 3 laeste schepen overgocommen is. Het is noodich dat daerinne werde versien, dat daer te lande selfs geen soodanige faulte en werde getolloreert, maer rigoureuſelijck gestraft nae behooren, alsoo U. E. aldaer het opperste toesicht van soo treffel[ijcke] middelen wort vertrouwt, daer veele weduwen ende weesen mede seer ve[el] aen gelegen is ende haer welvaren vertrouwen, ende opdat 't selve ma[ch] werden beleth, soo hebben wy goetgevonden, U. E. t' ordonneren, dat voort[aen] sonder versuym ofte conniventie alle kisten, koyen ende bagagie werden scherpelijck gevisiteert, soo van descheppen, die herwerts nae Nederlant sullen affgesonden worden, als alle andere die [by de] generale directie nae andere [quartieren] werden gesonden ofte van[daer] commen, opdat alle ontrou ende mishandelinge soovee[l voorgecom]en mach werden als doenlijck sal wesen.

11.
Ontdok-
king van
het
Zuidland.

Tseedert eenige jaren herwerts is een ons gerapporteert de ont[deckinge] ende discouvreren van een groot lant, gelegen besuyden Java [, soo]als eerst gerelateert is by 't schip d' *Eendracht, Zeewolf* [ende] *Amsterdam*, ende noch laestmael by de commandeurs Hout[man] ende Dedel, ende alsoo U. E. in toecomende meer tijd ende gelegentheyt sullen hebben, om saken by der hant te nemen, waerby de [Compagnie] deser landen mach becomen eere ende proffijt, soo heb[ben wy] goetgevonden, U. E. aen te schryven (indien de gelegenheit[eyt] des Compagnie's saecken sulcx toelaten) dat U. E. sullen [uyt]-senden een bequaem schip oft jacht met noodige prov[isie ende] instrumenten, om soodanigen werck met vrucht tot [stant] te brengen, beginnende de voorsz. discouverte van de 21 [graet] daer ons volck 't voornoemde lant heb-

ben verlaten, ende soo voort [Noort]werts aen tot den uuttersten hoeck naest
aen Java geleg[en;] van daer Oostwerts aen soo verde als 't voorsz. landt oft
naeg[elegen] landen om de Oost sullen haer openbaren, ende sullen daerom
[met] voorsz. schip oft jacht gesonden worden ervaren luyden he[m daerop]
verstaende, dewelcke pertinente notitie van alles sullen [nemen,] teeckenin-
gen medebrengen ende aen ons oversenden, opdat [van de] gelegentheyt
van 't lant, van syne commoditeyt [, 't gene] daer te becommen is, wat volck,
wat manier van leven ende soo voorts, ons pertinentijck mach blijcken; wel
lettende principaelijck dat dese descouverte geschiede met de meeste ver-
seeckertheyt van 't volck ende circumspectie, als doenlijck sal wesen. Indien
onder U. E. ofte iemant anders, in onsen dienst in Indien sijnde, eenige teecke-
ninghen oft beschryvingen sijn tot kennis van de quartieren van Indien, tot het
voltrecken van een generael groot wérck, soo sullen U. E. van alles aen ons
ten minsten copye oversenden, opdat 't selve niet werde verlooren, 't geene
veele (door lange industrie) hebben byeenvergadert, gelijck voor desen is ge-
schieft. Den generael Real segt, dat hy alles onder U. E. heeft gelaten ende
dat U. E. 't selve heeft gestelt in handen van iemandt, die 't werck in ordre
soude brengen. U. E. sal sooveel daerby doen, als eenichsints is te becomen.

In Amsterdam desen 9 September 1620.

(PER GOUDA).

De laeste brieven, aen U. E. gesonden, sijn van den 9 September 1620 g[e-teec]kent ter vergaderinge van de laeste Seventien, by dewelcke also[oder] noch eenige andere poincten waren geresolveert van minder importan[tie,] hebben noodich gevonden deselve mits desen over te schryven, opdat den inhout van dien aldaer in Indien naegecomen werde, sooveel als 't sel[ve] noodich sal wesen.

1. Maand-gelden. Is by de gemelde vergadering verstaen, dat soowel aen 't volck, varende op d'advisjachten, als andere schepen, die in Indien in 't landt alt[oos] oste langen tijd sullen blyven, de maentgelden op de uytreyse verd[ient] sullen worden betaelt, soo haest als de voornoemde schepen in salvo [sullen] in Indien wesen gearriveert, mits dat sy hare rekening oversenden end[e] hipoteeck sullen kiesen op eenich schip, comende nae Ned[erlant,] oste laten corten acht ten hondert voor assurantie. [Ende opdat alle] schepen op eenen voeth aengaende de verdiende m[aentgelden op] d' uytreyse sullen werden getrac-teert, is geresloveert, dat de maentgelden op alle de schepe[n van alle] Cameren in Indien in 't landt over ende weder aldaer varende, [voortaen] sullen by de Camer tot Amsterdam werden betaelt, waertoe de respective Cameren hebben beloofst de Camer van Amsterdam te [restitueren] ende toe te sen-den, volgens hare proportien, sooveel als deselve b[oven] haer contingent sal met 't geen a deposito wesen beswaert.

Indien eenich volck, varende op de schepen in Indien, compt te verander[en] van 't eene op 't ander schip, sal 't saldo van de rekeningen verdient [van 't een] schip afgeschreven ende gecasseert, ende specificq gestelt wo[rden in] de boecken van 't schip, daerop sy commen sullen, met express[ie van den] naem van de schepen op welck d' eerste gagie ende saldo [sal sijn] verdient, tsedert wat tijd ende tot wat tijd, opdat daerdoor [de] claeheynt in de over-gesonden rekeninge mach werden bevo[rdert].

2. Personalia. Op 't versoek, gedaen van wegen Adriaen van der Meer, coopman, [be-scheyden] geweest in Aracan ende op 15 Merty 1619 op 't schip den *S/wart-en Beer* op de cust Choromandel overleden, omme te hebben betaling [van] syne verdiende maentgelden tsedert 14 May 1614 tot den dac[h sijs] over-lydens, is geresloveert, dat hiervan aen den Gouverneur Ge[nerael] ende Raden van Indien sal geschreven worden, aengesien de w[aerschuwinge] ende

schryven van den directeur de Hase, ende men verstaet dat voorsz. van der Meer geen rekening heeft gedaen van syne ad[ministratie] in Aracan, maer alles soude hebben verteert. Hiervan [dienen] met den eersten alle bescheyden gesonden, opdat wy d' erfgenamen finalijcken contentement geven.

Indien naermaels by rekeninge sal blijcken, dat iets aan Hendrick Bruysten over verdiende maentgelden ende andersints alsnu soude competeren, wert 't selve van dato deses onder de Compagnie gehouden ende sal hem alsdan ('t gene hy is competerende nu ter tijd) 't selve werden betaelt met den interest a 5 percento.

Jan Oetsz. van Enchuyzen, vader van Jacob Jansz., alias schipper Jacob, heeft aan de vergaderinge van de Seventiene versocht de betalinge van f588, niettegenstaende de sententie van den tegenwoordigen Gouverneur-Generael op 27 September 1616 gestreecken, waerby sijn soon Jacob Jansz. in de voorsz. somme van f588 was gecondemneert, alsoo de voorsz. Jan Oetsz. van Enchuyzen sustineert (by middel van certificatie) dat de voornoemde condamnatie aan sijn sone soude wesen geremitteert; 't welck, alsoo het by de vergaderinge wert geïgnoreert, soo is hem toegesecht, dat men met den eersten daervan sal schryven nae Indien, om te weten, wat van de gepretendeerde remissie van de condamnatie van den voornoemden schipper Jacob te houden is.

Is goetgevonden, dat met den eersten aan den Gouverneur-Generael ende Raeden van Indien geschreven soude worden, alsoo de Compagnie [seer] wert geimporteert, om te hebben betalingh van de maentgelden, verdient by Pieter van Ray ende andere overhooffden, geweest sijnde in 't fort Jaccatra, opdat hare E. pertinente verclaringe sullen hebben te doen, in wat formie elck van dien by condamnatie gehouden sal wesen, omme aan de luyden hare reste van rekeninge oft ander behoorlijck afscheyt te cunnen geven.

U. E. sullen op elck van dese poincten letten ende ons met den eersten overschryven het bescheyt, 't welck wy op eenige van dien begeren.

3. Berichten van de KAAP. In de maent van Septembris voorleden is in Texel gearriveert een cleen scheepken, commende van de Caep de Bonne Esperance, 't welck omtrent die quartieren eenigen tijd sich hadden onthouden onder pretext van robben te willen vangen, maer is ledich thuys gecomen sonder iets te verrichten; ende alsoo wy seeckerlijck waren geinformeert, dat sy beoosten de Cabo in Agoada de St. Bras hadden geweest, soo hebben wy daerop 'tschipken doen arresteren, omme de gerechticheyt van 't octroy te bewaren. Sy waren geweest tot in 't gesicht van Madagascar, dan vermits den herden stroom om de Suyt hadden 't landt niet cunnen aendoen, maer genootsaeckt geweest, wederom nae de Cabo te keeren. Wy hebben met den voorsz. robbevanger ontfangen brieven van de vlope, die in 't laeste van December 1619 ende 1^{en} January 1620 uit dese landen waren geschey[den] onder 't commandement van Nicolaes van

12 DEC. 1620.

Baccum, dewelck[e] met 8 schepen aldaer aen de Caep in de Tafelbay sijn selven was onthoudende, achtervolgende de instructie, hem medegegeven. 't Schip *Leyden* was alleen noch achter ende niet gearriveert; dan alsoo tsedert op 26 Juny aldaer aen de Cabo van Surrata [is gecommen] 't Engels schip den *Lyon*, soo hebben wy met 't selve schip, ['t welck] op 12 October in Falmoeth ingecomen is, verstaen, da[t *Leyden*] 13 Juny mede by de vloete was gecommen, door de brieven [welcke] van onsen commandeur in dato 5 July medebrengt. Godt [geve] deselve in salvo wel mogen by U. E. arriveren. 't Schip *Leyden* hadde 't eylandt St. Vincent ende St. Antonio aengedaen ende al[daer] schoone verversinge becommen, 't welck d' oorsaek is geweest [dat] soolange buyten d' andere 8 schepen hadde geretardeert. 't S[elve] schip hadde mede gevonden brieven, die 't jacht de *Vreede* alda[er aen] St. Antonio hadde ge-laten van den 28 October 1619, 't welck on[s] doet hoopen, vermits de goede verversingh, dat het de Cabo voo[rby] gelopen sal wesen, ende tydelijck U. E. hebben behandicht de [copye] ende tydinge van 't accoort met d' Engelsche Compagnie gemae[ckt.] Godt geve, dat alles mach strecken tot wel-stant van 't [lant] ende voordeel van de Vereenichde Compagnie.

't Engelsch sch[ip den *Lyon*] brengt meest indigo, soodat Europa van soodani[ch] voor een goeden tijt is versien. Den onsen, gecommen m[et den] *Swarten Beer*, is ter laester vergaderinge van de S[eventhiene] in September vercocht tot 29 stuyvers 't ™ op 24 maenden, n[och daerenboven] genietende 20 ™ per bael voor tarra, 4 ™ ten hondert voor de [indroginge] ende 2 ™ per cento voor goet gewicht, soodat U. E. cunnen b[egrypen] tot wat een laege merckt den indigo gebracht is. All[e den] peper met den *Eenhoorn*, *Gouden Leeuw*, *Orangieboom*, [*Dordrecht*] ende *Westrieslandt* gecommen, d' een door d' ander, is vercoch[t tot] $32\frac{1}{2}$ grooten 't ™ op 24 maenden. Wy hadden wel gewens[cht] (achtervolgende U. E. advijs) den peper in reput[atie te] cunnen houden, alsoo wy verstonden, dat weynich p[eper] uit Indien alsnoch stont te verwachten; dan 't selve is ons niet mogelijck geweest, dewijl de Portugeseen selfs uit Portugal herwerts haren peper hebben gesonden ende onder den prijs van de Compagnie vercocht, soodat U. E. sien, hoe noodich het is, dat onse order aengaende 't exploict tegens Goa wert met d' aldereerste gelegentheyt ende meeste seeckerheyt van des Compagnie's schepen bevoordert, 't welck wy U. E. alsnoch ten hoochsten sijn recommanderende.

4. *Portugal.* Van dit jaer sijn tot Lixboa gearriveert twee carracquen, alleen medebrennende 7500 quintalen peper, 653 quintalen salpeter, omtrent de 600.000 du-caten incoops diamanten ende ander courante waren, die sy gewoon sijn over te brengen, ende alhoewel de voornoemde peper weynich is, soo sal 't selve evenwel dese Compagnie schadelijck sijn ende blyven, soolange als daerinne by U. E. beleyt als boven niet en werde geremededieert. Hier wort geseyt

(doch is niet 'teenemael seker), dat in Portugal 10 a 12 schepen worden toegemaect, omme met het aenstaende saysoen in February 1621, is 't mogelijck, nae Goa te verseylen, doch wert hier geoordeelt, dat in allen geval het haer aen volck sal gebreken, gelijck wy voor desen hebben bevonden met de vlope, die den Coninc aldaer nae de Phillipines hadde gedestinceert, alsoo hy genoodicht was, alsdoen het volck, comende met de silvervlope van West-Indien, te arresteren ende in den dwangh over te setten op den voornoemde Philipinse vlope, sonder dat de luyden eens vermochten aen landt comen. Doch Godt de Heere heeft evenwel den aenslach gebroocken, soals U. E. by voorgaende brieven is geadviseert. Wy sullen U. E. met de laeste schepen hiervan breeder schryven, opdat U. E. daerop mocht rekeninge maken in 't exploit, 't welck U. E. tegens January 1622 tegens Goa sullen voornemen.

5.
Uit-
rusting.

De schepen van dese equipage worden met alle spoet vaerdich gemaect, om met den eersten noch voor January 1621 van hier alle 13 te scheyden. In plaets van 't jacht de *Haen* wert met *Dordrecht* nae de cust Choromandel gesonden het grootste jacht *Nacrden*, alsoo 't selve bequamer sal wesen omme de retouren nae Bantham te vervoeren ende omme te cruySEN aen Pointe de Galo ende Cabo Comerin, welck exploit (behalven 't generale tegen Goa) jaerlijcx met de schepen, op de Cust sijnde, dient te werden gecontinueert, alsoo 't selve can geschieden, terwyle de retouren voor Europa ende Bantham werden vaerdich gemaect, sonder verleth, ende dat daerby den vyant wert verhindert in synen handel om de Suyt, 't welck wy oordelen van importantie te wesen. 't Jacht *Purmcrendt* is laestmael noch eens uytgeweest ende te *Pley-*
~~moeth~~ ingelopen ende wederomme herwerts voor de stadt *Hoorn* gebracht, alsoo het wat onbequaem schijnt te wesen in 't seylen, ende al te ranck is. Wy verhopen dat de faulte gebetert sal worden, ende sullen 't selve met den alder eersten mede afpresten.

Hiernevens gaet een memorie, geteekent by den commandeur Adam Westerwoltaen den directeur in Malayo. U. E. sullen [serieuslijck] bevoorderen dat hierop bescheyt werde gesonden, maer oo[ck aengaende] andere saecken, waertoe nu soo meenichmael is aengeschreven, dat alle boecken ende rekeningen van de personen in Indien in onsen die[nst] overleden ende geweest sijnde, ons werde met alle schepen over[ge]sonden, opdat de luyden mogen behoorlijck bejegent ende geacco[m]modeert werden.

Wy hebben U. E. met alle vloten toegesonden, gelijck als wy nu mede doen, vele ondercoopluyden ende assistenten van welckers suffisa[ntie] ende comportementen wy soo wel niet versekert en cunnen wesen, als U. E. die overall connen gelasten, dat daerop wel werde acht [gegeven,] ende indien U. E. bevinden, dat iemandt hem qualijck soude [comporteren] ofte de Compagnie ondienstich wesen sal, dienen U. E. [ordre te stellen] dat alsulcke personen

12 DEC. 1620.

met alle schepen (selfs voor haer [tijt sy geexpireert]) werden overgesonden, alsoo de Compagnie niet verder aan haer geb[onden is] als voor sooveel sy dienst cunnen doen.

Arent Jansz. Snoeck, eerste assistent op 't jacht den *Haen*, is [seer] expert in de pharmacopea off apothequerie, die wy te liever h[ebben] aengenomen, alsoo U. E. adviseren met de laeste brieven met *Do[rdrecht]* gecommen, dat U. E. alle simplen aldaer genoech cont becomen, in[dien] aldaer personen waren die deselve conden prepareren, waertoe desen persoon U. E. sal dienen.

6.
Kapitaal.

By ons jongste schryven hebben wy aengeroert, dat de alsdoen aenstaende equipagie van de schepen, ons bedunckens, costen soude omtrent de 30 tonnen gouts, alsoo wy niet en meenden deselve soo swaer te maecken, doch naderhand op U. E. ernstige ende serieuse brieven hebben deselve soo vergroot, voorsien ende gemant, dat se is geworden van 23 schepen, als de *Vrede*, *Hollandia*, *Leyden*, *Mauritius*, *Noort-Hollant*, *Suyt-Hollandt*, *Groeningen*, *Schoonhoven*, *Eenhoorn*, *Muyen*, *Weesp*, *Heylboth*, *ende Bruynwisch*, alle van dese Camere *Amsterdam*, *Sirczee* ende *Middelborch*, van de Camer in Seelant, *Schiedam van Delff*, *Out-Delff* ende *Orangien van Rotterdam*, *'t Wapen van Hoorn*, *Medenblick* ende *Purmereynd van Hoorn*, *'t Wapen van Enckhuysen* ende *Alcmaer van Enchuyzen*, waermede gesonden sijn 423.000 realen van 8ten, ende by de vereffenige van deselve equipage ende liquidatie van des Compagnies generalen staet, gemacckt op 20 May lastleden, hebben bevonden dat se gecost heeft over de 46 tonnen gouts.

Sulx dat nietyegenstaende de aencompste van de schepen den *Eenhoorn* ende *Swarten Beer*, die in de rekening van deselve staet mede sijn gebracht, soo bevinden by ditto staet (alle de onvercochte goederen op hun waerde geestimeert sijnde) dat hier in Nederlant onder alle de ses respective Cameren soo aan onvercochte goederen, uytstaende schulden ende andere effecten 6 tonnen gouts minder sijn, als de penningen a deposito bedragen daermiede de Generale Compagnie belast is, dewelcke tsedert ons jongste schryven van de 44 tonnen gouts sijn gecommen op omtrent de 56 ditto, daer onse Camere *t' Amsterdam* by de 40 in dragende is. Geliefst dit doch met goeder aendacht wel te considereren. U. E. versoeckt in sijn brieven, dat wy U eens souden toesynden (met een goede coeragie ende op 't vertrouwen van de groote ende rijcke retouren, die U. E. ons daervooren belooft toe te senden) soodanige equipage, als met 30 ofte 40 tonnen gouts soude cunnen werden toegerust. Hierby sullen cunnen sien, dat de twee jongste equipagien van 16 ende 23 schepen van den jare 1618 ende 1619 gecost hebben volle 90 tonnen gouts, soodat deselve ende de betaelde maentgelden van de overgecommen retourschepen ende andere costen ende ongelden van de Generale Compagnie bynae sooveel bedragen als de retoeren waerdich sijn geweest, die wy uyt Indien

in dese twee jaren becommen hebben, nietyegenstaende 't goet retoer, anno 1618 by U. E. ons gesonden.

Sulcx dat het de Generale Compagnie niet mogelijck sal sijn, met groote equipagien te continueren, tensy dat meerder, groter ende rijcker retoeren becomen als totnocht toe gehadt hebben, in vele ende verscheydene coerante ende expedienste waren, die t' harer aencom[ste] hier te lande tot gelt (met een middelmatich proffjt) mogen werden gemaect.

7. Wy doen U. E. in de nevensgaende memorie van de versochte coopmanschappen tot retour, die wy met rype deliberatie opnieuws ingestelt hebb[en], aenwysinge van verscheyde goederen, daer tot alsnoch weynich [off niet] aff becommen hebben, met verclaringe van de quantiteyt, die [wy] daervan jaerlijcx souden cunnen vertieren, ende naedem[ae]l 't mees[ten]deel derselver door U. E. goede directie wel te becommen [sal sijn,] soo recommanderen wy U. E. op 't alderhoochsten, dat doch daerinne alsulcke ordre wilt stellen, dat wy de geleysche quantiteyt van alles becommen mogen, soo van de rouwe syde ende sydewaeren, suyckeren, soo poey[er] als candijs, porceleynen, tintinago, gecomfyte gingber, muscus, wortel China ende gout van China, als indigo, Guineesche lywaten ende cleden, cattoene gaern, salpeter, diamanten, parcalie, boras, gingans ende was [van] de Choramandelse custe, ende fijn coper in stavekens, camphora ende ambergris van Japon, mitsgaders diamanten van Borneo, sanguis draconis, [benjuwijn], segellack ende andere Indische waren; want met den handel alleen van de speceryen, als peper, nageleen, nooten ende foly etc., en can de Compagnie niet bestendich blyven; oock [soo] dese waren in meerder quantiteyt souden worden herwerts gebracht, als deselve memorie van de coopmanschappen is versoec[kende] ende jaerlijcx ontbiedende, soo souden die door Europa niet vert[iert] cunnen worden. Daeromme recommanderen U. E. andermael op 't ald[er]serieuste, dat Uuyterste naersticheyt wilt aenwenden, gelijck de Compagnie is toevertrouwende, dat dc effecten van deselve onse memorie tot de coopmanschappen geraemt ende nevens desen gaende, becomen mogen.

Daer en is geen andere saecke, die Spaignien beleth, groote equipagien toe te rusten, als alleen de excessive costen; ende Gode hebbe loff, in genen lande van de werelt cunnen de equipagien oncostelijcker gedaen, beter uytgerust ende van alle nootsaeckelijckheden beter voorsien worden, als uyt onse Vereenichde Nederlanden. Evenwel vallen de lasten soo swaer, als U. E. uyt het voorgaende sal cunnen aenmercken.

8. 26²⁴ Balans. De aenstaende equipagie van de 14 schepen, als *Dordrecht* ende 't jacht *Naerden* naer de Custe van Chormandel, *Gouda*, *Swarten Beer*, de jachten *Haen* ende *Valck* met een advijsschip tegen Meert toecommende, tesamen van Amsterdam, item *Westvriesland*, het advijsjacht d' *Orangieboom* ende

12 DEC. 1620.

't jacht *Armuygen* van Seelant, 't Wapen van Delft, den *Gouden Leeuw* van Rotterdam, den *Hasewint* van Hoorn ende den *Haring van Enchuyzen*, alle nae Bantam, daermede gesonden sullen werden omtrent de 450.000 realen van achten ende verscheyde coopmanschappen, achten wy [dat] costen sal omtrent de 36 tonnen gouts. Daertegen hebben nu gecregen de retourschepen den *Gouden Leeuw*, *Orangieboom*, *Dordrecht* ende *Westvrieslant*, die alle vier ten hoochste waerdich sijn geweest, de maentgelden affgetrocken, omtrent 35 tonnen gouts. Soo comen noch te kort, om hier te lande gelijck te staen, een tonne gouts boven de ongelden ende lasten, die de Compagnie jaerlijcx dragende is. Sulcx dat, indien wy desen jare geene retouren meer uit Indien becomen (des wy nochtans verhopen jae) soo sal U. E. claerlijcken connen sien, dat wy U. E. toeseynden van tijd tot tijd door de overgrote equipagien, alle 't gene wy uit Indien becomen, selfs het groot retoer [van 't voorleden] jaer mede gereeckent sijnde. Wel is waer, dat daerdoor een overgroot cappitael ende een overtreffelijcke macht in Indien becomen, sijnde onse effecten aldaer geweest nae de calculatie van onse leste missive ter somme van omtrent 73 tonnen gouts, ende alsnu bevinden uit de volgende calculatie, dat daer hebben sullen, wanneer Godt de Heere genadelijcken alle de schepen by U. E. wel laet aencomen, de somme van 78 tonnen gouts, als te weten:

By de leste balance van de generale boecken die U. E. ons hebt gesonden met de schepen *Dort*, *Westvrieslant* ende den *Orangieboom* was de sommire additie bedragende $f\ 9.392.723$; daer affgetrocken de 5 posten van de generale soudyen, fortificatiën, ongelden van schepen, comptoiren ende schenckagien, noch de 7 posten van ongereede restanten: $f\ 4.668.923$, sulcx dat de resterende effecten van comptanten, onvercochte goederen ende uytstaende schulden van alle de comptoyren waren $f\ 4.724.000$. Van Houtmans vloe hadde U. E. alsdoen noch te verwachten 't schip *Enchuyzen*, nae de Cust gedestineert met 100.000 realen een gout ende comptanten; de *Eendracht* nae Bantam met 40.000 realen, de *Fortuyn* met 32.000 realen, de *Goede Hoop* met 32.000 realen, de *Witte Beer* met 32.000 realen, is 't samen een realen 236.000, die gerekent tot 50 stuivers yder, gelijck nu de Compagnie costen, ende daerby noch gevoecht $f\ 36.000$ voor alle de coopmanschappen met ditto 5 schepen gesonden, compt $f\ 626.000$; t' samen¹) $f\ 5.350.000$. Met de jongste vloe van 23 schepen sijn gesonden een realen van 8te 423.000 a 50 stuivers compt $f\ 1.057.500$, ende voor de coopmanschappen met alle deselve schepen gegaen $f\ 142.500$, soodat met die soo costelijcke equipagie maer gesonden sijn aan comptanten ende coopmanschappen $f\ 1.200.000$. Met de aenstaende equipage van 14 schepen sullen aan comptanten werden gesonden omtrent

¹) nl. met het hooger genoemde bedrag van $f\ 4.724.000$.

450.000 realen a 50 stuyvers, compt f 1.125.000, ende aen coopmanschappen in alles ten minsten f 125.000; sulcx dat de suyvere effecten van de aenstaende equipagie bedragen sullen f 1.250.000, compt als voren aen suyvere effecten f 7.800.000. Dit voor sooveele aengaet de comptanten ende goede effecten, die de Compagnie naer Indien is hebbende; ende belangende deschepen, wy bevinden by de jongste gemelte advisen dat alsdoen in Indien waren 40 schepen, soo groot als cleene, daeraff gerestitueert sullen werden de 8 Engelsche schepen, soo blyvender noch 32, waervan wy gissen eenige door ouderdom corts gesletten sullen mogen werden, daerom stellen maer 26. Van Houtmans vloe resteerten noch by U. E. te comen 5 schepen; hierby noch gevoecht de vloe jongst uitgevaren van 23 schepen, ende nu de aenstaende te doenre equipagie van 14 schepen, soo blijckt dat de Generale Compagnie in 't vaerwater heeft 68 schepen soo cleene als grote, 't welcke soodanige costelijcke ende grote macht is, dat wy bevinden veele overtreffelijcke personen verwondert sijn, hoe het mogelijcken is, dat de Generale Compagnie, die uyt het lichaem van coopluyden is geformeert, deselve gestadich ende doorgaens soo onderhouden can, als dese onderhouden wort, daer hoochnoodich aendachtelijck op dient regart genomen.

Wy bevinden, dat de 16 schepen van Houtmans vloe, mitgaders de 23 schepen van Baccums vloe ende d'aenstaende 14 schepen, die nu gereet werden gemaect, sijn 52 schepen, die te samen de Generale Compagnie costen f 7.350.000 alleen aen de schepen ende behoeften, daermede gesonden, ongereeckent comptanten ende coopmanschappen. Wy sullen maer stellen dat alle d'andere by U wesende schepen, buyten dese dry vloten, de Compagnie maer waerdich sijn omtrent f 2.700.000, 't welcke t'samen bedraecht f 10.000.000.

Wat alle de overtreffelijcke forten, die soo voorsien sijn met geschut etc., costen, is U. E. genoechsaem bekent, daeromme sullen 't selve daerby laten blyven; ende alle het voorverhaelde wel aengemerct hebbende, gelieft dan eens aendachtelijck te considereren, oft de Compagnie niet en doet boven haer vermogen, omme U. E. eysch te voldoen. 't Is immers soo, dat tsedert het begin der eerster tienjarige rekening, dat geweest is anno 1603, tot alsnoch toe aen de participanten in alles maer uytgedeelt is twee cappitalen in 18 jaren tijds, ende dat om sulcx te cunnen doen ende om de grote equipagie uut te voeren, die nu eenige jaren achterein hebben gedaen, de Generale Compagnie haer heeft moeten belasten met de somme van omtrent f 5.600.000, die op interest loopen, dat eenen inheetende canck[er] is. Soo sult genoechsaem gevoelen de hooch dringende redenen, die on[s] persen, omme te verlangen naer overgrote retouren, in versheydenheyt van waeren gelijck als deselve nu ontbiedende sijn.

12 DEC. 1620.

Ende alsoo den incoop derselver groot capitael sal behoeven, soo beloven wy U. E. mits desen, dat soo groten capitael aen comptanten ende soodanige coopmanschappen, als U. E. sal mogen ontbieden, jaerlijcx tot supplement U. E. toeseynden sullen, als degelegenthey teenichsints sal mogen vereyschen. Daeromme laet ons maer onsen eysch becomen van de grote effecten, die nu sijt hebbende ende gesonden werden, ende vertrout de Compagnie vryelijck toe, wanneer haer de middelen van retoeren niet en gebreecken, dattet haer veel sachter ende aengenamer sal sijn, te seynden 30 ofte 40 tonnen gouts aen comptanten ende coopmanschappen, daer retour van sy te verwachten, met een equipagie die tot uutreedinge mach commen te costen omtrent de 20 ofte meer tonnen gouts, dan met soodanige equipage maer omtrent de 12 tonnen gouts, gelijck nu doorgaens seyndende sijn, dewijl het groot capitael ende de grote retouren de costen van de equipagie te beter ende gevoechlijcker lyden ende dragen cunnen, als U. E. genoechsaem can afsmeten.

9.
Positie
der Com-
pagnie in
Neder-
land.

Het is soo verre daervan, dat wy grote assistentien souden mogen becomen van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, daervan U. E. in syne brieven wijtlo dich discoereert, dat veeleer discourssen ende remonstren aen haer Hooch Mogende werden vertoont by treffelijcke collegien, dat de Oost-Indische Compagnie, die nu eenichsints begint adem te crygen, het gemeene lant behoort te assisteren in dese beswaerlijcke tijd, alsoo 't lant niet alleen in de voorgaende inlandsche swaricheden grote ongelden heeft geleden, oock jegens de roovers van Barbaryen ende om den Oceaen te bevryden, jaerlijcx grote equipagien is doende, maer selfs met de oorlog van onse geconfedereerde in Duytsland, ende om die behoorlijcken te assisteren, extraordinarisce lasten is dragende, 't welcke wy te meer hebben goet gevonden U. E. aen te voeren, opdat, wanneer aengemerkt sult hebben, dat de Generale Compagnie uwen eysch soo loffelijck is voldoende, selfs verdacht mocht sijn, omme haer te seconderen met de grote effecten van uwe goede beloften, waernaer met een oprecht vertrouwen op U. E. goet beleyt, directie ende sorvhuldicheyt met verlangen blyven hoopende.

Met deese grote capitalen, onse nevens dese gaende advisen, ende door U. E. goede directie, verhopen wy mede den inlantschen handel voortaen soo sal werden waergenomen, dat allengskens de Generale Compagnie de vruchten daervan sal beginnen te smaecken, ende soo 't vooreerst soo breet niet en wil vallen dat men uit de proffyten derselver mach becomen een gedeelte van de retouren, dat dan ten minsten door deselve sooveele mach werden geavanceert, dat de inlantsche oncosten ende lasten gewonnen mogen werden.

In Amsterdam desen 12 Desember anno 1620.

1. **Ver-
trokken
schepen.** Ons laeste schryven aen U. E. is geweest van den 9 September 1620, 't welck wy vaerdich hadden gemaect, om met het jacht *Purmerendt* alsdoen U. E. toe te senden, dan alsoo het verhindert is geweest door syne ranckicheyt de reyse te voltrecken ende, weder ingecommen sijnde, ene goede tijd van noode was om de faulte te beteren, is het eerst den 28 December 1620 voorleden uut Texel gescheyden met de schepen *Gouda*, *Swarten Beer*, *Naerden* ende den *Hasewint*, gelijck daechs te voren 't jacht den *Haringh* uut Texel, op ditto 28 't schip 't *Wapen van Delff* uut Goeree, den 29^{en} *Dordrecht* uyt Texel ende primo January 1621 de jachten de *Haen* ende de *Valck* mede uut Texel sijn vertrocken, in alles 10 schepen. *Westvrieslandt*, *Orangieboom*, *Ar-muyden* ende den *Gouden Leeuw* sijn noch overgebleven, waermede U. E. dese brieven werden toegesonden. Godt de Heere geve, dat alle gaende ende com-mende schepen in salvo arriveren.

2. **Commissarissen
der
Engel-sche Com-pagnie.** In 't begin van de maent December voorleden sijn alhier gearriveert twee commissarissen van d' Engelsche Compagnie, te weten d' heer Duddley Diges, ridder, ende M^r. Moris Abbott, député in de voorsz. Compagnie, dewelcke met [de] brieven van syne Majesteyt van Groot Britaignen haer eerstlijck in den Hag[e] hebben geaddresseert aen de Hooch Mogende Heeren Staten Generael ende aen syne Princelycke Exellentie, van dewelcke sy brieven [van] voor-schryven hebben vercregen aen dese vergaderinge tot bevoorrering van 't gene sy met ons souden willen verhandelen. Door de vorst sijn de respective Cam[eren] langen tijd verhindert geweest, omme hare gecommitteerde her-w[erts] te senden, soodat wy met de gemelte Engelsche Commissarissen eerst op 28 December in conferentie getreden sijn. Uut hare credentiebrie[ven] ende propositien hebben verstaen, dat sy overgecomen waren, eerst[elijck] om te eyschen restitutie hier te lande van de peper, die te voren b[y ons] ge-nomen was voor Patana ende Ticos ende met de schepen [*Dordrecht*] ende *Westvrieslant* herwerts over in specie was gebracht, ende [ten] tweeden, om met ons te beramen een naeder ordre tot explicatie v[an de] articlen van 't principael tractaet met hare Compagnie gemaect, [sulcx] als wy beyde sou-den bevinden te strecken tot 't gemene beste end[e tot] beniftie van den Indischen handel, waertoe wy ende sy t' samen toonde[n] genegen te sijn.

Wy hebben met reden cortelijck vertoont, dat wy aengaende 'teerste poin[ct,

3.
**Restitutie
van peper
aan de
Engel-
schen ge-
weigerd.**
 namelijck van de restitutie, in gene handeling en conden comen, alsoo deselve [moste] geschieden (nae uutwysen van 't tractaet ende naerder ordre) in In[dien] ende niet hier te lande, ende in allen geval, dattet oock onmogelijck was, alsnu daervan met ons te spreecken, dewijl wy niet gehouden en wa[ren] tot eenige restitutie als by den teneur van 't tractaet, waervan wy noch geen tyding en hadden, oft het in Indien was geaccepteert ende aengenomen by beyde perty'en; dat wy ooc niet en wisten, of ende wat wy behooren te restitueren, want vooreerst de liquidatie van de reciproce schaden soude moeten wesen gemaect in Indien, omme te sien, wie ende voor hoeveel d'een oft d'ander Compagnie tot restitutie is gehouden. Door dese ende andere redenen hebben wy d' heeren Engelsche commissarissen verwillicht, dat men 't selve point van de peper in Ticos verovert ende de versochte restitutie van dien hier te lande vooralsnoch sal laeten beruisten, mogelijck oft ondertusschen by advisen uit Indien iets soude werden verstaen, waeruyt wy aan d' heeren voorsz. volcomen contentement souden cunnen geven.

4.
**Hoeveel
Indische
waren in
Europa
kunnen
worden
vertiert.**
 Soo hebben wy dan het tweede point in consideratie genomen, ende voor eerst gesprocken van de quantiteyt der Indische waeren, die binnen den tijt van een jaer in Europa bequamelijck cunnen werden vertiert, ende werde bevonden, dat omtrent de 20.000 balen peper tot 350 ™ de bale daertoe dienen overgebracht, onder welcke peper werde geestimeert dat de Portugeesen omtrent 4000 baelen jaerlijcx crygen; dat Europa jaerlijcx maer en can vertieren 1400 quarteelen nagelen tot 350 ™ 't quarteel, 600 quartelen foely tot 300 ™ 't quarteel, ende 1000 quarteelen notenmuscaten, 't quarteel gereekekt tot 450 ™. Wat belangt den indigo, d' Engelsche commissarissen sustineerden, dat haer Compagnie sommige wylen jaerlijcx hadde gecregen uyt Indien 1500, oock 1800 ende ten hoochsten 2500 churls, soodat d'een jaer door 't ander mach geestimeert worden, dat in Engelandt uyt Indien jaerlijcx 2000 churls gecomen sijn, tot 160 ™ yder churl. De Nederlantsche Compagnie seyde somwylen jaerlijcx gecregen te hebben met haerschepen omtrent de 500 fardeelen, maer wat de consumptie aengaet, dat in de Nederlantsche Geunieerde Provinciën jaerlijcx conde werden vertiert ter waerdye van omtrent f 800.000, ende gelijck d' Engelsche commissarissen bekenden, in Engelandt maer £ 60.000, maer alsoo van Levanten in Engelandt, Nederlant ende andere quartieren ende uyt Indien in Portugal veele indigo compt, sonder dat het mogelijck sy 'tselve sekerlijck te begroten, soo werde dit alsoo opengelaten. Van andere coopmanschappen van Indien werde by d' Engelsche commissarissen niet vermaent, sonder dat wy mede geraden vonden, daervan mentie te maken.

Is daerna overlayt ende gecalculereert, hoeveel dat men tot incoop van de waren bovengenoemt van nodesal hebben, ende wert bevonden, dat den peper tot 2 realen den sack conde ruym ingecocht worden voor 300.000 realen

5. van 8^{en}. Nagelen, noten, foly (sooveel als voor Europa noodich) ende indigo in goede quantiteyt soude ingecocht cunnen worden ruym gerekent (invoegen dat daeruyt mede de tollen op den peper betaelt cunnen worden) met 200.000 stukken van 8^{en}, soodat in alles 500.000 realen genoech waren tot incoop van alle de speceryen ende indigo, die wy bey-de jaerlijcx voor Europa noodich hadden; ende voortgaende op de gementioneerde quantiteyt van Indische waren, werde mede ten versoecke van de Engelsche commissarissen gecalculeert, wat deselve soude renderen ende waerdich sijn hier in Europa, vercocht sijnde tot eenen goeden ende civilen prijs.

6. Dit alsoo gedaen wesende, is by d'Engelsche commissarissen vertoont, wat oncosten de Compagnien alsnu sijn dragende, elck aan syne syde in 't onderhout insonderheyt van soovele schepen ende andere besettingen van fortressen ende plaetsen, dewelcke t'samen begroot sijnde nae hare opinie, sustineerd[en] sy, dat deselve souden wechdragen meest alle de proffyten, die wy t'sam[en] souden mogen doen aan quantiteyt van waren soals boven was gecalculeert, soodat naulijcx 25 per cento avance jaerlijcx soude overschi[eten,] 't welc haer docht, weynich te wesen op soo eenen groten ende pericule[usen] handel, invoegen dat het heel noodich was, dat de oncosten werden vermindert ende voornementlijc in de equipagie, waerinne sy versocht[en dat] een reglement werdegemaect, hoeveel schepen yder Compagnie al[tijt] in Indien soude dienen te onderhouden, ende wat equipagie men j[aerlijcx] van hier derwerts soude senden, want dat nu al te veel sche[pen] in Indien sullen wesen niet de grote vloten, die beyde de Compagnien tseder[t] eenigen tijd hebben versonden, alsoo met 7 a 8 schepen voor beyde de Compagnien jaerlijcx sooveel speceryen ende indigo conden wer[den] overgebracht, als wy volgens de respective gelimitteerde quantite[yt] van doen hadden, die oock met weynich schepen aldaer in Indien versa[melt] conden werden.

Wy en vonden niet goet, d' heren Engelsche commissarissen in haer opinie tegen te spreken, maer 't selve voorbygaende, hebben geant[woort] dat wy immers soo genegen waren, om den Indischen handel so[o] vele te soulageren, als doenelijck was tot 't gemeene best[e,] achtervolgende het tractaet, met hare Compagnie gemaect, maer dat ooc hare E. kennelijc was, dat de gemeinschap tusschen de twee Compagnien maer en bestont in den gemeenen incoop van noten, nagelen, foely ende den peper in Java Major ende in de gemeene defensie. Als dese pointen by de twee Compagnien wel werden naergecomen ende beherticht tot gemeene beste, dat wy van hare E. niet meer en conden versoecken als de vrantschap ende goede correspondentie, soals in alle d' andere articlen van het tractaet ende nader ordre was geordonneert, met hetwelcke wy ons t' eeuwemaal voorgenomen hadden te conformeren, soodat

het yder Compagnie ende dienvolgende hare E. in 't particulier oock vry-
standt, alsulcken order op hare equipagie ende oncosten tot den Indischen
handel te stellen, als hare E. selfs nae hare wijsheyt ende experientie geraden
sullen vinden, sonder daertoe van noode te wesen het consent ende appro-
batie van dese Compagnie, alsoo ydereen buyten de conniventie van den
handel bovenvermelt, vermocht daerinne te disponneren vrylijck in confor-
mité van het derde artijckel van 't tractaet; dat hare E. oock wel mogen ver-
trouwen (indien by d' Nederlanse Compagnie bevonden wert, dat den handel
met minder oncosten sal cunnen werden gedaen), dat wy soo begerich sullen
sijn tot het soulagement van dien, als hare E. immers genegen souden wesen
mogen, waermede wy haer hebben ter neder gestelt, met byvoechsel dat wy
verhoopen, dat onse redenen haer aengenaem sullen wesen, sooveel te meer
dat d'een Compagnie niet gehouden is te dragen d' oncosten ende lasten van
d' ander, maer elck de sijn in 't particulier, soodat onse mesnage ofte quaet
gouvernement in alle geval hare Compagnie noch schade noch bate bybren-
gen can.

7.
Inkoop
bij ge-
meen
overleg.

Dit versoeck alsoo ter syde gestelt sijnde, is by de gemelte Engelsche com-
missarissen geproponeert, dat men dat tot naerder explicatie van het 5^e artycle
van 't tractaet eene seker ordre diende te beramen, aengaende den incoop
van de Indische waren in Indien, ten eynde die overal mochte geschieden
met correspondentie van de commisen van beyde Compagnien, opdat alle
occasien van misverstant ende differentie (die daervan nootsaeckelijken
comen te rysen) werden wechgenomen, ende de waren tot een redelijcke
prijs aldaer mocht werden gebracht, die andersints door concurrentie van de
twee Compagnien altijd hoger en hoger soude stygen tot grote schade ende
finale ruine van ons beyden, ende dit voornamelijck in den handel van den
peper over alle quartieren van Indien, in den handel van den indigo, in de
trafficquen van Arabia ende Mocha ende oock in den Persischen ende Chi-
neeschen sydenhandel. Ten tweeden dat van alsulcke by gemeen advijs inge-
cochte waren de twee Compagnien niet meer in Europa jaerlijcx en sullen
mogen overbrengen, als by onderling reglement ende goetvinden van ons
beyden geoordeelt sal worden nodich te wesen, sonder de geregleerde quan-
titeyt te excederen; ende ten laesten, dat alsulcke ingebochte ende overge-
brachte waren by gemeen advijs tot eenen gemenen prijs sullen werden ver-
cocht hier in Europa, om alsoo de Indische waren in reputatie te brengen.

8.
Peper.

Wy hadden in 't eerste voorgenomen dit naerder reglement met redenen
te excuseren als onnodich, dewijl by het 5^e artijckel in 't generael, by het 6^e
op den peper in Java Mayor, ende by 't 8^e ende 9^e artijckel aengaende den
handel van de Molucques, Amboyna ende Banda, in 't breedte was gedispo-
neert; dan alsoo d' Engelse commissarissen seer aen[drongen] ende wy selfs

noodich ende proffytelijck achten, dat eenich verder reglement des aengaende werde gedresseert, hebben wy ten laesten met haer een provisioneel concept gemaect, waervan wy U. E. den inhout sullen adviseren, niet omdat 't selve by U. E. sal moeten werden gevolcht, want soo namaels geduceert sal worden, en is dit reglement tot noch toe niet by de twee Compagnien finalijck goetgevond[en] ofte geteekent, maer alleen opdat U. E. sekerlijck weten waertoe dat [wy] tsamen ten naesten by inclineren ende d'een ende d'ander Compagnie mogelij[ck] hierna sal cunnen werden gebracht. U. E. gelieve dit advijs te mesna[geren] tot beste van onse Compagnie, sonder dat U. E. daeraen eenichsints gebonde[n] ofte verobligiert sijt. Den inhout ende substantie van 't voorsz. conc[upt] is dusdanich, sooveel belangt den handel van den peper in alle q[uartieren] van Indien buyten Java Mayor, indien op eenige plaetsen de c[omptoiren] ende schepen van de twee Compagnien beyde sullen wesen versien van midd[elen] ende last, om peper te coopen, waertoe beyde genegen sijn, dat sy sullen gehouden wesen te beramen eenen gemenen prys, waervoor sy den pep[er] die alsdan te coop is, sullen by gemene hant contracteren, verdelen e[nde] ontfangen in hare respective pachuysen ofte schepen, elck voor de helft ofte tot sulc een proportie als haer gelt can verstrecken; maer als d'een Compagnie alleen wesen sal in eenige plaatse, daer peper [wast], ofte dat d'andere Compagnie aldaer wel een commis sal hebben, d[ie] nochtans geen middelen ofte genegentheyt sal toonen, om den peper t[e] copen, van gelijcken indien dien commis hebbende al sijn gelt best[eet,] den anderen commis noch gelt t' over heeft ende dat daer noch pe[per] is in de voorsz. plaatse, in alle dese conjuncturen sal 't vry staen aan die commis die alleen sal wesen, ofte die alleen genegentheyt ofte middelen heeft, bequaem om te contracteren, voor sijn perticuliere rekeninge te coopen (in conformité van 't 3e article van 't tractaet) al den peper, die hy voor alsdan sal mogen becomen.

In welcken peper alsoo gecontracteert (hoewel alreede betaelt ende nochtans noch niet ontfangen in de pachuysen ofte schepen van den commis, die deselve alleen heeft gecocht) den commis van d'andere Compagnie (absent geweest sijnde ofte te voren onversien van middelen, om te cunnen copen gemeenderhant) sal portie ofte gedeelte mogen nemen, sooveel als hem geheeft, tot de helft toe, mits conditie dat hy dadelijck betaelt ofte restituere den prijs die beloost ofte alreede geavanceert ofte betaelt was by den commis van d'andere Compagnie.

Maer indien den peper by den commis van d'een Compagnie alsoo gecocht (gedurende d' absentie ofte manquement van gelt ende noodige provisie van d'andere) alreede ontfangen sal wesen in de pachuysen ofte schepen van den commis die deselve alleen sal hebben gecocht, die peper is niet onderworpen

enige gemeenschap, soodat de commis van d' ander Compagnie niet en vermach, daermee portie te versoecken, als wesende den voorsz. peper gecomen in vollen eigendom van den commis, die deselve hadde alleen gecocht.

Alle contracten ende incoop van peper, die by gemeene hant ende met gemeene correspondentie geschieden, sal moeten gedaen worden in prijs van realen ende contant gelt ende niet by mangelingh ofte betalingh met coopmanschappen ofte waren, maer den coop gedaen sijnde ende gemaect in gelt, sal 't vrystaen aan d' een oft d' ander Compagnie de vercopers te contenteren voor sijn deel oock by waren oft coopmanschappen, soals hy sal namaels cunnen accorderen.

9.
Indigo. In den handel van Surrat, soo in den indigo als alle andere waren die men aldaer can become, hebben d' Engelsche commissarissen ons vertoont de inconvenienten, die sy dagelijcx meer ende meer bevinden, soodat te beduchten was, dat wy t' samen aldaer niet minder molestatie ende verhindering ten laesten souden renconteren, als wy beyde in 't particulier hadden gevoelt in den peperhandel tot Bantham, invoegen dat daerinne mede nootwendich diende voorsien, want dat niet alleen wy t' samen by correspondentie behoren den incoop van den indigo aldaer te doen (gelijck oock op andere plaetsen van de cust Choromandel), maer dat oock een precise ordre diende nootwendelijck beraem[t,] hoe men de vrye trafficque voor beyde de Compagnien aldaer soude soeken te procureren ende mainteneren, want alsoo sy tsedert eenigen tijd hadden beginnen te vaeren nae de Roode See ende Mocha met alsulcke waren ende coopmanschappen als aldaer in Surrat gevonden werden dienstich te wesen voor de voorsz. quartieren van Arabien, soo hadden deselve hare trafficquen grooten haet ende clachten gecauseert onder de inwonderen van Surrat ende naergelegen plaetsen, die selfs gewoon waren, alsulcke waren alleen jaerlijcx te vervroeren nae Mocha, waerdoor te wege gebracht was by de gouverneurs aldaer, dat men aan d' Engelsche commisen prescribeerde, wat waren ende coopmanschappen sy alleen souden vermog[en] te coopen, met verboth van alle sulcke als dienstich waren tot den voorsz. handel van Arabien, 't welck alsoo het tegen alle regul ende vryen ha[ndel] directelijck is strydende, ende geconsidereert, hoeveel beyde de Com[pagnien] aan de trafficque van Mocha ende Arabien is gelegen, soo sijn wy gaern gecondeerte tot het versochte reglement, ende is eerst aengaende den incoop van den indigo provisionnelijc goetgevonden, dat denselven in Surat, op de cust Choromandel ende andere quartieren van Indien sal geschieden op deselve maniere ende onder deselve conditien als hierboven gesecht is van den peper.

Ende alsoo by experientie bevonden wert eenich verschil in de manniere van incoop van de voorsz. indigo (anders als op veele plaetsen in den peper

geschiet), te weten dat die gedaen wort op verscheyde plaet[sen] geheel verde binnen in 't lant ende niet in de stat van Zuratte self[fs.] alwaer de commisen van de twee Compagnien haer comptoiren [hebben,] soo is daerenboven geordonneert, dat alsulcken commis, die ger[e]solveert is in 't lant te trekken omme indigo te coopen, sal gehouden we[sen] daervan te verwittigen den oppersten commis, die van wegen d'a[ndere] Compagnie aldaer is residerende, dewelcke alsdan mach delibreren, oft hy iemant mede in 't landt sal willen senden, omme den indigo by gemene hant in te coopen; ende in geval dat hy sulcx weygert, soo [en] sal hy namaels niet mogen part ofte gedeelte eyschen in den indi[go], gecocht by d' ander commis alleen gedurende de voorsz. voyagi[e.]

Ende om te vermeerderen de goede genegentheyt ende corresponde[ntie] tusschen de commisen van beyde de Compagnien in de quartieren sta[ende] onder gehoorsaemheyt^{27.3.43} van den Groten Mogul, op de cust Chormandel ende ander quartieren van Indien, soo sullen de voorsz. commisen gelast worden d' een dander behulpich te wesen ende t' assisteren aan wedersyden in hare affaires ende in den incoop ende vercoop van de coopmanschappen, die gedaen sullen werden by gemeene hant. Uyt cracht van het reglement, waermet de Compagnien alhier nu besich sijn, sullen sy vryelijck ende getrouwelijck communiceren ende mededeelen haer wetenschap ende ervarentheyt vercregen in de voorsz. trafficquen, gelijck sy sullen vinden te behoren tot gemeene beste van de twee Compagnien.

Ten dien eynde sullen sy by alle sachte ende vrindelijcke middelen sien te vercrygen voor beyde de natien gesamentlijck permissie ende liberteyt, omme aldaer te handelen sonder verhinderingh, om te copen ende vercoopen alle waren ende coopmanschappen, uytgesondert die sy sullen brengen tot Surrat ende sullen oordeelen bequaem ende noodich te wesen tot de navigatie van Mocha, Roode See ende andere quartieren; ende in gevalle, dat sy niet en sullen cunnen obtineren 't geene voorseyt is by middelen van vrunt-schap ende contract, soo sullen de voorsz. commisen geautoriseert wesen, verder te mogen gaen ende avanceren de voorsz. vrydom ende liberteyt by gemeen advijs, 't sy met dreygementen ofte met vertooning van de macht van beyde de Compagnien, ofte by aenhaelingh ende arrest (indien 't selve noodich wesen sal) op de goederen van de voorsz. inwoonders van Surrat, gaende ofte commende van de voornoemde plaetsen van Mocha, Rooden Meer ende andere quartieren, met die conditien nochtans, dat gene van de Compagnien in 't perticulier sal mogen beginnen ofte by de hant nemen den voorsz. middel van arrest ofte defentie, sonder expres consent ende wetenschap van de principale officieren van d' andere Compagnie, om te verhoeden de schade en perijskel, 't welck andersints mochte overcomen aen 't volck, goederen ende

schepen, die mogelijck sullen alsdan wesen in de voorsz. plaatzen van Surrat vanwegen de voorsz. Compagnie.

Ende naedat de voorsz. liberteyt van trafficquen sal vercregen sijn in Surrat ende voor de Roode See, soo sullen de commisen voorn. gesamentlijck alle debvoir ende naersticheyt aenwenden om te contracteren met de handelaers van Surrat, om haer te convoyerend ende in bewaringe [te] nemen in haer navigatie nae de Roode Zee, mits betalende eenich recht van convoy in rede-lijckheyt tot erkentenis van 't schip van de Compagnie, die 't voorsz. convoy sal hebben gedaen; ofte indien daer sijn verscheyde schepen van beyde natien in gelijck getal, 't selve recht van convoy sal verdeelt worden halff ende halff ofte andersints nae proportie van 't getal der schepen van yder Compagnie, die de voorsz. conduite sullen hebben aengenomen.

10.
Zijde.

Wy en hadden geen verder ordre gestelt tot explicatie van 't 5 article, als (gelijck U. E. siet) alleen op den incoop van peper en indigo, want sooveel belangt den sydenhandel van Persia ende China, dewyl deselve niet en sijn gebracht tot die perfectie, dattet alrede van nu[t] soude wesen eenich naerder reglement te beramen ofte gemeens[chap] van incoop, soo is 't alsnoch uutgestelt ende hebben de twee Co[mpagnien] den anderen beloofst, soo haest sy respective eenige verder dis[couvre] daervan sullen verstaen, dat sy elcanderen sullen verwittigen, om alsdan te ordonneren 't gene noodich sal wesen. Met onse brieven van d[en] 24 Merty 1620, gesonden met de schepen *Muyden*, *Weesp*, *Suyt Hollant*, *Noort Hollant*, *Out Delft*, etc., hebben wy U. E. geschrev[en] hoe dat wy alsdoen waren versocht by d' Engelsche Compagnie, omme met haer in gemeenschap te comen in den sydenhandel van Persi[a,] waerinne wy alsdoen niet en hebben willen resolveren, sonder alvore geinformeert te wesen, wat voordelen wy by de voorsz. presentatie conden becomen. Dienvolgende sijn U. E. versocht gewees[t] pertinentlijck daerna te vernemen, gelijck wy ooc des aeng[aende] hebben alsdoen geschreven aan 't comptoir in Surrat, o[m des] verstaen hebbende te resolveren, wat meest dienstich voor de [Generale] Compagnie deser landen soude bevonden werden, ende alsoo wy ondertusschen wederomme aengesocht worden by de gemelde Engelsche Compagnie, soo hebben wy vele discoersen met haer gehadt aengaende dese sake, ende bevinden, dat het eenen overtreffelijken handel is, daer groot capitael ende grote advance jaerlijcx aen gedaen can worden, doch d' Engelsche en cunnen het alleen niet besetten, soo door vrees van dat wy daerinne met haer sullen willen concu[rren] in conformité van 't 3e ende 27e artijckel van 't tractaet, alsoo[ck] dat hare capitalen niet groot genoech en sijn, om die treffelijck[e] commercie allene te incorporeren, door welcke redenen wy gelo[ven], sy gemoveert werden, ons de helst ofte liberteyt nevens haer aen te bieden. Desen handel is tot noch toe altijd over Alep

ende Syrien geleyt, ende bevinden, dat van daer in Europa jaerlijcx omtrent 6000 balen syde werden gebracht, waervan wy in dese Geunieerde Provincien crygen omtrent 1500 balen, Engelant 600 balen, Venecien 1500 balen, Merselie 2000 balen ende Genua, Lucca, Firenze, Messina etc. de resterende 400 balen, welck alle binnen den tijd van een jaer geconsumeert connen werden met groot voordeel; ende soo d' Engelsche commissarissen ons seggen (ende wy verstaen cunnen van luyden, die experientie hebben van dien handel) comt haer de syde tot Jasques een boort niet meer te staen als 8 schellingen steerlingx 't £, ende can hier vercocht worden tot 30, 31 a 32 schellingen, soodat daeraen treffelijcke proffyten te doen sijn. De cappitalen van beyde de Compagnien en sullen niet toelaten voor 't eerste alles op te coopen, ten ware dat de speceryen, suyckeren, lywaten, drogues ende gommen van Indien selfs aldaer conden werden vertiert, gelijc wy verstaen, dat alsnu geschiet door die van Ormus, die al de quartieren van Persia, de Oostcust van Arabia, ende over Basera ende Bagdet 't gebiet van den Groten Heere van Constantinoplen versien, 't welc haer door de situatie van Jasques wel can werden verhindert. Desen toevoer de Portugesen ontnomen ende ons toegevocht sijnde, soo en soude 't niet beswaerlijck vallen voor beyde de Compagnien alles op te coopen ende grootelijcx strecken tot benefitie van de Indische waren, die overschieten sullen boven de gemelde die in haer respectieve quantiteyten voor Europa nodich sullen wesen. Oock soo cunnen tot dien eynde U. E. daerenboven van hier toegesonden worden alsulcke coöpmanschappen, als aldaer in Persia begeert sijn tot opcoopingh van de syde ende 't resterende in contanten, alsoo tot den heelen opcoop van de 6000 balen, yder balc tot £ 90 steerlingx oft daeromtrent ingeçocht sijnde (sooals d' Engelsche commissarissen seggen daer wel can geschieden) voor beyde de Compagnien wert gerequireert omtrent de £ 540.000 steerlingx, 't welck voor onse helft soude bedragen 27 ofte 28 tonnen gouts. Wy hoopen met gelegentheyt U. E. advis hierop te verstaen, ende indien U. E. daerentusschen oordeelt, dattet can geschieden met avantagie van de Generale Compagnie deser landen, cont de schepen, die nae Surrat gesonden werden, gelasten ende versien met soodanige cappitalen, als U. E. sonder verleth van den anderen handel van Indien sal cunnen missen, om den handel van Persia mede waer te nemen, in de welcke d' onse haer sullen dragen met de meeste voorsichticheyt als doenlyc[k,] sonder de prysen tegens d' Engelsche, die aldaer mogen wesen, op te jagen, maer sullen trachten, alle correspondentie te houden ende eenen gemen[en] incoop te doen, sooveel als een yders cappitalen sullen cunnen verstrecken.

Op 15 January is tydingh alhier gecomen van Alep, hoe sy aldaer advysen hadden, dat de Engelsche commisen in Spahan ende naegelegen quartieren van Persia opgeçocht hadden 700 somaes syde, elck soma sijnde twee balen,

soodat den handel goede retour[en] voor d' Engelsche Compagnie sal geven ende die van Alep vreesen, dat den geheelen handel van de syde (indien d' Engelsche continuieren) van [Alep] op Jasques sal gediverteert worden, 't welck oock des conincx van Persia intentie is, om t' ontrekken van den Grotten Heer de middelen, die hy by impositie op de voorsz. syde, die door sijn gebieth [is] passerende, is heffende.

11. Aengaende het tweede ponct, te weten hoeveel waren men t' samen van Nagelen, elcx soude in Europa overbrengen, d' Engelsche commissarissen versochten, noten, dat des aengaende een reglement soude worden gemaect in den peper ende foelie. indigo, ende wy hielden aen, dat het in alle geval nodich was in de vruchten van de Molucques, Amboyna en Banda, doch alsoo wy alleen den handel van den peper ende indigo niet in handen [hebben], maer dat veele andere natien als Portugeesen, Francoisen en Deen[en] deselve mede in Europa brengen van alle quartieren, soo wert [t selve] (op ons versoek) gediffereert voor eenigen tijd, alsoo wy meenden, dat het eerst nootsakelijck was, dat de Portugeesen in haer jaerlijcxe navigatie van Goa naer Portugal werden verleth, ende d'andere natien met beleyt dienden gedescourageert te worden, om niet meer met proffijt nae Indien te mogen varen, waertoe wy meenden den besten middel te wesen, dat overal door geheel Indien, daer peper ofste indi[go] valt, exclusive contracten op den naem van de Engelsche ofte Nederlansche Compagnie sullen werden gemaect, waerby aen alle an[dere] natien verboden werde aldaer soodanige waren te becommen, ende dat [daer]entusschen het de twee Compagnien vry behoort te staen, soveel peper ende indi[go] te brengen, als een yder geraden sal vinden, want dat daermede de andere natien onder gehouden conden werden, al soude het geschieden met wat schade voor de twee Compagnien, 't welck alsoo by d' Engelsche commissarissen is geadmitteert; ende daerentusschen is geordonneert geweest, by onderling consent ende toestaen van beyde de Compagnien, sekere quantiteyt van de vruchten van Molucques, Amboyna en Banda, die jaerlijcx uit Indien sullen mogen werden gebracht, te weten 1400 quarteelen giroffelnagelen, wegende yder quarteel omtrent 350 £, 600 quarteelen macis, yder wegende 300 £, ende 1000 quarteelen notenmuscaten, yder quarteel 450 £ wegende, welcke quantiteyt nae experientie van tijd tot tijd sal vermeerdert ofte vermindert cunnen worden by gemeen advijs ende toestaen van de twee Compagnien.

Het surplus ofte overshot van de voorsz. vruchten van de Molucques, Amboyna ende Banda (boven degene, die herwerts over werden gebracht) sullen gedistribueert ende vercocht worden in Indien selffs by yder van de Compagnien alleen tot eenen gemeenen prijs, nochtans daertoe gestelt by de officiers van beyde de Compagnien, onder welcken het niemand geoorloft is te vercoopen, welcken prijs ooc redelijc hooch sal worden gestelt, invoegen dattet

niet mogelijck en sy voor eenige andere natien de voorsz. vruchten met proffijt in Europa te brengen, om deselve te veropen onder den prijs van beyde de Compagnien.

In 't stuck van de nagelen, noten ende foely hebben wy dit aldus practicabel gevonden, alsoo niemant buyten de Vereenichde Compagnie dese vruchten in handen en heeft. U. E. sal mede by alle mogelijcke middelen bevoorderen, dat andere natien in geenderhande mannieren deselve en becomen. Ooc was dit reglement dienstich voor beyde de Compagnien, om Europa niet te overlasten, tot inevitable schade van d' een oft d' ander, maer principalijck voor onse Compagnie was het noodich, want gelijc wy ons altijt hebben voorsien met een goede quantiteyt nagelen, om voor te commen de quade gewassen, 't vertouven ofte blyven van scheepen ende andere inconvenienten, die voorkomen connen, soo vinden wy ons alsnu beseth met omtrent sooveel nagelen, als wy in twee jaren (alleen sijnde) souden cunnen veropen nae d'experientie, die wy hebben, hoeveel Europa op een jaer can vertieren. Indien 't d'Engelsche vrystont in haer derde part sooveel herwerts te brengen, als 't geheele provenu van nagelen jaerlijcx aldaer hun soude toeleggen in de Indien, soo soude het geschiet wesen (haer part voor een derde mogelijc soo groot vallende, dat heel Europa daermede versien conde werden) dat onde[r] dese Compagnie de voorsz. nagelen infructueus souden blyven liggen hebb[en,] indien wy den gemenen getaxeerde prijs (volgens 't dispositif op 't 5^e art[icle] van de naeder ordre) sinceerlijc hadden gevolcht ende d' Engelsche haer daerinne wat hadden willen dispenseren, hoewel wy verhopen, dat van hare syde sulcx niet en sal geschieden; doch alsoo dit reglement maer provisionnelijken is geconcipieert, sonder dattet gesloten is, sal U. E. interim sooveel nagelen toesenden, als buyten de consumptie aldaer in Indien doenlijc is tot naerder advis.

12.
Arrest
van den
Witten
Beor.

Dewijl wy met d' Engelsche commissarissen hierover besich waren ende alle[s] tot haer groot contentement werde nedergestelt, is op 22 December 162[0] tot Pleymoeth gearriveert 't schip den *Witten Beer*, waervan wy eerst sijn verwitticht op 3 January 1621 met brieven van Londen, waerb[y] wy mede werden onderrecht, dat 't selve schip, ingecomן wesende tot Pleymoeth, was aldaer gearresteert geworden by last van den admirael van Engelant, ende soo ons werde geschreven was 't selve arrest geda[en] van wegen d' Engelsche Compagnie. Wy hebben daerover geclaecht by de commissarissen die by ons waren, die haer betonen geheel bedroeft ende geoffenceert, protesterende van haer sinceriteyt ende van die van haer Compagnie, met toeseggingh, dat se ons souden bethonen hare innoc[entie.] 't Schijnt, dat dit is geschiet by misverstant, alsoo 't selve arrest is gedaen by een warant ofte permissie van den admirael van [Engelant] van den 30 Septembris 1620 ouden

stijl. Oft dit warant by [die van] d' Engelsche Compagnie is versocht, en weten wy niet. Sy protesteren [dat] sulcx niet en is,, ende wy en cunnen niet begrypen, by wat persoonen 't ar[rest] soude mogen wesen versocht als by deselve Compagnie. Het con wesen, d[at] sy met een haesticheyd daertoe hebben geresolveert, verstaende 't gepasseerde voor Patana, waervan wy met de schepen *Orangieboo[m]*, *Dordrecht* ende *Wesvrieslandt* in Augusto 1620 de tydingh hebben gecregen. 't Gene wy nader hiervan verstaen, sullen U. E. adviseren, ondertusschen nochtans we expresselijck begerende, dat hied[oor] U. E. niet en werde gedimoveert van de volcomen ende sincere vruntsc[hap] die wy met haer voorgenomen hebben te continueren ende vermeerd[eren] tot 't gemene beste van de Compagnie. Evenwel heeft het ons veroorsaect, dat wy in het provisionneel reglement, waerover wy met d' Engelsche tracteren, hebben gestelt expres artijckel, dat in toecommende d'een noch d'ander Compagnie om geene oorsake ter werelt sal vermogen elcanders schepen te becommeren oft arresteren. Wy hebben dit aldus geremonstreert aen de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, die haer gesanten, ordinarissee ende extraordinarissee, by Syne Majesteyt van Groot Brittaignen hebben gelast over dit arrest te doleren als directelijc strydende tegen 't tractaat, by Syne Majesteyt selfs geconfermeert, opdat in toecommende niet meer occasie gegeven en werde omme aen hare vruntschap ende sinceriteyt te twijfelen.

13.
Chineesche
handel.

Op 29 January 1621 sijn U. E. brieven van den 11 ende 12 May 1620 ons van Pleymoeth uyt 't schip den *Witten Beer* wel behandicht, waerby gaern hebben verstaen 't arrivement van d'schepen de *Goede Hope* ende d'*Eendracht*. Wy sien ooc, dat op 27 Merty aldaer gearriveert was 't Engels jacht van advis met de tydingh van het accoort ende gecontracteerde vrintschap tusschen dese ende d' Engelsche Compagnie. De Hooch Mogende Heeren Staten Generael hebben noodich gevonden, dat dit alsoo soude geschieden, die best weten te ordonneren, wat dat den landen dienstich is. Hierom sal het U. E. wel betamen, loflijc ende met respect daervan te gevoelen, ende overal waerte nemen, dat alles sinceerlijc werde geobserveert. Uwe eerste bejegening met d' Engelsche officieren sijn vol blyschap ende vrundelijcheyt. Godt geve, dattet altijd continuere, want by goede ende sincere correspondentie de Compagnien ten eerste voordeel sullen becommen, U. E. heest wel gedaen datelijck te bevoorderen de gemene tocht tegens Manilha met de oorlochschenpen van defencie; daerinne sal jaerlijcx dienen gecontinueert, want by dien middel den Chineesen sydenhandel op ons gederiveert moet werden. Wy hebben daertoe eenige voorslagen gedaen by onse brieven van 9 September voorsch., gelijck wy corts hiernae in dese mede sullen doen, die U. E. sal connen examineren, ende volgen 't gene best wesen sal. Evenwel cunnen niet nalaten, U. E. 't avancement van die rijcke trafficque ten hoochsten te recommanderen,

want naedat wy onderrecht worden, soude aan de Chineesche syden veel meer proffijt te doen sijn, als aan die van Persia, dewijl dese maer ten hoochsten een cent proffijt soude geven ende aan die van China wel anderhalff soude te winnen wesen. Het goet onthael ende tractement 't welc U. E. doet aan de jonquen die van Chincheo comen ende ander Chineesen, sal veel daertoe cunnen opereren, sonder deselve in 't eerste soo nauw te limiteren, ofte verbinden aan sware belastingen ende tollen, die namaels, als den handel eenmael gestabilieert sal wesen, met minder schade ende prejuditie in treyn gebracht sullen cunnen werden. D' ander poincten van de missive, met den *Witten Beer* overgecomen, sullen successivelijc verantwoorden hierachter, sooveel als nooddich wesen sal.

Wy vernemen seer gaerne de goede hope, die U. E. heeft van dat de Chineesen met goede quantiteyt waren (dienstich tot retour ende de verbreydinge van den Indischen handel) tot Jaccatra comen s[ullen] jegens 't voorjaer 1621. 't Succes verhopen wy te vernemen niet [de] schepen, die by U. E. herwerts in February sullen werden afgesonden, daernae wy te meer sullen blyven verlangende, omdat gesien hebben, U. E. aan anachoda Hougtsien op sijn vertrec noch hebt medegegeven pascedels voor andere 5 jonquen, die ditto Hougtsien verclaerde nevens hem van China tot Jaccattr[a] comen souden, ende sulcx, omdat het welvaren van de Compagnie ald[aer] meest bestaat in de verbreydinge van den handel, in grote quantit[eyt] van verscheydene wel getrocken waren die men hier met middelmatich avance tharer aencomste vertieren can, om alsoo de ov[er]grote sware lasten van de schepen, forten ende comp[toiren in] Indien te mogen dragen ende de soo overtreffelijcke e[quipagien] te mogen continueren, die nu 3 achtereenvolgende jaren sijn g[edaen,] ende alsoo wy verhopen, dat aan den Chineesen handel soo grote middelen mettertijd sullen cunnen werden besteet, dat hier te land[e] daeraen soo grote cappitalen souden connen vertieren, als selffs a[en] 't gros van de 4 specery'en, te weten peper, nagelen, foely ende noten, soo duchten wy, dat de Chineesen noch in lange niet en sull[en] cunnen resolveren, om soo rijcke effecten tot Jacatra te breng[en] als de vergrotinge van onsen handel vereyscht (vermits den [grooten] risico door den langen wech, die sy passeren moeten in haer stor[machtich] Noordermuosson met soo swacke schepen, als hare jonquen sij[n];) exemplel aan Malacca, gelegender voor de Chineesen als Jaccat[tra], daer de Portugeesen de Chinesen noyt hebben cunnen trekken. Alhoewel wy voor de Philippinas van jaer op jaer grote vlete menen te houden ende de vaert van de Macaosche craque verhinderen, want alsoo die van de Philippinas haren welstant dependeert aan de Chineesche traffickquen, soo achten wy dat de Spaingnaerden, 't sy besuyen oft bynoorden de Manilhasche Baye, aan de Chinesen andere plaetsen ofte havenen sullen laten aendoen,

daertoe het groote Luçonse eylant verscheyde bequaemheden heeft, 't welcke wy bemercken, U. E. wel heeft geremarcqueert uit den inhout van de instruc tie aen Robbert Adams ende Willem Jansz. op de Manilhsche tocht medege geven; ende dat de Portugeseen haer met fregatten ende ander cleen vaer tuych sullen soeken te behelpen.

By onse jongste missive hebben wy geschreven, dat U. E. ende den Raet van Indien sout in consideratie nemen, oft niet wel geraden soude sijn, dewijl men onse macht voor de Philippinas hout, dat men 2 ofte 3 schepen geladen met peper, eenich sandelhout ende competent cappitael aen silver soude houden onder Ilha Formosa, Lequeo Pequeno ofte andere daerby gelegen bequaeme plaetsen, om alsoo met ditto Chineesen tharer meeste versekterheyt ende min ste risico eenen treffeliicken handel te mogen doen, 't welcke wy U. E. alsnoch recommanderen te practiseren, alsoo wy vertrouwen, dat den incoop aldaer ongelijc proffytelijcker sal cunnen geschieden als op eenige andere plaetsen. Oft nu de Chineesen niet en quamen tot Jaccatra met soodanige quantiteyt rouwe syde, als ons gelegentheyt vereyscht, ende datter geen apparentie en sy, omme met haerluyden op hare custe onder eenige van de bygelegen eylanden te mogen doen alsulcken handel met alle vruntschap, als wy gaerne saegen, U. E. sulcx wel sal cunnen vernemen van d' anochoda ende gequalificeerde Chineesen, die wy verhoopen tot Jacatra sullen comen. Soo geven wy U. E. den staet van Indien ende die van defentie te bedencken, oft het niet geraedsaemst sal sijn, dat men de sake met reputatie uytvoere, sulcx wy vernemen de Spangiaerden uit de Philippinas in voortyden met clene macht op Chincheo ende de Chineese custe hebben gedaen om den handel te vercrygen, dat is, dat men alsulcke macht van 10 ofte 12 schepen als by de gemene defentie gebruyc werden omtrent de Manilhas met groote onsekerheyt op den boodem van onsen vyant, daer hy sijn gelegentheyt waernemende ons op sijn voordeel mach comen bestoocken, dat men deselve regelrecht sonde naer de haven van Chincheo, daer men secht uitgevoert wert allen 't gene uit China compt, om alsoo hare haven te sluyten, alleen om te beletten, datter niets uit mochte comen dat nae Manilha ofte de Philippinas soude willen varen; maer hare joncq[uen], die van desseyen waren om te seylen nae de andere Suyderquartieren van Champa, Cambodia, Siam, Patana, Sumatra, Java, Borneo, Celebes, etc., souden te samen connen geconvoyeert worden met een schip ofte 2 (die men met eenige slechte Chinees[e] waren vooruit soude mogen aflatden) totdat benedenwints souden sijn ende tenemael versteeken van 't Philippinse vaerwaeter. Wy achten wel de Chineesen soo arch te sijn, om ons te abuseren in sulc een gevalle, dat by nacht souden trachten van ['t] selve convoy te versteeken ofte 't Noordermousson laten verlopen in eenige gelegen plaetsen, omme dan met het Suyder naer de Manilhas te loopen. Maer

't selve is wel te voorcomen, want jeg[en] het versteeken soude men de principaelste van de jonquen in de schepen cunnen houden, ende aan hare ingeladen waren souden genoechsaem cunnen bemercken, werwerts hare voyagie desseyngeerden te doen. Macao oft de Cantonse rivier souden med[e] beseth moeten houden, alsoo de vreemdelingen daer alleene werden geadmitteert. Wy achten, dattet effect van dusdanige procedure ons de gereetste vruchten soude cunnen aenbrengen ende dat het de Spaingnaerden ende Portugesen aldaer beswaerlijcst soude val[en], om den Chineesen handel oorloch van soo groten gevolge tegen ons op vreemden bodem, als voor haer ende ons is de Chineese custe, te moeten voeren. Wy achten oock dat men hierdoor d[e] Philippinas best soude cunnen ruineren, ende meenen door 't voorcomen van den risico der Chineesen, dat ons soodanigen han[del] ongelijck proffitabelder soude comen te sijn. U. E., den Raet van Indien ende van Defensie gelieve aendachtelijcken ende seer serieuselijcken met den eersten te letten, in wat voegen men denselven handel best sal cunnen incorporeren, want wy dees voorstellingen doen, omdat by U. E. ende Raden voorsz., die aldaer 't selve best cunnen overwegen, den sekersten middel werde gebruyc, want den Chineesen handel 't grootste welvaren aan de Compagnie soude cunnen veroorsaecken. Gelieft ons daeraff spoedich advijs te geven, opdat wy des Compagnies saecken daernae mogen dirigeren.

14.
Voort-
zetting
der onder-
handeling
met de
Engel-
sche
commissarissen.

Alsoo d' Engelsche commissarissen, om haer ontschuldingh te bethonen, hadde begeert, dat wy niet eer met haer in wederhandeling aengaende de resterende poincten en souden treden, voordat 't schip den *Witten Beer* soude wesen gerelaxeert ende hier te lande gearriveert, ende dat wy difficulteerten in haer verder versoec aengaende de restitutie hier te lande van den peper in Patana ende Ticous verovert ende met de schepen *Westvrieslant* ende *Dordrecht* herwerts over gebracht, soo is daerentusschen veel tijd verloren tot groot verdriet van d' Engelsche commissarissen, ende hebben wy goet gevonden, eenige van den onsen naer den Hage te committeren, om de Hooch Mogende Heeren Staten Generael ende sijn Princelijcke Excellentie te informeren van de redenen, die de Nederlantsche Compagnie heeft, om de restitutie hier te lande van den voorsz. peper te weygeren, ofte tenminsten alsnoch te differeren, mits welck vertoogh van de Compagnie (alsoo d' Engelsche commissarissen mede doentertijd in 's-Gravenhage waren) soo is de heele conferentie ende heele handelinge aldaer getrocken by goetvinden van hare Hooch Mogende, die uit hare vergaderinge eenige heeren hebben gecommitteert, voor dewelcke alsmede voor d'heer ambassadeur van Groot Britangien de twee Compagnien hare pretensiën ende defentien respectivelijc souden verhalen ende justificeren. Uut het voorstel van d' Engelsche commissarissen bevinden wy, dat hare clachten ende pretensiën bestonden in dry poincten. Eerstelijck

versochten sy, te hebben overlevering der inventarissen van schepen, comp-tanten en goederen, die de Nederlantsche Compagnie op haer (staende de misverstanden) in Indien hadde genomen, sooals deselve inventarissen by U. E. ons toegesonden waren. Ten tweeden claechden sy, dat op de comste van 't Engels jacht van advis, genaemt den *Bul* op 27 Merty 1620 voor Jacatra met d' avis van 'taccoort, de Nederlantsche officieren aldaer hadden gedifficteert ende uitgestelt de publicatie van 't tractaet ende de restitutie van schepen ende goederen, op haer genomen; ende eyntlijck versochten restitutie hier te lande van den peper uut d' Engelsche schepen in Patana ende Ticous genomen ende by de Nederlantsche schepen in Augusto 1620 laestleden in dese provintien in spetie overgebracht. In 't eerste poinct hebben wy haer gecomplaciert ende overgelevert onder de hant van notarius all[e] d' inventarisen, die wy van U. E. by voorgaende schepen hadden ontsangen. Sy hebben ons mede overgelevert de facturen van de *Swarten Leeu*, onder protestatie nochtans, dat sy ende haer Compagnie meenden tot de restitutie van 't selve, als verbrant sijnde, niet gehouden te wesen. Andere inventari- [sen] en hadden sy niet, ende daeromme hebben wy selfs onse eygen pretensi-en overgegeven, als van de joncque van Jamby, van Patana, van goet op Onrust gelaten, van 't silver ende silverwerc van 't fort Jaccatra aen Thomas Dale behandicht, etc. D' Engelsche commissarissen toonden provisionnelijck contentement te nemen.

15.
Aan-
gekomen
schip.

Soo wy over d' andere poincten tracterende waren (waerinne wy sustineerd[en] dat d' Engelsche niet en sijn gesondeert) hebben wy tydingh gecreghen, hoe dat het schip de *Vreede* op 4th February 1621 in Seelant wel was gearriveert, ende sijn ons U. E. brieven van ultimo July 1620 eerst op 13 dito behand[icht.]

Uut deselve hebben gaern verstaen de besendinge van schepen ende goede cappitalen nae meest alle de quartieren van Indien, de publicatie van 'taccoort met d' Engelsche, U. E. volvaerdicheyt tot d' overleveringe van de inventarissen ende pretensi-en, de presentatie van de aenwesende 3 Enge[lsche] schepen, 't vertreck van de vloe nae de Manilha met soo goed[e] instructie, den voortganck van 't exploict omtrent Cabo de Sp[iritu] Sancto, hoewel wat laet in Amboyna aengecomen waren; 't arrivem[ent] van 't schip de *Goede Fortuyn*, ende ander goede tydinge. Godt geve da[t] alles gedyc tot welvaren ende voordeel van de Compagnie. By naeste advis[en] hopen te verstaen d' aencompste op de cust Choromandel van 't schip *Enchuyzen*, 't welck het laest is van de vloe van 't jaer 1619 waervan wy tydinge hebben te verwachten.

16.
Batavia.

Op de brieven, die wy met den *Eenhoorn* in January 1620 ontsangen hebben, [is] U. E. aengeschreven met de schepen, die op 't selve voorjaer sijn vertr[ocken], hoe dat vermits de goede victorie, die Godt Almachtich verle[ent]

hadde, wy van meening ende resolutie waren, dat de plaatse van Jaca[tra] soude werden begrepen tot eenen generalen rendevous tot den handel van Indien ende bewaringh van des Compagnies rijcke middelen, ende dat in deselve plaatse ende gebieth, soo verde de limiten van 't rijk strecken, nae gelegenheit van de Compagnie, U. E. niemand en sal hebben te kennen oft recognostreren voor overhooft in de regering als de Hooch Mogende Heeren Staten General der Vereenichde Nederlanden, uwe hooge overicheyt. Wy sijn alsnoch soo geresolveert, ende en sal U. E. niet toelaten, dat 't lant eenige prejuditie in haer geconquesteerde gerechticheyt en werde gedaen, onder wat pretext 't selve soude mogen geschieden. Tsedert hebben geern verstaen, hoe U. E. volgens onse intentie daerinne alreede hadde geprocedeert ende in wat maniren deselue plaatse in gebouw ende sielen is aengecomen. Godt geve dat sulcx meer ende meer continueert, opdat 't selve mach strecken tot voordeel van de Compagnie ende tot eere ende reputatie deser landen; ende alsoo wy bemercken, dat den naem van het rendevous noch opengelaten is tot onser dispositie, soo hebben wy in conformité van lange voorgaende resolutien goet gevonden ende andermael geresolveert, U. E. by dese aen te schryven, dat de stat ende casteel, gebouwt in 't conincrijc van Jacatra, genoemt sal worden Batavia, waervoor het by ons ende U. E. overal in toecomende bekent gemaect sal worden, gebruycckende deselue naem in alle publicque solemnityten ende acten, brieven ende munimenten, soals behoorlijc is. Tot vermenichvuldiginge van d'inwoonderen ende trafficquen, die U. E. meent van alle quartieren van Indien aldaer te stabilieeren, vinden wy goet, dat vooralsnoch geene tollen ofte belastingh op d' uitgaende ofte incomende goederen en werde gestelt, maer dat alleen de Indiaense natien, arriverende, sullen moeten overleveren een lijste van haer ingeladen goederen ende coopmanschappen, ende van den Gouverneur van 't casteel by geteekent billet by licentie versoecken, om te mogen vercopen sulcx als in haer schepen geladen is, ende, wederom vertreckende, gelijcke lijste van de goederen, die sy willen vervoeren, ende licent om te vertrekken, betalende voor 't selve billet aen de Compagnie een cleyne recognitie, niet exederende een real van 8^{en}. U. E. heeft wel gedaen Bencom, Chinees, mede als schepen geadmitteert te hebben in saken, die de Chineesen raken. Indien ander Indiaensche natien in grote quantiteyt mede aldaer comen te resideeren, sult van gelijcken mogen doen. Rechten ende wetten sal U. E. aldaer doen observeren, die hier in Hollandt geobserveert werden, achtervolgende [de] politicque ordonnantie van den 1^{en} Aprillis 1580, de verclaringe van de Heer[en] Staten van Hollant op de ordonnantien van de successien van den 13 M[aert] 1594, het placcaet op 't stuck van de successien ab intestato van den 1[8] December 1599; ende daer deselue ordonnantien ende placcaten niet i[n] disponneren, sult gebruycken

ende volgen de gemeene civile rechten, sooals die hier te lande worden gepractiseert, waernae de rechters haer sullen hebben preciselijck te reguleren. Soo 't geviel, dat by placaet ofte ordonnantie aldaer tot welstant van de regeringe iets mochte geordonneert worden, waervan by de politicque ordonnantie, verclaringe ende placaet als boven, by d' Heren Staten van Hollandt doen eman[e]ren, niet en is gestatueert, soo sal U. E. ende Raden van Indien daerinne mede volgen, sooveel als mogelijck is, de intentie van 't voornoemde placc[aet] ende ordonnantie, oft andersints de practique van de civile Romeyns[e] wetten. Maer in saken, die geen recht en stellen tusschen twee perticu[lieren] ende alleen dienen tot vermeerdering, verbetering ende order van de stadt ende burgerye, alsoock tot benefitie van de trafficquen, daerinne sullen U. E. disponneren, sooals meest dienstich wesen sa[!]. De Bancq van Schepenen in de stadt Batavia sal in de administra[tie] van de justitie preciselijck volgen d' ordonnantie van de Heere[n] Staten van Hollant van den 1^{en} Apprillis anno 1580 disponnerend[e] opt stuck van de justitie binnen de steden ende ten platten land[e] van Hollant, ende dient bevoordert, dat in de bancq van schepe[nen] eerlijcke ende verstandige luyden werden gestelt, opdat goet co[rt] recht geadministreert werde, ende indien hem iemant by voorn[oemde] schepenen vint beswaert, die sal daervan vermogen te provoceren als nae rechten (in absentie van den Gouverneur-Generae[!] ende Raden van Indien) aen den Gouverneur van de stadt ende ['t] casteel ende syne raden, die by uutterste resort by absentie a[ls] voren met advijs van den advocaet-fiscael daervan gehouden sullen wesen kennis te nemen ende achtervolgen d' ordonnantien ende instructie, gemaect by de Heeren Staten van Ho[llant] op de bevoording van de justitie in clene saken, deselv[e] applicerende, daer sy nae gelegentheyt van saken (nae onsen [aen]sien de quantiteyt van de somme in questie) geaplicee[rt] can worden. Dit sal voor de gelegentheyt van de stadt Batavia ende administratie van justitie aldaer best wesen, sonder toe te laten, dat de lieden verder worden getrocken voor den Gouverneur-Generael ende Raden van Indien absent wesende; maer als U. E. present sijn, soo sullen partyen, die beswaert sijn, den Gouverneur van 't casteel ende syne Raden voorbygaen ende voor U. E. immediate compareren, haer administrerende goet recht, sooals behoorlijck is. 't Selve vinden wy goet aldus te ordonneren, want vele vremde natien aldaer in de stadt commende hanteren ende genodicht sijnde op sekeren corten tijd te vertrecken, souden by provocatie aen eenich colegie, dat buyten de stadt in verde gelegen quartieren residerende is, grote molestien comen te lyden ende van haer pretensien beroeft worden, waerinne wy by desen middel vertrouwen, voorsien te hebben.

Wy hebben soo menichmael U. E. aengeschreven van onse goede ende oprechte intentie, die wy hebben ten eynde 't tractaet tusschen ons ende d' En-

17.
Gedrag
omtrent
de Engelschen
te houden.

gelsche Compagnie gemaect, in alle sijn poincten sinceerlijc werde geobserveert, dat U. E. ten vollen cunnen vertrouwen, ons niet beter oft aengenamer sal wesen, als te verstaen de goede effecten, die op onse sinceriteyt sijn gevolcht, waerna U. E. niet alleen haer en sullen reguleren, maer ooc bevoorderen, dat de gouverneurs ende principale officieren te lande door geheel Indien met beleeftheyt ende verstant onse gerechticheyt overal sullen soeken te bewaren, sonder door herdicheyt ende onwetenheyt vele ydele ende onnutte disputen ende querellen te causeren, die niet dan quade genegentheyt causeren ende voortbrengen, hoe seer ende hoe wel men ooc tot sijn sustenue is gerechticht. Het tractaet is uwen regel, daernae een yder hemselfen hebbet te comporteren ende met wijsheyt ende discretie bevoorderen den dienst van de Compagnie, sonder daerinne prejuditie te admitteren, om geene redenen ter werelt; maer indien d' Engelsche U. E. niet alles toestaen, daertoe wy in haer regart volgens het tractaet ende natuurlijcke redenen wel gesondeert sijn, ofte indien oock sy iets aen d' onse vergen, ofte van ons begeren, 't gene onredelijc is, het is genoech, dat wy haer ongelijck ende onredelijcheyt niet en admitteren ende verhoeden, dat ons voor die tijd geen prejuditie en geschiede, 't welck namaels irreparabel ofte qualijck te repareren soude wesen, sonder verder contentien daerover te maecken aldaer in Indien. Maer naedat men met alle sachte ende gevoechlijcke middelen by representatie van redenen ende motiven haer sal hebben verthoint 't g[ene] waertoe sy sijn gehouden volgens het tractaet ende waerinne sy luyden nochtans in ons regart niet volvaerdich ofte defectueux sijn, ofte na[e]dat men d' ongefondeerde theyt van haer begeerte ende versoeck aengewe[sen] sal hebben met vriindelijc aenhouden, dat sy haer in redenen contente[ren], ende sy des weygerich sijn, soo sullen U. E. van alles pertinente ende publicque notitie houden van u[w]e redenen ende 't antwoort van d' Engelsch[en], ende formelijc (met sachlicheyt nochtans, sonder contentien oft herde woorden) protesteren in voegen soals de sake sal sijn gelegen, 't sy dat 't selve sustenue ende protest geschiede in de Raet van Desentie, 't welc alsdan dient in de notulen wel uytdruckelijc gest[elt,] ofte dattet ergens anders werde gedaen by eenige principale offici[eren], die haer ervaren ende gebesoingieerde schriftelijc sullen aen U. E. overgeven ende ondertekenen, opdat 't selve, met goet onderrecht overgesonden sijnde, ons mach dienen daer 't behoort tot meintenement van onse gerechticheyt hier te lande, ende U. E. aldaer van soovcel disputen ontlast werden, als doenelijck wesen sal.

Uyt de notitie van de schade ende interesten, doord' Engelsche geled[en,] ende wat daertegens van haer weder becommen hebben, gelijc U. E. deselve aen ons oversent, bemercken wy, dat U. E. d'intentie van [t] tractaet ende nader ordre in 't eerste artijckel niet wel en va[tten,] tensy U. E. d'selve alsoo

ingestelt hadden om andere redenen, waer[van] wy (in sulc een geval) dienden te wesen onderrecht. De restitut[ie] van de schepen moet geschieden van alsulcke, die in esse sullen we[sen], ende sooals sy geconditionneert sijn ten tyde als de restitutie derselver wert versocht, met haer seylen, trayl, staende ende lopend[e] want ende ander gevolch van schepen. D'ammunitien, geschut ende viv[res], sooals ten tyde van de verovering daerinne gevonden sijn volg[ens] d'inventarissen aen ons overgesonden (buyten de coopmanschappen ende comptanten) moeten by elc schip mede werden gerestit[ueert.] De schepen, die niet in esse sijn onder eenige van de Compagnie, en moeten niet gerestitueert worden, 't sy dat sy in 't nemen in gro[nt] geschoten ende vergaen waren, ofte dat sy als onbruycelijk daedelijck nae 't nemen verlaten ende aen de wal gelecht sijn; ma[er] indien sy, by d'een oft d'ander Compagnie gebruyckt werdende, come[n] te blyven in haren dienst, soo moet evenwel de waerde van dien gerestitueert worden. De restitutie van coopmanschappen, goederen ende comptanten moeten werden gedaen, voor sooveel als deselve eenmael volcomentlijc gecomen sijn in de macht van de Compagnie, die deselve heeft verovert, sonder verder, dat is volgens d'inventarissen, gemaectt ten tyde de schepen sijn verovert; ende moeten deselve goederen ende coopmanschappen werden gerestitueert in spetie, indien sy noch onder de handen van de Compagnie sijn, ofte indien sy sijn vercocht, geconsumeert ofte andersints ontvreemt ofte ontvallen, met de waerde van dien, soo sy waerdich waren ten tyde van de veroveringe, vergoedet werden. Tot verder restitutie en is niemant by 't tractaet ofte naeder ordre gehouden, soodat de schepen, die niet in esse nochte [j]n onsen dienst vergaen sijn, niet en moeten werden vergoedicht, noch goederen, coopmanschappen, comptanten etc., d' welck wy noyt en hebben genoten ende die in onse handen niet gecomen sijn. Veel min is men gehouden tot reparatie van schade ende interesten, want wy tot sulcx noyt in de handelinge en conden verstaen, soodat U.E. sullen cunnen bemercken, in hoeveel posten van d' overgesonden notitie U. E. differeren met onse geconsipieerde, provisionnelijke liquidatie, waerinne wy alle goederen, coopmanschappen, contanten ende schepen, die in waerden moeten vergoedicht werden, hebben gestelt volgens onse meningh ende in conformité van 't tractaet ende nader order. Wy versoeken, dat U.E. doch het tractaet in alle syne poincten eerstich administreren ende wel incorporeren, opdat door misverstant vele disputen niet en werden buyten redenen veroorsaect, ofte de Compagnie daerdoor geen prejuditie en become.

Met de comste van d' advisen van 't schip den *Witten Beer* doleerden d' Engelsche commissarissen seer, dat de publicatie van 't accoort ende de behoorlijcke restitutie van schepen ende goederen op 't arrivement van 't jacht de *Bul* niet dadelijck en was geschiet. Met 't schip de *Vrede* becomen wy nu meer

stoffe om ons ende U. E. daerinne te verontschuldigen, want de [publi]catie soo solemnelijc geschiet wesende, corts nae de compste van de *Vrede*, ende U. E. overbodich sijnde tot overlevering van inventarissen van goederen ende comptanten ende tot presentatie van dry aenwesende Engelsche schepen ende om alles te voldoen, wat by contract is gerequiere[rt], soo geven U. E. satisfacie, ende d' Engelsche werden gestelt buyten clachten ende pretensie van interest, alsoo sy van hare syde weygerich sijn geweest gelijcke inventarissen over te leveren ende sy U. E. presentatie van schepen niet aengenomen hebben. Wy hadden evenwel gewenscht, dat ons behoorlijck bescheet van uwer volvaerdicheyt ware overgesonden, omme d' Engelsche te overtuig[en] van haer ongelijck, want sy noch selfs clagen in dat point, gelijck oft by U. E. de voornoemde presentatie niet nae behoren en ware gedaen. Wy sien, dat U. E. aldaer niet en soude cunnen accorderen in de restitutie van goederen ende comptanten. Daerom op U. E. versoek (also d' Engels[e] officieren aldaer mede haar meesters daerover bidden, gelijco[oc] is gebleken by extract uyt hare brieven) hebben wy goetgevond[en], als ooc omme te voldoen aan d' Engelsche commissarissen *U. E. toe te senden de missive van den 31. 3. 1621.*
 16 February 1621 uyt 's-Gravenhage, die gaen sal met haer schip den *Tryal*, waerin U. E. sullen cunnen sien, dat wy de liquidatie van genomen goederen ende comptanten h[ier] hebben aengenomen te doen ende finalijcken te sluyten, U. E. ordonnerende aldaer te doen alleenlijck de restitutie van de schep[en] met den inhout van de respective inventarissen buyten coopmanschappen ende comptanten, ende dat U. E. aldaer provisionne[lijck] sal betalen aan waeren oste realen ter somme van f93.150 sonder meer. Indien dien bri[eff] U. E. by d' Engelsche overgelevert wort, sult niet laten haer dadelijck satisfacie te doen, indien sy 't begeren; ende indien sy 't weygeren, soo protesteert van uwe volvaerdicheyt ende sent ons acte daervan in behoorlijcke forme.

Den voornoemde onse brieff van den 16 February 1621 uyt 's-Gravenhage wert U. E. hiernevens toegesonden. Wy hebben een getekende copye daervan gegeven aan d' Engelsche commissarissen, opdat sy mogen aenmercken onse sinceriteyt tot observatie van 't trac[taet]. U. E. cunnen daeruit sien haer clachten, waervan 't enedeel U. E. wert afgenoomen, mits dat wy de liquidatie van de restitutie van coopmanschappen ende comptanten hier te lande trekken ende U. E. volgens onse ordre de schepen ende somme van f93.150 sult ald[aer] alleen hebben te restitueren.

De woorden, soo gesecht wert by den directeur Carpentier gebruyckt tot oneere van den Coninc van Groot-Brittannien, werden seer hooch genomen by den heer ambassadeur, in wiens presentie daerover werde geclacht, ende soude ons seer leet wesen, indien sulcx bevonden wert waerachtig te sijn,

want van coningen ende grote princen altijd met groot respect moet gesproken werden. Wy hebben benoodicht geweest soo hert te schryven, ende U. E. sullen by vele ende menichvuldige getuygen doen blijcken, wat van de waerheyt is ende ons des aengaende pertinente informatien ende stucken oversenden tot des directeurs ontschuldiginge, indien sulcx is, want dat hy soude sijn Majesteyt selfs aan sijn persoon hebben gedreycht met de straffe, by den bottelier geleden, is qualijc, jae niet geloofflijc. Evenwel versoecken U. E. andermael altijd ende in alle gelegentheit met eere ende respect te spreken van coningen aen wiens vruntsschap dese landen vele is gelegen. Wy hebben mede aen d' Engelsche commissarissen geclaecht over het uytstel van haer officieren aldaer van de dry Engelsche schepen, by U. E. haer gepresenteert; dat haer dieners U. E. niet en assisteren volgens tractaet tot de reductie van Bantam; dat sy maer vijff schepen en furneren tot de gemene defentie; dat sy gewygert hebben, iemant te senden na Paleacatte, om de notificatie van 't accoort gesamentlijc te doen; dat haer dienaers sullen hebben over te leveren de twee overlopers, die onder haer schuylen tot Jaccatra, ende hebben eyntlijc versocht, dat d' Engelsche Compagnie haer dienaers in Indien sullen gebieden discretelijck ende civilijcken haer te comporteren ende wandelen in de stadt, totdat nader by ons daerinne sal wesen veraccoerdeert; op welcke pointen wy haer antwoorde verwachten.

Met den aldereersten sullen sien van d' Engelsche Compagnie aff te voor deren hare verclaringe, oft sy mede van meening sijn, te handelen binnen de stadt van Batavia gelijc als by 't 7 article van 't tractaet in Paleacatte is toege staen, soo in de traffique van China als andersints, ende op wat conditien sy willen comen in 't onderhout van de garnisoenen ende reparatie van 't casteel ende stadt, 't sy by contributie ofte by impositie op de waren, die d' een ende d' ander Compagnie uitvoeren sal; maer onse intentie is, dat sy door deselve helst van oncosten (als sy tot sulcx resolveren) sullen genieten alleen de liberteyt, omme nevens ons aldaer te copen ende vercopen, haer woonhuysen ende packhuysen hebben, sonder meer, want de souvereiniteyt ende regering van 't casteel, stadt ende lant van Jaccatra moet altijd onverdeelt ende in sijn geheel blyven aen de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, 't guar[ni]-soen ende commandement t'enemael Nederlants, sonder dat sy da[er]inne iets hebben te seggen. Sulcx is ooc onse intentie altijd geweest in alle andere plaetsen, daer wy gebiet ende exclusive contracten hebben, beseth met casteelen als in de Moluques, Amboyna, Banda, Paleacatte, op de Cust, waervan by 't 23 artijckel is gestateert, dat de fortressen sullen blyven in de handen (dat is in vollen besith, eygendom, besetting, regeringh etc.) van degene die gegenwoordich besitten, ende is dit alsoo besproken aen wedersyden, omme dat d' Engels[e] Pouleron beseth hebben, daer U. E. haer provisionnelijck

sal laten domineren, want ten tyde van de handelingh tot London in 't jaer 1619 dit poinct is uitgestelt sonder prejuditie van onse gerechtic[heyt] in tijd ende wylen.

Aengaende den handel van Bantam, daerinne is geaccoordeert by he[t] 6^e article van 't tractaet, dat den peper aldaer (gelyc door geheel Java Mayor) by gemene hant door d'onse ende d' Engelsche sal ingecocht werden ende verdeelt gelijckelijck, indien yders gelt soo verde verstre[ckt]. D' andere trafficquen buyten den peper blijft aldaer in Bantham e[nde] Java open ende vry als voor desen, in conformité van 't 3e artijcke[1,] ende by het geconcipieert reglement, waerover wy met d' Eng[else] commissarissen gebesoigneert hebben (soals U. E. hiervoren w[ijt]loopich is geadviseert) ende 't welc tot noch toe niet en is gear[resteert] ende gesloten, en wort selfs van geen nader conjonctie geroert, als alleen in den peper van geheel Indien, in den indigo ende in den handel van Surrat ende Mocha, soodat Bantham in den handel van andere waren buyten den peper (als Chineese syd[e] ende dergelycke) vry ende buyten conjonctie blijft, al waer 't da[t] het voornoemde geconcipieert reglement hiernamaels tot besluyt quame te geraken. U. E. sal dan daerin doen als voor desen, vermydende sooveel mogelijck questie over dien handel tot Bantam, ofte veraccorderende telckens om gesamenderhant te coopen soo verde als yd[ers] gelt strect, soals ten meesten dienst van de Compagnie ende to[t] minste disputen met d' Engelsche doenlijc wesen sal.

De officieren van d' Engelsche Compagnie aldaer doen ons ende U. E. ong[elijck,] dat sy (directelijck contravenieerende het accord int 10^e artijck[e]l] ende naerder ordre daerop gevolcht) niet alleen niet en furneren de 10 oorlochscheepen tot de defentie, maer ooc selfs in gebreecke sijn met gemene succes ende macht Bantam tot reden te brengen, alhoewel 't selve soo exspresselijc is gelast by een wijtloopich ende aparte ordre, daertoe onderteekent by de gedeputeerde van de twee Compagnien, ende haer immers sooveel als ons aen 't redres van dien handel gelegen is, waervan sy de gerechte helft sullen pretenderen, indien haer middelen bastantsijn. Wy meenen daerover heftelijck te doleren, want hoewel d' Engelsche uit het tractaet niet gehouden en sijn tot vergoeding van d' helft van d' oncosten, by ons alleen gedaen in de belegering ende lancdurige besetting van Bantam voor 't arrivement van 't jacht den *Bull*, soo is 't nochtans redelijc naedat de vreede vercondicht was ende cappiteyn Preyngh met sijn vloe aldaer arriveerde, dat sy mede de hant aen 't werck geslagen ende ons met gelycke macht souden geholpen hebben, ende by faulte van sulcx niet gedaen te hebben, dat sy gehouden sijn, te vergoedigen de helft van onse costen ende schaden ter oorsaec van dien geleden tsedert de voorsz. vercondinge ende arrivement van cappiteyn Pring, waerover U. E. sal protesteren, ingeval noch verder weygerich sijn.

18.
Moluk-
ken, Am-
boina,
Banda.

Uut het verhael van de tydinge uut de Molucques, Amboina ende Banda, bespeuren wy, hoe qualijc onse saken aldaer souden hebben gestaan, indien Godt de Heere U. E. de victorie omtrent Java niet en hadde verleent. Het sal nodich wesen dat dese wanckelbare ende gesimuleerde vrinden over haer lichtvaerdicheyt werden gereprimendeert ende gestraft nae gelegentheyt. Daeromme dienen U. E. ernstich aan te houden by d' Engelsche officieren aldaer, dat sy van haer syden furneren de vijff resterende oorlochschepen ende sooveel gallayen, fregatten ende ander cleyn vaertuych als noodich sal wesen, omme de defentie overal behoorlijck waer te nemen, want onder conditien, dat sy de 10 schepen souden furneren ende dragen een derde part in d' oncosten van guarnisoenen ende reparatie van casteelen ende forten is aan d' Engelsche toegestaan een derde part in den geheelen handel van de Molucques, Amboina ende Banda. Wy en twijfelen niet, ofte sy sullen op U. E. vermanninge de voorsz. vijff resterende schepen furneren, ende indien sy des weygerich waren, soo protesteert ende admitteert haer provisionnelijck in den handel, evenwel, mits dat sy volcomentlijc naecompen d' inhout van 't 12^e artijckel van 't tractaet, waerby sekere impositie op d' uytgaende nagelen moet alvoren gestelt worden tot betalinge van de guarnisoenen ende reparatie van de forten. Den vyant is in de Molucques ster[ck] te water. Hy doet exclusien sonder tegenstant. Hy maect aensla[ch] op onse fortressen ende sal by succes verder entrepreneren, tens[y] U. E. daerinne behoorlijc ende met goede macht doet versien. Op Lohoe ende nagelegen plaetsen moet d' ondanckbaerheyt van de geallieerde vry wat gestraft worden, maer den middel, die daertoe dient gebruyct, is meest considerabel, omme geen pretext aan de Engelse te geven tot prejuditie van onse gerechticheyt in die quartieren.

Indien d' officieren van d' Engelsche Compagnie furneren haer resterende vijffschepen tot de gemene defentie ende roeytuych, sooveel noodich is, [dunct] ons dat U. E. deselve nevens onse macht gesamentlijc liever dient t[e] gebruycken tot reputatie ende meintienement van onse contract[en] in de Molucques, Amboina ende Banda ende tot verhinderinge ende destructie van den handel van Goa ('t welc meest important voor de Compagnie is, gelijck wy dat by alle voorgaende advisen hebben ernstich gerecommandeert, waerby wy alsnoch volcomentlijc persisteren), als dat men daermede eenige nieuwe conquesten soude doen buyten de voornoemde quartieren, want behalven dat ons vele conquesten niet en dienen, alwaer 't dat wy die alleen conden behouden, soo en soude het soo gansch niet oorboorlijc sijn met de Engelsche deselve gemeen te besitten, alsooo daeruit niet alleen conti[nu]ele disputen souden rysen, maer ooc wel eenich verder ongemack, 't welck by alle occasien dient vermijt. De vruntschap met d[e] coningen van Indien (als sy sonder prejuditie ende disreputatie mach geconserveert werden) sal ons

proffitabelder wesen. De mach[t] van de twee Compagnien sal ooc veroor-saken, dat sy ons geen prejuditie ende disreputatie en sullen vergen, ende indien het soo geschiede, soo can de revenge vervolcht ende onse eere gerepara-erte worden, mits haer benouwende ende haer trafficq distruerende sonder verder conqueste van landen ofte plaatzen, onder haer gebieth gelegen sijnde.

Het is ooc grotelijcx considerabel, of het al dienstich voor dese Co[mpagnie] is, dat den vyant selffs op Ternate ende Tidor te lande by geme[ne] macht van d' Engelsche werde aengetast, ende of 't niet genoech en ware, dat men haer te water met schepen ende roeytuych van de gemeene defentie het acces van 'tsecours uyt de Manilha en 't vervo[e]ren van de nagelen soo verhindere ende belette, dat sy geen macht en hebben om ons t'offenceren ende ons geen prejuditie cunnen doen in den handel van de nagelen, want behalven dat het den vyant lastich valt de garnisoenen Gammelammo ende op Tidoor gedurichlijc te houden, dat de Tarnatanen door vreese van de vyant noch eenich-sints in debvotie gehouden worden ende genootsaect sijn onse bescherming te respecteren, dat uyt de resterende quartieren van de Molucques en Amboyna alleen meer nagelen bynae geplukt werden, als wy van noode hebben voor Europa ende de geheele quartieren van Indien, soo souden by reductie van deselve plaatzen niet alleen de contrarie incommoditeyten hebben te verwachten, maer ooc een voeth geven aan d' Engelsche, omme op die quartieren mede eygendorf te pretenderen, gelijc als 't selve achtervolgende 't contract (25^e article) soude toecompen; maer als de gemeene macht van defentie alleen geappliceert wort tot meyntenement ende bescherminge van onse contracten over plaatzen, die staen ofte onder de souvereyniteyt van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael ofte onder Haer Hooch Mogende protectie, omme alleen d' onderdanen tot de beloofde gehoorsaemheyt te brengen, gelijck als in de resterende quartieren van de Molucques kan geschieden ende in Amboina ende dependente plaatzen practicabel is, in sulc een geval en wert geen nieuwe conquest gedaen, soodat d' Engelsche hierover niets en cunnen pretenderen, mits dat men geen nieuwe forten en bouwe, gelijc niet noodich is. Daeromme en cunnen noch niet anders vinden dienstich te wesen, ende sullen U. E. wel doen, de sake op dese consideratien te beleyden, soolange totdat wy by U. E. anders werden geinformeert ende wy oordeelen cunnen, dat by ander middel de Compagnie beter dienst can geschieden.

In Banda schijnt het heel noodich te wesen, dat bytjds werde versien, op dat gene vreemde natien aldaer den voeth in crygen, insonderheyt gene Portugesen die plaatzen, by naturele situatie sterck sijnde, lichtelijc souden met de onwillige Bandanesen innehouden ende ons den heelen handel van de nooten ende folye vruchtelos maken. Indien het exploit op Banda voor desen hadde mogen geschieden ende U. E. door de violentien van de Engelsen niet

verhindert waert geweest, soude de Compagnie dienstiger sijn. De beginselen van de handelinge met die natie sijn droevich ende hebben ons tytel gegeven, omme met haer het uytterste recht van de oorlog te versoecken, dan alsoo sy tot boete van haer barbarische daet met ons contract hebben aengegaen al in 't jaer 1609, waermede sy niet alleen hebben beloost, haer vruchten aen ons alleen te vercopen, maer ooc alle de eylanden van Banda by eeuwigh verbont ende by gemeen consent namaels gestelt sijn onder de protectie van de Hooch Mogende Heeren Staten General onder sekere conditien van haer te beschermen, waertoe wy altijd vaerdich sijn geweest, soo is dan het recht als protecteurs over alle de eylanden hare Hooch Mogende toegeyghent ende en can 't selve haer niet ontnomen ofte ontvree[mt] werden by disobedientie oft rebellie van sommige quaetwillige. De contracten sijn soo menichmael gevioleert, dat men niet seker[s] heeft te verhopen van die natie, tensy sy t' eenemael met oorloge werde te ondergebracht, als wanneer eerst wy ende d' Engelsche (achtervolgende onsaccoort tot London den 7^{en} July 1619 gemaect) alle proffyten sullen cunnen smaken van soo langdurige oorlog ofte onsekere paix, omme tot welcke versekerhey't te comen tot voordeel van beyde de natien, het noodich is, dat d' Engelsche wel werden onderrecht van onse contracten ende recht op die quartieren ende van de fraudeleusheyt van d' inwoonderen, opdat sy uit de vloote van de defentie bastante macht furneren, om nevens d' onse een eynde van de oorlog in Banda te maken ende een geruste vrede te genieten, alsoo de vloote van defentie daeromme mede is opgerecht ende geordonneert; maer indien d' Engelschen sul[cx] weygerich bleven te doen ende niet en begeerden te contribueren tot onderhout van onse contracten, waeruit sy nochtans de vruchten souden genieten, soo sal U. E. niet nalaten haer noch diverse mael da[er]toe te versoecken, met pertinente annotationen van haer redenen ende weygeringe, ende byaldien ten eynde persisteren by haer refus, soo sal U. E. protest doen van de schade ende interest, die de Nederlandsche Compagnie comt te lyden door deselve haer weygeringe, ende tensy d' Engelsche contribueren tot hetselue exploit, dat sy nu noch namaels niet gerechticht sullen wesen eenige part in de vruchten van de landen, die tot gehoorsaemheyt van onse contracten by dese to[e] sullen gebracht worden, te eyschen oft pretenderen uit cracht van [t] tractaet met haer Compagnie gemaect, dewyle sy des te onderhouden ende naer te comen soo notore in gebreke blyven, waervan ende van alles wat in de sake passeren sal, U. E. goede ende behoorlijcke acten sult doen passeren ende ons deselve oversenden, omme ons daermede te valeren daer het noodich sal sijn, ende in sulc een geval liever dan het exploit naeblyven soude, hebben wy goet gevonden, dat U. E. alle oft sooveel schepen van de defentie van d' onse daertoe sult gebruycken, als daeromtrent byeen te vergaderen

sijn, ende byvoegen noch eenige andere onse schepen, omme met behoorlijcke macht het exploit alleene uyt te voeren met Godts gratie ende allene d' eere ende conqueste te genieten, waerinne d' Engelsche tenuytterste niet meer en sullen hebben te pretenderen, als 't gene haer by contract in de trafficquen is toegestaen, sonder op d' eygenschap van de conqueste gehoort te mogen werden. Wy hopen, dat U. E. vrese sonder reden is, maer vrienden sijn, die vrantschap bewysen ende vyanden, die tegens U vechten. Heylge dingen worden geprofaneert, als sy in profane handen comen.

19.
Uit-
rusting.

Met de schepen, die voor dit saysoen veerdich lagen, omme nae Indien te vertrecken (*Purmerendt* inbegrepen), hadden wy geordonneert, dat 50 kisten realen soude medegaen. Tsedert hebben noch een jacht van adviso, genaemt de *Leeuwinne*, groot 200 last, voor de Camer Amsterdam doen prepareren, waerinne boven de bovenstaende somme noch 7 kisten realen gesonden sullen werden, welck jacht mede met den eersten sal vertrecken. Ende alsoo wy uit de brieven, met den *Vreede* gecommen, verstaen, hoe serieuselijck U. E. schryven om groot cappitaal te becomen, soo hebben wy de voorsz. somme van 57 kisten met realen noch vermeerderd met 12 ander kisten, sijnde in alles 69 kisten, die met dese vloe sijn en sullen vertrecken. Godt geve, dat alles wel ter hant mach comen. Wy hadden gemeent, op U. E. schryven 2 schepen van hier recht nae Surrat te senden, dan alsoo het laet is op het saysoen, om de Cabo in behoorlijcke tijd te doubleren ende tusschen Madagascar door te raken, soo hebben wy de besendinge nae Surrat uitgestelt tot de naeste equipage, met vertrouwen, dat U. E. die quartieren met behoorlijcke schepen sult hebben voorsien. Het copergelt sullen in consideratie nemen ende by naeste equipage U. E. desaengaende onse meeninge overschryven. De serganten sullen voortaan tot f 20 aengenomen worden, omme met deselve gagie op de forten inde guarnisooenen te dienen, om alle confusie voor te comen. De twee Nederlansche overlopers, die onder ende by d' Engelsche schuylen, sal U. E. doen vatten, indien sy in onse jurisdicte gevonden worden buyten de loge ende schepen van d' Eng[elsche]. Ander middelen om de Engelse te constringeren tot overleveringe dienen vooralsnog niet ter hant genomen.

20.
Vrouwen
en
meisjes.

Alsoo U. E. by verscheyde missiven seer ernstlijcschryven tot voortplanting van de colonie Batavia goede eerlijcke vrouwen oft jonge meyskens noodich dienen overgesonden in goede quantiteyt, soo sijn de respective Cameren gelast, elc in haer quartier te ondersoecken, hoe met de meeste gevoechlicheyt daeraen comen sullen, 't sy dat by consent van de magistraten uyt de Goodthuysen werden gelicht, oft dat yder, die 2 oft 3 jongers wil recomman- deren op de schepen, gehouden sal wesen, mede een meysken uyt te leveren, met belofte dat sy wel ende eerlijck gehouden sullen werden. Wy sullen ondersoecken, oft oock eenige getrouwde luyden met vrouw ende kinderen der-

werts cunnen gesonden werden, waervan U. E. by naeste advisen sekerhey[t] hebt te verwachten.

21.
Geen En-
gelsche
havens
aan te
doen.

Dewijl den Trevis haest comt te expireren sonder apparentie van continuatie, soo hebben wy goetgevonden, dat U. E. voortaaen geene schepen alleen meer en sult afsenden, maer dat ten minsten twee off indien 't mogelijc is, dry in 't getal in vlete herwerts sullen seylen, tenware dat eenige noodige ende importante advisen over dien[en] gesonden, wanneer een jacht alleen ende in allen tyden van 't jaer sal mogen gedepescheert werden; ende dat niet in de wintertijd [hier te] landen comen, maer nae gissinge hier mogen arriveren tusschen de maenden Aprillis ende Octobris, beyde incluys. Ooc sal U. E. allen comende schepen strictelijck gebieden geene havenen van Engelandt aen te doen, tenware uyt hoochdringende noot, ende dat sy alsdan de havenen besoecken, daer sy buyten dwanck van de casteelen blyven liggen. Wy sullen procureren, dat continualijck schepen van oorloge in 't Canael gehouden worden.

In Amsterdam ter vergaderinge van de Seventiene getekent desen 4 Marty anno 1621.

Uyt de generale missive, gecomen met den *Witten Beer*, hebben wy bermerct, U. E. intentie te wesen, in U. E. ampt niet langer te continueren als gedurende het jaer 1621 ende met het begin van 1622 van daer te scheyden. Wy hebben U. E. versoeck in deliberatie genomen ende cunnen niet anders bevinden, ofte 't sal voor u persoon eerlijck ende loflijck wesen ende 't landt ende de Compagnie dienstich, dat U. E. alsnoch eenigen tijd continuere ende in U. E. goet voornemen perseverere, om den handel van Indien in een goeden ende sekeren stant te brengen.

Tsedert dat wy in 'tjaer 1617 met ons schip *Tholen* U. E. toegesonden hebben de respective commissien, die noodich waren, om U. E. van wegen de Hooch Mogende Heeren Staten Generael, syne Princelycke Excellentie ende de Vereenichde Oost-Indische Compagnie deser landen te becleden met het ampt van gouverneur-general, heeft U. E. meer gelegentheyt gehad, omme te thoonen U. E. beleyt ende cloeckmoedicheyt om de saken staende te houden ende den onsekeren stant van de Compagnie te afirmeren, als dat U. E. industrie ende experientie in den handel van de Indien heeft cunnen voorbrengen de effecten, die wy met goede redenen daervan hadden te verwachten, indien U. E. in synen voornemen niet en waert verhindert door vele obstacelen, die onvermydelijk geweest sijn. Nu dat soodanige heletselen ten deeple sijn wechgenomen ende U. E. op eenen goeden wech gestelt sijt, om met proffijt ende luster den handel voor dese geunieerde landen te verbeteren, dunct ons, dat U. E. eere is geinteresseert, indien U. E. hem alsnoch soude vermoeyen om 't beste van de Compagnie te vervoorderen ende de vruchten van uwen arbeyt, industrie ende goede directien aen een ander over te laten. Daeromme is ons vertrouwen ende versoeck, dat U. E. noch eenigen tijd sal gelieven te continueren, ende om te thonen, hoe aengenaem ons 'tselve wesen sal ende wat contentementen wy nemen in U. E. voorgaende debvoiren, soo hebben wy goet gevonden, U. E. by desen aen te schryven, indien U. E. noch 3 a 4 jaer nae den ontfanc van desen sal continueren in qualiteyt van gouverneur-general, dat tsedert U. E. is gepromoveert tot het directeursampt, tot dat U. E. de commissie als general heeft ontfangen, inplaets van f 300 U. E. f 400 ter maent sullen werden toegevoeght, ende dat mede in gelijcke geval van 3 oft 4 jaer te blyven van dato deser onse missive, U. E. voortaan als gouerneur-

general wert toegeleyt het tractement van 800 Carolus gulden ter maent. Wy hebben op U. E. versoeck aengetelt aen den E. Abram Lamberts de somme van 14.100 gelijcke guldens op rekening van 't geene U. E. sal comen, soo veel als hy verclaerde van noode te hebben tot betalinge van 1000 ponden kapitaal ende actie in de Vereenichde Compagnie, voor U. E. innegecocht, allen 'twelcke wy verhopen U. E. soo lief ende aengenaem wesen sal, dat het niet noodich en sy dese byliggende commissie voor U. E. ende Raden van Indien over te leveren, die alleen wert bygevoecht in sulck een geval als U. E. niettegenstaende dese goede onse debvoiren ende presentatien soude niettemin immers begeren over te comen ende niet langer te continueren, 'twelc wy versoecken niet en geschiede.

Ady 4 Merty anno 1621.

44. — AMSTERDAM, 8 APRIL 1621. — 452 f. 64.

(PER GOUDEN LEEUW).

Dese gegenwoordige gaen nevens de missive van de Seventiene in dato 4 Merty voorleden gesonden met de schepen *Westvrieslant*, *Armenyden*, *Oran-gieboom*, met het jacht *Westcappel* uit Seelant voor desen gescheyden, waer-van wy den inhout confirmeren. Den *Gouden Leenuw* ende de *Leeuwinne* liggen vaerdich, om met dese brief af te varen; Godt geve haer alle behouden reyse.

1. *14.83* Tsedert hebben wy verstaen, dat op 4 Merty in Seelant wel gearriveert was Bevin-ding van retouren, 't schip den *Witten Beer*, naedat het langen tijd in Pleymoeth opgehouden was geweest by arrest, waervan d'Engelsche Compagnie haer by alle middelen soect te ontschuldigen. Evenwel sullen U. E. onse ordre van gene havenen van Engelant aan te doen, preciselijck ende strictelijck commanderen onder-houden te worden, opdat de Compagnie by soodanige misverstanden niet meer schade ende hinder en become. De goederen van de schepen den *Vrede* ende *Witten Beer* sijn alreede binnen Amsterdam gearriveert. Wy vinden de casse met de zwarte poilsyde soo quâlijck geconditionneert, dat het te ver-wonderen is, dat ymant, eenige kennishebbende van syden, 't gelt van de Compagnie daeraen heeft willen besteden, want sy hier gans geen gelt waerdich is, als t'enemael in de verwe verbrant sijnde. Sal U. E. daeromme bevelen, dat soodanige quade toesicht by de commisen werde gecorrigiert in ander waren die voor retour dienstich sijn, ende dat U. E. gansch geen zwarte ge-verwde syde nocte eenige andere zwarte syde stoffe meer en sullen over-sendend, alsoo de Compagnie daerby geen proffijt, maer schade en becommen.

Een van de vier cassen getweinde syde, gepact in Chinees pampier, met incornadine syde bandekens net gebonden, sijn meest alle crengen, welcke schade de Compagnie becomt door de slordicheyt ende nalaticheyt van de gene, die over den incoop sijn gestelt, ende niet eens de bostelkens geopent hebben, om het bedroch (dat doch altijt van de Chineesen te vresen is) te ontdecken.

2. In de brieven van den 4 Merty hebben wy U. E. verwitticht onder andren, dat wy goetgevonden hadden, op 't versoec selfs van d'Engelsche commis-sarissen, die doenmael by ons waren, een provisionnele liquidatie te for-menren van 't gene sy aen ons ende wy aen haer volgens tractaet gehouden sijn te restitueren, ende alsoo sy hadden versocht, dat wy ('t geene nae onse eygen meeñning aen haer boven alle onse pretensiën soude alsnoch toecompen)

U. E. wilden ordonneren, dat het aldaer in de Indien een haer officieren soude worden betaelt, soo hebben wy conform haer versoeck ende nae uytwysen van de voorsz. gerequireerde liquidatie by brieven van den 16 February 1621 uyt den Hage geschreven aan U. E., dat de f 93.150 die bevonden worden per slot van de voorschreven liquidatie haer alsnoch te competeren, aldaer by U. E. souden worden betaelt. Wy vertrouwen daermede voldaan te hebben. Evenwel soo schijnt, dat d' Engelsche Compagnie daerby geen contentement en neemt. Ost de besoigne van haer commissarissen haer niet en smaeck[t], ostet dat sy by misverstant niet en begrypen, waertoe wy volgens het tractaet en 't versoeck van haer eygen commissarissen waren gehouden, 't selve is ons noch onseker. Sy hebben by brieven van de 2^{en} Merty ouden stijl aan ons wedergesonden de voorsz. onse missive van den 16 February ende de geconcipieerde liquidatie, van welcke hare brieven (als oock van den brieff van de twee commissarissen, die daernevens quam ende claeerder spreect) wy U. E. copie hierby senden. U. E. sal evenwel volgens ons voorgaende schryven van 4 Merty de betalinge van de voor[sz.] f 93.150 aan d' Engelsche officieren presenteren sonder meer. Indien sy weygeren voorsz. somme te ontsfangen, soo protesteert van uwe volvaerdicheyt, ende sent ons acte daervan in behoorlijcke forme. Het point van de restitutie van schepen moet evenwel voortgaen, want 't selve was buyten dit concept van de liquidatie. U. E. sal daerinne volgen d'ordre in onse missive van den 16 February ende 4 Merty 1621 wijtlopic[h] vervath, die wy alsnoch confirmeren.

D' Engelsche Compagnie heeft noch geen verclaringe gedaen aengaende den handel in de stadt Batavia. Uut de brieven van de twee commissarissen schijnt, dat sy dat point geern met disputen soude winnen, doch U. E. hebben daerop niet te letten en sullen naersticheyt ende alle vlijt discretelijck aenwenden, dat hare Hooch Mogende recht geen prejuditie en lyde, totdat d' Engelsche Compagnie anders resolve[ert] ende wy met haer in dat point mede verdragen sullen wesen, waerva[n] wy U. E. alsdan sullen verwittigen, want dat sy seggen, 't bouwen van de stat Batavia te wesen tegen het tractaet (artikel 24 en 27) is ab[u]sivelijck gesecht, want het 24^e article spreect alleen van 't versoeck, d[at] d' Engelsche Compagnie dede, om by ende voor haer eygen fortressen te bouw[en] in de Molucques, Amboina ende Banda tot haer eygen versekereheydt, 't welc[k] wy ganschelijck niet en souden hebben toegestaen, ende soude de handelinge daerop gebroken hebben, tenware syn Majesteyt van Groot Britan[gien] selfs den voorslach van 't 24^e article hadde gedaen, waerby 't selve versoeck van d' Engelsche uit der hant gestelt is, soodat dit article ons geen liberteyt en benceemt omme fortressen te mogen bouwen, maer wel aen d' Engelsche; ende sy sullen selfs bekennen, dat het alleen extendeert over de Molucques, Amboina ende Banda, alwaer sy mede

bouwen willen tot haer versekereheyt, soo sy seyden. Het 27 artikel spreect van exclusive contra[cten] ofte fortificatiën, die men in toecommende nae de publicatie van 't tract[aet] in Indien soude willen maken. De fortresse van Jaccatra was nu alreede gebouwt, eer Thomas Dale deselve soo vyantlijck aentaste, ende de conqueste van de gerechticheyt hare Hooch Mogende competerende in 't conincrijc ende landen van Jaccatra is geweest in de maent May, soo het tractaet in Engelant tusschen ons ende d' Engelsche daerna eerst den 17 July 1619 is gesloten, als wanneer ons dat recht in Jacatra alreede volcomentlijc was vercregen by de conqueste in soo rechtvaerdige defensive gedaen op onse publique vyanden, welcke conqueste ons 't recht heeft gegeven, dat wy aldaer myenteneren, sonder dat het van noode sy, dat wy 'tselue hebben, oft by contract oft by dese nieuwe bouwinge van de stadt Batavia; ende en sal ooc by geen artijckel van 't tractaet blijcken, dat wy selfs in de Molucques, Amboina ende Banda, daer wy d' Engelsche acces tot de commerci hebben vergunt onder conditien, ons recht eenichsints hebben gequiteert ofte vermindert, laten staen in een plaets daervan wy gans geen conditien en hebben met haer gemaect, waerop sy souden geadmitteert werden. Nochtans om alle disputen ende occasie van dien wech te nemen, hebben wy haer de bovengeseyde presentatie gedaen van communicatie van den vryen handel in de stadt Batavia, 't sy op de conditien, die in de Molucques, Amboina ende Banda sijn by haer aengenomen, mits dat sy souden dragen de helft van de oncosten van 't gaernisoen ende andersints by impositie op de waren, ofte anders by contributie als in Paleacatte, waertoe sy sullen moeten resolveren; ende ondertusschen wert U. E. ten hoochsten gerecommandeert, dat op het recht van haer Hooch Mogende niets by d' Engelsche en werde geïmpieert, want namaels grote moeyte soude maken, haer te stellen uit 't gene sy by verder ende verder incruypinge ende usurpatie soude meenen vercregen te hebben. Daeromme dienen telkens beleth, als sy iets souden voornenem dat tot eenich onser prejuditie schijnt te strecken. U. E. gelive dit wel te behertigen, ende dat dit niet alleen in Jaccatra en werde wel waergenomen, maer ooc in alle andere plaetsen, daer de Nederlandsche Compagnie eenich voordeel heeft behouden.

3.
Afloop
van het
Bestand;
West-
Indische
Com-
pagnie.

De equipagien in Spaignien, waervan wy U. E. by vorige hebben verwitticht, schynen dat voortgegaen sijn, ende werden wy uyt Portugael g'adviseert, dat 6 gallioenen ende 3 ofte 4 caraquen tegens ultimo Mertio souden vertrecken. U. E. sullen hen hiernae connen reguleren in 't exploict, 't welck wy U. E. by veele van onse voorgaende hebben gerecommandeert, te weten in 't senden van een vloete nae de Cust van Indien ende Malabar, om de caraquen in te houden oft te verdestrueren, soo best doenlyc sal wesen, 't welc wy verstaen dat bevoordert sal worden met behoorlycke macht, soodat de schepen ende

volck van de Compagnie bewaert blyven met Godes hulpe ende victorie becomen. Met d'expiratie van de Treves is niet dan voordeel by de Compagnie te verwachten, want de custen van Spaignien seer onveyl sullen wesen voor de uytgaende ende commende Portugeesche schepen uyt de Oost-Indien, waertoe mede niet weynich sal dienen, dat de Hooch Mogende Heeren Staten Generael nu vast schynen geresloveert te wesen tot d' oprichtinge ende besluyt van een generale West-Indische Compagnie, d' welc den Coninc van Spaaignen sooveel te doen sal geven om sijn silver en gout te bewaren, dattet ons lichter sal wesen, onse exploicten in de Oost tot een goet succes te brengen, sonder dat veele grote equipagien uyt Spanien meer derwerts sullen cunnen gesonden werden. Wy worden by haer Hooch Mogende geïnviteert, omme een goet cappitael van 10 oft 12 tonnen gouts mede in de West-Indische Compagnie te tekenen, opdat by onde[r]linge correspondentie ende intrest van de 2 gemelde Compagnien alles tot meesten dienst van beyde gedirigeert mach werden.

Aen de moeder van Reynier Reyniersz. Pels van Brouwershaven, uytgevaren met 't schip *Vlissingen* ende nu onderstierman op 't schip den *Engel*, hebben wy in haren noot verstrekt f 108, sooveel sy versocht uyt haer soons gagie geassisteert te worden. U. E. sullen hem daermede doen op sijn rekening belasten.

Alsoo de realen qualijck te becommen sijn, senden wy met 't jacht de *Leeuw[i]ne* dry kisten met platen oft ongemunt silver. U. E. gelieven ons t' adviseren met den eersten oft U. E. daermede soowel is gedient, als met realen, om ons daernae in toecomende te reguleren. Met d' expiratie van den Treve[s] dienen alle comende schepen strictelijck gelast, wel op haer hoede te wesen, comende omtrent [het] Canael van Engelant, tegens alle roovers ende ander ongemack, alsoock tegen d' oorlochschepon van Duynkercken op de cust van Vlaanderen. U. E. sal dit een yder ernstich bevelen.

In Amsterdam den 8 April anno 1621.

45. — XVII, 24 OCT. 1621. — 452 f. 72.

(PER 'T WAPEN VAN ROTTERDAM).

1. *Ver-
trokken
schepen.* Met de schepen den *Gouden Leeuw* ende de *Leeuwinne*, die op 19 ende 20 April van hier gescheyden sijn, hebben wy laest geschreven, 't welc wy alsnoch confirmeren. Op 28 ende 29 Decembris 1620 is 't schip *Dordrecht* met 't jacht *Naerden* vertrocken nae de Cust Choromandel, op 27 't schip 't *Wapen van Delf*, *Purmerent* ende 't jacht *Haring*, ^{op 28} 't schip *Gouda*, ~~29~~, *Swarten Beer* ende 't jacht den *Hasewint*, op eersten January 1621 de jachten de *Haen* ende *Valck*, alle nae Batavia, waermede wy hebben gesonden onse brieven van den 9 September ende 12 December 1620, insgelijcx sijn oock op . . .¹⁾ uit Seelant gelopen de schepen *Westvrieslant*, *Orangeboom*, *Ar-
muyden* ende 't jacht *Westcappel* met onse missive van den 4 Merti 1621. Sijn in alles 16 schepen. Godt Almachtich geve dat in salvo mogen arriveren. *Gouda*, *Swarten Beer*, de *Haen*, de *Valc*, *Hasewint* ende den *Haring* waren den 4 Juny 1621 aan de Cabo de Bonne Esperance, 't *Wapen van Delf* is van de voorsz. Caep vertrocken den 30 April, die oock *Purmerent* op 23 Merty daeromtrent te vooren in see hadde versprocken, doch is namaels aan de Cabo niet vernomen, alsooc niet *Dordrecht* ende *Naerden*. Wy meenen, dat dese twee laeste voorby geloopen sullen wesen ende in de Mayottes eerst hebben ververscht, waervan, alsooc van haer en aller schepen goet arrivement, wy successivelijck tydingen sullen verwachten.

2. *Aan-
gekomen
schepen.* Tsedert 't vertreck van den *Gouden Leeuw* ende *Leeuwinne* sijn hier wel aengecompen op 11 Juny 1621 't schip *Walcheren*, op 17 ende 19 Julius 1621 de schepen *Mauritius* ende 't *Wapen van Hoorn*, waerby hebben ontfangen U. E. brieven van den 26 October 1620 ende 8 January 1621, gelijc ooc namaels met 't schip den *James Royal*, 't welc den 28 September laest in Duyns is gearriveert, de brieven 8 Merty van de raden *Carpentier* en *Dedel*, waeruyt gaern hebben verstaen, hoe van de resterende schepen van de vlotte vertrocken uit dese landen in 't laestje van 't jaer 1619 ende 't voorjaer 1620 *Medemblic*, ~~✓~~ 't *Wapen van Enchuyse*, ~~✓~~ *Schiedam* wel waren aldaer gearriveert, alsooc de schepen *Groeningen*, *Hollandia*, 't *Wapen van Hoorn*, *Leyden*, *Sircsee*, *Delf* ende *Orange*; *Schoonhoven* nae de Cust gesonden, ende laest d'aencompste aldaer van 't schip *Middelburch* met de jachten *Muyden* ende *Weesp*, soodat

¹⁾ Niet ingevuld.

24 OCT. 1621.

van de gemelte vloete van 22 schepen noch te verwachten waren *Suyt-Hollandt*, *Noort Hollandt*, *Alcmaer*, *Eenhoorn*, *Heylboth* ende *Brugwisch*, die wy verhoopen, dat oock corts U. E. ter hant sullen gecomen sijn. Ende om voortaan U. E. op 't spoedichste met Godes hulpe de schepen toe te senden, sullen haer alle strictelijc lasten, dat sy sullen beoosten de Caep hebben preciselijck te volgen den aengewesen cours, tusschen de 30, 35 ende 40 graden, sonder vroeger in den tijd van 't Suydooste mousson te mogen opsteken om den Noort, voordat 1000 mylen sullen hebben gedaen ende totdat sy 't landt van d'Eendracht in 't gesicht crygen, alles op penen van deportement, 't welck U. E. wert gerecommandeert te doen nacomen ende wel scherpelijck des-aengaende te informeren. Soo lange als oock met Bantam niet veraccoerdeert en sijn, sullen gelasten, dat onse gaende schepen in de Straet Sunda geen plaetse onvoorsichtie[lijck] aan en doen. Den *James* heeft de 6 schepen, aan de Caep sijnde, op 4 Juny voorleden desaengaende gewaerschout, soodat wy hoopen, d'onse haer voor peryke[en] sullen wachten.

3. Het ware seer goet geweest, dat den Commandeur ende Raden van de 9 schepen, sijnde aan de Caep in Julio 1620, hadden volgens onse ordre nae de Cust Choromandel gesonden de gedesingneerde schepen *Schoonhoven* ende *Medenblic*, alsoo sy aldaer genoechsaem waren geïnformeert van onsen goeden stant op de Custe van Java. Met de voorleden vloote hebben wy derwerts gesonden de schepen *Dordrecht* ende *Naerden*, ende met dese equipagie sijn mede alreede twee schepen defwerts vertrocken, die op 1^e October uut Texel sijn gescheyden, te weten den *Vrede* ende *Witten Beer*. Godt Almachtich wil haer spoedich w[eder] laten comen. Sy sijn noch gegaen met ordre, om te volgen de [or]dinarisse cours tusschen Madagascar ende Africa door, doch by de naeste vergaderinge van de Seventiene sullen op den andren, by U. E. voorgeslagen cours letten, om beoosten de Maldives ende Ceylo[n] Paliacatte van boven na gelegentheyt van mousson aan te doen, wacrvan U. E. by nader brieven onse resolutie hebben te verwachten.

3. Het arrivement van 't schip *Enchuyzen* heeft ons verblijt, alsoo wy door sijn lang vertoeven grotelijcx daerinne beducht sijn geweest, doch is verdrietich te verstaen de quade ordre ende clene sorge, die tot conservatie van des Compagnies goederen daerop is gehouden. U. E. sullen daerinne voor het toecomende met alle naersticheyt soecken te voorsien ende straffen alsulcke nalatige ende sorgelose, tot exempel van andere. Het schijnt dattet genoech is, als sy des Compagnies maentgelden trekken sonder verder. De apparentie van vreede in 't conincrijck van Velour ende nagelegen quartieren doet ons verhoopen alles goets ende dat den handel in Masulipatam, Paliacatte ende Tirepopulier met meerder sekerheyt ende minder verhinderinge sal connen gevoert werden. Wy recommanderen U. E. den inhout van onse ge-

Het arrivement van 't schip *Enchuyzen* heeft ons verblijt, alsoo wy door sijn lang vertoeven grotelijcx daerinne beducht sijn geweest, doch is verdrietich te verstaen de quade ordre ende clene sorge, die tot conservatie van des Compagnies goederen daerop is gehouden. U. E. sullen daerinne voor het toecomende met alle naersticheyt soecken te voorsien ende straffen alsulcke nalatige ende sorgelose, tot exempel van andere. Het schijnt dattet genoech is, als sy des Compagnies maentgelden trekken sonder verder. De apparentie van vreede in 't conincrijck van Velour ende nagelegen quartieren doet ons verhoopen alles goets ende dat den handel in Masulipatam, Paliacatte ende Tirepopulier met meerder sekerheyt ende minder verhinderinge sal connen gevoert werden. Wy recommanderen U. E. den inhout van onse ge-

amplieerde lijste van de vereyschte coopmanschappen, ende particulierlijc den handel van de salpeter, die nu in Tirepopulier, vermits de oorlog ceesseert, in abondan[tie] can becomeen worden, waerby grote retouren ende goede proffyten voor de Compagnie cunnen geprocureert worden. Het arrivement van *Nieuw Seelant* op de voornoemde Custe ende sijn wedercompste tot *Jac-cat[ra]* hebben successivelijck gaern verstaen, alsmede dat in de maen[t] May 1621 van daer een schip voor dese landen afcommen soude. Wy sullen 't selve met devotie verwachten, alsooc 't goet arrivement van 't schip 't *Wapen van Seelandt*, dat in *Aden* aengeweest, volck ende comptant aldaer hadde gelaten ende voorts in *Surrat* gearriveert was.

4. Suratte. In 't voorleden jaer hebben niet goet gevonden eenige schepen nae *Surrat* te senden. Wat van dese vloete sal geschieden sullen U. E. hiernaec corteling adviseren.

Wy weten wel, dat aen dien handel veel is gelegen, doch vertrouwen dat 't selve voor dese by U. E. sal wesen waergenomen. Met de schepen den *Vrede* ende *Witten Beer* hebben wy gesonden, behalven de realen ende coopmanschappen, omtrent de f 100.000 in gout, alsoo wy weten ende U. E. adviseeren, dat daeraen niet verloren en wert, gelijc 't geschiet met de realen. De dia-

5. Dia-manten. mantenten uyt de myne van Bamingamo Pully sijn goet ende van schoon water, ende sal U. E. ordre geven (gelijc wy met de voorsz. twees chepen na de Cust ge-daan hebben) dat tot dien prijs met goede kennis grote quantiteyt na gelegent-heyt ingevocht werde. Sy sijn apparent wel twee maal meer te sullen responderen als die van Borneo, doch 't sijn alle van grote soortering geweest, die hier soo wel niet en werden getrocxen. Soude daeromme goet wesen, dat van minder soorteringe sy sooveel werden gecocht als te becomeen sijn, te weten van 8 tot 10, 12 ofte meer in 't caraet, ende als men van soodanige soorteringe niet meer en can becomeen, dat men dan coope beter soorteringe, doch altijd hoe clener, hoe liever, vermydende 't vuyle goet, alsoo deselve hier voor geen gelt cunnen vercocht worden, maer sijn genootsaect geweest, eenige derselver te doen slypen ende in 't gout te setten, ende sijn met de voornoemde sche-pen den *Witten Beer* ende *Vrede* wederomme nae de Cust gesonden.

6. Benjuin en andere waren. In de generale memorie van de coopmanschappen, jongst geamplieert ende U. E. voor desen toegesonden, hebben U. E. geadviseert, hoeveel benjuin wy jaerlijcx voor Europa noodich hebben, waernae U. E. hen gelive te reguleren, verspreydende de overige quantiteyt aldaer in Indien, want dese quartieren niet overlast dienen te worden. By de voornoemde memorie hebben wy mede geordonneert, dat U. E. ons jaerlijcx souden oversenden de quantiteyt van 20 cassen Jappone camphora, yder van omtrent 500 ™, doch alsoo wy bevin-den, dat de vertieringe seer vermindert is, sulcx dat yegenwoordich noch met meer als 254 cassen sijn voorsien, die beduchten in eenige jaren niet en sullen cunnen vercopen, soo ordonneren wy mits desen, dat ons nae sicht gene-

Japonsche camphora meer gesonden en werde tot naerder ordre. Die U. E. aldaer noch soude mogen hebben onvercocht, dient in Indien vertiert ter plaatse daer 't selve met meeste proffijt sal cunnen gevent worden. Wy recommanderen U. E. den incoop van de Chineesche suyckeren ende 't cooper van Jappone volgens de geampliceerde memorie van de coopmanschappen, alsoo wy den handel in verschedeydenheit van waren dienen te amplieren.

7.
Uit-
rusting. By de laeste brieven van den 8 Merty bevinden wy, dat van de vloete van de 22 schepen in 't laest van 't jaer 1619 ende 't voorjaer 1620 uyt deze geunieerde landen gescheyden noch resteerden by U. E. te arriveren 4 schepen ende 2 jachten, soodat van de voornoemde vloote waren aengenomen 16 schepen, die alle tsedert 26 October 1620 (de *Vrede* uytgenomen) U. E. ter hant gecomen sijn, ende bevinden wy, dat op voornoemde 26 October U. E. in Indien hadden (buyten d' Engelsche schep[en] ende cleene jachten ende fregatten) omtrent 30 schepen, dwelc gevoecht by de 15 (de *Vrede* niet gerekent als voor dato vertrocken) sijn tsamen 45 schepen, doch daervan moeten gaen *Maurit[ius]*, 't *Wapen van Hoorn* ende den *Engel*, soodat U. E. op 8 Merty by haer hadden in de Indien 42 schepen. Onderwegen derwerts waren noch de 6 schepen, die resteerden van 't voorjaer 1620. In 't laeste van 't selve jaer 1620 ende in 't begin van 1621 hebben U. E. noch toegesonden 16 schepen, ende nu voor dit naejaer 1621 meenen noch toe te senden 13 schepen, te weten de *Vrede* ende *Witten Beer* (die na de Cust sijn vertrocken), *Mauritius*, *Walcheren*, 't *Wapen van Hoorn*, 't *Wapen van Rotterdam* met sijn jacht *Delfshaven*, *Heusden*, *Woerden*, met de 3 fluyten, yder groot 150 last[en], genaemt *Gorcum*, *Edam* ende *Monnickendam*, zoodat indien 't Godt Almachtich geliefet dese ende alle andere schepen te bewaren, U. E. in de Indien by haer sullen hebben omtrent de 77 schepen. Laet daervan als onbequaem 6 oft 7 aan de wal gelecht worden indien 'tnoodich is, resteren 70, waermede wy vertrouwen, U. E. de behoorlijcke trafficque van alle quartieren van Indien sullen cunnen waernemen, de schepen tot de gemeene defentie ende 't retour voor 't vaderlant furneren ende noch een goede macht overhouden omme den vyant afbreuck te doen in aller versekereheit op de Cust van Indien (die wy U. E. ten hoochsten recommanderen), aen de Caap Commorijn, *Sincapura* ende andersints, daer onse Compagnie in 't perticu[lier] tot afbreuc van den gemenen vyant iets proffytelijcks sal connen attenteren, alhoewel wy vertrouwen, dat de quartieren van de *Manilha* ende Cust van Indien (de 20 schepen by beyde de Compagnien alsnu gefurneert sijnde) genoechsaem by den gemeenen r[aet] van defentie sullen jaerlijcx werden besocht, waertoe U. E. continu[elijck] met discretei sullen aenhouden, dat de voormalde vloete van defentie gestadichlijck werde gebruyc, opdat de Portugeseen in haren hand[el] nae Europa ende in de Indien selfs overal werden verleth, den vyant

gekrenct ende wy de lange verwachte proffyten mogen becomen, die van soodanige sware ende costelijcke jaerlijckse equipagien verwacht werden. Met de resterende vloten ende schepen, die tsedert 8 Merty sullen sijn ende commen te arriveren, sullen U. E. mede werden versterct met volc, om soo wel de Molucques te versien, d'oude guarnisoenen aldaer te verlossen, alsooc om de schepen behoorlijc te mannen ende stadt ende casteel Batavia met een treffelijck guarnisoen te versien. Veele timmerlieden sijn U. E. ooc' met deselve vlope op U. E. aenschryven toegesonden, om de schepen in alle mogelijcke ende behoorlijcke reputatie te houd[en].

8.
Kapitaal. Met d'equipagien, die wy tsedert 3 ende 4 jaren nevens groote sommen in comptanten U. E. hebben toegesonden, heeft haer de Vereenichde Compagnie soo seer belast, dat, tensy U. E. daervoor goede grote extraordinarisre retouren senden, het beswaerlijck soude wesen daerinne te continueren. Daeromme wert U. E. ten alderhoochsten gerecommandeert, daerop met alle vlijt te willen letten ende dat ons veele verscheyde waren toegesonden werden, die men in de quartieren van Europa sal cunnen vertiren. De nagelen, noten ende folie hebben haren sekeren tax, soals U. E. by voorgaende is overgeschreven. Ende den peper, vermits de sware oorlogen in Duyslant, Polen ende Ungaren, alsooc dat de Portugeesen ende Engelse peper overbrengen, wert soo weynich getrocken ende is tot soo een lagen prijs van 28 groot, dat wy die met de schepen *Walcheren*, *Mauritius* ende 't *Wapen van Hoorn* gecomen noch onder ons hebben ende niet en cunnen vercopen, soodat het in alle manieren hoochnoodich is, dat volgens onse geamplieerde memorie veele andere verscheyden waren toegesonden worden om boven de jaerlijcse sware equipagien ende oncosten iets over te houden tot solagement van de lasten ende proffijt van de participanten. Wy sien U. E. evenseer schryven om groote cappitalen, alsoo 't schijnt, dat by gebreck van dien den handel van China wert geretardeert ende vele ander goede proffyten werden nage laten, ende alhoewel nae dato van de brieven, met *Mauritius* gesonden, U. E. noch met Godes hulpe hadde te verwachten de comptanten ende waren, sijnde in de schepen *Middelburch*, *Muyen*, *Weesp*, *Suyt Hollant*, *Noort Hollant*, *Alcmaer*, *Eenhoorn* ende dan noch 't gene gesonden is met de vlope van de 16 schepen van 't voorjaer 1621, tsamen bedragende ter somme van 672.000 realen boven de coopmanschappen, soo hebben wy evenwel, om U. E. te voldoen, ons selven geforceert, met dese equipagie boven de voorgaende somme noch toe te senden 800.000 realen van 8ten in contant buyten de ordinary coopmanschappen, waermede wy immers vertrouwen, dat alle quartieren wel voorsien sijnde, de belooffde retouren van 80 ende 100 tonnen gouts sullen cunnen werden gprocureert ende jaerlijcx herwerts overgesonden, 't welc geschiedende, sullen wy geïncourageert worden, daerinne niet alleen te con-

tinueren, maer ooc om jaerlijcx by succes groter ende grooter cappitalen te senden, om den rijcken sydenhandel van China ende Persia allengxens t' incorporeren, waerin groter ende excessive cappitalen cunnen werden besteedt in waren, die alhier met goet proffijt ende spoedelijck vercocht cunnen worden. Wy sien, dat in 't jaer 1621 maer één joncque van Chincheo tot Batavia en was gecomen, ende dat met grove wa[eren]. Daeromme sullen U. E. examineren, oft onsen voorschach, des aengaende gedaen in onse brieven van den 9 September 1620, practicabel ende dienstich sal wesen, waeraen wy ons sullen refereren.

9. Wy bevinden, dat Bantam noch continueert als voor desen. Het sal dienen te werden verduert, 't welc can geschieden met cleene besetting ende sonder onse groote prejuditie, mits wy van de andere quartieren de noodige quan-

Bantam. titteyt van peper becomen. De colonie Batavia sal daerentusschen opcomen ende de trafficquen nae haer trekken. 't Goet onthael ende d' assistentie, die Leyden heeft gedaen aan 't schip *L'Esperance* van Diepen, de restitutie van 't selve schip, by U. E. gedaen in handen van de Francoisen, de permissie aan haer gegeven, omme onder redelijcke conditien tot Bantam te mogen handelen, wert seer wel genomen by de reeders in Vrancrijck, 't welc al schynen, groote meesters sijn ende in groot cred[it] by den Coninck. Eenige van haer hebben geweest by de heeren ambassadeurs van hare Hooch Mogende, tot Paris residerende, ende hebben hare Hooch Mogende ende dese Ver- eenichde Compagnie seer bedanct, ende onder andere beleeftheden seyden, dat wel voor desen hare Compagnie (sijnde van Diepe) eenich ongelijk hadden geleden in d' Indien by het aflichten van de genaturaliseerde Nederlanders uit haer schepen, doch dat sy (mits dese ontfangen beleeftheyt) 't selve alsnu wilden vergeten, sonder daerover iets nu nochte namaels te willen preten- deren tot last van de Nederlandsche Compagnie. U. E. sullen wel doen in aller manieren (als eenichsints doenlijck is) te vermyden, dat sy by d' onse niet en worden geoffenceert ofte aengetast, maer weleer in aller vrantschap be- jegent. Tot afweringe van andere natien van Euro[pa] uit de Indien sullen andere middelen moeten werden gebruyc kt onder de hant soowel hier als aldaer, die sulcken offentie in 't publicq niet en geven ende evenwel deselve effecten sullen baren, want sonder proffijt niemand nae Indien varen sal, ende wat proff[ijt] cunnen doen, als de waren in de Indien hooch ingecocht worden ende de mercet in Europa lage gehouden wort?

10. Aengaende den tocht nae Banda, daervan hebben wy al voor desen onse meninge aengeschreven met brieven van den 4 Merty voorleden. D'Engel- sch[en] doen qualijck, dat sy niet en resolveren, nevens [ons] eenige macht van schepen derwerts te senden, want sy by 't contract daertoe gehouden sijn, ende daertoe is mede de vlete van defentie opgerecht, opdat wy ende sy

respectivelijck yder in 't syne gerechticheyt behouden ende gemeyntineert werden. Wy meenen daerover by d' Engelsche Compagnie t' expostuler[en] ende reparatie te versoecken. Evenwel, indien 't Godt Almachtich gel[ieft] heest, U. E. victorie te verleenen, sullen aengaende de verwachte reduct[ie] van de Bandaneesen te min dispute hebben met d' Engelsche, want s[y] in deser voegen by geen artikel van 't tractaet part oft deel cunnen pretenderen aengaende de souvereyniteyt, die wy buyte[n] Nera ende Poeleway in Banda 5.4.52 souden mogen vercrygen, dewijl de concueste soude geschiet sijn by onse perticuliere macht, ende by 't tractaet is alleen gestatueert, dat de concueste gemeen soude wesen, als die gedaen wort by de gemeene macht van defentie ende niet anders, 't welc sooveel te meer plaets moet grypen, dewijl selfs al waer het, dat d' Engelsche hare macht by d' onse hadden vervoecht, om Banda te doen observeren onse contracten ende respecteren de protectie van hare Hooch Mogende, soo en souden d' Engelsche evenwel daerby geen verder voeth in Banda crygen aengaende de souvereyniteyt oft protectie, dewijl 't selve niet en soude cunnen geschieden als met verminderinge van 't recht, dat hare Hooch Mogende al tsedert anno 1609 over die quartieren hebben vercregen, voor sooveel als d' Engelsche in pertye 't selve een haer souden willen trekken, 't welck gansch is strydende met de expresse woorden ende meeninge van 't tractaet; doch 't sy dat wy alleen blyven by 't recht van onse protectie, oft dat wy by verder concueste vercrygen 't recht van souvereyniteyt over de eylanden in Banda, soo moet altijd ende in allen geval aan d' Engelsche volgen haer derdendeel in den handel, soals haer 't selve by het tractaet expresselijck is toegestaan, mits dat sy gewillich sijn, te restitueren het derde part van d' oncosten van desen jongsten beswaerlijcken ende generalen tocht, die wy alleen hebben gedaen ende verschoten tot restablissement van dien handel, die andersints voor beyde Compagnien infructueus soude geweest hebben. Dese restitutie van oncosten sullen wy hier bevoorderen, sonder dat U. E. daerover moeyten doen aldaer in de Indien, om soo veel swaricheyt onder U. E. tesamen aldaer te vermyden, als doenlijck is; doch aleer U. E. d' Engelse admitteeren volgens tractaet in den handel van de quartieren van Banda, die U. E. by 't laeste exploict soude mogen hebben geconcuesteert, sult 't selve doen onder acte van non-prejuditie, ofte ten minsten onder protestatie, dat U. E. daermede niet en verstaen te prejuditieren 't recht, 't welck wy hebben, om 't derde part van de voorsz. oncosten van d' Engelsche Compagnie aff te voorderen, sooveel als die bevonden sullen werden te beloopen U. E. sult ons met den aldereersten een calculatie des aengaende oversenden, om te weten, hoe wy ons in de voorsz. pretentie sullen heffen te reguleren.

De brieven, aen ons met den *James* gesonden, geven ons vooreerst geen

24 Oct. 1621.

goede tydinge, als het blyven van den *Engel* ende joncque *China*, het mislucken van 't exploict aan Cabo Spirito Santo, 't versteeken van 't schip *St. Michiel* ende 't ommevallen van d'Engelsche *Expedition*. Godt geve, dat *St. Michiel* voor den dach mach comen ende dat dese ongelucken in een ander werden gerecompenseert ende een goet succes mogen become aengaende 't exploit op de Manilha, waertoe wy geerne verstaen, de vlope van defentie in Japon wel was gearriveert. Ons is ooc lief geweest 't veroveren van de plaatse op *Gilolo* by den gouverneur 't Lam ende de Tarnatanen, alsoock dat van 't jacht *Pera* in de Straet van Malacca by *Medenblick* ende den *Beer*, ende den afbreuck, aen die van *Bantham* gedaen onder de visschers in Ontong Java. 'T exempl van d' Atchinder, die hoovaerdich wert mits syne conquesten in Queda ende Pera, doet ons resloveren dattet niet geraden is, den Mattaram te helpen tegens die van Bantham, want het beter sal wesen, d'een tegen d' ander te laten slypen ende consumeren. Oock werden andersints de princen te groot, soodat men dan niet en can van haer verwerven 't geene billick ende redelijck is. U. E. gelieven daeromme soo een temperament te houden, dat de saken van de Compagnie mogen blyven versekert ende sooveel van oorloge tegens de Indiaensche princen ontlast, als doenlijck sal wesen, doch evenwel soo, dat d'eere ende reputatie van dese landen met discretie ende wijshey't overal bewaert mogen blyven. Dewijl in Bantham ende Atchin geen peper en is te coopen, is het goet, dat soo eene groote quantiteyt uit Jamby werde verwacht, waermede wy meenen, dat *Leyden* ende 't *Wapen van Enc'huyzen* ten eersten afgeladen sullen wesen. Godt geve, dat wy 't selve alle dagen mogen vernemen.

11.
Uitzen-
ding van
kolo-
nisten.

Op U. E. menichvuldich ende ernstich aenschryven is ter vergaderinge van de Seventiene geresloveert, dat op sekere goede ende redelijcke conditien (waervan hiernevens copie gaet) sovele eerlijcke huysgesinnen en meysiens met alle schepen nae Indien gevoert sullen werden, als eenichsints te become sullen wesen, waertoe gebruyckt ende geapproprieert sal worden het grootste deel van de voorhutte ende de geheele achterhutte van alle schepen, geene oock uytgesondert. Dit is alle de Cameren ernstich gerecommandeert, ende hooppen mettertijd veele goede, eerlijcke huysgesinnen te becommen, doch het beginsel sal het moeyelijckst wesen. Daer sijn alreede eenige familien van ambachtsluyden, die haer tot Amsterdam presenteren, waervan wy niet en twijf fel[en], oft enige sullen noch met dese vloote mede varen, ende als 't selv[e] d'eerste reyse geschiet sal wesen, twijffelen niet, oft sullen nae[r]maels veele becommen, waervan U. E. 't succes hebben te vernemen. Indien noch enige oude boecken ende rekeningen van maentgeld[en] sijn te vinden, sullen U. E. deselve met alle schepen oversenden, want de Cameren by faulte van dien groote molesten becommen.

Aengesien by alle overcomende schepen uyt de Indien verstaen werden vele insolentie oft moetwil van 't volck tot groote disreputatie van scheeps-ovricheyt ende perijckel van des Compagnies schepen ende goederen, soo wert goetgevonden, om deselve inconvenienten te vermyden, dat U. E. aan de scheepsraden van alle schepen nae Nede[r]lant varende, by expresse instructie sullen gelasten, stricte ende pertinente informatie te nemen op der verscher daet van alle moetwille, die op hare schepen sal worden gedaen, ende dat daerov[er] datelijck exemplaire straffe sullen administreren, oft by fault[e] dat sulcx by authoriteyt op der verscher daet niet en soude cunn[en] geschieden, soo sullen de voorsz. scheepsraden gehouden wesen, deselve informatien over te leveren op hare eerste aencompste hier te lande aan de Camer, daer het schip ingecomen sal wesen, opdat rigoreus exempl aen soodanige moetwillige gestatueert mach worden.

Wert U. E. ernstich gerecommandeert, dat aen geen volck licentie gegeven werde, omme uyt de Indien te scheyden, voor aleer dat haren tijd sal wesen geëxpireert, nochte oock toe te staen de uytcooping ende 't stellen van een ander persoon in de plaatse van dengenen, die voor sijn tijd soude willen vertrecken, tensy den dienst van de Vereenichde Compagnie daeraen ware gelegen.

12. Luite-nants. By de gemelte vergaderinge van de Seventiene is ooc geresolveert, dat de Cameren sullen vermogen te stellen een opperhoofd over de soldaten, na Indien varende, met tytel ende gagie van lieutenant, indien een geheele compagnie van 125 coppen ende daerenboven met een schip werde gesonden, doch sullen de voorsz. lieutenanten blyven ter discretie van U. E., oft sy in de Indien by die qualiteit ende gagie sullen mogen continueren, ofte niet. Andersints sullen de soldaten, minder sijnde als 125, gesonden werden onder een sergeant, soals voor desen.

18. Propor-tio-ner retouren voor de verschil-lende kamers. U. E. wert by resolutie van de gemelte Seventiene gelast, preciselijck te sullen opserveren esgaliteyt van retouren voor alle de Cameren volgens haer proportionen, ende tot dien eynde sal by de naeste vergaderinge van de Seventine ingestelt worden eene generale rekening tusschen de Cameren van alle hare respective retouren, waervan copie aen U. E. by naeste gesonden sal worden, naer dewelcke U. E. in 't senden van de retouren sooveel doenlijck is ende ten meesten dienste van de generale Compagnie voortaan haer sullen hebben te reguleren. Ende provisionnelijck, dewijl bevonden wert dat de Camer tot Amsterdam meest in retouren verachttert is ende daernae de Camer tot Enchuyseen, soo sal U. E. vooreerst alle de retouren senden aen de Camer van Amsterdam, ende deselve geesgaliseert sijnde met d' ander Cameren, sal alsdan 't eerste schip met retouren senden voor de Camer tot Enchuyseen, 't sy met haer schip Enchuyseen oft Alcmaer, tenware dat gene bequame schepen

voor de Camer 't Amsterdam ende Enchuysen by der hant en waren, als wanneer (liever dan de retouren achterblyven souden) in andere schepen van d'andere Cameren gesonden sullen mogen werden.

Den coopman, laest uytgevaren met den *Swarten Beer*, genaempt Jan Liebner, heeft buyten last ende commissie genomen een Portugeesche bercque van Lixboa, commende van Angola, St. Thome ende Cust van Guinea, ende dat op de hoochte van 38 graden Noorderbreete in de maent February 1621, dienvolgende binnen de limiten ende tijd, dat den Treves alsnoch werde geobserveert. Daeromme sullen U. E. desaengaende scherpelijc informeren ende wel letten op d'actien ende comportementen van den voorsz. coopman, alsoock van den schipper ende scheepsraden van den *Swarten Beer*, ende indien de Compagnie geen goeden ende behoorlijcken dienst en doen, soo sullen U. E. deselve herwerts oversenden. Sy hebben eenich gout ende andere goederen uyt de voorsz. prijs genomen, ende alsoo de voorsz. pris by storm van haer was versteken ende niet geraden vonden nae Indien te volgen, is deselve hier in Texel ingecomen. Wy en hebben die niet willen aenvaerdien, als notoire qualijck genomen, doch is by provisie by de Admiralteyt geïnventariseert ende namaels gerestitueert aan denegeenen [die] daertoe gerechticht waren.

14.
Tollen te
Batavia.

De hoope, die U. E. hebben, om de stadt Batavia te brengen tot eenen stapel van de negotien van Indien, wenschen wy, dat tot goet effect gebracht mach werden. Het sal een middel sijn, gelijck U. E. adviseren, om de Compagnie van veele sware oncosten van comptoiren op veele plaatzen van cleender importantie te verlichten. Wysien, dat U. E. totsoulagement van 't gebouw, besetting ende verbetering van de stadt ende casteel hebben opgeseth eenige tolorabl[e] lasten op de uytgaende ende incommende waren ende andersints, ende alhoewel wy U. E. voordesen met brieven van den 4 Merty 1621 hebben aengeschreven onse meeningh aengaende die sake, streckende dae[r] toe, dat men vooralsnoch niet geraden vonde eenige tollen op te stellen, om de redenen aldaer vermeldt, soo refereren wy ons eve[n]wel mits desen aan U. E. goetvinden, U. E. recommanderende daerinn[e] te procureren den meesten oirboir ende advantagie van de Vereenichde Compagnie. Het is reden, dat yemant, wie hy oock sy, die handel versoeckt in onse stadt oft landt, 't welck wy hebb[en] in eene goede oorloge geconquesteert ende verbetert tot onsen eyg[en] costen, hemselfen assujectere de wetten ende ordre, die hy daer vin[t,] ende het is overeencomende met gebruyc van alle natien, dat tollen werden gelicht ende betaelt sonder contradictie. U. E. sullen dan daermede voortgaen ende esgalijck doen practiseren overal soolange, totdat wy U. E. anders sullen aenschryven. Indien d' Engelsche met ons willen handelen over d'admissie van haer volck in de stadt op andere conditien, wy sullen

haer horen ende U. E. naermaels adviseren, wat daerinne sal besloten worden.

15. Handel van vreemde natien te Bantam. Sooveel aengaet den handel van Bantham ende oft U. E. iets sullen mogen lichten op den peper, die eenige natien van Europa, als Engelsche, Francoisen, Deenen etc., aldaer soude willen copen, dewijl U. E. daerop versoecken onse ordre, soo dunckt ons, dat U. E. nevens d' Engelsche, soolange als Bantham in syne herdicheyt persisteert ende U. E. de plaatse beseth ende belegert houden, allen en een yder met goet recht ende reden van daer cunnen weren, sonder dat U. E. ymant tot den handel van de belegerde stadt behoeven te admitteren, tenware om goede consideratiën, die U. E. selfs daertoe sullen cunnen moveren, gelijck nu al voor desen is geschiet in 't regart van de Francoisen van Diepen met haer schip *L'Espérance*, ende dewijl U. E. daertoe niet en sijn verobligeert, soo en behoef't U. E. 'tselve niet te accorderen aan imant, als onder redelijcke conditien, waarinne U. E. sullen hebben contentement, ende in sulck een geval (te weten, soolange Bantam belecht blijft) schijnt het redelijck te wesen, dat ymant, die nietegenstaende de belegeringh pretendeert ende versoect te handelen in den peper, na proportie werde belast tot soulagement van de oncosten, die wy in de belegeringh ende tot redres van dien handel sullen hebben gedaen. Maer als U. E. met d' Engelsche sullen hebben accord gemaect met den Pangoram onder sulcke conditien, als 'tselve sal wesen, het is reden, dat alsulcke conditien by die van Bantham geobserveert ende aan U. E. gepresteert worden nae behoren, 'tsy dat U. E. eenige preëminentie in den handel oft eenige exemption van lasten souden hebben besproken, ofte andersints. Ende indien evenwel daerenboven aan andre natien vry is gelaten ende dat sy aldaer tot Bantham sullen vermogen te traficqueren nevens U. E. en d' Engelsche, behoudens U. E. preëminentie, exemption oft ander besproken voordeel, soo en cunnen U. E. nevens d' Engelsche soodanige vreemde natien niet belasten in den peper, die sy in eenen vryen handel ende stadt hebben gecontracteert, want sy noch U. E., nochte d' Engelsche en hebben daerinne te kennen, maer alleen den coninc van 't landt, die meester van den handel is ende denselven aan haer heeft toegelaten. Dunct ons daeromme goet, dat U. E. geene vreemde natien met belasting op den peper en molesteren, naedat Bantham met ons ende d' Engelsche veraccoerdeert ende open sal wesen, maer dat U. E. in 't accorderen met Bantham selfs alsulcke voordelen tot uwen eygen bate ende proffijt bespreke, als doenlijck sal wesen, om daeraen de excessive oncosten te winnen, die U. E. tegens Bantham soo langen tijd gedurende hebben moeten verstrecken. Dit is alsoo ons goetvinden aengaende eenige natien als Francoisen oft Deenen, ende in 't regart van d' Engelsche hebben wy U. E. voor desen geschreven met onse brieven van den 4 Merty 1621, dat sy behooren te comen in de gerechte helst van de

24 Oct. 1621.

oncosten voor ende ter oorsake van Bantham gedaen, tsedert de publicatie van 't tractaet aldaer, voor sooveel als daerinne in gebreke sijn gebleven deselve voor hare helfst te presteren; doch evenwel indien sy nae alle gedaene debvoiren ende inductien weygerich blyven, deselve voor haer part te vergoeden, soo sullen U. E. protesteren van de voorsz. hare weygeringh ende seggen, dat omme moeyten te verhoeden, U. E. haer wel sullen provisionnelijck admitteren in den handel van den peper tot Bantham, doch alles sonder prejuditie van de Vereenichde Oost-Indische Nederlanse Compagnie, om van haer te hebben de vergoeding van de voorsz. oncosten by ons tsedert het accoort voor Bantham alleen gedaen, by gebreeke van d' Engelsche, ende sullen U. E. aan ons met naeste schepen van al't gene desaengaende passeren sal behoorlijcke acten ende bescheden oversenden, omme ons daermede te behelpen.

De ordre, provisionnelijck by den Raedt van Defentie beraempt aengaende den peperhandel tot Bantham, behaecht ons wel. Sy compt ten naestenby overeen met het geprojecteert reglement tusschen de twee Compagnien alhier begonnen in February 1621, waervan U. E. hebben geadviseert met brieven van den 4 Merty 1621, gelijk oock met de intentie van 't tractaet ende nader ordre overeencomen d' articlen aengaande den handel van de Molucques, Amboyna en Banda, waerby wy verhopen, de saken in vrintschap sullen cunnen werden beleyt.

U. E. heeft ooc wel verstaen de meningh van 't 27ste artijckel van 't tractaet aengaende den handel in Sangora, want 'tselve alleen spreekt van contracten oft fortificatiën, te maken in toecommende, waermede d' een oft d' ander Compagnie uytgesloten soude werden buyten de liberteyt, die geweest is ten tyde van de publicatie van 't tractaet; ende de gemeinschap van den handel op d' oude privative contracten gecommuniceert, is maer in de Molucques, Amboina ende Banda, ende in Bantham aengaende den peper.

Wy hebben goet gevonden, U. E. dit alsoo toe te senden, dewijl 't schip 't *Wapen van Rotterdam* alsnu vaerdich is voor d' andere schepen. Ter naester vergaderinge van de Seventiene sal desen brieff geresumeert werden, ende meenen wy U. E. alsdan denselven met de volgende schepen toe te senden met de verandering in de poincten, d' Engelsche rakende, indien de gemelte vergaderinge daerinne iets sal veranderen, gelijk wy niet en menen.

16. De Amboinse kinderen hebben tot Amersvoort besteet onder goet opsicht ende met een pedagoge, die haer sal instrueren in alles ende principalijck in de fondamenten van de Christelijcke religie.

De Hooch Mogende Heeren Staten Generael hebben goet gevonden, te committeren van harentwegen nae Engelandt om finalijc te veraccorderen

17. over het poinct van de restitutie van schepen ende goederen, alsoock te beramen eenen voeth aengaende de residentie van d'Engelsche in Jaccatra,
Zending der Staten-Generaal naar Engeland. alsooc andere differenten te accommoderen. De gecommitteerde van de Vereenichde Compagnie gaen nevens de welgemelte heeren ende sullen eerstdaechs vertreken, soodat U. E. met dese vloote van 't succes noch eenige tydinge hebben te verwachten.

In den Hage, 24^{en} October anno 1621.

Dese bovenstaende van den 24 October uyt den Hage is U. E. toegesonden met 'tschip 't *Wapen van Rotterdam*, 't welc op 9 November 1621 uyt Goeree is gelopen. Tsedert naeder de voorsz. missive geresumeert hebbende, bevinden alleen, dat in 't stuck van de diamanten van Bamingano Pully op de Cust Choromandel U. E. sullen volgen de ordre, desaengaende gegeven by de brieven van den 18 September 1621, medegegeven aan de schepen den *Vrede* ende *Witten Beer*, waervan hiernevens copye gaet en wy ons refereren.

1. *Fluiten.* Op U. E. ernstich aenschryven, dat wel noodich nae Indien diende gesonden eenige fluyten, om aldaer binnenslants met weynich volck te cunnen gebruycken, heeft de vergadering van de Seventiene in Augusto laestleden geordonneert, dat boven de clene jachten, die by de Cameren werden getimmert, mede dry fluyten souden werden gecocht ende toegegemaect, omtrent van 150 lasten; de fluyt *Gorcum* vanwegen de Camer Amsterdam ende de fluyt *Edam* wegen de Camer tot Hoorn werden U. E. by dese vlope toegesonden. De derde fluyt was gestelt aan de Camer tot Enchus[en], die in plaets van dien hebben gecocht een spiegelschip, groot omtrent den 200 lasten, 't welck in plactse van de geordonneerd[e] derde fluyt by haer E. gesonden sal worden met de geordonneerde 8000 realen sonder meer, alsoo 't selve geen retourschip en is. Wy hebben goet gevonden, dat U. E. daerop acht neme, dat dit schip van Enchusen (nevend' andere twee fluyten) aldaer binnenslants gehouden worde, sonder met retour over te senden, alsoo sy geen comptant daertoe over en voeren, ende principalijck by de Seventiene geordonneert is, dat dese dry fluyten expresselijck souden worden gecocht omme aldaer in 't lant te blyven, 't welck U. E. (niettegenstaende eenich perticulier schryven contrarieerende met de gemelte resolutie van de Seventiene) sal hebben naer te comen.

2. *Vrijburgers wier vrouwen en kinderen in Nederland zijn.* Alsoo wy dagelijcx by U. E. advysen werden onderricht, dat aan vele luyden in onsen dienst, nae de Indien gevaren, aldaer hare vrydom wert vergunt, die haer eygen man worden, latende soo weynich staen onder den heer als naer coustume, soo hebben wy noodich gevonden aen te schryven, dat U. E. in 't vry geven sullen ondersoek[ken] ende doen verclaren, oft soodanige, die vrydom versoecken, gene vrouwen oft kinderen en hebben hier te lande, opdat 't selve alsoo bevonden sijnde, by U. E. (onder de conditien van haren

vrydo[m]] ordre werde gestelt, vooreerst dat met alsulcke leningh (als m[en] hier naer usantie heeft verstrekt aen hare vrouwen ende kinderen, die sulcx hebben versocht) op haer finale rekening alvooren werde belast, waertoe hare rekening van avance van hier eerst dient ontbooden, aleer sy aldaer sullen connen gelt ontfangen; ende ten tweeden, dat sy sooveel jaerlijcx (wanneer vrye luyden sijnde) onder U. E. sullen brengen, waermede hare arme vrouwen ende kinderen gevoeth ende gecleet cunnen werden, want het onredelijc ende onnatuerlijc is, dat sy aldaer in goeden doene ende welvaren souden blyven, ende dat de vrouwen ende kinderen van honger ende commersouden vergaen.

D. 4. 47 Ende dewyle nu goede ordre is gestelt op het overvoeren van eenige eerlijcke familien op onse schepen nae Indien, tot voortplanting van colonien, gelijck wy 't selve successivelijck sullen behertigen, soo sal U. E. in consideratie nemen, oft niet de getrouwde luyden, die vry willen sijn, gepersuadeert dienen te worden by U. E., om een reyse herwaerts te doen ende hare vrouwen ende kinderen te halen, om daer in Indien by den anderen te woonen. Daer sijn wel vrouwen, die haer mans in Indien hebben, die ons versoecken, om met onse schepen derwerts te vaeren; dan alsoo wy niet en weten, oft sy aldaer welcom souden wesen ende dat sy in allen gevallen niet beter bewaert en cunnen worden, als onder 't opsicht van haer mans, soo en connen wy in haer versoeck niet consenteren.

3.
Uit-
zending
van kolo-
nisten.

Tsedert dat met de brieven van 't schip 't *Wapen van Rotterdam* U. E. sijn toegesonden eenige conditien, hebben wy op deselve aengenomen 3 oft 4 familien met vrouw en kinderen ende ander dochters, die onder haer opsicht met onse schepen nae Indien sullen vaeren, omme in de stadt Batavia te woonen. Op 't schip *Mauritius* sal wesen een genaemt Bert Hendricsz. van Amsterdam met sijn huysvrouw, die van goeden vrienden is. De man is een oppertimmerman ende voor desen drymaal in Indien geweest. Sy hebben 4 dochters ende twee jongers, sijn eerlijcke ouders ende kinderen ende varen nae Indien, om aldaer met eerlen beter door de werelt te connen geraecken. Jan Andriesz., spiegelmaeker, vaert mede met vrouwe ende kinderen, alsooc Dirc Eggen met vrouw ende kinderen. Sy doen elc naersticheyt, om noch by haer te crygen eenige andere eerlijcke meysiens ende dochters, die onder haer toesicht overvaeren. U. E. sullen sien uyt d' acte van hun aenneming, op wat conditien sy haer by ons begeven hebben, waervan U. E. haer sullen laten genieten volkommen effect, met sooveel behulp daerenboven als naer gelegentheyt doenlijck sal wesen, opdat de tydinge van haer goet onthael ende welvaren herwaerts overcomende, meer huysgesinnen mogen werden geincourageert met alle onse schepen over te varen. De ouders, die met hare kinders overcomen, mits het trekken van de maentgelden haer by de conditien ende acte van d'aenneming toegelecht, moeten haerselven met hare kinderen

daerop onderhouden in cost, cleden, huyshouden ende alles anders, wat sy tot haren noodrust van doen hebben. Evenwel op hare eerste aencompste (gelijck sy sijn van alles onversien), sullen U. E. wel doen ende haer een plaatse ofte huysingh aenwysen, daer sy mogen wesen, ondertusschen dat sy ergens in de stadt een huys hueren, ofte maecken te become, waerin U. E. haer behulpich dienen te wesen, om redenen als vooren. De dochters, die onder 't oop-sicht van de getrouwde personen mede gaen, en trekken geen gagie, ende soo haest sy aldaer arriveren, moeten van de getrouwe luyden affgenomen worden ende ergens sekerlijck gestelt in een huys van de Compagnie, daer sy opgevoet, gecleed, geleert ende onderwesen worden by eenige van de vrouwen, die de bequaemste daertoe wesen sal, totdat sy tot ouderdom gecommen sijnde, ten houlijck uytgegeven werden. U. E. sullen scherpelijck vernemen, hoe haer dese huysgesinnen ende dochters onderwegen hebben gedra[gen,] oft misschien eenige insolentie soude mogen sijn begaan by degene, die op deselve schepen met haer gevaren, 't welc sijnde (gelijck wy niet en verhoopen) sullen U. E. rigoureuselijck deselue insolentien straffen tot exemplar van andere, want tensy dese dochters sonder prejuditie van hare eerbaerheyt overgebracht cunn[en] werden, souden in toecomende geen eerlijcke huysgesinnen meer connen become, veel min eenige kinders, die by d'ouders een ander vertrou[ut] moeten werden. In 't uytgeven ten houwelyck sullen U. E. sorge drag[en] dat de dochters werden besteet aan goede, eerlijcke huyshouders, ten eynde eerlijcke familien daeruyt mogen ontstaen, ende dat niet de vrouwen door quaet exemplar van haer mans ofte door haer herdicheyt verweckt en werden tot quaet ende ongeregelt leven, waerinne by alle middelen dient te worden versien, ende is dit d' oorsake, waeromme wy in de conditien haer hebben verboden eenigen wijn, brandewijn, araq, toubacque etc. te vercoopen, om alle occasien van quaet huyshouden te vermyden. Laet oock in 't uytgeven ten houwelyck alles geschieden met ordre ende strict in conformite van de politique ordonnantien deser landen daerinne disponnerende, ende dat soowel de getrouwde Nederlansche vrouwen, alsoock veelmeer de dochters (soo onder haer ouders als onder de Compagnie sullen wesen) in haer dagelijcksche comportementen, in 't uytgaen, thuysblyven, cleeding ende andersint[s] haer gedragen nae de meeste eerbaerheyt, die aldaer te lande can werden geestimeert, opdat de quade comportementen van voorgaende vrouwen vergeten ende de luyden hier te lande aengeloc[t] werden om derwerts te varen tot voortplanting van de colonie Batavia ende andre, die men mettertijd sal goetvinden te peupleren. Wy hopen, eer de vlete vertrect, dat wy meer huysgesinnen ende dochters sullen crygen, soools U. E. by 't succes verwitticht sal worden.

Hiernevens gaet eene nottie van de goude spetien, die wy gesonden hebben

met de schepen *Vrede* ende *Witte Beer* nae de Custe Chormandel, met calculatie, hoeveel deselve ons comen te costen. U. E. sullen ons metten eersten adviseren oft daeraen voordeel is te doen, opdat wy pertinentlijck onderricht sijnde, daerinne in toecomende mogen disponeren ten meesten oirbaer ende proffijt van de Vereenichde Compagnie.

4. Onse gecommitteerde, die met de gesanten van 't landt naer Engelandt reysen, en sijn noch niet vertrocken, doch sal 'tselve eerstdaechs geschieden, ende hoop, dat daermede alle openstaende differenten geaccommodeert ende ter neder gelecht sullen werden. Het is te verwonderen, dat wy beyde te gelijc clagen over een sake, alsoo die anders by de Engelsche, anders by ons wert te kennen gegeven. Daeromme sal 't noodich wesen, dat in alles voorzichtelijck met d' Engelsche werde gehandelt ende dat ons volcommen ende perfect bescheet overgesonden werde, 't welck men in rechte soude cunnen exhiberen in eenige saken, daerover tusschen U. E. ende d' Engelsche aldaer eenich dispute mocht ontstaen; ende vinden wy te dien eynde oock noodich, dat niet alleen op 't generael comptoir binnen Batavia, maer oock in de Molucques, Amboyna ende Banda, Patana, Japon, ~~Jambi~~, Paleacatte, Surrate ende in somma dat op alle plaetsen, daer eenige comptoiren sijn, van d'onse dagelijcx journaal gehouden werde van alles, wat aldaer geschiet ende den onsen bejegent, soowel met d' Engelsche, als ooc met andere, wie het ooc sy, in eenigerhande mannieren, waervan aen ons met alle schepen successivelijck copye overgesonden sal werden, om ons daermede te behelpen, des noodich sijnde, want men by kennis van alle circumstantien van tijd ende gelegenheit dicwils sal cunnen wederleggen 't gene by ymant gemoveert soude worden sonder reden; ende desen allen onvermindert, sullen U. E. sooveele perticuliere bescheyden, gerechtelijck gepasseert, ons oversenden, als U. E. tot sustenue van eenige disputable saken, die voorvallen sullen, cunnen becomen.

Van gelijcken, opdat ons blijcke, dat onse ordres aengaende de coers beoosten de Caep preciselijck naergevolcht werden, sullen U. E. alle stuerluyden, comende uyt Europa, af doen eyschen haer journalen ende ons deselve (ten minsten by copye) oversenden, opdat wy mede daeruyt bespeuren, welcken cours by experientie den sekersten ende bequaemste gevonden sal worden.

5. In 't jaer 1620 sijn uyt Portugael dry caracquen geseylt nae Goa, waervan Portugal. twee gesien sijn in Augusto by 't schip *Middelborch* omtrant de Cabo de Bonne Esperance. Wert uit *Lixboa* geschreven, dat maer een van de dry in salvo op de cust van Indien gecomen i[s] ende d' andere twee souden omtrant Mosambicque gebleven ende vergaen sijn. Dese een caracque met een ander (die sy vermits 't tarderen van de caracque voorsz. aldaer toegemaect hadden) sijn afgecommen naer Europa, ende is d' eene in October voorleden binnien de

revire van Lixboa wel gearriveert, d' andere is vervallen onder de rovers van Algeer, die met vele schepen buyten de Straet de custen van Spaignen seer onveyl maken; ende houden de brieven van Portugael, dat sy vresen dat voorsz. tweede caracque ofte genomen of verbrant is by de voorsz. rovers. By onse voorgaende met de schepen den *Gouden Leeuw* ende *Leeuwinne* hadden wy U. E. verwitticht van de equipage, die uyt Portugal gesch[ieden] van ses galjoenen ende 3 ofte 4 caracquen, om de Indien appare[ntelijck] te versien, doch vermits d' expiratie van den Treves, den roep van de West-Indische Compagnie in dese landen op te rechten ende de coursen van de roovers van Alger op de custe van Spaignen, soo heeft de Coninc de gallioenen opgehouden ende sijn in April de vier caracquen alleen vertogen. Wy werden sekerlijck geadviseert, dat gene van de vier caracquen en hebben cunnen passeren d' Habrollos, ende sijn alle vier wedergekeert ende den 9 October voorleden in de rivier van Lixboa aengecommen. Wy acht[en] dit een grote tydinge te wesen, alsoo daerdoor de retouren, die jaerlijcx na Portugal comen, niet alleen en blyven verleth, maer ooc de custe van Indien te min voorsien tegens t' exploict, 't welcke wy U. E. met alle onse brieven hoochlijc recommanderen. U. E. hebben evenwel ten uyttersten op te letten, dat t' selve geschiede met de meeste versekertheyt ende beste apparentie van goet succes, als eenichsints doenlijck is.

6.
Peper. Met het verongelucken van de voorsz. eene caracque ende de wedercomste van de 4 andere soude wel mogen den prijs van den peper wat comen te rysen, alsoo met d'eene caracque weynich is gecommen ende de retouren van 't toecomende jaer wel achter blyven souden by gebrek van schepen op de cust van Indien, waerdoor wy verhoopen, dat met gelegenheit van tijd den peper, die noch onder de Vereenichde Compagnie hier te lande is, wel vercocht sal werden. Wy recommanderen insonderheyt, dat U. E. alle naerstic[heydt] ende industrie aenwende, ten eynde den incoop van den peper ald[aer] werde gebracht op eenen civilen prijs, soals wy (by d'or[dre] op het redres van den handel tot Jaccatra met d' Engelse gesloten nevens het principael tractaet) U. E. hebben voorgedragen, want het onmogelijck is (den peper incoops aldaer soo hoge blyvende) dat wy eenich proffijt daerby doen, oft bestendich blyven cunnen. Is de principaelste ware, waerin de retouren jaerlijcx dienen te geschieden. U. E. sal sooveel ander verscheyden coopmanschappen tot retour voor 'tvaderlant volgens onse geampliceerde lijste sien te procureren, als tot meesten proffijt van de Vereenichde Compagnie eenichsints mogelijck is, ende daerenboven sooveel peper tot eenen civilen prijs als in Europa ('tgene door de Portugeesen ende Engelse overgebracht wort, agetogen) door ons can vertiert worden. By voorgaende brieven van de 4 Merty 1621 hebben U. E. geadviseert, wat Europa jaerlijcx in alles gegist wert te cunnen vertieren, te

weten omtrent de 20.000 balen, doch dat moet verstaen worden, als de peper wert getrocken als voor desen; maer vernits vele quartieren van Christenrijck in swaren oorloge sijn, waerdooor de consumptie ende treck in den peper seer voor desen tijd is vermindert, soo achten wy, dat 12 oft 14.000 balen in alles genoech sullen wesen. Tot nader advijs gelieven U. E. hem hierna te reguleren.

Nader gedelibreert sijnde op den handel van den peper hebben goetgevonden, U. E. daervan nader onse meeninge te verclarenen, te weten, soo den peper niet minder als van 50 tot 60 realen de 10 Banthamse sacquen aldaer gelt, dat U. E. in sulc een gevalle niet meer als 6 a 8000 balen van 350 P voor onse Vereenichde Compagnie en sult senden, omme onse capitalen in soo dieren peper ende soo cleene winst niet te consumeren. Soo den peper gelt tusschen 40 a 50 realen, noch meerder, ende tusschen 20 a 30, dat alsdan geen quaet en is te doen, ende mocht dan nae gelegenthelyt van ons cappitael wel een groote quantiteyt senden. Wy hoopen evenwel, dat den peper noch tot minder prijs gebracht can worden, soo met d' Engelse daerin met ernst gearbeyt wordt, jae tot d' oude prijs van 10 a 12 realen, gelijck U. E. voorsaten voor desen plegen te copen.

7.
Varia. By dese respective schepen gaet goede quantiteyt Spaence wynen voor coopmanschap. Wy recommanderen U. E. denselven ten besten van de Compagnie te benifitieren. Wy bevinden in U. E. missive, dat tot Jacatra tot goeden prys voor dese vercocht sijn. Daerdooor is by ons goetgevonden, dese gemelte quantiteyt te senden. Wilt ons oock successivelijck adviseren, hoe 't daermede gaet en oft geraden is, meerder pertyen hierna te senden voor coopmanschap, omme onse comptanten oft realen aldaer wat meerder te doen strecken.

Wy hebben U. E. by desen wel willen vermanen, dat 't schip genaemt *Delfshaven* by de vergaderinge van de Seventiene is geordonneert voor een jacht van adviso, omme van daer met den eersten wederomme nae 't vaderlandt met retour te senden aen de camer Delf, die 't selve uitgereet hebben; 't selve U. E. gelieven naer te commen.

Willen U. E. mede op 't hoochste gerecomandeert hebben, daerop te letten, dat men de groote schepen voortaan alleen mach gebruycken tot retouren naer 't vaderlandt ende niet te laten senden van 't eene quartier op 't andre, gelijck voor desen geschiet is, waerdooor deselve werden afgevaren ende ooc veel peryclen subject sijn, maer de gemeene oft cleene schepen (die wy meenen, dat nu genoech daervan voorsien sult wesen) daertoe te gebruycken. Begeren, daerop toch serieuslijck mach geleth worden.

Op 't versoek van den admirael Cornelis Matelief hebben enige properheden doen copen, die aen eenige groten in Amboin[a] souden vereeren,

8. **Geschenken aan Amboineezzen.** daer hy meent, dat de Compagnie voor desen goeden dienst van heeft genooten ende noch in toekomende tijd souden cunnen doen. Soo hebben goet gevonden, deselve aen U. E. te senden, omme te sien, oft oock geraden sal sijn, deselve cleene vereeringe aen deselve personen te laten doen, oft soo 't U. E. ongeraden docht, dat sulcx niet soude dienen gedaen; 't selve tot U. E. discretie ende goetvinden wert gestelt.

Den persoon, in desen geroert, is genaemt Lourens Marcusz. Hathive, waervan de missive van Matelief in een van onse brieven gaet.

Voor desen hebben wy U. E. dicmael geadviseert, dat men toch serieuselijck wil letten op het comportement van alle commisen, assistenten ende andere in dienst van de Vereenichde Compagnie, in verscheyde plaetsen sijnde, ende die hun qualijck comport[eren] ofte de Compagnie onnut sijn, te deporteren, straffen ende met behoorlijcke sententie over te senden, waeraen de Vereenichde Compagnie sonderlinge dienst sal geschieden.

9. **Gezonden goederen.** Alsoo de realen alle jaer schaerser sijn te become, hebben raetsaem gevonden, enige coopmanschappen mede te senden, bestaende in verscheyde spetien, als U. E. sullen cunnen sien by de facture, hiernevensgaende. Willen U. E. gerecomandeert hebben, soodanige ordre te stellen op het beneficieren ende vercopen van dien, dat het meeste voordeel van de Vereenichde Compagnie mach gesoch[t] werden, en ons van tijd tot tijd te laten adviseren, wat deselve goederen hebben gerendeert ende welck de meeste proffyten hebben gegeven. Ooc wat quantiteyt dat men daer jaerlijcx sal cunnen vercopen, omme in 't verder senden van meerder pertye te mogen sien, waernaer ons sullen hebben te reguleren.

By dese schepen werden op 't schriftelijck versoek van den Gouverneur Willem van Antsen gesonden een pertye spietsen met breede ysers, 12 voeten lanck, alsmede enige bandelicroers met haer maten ende wat daertoe hoort, omme daermede te armeren eenige soldaten, die lantochten oft springtochten sullen doen. Oock gaen hiermede enige lichte roers. U. E. sal gelieven deselve ten meesten dienst van de Vereenichde Compagnie te laten gebruycken ende ons met eenen te laten weten, hoe de voorsz. bandelicroers U. E. gevallen, omme in toecommende meerder quantiteyt te mogen senden.

10. **Afrekening met vrije-luiden.** U. E. gelieven overal ordre te geven, wanneer yemant vry man wort oft comt te trouwen ende dienvolgende sijn gelt meest ten vollen aldaer comt te ontfangen, dat ons perfecte rekening werde gesonden hoe met hem afgerekent ende de betalinge aldaer is gedaen. Eensdeels, omme de vrinden, die ons veel-tijds seer importunerent, contentement te mogen doen, ende anderdeels, omme alles hier naer behoren op de boecken af te mogen schryven ende geen tweemaal te betalen, als per faulte van voorsz. rekening soude comen te geschieden.

Men dient vooral niet te vergeten, in 't hoofd van de rekening te stellen, met wat schip ende in wat qualite dat uytgevaren is, ooc waervan geboort[ich] is, opdat wy hier te lande de rekening moghen opsoecken. 't Selve hebben voor desen maer stucxwyse gecregen. U. E. gelieve te ordonneren dat wy van alle quartieren van Indien ende van den beginne aen 't selve moghen becomen.

In Amsterdam desen 6 December 1621.

(PER CLEYNEN ERASMUS).

1. **Aan-**
gekomen
schepen. Uwe respective missiven van den 8^{en} April 1621 uit Batavia, als van den 6 May uyt fort Nassouw in Banda, wederomme van den 9^{en} July uit Batavia op Jaccatra sijn ons in de voorgangen maent Meert per de schepen *Leyden* ende 't *Wapen van Enckhuysen*, Gode sy loff, wel ter hant gecomen, hebbende deselve twee schepen groot perijskell geloopen van soo se in Pleymuyden hadden ingelopen, daer se 't door waerschouwinge ter nauwernoot buyten de casteelen in de vaert setteden, aengehouwen ende van 's Conincx wegen op der Engelscher Compagnie groote exorbitante pretentien gearresteert te werden, niettegenstaende eenige ambassadeurs van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael neffens eenige gecommitteerde onser Compagnie tot Londen waeren, omme met de gecommitteerde van 's Conincx wegen over de pretense schaden by d' Engelsche Compagnie in Indien geleden, te verdragen, ende alles ontstaende uit het oversenden van 't gepasseerde in India, dat veel beter by U. E. lieden aldaer, als by ons alhier (om consideratien van staet) affgedaan dient te werden, gelijck U. E. hier naerder breder aengewesen sal werden. Op alle welcke brieven ende 't generael ende particulier inhouden derselver by ons geleth sijnde ende met alle ledien ten aensien van uwe gronden ende macximen, daerop ghylyuyden aldaer onse saken drijft ende vesticht, tegens ons vermogen alhier ende de gelegenheydt van onsen tegenwoordig[en] staet ende stant wel overwogen ende gebalanseert hebbende, bevinden wy in 't gros, dat ghylyuyden aldaer uwe consepten seer hooch, breet ende wijt hebt uytgestreckt, wyder, hooger ende breder, als wy u nae den gegenwoordigen staet onser particuliere ende algemeynder mach[t], middelen ende vermogen alhier naer eysch van uwe macxiime ende gronden wel souden connen volgen ende secondeeren, in voegen dat het werck onder sijn eygen last ende swaerte (ten ware daerinne tijlijck ende behoorlijck werden versien) wel soude connen comen te beswyken, want te veel omvamen maeckt in plaets van groot cleen versamelen; alle werelste saecken, jae van d' aldergrootste potentaten, daervan d' exemplen d' ervaerne wel genoech bekent sijn, moeten in maetregel ende proportie gericht ende gedreven werden, off commen door hare toevallicheden in haerselven te beswijcken. Wy en willen niet seggen, dat uwe hooge co[ninck]e consepten nae de gelegenheydt van daer geen goede gronden en sijn hebbende, als men alle deselve nae de werelt aldaer is afsiet, maer hier by ons in dese onse tegenwoordige werelt leydt de swaricheyt. Wy
- ab.vg1934.12.20.33

sien wel dat gylieden aldaer, mits hebbende vervolch naer eysch, uwe beooghde eynden veeleer sout connen becomen, als wy u van hier het noodich geleyschte vervolch (sonder 't welck geheel soud beswyken) souden connen bestellen ende besorgen, 't welck nochtans een onser aller goeder willen niet en ontbreckt, maer macht moet alsvoren naer vermogen gericht sijn. Als wy de macht by ons selven al hadden, soo denckt dat wy coopluyden sijn, dat veel hooffden veel sinnen maken, dat wy met onse geburige Europische natie hier soo moeten leven, dat wy met deselve niet geheel ende al (dat doch, Godt betert, genoech, jae te veel is) overhoop en raken, ende meynende d' Indische werelt te conquesteeren, ons cleen gedeelte in de Nederlantse en verliesen. Wy sijn met ontrent 80 tonnen gouts a deposito lopende beswaert. Ons credit can niet meer lyden. Vele onser participanten contramineren ons wel gemeynt beleyt. Daer en gebreecken oock geen lieden van staet die deselve de oor leenen. Ons octroy gaet op sijn leste gras. Van 't renoveren oft continueren hebben wy noch cleene sekerheyt. Elck waer garen in 't bedrijff. Nieuwe heeren, nieuwe rechten. In alle dese hoewel seer groote difficulteyten en beswyken wy noch niet. Een van onse aldergrootste druct ons herte: de questiën ende groote pretentien van onse jaloerse Europische gebueren, Engelsche compaignons, Fransche geallieerde, dier clachten ende pretentie soo groot vallen, dat wy, al hadden wy al 't gelijck van de werelt, deselve van onse halse qualijck connen weeren. Onsen staedt can de hare qualijck missen. Sooder de Deenen by d' een oft d' ander geraept pretecxt eens byvallen, wat sal 't werden? Wy moeten hier een thien geven, oft men valt onsen staet overal met brieven van marque ende reprasalien op 't lijff. Denckt, hoe wy dan van onse buyten beschadichde ingesetenen, daeronder dickwils geen participanten ontbreken, gesegent werden. Dit compt ons. U wel gemeent beleyt van daer 't lest verbrande Fransche schip maeckt hier al veel roockx, als U. E. by de copye van haer clachtbrieven, hiernevens gaende sult connen sien. Wy waren geluckich, hadt gylieden de Françoyzen van den beginne aen noyt anders dan schone woorden gegeven en op haer eygen vinnen laten dryven, ende met d' Engelsen aldaer geliquiderte. Al hadt gy haer daer vry wat toegegeven, 't sal hier vry veel ende meer scheelen. Haer schade in Poeloron, die doch daer verhoet oft datelijck vergoet hadde behooren te werden, roeft hier heel luyde. S'eyschen uyt de twee gecomen schepen 150 sockels foly, 20 bhaar noten, 150 catty oly van nooten, 50 catty oly van foly ende de waerde van 150 bhaar nooten, haer aen gelt ende goet in Banda affgehandicht gemaeckt, soo se seggen, dat haer volck haer schryven. Dit sullen se weten t' extendeeren naer waerde alhier, affslaende een cleene vracht van f350 't last. Wy wenschten, dat niemant van u volck hant aen haer goet in Banda noch aen 't gebrande Fransche peperschip *L'Espérance* geslagen hadden. Wy bedroeven ons te sien, dat dien

14 APRIL 1622.

peper, nu sy op onse stadsrechts wettelijck [is] vercocht, hier gecomen is; 't sal schynen wy ons hier met haer schade willen verrijken. Sy sullen ons noch meer bedroeven, sooder Engelsche Bandasche goederen hier comen. Men had se behooren in Banda onder haer volcx handen, alsoft besmettelijcke goederen geweest waren, te laten, oft datelijck ter plaatse weder gelevert hebben. Nu 't gedaen is, is 't niet t' ontdoen. Van beyde dese saecken, soo Engelsche als Fransche, sullen wy van U. E., soo se niet onderwegen en sijn, pertinente documenten ende authenticqu[e] verclaringe tot onser onlastinge verwachten, maer blijft het Bandasche goet in India, als wy hoopen, maeckt er u daer aff ende doet haer daer de restitutie naer behooren, met een generael waerschouwinge van geen hant te slaen aen Fransche, Deensche, veel min Engelsche schepen, goederen oft volck. Op ons voorgaende placaet mogen wy, om hier in geen meer onlust te vallen, soo precies niet staen. Wijst alle crackelen van den hant. Uyt alle 't voorverhaelde willen wy dan besluyten dat het nooddich sal wesen, dat U. E. aldaer wat dencke ende lette op 't gunt wy alhier cunnen doen. Aen onse goede wil en sal 't noyt, wil Godt, ontbrecken. Wy willen u oock niet discourageeren, alsoff wy geen bequaem vervolch en souden connen oft mogen doen, maer alleen om de grootheyt van 't werck, soo veel mogelijck is, wat te besnoyen, 't concept van overal met macht ende dwangh negotie te stableeren, sooveel doenlijck is, in aengenamer termen stellen, siende, nu de macht tamlijck wel getoont is, oft de vrywillige vrintlijcke handelinge ende proffytelijcke negotie, dat doch 't principael wit ende ooghmerck van de Compagnie is, overal daer de violente wapenen ontsicht gemaect hebben, weder getroffen ende gestabilicert can werden. Vooral wilt ernstelijck letteren, welcke ende hoedanige cleene forten dat affgeworpen ende verlaten souden mogen werden, soowel in de eylanden van Ternate, Batsjan, Thidore, als alle andere quartieren, om onse macht, die ons al te costelijck ende lastich valt t' onderhouden, byeen te trekken sooveel doenlijck is ende den staet van India eenichsints sal connen lyden. Van gelijcken, oft men sonder merckelijcken ondienst van de Compagnie vele onnoodige, beswaerlijcke comptoiren niet soude connen affschaffen ende ons van 't beswaerlijcke onderhout derselver van vele coopluyden, assistenten ende dienaers, die veel sleep ende onnoodige costen maken, t' excuseeren, onder welcke wy verstaen, dat men Cambodia, Causenchina, Judea, Bima ende diergelijcke behoort ende wel mach rekenen. Succedana met den diamanthandel aldaer, mits de nieuwe myne op de Cust van Cormandel, moet geheel affgeschaft ende verlaten werden; Atchin ende Patana behooren is 't niet geheel verlaten, tenminsten met veel minder costen ende volck bekleedt ende onderhouden [te] werden, beyde meest en meer om vrintschap als proffytelijcke negotie. Japan ende Macassar behoeven oock geen grote comptoiren te wesen, maer alleen om

3.
Bezui-
ningigen.

vrintschap ende vivres te becomen met cleen getal van volck beseth. Van gelijcken in Aracan geen groote costen te maken. Wy mercken, dat men in Japan groote costen doet, costelijcke schepen sent. Connen niet oordeelen, dat daer veel proffytelijcke negotie te doen is. Dient mede beter op mesnagie ende besnyden van 't volck ende costelijcke schepen aldaer geleth, want den handel ende onnoodige costen moeten overal besnoyt werden, sullen wy hier eens in beter staet geraken. 't Maken van veele goede vrye luyden, maer geen bourathos, vinden wy, omme de costen van 't onderhout te excuseeren, wel ende heel noodich, maer principael dient geleth op goet, vroom ende naerstich volck, daer de perticuliere negotie by verbreyt ende de Compagnie geen schade en schande te verwachten hebben, waerop met groote discretie geleth behoort te werden, omme van onnut eygen geboeste geen perijckel te loopen. In 't somma 't menageeren ende affsaffen van alle onnoodige fortressen, comptoiren, commisen, ondercommisen ende ander onnut volck moet ende dient met allen ernst by der hant genomen, ende willen U. E. altsamen ende elck in 't bysonder ten hoochsten bevolen ende gerecomandeert laten wesen.

4. Dat dan gedaen sijnde, moet men verder gaen ende alle oorloge, die uyt de gelegenthelyt van de plactsen ende nature van de saken eenichsints gemijt ofte geexcuseert [can] werden, deselve moet men myden ende excuseeren op 't hoochste sooveel als met behoudenis ende versekertheyt van destae eenichsints doenlijck is, 't point van de reputatie ende achtbaerheyt, dat dick ende menichmael scharp genomen wert, niet te hooch mickende, altoos gedenckende, dat ten onsen aensien (als coopluyden sijnde) die d' eere heeft, die wel ende niemant gewelt oft onrecht doende, 't proffyt heeft, 't welck buyten de consideratien van princen ende grote potentaten, die dick ende menichmael dat point precies ende hert, jae al te hert dryven, by ons in onse gelegenthelyt voor een slotregel ende vaste macxime mach ende behoort gestelt ende genomen te werden.

5. **Oordeel over het work van Banda.** Iuvoegen dat wy U. E. ernstelijck willen bevolen ende gerecomandeert hebben met die van Atchin oft andere Indiaensche natien in gansch geen nieuwe oorlooge te treden, off matery van disputen, oorsaecke tot deselve gemeenlijck gevende, te verwecken, want van 't eene valt men in 'tander. Die van Banda hebben een harde straffe over hare voorgaende moorderye, bontbrekinge ende andere ontrouwcheden, tegen d' onse buyten reden begaen, geleden, 't welck wy achten vry wat schricks ende andere tot exempl sal dienen. Laet het eens ende genoegh wesen. Wy hadden wel gewenst, dattet met gematichder middelen connen beslist werden. Sy hebben haer voorgaende trouloosheyt dier genoech betaelt. 't Sal wel soo geseyt is, ontsagh, maer geen gunst baren. Die 'r veel doet vresen, moet veel vresen. De geslagen wonde moet men met alle sachticheyt soek[en] te verbinden, doch

sich wel wachten, in geen nieuw perijckel te vallen. In tegenspoet moet men moedicheyt, maer in voorspoet wijsheyt gebruycken. Derhalven dient wel geleth, dat men van volck noch in 't geberchte sijnde, geen schade en lyde, maer op middelen dencke, deselve, is 't mogelijck, te bevredigen, sonder dat men schade van. [hen]lyden can; ordre stellende, dat men de lange verwa[chte] vruchten van dat lant eens recht ende terdegen mocht genieten, daerinne d' Engelsche Compagnie haer recht een derde paert, naer luyt van 't contract moeten volgen. Godt geve, dat d' Amboynesen ende Tarnatanen haer hieraen spiegelende, met u ende d' Engelse in vrantschap ende willige handelinge mogen continueeren, waertoe wy u vermanen alle gevoo[ch]lijcke middelen aen te wenden, haer met alle bequaemheyt tot u trekken[de,] deselve wel tractierende, in 't minste niet gedogende dat se van yemant, wie hy oock ware, onbehoorlijck oft onwaerdelyck getracteert oft mishandelt werden, 't welck, nae wy altemet hooren, maer te veel en geschiet, want uyt soodanige contentien groote onlusten ende onrusten volgen.

6. Batavia. Op 't peupleeren, opmaken ende doen aenwassen in negotie ende conflu-
entie van volck van alle natien van de stat Batavia op Jaccatra moet sonder-
linge geleth werden. Wy weten wel dattet een grooten doorn in 't Bantams
voeth altoos sal wesen, maer naedien 't by U. E. soo wel begonnen ende tot
den gegenwoordigen stant gebracht is, moet men 't selve met alle middelen
voorts soecken te voltrecken, de plaatse tot onser aller capitalen versckertheyt
stercken, opmaken ende tot een gedurich rendevoes van alle onse negotie
maken, vooral trachten om alle Indiaensche negotie aldaer te stableeren,
met cleene oft gematicheyt van tollen alle natien daer lockende, ten eynde
ons veele waren, coopmanschappen, victualien ende andere provisien by
onse vrye handelaers ende alle Indiaense natie aengebracht ende toegevoert
mogen werden, die wy anders met al te grote costen selffs overal moeten
gaen soecken ende halen. Alle natien, uytgesondert onse oude vyanden, daer
goet acces ende liebre commertie hebbende, elck even naer goede, oprechte
justitie geadministreert werdende, daer ten hoochsten, omme inwoonders
van alle quartieren te crygen, uyttermaten veel aen gelegen is, is niet te
twijfelen oft Batavia sal in 't corten tijt seer aenwassen ende toenemen. Prin-
cipalijck moet alle industrie ende naersticheyt aengewent werden omme den
rijcken Chinesen handel aldaer te locken, waeraen de Compagnie uytter-
maten veel gelegen is, sulcx men de Chinese handelaers, daer comende, met
alle vrantschap ende goet tractement moet bejegenen, ende dient wel geleth,
oft men deselve, mits betalende redelijck convoy, dat draechlijck waere, niet
soude connen in 't gaen ende comen met een ofte twee scheepen convoyceren
ende voor alle vrese van gewelt ter see beschermen, die convoyerende aen
eenich eylant dicht onder 't vastelant van China, ende onser een ofte twee con-

voyschepen daerop behoorlijcke tijt te laten wachten, omme daernaē de Chinessen, daer comende, weder naer Batavia te conduiseeren etc., oft by andere middelen de perijckelen te faciliteren, ende haer soo by d' een oft d' ander middelen de traffique op Batavia smakelijck te maecken, 't welck met de minste dwangh, alle de werelt tot vry heyt geneygt, smakelijckst soude vallen, 't welck te betrachten wy u op 't hoochste gerecomandeert willen hebben.

Comende dan op uwe perticuliere drie voorsz. aengewesen brieven, sullen wy den inhout derselver met het naervolgende wat breder beantwoorden.

7.
Varia. By de eerste van den 8^{en} April hebben wy gaerne verstaen, hoe ghy per 't schip 't *Wapen van Zeeland*, uyt Suratte gecomēn, f 75.733 — 1 — 1 aen indigo ende alderley cleden ontfangen hebt. Willen U. E. gerecomandeert hebben, op d' onderscheyt ende deucht van de Suratsche ende Chormandelse cleden wel te letten, voornamentlijck op alle incoopen derselver willicheyt van den treck in de respective soorten, ende overal het beste ende de meeste advance in derselver negotie te soeken.

Wat belanght de monsters van Suratsche lywaten, gebelt, oock fijn breet lywaet, die vallen vry wat costelijck om met proffijt hier gebracht te connen werden, sullende naerder opletten ende de monsters in allemans hant laten comen ende u daernaer adviseeren, wat soorten hier gebracht souden connen werden oft niet; dus sult daerom niet senden voor naerder advijs. Den indigo van daer nu met het schip *Leyden* overgecomēn, de 89 packen Lauro is goet gevallen ende datelijck t' samen vercocht op 15 maenden rabbath ad 8 per cento tot 9 sch. 10 st. Vlaems 't pont, 't plat goet 22 packen tot 8 sch. 10 st. ende de 7 heel slechte packen tot 5 sch. 't pont; ende alhoewel nae den incoop aldaer aen 'tslecht goet meest gewonnen wert, moet daeromme geen overgroote pertye van 'tselve gesonden werden, want gantsch cleene consumptie in 't selve slechste goet valt. Lauro meest ende best getrocken; daervan mach men, als op den incoop ende de deucht wel geleth is, vry groote goede pertye senden; 't plat goet tamelijcke pertye, van 'tslechte alderminst.

Datter in Aden onder Harman van Gil f 41.395 — 3 — 12 aen cargasoen gelaten was, is ons aengenaem. Op den handel van Mocha ende daerontre[nt] dient wel geleth, voornementlijck als men aldaer quantiteyt van nagelen, de slechte nooten ende macis in tamelijcke quantiteyt soude connen gebruycken, dier hier doch niet en dienen; maer eer U. E. aldaer groote costelijcke comptoiren vast stabilieert, dienen de costen ende 't onderhout derselver alvooren wel overleyt te werden, eer men sicht vastmaeckt; derhalven sal ons aengenaem wesen, hiervan wat naerder ende perticulier bericht te vernemen.

Van gelijcken sullen gaerne bericht verwachten, hoe 't Goeree met 't cargasoen van f 46.358 — 14 — 3 in Agra al maeckt, ende oft den handel daer wel vallen wil.

Dat den *Sampson* ende *Weesp* met f 118.742 — 6 — 4 naer Mocha ende Suratte gedestineert sijn, is wel. Verhoopen den handel met vervolch van tijt op die quartieren aenwassen ende verbeteren sal, waerop wel te letten wy U ernstlijck recommandeeren.

8. Wy sien, dat U. E. overal, als nae Patani, *Jortan*, Sangora, Ligor, Bordelon etc., hertjagen om groote menichte van peper op te soecken, met groote clachten overal tot den incoop derselver geelts gebrekk claeght. Wy prysen U. E. yver ende moeten 't als ten goede ende vooral wel gedaen nemen, maer wist U. E. hoe slecht den peperhandel in 't Christenrijck ende Europa staet, gy sout u soo seer niet becommeren omme den peper als om strijt overal op te coopen ende nae te jagen. Duytslant, Bohemen, Ongarien is, mits de Beemsche oorlooge, gants bedorven ende geruineert. Alle 't goet gelt is daer wegh ende in soo snooden munt verandert ende vervallen, dat 3, 4 van haer nieuwe nieuw gemunte daelders geen eenen ouden waert en sijn. Gantsch Oostlant is in sulcken verloop van gelt, dat de wiseel van Dansick, die over een jaer oft wat bet ad 100 grooten per 't fl Vlaems quam, nu tot 175 grooten per fl comt. Wie weet, waer 'teyndigen wil. Vranckrijck is vol troebelen ende oorlogen. Hier te lande is 't oorloch met Spangnien sonder eenige negotie op 't herste weer aengevangen. In somma alle handel staet hier ende overal meest stille, ende wy hebben hier onder de Compagnie met de peper van outs, ende die lest gecomen is met schip *Leyden* en 't *Wapen van Enckhuysen*, ongevaerlijck 10.000 balen van 350 fl de bale, clene vente, jaegantsch geenen afftreck, boven datter hier noch tamelijcke quantiteyt pepers in de perticulire handen is, die onvermydelijck eerst voort moet, eer wy iets sullen connen venten. Waer wil 't heen, als wy met lieff hier crygen, daer wy evenwel om wenschen ende naer verlangen, 't gunt nu by U, Engelschen, Franschen ende Deenen, soo se comen, overal opgejaeght ende byeengesocht werdt. D' overvloet van deselve waer noch geen noot, ware de vente ende den affganck in Europa ende in gansch Cristenrijck soo se behoort te wesen ende voor desen wel geweest is. In dese gelegentheyt heeft de vergaderinge van de Seventhiene over 8 dagen den peper, hoewel sonder hoop van afftreck, op prijs gestelt, ordinaris tijt op 9 maenden te rebatteeren ad 8 per cento den cleenen ende Jambischen ad 32, den groven Priamanschen ad 34 st., al buyten verwacht van affganck. Contractanten om de pertye in 't gros te contracteeren, presenteerden sich, maer 't was alleen per forma. Wy conden niet mercken, dat se 25 st. comptant deureen wilden geven. Maeckt nu selfs rekeningh, watter aen den peper, dat het gros van onsen handel is, gewonnen sal werden.

9. Alle onse voorgaende foelie was gecontracteert ende voor een goet deel noch in handen van de contractanten, dier wel veel oft redelijck aen wonnen, maer met cleenen afftreck, sulcx sy alle die nu met de twee scheepen gecomen

De markt
voor
peper be-
dorven.

Noten
en
foelie.

is ende die per tout dit jaer 22 noch comen sal van ons gecocht hebben, wel schoon gegarbuleert, de beste ad 11 schellingen, de bruyne ad 9 schellingen ende 't uytshot tot tacxatie naer advenant op rabath van 15 maenden, 2 maenden naer de leveringe te betalen; compt er veel, dat Godt geve, t'is 't eenige, dat wy al te mael quyt sijn. Alle voorgaende nooten waren by ons mede voor desen by contract vercocht ende [op] prijs van 36 stuyvers 't ™ gebracht. De nieuw aengecomen noten per 't schip *Leyden*, die, alhoewel se de grootste niet en sijn, sijn nochtans hert ende goet, sulcx wy die voor schoon goet ende goet goet houden, sijn by ons op prijs van 33 stuyvers 't ™ gestelt. Dan blyven staen met cleene apparentie van affganc, mits de voorgaende contractanten noch wel versien sijn, die altoos onder de prijs van de Compagnie moeten geven omme de voorrente te hebben. De nooten, dat een clean pertye is, met 't schip 't *Wapen van Enckhuysen* nu overgecomen, waren by ons, alsoo se slecht ende veel rompen by haer hadden, op prijs van 29 stuyvers op 9 maenden gestelt, ende sijn ons altsam[en] dat pertytjen te dien prys affgenomen alleen omme de beteroop, ende dat de voorgaende contractanten de rompen, dier weynich sijn ende tamelijck wel gesocht werden, op goeden prijs gebracht hadden van ontrent 30 stuyvers 't ™.

Dient genoteert 't gunst by ons voor desen U. E. wel meermalen aengeschreven is, te weten, dat men doch in India den macis ende de nooten schoon behoorde te garbuleeren, terwylen den arbeyt daer beteroop is als hier, ende dattet aan de vrachten merckelijck verscheelt, etc. Hoe den peper ende nagelen oock suyverder, schoonder ende droger comen, hoe wy 't liever hebben; derhalven willen U. E. ernstelijck vermaent hebben, hierin onse ordre sooveel te volgen als eenisints mogelijck ende doenlijck is, de garbellen in India behoudende ende gebruycende daer ende soo gy best cont ende mocht.

10. Nu wat belanght onse groote pertye costelijcke nagelen, die staen hier met Nagolen. soberen cleenen afftreck ten respecte van de troebelen in onsen Christenweerelt, ten prysse van 11 schellingen 't ™, zoo se langen tijt ende jaren gestaen hebben. Wy hebben hier ettelijcke duysent quarteelen leggen, jae meer als wy in 3 a 4 jaren sullen connen venten, ende verwachten met devotie noch grooter pertye. Waer willen wy dermede heen? Also hier al sijn, soo sullen se bynae onvercoopljick ende dienthalven vruchteloo sijn. U. E. roopen ende niet al sonder reden groote equipagien, veel scheepen, menichte van volck ende bovenal om groote comptanten, verre ons vermogen, naer luyt van onse belasting, hiervooren aengewesen, excederende. Wisten U. E. raet omme ons dese peper ende specery nagelen met goede vente uyt onse belaste voeten te trekken, wy souden noch raet soeken ende onse schouderen gelijck als ter schoor stellen, omme uwen eysch te voldoen, maer 't een door 't ander onmogelijck sijnde, moeten wy van wedersyden onsen wille onder ons vermogen

14 APRIL 1622.

buygen. Derhalven willen U. E. altsamen, die nu daer in beleyt van soo groten treffelijcken stuck sijt, d'een d' ander naer 's werelts ende der menschen veranderlijcken stant volgen; sult beyde onser ende uwer werelts stant ende gelegenthelyt van saken met een doorsichtich oogh ende rijp verstant wel oversien ende alles wes mogelijck, doenlijck ende behoorlijck is, wel overwegen ende ons niet vergen, 'tgunt voor dees tijt tot verbeteringh van saken, tijt ende gelegenthelyt, daer ryke overcomende vercoopelijcke retouren veel in connen toebrengen, ons nu onmogelijc, dat is, Uwen eysch te voldoen; ende derhalven op 't menageeren ende intrekken van de te wijt uytgespreyde macht te dencken ende letten, als vooren aengewesen ende by U. E. aldaer met kennisse van saken beter beleyt ende gedaen, als by ons naerder aengewesen soude connen werden, U alt'samen verseekerende, wy ons altoos van tijt tot tijt, wat adem geschept hebbende, naer vermogen, omme den eyscht te voldoen, sullen eslageeren; want soo haest de wint ruymt, sullen wy de schoot vieren, maer alsse oock incromp, dat Godt verhoede, soo most de hals toe. Gy sijt bevaren lieden ende weet, wat het te seggen is; derhalven vermaenen U ernstelijck andermael, op alle occasie te letten ende U daerover alsoo stellen, dat ghylieden naer voorval van noot alle hoecken boven [comen] moght.

11.

Voorne-
men jaarr-
lijks niet
meer dan
4 groote
en 2 kleine
scheepente
zenden.

16 ↵ 43

Ende opdat U. E. staet soude mogen maken ende ten naestenby rekening maken, wat wy voortaan tot vervolch van onsen groten wel begonnen ende tot noch toe loffelijck vervolchden Oost-Indischen handel meynen te doen, sonder ons nochtans tot naerder deliberatie van de eerst te vergaren Seven-thiene daeraen vast te binden, soo achten wy, dat het ons voortaan onmogelijck sal sijn meer te senden als 4 groote ende 2 cleene wel gemande scheepen 's jaers, versien van alles naer behooren ende in contant ende coopmanschappen, soo se gheyscht werden, mits dat de schepen, die wy dit jaer met groote rijcke retouren met Goddelijcke hulpe verwachten, in salvo comen, dat Godt geve, waerjegens wy dan gissinge leggen, dat van uwer syde in 4 schepen ende een jacht van adviso hier mochten comen 7500 balen peper, 1200 quarteelen nagelen, 1000 quarteelen nooten ende macis, halffende halff, f 1.200.000 een rouwe syde ende sydewaren, f 500.000 een indigo, tusschen f 200.000 ende f 300.000 een diamanten, met goede kennisse in de myne op de Cust ingecost, ende f 300.000 een alderley rariteyten, Cormandelse waren, gheyschte drogen, wat fijn porcelijn, wel in trommelen gepackt, maer niet veel, wanter nu vry wat begint nae gevraeght te werden; ende al schijnt dit retour onse gemeende uyt te senden kapitaal de helst omtrent meer waert te sijn, soo most nochtans dat al circum circa volgen, souden wy de groote lasten in India, de ongelooffijcke costen van maentgelden in 't overcomen alhier, de groote excessive interesten van de 8 miljoenen a deposito, ende voorts all[e] andere groote lasten ende oncosten alhier jaerlijcx vallende, connen dragen ende

met eenige redelijcke winst tot genoegen van de participanten, dattet widt ende 't eynde van 't groote werck is, geraken.

12.
Vriend-
schap met
Engeland
te houden
om rede-
nen van
staat.

Keerende nu weder tot het beantworden U. E. brieven, soo vinden wy, dat U. E. over d' Engelsen claeght, dat den *Dolphijn* een Portugeesch navet aen strant gejaeght ende 't volck in bos geloopen was, by den capiteyn van d' Engelsen *Diamant*, daerontrent sijnde, by d' uwe te hulp ontboden sijnde, in plaets van de gevluchte te helpen becomen, die liever seyden in 't bos te willen sterven, als op genae ende ongenae in handen vallen, da[t] ditto Engelsman sonder u volckx kennisse den voorsz. vyanden een vrygeleyt gesonden ende 't leven te salveren belooft hadde, ende dat se, daerop gecomen sijnde, by u beyden gevangen, verdeelt sijn op deschepen, ende met byvoeginge dat den Engelsman, willende sijn gegeven woort, als 't behoort, eerlijck nae crijghsgebruyck houden, by d' uwe, als by hem sonder consent gegeven, geweygert wierdt; dat hy de syne echter vry naer sijn gegeven woort gaen liet. 'T is waer, wy wenschen datter beter onderlinge correspondentie geweest ware, ende dat men niet dan met gemeen consent gedaen hadde, maer connen dat evenwel voor geen billicke saeke houden, dat by u de gevangenen, die op des Engelsmans woordt in u handen gecomen waeren, sonder dat de vyanden van u consent oft geen consent costen weten oft kennis hebben, dat de uwe daeromme die vrywillich op 't woort, dat in die materie inviolabel is, daeromme behoorden vast te houden, 't welck den Engelsman apparent door spijt van 't een in 't ander abuys van weghseylen ende de syne aen lant te setten, heest doen vallen, want die luyden daer qualijck (op 't woort vertrouwt heb-bende) mede toequamen, sulcx men een derde om een tweedes daet geen ongelijck en behoort te doen. Dit wysen maer in passant aen, ende willen u alleen vermaent hebben, alle occasien van disputen ende crackelen voornementlijck in cleene saken te myden, ende te gedencken, dattet een trotsmoedige, hoovaerdige natie is. Item, dat wy haer vrinden dienen en moeten wesen om reden van staet, hier niet noodich te verhalen; met eenen te gedencken, datter meer met wyse, coele sinnen ende goet beleyt als met trotsyge sterckte oft macht (die de coele sinnen best weten te gebruycken) uit te rechten is, gedenckende overal uwe patientie tegen hare hevicheyt ende uwe wijsheyt tegen hare onbedachte moedicheyt te stellen. Soo doende sult altijt best te boven comen ende uselven ende uwe meesters den besten dienst doen. 't Crackel om 't qualijck verschoncken stuck geschuts, by d' Engelsen aen den coninck van Jamby geschoncken, sullen wy op 't vooraengewesen over 't hooft sien. Men moet de quae kinderen als kinderen wat te goet comen. Streelt ende verdraeght se wat, doch in alles maet. Vreede moeter vooral wisselijc bewaert met patenteeren ende wel doen, mits sijn stuck daeraen gelegen is; met goede sachte woorden vasthoudende, moet die natie beleyt werden. Soeckter u eer

in ons proffijt ende geef se gladde, sachte, goede worden conform haer eygen spreckwoort *qui a compag'jon a maistre.*

Gyluy-den claeght over onse schaersheyt van gagie in 't senden van scheepstimmerlieden ende de daertoe noodige behoeften, seggende, dat het daer meer cost. Geloost vry, dat men se hier naer wil en eysch niet al crygen can ende dickwils met het gelt looven niet te bewegen sijn. Echter cander om onser eeniger schaersheyt van goede gagie te belooven, oock wel ergens yet ontbroocken hebben, welck voortaen met ernstiger opmerckinge wel verbetert can werden.

13. U. E. vermanen, dat den Mataram sich simuleert u vrient te wesen. Als **Mataram.** men 't weet, is de dissimulatie onnut quetselijck. Vast ende licht betrouwbaert de meeste schade. Gebruyckt sijn simulatie met voorsichticheyt, maar wacht u voor van hen verschalct te werden. Toont hem u genegentheyt, omme met hem in geen questie te comen. Onderlegt, oft gy door hem yets goets tot verdragh ende vermydinge van verder oorloogh op Bantam cont doen, ons dienthalven in u wijs beleyst vertrouwende.

14. Daer wort vermaent by U. E., omme Maccau, eer 't by de Portugeesen versterckt werdt, op 't lijff te vallen. Dit meynen wy gantsch ende al te stryden **Macao** met ons voornemen, voorgewesen. Ons ontbreken in India geen oorloogen, die alles verteeren. Wilt sulcx excuseeren, tot dat wy van hier, anders bericht **niet aan te vallen.** sijnde, daerop naerder mogen adviseeren.

Ons is lieff om te hooren, dat gy adviseert, dat Batavia wel met 1000 sielen versterkt is ende datter apparentie is van tegen 't volgende jaer rijcke joncken te comen, item dat die van Siam, Cambothja, Patana ende van alle andere plaetsen daer wel comen sullen; dat ware de rechte slach ende by dat middel soude de Compagnie den besten dienst geschieden, sulcx men 't comen van de Chinesen ende alle andere natie met alle mogelijcke middelen moet faciliteeren, als vooren aengewesen is.

15. Den handel van uwen slechten Joseph by d'Engelse in Succadana vercloeckt, hebben wel verstaen. Men moet op de capaciteit van de personoenen **Soekadana.** letten, eer men se daer in importante plaetsen gebruyckt, ende daer passeeren der hier altemet wel monsteringh, die beter thuys bleven. Men kan 't dickwils niet beteren, en mits den handel van de diamanten op Succedana gansch affgesneden ende t' eenemael op de nieuwe myne (daerom men in Golconda om de diamant religie, soo U. E. seght, veght) van de Cust geleth moet werden, sullen wy van Succedana niet meer spreken. 't Valt daer te costelijck. Breckt dat comptoir gansch op. De twee leste pertykes diamanten, die d'een ontren[t] f 3800 ende d' ander f 7800 costen, sijn hier met groote prangh om f 20.000 vercocht, 18 maenden rabath ad 8 percento aff, daer tegen de costen ginder niet ofte gansch weynich op can overschieten, ende mits d' oorlogen hier

overal in Europa isser gansch geen treck in 't groote goet, lest van de Cust gecomen, dat nochtans schoon is ende veel betercoop ingevocht is als die van Succadana. Men moet er niet al te veel jaerlijcx senden, want dunckt ons, dat in 't generael de diamanten op merckelijcken lager prijs vallen sullen. Dan schoen goet met kennisse heel goetcoop ingevocht (daer men naer trachten moet) connen noch geen quaet aen doen met jaerlijcx 20, 30 ad 40.000 realen van 8^{en} in te besteden, als men maer vast gaet ende verseekert is van goeden incoop.

U. E. vermanen d' Engelse dienaers haerselven vry met den perticulier[en] handel wat momppen. Geloven 't wel. Willen U. E. vermaent hebben, sulcx in d' onse (die alte mael geen engelen en sijn, eenige naeckt uitvarende, wel en rijck tuys comende) sooveel te weerden, als doenlijc is.

16.
Batavina-
sohe tol.

Belangende 't stuck van den Batavischen tol d' Engelsen gelijk alle andere nationen te doen betalen, daertoe dienen goede reden, soodanige sy in de costen van 't maken ende onderhouden van 't selve fort niet geconsenteert hebben te contribueeren, maer naedien onse ambassadeurs ende gecommitteerde tegenwoordich in Engelant sijn om onder andere daer mede van te handelen, soo connen wy geen presiese ordre geven, hoe ghy U in 't heffen van denselven tol aldaer sult hebben te dragen. Ghy moet se evenwel tot naerder verdrach ende ordre eyschen; soo se weygeren, niet geen gewelt oft datelijckhey't execu-teeren, maer wel ende pertinente notitie houden, ons goet bescheyt ende documenten van 't geen se dienthalven schuldich sijn, versenden, omme dat heb-bende, daernae te sien, hoe wy 't stuck hier connen handelen. Soo 't by U daer met gemoe[de], dat wy liefst sagen, niet ontfangen is, handelt wijsselijck ende discretelijck met dit kitteloorige volck. Hout U buyten alle datelijckhey't ende gebruycckt de justitie ende stats rechten soo weynich tegen haer volck om onlusten, die ons hier niet en dienen, sooveel te schouwen, als immermeer met behoudenis van stats welvaren eenichsints mogelijck is.

Op de clachten van de paccagie van twee cassen n°. 33—35 wolle lakenen sal geleth werden, alsmede op de spiegels, item op 't verloop van 't gout in Patana, dat U. E. seggen van 12 op 22, dat veel is, verloopen te sijn. Van ge-lijcken op 't stuck van amber, corael. Dat ons volck in India, naer U seggen, te rouw incoopen, bevinden wy dagelijcx maer al te veel. Wy sullen van hier per nevensgaende coursseel sooveel onderrichten, als doenlijck is. Gy moet se van daer van gelijcken doen, want dien bal missende, soud men 't spel ver-liesen. De gomme by van den Broeck in de mont van 't Roode Meer gecocht, valt goet. De aloë sal men naerder op letten. Muscus is hier te veel. Goeden amber, wel ingevocht, can noch comen, maer geen benjuin, gommelacca, campher, gitte gomme noch drakenbloet te senden. 't Coper, tot monsters uyt Japan gesonden, is by ons doen assieren ende gansch slecht bevonden, sulcx gansch geen meer van daer dient gesonden, noch oock geen suyckeren. De

boecken van de *Morgensterre* dienen ons overgesonden. Den commis Specx in Firando dient thuys te comen met de eerste schepen.

Radicx China, die goet ende met kennisse ingecocht ware, soude men noch een perthye mogen senden; alles breder in den coerssel, waeraen ons gedragen.

D'olyfantstanden, daeromme geschreven wert, sal men sien te coopen ende ter eerster gelegenheit senden.

De deckpannen costen f 13 — 10 't duysent.

Op medecamenten, barbierskisten ende op de wynen sal geleth werden. Maeckt slechts geen boeratios.

17. Comende nu op U. E. brieff van den 6 May 21 in Banda, daer 't geheele Nogmaals Banda. exploict van Banda tenemael in 't brede verhaelt wert, 't welck wy met onse vooraen getogen discoursen voor genoch beantwoort willen houden, sullen alleen seggen, dat ons noodich sal sijn, te hebben goede authenticque bewyzen, dat die aenslagh met kennisse, beradinge ende voorwetinge van den raet van defentie by der hant genomen is. Item, hoe gy, daer comende, versocht, dat d'Engelsen van Pouloron by U souden willen comen; hoe sy die van Lontor met geschut, correspondentie ende anders gesterckt hebben, ende hoe selffs haer goet gelijck als geabondonneert oft versuympet hebben te bergen, daer se in 12 dagen tijt genoech toe hadden, ende voornementlijck wat ende hoedanige goederen, haer toecomende, in handen van de Compagnie gecomen sijn, wenschende geene hier en quamen, noch by U oft U volck aldaer aengetast oft aenvaert waren. Nu, *a chose faicte, le conseil est près*; alles tot onse voorgaende discoursen renvoyeerende.

Let wel op de veelheit der wraeckgierige Bandanesen, dat U in Batavia nergens hinder oft schadelijk connen sijn. Qua honden moet men niet tergen, veelmin betrouwen.

Maer wat belangt dat ghy van ons voorder precyse ordre [begeert] wie Poeloron houden ende bewaren sal, daeruyt andersints soo U. E. schryven groote questien te verwachten staet, ende wy seggen als vooren, dat men sich presieselijck moet wachten in eenige questien te treden die datelijckheyt nae sich souden trekken oft het gemaectt accoordt ergens inne by soude verbrocken werden, noch omme Poeloron, noch om meer als dat. Sullen met onse gecommitteerde in Engelant daerop breder schryven ende U. E. cort hierna, soo wy hoopen, beter bericht van doen. Willen sy Poeloron middelerwylen selffs als haer eenich conincklijck fort, soo se 't noemen, bewaren, maeckt daeromme geen inbreucke in 't gemaectte accordt, siet de sake met de beste gevoechlijckheyt, sooveel doenlijck is, met vruntschap aff te handelen met haer contentement, off tot naerder advijs op de lange bane, mits middelertijt in volle vrantschap blyvende, te schuiven.

18. De questie van de 4 overloopers hadden d' Engelsen wel behoort hebben te vermyden, maer oock daeromme haer te arresteeren? Wacht in hare schepen te stellen is vrywat hert, maeckt quaet bloet, causeert bitterheyt, waerop dickmael by impatiene hooffden, macht in handen hebbende, van d' een off d' ander syde datelijckheden op volgen, die, als voor desen genoech geseyt is, in alle manieren gemijt moeten werden. Wy weten wel, dat wie sich in een schaep maeckt, dat hem den wolff eedt, maer met voorsicht ende discreet, wijs beleyt moet men sulcx alles voorcomen, ende gy soudt daer licht meer rockenen, als wy hier souden connen affspinnen. Gy sijt in India, wy in Europa; men moet altoos nae sijn meester omsien.

Dat U. E. in Suratte wel f 130.000 een gelt ende cargasoen hebt, is ons lieff. Willen de vruchten tegen 't neste jaer daervan verwachten. Dat dat quartier 200.000 realen van 8^{en} 's jaers behoeft, is veel, doch daer 't meeste te winnen is, moet men 't meeste gelt, dat naer vermogen, als vooren aengewesen, sullen provideeren, senden. Wy willen u vooral gerecommandeert hebben, daer ende nae de Roo Zee soo veel specerye, daer wy in Europa mede overladen werden, te gebruyken, ende weer cleeden, ende soo weynich gelt in speceryen te besteden, als immers maer doenlijck sal wesen, waerop in dese onse schaershey't wel geledt dient. Niet alleene 't gelt, maer de cloecke sinnen winnen 't gelt; doch 't gelt moet er by wesen.

Dat de twee miljoenen in de Spaensche schepen ons door storm ontsnapt sijn, is ons leet. Op een ander beter fortuna moet men letten, ende gestadich de schepen van defentie gebruycken daer de meeste noot ofte de beste, rijckste buyten te wachten sijn. Des vyants macht in Manilha moet niet te cleen gekent, oock niet te seer ontsien sijn. Ons beduncvens moet men 't oogh met de macht van defentie meer derwaerts vooreerst, als nae Goa oft die custen wenden.

Uwen eysch van de helst meer garnisoenen, om der Indianen trouwlooshey't te breydelen ende in 't velt te mogen dommineren, is braeff ende conincklijck. Prys en yver ende moet, maer *saulte d'argent douleur non parrelje*. Evenwel doet ghy daer, wy sullen hier naer vermogen ons beste doen; dat aen wedersyde doende, sal 't ons noch niet rouwen, maer Godt, soo wy wel doen, sal 't segenen.

't Jacht *Schiedam*, als het schip *Medenblick* van de cust Chormandel, verwachten wy met groote devotie; die ende noch twee, dry goede, rijcke retourschepen souden ons de moet ende courage connen doen nemen. Behoudt d' uwe en doet soodoende d' onse aenwassen. De herwaerts comende schepen moeten op behoorlijcken tijt tusschen November en February uyt India scheyden, ende met goet volck onder goede officieren, daer veel gebreckx aen vinden, afgesonden werden (vooral geen clene lichte schepen, oock geen

al te oude wracken) omme tegens Mey tot half September, d'eylanden Assores ende bancken van Terreneuff aan boort hebbende, recht achter Engelant omme, volgens de caerten ende particuliere instructien hertoe noodich, by desen gaende, met Goddelijcke hulpe in 't vaderlant behouden te mogen arriveren. Totdat wy weten hoe wy 't met Engelant sullen hebben ende U naerder sullen adviseeren, sal U. E. naer desen onse ordre volgen; ende die by ongeluck buyten saysoen comen omme achteromme te loopen, daer wel op geleth moet werden, sullen haere reyse, met voorsicht Engelant ende Franckrijck beyde sooveel mogelijck is schouwende, altoos op de Duynkerckers in 't Naeuw sijnde verdacht wesende, recht door 't Canael nae 't patria nemen; verhoopende dese moylijckheden eens haest sullen eyndigen, oock dat onse oorlochscheppen, haer tot convoy wachtende, sullen mogen bejegenen.

Comende nu een U. E. missive van 9 July anno 1621, uyt Batavia met 't *Wapen van Enckhuysen* gecomen, waerop by ons geleth sijnde, vinden die met veele goede pertinente aenwysinge, waertoe groote capitalen ende den gedanen eysch noodich is, verciert, ende met goede peremtoire redenen bevestigt den handel op Agra, Mocha, Suratta ende wel geraysonneert, die wy oock laudeeren ende raetsaem achten naer middel ende vermogen aen de hant te houden. Is ons lieff, dat al 15 passen voor toec[omende jaer] aen de Chinesen gegeven waren, dan alsoo by 't voortgaende op alles genoech gediscouerteert is, sullen 't daerby tot nader gelegenheyt laten blyven, alleen zeggen wat daerby ontboden wert, datter op gelet ende veel perticuliere saken by de memorie van de coopmanschappen sullen beantwoort werden. Ons behaeght seer wel 't affschaffen, dat U. E. selffs vermanen voor te hebben, van Marieco, Caliamate, Tacomi en de Sabou. Wilt insgelijcx op de andere, by ons hiervoor aengewesen, mede ernstelijck letten.

Dat Bantam obstinaet blijft, soo U. E. seggen, beweeght ons te meer op te mercken van U. is 't doenlijck, dien doorn uyt de voet quyt te maken, soo haest mogelijk ende Batavia in goede posture staedt.

D'executie van de orancays is heel bloedich, wilt doch alles, soo veelijdelijck is, versachten.

't Onnut groot gelt aen de groote joncke van 300 last in Firande vermorst, mischaeght ons grootelijcx. Wilt de repriemende daervan doen daer ende soo 't behoort. Op de custen van Timor ende Solor wilt wel letten ende wel overleggen off deselve haer selffs cunnen druypen. Wy verhoopen dat 'tschip *Delft* u cort nae den uwen bygecomen sal sijn.

Wy hebben oock wel verstaen, dat Bantam ('t hert houdende) noch opinatreert; sonder twijfvel geeft ['t] haer geen proffijt, doet oock ons Batavia meer toenemen. Niettegenstaende den oorloch aldaer te continueeren, sonder hulpe, osfe ten minsten met cleene assistentie van d' Engelsen, jae, immers niet met

sulcke toesegh ofte vereffeninge van macht als de raet van defentie heest besloten, heeft oock sijn ongerijff te verwachten. By eenige onverwachte toeval, daermen dickwils niet op verhoet, off deur cleen opmercken van enige sulcx bevolen, soude ons yets connen overvallen, dat men soude hebben geacht niet te connen geschieden; sulcx in oorlooge dickwils is bevonden.

Daeromme wel te considereren staet (als 't conde geschieden), dat men aldaer met sulcke conditien trachten te accordeeren, die ons ende de Engelsen niet souden connen ondienstich sijn, om alsoo bequame gelegenheyt te hebben andere Europeesche naergeburen te minder oorsaecke te geven van ongefondeerde clachten op te rapen, omme daermede ons alhier lichtvaerdich te beschuldigen.

Ende soo lange met die van Bantham geen vereeninge is getroffen, indien andere natien, namentlijck Francoysen ende Deenen, aldaer middelertijt souden begeeren te handelen, sullen U. E. 't selve met ontsagh, waerschouwinge ende alle redenen ende middelen soeken te verhinderen, ende niet te min daerop letten, dat de voorsz. natien in haer personen off schepen soo weynich werden beschadiget, opdat wy daerover met deselve in Europa in geen verder ongelegenheyt en geraken, U. E. recommandeerende, dat 't selvige alsoo mach geschieden, dat het oock mocht redundeeren tot dienste van onse Oost-Indische Compagnie en sonder quetsinge van de Hooch Mogende heeren Staten ende sijn Princelijcke Exellentie.

19. Nae 't schryven deser [hebben] over Zeeland tydingh become, dat des conincxs van Engelants schepen ons schip *Medenblick*, comende van de Cust, hebben aengehaelt ende in Duyns gebracht, niettegenstaende de affgesanten van de Hooch Mogende heeren Staten aldaer sijn in communicatie, als oock de gecommitteerde van onse Compagnie, om met d' Engelsen alles te liquideeren ende ten vollen (daertoe bevonden sullen werden gerecht[icht] te sijn) te contenteeren. Ofte de detentie van ons voorsz. schip sal werden gecontinuert, moet de tijt leeren.

By desen, per 'tschip den *Cleenen Erasmus* by de Caimer van Rotterdam toegemaect, sal U. E. van 't gesondene in dien geladen, werden geadviseert.
's-Gravenhage, den 14 April 1622.

19.
Schip
Meden-
blick aan-
gehouden.

1. Wy verhopen dat onse jongsten van den 14 April voorleden, per den *Clenen Erasmus* gesonden, U. E. voor desen wel sullen sijn behandicht. Tsedert, als den 26 Juny, sijn ons U. E. ende de raden van Indien brieven van den 16 November 1621, per de schepen *Hollandia* ende *Middelborch* met hare rijcke (hoewel in veele deelen, na de tegenwoordige gelegenheit, onvercoopelijcke) retouren, wel behandicht, alsmede jongst die per den Engelsen *Cherles* van den 20 December voorleden, op alle derwelcken, soo generale als perticulieren inhouden derselver, by ons wel gelet sijnde, bevinden wy, dat U. E. sijt clagende over diverse poincten, jaa, eenige derselver met sulcke vrymoedicheyts in woorden sijt extenderende, die alle maet, regel ende discretie te buyten gaet, niet off wy u, als billick achten, ja maer gylieden ons te ordonneren ende bevelen haddet. Wy prysen wel uwen yver ende betamelijcke vrymoedicheyts in 't aenwysen van saken daerinne wy als mensch off door oncunde, quaet off traech begrijp, versuym ofste andere nalaticheyts ons, soo 't ware, in mochten verabuseert, misoordeelt off vergrepen hebben; maer dat gyluyden 't selve extendeert alsoff wy met opset en wil ons devoir niet en deden, in 't gunt wy na tijd ende gelegenheit uytwysende ons vermogen souden cunnen ende behoren te doen, ende derhalven met seer impertinente woorden insisteert, dat wy souden beschicken de middelen die tot den rijcken handel van Indien nooddich sijn, sonder op onse onvermogentheit in 't regart van uwen exorbitanten eysch te letten, off dat wy andere liefhebbers van de Vereenichde Nederlanden souden laten doen, in allen schijn off wy geen patriotten ende liefhebbers van 'tselve en waren, omdat wy ons doen na uwen sin, alhoewel gans buyten ons vermogen, niet in 't wilde, sonder maet ende regel extenderen, alsoff wy waren sonder liefde tot het vaderlant ende affectie tot den dienst van de Compagnie, ende meer melcx quasy moetwillich oimstorten, als alle de coeyen van Nederlant in langen tijd souden cunnen geven; 't welck, indien sulcx door ons moetwillich toedoen off notoir versuym geschiet waer, waren wy rechtmatich waert, niet uwe, maer onse hooge overicheden bestraftinge, na weerd ende meriten van de mesusen, in sulcken gevalle, daer wy ons, Godtlof, vry van kennen, gepleecht. Derhalven wy altsamen ende elck derselven in 't perticulier willen vermaent hebben, uwe te vrymoedige penne wat in te binden ende te bedwingen, meer lettende omme elckein sich in sijn respective be-

dieninge, soo hooch als laech, in 't syn te quyten, in plaes van uwe weldoende meesters actien, daer gy doch alle de motiven ende beweechredenen omme vele tusschen beyde lopende saken niet grondich van verstaet, met bittere, ja, al te harde ende u onbetamelyke woorden ende termen te berispen ende reprenderen, 't welck u altsamen van herten toewenschen ende vertrouwen; sullen wy u dit noch, als ter goeder intentie geschiet, te goede houden ende voorts ons kerent in 't gros en general van U. E. twee vorige aengetogen brieven, bestaende niet sonder grote merckelijcke redenen in seer veele grote clachten over de grote impertinentie, daer d' Engelsen u dagelijcx met loosheyt ende boosheyt moeyelijck ende quellijck mede vallen. Wy wenschen wel, dat sy met meerder vroomheyt, cinceriteyt ende oprechticheyt in alle hare actien tegens U. E. gingen. De baetsoeckinge van deselve natie is ons niet onbekent; evenwel wy sijnder mede gescheept ende moetender met over, so men seyt. Patientia, wijsheyt ende voorsichtich beleyt moeten onse ende uwen toevlucht wesen. Opelck stuck ende op yder voorval in 't perticulier te antwoorden ende ordre te geven, is ons onmogelijck. Wy hadden wel gewenscht, gy 't stuck van de restitutie daer soo haddet beleyt, dat gy u datelijck na de notificatie van 'taccoort (dat wy niet en weten off lang sal staen, 't selve nochtans hopende), van alle schepen, soo ende daer se waren, sonder eenige intentie van u daervan te diencn, ofte eenich, hoe bedect het oock ware, profijt daermede te doen, haddet ontbloot, ontledicht ende gesuyvert, oock alle speceryen, gelt ende goederen, soo se waren, u van haddet ontledicht ende haer met alle protestatien op ende aengedrongen, soo immermeer doenlijc ende mogelijc ware geweest, afslaende 't gunst sy van ons datelijck genomen ende genoten hadden. Wy soudender, al haddet u vry veel uyt de rekeninge gegaen, al veel beter van geraect sijn, als wy hier na onse yegenwoordige constitutie van saken van sullen raken, want al is den *Witten Beer*, daer gy [soo] d' oorsake van 'taenhouden niet door misverstant is, [in] uwe brieven [daer]-van wel geraden hebt, ontslagen, gelijck mede 'tschip *Medenblick*, in Engelant aengehouden geweest sijnde, oock ontslagen is, 't is niet sonder merckelijcke grote costen, meer als hier dient verhaelt, geschiet, ende onse gecommitteerde ende de heeren ambassad[eurs] van de Heeren Staten General sijn noch, tot onse grote excessive costen, daer, gans niet wetende hoe 't noch aflopen wil, 't sy dat met den anderen sal verstaen ende alles accorderen, off datter (dat Godt verhoede) een gehele rupture sal vallen. Derhalven gy u overall aldaer seer voorsichtelijck ende met alle sorge ende opmerkinge moet dragen, omme in forten ende schepen by onverwacht voornemen van de Engelsen geen schade te connen lyden, ende terwyle alle stukken van restitutie ineens herwerts overgerenvoyeert ende hier aen wedersyden gepretendeert worden, soo en sal U. E. aldaer van de verleden ons bekende schade geen restitutie off

vergoedinge doen, oock geen gelt daertoe ledich houden, 't en ware, wy U. E. sulcx na desen expresselijcken aenschreven en ordonneren. Wat aengaet dat U. E. clagen, dat d' Engelse haer tax van de schepen van defentie niet wel en voldoen, deselve niet genoech en onderho[uden,] voor Bantam met hare schepen niet en blyven ende gylieden met den raet van defentie altoos in onlust, disputen ende misverstanden, tot grote ondienst van de Compagnie ende disreputatie van uwe qualiteyten, gehouden wort, geloven wy wel, dat het overal wel slim genoech is. Evenwel, gelijck men met een moeyelijcke, quellijcke vrouwe getrouw sijnde, 't huwelijc niet mach dissolveren, maer getrouw blyven, soo moet men hier mede doen, haer tot haer devoir vermanen, in lydelijcke saken wat patienteren ende soo tijd winnende, eenich ende buyten rupture in forma daer blyven, soo lange als wy hier van alles goede notitie houden ende van 't nodige, daer reparatie toe staet, goet bescheyt ende documenten nemende, [omme] aldaer, is 't mogelijck, anders hier, afgehandelt ende gereparteert te worden; ende insonderheyt alsoo de defentie met gemene macht ende gelijck getal van schepen volgens het tractaet behoort gedaen te worden, ende alsoo aengaende Bantam een speciael contract is gemaect, soo meynen wy, dat d' Engelsen in 't een off ander defectueus sijn geweest, ofte voor toecomende noch in gebreecke soude mogen sijn, dat haer dienaengaende haer ongelijck behoort voor oogen gestelt ende ons herwerts volcomen kennisse gedaen te worden, omme ons daermede te mogen behelpen. In den raet van defentie en behoort den gouverneur generael geen ordinaris comparant te wesen, maer verstaen wy, dattet genoech is dat men denselven raet van onser syden composere van twee personen uit den raet van India ende twee andere, mindere, wel habile personen, omme van d' Engelse niet vercloect te worden, ende dat van personen die ordinaris ende meesten tijd in Batavia resideren, sonder dat wy goet-vinden off cunnen begrypen, dat op diverse andere plaetsen, als op Molucques, Amboina, Banda off elders, andere raden off onderraden van defentie gemaect ofte opgerecht sullen werden, want alle ordre van den raet van defentie tot Jaccatra overal geexecuteert sullen werden, sonder op die off andere plaetsen den naem van raet van defentie mede te deelen ofte communiceren, ende soo sulcx ergens gedaen ofte geschiet waer, sal men daerinne na den ontsfanck deser dese onse ordre nacomen ende alle sulcx afschaffen ende te niet doen, in voegen dat men niet alleen in dit stuck, maer in alle diergelijcke gelegenheden moet letten, omme alle onnodige qualiteyten ende namen van officieren overal te besnoeyen ende in te binden, soo veel mogelijck is, want sulcx alles maer tot ydele glorie, trotse hovaerdicheyt ende ydele roemsoeckicheyt, tot geltquistinge ende schade van de Compagnie en redondeert. Daerenboven wert hiertoe apparentlijck occasie by d' Engelse genomen, omme preseantie op onse forten aan de tafel te pretenderen, op de wachten ende in de forten

4.
Samen-
stelling
van den
Raad van
Defensie.

eenige ordre te willen stellen ende diergelijcken, welcke saken, ons oordeels, verre sien ende behoren gemijt, ende d' onse in haer gebiet, autoriteyt ende respect gemeynteneert te worden, tot welcken eynde oock ongeraden is, dat de gouverneurs van onse sorten haer al te famelier ende privé met d' Engelse maken, ende soude beter wesen, dat sy door onse commisen ende andere officiren met haer doorgaens lieten handelen. Niet dat wy hiermede eenige hovaerdy willen voeden, maer dat wy meenen hiermede vele onnodige questiën ende jalouslyen sullen cunnen voorcomen wesen.

5. 't Gunt U. E. vermaent van 't opbreken van vele ende diverse comptoiren, behaecht ons uuttermaten wel ende accordeert gans met onse intentie. Sult andermael wel doen ende met de raden van Indien delibreren, omme den handel die geen merckelijcke profyten en geeft ende die ons tot onderhout ende continuatie van 't gros derselver niet gans nut, nodich ende profytelijc dienstich en is, inne te trekken, af te schaffen ende te verminderen, ende alle onnodige sorten, soo veel mogelijk ende sonder merckelijcken schade van de Compagnie geschieden can, want het gansch nodich is, dat op dat stuck met ganscher ernst, yver ende met goet opmerckinge gelet wort, want wy bevinden hier soo by ons selven, als in onsen staet, soo ten respect van 't expireren in Mertie aenstaende van 't octroy, van de continuatie van 't welcke wy noch clene sekerhey't hebben, als om verscheyden contraminen die hier dagelijcx hun openbaren, ende van tijd tot tijd vermeerderen, dat wy op onse hoede moeten wesen, onse seylen ende wiecken wat minderen, ende ons voor een tijd, totdat wy sien waer 't hen wil, in alle versekertheyt, gelijck als defensieve stellen, omme by alle occasie te cunnen doen, 't sy onse negotie intrekken, oft uyt'breyden, sulcx den tijd in alle ocurrentien ons sal commen te leeren. Derhalven let wel op de gronden ende maximen in onse voorgaende brieven met den *Clenen Erasmus* gesonden, daervan copyen hiervooren is gaende, sy gestelt, want sulcx ons ernstige meninge ende begeren is, waerby den dienst van de Compagnie ten hoochsten gevoordert sal worden. Wy en sullen onderwylen niet nalaten te continueren in U. E. te seconderen in 't senden van soo veel goede schepen, met soo veel volck van alle soorten na luyt van uwe brieven, oock met grote, goede soinmen van contanten versien, als wy eenichsins na ons uutterste vermogen sullen cunnen bybrengen, ende onsen staet na 't overcommen van de retouren, die wy noch met de schepen *Gouda, Westvrieslant*, ende andere, die wy met Goddelijcke hulpe verwachten, eenichsins sal cunnen lyden ende verdragen. Deckpannen, smecolen, yser ende alderley andere provisien, oock payement, cleen goet en sullen oock niet vergeten worden, gelijck alles by de memorien, congoissementen, pampirens, boecken ende instructien van de civile justitie ende ander bericht van de polisien ten dienst van de stat Batavia hiernevens gaende, breder sullen uytwysen ende

medebrengen. Vertrouwen dat U. E. van uwer syden alle vlijt sult aenwenden, omme overal met optochten ende aenslagen aller op handel ende traficque dryvende plaetsen uitwesende schepen sulcke ordre te stellen, dat de Compagnie van die effecten, door Godts segeninge, onder u goet ende cloeck beleyt goede, grote vruchten sal mogen commen genieten.

Op den geluckigen cours van de corts by U. E. overgecomen *Gouden Leeuw* sullen wy alle uytgaende schepen goede onderrichtinge ende last geven. Wat aengaet 't gunt U. E. voorslaen, omme eenigen tol op den peper van Bantam te stellen, wy hebben daer niet tegen, soo sulcx gevoechelijck ende met toeslaen van d'Engelsen can geschieden, maer dat wy in weerwil van deselve haer, off eenige andere Europise natien met tol op de goederen van Bantam te stellen souden beswaren, dat cunnen wy niet begrypen ons geoortoost oft rechtmatisch te wesen. In alle geval souden niet geraden vinden daeromme met d'Engelsche in questie te comen.

6.
Banda. Den tol van de tienden in ende over Banda is van andere nature, als alwaer wy meer rechts sijn hebbende, ende insonderheyt als d'onse die het lant uytgedeylt is daermede worden beswaert, ende dat men d'Engelse voor haer gelt, uyt de gehele masse van 't gewas, laet volgen 't gene by het tractaet is bedongen, menen wy dat sy geen reden hebben te clagen. Wy cunnen evenwel hierinne U. E. geen precise ordre geven, latende deselve de pratijcke van dien tot U. E. wijsheyt, na gelegenheit van saken. Wy horen oock ongaerne dat d'Engelse hier en daer ons soeken te vercloecken, de nagelen te ondercopen ende by nacht ende ongelegentheyt een haer boort te brengen. Het behoort voorwaer also niet toe te gaen, ende recommanderen U. E. oversulcx alle naersticheyt ende toegesicht te gebruycken, dat het tractaet niet werde te buyten gegaen. D'Engelse maken ons alhier een groot alarm, van dat wy haren coninc niet alleen de souvereyniteyt van Puloron ende Lontor soude ontrocken hebben, maer seggen sijn volck ende subjecten vermoort ende haer goederen geroofst hebben, eyschen in 't gros voor vergoedinge f 1.500.000. Maect rekening hoe wy hier aan den ram (so men seyt) gecoppelt sijn, ende soo ons de Staten General niet cunnen beschermen, waer wy sitten. De Franzen loeren maer, hoe wy 't met de Engelse sullen maken, ende overlecht ecns hoe wy hier tusschen beyde sitten; ja, wel geraden meer vyanden op onsen hals te halen? Heest U. E. noch eenige bescheyden, wat recht wy op Banda hebben, hoe 't met d'Engelsche pretentien in dat stuck staet, laet niet, tot onser defentie over te senden wat U. E. can bedencken, off weet te becommen ons dienstich wesende, vooral ons wel informerende, wat syluyden aldaer mogen verloren hebben. Sy slaen grote, rouwe slagen, ende 't schijnt dat se actie soecken. Wy verstaen evenwel, dat alwaer wy in possessie ende gebruycck van de souvereyniteyt sijn, dat U. E. haer aldaer sullen hebben te meyntie-

neren, sonder daervan te wijcken ofte over te geven, tot onse nader ordre. Indien oock de possessie ergens twijffelachtich ende onseker, off ons recht disputabel is, gebruyckt aldaer alle mogelijcke discretie ende circumspectie, niet gevende, nochte nemende, alsoo den tijd ons ende U. E. temet wyser sal maken.

7.
Mataram
en
Bantam. Wat belanght 't stuck tusschen den Mattaram ende die van Bantam, voor soo veel wy uit U. E. brieven cunnen oordelen, souden sy beyde onse vrunt-schap wel noodich hebben, Bantam omme van den Mataram, wy onse macht te water met de syne te lande voegende, niet t'enemael geruineert te worden; den Mattaram omme by middel van onse macht ter see meester van Bantam te worden. Geen van beyde is ons dienstich, want als d'een meester van d'ander ware, soude Batavia sulcken machtigen buerman, na rede van staet, altoos suspect behoren te wesen. Wy kennen oock wel de loosheyt ende bedriegelijckheit van den pangoran, en dat hy met den Mattaram hem wel soude mogen soecken te vereenigen om ons te samen te quellen. Daeromme, indien U. E. haer beyde in onvriendschap ende jaloesie cunnen houden, sonder dat wy ons aan d' eene off d' ander syde formele vyanden declareren, sal het wellicht voor ons best wesen, ende als het quame tot een openbare oorlog, belegeringe ende diergelejcke hostile actie, ende dat U. E. partye souden moeten kiesen, let alsdan op de beste ende sekerste voor onse stadt, ende off niet best ware, dat wy tot behoudenis van Bantam inclineerden ende met haer in redelick tractaet quamen, waervan wy de particulariteyten tot discretie van U. E. ende raeden van India gaerne sullen differeren, altoos verdacht sijnde, niet hert dringende, noch precies te wesen, veel min wraeckgierich te sijn, 't beste te wesen, sulcx dat U. E. 'taccoort soo redelijck voor den coninck van Bantam diende te stellen, dat hy geneycht mach blyven, al waer hy van des Mattarams vrese ontlast, 't selve altijt te willen vast ende bondich met ons te onderhouden, en lettende principalijck omme in 't stuck van de negotie de minste beswaringe ende de meeste vryheyt in redelickheit te becomen. 'T welvaeren, polisseren ende opqueken van de stadt Batavia, 't welck met aen-lockinge van alle vremde natien best can geschieden, deselve in billijcke rech-maticheit regerende ende wel tracterende, willen wy U. E. altsamen op 't hoochste te bevorderen gerecommandeert hebben.

8.
Varia. Wat aengaet 'tstuck van de coophandel in alle Indische waren, soo hier als daer, daervan refereren wy ons tot de courscedillen, advysen ende brieven, hiernevens ghaende, ende alsoo wy grote partyen nagelen alhier hebben, die in vele jaeren niet vercocht connen werden, te meer als d' Engelschen, gelijc sy beginnen, mede nagelen overbrengen, dienen U. E. wel te letten, oft aldaer in Indien selfs geen meerder vertieringhe ende affreck soude connen te wegen brengen, omme den handel aldaer mede te voeden ende te onderhouden, ende

daervoren andere retouren te mogen oversenden. Den handel van de zyde hebben wy U. E. voor desen meermaelen gerecommandeert. Als deselve wel ende tot redelijcken pryse ingecocht wordt, souden ons de beste profyten connen uytbrengen, daeromme U. E. daerop principalijck hebben te letten.

Wy vernemen alhier uyt eenige personen, van daer herwaerts overcomende, dat onse brieven, die wy aan U. E. schryven, alsmede die door U. E. aan ons gesonden worden, ende secreet behoorden te blyven, aldaer worden gediulgeert, sulcx eenighe perticuliere daervan copia weten te becomen; gelijck wy mede bemercken, dat de contracten ende de saken de staet van Indien rakende, aldaer wat te gemeen worden gemaect. U. E. willen oversulcx op beyde goede achtinge nemen ende oock doen nemen op degeenen die in 't schryven worden gebruyct, ten dien eynde de saken van de Compagnie ten besten ende naer behooren werden gemanageert. Wy verstaen oock, dat de gegeven ordre tegen de eerschoten niet wort onderhouden, veroorsakende groote cruytspillingen, 't welck bet tegen den vyant dient gebruyct als tot ydele glorie geconsumeert. U. E. willen daerop doen letten. Wy vermaenen U. E. ingelijcx ende wederomme, soo lange onse questien met de Francoisen ende Engelschen duren, de schepen op hare wedercompste expressen last ende ordre te geven, van geene havenen van Vranckrijck ende Engelant aan te doen, veel min daer in te lopen, maer hare voyagie daerna aenstellen, dat sy achter Engelant omme tusschen de maenden van April ende September het patria mogen aendoen, omme peryculen ende inconvenienten te ontgaen, gelijck wy in onse voorgaende wijtlopic hadden geschreven ende alhier alleen sommierlijck weder hebben willen aenroeren; ende alsoo wy onseker zijn wat uytcompste onse handeling in Engelant sullen hebben, van welcke handelinge U. E. door onse gedeputeerden in Engelant sullen worden geadviseert, gelijck wy deselve aengeschreven hebben, soo geven wy U. E. in bedencken, indien wy tot brekinge quamen ende dat onse societeit niet conde in deser voegen onderhouden werden, off men met d' Engelse niet soude cunnen maken distinctie van limiten, plaatzen, eylanden ende landen, ende hoedanige limiten U. E. souden achten dat tusschen beyden souden cunnen ende behooren geraemt ende geaccoordeert, die oock sonder swaricheyt ofte molestie onderhouden souden cunnen worden. U. E. willen dit eens wijsselijck overleggen ende ons met den eersten goede gelegenheit desen aengaende dienen van haer bericht, advijs ende goetduncken, off de sake daerop eens mochte aencommen, om ons wat na te mogen reguleren. Sijn Exellentie heeft by last van de heeren Staten Generael door de respective admiralteyten doen epuiperen 6 goede oorlochscheppen, 2 jachten en 2 victualy-scheppen, tot afbreuck van den vyant, ende alsoo wy versocht sijn tot de voorsz. equipagie oock met onse directie ende middelen te contribueren, mits deselve scheppen

oock in Indien voor ons dienst sullen doen, soo hebben wy ons daertoe laten bewegen, ende verhopen dat deselve schepen desen maent uit sullen lopen ende tot syner tijd oock in Indien tot goede ende notable diensten geemployeert worden, daervan wy U. E. in tijds nader sullen adviseren. Wy vinden goed, dat U. E. voortaan de grootste schepen gebruycken omme herwerts retouren over te brengen, ende dat de jachten aldaer binnenslants werden gebruyckt, mitsgaders dat de advijsjachten niet langer werden opgehouden, maer cortelijck geexpedieert ende met goede retouren datelijck aen de Cameren daer die uitgevaren sijn werden gesonden, waertoe merckelijcke reden dienen, die U. E. genoechsaem cunnen apperehenderen. Insgelijcx sullen U. E. voor 't toecommende sorge dragen, dat de retouren aen de respective Cameren in gelijckheydt werden gehouden ende dat met de schepen die by yder Camer sijn geequipeert, sonder de retouren aen een Camer met schepen van d' ander over te senden, gelijck met 't schip *Medenblick* is geschiet, waervan de retouren geadresseert sijn aen de Camer van Amsterdam, evenwel by de Camer van Hoorn sijn aengevaert ende ontfangen, doordien 't schip aldaer uytgevaren was, ende dat volgens het octroy. Hierop dienen U. E. sulcke ordre te stellen, dat gelijckheydt bynaest onderhouden, ende misverstanden tussen de respective Cameren alhier mogen voorgekommen werden.

Uyt Amsterdam, den 8 September anno 1622.

Alsoo na het besluyt van onse generale missive van den 8 September noch verscheyde poincten in dese vergaderinge sijn voorgevallen, heeft men goet gevonden U. E. by dese tweede missive te adviseren onse meeninge, omme op alles met rype delibratие te willen letten, soo als tot meesten dienst van de Vereenichde Compagnie sal bevonden werden te behooren.

1. **Onbekwa-
me die-
naars.** Eerstelijck, dat wy verstaen by verscheyde advysen, datter in veele plaetsen van Indien veele onbequame personen, soo van coopluyden, ondercoopluyden als assistenten sijn, waervan de Vereenichde Compagnie weynich dienst, maer veel meer ondienst is treckende, soo hebben wy U. E. wel willen vermanen, dat hierop goede enqueste werde gedaen over alle onse comptoren, ende te doen letten op het comportement van de personen die deselve bekleden, off oock eenige van de comptoiren met minder getal van personen connen bewaert worden, omme de Compagnie te ontlasten van alle onnodige oncosten. Op allen 't selve wy verstaen datter goede ordre overal werde gestelt ende dat alle onnutte, onbequame personen metten eersten werden overgesonden, voorts de comptoiren alleen becleet houdende met bequame dienars, daer de Compagnie den meesten dienst van mach trecken; voorts de overige bequame op andere plaetsen te bestellen daer deselue dienst cunnen doen; want wy verstaen, dat men in alles op beter mesnage moet letten als tot noch toe is gedaen, so men de saken van de Vereenichde Compagnie in goede posture wil houden.

Alsoo veele personen in Indien sijnde, de rekeningē van hare uytreyse dagelijcx sijn oversendende een hare vrouwen ende vrinden, omme de betalinge daervante voorderen, sonder te verclaren op watschipsy haer risico off perijckel sijn lopende, gelijc sy gehouden sijn volgens den inhouden van de artijckelbriven, daer yder op aengenomen is, soo wert verstaen, dat U. E. gelive hierop soodanige ordre een alle comptoiren te geven, dat de coopluyden als ondercoopluyden niemant sijn rekeningē van de gedane uytreyse uit en trecke, tensy den persoon, die de rekening aengaen mach, eerst verclaringe doet, op wat schip hy sijn risico wil loopen, ende dat de voorsz. verclaringe onderaen op yders rekeningē werde gestelt, want anders veele moeyte hebben met de luyden die haer rekening overseynden, sonder de voorsz. verclaring te hebben gedaen, omdat men haer 8 ten hondert ten aensien van de risico is cortende;

diegeene die geen verclaringe van risico te willen lopen doen, dat men haer aensecht, dat men soodanige personen de voorsz. acht per cento sal corten, sulcx mede onderaen haer rekening te doen voegen.

2. Wy souden mede raetsaem vinden, dat men in de Molucques, als mede in de eylanden van Amboyna, sal recommanderen daerop te willen letten, soo het can geschieden, dat de voortplanting van nagelen mocht cesserende dat de landen met rijs ende ander vruchten in plaets van nagelen mochten besayt ende beplant worden, alsoo wy bevinden de quantiteyt van nagelen jaerlijcx is aenwassende verre boven hetgene hier te lande, soo door ons als by d' Engelsen, sal cunnen vertiert off gevent worden. 't Selve U. E. ten hoochsten recommanderen, doch evenwel dient gelet, datter geen nagelen aen ymant vreemts en werde gelevert ende dat de Vereenichde Compagnie alle tijd hare twee derde ende de Engelse haer een derde daervan becomen, in conformite van 't tractaet.

Willen U. E. op 't hoochste vermaent hebben, de overige nagelen die boven de geleyschte quantiteyt jaerlijcx na patria gaende, commen over te schieten, dat men deselve mocht verseynden op verscheyde quartiren, soo in 't Roode Meer, in Surrat, custe van Chormandel ende andere plaetsen, daer men deselve tot meesten proffijt sal cunnen vertieren, waeraen de Compagnie goeden dienst soude geschieden.

3. Wy hebben jongst met schip *Middelborch* overgecregen eenen Indiaensen jongen van Japara, genaemt Pieter Doncart, die wy tot Amersvoort hebben doen stellen onder een predican, omme nevens de jongers van Amboyna mede in de studie der theologie opgequeect te worden, doch wy willen U. E. by desen wel vermaent te hebben, gene Indiaense jongens meer over te laten commen, voor nader advijs hiervan te hebben; 't selve U. E. recommanderen anderen hierop te doen letten.

4. Nopende den handel van Surrat, wy hadden wel gehoopt, volgens U. E. begeren een schip van hier recht door na Surrat te senden, dan insiende de gegenwoordige constitutie van des Compagnies saken, soo en heeft den tijd sulcx nu niet willen toelaten, dan verhopen, dat U. E. vandaer (omme den voorsz. handel te continueren) sullen een schip senden met soodanige compitanten van coopmanschappen ende speceryen, als anders, gelijck de gelegentheyt daervan sal cunnen lyden. Wy sullen hiernaer sien, wat van hier ten aensien van den voorsz. handel sal cunnen gedaen worden.

5. U. E. recommandeert ons, dat men alle van hier gaende schepen sal in bevel geven, haeren cours te nemen gelijck den *Gouden Leeuw* heeft gedaen, 't welck in vier maenden ende weynich dagen syne reyse heeft gedaen. Wy souden wel gaern sulcx doen off soodanige ordre geven, dan wy hebben tot noch toe geen scheepsjournael van ditto schip den *Gouden Leeuw* vernomen,

dat men ons vandaer hadde behoren te senden; soo is ons begeren, dat men ons van tijd tot tijd successivelijck met alle overcomende schepen alle de journalen van de stierluyden ende schippers wil oversenden, omme onse caerten ende seynbriven, daer verbeteringe compt te vereyschen, naer te redresseren.

Wy sien oock tot onsen leetwesen, dat men de jongers, die van tijd tot tijd met verscheyde schepen werden na Indien gesonden, die by ons voor den tijd van tien jaren in Indien te blyven werden aengenomen, te weten 5 jaer voor jongen a/f 4 ter maent te moeten dienen ende d' ander 5 jaren op soodanige gagie als elcx dan na sijn qualiteyt sal meriteren, dat men deselve aldaer, nadat sy weynich tijd sijn aengecommen, terstont doet verhogen hare gage, sonder te letten dat sy eerst haren verbonden tijd behooren uyt te dienen. 't Selve een groote schade voor de Compagnie veroorsaect ende een quade consequenti. In alles 't selve wy verstaen ende expres begeren, dat sulcke quade inbreuken voortaan sullen cesseren ende voorgekommen werden, off anders dat men 't selve sal verhalen op degene, die over de voorsz. verhoginge hebben gestaen.

Hoewel voor desen U. E. een memorie gesonden is van verscheyde coopmanschappen, die de Compagnie ten dien tijd goetvont te ontbieden, het is nu sulcx, dat de intentie van de Compagnie is, dat U. E. geensints daerna en sult reguleren, alsoo de constitutie van de landen alhier ende den tegenwoordigen tijd sulcx niet toe en staet. Daeromme is ons bevelen, dat U. E. sult reguleren in 't faict van den incoop volgens de navolgende ordre, sooveel doenlijck sal wesen.

6. Peper. Eerstelijck belangende den peper. De Compagnie heeft vercocht by contract omtrent 10.000 balen gereduceert op contant tegens f 24 't ™, 't welck grote schade geeft, ende indien dat den peper noch te coop ware, soo en soude de Compagnie soo veel niet connen becomen ende dat oock met dese servitude, dat de Compagnie geen peper en sal mogen vercopen voor den maent van Juny 1623, doch daer is weynich aen gelegen, overmits dat de contractanten van den peper op het laeste van 't jaer 1623 niet en cunnen uytvercocht worden, ende soo lange als de voorsz. contractanten peper hebben, soo en sal de Compagnie niet cunnen vercopen, doordien syluyden onder onsen prijs sullen geven.

Tsedert den voorsz. coop van peper heeft de Compagnie ontfangen omtrent 5000 balen, sonder 't gene datter te verwachten staet met de schepen *Gouda* ende *Westvrieslant*, behalve 't geen dat de Compagnie noch te verwachten heeft in 'tjaer 1623, dat ons bedunkens t'samen wel soo veel sal wesen als de Compagnie sal cunnen vercopen gedurende den jare 1624 ende 1625 inclusys, 't geen U. E. dient voor advijs, omme U. E. daer na te rechten.

Indien dan dat niet en ware ten regart van ander coopmanschappen die

U. E. sal hebben te senden, hetsy rouwe sy, sydewaren, porceleyn, indigo ende andere waren buyten de speceryen, soo souden wy U. E. ordonneren, dat ons in 't jaer 1623 geen peper en soude werden gesonden, dan ten regart van de voorsz. fyne waren, die U. E. ons sal hebben toe te senden, ende oock foely ende noten, soo soude het mogen wesen, dat U. E. eenige schepen na 't patria sendende, van doen sult hebben eenige peper, opdat de schepen niet wanladen thuys en comen.

Staat te letten dat den peperhandel dry verscheyde tegenspoet heeft, eerstelijck, dat alhier te lande soo veel peper nu niet en can vercocht werden als wel te voren, soo ten regart van d' oorloge, als het belet door de Portugesen, Francen, Engelsen ende Deenen, die ons alomme in 't belet sijn ende de mercaten alomme verderven. De tweede tegenspoet is, dat de peper in Indien soo dier ingecocht wordt, dat het onmogelijck is eenich profijt te cunnen doen ende daerover getracht moet werden de peper in den incoop te doen dalen tegens $1\frac{1}{2}$ a 2 realen van 8ten de Bantanse sack. De derde tegenspoet is in den handel der peper, dat de veelheyt die U. E. overgesonden hebt, mede causeert dat den peper met grote schade moet vercocht werden.

7. Soo veel aengaet de giroffelnagelen, de Compagnie is daervan noch versien Nagelen. met 4000 quartelen, behalven noch 2000 quartelen dat in 't jaer 1623 wordt verwacht, 'tgene genoch is voor 7 a 8 jaren omme in geheel Europa te cunnen vercopen, sonder 't geen dat den Engelsman noch te verwachten heeft in 't jaer 1623, waeruyt wel af te meten is, dat de Compagnie geen reden heeft omme nagelen te connen ontbieden. Het is waer, dat 'taccoort met den Engelsman conditionneert dat de Compagnie gehouden is, de $\frac{2}{3}$ part van de nagelen te moeten ontvangen, tegens den Engelsen haer $\frac{1}{3}$ part, 't geen de Compagnie niet voorby en can, ten regart dat haer E. de $\frac{2}{3}$ parten van de oncosten moeten dragen omme de Molucques te onderhouden.

Dan alsoo dat hetaccoort met den Engelsman ons niet en verbint omme de $\frac{2}{3}$ parten van de nagelen voorsz. in 't patria te moeten brengen, soo is ons begeeren, dat U. E. sult trachten jaerlijcx in Indien soo veel nagelen te vercopen, als de constitutie aldaer sal toestaen, ende belangende de rest, die sal U. E. na 't patria beliven te senden.

Doch U. E. moet verdacht wesen, dat in Europa, ten alderhoochsten gerekent, jaerlijcx een nagelen vercocht can worden voor 900 off 1000 quartelen, yder van 360 M , sulcx, dat den Engelsman voor sijn derde part daerinne te vercopen heeft 350 quartelen; in voegen dat U. E. jaerlijcx voor ons $\frac{2}{3}$ part maer alleen te senden hebt 700 quartelen, tot nader advijs, sulcx, dat U. E. het overvloet van nagelen in Indien mocht behouden omme aldaer te vercopen ten besten proffijt van de Compagnie, soo 't doenlijck is, de rest oversendende.

17 SEPT. 1622.

Soo veel aengaet de boomen daer de nagelen op wassen, die ten naesten by den vyant gelegen, sal U. E. met discretie, om geen onlust met d' Engelsen te crygen, doen uytroeyen, opdat den vyant geen nagelen en becommen, want wy bevinden by experientie datter jaerlijcx nagelen wel tweemael meer wassen als in de gehele werelt can geconsumeert worden. Daeromme wert U bevolen, dat men van nu af geen boomen van nagelen sal aenfocken, ende dat men de eylanders met raet sal dienen, omme haer te generen met andere middelen om de cost te becomen, sulcx als de constitutie van de eylanders sal toestaen, ende de profyten van de Compagnie vooral te bewaren.

8. **Noten en foelie.** Soo veel aengaet de notenmuscaten als foely, de Compagnie en can U. E. vooralsnog daerinne geen maet stellen, overmits de Compagnie gehouden is de $\frac{2}{3}$ parten te moeten ontfangen, tegen den Engelsman sijn derde part. Omdat de Compagnie tegenwoordich geen noten off macis te coop en heeft, alsoo 't geen hier was, by contract altsamen vercocht is, soo mach U. E. wel oversenden allen 't geen dat U. E. can becommen, 't en ware dat U. E. eenige gedeelte derselver in Indien met goet proffijt conde vercopen.

9. **Zijde.** Belangende de rouwe syde, U. E. geliven te letten dat men in den incoop niet bedrogen en wort, alsoo daer menichmael onder de syde crengen gevoert worden, dat men alhier voor half gelt niet en soude cunnen verkoopen; dan indien U. E. goede syde cont becomen, conform de monsters ende de instructie U.E. in 't lange gesonden met het schip *Gouda*, waerna soo veel doenlijc is U.E. sult hebben te reguleren, ende laet daerinne vry besteden omtrent 200.000 stukken van 8ten jaerlijcx en niet meer, want de veelheyt van de syde soude alhier causeren afslach van 30 a 40 percento. Daeromme en dient niet meer gesonden te worden, als voren.

10. **Zijde-waren.** Sydewaren, als te weten armosijntiens, gebeelde witte, schone sattynen dammasten met grote blommen, te weten 5 a 6 stukken van een couleur ende een blom, ende soo weynich clene blommen als doenlijck sal wesen, meteenige andere frayicheyt, daerinne U. E. t' samen wel moocht besteden 20 a 25.000 stukken van 8ten, maer geensins en coopt geen swert goet.

11. **Andere artikelen.** 150.000 fl spialter, soo U. E. proffijt cont sien, alsoo wy hier verhopen te vercopen tegen $f30$ 't hondert.

Radix China, soo U. E. deselve cont becomen dat goet goet is, alsoo daerinne groot bedroch gelegen is, soo mach U. E. copen 40 a 50.000 fl . Als 't soo goet waer als wy in voorgaende memorie geleyscht hebben, soude wel $f3$ het fl halen.

Porceleynen, daerinne mach U. E. wel besteden 20.000 realen van 8ten, van dese volgende sortering: 400 stukken schotelen van de grootste sortering, 2000 stukken een slach cleender, 4000 noch een slach cleender, 4000 dubbelde boterschotelen, 25.000 enckele boterschotelen, 9000 fruytschalen, 3000 halve

fruytschalen, 8000 cammeelscoppen met opstaende canten, 1000 clapmutsen, 2000 halve clapmutsen, 8000 saucieren, 5000 tafelborden,

Aengaande pimmpelkens daer men de gebrande wijn uyt drinct, wort gans niet begeert, daeromme coopt geen.

De gember, lest ontfangen, is vercocht 12 stuyvers contant het alderbeste. Uyt China soude meer getrocken worden, tot 20 stuyvers 't ™.

Muscus geen tot nader advijs.

Wy verstaen datter uyt Portugael alhier gecomen sijn lijnwaten van 18 ellen lanck, 1½ ellen breet, die alhier vercocht sijn f3½ 't stuck. Soo deselve op de Custe [te] becommen sijn tot 20 stuyvers 't stuck, in sulcx sal U. E. wel doen ons te versien met 6000 stucx. Dient voor Guinea.

U. E. geliven ordre te stellen, dat de Compagnie jaerlijcx van de cust van Chormandel versien mach worden van 3 a 400.000 ™ salpeter, ende soo 't doenlijck is, dat deselve aldaer mach gerafineert worden, omme in plaes van ballast de schepen te versien, dit alles in vaten off cassen, soo wel mogelijck is, ende de waren die voorts geladen werden, dat die wel mogen bewaert worden voor verderf van den salpeter.

Wy verstaen datter op de cust van Chormandel buscruyt gemaect wort, daervan wy gaern een monster van 3 a 400 ™ van de beste soorte hadden, omme ons daerna te mogen reguleren.

U. E. believen te ordonneren, dat ons jaerlijcx gesonden wert 6000 stucx mantesines off cleetiens, dienende voor de cust van Guinea, als met 't schip *Leyden* ons gesonden.

Camphor, benjuin, al waer, by mannier van spreken, dat sy by U. E. te becommen waer voor niet, het soude de Compagnie al te dier wesen ten regart van de vrachten ende oncosten. De Compagnie is genoech versien voor 12 jaren.

Gommalacca ende guttegomma geen te senden tot nader advijs.

Indigo van Surrat souden wy jaerlijcx alhier cunnen verpennewaren¹⁾, te weten: indigo lauro voor f200.000, den platten indigo voor f100.000, als het platgoet tegens 48 stuyvers 't ™ ende den laura tegen 54 stuyvers 't ™.

Den indigo commende van de cust van Chormandel, als die goet valt, sal hier gelden 33 tot 35 stuyvers 't ™; souden jaerlijcx wel cunnen vertieren voor f100.000 off f150.000.

Cattoene gaern, van de fijnte, als per 't schip *Naerden* gesonden, 5 a 600 packen, doch vooral te letten dat immers wel gehaspelt ende op eenen draet aflopende is. 't Geen met *Naerden* quam was seer qualijc ende bedriegelijc gehaspelt, want 't scheen dat aen 't eynde op eenen draet gehaspelt was, ende

¹⁾ „De moeite waard achten“, dus: „gebruiken“.

wat innerlijck comende, bevonden dat se 2 a 3 draden gelijc hadden genomen.

Guinees lijnwaet, altsamen gebleeckt, 5 a 600 packen, vast en wel gewrocht.

Fyne lijnwaten, als te weten 4 a 5000 stucx.

Parcallen van alle soorte.

Betilles de Patana, als jongst met *Naerden* gesonden, 1000 stucx. Sijn laest vercocht f 36 't stuck.

Fyne mouris, als laest per *Naerden* overgecomen, sijn hier vercocht f 10 't stuck. 3 a 4000 stucx van desen te senden.

De diamanten sijn door de gedurige oorlogie in 't Cristenrijc hier te lande seer afgeslagen, met seer clenen astreck, also, dat wy by ons noch sijn hebbende meest alle de diamanten gecomen laest met de schepen *Mauritius*, *Medenblick*, *Naerden*, *Hollant* ende *Middelborch*, ende boven dit voorseyde verstaen wy, dat se op de cust van Chormandel geresen sijn 30 a 35 percento, daeromme dient alhier met discretie in gehandelt. Doch indien noch niet meer waren geresen, is geraden ende vinden goet, daerinne te besteden 20.000 realen, tot nader ordre.

Diamanten van Succadana gans geen te copen, alsoo geen proffijt en geven.

12. Verschillende aanschriften.
D'instructie die U. E. voor desen meenichmael is gesonden, omme te verhoeden het bedroch van den incoop, sal U. E. gelieven in acht te nemen, waerin oock staet geannoteert, hoe men de beste coopmanschappen sal onderscheyden van de slechte, ende hoe dat men deselve coopmanschappen herwerts aen sal stueren om best bewaert te sijn, daeraen wy ons rescreren.

Willen U. E. noch een mael repeteren 't geen hier boven geschreven is, nopende d'incoop ende het overseynden, dese niet te willen exederen soo veel doenlijc is, ende dit alles tot nader advijs.

Op 't hoochste wort U. E. gerecomandeert volgens ons voorgaende advysen, omme te doen passen tot offentie van de craecquen varenden van Lixboa op Goa, als van Goa commende na Lixboa, te meer hieraen dependeert het meeste gedeelte van des Compagnies welvaert; daeromme dient op de voorsz. exploiten ernstelijc geleth.

De boecken van de soldaten, op 't schip *Hollandia* onder den gouverneur Reynst uitgevaren, en hebben mede noyt vernomen. Van Malaya, Macquian ende andere plaetsen daerontrent en hebben in balance niet becomen. Daeromme sal dienen alle mogelijcke vlijt aengewent, dat ons alsulcke oude boecken soo daer mogen wesen gesonden werden, ende dat voortaan in alle quartiren op 't houden ende oversenden van de boecken van 't volc haer rekening, goede ende beter ordre werde gehouden als voor desen geschiet is, want by foute van 't selve wy veele lieden t' onsen leetwesen dickwils niet en cunnen helpen, wel lettende dat deselve overal gehouden werden in soodanige ordre, als by de memorie in de doose van de schepen is verclaert.

Wy vermercken, dat aldaer boecken van den *Eenhoorn* van anno 1617 van de uytreyse sijn, ende alsoo wy hier daerom seer verlegen sijn ende veel ongenocht van verscheyde lieden lyden, geliven ons daervan eerst copy te seynden, off soo niet met eerste schepen claer cost vallen, een perfecte balance van credit en debit vooruyt te laten commen, de boecken met de naeste volgende schepen seyndende, omme te eer de lieden te mogen helpen.

In onse voorige missive wert gementioneert, dat onse gecommitteerde in Engelant U. E. by een perticulier missive soude adviseren 't gene gedurende hare besoigne is gepasseert tusschen ons en die van d' Engelse Compagnie, welcken brief wy alsnoch uyt Engelant niet en hebben becommen, omme U. E. te mogen toesenden; 't selve met de volgende schepen sal volgen, daerop verlaten moocht. Ondertussen sullen U. E. hun reguleren conform den inhouden van dese onse brieven hiernevens gaende.

Uut Amsterdam, den 17 September anno 1622.

1. Wy hebben nodich gevonden, boven onse missiven van den 8 en 17 September, die wy senden met het schip den *Macquereel*, U. E. noch nader t' adviseren van onse equipage die wy voorhanden hebben, ten eynde U. E. daerop staet ende rekening mogen maken. Wy sijn gedelibreert recht door na Batavia te senden de schepen *Leyden*, *Middelborch* ende 't *Wapen van Enckhuysen*, ende na de cust van Chormandel 't schip *Medenblick*, mitgaders na Suratte de schepen *Schoonhoven* ende *Naerden*, alle welcke schepen wy verhopen dat voor den uytganck van dit jaer noch in see sullen lopen.

De schepen na Batavia gesonden sullen van volck en alderley provisie wel voorsien, te weten: *Leyden* met 15 kisten realen en 275 coppen, soo mans, vrouwen en jongers; *Middelborch* 15 kisten realen en 300 coppen; 't *Wapen van Enckhuysen* 15 kisten realen en 275 coppen, ende daerenboven f 45.000 in dubbele en enckele stuyvers en ander payement; *Medenblick* 10 kisten realen en 100 coppen; *Schoonhoven* f 125.000 in gout en silver en 175 coppen; *Naerden* f 75.000 in gout en silver en 70 coppen; [alles] boven de coomanschap.

Wy hebben ons ten uyttersten met dese equipage geevertueert, ende regart genomen op de nader advysen die wy met de schepen *Gouda* ende *Westvrieslant*, *Schoonhoven* ende *Orangieboom* (die in de maent van September, Gode lof, in salvo alhier wel sijn gearriveert) hebben becomen. 't Is onse meyninge, dat van de twee schepen na Suratte gaende, een nootsakelijck weder herwerts sal moeten kerent. U. E. hebben oversulcx te letten off van daer noch schip off¹⁾ schepen naer Suratte goet vint te seynden. By onse voorgaende van den 8 September hadden wy mede gementioneerert van de equipage, die sijn Exelentie ten dienst van 't landt hadde laten doen²⁾, daerinne wy mede participeren ende in Indien t'syner tijd goeden dienst van hadden te verwachten; dan 't schijnt, dat tsedert andere saken ende gelegentheden sijn voorgevallen, die het voornemen van sijn princelijcke Exelentie hebben doen veranderen, soodat U. E. daer geen staet off rekeninge [op] hebben te maken. Wy verstaen oock, dat van nieuws in Denemercken geequipeert ende seylreect sijn 2 a 3 schepen omme na Indien te gaen. U. E. willen daerop verdacht wesen, om het

¹⁾ Er staat verkeerdelyk: „noch”.

²⁾ Hiervoor, bl. 558.

recht ende voordeel van de Compagnie te bewaren ende ons evenwel in geen verder querellen mette Europische coningen te engageren, daervoor wy ons

2.
Bericht
der ge-
commit-
teerden
in Enge-
land.

dienien te wachten, als sijnde aan voorgaende exemplen genoechsaem geleert. Onse gecommitteerde continueren alsnoch hare besoigne in Engelant ende adviseren ons by hare laeste, dat de coninck met de ambassadeurs van hare Hooch Mogende de questie van Banda hadden uytgesproken tot onsen voordeel, sulcx dat d' Engelsen haer sullen hebben te contenteren met het $\frac{1}{3}$ van de negoti, blyvende de jurisdictie ende souvereyniteyt aan onser syden. Sy tracteren aldaer op een reglement, omme alle toecomende questien voor te comen. Hoe 't selve sal uytvallen, sijn wy noch onseker, recommanderen U. E. middelertijd op sijn hoede te wesen, gelijck by onse voorgaende is geadviseert. Het schijnt, dat tusschen Engelant ende Spaignien misverstanden beginnen te groeyen van wegen het innemen van het Palatinat, by voortganck van welcke ende insonderheyt als sy quamen te geraken in openbare oorlog, onse gemeyne intrest te beter gecunjungeert sullen werden. Dit hebben wy by onse voorgaende willen voegen met het schip den *Macquereel*, ende willen U. E. hiermede den Almogenden bevelen.

Desen 23 October 1622, in Amsterdam.

Postscriptum. — Alsoo by 't schip den *Macquereel* gesonden sijn $f\ 40.000$ aen payement, in plaets van 2 kisten realen, die niet wel waren te becommen, soo sullen met de naeste equipage de voorsz. 2 kisten realen suppleren ende daerenboven de resterende $f\ 5000$ aen payament, 't welck dient tot correctie ende verclaringe van 't gene desen aengaende hierboven staet.

1. Wy hebben wel ontfangen U. E. jongste missive van den 26 Meert deses
Aange- jaers, per de schepen *Schoonhoven* ende den *Orangieboom*, die hier, Godtlof,
komen in 't lest van September wel gearriveert sijn, daervan het cargasoen bedraecht
schepen. als volcht, te weten: *Schoonhoven* f 149.502 — 8 — 8; den *Orangieboom*
f 118.942 — 11 — 15.

2. Belangende de verscheyden ende menichvuldige clachten die U. E. sijn
Engel- doende over d' Engelschen, deselve sijn ons leet om te horen ende wenschten
schen. van herten dat het anders waer, maer dewijl nu met haer gescheept sijn,
moeten wy lyden wat wy cunnen, met alle discretie, doch met dese intentie,
dat het recht van de Compagnie niet en worde vercort ende in alles het ac-
coort geobserveert, omme in geen wyder ongeval met haer te geraken.

Wy hebben Godtdanck gaerne verstaen, dat onse schepen in 't vaerwater
van Mallacca de Portugesen merckelycken afbreuc, tot 9 schepen in 't getal,
hebben gedaen. Laetsulcx continueren na gelegenthetyt des tijds, omme den
vyant soo veel afbreuck te toen als doenlijck is, opdat ons goet recht mach
geconserveert werden tegen sodanige tirannen, die soeken ende trachten
na de monarchie.

3. Wy hebben ongaerne verstaen, dat de vrye luyden haer begeven tot roven
Misdra- op onse bontgenoten. Omme sulcx in toecomende te verhoeden, sien gaerne
gingen d' exemplaire straffe die U. E. daerover genomen heeft.
van vrij-
luiden.

By onse laesten van den 8 en 17 Septembris, mitsgaders 23 October lest-
leden, per den schepe den *Macquereel*, daervan hierneven copyen gaen, heb-
ben U. E. in 't lange geadviseert 't gene nodich was, daertoe wy ons gedra-
gen, dan alleen sullen wy repeteren aengaende de schepen *Schoonhoven* en
Naerden, dat wy vast besich sijn om deselve te depeschieren, ende en twijfflen
niet, soo ons het weder niet al te subiet en overvalt, offen sullen deselve noch
voor den vorst cunnen afsenden, met soodanige contanten als per den onsen
van den 23 October is geadviseert.

't Geene wy U. E. voor desen hebben aengeschreven van d' uytsprale die-
der by den coninck van Engelant tussen ons ende d' Engelsen soude sijn
gedaan, deselve en gaet soo breet niet als wy wel onderricht waren, ende
staet noch onseker en in twijffel, hoe deselve sal uytvalLEN. Derhalven sal
U. E. wel doen overal wel op sijn hoede te sijn, ende in regaert van d' Engel-

sche met alle voorsichticheyt procederen, deselve soo weynich occasie als doenelijck sy tot clagen te geven, ende evenwel het recht van de Compagnie in alle bilckheyt ende na behoren sien te conserveren, want wy noch niet en weten wat uytcomst de saken in Engelant sullen nemen, alsoo onse gecommitteerde soo langen tijd in Engelant hebben gelegen ende wy alsnoch geen eynde connen sien.

De geruchten, daervan U. E. per onsen lesten hadden geadviseert, dat het scheen, dat tusschen Engelant ende Spaignien misverstanden begosten te groeyen, verdwynen mede ende staet te vresen, dat het tegendeel van dien wel mocht gebeuren door den dagelijcsen cours die wy sien dat aen alle canten genomen wort, sulcx dat wy ende U. E. daerop geen off weynich hope hebben te stellen, ick late staen eenige rekening te maken dat sy souden in vyantschap vervallen.

4. **Gezonden
contanten
en koop-
mans-
chappen.** Tot de 15 kisten realen die wij U. E. geadviseert hadden per 'tschip *Leyden* te senden, hebben wy noch een kist met realen gevoecht, in plaats van het payament dat hierby was geadviseert te senden, maer by mancquement van realen per den *Macquereel* is gesonden, sulcx dat U. E. per 't schip *Leyden* sullen becommen 128.000 realen van 8^{en} a 51 stuyvers 't stuck, die commen te belopen f 326.400, daervoor U. E. de Camer tot Amsterdam gelive te crediteren. Daerenboven gaen noch met voorsz. schip *Leyden* aen verscheyde coopmanschappen de somme van f . . . .¹⁾, volgens de facture hiernevens gaende. De Heer laet U. E. alles wel geworden. U. E. gelieven te versorgen, dat alle deselve comptanten ende coopmanschappen wel ende na behoren ende ten meesten proffijt van de Compagnie geemployeert mogen werden, volgens ende in conformité van onse vorige advysen, die wy U. E. ten hoochsten recommanderen in goede acht te willen nemen ende alles op 'tbequaemste tot den incoop te verdeelen, dat de Compagnie de meeste advance daer- uyt mach becomen. Insonderheyt sal U. E. dienen te letten, dewijl wy hier van nagelen ende peper vooreerst meer als te veel sijn versien, dat soo ons contant aldaer soo wijt cost strecken, dat in plaets van 200.000 realen, die wy geordonneert hadden aen fyne, rouwe Chinese syde te besteden, dat men liever 300.000 realen daertoe gebruyccke, als men deselve syde soude cunnen becomen voor 160, 170 a 180 realen 'tpicol, off daeromtrent, want deselve de Compagnie de beste proffijt is gevende ende beter van de hant gaet als eenige andere waren die wy voor desen hebben overgecregen.

Wy sien dagelijcx veel volcx uyt Indien wedercomen, die hare verbonden tijd niet en is geexpireert, heel tegen de mening ende intenti van de Generale Compagnie. Daeromme sal U. E. gelieven te doen letten, datter niemand,

¹⁾ Niet ingevuld.

immers soo veel mogelijc is, voor d' expiratie van synen verbonden tijd herwerts aen en kere, 't en ware om eenich bedreven delict, insufficantie off onbequaemheyt, want andersins de Compagnie den dienst die sy verwacht van 't menichvuldich volck, dat wy van tijd tot tijd sijn sendende, niet en trect. 't En is oock onse meninge niet, de ruylinge die sommige doen, toe te staen, want wy veeltijd sien deselve soo ongelijck geschieden, dat het schande is, dat wy dickwils een man van f 8 a 9 crygen in plaets van een die f 18 a 20 wint, dat ten hoochsten voor de Compagnie schadelijck is. Daeromme gelieven U. E. geen ruylinge, onder wat pretext die oock soude mogen versocht worden, te consenteren.

5.
Mede-
brengen
van
goederen
door
thuis-
varenden.

Wy bevinden mede, dat de overcomende coopluyden, schippers, ondercomissen, assistenten, bootsluyden, soldaten ende generalijck een yegelijck, van tijd tot tijd soo veel sydewaren, porceleynen ende anders thuysbrengen, dat het geheel buyten alle ordre gaet ende de Compagnie daerdoor merckelijcken intrest en schade lijft. Daeromme sal U. E. op 't vertrecken van de schepen aldaer, gelijck voor desen is geadviseert, goede toesicht doen nemen, dat niemanden, van wat qualiteyt hy sy, meerder herwerts aen en brengen als by den artijckelbrieff is toegelaten, namentlijc voor twee maenden gage; andersins vergeet de Compagnie in diergelijcke waren eenich proffijt te doen ende sitten ooc sonder astreck. Daeromme gelieven U. E. daerop serieuselijck te laten letten. Men soude hierop mogen repliceren, dat wy alhier daerop souden cunnen toesicht nemen, maer 't selve en is alhier so practicabel niet als wel by U. E. aldaer, want hier een yegelijck sijn favoriten heeft, ende de magistraet, die in sulcx tot compassie gemeenlijc genegen is, hebben niet t' onsen begeeren en devotie, om d' executi daerover na behoren ende gelijck sulcx wel vereyschten te doen.

6.
Moeilijk-
heid van
den in-
koop van
realen.

29. v. 70

Ende alsoo wy hoe langx hoe meer alhier qualijcken de realen van 8^{en} connen becomen door den oorloch met Spaignien, ende geen apparentie en is hetselue in toecomende sal beteren, maer veeleer door d' een off d' ander toeval noch erger en quader sal worden, sullen U. E. alle mogelijcke vlijt aldaer aenwenden om ons lans munte, U. E. voor desen toegesonden ende noch te seynden, aldaer tot Batavia, in Amboina, Banda, Molucques ende elders daer 't mogelijck ende practicabel sal wesen in treyn ende ganck te brengen, omme eenmael verlost te mogen sijn van de menichvuldige fastidie ende verlet, die wy hebben in 't opwisselen van de realen, die veeltijds soo schaers ende qualijc te becomen sijn, dat wy 't depeschieren van de schepen, als blijct aen de Macquereel, daertoe geen realen te becomen waren, daerdoor verhinderen, ende boven de menichvuldige moeyten die wy daerdoor hebben, moeten deselve tot hogen prijs, die van dage tot dage noch vermeerdert ende steygert, opwisselen.

7. Hoe den aenslach, die U. E. op Maccauw off eylant Formosa per U. E. laesten voor haddet te laten doen, uytgevallen is, verlangt ons seer, ende wat ordre U. E. sullen gestelt hebben op den handel met de Chineesen. Wy verhopen door des Almogenden genade een goet succes daervan te vernemen ende dat der vyanden handel met deselve Chineesen door bequame middelen sal wesen verhindert, ende ter contrarie, dat de Chineesen die elders als by onse vyanden willen handelen, alle faveur ende vrintschap aengedaen sal werden, want onse meeninge niet en is, dat men de Chineesen haren vryen handel sal beletten, anders als sooveel sy met onse vyanden handelen, tot grote schade van onse Compagnie ende groten voordeel ende verstercking van den vyant, opdat sy daerdoor mogen bespeuren, dat den oorloch die wy voeren niet anders en is dan om onsen erffyandt, den coninck van Spaignien ende sijn adherenten, allen afbreuck te doen.

De coopmanschappen in 't general soo wy voor desen gesonden hebben ende noch by desen senden, sullen U. E. geliven soo veel als mogelijck in plaatse van realen van 8^{en} te distribueren ende verhandelen, ons adviserende welcke coopmanschappen best dienen gesonden ende in wat quantiteyt, opdat wy van tijd tot tijd U. E. daervan mogen provideren, ende sooveel de sondinge van de comptanten excuseren als mogelijck is.

8. Hoe den tocht onder den commandeur Dedel na de cust van Goa is gesucederte, verlangt ons mede seer. Wy meynen, soo denselven tot sijn voor-nemen, dat Godt geve, is geraect, dat de Compagnie daerdoor merckelijcken voordeel sal toecommen, alsoo 't den eenigen middel is omme de waren hier te lande in extiem ende op eenige prijs te brengen, mitsgaders om de geheele negotie van den vyant te parturberen ende te doen vallen, want wanneer hy na Europa geen afscheping sal cunnen doen, sal nootsakelijc in de binnelanschen handel mede weynich vigeur hebben. Daeromme souden wy goet-vinden denselven tocht van jaer tot jaer te continueeren [met] soodanige macht als na gelegentheyt van tijd sal cunnen geschieden, sonder dat daerinne eenich versuyt geschiede, off te lang gewacht werde, dat den behoorlijcken ende bequamen tijd verby gaet, gelijck als met de voorsz. vloe onder den commandeur Dedel ten deeple geschiet is. Godt geve hy noch ten bequamen tyde gecomen is, want het missen off te laet comen 't geheel disseyng omstoot ende voor de Compagnie vruchtelos maect, want wy achten voor seker het voor de Compagnie dienstiger te sijn, dat men den vyant verhindert synे retouren na Europa te voeren, dan dat men hem verhindert sijn capitalen in de Manilhas te besteden, ende soo men hem eenmael het overvoeren van de retouren can beletten, hoe in toecomende beter voordeel op hem te doen sal wesen ende sijn crachten daerdoor soo sullen verwact ende d'onse gestijft worden, dat wy eer corte jaren daervan de vruchten sullen gevoelen. Daer-

10 DEC. 1622.

omme en dient in geenderley manieren, als 't eenichsints mogelijck is, desen tocht, die wy comprehenderen voor den dienst van de Compagnie soo gans voorderlijck te wesen, nagelaten, maer van jaer tot jaer gecontinueert, sullen wy eenmael t'onser begeerte geraken, U. E. denselven by desen serieuselijc recommanderende. Tot noch toe en vernemen wy niet datter dit jaer eenige caracquen in Portugael sijn gearriveert. Wy hoopen dat 't selve door 't belet van de voorsz. vlope geschiet sal wesen.

9.
West-
Indische
Com-
pagnie.

De West-Indische Compagnie sal per eerste mede haren voortganc nemen, soo wy niet en twijffelen, dewelcke te hopen staet, den vyant in 't Westen de handen soo vol wercx sal geven, dat gyluyden aldaer in 't Oosten te minder sijn macht sult hebben te vresen. De verkiesing van de bewinthebberen tot deselve Compagnie is geschiet, maer wat equipage datter by haer gedaen sal worden is ons noch onbekent, ende alhoewel 't selve niet dadelijck geschiet, soo sal nochtans den coninck van Spaigen al van nu al sijn macht ende stercte die hy nu soo lang in 't Oosten alleen tegen ons heeft gebruyc, moeten splissen en verdelen, ende daerdoor, als gesucht, minder vrese voor hem sullen hoeven te hebben. Evenwel en sal men niet al te sorgeloos sijn, noch sijn vyant te cleen achten, want oock selfs de cleenste machten iets groots commen te verrichten als haer pertyen sorgeloos vinden, gedenckende dat het niet alleen den Spaignaert en is die ons can hinderen, maer dat wy daer noch geveynsde vrinden hebben, daervooren men mede op sijn hoede moet sijn, dewyle deselven ons den voet schynen dwers te stellen, waer sy connen.

Gedaen in Amsterdam desen 10 Desembris 1622 ende gesonden met 't schip *Leyden*.

COEN IN PATRIA
(1623—1627)

1. VERTOOGH VAN DE STAET DER VEREENICHDE NEDER-
LANDEN IN DE QUARTIEREN VAN OOST-INDIEN,
24 Nov. (21 Sept.) 1623¹⁾.

1. Belang van den Indischen handel. Hoe seer de speceryen, edele gesteenten ende veel waren in Orienten val- lende t' allen tyden in Asia, Europa ende Africa geextimeert sijn geweest, wert door de Heylige Schrift ende veel vermaerde historien getuycht. De tijt heeft geleert, dat altoos soo rijck ende costelick geacht sijn geweest, elck om haer bysondere uytmutende eygenschappen ende wesen, omdatt de Almogende Godt gelieft heeft, deselvige niet dan op seeckere bysondere plaet- sen (die langen tijt by 't meerendeel der menschen onbekent sijn geweest) voort te brengen, ende omdatt met groote moyten ende costen, eer de groote zeevaert bekent was, van 't eene lant in 't ander getransporteert wierden. Meer heeft de republijcke van Venetien gesmert de diversie van den handel van de Indische waeren, dan 't verlies van veel steden ende landen, die de Turcxe keyser ende Christenprincen haer affnamen. 't Is oock kennelijck hoe grooten rijckdom de Portugysen met desen handel vercregen, ende wat affbreuck syliden door de vaert van de Nederlanders ende Engelschen op Indien lyden. Doen de Portugesen den handel van Oost-Indien alleen besaten, hielden die in sulcke reputatie, dat veel perticulieren met den Indischen
2. Portugezen. hoe groten rijckdom de Portugysen met desen handel vercregen, ende wat affbreuck syliden door de vaert van de Nederlanders ende Engelschen op Indien lyden. Doen de Portugesen den handel van Oost-Indien alleen besaten, hielden die in sulcke reputatie, dat veel perticulieren met den Indischen

¹⁾ Secreta kas der Staten-Generaal, loket Oost-Indië n°. 11. — Naar een afschrift gedrukt door Leupe in *Kronijk Historisch Genootschap*, 1853, bl. 95. — In margine van het origineel staat: „Overgegeven ter vergaderinge van de Ho. ende Mo. Heeren Staten Generael der Ver- eenichde Nederlanden opten 21ste November 1623”. De resolutiën der Staten-Generaal van dien dag vermelden: „De Generael Coonen heeft gepresenteert ende overgelevert sijn rapport in geschrifte 't welckly t'synor wederecompste uyt Oistindien by monde hadde gedaen, waer- over hy is bedanckt”. Coen had, zoals uit het vervolg dezer stukken blijkt, 9 Sept. voetaan wal gezet; op 21 Sept. vermelden de resolutiën der Staten-Generaal: „Is ter vergaderinge ge- compareert met twee gedeputeerden van de Seventiene van de Oost Indische Compagnie de gewesen Generael in de Oost Indien Coene, uyt Oost Indien gecommen mette vier schepen laest van daer gecommen; heeft gedaen rapport van het succes van de vier voorgenomen expeditien in Oost Indien in verscheyden quartieren, ende in wat staet hy de saecken aldaer gelaten heeft, ende de resolutien aldaer genomen om de Oost Indische Compagnie voortaen te mogen houden buyten soo groote costen als die dus lange gedaen ende gedragen hebben, mitsgaders van sijn reyse in [t]huysa commen. De voorsz. Generael is voor sijn gedaene goede debvoiren bedanckt, ende versocht sijn rapport over te geven by geschrifte, tweleck hy aen- genomen heeft te sullen doen”. Daar wij dus, gelijk ook uit het slot van het „Vertoogh” blijkt, te doen hebben met de schriftelijke uitwerking van een vroeger mondeling gedann verslag, en Coen eerder in de vergadering der Staten Generaal verschenen is dan in die der XVII, openen wij ons hoofdstuk met het „Vertoogh”, en niet met de resolutiën der XVII van 9—12 Oct., die er op volgen.

handel soo veel profitteerden, dat daerdoor soo veel volck op haer cost ende aventuyr naer Indien voer, dat veel plaetsen ende landen gepeupleert ende lange jaeren sonder kosten van den coninck beseten hebben. D'eerste scheepen van de Vereenichde Nederlanden, naer Indien varend, rendeerdan van een, twee, drye ende vier, gelijck mede eenige Engelsche schepen; daerna is gebeurt dat sedert de vereeninge van de compagnien in de tijt van 21 jaeren niet meer dan twee capitalen aen de participanten uytgedeelt sijn. Wat hiervan d' oorsaecke is, hoe enige plaetsen geconquesteert sijn ende hoe den staet ende handel van Indien op 't proffytelickste voor de Compagnie ende de Vereenichde Nederlanden verseeckert can worden, zullen U. E. Hooch Mogende sommierlijck voorstellen.

8.
Neder-
landers.

D'eerste scheepen van de Vereenichde Nederlanden in Indien comende ten tyde doen de speceryen in Europa door de Portugysen dier vercocht ende in Indien met inlantsche waren sonder gelt goetcoop ingecocht wierden, hebben de peper, nágelen, noten ende folie tot redelicken prijs ingecocht ende in Europa zoo wel vercocht, dat haer participanten seer goede proffyten deden. In desen tijt besaeten de Portugesen ende de Spangiaerden verscheyden forten ende plaetsen in Indien, waervan eenige niet wel versterkt, noch behoorlijck met garnisoen versien waeren, ende siende wat schaede haer door de comste van de Nederlanders genaecte, hebben veel weer gedaen om de Nederlanders met behendicheyt ofte met gewelt uyt Indien te houden ende den handel voor haer te verseeckeren. De Vereenichde Nederlanden siende wat proffyten in Indien te doen waeren, dat de speceryen door de differente coopers van verscheyden compagnien zeer hooch tegen malcanderen opgejaecht wierden, ende dat de Spangiaerden ende Portugysen voornamen haer met gewelt van Indien te weeren, sijn de verscheyden compagnien in een vereenicht, ende nae dese vereeninge van jaer tot jaer veel scheepen ende verscheyden treffelijcke vlooten na Indien gesonden, soo omme des vyants macht weder te staen, als omme haer affbreuck te doen, den handel te verseeckeren, ende tot assistentie van vrienden. Wat rescontre op verscheyden plaetsen te water ende te lande gevallen sijn, sullen overslaen, ende alleene 't voorneemste, de staet van Indien betreffende, aenroeren.

4.
De
Moluk-
ken, Am-
boina en
Banda.

Van ouden tyden zijn de inwoonders van de Molocos, Amboina, Banda ende alle de omleggende landen in twee factien verdeelt geweest, de eene genaemt Ulle Cirba ende d' andre Ulle Lima; 't hoofd van d' eene partye was in de Molocos de coninck van Ternaten, ende van d' andere de coninck van Tydor. Dese de swackste wesende, namen de Portugysen geerne tegen haer partye te hulpe, waerdoor groote avantagie op haer vyanden bequaemen; hierdoor cregen de Portugesen voet in 't landt, ende hebben de Ternatanen, met hulpe van de Tydoresen, veel plaetsen ende landen affgenomen, waerdoor de Tar-

natanen eytelijck genootsaect wierden, vrede met de Portugesen ende Tydoresen te maecken.

De partye van [Ulle Cirba] in Amboina de swackste wesende, heeft haer onder protectie van de Portugesen begeven ende is van haer gemainteneert; de staet, macht ende aensien van de Tarnatanen in de Molucos vervallende, is gebeurt dat in de landen van Amboina ende daerontrent d'eene van de Portugysen overwonnen wiert, ende d'ander den coninck van Ternate afviel ende hun onder de Portugysen begaven.

In Banda zijn de Portugysen noyt verder gecomen dan tot den handel ge-admitteert; by 't stedeken, Comber genaemt, hebben hiertoe residentie gehad, maer wierden op seeckeren tijdt van de Bandinesen overvalLEN ende doot geslagen. In de voorschreven landen van Molucos, Amboina ende Banda, ende nieuwers elders, sijn alleene wassende de giroffelnagelen, notenmus-schaten ende folie; tot des menschen onderhout is in dese naestgelegen om-leggende landen sagu wassende, maer geen rijs ende weynich andere nootlick-heden, ende alsoo d' een d' ander niet cost derven, is van alle tyden groote commercie van Java, Macassar, Patane, Syam ende andere landen, die over-vloedich van lijfstochten zijn, op de voorschreven landen gedreven, ende sijn de Molucos, Amboina ende Banda daerdoor veel meer dan andere landen ge-frequenteeert geworden, dewyle d' een ende d' andere met de speceryen middel bequamen om haer gerieff van cleeden van de custe van Cormandel ende Su-ratten te becomen.

Met de conqueste van Malacca bequamen de Portugysen de commercie die van 't Westen in 't Oosten met cleeden tegen de speceryen, Chinese waren ende andersints gedreven wierd, ende sneden die alle andere natien aff. Hier maeckten sy den stapel van den handel; alle nootlijcheden, gelijck mede de speceryen, nagelen, noten, folie, peper, veel Chinese waren ende andersints wierd haer van alle quartieren overvloedich toegebracht in ruy-linge van cleeden ende Chinese waeren, welck syliden met een cleen deel van de speceryen ende andere waren bequamen, alle de speceryen die nae Europa sonden overwinnende. 't Uyt nemende groot voordeel met Malacca becomen, is oorsaek, dat de Portugysen daer van alle omleggende coningen lange jaeren zeer bestreden zijn; ende alsoo de nagelen, noten ende foelye niet dan by westen Malacca geconsumeert, ende derrewaerts door niemant dan die syliden zulcx toelieten, gevoert conden worden, hebben syliden de Indianen hare vrienden d' onderlingen handel op de Molucos, Amboina, Ban-da, als weynich importerende nevens de hare, liber ende vry gelaten; haer is oock onnoordich geweest andere ordinaris garnisoen in de Molucos, Amboi-na ende Banda te houden, dan de swacheyt van hare vrienden (dat weynich was) vereyschte. Geen ander versterckinge was haer van noode, dan om haer

voor trouloose overvallinge van vrienden te hoeden. Dese redenen zijn de voorneemste oorsaecke, dat de Portugysen hare voorneemste macht in Malacca ende niet dan seer weynich volck in de Molucos ende Amboina hielden, noch oock geen forten dan eenige torens ende seer slechte werken op de eylanden van Tydoor, Macjan, Baetsjan, Amboina ende elders, daer de gelegenheit van tijt ende saecken sulcx d' eene tijt vereyschte ende d' ander weder excuseerde; maer in Banda hebben noyt fort gehadt, noch garnisoen gehouden. Nadat de Portugysen versheyden reysen vrede ende oorloch met de Chinesen gehadt hadden, is haer eyntelick plaatse tot woninge om te handelen in Maccau vergunt, met conditie dat daervoor jaerlijcx seeckere somme gelts aen den coninck van China zouden betalen, dat geen versterckinge souden mogen doen, geen jurisdictie dan over haer eygen volck exerceren, ende dat niet een voet lants buyten de stadt tot plantinge souden besitten. Den handel welck de Chineesen op de naestgelegen omleggende landen dreven, hebben op haer risico behouden, ende gelijck by wyle eenige van haer joncken door de Portugysen genomen wierden, alsoo mede sijn dickwils versheyden Portugysche scheepen, als niet wel gewapent off niet wel op haer hoede waeren, van de Chineesen overvallen ende voor goede prinsen genomen, sonder dat de onderlinge vrede ende commercie daeromme gebroken wiert.

Hoe de Portugysen voet in Suphala, Mossambyque, Melinde, Arabia, Persia, Ormus, Diu, Chaul, Goa, op versheyden plaetsen van de custe van Malabar, Cotchijn, Seylon, Negapatian ende Maliapour vercregen ende lange sonder costen van den coningh met groot proffijt gehouden hebben, sullen hier, als buyten ons propoost wesende, overslaen.

5.
De Ternatanen;
forten in
de Moluk-
ken.

De eerste scheepen van de Vereenichde Nederlanden, in de Molucos comende ten tyde dat de Portugysen daer (gelijck voren geseyt is) weynich volck hadden ende niet wel versterkt waren, wierden vriendelick van den coningh van Ternaten ontfangen; ende alsoo de Ternatanen (alsdoen met de Tydorenen in vrede wesende) niet en sochten dan middel om haer van de Portugysen te ontslaen, hebben de hulpe van de Nederlanders met groote aenbiedinge daertoe versocht; 't is haer oock toegeseyt, ende anno 1605 heeft Cornelis Sebastiaensz. de Portugysen haer fort van Tydoor, met hulpe van de Ternatanen, affhandich gemaect. De coningh van Tydoor versocht, dat de Nederlanders 't selve met haer garnisoen wilden besetten; den coningh van Ternaten was daer tegen, versoeckende dat op 't fort van 't eylant Ternate volck wilden leggen ende den coningh van Tydoor met sijn voorneemste adel verdelgen, maer alsoo de Nederlanders haer beyden afsloegen ende de vrientschap soo wel met d' eene als met d' andere wilden onderhouden, vertrocken van daer, sonder ander volck dan eenige coopliden met coopmanschappen tot den handel op Tydoor ende Ternaten te laeten, daerinne geen

van beyde de coningen (die malcanderen niet vertrouden ende elckander sochten te ruyneren) wel tevreden waeren. De coningh van Tydoor nam d' occasie waer, heest de Spangiaerden in Manille van 't vertreck der Nederlanders verwitticht, ende haer assistentie om de Tarnatanen te verdelgen versocht; hierop sijn de Spangiaerden, die overlange een aenslach voorgenomen hadden, anno 1606 van Manilla in de Molucos gecommen, hebben haer op Tydoor versterct, garnisoen aldaer geleyt, de Ternatanen op 'tonversienst overvallen ende de stadt Gammelamme op Tarnaten met cleyne wederstant ingehomen. De Tarnatanen wierden verstroyt ende haeren coningh, die de Spangiaerden met behendicheyt gevangen cregen, nae Manilla gevoert. Nae dat de Ternatanen dit ongeval overgekommen was, is des conincx sone door die van 'tschip *Westvrieslant* ende eenigen adel in sijs vaders plaetse coningh gemaect, ende sy hebben nae Bantam ende Amboina gesonden om assistentie aan de Nederlanders. Hierop is den admirael Matelieff anno 1607 in de Molucos gecommen, heest de verstroyde Tarnatanen weder vergaerd, een fort op Malleyen begost, een contract met de Tarnatanen gemaect, dat haer tegens de Spangiaerden ende Portugysen assisteren souden, mits dat alle nagelen, soo in de Molucos als op Lohoe, Combello ende elders onder des conincx gebiet vallende, tegens d' ordinaire prijs aan de Nederlanders alleen leveren. 't Volgende jaer, anno 1608, is den admirael van Caerden in de Molucos gecommen, heest de Portugysen 't eylant Macjan (welck de Tarnatanen pretenderen, ende door de Portugysen ende Tydoresen wel 40 jaeren beseten was) affgenomen, ende daer sijn drie forten gemaect. Daerna is anno 1609 door Symen Hoen 't fort van Batsjan op ~~Kaboehe~~ gewonnen, ende tsedert sijn derwaert van jaer tot jaer tot nu toe veel schepen, menichte van volck ende alderleye provisie gesonden tot assistentie van de Tarnatanen, omme de Spangiaerden vandaer te dryven ende den handel van de nagelen voor de Compagnie alleen te verseeckeren. Hiertegen hebben de Spangiaerden van Manilla haer volck in de Molucos van jaer tot jaer met volck ende provisie voorsien, ende is den oorlog aldaer tot nu toe opiniaterlijck om de possessie van de Molucos gevoert, de Nederlanders de Tarnatanen, ende de Spangiaerden de Tydoresen te hulpe hebbende; verscheyden exploichten sijn daer van wedersyden, soo te water als te lande, met differente successen gedaen. De Vereenichde Compagnie heeft lange jaeren elf forten in de Molucos gehouden, beset met ontrent 500 blancke koppen, te weten op 't eylant Ternate vier, genaemt Malleyo, Telloeco, Tacomoy ende Caleamatte; op 't eylant Macjan drie, Taffaso, Gnoffyquia ende Tabelolo; op Mothier een; op 't eylandt Gilolo een; op Batsjan een, ende op 't eylandt Tydoor een. Op Ternaten hebben de Spangiaerden gemeenlijck drie forten gehouden, op Tydoor drie andere, ende op 't eylandt Gilolo een, versien met ontrent 500 blancke koppen.

6.
Ver-
overing
van het
kasteel op
Amboina.

Die van Hitto, door de Portugysen overwonnen ende uyt haer lant verdreven sijnde, hebben na Bantam om assistentie aan de Nederlanders gesonden, versoeckende, dat haer onder protectie van de E. Mogende Heeren Staten wilden nemen, mits hare religie behoudende, ende dat alle de nagelen in haer lant vallende aan de Nederlandsche Compagnie alleen souden leveren; hierop is den admirael Verhagen met eenige schepen naer Amboina gevaren, ende heeft, anno 1605, sonder wederstandt 't casteel van de Portugysen gewonnen, haer wechgesonden ende die van Hitto weder in haer lant gestelt. D'inwoonders van alle d'omleggende landen, soo Christenen als Mooren ende Heydenen, die tot dien tijt onder de Portugesen gestaen hadden, hebben haer onder subjectie van de Hooge Mogende Heeren Staten Generael begeven ende den eedt van getrouwicheyt gedaen; aldus heeft haere E. Hoog Mogende de souvereynité van 't landt van Amboina, Hitto ende veel omleggende landen ende eylanden becomen, en sijn in dese landen soowel protecteurs geworden van de geene, die altoos de Portugysen tegen de Ternatanen assisteerden, als in de Molucos, van Ternaten ende haere consoorten. Doch hieromme en laeten de Ternatanen niet te onderstaen, dese lieden soo wel als die van Macjan met behendicheyt ende met gewelt tot haer devotie ende subjectie te brengen, 't welck tusschen de Nederlanders ende Ternatanen veel onlust, groote jaloesie ende wantrouwen veroorsaeckt. 't Volck van Hitto is een volck, 't welck noyt onder de coninghen van Ternaten gestaen heeft, maer zijn met de Ternatanen, die van Loehoe, Combello ende hare consoorten tegens de Portugysen verbonden geweest, soodat altoos tusschen twee wateren geswommen hebben ende noch swemmende zijn.

De Ternatanen weder op Malleyen in goeden stant gebracht sijnde, extenderen vorder, met hulp ende aensiën van de Nederlanders, haer gebiet soo wijt ende zijt alsoe eenichsints doen connen; van de omliggende landen hebben weder veel volcx tot haer devotie gecregen, de eene met soeticheydt, list, bedroch, ende d'andere met openbaer gewelt ende groote tyranny, sonder dat daerop van de Nederlanders regard genoomen wierd, de conqueste van de Ternatanen mede voor de hare houdende.

Terwyle de Ternatanen in de Molucos uiterlijck seer goede correspondentie, vrientschap ende eenicheyt met de Nederlanders hielden, hebben sy ondertusschen door hare stadhouders, die van Hittoe, Lohoe, Combello ende andere hare consoorten, met behendicheyt getracht, de ondersaeten van de E. Hoogh Mogende Heeren Staten Generael in Amboina mede tot hare devotie te brengen; met soeticheydt, bedroch ende gewelt hebben eenighe daertoe gecregen ende tegens de Nederlanders rebel ende ongehoorsaem gemaect, omme alsoo allencxkens 't casteel Amboina van de geaffectioneerde 'ontblooten ende met de Nederlanders naer haer welgevallen te handelen;

tot desen eynde hebben veel volck op Malleye ende Lohoe vergadert ende sijn gestadich door hare priesters besich, omme de Christenen van de Christelijcke religie te trekken ende Moors te maecken. Hiermede brengen oock veel te wege, want soo haest yemandt tot dese veranderinge van de religie comt, werden datelijck van vrienden tot vyanden verandert. De Nederlanders eyntelijck dese meneën in Amboina gewaer wordende, hebben hun met behendicheyt ende gewelt daertegen gestelt, waerdor de vordere ondercruipinge van de Mooren wat gestut, maer niet wechgenomen is. Over dese onbehoor- 2. 5. 57
lijcke procedueren sijn verscheyden clachten aen den coningh van Ternaten ende synen raet gedaen. In 't openbaer is daerop seer goet bescheyt gegeven, maer in 't heymelick varen sy met quade meneën voort. Gelyck de Tydoresen de Portugesen ende de Spangiaerden te hulpe namen omme haer tegens de Ternatanen te verseeckeren ende die te overheeren, alsoo hebben de Ternatanen de Nederlanders te hulpe versocht, omme 't gewelt der Spangiaerden ende Tydoresen aff te keeren ende haer te vermeesteren, menende haere hulp als een roede te gebruycken ende die daernae in 't vier te werpen; maer vernemende hoe elck van ander gescondeert ende gemainteneert wort, dat met langhdurige oorloch haerselven consumeren, ende dat op de genomen voet niet wel tot haer oogmerck connen comen, soecken sy anderen raet om tot haer bysonder voornemen te comen; hebbende de Ternatanen ende Tydoresen verscheyden reysen, tegen advijs van hare protecteurs, treves met malcander gemaect. De Tydoresen zijn tegens de Spangiaerden in de wapenen geweest, ende de Ternatanen hebben onderleyt, haer met behendicheyt meester van eenige Nederlantsche forten te maecken, maer 't is d'een ende d'ander tot noch toe mislukt.

7.
Fort op
Banda.

Terwylen den oorloch tusschen de Nederlanders ende Spangiaerden heftich in de Molucos gevoert wiert ende de nagelen daerdoor verloren gingen, hebben de ondersaten ende bontgenoten van de Nederlanders in de omliggende landen van Amboina zoo veel nagelboomen aengeplant, dat de Nederlanders haer gerijff daer becomen; ende om haer van de moetwil der Bandinesen te ontlasten ende noten ende folie mede te verseeckeren ende de Spangiaerden daerinne te prevenieren, is in 't jaer 1609 een fort op 'teylandt Nera in Banda versocht. De inwoonders stonden 't toe, maer terwijl het fort gemaect wierdt, hebben d'admirael Verhoeven ende zynen raedt (met den anderen vrientlijck vergadert zijnde om een goet accoort te maecken) overvallen ende vermoort, trachtende vorder alle de Nederlanders te verdelen; doch wierden gestut, nadat met den admirael ontrent 45 personen deerlijck vermoort waren.

De oorloch hiermede in Banda ontsteken wesende, wiert 'teylandt Nera geheel overwonnen ende 't voorsch. fort voltrocken; ende nadat de Banda-

nesen de souvereynité van alle de eylanden Banda aen de Hoog Mooghende Heeren Staeten Generael opgedragen, den eedt van getrouwicheyt gedaen ende per contract belooft hadden, alle de noten ende folie tot seeckeren prijs aen de geocstroyerde Compagnie der Vereenichde Nederlanden ende aen geen ander te leveren, is haer vrede ende de vrye possessie van haer landt gelijck te voren vergunt; doch corts daernae van nootlickheden versien ende de meeste schepen vertrocken wesende, namen de wapenen weder aen; maer alsoo daermede niet conden vorderen ende de provisie haer quam te gebreken, heeft d'ene pertye vrede gemaectt ende de andere den oorlogh gecontinuert, totdat van de Engelschen, Portugysen ende de omliggende volcken tegens de Nederlanders gestijft wierden, als wanner wederom een generael oorlogh aennaemen; ende telcken reys als in soberen staet geraecten ende de Nederlantsche macht haer te groot viel, maecten weder vrede ende hielden die niet langer als haer goet docht. De tijt van twaelf jaeren met vrede ende oorloch ende differente successen gepasseert wesende, zijn eyntelick door den Generael Coen in 't jaer 1621 alle de eylanden van Banda t' eenenmael gereduceert, overwonnen ende in vrye possessie van de Vereenichde Compagnie gebracht; de inwoonderen zijn meest alle door den oorlogh, armoede ende gebreck vergaan; zeer weynich isser op d' omliggende landen ontcomen, ende werden alsnu de voorsz. landen weder met ander volck gepeupleert.

8. Terwyle geduyrende de eerste tienjarighe rekening de peper in Europa zeer goeden coop was, ende de raden in Indien geraetsaemst doch, alle des Compagnies macht in de Molucos, Amboina ende Banda te gebruycken omme de Spangiaerden van die quartieren te weren, ende de saecken zoo te schicken, dat de gemaecte contracten van de trouweloose Mooren onderhouden mochten werden, is gebeurt dat ondertusschen de middelen van de Nederlanders aldaer geconsumeert wierden ende dat d'Engelschen den handel van Suratten op Engelant ende Indien alleen dreyen, gelijck mede enige jaren langh 't merendeel van den peperhandel, zonder andere oncosten te dragen dan 't gaen ende keeren van hare schepen. Hiermede deden zoo goede proffyten, dat hare participanten van een, drie, vier ende vijff uytgedeelt wierd. Door dese proffyten verseeckert zijnde, hebben d'Engelsen stercker geéquipeert, meerder schepen ende meerder kapitaal naer Indien gesonden, inschryvinghe van 162 tonnen gouts capitaels tot employ doende, met behendicheyt ende arrogantie onderstaende de Nederlanders den handel van de Molucos, Amboina ende Banda t' ondercruypen, hare vyanden assisterende. De Nederlanders dit ongelijck niet connende gedoogen, hebben haer eerst met vriendlijcke insinuatie en oock eyndling met gewelt daertegen gestelt, ende eenige van de Engelsche schepen (die expres schynen gesonden te wesen om actie te soeken) genomen; item daernae vernemende, hoe een tijt lanck des

**Peper;
mede-
dinging
der En-
gelschen.**

Compagnies middelen in de Molucos, Amboina ende Banda geconsumeert waeren, terwijl de Engelse zeer groote proffyten met de peper, den handel van Suratte ende Cormandel deden, hebben mede begost groote partyen peper nevens d' Engelsche tot Bantam ende elders op te coopen ende veel overgesonden; hierdoor is de prijs in Indien geresen ende in Europa zeer gedaelt, waerover de Engelschen quamen te missen de groote proffyten, die met uytrustinge van meer schepen ende gelt dan te vooren meenden te becomen, waerover soo gealtereert wierden, dat haer docht met de gesochte actie recht genoech becomen te hebben om den handel van Indien met gewelt van de Nederlanders een haer te nemen.

Terwyle de gedeputeerde van de E. Hoog Mogende Heeren Staten Generael met de gedeputeerde van de Conincklijcke Majesteyt van Engelant ende van beyde de Compagnien besich waren om de twee Compagnien te vereenigen, alle misverstanden wech te nemen, den handel van Indien voor beyde Compagnien tegen de gemeene vyant te versekeren ende soo te reguleren, dat beyde daervan goede proffijt mochten genieten, was corts te vooren door d' Engelse Compagnie een groote vloe na Indien gesonden, met ordre om gewelt tegens de Nederlanders te gebruycken daer sulcx goet ende proffytabel souden vinden; goet vertrouwen op haer secreet desseyn hebbende, wierd licht geaccoordeert, dat een yeder soude houden de landen ende forten, die elck doen besat.

9. Die van Bantam ende veel andere Indianen meer, siende hoe dagelijcx meer ende meer schepen van de Nederlanders, Engelschen ende oock eenige Francen in Indien quamen, zijn hiervan zeer jaeloers geworden, insonderheyt die van Bantam, welck de dagelicxe comst van zoo veel schepen ontschelijcxt was; hierover heeft de coningh van Bantam voorgenomen naerder sorge voor zynen staet te dragen, ende de macht van de Nederlanders ende Engelschen in dwanck te houden. Tot desen eynde heeft hem altoos met d' een tegen d' andere beholpen, de tollen verhoccht, veel quaede tractementen gedaen, d' een met d' ander gequelt, ende een monopolie met de peper gefabriceert.

10. De Nederlanders dese desseyn bespeurende, sochten 't gewelt van Bantam t' ontgaen; tot desen eynde wiert tot Jacatra een comptoir gestabilieert ende de peperhandel tot Jamby ende elders meer dan oyt te vooren gevordert, alwaer d' Engelsen haer overal volgden. De coningh van Bantam dese uytvlucht ten hoochsten onsiende, vreesende dat sijn dwangh souden ontgaen ende den handel van Bantam tot Jacatra diverteren, heeft gesocht sulcx in alder manieren voor te comen, maer door wantrouwen de rechte middelen niet gebruyc. Door dese differente desseynen van de Nederlanders, Engelschen, die van Bantam ende Jacatra, elck nae sijn bysonder ooghmerck werckende, zijn de misverstanden dagelijcx zeer gewassen; op alderleye manieren heeft

de coningh van Bantam onderleyt, den coningh van Jacatra soo te disposeren, dat de Nederlanders van daer soude doen vertreken; lange heeft Jacatra Bantam daerinne wederstaen, ende alsoo haer beyde ontsagen openbaer gewelt tegen de Nederlanders te gebruycken ende haer bekent te maecken, verdroe-
gen eyntelick een derde persoon voor de quaede man te gebruycken, opdat die van Bantam ende Jacatra hare goede naem mochten behouden ende geen machtig vyant op den hals halen. Pangeran Gabangh, een persoon die de Nederlanders ende Engelschen altoos de meeste vrientschap ende 't grootste misnoegen van 't gouvernement van zijn broeder Pangaran Area Rana de Man-gala, gouverneur van Bantam, betoonde ende daerdoor 't meeste credit by haer wel hadde, is voor de quade man gecosen; dese heeft de saecke (die uyt-dermaten listich beleyt ende met zeer schoonen schijn becleet was) aenge-nomen. In Augusty anno 1618 des nachts meende hy onder een vriendelijcken schijn met behulpe van 't volck van Jacatra des Compagnies huysinge tot Ja-catra aff te loopen ende zijn personage te spelen: dan alsoo tegen een quaet voornemen versien ende 't volck in de wapenen gestelt was, heeft zijn voor-nemen uytgestelt ende is met vrientschap gescheyden. Nae dese misslach sijn onder voorsz. coningen verscheyden andere voorslagen gedaen, doch alsoo eyntelijcken door tegenwerken der Nederlanders wanhooppen, omme met behendicheyt tot haer ooghmerck te comen, namen voor, gewelt te gebruycken ende de Engelsche tot hulpe te nemen.

Om gewelt met sekerheyt te doen was noodich, dat de stat Jacatra aan de zeekant versterct ende met eenige nieuwe bolwercken versien wiert; dit is na voorsz. misslagh by der hant genomen, ende soo haest de Nederlanders sulcx vernamen, hebben met behendicheyt daertegen gearbeyt ende haer allenckens met tegenweer versterct.

11. Alsoo de Engelsche, om beter tot haer disseyn te comen, uytgestroyt had-den, dat yet sonders op de Molucos, Amboina ende Banda wilden voornemen, Ende door de Nederlanders (die weynich op haer groot voornemen dachten) tijtlick eenige schepen van Java na Amboina gesonden waren, is den Engel-schen admirael Thomas Dael met zijn vloe van Engeland op de custe van Java gecomen, ten tyde dat de Nederlanders aldaer gans qualijck van volck ende schepen voorsien waren. De voorsz. admirael Dael in December anno 1618 negentien Engelsche schepen ontrent Bantam vergadert hebbende, ten tyde de coningen van Bantam ende Jacatra met haer verborgen disseyn tegen de Nederlanders mede veerdich, ende zylieden met den Mataran ende met die van Macassar oock in oorlogh waren, heeft hem ditto Dael met behendicheyt voor Bantam meester van 't schip de *Swarten Leeuw* gemaect, tot groot ge-noegen van de coningen van Bantam ende Jacatra, ende is met elf schepen op 't spoedichste na Jacatra geloopen, om de Nederlantsche schepen, aldaer

*Thomas
Dale;
Coen naar
Amboina.*

zijnde, mede te vermeesteren. Dese tydinge by de Nederlanders comende, ende siende hoe dat daer te lande met verscheyden batteryen beset wierden, resolveerden alle gewelt met gewelt te weren; tot desen eynde staecken de brant in de huysen rontom haer staende, verstercten haer te lande na vermogen, verhinderden de vordere aproche van hare vyanden ende liepen d' Engelschen te water met zeven schepen tegen, ontjaechden haer een Nederlants schip; ende nadat de Nederlanders met zeven schepen tegens elf slagh ge-presenteert [ende] zeven glasen schutgeveer met haer gehouden [hadden], ende d' Engelse met drie andere schepen versterkt waren, liepen de Nederlantsche schepen om meerder macht te versamelen na Amboina, haer fort tot Jacatra te water ende te lande belegerd latende.

12. Aldus tegen drie vyanden ende tegen drie disseynen in openbare oorlogh gecomen wesende, hebben de coningen van Bantam ende Jacatra d' Engelschen versocht haer te lande met volck ende geschut t' assisteren, ende weder met die van 't fort, sonder limitatie van tijt, treves gemaect; de coningh van Jacatra den commandeur van 't Nederlantsche fort ten hove crygende, onder pretext dat een goet accoort beraemen souden, heeft deselve met zijn swiete gevangen genomen ende seer qualijck getracteert, doch evenwel wiert de treves ofte stilstandt van wapenen geconfirmeert, van d' eene om in 't fort toevoer van allerleye provisie te becomen, ende van d' andere omme de belegerde met nieuwe batteryen te naederen ende haer met schoonschynende handelinge te vercloecken.

Ondertusschen hiel de coningh van Bantam in des Compagnies huys aldaer ontrent 100 mannen gevangen, onder pretext dat haer voor offencie van de Engelsche in zijn bescherminge hielt.

Geduyrende dese stilstant van wapenen sijn de Engelsche met . . . . .¹⁾ mannen en acht stucken geschut gelandt; 't selvige geplant hebbende, wierden die van 't fort met dreygementen tot accoort (om de plaatse aen den coningh van Jacatra ende de Engelsche over te geven) gebracht, met conditie dat de gevangen commandeur van 't fort met zijn swyte eerst weder by de syne in 't fort in vryheyt stellen souden; maer alsoo d' Engelsche ende Javanen elck voor ander na de possessie van 't fort, geschut ende goederen stont, heeft de coningh van Bantam de overleveringe aen de Engelsche ende den coningh van Jacatra doen verhinderen, de Engelsche leelijck affgeschildert, ende met de gevangen Nederlanders, die hy tot Bantam hadde, soo veel te weech gebracht, dat de belegerde accorddeerden de plaatse aen den coningh van Bantam, ende niet aen d' Engelsche, noch die van Jacatra, over te leveren.

¹⁾ Niet ingevuld.

21 SEPT. 1623.

6.5.43
De Engelschen, dese verhinderinge vernemende, vielen in vrees dat Bantam haer niet beter dan de Nederlanders tracteren soude, deden al haer goet van Bantam schepen, ende versochten van de Nederlanders tot Jacatra licentie omme haer geschut ende volck voorby 't fort, onder haer bescherminge, weder een boort te mogen brengen, 't welck haer geerne vergunt wierd.

De coningh van Bantam, meenende de Nederlanders ende Engelschen overwonnen te hebben, maecte hem oock meester van den coningh ende 't volck van Jacatra, liet denselven ende alle die hem suspect waren, in de jurisdictie van Bantam voeren, ende sont zyne gecommitteerde met verscheyden joncken om possessie van 't Nederlantsche fort te nemen; de Nederlanders antwoorden, dat wel genegen waren de plaatse over te leveren ende daeruyt te vertrekken, maer vreesden dat met in zee comende, weder van d'Engelsche schepen genomen souden werden; derhalven versochten, dat het den coningh gelieve, haer eerst een vrye pas van de Engelschen te senden ende hun voor haer te verseeckeren; maer alsoo de coningh van Bantam hiertoe geen raet wist, stelde hy weder dreygementen te werck, seggende, dat de Engelschen wederom soude doen landen, ende dat gesamentlijck haer uiterste macht te werck souden stellen, soo de plaatse niet overgaven.

De Engelschen, siende haer wensch mede misluckten, ontboden oock, soo de Nederlanders haer de plaatse niet overgaven, dat andermael met haer geschut souden landen, ende met hulpe van de Javanen alle gewelt gebruycken, doch alsoo met voorsz. onderhandelinge in 't over ende weder senden nae Bantam soo veel tijt verliep, dat de belegerden ondertusschen soo versterct waren ende sulcken moet schepten, dat haer dochte de plaatse genoechsaem tegen alle gewelt tot de comste van 't secoers van Amboina houden conden, resolveerden 't fort te houden, ende seyden den coningh van Bantam ende de Engelschen met beleeftheyt aff.

13. Coen terug; Jacatra genomen.
Terwyle dese belegeringe van 't fort Jacatra duyrde, is in Amboina ende ontrent Grissy een vloete van 16 Nederlantsche schepen vergadert; dese zijn op 't alderspoedichste toegerust ende na Jacatra geloopen, deden in passant Japara aen ende liepen de plaatse voor de tweede mael aff, tot revengie van 't quaet door die van den Mataram gedaen; in 't laetste van May anno 1619 arriveerde dese vloete voor 't fort van Jacatra. Datelijck wierd een tocht te lande gedaen, 't fort ontset, de belegeringe opgeslagen, de stadt van Jacatra ingenomen ende die van Bantam landewaerts in op de vlucht gedreven. De coningh van Bantam, dese tydinghe becomende ende vreesende, dat Bantam mede alsoo souden aentasten, ontboordt datelijck tot meerder versekeringe alle het volck uyt het landt van Jacatra, ende hebben de Nederlanders de possessie van 't selvige alsoo becomen.

Doen voorsz. vloete voor Jacatra arriveerde, lagen de Engelsche met haer

schepen op haer voordeel aan de eylanden in de straat Sonda, drie Chineesche joncken lossende, die zy op rekeninge van 't gene van Bantam prentederden genomen hadden; soo haest de coomste van de Nederlantsche vlope vernamen, sijn sy uyt de straat Sonda vertrocken ende na de custe van Cor-mandel geloopen.

14. De Nederlantsche vlope voor Bantam comende, heeft dien coningh alle het volck, welck hy gevangen hadde, gerelasscheert ende de Nederlantsche goederen laten uytvoeren, seggende, dat niet anders begeerde dan d'oude vrientschap t' onderhouden, de schult van alle misverstanden aen de Engelschen ende den coningh van Jacatra gevende; doch alsoo vernamen dat een schoon gelaet veynsde, om hem van alles te versien ende te verstercken, den handel behendich belettende, omme de Nederlanders daerdoor van Jacatra te dringen, is de rede van Bantam door haer met eenige schepen ende cleyn vaertuych beset, de vaert, alle toevoer ende de visscherye beleth, om Bantam daermede te dringen vrede te houden ende den handel toe te staen, waerdoor in openbare oorloch met die van Bantam vervielen, welcke alsnoch is duyrende; doch niet sonders van d'een ende d'ander verricht noch geattenteert. In regard van de importantie van den handel van Indien, de groote macht van Spangien, d' ontrouwe van de Mooren ende de quade attentaten van de Engelschen, heeft de Generael ende raedt van Indien lange jaren successivelijck veel schepen, menichte van volck ende een groote somme gelt van de Vereenichde Compagnie versocht, omme tijtlick tegen alle voorverhaelde swaericheden te versien, den handel overal na behooren waer te nemen, den vyant den handel te beletten, ende voor de Vereenichde Compagnie te verseeckeren; maer alsoo de constitutie van saecken in Nederlant niet toe en lieten alles behoorlijck te gelijk te fourneren, is altoos [aen] 't een of 't ander in Indien gebreck geweest, ende dat gemeenlijck ten tyden als 't noodichst van doen was.

15. Een groot deel van de eerste middelen van de Vereenichde Compagnie zijn geconsumeert, om de Molucos, Amboina ende Banda te versekeren; daernae, doen met gelt goede proffyten te doene waeren, wasser gelt gebreck, ende de Engelschen gingen met de proffyten deur; doen redeliche somme gelt gesonden wiert, quam 't gelt t' onpas, de goederen waren in Indien zeer duir, niet wel te becomen, ende men viel in gebreck van schepen.

Dese occasie door d' Engelschen waergenomen zijnde, onderstonden zy de Nederlantsche Compagnie met openbaer gewelt te ruyneren, ende alsoo noodich was, dat daertegen macht van schepen ende volck naer Indien gesonden wiert, is de Nederlantsche Compagnie door de gedaene extraordinaire groote equipagie ende de quaede affstreck der speceryen in Europa in extraordinaire groote belastinge vervallen, ten tyde als vele daer minst op

Wat de Compagnie in Indië nog niet heeft kunnen doen.

21 SEPT. 1623.

dachten ende rijcke uytdeelinge verhoopt hadden, welck veel onlust in velen veroorsaect heeft.

Na de middelen in Indien geweest zijn, is d' extentie van den handel ende 't voornemen op den vyandt gedaen. Door gebreck van kapitaal off schepen heeft de Nederlantsche Compagnie den handel overal in Indien niet waernemen connen; in Suratte ende alle omliggende landen, gelegen van Cabo de Commorijn tot Cabo de Bona Esperance incluys, daer de Portugysen ende Engelschen zoo treffelijcken handel dryven, heeft de Compagnie tot noch toe weynich off niet gehandelt ende weynich versocht; op de groote landen van Sumatra, Bengala, Patana, Chiam is mede weynich handel gedaen; niet eer dan in 't jaer 1622 is in Indien middel gevonden omme met eenich apparent aensien behoorlijck na de alderrijcxste handel van China te trachten, doch is lange te voren wel simpelijck versocht geweest; op de cust van Manilla, Malacca, Seylon, Goa ende Mossambycque sijn bywylen te waeter met differente successen wel eenige vliegende tochten gedaen omme den vyandt zynen handel te beletten, maer omme zels den handel te vercrygen, den vyant ende geveynsde vrinden doot te vaeren, weynich ofte niet is daertoe tot voorsch. tijd onderleyt.

16. *a* Nae voorgaende conqueste ende reductie van de eylanden Banda ende 't coninckrijck van Jacatra de Vereenichde Nederlantsche Compagnie ontrent 100 zeylen in Indien hebbende, is op een tijt d'ordinarie handel waergenomen, ende zijn veel versheyden vloten uytgesonden, te weten: een van 7 seylen, in compagnie van 4 Engelsche, na de cust van Goa ende Mossambicque; een van ontrent 8 seylen op de cust in 't vaerwater van Malacca; een van 5 seylen, nevens 5 Engelsche, na Manilla, ende een vloe van 16 schepen nae China.

De eerste vloe heeft omtrent Mossambicque 3 caraquen met haer ingeladen goederen van de vicerey el conde de Videgeiro vernield, doch weynich voordeel heeft de Nederlantsche Compagnie daervan becomen; daerna liepen naer Goa ende hebben dese reede beseth, omme te beletten dat in 't jaer 1623 geen caraquen van Goa na Portugael varen; van twee die anno 1622 vandaer vertrocken waeren, is een door twee Nederlantsche schepen ontrent de Cabo de Bona Esperance gerescontreert ende soo getracteert, dat met volck ende goet in see gesoncken is.

Op de tweede tocht in 't vaerwater van Malacca werdt den vyant in zynen handel op China ende de omliggende landen grooten affbreuck gedaen; veel schepen zijn haer affgenomen ende aan de wal gejaecht, maer weinich heeft de Compagnie daeraff geprofiteert.

De derde vloe, die in 't jaer 1622 op de custe van Manilla geweest is, heeft den vyant daer grote affbreuck gedaen, veel joncken van China op Manilla handelende genomen, ende redelijcke goede prinse becomen.

a 5185 Oct 33 p. 25

De tocht door voorsz. vierde vloot anno 1622 op de custe van China gedreven, is voor de eerste reys genoechsaem infructueus gevallen, ende dat door verscheiden misvallen ende inconvenienten, die haer overgecomen zijn ende 't goet voornemen verhindert hebben. Met ontrent 600 coppen is in passant een vliegende tocht op Maccau gedaen; door quaet beleyst ende disordre van de bespringers hebben de Portugysen haer met verlies van 136 mannen affgekeert. Daernae is een fort in de Piscadoris op 't eylandt Pehou gemaect; versochten de Chineesen aldaer off elders (daer sulcx voor beyde best gelegen comt) by haer te comen handelen. De Chineesen hebben den handel ontseyt ende de Nederlanders geinsinueert van Pehou te vertrekken, eer haer coningh ordre gave gewelt te gebruycken.

17. Chi-neesche handel. Op desen ontsegh is den Chineesen den oorlogh aengeseyt ende op haer custe oock aengedaen, doch naderhant is op 't vertreck van den Generael Coen goetgevonden de hostile procedures voor een tijt op de custe van China na te doen laten, ende den handel andermael vriendelijck te versoecken, mits dat den Chineesen den handel evenwel op alle quartieren by den vyandt ende elders (uytgesondert Batavia) belet werde. In Indien wert by veele, die van de gelegentheyt van China kennisse meenen te hebben, voor seker gehouden (byaldien de saecke behoorlijck vervolcht wort), dat de Nederlandtsche Compagnie den Chineschen handel op Pehou off daerontrent met oogluycinge ofte openbare toelatinge becomen sullen.

18. Staat der Compagnie in Indië. In 'tvoorschreven discours sijn onder anderen sommierlick begrepen de voorneemste poincten van saecken, daermede ende daeraen ten delen bewesen can worden, wat de oorsaecken zijn dat de eerste schepen, van Nederlant ende Engelandt na Indien vaerende, een haer participanten van één, drie ende vier rendeerten, ende dat van de Geoctroyerde Compagnie (sedert d'ingang van 't octroy, anno 1602 door de E. Hoog Mogende Heeren Staten Generael gegeven) maer twee capitalen tot nu toe uytgedeelt zijn, sonder andere effecten boven haere belastinge in dese landen te hebben dan de waerdye van ontrent 20 tonnen gouts. Tegenwoordich heeft de Compagnie daerenboven in Indien een goede effecten 61 tonnen gouts, 69 schepen ende jachten. Onder de souvereyniteyt van d'E. Hoog Mogende Heeren Staten Generael besitten (soo vooren geseyt is) de landen van Molucos, Amboina, Banda, 't coninckrijck Jacatra, Paleacatte ende de Piscadores, besett met 21 forten, welcke van ammunitie van oorlogh, volck ende provisie redelijck wel voorsien zijn.

Wat raet datter is om de staet van de Compagnie in Indien voor de Vereenichde Nederlanden te versekeren, den vyant daeruyt te crygen, de Compagnie te ontlosten van hinder, schade ende moeyte, welck vyanden ende geveynsde vrienden haer aendoen, ende omme de participanten aan de lang verwachte gewenschte vruchten te helpen, sullen vorder ondersoecken.

Door pertinente rekeninge blijct, dat d'incoop van de retoeren, in de tijt van omtrent negen jaren van Indien gecomen, bycans zoo veele beloopt als 't kapitael welck in deselve tijt na Indien gesonden is, uytgesondert 't gene daer noch in wesen is, ende de taxatie van de veroverde goederen voor inge-cochte retoeren gerekent.

19. Dit aldus zijnde, wat is dan d' oorsaecke dat dese retoeren soo goede prof-
syten aan de participanten niet renderen, als de retoeren eertijts vóór 't oc-
troy aen de Nederlanders ende Engelschen deden? D' oorsaecke hiervan,
ende hoe men 't gewenschte effect becomen sal, sullen in de navolgende
poincten voorstellen, te weten:

Ten eersten op de retoeren van Indien.

Ten tweeden op de equipagie van Nederlant na Indien.

Ten derden op de oncosten, die in Nederlant ende in Indien gedaen worden.

Ten vierden op den inlantschen handel van Indien.

Ten vijfden op 't beneficeren van de geconquesteerde landen in Indien
ende aenplantinge van verscheyden collonien aldaer.

20. Wat d'incoop van de retoeren in Indien ende de vente in Europa aengaet,
Retouren. 't is seker, dat eenige schepen 't geluck hadden, dat haer last in Indien goeden
coop bequamen ende in Europa diere vercochten; hiertegen heeft de Geoc-
troyerde Compagnie veel jaeren de goederen zeer dier in Indien moeten
cooppen ende niet dan goetcoop in Nederlant connen venten, welcke wel
de voorneemste oorsaeck is, dat de Vereenichde Compagnie in lange jaeren
weynich offte geen voordeel voor de participanten gedaen heeft.

D' oorsaecke van dese dierte in Indien ende de lege prijs van Europa is in
de peper wel eensdeels de monopolie door den pangoran tot Bantam ende de
zyne gepleecht, gelijck mede d' opslach van prijs in China, daerover de Chi-
nesen diere cochten; maer 't is principael bygekommen, vermits de Nederlan-
ders, Engelschen ende Francen de peper tegen malcanderen in Indien zeer
opjaechden, al te veel op eene tijt in Europa brachten, ende die daer elck voor
ander weder zochten te venten.

Met de nagelen is deze cladderye door d' Engelschen mede begost. Hier-
inne can met geen contracten noch reglementen versien worden, soo lange
uyt differente jurisdictionen ende met differente beursen gevaren wort, want elck
altoos zijn bysonder voordeel ende ooghmerck voor 't gemeene prefereert.

Soo de goederen door de Vereenichde Compagnie in Indien nevens d' En-
gelsche, Francen ende Denen niet opgecocht, in Europa gebracht ende weder
na loopende prijs vercocht worden, onaengesien dat daeraen weynich voor-
deel doen, soo souden noch ongelijck meerder schade lyden, den handel van
andere voeden, en des Compagnies kapitael ende lastvoerende schepen in In-
dien onnuttelick consumeren; hierover segge nodich te wesen, dat gestadich

zoo veel goederen in Indien opgecocht ende vandaer herwaerts gebracht dienen, als met goede discretie na gelegenheit nodich bevonden wert om 't meeste proffijt te doen ofte de minste schade te lyden. Terwyle niet beter mogen, moeten des Compagnies proffijt ondertusschen met goede menagie, soo hier te lande als in Indien, met d' inlantschen handel van Indien, met aenplantinge van collonien ende 't beneficeren van de geconquesteerde landen soeken¹⁾.

21. D' equipagie sijn eenige jaeren soo groot ende swaer gevallen, dat de Compagnie daerdoor met merckelike groote somme, a deposito gelicht, beswaert is; hoe noodich de uytrustinghe van veel schepen vereyscht wiert, heeft de macht van den vyant, 't quaet voornemen van de Engelschen, ende de ontrouwe van de Mooren geleert, gelijck vooren ten deele aengeroert is. Soo de schepen die meer dan ordinarie uytgerust zijn, t' elcken reys op de gewenste tijt met een groote somme gelt in Indien hadden mogen comen, meer dienst waer de Compagnie geschiet, doch evenwel zijn d' oncosten niet qualick bestaat, want groote affbreuck is den vyant in zynen handel gedaen, Banda teenemael gereduceert ende verseeckert, ende de wech om den Chinesen handel te vercrygen wort gebaent, welck anders niet geschiet soud hebben.

Schriftelijck is de Compagnie vercondicht, dat voor een tijt, om een goet deel van haer lasten aff te leggen, wel nalaten mogen veel schepen nae Indien te senden, niettegenstaende daer wel veel volck noodich is, ende die niet dan met veel schepen in Indien crygen connen, doch zoo men langen tijt al te spaersaem equipeert ende geen andere bequaeme remedien en gebruyct²⁾, soo sal de Compagnie wederom in veel swaericheyt vervallen, ende sterck equiperende is te duchten dat alle de gewenschte proffijten, gelijck voor desen, aen oncosten consumeren sullen, soodat de Compagnie met cleene, groote noch middelbare equipagien niet bestaan can, tenzy dat de geconquesteerde ende beseten landen eerst gepeupleert werden: een goet getal goede oorloghschepen dienen gestadich in Indien gehouwen, ende niettegenstaende in lange jaren sulcke rijcke prinsen als in 't eerste niet verovert zijn, connen een goet deel van de oncosten aen de prinsen van de vyant wel gevonden worden.

22. D' oncosten, die in Nederlant ende in Indien gedaen worden, sijn excessive groot; die van Nederlandt, welcke de heeren Bewinthebberen ten besten connen menagieren, sullen overslaen; d' oncosten in Indien beloopen de drie joncxste jaren veel meer³⁾ dan al 't kapitaal, dat de Compagnie nae Indien

¹⁾ Het afschrift bij Leupe vervolgt hier: „De Vereenichde Compagnie heeft hierinae zeer grooten voordeel, dat haer goeinsde vrunden zeer licht verduren can, ende niemand ter werelt met handel tegens haer bestaan can, gelijck vervolgens ten deele aeueroeren sullen”.

²⁾ Bij Leupe: „ende geen particulieren op redelijcke conditie op haer eygen oost ende risico derrewaerts lach vaeren”.

³⁾ Bij Leupe, in plaats van „veel moer”, „48 tonnen gouts, welck veel meer is”.

sent; meer dan al de winst van den Inlantsen handel ende de prinsen van den vyant wort in Indien aen oncosten geconsumeert. Met goede menagie, goeden regel op d'Inlantschen handel, ende d'aenplantinge van collonien in Batavia, Amboina ende Banda, connen alle dese oncosten, hoe groot oock zijn, licht verspaert ende overwonnen worden.

Om op 't beste te menagieren is cortelingh in Indien goede ordre gestelt; de meeste comptoiren zijn van verscheyden plaetsen gelicht; van elff forten, in de Molucos wesende, is een verlaeten, ende veel andere connen mede wel derven.

Aen fortificatie ende schenckagie behoeft voortaen geen oncosten meer gedaen te worden; 't volck, welck op des Compagnies costen teerden, is al t'samen op haer eygen cost gestelt, ende een redelijcke penninge daervoor toegeleyt, soodat de Compagnie van groote oncosten merckelijck gesolagiert sal werden.

**23. Inland-
sohe
handel.** Voren is geseyt, hoe de Portugysen met de conqueste van Malacca seer goede gelegenheit bequamen om met cleene oncosten haerselven te maintineeren ende d'Inlantschen handel soo te reguleren, dat in Indien sooveel speceryen overwonnen als Europa behoeffde; 't is waer, dat de Portugysen niemant dan d' Indianen tegen hadden, ende nu moet de Compagnie soowel tegen Spagniaerden, Portugysen, Engelschen, Francen, Denen als Indianen uythouwen, doch evenwel heeft de Compagnie door Gods genade soo goede gelegenheit, dat met d'aenplantinge van collonie ende goede menagie den Inlantschen handel, die nu besitten, soo gereguleert kan worden, dat jaerlijcx veel overwinnen sullen¹⁾; ende als den Chineschen handel in Pehou vercrygen (gelijck vertrouwen geschieden sal, zoo de saecke behoorlijck vervolcht wort), kan met de Chinesche waren op Japon ende elders sooveel gelt tot opcoop van Chinesche waren overwonnen worden dat deselvige mede niet min als het voorgaende²⁾ renderen sal, in voegen dat de Compagnie alsdan, sonder gelt na Indien te senden, een goet retour³⁾ van daer becomen soude; hiertoe connen de saecken soo seecker gebracht werden, als waer is, dat die van Portugael lange jaeren ongelijck meer jaerlicx van Indien genoten hebben.

**24. Peu-
platie.** Om de saecken hiertoe te brengen is 't noodich, dat de stadt Battavia, de landen van Jaccatra, Amboina ende Banda gepeupleert werden. D'aenplantinge van collonien dient te geschieden, eensdeels met allerley volck van Nederlant, insonderheyt enige goede aensienliche huysgesinnen, ende met groote menichte van Indianen.

D' Indianen zijn op verscheyden quartieren van Indien zeer wel te becomen

¹⁾ Bij Leupe: „dat jaerlijcx sooveel speceryen overwinnen als in Europa vertiert connen werden, [welok] hier by gissinghe omtrent 50 tonnen gouts jaerlijcx renderen can”.

²⁾ Bij Leupe: „niet min dan d'andere 50 tonnen gouts”.

³⁾ Bij Leupe: „omtrent 100 tonnen gouts”.

geweest, maer hoe men veel eerlijcke huysgesinnen met den eersten in Indien becomen sal sonder naedeel van de Compagnie, [hiervan] can, als het te pas comt, goede openingh gedaen werden. Soo dese aenplantinge van collonien in Indien niet tijtlick gedaen wert onder goede conditien, regel ende ordre, is 't onmogelick dat de Vereenichde Compagnie bestaen can, ende voorseecker, dat d'Oost-Indische handel van de Vereenichde Nederlanden in andere landen (welck God verhoede) vervallen sal. Wat schade de staet van de Vereenighde Nederlanden daerdoor soude comen te lyden, connen de verstandighe licht affmeten.

Gelyck de Portugysen tot den handel van de speceryen ende Chinesche waren de besettinge van Maliapoer, Malacca ende Maccau noodich was, alsoo heeft de ervaeringhe de Nederlanders geleert haer noodich te wesen, dat verscheyden forten in de Molucos, Amboina, Banda, Battavia, in Pehou ende Paleacatte houden; dit heeft niet dan met groote garnisoenen van veel volck geschieden connen, ende alsoo dese garnisoenen gehouden werden op plaat-sen, daer gants geen onderhout te becomen was, heeft de Compagnie dese forten ende garnisoenen onderhouden moeten met provisie ende nootlijckheden, die van 't eene eynde van de werelt tot in 't ander gebracht wierden, te weten: van Nederlandt ende van verscheyden quartieren van Indien; veel schepen ende volck hebben hiertoe onderhouden, ende de proffyten van den handel daermede geconsumeert, welck vierdubbelde schade is. Om dese excessive lasten te overwinnen hadden geen middel dan de Inlantschen handel van cleeden, ende de speceryen goetcoop in te coopen ende weder dier te venten.

25. Met den handel van cleeden bevinden dat de schepen, 't volck ende de comptoiren, die de Compagnie daertoe ende om de forten te versien hout, meer consumeren dan met cleeden winnen; d'oncosten gaen altoos vast ende de proffyten onseecker; de maenden loopen ende de Compagnie moet haer volck, 't sy oock hoe 't gaet, onderhouden ende betalen; wat schade datter geschiet, moet de Compagnie dragen, ende daer eenige extra-ordinarie goede proffyten te doen zijn, daermede gaen d' ontrouwte door, liberalick tot laste van de Compagnie terende; d'incoop ende vente geschiet op veel na niet als wel te wenschen waere; gebruyct de Compagnie weynich volck, soo connen zy 't niet waernemen; werden overal bedrogen; veel volc hebbende is 't noch arger, de lasten zijn grooter ende d' een laet de sorge op d' andere staen; ondertusschen genieten de particuliere handelaers, soo vyanden als geveynsde vrienden ende hare dienaers, die nevens de Compagnie niet cleeden handelen, de beste proffyten. Dese inconvenienten connen niet geweert werden, soo lange de Compagnie aldus voortgaet ende de menschen sulcke menschen blyven, als d' historien getuygen dat altijt geweest zijn.

Maer alle de voorsz. swaricheden connen met d'aenplantinge van col-

26. Koloniën te Batavia, op Amboina en Banda. lonien in Batavia, Amboina ende Banda, daer dese landen zeer toe bequaem zijn, insonderheyt Batavia, wechnemen; 't lant sal daerdoor beplant, allerley vee aengeteelt ende de visserye waergenomen worden. Hieraan can de Compagnie proffiteren alle 't gene aan de voorsz. forten ende garnisoenen consumeren, gelijck mede d' oncosten van veel scheepen, volck ende provisie, die nu om de forten te provideren onderhouden moeten; want als die voorsz. plaetsen gepeupleert werden, connen de garnisoenen vermindert ende 't crijchsvolck tegen den vyandt gebruycken. D'eene helft van de oncosten sal men daerdoor versparen, ende d'ander helft aan de burgerye vinden, daer nu ter contrarie dubbelde oncosten dragen, 't crijchsvolck tegen de vyanden niet gebruycken mogen; met haer quaet ongeregelt leven veel schandael veroorsaecken, de inwoonderen tot rebellye verwecken ende de landen bederven.

Hierover is hooch noodich, dat met den allereersten groote menichte van allerley volck, mannen, vrouwen, jongers ende dochters, insonderheyt goede, eerlijcke lieden met goet kapitael, van Nederlandt na Indien vaeren. Om daertoe te comen dienen geen moeyten noch oncosten t' ontsien; 't is om verscheyde respecten hooch noodich, dienstich ende seer geraden, dat veel scheepen expres met een groote menichte van allerley volck na Indien gesonden werden.

27. In Nederland volk te over. Dese Vereenichde Nederlanden nemen door Godes sonderlinge seghen in menichte van volck zoo seer toe, dat het volck door de cleenheyt van 't landt, menichte van scheepen ende slappe negotie door gants Europa niet wel geëmploieert can werden, ende in Oost-Indien is altoos volck ende gelt gebreck geweest. Om voor te comen dat de welstant van dese landen niet elders divertere, wert uyttermaten groote vryheyt in de landen gedoocht, octroy aen de Oost- ende West-Indische Compagnie gegeven ende andere die vaert verboden, maer de natuyrlijcke aenwas is zoo crachtich, hoe onsichtbaer, sacht ende soet die ooc geschiet, dat se geen macht noch wijsheyt wederhouden can; daeromme is al te vergeeffs wat men daertegen doet. De wasdom berst tegen alle ordinantie van alle canten uyt, d' een loopt in Vranckrijck oft schickt zijn gelt aldaer, d' ander na Engelant, Duytslant, Oostlant, Denemarcken ende Sweden, ja selfs by openbaere vyanden. De geveynsde jaloerse vrienden die zoovele van de welstant suygen als doen connen, crygen hierdoor middel om 't landt noch meer te quellen, ende de vyanden werden van de uytbarstende overvloet zeer gestijft.

28. In Oosten West de uitkomst. Om alle swaericheden voor te comen, alle inconvenienten te weren ende den gemene welstant op 't beste te vorderen, is geen dingh beter, noch ter werelt can beter beter raedt gevonden werden, dan goede middel om 't volc ende gelt wel te employeren. Dit sal geschieden soo verscheyden collonien in Oost- ende West-Indien geplant worden, ende hiermede connen alle swa-

richeeden ende inconvenienten geremedieert worden. Dit doende sullen de geveynsde vrienden ende openbare vyanden de Vereenichde Nederlanden niet zeer connen crencken; haer staet sal niet alleen door haer eygen gewas vergrooten, maer immer sooveel ende meer door toeloop van alderley volck van alle quartieren des werelts toenemen, als sedert den oorlogh met Span-gien geschiet is, want daertoe ongelijck beter gelegentheyt in Oost- ende West-Indien is dan oyt in Nederlant was; uyt die landen sullen gelijck uyt Nederlant niet groeyen, ende hiermede sullen middelen becomen om haer van den oorlogh die Spangien Nederlant aendoet, t' ontlasten, welck anders na menschelijck oordeel onmogelijck is.

Alle swaericheden, die 'ttransporteren van collonien onderworpen is, connen met goede regel ende ordonnantie, soo lange het den Almogende Godt gelyst die te segenen, weghgenomen werden; 't is onnoodich discours van swaricheden, ende wat raet daertegen zy, te maecken, want in de werelt geen quaet voortcomt, off Godt geeft degene, die hy behouden wilt, raet daertegen.

29.
**Naar
 Indië ge-
 zinnen
 over te
 brengen.**

Om veel volck in Indien te crygen dienen, gelijck voren geseyt is, veel schepen met alderley volck, mannen, vrouwen ende kinderen expres na Indien gesonden, alsoo geensints gēraden is dese saecke (daeraen niet alleen den welstant van de Compagnie maer van 't gansche lant t' eenemael dependeert) te laten berusten op 't volck, welck d' ordinarie schepen van de Compagnie na Indien brengen, want dat soo weynich bedraecht, dat de forten ende schepen, die de Compagnie tegenwoordich in Indien houden, niet onderhouden connen werden met het volck, welck d' ordinarie (die in Indien vereyscht werden) derrewaerts voeren connen; laete staen hoe verre het daervan zy, dat daermede eenige landen zouden peupleeren. Met hulpe van de E. Hoog Mogende Heeren Staten Generael dient de Compagnie veel schepen expres met alderley volck na Indien te senden, ende soo sulcx 't landt ende de Compagnie niet gelegen comt, moeten andere particuliere met redelijcke goede conditien daertoe beweecht werden.

De landen van Amboina, Banda ende insonderheyt Batavia ende 't conincrijc Jaccatra, zijn seer bequaem ende welgelegen tot aenplantinge van verscheyden collonien. Veele hondert duysende menschen connen hun daer ont-houden; 't landt van Jaccatra is uyttermaten vruchtbaer, 't water zeer goet, de lucht gesont ende wel getempert, de zee seer visrijck, alderley nootlijckheden ende speceryen connen daer geplant ende alderley vee aengeteelt worden; van dese plaatse kan gevoechlijck door gants Orienten, te weten: van Cabo de Bone Esperance tot in Japan, Corea ende China incluys, een treffelijcken rijcken handel gedreven worden.

Met goede benefitien dienen veel goede lieden, om haer op haer kost ende avontuyr, 'tsy met haer eygen ofte met des Compagnies ende lants schepen,

30.
Van de
Kaap tot
Japan de
handel
vrij.

na Indien te transporteren, beweecht; 't benefitie, welck haer sonder nadeel ende met groot proffijt van de Compagnie gedaen can worden, is d'uytdeelinge van landen, vruchtboomen ende slaven. Item dat d'nlantschen handel van Batavia op alle quartieren tot de Cape de Bone Esperance ende Japan incluys, lyber ende vry onder behoorlijck reglement ende redclijcke conditien toegelaten worde, ende dat men alle natie, niemant uytgesondert dan openbare vyanden, den handel in Battavia liber ende vry gelijck den ingesetenen toestae. De voordeelen die de Vereenichde Compagnie met dese aenplantinge van collonien geschieden zal, sijn innumerabel; eenige hebben voren eensdeels aengeroert, ende veel andere meer zal de tijt leeren.

Dewyle voorsz. landen ende nlantsche traffycque een ontelbaere menichte van menschen onderhouden connen, sullen aen haer licht te vinden wesen de middelen, die tot onderhout van eenige oorloghscheepen, de noodige garnisoenen ende tot betalinge van sooveel speceryen, als Europa vertieren can, noodich zijn.

Als d'nlantschen handel van Indien van de Compagnie aen particulieren getransporteert wort, sal de Compagnie daervan, gelijck eenighe t'onrecht vreesen, niet alleen geen schade lyden, maer groot voordeel becomen.

De regenten connen altoos sulcke regulen ende ordonnantien stellen, als de loop van tijt ende gelegentheyt van saecken tot maintenue van de Compagnie ende particulieren vereyscht. Te voren connen op alles volcomen wetten noch ordonnantien stellen; de ervaringhe sal alles mettertijt best leeren.

Ongelyck beter zal d'nlantschen handel door particulieren dan door de commysen van de Compagnie waergenomen werden; 't en sal dan aen geen kapitaal, volck noch scheepen gebreken. Elck sal voor hemselfen op d'incoop, vente ende goede menagie, wel anders dan voor de Compagnie geschiet, passen. Nu moet de Compagnie t'avontuyr staen ende t'quaetste deel genieten; dan sullen de particulieren de risico loopen ende de Compagnie haar inkomste seker wesen.

31.
De parti-
culieren
zullen
voor de
partici-
panten
varen.

Na den handel van particulieren aenwast, sal d'nlantsche handel van de Compagnie allencxkens, na geraden wert bevonden, affnemen; daermede sullen de proffyten (gelijck eenige menen) niet verminderen, maer wel de groote oncosten, die de Compagnie nu aen veel schepen, volck ende comptoiren (welck al de winst van den nlantschen handel consumeren) doet; ende zy sullen van den nlantschen handel, sonder oncosten te doen, goede proffyten genieten; de particulieren sullen dan voor de participanten van de Compagnie varen, daer nu de participanten t'avontuyr staen ende de wijsste van de particulieren seker is. Dese bysondere negocianten sullen apparentelick d'openbare vyanden ende geveynsde vrienden overal seer licht 't voordeel affsien ende haer eyntelick doot vaeren, waermede de Compagnie onlast sal worden

van alle moyten, oncosten ende swaericheden, die zylieden haer aendoen.

32. De quade cours, die de quade correspondentie ende ongeregeltheyt van
 Voorziene dese perticulieren tot bederff van den inlantschen handel soude mogen ver-
 mis.
 bruiken oorsaecken, kan seer wel door den raet van Indien met sulcke regel ende
 en hoe die ordre bepaelt ende soo bestiert worden, dat elck wel vare ende de goederen
 tegen te in reputatie blyven, te weten: op wat plaetsen, in wat goederen ende met wat
 gaan. quantiteyt d'een en d'ander handelen sal; ende dese perticulieren handel
 kan mede een soo veel ende sulcke lieden vergunt werden als den raet ge-
 raden vint. In Indien is'tgebruyck, dat niemand van d'eene pletse op d'ander
 varen mach, off moet eerst een schriftelick pas van den gouverneur der res-
 pective pletse versoecken. Van Nederlant behoeven oock niemand naer In-
 dien te laeten varen dan met speciaal consent van de Compagnie, ende dese
 licentie kan onder sulcke borge ende reserve gegeven worden, dat men daer-
 mede voorcome, dat niemand eenige goederen met sijn schepen off van an-
 dere natie na Europa sende, welck daermede seer wel voorgecomen kan worden,
 uytgesondert d'overbrenginge van diamanten ende andere kostelijcke juwelen.

De tijt heeft geleert, dat veel Indianen op verscheyden plaetsen van Indien
 d'officiers van de Compagnie in den handel, in saecken van staet ende policie
 ende met voortplantinge van de Moorsche religie weten te vercloecken. Uyt-
 termaten groot is den hinder ende schade, die de Compagnie hierdoor ge-
 leden heeft. Dit voordeel connen haer niet wel dan met aenplantinge van col-
 lonien ende met toelatinge van den vryen inlantschen handel affnemen, want
 by ons geen reden zijn waeromme lieden van goet leven, van goede middelen
 ende groot verstant, groote saken verre van der hant, daer perijckel mede ge-
 menght is, souden voornemen, gelijck by de Spangniaerden geschiet. Lieden
 van goet leven ende goet verstandt, die middelen gebreken, sullen haer oock
 om een geringe gagie na Indien niet begeven, tenzy dat het doen om haer-
 selven te segenen, want anders hier te lande beter profijt connen doen. Met
 d'uytlovinge van groote tractementen can de Compagnie oock niet versekert
 worden, getrouwte, cloecke, verstandighe ende bequaem volck te becomen,
 ende al waer't dat die bequamen, soo connen door de groote tractementen
 (gelijck dickwils gebeurt) presumtueus ende achtloos worden, maer met aen-
 plantige van collonien ende den vryen inlantschen handel van Indien sal elck
 voor 't zyne zorgende, 't gemeene eensdeels mede bewaert worden, ende tot
 bedieninge van de voorneemste ampten sal dan ongelijk meer keur van volck
 dan nu in Indien wesen.

33. Na de heerschappye van ghans Java Mayor is tegenwoordich trachtende een
 De seecker coningh, die hem selven noemt Pangoran Angalaggia Palembaan,
 Mataram. ende de gemene man noemt hem de coningh van Materan. Zijn grootvader
 was een gemeen man uyt een dorp Mataran genaemt, beteldrager van den

21 SEPT. 1623.

coningh van ~~Patty~~, welcke nevens de cloecheyt in wapenen ende verstandt, 't geluc hadde, dat van geringen staet tot de heerschappye over veel volckeren ende coninghrijcken geraecte.

Dit geslachte is zoo verde gecomen, dat meest alle de coningen van Java t' ondergebracht, uytgeroeyt ende andere stadhouders van cleyne afcomste in haere plaatse gestelt hebben; tegenwoordich resteert niet dan Surrebaya, Balambouan, Batavia ende Bantam. Met omtrent 80.000 mannen is 't leger van den coningh van Mataran anno 1622 voor Surabaya geweest, doch most door gebreck van provisie weder affstrecken; dan wert gepresumeert, dewyle meester van 't velt is, dat de plaatse d' eene dagh off d' ander becomen sal.

Om Bantam ende Balambouan te vermeesteren behoeft men niet dan 't geijff van der zee, alsoo de wegh te lande wat verre is ende des Materans macht niet wederstaen connen, soodat het principael op Batavia alleen aencomt.

Met onthoudinge van alderleye provisie heeft dese Mataran getracht de Nederlanders van Battavia tot zyne devotie te dringen, dan alsoo vernam dat daertegen versien was, heeft daernae vrientschap gemaect, ende de toevoer van rijs aan sekere grooten alleen vergunt, met soeticheyt na de Nederlandsche hulpe tegen Bantam ende Surrebaya trachtende. Die van Bantam meenden de Nederlanders met onthoudinge van peper van Jacatra te dringen, maer siende dat haer geen peper gebreekt, ende dat met den Mataran vrientschap houden, is haer de moet zeer ontvallen; doch alsoo met accoort niet verder dan tot vercoop van peper tegen geringen prijs comen connen (welck altoos genoedt een haerselven staet), blyven die van Bantam tegen de Nederlanders in oorloch, even gelijck off het door cloecheyt geschiede; doch 't gemeene gevoelen is, dat hierby niet lange persisteren sullen.

34.
Zonder
Neder-
landsche
kolonie
Batavia
niet te
houden.

Hoe noodich het zy, dat Battavia met den allereersten gepeupleert wierde, omme tegen de groote macht van volckeren op Java wesende (die eenige honderd duysenden beloopen), tegen de macht van Spangien ende alle gevynsde vrienden te bestaan, connen de verstandige licht affmeten; na ons gevoelen can de plaatse zonder aenplantinge van collonien voor de Vereenigde Nederlanden niet gehouden worden.

Per contract door de Nederlanders met de Engelschen gemaect, is onder andere verdragen, dat yeder tot de gemeene dissentie tien goede schepen van oorlogh furnieren ende onderhouden soude, gelijck mede dat gesamenderhant den handel van Bantam redresseren. Een corten tijt hebben d' Engelschen een schip off twee voor Bantam gehouden, maer over lange de handt daervan getrocken, ende de goede man met Bantam gespeelt, waermede hare gratie soeken ende de Nederlanders veel omsiens geven.

Negen schepen van oorloghe hebben een wyle nevens tien andere ende meer van de Nederlandsche Compagnie gehouden, maer ses daervan zijn in

't jaer 1622 ingetrocken ende tot Batavia gekeert; de resterende drie souden ultimo Marty anno 1623 mede van Goa na Batavia vertrecken, waermede t'enemael ophouden sullen enige schepen van oorlogh tot gemeene diffentie tegen den vyant te houden, ende dat, soo sy seggen, door gebrekk van schepen, volck ende provisie, in voegen dat de Nederlantsche Compagnie weder op nieus zoowel tegen de macht van alle openbaere vyanden als quade desseynen van geveynsde vrienden moet sorgen. Doch dese schepen van diffentie van d'Engelse al weder gefurniert wordende, soude het (onder correctie) veel beter wesen, dat elck bysonder seker quartier bewaerde ende bysondere exploiten tegens den vyant dede, want anders hebben veel misverstandt, confusie ende disordre te vreesen, ende weynich goede vruchten te verhoopen.

75-13 Dit is, E. Ho. Mo. Heeren, 't gene van ons rapoort, den staet van Oost-Indien aengaende, goetgevonden hebbe schriftelijck te stellen. Niet dan de voorneemste poincten, hoe aen de possessie van verscheyde landen gecomen zijn, ende wat vorder na onse opinie ten gemeenen beste gedaen dient, hebbe hierinne begrepen.

35. *Coen tot monde-linge toe- loighting bereid.* Zoo U. E. Ho. Mo. nader verclaringe van saecken geliefst te hooren, wy zijn bereyt mondelingh cont te doen 't gene hier uytgelaten hebben ende ons vorder bekent is; ondertusschen gelieve U. E. Ho. Mo. dit ten goede aen te nemen, ende sullen den Almogenden Godt bidden, dat U. E. Ho. Mo. regieringe segene, tot zynes Mayesteyts eere ende welstant der Vereenichde Nederlanden.

In 's Gravenhage desen 24^{en} November 1623.

U. E. Ho. Mo. dienaer
J. P. COEN.

2. RESOLUTIËN XVII, 9—12 Oct. 1623 ¹⁾.

Ady 9 Octobris 1623. De heer Gouverneur-Generael Coen verschijnt ter vergaderinge, ende wert by de Seventhiene verwillecompt.

Is daerna op het versoek van den heer president by den heer Generael het rapport begonnen, waerinne des anderen daechs is gecontinueert, insgelijcx op Woensdach den 11 Octobris; en nae veel discoursen over ende weder is op Donderdach den 12 Octobris in deliberatie geleyt het vertooch van den heer Gouverneur-Generael Coene, 't welck syne E. deed tot redres van des Compagnies saecken in 't generael, soo in Indien, als by consequentie hier in Nederlant; zijnde het voorstel van sijn E. dat 't selve redres soude zijn te be-

¹⁾ Kol. archief 184. — Gedrukt bij De Jonge V, 1.

vorderen door *vier* saecken principalijck: eerstelijck door eene goede, generale, effectuele mesnage in Indien, in alle oncosten en lasten die de Ver- eenichde Compagnie op desen voeth gegenwoordich is dragende, te weten aan huysholding ende montcosten, aen soldye, aen reparatie ende onderhout van schepen aldaer in Indien, aen fortificatiën en aan schenckagien, die veel meer jaerlijcx nu comen te bedragen, als de geheele avance die aldaer in Indien jaerlicx can werden gedaen by den binnelantschen handel, by de prinsen op den vyandt, en by het tegenwoordich incomen van de landen en plaatzen door de Compagnie aldaer gepossedeert in souverainiteyt, waardoer de capitallen, die jaerlijcx uyt Nederlandt gesonden werden, ten deele mede werden geconsumeert, en de Compagnie gedurichlijck door de groote lasten, hier in Europa te dragen, ende door de weynige consumptie van vendible retouren soo werdt beswaert, dat, sonder andere manniere van handel ofte directie, de Compagnie, verachterende soo hier in Nederlandt als in Indien, eyndeling tot een finale ruine soude comen te vervallen. Om 't selve voor te comen ende ter contrarie de Compagnie te brengen in een gewenschten en geluckigen staet, soo met regard van de Compagnie selffs, alsmede in 't regard van de regeringh deser Geunieerde Nederlanden, soo proponeert de heer Gouverneur-Generael Coen dry of ofte vier principale middelen tot remedie:

Eerstelijck, de voorsz. generale mesnagie in d'oncosten van Indien soo als vooren is geseght, en dat die werde gepractiseert aen de minste ende aen de meeste, sonder daervan te excipieren de respective gouverneurs van de provintien, de directeurs, raden van Indien, nochte oock mede selffs de persoon van den Gouverneur-Generael van Indien, daertoe hier uyt het landt ordre ende autoriteyt gesonden moet worden.

Ten tweede proponeert syne E. d'aenplantinge van colonien ende peuplatie van de landen, de Compagnies souverainiteyt toebehorende, en by name Batavia ende de landen van Jacatra, Amboina ende Banda, en dat dese peuplatie moet geschieden met vrye luyden ende met slaven; dat de slaven in Indien vercregen cunnen worden 't sy by coop ofte by oorloge, en dat de vryluyden sullen sijn oft Indiaensche natien ofte Nederlanders, die beyde aengelockt en daertoe genoodicht dienen te werden by goede conditien, concessien, liberteyten en privilegien; ende alsoo voornamentlijck noodich is, dat vele Nederlanders in Indien becomen mochten werden, soo om den staet door haer te verseckeren, de principale ambten te bedienen, voorgangers te zijn van andere vryluyden, om de slaven te gouverneren in goede ordre tot hun eygen proffijt en welstandt van dē Compagnie in alderhande arbeyt, hantwerck en neeringh, etc., ende om veele Nederlantsche familien nae Indien te locken, proponeert syne E. dry middelen: *eerstelijck*, dat alle de officieren, varende nae Oost-Indien met de Compagnies schepen, haer vrouwen ende kinders

sullen gehouden sijn mede te nemen; — van gelijcke, dat sooveel vryluyden met haere vrouwen en kinderen buyten maentgelden met des Compagnies schepen jaerlicx naer Indien werden gevoert, als eenichsins doenlijc is; — doch alsoo op die maniere niet genoech familien in Indien vercregen connen werden, soo proponeert te dien eynde voor het *tweede* middel, dat het een yeder uyt deze Nederlanden, onder den eedt, artijckelbrieff en conditien van de Compagnie, met haer eygen particulier schip off schepen sal vrystaan met licentie van de Compagnie na Oost-Indien te vaeren, medenemende alsulcke waeren als haer by de Compagnie geaccoerdeert sal worden; — en voor het *derde* middel proponeert, dat alle inwoonders van Batavia, Amboyna en Banda het vry sal staen met haere schepen ende capitalen voor haer particulier te handelen en te negotieren, 't sy in eenige quartieren van Indien alleen, ofte oock overal, sooals 't best geraden sal wesen, mits dat sy geen retouren nae Nederland oft Europa sullen mogen senden, maer deselve vercoopen aen de Nederlandsche Compagnie aldaer tot een seeckeren prijs, en mits dat sy betalen behoorlijcke tollen en lasten als na costume; 't welck de heer Gouverneur-Generael Coen met verscheyden redenen verthoont, dat can geschieden zonder prejuditie ende zonder schade voor de Compagnie, maer ter contrarie tot versekerheyt ende groot voordeel van de Compagnie, want dat interim by de Compagnie den binnenlantschen handel mede nevens de vryluyden sal waergenomen werden sooveel als noodich is, want datgene de vryluyden coopen, aen de Compagnie aldaer sal moeten by deselve overgelaten worden tot eenen civilen ende gestelden prijs; want dat door dese vrye navigatie en binnenlantschen handel voor de vryluyden veel familien nae Indien aengelockt werdende, de plactsen sullen werden gepeupleert en 't incomen van 't landt sullen vermeerderen uyt de tollen, impositien en andere voorbaten, invoegen dat uyt deselve incomen alle d'oncosten van Indien sullen connen werden betaelt met avance en overschot, sulcx dat daerby sonder comparatie veel meer gewonnen sal werden, als verloren by 't missen van den binnenlantschen handel, waerdoor syne E. verscheyden voordeelen aenwijst.

Ten derden, tot redres van den staet van Indien, de bevorderingh van den Chineschen handel, waertoe nu alreede een fort in Pehoe op d' eylanden Piscadores, recht over Chincheo, is begrepen, dat daertoe bequaem en suffissant is, soodat in d'eene maniere of d'andere voorseker den handel van China voor ons becomen sullen, daerdoor alsdan dese naervolgende voordeelen becomen sullen, te weten: vermeerderingh van den binnenlantschen handel in 't coopen ende vercoopen aen de Chinesen; vermeerderingh van de jaerlijcxsche retouren na Nederlandt in verscheydenheyt van Chinesche waren; het voordeel ende proffijt van den handel met Chinesche waeren op Jappon ende door geheel Indien met seer goede avance; en eyndelingh dat daerdoor den handel

van de Portuguesen uyt Maccau en der Castilianen uyt Manilha t' eenemael geruineert sal werden, waerdoor de Molucques by den vyandt verlaten sal moeten werden, etc.; waerdoor de Compagnie de proffyten, en het land groote eere sal becomen.

Nae examinatie, verscheyden discoursen ende debatten over ende weder, is by de Seventhiene (nae voorgaende advis der hooftparticipanten ter vergaderinge comparerende) geresolveert by provisie, dat by den advocaat van de Compagnie sullen ingestelt werden de propositie met de middelen by den heer Gouverneur-Generael ter vergaderinge voorgedragen tot concessie van de opening van den binnelantschen handel voor de vryluyden die van hier na Indien gaen ende in Indien in de colonien resideren sullen, etc., ende daernevens een deductie van de difficulteyten by de Seventhiene gemoveert tot examinatie ende debat van voorsz. propositie; 't welck alles aan de respective Cameren toegesonden sal worden, om daervan een poinct van beschryvinge te maecken ter naester vergaderingh van de Seventhiene, opdat de gecommitteerden van de Compagnie daerop mogen comen volcomentlijck geintrueert en geauthoriseert, om (des goedvindende nae communicatie aen haere Hooch Mogende en aen syne Princelijcke Exellentie) daerin te besluyten ten meesten dienst van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie; — ende verder dat in de naeste brieven nae Indien te senden met het jacht de *Tortelduyff*, sal aengeschreven werden aen den provisionelen Gouverneur-Generael ende Raden van Indien, dat sy den vryen handel niet verder ofste op geen ander plaetsen en sullen vooralsnoch hebben open te stellen als voor sooverre by den heer Generael Coen op sijn E. vertreck is geconcedeert, totdat hierop van dese vergaderinge sullen becomen naerder advijs, ende dat in den handel op de Cust, aen de vryluyden geaccoerdeert, goet reglement ende order geraempt werde, ten eynde de Compagnie buyten alle schade geconserveert blyve; — ende op het poinct van de mesnage in Indien, dat gelast werden daerinne te continueren en deselve by alle middelen te bevoorderen in 't regardt van allen ende een yeder, niemant oock uytgesondert, volgens de particulariteyten alreede verstaen ofste te vernemen by de heer Gouverneur-Generael Coen; — ten derde, aengaende de peuplacie van Batavia, Amboyna ende Banda met vryluyden ende slaven, dat de Gouverneur-Generael ende Raden van Indien met de beste middelen daerinne sullen hebben voorts te procederen, mits dat men goede sorge drage ende opsicht neme dat de Compagnie daerdoor niet en werde beschadicht nochte in perijckel en come van haer staet ende plaatse, daer de voorsz. Indiaensche vryluyden ende slaven in groot getal nedergeseth sullen worden, insonderheydt in 't regardt van de Chinesen, dat eene groote machtige natie is, die nau d'een aen d'ander is hangende; — en eyndelingh aengaende 't vervoorderen van den Chinesen handel, dat daerinne alle debvoir

ende middelen gebruyckt werden by continuatie van [t] desseing in Pehou alreede begonnen, en op d'ordre by de heer Gouverneur-Generael op syne E. vertreck in Indien gelaten.

3. COEN AAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
21 Oct. 1623 ¹⁾.

Van de Cabo de Boa Esperance hebben U. E. in Mayo passato onse compste tot daer toe geadviseert; daer nae arriveerden met de dry schepen den 12^{en} Juny aen 't eylandt St. Helena, alwaer 't schip *Delfshaven* ende *Pals*²⁾ vonden; den *Gouden Leeuw* was vier dagen te voren van St. Helena verdreven ende na Cabo de Lopo Consalve om ververschinge geloopen, latende 10 mannen staen. Den 20^{en} Juny vertrocken van St. Helena ende den 9^{en} September sijn Godt lof met de vier schepen *Mauritius*, *Walcheren*, *Alckmaer* ende *Delfshaven* in 't vaderlandt wel aengecomen met verlies van veel volck, te weten op *Mauritius* 22 coppen, *Walcheren* 25, *Alckmaer* 72 ende *Delfshaven* 20. Gister hebben verstaen dat de *Goude Leeuw* mede in 't Goereesche gat aengecomen is, doch U. E. missive, daermede comende, hebben nog niet ontfangen.

Onse comste is velen in 't vaderlandt aengenaem: de Heeren Bewindthebberen, gelijck mede de Heeren Regenten van de steden ende landen, daer geweest ben, bethoonen ons veel eere; wat recompense becomen sullen, sal den tijdt leeren. Tot noch toe hebben hier van met de Heeren Bewindthebberen niet connen handelen. De Seventhiene hebben al te veel te doen. Groote onicheyt, twist, haet ende jalousien is hier in 't landt, soo onder de regenten ende gemeente, als tusschen de bewindthebberen ende veel participanten van de Oost-Indische Compagnie.

De vyandt is noch met ontrent 140.000 mannen op de frontieren van dese landen te velde, waerfegen de Heeren Staten ontrent 70.000 mannen in haren dienst hebben. Desen somer is niets sonders gepasseert, dan dat 't leger van de vorst Christianus van Bruynswijck, die met ontrent 20.000 mannen asquam om hem by de macht van dese landen te voegen, haer schandelijck van 4 a 5000 mannen in route hebben laten slaen, ende geheel verdwenen sijn. Door gebrek van gelt doedt den vyandt soo quade betalinge, dat sijn volck door vrees van myterye niet byeen en derf brengen, ende met dese landen is 't mede soo quaedt, als 't diendt om den last van d'oorloge te dragen. Vranckrijck, siende hoe den Keyser ende Coning van Spaengien over geheel Duytslandt domineren, begindt wacker te werden, ende [heeft] weder begost

¹⁾ Kol. archief, aanwinsten 44, fol. 10 en 18.

²⁾ Het Engelsche schip de *Palsgraeff*; zie I, 805.

21 Oct. 1623 p. 10.

21 OCT. 1623.

eenige assistentie van gelt herwaerts te seynden. In Engelandt is den Coning nae sijn fantasyen ofte secrete disseynen werckende. Sijn soon, de Prins van Walis, is in Spaengien geweest om met des Conings suster te trouwen; watter op volgen wil, sal den tijdt leeren.

De West-Indische Compagnie is nu besich om 12 schepen derwaerts t'equiperen; soo daer soo verre als in Oost-Indien connen raecken, de grootsheyt van Spaengien soude welhaest vervallen. Seer hardt ende heftich werdt hier van vele participanten over d'administratie van de Heeren Bewindthebberen der Oost-Indische Compagnie geclaecht. Zeker gedeputeerde sijn nu besich, om de rekening t'oversien. Van d'overgecomen retouren is soo weynich tot laegen prijs vercocht, d'oncosten ende lasten hier te lande betaelt, sijn eenige jaren soo groot geweest, dat de Compagnie met 80 a 90 tonnen gouts, a deposito gelicht, beswaert is geworden. De goederen daer tegen in haer handen wesende, werden geestimeert ontrent 120 tonnen gouts, maer de meeste part can in lange jaren niet vertiert werden, insonderheyt de nagelen. Terwylen dese Compagnie hare nagelen op d'ordinaren prijs van 11 schellingen hielden, hebben d'Engelschen haer nagelen met den *Pals* ontsangen, uytgedeylt, waerdoor de cladde daerinne gebracht is. In dese landen sijn eenige van hare nagelen gebracht ende tegen 9 ende $8\frac{1}{2}$ schelling vercocht. Wat schade dese Compagnie daerdoor lijdt can U. E. afmeten, ende alsooo nu geen nagelen verkoopen connen, sullen genoodtsaeckt wesen daervan partye aen de participanten uyt te deelen. De noten ende folie sijn altemael vercocht; de peper is nu mede gecontracteert tegen 25 grooten contant met conditie, dat de Compagnie in twee jaren van primo November geen peper sal mogen verkoopen, welck voor haer een seer schadelijke conditie schijnt. Op dese contractatie hebben geresolveert dat van hare belastinge 40 tonnen goudts aflaggen, ende geen gelt dan tegen 5 per cento houden sullen. 't Gene de vercochte goederen meer renderen, sal aen equipagie ende ongelden geconsumeert werden, in voegen dat de Compagnie hier te lande met ontrent 50 tonnen goudts belast sal blyven ende daertegen niet dan . . .¹⁾ nagelen, die geensins verkoopen connen in handen houden. U. E. connen hieraen sien hoe noodich het is, ende hoe grooten eere dat begaen connen, dat in Indien op 't alderspaersaemste gemesnagieert ende goede rijcke vendibile retouren van daer herwaerts gesonden werden. Vier schepen werden hier derrewaerts geequippeert, twee om sonder gelt nae Batavia te gaen, een voor Suratte ende een voor de cust van Choromandel. Tensy de Compagnie groote vendibile retouren van daer becomt, sal in eenige jaren weynich schepen, volck ende gelt naer Indien gesonden werden, oft souden weder gelt op deposito moeten lichten. De quaestie met d'Engelssen ende Francen heeft de Compagnie wel

¹⁾ Niet ingevuld.

16 tonnen goudt gecost, ende de clachte van 't verbrande schip is noch in staet gebleven. De Deenen sijn voorleden jaer met dry schepen naer Indien gevaren; de spraecke gaet dat syliden ende de Francen weder voornemen eenige schepen derrewaerts te seynden. Met d'opcoop van de peper aldaer, ende uytventinge alhier moet tegen de geveynsde vrienden gecladt werden, of de Compagnie sal dagelijcx niet dan in meerder swaricheyt vervallen. By gebrekk van andere goede retouren voor dese landen, gelijck mede nevens deselve, houde ick goedt te wesen, dat van Indien soo veel peper overgesonden werde, als men daer redelijckerwijs becomen can, ende de schepen die daer derven mogen, voeren connen. Onder anderen hebbe de Compagnie voorgeslagen, dat het goedt ende noodich is, dat eenige particuliere op hare costen ende goede conditie gepermitteert werde, met eenige schepen van hier naar Indien te varen, om in Batavia, Amboyna ende Banda te resideren, ende d'nlantsche handel voor haer particulier te dryven. Eene bevalt dit wel ende d'ander qualijck; de saecke is in beraedt gegeven. Ondertusschen moet in Indien de beste voet gevolcht werden; wat best sy moet d'ervaringe ginder leeren, ende d'inleydinge aldaer doen, want hier can 't niet wel gevonden werden, alsoo de particuliere swacheyt ende interest, naer den gemenen loop van nature, 't oordeel van vele verblindt.

Voor dees tijdt sal niet breder wesen, ende U. E. regieringe d'Almogende bevelen.

Mijn cousijn Pieter Ysbrantsz. sy U. E. naer sijn merite ende niet verder gerecomandeert, gelijck mede eenen seker jongman, Nicolaes Prijs genaemt, nu jongst met 't schip *Leyden* voor assistent naer Batavia gevaren. Het Engelsche schip de *Charles* is in 't voorste van dese maendt met 150 a 200.000 realen van 8^{en} van Engelant naer Batavia vertrocken. Wat schepen in 't voorjaer uytrusten sullen, is noch onseker. D'interpretatie van 't accordt dienen soo te verstaen, dat U. E. de possessie van Poulo Run behoude, d'Engelsche op Neylacco blyven ende nieuwers geen voet in des Compagnies jurisdictie becomen. Tsedert onse overcomste sijn d'actien van 180 tot 190 geresen, met apparentie van meerder rysinge. Op 300 sijn sy geweest ende tot 170 gedaelt, omdat vele luyden meer gecocht hadden dan betalen conden.

Hiermede, erntfeste, manhafte, wyse, voorsienige Heeren, sy U. E. al te samen hertelijck gegroet, ende de genade des Alderhoochsten bevolen. Myne groetenisse gelieve aen alle raden, de respective gouverneurs, ende alle goede vrunden te doen.

In Amsterdam, anno 1623, ady 21^{en} October.

U. E. vrundt

J. P. COEN.

23 OCT. 1623.

4. RESOLUTIE XVII, 23 Oct. 1623¹⁾.

Maendach den 23 Octobris 1623 's morgens. De heer Jan Pietersz. Coen, Gouverneur-Generael wegens haere Hooch Mogende, zyne Princelijcke Exellentie ende de geocstroyerde Oost-Indische Compagnie van Nederlandt in Indien geweest ende nu laest hier wederom gearriveert, naedat sijn E. den tijt van meer als 11 jaren voor de laeste reyse in de Oost-Indien was geweest, sijnde derwaerts gevaren in Mey 1612 voor commandeur met de schepen genaempt de *Geunieerde Provintien* ende de *Hope*, ende naermaels by den E. heer Gouverneur-Generael Reynst geordonneert den 11^{en} Octobris 1613 voor directeur-generael over alle de comptoiren ende negotie van Indien, in 't welcke syne E. heeft gecontinueert eenen goeden tijt van jaeren, totdat by de Vereenichde Oost-Indische Compagnie in Nederlandt ter vergaderingh van de Sevenhiene syne E. is vercoren voor Gouverneur-Generael, in welcken digniteyt syne E. is getreden den 30 April 1618, ende daerinne heeft gecontinueert tot den dach van syne arrivement in dese landen den 9^{en} September 1623.

Ende alsoo de Sevenhiene by de goede rapporten van yedereen alsoock by haere eygen selver bevindinghe genoeghsaem bekent sijn de goede diensten, debvoiren ende getrouwicheyt, die syne E. tot gemeene besté van de Generale Compagnie heeft aengewent, soo gedurende sijn directeursamt als seer notabelijck mede in syne E. Gouvernement-Generael, daervan de particulariteyten genoech bekent sijn ende niet noodich en is deselve hier te verhaelen; soo heeft de vergadering van de Sevenhiene redelijck ende betaenlijck bevonden, dat sy, als representerende het corpus van de Generale Compagnie van Nederlant handelende op Oost-Indien, souden syne E. daervoor hertelijck bedancken, met versoeck dat sijn E. noch in toecomende altijt met synen goeden raet, des versocht sijnde, altijt wil bybrengen 't gene tot welstant ende prosperiteyt van de Compagnie sal meenen te behooren. Ende alsoo het eerlijck ende gebruycelijck is, dat de Compagnie niet alleen met woorden, maer oock met vereeringen ende baeten de goede debvoiren ende diensten van personen die meriteren behoore te erkennen, ende dat de heer Generael Coen hadde overgegeven eenen staet in forme van rekening, waerin vervath sijn syne E. pretentien van alles 't gene hy op de Compagnie eenichsins hadde te pretenderen, soo is 't dat, om finalijck daerin te disposeren, ende alles overleght dat in consideratie heeft connen comen, mitsgaders om alle pretentien aff te snyden die in den voorsz. staet sijn ingebracht ende waervan hierin niet vermaent en wert, die dienvolgens als ongefondeert werden affgeslagen ende in de naervolgende somme ten overvloet sijn geconsidereert, de Sevenhiene,

¹⁾ Kol. archief 184. — Gedrukt bij Leupe in B. T. L. V. 1859, bl. 19.

met advis van hoofdparticipanten, hebben met gemeen toestemmingh aan den gemelten heer Gouverneur-Generael Jan Pietersz. Coen gheaccordeert ende toegelegh sooals volcht:

dat de heer Generael, behalve de maentgelden by syne E. in 't uytvaeren besproken ende verdient, voor het commandeursampt toegelegt wert, als na coustume, eene vereeringh van 100 realen van achten.

Ten tweeden, dat syne E. van het begin aff, dat hy is gemaect directeur-generael in Indien, tot dat geworden is Gouverneur-Generael, sal ghenieten de somme van $f\ 400$ ter maent; ende uyt consideratie van de goede diensten die syne E. gedurende 't selve directeursampt heeft gedaen, soo vereert de vergadering syne E. noch daerenboven met de somme van 3000 Carolus guldens eens.

Ten derden, dat tsedert 30 April 1618, als wanner de commissie als Gouverneur-Generael heeft ontfangen, syne E. sal maendelijcks genieten de somma van $f\ 800$ ter maent, tot den tijt toe, dat hier in Nederlant ghearriveert is.

Ten vierden, om te particulariseren in de extraordinaris diensten aengaende het begrijp van den generalen rendevoous ende 't geen daerop is gevolcht, als notabelijk voor de conqueste van 't Coninckrijck van Jacatra, de fondatie van de stadt Batavia ende de nieuwe republique, geluckelijk by syne E. aldaer begonnen, de Seventhiene vereert daerover aan syne E. de somme van 7000 Carolus guldens.

Ten vijfden, over de conqueste van de eylanden van Banda wert syne E. vereert met de somme van 3000 Carolus guldens.

Ten sexten ende eyndelingh, om syne E. in 't generael te bedancken voor alle goede diensten die gedaen heeft gedurende sijn gouvernement over de quartieren in Indien, waerinne mede alles is geconsidereert 't gene syne E. soude moveren tot eenige verdere pretentien, heeft de vergaderingh syne E. vereert met de somme van 10.000 Carolus guldens eens, ende daerenboven met eenen gouden ketting ter waardye van $f\ 2000$, met eene medaille daeraen met eene loffelijcke ende eerlijcke inscriptie, ende daerbenevens met een vergult geweer, te samen waerdich 400 Carolus guldens, dewelcke syne E. alsoo ten dancke wert versocht aan te nemen, tot een opene getuygenis hoeveel de Vereenichde Oost-Indische Compagnie sijn persoon, sijn gedaene diensten ende syne getrouwicheyt ende cloeckmoedicheyt is extimerende.

**5. POINCTEN VAN REGLEMENT ENDE REDRES VAN DE STAET
VAN DE COMPAGNIE VAN INDIEN, Nov. 1623¹⁾.**

Het principael ooghmerck, 't welck de Nederlandtsche Oost-Indische Compaignie heeft te bevoorderen in hare directie ende handel, sijn de voordeelen ende profyten voor degeene, die haer penningen onder de Compaignie hebben vertrouwt, primarie; ende secondarie, de versterckinghe, eere ende reputatie van t'gemeene vaderlant in de quartieren van de Oost-Indien tot verminderingh van de macht van den vyant ende syner adherenten.

1. Profijten der Compagnie in Indië en in Nederland. Dese voordeelen ende profyten moeten werden geconsidereert, soo in de Oost-Indien selfs, alsmede hier in Nederlandt, yder apart, ende beyde te samen.

In de Oost-Indien bestaan de voorsz. voordeelen ende profyten uyt ende by de avance ende overwinningh van een goede somma boven de noodige oncosten die aldaer moeten werden gedragen.

In Nederlandt bestaan de voorsz. profyten: 1. uyt ende by profytelijcke vercoopingh der Indische retouren in Europa, ende 2. by overwinning van de lasten ende oncosten die de Compaignie heeft nootwendich te dragen.

2. Onkosten in Indië. De oncosten van de Compagnie in Indien, zoo die gegenwoordich ende eenighe acht ofte thien jaren herrewaerts geweest sijn, bestaan in 't naevolgende:

1. Aen huyschoudingh en montcosten op alle de plaatzen en comptoiren van de Compaignie.
2. Aen soldye voor soldaten ende alle andere volck te water ende te lande, die in Indien betaelt werden.
3. Aen onderhout ende reparatie van schepen, aldaer in 't lant varende.
4. Aen fortificatie.
5. Aen schenckagie.

Alle welcke oncosten tsedert het jaer 1613 tot het jaer 1619 inclusyus jaerlijcx d'een door d'ander hebben bedragen ontrent 8 tonnen gouts, ende

---

¹⁾ Kol. archief 8360 (losse stukken kamer Zeeland); — ander ex. in Kol. archief, aanwinsten 40, fol. 1—14. — Naar een thans verloren ex. uit de collectie Melvill van Carnbee gedrukt door Leupe in *Kronijk H. G.* 1853, bl. 129. — Dit moet zijn de door de XVII bij resolutie van 12 Oct. (hiervóór, bl. 604) verordende „inatelling” van Coen's propositie door den advocaat. Onder het opschrift „Wederlegginge eeniger poincten in contra de poincten van reglement” heeft Leupe (t.a.p. 140) als een afzonderlijk stuk een aantal kanttekeningen uitgegeven, die hij in margine van zijn hs. bijgeschreven vond, en die ook bij de exemplaren in Kol. archief 8360 en aanw. 40 voorkomen: bedenkingen van een tegenstander, ieder gericht tegen een bepaald gedeelte der „poincten van reglement”. Deze kanttekeningen zijn bij ons voetnoten geworden.

tsedert het jaer 1620 tot 1622, beyde incluys, bedragen ontrent 16 tonnen goudts jaerlijcx¹⁾.

Dese oncosten van Indien moeten werden gewonnen:

1. Aen den binnenlantschen handel.
  2. Aen de prinsen op den vyant.
  3. Aen 't incomen van de landen ende plaetsen, de Compaignie toecomende ^{2).}

Ende uyt de generale boecken sal werden bevonden, dat alle de profyten van den binnenlantsen handel, mitsgaders van de prinsen op den vyandt ende 't incomen van de landen de Compagnie toebehoorende, die eenige tijt herwaerts yets notabels hebben begonnen op te brengen, op veel nae niet en hebben connen esgaleren de bovenstaende oncosten, maer dat daertoe van het capitaal van Indien is geabsumeert ende affgesteken, in voegen dat in Indien selffs in plaets van avance ofte profijt niet alleen en is overgewonnen boven de voorsz. jaerlijcxse oncosten, maer ter contrarie veel is verachtert³).

3

Onkosten
in Neder-
land

- De oncosten van de Compagnie in Nederlandt bestaan:

  1. Aen dagelijcxche ende ordinarise oncosten.
  2. Aen maentgelden die in Nederlant werden betaelt.
  3. Aen interesten van de penningen a deposito.
  4. Aen ierlijcxche equipagie, met de capitalen voor In-

Laten staen de extraordinarie betalingen nu eenige tijt herwaerts gevallen, van Engelandt en van Vranckrijck⁴).

Dese oncosten in Nederlandt moeten werden gewonnen aan jaerlijckse

¹⁾ „In plaets van 8 tonnen gouts comt maer 6½, volgens de missive van den heer Generael, op zijn vertrekk oft herwaertscomste aen St. Helene geschreven, daerinne dat zyne E. pertinentalijck stelt, dat in dese jaren d' oncosten sijn geweest f4.575.000, ende in de volgende drie jaren f4.821.000.” — *De plaats komt voor in ons deel I, 792*.

2) „By het behouden ende vermoerderen van den inlantschen handel, met prinsen op den vyant ende niet op de vrienden, die daermede tot vyant gemaeckt ende voorts daervoor gehouden werden. — Van 't incomen der landen sal hiernae gesprocken werden”.

3) „t En is geen wonder, dat men van het kapitaal heeft moeten afsteken, als men met eenen sprong do lasten brengt van $6\frac{1}{2}$ tot 16 tonnen gouts 's jaers; hoe waere het doch mogelijk dit soo terstont t' overwinnen, insonderheyt als de beste middelen daertoe noodich, te weten den inlantschea handel ende negatie, werden wechgegeven?”

⁴⁾ „Groote occasie isser gegeven om weder acnstoet van d' Engelsche te hebben, want eer men met de Engelschen voreenichde, waeren alle de lasten van India 6½ tonnen gouts jaerlijcks, ende soo haest men met haer begint te treden in handelingo, weet men alleen de lasten van de guarnisoenen ende de forten van de Molucos ende Banda voor 12, ende van Amboina voor 15 maenden te brengen op f 819.884 — 12 — 11; ende bovendien dat men de Engelsche voor haer $\frac{1}{3}$ paert heeft doen betalen f 283.291 — 17 — 19, soo heeft men haer ontrocken de proffyten die in dese eylanden te doen sijn, ende door de vrye luyden ende claddieren bedorven ende verdweenen. Is nu, met soo grove ende plompe gangen, den Engelschen schade ende de Compagnie proffijt te doen? den tijt sal 't leeren; 't is te duchten dat de commisen, die haer niet en ontsien te stelen voor haer meesters, oock wel op haer [selfs] sullen letten”. — *[De cijfers komen voor in ons deel I, 786].*

retouren, die uyt Indien nae Nederlandt gesonden ende aldaer vercocht werden; doch vermits de goederen in Europa nae proportie van den hoogen incoop tot seer laegen prijs zijn, sulcx dat daerop boven den incoop niet ofte weinich werdt gewonnen, ende dat van de gewoone specerien, die Indien jaerlijcx heeft overgesonden, niet meer en can werden vercocht ofte gedebiteert als de gerequiereerde quantiteyt, dat mede Indien verachterende, in sijn binnelandts capitael consequentlijck jaerlijcx grooter capitael ende continuele equipagie heeft vereyscht, waerdor de belastingen ende d'interest van penningen à deposito, de maentgelden ende de daegelijcxe ordinarise oncosten oock nootsaeckelijk sijn comen te vermeerderen, zoo heeft den tijt geleert, dat de Compagnie van jaer tot jaer heest verachtert, ende dat de belastingen aen penningen à deposito meer en meer hebben toegenomen, in voegen dat de staet van de Compagnie, soo in Indien als in Nederlandt, beyde te samen continualijk verachterende. De Compagnie alsoo continuerende, soude eyndelingh nootwendich comen te vervallen in eenen ruineusen staet, 't welck by alle middelen ende remedien dient voorgecomen te werden.

Dese remedien moeten bevordert werden, off in Indien selffs, off in Nederlandt, ende sijn deselve remedien off provisionele off finale ende absolute, om daerdoor de staet van Indien te redresseren, soals gewenst can worden.

De provisionele remedien sijn diegeene, die vooreerst ende voor dese tijt tot soulagement van den gegenwoordigen staet voorgeslagen ende nu in 't werck gestelt connen worden, ende bestaan deselve, off in 't verminderen van de oncosten, off in 't vermeerderen van de profyten.

4.

Vermindering der onkosten
en vermeerde-
ring der profijten
in Indië.

Tot verminderingh van de oncosten in Indien

1. Dienen eerst de montcosten gereguleert by affschaffing van alle tafels, geene uytgesondert ¹⁾.

¹⁾ „Groote ende merckolijcke voordeelen sijn te haelen uyt het verbreyden van don inlandschen handel, 't verminderen ende afschaffen van de lasten, soo die vervolgens staen gespecificeert, ende sulcx als doenelijck sal wesen; maar off de taeffelcosten niet beter dienen gereguleert over de geheele taeffels, alsdat idereen treckt een stuk gelts ter maent, daermede men op veel plaatzen niet halff en can toecompen, hoeft sijn bedencken; als idereen sal moeten sijn eygen marktganger, coock ende bottelier sijn, sal diemaelcs de bevoorderinge van het middach ende avontmael voor den dienst van de Compagnie gaen. Men eet in India geen oude ofte coude, maar altijt warme ende versche gekooockte spyse; wil men buyten de comptoiren gaen eeten by de vrye luyden, daer valt het seer costelijck ende veel werden daer gedebaucheert, soodattet swaer soude vallen [voor] den gouverneur, directeur ofte coopman die het hoogste gesach heeft, sijn onderhebbende dienaers van de negotie, daeronder veel jonge luyden sijn, [in] ordre te houden. Hoe het gaet, de Compagnie moet wetendo ofte onwetende dese hacre dienaers den cost geven: 't waere daerom beter dat sulcx geschiede met reputatie ende goede ordre, dan dat daertoe geopent wierden quade wegen. By dese occasie is oock te dencken op het gemeen zeevarende volck, over wiens tractement niet sonder groote reden dapper geclaegt wert, 't welck de Compagnie wel eens qualijck mochte becomen; al te naeu wert in Indien wijn, oly, vleesch ende speck verkocht ende dese arme luyden onthouden”.

2. Te lichten de comptoiren daer geene noodich en sijn, ende goede order te houden in de huyschoudingh overall daer noodich sullen wesen.
3. Te casseren alle onnoodige officieren.
4. Te verminderen de garnisoenen.
5. Te verlaten de onnoodige besetting van forten ende plaetsen die sulcx niet en meriteren.
6. Te reduceren de schepen op een redelijck getal, zoo tot retouren, den oorloch, als tot den binnelantsen handel.
7. De noodige besettinge ende bewaringe van forten, steden ende landen, die noodich sijn, dienen waergenomen ende gedaen te werden buyten oncosten van de Compaignie, 't welck sal geschieden indien men vele vryeluyden in Indien sal aenplanten.
8. Af te schaffen alle onnoodige ende costelijcke reparatie van schepen aldaer in Indien.
9. Geen reparatiën van schepen te doen, als ten profytelijcxsten, ende ter bequaemster plaetsen, daer de Compaignie heeft de souverainiteyt.
10. Te verbieden alle onnoodige fortificatiën.
11. De fortificatiën, die noodich sijn, te brengen ende te doen doen tot last van de inwoonders tot yder plaets.
12. Aff te schaffen alle vereeringen ende schenckagien, dan die noodich ende profytelijck sijn.

Tot vermeerderingh van de profyten in Indien:

13. Te verbreyden den profytelijcxsten binnelantschen handel overall ende soo verde als de middelen van de Compaignie connen verstrecken.
14. De voorsekerste ende oncostelijcxste conquesten op den vyandt te doen, beyde tot het meeste profijt van de Compaignie ende tot meesten affbreuck van de vyanden.
15. Te peupleren ende aen te planten de colonien van Batavia, Amboina ende Banda met hare dependerende landen, alwaer dan de tollen, impositien ende incommen van 't lant sullen vermeerderen, tot seer groot soulagement ende profijt van de Compaignie ¹⁾.

¹⁾ „Amboina is gepeupeleert ende niet van noode aldaer volck te seynden off te brengen. Men moet de lantsaten aldaer houden ende niet soeken te verdryven, gelijk gezeyt wert in zeeker discours by den Generael Coen aen synen successour in India gelaten, dat men de Ambonsche ende Ternatanen moet soeken onder te brengēn ende van den banck to schuyven. Wasser met lantbouwing iets te doen, de lantsaten aldaer souden de Compagnie geen 80 ende 40 ende meer realen voor een last rijs geven, dat maer 5, 6 ofte 7 realen cost. In Banda sijn te bestellen inwoonders met sooveel slaven als men noodich acht tot het plucken van de speceryen ende 't lant aldaer claer ende buyten verwoestinge te houden; waere aldaer eenige lantbouwinge meer te doen geweest, de lantsaten souden hen daertoe begeven ende voorgocomen hebben den extremen hongersnoot, daerinnen sy tot verscheyden reysen in de oorloogh,

5.
Vermin-
dering der
onkosten
en ver-
meerde-
ring der
profijten
in Neder-
land.

Tot verminderingh van d'oncosten in Nederlandt:

16. Dese dingen alsoo gereguleert ende in 'twerck gestelt sijnde in de Indien, soo sullen oock consequentelijck alle de oncosten, die de Compagnie nu in Europa draecht, dapper verminderen ende tot een rate gebracht connen werden, die niet alleen sal sijn tollerabel, maer oock seer profijt gevende aen allen die haere middelen onder de Compagnie ingeleght hebben:

1. Want de daegelijcxen ende ordinarise oncosten sullen verminderen.
2. De maentgelden sullen op veel nae zoo groot niet wesen als nu.
3. De penningen à deposito sullen behoorlick werden vermindert.
4. De jaerlijcxse equipagien sullen connen gedaen worden met weyniger schepen, met geen ofte weynich kapitaal ofte provisien, als alleen die profijt geven sullen.

Tot vermeerdering van profyten in Nederlandt:

17. Den incoop van de retouren in Indien te brengen tot een redelijcken prijs.

18. De vercoopingh van de retouren in Europa te brengen tot eenen beteren ende hooger prijs als jegenwoordich.

19. Den incoop ende de retouren voor Nederlant te doen in geen grooter quantiteyt als alhier getrocken ende vercocht connen werden, ende in meerder verscheydenheyt van waren als voor desen.

Doch alsoo eenige deser gerequireerde poincten van reglement ende redres van den staet van de Compagnie van Indien lancksamlijck ofte oock niet wel in 't werck gestelt sullen connen werden, indien men continueert voort te gaen in 't beleyt der Compagnies saecken, zooals nu gebruyckelijck is, soo proponeert d' Heer Gouverneur Generael Coen dese naervolgende poincten voor absoluyt ende finael reglement:

Eerstelijck soo proponeert zyne E. eene generaele goede mesnage tot afschaffinge van alle onnoedighe oncosten, als hier vooren, van alle taefels,

---

baer van de Compagnie aengedaen, sijn geweest; ende ofte in alle dese eylanden al groote lantbouwinge te doen waere, waer soude men doch met de vruchten ter merckt varen, ommo thiende ofte groote tollen daeruit te trekken? 't Is immers proffytelijck dat de Compagnie aldaer de behoeften in passant met de scheepen, daer noodich sijnde, bestelt, ende maeckt van 1, 2, 3, 4 ende 5, 't welok geen comparatie en heeft by detollen van 10, 20 ende 25 procento.

Geen Nederlantsche colonien en mogen bestaan op landen daer gants geen frequentatie ofte 't samencomste van verscheyden volckeren is. Uut de Moluccos, Amboina ende Banda heeft men immers alle frequentatien geweert ende de Indische nationen handel aldaer belet, welcke de Compagnie gepretendeert heeft haer alleen toe te comen ende deselve oock heeft verkregen met overgroote costen, soodat het vreemt soude staen deselve nu weder over te geven.

Battavia is vooralsnog de enige plaets daer goede apparentie is om eenen kolonie met voordeel van de Compagnie te planten, doch niet met soodanige middelen als begonnen is, maer als [hier]naer geseyt wert". — [De aangehaalde plaats is uit Coen aan de Carpentier 31 Jan. 1623, bij ons: III, 293].

geene oock uytgesondert, van alle onnoodige forten, comptoiren, officieren etc., waermede connen werden geffectueert de remedien in het 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 en 12 artijckel hiervooren gequoteert ende voorgeschreven.

Doch alsoo by syne E. in Indien daertoe is lange tijt getracht, sonder dat de voorsz. mesnage aldaer sy in te brengen, by faulte dergen die deselve in train behooren te brengen ende doen observeren, soo versocht syne E., dat by dese vergadering daerinne met authoriteyt werde geprocedeert, soo by stricke last nae Indien, als principalijck met besendinge van persoonen derre-waerts, die daertoe bequaem ende willich sijn, ende by revocatie van de on-willighe ende onbequame.

6. Ten tweeden proponeert syne E. d' aenplantingh ende peuplatie van Peuplatie. de landen ende colonien van Batavia, Amboina ende Banda, ende dat dese aenplantingh moet geschieden door Nederlanders ende Indianen, zoo vrye luyden als slaven. De Indiaensche vrye luyden sullen in Indien aengelockt ende de slaven wel becomen connen worden, 't sy by opcoop ofte by oor-loge¹⁾, doch uyt Nederlandt dienen voornementlijck veel eerlijcke ende ver-standige luyden met hare familien ende huysgesinnen gesonden

1. Soo om de principale ampten in de voorsz. colonien te bedienen.

2. De steden ende plaetsen voorsz. by haere menichtie, sonder oncosten van de Compagnie te peupleren ende versekeren.

3. Alsoock om voorgangers te wesen van de andere Indianen ende om de slaven te gouvierneren tot haer groot profijt ende advantagie, tot welvaren van de Compagnie ofte der plaetsen die deselve is besittende, by landtbouwe-rye, plantagien, visscherye, allerhande arbeyt, handtwerck van ambachten ende neringen, waervan de profyten sullen comen aan de Nederlanders ende andere vrye luyden, die deselve slaven toebehooren sullen, alsmede aan de Compagnie, die daerdoor macht ende sterckte in Indien sal becomen buyten haere costen²⁾.

Om vele Nederlanders met haere familien in Indien te vercrygen, dienen

¹⁾ „Laet doch eens ondersocht werden, hoe het met veroveren ende vereopen van de slaven gaet: men sal bevinden hoe seer de Compagnie met desen handel wert uitgestreeken ende op wat wyse vele haerlieder dienaers [hen] daarby verrijken”.

²⁾ „Om beulen ende guardiaens [te wesen] van een cudde slaven onde deselve tot lantbouwe-rie te bringen met alle strengicheyt, daeraff doch voor de Compagnie niet een stuyver profijt te verwachten is, noch oock voor de luyden zelfs, al waer 't dat se lant ende slaven voor niet hadden; — om regenten ende voorgangers te wesen van de vrye luyden, sijnde meest het schuym onser nati, die met haeren vryen handel alle goede negotie bederven, de Compagnie opeeten ende met het veroveren, mishandelen ende moorden der Indianen de Nederlanders door gheel Indien bekent maecken voor de alderwreetste nati van de geheele werelt, is niet te verwachten, dat eenige ervaerene, eerlijcke ende hiervan kennis hebbende luyden van hier zullen opbreecken om hun tot sulcx te laten employeren”.

meest al de voornaemste officieren van de schepen der Compaignie van hier nae Indien varende, aengeraden ende voorgehouden te werden in haere aen nemingh, dat sy met haere vrouwen ende kinderen sullen hebben derwaerts te vaeren op des Compaignies schepen, ende voorts alle andere getrouwde luyden dienen mede geinviteert om vryelijck met dese Compaignies sche pen nae Indien over te varen.

Maer alsoo veel meer Nederlandtsche familien daertoe principalijck noodich sijn, ende dat met d'ordinarie schepen jaerlijcx uyt Nederlandt niet genoech nae den eysch en sullen connen overcomen, soals den generalen welstandt van de Compaignie hier te lande ende den staet in Indien is requirerende, soo proponeert syne E. daertoe twee middelen, waerdoor ongetwyfelt vele eerlijcke familien uyt Nederlandt aengelockt ende beweecht sullen werden nae Oost-Indien te varen, ende dat selfs buyten maendtgelden ofte eenighe andere oncosten van de Vereenichde Compagnie:

7.
Invoer
van parti-
culier
kapitaal.

1. Dat het een yder vrygestelt werde (onder den eedt ende artikelbrieff van de Compaignie ende andere alsulcke condicjen als men geraden sal vinden te accorderen) uyt Nederlandt met licentie van de Compaignie nae de Oost-Indien te varen met haer eygen schip ofte schepen ende met alsulcke goederen ende capitalen, als haer sal werden gepermitteert ende de luyden zelffs in conformité van dien geraden sullen vinden.

8.
Particu-
liere
handel.

2. Dat aan alle luyden, die in de landen ende colonien van Batavia, Amboina ende Banda, de Compaignie toebehoorende, haere residentie sullen nemen, het vry sal staen nevens de Compaignie alleen op seckere plaatzen ofte oock overal in Indien te mogen vryelijck handelen, met haere particuliere schepen ende middelen, tot haere eygen particulier profijt ende advantage, midts betaelende behoorlijcke tollen ende impositien, alsmede vracht ende assurantie, als sy met ende in de schepen van de Compaignie haere contanten, personen ende goederen sullen aldaer in Indien van d'eeene plaat in d'andere willen laten transporteren, ende dit alles onder alsulcke condicjen, restrictien, limitatiën ende privilegiën, als men ten beste van de Vereenichde Compaignie ende tot voordeel van die particulieren sal geraden vinden¹⁾.

Want sonder dat de luyden in Indien voordeel ende profyt sullen weten te doen, soo en sal niemand geinduceert connen werden om derwaerts te

---

¹⁾ „Dit waere de rechte slach om andere Europeische nation uyt hare oogen te doensien ende naer Indien te locken, want souden de Nederlanders gebonden sijn aan soo veel beswaerlijcke conditien, articulen, limitatiën, soo van hier gaende als in Indien zijnde, ende geen wueren voor retour souden mogen overbrengen, ende evenwel proffijt souden meenien te doen, gelijk men voorgeeft, soo souden immer diegeene moeten veel groter winninge doen, die vry sonder soodanige conditien souden gaen, ende in India aen geen plaatzen gebonden zijnde, aldaer in alle waeren souden mogen handelen, ende overbrengen alsulcke retouren alsse begeeren ende te becomeen waren“.

varen; daeromme meent syne E. dat dese navigatie van particulieren op Indien ende den handel aldaer binnen 's landts opengestelt ende een yder wel toegestaen can werden, onder condicjen ende limitatien als boven, ende dat niet alleen sonder prejudicie ende schade voor de Vereenichde Compagnie, maer oock met goet voordeel voor deselve Compagnie, ende als wesende dit den eenigen middel om veele familien uyt Nederlandt nae Indien te trekken ende de landen behoorlijck te peupuleren, tot volle verseckerheyt ende welstant van de Vereenichde Compagnie in die quartieren.

Syne E. proponeert, dat dese concessie van de vrye binnenlantse handel aen onse inwoonders niet schadelijck en is voor de Compagnie, om reden:

Dat de Compagnie niet en sal naelaeten ondertusschen de inlantse handel mede waer te nemen, soo veel haer noodich ende dienstich is, sulcx dat sy daervan de proffyten zal genieten nevens d' andre particuliere handelaers¹⁾.

Ommedad alle 't geene de vrye luyden sullen coopen dienstich voor de Compagnie aldaer, ofte oock alles wat tot retour voor Nederlandt dienstich is, aen de Compagnie aldaer by de vrye luyden sal moeten werden vercocht tot sekeren civielien prijs, minder als gegenwoordich, indien het de Compagnie van noode sal hebben.

9. Ommedat door dese concessie van de vrye navigatie nae Indien ende van den vryen handel aldaer vele familien aengelockt, ende de colonien gepeupleert werdende, d' incomen van de landen by impositien, tollen ende andere voorbaten voor de Compagnie soo sal ontwijffelijck (sooals nu ten deele blijckt in Batavia) vermeerderen, dat deselve incompsten verder ende merkelijck (sonder comparatie) sullen excederen de profyten van den binnenlantschen handel, die de Compagnie nu can doen, ende die sy daerdoor sal comen te missen; jae, soo veel sal 't selve avanceren, dat alle oncosten van Indien met goet overschot aen de voorsz. incomen sullen geprofiteert connen werden²⁾, welck overschot nevens d' andere middelen tot opcoop van de retouren voor Nederlandt jaerlijcx bestedet sal connen werden; soodat al waere

¹⁾ „Do Compagnie moet nootsaekelijck daernaer trachten, om den inlantschen handel te vermeerderen; dit heeftse van langer hant gedaen, tot haore groote avantagie. Het is wat nieuws ende bovenmaten schadelijck, dat se deselve nu heeft beginnen over te geven. Daer de vrye luyden gaen coopen, jagense de waeren op ende cladden daermede ter plaatzen daer sy die weder ter merckt brengen, ende doen de Compagnie niet alleen schade lyden aen do negotic die se overgeeft, maer oock aen degeone die se noch behout”.

²⁾ „Sal seer licht daertoe te brengen sijn, dat do vrye handelaers haerselven ende de inlantsche negotic verderven, maer niimmermeer en sullen de lasten van de Compagnie uit der vrye luyden coophandel ofte lantbouwinge connen gevonden werden, want haren coophandel ofte proffijt van dien sal verdwynen, ende tot lantbouwinge sal niemant te brengen sijn, soo lange sy iets met handelen weten te verdienien. 't Is daerom importinent, dat imant, kapitaal hebbende, 't selve besteden zoude in slaven ende sichselven begeven in slavernie, als sy met coophandel souden weten proffijt te doen”.

het soo, dat den geheelen binnenlantschen handel voor de Compaignie daerdoor quame te cesseren ende te missen (gemerkt denselven binnenlantschen handel nu gegenwoordich op verde nae niet soo veel jaerlijcx en avanceert als de jaerelijcxse oncosten in Indien comen te bedragen, ende dat door het incomen van de landen d' oncosten alsnu buyten den binnenlantschen handel met overshot t' eenemael gewonnen sullen werden), soo is 't selve in alle maniere voorderlijck, ten hoochsten profytelijck ende nootwendich voor de Vereenichde Compagnie.

10. De voordeelen dan die de Compaignie by d' aenplanting van de colonien in Indien sal genieten, onder andere sijn de navolgende:

Andere voordeelen der peuplatie.

1. Dat den staet van de Compaignie in Indien by dese besetting ten vollen sal versekert werden.

2. Alle de soldye van de garnisoenen te lande sal ten naesten by t' eenemael cesseren, dewijl de burgerye haerselven ende de plaetsen voor de Compaignie sullen bewaren ende versekeren, buyten costen van de Compaignie.

3. Alle fortificatiën sullen sonder costen van de Compaignie onderhouden connen werden.

4. De schepen van de Compaignie (die nu soo veel ende beswaerlijck sijn) sullen alsdan werden gereduceert tot een cleyn ende noodich getal, midts dat het genoech sal wesen te hebben schepen tot de retouren voor Nederlandt, eenige oorlochschepe[n] ende eenige seer weynighe jachten tot den resterenden binnenlantschen handel.

5. De vyandt sal vigoureuser connen werden aengetast ende gecrenckt met goede avantage ende profijt van de Compaignie, daerby de oncosten van de schepen van oorloge rijckelijck sullen connen werden gewonnen ¹⁾.

6. De incomen van de landen sullen soo vermeerderen, dat alle de oncosten van Indien daerby sullen werden gewonnen, selfs oock met overshot in kapitael tot incoop voor de jaerlijcxse retouren voor Nederlandt, sulcx dat in soodanighen geval de Compaignie weynich ofte geen kapitael meer nae Indien sal behoeven te senden.

7. De Compaignie in Nederlandt, ontlast sijnde van soo groote jaerlijcxse equipagien ende capitaelen nae Indien niet te moeten senden, sal haer oncosten ende maentgelden daerenboven ende consequentelijck vermindert vin-den, haere belastingen connen affdoen ende in eenen goeden ende vasten staet geraken, om jaerlijcx uyt het overshot goede uytdeelinghen te connen doen.

---

1) „Wanneer 't getal van de scheepen soo seer is gemindert, sal men dan noch den vyant rigoureuselijck aentasten, soo most het gedaen werden van de particuliere, 't welck men hier te lande niet gewoon is te sien. 't En is oock geen apparentie, dat hetzelfde in India oock sal geschieden, maer ter contrarie sullen de oorlogen spruyten uyt der vrye luyden mishandelinge, rooven en moorden, comende tot lasten van de Compagnie”.

Door dese vrye handelaers onser inwoonderen ende by succes van tijt sullen alle vreemde nacien in Indien uytgevaeren, ende genootsaeckt werden aen onse nacie ende inwoonders van de landen ende plaetsen van de Compaignie alleen den handel te laten ende deselve t' eenemael te quiteren ¹⁾.

Daerdoor soude oock nootsaeckelijck comen te volgen, dat wy alleen in Indien varend, alle coopmanschappen ende waren sullen connen werden gebracht tot eenen civilen ende redelijcken prijs in den incoop aldaer; dat wy in Europa alleen de jaerlijcx Indische retouren sullen becomen, ende consequentelijck dat deselve Indische waren in Europa in reputatie gebracht ende tot eenen goeden prijs vercocht sullen connen werden; daeraen alsdan seer treffelijcke voordeelen ende profyten sal werden gedaen, tot gemeene welstant deser geunieerde landen.

Want oock de retouren voor Nederlandt uyt Indien jaerlijcx sullen connen gesonden werden in meerder verscheydentheyt van waren die getrocken sullen sijn, meer als voor desen, dewyle den binnenlantschen handel op alle plaetsen van Indien volcomentlijck zal connen waergenomen worden, soo door de Compaignie als door de particuliere handelaers ²⁾.

Ten derden proponeert zyne E. tot volcomen perfectie van den staet der Vereenichde Compaignie in Oost-Indien de bevoording van den handel van China, waertoe alreede een plaets in de Pescadores is begrepen, die bequaem ende sufficant is om gedefendeert te werden tegens t' gewelt der vyanden; is oock seer wel gelegen tot den handel van China, soo om dien voor

¹⁾ „Dese vrye luyden connen de Indianen wel schade, jae, oock wel gewelt aendoen, maer met redelijcke middelen niet uit het vaerwater helpen, want de Indianen equipeeren met veel minder cost als d' onse, sy eeten veel soberder ende behelpen hun met slechte spysse, sy weten haere waeren in reputatie te houden ende daermee in 't veulen seer te menageeren, waerjegens d' onse met de waeren cladden, ruym teeren ende don wijn, alleen uit desolanden oomende, op hoogen prijs weten te brengen.“

Als de Indische coningen sien, dat wy het alleen willen hebben, sullen se haer daer wel tegen setten. Men sal van haer niet minder te verwachten hebben, als 't gene men hier te lande siet, daer d' een stat ende provincie tegens d' ander is, om 't aff- ende aenvoeren van de coopmanschappen, om de mercktschepen, beurtschepen ende veerschepen otc. Men heeft niet te meenen dat se met goeden oogen souden aenzien, dat tot haere landen aff- ende aen souden gaen onse vrye luyden ende schepen, ende dat haere onderdanen met haero schepen souden stilligen. Wil men alle do trafique ende navigatie ende daertoe alle de lantbouwinge van Indien hebben, waerby souden de Indianen dan leven? Wil men se dootsmyten ofte van hunger laten sterven, daermee en waer men oock niet geholpen, want in een ledige zee, op ledige landen ende oock met doode menschen is gaatsch geen proffijt te doen“.

²⁾ „Waer 't dat men 't ooge hadde om verscheydenhojt van waeren te becomen, men soude de vrye luyden laten wat nieuws opsoeken ende later handelen niet als buyten de negotie van de Compaignie; maer nu en wert haer niet alleen toegelaten te handelen in 't geene een ider in India vrystaat, maer in de alderbeste ende proffytelijcke negotie, die de Compaignie heeft en daer se alle de werelt connen uit houden“.

ons te becomen ¹⁾), alsmede om vandaer te beletten den handel van Macao ende Manilla. Is niet te twijfelen, of denselven handel van China zal, off met hardicheyt, off met sachthicheyt, off by ooghluycking, off by openbare concessie van den Coninck van China aen ons toegestaen werden, waerdoor de Nederlantsche Compaignie alsdan sal becomen

1. Seer groote vermeerderingh in den binnenlantschen handel, soo aen waren, die d' onse aen de Chinesen, als de Chinesen aen ons sullen vercoopen.

¹⁾ „Den handel van China, met de negotie ende proffyten daeraen dependerende, wert hier wel ende bequaemelijck voorgestelt; 't is seecker, dat hier uytermaten veol ende seer groote voordeelen aen vast sijn, al hadde men maer een weynich ten aensien van 't gene aldaer valt; maer wat is 't? men wil het al hebben ofte men het machtich is off niet, ende geensint's lyden, dat de ingesetenen van dat groote, vermaerde ende overtreffelijck rijk van China met niemand anders soude handelen als met ons, dat moet soo sijn gelijck d' E. heer generael Coen in syne advysen, in India aen sijnnen successeur gelaten, te kennen geeft, dat men tot dien eynde macht van volk ende schepen op de cust van China moet houden; alle zeehavens besetten, lanttochten doen, mannen, vrouwen ende kinderen roven ende daermede peupleeren Battavia, de Molucos, Amboyna ende Banda; dat men dit stuck alsoo moet vervolgen, al soude het duren tien, jae, honderd jaeren. In den brief van ditto generael op sijn herwaerts-comste aen St. Helena geschreven, wert mede onder anderen geseyt, dat men de Chinesen moet vangen ende niet loslaten ofte rantsoeneren, maer liever dooden, want soo lange (seg't hy) de armen dorven het lijff wagen, sullen de rijcken derven avonturen de goederen andere natien toe te voeren. In somma, met macht ende gewelt wil men alles uitvoeren ende daermede tewege te brengen, dat in India de negotie alsoo wert bedorven, dat de Indianen niet meer en souden handelen; dat de Engelschen (wiens proffijt men weet cleyn ende haeren last groot te maecken) ende ander Europische natien den handel op Indien souden staecken, ende dat de Compagnie deselve alleen mochte becomen, 't welck soo aengenaem schijnt te wesen, dat men niet soude ontsien alle onrechtyaerdige, jae barbarische middelen daertoe by der haant te nemen; maer hoe onseecker dat alles is, hoe veel tijs hiermede zoude verloopen ende off de Compagnie niet wel in soodanigen werck soude moghen blyven steecken ende haerselven ruineeren, is noodich te ondersoecken, ende te dencken op een redres ende reglement, dat voor deselve salutair, heylsaem, seecker ende datelijck te doen is, 't welck in dese volgende manieren wel soude connen gevonden werden.

In den jare 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619 zijn de lasten in India door malcanderen geweest omtrent $6\frac{1}{2}$ tonne gouts jaerlijcks; daer sijn doen gehouden een groot getal van scheepen ende meer als genooch om den staet van Indien te verseeckeren; vele forten zijn in de Molucos, Amboyna ende Banda in dese tijt gebout, in Banda een swaeren oorlooch gevoert ende veele troubelen in alle voorsz. landen gevallen, om de Engelschen ende alle Indische natien uyt de negotie aldaer te weeren; alle de soldaten wierden maendelijks haere soldye met gelt betaelt; gelt gaff men de soldaten ende matroosen, die aen de fortificatiën arbeyden, te weten $\frac{1}{2}$ van een reael van achten 's daegs, ende evenwel wierden de saecken alsoo gedirigeert, dat 5 a 6 jaeren achtereen uitgedeelt wierden ontrent 30 procento 'sjaers, niettegenstaende dat in dese tijt met den *Witten Leeuw* aen St. Helena, 't schip *Bantam* in Texel ende de scheepen met den generael Both aen Mauritius gebleven, de waerde van omtrent 50 tonnen gouts gesoncken is.

Soodat men nu soo wel, jae beter als doen ter tijt, de Indische lasten met $6\frac{1}{2}$ tonnen gouts 's jaers soude connen doen, ofte daerop deselve reguleeren, ende brengen de Compagnie in eenen beteren staet alsse doen ter tijt is geweest.

Jegens dese last can men op de ouste van Choramandel ende in Suratte alleen besteden

2. Treffelijcke vermeerdering van de jaerlijcxe retouren voor Nederlandt in verscheydentheyt van waren, die met groote avance in Europa gedebiteert connen werden.

3. Het profijt van den handel met Chinesche waren op Japan ende d'andere quartieren van geheel Indien, met seer merckelijcke avance, sooveel als de capitaelen van de Compagnie eenichsints sullen connen verstrecken.

Eyndeling, den handel van China op d'onse gederiveert sijnde, soo sal omtrent 6 tonnen gouts aen incoop van waeren, die men (als den particulieren handel is affgeschaft) in India jaerlijcx can vertieren ende daervan maecken van een, 2, 3 ende 4, behalven dat don incoop van dese 6 tonnen gouts wel halff betaelt wert met nooten, foelie, nagelen, sandelhout ende andere waeren, daervan mede wel van een, 2, 4, 6 ende meer can gemaect worden, soodat met dese negotie alleen den voorsz. last van ontrent 6½ tonnen gouts wel dobbel soude te winnen sijn; hiermede heeft men den handel in Persia ende op sovele andere plaetzen meer, daer men oock vele speceryen ende andere waeren met seer groote avance can slyten.

Den handel van China en sal de Compagnie niet ontstaen ende sal haer selfs in Battavia toevalen, alsae willen gebruycken de middelen daertoe noodich dienende.

Met desen handel souden uit Japan te trekken zijn uitermate groote voordeelen ende [uut] den inlantschen handel in 't generael, [soo]dat mettertijt in Indien boven de lasten oock souden gevonden worden middelen tot de jaerlijckse retouren van Nederlant, sonder enich captael daertoe van hier derwaerts te zeynden.

Ende volgens dien de jaerlijckse retouren van Indien coomende, gestijft sijnde met goede pertie Persischo ende Chineesche zyde, soude de Compagnie van haere belastinghe alhier jaerlijcks wat mogen affleggen ende bovendien aan de participanten doen seer goede uutdeeling.

Den vryen handel moest dan affgeschafft ende de onnutte fortou verlaeten werden, oock de Piscadores, dewyle men verstaet 't selve te wesen een van de beletselen van den Chinesen handel; voorts is te minderen het groot getal schepen ende andere lasten meer die in Indien eenichsints verminderinge connen lyden.

Wat aengnaet de nieuwe stat Battavia, om derselver opcomste ende prosperiteit buyten last van de Compagnie te voorderen ende te behouden den inlantschen handel, dient noch dit naervolgende:

De Compagnie die door Godes genade ende sonderlinge vlijt, trouwe ende neersticheyt van haere dienaars geraeckt is soo diep in de negotie, dat by haer te vinden sijn de costelijckste ende grootste partien van Indische waeren ende coopmanschappen, is seer veel gelegen aen de vrientschap, goede genogentheyt ende het welvaren van de cleyne handelaers, waermede ende neffens wiens sy heeft te negotieeren, gelijk alle groote grossiers haer meeste welwaert daerinnen bostaet, dat haere calanten, winckeliers ende cleyne crammers de waeren in reputatie houden, winninge doen ende dickwils wedercomen, soodat de negotie die de Compagnie niet alleen can bevatten ofte die voor haer te gering is, niet en behoort te vallen in de handen van onse nacie, welcke al reets te veel heeft laten sien, dat sulcx haer niet nut ende de Compagnie bovenmate schadelijk soude wesen, maer deselvige negotie behoort te blyven aen de Indianen, want syluuden weten deselvige in reputatie te houden, ende men soude daermede winnen haere vrientschap ende te beter connen maecken een groote frequentatie ende t'samencomste van monigerley volkeren in Battavia, welcke stadt (hoewel de lantsaten verdreven sijn) om haere goede gelegenheit ende meningerhande Indiaansche waeren, die aldaer aencomen ende te vinden sijn, grooten toeloop ende aenwas te verwachten heeft, gelijk eertijts gehadt heeft de stadt Bantam, daer een overgroote t'samencomste ende vertie-

't selve wesen den onderganck van den handel der Portugesen in Macao ende van daer op Mallacca, Goa ende Japan; van den handel van de Spaingnaerden van Chincheu op de Manilla ende vandaer op Nova Spaigna ende Mexico, waerop dan oock nootwendich moet volgen 't verlaten by den vyandt van de eylanden Molucques, etc.

12. By dese ende andere middelen, naerder by monde te verclarenen, souden de Besluit. treffelijcke profyten van den geheelen handel van de Oost-Indien openstaen ringe is geweest, niet alleen om rijs, peper ende andere vruchten, die het lant gaff, ende de cleederen ende andere behoeften die de lantsaten trocken; maer oock om veel ende verscheyden andere waeren die aldaer van buyten inquamen ende soo wel van den vreemden als van den inwoonderen gesocht, gewilt, begeert ende weder vervroert ende vertiert werden.

Met sonderlinge gemeenssaemheit ende sonderlinge conversatie met de Indianen, haer ende des Compagnie negotie in reputatie te houden (segge ick) is te voorderen de prosperiteyt van Battavia in meenichtte der inwoonderen ende middelen noodich tot derselver stadt lasten, 't welck met soodanige handelaers, die alle goede negotie, daer se aen winnen, bederven, de zee onveylich ende alle de werelt tot vyant maecken, niet te doen, maer wel te verhinderen is, waeromme men de vrye luyden alle navigatie ende coophandel over see to dry ven, soude moeten ontrecken, de Indische natien gerustelijck laten handelen ende deselven aenlocken, om alsoo binnen Battavia te brengen ende te stabiliceren een merckt van allerley Indische waeren; hiertoe soude veel helpen als men wat matelijck handelde met de tollen ende lasten te heffen op de uit- ende ingevoerde goederen, deselven houdende lagerals de lasten van de by ofte naest gelegene plaatzen.

Battavia dan in deser manieren opkomende, dat eerst een cleyne versamelinge een groote meenichtte van volck veroorsaeckte, ende den eenen van den anderen beginnende te leven, soude mettertijt aldaer veelderhande occasie, middelen ende gelegentheden sijn die vast ende bestendich souden wesen om daerby een soo groote menichtte van Nederlander te doen leven als men soude begeoren ende derwaerts crygen conde. De rijcken souden haer mogen gencoron met gelt op interest ende bodemerie soo aen Chinesen als andere natien die daer residceren te geven, ende waeren uutter see vallende te coopen, om voor een tijt op te leggen, 't welck seeckere ende vaste middelen zouden sijn, die niemant en soude doen vervallen, want hoe daer meer gelts soude comen, hoe daer meer handelacrs hem souden laten vinden. Hierdoor soude den handel van China te beter te trecken sijn, ende soude alsoo mogen toenemen, dat de Compagnie naer wensch soude becomeen soo veel Chineese waren alsse tot den handel van Japan ende voorts tot den geheelen inlantschen handel oock voor dese landen soude noodich hebben. De mindere souden hun geneeren connen, d'een met winkelneringe, d'ander met een slaeff 3 ofte 4 te houden tot aenteelinge van vee en andere gedierden, oock om te tuynen ende visschen etc. Veelderley hantwerkers ende ambachtsluyden souden hun aldaer connen behelpen, ende insonderheit een groote quantiteyt van zeevarende getroude personen, welcke by den dienst van de Compagnie souden mogen leven, totdat se op een andere wyse hun soude weten te erneeren.

Soodat in deser voegen de emolumenten van tollen ende andere impositien, te heffen op de cooppmanschappen ende consumptien, souden toenemen, ende des stadt lasten daeruit wel souden te vinden sijn; waere het in de eerste jaeren juyst niet ten vollen, 't soude daernaeer wel weder te ruymer omcomen. Den tijt soude voorts lecren, watter meer te doen soude vallen.

Daer en is noch geen lant om grooter lantbowinge te mogen doen, vermits men de lantsaten aldaer te vyant heeft, welcke alteinets de beesten buyten de stadt weydende comen rooven, sodoat deselve met swaere wachten werden bewaert." — [De angehaalde plaats uit Coen aan Carpentier staat bij ons: III, 306; die uit Coen's brief van St. Helena: I, 798].

alleen voor de Compaignie ende d'ingesetenen der Vereenichde Nederlanden. Den vyant soude merckelijck gcrencet ende verswact werden hier in Europa, by totale privatie van den Oost-Indischen handel, ende soude 't lant becomen verstercking, eere ende reputatie over al de werelt, 't geene een soo goet succes van soo groten treffelijcken saecke onwederspreeckelijck sal comen te meriteren.

6. COEN AAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
12 Dec. 1623¹⁾).

In October passato hebbe U. E. onse aencomst met de schepen *Mauritius*, *Walcheren*, *Alcmaer*, *Delfshaven* ende de *Goude Leeuw*²⁾ in dese landen geadviseert. Tsedert is, Godt lof, van de Custe Choromandel 'tschip *Schiedam* mede wel aengecomen ende hebbe U. E. aengename van...³⁾ February passato, per 'tschip de *Goude Leeuw* gesonden, wel ontsfangen, ende d'inhoude seer geerne verstaen.

Hoe machtich de Spaengiaert ende dese landen voorleden somer tegen mal-kanderen in de wapenen waren, sonder dat yets uytgerecht sy, hebbe met myne jongste geadviseert; 't eene mes was tegen 't ander getrocken, maer door gebreck van gelt is 't weder opgesteken, ende elck in sijn garnesoen getrocken. Van langer Trevis is weder eenige spraeck gaende: 't schijndt dat den vyandt daertoe veel meer, dan tot gestadige continuatie van oorloch inclineert. Divers werdt er gesproken, wat voor dese landen best sy, ende dat alles vermits swaer valt de middelen tot voldoeninge van d' excessive groote lasten van d' oorloch (te weten onderhoudt van ontrent 70.000 mannen ende 100 oorlochsschepen met hare dependentien) te vinden. Om raedt ende middelen tot continuatie van d' oorloch tegen toecomende jaer te soeken sijn de Gecommitteerden tegenwoordich vergadert; de Staten van Spaengien hebben de croone toege-seydt in twaelf jaren 72 millioenen ducaten op te brengen.

Van de West-Indische Compagnie werdt een vloe van 30 treffelijcke schepen met veel crijchs volck nae West-Indien gesonden, waertegen Spaengien mede seer sterck armeert. D'Almogende wil't voornehmen van d' onsen segenen.

Op de saecken van Oost-Indien beginnen de Regenten van 't landt seer te letten, dat te verhopen hebben dien staet eerlange seer verbetert werden sal. Hoe noodich en dienstich het sy, dat derwaerts veel volck ende veel gelt ge-

¹⁾ Kol. archief, aanwinsten 44 fol. 11—12.

²⁾ De *Gouden Leeuw* kwam eerst in October aan, vgl. hiervoor, bl. 605.

³⁾ Niet ingevuld. De *Gouden Leeuw* was 24 Febr. 1623 van Batavia vertrokken (zie I, 805).

12 DEC. 1623.

schickt werde, en hoe daer veel volck ende gelt boven 't vermogen, ofte sonder last van de Compagnie becomen connen, hebbe alle de voornaemste regenten van de Vereenichde Nederlanden mondeling ende schriftelijck sommierlijck voorgestelt; 't schijnt dat ons voorschlag vele seer wel bevalt. Soo haest de praegnante affairen sulx toelaten, sullen de E. Ho. Mo. Heeren Staten Generael, met sijn Excellentie de Prince van Orangien, de Compagnie ende andere, gelijk dat behoort, naerder op ons verbael letten, ende een behoorlijck examen doen. Interim werden nu naer Indien gesonden de schepen *Hollandia*, *Gouda*, *Dordrecht* ende de *Leeuwinne* met soo veel goederen ende volck, daer onder ontrent 100 vrouwspersonen, als bergen connen. Nae Suratten ende Choromandel werden ontrent 5 tonnen goudts aen gelt gesonden, maer nae Batavia niet. D'Almogende wil haer behouden geleyden, ende 't voorder voornehmen ten gemenen beste segenen.

Tsedert myne jongste heeft de Compagnie 25 procento aen nagelen aen de participanten uytgedeelt, ende nevens andere waren alle de peper vercocht, tegen 29 stuyvers 't pondt op 24 maenden dach met conditie dat in twee jaren geen peper verkoopen sullen, welcke conditie velen seer mishaecht; eenige participanten hebben daertegen geprotesteert; watter op volgen wil, sal den tijdt leeren. Nae voorschreven uitdeelinge ende d' uytrustinge van voorschreven vloete, sal de Compagnie ontrent soo vele hier te lande in handen houden, als met penningen a deposito gelicht, beswaert sijn. D'actien gelden tegenwoordich, de 25 procento afgetrocken, 160. Met dese actien is 't wonder vreemd gegaen; sy sijn een tijdt lang seer hooch opgejaecht ende daernae weder soo leech gevallen ende gedreven, dat vele rijcke lieden daerdoor geruineert werden, ende vele haer saeken als noch seer qualijck staen. Die 'tongeval getreft heeft, [ende] de rysinge van d'actien noch de gewenschte retouren van Indien niet verwachten connen, fulmineren uytdermaten seer op de Heeren Bewinthebberen; met groote passie ende animeusheyt procederen sy tegen haer, remedie soekende daer 't niet te vinden is, ende ondertusschen laet men nae te doen hetgene 't gemene best ten hoochsten vereyscht. Door dese raseryen werden d'actien onder gehouden ende connen tot geen rysinge comen; Godt geve dat door de E. Ho. Mo. Heeren Staten Generael in dese ende andere oneenicheden de behoorlijcke remedie gebruycikt mach werden.

Al heeft U. E. mijn raedt niet van doen, evenwel can niet naerlaten te seggen, dat naer 'toordeel welcke van hier geven connen, de Compagnie aldaer vooreerst geen meer dienst geschieden can, dan dat overal op 't spaersaemst gemesnagieert, ende alle dispensen soo veel doenlijcken besneden werden. Item dat men d'aenwas van alderley volck in Batavia, Amboyna, Banda op alderleye manier ten hoochsten bevoordere; de landen met alderleye vruchten beplant, alderleye vee ende gedierte aengeteelt ende de visscherye waer-

afgide 1623 p. 30

genomen werde; maer insonderheyt sal U. E. met d' oversendinge van uwe groote rijcke retouren in vendibile waren de Compagnie den grootsten dienst doen, ende de meeste eere begaan. Met goede mesnagie, goeden regel op d' inlandtschen handel ende intreckinge van sulcken tol ende recht, als sonder schadelijck gevolch becomen connen, ende met verryginge van den Chineeschen handel, can U. E. 't gewenscht effect becomen. Hierover wil hem recommandeert hebben, sulx voor alle andere saecken te behertigen.

Peper dient vooreerst soo veel of weynich overgesonden nae U. E. saken hun aldaer gedragen, ende na dat dier ofste goedtcoop te becomen is. De nagelen werden hier voor 6 ende 7 schellingh 't pondt vercocht, ende seer veel isser in handen van de Compagnie. Soo men in Indien den voorderen opcoop een tijdt lang excuseren, 't gelt in Chineesche waren besteden ende 't vervoeren van de nagelen door anderen verhinderen cost, de Compagnie soude daeraen groten dienst geschieden; U. E. can hierinne vry wat goedts doen. Met d' overcomst van veel noten ende folie is apparent, dat hare waerdye mede seer veel verminderen sal; soodat vooreerst met speceryen niet veel te doen is, ende andere vendibile waren van China, Suratte ende Coromandel gesonden dienen. 't Recht van de Compagnie mocht oock overal sonder eenich aensien met verstandt ende discretie, tegen alle geveynsde vrienden, geen uytgesondert, gemainteneert werden.

Vele sijn hier uyt Indien gecomen, die wel wenschten dat daer weder waren; hoe de menschen hier werken ende woelen ende hoe 'thier toegaet, daervan soude veel connen schryven, dan om verscheyden consideratien sullen 't in de penne laten.

Wat mijn persoon aengaet, meer eere werdt ons van vele dan meriteren toegeschreven. In de jongste vergadering van de Seventhiene is my toegeleyt voor 't amt van Directeur Generael f 400 ter maendt; voor 't amt van Generael f 800, ende tot een vereeringe in verscheyden partyen ende diverse respecten f 23.000, met een gouden keten en een gulden geweer. Hiermede souden de Heeren myne praatentie geerne annuleren; maer eer afrekene, dencke haer eens aan te spreken. Watter op volgen wil, sal de tijdt leeren. Ondertusschen mogen andere oordelen, oft wel oft qualijck gerecompenseert werden, ende sullen mede verwachten wat de E. Ho. Mo. Heeren Staten Generael sullen doen.

De lupaert is overgecomen ende aen sijn Excellentie de Prince van Orangie vereert. De cleene olyphant ofte een cacotouwe, nae verstaet, souden aengenaem geweest sijn.

De porceleynen die ick belast hadde voor mijn rekening te schepen, sijn in sekere groote houten cassen met bossen sonder caf, steen ofte eenich goedt daertusschen gepackt, ende doen de cassen hier te lande opengedaen wier-

12 DEC. 1623.

den, is t' allen gelucke noch wat ongebroocken onder de diggelen gevonden. U. E. gelieve te vernemen, wie my dese vrundtschap gedaen heeft.

Met ons advijs sijn twee rechtsgeleerden van de Compagnie aengenomen om gebruyckt te werden daer bequaem toe sullen sijn; voor extraordinarise radden gaen sy geintituleert; d' eene is sone van d'H^r Bewinthebber/Dirck Vlack, genaemt Dr. Pieter Vlack, welcke als President van de raedt over de vier schepen geordonneert is. Dese ¹⁾ is met syne E. gaende. Op 't begeren van den vader hebbe niet connen naerlaten te versoecken, dat U. E. gelieve denselven Dr. Petrus Vlack voor gerecomandeert te houden, in alles ten besten t'onderrechten, favorabel te wesen ende na merite t'avanceren. D'andere rechtsgeleerde, my onbekendt, werdt hier mede seer gepresen. Godt geve dat beyde bequaem ende waerdich mogen sijn, om in groote ampten gebruyckt, ende voor andere gepraefereert te mogen werden, opdat de Compagnie treffelijcken dienst geschiede, ende U. E. goede hulpe becomen.

Hiermede, E. erntfeste, manhafte, wyse, voorsienige Heeren, sullen desen eyndigen ende nae hertelijcke groetenisse d'Almogende Godt bidden, dat U. E. regieringe met sijn heyligen segen wil begenadigen, tot welstandt van de Compagnie ende der Vereenichde Nederlanden ende tot uwer aller eere.

In Amsterdam, ady 12 December 1623.

U. E. vrundt,

J. P. COEN.

Mijn groetenisse gelieve aan alle de vrunden te doen.

7. CONSIDERATIËN DER XVII, begin 1624 ²⁾.

Consideratien gemoveert so in 't generael als in 't particulier by de vergaderingh van de Seventiene ende de ledien derselver op 't gene de heer Jan Pietersz. Coene, Gouverneur Generael nu lest wedergekommen uyt Oost Indien, aengaende het redres ende reglement van den staet der Vereenichde Compagnie in de Indien in geschrifte hadde aende vergaderinge overgegeven den . . . ³⁾ October anno 1623.

In het schrifstelijck vertooch van den heer Generael is seer wel aengewesen het principael oochmerck van de Compagnie met de middelen omme daer-toe te geraeken, mitsgaders waerby 't selve oochmerck tot noch toe is gemist,

¹⁾ Versta: deze brief.

²⁾ Kol. archief 8360. — Deductie van den advocaat Borcel, gesteld ingevolge besluit der XVII van 12 Oct. 1623 (hiervóór, bl. 604), doch eerst afgesloten na het vertrek der Deoember-schepen (zie den tekst op bl. 630).

³⁾ Niet ingevuld.

ende can de vergaderinge mede met sijn E. wel considereren (gelijck voor desen dickmael ende in 't breedte nae Indien successivelijck geschreven is) dat op den gegenwoordigen voet de Vereenichde Compagnie niet ofte seer qua- lijk tot het voorsz. principael oochmerck sal commen te geraken, tensy andere middelen ende remedien daerinne worden gebruyckt, ende dat met den alder- eersten.

Waertoe de vergaderinge soude connen amplecteerden de provisionele remedien by sijn E. voorgestelt, soo aengaende de vermindering van de on- costen in Indien ende Nederlant, als aengaende de vermeerderinge van de profyten in beyde de voorsz. quartieren.

Ende gelijck de Seventiene hier in Nederlant altijt voor desen hebben ge- wenst ende getracht by alle middelen de oncosten hier te verminderen ende de proffyten te vermeerderen, soo hebben de gemelde Seventiene oock daer- toe alle goede order, last ende middelen naer Indien continuelijck gesonden, alsoo de verminderinge van oncosten ende de proffyten van Europa door het redres ende de goede ordre in den handel ende door goede mesnage aldaer in Indien alleen conden be middelt worden, als sijnde daeraen meest conde- pendent, ende waernaer de saecken in Europa moeten werden gereguleert ende aengestelt.

Want ten waere de oncosten in Indien een huyshoudinge, montcosten, soulde, onderhout van schepen, fortificatie, schenckagie etc. soo groot waren geweest, de proffyten van den binnelantschen handel, van de prinsen op den vyant ende 't incommen van de landen ende plaetsen de Compagnie in Indien toecommende, souden beter hebben connen verstrecken ende de voorsz. oncosten affdragen, sonder de cappitalen van de Compagnie, tot den handel gedestineert, ten deele te verminderen.

Ende indien den binnelantschen handel, de retouren voor Nederlant ende de generale desentie met minder schepen, minder volck ende met minder cappitaelen (telcken [reys] voor Indien soo instantelijck vereyscht ende naer vermogen successivelijck toegesonden) hadden connen gebeneficeert, ver- cregen ende waergenomen werden, soo souden consequentelijck de dagelijcxe ende ordinarisce oncosten ende de maentgelden die in Nederlant werden be- taelt soo hooch niet gelopen hebben; de jaerlijcxe equipagie in schepen ende comptanten naer Indien gesonden en soude niet soo groot behoeven ge- weest te sijn, nochte oock niet de belastinge met penningen op intrest, door de voorsz. groote equipagie ende d' andere oncosten gecauseert, mitsgaders door de lage prijs der goederen ende speceryen, uyt Indien gesonden in Europa.

Soodat, aengaende d'oncosten in Europa, de verminderingh daervan moet nootsaechelijck comen uyt de verminderingh derselver ende uyt het redres

in Indien principaelijck, sijnde de vergaderingh mede wel genegen, met alle middelen daertoe oock hier in Europa by te brengen (gelijck sy schuldich is) alles wat is van haer vermogen.

De vermeerdering van de proffyten in Europa hangt mede ten deele aan de civilen incoop in Indien, een geproportionneerde, verscheyden ende wel getrockene retouren, maer oock aan de constitutie van Europa in paix ende oorloge, welck soo sijnde, connen de retouren hier ten besten gebeneficeert worden.

In voegen dat Indien eerst ende principaelijck gereformeert ende geredresseert moet worden, ende dan het redres in Nederlant consequentelijck ende nootsaeckelijck sal volgen, van selfs ende sonder ander veranderinge hier te lande als die de saecke van selfs mede sal brengen.

Tot desen eynde heeft de vergaderingh van de Seventiene lange voor desen naer Indien successivelijck geschreven, genoechsaem in substantie als is vervath in 't geschrift van den heer Generael aengaende de provisionnele remedie, ende notabelijck noch laest met het jacht de *Tortelduyve* ende met alle d'andere schepen in 't laatste van 't jaer 1623 gevaren, met advijs van den heer Generael, waervan de effecten worden verhoopt soodanich te mogen wesen als de staet van de Compagnie is vereyschende.

Ende aengaande de poincten van absoluyt ende finael reglement by den heer Gouverneur Generael voordragen, de Seventiene verstaet mede dat het *eerste*, van de mesnage (sooals vooren) meer ende meer ende in 't generael ende perticulier dient ter hant genomen ende absolutelijck bevordert te worden, ende dat daerinne by de vergaderinge met authoriteyt, stricte last ende met besendinge naer Indien van eerlijcke ende sufficante persoonen, ende by revocatie van de onbequame ende onwillige, dient te worden geaprocedeert.

Op het *tweede* middel, aengaande d'aenplantingh ende peuplatie van de landen ende colonien van Batavia, Amboyna ende Banda, de vergadering van de Seventiene connen mede daeruyt wel bemercken de voordeelen daerby te becomen ende by den heer Gouverneur Generael aengewesen, ende consequentelijck, dat de voorsz. aenplantingh ende peuplatie dienstich ende noodich is.

Tot dien eynde sal de Compagnie oock soo veel eerlijcke luyden, familien, vrouwen, kinderen met alle schepen derwerts senden als eenichsints doenlijck is, ten eynde door de voorsz. Nederlanders, sijnde vrye luyden ende buyten gagie van de Compagnie, de bedieninge ende voordelen worden ter hant genomen als in 't schrift van sijn E. wort gesecht.

Ende soo veel belangt de peuplatie met slaven, deselve mogen aldaer in Indien selfs becommen worden, doch dient hetselve te geschieden met goede voorsicht ende circumspectie, dat d'onse aldaer veel slaven van goet naturel

ende van verre gelegen verscheyde quartieren daertoe vercrygen, die geen complot oft aenhangh onder den anderen en connen maecken, ende dat sooveel slaven op één plaatse niet gestelt en worden, dat sy stercker souden sijn als d'onse, ende dat de Compagnie van hare possessie niet en worde ontbloot oft ten minsten daerinne niet en worde getroubleert met seditien oft oorlogen, sooals weleer in oude ende nieuwe tyden geschiet is, mede de grootste regeeringen, selfs onder de Romeynen in Italien, daer sy soo machtich waren; soodat hierop seer ernstichlijck ende continualijck dient te worden geleth.

Gelyck mede daerop principaelijck dient acht genomen in 't peupleren met Indiaense vryluyden, dat deselve niet te veel in één plaatse ingenomen en worden ende niet van diegene die sijn van een machtige groote natie, die aenhangh soude cunnen maken ende met de secoursen (die sy uyt haer eygen bygelegen landen oft van d' Indianen oft quaetwillige naebueren souden connen hoopen ende verwachten) iets souden connen lichtelijck attenteren, waerdoor de Vereenichde Compagnie van hare diere ende costelijcke conquesten ontbloot soude worden, 't welck in desen soo veel te considerabeler is, alsoo uyt den heer Generael wordt verstaen, dat syne E. meende de Chineesen tot de peuplatie de bequaemste sijn, 't welck eene seer machtige ende niet verre gelegen natie is, in desen sooveel meer te vresen als andere, die min machtich ende verder van de conquesten van de Compagnie gelegen sijn, ende die de middel niet en hebben van schepen, daer de Chineesen overvloedelijck van versien sijn.

Het is seker naer opinie van veelen, dat met eenige redelijcke concessie van den vryen binnenlantschen handel in Oost Indien verscheyde getrouwde luyden sullen geinduceert worden om met hare familien uyt dese Nederlanden naer Indien te vaeren ('t selve alsoo goet gevonden wordende), veel meer als voor desen; maer alsoo dit eene verscheyden voeth is als die voor desen by de Compagnie is gebruyckt, die geenen perticulieren handel tot dese tijd toe en heeft willen tollereren, veel min permitteren; ende dat oock alle veranderinge in groote saecken (sooals mede is het beleyt van den handel in de Oost Indien) seer suspect ende dangereus geoordeelt moet worden, soo staet eerst te considereren oft op den gegenwoordigen voeth van handel, by de Compagnie tot noch toe geuseert, de saken niet wel en souden connen worden gecontinueert ende gebracht tot tollerable belastingh ende oncosten, soo in Indien selfs als in Europa, en de proffyten, soo van den binnenlantschen handel als aengaende den incoop der retouren van Indien, en souden cunnen worden beter gebenefitieert, tot meerder voordeel van de Generaelle Compagnie als tot den gegenwoordigen tijd.

Ende sooveel aengaet d' oncosten ende lasten van Indien, deselve sullen voortaan merckelijck sijn verminderd door het lichten van sooveel verschey-

den perticuliere comptooren als de Compagnie voor desen meest door geheel Indien heeft gehad, tot grote belastinge, connende den handel van die plaetsen voortaen met schepen behoorlijck waergenomen worden.

By d' ordre oock gestelt by d' heer Generael Coen op zijn afscheyt uyt Indien aengaende het afschaffen van de taeffelen, sullen de nootwendige comptooren in de Molucques, Amboyna ende Banda ende van gelijcken in Batavia merckelijck in oncosten ontlast worden, tot groot soulagement van de Compagnie.

Van gelijcken door d' ordre gegeven by de vergaderingh van de Seventiene, in October voorleden gesonden nae Indien met het jacht den *Tortelduyve* ende nulaest met deschepen *Gouda* ende *Hollandia*, soo sullen de nootwendige resterende comptooren ontlast worden van veele groote sware officieren ende andere personen die groote gagie trekken ende aldaer wel gemist connen worden.

Almede door de voorsz. ordre sullen voortaen ten naesten by t' eenemael comen te cesseren alle schenckagien ende alle lasten van fortificatie, die by d'inwoonders buyten last van de Compagnie sullen connen onderhouden worden.

Van het volck die de Compagnie op haer gagjen in Indien tegenwoordich hout, cunnen successivelijck ende by gelegentheyt soo veele vry gegeven werden als haer tijd van aenneming comt te expireren ofte als 't selve sullen versoeken, te weten alsulcke die men oordelen kan dat voordeel cunnen doen voor de Compagnie, in Indien blyvende als vry luyden.

't Getal van 't vaerende volck op des Compagnies schepen, alsmede de soldaten op de noodige besettinge in guarnisoen liggende, sullen connen tot een reedelijck ende tollerabel getal gereduceert ende gecontinueert worden in dienst ende op de gagien van de Compagnie, gevende aen d'ovrige haer vryheyt om als borgers ende vrye luyden in de colonien te woonen, 't welck alsnu wel sal connen geschieden sonder eenich inconvenient, beter als voor desen, alsoo de plaetsen, landen ende steden, de Compagnie toebehoorende, nu ende allengsies meer gepeuplert sijn met vryluyden van onse natie, die in plaets van soldaten tot bewaringh van de steden ende casteelen tot haer eygen conservatie connen verstreken buyten oncosten van de Compagnie. Gelijck oock voor desen alle de macht van volck tot last van de Compagnie heeft moeten staen omme alle schepen te besetten op voorraet, om alle gewelt ende overvallende macht te wederstaen; welck volck in tyde van noot nu uyt de colonien can aengenomen worden ende gebruyczt onder civile gagie voor den tijd soo lange den noot sal vereyschen, welcke commoditeyt van vrye luyden hoe langer hoe grooter sal worden by verder peuplatie ende versterckingh van de colonien, 'tsy by vrygeving aldaer in Indien, off by toe-

sendinge met de jaerlijcxe schepen naer Indien van vryluyden ende familien,
die haer in de colonien sullen willen nederstellen.

De schepen mede die in groot getal jaerlijcx uyt Nederlant naer Indien
hebben moeten gesonden werden met veele provisien ende volck, ende die
aldaer neevens veel andere tot seer excessive oncosten van de Compagnie
hebben moeten onderhouden worden, soo om den handel op alle plaetsen te
versoecken, den vyant te wederstaen, exploicten op den vyant te doen, als
om de Compagnie eenmael wel te stabilieren ende eene vaste plaetse te ver-
kiesen ende met reputatie ende sekerheyt te vercrygen tot een generalen
rendevous, deselve schepen in Indien sullen voortaan wel vry wat connen in
minder getal verstrecken, ende soo veel niet noodich wesen als voor desen,
alsoo door d'aenplantingh van onse colonien in Amboyna, Banda ende in-
sonderheyt in Batavia aldaer nu veele provisien cunnen worden gevonden
ende verstrekt tot onderhout van 't volck ende schepen, in plaets dat die alle
bynæ uyt Nederlant naer Indien met veele schepen voor desen hebben
moeten toegevoert worden, ende 't volck tot besettinge van plaetsen ende
schepen uyt de colonien selfs nu can genomen worden, soals vooren is ge-
secht, ende dat nu door sooveel jaren ervarentheyt den binnenlantschen
handel van Indien op alle plaetsen die geinmagineert worden proffijt te geven
genoechsaem nu is ondersocht ende bekent, ende veele van dien can worden
naergelaeten als geen ofte weynich proffijt gevende, ende alleen waergenomen
dien binnenlantschen handel die 't meeste voordeel geeft, waertoe sooveel
schepen niet noodich sullen sijn als voor desen, alsoock niet tegens den vyant,
die nu alreede in die quartieren merckelijck in seemacht is beswaert, ende
dat oock de exploicten tegens den vyant met gemack ende naer de gelegen-
heyt van den staet van Indien niet al op eenen tijd en behoeven waergenomen
te worden, maer alsdan ende aldaer den vyant de meeste afbreuck ende aen
de Compagnie 't meeste voordeel can geschieden; van gelijcken den gene-
ralen rendevous in Batavia alsnu begrepen ende genouchsaem versekert
sijnde, soo sal oock onnodich wesen de groote macht van schepen die tot
stabiliteit ende de versekerheyt van dien alsdoen noodich was, ende alsnu wel
wat gemindert con worden.

Dus veel van de verminderingh van de lasten ende oncosten in Indien,
daerop oock nootsaeckelijck sal volgen de vermindering derselver in Europa,
soo als vooren in 't begin van dit discours breeder aengewesen is, als sijnde
condependent d'een van d'ander.

Ende sooveel belangt de binnenlantschen advance ofte winste aldaer in
Indien, al waer het schoon dat die niet meer en gave als eenigen tijd voor
desen, soo soude bevonden worden dat (d' oncosten, soals hier corts gesecht
is, soo vermindert ende gereduceert sijnde) deselve binnenlantsche winste

wel merckelijck boven alle oncosten van Indien soude commen t' avanceren, 't welck alsdan sooveel dat aengaet eenen goeden staet voor de Compagnie soude wesen.

Maer daerenboven can gesecht worden dat d' advance van de Compagnie in Indien nu beter is als voor desen, ende allengsies beter staet te worden indien men soo voortgaet soals men alreede tot noch toe heeft gedaen, ende nu cortelingh by nieuw redres notabelijck heeft begonnen, want soals hier vooren gesecht is, den profytelijcksten binnelantschen handel van Indien is by ervarentheyt nu ontdeckt ende can waergenomen worden, naerlatende de weynich proffijt gevende trafficq.

Indien is noyt soo wel met cappitael versien geweest als tegenwoordich omme den binnelantschen handel wel ende behoorlijck te benefitieren, ende voor desen heeft het altijd meest een cappitael gebrooken.

Den handel van Surrat (die wel van de proffitabelste van Indien kan geacht worden) is nu corteling van Batavia waergenomen met besendingh van schepen derwerts, gelijck oock uyt Nederlant nu twee jaeren volgende telckens naer Surrat schepen sijn gesonden met treffelijcke cappitalen omme de proffyten van dien importanten handel mede te doen smaken, die te vooren door andere noodige affeyren in de andere quartieren van Indien bij de Compagnie niet en heeft connen genooten nocte waergenomen werden.

Den handel van de nooten ende foly door geheel Indien sal nu sonder comparatie aldaer meer proffijt geven als te vooren, dewijl mits de conquesten van de eylanden van Banda alle de nooten ende foely in onse handen comen, sonder dat eenige steelswyse werden vervoert, soals voor desen, niettegenstaende onse contracten, by de Bandaneesen altijd plach te geschieden.

De conquesten op den vyant hebben tsedert 4 oft 5 jaren niet notabels in middelen ofte waerdy bygebracht, 't welck in toecommende beter staet te verhoopen, alsoo de macht van de Compagnie op sooveel plaetsen teffens op eenen tijd niet en sal gediverteert worden, soo als voor desen heeft moeten geschieden. De landen ende plaetsen by de Compagnie in Indien beseten voor desen en hebben niet dan lasten voor haer selven medegebracht, daer nu ter contrarie de landen van Amboyna, Banda ende Jaccatra door d' aenplanting van de colonien aldaer niet alleen haer eygen oncosten sullen winnen connen, maer oock selfs by advance uytgeven goede incomen, waerby de Generale Compagnie haer andere noodige oncosten sal cunnen vervallen, met overschot omme gebruyct te connen worden soo in den binnelantschen handel als tot opcoop vande waeren die tot retour voor Nederlant dienstich sullen wesen.

Aengaende den incoop van de voorsz. retouren voor Nederlant in 't generael, het is seer aparent dat deselve nu ende in toecommende tot beter

prijs sal connen in Indien gedaen worden, want sooveel den peper belangt, 't welck het hoofdstuck is der retouren herwerts, daer en can geen bequamer tijd ende gelegentheyt wesen als tegenwoordich omme denselven op civilen prijs van incoop te brengen, want Nederlant nu met peper versien is genoechsaem voor twee jaeren, behalven de retouren in peper die dit toeloopende jaer noch staen te verwachten ende behalven alle den peper die noch by de vreemde Europische natien dit jaer overgebracht sal worden; sulcx dat men nu in Indien met reputatie can coopen ende den prijs brengen tot redelijckheyt; dat oock door d'aenplanting van den peper door geheel Indien (buyten Bantam selfs) met dese manniere deselve peper nootsaeckelijck sal vallen, andere natien van Europa nu ter tijd in Indien niet versien wesende omme alle den peper op te coopen, als dese Compagnie al soude willen stille staen van iets te coopen; ende eyndeling indien men met Bantam comt te accorderen, dat 'tselve niet en sal geschieden als met goede advantagieuse conditien ende tot vermindering van den prijs van de peper, met welcke peper (sijnde een seer notable quantiteyt die nu tot Bantam can sijn) de Nederlandsche Compagnie in groot gedeelte ten minsten (indien niet met de geheele pertye) voorsien sijnde, soo can deselve Compagnie daermede den merct van den peper door geheel Indien onder andere natien soo laech brengen als sy selfs sal cunnen wenschen, ende alsoo genieten 't redres 't welck met de beste middel andersints [niet en] soude connen te wege gebracht worden.

Doch desen voorslach van continuatie op den ouden voeth dient wel ernstich overlecht in alle poincten, perticulierlijck geconsidereert oft oock denselven soo practicabel ende crachtich sal wesen ende van sulck een effect als hier voorgegeven wert; oft denselven niet en sal sijn van langen beleyt ende de vruchten na veellen tijd maer eerst geproeft sullen cunnen worden; daer ter contrarie de saken van de Compagnie soo sijn gestelt, dat sy hoe eer hoe liever dienen te worden geredresseert, omme niet altijd naer de voordeelen te wachten die men al lange voor desen hadde behooren te genieten.

Ende als men al eenen anderen voeth sal dienen te embrasseren, soo sal daerop moeten insonderheyt worden geleth, dat de minste veranderinge de beste is; ende nadien den voeth by den heer Gouverneur Generael Coen dienstich ende noodich bevonden wort, dat deselve soo worde overlecht, verclaert ende gearresteert, dat merckelijck moge blijcken dat de Compagnie daerby een notabel voordeel ende soulagement sal becommen buyten den ouden voeth, daerop den stant van des Compagnies saken in Indien tot dese tijd toe noch altijd beleyt is geweest.

Sooveel dan belangt den voeth by de heer Generael voorgeslagen, deselve is daerop gesondeert dat men met d' ordinarissche schepen jaerlijcx naer d' Oost Indien varende geen Nederlantsche vrye luyden ende huysgesinnen ge-

noech en sal become tot peuplatie van de colonien van Batavia, Amboyna ende Banda, sooals dienstich ende noodich is, ende daeromme dat by andere middelen deselve Nederlantsche familien dienen te worden geinviteert ende aengeloot omme derwerts in groote menichte te vaeren, daertoe sijn E. voor eerst proponneert het naervolgende:

„1. Dat het een yder vrygestelt werde (onder den eedt ende artijckelbrieff van de Compagnie ende onder alsulcke conditien als men geraden sal vinden te accorderen) uyt Nederlant met licentie van de Compagnie naer Oost-Indien te vaeren met haer eygen schip oft schepen ende met alsulcke goederen ende cappitaelen als haer sal worden gepermitteert ende de luyden selffs in conformité van dien geraden sullen vinden“¹⁾.

Perticulierlijck hier den voorgeschreven voeth te expliceren ofte te bepalen meent de heer Gouverneur Generael dat voor dese tijd niet doenlijck en is nochte oock dienstich; maer de sake selfs in gebruyc gestelt wordende, dat haer van selffs sullen oopenen ende solveren de difficulteyten, die het voorsz. concept beswaerlijck ofte onmogelijck souden schynen te maken.

Doch evenwel in 't generael dient iets gesecht, waerop desen voeth sal connen aengevangen ende begonnen worden.

I. Eerstelijck soo schijnt dit concept mede te brengen dat niemand en sal mogen naer Indien varen als met speciale licentie van de Compagnie, dat is van de Seventiene.

II. Ende dat gesecht wort dat het een yder vry gestelt worde, dat is dan te verstaen een yder dien de Compagnie licentie sal geven ende die het de Compagnie sal gelieuen toe te staen.

III. Dat men uit Nederlant sal moeten vaeren ende niet uyt andere landen omme alsoo het benefitie van den handel, by deser landen middelen vercregen, te vergunnen alleen aan diegeene die ingeboorne oft inwoonders sijn van de Vereenichde Nederlanden.

IV. Dat alsulcke vrye luyden sullen gestelt worden onder den eed, dat is soo wel aengaende den speciaelen artijckelbrieff naer te commen als oock van subject te worden ende te blyven onder 't gouvernement van den Generael ende Raet van Indien aldaer residerende, sooals alle andere luyden, 't sy Indianen oft vrygegeven Nederlanders aldaer woonende, denselven subject sijn.

V. Dat eenen speciaelen artijckelbrieff voor soodanige luyden uit dese Nederlanden varende naer de Oost Indien dient te worden gemaect, daeraen deselve sullen wesen gebonden, tot onderhout van denwelcken niet ondienstich schijnt te sijn, maer geheel noodich, dat deselve luyden cautie stellen

¹⁾ Zie hiervóór, bl. 616.

sullen tot sekere competente somme, dat sy deselve ende alle poincten die substantiaelst sijn [sullen onderhouden,] ende te verbeuren seekere boeten indien sy in dit oft dat poinct, 't welck gespecifieert can worden, sullen commen naerlatich te sijn ofte te contravenieren.

VI. Welcke substantiaelste poincten schynen te cunnen wesen:

- A. Dat sy geen ander goederen mede en sullen nemen als haer speciaalijck wert toegestaen, daertoe een lijste van hare ladinge overgegeven sal moeten worden aan de Compagnie.
- B. Dat sy uyt dese landen scheydende geen ander havenen oft landen van Europa en sullen aendoen, nochte ergens anders iets meer innemen als 'tgene in de voorsz. lijste is geexpresseert, ten ware onderwegen iets quamen te veroveren van den vyant, ende 't selve alsdan onder inventaris over te geven ende te beeidigen aan den Gouverneur Generael ende Raet van Indien 't harer eerster aencomst in Batavia.
- C. Dat sy gehouden sullen sijn in Batavia eerst last te breken ende aldaer residentie [te] nemen, sonder op eenige andere plaetsen van Indien (sels die de Compagnie toecommen) aan te loopen ende last te breken.
- D. Dat sy permissie vercregen hebbende van den Generael ende Raet van Indien omme op eenige quartieren van de Oost Indien te handelen uut Batavia, sy altijd in Batavia wederom sullen comen, sonder ergens anders te blyven nochte haer te ontrecken 't gouvernement van den Gouverneur Generael ende des Raets van Indien.
- E. Dat sy haren tijd als by den artijckelbrieff sullen uitwoonen ten vollen, ende tot den eynde toe hare woonplaatse houden tot Batavia oft elders daer sy sullen versoecken, ende daer het haer by den Gouverneur Generael toegestaen sal wesen.
- F. Dat sy geene van haer schip oft scheepen om de Caep wederomme naer Nederlant sullen senden als met expres consent van den Generael ende Raet van Indien, ende dat sy in sulck een geval gehouden sullen sijn aan te comen in Hollant oft Seelandt, volgens het passpoort ende ter plaatse daer den Gouverneur Generael ende Raet van Indien geordonneert sal hebben.
- G. Dat sy geene goederen, coopmanschappen, rariteyten oft comptanten en sullen vermogen uyt Indien naer Nederlant te senden tot retour voor haer perticulier, 't sy met des Compagnies oft eenige andere perticuliere scheepen vandaer herwerts commende, onder verbeurte der voorsz. goederen, coopmanschappen, rariteyten ofte comptanten, ende daerenboven alsulcke boeten, by de cautie hier te

lande te betaelen, als geordonneert sal worden by den voorsz. generalen oft speciaalen artijckelbrieff; welcke cautie oock sal [verbeurt worden] (niettegenstaende de waerde der vervoerde goederen) ter somme toe by hun geinstitueert, in gevalle deselve goederen hier te lande niet, maer in eenige andere vreemde landen quamen te arri- veren, om haer het gebiet van de Ho. Mo. Heeren Staeten Generael alsoo niet te ontrecken.

H. Dat sy in 't uytgaen naer Indien nochte aldaer in Indien selffs geen schade ofte ongelijck en sullen aendoen aen de vrinten ende geallieerde van de Geunieerde Nederlanden hier in Europa ofte van de Vereenichde Compagnie in Indien, in geenderhande manieren; ende diergelijcke meer.

VII. Dat de goederen die uyt Nederlant naer de Oost Indien by perticuliere gevoert werden sullen betaelen, in Batavia commende, de behoorlijcken tol, soo, als aldaer op diergelijcke goederen betaelt wort oft gestelt sal worden.

VIII. Dat deselve goederen van daer niet en sullen mogen worden vervoert als met expresse licentie van den Generael ende Raet van Indien.

IX. Dat ydereeën die naer Batavia uyt dese landen varen wil met sijn schip ende goederen (te weten den coopman onder wien de goederen sullen berusten ende dien't schip toebehooren sal oft syne committenten) sal moeten sijn getrouwet ende met sijn vrouw ende kinderen ende familie naer Indien varen omme in Batavia oft in eenige andere Nederlantsche colonien te reside- ren den tijd van tien jaeren ten minsten, ten waer den Gouverneur Generael anders gelieffde te disponneren om redenen.

Ende soo voorts meer andere conditien, die yder Camer door hare gecommitteerde voortbrengen ende de Seventiene resoveren sal te behooren.

Het *tweede* middel by den Heer Generael Coen geproponneert omme veel vrye Nederlanders in Indien te crygen, is gesondeert op het proffijt dat die vrye luyden aldaer sullen connen ende mogen doen, want sonder proffijt oft voordeel te weten, niemant derwerts en soude vaeren. 't Selve tweede middel luyt als volcht;

115 42. Dat aen alle luyden die in de landen ende colonien van Batavia, Amboyna ende Banda, de Compagnie toebehoorende, hare residentie sullen nemen, het vry sal staen nevens de Compagnie alleen op sekere plaetsen ofte oock overal in Indien te mogen vrylijck handelen met hare perticuliere sche- pen ende middelen, tot haren eygen perticuliere proffyten ende advantagien, mits betaelende behoorlijcke tollen ende impositien, alsmede vracht ende assurantie, als sy met ofte in de schepen van de Compagnie hare comptan- ten, personen ende goederen sullen aldaer in Indien van d' een plaetse in d' ander willen laeten transporteren; ende dit alles onder alsulcke conditien,

restricxien, limitatien ende privilegien als men ten besten van de Vereenichde Compagnie ende tot voordeel van die perticuliere sal geraden vinden."¹⁾

Hierop sal mede den Gouverneur Generael ende Raet van Indien volgens de laeste bovenstaende clausulen geautoriseert moeten wesen omme in be vindinge der saken aldaer hierinne te disponneren; maer evenwel om iets perticuliers alsnu te seggen:

X. De vrye luyden in de colonie daer sy resideeren sullen vermogen te handelen, coopen oft vercoopen alsulcke waeren ende coopmanschappen als hem by den Gouverneur ende Raet van Indien toegestaen sullen sijn te coopen oft vercoopen, ende anders niet.

XI. En sullen de voorsz. vrye luyden, in de colonien woonende, mogen al sulcken handel door geheel Indien genieten invoegen als haer by den Generael ende Raet van Indien toegestaen sal worden.

A. Eerst maer toe te staen handel voor de vrye luyden in plaetsen daer sy de Compagnie de minste hinder doen ende daer sy redelijck profijt becommen.

B. Den handel van de Molucos, Amboyna ende Banda in 't eerste voor de Compagnie te houden, sonder dat op deselve quartieren uyt Batavia vooreerst gehandelt dient te worden; van gelijcken dat de vryluyden van Banda niet en handelen op Amboyna, nochte van Amboyna op Banda, maer yder alleen tot beneficie van de plaetse sijnder residentie.

C. Dat de vryluyden niet en sullen mogen coopen nagelen, nooten oft foely, als met conditie dat sy die vercoopen sullen aan niemand anders als aan de Compagnie tot den gestelden prijs, als voordesen.

XII. Dat alle schepen van vrye luyden, varende met permissie van den Gouverneur Generael ende Raet van Indien uyt Batavia, Amboyna oft Banda, gehouden sullen sijn haer retouren te maecken, ende eerst te ontladen in de voorsz. respective plaetsen daer sy afgevaren sijn.

XIII. Dat sy voor uyt- ende invoeren van waren behoorlijcken tol sullen betaelen.

XIV. Dat het de Compagnie vry sal staen vóór alle anderen de goederen, van de vryluyden alsoo gehandelt ende innegebracht, aan haer te nemen tot prijs courrant, soo alsdan sal wesen.

XV. Dat de peper, nagelen, nooten ende foely aan niemand anders vercocht sullen mogen worden by de vrye luyden als aan de Compagnie, tot eenen sekeren gestelden prijs, alles naer gelegentheyt van saken.

XVI. Niemand sal vermogen eenich retour naer Nederlant te senden in

¹⁾ Hiervóór, bl. 616.

waren oft goederen nochte in comptanten, ten ware met expresse licentie van den heer Generael ende Raet van Indien.

XVII. Dat niemant den handel met perticuliere schepen toegestaen sal worden als die getrouwte ende familie in de colonien van de Compagnie houdende is, ten waer hy borge wist te stellen, dat hy ter plaatse van sijn afvaren wederomme sal comen;

ende diergelycke meer.

Op 't *derde* middel, aengaende den handel van China, die den heer Generael Coen voorstelt tot een perfectie van den staet der Compagnie in Indien, de leden van de vergaderinge hadden daer niet tegen, maer meenden dat die op den begonnen voeth met de gevoechelijckste middelen bevordert diende te worden, altijd wel acht nemende op de versekertheit van onse schepen, volck ende goederen, dewijl de begrepen plaatse tot dien handel in de eylanden Piscadores seer naby China gelegen is, [ende] de Chineesen een machtige natie sijn, voorsien met ontelbaer [veel] volcx ende schepen, daerop insonderheyt dient geleth, opdat niet, door te grote cleynachtingh ende sorchloosheyt, de Compagnie, in plaatse van dien importanten handel, groot verleth in haer saken ende groote schade becomme.

8. ANDERE CONSIDERATIËN, begin 1624¹⁾.

Op het redres ende reglement over de saecken van Indien, by den heer Generael Coen voorgegeven ende aan de Vergaderinge van de XVIIe in October 1623 gexhibeert, is iets gestelt, daerby genoegh te sien is, dat de Compagnie niet en behoort toe te laten dat de particuliere Nederlander nessens haer in Indien over zee zoude handelen, ende evenwel werter noch al gevraeght, waerom het de Compagnie van haerluyden soo wel niet en soude gedoogen als van den Indianen, daerop dit naervolgende wyder sal dienen.

In de eylanden van Moluco ende Amboyna is jaerlijcx (het een jaer min, het ander jaer meer) te halen omtrent 1000 bharen nagelen, yder bhaer stijff wegende 500 P Hollandts, die metten thol van den coningh van Ternate cost 60 realen van 8^{en}; yder reael gerekent op 50 stuyver comt daervoor f 150.000. Hierby gevoeght dat jaerlijcx in de speceryen van Banda te besteden is omtrent f 80.000; — de garnisoenen van alle forten in dese eylanden neme ick te bestaan in 900 coppen yder van f 15 's maendts, officiers ende gemeene

¹⁾ Kol. archief 8360. — De hand geeft geen aanwijzing omtrent den schrijver.

soldaten deur malcander; comt voor een jaer souldye $f\ 162.000$; — de reparatie ende 't onderhoudt van alle forten, comptoiren, logien, packhuysen etc. in dese eylanden genomen jaerlijcx op $f\ 58.000$; — comt samen $f\ 450.000$.

Jegens dese $4\frac{1}{2}$ tonnen gouts is jaerlijcx in dese eylanden te verhandelen een groote quantiteyt rijs, die het last can vercocht werden tot 30, 35 ende 40 realen, ende niet meer als 5, 6 ende 7 realen van 8^{en} en cost.

Veelerleye soorten van Choromandelsche cleeden ende lywaten, daervan men gemeenlijck maect van een, drie, vier ende vijff.

Veele viveres als sagu, vleesch, speck, wijn, olye, asijn, daerop oock groote winninghe valt.

Ende een goede partye Chinesche waren, als fluweelen, sattynen, armosynen, damasten, etc.; daervan men maeckt van een, twee.

In alle welcke waren besteedt sijnde een somme van $f\ 150.000$, ende daervan deur malcanderen gemaect van een, drye (gelijck sulcx wel ruyt can vallen, wanneer dese negocie wierdt gedreven deur eene handt), soo comt daervan de voorsz. $4\frac{1}{2}$ tonnen gouts, ende 3 tonnen gouts mogen voor winst gerekent werden.

Om nu te sien wat eenen thol van 10 procento soude mogen opbrengen, soo staet te letten dat den coningh van Ternate als heere van de Molucos ende 't quartier van Amboyna, daerop dat Loehoe ende Cambello (alwaer de nagelen wassen) gelegen is, aldaer selffs thollen trect; dat Hijttoe ende 't resort van dien (sijnde 't nagelrijcste quartier op 't eylandt Amboyna) staet onder 't gebiet van haere eygene heeren, die ons de nagelen sonder thol daeraff te nemen laten volgen; ende dat in 't quartier daerop gelegen is het groot casteel, ende de andere plaetsen daer de Ho. Mo. Heeren Staten Generael in Amboyna hebben de souverainiteyt, geen ofte seer weynich nagelen wassen ende daeromme de incomende negocie aldaer oock niet seer groot en is; alsoo dat als de Compagnie maer en soude trecken thollen ter plaetsen daerse de souverainiteyt heeft, deselve heel weynich souden bedragen.

Maer genomen dat de Compagnie (die haer dese geheele negocie toeeygent) van alle incomende goederen thollen trock, niet naer den cleynen prijs van den incoop, maer naer den prijs soals deselue kunnen gevent ende vercocht worden, soo soude men mogen rekenen, dat van de voorsz. $4\frac{1}{2}$ tonnen gouts soude comen $f\ 45.000$.

Daer en is niet aen te twijffelen, off van desen thol soude veel achtergehouden, gesluyct ofte gestolen werden, 't welcke wy nemen op de $\frac{2}{3}$ te behouden; soo soude daer aff comen $f\ 30.000$.

Soo soude dan in de voorsz. eylanden ('t zy dan dat de negocie aldaer minder ofte meerder viel als hiervooren naer gissinge gestelt is) thienmael meer te halen sijn met het behouden van dien handel voor de Compagnie, als

delselue aen de vrye luyden over te geven ende thol daervan te trekken. Behalven dat te considereren staet dat de vrye luyden de winningen doen vervallen, daerdeur de thollen oock souden te niet loopen.

De vrage nu waeromme men de vrye luyden in den inlantschen handel niet soo wel en soude gedoogen als de Indianen en heeft alhier geen plaatse, want de negocie is den Indianen in alle dese eylanden niet alleen simpelijck ontseyt, maer oock met hardicheyt verhindert.

Op alle andere plaetsen in Indien, daer de Compagnie geen contracten en heeft van alleen te mogen handelen, daer en gedoocht de Compagnie de Indianen oock niet, maer de Indianen gedoogen de Compagnie.

Godt ende de natuere geeft den Indianen het vrye gebruyck van de wilde zee ende locht. De navigatie ende coophandel hebbense van haere voorouders van over veel hondert jaren, van handt tot handt, geerst.

De Compagnie is van buyten ingecomen, heeft der Geunieerde landen vyanden aengetast, victorien vercregen, alliantie met veele Indische coningen gemaect, met goede ordre genegocieert sonder de Indische proffyten te doen vervallen, den Indianen vorderlijck ende aengenaem geweest; hierdeur is haere negocie van tijt tot tijt aengegroeijt ende vermeerdert.

Maer de vrye luyden doen de negotie vervallen, brengende de winst van een cent op 50, van 50 op 25, ende voorts op niet; mishandelen ende vergelijken de Indianen, 't welcke alsoo voortgaende, daeruyt soude te verwachten sijn eenen generalen haet der Indianen jegens de Nederlanders, de ruïne van de Compagnie, ende eyndtlijck der vrye luyden eygen verderff.

Maer soo men beleth dat de vrye luyden haer deur Indien niet en verspreyen, ende dat men se alle doet woonen binnen Batavia; de Compagnie den Inlantschen handel behoudt ende soect te vermeerderen, ende dat de Indianen gerustlijck mogen handelen, soo sal daeruyt volgen, dat de Compagnie sal comen totte hoogste prosperiteit, dat de stadt van Batavia seer haest sal toenemen, dat de Nederlandtsche burgers daerinne sullen rijck worden, dat de Indianen ende Chinesen haere negocie daer sullen maecken, ende dat deselue hen aldaer met groote menichte sullen ter neder setten.

Gelt is het aldervoornaemste middel daermede dit alles is te wege te brengen, daeromme het de Compagnie oock wel te raden waere vryelijck toe te staen, dat een yegelijck van d'ingesetene deser landen naer Indien soude mogen gaen op de schepen van de Compagnie met alsulcke capitalen ende sommen van penningen alsse souden willen ofste kunnen van haer selven ofste van haere vrienden medenemen.

Men geeft alreede in Batavia interest van 5 procento 's maendts, die niet en soude affnemen maer apparent hooger loopen, als de vrye luyden de navigatie wierd affgeseyt. Op de custe van Coromandel en geeft men oock niet

minder. In Goa is den interest apparent al hooger, want de Portuguesen, aldaer leggende, trekken gelt uyt Portugael van haere vrienden ende bekenden, ende geven selfs 50 ofte 60 procento 's jaers; ende als het haer toegesonden wert in commissie ende zy 't selve uyt doen voor rekeninge ende open risico van haere meesters, sendense jaerlijcx aen winst over 70, 80 ende oock wel 90 procento.

Hoe wel soude het veele rentiers ende coopluyden (die haere incomsten ende winninghen in dese costelijcke ende neeringloose tyden tegeringh vallen) comen, datse met een duysent guldens van haer capitaal naer Indien te seyn-den sooveel mochten winnen, alsse hier te lande doen met thien ofte twaelff duysent guldens.

Soo dit in train wierde gebracht, veele eerlijcke luyden van goeden huyse ende geslachte souden van haere bloedverwanten ende bekende vrienden bygeleydt mogen werden soodaniche sommen van penningen, daermede sy souden te bewegen sijn naer Indien te gaen, om deselve aldaer op provisie ofte voor haer eygen rekeninge uyt te doen, soals de luyden metten anderen souden mogen accorderen, soodat in deser manieren Batavia wel soo gelt-rijck soude werden als men wenschen ofte begeeren soude.

Maer yemant soude mogen vragen, als men veel gelts uytdeede aen de Indianen, off se daermede niet en souden bederven ofte verhinderen de negocie van de Compagnie?

Daerop sal men verstaen, dat de Chinesen wel de grootste sommen souden trekken, sydewaren ende andere coopmanschappen daervoor brengen souden in Batavia, welcke waeren ten deeple by de Compagnie souden werden gecocht, ende weder andere waren daeraen gevent ende gelevert werden. De andere Indische handelaers souden mede wel gelt trekken, maer niet met zoo groote sommen als de Chinesen.

't En can de Compagnie (die soo verre gecompen is, dat se heeft het gros van eenige van de voornaemste Indische waren) geensins schaden ende niet als groot voordeel geven, dat de cleyne handelaers, met wien sy te handelen heeft, oock wat versien sijn met gelt, want het doch veel in de casse van de Compagnie soude comen. Daer geldt is, daer valt de neeringe. Het geldt doet, dat om de stadt van Manilha woonen over de 20.000 huysgesinnen, meest Chinesen, oock veel Japonnesen ende naturellen van 't landt, waervan de Castilianen woonende binnen de voorsz. stadt (bestaende maer in omtrent 1000 huysgesinnen) trekken tribuyt, thollen ende andere emolumenten, daermede sy haeren staet mainteneren.

9. RESOLUTIËN XVII, 5—16 Mei 1624¹⁾.

(VII)²⁾. Sijn gelesen het reglement van den heer Generael Coen ende de consideratiën daerop schrifftelijck ingestelt, ende verstaen dat men daervan copie sal geven aan de hoofdparticipanten, onder belofte van secreet te houden ende met niemand als onder den anderen daervan te communiceren, alles onder den eedt aan de Compagnie gedaen.

Sijn ter vergaderinge by de Seventhiene ende de hoofdparticipanten versheyden sessien gehouden ende conferentien aengaende het voorgegeven reglement van d'heer Generael Coen, ende is eyndeling goet gevonden dat d'heer Generael met den advocaat van de Compagnie sullen cortelijck in geschrifte brengen ende in artickelen stellen de vryheyt, die aan de vrye luyden in Indien in den handel soude connen worden gegeven, om 't selve concept ter naester vergadering geexamineert ende daerop besloten te werden, ende wert den advocaat van de Compagnie gelast, soo haest 't selve concept ingestelt is, daervan copie te zenden aan alle de Cameren.

Maendach 's morgens den 13 Mey anno 1624. Werden gecommitteert d'heeren Burgemeester Schotte, Hasselaer ende Brouwer om met een van de hoofdparticipanten te spreken met d'heer Generael Coen aengaande syne E. verder pretensie op de Compagnie, omme te verstaen waerby syne E. contentement meent te becommen, ende dat de gecommitteerde daervan rapport sullen doen aan dese vergaderinge, om alsdan naerder daerop gedisponeert te werden.

Donderdach 's morgens den 16 Mey anno 1624. D'heeren gecommitteerde om te spreken met d'heer Generael Coen aengaande syne verder pretentie tegens de Compagnie doen rapport van haere E. besoinge, bestaende naer vele praemissen daerinne, dat d'heer Generael Coen door haere E. eyndelingh gebracht is geweest om eysch te doen aengaande syne E. verder pretensie, ende dat syne E. soude nemen contentement, indien hem de Seven-

¹⁾ Kol. archief 184. — Gedeeltelijck gedrukt bij De Jonge V, 5.

²⁾ Het zevende punt van beschrijving luidde: „De cameren sullen geloven ernstelijck te examineren ende ryperlijck te overleggen het toegesonden ende voorgegeven reglement van den heer Gouverneur-Generael Coen, waermede syne E. meent nootwendich dient geredresseert ende verbeteret het beleyt van de Compagnie in 't generael, mitgaders daerby oock de consideratiën by de ledē der laetster vergaderinge van de Seventhiene daerop discourswyse gemoveert, opdat haer E. gecommitteerde particulierlijck ende volcomentlijck geintrueert ende geauthoriseert comen, omme ten dienste van de Compagnie daerinne voorslagen te doen, off oock te besluyten, sulcx als naer de gewichticheyt van de saecke sal behooren, dewyle hieraen de staet van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie ten alderhoochsten is gelegen”.

thiene soude willen toeleggen de somma van f 50.000, hoewel meende dat syne meriten meerder waren; hierop hadden de gecommitteerde noch verder ge procedeert, ende hadden syne E. finalijck noch ge induceert syne geheele pretensie te submitteren aan de discretie ende dispositie van de vergaderinge der Seventhiene, met vertrouwen dat deselve vergaderingh behoorlijcken op syne E. meriten sal letten, ende hem te encourageren tot verder dienst, assistentie ende hulpe daer 't selve by synen raet ende eygen persoon bygebracht sal connen worden.

10. RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 17 Sept. 1624¹⁾.

Martis den 17 Septembris 1624. Is op 't geproponeerde van de Heeren van Hollandt goet gevonden te letten dat in de vordere versoucken van den heer Carleton²⁾ nopen de satisfactie voor de Engelsche Compaignie over de pretense excessen ende contraventien tegens het tractaet in Engelandt gemaect, de clachten gehandelt werden als clachten van partie tegens partie, om die van de Oost-Indische Compaignie daerop te hooren, 't naerder reglement tot elcx verseeckerheyt verder te doen tracteren, ende den staet van 't landt ofte Generaliteyt daer buyten te houden, om als rechters te letten, off de redenen genouch gedaen wert ofte nyet.

11. RESOLUTIËN XVII, 25 Sept.—15 Oct. 1624³⁾.

(V)⁴⁾. Is gelezen het discours van den heer Generael Coen, voorgedragen by syne E. aan de Seventhiene in October 1623, mitsgaders het concept van 't reglement ingestelt door d'heer Generael ende den advocaet van de Com-

¹⁾ Kol. archief 500.

²⁾ Carleton had zich 29 Aug. op dreigenden toon over de zaak van Amboina beklaagd: De Jonge V, p. XXXIII.

³⁾ Kol. archief 184. — Gedeeltelijk gedrukt bij Leupe in B. T. L. V. 1859, bl. 21, en bij De Jonge V, 5.

⁴⁾ Het vijfde punt van beschrijving luidde: „Alsoo in de voorgaende beschryvinge bij 't sevenste point is ingestelt dat den Generael Coene ende den Advocaet van de Compagnie souden aan alle de Cameren schriftelijcken oversenden de ordre ende manniere die men sal nemen op de vrye personen in Indien als van gelijcken te continuieren ende eenen goeden voet ramen op den generalen handel in de Oost-Indien, dat tot nooh aan de Cameren niet en is gesonden, soo werdt de Camer tot Amsterdam versocht, d'selue te bevoorderen, endetegen dese aenstaende beschryvinge mede te brengen.”

o gian d'Amsterdam

pagnie, omme naermaels 't selve ter presentie van d'heer Generael ¹⁾ ge-resumeert te werden.

Andermael is gelezen het voorsz. concept van reglement van point tot point ter presentie van d'heer Generael Coen, die op alles de vergaderinge heeft geinformeert, ende naerdat van alles goede informatie ende onderrecht by de vergaderinge was genomen, is 't selve concept by de Seventhiene met advies van de E. hooftparticipanten alsoo goet gevonden, geapprobeert ende gearresteert, omme daerop by gelegentheyt van d'eerste schepen naer Indien gaende, authorisatie ende last te geven aan den heer Gouverneur-Generael en de Raden van Indien, omme haer E. in 't stuck van de vrye luyden ende den vryen handel aldaer in Indien daernaer te reguleren; en aengaende het uyt-varen van de vryeluyden met haer eygen schepen ende goederen uyt deze landen naer de Oost-Indien, als in 't 12, 13, 14, 15 en 16 articlen, sal 't selve mede by de aenstaende vergaderinge van de Seventhiene in 't werck gestelt connen werden, na gelegentheyt van de personen die haer daertoe sullen comen presenteren, alles onder conditien ende verbintenissen, soals de gemelde vergaderinge sal goetvinden en te rade worden.

(XVI) ²⁾. Naedat de vergaderinge van de Seventhiene hadde gebruycgt het goet advis van den heer Generael Coen op het dresseren ende arresteren van 't reglement van den Indischen handel sooals in 't 5^e point van dese beschrijvinge, waeruit by de vergaderinge verstaen werde noch verder sijnne suffisantie ende bequaemheyt met de fondamentele kennisse van den standt der Compagnies saecken in Indien, waertoe hy een voorinemene instrument geweest is, is daerom, ende om te voldoen den inhout van dit nevenstaende point, goet gevonden te letten op de verder pretentien van den heer Generael, ende alles geconsidereert dat ter materien dienende was, om zijnne E. t'encou-rageren ten besten dienste van de Compagnie, is met advis der E. hooftpar-ticipanten by de Seventhiene geresolveert dat men aan d'heer Generael Coen boven de voorgaende toegeleyde somme in de maent October 1623 tot vereeringe alsnoch sal toeleggen de somme van f 20.000, met alsulcke byge-oughde dancksegginge in goede termen als de saecke is meriterende; dat oock aan syne E. wort toegelecht den interest van 5 ten hondert van de somme

¹⁾ Zeventiende punt van beschrijving: „De Camer van Amsterdam gelieve te besorgen dat den heer Generael Coene dese aenstaende vergaderinghe believe by te commen omme te dienen van advis ende sich alomme naerder te verclarren op het overgoedge reglement ende voordere saken daeruit resulterende.”

²⁾ Zestiende punt van beschrijving: „Alsoo ter laaste vergaderinghe van de Seventhiene de Generael Coen syne pretentien heeft gestelt ter discretie van de respective Cameren, soo sullen de gecommittaeerde gelieven gelast te commen omme daervan haerlieder advijs inne te brengen.”

in October 1623 hem gecomporteert hebbende, soo by sijn E. eygen verdiende als alsdoen toegeleyde vereeringe.

Donderdach den 3^{en} October 1624 's morgens. Alsoo, vermidts het geconcieerde ende alsnu gearresteerde reglement van Indien, het noodich is dat bequaeme personen in dienst van de Vereenichde Compagnie in Oost-Indien werden gebruyc kt, die met goede kennisse ende genegentheyt 't selve connen helpen aldaer bevoorderen ende in praticque stellen ten aldereersten, omme de verwachte vruchten daervan op het spoedichste te connen smaecken, ende dat de vergaderinge haerselven ten vollen gecontenteert houden van de getrouwicheyt, bequaemheyt ende goeden iver van den heer Generael Coen staende sijn voorleden gouvernement van Oost-Indien; dat oock niemant beter tot bevoorderinge van 't voorsz. reglement ende redres als d' heer Generael Coen en can gebruyc kt worden, die daertoe als eerste autheur de beste kennisse ende genegentheyt sal connen gebruyc ken, soo is by de Seventhiene met advis der hoofdparticipanten eenpaerlijck geresolveert, dat by gecommitteerde uyt dese vergaederinge den heer Generael Coen sal werden gesondert en versocht of sijn E. hem noch wil laeten gebruyc ken in qualiteyt van Gouverneur-Generael naer Indien te varen met d'eerste vloote, ende presentatie van in de conditien wel te sullen accorderen in redelijckheyt.

De gocommitteerde van de Seventhiene by d'heer Generael Coen geweest hebbende, doen rapport, dat sy vooreerst hebben sijn E. aengescht de bewillinge van f 20.000 aen syne E. toegelecht by de Seventhiene metten interest van 5 ten hondert van sijn voorgaende tracktement ende vereeringe hem toegeleyt in October anno 1623 etc., daervan sijn E. naer eenige weynige prefaties de heeren van de Seventhiene heeft bedanckt, presenterende altijts hunnen dienst aen te nemen ende met advis [in] alles te willen behulpsaem wesen daer hy iets sal connen bybringen; voorders aen hem oppeninge gedaen sijnde dat de vergaderinge wel genegen soude sijn om sijn E. te bewegen om als Gouverneur-Generael van Indien wederom derwaerts te varen met d'eerste vloote, waerop de gocommitteerde doen rapport, dat na d'ouverture van d'heer Generael Coen niet qualijck genegen soude sijn omme den dienst aen te nemen, indien sijn E. alvooren soude connen geraecken tot een bequaem ende goet partur tot eene huysvrouw om met hem nae Indien te gaen, ende indien syne E. mette Compagnie over eerelijcke conditien sal connen accorderen; maer absolutelijck conde 't selve vooralsnoch niet verclaren nochte toeseggen.

Vrydach den 4 October anno 1624. De heeren gocommitteerde sijn wederomme by d' heer Generael Coen geweest ende doen rapport, dat sy met sijn E. hebben gesprocken aengaende eenige conditien, daerop voor eenige ver-

25 SEPT.—15 OCT. 1624.

claringe gedaen is respectivelijck by de gemelde heeren gecommitteerde en den heer Generael om rapport [te doen] aen dese vergaderinge, ende is alsnoch goet gevonden, dat d'heeren gecommitteerde met d'heer Generael verder in conferentie sullen treden aengaende 't part in de prinsen, de tafel van den Gouverneur-Generael ende van 't tractement, omme naerder de saecke te prepareren.

Saterdach 's morgens 5 October. Werdt rapport gedaen aen de vergaderinge by de heeren gecommitteerde, hoe sy op gisteren naermiddach met d'heer Generael Coen hebben verder gesprocken op de bovenstaende conditie omme deselve naerder te prepareren ende om naemaels geen dispute te hebben, ende gehoort 'tselve rapport is by de Seventhiene met advis der E. hooftparticipanten deselve besoinge goet gevonden ende geaprobeert, soodat naemaels als de heer Generael Coen sal resloveren naer Indien te varen alsdan geene dispute en sal wesen over eenige conditien die alsnu gefacilieert blyven volgens de secrete notulle ¹⁾ hiervan gehouden.

Dinsendach den 15 October 1624. Is ter vergaderinge van de Seventhiene gelezen het concept by d'heer Generael Coen ende den advocaat van de Compagnie ingestelt, in wat maniere ende onder wat conditien de particuliere schepen uyt dese landen naer Indien sullen vaeren; ende naer lecturre, verandering, verbeetering ende deliberatie is eyndeling 'tselve concept alsoo gearresteert by provisie om alsoo gepractiseert ende in 't werck gestelt te werden, ten waere iet anders hiernaer by de Seventhiene verandert ofte goet gevonden soude werden.

**12. GEARRESTEERT CONCEPT BY DE SEVENTHIENE,
RAKENDE 'T OPENSTELLEN VAN DEN HANDEL
VAN INDIEN, 17 Oct. 1624 ²⁾.**

Alsoo by experientie van veele jaren ende by goede informatien aen de vergaderinge van de Seventhiene claerlijcken is geblecken, dat de dagelijcksche misbruycken in de quartieren van Oost-Indien tot nadeel ende prejuditie van de Vereenichde Compagnie, mitsgaders de generale oncosten ende lasten, seer hebben aengenomen ende buyten maten sijn comen te vermeer-

¹⁾ Niet vorhanden.

²⁾ Kol. archief 8360; het ex. dat 19 Juni 1625 door de XVII aan de Staten-Generaal werd overgelegd bevindt zich in lias Oost-Indië, 1625—1629 (archief St. Gen. 5746b). — Gedrukt: De Jonge V, 8.

a. 6. 1920. 10

deren; by continuatie van dewelcke bynae onmogelijck sy de saken soo te beleyden, dat de Compagnie buyten ruine werde gepreserveert, veel min dat de proffyten souden connen werden genooten, die soo een lanckduyrige expectatie ende soo een grooten ende periculeusen handel wel behoorden uit te geven, ende insonderheyt dat de voorsz. misbruycken ende lasten van dien by grooter besetting ende verbreyding van den handel aldaer ende by de verder gedane conquesten van de landen van Jacquatra ende Banda, als oock door fondatie van steden ende plaetsen, noodich tot aenplantingh van nieuwe colonien, vooreerst niet en sullen connen werden soo spoedelijck ende naer behooren verminderd (op desen voeth en in 't beleyt van de saken van Indien alsoo voortgaende), hoedanige redres off oock reglement men daerinne soude willen maecken, soo is 't, dat de vergaderinge van de Seventhiene, om alle verhinderinge naer vermogen wech te nemen soo haest doenlijck, ende de Vereenichde Oost-Indische Compagnie in eenen geluckigen ende vasten stant naer wensch te brengen, tot eere ende reputatie van dese landen ende insonderheyt tot groot profijt ende voordeel van de gemeene Compagnie, naer menichfuldige deliberatien soo van de Cameren in 't particulier, alsmede by verscheyden hare generale vergaderingen, alles ryperlijck overdacht en geexamineert hebbende, met advis van den heer Generael Coen en eenige andere personen hem verstaende van de constitutie ende nature der Compagnies saecken, hebben eyndelingen (onder goetvinden ende approbatie van de Hooch Mogende Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden), geresloveert ende gearresteert dit naervolgende reglement, onder conditien, articlen, vryheden ende limitatiën, als te weten:

I. Eerstelijck, dat voortaen in de steden van Batavia, Amboina ende Banda voor alle vrye luyden gecontinueert sal werden de liberteyt om te coopen ende te vercoopen, in ieder van de voorsz. respective plaetsen, alsulcke manufacturen, goederen, coopmanschappen, vruchten en refreshementen als in ieder van dien voort connen gebracht ofte gemaect werden, in manieren soals deselve liberteyt ende licentie aan de vrye luyden ende vrye inwoonderen (geene maentgelden van de Vereenichde Compagnie treckende) alsnu toegestaen ende gepermitteert is en noch naermaels by den Gouverneur-Generael en den Raedt van Indien verder gepermitteert sal werden.

II. De Vereenichde Oost-Indische Compagnie protesteert en geest te kennen mits desen, dat sy niettegenstaende eenige navolgende order verstaet aan haer te houden en sal blyven houden, in 't regard van hare officieren en dienaers, staende onder haer cedt, en alle anderen ressorterende onder den heer Generael en den Raedt van Indien, 't sy Nederlanders off eenige andere Europeische ofte Indiaensche natien, het recht van commercie ende handel, aan haer in die quartieren van de Oost-Indien vergunt by de Hooch Mogende

Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, achtervolgens het octroy, met exclusie van alle andere staende onder de gehoorsaemheyt van de welgemelde hare Hooch Mogende, en dat binnen de limiten van het voorsz. generael octroy, soals die op het tractaet van anno 1619 tusschen syne Majestet van Groot-Brittangien en hare Hooch Mogende aengaende de twee Oost-Indische Compagnien in de naerder explicatie op het 1^e artikel ¹⁾ uitgedruct staen, welck octroy ende hoochgemelkt tractaet verstaen werden te blyven t' eenemael in hare volle vigeur en observatie soo als oyt voor desen.

III. Ende om dan nochtans de Compagnie van veele onvermydelijcke misbruycken ende groote oncosten te onlasten ende onse inwoonderen eenige gevoechelijcke middelen te vergunnen, die in onse landen, steden ende plaatseen van Jacatra, Amboyna ende Banda met hare famillien en als vrye lieden nedergestelt sijn om eenige goede proffyten ende voordeelen te mogen genieten, tot onderhout en welvaren van voorsz. hare famillien, in de landen, steden en plaatseen hiervóór genoempt residerende, soo heeft de vergaderinge van de Seventhiene goet gevonden te committeren en authoriseren den heer Gouverneur-Generael en den Raedt van Indien, gelijck sy doen mits desen, om aan de voornoemde famillien van vrye luyden, wonende in de voornoemde landen van Jacatra, Amboina en Banda, voor seeckeren tijt ofte verder by gelegentheyt uyt te deelen ende te vergunnen seeckere parthyen van landen, bosschen en tuynen, ende 't gebruyck off visscherie van eenige versche wateren en versche rivieren, tot voordeel en nut derselver famillien, naer gelegentheyt, onder alsulcke vryheden, exemcien, belastingen van chijns, recognitie ofte andere conditien, soo als best geraden sullen vinden, 't sy in forme van leen off in eygdom, tot meeste gerieff en versekherheit der voorsz. famillien.

IV. Ende alsoo niet alleen onse intentie en is deselve landen en steden met haer inwoonderen te conserveren in den gegenwoordigen stant, soals die nu sijn; maer oock deselve met Godes gracie te helpen vermeerderen soo in de landtneeringe, hantwercken en trafficken, ende insonderheyt in grooter getal ende menichte van goede borgers en ingesetenen, die door meerder vryheden, advantagien ende aensienelijcke proffyten daertoe aengemaent en geinviteert behooren te worden, soo is 't, dat wy om voorsz. redenen daerenboven de

---

¹⁾ „De limiten binnen dewelcke dit contract zal stand grypen zijn gestelt geweest door gemeenen advijs van de gedeputeerden van de twee Compagnien, den Meridiaen rakende aan de Cabo de Bona Esperance, gaende recht naer het zuyden, ende den oostelijken Meridiaen, die men vindt 400 mylen oostwaerts van de eylanden van Salomon, gaende aan de eene zyde recht naer het zuyden, naer het noorden tot aan den tropicus Cancri, ende van daer in oblique linie naer de straat Caiyan. Alle zeeën, golven, engten van zeeën, inhammen, baayen, rivieren etc. die gevonden sullen worden binnen dese twee Meridianen, sullen begrepen wesen in dit contract.”

welgemelte heer Generael ende den Raedt van Indien authoriseeren omme noch aen de voorsz. vrye borgers en inwoonderen mettertijt te openen en te vergunnen den vryen handel ende traffique van d'Oost-Indien, by speciale gratie ende concessie daervan te obtineren, om te varen uyt de steden ende plaetsen naer de landen ende steden respectivelijck als hiernaer comen te volgen:

1. *Van Batavia* naar de custe van Choromandel om aldaer te handelen met alsulcke cargasoenen van waren en coopmanschap als nyet en sullen sijn verbooden, mitsgaders alsulcke capitalen als 't haer sal believen; onder expresse conditie dat met de waren en coopmanschappen op de voorsz. cust becomen, sullen wederom keeren en haer retour doen directelijck naer Batavia.
2. *Van Batavia* op Choromandel, sooals boven, en om van aldaer met de becomen waren op de voorsz. cust te varen en te handelen voor eenmael in 't eylandt van Seylon, en om uyt Seylon directelijck te keeren naer Batavia.
3. *Van Batavia* op Choromandel, sooals boven, en om van daer met de becomen waren op de voorsz. cust te varen voor eenmael op Atchin ende langs de gansche Westcust van Sumatra naer haer gelieven, om met haer retoer, aldaer te becomen, te keeren directelijck in Batavia.
4. *Van Batavia* op Seylon, en van daer weder te keeren directelijck naer Batavia.
5. *Van Batavia* op Choromandel, sooals voren, en van daer naer Orixia, Bengale, Pegu en daeromtrent te handelen, om van daer 'tsy over de cust van Choromandel of directelijck met het retour naer Batavia te keeren.
6. *Van Batavia* door de strate van Malacke te varen en te handelen in Bengale en soo voorts in Choromandel, om vandaer met het retour directelijck ofste over Bengale te keeren naer Batavia.
7. *Van Batavia* recht naer Suratte om aldaer te handelen als boven en met het retour van Suratte directelijck te keeren naer Batavia.
8. *Van Batavia* naer de custe van Mallabar of Suratte, en van daer te handelen in Sinu Persico, in Arabia, in de Roode Zee ende lancx de geheele Oost-cust van Africa ende in 't eylant Madagascar, om van daer directelijck te keeren naer Batavia.
9. *Van Batavia* op Suratte, en van Suratte te handelen op de cust van Mallabar, op 't eylant Seylon, Atchin en op de Westcust van Sumatra, om vandaer met het retour directelijck te keeren nae Batavia.
10. *Van Batavia* om te handelen op het eylant Madagascar, Sophala, Mozambique ende langs de gansche Oostcust van Africa tot de Roode Zee toe, mits directelijck haer retour brengende na Batavia.
11. *Van Batavia* om te varen ende te handelen op Palimbang, Jamby en Andragiry, om van daer met het retour directelijck naer Batavia te keeren.

17 OCT. 1624.

12. *Van Batavia* op Palimbang, Jamby, Andragiry, Campar, Daru, Pera, Queda en omliggende custen in de straat van Malacca, tot Atchin toe excluys, om van daer met de retoeren directelijck te keeren in Batavia.

13. *Van Batavia* op Palimbang ende alle d' andere plaetsen in de strate van Malacca gelegen, tot Atchin toe incluys, ende langs de Westcuste van Sumatra, om mette retouren van daer directelijck te keeren nae Batavia.

14. *Van Batavia* om te handelen op de Westcuste van Sumatra tot Atchin toe exclus of inclus, om van daer met de retoeren wederom in Batavia te keeren, 't sy langs de voornoemde Westcust, of door de straat van Malacca.

15. *Van Batavia* om te vaeren en te handelen op de eylanden van Bintam, Linga en andere eylanden ontrent de straat Sincapura gelegen, item in Johor, Paham, Patane, Ligor, Bordelon, Chiam, Cambodja en Champa, om vandaer met de becomen retouren te keeren nae Batavia.

16. *Van Batavia* om te varen ende te handelen op Couchin China, om met het retour directelijck te keeren in Batavia.

17. *Van Batavia* op Couchin China en vandaer op Japon, om met de retouren uyt Japon directelijck te keeren na Batavia.

18. *Van Batavia* om te varen ende handelen in de eylanden van Pehou off Pescadores, gelegen op de cust van China, onderwegen alsulcke plaetsen aendoende daer vivres ende refreshementen zijn te becomen, ende deselve te verkoopen in Pehou, om vandaer te keeren directelijck na Batavia.

19. *Van Batavia* op Pehou en naer Japon alsovooren, om vandaer weder over Pehou naer Batavia te keeren.

20. *Van Batavia* om te varen en te handelen in Succadana, Benjarmassin, ende langs de gansche cust ende eylandt van Borneo, om vandaer met het retour directelijck weder te keeren nae Batavia.

21. *Van Batavia* om te varen ende te handelen langs de gansche cust van Java, mits vandaer keerende met het retour directelijck in Batavia.

22. *Van Batavia* langs de gansche cust van Java alsovooren, om vandaer te varen ende te handelen op Macassar en de gansche kust van Celebes, om met het retour, aldaer te becomen, weder te keeren directelijck na Batavia.

23. *Van Batavia* langs de gansche cust van Java alsovooren, om vandaer te varen ende te handelen in Solor en Timor, om met de becomen retouren vandaer wederom te comen directelijck naer Batavia.

24. *Van Batavia* om te varen ende te handelen langs de gansche cust van Java in Macassar, Bouton en vandaer in de eylanden van Amboyna ende Banda, mits expresse conditie dat sy vandaer niet en sullen mogen vervoeren eenige nagelen, nooten off soelie, maer dat sy gehouden sullen sijn deselve aan de commiesen van de Compagnie te laten ten gestelden prys, om voorts vandaer met eenige andere retouren off provenu in contant te keeren in Batavia

directelijck, sonder eenige plaetsen ter werelt onderwegen aen te doen op groote peine.

25. *Van Batavia* om langs de cust van Java over Macassar en Bouton te varen ende te handelen in de eylanden van de Molucos, onder expresse conditie aengaende het uytvoeren van nagelen en direct retour nae Batavia als in 't voergaende article van Amboina en Banda gesegt is.

26. *Van Amboyna* om te varen ende te handelen op de omleggende eylanden particulierlijck by namen te expresseren, mits dat geen nagelen uytvoeren sullen, en gehouden sijn alle nagelen, noten en foelie, die sy onderwegen sullen becomen, wederom met andere retouren te brengen in Amboina.

27. *Van Banda* om te varen ende te handelen op de omliggende eylanden, als de cust van Ceram, in de eylanden van Kee, Aru en Tenimber, op de landen van Nova Guinea en alle andere costelijcke landen en eylanden daerontrent, ofte oock verder by oosten Banda gelegen.

28. *Uyt de eylanden van de Molucques* om vandaer te varen ende te handelen op de omleggende eylanden ende groote landen, als de cust van Gilolo, Celebes, Mindanao, op de eylanden van de Philippinas ende andere daerontrent gelegen, onder expresse conditie dat geen nagelen uyt de eylanden van de Molucques en sullen vermogen te vervoeren, en dat gehouden sullen sijn de retouren, in de andere eylanden buyten de Molucques te becomen, wederom ter plaetse van hare eerste afvaren in te brengen.

29. *Uyt de Molucques* omme te varen ende te handelen na Japon, om vandaer met de retoeren wederom te keeren naer de Molucques ofte oock naer Batavia, volgens de licentie alsdan te vergunnen.

30. *Van Batavia* sullen mede by den heer Gouverneur-Generael brieven van commissie onder de gewoonelijcke conditien en clausulen verleent werden aen de vrye borgeren ende inwoonderen aldaer, om te gaen cruyssen op den vyant in alsulcken plaetsen ende met alsulcken macht van particuliere schepen ofte jachten, daermede den vyant den meesten afbreuck gedaen can werden, mits goede cautie stellende en 't veroverde by den Raet voor goede prinse verclaert sal sijn, ende mits betalende de gerechticheyt aen den heere, alles achtervolgende de uyt te geven commissie.

Alle welcken handel en vaerten uyt de plaetsen ende landen na de landen ende plaetsen als hiervooren gespecificeert staen, den heer Gouverneur-Generael en Raedt van Indien sullen mettertijt en by gelegenthelyt allencxkens mogen openen ende vrye stellen, onder de conditien hiernaer volgende:

V. Niemant wie hy oock sy, staende onder de gehoorsaemheyt van den Gouverneur-Generael in Indien, en sal voor sijn particulier buyten de plaetse van sijn residentie vermogen te varen nocte handelen als met expres consent en commissie, van gemelden heer Generael daertoe te versoecken en te obtineren.

17 Oct. 1624.

VI. Ende sal deselve commissie verleent worden aan geenen anderen, als die haer woonstede off vaste residentie genomen hebben in de stede van Batavia en 't lant daeronder behoorende, ofte in Amboina onder het casteel aldaer, ofte in de eylanden van Banda, ofte eyndeling in de Molucques, staende onder 't gebiet van de Hooch Mogende Heeren Staten-Generael.

VII. Diegenen die soodanige commissie van vryen handel sal comen te obtineren, sal voor een voyage binnen sekeren langen gelimiteerden tijt met sijn eygen schip ofte scheepen deselve mogen doen tot sijn perticulier voordeel en profijt, ende sal in de plaatse syner aencompste mogen coopen, vercoopen ende handelen vryelijck, 't sy off eenige scheepen der Compagnie aldaer mogten sijn handelende, ofte niet.

VIII. Maer ingevalle dat ter selver plaatse daer dese vrye handelaers souden comen te arriveren, eenige scheepen off commisen wegens de Vereenichde Compagnie mede sullen sijn om handel te doen, in sulcken geval sullen de voornoemde vrye handelaers met de voornoemde commisen beramen eenen seeckeren gestelden prijs, tot denwelcken sy alle gemeene waren gehouden sullen sijn te vercoopen ende te coopen, sonder denselven te excederen, soo lange als by den anderen sullen wesen.

IX. Dese commissie sal werden vergunt aan voornoemde vrye inwoonders elck in 't bysonder die deselve sal versoecken, ende dat onder alsulcke recognitie ofte voor alsulcken somme van penningen voor de licentie van die voyage, soals met den Gouverneur-Generael of die syne E. daertoe committeren sal, veraccoerdeert connen worden.

X. Alle vrye handelaers met soodanige licentie ende commissie affvarende als voren, sullen goede suffinsante borge stellen ter plaatse haerder residencie, dat sy het particulier accord met haer gemaectk preciselyk sullen naercomen, haer behoorlyck retour doen sullen ter plaatse daer sy affgevaren syn, ende dat sy geen vrienden ofte geallieerden sullen beschadigen, en voorders soals in 't accord en in hare commissie geëxpresseert sal werden.

XI. Ende om mettertijt meer en meer inwoonderen ende perticuliere handelaers buyten coste van de Compagnie in Indien te crygen, met alsulcke capitalen daermede den Indischen handel volcomentlijcken naer behooren waergenomen mach werden, tot verder aenplantinge ende peuplatie van de steden ende landen van Batavia ofte Jacquatra, Amboina ende Banda, soo sal bij de Seventhiene toegestaen werden aan alle eerlijcke luyden, die met hare famillien ende capitalen naer Indien varen willen, de passage en het transport te doen met de jaerlijksche scheepen van de Compagnie die uyt dese landen naer d'Oost-Indien sullen comen te varen, sooveel als de gelegentheyt eenichsints sal connen lyden.

XII. Ende alsoo met de jaerlijcksche scheepen van de Compagnie geene fa-

milien genouch naer wensch overgevoert en sullen connen werden, soo sal noch de Seventhiene altijt genegeen sijn om te permitteren de vrye vaert uyt dese landen naer Batavia off Jacatra, te doen by perticulieren met haer eygen schepen, volgens het consent en onder de conditien, met degene die 'tselve versoecken sullen daerover te maken, om alsdan haer eygen schepen te mogen equiperen en daermede recht deur naer Batavia te mogen varen, met al-sulcke cargasoenen ende capitalen als de particulieren goedvinden sullen, met toestaen van de Compagnie.

XIII. De voornoemde perticuliere met hare schepen van hier varend nae Batavia, sullen alvooren gehouden sijn hier in Nederlandt goede en suffisante cautie te stellen voor hare uytreyse, en dat sy seeckeren tijt van jaren in de Indien sullen resideren onder den eedt ende 'tgouvernement van den Gouverneur-Generael, ende haerselven comporteren sullen volgens het accord met haer te maken, ende sooals alle andere vrye luyden aldaer in Indien verbonden sijn.

XIV. Ende sullen de voornoemde perticuliere met hare schepen recht deur van hier varen na de Caep de Bon Esperance sonder eenige plaetsen onderweghen hier in Europa aen te doen, ende van de Caep haren cours stellen besuyden de linie recht door naer Bantam, oock sonder eenige bewoonde plaatsen onderwegen aen te doen of iets te vercoopen van hare medegenomen cargasoenen, voor aleer in Batavia aengecomen sullen sijn.

XV. Doch indien enige perticulieren souden begeeren, aen de Caep Bon Esperance gecomen sijnde, van daer te loopen langs de Oostcust van Africa binnen Madagascar door, om soo voorts vandaer naer Batavia te loopen, oft oock langs de cust van Malabar, om aen den vyant enige afbreuck te doen in 't passant, soo sal de Seventhiene mede daertoe licentie connen geven, naer gelegentheyt van saken, ende onder conditien, sooals dan sonder nadeel van de Compagnie voorgescreven sullen connen werden.

XVI. De vrye luyden alsoo met des Compagnies ofte hare particuliere schepen in Batavia aengecomen sijnde, soo sullen sy gehouden sijn met hare familien haer aldaer neder te stellen off in Amboina off in Banda, met consent van den heer Gouverneur-Generael ende des Raedts van Indien, en sullen aldaer mede genieten deselve vryheid, exemtien, beneficien ende privilegien, sooals alle andere vrye inwoonderen vergunt is oft noch vergunt sullen connen werden, onder gelijcke verbintenis mede als de voornoemde.

XVII. Geene schepen ofte jachten van perticuliere vrye luyden, 't sy datse daermede uyt Europa naer Indien sijn gevaren, ofte dat sy aldaer in Indien by haer sijn gebout ofte gecocht, en sullen vermogen wederom te comen uyt Indien naer Europa in eenigerhande manieren, onder verbeurte van schip en goederen ten proffyte van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie, ende

17 Oct. 1624.

onder de penen tegens den persoon, die daermede soude overcomen, sooals gestatueert sijn by het generael octroy.

XVIII. Geene goederen van particuliere vryluyden en sullen mogen naer Europa overgesonden werden, 't sy met des Compagnies schepen oft met de schepen van eenige andere Europische natien, in geenderhande manieren, onder verbeurte van deselve goederen ende arbitrale correctie.

XIX. Maer diegene van de particuliere vrye luyden, die hare middelen, 't sy in 't geheele ofte ten deele, naer Europa sullen willen overmaken, sullen 't selve alleen mogen doen in contant, 't sy by wissel, ende in specie overte senden met de schepen van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie by speciael consent van den heer Gouverneur-Generael, welverstaende dat de directeur van de Compagnie aldaer zal de penningen der perticulieren vermogen te ontfangen om ten dienste en profyte van de voornoemde Compagnie aldaer in Indien gebruyc te werden, ende passeeren wisselbrieven tot laste van dese Compagnie hier in Europa, die deselve penningen alhier sal restitueren ter eerster aenmaninge, met alsulcke advance als daerinne gegenwoordich gebruycelijck is.

Aldus gedaen ende gearresteert ter vergaderingh van de Seventhiene binnen Middelburch in Seelant desen 17^{en} October anno 1624.

My bekent

W. BOREEL.

13. XVII AAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
17 Oct. 1624¹⁾.

.... Daer is geen dinck daer de Compagnie tot versekeringh van haren staet in Indien vooreerst meer dienst aan geschieden can dan aan de versamelingh ende aenplanting van menichte van alderley volck in Batavia, Amboyna ende Banda; doet hiertoe u uytterste debvoir, soo sal de Compagnie van veel swaricheden, die met macht ende groote costen niet wel af te keeren sijn, onlast worden. Verhopen de saken eer lange daertoe te brengen, dat U. E. van hier beter ende geschicter volck dan voor desen becommen sullen, ende die bequaem sullen wesen omme de slaven wel te regeren ende met goede exemplelen voor te gaen. Tot desen eynde ende om veel andere goede consideratien meer is by de vergaderinge van de Seventhiene goet gevonden, op goede conditien sekeren vryen handel aan particulieren in Indien toe te staen, gelijck mede dat eenige particulieren met haer eygen off des Compagnies schepen

¹⁾ Kol. archief 452.

ende al sulcke cargasoen ende cappitael als goet vinden naer Indien sullen mogen varen, gelijck U. E. door de geraemde artijckelen naer desen vernemen sal. Verhopen dat daerdoor veel goede luyden te meer geanimeert sullen worden naer Indien te varen, daer een goede tijd te blyven, ende dat de Compagnie daeraen goeden dienst geschieden sal . . . .

14. RESOLUTIËN STATEN-GENERAAL, 17 Dec. 1624—24 April 1625¹⁾).

O Martis den 17 Decembris 1624. Sijn binnen gestaen eenige van de dolerende participanten²⁾ in de Oost-Indische Compagnie, ende naer lecture van hunne requeste, tenderende om te hebben resolute stemme³⁾ ende ordre op te rekeninghe⁴⁾, hebben deselve requeste overgelevert ende versocht dat haer Ho. Mo. neffens de heeren van Hollandt eenige wilden deputeeren uyt d'andere provintien om deselve in de vergaderinge van de Heeren Staten van Hollandt te recommanderen, ten eynde daerop vruchtbaere resolutie mochte worden genomen, waerop gedelibereert sijnde, hebben haer Ho. Mo. den heer van Noortwijck versocht de voorsz. recommandatie in Hollandt te willen doen, ende procureren dat tot dien eynde de requeste mach werden gelezen.

Veneris den lesten Februarii 1625. De heer president heeft ter vergaderinge overgelevert een geschrifte hem behandicht vanwegens den heer ambassadeur van Engelant, geintituleert „Objectien tegens Jan Pietersz. Coen, gewesen Generael van de Nederlantsche Oostindische Compagnie, aen Syne Majesteyt gepresenteert, betonende dat hy het tractaet van 't jaer 1619 openbaarlijck gevioleert heeft, ende dat daeromme volgens het 30^e articol van dat tractaet, ende de naerder verclaringe van dien, hy severelick behoorde gestraft te worden als een perturbateur van de gemeene rust van de twee Compagnien”, waerop gedelibereert sijnde, is goetgevonden hetselve geschrifte te stellen in handen van de Bewinthebberen van de Oostindische Compagnie, om den voorsz. Coen daerop te doen seggen.

Ende alsoo de voorsz. heer ambassadeur mede heeft laten seggen dat Mare-

¹⁾ Kol. archief 500.

²⁾ Zie over hen De Jonge V, p. LVI.

³⁾ Inplaats van de raadgevende stem, bij het octrooi van 1623 aan beëdigde hoofdparticipanten toegekend.

⁴⁾ Die, volgens door de Staten-Generaal ingeroepen beslissing van den Stadhouder, zou moeten worden afgelegd aan 9 hoofdparticipanten en 2 gedeputeerden der Staten-Generaal (de „opnemers” waarvan in het vervolg sprake is).

afg. oor. 1900 2000

schal, eene van de gewesene richters van Amboina, d'Engelsche natie seer denigreert, is goetgevonden te schryven aan de Bewinthebberen tot Delft, dat sy hem belasten dat hy sich modestelijck drage, sonder oorsaecke te geven tot offensie.

[De in deze resolutie vermelde „Objectiën”¹⁾ luiden als volgt:]

In den eersten. In April 1620 arriveerde het schip den *Bull* tot Bantam met de copien van voorsz. tractaet, authentijckelijck onderteekent, met briefven van de Engelsche Oost-Indische Compagnie aen haren President ende dienaers aldaer, diewelcke dienvolgende kennisse namen van 't accord, in welck schipp de Nederlantsche Oost-Indische Compagnie hare dienaers mede sonden met geteyckende coppien van 't tractaet, met advis van 't accord; diewelcke by den voorsz. Coen ontsangen sijnde, hy evenwel weygerde het tractaet te doen publiceren, onder pretext dat de nu gesondene coppien niet en waren sulx dat men 't selve ter executie mochte stellen belangende de restitutie van de genomene schepen en goederen, contrarie de ware meyninge, ende in contempt oft verachtinge van 't voorsz. accord, daer nochtans de originele geordonneert waren te moeten blyven in Europa, sonder intentie van wederzyden, deselve immermeer naer de Indien te seynden.

175. 43. Ten tweeden, eenige twee maenden daernaer op 't arrivement van 't Duits schip de *Vrede*, van gelijcken met geteyckende coppien gesonden sijnde, de voorsz. Coene met groote difficulteyt geconsenteert hebbende in 't publiceren van 't tractaet tot Jacatra, heeft desnietegenstaende in Februarij 1620²⁾ lestleden, wesende thiēn maenden daernaer, doen prepareren een groote vloot van 16 schepen ende 40 Javaensche fregatten, alle well versien met geschut, amonitie ende omtrent 4000 mannen, ende onder pretext van eenen dienst te doene voor beyde de Compagnien, voer naer Lantore, een van de eylanden van Banda, doentertijt ende lange te voren in de possessie van de Engelschen, by overgiste van 't lantvolck, ende versterckt by d'Engelschen die in de possessie daervan continueerden tot op den eersten Martij 1620, te welcken tyde de voorsz. Coene aen lant sette 2500 mannen, overviel het casteel ende eylandt met gewelt van wapenen, namp de Engelschen ende haere dienaers gevangen, kneveldese, bontse aen staecken, ende bonden eenen Engelsman ende eenen Japanese te samen, ende smeeten alsoo gebonden staende des Japans hoofst aff, ende in sulcken brochten zy dry van haer dienaers om den hals, namen hare goederen ende abuseerden d'Engelschen in seer onmenschelijcker voegen, hun gebonden onder de roches oft clippen worpende

¹⁾ B. A., lias Engeland. — „Ingelevert ter vergaderinghe van haer Ho. Mo. opten lesten Februarij 1625.”

²⁾ De tekst heeft, bij verschrijving, 1620.

ende met canen oft rieden slaende; ende naer alle dese outragien dede hy het tractaet publiceren, d'welck hy achter ende verborgen hield totdat hy eerst met gewelt dit eylant hadde overrompelt, d'welck weynige dagen daernaer oock geschiede op Polorone, een ander eylant van Banda, d' welck by gelijcke overgiste alsovoreen geweest was in de possessie van d'Engelschen van December 1616 aff totten 6 Mertii, ende hadden drye forten daerop gemaectt ende gesterckt by de Engelschen, op welcken dach den voorsz. Coene een schipp ende 25 groote boots met 1500 gewapende mannen daerin sondt, die het eylant innamen, raseerden oft slechteden de wallen, enterden de Engelsche forten, wierpen het geschut over de clippen ende braecken 't; ende dit geschieide niet alleenlijck thien maenden naer de publicatie van 't tractaet tot Jacatra, maer oock naer de publicatie van 't tractaet op Nero op 't innemen van Lantore alsovoreen, contrarie het tweede artickel van 't tractaet, [by] d'welck d'officieren, comisen ende dienaers van yder Compagnie injoigneert oft belast was hun te gedragen (in wat plaatse syluyden malcanderen mochten vinden) in alle vrientschappe ende reciproque correspondentie ende alle ander goede offitien ende behoorlijkheden, bequaem ende noodich onder vrienden en nabueren, soo strictelijck geallieert; ende contrarie het 23 article, d'welck secht dat de forten, zoo wel van d'eene als d'andere partye, sullen blyven in handen van degene die se nu possederen, ende contrarie het 30 article ende de explanatie van dien, d'welck ordonneert, dat de dienaers van elcke Compagnie hun selven conformeren sullen tot het onderhouden van 't tractaet met alle hare macht ende will, ende in cas van dispute oft twijffel, in eenige hoedanige saecken, d'een tegens d'ander niet te procederen by feyten oft hostiliteyt, in wat manieren dattet sy, etc., als in de explanatie van 't selve 30 article breeder blijjckt.

Ten derden¹⁾, den voorsz. Jan Pietersz. Coene wesende Generael van de Nederlanders in Indien, heest op de onwaerachtige clachte van sekere Chinesen, wesende Heydenen, den Engelschen President ende dienaers, residerende tot Jacatra, seer onredelijck gecondempneert in de somme van 40.000 realen ontfangen tot satisfactie van de voorsz. Chinesen, ende in de somme van 10.500 realen over een boete aan de Heeren Staten, onder pretext van hare souverainiteyt te verongelijcken; tegen welcke sententie ons volck protesteerde, ende appelleerde daervan een syn Majesteyt ende de Heeren Staten volgens het 30 artickel van 't tractaet; maer den voorsz. Coene rejcteerde haer voorsz. appel ende begeerde prompte betalinge in haer hoff van 8115 realen, ende de restte van de voorsz. somme van 40.000 realen te laten blyven tot naerdere informatie. Ende aengaende d'andere somme daerin hy

¹⁾ Vgl. hierbij I, 781—'82 en III, 935.

ende syne geassocieerde ons gecondempneert hadden over eene pretense offentie aan haere souverainiteyt, waren sy te vreden dat te stellen alleenlyck aan de Heeren Staten, maer op 't weygeren van d'onse van de betalinge van de voorsz. 8115 realen de voorsz. Coene belaste syne officieren met gewelt soo veel goederen uit onse packhuysen te nemen tot satisfactie van de voorsz. somme, diewelcke dienvolgende oock goederen uyt onse packhuysen namen ter somme van 16.182 realen van achten, ende disponeerden daervan naer hare geliefsten.

Menichter meer contradictien van 't tractaet, outragien, insolentien ende onwaerachticheden tegens onse natie sullen geallegeert worden tegens de voorsz. Coene, geschiet tsedert ['t] tractaet, die wy alwillens verswygen, tot dat voordere occasie voorcome, alle dewelcke nootsakelijck comuniceren, dat de voorsz. Coen behoorde gestraft te worden volgens het 30^e article van 't tractaet, als in 't begin van desen is gesecht.

Jovis den 13^{en} Martii 1625. De heeren van Sommelsdijck ende Magnus,¹⁾ mitsgaders de heeren van Teresteyn, Pauw ende Nieuwborch, by de heeren van Hollant daerby gevoecht, rapporteeren dat sy volgens haer Ho. Mo. resolutie op gisteren genomen in conferentie sijn geweest met den heer Carleton, ambassadeur van den coninck van Groot Brittannien, op te saecke van Amboina, ende dat sy verhaelt hebbende alle 't gene wat by hare Ho. Mo. om syne Majesteyt over d' selve saecke contentement te geven, was gedaen, hun beclaecht hebben over de boucken, printen ende andere stucken die uytgegeven ende gedaen worden om de saecke t' exacerberen, [ende] versocht hebben dat hy wilde helpen bevorderen ten eynde sulx verhindert ende voorgecommen mochte worden, gelijck men hier te lande soodanige bouckens by placcate heeft doen verbieden, ende voorts openinge doen van de middelen dewelcke tot verder accommodatie souden mogen dienen; ende dat de gemelte heer ambassadeur daerop geantwoort heeft dat de fundamenteen van de misverstanden geleyt sijn door de rigoureuse procedures van den Generael Coen, by hem soowel voor het accoort van 't jaer 1619 als daerna, nyet hebbende 't selve willen executeren, gehouden; dat oock tegewoordich Laurens Marschalck hier vry ende vranch gaet calumnieren ende odieus maecken in alle de steden d'actien van de Engelschen; daerop dat by haer aan de voorsz. heer ambassadeur is verhaelt, dat het gepasseerde van Coenen by 't accoort was gebracht in amnestie; dat hy 't accoort [heeft] achtervolcht in alle pointen, behalven d'executie, daerinne hy alleene verclaerde aff te wachten eygentlijcke last van syne Meesters; dat oock d'Engelschen selffs, hooren-

¹⁾ Bij resolutie van 12 Maart 1625 verzocht met Carleton in conferentie te treden over de zaak van Amboina.

9. Blz 1942 p. 63

de dat Coenen wederomme hier te lande was gecommen, gewenscht hebben dat hij in Indien ware gebleven; ende aengaende Marschalck, dat men hem nyet en conde saiseren, om geen prejudicie te leggen in de saecke ten principalen, ende d'andere gewesene rechters in Amboina te intimideren om nyet herwerts te commen; doch dat eyntelijck gemelde heer ambassadeur tot een middel van accommodatie heeft voorgeslagen dat men des voorsz. Coenens vertreck naer Indien soude retarderen, den voorsz. Marschalck saiseren, ende d'antwoord van den 29^{en} December lestleden opte drie pointen by hem geproponeert ¹⁾, amplieren ofte naerder verclaren in conformiteyt van de memorie by hem haer overgegeven, welcke gelesen, ende daerop gedelibereert sijnde, sijn de voorsz. heeren voor hare gedane moyten bedankt, ende voorts versocht de Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie, hier in loco sijnde, de voorsz. memorie te willen communiceren, ende haer serieuselyk vermanen, dat sy tot accommodatie van de saecke alles willen bybrengen, wat mogelick sal sijn om voor te commen vorder inconvenienten, doende daergvan rapport.

Lunae den 17 Martii 1625. Sijn binnen gestaen David Nuyts ende Claude de Groot, ende hebben uyt den name van de dolorende participanten by een lange schriftelijcke deductie vertoont, dat de Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie tot Delft hebben vergunt aen Cornelis van der Dussen te gaen naer de custe van Cormandel ende Batavia ^{met het schip Delfs-} haven om sijn eygen negotie te doen; versouckende, om redenen daerinne verhaelt, dat haer Ho. Mo. gelieve de voorgenomene opstellinge tot den vryen handel te suspenderen totdat met naerder kennisse van saecken daerinne anders sal sijn gedisponeert; dan is opgehouden te resolveren.

De heeren van Sommelsdijck ende andere hare Ho. Mo. gecommitteerden rapporteren dat zy volgens de resolutie van den 13^{en} deses met d'aenwesende Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie hebben gecommuniceert

---

¹⁾ Propositie van Carleton, 2 Nov. 1624: 1°. de Engelschen met al hun goederen en bezittingen vrij te laten vertrekken uit Batavia en alle plaatzen, waar de Nederlandsche Compagnie gezag heeft; 2°. geschillen welke in Indië door den Raad van Defensie niet kunnen worden afgedaan, naar Europa te verwijzen om, zoo de Compagnieën het er niet over eens worden, door Koning en Staten-Generaal to worden beslecht; 3°. vrijheid voor de Engelschen in Indië, versterkingen op te werpen overal waar de Nederlandsche Compagnie geen reëele possessie heeft. — Antwoord der Staten-Generaal, 29 Dec. 1624: 1°. toegestaan; 2°. idem, met voorbehoud aan de Nederlandsche Compagnie van politie en jurisdictie in de plaatzen, onder souvereiniteit van haar Ho. Mo. staande; 3°. idem, met uitzondering van Banda, Amboina en de Molukken, en mits de versterkingen niet worden opgericht in plaatzen onder verplichting van uitsluitende contracten mot de Nederlandsche Compagnie, of binnen de 10 Duitsche (30 Engelsche) mijlen van door de Nederlanders bezette plaatzen (De Jonge V, p. XXXV—XXXVII).

het geschrift by den heer ambassadeur Carleton hun behandicht, ende dat de Bewinthebberen hun hebben tot antwoort gegeven een geschrifte, by 't welck sy seggen op dese saecke nyet gelast te wesen, deducerende evenwel hare particuliere consideratien tegens het voorsch. geschrifte van den heer ambassadeur; waerop gedelibereert sijnde, is ten aensien van d'importantie van de saecke ende dat de heer Carleton instantie doet om te hebben resolutie voor sijn vertreck naer Engelant, goet gevonden te schryven aan alle de Cameren, met oversendinge van 't voorsch. geschrifte des heeren ambassadeurs, dat sy nyet en willen naerlaten eenige herwerts te senden om toecommende Maendach in conserentie te connen commen, ende delibereren met elcanderen, wat in dese saecke best sal wesen te doen om de represalien in Engelant gedecreet, te doen stuyten.

[De deductie van Nuyts en de Groot¹⁾ luidt:]

Hooge ende Mogende Heeren. De gedeputeerde der dolerende participanten, benefens d' opnemers van de rekeninghe, geven Uwe Ho. Mo. onderda nichlijck te kennen, dat zyluiden op beschrijving der E. Mo. Heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant op den 11 Martii in derselver vergadering sijn verschenen, alwaer hun voorgelesen is de requeste die zyluiden aan Uwe Ho. Mo. den 17 December lestleden hadden gepresenteert tot expeditie van de resolute acte, ende voltreckinghe van de rekeninghe van der bewinthebbers 20-jarige administratie. Welck equitabel versouck by derselver requeste gedregen, de gedeputeerde ende opnemers voorscreven vertrouwen met soo bondige redenen aldaer gesterct te hebben, dat haere Ed. Mo. gedisponeert sullen werden, om haer wegen de twee poincten, by de requeste geroert, met de resolutie van de 6 Provincien te conformeren.

't Is waer dat de bewinthebbers eenige naerder forme, om den voortganck van de rekeninghe te faciliteren, soo sy seiden, hebben geallegeert ende voor commissarissen versocht, geëxamineert te mogen werden, maer haere Ed. Mo. zulcx niet toestaende, hebben hun geordonneert sulcx in 't cort by geschrift aan haere Ed. Mo. over te geven. Gelyck d' opnemeren insgelijcx belast wirt, oock in 't cort by geschrift over te gheven, hoe zyluyden verstanden de rekeninghe der bewinthebbers te sullen connen voltrecken. Waerop de bewinthebbers den 12 Maert hun schrift ingebracht hebben, daertegen d' opnemers hebben verclaert dat sy de rekeninghe met eeran ende goeder conscientie niet anders en conden voltrecken als volgens de ordre by Uwe Ho. Mo. gestatuueert naer stijl van cooplieden, dewelcke in 't opnemen van rekeningen liber acces moeten hebben tot alle boucken, factuuren ende documenten van de geheele administratie des ouden octroys, soo wel tot de leste

¹⁾ Lias Oost-Indië 1625—1629 (exh. 17 Maart 1625).

boucken ende documenten, als tot d' eerste. Ter welcker oirsake sy aen haere Ed. Mo. hebben verclaert, dat sy om een spoedich afleggende werck te maken, de boucken, factuuren etc. moesten hebben, soals sy hebben versocht by hun schrift aen Uwe Ho. Mo. den 31 Mey 1624 overgelevert, met expresse verclaringe, dat rendanten van rekeninghe in geenderley manieren wetten en mochten stellen, hoe ende in wat manieren de opnemers hun rekeninghe souden opnemen.

Op den 13 Maert soo hebben d' opnemers andermael voor haere Ed. Mo. ontboden geweest, die hun 'tgeschrift der bewinthebbers ter handen gestelt hebben om daerop hun redenen aen haere Ed. Mo. schriftelijck over te geven, 'twelck d' opnemers hebben onderdanichlijck aengenomen t' examineren, onder reserve van te verblyven aen Uwe Ho. Mo. gestatueerde ordre, als geschiet is, ende des namiddachs aen haere Ed. Mo. gerestitueert, met verclaringhe dat daerop al lang voor desen aen Uwe Ho. Mo. ende derselver E. Heeren gedeputeerde opte rekeninge solutie was gegeven, gelijck de E. Heeren van der Meer ende Brouchoven¹⁾ haere Ed. Mo. sullen connen informeren. Ende derhalven reverentelijken waeren versouckende haere Ed. Mo. geliefden aen Uwe Ho. Mo. haere resolutie opte requeste van den 17^{en} December over te brenghen met corte favorable expeditie.

't Welck geconsidereert, Ho. ende Mo. Heeren, soo bidden de dolorende voorscreven, dat Uwe Ho. Mo. de E. Mo. Heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant gelieven te disponneren hun resolutie opte requeste voorschreven aen Uwe Ho. Mo. over te leveren, opdat de bewinthebbers door Uwe Ho. Mo. tot voltrecken van deughdelijcke rekeninghe gebracht werden, niet op der bewinthebbers voorgaende gepleechde oude maniere, maer volgens Uwe Ho. Mo. gestatueerde ordre, mit libre exhibitie der boucken, factuuren ende documenten alsvoreen, onder behoorlijcken inventaris, involgens Uwe Ho. Mo. leste resolutie van den 4 April 1624, om te sien wat stucken dat gelevert werden ende sullen gebreken. Ende dat van gelijcken door Uwe Ho. Mo. de generale acte resolute geexpedieert moge werden sonder voorder uitstel, om alle voorder discontentement en schaden voor te comen, die de dolorende door 't opholden derselver hebben geleden, ende Uwe Ho. Mo. vertoont. Ende alsnoch Uwe Ho. Mo. clachtich moeten vallen over de schadelijke contractatie van 284.000 pont noten, nu in October, ter vergaderinghe van de Seven-tienne, door den bewinthebber Elias Trip, opte selve vergaderinghe gecommitteert, met twee syne compaignons gecost op 24 maenden dach te rebatteren tot 23 stuvers 't pont, 'twelck geen 20 stuvers comptant respondeert, dewelcke noten sy contractanten datelijck op 32 stuvers hebben gestelt, ende de rompen

¹⁾ De gedeputeerden der Staten-Generaal voornoemd.

tot 28 stuvers met goede begeerte contant vercoopen, welcke prouffyten de Compagnie selfs conde genieten, soo bewinthebbers die op soodanigen prijs hadden willen stellen, oft de schadelijke contractatien afgeschafft mochten werden.

Ter selver vergaderinge denselven Trip sittende, is binnengestaen synen swager Hans Boon, de vergaderinghe vragende naer 7840 stucken manteces, een soort van linnen, welcke de bewinthebbers der Westindische Compagnie een dach off dry te vooren hadden bedongen; dan op 70 stuvers gehouden wordende, en conden niet accorderen; die den voorscreven Boon becomen heeft voor 52 stuvers op 15 maenden rabat. Welcken schadelijken coop den selven Boon verclaert gedaen te hebben niet voor hemselfen, maer voor rekeninghe ende ter begeerte van sijn swagher den bewinthebber Trip, directe-lijcken strydend tegens d' ampliatie van Uwe Ho. Mo. octroy.

Ter selver vergaderinge is mede geresloveert geworden by pluraliteit van stemmen, dat men alle de nagelen, ongegarbelleert sijnde, soude garbelleren, ende tot eene egale sorteringhe onder den anderen vermengt, aen de participanten t' samen soude reparteren, ende dat de verwachte naglen van Indyen ongegarbelleert tot 11 stuvers souden moeten vercoft worden, waerdeur dese gegarbelde uyt te deelen nagelen den participanten waerdich gemaect werden tot 12 stuvers voor de gene die deselve 3, 4 maenden bewaren, tot de haestighe vercoft zullen hebben. Doch door oppositie der bewinthebbers van Amsterdam, die tot geene uitdeelinge en wilden verstaen, soo sijn de bewinthebbers t' samen van haere sitplaetsen opgestaan ende hebben die van Holland ende Seelant appart den anderen gesproken ende daernaer andermael sessie genomen, ende andermael omvraghe gedaen werdende, is by eene tweede resolutie besloten dat men alle de nagelen van de Compagnie aen de participanten soude uitdeelen den 16 November, mits dat de participanten $\frac{1}{4}$ in gelde ande Compagnie souden uitkeeren, 't welck Uwe Ho. Mo. octroy in 't 3^e article uytdruct niet en mach bestaan, maer dat alle resolutien by de Seven-tienne genomen haer effect moeten sorteren, ende consequentelijken de voorscreven eerste resolutie.

185 Welcke eerste resolutie de bewinthebbers niet alleen en hebben gesocht de defectueren, maer is oock de tweede resolutie by die bewinthebbers van Amsterdam, nevens andere in den Hage voor Uwe Ho. Mo. opte executie van Amboina beschreven, gepoocht te defectueren, ende eintlijcken geprotraheert de voorscreven uitdeeling van nagelen te doen op primo Maert; welcken tijt de participanten met gedult t'haerer grooter schade uytgewacht hebbende, wort by den bewinthebberen weder geproponeert dat men d'uitdeelinge der nagelen soude surcheren, ende dat men de nagelen soude op 10 stuivers op 9 maenden als voor desen stellen, om alsoo geteeckent te worden

tot primo Augusti, en dat de Compagnie van die tijt voorts in 18 maenden geen nagelen minder en soude vercoopen, als tot 11 a 12 stuvers gelijck die uytter see comen, alleen vuilicheyt ende poyer uytgesift, ende dat de Compagnie mitsdien soude beloven primo Augusti 20 ten hondert in gelde uit te deelen. Eene practycque om de nagelen by de bewinthebberen ende haere favoriten tot 10 stuvers geteekent, op 12 a 13 stuvers te vercoopen, de nagelen onder de Compagnie thans sijnde te houden liggen, ende om de participanten af te zien soodenich voordeel als sy uit de repartitie der nagelen hebben te verwachten, en noch meer te benouwen met 't opholden van de repartitie, voornementlijcken deghene die hun nagelen op leveringe vercocht hebben, te doen op 16 November volgens d'eerste resolutie van de Seventiene, die als naervolgens het 3^e article van Uwe Ho. Mo. octroy stat grypen moet; daerin de dolorende participanten ootmoedich versoucken van Uwe Ho. Mo. gemainteneert te werden ende den bewinthebberen te gelieven injungueren aan yder der participanten datelijcken syne nagelen uit te deelen, sonder restitutie van 't quart in gelde, volgens d'eerste resolutie van de Seventiene, alsmede ten respecte, dat oft schoon de tweede resolutie in consideratie conde comen (dat neen), in de camer van Hoorn 100.000 pont nagelen onder de generale massa tot repartitie in de vergaderinge van de Seventiene in October voorleden aengeteekent sijn geweest, die de participanten in repartitie niet en connen volghen, als van andere geteekent geworden sijnde, die de penningen daervan an de Compagnie betalen, dewelcke ongeveer oft weinich min het $\frac{1}{4}$ in gelde monteren, dat by de tweede resolutie geseit wiert uit te keeren, als oft sulcx moest wesen, als de bewinthebberen van Amsterdam seer ongerijmpt allegeren, om den pant der depositarissen niet te vele te verminderen. 't Welck eene seer ongefundeerde exceptie is, uut reden dat den staet van de Compagnie door bewinthebberen in Juni voorleden uitgegeven, niet meer een effecten hier te lande te cort en quam om alle d'intrest penningen mit volcomen pant te versekeren, als 7 tonnen gouts. Ende tsedert sijn wel 27 tonnen gouts retour van Indyen gecomēn, waermede de cortheid der 7 tonnen gouts werden gesupplieert, ende noch ovrich blyvende 20 tonnen gouts voor de tegenwoordige uitgeruste schepen en oncosten.

Oft nu uit den pant der depositarissen 16 tonnen gouts in de geresolveerde repartitien der nagelen op den 16 November aen de participanten verstrect hadden geweest, als geresloveert was, soo was dese tegenwoordige equipage van ontrent 18 tonnen gouds hier in patria eenen volcomen pant voor de depositarissen, ende wanneer dese tegenwoordige vloe naer Indyen sal vertrecken, soo salder toch met Godes hulpe eer dry maenden meer als driemael sooveel retour in 't lant alhier wesen, als dese repartitie der nagelen, oft de te varen vloe naer Indyen van patria, den depositarissen haer pant verswact,

't Is eene groote disreputatie voor de directeurs van eene soo royale Compagnie, op versekert prouffijt traffijcquerende, ende met royale forten en vloten van schepen ende een capitaal van ontrent 72 tonnen gouts soo in contant als prouffitable coopmanschappen in Indyen sijnde, haere goederen an de depo-sitarissen tot pant te laten consumeren in interest ende packhuishuiren, gemaect een welgestelt coopman genouch gelt op intrest sonder pant becomt.

D'welck eene forme van directie soude worden, indien Uwe Ho. Mo. hierin niet en versiet door d'expeditie van de acte resolute, die de vertoonders, Uwe Ho. Mo. getrouste dienaeren, soude consumeren ende opeten.

Ende alsoo de vergaderinghe van de Seventiene in October voorleden voorgenomen hebben, den vryen handel in Indyen open te stellen, ende dat de hoofdparticipanten alsdoen copie van de articlen hebben versocht om t'examineren met degene hun deselven verstaende, oft die voordeeligher waer als de ordre tot noch toe in Indyen geobserveert, ende zulcx by de Seventiene te dier tijt geweigert wiert, vermits sy verclaerden deseive articlen alvooren aan de respective cameren gesonden moesten werden ter examinatie, ende dat uit Seelant geadviseert wort, aldaer op 't schip *Delfshaven*, naer Sourat gedestineert, eenen Cornelis van der Dussen, sone van den overleden bewinthebber van der Dussen, oud-schout van Delft, bevonden is met de medegaende factuure ende acte van licentie tot vryhandelinge, d'welck aen de participanten seer groote alteratie causeert, dat de bewinthebberen op haer authoriteit, sonder authorisatie van Uwe Ho. Mo. met kennisse der hoofd-participanten tot sulcx te versoucken, de geconquesteerde prouffyten met der gemeiner participanten capitalen an vrye handelaers permitteren, gemaect het leste article van Uwe Ho. Mo. octroy 't zelve op lijfstraffe is verbiedende, welck octroy oock voor desen getransgresseert geworden is door Michiel Paeu, die van 't eylant Mauritius ebbenhout heeft gehaelt directelijcken tegen het octroy.

Versouckende derhalven onderdanichlijcken dat Uwe Ho. Mo. wille gelieven, dese by bewinthebbers voorgenomen openstelling tot den vryen handel te suspenderen totdat de commisen in Indyen geweest hebberde, ende eenige uit den hoofdparticipanten, hun dies verstaende, daerop gehoort, oock met de bewinthebberen voorsz. ende den Generael Coene selfs in conferentie geweest sijnde, Uwe Ho. Mo. daeruit sullen connen oordeelen, ende naer derselver vaderlicke voorsorghe statueren 't gene tot den meesten dienst van den landen ende prouffijt van Uwe Ho. Mo. getrouste onderdanen bevonden sal werden te behooren, in conformité van de gerechticheit hun competeterende by Uwe Ho. Mo. octroy, by bewinthebberen mit eede besworen.

DAVID NYUTS.

CLAUDE DE GROOTE.

Mercurii 19^{en} Martii 1625. Sijnde by de participanten van de Oost-Indische Compagnie ingelevert seeckere requeste¹⁾ by dewelcke sy alsnoch urgeren opte resolute stemme ende affdoeninge van de reeckeninge, mitsgaders dat de negotie van Indien nyet en werde opengestelt ende d'uytdelinge van de nagelen geprorogeert tot langer tijt, sijn de heeren van Hollandt versocht deselve requeste te willen doen examineren by de heeren Staten van deselue provincie, ten eynde daerop mach werden gedisponeert.

Lunae den 24^{en} Martii 1625. Opte requeste van de dolorende participanten in de Oost-Indische Compagnie om te hebben resolutie nopende de resolute stemme, sijn de heeren van Hollandt versocht haer advis daerop te willen innebrengen.

Veneris den 28^{en} Martii 1625. Alsoo eenige Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie sijn aengecommen, behalven dat noch niemant uyt Seelant is gearriveert, is goet gevonden dat de Heeren Rantwijck, Noortwijck, Sommelsdijck ende Joachimi de besoignes sullen entameren mette presenten, ende dat sy met deselue in conferentie commen sullen, soowel opte clachten der participanten toucherende d'openstellinge van den vryen handel, als op 'tgeproponeerde van den heer Carleton nopensde de saecke van Amboina.

Veneris den 4^{en} Aprilis 1625²⁾. Is ter vergaderinge gecompareert de heer Carleton, ambassadeur van den Coninck van Groot Britannien, communicerende een brief by hem uyt Engelant ontfangen, houdende dat aldaer het discontentement alnoch continueert over de saecke van Amboina, vermits men hier te lande vry laet gaen Laurens Marschalck, eene van de rechters gestaen hebbende over de executie der Engelsen in Amboina, ende dat men den Generael Coenen, die de fundamenten heeft geleyt van alle offencien, wederom naer Indien wil senden; versouckende dat haer Ho. Mo. daerinne willen versien, ten eynde d'oorsaecken van verder discontentementen mogen werde opgeheven; daerop geantwoort is dat haer Ho. Mo. de saecke by de hant sullen nemen, om syne Mayesteyt sooveel contentement te doen hebben als eenichsints mogelijck sal wesen.

De heeren Rantwijck, van Sommelsdijck, van der Meer ende Joachimi rapporteren, dat sy in conferentie sijn geweest met d'aenwesende Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie, by resolutie van den 17^{en} Martii herwaerts bescheyden, ende hun hebben voorgehouden de drie poincten by den heer Carleton overgegeven, mitsgaders de clachten die in Engelandt gedaen

¹⁾ Herhalende den inhoud der 17 Maart ingeleverde deductie.

²⁾ Gedeeltelijk bij Leupe, R. T. L. V. 1859, bl. 4, onder den verkeerden datum 28 Maart 1625.

werden over het senden van den Generael Coenen wederom naer Indien, ende de vryheyt diemen hier geeft aen Laurens Marschalck eene van de gewesen rechters in Amboina, als oock de clachten die by de participanten gedaen werden tegens de openstellinge van den vryen handel in Indien; dat sy oock gesprocken hebben mette selve Bewinthebberen om een tijt te stellen totten aenvangh van de reeckeninghe; dan is opgehouden daerop te resolveren tot morgen.

Sabbathi den 5^{en} Aprilis 1625 ¹⁾). Geresumeert sijnde de saecke van de Oost-Indische Compagnie, daervan gisteren rapport is gedaen by de heeren haer Ho. Mo. gecommitteerden, is goet gevonden dat de aenwesende Bewindhebberen van de Oost-Indische Compagnie selfs ter vergadering sullen worden gehoord op de saecke van den Generael Coenen, ende naerdat deselve binnen sijn ontboden ende hun voorgehouden is geweest het geproponeerde by den heer Carleton tegens den persoon van den voorsz. Coenen, ende de consideratien daerop vallende, waeromme het voor desen tijt niet dienstich soude sijn, hem naer Indien te senden; ende naerdat sy daertegens hare redenen hadden geallegeert, sustinerende sijn persoon in Indien dienstich ende noodich, oock van de grootste deser landen aengeraden te wesen hem wederom derwaerts te seynden, sulcx dat sy hun daerop ingelaten ende hy oock aengenomen hebbende de reyse te doen, de saecke voor hem niet te repareren soude sijn, verclarende niet gelast te wesen daerinne iets te doen, oock haer Ho. Mo. brieven aen de respective Cameren geschreven, daerop sy hier sijn gecommen, daervan geen mentie te maecken; is goet gevonden, dat hun voor resolutie sal worden aengeseyt, dewijl sy allegeren dat in de voorsz. missive van de voorsz. saecke geen mentie is gemaeckt, dat sy daeromme aen de Seventhiene getrouwelijck rapport willen doen van de redenen die hun sijn voorgehouden, waeromme tegenwoordich nyet geraden is om voorsz. Coenen naer Indien te senden, ende namentlijck dat den Coninck van Engelant, houdende hem voor dengenen die de fundamenten van de questien in Indien heeft geleyt, sijn te rugge senden niet anders en sal nemen, ende tegenwoordich al duydelt, als dat het tot een trots ende teycken wert gedaen van dat men niet gesint en is, aldaer in goede correspondentie met de Engelschen te leven, al is 't dat men den gouverneur ende rechters van Amboina herwaerts heeft ontboden ²⁾), ende oversulcx met de gedecreteerde represalien sal voortgaen; behalven dat oock alvorens met volcomen kennisse van saecken ende naer genomen advis van de luyden, hun des verstaende,

¹⁾ Gedeeltelijk bij Leupe, *Bijdr. T. L.* V. 1859, bl. 4.

²⁾ Besluit der Staten-Generaal van 28 Nov. 1624 (De Jonge V, p. XXXVI).

sal moeten gedelibereert worden opte openstelling van den vryen handel die gepresumeert wert door den voorsz. Coenen ingevoert te sullen werden. Ende is verder geresolveert, dat evenwel oock geschreven sal worden aan de Cameren van Amsterdam ende Middelburch, dat sy den voorsz. Coenen niet en laten varen, totdat de consideratien daerop gemoveert naerder geëxamineert, ende by haer Ho. Mo. andersints daerinne gedisponeert sal wesen; gelijck mede aan den voorsz. Coenen sal worden geschreven, dat hy niet en vertrecke sonder haer Ho. Mo. naerder ordre ende last.

Martis den 8^{en} Aprilis 1625. Sijn ter vergaderinge ontboden de aenwesende Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie, ende is hun aengeseyt de resolutie voorleden Saterdach op 't vertreck van den Generael Coenen naer Oostindien genomen, met verclaringe dat hun deselve oock by geschrifte sal werden behandicht; daerop sy geantwoort hebben, daervan aen hare principalen rapport te sullen doen.

Martis den 15^{en} Aprilis 1625. Gedelibereert sijnde op 't versouck van de dolorende participanten in de Oost-Indische Compagnie nopen d'openstellinge van den vryen handel ende de resolute stemme, is goet gevonden dat de Bewinthebberen van deselve Compagnie sal worden geordonneert, gelijck deselve geordonneert werdt by desen, aen haer Ho. Mo. over te leveren copie van de articulen, sulcx als deselve by de respective Cameren souden mogen sijn beslooten off voorgenomen tot 't openstellen van den voorsz. vryen handel in Indien, ende aengaende de resolute stemme sijn de heeren van Hollant versocht daerop hare resolutie inne te willen brengen, ten eynde daervan een eynde moge werden gemaect.

Jovis den 17^{en} Aprilis 1625. Is goet gevonden dat aen Burgemeesteren ende Regierders der stadt Delft sal worden geschreven d'instantie dewelcke gedaen wert by den heer Carleton ten eynde Laurens Marschalck mochte werden verseeckert, ende dat deselve sullen werden versocht den voorsz. Marschalck in sijn huys te doen verseeckeren, met last daeruyt niet te gaen sonder naerder ordre.

Alsoo Jan Pietersz. Coenen, Generael van Oost-Indien, niet en heeft gerescribeert opte missive den 5^{en} deses aen hem geschreven, ende dat men berecht wert dat eenige Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie van meeninge souden sijn dat men hem nu naer Indien wel soude mogen senden, vermits door het overlyden des Conincx van Engelant ¹⁾ de saecken in Engelant

¹⁾ Jacobus I was 6 April 1625 overleden.

souden mogen wesen verandert, is goet gevonden noch eens aen hem te schryven dat hy hem niet en onderstae te vertreken, ende haer Ho. Mo. daerop rescribere.

Jovis den 24^{en} Aprilis 1625. Ontfangen een missive van Jan Pietersz. Coen, Generael van Oost-Indien, geschreven t' Amsterdam op den 22^{en} deses, tot antwoort op haer Ho. Mo. voorgaende van den 5^{en} ende 17^{en} derselven maent, daerby deselve hem beclaecht over de resolutie op sijn verblijff hier te lande genomen, met verclaringe nochtans dat hy haer Ho. Mo. ordre sal volgen, ende naer Indien niet vertreken voor dese tijt, tensy haer Ho. Mo. sulcx als noch goetvinden ende anders ordonneren.

[De brief van Coen ¹⁾, exh. 24 April 1625, luidt:]

Edele Hooghe ende Mogende Heeren. In plaets van eere ende recompence, welck voor mijn vertreck naer Indien van Uwe Ho. Mo. noch was verwachttende, hebbe wel ontfangen d' expresse bevelen van den 5^{en} ende 17^{en} deser, dat niet naer Indien soude vertreken, totdat anders ordonneren. Met wat recht dit by eene vreemde natie versocht is, ende met wat meeninge dese op-houdinge soo onversiens ende onverhoort geschiet, en can, onder reverentie, niet bedencken. 't Is my hertelijck leet, dat myne indispositie niet toe en laet, my personelijck voor Uwe Ho. Mo. te transporteren omme mondelingh vele redenen te deduceren, op die materie dienstich. Want byaldien Uwe Ho. Mo. by dese resolutie persisteren, soo is te beduchten dat hare hoocheyt ende de Staet deser Vereenichde Nederlanden daerdoor eene irreparable schade sal commen te lyden; ende voor my particulier sal meer dan f 100.000 vercort worden. 't Sal my oock in myne dispositie crencken, alsoo de hardicheyt van dese climaet gansch ontwent ben. Ende ondertusschen en sal aen de jalouse van den welstant deser landen geen tijdt nochte macht in Oost-Indien gebreken, om 't beste deel van de Compagnie aldaer te renverseren. Hierover sal Uwe Ho. Mo. gebeden hebben, mijn vertreck nae Indien immer so nodich ende important voor dese landen te willen houden, als in Engelant werck gemaect wert om my vandaer te weiren. Is Engelant ('t welck op hemselfen bestaan can) soo vele daeraen gelegen, wat moet het dan voor dese landen importeren, die haer onderhout over zee moeten soeken. Doch 't sy watter van soude mogen wesen, wy sullen Uwe Ho. Mo. ordre volgen ende naer Indien niet vertreken voor dese tijd, tensy Uwe Ho. Mo. sulcx al noch goetvinden ende anders ordonneren; met een vast vertrouwen dat ondertusschen Uwe Ho. Mo., door hare verre voorsiente wijsheyt, alles ten besten sullen schicken.

¹⁾ Lias Oost-Indië, 1625—1629.

Hiermede, Edele Hooghe ende Mogende Heeren, sal Godt bidden voor
Uwe Ho. Mo. goede ende geluckige regeringe.
In Amsterdam, desen 22 April anno 1625.

Uwe E. Ho. Mo. goetwillige dienaer
J. P. COEN.

---

15. XVII AAN GOVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
24 April 1625¹⁾).

.... D'heer Generael Jan Pietersz. Coen heeft nu eenen goeden tijt hier te lande geweest, ende tzedert syne wedercompste uyt Indien heeft met de Seven-thiene ende met de Cameren in 't perticulier gecomuniceert van veele importante saken en van den voeth, waerop syne E. meynt dat de staet van Indien ter profyte en tot eere van dese Geunieerde Nederlanden soude gebracht connen werden tot een goede versekertheit, Godt gevende; en alsoo wy bemerckten uyt uwe brieven dat U.E. met hem in maximen ende beleyt daertoe concurreren, ende syne persoon een groot ende voornamentlijck behulp soude connen bybrengen om tot dien vasten stand te geraken, soo zijn de Seven-thiene beweecht geworden, soo by haer eygen selven als oock door ernstige aenradinge van syne Furstlicke Genade, Mijnheere den Prince van Orange ende notable heeren regenten van dezen Staet, d'heer Generael Coen wederom te versoecken om syne reyse na Indien in d'oude qualiteyt te hervatten ten dienste van 't landt en de Vereenichde Oost-Indische Compagnie en tot groote eere van zyne E. selffs; daerinne eyndelingh heeft geconseenteert, met voornemen om met de voorleden schepen, die in wintertijt anno 1624 uytgelopen sijn, ofte met dese schepen na Indien te varen; ende opdat syne E. een goet exempel ende encouragement soude geven aan vele andere eerlijcke luyden hier te lande, alsmede aan de voornaemste officieren van Indien, soo heeft hy hem begeven tot den houwelijcken staet, om met zyne huysvrouwe derwaerts sich te transporteren. Doch syne E. dispositie dese gansche wintertijt is seer slecht ende weeck geweest ende dit huwelijck is eerst geconsummeert geworden nu ontrent over veerthien dagen, ende syne E. is alnoch niet becomen; by welck inconvenient alsoo noch bygekommen is, dat, eensdeels oock ter contemplatie van syne Majesteyt van Engelandt Jacobi (die nu overleden ende synen soone Carolus gesuccedeert is), als andersints, haere Ho. Mo. mede hebben goet gevonden dat de heer Generael Coen hier te lande noch eenige tijt behoorde te blyven, soo en sullen U. E. de gemelde heer Generael niet eer hebben te verwachten, als met de schepen die in den herbst

¹⁾ Kol. archief 452. — Gedrukt: De Jonge V, 18.

anno 1625 van hier sullen scheyden, ende ondertusschen hopen in Godt dat desen Staet sal beter zijn geconstitueert by goede resistentie ende victorie tegens den vyant, die nu de stadt van Breda nauw belegert hout ende soo sterck te velde compt als oyt voor desen, daerdoor dese landen voor dese tijt genootsaeckt werden, de vriendschap van Vranckrijck ende Engelandt wat veel te estimeren, al ware het met eenige incommoditeyt en temporeel prejuditie voor deze landen, off eenich notabel lid in 't particulier; welke incommoditeyt ende prejudicie lichtelijck sal comen te cesseren, Godt Almachtich eenige uytcompste gevende van dese oorloghssaken, ende voornementlijck indien dezelve uytcompste goet sal wesen, gelijck wy hopen; daeromme en sullen U.E. dese sake (te weten aengaende het verblyven ende ophouden van d'heer Generael Coen) niet anders achten ofte apprehenderen als gelijck wy U.E. hiervoren schryven, wat dat oock iemandt in 't particulier van d'onse oft oock d'Engelsen daervan sullen willen qualijck zeggen . . .

---

16. RESOLUTIËN STATEN-GENERAAL, 27 April—19 Juni 1625¹⁾.

Dominica den 27^{en} Aprilis 1625. Ontfangen een missive van A. van der Goes, Burgemeester tot Delft, aldaer op huyden geschreven, by dewelcke hy adverteert dat Burgemeesteren aldaer voor haer hebben ontboden Laurens Maerschalck ende naer voorlesinge van haer Ho. Mo. missive aan haer over hem geschreven, hem versocht hebben dat hy sich, omme redenen daerinne verhaelt, eenigen tijt binnen sijn huys wilde houden, sonder hem vooreerst opte straat te begeven, ende dat hy 't selve heeft aengenomen ende beloofd te doen, waerop goetgevonden is dat by de heeren haer Ho. Mo. gecommitteerd aan den heer Carleton ende St. Legier wel by monde gesecht, maer nyet by geschrifte gegeven mach werden, dat Coenen gelast is niet te vertrecken sonder naerder ordre, ende dat voorsz. Marschalck gelast is sijn huys te houden.

Sabbathi den lesten May 1625. Sijn gelesen eenige requesten van de dolerende participanten, by dewelcke sy versoucken expeditie op de resolverende stemme soo lange by haer versocht, ende dat d'electie van de Hollantsche Bewinthebbers mach geschieden by de E. Mogende heeren Staten derselver provincie; dat oock wel soo d'absente participanten by procuratie mogen stemme hebben in 't nomineren van tripel getal tot Bewinthebberen off diergelijke, als de presenten, ende dat hun overgeleverd mogen werden d'articulen van den vryen handel in Indien, waerop gedelibereert sijnde, sijn de heeren van Hollant by de andere provincien, t'saemen de resoluteive stemme

¹⁾ Kol. archief 500.

toegestaen hebbende ende noch toestaende, versocht hun daermede te willen conformeren; sijnde voorts goet gevonden dat op 't vorder versouck van de electie der Bewinthebberen sal werden nagesien 't octroy mette ampliatie van dien, ende op te nominatie der participanten by procuratie te doen gehoort het bericht van de Seventhiene, ende dat van de Seventhiene sullen werden geeytscht d'articulen van den vryen handel om deselve aen haer Ho. Mo. te leveren, volgende de resolutie van den 15^{en} Aprilis lestleden.

[Van de requesten zijn aanwezig de volgende¹⁾, overgegeven 9 en 13 Mei:]

Hooge ende Mogende Heeren. De misnouchde participanten in d'Oost-indische Compagnie versoucken onderdanichlick, dat Uwe Ho. Mo. gelieveen te disponneren op hun requesten aen Uwe Ho. Mo. den 6^{en} Mey ende daertevoren overgegeven, tenderende tot nulliteit van soodanighe nominatie tot ses nieuw bewinthebbers, als de bewinthebbers van Amsterdam by hun uitgestelde billietten hadden genotificeert ten voorscreven daghe te willen doen by seclusie van de metstemminge der absente participanten by procuratie; gelijck zy ten daghe voorscreven oock hebben geffectueert, hebbende buyten de voorgaende ordre tot Amsterdam in 't nieu octroy geobserveert, genomineert 14 hoofdparticipanten, die met d'overgebleven 14 bewinthebberen in 8 daghen naer desen de nominatie gesamentlick souden doen van 18 hoofdparticipanten als tripelgetal, om dezelve aen de Magistraet van Amsterdam over te geven om daeruit 6 nieuwe bewinthebberen te kiesen. 't Welck geschiet sijnde tegens ordre voorscreven ende oock tegens 't vertooch van de dolorende participanten tot Amsterdam, soo hebben deselve tot conservatie van hun gerechticheyt desthalven geprotesteert te verblyven by hun recht van 't 7^e article van 't geëxpireerde oude octroy, overmits dese forme van bewinthebbers gedane nominatie (door uitsluiting van de metstemming der absente participanten by procuratie) strijt ende vernietighet d'ordre ende coustume tot Amsterdam gebruict ende geobserveert in 't nieu octroy, gelijck by de ordre ende forme van nominatie ofte verkiesinge van de hoofdparticipanten tot opneming van bewinthebbers 21-jarige rekening den 2 Augusti 1623 tot Amsterdam opte Doelen gedaen, hierneven by copie gaende, Uwe Ho. Mo. is blijckende, ende oock genouch bekent.

Derhalven aengesien bewinthebbers transgressie ende uitsluytinge der metstemming van de absente participanten by procuratie, gelijck Uwe Ho. Mo. den 6 deser door copie van de uitgesette bilietten der bewinthebbers voorschreven is vertoont; ende dat op de voorder forme ter nominatie voorschreven gerequireert by Uwe Ho. Mo. 4^e article opte continuatie van de Compagnie int nieu octroy niet uitgedruct staet, in wat meerder getal dat de hoofdparti-

¹⁾ Lias Oost-Indië, 1625—1629.

cipanten tegens de bewinthebbers het trypel getal sullen nomineren, maer dat simpelick op 't leste van 't selve 4^e article staet: „Dan of de voorscreven hoofstparticipanten in gelijck of meerder getal tegens de overgebleven bewinthebbers in 't nomineren voornoemt sullen stemmen, 't selve sal gereguleert worden naer de uutsprake die by sijn Excellentie den Prince van Oraingnen (aen dewelcke 't selve gesubmitteert is) daerna sal werden gedaen”. 't Welck geconsidereert, Ho. Mo. Heeren, ende dat de dolerende noyt diesaengaende eenige submissie aen syne Excellentie hebben gedaen, noch oock deselve uutsprake geapprobeert, noch door Uwe Ho. Mo. tot noch toe aen hun enige schriftelijcke verclaringe diesaengaende ter handen zy gestelt geweest, en can derhalven niet bestaan dat de bewinthebbers (geduirende dat sy in d'administratie van de gecontinueerde Compagnie in 't nieu octroy sitten ende haere capitalen daerin wel connen administreren) de nominatie van nieuwe bewinthebbers zullen doen; maer ter contrarie soo vereyst recht ende reden, dat de participanten buyten 't bewint van de Compagnie sijnde ende oversulcx hun middelen in de Compagnie niet connende administreren, toegestaen werde (gelijck de Amsterdamse dolerende participanten by hun requeste den 23 April van Uwe Ho. Mo. hebben versocht) capable personen tot bewinthebbers te nomineren, om haere goederen in de Compagnie wel t'administreren, zooals aen de participanten van de West-Indische Compagnie door Uwe Ho. Mo. is toegestaen. 't Welck den bewinthebberen (wanneer sy door veranderinge uit hunnen dienst zullen vallen) tot benifitie sal strecken om capable personen in haere plaatse te helpen nomineren over d'administratie van de capitalen die zy voor hun in de Compagnie sullen laten traf- fijcqueren.

Ende wat wyders d'electie van nieuwe bewinthebbers aengaet (die volgens het 26^e article van Uwe Ho. Mo. octroy aen de Staten der Provintien, daer cameren sijn, toegestaen is, oft dengenen by hemlieden daertoe te committeren), en connen de dolerende niet vertrouwen, noch verstaen, dat Uwe Ho. Mo. noch oock de Ed. Mo. Heeren Staten van Hollant hun souden willen dwingen, tegens de gerechticheit hun competerende by het 7^e article des expireerden octroys, hunne capitalen voorder te doen traffijcqueren in 't nieu octroy zonder hun in te willigen de redeliche ende nootsakeliche conditien by haer in desen versocht, namentlijck dat d'electie van nieuwe bewinthebbers in Hollant sal geschieden by de Staten derselver provintie, gelijck in Seelant in 't oude ende geduirende 't nieu octroy geschiet is, maer niet door de magistraet van een stat, als tot Amsterdam geschiet is in 't oude octroy, tot groot discontentement ende opsprake van de inlantse als uitlantse dolerende participanten, uit dat vele borgmeisters ende andere stats regierders aldaer bewinthebbers sijnde, de hoofstparticipanten tot nieuwe be-

winthebbers nomineren ende daerna daervan als borgmeisters d'electie doen.

Derhalven soo is der dolorende eerbiedich versouck, dat de voorscreven nominatie door de bewinthebberen buyten de gecoustumierde ordre van 't nieu octroy tot Amsterdam gedaen sijnde, door Uwe Ho. Mo. autoriteit ende bevel in versochter formen volgens 't voorgaende gebruick van 't nieu octroy tot Amsterdam sal werden herdaen, ende d'electie van de nieuwe bewinthebberen door de heeren Staten van de Provintie van Hollant ende Westvrieslant sal geschieden, op dat d'inlantse ende uutlantse participanten door den hoochdringenden noot van soodanige continuele overlastinge ende onverdrageliche vercortinge der bewinthebberen niet en werden gesorceert (tot conservatie van hunne capitalen ende de prouffyten derselver, naer eene verduldige verdrietige 5-jarige solicitatie) een ander expedient te soeken ende hun te behelpen met de gerechticheit, hun by Uwe Ho. Mo. verleent by 't 7^e article des ouden octroys.

Overgegeven 9 Mey 1625, preses Burmania.

DAVID NUYTS.

CLAUDE DE GROOTE.

ANDRIES BACCART.

Hooge ende Mogende Heeren. De gedeputeerde dolorende Oostindische participanten versoucken onderdanichlicken, dat Uwe Ho. Mo. gelieeffte sy, hun copy te gonnen van d'articlen die Uwe Ho. Mo. door haere resolutie den 15 Aprilis lestleden den bewinthebberen geordonneert hebben aan Uwe Ho. Mo. sulcx over te leveren, als die by de cameren respective souden mogen wesen besloten op 't openstellen van den vryen handel in Indyen, opdat daervan behoorlijck examen geschiede door ervaren personen, hun wel verstaende op d'importantie van den binnelantsen handel aldaer, gemerct het openstellen van denselven handel door de bewinthebberen is aangevangen tegens het octroy by Uwe Ho. Mo. aan de Compagnie gegeven, oock tegens het advis ende relaes aan de bewinthebberen in October 1618 gedaen door ervaren commisen van Indyen overgecomen, gelijck Uwe Ho. Mo. by 't mede-gaende extract (daervan den 13 April becomen) is bljickende, ende streckende tot onderganck van de Compagnie volgens het waerschouwende vertooch van P. Ednau Tatfoh, den 21 Martii lestleden tot Franiker uitgegaen.

19. 5. 1625. Versoucken de verthoonders van gelijcken, dat Uwe Ho. Mo. gelieeffte sy sonder voorder uutstel t'expedieren d'acte resolute, gelijck sy by hunne requeste van den 29 Aprilis lestleden instantelick hebben versocht, als nootsaeckelick tot welstant van de Compagnie ende de conservatie van de prouffyten ende capitalen van de participanten, gelijck sy by hunne requesten van den 17^{en} ende 19^{en} Maert aan Uwe Ho. Mo. hebben verthoont, dat hun die uit

Godlicke ende weireltlike rechten competeert, uit redenen gedregen by deselve requesten, mitsgaders die van den 29^{en} Aprilis ende de geexamineerde copie der missive aan de Edelen ende Steden van Hollant op den 2 Aprilis lestleden door de dolorenden gepresenteert, ten einde deselven geliefden te concluderen tot overbrengen van haere resolutie aan Uwe Ho. Mo. tot expeditie van de resolute acte. Maer alsoo ter lester vergaderinghe van Hollant (onaengesien Uwe Ho. Mo. stercke instantie) by haere Ed. Mo. niet en is geconcludeert geweest tot expeditie van deselven versochte acte, die den dolorenden participanten nochtans ter voorleter vergaderinghe in Maert by pluraliteit van stemmen toegestaen is geweest, ende effenwel op de requeste, door dolerende den 9^{en} Mey aan Uwe Ho. Mo. gepresenteert, wel hebben geconcludeert, ongelast van haere principalen, dat eene soo inordente nominatie van 14 hoofdparticipanten, door bewinthebbers tot Amsterdam den 6 Mey gedaen tegens d'orde aldaer in 't nieuw octroy geobserveert, stat sal grypen, soo siet Uwe Ho. Mo. daeruit dat het den dolorenden in den voorstant van haere gerechticheit ter lester vergaderinghe van Hollant noch toegegaen heeft soo als opte gemelte vergadering geschiede den 20 Decembris 1623, als wanneren de gedeputeerde van Amsterdam, meest bewinthebbers sijnde, door den heere Pensionaris Duyck te weghe condon brenghen, dat d'audientie, die den dolorenden by de Edelen ende Steden van Hollant op den vier uuren was geappoincteert, door den heer Pensionaris voorscreven wiert geanticipeert, ende den dolorenden aengesegt te moeten compareren precijs opten dry uuren, op welcken tijt hy de dolorenden dadelicken dede binnen staen, absent de Edelen en de principale steden, ende effenwel gonck men voort, formerende eene acte in forma alsoft de vergaderinge complet waere geweest, die den heere Pensionaris doende was te lesen, als de Heeren Edelen ende gedeputeerde der principale steden ter vergaderinge inquamen haere sessie nemen.

Alle 'twelck den dolorenden nu ontrent 5 jaeren lanck tegens Godlicke ende weireltlike rechten sijnde bejegent tot ruïne van menichte eerliche familien, wegen der bewinthebberen quade proceduuren, voor God wrike roupende, om door 't verduiren den dolorenden infructueulx te houden de gerechticheit hun competenterende by 't octroy der Oost-Indische Compagnie, daervoor de Generaliteit van de gemeine participanten 25.000 guldens capitaels heeft genoten, ende mette proffyten noch in de Compagnie is participerende; — derhalven soo keeren hun de dolorende tot Uwe Ho. Mo., seer onderdanichlick versouckende, dat Uwe Ho. Mo. gelieve te disponneren op de requeste by hun den 9 Mey aan Uwe Ho. Mo. gepresenteert, daerby versocht is dat de nominatie, door de bewinthebberen op den 6 Mey voorscreven (onaengesien 't medegaende protest der dolorende) van de 14 hoofdparticipanten voorscreven gedaen, wegens bewinthebbers uitgestelde billietten (te-

gens d' ordre tot Amsterdam geobserveert in 't nomineren der hoofdparticipanten in 't nieuw octroy) door Uwe Ho. Mo. autoriteit geordonneert werde opnieus herdaen te worden, met admissie van de metstemminge der absente participanten by procuratie, volgens d'ordre tot Amsterdam gepleecht tsedert de continuatie van de Compagnie in 't nieuw octroy, gelijck de verthoonders by de notitie van de verkiesing der hoofdparticipanten tot opneming der rekening, annex hunne requeste den 9 Mey overgegeven aan Uwe Ho. Mo., hebben doen blijcken.

Versouckende ingelijcx reverentelicken, dat Uwe Ho. Mo. gelieve t' ordonneren, dat d'electie van de Hollantsche bewinthebbers gheschiede by de E. Mo. Heeren Staten derselver Provintie. Want geconsidereert dat dat de participanten van de Cameren respective by 't 7e article van 't geexpireerde octroy de vrye dispositie van hunne privé midlen ten expireren van 't oude octroy toegestaen is, soo en can men geene participanten assubjecteren in 't nieuw octroy aen de forme van electie, die de bewinthebbers in Holland in 't oude octroy hebben gebruict, tegen alle billickheit; als sijnde al te impertinent dat men de participanten tot Amsterdam tot nominatie van het trypel getal hoofd-participanten soude admitteren, wanneer doch d'electie van nieuwe bewinthebberen aen de oude bewinthebberen, borgmeesters ende regierders van Amsterdam etc. gestelt soude werden, contrarie d'ordre in Seelant, alwaer de Staten derselver Provintie d'electie van bewinthebberen in 't oude ende nieuw octroy altijt hebben gedaen. Daertegen oock geene eergierighe gemoederen zouden willen opposeren, alsoo sy 't bewint van der participanten goedren niet souden begeeren, sonder d'eigenaeren over de resolute acte, nominatie ende electie van nieuwe bewinthebberen volcomen contentement te geven. Derhalven soo versoucken de dolorende onderdanichlijck, dat Uwe Ho. Mo. hun gelieven in haer gerechticheit te mainteneren, ende eene rechtmatige conclusie te nemen ter expedite van de resolute acte, alsmede opte versochte forme van nominatie ende electie van de nieuwe bewinthebbers, tredende in d'administratie van 't nieuw octroy, opdat d'inlandsche en d'uutlandsche participanten, die misnoucht sijn, mit contentement ende goeder gerusticheit haere capitalen mogen laten traffijcqueren in de continuatie van de Compagnie, die anderssints, geen contentement becomende over hun equitabel versouck, hebben verclaert ende geprotesteert, daerby sy alsnoch sijn persisterende, dat zy zullen gebruicken hunne gerechticheit van 't 7^e article van 't oude geexpireerde octroy.

Gepresenteert den 13 Mey 1625, preses den E. Heere Marck.

DAVID NUYTS.

CLAUDE DE GROOT.

A. BACCART.

[De bijlage luidt:]

Extract uit d'advisen ende relasen, in October 1618 by seker persoon uit d'Indyen comende aen de Heeren Bewinthebberen overgelevert, waeronder alsdoen 't naervolgende vertoont:

Aengaende de colonien die U. E. soo serieuselicken recommanderen op de landen by onse forten van Neerlanders te stichten, aldaer te brenghen ofte planten, dient wel vry wat geseit, alsoo ick meene de Heeren Bewinthebberen daerinne grootelick sijn geabuiseert, ende insonderheit in 't stuck van de midlen daerby deselve souden leven, welcke in alle manieren behooren bedacht ende aengewesen te wesen. Ick mercke wel dat uwe intentie is, dat mits vele Nederlanders by de forten sonder gaige te hebben, de garnisoenen te oncostelicker souden vallen, maer als deselve souden moeten teeren ende gevoet werden op de winninghe ende prouffyten die de Compagnie soude moeten missen, ende dat alsoo een hondert familien meer souden behoeven om eerlick huys te houden, en het de Compagnie schadelicker ende lastigher soude vallen als te gagieren 500 soldaten, ende dat wederom meer dienst ende versekeringhe can genoten werden van één soldaet dan van dry ander Nederlanders, die sonder gaige deur Indyen souden swerven ende coophandel ghaen driven (gelijck sulcx de waerheit is), soo moet geen ander rekeninghe gemaect worden, dan dat de forten allomme beset moeten sijn ende blyven met volck die maentgelden trekken ende daerop alleen leven; behalven dat men de getroude soldaten vergunt eenige cleine handelinghe te doen op de plaetsen daer se in garnisoen leggen, ende daermede de Compagnie geen merckeliche interesse en lijt, ende voorder niet. De resterende negotie die in Indyen over see ende van het een lant tot het ander gedreven wort, moet blyven alleen by de Compagnie, ende niemant van onse natie moet daerinne participeren oft eenich deel voor sijn particulier vergunt werden. Dat de colonien souden werden gevoet op coophandel alleen, compt daerby datter geen ander nei-ringhe ofte hantwerck voor haer in dese landen en is te doen om daervan te moghen leven, dan wel eenighe huisgesinnen, en dat met tappen ende ander midlen, dieniet seer eerlick en sijn ende daerby de natien van die landen seer ontsticht, de soldaten meer en meer gedebaucheert werden, ende de hoofden van de forten daerby soo veel wercx vinden, dat het hun schier onmogelijck is, alles in goede ordre te houden. Men soude mogen vragen of se hun met lantbouwinge niet en souden connen behelpen. Daerop seg ick neen, want dese landen daertoe niet seer bequaem en zijn, alsoo alle lantbouwinge meest geschiet aen 't hanghen van 't gebergte, daer het quaet plougen soude sijn, derhalven alle den aerbeyt alleen met handen wert gedaen, d'welck suer ende moylick valt voor de slaven die van hunne meesters daertoe werden gehou-

den, en voor deselve hiermede niet meer en winnen als het sobere costgen, daerby dese natien moeten ende weten te leven. Jae het is soo arm ende sober, dat een huisgesin van onse natie meer verdoet ende oock behoeft tot eerlick onderhout als 8 ofte 10 huisgesinnen dier inwoonderen van nooden hebben, ende by leven connen. Soo nu onse natie tot bouwerck al wel gesint waere (gelijck ter contrary ons volck in Indyen van geen werck en mach hooren) ende practicabel ware te vinden een ander maniere van lantbouwing als de natien deser landen hebben, daerinne minder werck ende meerder vruchten en prouffijts stack, en soude sulcx noch niet geraden wesen te beginnen, want d'inwoonderen dit al terstont souden willen naspelen, ende souden so te minder werck maecken van speceryen te plucken, daermede sy oock maer soberlicken haer behouften en winnen, ende dienen daerinne in alder manieren gehouden te werden, opdat se haer besonderste eetwaren, als sagou ende rijs, meest blyven halen uit onsen handen, daermede de Compagnie jaerlicx seer goede winninghe doet.

Ick hebbe geseght ende sustinere, dat wy alle het onnutte volck uyt de Molucces moeten houden, waerby oock gemeent worden gehouwde soldaten die met haer huisgesin werck aen hebben, ende daeraen d'inwoonderen oock een stuver weten te winnen, met deselve huysinge om te woonen en ander behoeften te bestellen, in plaatse dat se souden gaen plucken nagelen, dat haer oock wel soo moylick valt. In Amboina by het groot casteel wassen geen oft seer weinich nagelen; daerom en sijn de gehouwde soldaten aldaer in 't stuck van de vruchten te plucken soo hinderlick niet, gelijc se oock niet en souden wesen op Nera, in Banda, daer geen Bandanesen en wonen.

Dat nu den coophandel daerby de colonien souden moeten leven, de Compagnie seer nadeelich ende schadelick soude sijn, connen U. E. selfs wel afsmeten. Want sy souden gaen incoopen op deselve plaetsen, en geen ander, dan daer de Compagnie comptoiren ende volck hout, ende weder ter mart varen met haer gecoste waren, ter plaetsen daer men oock sulcke waren ende coopmanschappen, als syluyden souden brengen, dagelicx souct voor de Compagnie te venten.

Bovendien soud men van dese handelaers te verwachten hebben vele comotien, die se in hunne volagen ende reisen over ende weder souden mogen causeren, soo met aen te tasten vrye luyden ende goedren voor onvrye, daermede makende van vrinden vianden; als andersints met haere particuliere questien ende verschillen soo onder melcandren, als met de natien daermede sy souden handlen; gelijck onder degene, die in Indyen soucken te blyven, God betert, weinich sijn van een goet ende eerlick leven, ende van alsulcken beleit ende conversatie alsse wel souden behooren. Hiertoe soude noch te vreesen staen, dat vele van degene die in dienst van de Compagnie

op de comptoiren liggen, van haer meesters gelt (daervan sy maniement hebben) voor haer eigen rekening souden inleggen ende herideren een portie in de joncquen ende coopmanschappen, daermede de voorgemelde handelaers souden varen.

't Is alreede quaet genouch, ende men speurt maer al te veul, dat den particulieren handel al vry wat inbreet, ende datter cargasoenen gaen, soo voor de leggers opte comptoiren als voor degene die de hoofden van de schepen sijn, daermede deselve over ende weder werden gevoert. Ende God weet of de quade schulden die met het verhandelen van dese coopmanschappen werden gemaect, niet altemet en werden geclampt by de schulden die de Compagnie by de comptoiren aan d'inwoonders uitstaende heeft. Soodat ick andermael segge dat de Compagnie in Indyen alleen moet negotieren, ende hoe eer hoe beter moet ingetrocken werden de licentie die provisioneliken om te handelen is gegeven ende eenige personen vergunt, die gescheiden sijn uyt den dienst van de Compagnie. Ende dat voorts opten particulieren handel, gedreven by de dienaers van de Compagnie, gelet ende sulcx afgeschaft werde.

Lunae den 2^{en} Junii 1625. Sijn ter vergaderinge gecompareert eenige vande Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie, verhalende in Zeeland ingecomen te wesen een schip van de custen van Cormandel, ende dat het-selve vervolcht is van drie schepen, versouckende oversulcx dat haer Ho. Mo. gelieve alnoch ordre te stellen dat een twee off drie van de schepen van oorloge gelast mach worden op de Oostindische schepen die verwacht werden, te passen, ende herwaerts te convoyeren, daerop goet gevonden is naerder te sprecken met de aenwesende gedeputeerden van de Collegien ter Admiralteyt.

Ende alsoo sy mede verhaelt hebben dat opte voorsz. en andere custen daerontrent ontdeckt is dat de piraterie aldaer gepleecht, is gedaen by de Engelschen, die daerover in apprehensie sijn genomen, met interdictie van de negotie aldaer, is goet gevonden dat hun 't selve by geschrifte sal werden affgeeischt, mette verificatie daertoe dienende, om in tyden ende wylen te mogen dienen naer behooren.

Op 't vorder versoek by hen gedaen, om te hebben copie van de requesten der dolorende participanten, daertoe hem de resolutie van voorleden Saterdach refereert, is 't selve geaccordeert.

Veneris den 6^{en} Junii 1625. Sijn ter vergadering gecompareert de Seventien Bewinthebberen van de Oost-Indische Compagnie, ende alsoo van wegens de dolorende participanten by David Nuyts ende Claude de Groot versocht is te mogen hebben de resolutie by de Seventiene voor desen genomen nopende

d'openstelling van den vryen handel in Oostindien, is by hun geantwoort, naerdat hun 'tselve was voorgehouden, dat de Seventiene daerop niet verschreven wesende, die niet en hadden medegebracht; oock niet te kennen den voorsz. Nuyts voor gequalificeert om tegens hun iets te vorderen, dewijl hy niet bekent is als participant, ende dat niemand behoorde over hun iets te remonstreren als de negen hooftparticipanten; dan is niettegenstaende verstaen dat sy een hare Ho. Mo. de voorsz. resolutie sullen overgeven, ende hun reguleren naer 't geene den lesteden May jongstleden is geresolveert geworden.

[Dit nieuwe verzoekschrift van Nuyts en de Groot¹⁾, exh. 6 Juni 1625, luidt:]

Alsoo de gedeputeerde dolerende participanten der Oostindische Compagnie van den E. Heere Griffier Goch aengesecht is, dat Uwe Ho. Mo. op Saterdach lesteden gelieft heeft lectuire te nemen van de copyen van hun requesten van den 29 Aprilisnopende d'expeditie van de resolute acte, alsmede van de requeste by de dolerende participanten van Amsterdam den 23 Aprilis tegen de inordente nominatie der hooftparticipanten overgegeven, mitsgaders van hun requesten, den 9 ende 13 Mey ten selven effecte gepresenteert, alsmede om copie van de articlen by de vergadering van de Seventiene op 't voorgeven van den Generael Coen in October lesteden voorgenomen tot openstelling van den inlantsen handel van Indyen, ende dat Uwe Ho. Mo. de copie der voorschreven requesten aan de Seventiene op hun versouck ter lectuire toegestaen hebben, ende Seventiene andermael hebben geordonneert d'articlen van den handel voorsz. aan Uwe Ho. Mo. over te leveren volgens Uwe Ho. Mo. acte van den 15 Aprilis, en connen de dolerende niet laten Uwe Ho. Mo. onderdanichlijcken aen te dienen, dat de bewinthebbers van de Cameren respective nu ontrent 2 jaeren lanck bewust geweest sijn van de versochte acte resolute, door copien genomen van verscheiden voorgaende requesten, tot dien einde overgegeven, selfs door de origenele requesten, daervan de voorschreven stukken copyen sijn, vermits Uwe Ho. Mo. de principale aen de vergaderinghe van Hollant hebben gelieft toe te staen om op d'expeditie van de resolute acte te concluderen, ende haere resolutie aan Uwe Ho. Mo. over te brengen, alwaer den E. Heere pensionaris ende bewinthebber Paeu oock sessie, kennis ende copie van der dolerende requesten ende versouck heest connen nemen; derhalven buiten propooste gaet, bewinthebbers noch voorder uitstel souden versoucken om in te willigen der dolerende equitabel versouck.

¹⁾ Lias Oost-Indië, 1625—1629. Behalve in dit origineel komt het verzoekschrift aldaar ook nog in afschrift voor, waarop aangeteekend staat, dat het gepresenteerd is door David Nuyts, Claude de Groot, J. Claesz. van Mast, G. van Beresteyn en Simon van Middelgeest.

Waerom de dolorende voorscreven Uwe Ho. Mo. seer instantelijcken versoucken, dat Uwe Ho. Mo. de resolute acte gelieuen te expedieren voor 't scheiden van de Seventiene alsnu alhier vergadert, ende deselve te ordonneren, aen Uwe Ho. Mo. over te leveren d'articlen van den vryen handel onder den advocaet Boreel hier mede sijnde berustende, opdat de Seventiene aen Uwe Ho. Mo. redenen geven, uyt wat motijf ende vermogen zyluiden tegens het octroy, by den gemeinen participanten geimpetreert, geduirende 't gouvernement van den Generael Coen (althans mede in den Hage sijnde) in Indyen aen particuliere handelaers den inlantsen handel hebben laten toestaen, in prejuditie van 't accort van conjunctie met de Compagnie van Engelant gemaect, oock tot verminderinge van der gemeiner participanten inlantse prouffyten van Indyen, welcke soodanich opten inlantsen handel bevonden zijn geweest, dat alle de lasten van Indyen (jaerlicx ontrent 12 tonnen gouts monterende) daeruyt hebben connen gevonden worden. Gelyck de dolorende mede eerbiedich versoucken, dat den General Coen voor sijn vertreck uyt den Hage aen Uwe Ho. Mo. onderrichtinge moge doen met soodanige redenen van wetenschap, als daermede hy vermeint staende te houden, dat de openstelling van den handel voorschreven tot meerder ende verscheider prouffijt voor de gemeine participanten van de Compagnie sal strecken ende uitvallen, als de voorgaende ordre by de gemeine participanten bedongen by Uwe Ho. Mo. octroy; om 't zelve gedaen, daerna door Uwe Ho. Mo. daerop te gelieuen hooren ervaren commisen van Indyen gekeert, met bywesen der beedichde hooftparticipanten, tot voorcomen van alle voordere schadeliche misslagen, ende tot contentement van alle clagende participanten.

D'welck doende

DAVID NUYTS.

CLAUDE DE GROOTE.

Martis den 10^{en} Junii 1625. De heer Rantwijck heeft gerapporteert dat hy neffens de heeren van Sommelsdijck ende Joachimi in naerder conferentie is geweest met den heer ambassadeur Carleton, ende denselven voorgedragen dat men ten aensien van de saecke van Amboina de richters herwaerts heeft ontboden, ende Marschalck geconfineert, oock den Generael Coenen hier gehouden, ende dewijl desniettegenstaende de represalien in Engelant niet en werden affgedaen, dat de Bewinthebberen hun beswaert vinden iet verders op te drie pointen te doen, daerop dat de voorsz. heer Carleton geantwoort heeft dat St. Leger voor sijn vertreck uyt Engelant gesien heeft dat brieven wierden gedepescheert aen de Gouverneurs van de havens, dat sy de represalien niet en souden executeren; waerop gedelibereert sijnde, is goetgevonden dat men sal sien daervan verclaringe te trekken van den voorsz. heer

ambassadeur, ende dat middelerwyle de Bewinthebberen noch sullen hier blyven.

Jovis den 19^{den} Junii 1625. Alsoo van wegens d'Oostindische Compagnie is overgeleverd copie van de resolutie by de Seventhiene genomen tot openstellinge van den handel in Indien voor de vrye luyden, met versouck dat hetselfe niet en mach werden gedivulgeert, nochte gestelt in handen van particuliere participanten die geen qualiteyt en hebben volgens d'ampliatie van 't octroy daervan kennisse te nemen, is goet gevonden dat copie daervan sal werden gestelt in handen van de beeidige hooftparticipanten om deselve t'examineren ende haer Ho. Mo. te dienen van advis, sonder daervan een iemant copie te geven, alsoo men verstaet dat hetselfe vooralsnoch niet en sal werden gedivulgeert sonder naerder resolutie.

[Het stuk waarbij de XVII copie van hun reglement aanbieden,¹⁾
exh. 19 Juni 1625, luidt:]

De Seventhiene laest hier in den Hage vergadert geweest sijnde, hebben aen Uwe Ho. Mo. gedient van de redenen, waeromme eenige particuliere participanten nyet en sijn gefondeert om te versoucken eenige poincten rakende het beleyt der Oostindische Compagnies saken, gelijck als es haer gedaen versouck van de resolute stemme voor de negen hooftparticipanten; van de stemminge der participanten by procuratie; van 't reglement by de Seventhiene ingestelt tot openstellinge van de handel in Indien voor de vrye luyden.

Ende hoewel vertrout werd, dat 't selve vertooch der Seventhiene sal hebben connen strecken tot provisionele satisfactie aen Uwe Ho. Mo., soo is 't nochtans, dat de aenwesende Bewinthebberen dienstich hebben gevonden, hiernevens over te leggen copie van 't voorsz. reglement by de Seventhiene ingestelt, opdat Uwe Ho. Mo. daeruyt (als in de prefatje) mogen sien, dat 't selve wert gestelt ondergoetvinden ende approbatie van Uwe Ho. Mo., gelijck de Seventhiene hierna, ter gelegentheyt van Uwe Ho. Mo., daervan sullen connen verhandelen.

Biddende ondertusschen dat dese copie van 't voorsz. reglement nyet en werde gedivulgeert, nochte gestelt in handen van particuliere participanten, die geen qualiteyt en hebben, volgens Uwe Ho. Mo. ampliatie op 't octroy, om hiervan kennisse te kunnen nemen; als sijnde 't selve alleen gedefereert aen de negen hooftparticipanten, sessie hebbende ter vergaderinge van de Seventhiene, ende die beeedicht zijn om alles secreet te houden; gelijck dat reglement nootwendich dient secreet gehouden om de vyanden ende jalouse

¹⁾ Lias Oost-Indië, 1625—1629.

van deser Compagnies welvaert gheen gelegentheyt te geven tot verhinderingh aan de voorsz. welvaert.

Aengaende d'andere pointen versocht by sommige particuliere participanten, oft die haerselven daervoor qualificeren, daeraen sijn Uwe Ho. Mo. voor desen reverentelijck versocht, den cours van doleantie te willen affsnyden; ende dat alleene dienaengaende by Uwe Ho. Mo. (onder reverentie) behooren te werden gehoort de negen hooftparticipanten, te samen daertoe vercooren ende beeedicht, gelijck als in 't stuck van de rekening de beeedichde opnemers derselve rekening, ende geene andere; ende dit soude wesen den eenigen voeth om de Compagnie t' ontlasten van veele moeyten, verhinderingh ende costen, ende Uwe Ho. Mo. ende 't Landt van veel quellingen ende nadeel.

Dit doende, etc.

---

17. RESOLUTIËN XVII, 20 Juli 1625 en volgende dagen¹⁾.

(IV)²⁾. Wert gelaeten in staete om ter naester vergadering van de Seventhiene een point van beschryvinge gemaect ende naerder hierinne besloten te werden.

(IX)³⁾. Dit point wert in staet gelaten tot de naeste vergaderingh, om alsdan weder in de beschryvingh te brengen.

---

18. RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 6 Nov. 1625⁴⁾.

Jovis den 6^{en} Novembris 1625. De heer Carleton, ambassadeur van den coninck van Groot Bretaignen, heeft ter vergaderinge overgeleverd het protest by den coninck van Groot Bretaignen den 9^{en} Septembris lestleden naer het

¹⁾ Kol. archief 184.

²⁾ Vierde punt van beschrijving: „Alsoo het point van den vryen handel op het 5^e artikel van de voorledene vergaderinge van de Seventhiene is gedifferert tot de aenstaende vergaderinge, sullen U. E. gelieven haere gedeputeerde te gelasten daerover haer advijs inn te brengen ten meesten dienste van de Compagnie”.

³⁾ Tiende punt van beschrijving: „Alsoo de reyse van den Generael Coene tot noch toe is opgehouden, soo sullen de gedeputeerde gelieven gelast te comen wat men voorder daerinne sal hebben te doen”.

⁴⁾ Kol. archief 500.

besluit van de alliancie¹⁾ gedaen opte saecke van Amboina, daerop hem geantwoort is dat in deselve saecke soodanige ordre was gestelt door 't ontbieden van de richters herwaerts²⁾, dat syne Majesteyt daerover soude connen nemen contentement. Ende alsoo deselve heer ambassadeur wederom insteert op 't verblijf van den Generael Coenen in dese landen, is goet gevonden dat oock aen denselven Coenen gelast sal werden hier te blyven.

19. RESOLUTIËN XVII, 30 Nov. 1625 en volgende dagen³⁾.

(VII)⁴⁾. Wert in state gehouden als voor desen.

(VIII)⁵⁾. Wert alsnoch in state gelaten ende blyven de gecommitteerde geauthoriseert om de saecke in den Hague te bevoorderen.

Woensdach naermiddach 3 December 1625. Is geproponeert hoe de camer tot Rotterdam, by goetvinden ende door last der jongste Seventhiene, bewecht heeft den persoon van Sr Daniel van der Lecq, Bewinthebber jegenwoordich, om hier in de stadt sijn selven te vervoegeen, genegen sijnde om in dienst van de Vereenichde Compagnie in goede qualiteyt ende onder goede conditien naer Indien te reysen noch met dese vloe⁶⁾; ende alsoo seer goede getuygenisse van den voorsz. persoone gegeven wordt ende by voorgaende Seventhiene 't selve alsdoen dienstich gevonden is, soo is geresloveert dat men S^r van der Leck versoecken sal ter vergaderinge te willen compareren om met syne E. dienaengaende te spreken ende veraccorderen, ist doenlijck.

Sr Daniel van der Lecq versocht sijnde, is binnen gestaen in de vergaderinge, ende naedat by deselve hy versocht werde om sijn persoon te laten gebruycken, ende dat hy daerinne liberalijck hadde geconsenteert, midts dat het

¹⁾ Of- en defensieve alliantie van Southampton, 7—9 Sept. 1625, waarbij de brieven van represaille tegen de Nederlaudsche Compagnie door Karel I werden geschorst, onder gelijktijdig protest dat hij zich van die schorsing ontlagen zal rekenen, indien hem binnen 18 maanden geen voldoening wegens de zaak van Amboina zal zijn verschafft (De Jonge V, p. XXXVII—XXXVIII).

²⁾ Zie bl. 666 noot.

³⁾ Kol. archief 181.

⁴⁾ Zevende punt van beschrijving: „Alsoo het 4^e point van de laeste vergaderinge van de Seventhiene, spreckende van den vrijen handel in India, is gehouden in state tot dese vergaderinge, sullen U. E. gedeputeerde gelieven dnerop gelast te comen”.

⁵⁾ Achtste punt van beschrijving: „Van gelijcken is mede in state gehouden het negende point van de voorgaende vergaderinge, sprekende van de reyse van den Generael Coene”.

⁶⁾ Bij resolutie van 4 Dec. wordt bepaald dat van der Leck als commandeur over de drie scheepen deser vloot zal gaan.

ware op eerlijcke ende redelijcke conditien, met toesegginge dat hy wel ende trouweliick voorde Compagnie ende in haren dienst meende te handelen, ende andere goede beloosten, soo is versproken van de qualiteyt ende conditien waerop hy naer Indien soude mogen vaeren, welcke conditien by hem geopent ende versocht sijn, ende naerdat daerover tusschen beyden was gesproken ende de vergaderinge in sijn absentie deselve hadde overleyt ende geconsideert, naer verscheyden deliberatien ende omvragen is eyndelingh veraccoerdeert in de conditien die hem aengesecht ende by hem geaccepteert sijn, soo als volgen:

De vergaderinge der Seventhiene van de Vereenichde Oost Indische Compagnie op dato ondergeschreven sijn versproken ende finalijck veraccoerdeert met den E. Sr Daniel van der Lecq, gegenwoordich bewinthebber der gemelte Compagnie ter Camer tot Rotterdam.

Eerstelijck dat syne E. met het schip 't *Wapen van Delft*, tegenwoordich seylreet liggende, in dienst van dese Compagnie sal vaeren nae Indien in qualiteyt als eerste raedt van Indien, 't sy met syne huysvrouwe oft sonder deselve, tot welcken eynde hy sal verlaten zijn bewinthebbersamt om in de voorsz. qualiteyt in Indien te connen dienen ende te verblyven ten minsten den tijt van vijff jaeren geduerende, gaen ende comen daerinne niet begrepen.

Ende sal voor tractement ende gagie genieten ter maent, indien hy alleene sonder sijn huysvrouwe gaet, ter somme van 500 Carolus guldens, ende met syne huysvrouwe gaende, ter somme van f 600 ter maent, t' syner keure ende optie.

Dito dat hy syne eygen tafel ende onderhout sal doen, genietende soodanige toesegginge daervoor soals alle d' andere raden van Indien, volgens het generaael reglement daer op gemaeckt.

Ende sal alle jaren, syne rekeninge herwaers overgesonden wordende, het slot van deselve rekeninge betaelt oft op intrest gehouden worden by de Compagnie, soals hy telckens sal versoecken oft ordonneren.

Ende off het gebeurde, aleer iemant uit dese landen voor gouverneur generaael nae Indien gesonden oft aengeschreven waere, de heer Gouverneur Generael tegenwoordich aldaer sijnde quame te overlyden (dat Godt verhoede) oft vandaer naer Nederlant te vertrecken, soo is aen den gemelden E. Sr Daniel van der Lecq toegesecht ende geordonneert, dat hy, by provisie, sal ondertusschen bekleeden ende bedienen het ampt ende de digniteyt van Gouverneur Generael, tot naerder approbatie oft revocatie ter dispositie deser vergaderinghe, daernaer hy hem volcomentlijck tot contentement belooft te reguleren.

Eyndelijng h om syne E. te thoonen hoe aengenaem het aen de Seventhiene is dat hy synen dienst ende persoon laet gebruycken, soo is hem toegelecht

een vereeringh van een gouden kettingh met een bagge ofte medalie ter waer-
die van een maent gagie, die hy sal dragen ter eeran ende gedachtenis van de
Generale Oost Indische Compagnie van Nederlant.

Aldus gedaen ende gearresteert ter gemelde vergaderinge van de Seven-
thiene binnen Middelburgh in Zeeland desen 3 Decembris in 't jaer 1625.

My present

W. BOREEL.

20. COEN AAN DANIEL VAN DER LECK, Dec. 1625 ¹⁾.

Door U. E. aenghename van de 9^{en} deser hebbet seer gheerne verstaen de
ghoede resolutie by de verghaderinge van de Seventhiene (in 't aennemen
van U. E. persoon) ghenomen. Van U. E. ghoede resolutie ben mede ten
hoochsten verblijdt, ende insonderheyt dat met sijn huysvrouwe ende kinder-
ren naer Indien ghaet; verhoope dat hierdoor meer eerlijcke lieden beweect
sullen werden hun met haere familien derrewaerts te transporteren, ende ver-
trouwe dat de Compagnie ende 't ghemeen landt daerdoor seer ghoeden dienst
gheschieden soll. Als voor desen altemet was denckende op veele saecken die
my met mijn huysvrouwe op d' aenstaende reyse van Indien souden moghen
voorcoomen, vyle my nyet swaerder dan dat nyet en wiste noch bedencken
cost met wat gheselschap ons souden moghen troosten ende veel swaricheyt
verlichten; doch alsnu ben daerinne gherust, ende sullen de reyse (soo die
voortghaet) met veel beeter ghenoeghen (dan voor desen gheschiet soude
hebben) aennemen. Wat bescheet U. E. van sijn Vorstelijcke Ghenade den
Prince van Orangien desen aenghaende becomt, sullen seer gheerne hooren.
't Schijnt dat d' Engelsen met 't onghelijck, welck my ende andere door haer
toedoen aenghedaen wert, alle de Compagnies officieren in Indien alsoo
soecken te intimideren, dat niemandt haere onredelijcke proceduyren aldaer
soud durven wederstaen, door vreese als oft hier van de Heeren Staeten Gene-
rael nyet ghemainteneert souden werden; maer voorwaer vertrouwe, al waer
't dat mijn reyse t' eenemaal naebleeff, dat daerom in Indien gheen moet noch
couragie ghebreecken sal om des Compagnies recht ende d' eere onser natie
te maincteneren. D' Almogende Godt ende consequentelijck de Compagnie
heeft my daertoe nyet van noode. Eere zijn wy Engelandt schuldich, maer
gheensints ghehouden 't ghewelt, overlast ende tiranny van de houvardye
dier natie te ghedooghen. Den tijt heeft gheleert ende sal naerder doen

¹⁾ Kol. archief, aanwinsten 44, fol. 14. — Eerste en tweede bladzijde van een brief waarvan
de rest ontbreekt.

blijcken dat den Nederlantschen staet met toegheven van fondamentele saecken nyet ghebetert noch ghmaincteneert can werden, jaer al waer't oick soo dat veel van haer recht verlieten, alsoo een onredelijcke begheerte gheen maete noch eynde en heeft.

Wat den staet van Indien aenghaet, naer de jongste advysen van daer ghaet het in de Moluccos ende Amboyna nyet wel. In ende omtrent Batavia, met de Mattaram, die van Bantam ende verscheyden Europische natie, is apparen dat mettertijt mede veel onlusten rysen sullen; doch daer en is nyets quaets onder de sonne, alles is een ghoet ghemoet ghetroost. Wat ten besten van de Compagnie ghedaen dient can wel eenichsints in generale termine ghedeciphreert, maer gheensints gheparticulariseert werden, want alle weereltlijcke saecken (ghelijck U. E. weet) van tijt tot tijt soo ghrooten veranderinghe onderworpen sijn, dat op gheen saecke nieuwers dan ter plaatse ende ten tyde selffs daer die souden moghen voorvallen, ghoeden raedt gegeven ende ghebruyckt can werden; evenwel sullen volghens U. E. begheerte een weynich van eenige saecken discoureren, op avontuyre ende hoope oft yets ghoets daerinne ghevonden mocht werden.

De swaricheyt van Amboina ende de Moluccos achte soo groot nyet als die wel schijnt. 't Recht van de Compagnie moeten daer (volghens accordt) teghen alle natien van de weerelt, niemant uytghesondert, maincteneren, ende 't vervoeren van nagelen sonder eenich respeet op alderley mannieren voorcomen. De muyterye, troubel, moetwil ende overlast van die van Loehoe ende Cambello is nyet nieuws, werdt van de Ternatanen ghevoet, door die van Hitoe ghestijft, ende tendeert om hunselen heer ende meester van alles te maecken, ende d' Europeanen sulcke wetten te stellen als haer bevalt. Hiertoe hebben sy van langher handt ghearbeyt, doch haer werck is uytterlijck d'eene tijt meer dan d' andere ghebleecken. Met gheen tractaten, accorden noch soeticheden can de Compagnie van die landen, noch van de nagelen, verseeckert werden. Al te groot ende te weeldich sijn de Ternatanen ende die van Loehoe door des Compagnies hulpe ende faveur gheworden; tot een nederighen staet moeten haer wederom reduceren. Naer mijn opinie sal 't ghoet ende noodich wesen, dewyle tot d' uytterste raedt nyet dan te veele redenen ghegheven hebben, dat men die van Loehoe, Cambello, Lucidi ende Erang met gheweltaentaste, haer wooninghen ende vaertuych vernielt, 't volck verstroyt, ende alle de nagelboomen in haer quartier staende schilt ende uytroyt, alsoo wy achten op 't landt van Hitoe ende Amboyna sooveel naghelen wel becoomen sullen als tot ghoeden prijs vertieren connen. Den Gouverneur Speult oordeelt dat hiertoe nyet meer dan 500 soldaten van noode sijn, maer ick soude gheraden vinden dat daertoe met d' eerste gheleghentheyte een troupe van 1000 blancke coppen naer Amboina ghesonden werden; doch dient dit werck nyet eer by

der handt ghenomen, dan als sulcx met ghemack ter bequaemer tijt uytvoeren, ende dit volck daer een tijt lanck met alderley cleyn vaertuych houden moghen, mits dat alvoorens sulcken ordre in de Moluccos werde ghestelt, dat de Compagnie ende haer . . . .¹⁾.

3.07.2 21. RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 26 Maart 1626²⁾.

Jovis den 26^{en} Martii 1626. Ontfangen een missive van den coninck van Groot Brittannien, geschreven den 27^{en} February lestleden, daerby S. M. ver- souckt dat haer Ho. Mo. gelieve in de saecke van Amboina regardt te nemen opte eer van syne Majesteyt ende van haer Ho. Mo. selffs, niet toelatende dat Jan Pietersz. Coen wederom naer Indien gaet, 't welck mede by Eduwart Misseldey, courtmeester, by overleveringe van den brieff mondelinge ver- socht is.

22. RESOLUTIËN XVII, 29 Maart 1626 en volgende dagen³⁾.

(VIII)⁴⁾. Is goetgevonden het point van den vryen handel van Indien voortaan tot beter gelegenheit uyt de beschryving te laten, alsoo de tegen- woordige staet van de Compagnie sulcx vooralsnu niet en can lyden.

(IX)⁵⁾. Is gedaen sommier rapport van 't gebesoigneerde in 't tegenstaende point, en alsoo daerby noch niets voor desen tijdt en heeft connen werden gecffectueert, soo werden de voorgaende gecommitteerde alsnoch geautho- riseert om wegens dese vergaderingh alle debvoiren aen te leggen, ten eynde de reyse van den Generael Coen synen voortganck mach becomen met d'eerste schepen tegens de herbst.

¹⁾ Einde van het fragment.

²⁾ Kol. archief 501.

³⁾ Kol. archief 184. — Gedrukt: De Jonge V, 7.

⁴⁾ „Om te resumeren het 7^e point der voorleden beschryvingh, sprekende van den vryen handel in Indien 't welck alsoen in state is gehouden”.

⁵⁾ „De gecommitteerden tot de bevorderingh van de reyse van den heer Generael Coen sul- len rapport doen van hare gebesoigneerde, omme daerop verdere devoiren wegens de Com- pagnie gedaen te worden, indien vóór de byeencompste deser vergaderinghe alsnoch geen succes en sullen hebben getroffen”.

23. RESOLUTIE STATEN-GENERAAL, 4 April 1626¹⁾.

Sabbathi den 4^{en} Aprilis 1626. Sijnde geresumeert de missive van den coninck van Groot-Brittannien den 26^{en} der voorleden maent Martii ontfangen, ende gelet opten inhouden van deselue, ende namentlijck dat syne Conincklijcke Majesteyt soude bericht sijn datmen van meeninge soude wesen den Generael Coenen wederom naer Oostindien te senden, contrarie de resolutien voor desen daerop genomen, vermaenende deselue syne Majesteyt dat sulcx niet en mochte geschieden; gelet mede op 't versouck by Sr. Eduward Misseldey, courtmeester, neffens overleveringe van deselue missive gedaen, om te hebben resolutie opte voorsz. saecke, is naer deliberatie goetgevonden dataen den voorsz. courtmeester ten antwoort sal werden gegeven dat haer Hooch Mogende hun verwonderen over het aenbrengen ende quaet bericht hoochstgedachte syne Majesteyt gedaen, sorgende 't selve te comen van luyden die nyet en soucken dat tusschen beyde Compagnien goede correspondentie mach werden gehouden, dewijl in de resolutien voor desen op 't vertreck van den voorsz. Generael Coenen genomen, geen veranderinge is gevallen.

24. COEN AAN DANIEL VAN DER LECK, 17 April 1626. ²⁾

U. E. missive van den 4^{en} Martii [1626] uyt Kinsael ³⁾ gheschreven hebbe wel ontfanghen, ende met droeffheyt sijn teghenspoet ende ongheval verstaen. 't En can nyet min wesen oft moet U. E. huysvrouwe met haer gheselschap seer discouragieren; doch hare discretie houde soo groot, dat vertrouwe de redelijckheit van haer verstant gheen lichamelijke quellinghe wijcken, maer alle swaricheyt wel overloopen ende te boven comen soll, ghelyck van d' heer Meerman ⁴⁾ verstaen dat oick doende is. Al heeft onse reyse voor dees tijt nyet willen ghelucken, evenwel is apparent dat ons met U. E. ende sijn

¹⁾ Kol. archief 501.

²⁾ Kol. archief, aanwinsten 44, fol. 15. — Vgl. *Daghregister Batavia* op 4 Oct. 1626: „Arriveert van 't vaderlandt de fluyt Amsterveen, uytgeloopen den 17^{en} Januarij passato uyt 't Goereesche Gadt in compagnie van 't Wapen van Delft, met welck Wapen voor eersteraedt van Indien overcompt den Bewinthebber Daniel van der Leek met wijff, kinderen en familie, hebbende ditto Wapen van Delft door storm in Kingsael in Yerlant moeten reede soucken”; — zelfde *Daghregister* op 28 Jan. 1627: „Arriveert allier van 't vaderlant 't langh verwachte schip 't Wapen van Delft, sijnde den 28^{en} Meyo lastleden uyt Ierlant gescheyden, sijnde op de reyse overleden 78 coppern, daeronder gerekent d' heer Daniel van der Leek, sijn huysvrouwe, ende oudtste soone”.

³⁾ Kinsale ter Zuidkust van Ierland.

⁴⁾ Bewinthebber ter kamer Delft.

huysvrouwe gheselschap noch sullen vermaeken. Mijn vrouwe is noch even moedich totte reyse gheneghen; 't conde wel ghebeuren dat in plaatse van twee met ons dryen inbarqueerden. 't Is zoo verde gheweest dat het gheseyt was dat onse reyse met dese schepen soude voortghaen, doch cort daerop quaemen eenige nieuwe consideratien het teeder menschelijck oordeel wederom te rugge trecken. Terwylen de heeren die het haer offitie raeckt, andermael twijffelachtich wierden, quam wederom schriftelijck van Engelant over een ernstighe begheerte van syne Majesteyt van Groot Bretagnien, vry wat scherp inghestelt, dat haere Ho. Mo. den voortghanck van myne reyse naer Indien (als gheweest sijnde, segghen sy, instigateur ende minister van de grouwelijcke wreetheyt in Amboyna ghepleecht) nyet souden ghedooghen.

Haere Ho. Mo. ende treffelijcke edelen waeren ghenegen syne Majesteyt daerinne te ghenoeghen, ende de reyse 't eenemael met formele resolutie te schorten; dan alsoo Hollandt ende Zeelant hun daerteghen opposeerden, is de saecke voor de Staeten van Hollant ghebracht, ende hier wiert verstaen dat gheensints conden noch wilden ghedooghen dat men ter comtemplatie van syne Majesteyt van Engelant de vryheyt ende privilegie van 't landt soude vercorten ende Coen sonder redenen ophouden, waerover begheerden dat onse reyse voortginge, doch wilden sulcx ten ghevalle van syne Majesteyt tot den herfst wel treyneren. Aldus wert het vleugelken van de ghemoederen, dat hier op de hoochste berghen staet, onsenthalven van de windt herrewaerts ende derrewaerts ghedreven, sonder my eens te hooren sprecken. Ondertusschen soecken wy de leute ende stilte, met ghoede hoope dat van den Heer der Heeren ruste becomen ende alles ten besten gheschickt werden soll. Vorder refereren ons tot onsen neffensghaende aen den Heer Generael Carpentier gheschreven ¹⁾), die wy vertrouwen, U. E. nevens d' andere Heeren Raeden van Indien ghecommuniceert soll werden.

Hiermede, erentfeste, voorsinnighe, seer discrete Heere, sy U. E. met zijn huysvrouwe ende gheselschap van ons ende mijn huysvrouwe hertelijken ghegroet ende des Heeren ghenade bevolen.

In Amsterdam, ady 17^{en} Aprilis 1626.

U. E. dienstwillige

J. P. COEN.

---

¹⁾ Niet aanwezig.

25. XVII AAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
April 1626¹).

.... Met d' Engelsche Compagnie en connen wy noch niet in vaste versekerde vrantschap geraecken, gelijck wy meenen dat noyt en sal geschieden. Onse gaende ende commende schepen hebben sy voorgenomen te becommeren, ende waren daertoe by den Coninck brieven van represalie verleent, op wy en weten niet wat verkeerde ende quade pretexten, gefondeert op d'executie in Amboyna gedaen, ende dat wy hare goederen onthouden, waervan de Compagnie (soo in 't een als in 't ander) niet responsabel ende onschuldich is. Men heeft by d' Ho. Mo. Heeren Staten Generael te wege gebracht, dat tegens ons advijs den Gouverneur Speult ende alle, die over de sententie hebben geseten, sijn uyt Indien ontboden; dat den heer Generael Coen voor een tijt verhindert is geworden naer Indien te trekken, hoewel zijn E. met het stuck van Amboyna ter werelt niets gemeen en heeft, etc. Ende daerop hadde den Coninck beloofst de represalien inne te trekken ende op te schorten voor den tijt van achtien maenden; ende niettegenstaende dat de rechters effectueeljck ontboden sijn, de Generael Coen hier blijft voor een tijt, etc., soo heeft men noch opentlijck niet alleen getracht onse schepen te verhinderen, in voegen dat *Leyden* en *Tholen* hebben moeten achterom loopen, maer daerna noch, als men meynde volle versekertheyt met de Engelschen te hebben, is ons schip *Amsterdam* in Vaelmouth gearresteert tot onse groote verhindering, alsoo 'tselve op het spoedichste toegemaect ende uytgesonden was tot een secours van *Gouda* ende *Middelborch*; 't jacht *Weesp* ende de *Leeuwinne* tot Plymouth inlopende bij noot, sijn oock aldaer gearresteert geworden, ende tenware de extraordinary debvoiren van den heer ambassadeur Joachimi, wegens desen Staet in Engelant residerende, ende van andere vrienden, stont seer twijffelachtich oft men de voorsz. dry schepen soude hebben los gecregen, soodat wy by sooveel jaren swaricheyts ende by dese jongste preuves geconfirmeert sijn t' eenemael, dat wy op de vruntschap van de naburen ons niet en mogen verlaten ....

26. RESOLUTIE XVII, 31 Oct. 1626²).

Op de missive van d' heer Generael Pieter de Carpentier in dato 3 February 1626, waerby sijn E. versoect syne ontslaging uit sijn gouvernement, etc., soos als by deselve missive, is goet gevonden dat men aan sijn E. sal schryven eenen

¹) Kol. archief 452.

²) Kol. archief 184.

beleefden brief, streckende tot aenradinge van continuatie in sijn gouvernement, ende dat de Seventhiene op sijn voorstel by de naeste behoorlijck sal letten.

---

27. DE KAMER AMSTERDAM AAN PIETER DE CARPENTIER,
12 Nov. 1626¹).

Nevens de generale brieven der schepen 't *Wapen van Delft, Amsterdam* ende *Delfshaven* hebben mede eene particuliere van U. E. bevonden, houdende aen de vergaderinge van de Seventhiene. U. E. gouvernement ende directie in Indien tsedert 't vertreck van d' heer Generael Coen heeft voortgebracht vele beteringe in den standt der Compagnie aldaer, ende versoecken dat U. E. daerinne alsoo gelieve te continueren noch eenen tijt, totdat de Seventhiene op het voorstel van U. E. missive behoorlijck sal hebben gelet, vertrouwende vastelijck dat door goede affectie tot des Compagnies [saecken] U. E. door sijn ontydich vertreck geen oorsaecke sal wesen van groote schade ende prejudentie die door U. E. [direc]tie andersints vermijdt sal connen werden, totdat de Seventhiene op U. E. versoek sal hebben gedisponneert.

In Amsterdam desen 12 November 1626. Uut den naem der Generale Oost-indische Compagnie in Nederlandt, de Bewinthebberen der Camer tot Amsterdam, U. E. goede vrunden.

---

28. RESOLUTIE XVII, 13 Maart 1627²).

Wort geresloveert dat de schepen soo in Texel tegenwoordich gereet leggen om naer Indien te vertrekken, met den eersten bequamen wint sullen haer reyse vervorderen, ende haer cours achter Engelant om nemen.

---

¹) Kol. archief 452.

²) Kol. archief 184. — „Is gelezen eene missive van den Gouverneur Generael Coen in dato 15 April 1627 unt 't schip de *Gallias* ten ancker liggende onder Ilha de Mayo, adviserende dat de vloot by den anderen ende alles noch wel was, item dat seer spoedich aldaer waren gecomen in 22 dagen seylens, te weten den 19 Martii t' seyl gegaen ende den 12 April aldaer ter reede gecomen“. (Resol. XVII, 20 Juli 1627). — Zie voor dien brief van Coen ons vijfde doel.

29. RESOLUTIËN STATEN-GENERAAL, 25 Maart—3 Aug. 1627¹⁾.

Jovis den 25sten Martii 1627. Is naer versochte audientie binnen gestaen Eduwert Misledey, courtmeester van de Engelsche residerende tot Delff, proponeerende verstaen te hebben datte Generael Coenen wederom naer Oostindien was vertrocken, vragende off haere Ho. Mo. daertoe consent hadde gegeven, daerop hem geantwoort is, dat hy geen consent en heeft versocht ende dat haer Ho. Mo. van sijn vertreck geen kennisse en hebben.

Lunae den 12^{den} Julii 1627. Gedelibereert sijnde opte propositie by den heer Carleton den 24sten Juny lestleden gedaen, is goet gevonden dat door de heeren grave van Culemborch, Noortwijck en Pauw by monde sal werden tot antwoord gegeven, op 't poinct spreckende van Amboina, dat sy ter keure van den heer Carleton sullen stellen te nemen voor richters, off den Hoogen Raedt, off 't hoff provinciael van Hollandt, Zeelandt ende Westvrieslandt, met versoeck dat middelerwyle mogen cesseren alle arresten off detentien die tegens de schepen ende goederen van de Compagnie souden mogen voorgenomen werden; op 't poinct raeckende het rappel van Jan Pietersz. Coenen, dat sy sullen seggen, nademael men speurt dat hy verdacht wordt van te hebben gelecht de fundamenten van de procedures t' Amboina gevallen, ende daertoe last ende directie gegeven, dat men door de richters daerop exactelijck sal doen inquireren, ende byaldien bevonden wordt dat hy voor off nae raedt off daertoe gegeven heeft, dat alsdan syne Majesteyt daerover contentement sal werden gegeven.

Lunae den 26^{en} Julii 1627. Opte saecke van Amboina gedelibereert sijnde, is verstaen, dewijl de heer Carleton nyet aen en neempt de presentatie van eene van de hoven van Justitie van Hollandt tot richters over deselve sacke, maer verstaet dat daertoe eenige geeligeert behooren te worden, is goet gevonden te presenteren dat uyt beyde voorsz. hoven eenige gedelegeert sullen werden, by deselve hoven te nomineren; ende dewijl hy oock nyet te vreeden is mette verclaringe opte revocatie van Jan Pietersz. Coenen gedaen, sal daerop naerder gesprocken werden mette Bewinthebberen.

Mercurii den 28^{en} Julii 1627. Sijn ter vergaderinge gecompareert H. Brouwer, Bewinthebber, en M^r. Willem Boreel, advocaat van de Oostindische Compagnie, proponerende, dewijl althans verscheydene discoursen gehouden werden, soo over de compste van Jan Pietersz. Coenen uyt Oost-Indien

¹⁾ Kol. archief 501.

in dese landen als van sijn verblijff alhier, mitsgaders van sijn vertreck wederom derwaerts, dat sy gelast sijn haer Ho. Mo. van de gelegenheyt derselver saecken te onderrichten, gelijck sy dan oock punctuelijcken gedaen hebben, met presentatie 't selve by geschrifte over te leveren, 'twelck hun geordonneert is te doen.

Jovis den 29^{en} July 1627. Die van de Oostindische Compagnie hebben overgelevert in geschrifte, 'twelck sy gisteren by monde hebben geproponeert raeckende Jan Pietersz. Coenen, ende hebben de heeren van Hollant 't selve naer haer genomen om te communiceren met haere heeren principalen.

[Het geschrift ¹⁾ luidt:]

Sommier verhael van 'tgepresenteerde der Bewinthebberen gecommitteert by de vergadering der Seventhiene van de Oost-Indische Compagnie van Nederlandt, eerstelijcken ter vergaderinge van d'E. Groot Mo. Heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant op 27 July 1627, ende daechs daeraen ter vergaderinge van de Ho. Mo. Heeren de Staten-Generael der Vereenichde Nederlanden, alles aengaende de overcompste van den Gouverneur-Generael Jan Pietersz. Coen uit Oost-Indien in dese Nederlanden anno 1623; item aengaende syne nieuwe aennemingh in de voorgaende qualiteyt anno 1624, ende eyndelingh aengaende sijn vertreck uyt dese landen na Oostindien in Martio 1627.

a Den Gouverneur-Generael Jan Pietersz. Coen, na sijn aengevangen gouvernemant anno 1619 ende na veele goede gedane diensten, uyt Indien gecommuniceert hebbende met dese Compagnie aengaende vele importante saken, streckende tot voordeel der voorscreven Compagnie, hadde in den jare 1622 versocht by missive syne demissie, om te stellen een ander provisionel Gouverneur Generael ende na dese landen over te comen ende nader met dese Compagnie over te communiceren; ende hoewel op 't selve versoek ter intentie van den gemelden Generael Coen soo niet by de Seventhiene en conde werden gedisponeert, alsoo sy achteden sijn persoones verblyven aldaer dienstich ende noodich te wesen; soo hebben sy by alle middelen van inductie ende aengepresenteerde vereeringen ende groote tractementen getracht den gemelden Generael Coen te bewegen, om aldaer in syne charge noch eenige tijt te willen continueren, waertoe syne E. by ernstige ende seer honorable brieven by de Seventhiene werde versocht; doch alsoo dien niettegenstaende

¹⁾ Lias Oost-Indië, 1625—1629 („Remonstrantie der gecommitteerde bewinthebberen uyt de vergaderinghe der Seventhiene van de Oostindische Compagnie, overgelevert ter vergaderinge van de Ho. Mo. Heeren Staten-Generael opten 29^{en} Julii 1627“).

a. Gijsels 33 p. 66.

syne overcompste versochte te voltrecken, soo is hy in January 1623 met een vloot schepen van Batavia gescheyden, ende in dese landen gearriveert in de maent Septembris daeraenvolgende, in syne plaets voor provisionel Gouverneur Generael gelaten hebbende den E. Pieter de Carpentier, soodat de gemelte Generael Coens overcompste vrywillich ende van selffs is geschiet, sonder uyt eenige andre redenen daertoe geprovoceert, nochte gedwongen te wesen: ende particulierlijck niet ten regarde van de Engelsche Oostindische Compagnie uit reden van eenige harer clachten tegens den gemelte Generael Coen, alsoo by het eerste artijckel van 't tractaet, anno 1619 gemaect by syne Conincklijcke Magisteyt van Groot Brittannien ende haere Ho. Mo., tusschen de twee Oostindische Compagnien eene generale amnestie ende vergetenheit van alle offensien, excessen etc. was geacordeert, ende dat by het accoort van anno 1623 alle differenten wederom waren te nedergelecht ende niets overgebleven en is, 't welck tot laste van de Generael Coen (sonder behoorlycke defensie van de Compagnie van Nederlant) gebracht conde werden, invoegen dat (sooals boven) des Generael Coenes overcompste uyt sijn selffs, onbedwongen ende vrywillich is geweest, ende buyten d'intentie ende wensch selffs van dese Compagnie.

Nadat de Generael Coen eenige weynige tijt hier te lande was geweest in goede eere ende reputatie by de Heeren Regenten ende vele notabele personen in dese provintien, soo sijn de Bewinthebberen, gecommitteert hier in den Hague als elders, verscheyden mael aengemaent geworden door veele van de voornaempste Heeren in de Regieringe, ende notabelijck door syne Prinselijcke Excellentie hoochlofflijcker memorie, dat de Seventhiene behoorden de gemelde Generael Coen soo lange niet hier te lande te laten blyven, maer met alle middelen te bewilligen om syne reyse in de voorgaende qualiteyt weder na Indien aen te nemen. Daertoe dan by de Bewinthebberen ende vele notabele Hooftparticipanten is getracht: ende is in de beschryvinge van de Seventhiene tegens de maent September ende October 1624 de Camer t' Amsterdam by een expres poinct belast den gemelden Generael Coen te verwiligen ter Seventhiene extraordinaris te willen verschynen; gelijck geschiet is, ende hebben de Seventhiene met gemeen ende eenparich goetvinden der Hooftparticipanten, sessie hebbende ter vergaderinge van de Seventhiene, by vele inductien ende presentatiën van eere ende proffijt den gemelden Generael Coen eyndelingh beweeght, om de vorige qualiteyt verder te continueren: gelijck de conditien van verdrach daertoe bemiddelt ende nedergestelt sijn by expresse gecommitteerde uyt de Seventhiene ende der voorscreven Hooftparticipanten tot gemeen applause van allen, des gemelden Generaels vertreck uitgestelt sijnde, volgens sijn eygen versouck, tot de winter 1624 offe t' voorjaer 1625. Ende staet wel te noteren, dat vóór de nieuwe aennemingh ende

na deselve, tot in 't laeste van February 1625, niets by imant wegens d' Engelsche Compagnie en is gemoveert ofte geclaecht geworden tegens den persoon van den Generael Coen, als alleen juste op 't pointct als hy sijn, selven gereet gemaectt hebbende, meende op 't voorjaer 1625 te vertrecken. Als wanner (God weet door wat beleyt) wegens d' Engelsche Compagnie tot verleth van syne reyse overgegeven sijn eenige poincten van clachte, als dat de gemelde Generael Coen tsedert het tractaat van 1619 't selve merckelijck hadde gecontravenieert, dienvolgens dat hy niet en behoorde na Indien te gaen, maer ten contrarie straffbaer daerover was, etc. Doch staet daertegens te letten (gelijck de waerheyt is) dat alle de voorscreven poincten, alsdoen tot sijn last gebracht, sijn verdichte poincten die geen fondament en hebben, ende daerover was gedurende de conferentien in Engeland anno 1621, 1622 ende 1623 al voor desen verhandelt, soo voor den Raedt van den Coninck ende d' Heeren hare Ho. Mo. Ambassadeurs, als voor den Coninck selffs, sonder dat d' Engelsche Compagnie hadde connen bewysen deselve clachten gefondeert te wesen; soodat het in allen geval waren onbekende ende afgehandelde saken, die by de Nederlantsche Compagnie werden gefedeneert ende noch souden connen werden, sonder dat die tot last van den Generael Coen particulierlijck gebracht conden werden. Gelyck oock niet de sake van Amboyna, daervan de gemelde Generael Coen oock geseght werde voor autheur ende directeur most gehouden werden, want dit laeste bestaat uyt een simpel seggen, by presomptie alleen, die niet gefondeert, ja onmogelijck is. Want de conspiratie in Amboyna is ontdeckt ende de proceduere tegens de geconjurerde was begonnen in 't laeste van February ende in Martio 1623, ende den Generael Coen was al in January van Batavia na Nederlant vertrocken: ende na de gelegentheyt van die landen soo is het 't enemael onmogelijck, dat tsedert October 1622 tot in May 1623 eenige tydingen uyt Amboyna in Batavia hebben connen comen, soodat de gemelde Generael nochte autheur nochte directeur geimagineert en can werden van 't stuck van Amboyna, als daervan eerst de tydinge gehoort hebbende in Nederlant. Evenwel, alsoo nevens dit voorgeven op 't stuck van Amboyna, ende op 't vertreck van den Generael Coen, in Engelant represalien werden gedreycht tegens de Nederlantsche Oostindische schepen, ende dat niettegenstaende alle justificatiën wegens de Nederlantsche Compagnie daertegens, men evenwel daermede voort soude gevaren hebben, tensy men d'Engelsche contentement gave, soo op 't stuck van Amboyna als op Generael Coens vertreck, soo hadden hare Ho. Mo. (tot cessatie der voorscreven gedreychde represalien) toegestaen (hoewel tot extreem groot grieff ende prejuditie van de Oostindische Compagnie ende deser landen ingeseten), dat de rechters van Amboyna uyt Indien na Nederlant ontboden souden werden, ende dat den Generael Coen sijn vertreck na Indien

met de schepen van de Compagnie soude voor een tijt uutstellen. Alle t'welcke oock alsoo is geschiet; 't selve noch nader namaels van wedersyden bevesticht sijnde in Engelant, voor den tijt van achthien maenden.

Maer niettegenstaende 't revoceeren van de rechters van Amboyna ende 't verblyven van den Generael Coen, waerop dan de represalien in Engelant souden cesseren, soo is wegens de syde van de Engelsche daertegens merckelijck ende gedurichlijck gecontravenieert; want hebben de Nederlantsche Oostindische schepen nagejaecht ende getracht de selve t'incommoderen met aenhalen. Hebben oock verscheyden Nederlantsche Oostindische schepen effectuelijck gearresteert binnen Plymouth, als de schepen *Weesp*, *Leeuwinne*, *Amsterveen*, tot groote verminderinge van onse natie in Parcia, alsoo d'Heer Ambassadeur van Parcia nevens het voornoemde schip *Weesp* overgecomen was, ende die d'affronten aen synen coninck wel sal weten te rapporteren. Daerdoor de Nederlantsche Compagnie genootsaeckt is geworden, eenige hare schepen benoorden Schotland om te senden, uit vrese van de represalien die d'Engelsche in 't Canael exerceerden. Item heeft daerdoor de Nederlantsche Compagnie genootsaeckt geweest hare retouren van Indien aff te schrijven ende aldaer (door onveylheyt van 't Canael) doen verblyven, tot inestimable schade van de Nederlantsche Compagnie. Item dat deselve Nederlantsche Compagnie door dese geëxerceerde represalien, tegens belofte, genootsaeckt is geworden, hare retouren voortaan in een onbequame tijt uit Indien te doen scheyden, alsmede hare uitgaende schepen uit dese landen, om het Canael te vermyden ende benoorden Schotland om te comen loopen; soodat door het opontbieden van de rechteren uyt Amboyna ende by het verblyven van den Generael Coen hier te lande gansch gene securiteyt voor de Nederlantsche Compagnie en werde gevonden.

Doch hebben de bewinthebberen daerinne gepacienteert, ende is den Generael Coen hier noch gebleven volgens hare Ho. Mo. commandementen, op hoope dat d'Engelsche effectuelijck hare belofte reciproquelijck souden noch namaels houden, ende de represalien niet exerceren gedurende de resterende tijt van de achthien maenden, dewelcke in Martio ofte Appril 1627 quamen t'expireren. Soo is wegens 't Land, als oock ten versoecke van de Compagnie onderstaen (den tijt der belooffde gesurcheerde represalien voor achthien maenden comende nu t'expireren) off daervan eenige continuatie in England soude connen geobtineert werden; doch by de publique brieven van den Staet, ende oock by brieven aan de Nederlantsche Compagnie, werde geschreven dat den Raedt van den Coninck d'heer Ambassadeur Joachimy hadde aengeseyst, indien hare Ho. Mo. binnen de achthien maenden in 't stuc van Amboyna geen satisfactie en deden, dat den Raedt gemelt albereyts hadde gelast eenige Conincx schepen gereet te maken ende in see te brengen, om,

de achthien maenden geëxpireert sijnde, dadelijck hare satisfactie selfs te bevorderen op de Nederlantsche Oostindische schepen, soodat den tijt van de 18 maenden (hoewel by d'Engelschen niet geobserveert) nu verloopende, ende geen apparentie sijnde, maer plattaff geweygert werdende, de vordere cessatie van de represalien, (daerop den Generael Coen hier te lande dus lange door commandementen van hare Ho. Mo. was gebleven), de redenen van sijn verblijff alsnu ophoudende, sijn vertreck voor de Compagnie oock hoochnoodich ende dienstich is geweest, ende oock behoorlijck, met goede redenen, geseght can werden geschiet te sijn, geen bejegeninge wegens d'Engelsche [sijnde] ontsangen, waerop hy langer in dese landen soude hebben te blyven. Hoe noodich ende dienstich oock geweest sy 't vertreck van de Generael Coen met de vloete na Indien blijckt daeruyt, dat anno 1623, wanneer men in den Raedt van Indien handelde om te substitueren een provisionel Gouverneur Generael in plaets van den Generael Coen, soo werden daertoe capabel bekent ende liepen alle de stemmen op den gegenwoordigen Generael provisionel den E. Pieter de Carpentier, ende op den Gouverneur van Amboyna, Harman van Speult. Ende nu vermits 't opontbieden van de rechteren van Amboyna, is Gouverneur van Speult al uyt de Indien herwerts gescheyden, en den provisionel Gouverneur Generael heeft synे ontslaginh versocht met soodanigen ernst ende instantie, dat hy schrijft, 't sy Generael Coen ofte eenich ander Generael overcome ofte niet, dat hy meent ende vast voorgenomen heeft van daer te scheyden ende met de schepen na Nederlant te comen, soodat, Indien by Carpentier ende van Speult ontbloot werdende, geen bequaem persoon aldaer te vinden was, wien men soo grooten swaren charge conde vertrouwen; nochte en conde men geen ander van hier senden als Generael Coen, die experientie ende verstant heeft in Compagnies saken: tensy men by onervarentheyt, nieuwe maximen ende woeste desseynen den schoonen stand van Indien hadde willen abandoneren, ende tot een generale ruine laten vervallen, daertoe nochte de gepretexteerde redenen van Generael Coens retardement, nochte de inobservantie der Engelsche Compagnie, geene oorsake en condon nochte behoorden gegeven te hebben.

Welcke redenen hare Ho. Mo. oock alsoo hebben buyten twijffel geconsidereert ende verstaen; want gelijck als het ophouden van den Generael Coen in Martio 1625 geschiede niet alleen op conditie dat de represalien van d'Engelsche soude cesseren, maer oock dat aan de Compagnie in clare woorden verclaert werde, dat het ophouden van den gemelden Generael was maer voor die vloote ende niet voor altijt, soo hebben oock hare Ho. Mo., als redenen waren tot continuatie van 't verder verblyven des Generael Coen in dese landen, telckens nieuwe commandementen uitgesonden aan de Compagnie als de vloten bynaer gereet waren om te vertrekken, welcke commandemen-

ten de Compagnie oock volgens haer debvoir (hoewel tot hare groote prejudicie ende ondienst) hebben nagecomen. Ende gelijck als by alle vergaderingen van de Seventhiene met goetvinden ofte wetenschap der bywesende Hooft-participanten commissie gegeven is om de reyse van de Generael Coen te helpen bevorderen (daertoe oock successivelijck alle debvoiren sijn gedaen), soo hebben de bewinthebberen gedacht dat na de notoire contraventie van d' Engelsche ende de geëxpireerde 18 maenden ende de weygering van de verder discontinuatie van de represalien, voortaan, na soo veel geleden verhinderinghe, schade, prejudicie ende pacientie, het vertreck van den Generael Coen nu vermocht ende conde geschieden : 't welck hare Ho. Mo. selffs alsoo schenen te verstaen, want het verblyven van den Generael Coen alleen gelast sijnde (volgens expresse verclaringe aen de Compagnie gedaen) voor die vlore, *pro tempore* ende niet voor altijt, ende hare Ho. Mo. altijts (als 'tnoodich was) nieuw verboth gedaen hebbende, ende 'tselve nu niet in een lange tijt doende (by cessatie oock van de redenen waerop het verder verboth conde geschieden), en connen niet anders verstaen werden oft hebben 'tvertreck van den Generael Coen alsoo aengesien, de bewinthebberen latende in haer beleyt vry ende onbelemmert soools sy behoorden te wesen ende vermochten te doen, gelijck alsnoch by de bewinthebberen versocht wert reverentelijck, dat hare Ho. Mo. 'tselve gelieven aen te sien ende de Compagnie deser landen te conserveren by haer recht ende vrye directie, volgens de exspectacie ende wensch van alle goede ingesetenen deser landen.

Soodat hare Ho. Mo. uyt het bovenverhaelde gelieven te bemerken dat den Generael Coen vrywillich uyt Indien is gecommen, ende niet opontboden ter instantie van ymant; item dat hy met groote eere weder versocht ende aengenomen is, volgens order; ende dat het pretext, daerop den Generael Coen hier te lande beclaecht was, is oft ongesondeert, oft onmogelijck; ende dat de conditie waerop hy hier te lande is voor een tijt moeten blyven, wegens d' Engelsche Compagnie niet nagecomen is binnen den loopende tijt van 18 maenden; dat nu oock op 'tvertreck van den Generael Coen de voornoemde achthien maenden waren ofte stonden t' expireren; ende dat na d'exspiratie by d' Engelsche Compagnie geene continuatie en werde toegestaen van redenen, waerop den Generael verder hier te lande soude behooren te blyven; dat oock sijn vertreck na Indien hoochnodich gerequireert was, etc., soodat de bewinthebberen vertrouwen in 'tvertreck van de Generael Coen niets geschiet te sijn tegens reden, maer alles met goet fondament, ende behoudens 't respect aen hare Ho. Mo.

Ende om alles wel ende na behooren te considereren, soo sullen noyt eenige reden verdacht connen werden, waeromme de Nederlantsche Compagnie (in 't regart van andre vreemde Compagnien) niet en vermach te disposeren vry

ende liberlijck in hare directie ende beleyt: nochte oock niet waeromme sy den persoon van de Gouverneur Generael Coen en soude mogen gebruycken particulierlijck, want d'Oost-Indische Compagnie deser landen en heeft geen gemeynschap van capitael, winst ende verlies in handel ofte directie met eenige vreemde Compagnien, ende den persoon van de Generael Coen heeft haer soodanige goede diensten gedaen volgens haer wetenschap ende hoochgedachte aenmaninge van d' Heer Prince van Orangien hoochloffelijcker memorie ende veler principale Heeren Regenten ende andre, dat den gemelde Generael Coen by de Seventhiene ende de hoofdparticipanten versocht ende aengenomen is in haren dienst andermael; de comportementen oock van de Generael Coen in 't regart van de Engelsche Compagnie, indien sy rechtmatich ende tot voordeel deser Compagnie sijn geweest (gelijck dese Compagnie niet anders en heeft connen tot noch toe bemercken), soo sijn de clachten daeruyt resulterende ongefondeert, principalijck dewijl deselve sijn strydende met het recht ende dienst van de Nederlantsche Compagnie, 't welck den bewinthebberen ende de gemelde Generael toestont te bevorderen, ende dat de voorscreven clachten al voor desen anno 1619 ende anno 1623 by expres tractaet ende accoort sijn verhandelt ende geslist by eene generale amnestie ende vergetenheyt; sulcx dat het gedane saken sijn, die niet en connen wederom opgehaalt worden met fondament, indien men 't gemelt tractaet ende accoort in esse wil laten, gelijck noodich is.

Ende aengaende de gevreesde inconvenienten voor d'Engelsche Compagnie in toecomende uut het gouvernement van den Generael Coen, deselve connen by d'Engelsche Compagnie vermijt ende voorgecoinen werden, mits dat ydereeën sijn selven conformere na de reden ende na het tractaet, 't welck de Nederlantsche Compagnie presenteert van hare syde religieuselijck in alle syne poincten t'observeren ende te doen observeren, gelijck sy by d'extracten uyt alle hare brieven aenwysen connen, dat sy altijt daertoe oprechtelijck gegeneen is geweest. Welcke brieven sijn d'instructien van de Gouverneur Generael ende Raden van Indien waerna sy haer hebben te reguleren, geene andre instructien of commissien aan de voorscreven Generael Coen mede gegeven sijnde als die strecken tot nut ende voordeel van dese Compagnie ende tot goede correspondentie ende vruntschap met d'Engelsche Compagnie op het tractaet, waervan niet dan te beter vruchten door d'overcompste van de Generael Coen en staen te verwachten, alsnu soo te perfecter geinformeert sijnde van de ware ende oprechte intentien deser Compagnie ende van den gemeynen intrest die dese landen hebben met de croone van Engelandt, soodat acn dese syde niet en sal manqueren.

Ende versoucken de bewinthebberen dat hare Ho. Mo. hiervan de versekeringh gelieven te laten doen daer ende sulcx het behoort, ende de redenen

aengaende d'overcompste, nieuwe aennemingh ende vertreck des gouverneur generael Coen soo te behertigen ende te maintineren, soals van hare Ho. Mo. groote ende hooge wijsheyt ende goedertierenheit versocht, ende ganschelijck vertrouwt wert.

[Bij deze remonstrantie ligt in lias Oost-Indië¹⁾ nog de volgende consultatio, waarop niet aangetoekend is, op welken dag en door wien zij de Staten-Generaal is aangeboden:]

Over twee poincten aengaende de Oostindische Compagnie van Nederlant (soo men segt) wort nu in Engelant groot discontentement genomen: eerstelijck aengaande 't stuck van de conspiratie ende executie der Engelsen in Amboyna, anno 1623; — ten tweeden over het vertreck na d'Oost-Indien van den Gouverneur-Generael Jan Pietersz. Coen op 't voorjaer 1627.

Tot onderricht op beyde poincten dient vooral gepremitteert:

Dat by 't octroy ende d'authorisatiē van hare Ho. Mo. in 't gouvernement ende directie van Oost-Indien dryderhande personen gebruyct werden: eerstelijck, tot gouvernement der landen, steden, plaetsen, item omme oorlog, payx, accorden, tractaten met coningen ende natien aldaer te maken, als oock omme alle materien van policie waer te nemen, justitie te administreren, dat daertoe sy den Gouverneur-Generael ende den Raedt van Indien, item de particulire gouverneurs van de Provincien, die hare commissien daertoe hebben van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael; — ten tweeden, 't beleyt van de saken ter zee geschiet alles by commissie van sijn Princelycke Excellentie als Admirael Generael van de zee; — ende ten derden, de directie van de traficquanten geschiet op den naam van de Bewinthebberen.

Dat d'Oost-Indische Compagnie deser landen ende d'Oost-Indische Compagnie van Engelant sijn twee verschayden Compagnien, geen gemeen capitaal, geen gemeene winste noch verlies hebbende, nochte oock geen gemeene possessien van landen, forten, plaetsen in Indien, nochte geen gemene jurisdiction aldaer hebbende, soodat aengaande het gouvernement ende policie ende administratie van justitie, item over de directie syner Compagnie, yder een vry ende liber is omme te gebruycken sodanige personen als 't hem gelijst, sonder eenige subjectie ofte verbintenis dienaengaende d'een aen d'ander.

Aengaande 't stuck van Amboyna. Soo als uyttet schriftelijck proces met de bygevoechde stukken uyt Amboyna herwerts overgesonden te sien is, blijct dat in 't begin anno 1623 den coopman resident van d'Engelse Compagnie in Amboyna (daer haer Ho. Mo. alleen 't opperste gebieth hebben) met syne byhebbende coopliden ende dienaers, mitsgaders de andere ommegecochthe complices in dienst der Nederlantsche regieringe aldaer sijnde, hebben geconspireert, haer vaerdich gehouden ende occasie verwacht omme 't casteel

¹⁾ St. Gen. 5746b.

van Amboyna (de Geunieerde Nederlanden toecommende) te incorporeren, haer selven meester te maken van alle de Nederlantsche officieren, gebiet ende goederen, omme deselve 't sy voor d'Engelse Compagnie of voor haer eygen te behouden. D'apparentien dat sulcx waer mach sijn (behalven de redenen in 't proces gededuerte ende de confessien der geexcuteerde ende gepardonnerede) sijn menichvuldich, seer claer ende seer pregnant; item 't voorgenomen feyt wel mogelijck te executeren.

Dese conspiratie (tenderende tegens 't recht 't welck haer Ho. Mo. in Amboyna hebben) ontdeckt sijnde, behoorde tot de kennis ende judicature van den Gouverneur ende synen raedt privatelijck, ende aan niemand anders, veel min niet aan d'Engelsen, die daer geen gebieten hebben, nochte oock niet aan de raedt van defentie in Batavia residerende, gecomposeert uyt Nederlanders en Engelsen, omme redenen van 't tweede premis hiervoren.

Welcken Nederlantse Gouverneur met synen raedt competent rechter sijnde, heeft tegens de autheurs ende complices van dese conspiratiën doen procederen na stijl ende usantien aldaer volgens de rechten der Geunieerde Nederlanden, ende recht doende in den name van de Ho. ende Mo. Heeren Staten Generael, heeft tegens deselve autheurs ende complices sententie gepronuchieert soo als te syen is by de acten van 't schristelijck proces.

Op de voorgaende premissen wert na recht gepresumeert dat een competent rechter, hebbende geprocedeert ende doen procederen als na stijl ende usancien der plaatse volgens de wetten van sijn Hooge Ovricheydt, dat den selven wel geprocedeert ende wel gesententieert heeft ende niet qualijck, sonder eenig contrarie preuve daertegens te admitteren, tensy de injusticie oogenschynelijck blycke ende buyten eenige twyfelachticheyt gelijck als met de hant aengewesen werde: maer sulcx niet wesende, is de presumptie altijt voor den rechter, als voren.

Ende als al de voorscreven injusticie oogenschynelijck bleke, soo staet te considereren wie de voorscreven injustitie soude hebben te verantwoorden.

Ende uyt het 1^e premis hier vooren blijct claerlijck dat d'Oostindische Compagnie daervoor niet responsabel en is, want de richters over de judicature in Indien niet in haren naem gestelt werden ofte recht doen, maer by commissie ende in den naem van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael.

't Lant selve oft hare Ho. Mo. en moeten oock voor d'injustitie van hare gestelde Gouverneurs oft rechters niet verantwoorden ten principale, want haer Ho. Mo. commissie strect alleen omme recht te doen ende geen onrecht.

Dit is onwedersprekelyck soo tot defensie van 't Lant als van de Oost-Indische Compagnie, ten sy men wilde seggen dat d'een oft d'ander de voorscreven injustitie aengelast soude hebben, 't welck niet gepresumeert wort, noch in der eeuwicheyt en sal blijcken.

Dese voorgegeven injustitie oogenschijnlijck aengewesen connende werden, soo soude deselve alleen by de rechters ende by niemand anders responsabel sijn, mits dat de voorscreven rechters daervan eerst overtuycht en geconvin- ceert souden wesen in *judicio contradictorio*: want andersins altijt de presump- tie van rechten voor de rechters is, dat sy wel hebben geoordeelt.

Hiervan comt toe kennis te nemen die den rechter heeft gestelt immediate- lijck, 't welck is den Gouverneur Generael ende Raedt van Indien residerende tot Batavia, die van alle rechtsaken oirdeelt by arrest, ende daer de rechters van Amboyna condon werden beclaecht omme ordentelijck te procederen.

Maer in Amboyna en is na d'executie by d'overgebleven Engelse noyt ge- claecht van eenich ongelijck ofte injustitie die den geexcuteerde Engelsen ofte haer souden wesen aengedaen. Maer ter contrarien by verscheide Engelsen die gepardonneret ofte geabsolveert waren geweest, nadat sy gerelaxeert en buyten peryckel waren, is hare schult noch vrywillich ende van selfs bekent, soo in Amboyna als in Batavia. D'Engelse overhoofden in Batavia en hebben oock noyt justitie versocht aan den Gouverneur Generael ende Raden van Indien omme in *judicio contradictorio* de schult aen te wysen ende de rech- teren van Amboyna hare behoorlijcke defentie te geven, maer hebben daer- over alleen met hevicheyt geëxpostuleert ende geclaecht, ende de clachten overgesonden na Engelant, die van daer nu dus hevich wort gemoveert, 't welck alles (sooals uyt 't voorverhaelde blijct) inordentelijck is.

De middelen oock die wegens d'Engelse Compagnie gebruyc t sijn hier te lande omme tot pretense reparatie van dit stuck te geraken, sijn oock buyten order ende met ongelijck vermengt geweest. Want aengesien nocht te het lant noch de Oost-Indische Compagnie deser landen wegens de judicature, in Amboyna gevallen, responsabel en sijn, ende dat na rechten de presump- tie voor de rechters is, ende dat aan d'injusticie selfs, als oogenschijnlijck blijkende, reparatie voor den competenten rechter in *judicio contradictorio* alvore behoorde te wesen vervolcht ('t welck niet geschiet en is), soo sijn dan te misprysen de calomnien, invectiven ende andere gedruckte pasquillen daerover in Engelant uitgegeven, item de hevige clachten ende expostula- tion daerover buyten order ende tijt gebruyc, eyndelijck ende noch meer de represalien daerover verleent ende in 't werck gelecht tegens de gaende ende commende Oost Indische schepen deser landen.

Ende hoewel by haer Ho. Mo. goet onderricht ende menichvuldige legi- time presentatien alle dese exorbitantien hadden behoren te cesserken, siende nochtans dat daerby werde gecontinueert, soo hebben haer Ho. Mo. (omme in alles, selfs tot groot nadeel ende prejudicie van hare ingeseten, aan d'Engelse natie contentement te geven) eyndelingh geaccoordeert, dat de rechters, over de saken van Amboyna geseten hebbende, uyt Indien herwerts

souden werden ontboden omme hare sake hier te lande te verantwoorden. Ende dit alles niettegenstaende het tegenvertoogh der bewinthebberen van de Nederlantsche Oost-Indische Compagnie, gesondeert op hare ende der rechteren grootste verhinderinge, schade ende prejudicie.

Ten dien eynde sijn haer Ho. Mo. commandementen daerop ten eersten na Indien gesonden aan den Gouverneur Generael ende Raden van Indien, die oock dadelijck na den ontfang alle de voorscreven rechters hebben opontboden, boven degene die te vooren na Nederlant waren vertrocken, onder welcke mede was den Gouverneur van Amboyna, waervan de schepen alle uyren nu werden verwacht.

De aenwesende rechteren in Batavia sijn met alle volgende schepen tsedert herwerts gesonden, ende de resterende rechters, die in verder quartieren van Indien waren, staen te verwachten met de eerste schepen van Batavia, de welcke voor de hant sijn.

Soodat nochte by haer Ho. Mo., nochte in 't debvoir van den Gouverneur Generael eenige schult oft versuym sy, waerdoor de rechters, nu alle ontboden, niet hier te lande gearriveert en sijn voor desen.

Dienvolgens behoort nochte het Lant nochted' Oost-Indische Compagnie deser landen in hare schepen ende goederen ondertussen becommert te werden wegens d'Engelsen, nochte oock de rechteren by vooroordeel geprejudiceert te werden in hare gerechtige defencien die d'aenwesende bereyt sijn te doen, ende te verwachten insgelycken, soo haest als volgens de privilegien deser landen haer eenen competenten ordinarissen rechter aengewesen sal werden.

Aengaende 'tvertreck van den Gouverneur Generael Jan Pietersz. Coen: dat men oock in dese actie van Amboyna wil trekken den persoon van den Generael Coen, 'tselve is ongefondeert, want den gemelden Generael over dese sake by noch omtrent is geweest, nochte daervan en heeft connen weten, alsoo het onmogelijck is dat tsedert October 1622 tot May 1623 eenige advysen uit Amboyna tot Batavia sijn gecommen. Daerenboven soo is den gemelden Generael in January 1623 van Batavia naer Nederlant vertrocken, ende de conspiratie in Amboyna is eerst ontdeckt ende de procedures begonnen in 'tlaest van Februario daeraenvolgende, soodat den gemelden Generael niet eer als in Nederlant sijnde daervan en heeft connen weten nochte verstaen.

Waeruyt blijct, dat het vermengen der sake van den Generael Coen met die van Amboyna ongefondeert is, als niet connende wesen, sijnde 'tselve oock buyten alle presumptie in soo notoire contrarie waerheyt, dat den gemelden Generael daerinne gehadt soude hebben eenige directie.

De Vereenichde Oost-Indische Compagnie heeft dan goede reden gehadt

omme 't vertreck van den Generael Coen in 't eerste ende tsedert altijt te doen bevorderen, dewijl hy aengenomen was by de vergadering van de Seven-thiene op voorgaende ernstige aenradinge van sijn Princelijcke Excellencie Mauritio hooghloffelycker gedachtenisse ende van veele voornaemste Heeren in de Regieringe, ende dewijl yderee oordeelde 't vertreck van den Generael Coen na Indien hoochnodich ende oirboirljick was; tsedert welcken tijt ende goede opinie niets en is geschiet nochte gedaen by den gemelden Generael (als hier te lande altijt geweest hebbende), waeromme men alsnoch ende altijt sijn vertreck niet noodich ende dienstich en soude achten, gelijck daertoe de Seven-thiene altijt last gegeven heeft omme 't voorscreven vertreck by alle middelen te bevorderen.

Haer Ho. Mo. oock hebben 'tselve alsoo verstaen. Als om redenen van Staet ende omme te doen cesseren de represalien (daermede Engelant dreych-den de Oost-Indische schepen) haer Ho. Mo. in 't eerst interdiceerden 't vertreck van den Generael Coen, ende d' Oost-Indische Compagnie dede vragen oft haer Ho. Mo. intentie was dat dit verbot nu ende namaels altijt soude dueren, werden wel expresselijck geantwoort dattet verboth maer en was temporel voor die vloote; gelijck oock daernaer, als andere vlooten wederomme souden vertrekken ende haer Ho. Mo. wille was dat den Gouverneur-Generael noch soude blyven, alsdan de gemelde haer Ho. Mo. aan de Compagnie telckens nieuwe interdictie hebben gedaen.

Daerenboven staet wel te considereren dat soo wel 't ontbieden van de rechters van Amboyna als 't ophouden van den Generael Coen is geschiet uyt oirsaeck ende op condicie mits dat de represalien in Engelant gedecerneert tegens de Nederlantsche Oost-Indische schepen souden ingetrocken ende niet geexerceert worden, maer t' eenemael cesseren; ende ondertussen dat den Generael Coen hier is gebleven op de voorscreven condicjen, soo en sijn de represalien in Engelant noytinnegetrocken, maer namaels oock openlijck getracht in 't werck te leggen, gelijck oock effectivelijck niettegenstaende voorscreven beloofde condicjen in 't cannael van Engelant nagejaeght ende becommert sijn verschayden Nederlantsche Oost Indische schepen. Jae dat selfs eenige derselver schepen in d' havenen van Engelant uyt cracht der gemelde gedecerneerde represalien saictelijck gesayseert ende gearresteert sijn geworden, als onder anderen *Weesp, Leeuwinne, Amsterveen*; soodat na reden de Nederlantsche Oost-Indische Compagnie by 't verblyven van den Generael Coen geen securiteyt en heeft gevonden, nochte s'lants intentie geweest en can sijn (aengesien de contravencie van d'Engelsen) dat gemelde Generael Coen hier langer soude behoiren te blyven, gelijck oock daertoe geen brieven van commandement op 't voorjaer 1627 aan de Compagnie en sijn gesonden, soools anders plach te geschieden.

Mede staet te letten dat den geaccoordeerden tijt van achttien maenden (tot tet opontbieden van de rechters uyt Amboyna) van 't ophouden van den Generael Coen(item daertegens tot de gesurcheerde represalien)haest quamen t' expireren; ende behalven dat dan den tijt selfs de Nederlantsche Compagnie tot het vertreck van den Generael Coen genoechsaem dispenseert als geëxpireert sijnde, soo werde noch verstaen met vaste sekerheyt, selfs by publicque brieven aan den Staet, dat na de geëxpireerde achthien maenden in Engelant geene continuatie van surcheantie der represalien en soude vallen, maer dat by de Heeren van den Raedt van sijn Majesteyt van Groot Brittanien aen den Heer Ambassadeur wegens haer Ho. Mo. aldaer sijnde expres selijck aengeseyt was, hoe de gemelde Raedt hadde geresolveert schepen toe te maken ende in zee te senden, ende terstont na de geëxspireerde achttien maenden hare reparatie ende satisfactie over 't stuck van Amboyna selfs te bevorderen; daeruyt dan blijct dat haer Ho. Mo. in alle manieren vry ende ontslagen sijn geweest, ende d' Oost Indische Compagnie van Nederlant mede, waeromme den Generael Coen na Indien soude mogen vertrekken volgens de resolutie van de Seventhiene; ende omme dit ophouden van den Generael Coen wat nader te examineren, soo is seker dat (volgens het tweede premis hier voren in capite) het de Nederlantsche Compagnie (gelijck oock d' Engelse respective) toestaet in haren dienst te gebruycken de personen als sy dienstichst ende oirboirst achten willen. Principalijck dient dese liberteyt gelaten in 't verkiesen van personen tot 't hoochste gouvernement ende directie in Indien.

Den persoon van den Generael Coen na sooveel jaren goeden dienst ende groote ervarentheyt van de saken van Indien hier te lande eens overgecommen sijnde ende eenigen tijt gebleven, is weder versocht op hoochgedachte aenrading als voren, ende aengenomen by de Seventhiene omme in de voorgaende qualiteyt na Indien te varen, soodat de grootste personagien in 't lant ende de vergaderinge van de Nederlantsche Oost-Indische Compagnie (die d'op perste directie daerinne mede vertrouwt is) oirbair, dienstich ende nodich achtede den gemelden Generael daervoor te gebruycken.

Indien d' Engelsen intentie hebben omme den Generael Coen aen de Nederlantsche Compagnie onvruchtbaer te maken, de voorscreven intentie is strydich tegens den oirboir, dienst ende nootwendicheyt van de Nederlantsche Compagnie, daerinne sy van hare syde aen de Nederlanders op veel na sooveel niet en souden willen toegeven buyten twysel; ofte oock indien dese hare intentie gefondeert is omme de Nederlantsche Compagnie daerdoor nadeel te doen, niemant in 't lant sal toestaen dat de Nederlantsche Compagnie d' intentie van d' Engelse hierinne hebben nate commen, want de Nederlantsche Compagnie en doet niet anders als sy vermach te doen volgens het tweede premis.

Oste indien oock hare intentie niet quaet en is, maer alleen vresende dat haer door den persoon van den Generael Coen eenich hinder by onrecht in hare saken in Indien aengedaen soude werden, 't selve is een presumptie niet gesondeert, alsoo den Generael Coen door sijn overcomst in Europa alsnu maer te beter onderricht is omme wel te considereren hoe noodich voor dese landen ende aan de Nederlantsche Compagnie de vruntschap van Engelant is, alsmede sooveel te bequamer omme aan d'Engelse natie aldaer in de Indien te laten genieten de vruchten van 't tractaet anno 1619, indien de gemelde Engelsen mede van hare syde alsoo resoveren te doen aan de Nederlantsche Compagnie.

Ende oock aengaende sijn intentie, den Generael in Indien en doet niet absolut wat hy wil, maer moet volgen den last, order ende directie van saken die hem toegesonden wort van de Nederlantsche Oost-Indische Compagnie, dewelcke altijt met hare brieven ende instructien na Indien in ernstige consideratie sal hebben de goede correspondentie ende vrintschap met de dienaren van de Engelse Compagnie aldaer; soodat uyt den persoon van den Gouverneur Generael Jan Pietersz. Coen van de Nederlantsche Compagnie niet anders te verwachten staet als goeden dienst voor bayde ende meintinement van yders recht ende bevordrige van alles 't welck can strecken tot voordeel ende beneficie van de Compaignien, onder 't welcke niet van de minste te rekenen en is de goede mutuelle vrintschap ende onderlinge gegentheyt van d'een en d'ander Compagnie; in voegen dat uyt het voorgeduceerde blijct dat indien men met order wil gaen, de sake van Amboyna lichtelijck sal connen werden gevonden by examinatie van deselve voor den competenten rechter, waertoe hare Ho. Mo. alreede soo veel gecontributeert hebben, ende de Nederlantse Compagnie contribueren sal alles wat tot goet onderricht ende ontdecking van de waerheyt sal connen strecken, protestende voor Godt ende de werrelt, dat sy geen ander insicht en heeft als omme by ondersoeking van de waerheyt in 't stuck van Amboyna de straffe te laten blyven ofte commen op diegene die schuldich bevonden sullen werden, alsoo haer die sake anders niet en raect, en daerover onder geen pretext en behoort geincommodeert te werden by represalien op hare schepen ende goederen, gelijck oock niet verhindert in 't gebruyck ende employement van alsulcke hooge officieren ende dienaers als sy naer vermogen tot haren dienst oirbairst vinden, omme de redenen mede hier vooren geduceert.

Veneris den 30^{en} Julii 1627. Alsoo geproponeert is by den heer grave van Culenborch, datte heer Carleton versoeckt opte saecke van Amboina ende van Jan Pietersz. Coenen soo vroech resolutie te hebben, dat hy mach repliceren voor 'tscheyden van de vergaderinge van de heeren van Hollandt, sijn de

heeren van Hollant versocht, die de saecke noch onder handen hebben, daerop haere resolutie te willen inbrengen.

Sabbathi den lesten Julii 1627. Gedelibereert synde op 't geene by ende van wegens die van de Oostindische Compagnie is geproponeert opte saecke van Jan Pietersz. Coenen ende den 29sten deses in geschrifte overgegeven, is goet gevonden dat hetselue geschrifte aan den heer Carleton by copie sal werden gecommuniceert, als commende van die van de Compagnie.

Lunae den 2^{en} Augusti 1627. Op 't rapport by den heere grave van Culenborch ende andere haer Ho. Mo. gecommitteerde gedaen, van geopen te hebben aan den heer Carleton haere Ho. Mo. resolutie van dat uyt beyde hoven eenige tot gedelegeerde rechters opte saecke van Amboina sullen gcoren worden, ende dat sy hem gelevert hebben volgens de resolutie van den lesten Julii lestleden het geschrift van die van de Compagnie raeckende Jan Pietersz. Coenen, ende datte heere Carleton op 't eerste geantwoort heeft geen last te hebben 't selve te reprocheren off 't accepteren, dan sal 't selve overschryven ende verwachten goede justitie; op 't tweede, dat hy 't selve geschrifte sal overlesen, ende na den middach daerop ter vergaderinge van haere Hooch Mogende compareren, sijn de voorsz. heeren daervoor bedanct.

Post prandium. De heer Carleton ter vergaderinge comparerende (sonder voor dese reyse gehaelt te sijn, by gebreke van carotzen) heeft geproponeert dese extraordinaris audientie versocht te hebben, omdat hy verstaet dat de vergaderinge van Hollant op 't scheyden staet, voor dewelcke hy haer Ho. Mo. noodich heeft geacht te kennen te geven, dat hy opte saecke van Amboina haere Ho. Mo. resolutie sal overschryven ende verwachten datter goet recht werde geadministreert, nyet connende hem roemen over corte administratie van justitie, dewijl hy ses weecken hier geweest hebbende, tot noch toe daervan nyet en heeft vernomen; ende aengaende de saecke van Jan Pietersz. Coenen heeft hy gerememoreert 't gene voor desen, om te verhinderen deselffs vertreck naer Indien, den 27 Septembris 1624 ende vervolgens geproponeert ende tot antwoort heeft become gehadt, verhalende voorts syne consideratien op 't geschrift by die van de Compagnie overgegeven, seggende eenige pointen, daerinne gestelt, quaet, vals ende ridiculous te sijn, ende te tenteren d' indignatie des Conincx van haer op desen Staet te schuyven; versoekende alsnoch dat deselve Coenen mach werden gerevoeert, ende gestraf diegeene die tot sijn vertreck raedt ende daet hebben gegeven; waerop de voorsz. heer Carleton versocht is, sijn geproponeerde in 't cort by geschrifte te willen stellen, 't welck hy verclaert heeft wel te willen doen by forme van memorie voor haere Ho. Mo. maer nyet om met die van de Compagnie in dispute te treden.

Martii den 3^{en} Augusti 1627. Ingecomen sijnde de memorie van den heer Carleton van 't gene by hem gisteren is geproponeert opte saecke van Jan Pietersz. Coenen, met het bewijs daertoe dienende, bestaende in ses stukken, is by de heeren van Hollant deselve memorie gesonden aan haere heeren principalen, ende mitsdien de saecke noch opgehouden ten principalen.

30. XVII AAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
10 Aug. 1627¹⁾.

20 By de missive in dato 9 Janua*i* 1627, geteekent by de Gecommitteerde in 's Gravenhage sijnde, item by een andere in dato 27 Maertii 1627, geteyckent by de Bewinthebberen der Cameren naest gelegen, sullen U. E. hebben gesien de authorisatie ende last waermede d' heer Jan Pietersz. Coen wederomme nae Indien gekeert is, in qualiteyt als Gouverneur-Generael van Nederlans-Indien, met ordre daerby, gelijck wy alsnu noch ordonneeren, denselven persoon daervoor te ontsangen, aennemen, gehoorsamen ende respecteeren, ende doen respecteeren ende gehoorsamen, overal daer ende sulcx het behoort, sonder enige exceptie ofte tergiversatie, waeraen de Generaele Oost-Indische Compagnie dienst sal geschieden.

1. Aengaande de commissien van den gemelden heer Generael Coen, alsoo sijn E. uyt Indien alleen gescheyden was met intentie omme (nae eenige communicatie met de Compagnie aengaande haere staet van Indien) wederomme derwaerts te keeren, daertoe sijn E. by de Seventhiene is beweecht geworden, opdat sijn wederkeeren niet lange en werde uytgestelt, gelijck alsnu is geschiet, soo houden wy den gemelden heer Coen alsnu in deselve conditie ende digniteyt als voordesen is geweest; derhalven oock onnodich achten enige nieuwe commissien te senden, alsoo wy verstaen ende bevelen mits desen, dat de voorgaende commissien daertoe sullen verstrecken, gelijck wy deselve daertoe habiliteeren, confirmeren ende approbeeren, ten waere wy anders hierna sullen gelieven te doen; ende ondertusschen belastenen de beveelen allen ende een yder, van wat qualiteyt off conditie sy mogen wesen, deselve commissien voor sulcx aan te nemen ende te respecteeren, tot gemeynen welstant van de Generale Oost-Indische Compagnie.

2. Ende sooveel raeckt de ordonnantien ende instructien voor den Gouverneur-Generael, deselve sijn ende blyven gelijck als die by de Seventhiene binnen Middelborgh in Seelant vergadert op 22 Augusti anno 1617 sijn gearresteert ende by de Ho. Mo. Heeren Staten-Generael der Vereenichde

¹⁾ Kol. archief 453. — De missiven van 9 Jan. en 27 Maart 1627 komen daar niet voor.

Nederlanden ende by Sijn Princelijcke Excellencie, Mijn Heere den Prince van Orangne op 14 September ende 3 November van 'tselve jaer sijn geratificeert, geaprobeert ende geconfermeert, ende soals sy gegenwoordich in handen sijn van den Gouverneur-Generael ende Raden van Indien, aan de welcke sy alsnoch voor instructie sullen strecken ende dienen, mitsgaders de order ende last, na dato der gemelde instructie by de Generale Compagnie nae Indien successivelijck gesonden, soals die staen ende te vinden sijn in de brieven, instructien ende resolutien van de Seventhiene, geteyckent tot nu toe ende die noch hierna by de gemelde Seventhiene gesonden sullen worden, alle welcke aan den Gouverneur-Generael sullen sijn ende verstrecken voor generaele instructien. Lasten ende beveelen derhalven, dat U. E. deselve in 't generael ende yder point van dien in 't particulier sullen naecompen ende observeeren, soo by haer eygen selfs, in haer eygen dingniteit ende qualiteyten respectivelijck, als oock by alle anderen onder haer gebieth ende gehoorsaemheyt staende.

3. Particulierlijck vinden wy goet U. E. te gelasten ende te ordonneeren, alsoo voor desen aan de Seventhiene eenige ouverturen sijn gedaen tot openstellinge van den vryen handel van India, op seckere concepten, ingestelt ende aan de Seventhiene overgegeven, die de gemeene Seventhiene, omme goede redenen haer daertoe bewegende, niet goet gevonden hebben te amplecteeren, noch te gebruycken, maer 't beleyt van de generale negotie te laten voor de Vereenichde Oost-Indische Compagnie, soals tot noch toe voor desen is geschiet; soo is 't, dat wy, alsnoch daerby persisterende, U. E. op 't serieuste verbieden enige openingen van den vryen handel in Indien te gedoogen ofte toe te staen, op den voeth van voorgemelde concepten ofte andere diergelijcke in cenigerhande manieren, waerop wy ons sullen verlaten.

In Amsterdam, desen 10^{en} Augusti anno 1627.

D' Bewinthebberen van de Vereenichde Oost-Indische Compagnie, ter vergaderingh van de Seventhiene, U. E. vrunden.

Was onderteekent: ELIAS TRIP, CORNELIS FRANCKEN, BARENT SOMER, ANDRIES RIJCKAERT, PIETER CLEMENTSZ. BERKEL, DIRCK HASSELAER, ARNOUD ALTENA, HENRICQ BROUWER, LEONARD PIETERSZ. BUSCH, PIETER DE SCHILDER, ALBERT VAN DER GRACHT, LAURENS REAEL, JAN MARTENSZ. MERENS, HENDRICK VOETH, PIETER W. PROOST, HUGO G. VISCH.

31. RESOLUTIËN STATEN-GENERAAL, 25 Aug.—29 Sept. 1627¹).

Mercurii den 25^{en} Augusti 1627. Sijn ter vergaderinge gecompareert H. Brouwer ende M^r. Willem Boreel, advocaat van de Oostindische Compagnie, versoekende te mogen hebben copie van 't gene by den heer Carleton in geschrifte is overgelevert, raeckende 't vertreck van Jan Pietersz. Coenen naer Indien, daerinne by haer Ho. Mo. is geconsenteert, met verclaringe datte voorsz. heer Carleton het voorsz. geschrifte heeft overgegeven opte deductie by die van de Compagnie den 29^{en} July lestleden geëxhibeert, alleen om haere Ho. Mo. te berichten van de gelegentheyt van de saecke, ende nyet om hem partye te stellen tegens die van de Compagnie.

Mercurii den 15^{en} Septembris 1627. Is ter vergaderinge gecompareert de heer Carleton, hebbende op 't nieuws in geschrifte gestelt sijn propositie voor desen gedaen, met eenige ampliatie opte revocatie van den Generael Coenen.

Mercurii den 29^{en} Septembris 1627. De heer president heeft gerapporteert datte heer ambassadeur Carleton versoect, dat haere Ho. Mo. believe specialicken opte revocatie van Jan Pietersz. Coenen resolutie te nemen, waerop gedelibereert sijnde, sijn de heeren van Hollant versocht haere resolutie opte voorsz. saecke van Coenen te willen inbrengen, opdat aen gemelte heer Carleton eenich antwoort, 't sy affslegich off anderssints, mach werden gegeven²).

32. RESOLUTIËN VAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN,
28—29 Sept. 1627³).

Dingsdag 28 September 1627. De E. heer Generael Jan Pietersz. Coen op gisteravondt met 't schip de *Galiasse* in compagnie van 't jacht *Texel* alhier ter rheede gearriveert, ende by den E. heer Gouverneur-Generael Pieter de Carpentier gecommitteert sijnde den E. Jacques Specx om sijn E. te gaen begroeten ende wellecom te heten, gelijck mede om van sijn E. naer gelegentheyt te verstaen de maniere van sijn E. comste alhier, mitsgaders off sijn E. eenige ordre ofte missiven voor den gemelten heer Generael Carpentier was medebrengende, soo is 't dat gemelte heer Generael Coen onder andere propoosten

¹) Kol. archief 501.

²) Vervolg der zaak: De Jonge V, p. XXXVIII.

³) Kol. archief, Besolutiën G. G. en R. 1625—1627. — Gedrukt bij Leupe in B. T. L. V. 1859, bl. 13 en 16.

tegen voornoemden Specx in 't cort verhaelt hebbende in wat maniere sijn E. met syne familie uyt 't vaderlandt vertrocken ende herwaerts aengecomen was, voornoemden Specx met eenen behandicht heeft seeckere opene missive met eenige geannexeerde extracten van missiven ende resolutien, geschreven ende genomen by de vergadering van de Seventhiene, recommanderende den voornoemden Specx d' selve aen gemelten heer Generael Carpentier te willen behandigen, omme die met de Raden van India te communiceren ende daerop voorts nae behooren te resolveren; naederhant noch daerby voegende, dat sijn E. de gemelte missive sondt, omme by den heer Generael ende Raden van Indien gelesen te werden, ende dewijl de heer Generael Carpentier sijn verlossinge versocht hadde, daeroppe oock behoorlijcke acte mochte worden gedepecheert, dat sijn E. 't generael gouvernement van India soo hier in Batavia als andere plaetsen in sulcker manieren mochte opgedragen werden, als d'heer Generael Carpentier 'tselve van sijn E. hadde ontfangen; waervan by voornoemden Specx aengenomen wierdt rapport te doen. Welcken volgende by den gemelten heer Generael Carpentier de voorsz. missive uyt handen van voornoemden Specx ontfangen ende by sijn E. op huyden in dese vergaderinge vertoont ende voorgelesen sijnde, deselvē bevonden is te sijn een missive gedateert den 9^{en} January 1627, in 's-Gravenhage, onderteyckent by Jacob Bicker, J. Scotte, D. Meerman, Henrick Nobel, Pieter Wallichsz. Proost ende Outger Jacobsz., haer instellende als gecommitteerde uyt de vergadering van Seventhiene, by welcke missive gemelten heer Generael Carpentier ende den Raden van India benevens alle andere officieren ende in dienst wesende personen onder 't gebiedt van de Generale Compagnie in India geinjungeert werdt, soo wanneer de gemelte heer Generael Coen dito missives al overleveren, sijn E. als Gouverneur-Generael aen te nemen, t' erkennen ende respecteren, sonder exceptie, gelijck by voorsz. missive breder te sien is. Waeroppe by den gemelten heer Generael Carpentier ende den Raedt in consideratie genomen sijnde, dat gemelte missive noch by de Seventhiene, noch oock by 't meerendeel derselue niet en is onderteyckent, maer alleen by boven genomineerde ses gecommitteerden; dat oock in de extracten van brieven ende resolutien welcke ter credentie van de gesegde missive daeraen geannexeert comen, gene speciale nominatie van eenige gecommitteerden gemaectt werdt, noch oock in deselvē niet en blijckt, dat de gecommitteerden gemachticht souden wesen, gelijck de bovengenomineerde Bewinthebberen in voorsz. missive haer aennemen, omme den heer Generael Coen absolut in 't gouvernement van India te mogen authoriseren, maar alleen in 't jongste extract van April 1626 secker ongenomineerde gecommitteerden by de Seventhiene geauthoriseert werden, om alle devoir aen te leggen ten eynde de reyse van gemelten heer Generael Coen naer India sijn voortganck mach becomen met

de eerst gaende schepen tegen de herfst desselven jaers 1626; soo is 't, dat den gemelten heer Generael Carpentier ende Raden van India goetgevonden hebben, eerse tot finaelder dispositie over soo wichtich point als dit is, resolveren, alvore noch eens metten gemelten heer Generael Coen desen aengaende in naerdere communicatie te doen treden, omme van sijn E. te verstaen, oft sijn E. noch eenige andere bescheyden is hebbende, welcke dese duistere besogne der gemelte gecommitteerden wat beter mochten verlichten ende becrachtigen, opdat de heer Gouverneur-Generael Carpentier ende Raden van India des te geruster op de ordre ende last in de boven-gemelte missive gementioneert, mochten disposeren naer behooren. Ende byaldien sijn E. dienaangaende geen volcomener bescheydt thoonen conde, dat men dan aenhouden sal om van sijn E. te hooren, hoe sijn E. de saecke selve is verstaende, mitsgaders wat sijn E. grondige meyninge sy, hoe men daerin ten meeste dienste van de Compagnie, eere van d' een en d' ander, mitsgaders tot meeste gerustheyt van gemelten heer Generael Carpentier ende Raden van India behoort te handelen, ten eynde alles in der bester voegen, met behoorlijcke ordre ende respect mach worden beleydt. Ende werden omme by zijn E. 't voorverhaelde desen naermiddach te gaen verrichten, gecommitteert den E. Jacques Specx ende Pieter van Duynen.

Actum in 't casteel Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent: P. DE CARPENTIER, JACQUES SPECX, PIETER VAN DUYNEN, ANTONIO VAN DIEMEN, JEREMIAS DE MEESTER, J. VAN DOORESLAER, secretaris.

Woensdagh den 29^{en} September 1627. Den Raedt andermael by zijn E. be-roepen sijnde omme der gecommitteerden rapport nopende de communicatie, met den E. heer Generael Coen op gisteren gehouden, alsnu te hooren, ende daerop voorder in afhandelinge van de begonnen besoignes aengaende 't resigneren van 't generale gouvernement van India aan d'E. heer Generael Jan Pietersz. Coen [te resolveren], hebben de gecommitteerden Jacques Specx ende Pieter van Duynen gerapporteert, hoe den gemelten heer Generael aan haer E. verclaert hadde, geen volcomener commissie ofte naeder bescheyden desen aengaende, als alleen de geexhibeerde brief van de gecommitteerde uyt de Seventhiene, becomen te hebben. Ende wat belangde sijn E. intentie, dat deselve was, dat men sijn E. 't generael gouvernement soude opdragen, ende dat de maniere van opdracht behoorde te geschieden in conformité gelijck als by sijn E. 't selve aan den heer Gouverneur-Generaal Carpentier op sijn vertreck opgedragen was.

De saecke alsnu andermael in consideratie genomen ende geresumeert sijnde, is by eenparige stemmen gearresteert, onaengesien de defectueusheyt van de gerequireerde bescheyden, op 't vertrouwen nochtans, welcke uyt de

brief ende seeckere aennemelijcke omstandigheden sijn hebbende, dat by de gecommitteerde uyt de Seventhiene trouwelyck ende niet buyten intentie van de Seventhiene in dese saecke van d' heer Generael Coen's besendinge naer India ende desselfs authorisatie tot het generaele gouvernement gehandelt sy, dat den gemelten heer Generael Coen het gouvernement van India op morgen by provisie sal worden overgeleverd, onder protestatie nochtans, byaldien by de voorsz. gecommitteerde Bewinthebberen, welcke den gemelten brieff van 9 January onderteeckent, een ons geadresseert ende gesonden hebben, yets desen aengaande gebesoigneert ware, welcke tegen de rechte intentie van haere Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, sijn Princelijcke Excellentie ende 't licchaem van de geoctroyeerde Nederlantsche Oost-Indische Compagnie strydich bevonden wierd, ende wy dienvolgende in 't overleveren van 't generael gouvernement in handen van d' heer Generael Coen eenige misslach begaan hadden, dat alle moeyten welcke ons ter cause van dien souden mogen ten laste geleydt werden, 't sy waer ende aan wien sulcx oock wesen mocht, sullen loopen ende blyven tot verantwoordinge van de ses gemelte gecommitteerden als lastgevers in desen, ende voorts alsulcke meer als in desen besoigne sullen implicabel bevonden worden, ende dat sy oock sullen instaen voor alle swaricheden, schade ende interesten, welcke onse personen ter cause van dien souden mogen toecomen ofte aengedaen werden. Ende opdat hiervan meer als by ons kennisse mach worden gedaen, is goet gevonden eene bysondere acte te maecken, ende de notificatie daervan aan den E. heer Generael Coen te laten doen, als Bewinthebber ende voornemen lidt van de Compagnie sijnde.

Ende werden andermael gecommitteert aan d' heer Generael Coen van alle desen communicatie te doen, d' heeren Jacques Specx ende Pieter van Duynen; gelijck mede om sijn E. van wegen den heer Gouverneur-Generael Pieter de Carpentier aen te dienen, hoe sijn E. alsnu bereydt is, 't gouvernement te resigneren ende in behoorlijcke forme aan sijn E. over te geven, als sijn E. 't selve gelieve te aenvaerden.

Actum in 't casteel Batavia, datum ut supra. Was onderteyckent: P. DE CARPENTIER, JACQUES SPECX, PIETER VAN DUYNEN, ANTONIO VAN DIEMEN, JEREMIAS DE MEESTER, J. VAN DOORESLAER, secretaris.

NALEZING
(1620—1622)

1. — 16 NOV. 1621. — 753 f. 35 verso ¹⁾.

Naer 't sluyten van den generalen brieff ²⁾ heest my ³⁾ syne E. belast U.E. t' indachtigen haere meninge te willen schryven in wat manieren wy ons met d'Engelsen alhier sullen hebben te gedragen in 't rekenen van de soldyen ende montcosten der soldaten die van Nederlant herrewaerts aan tot besettinge van de garnisoenen in de Mollucqen, Amboina ende Banda gesonden worden, gelijck mede van de soldaten die van de Mollucqen, Amboina ende Banda naer 't vaderlant keeren; hoe verre d'Heeren verstaen d'Engelsen in dese lasten sullen hebben te dragen.

Per Job Christiaensz. Ghrijph, gewesene directeur op Malleyen, sijn alhier aan 't comptoir generael in rekening goet gedaen voor nagelatene goederen van zaliger Jacques Segarts, op Ternaten als vryman overleden, de somme ⁴⁾ f. 2033 — 16. Noch hebben ontfangen voor rekening van d'heer Burgemeester Jacques Boreel de somme van f 1020 — 10, item voor rekening van Symon Schotte f 508, uyt handen van den voorsz. Grijph, daerinne hy by 't recht alhier uyt crachte van procuratie gecondeneert is geweest van de nagelatene goederen van zaliger Segarts aan ons alhier te betalen, soodat wy 't comptoir generael in alles gecrediteert hebben voor de somme van f 3562 — 6.

In onse voorgaende per 't *Wapen van Enchuyzen* hadden mentie gemaectk van twee monsters van lemmers tot sabels om voor de Prince Sultan Chroom, des Grooten Moguls soone, eenige te doen maken; de monsters gaen met dit schip *Hollandia*. U. E. gelieve 't selvige in gedachten te houden.

Van schachten oft pennen sijn gants ontbloot, soodat de comptoiren haer gerieff niet connen geven; U. E. gelieve ordre te geven dat ons de ruymte gesonden werden. In verscheyden pampierencassen wordt er geene altoos gesonden; oft het versuymt, oft al willens by de lasthebbers vergeten wordt, is ons onbekent.

Actum in 't fort Batavia, adi 16^{en} Novembbris anno 1621.

2. — 21 JAN. 1622. — 753 f. 54 verso ⁴⁾.

Per *Gouda* seinden U. E. een kistien met negotieboeken van verscheyden comptoiren, gelijck U. E. per nevensgaende notitie sien mogen; onder

¹⁾ „Aen de Heeren Mayores tot Amsterdam per *Hollandia* gesonden”.

²⁾ Deel I, 641.

³⁾ Hier spreekt de Carpentier.

⁴⁾ „Aen de Heeren Mayores tot Amsterdam per *Gouda* gesonden”.

anderen gaet hier mede 't winkelboeck van 't comptoir Batavia, by 't welcke U. E. sullen connen bespeuren, wat hier tsedert 4^{en} Augusty laestleden tot 16^{en} January, soo tot onderhout van Compagnies dienaers als affbetalinge van vrye liedien, per den coopman Gillis Seys verstrekt ende betaelt is.

Wy hadden wel gewenst U. E. 't garnisoen- ende vryliedenboeck toege-sonden te hebben, dan 't heeft niet connen geschieden; die deselve voor desen gehouden heeft is soo uyttermaten sloff daerin geweest, dat expres een oppercoopman tot redres derselver hebben moeten committeren.

Door den oppercoopman Jacques Cotelij is U. E. per *Hollandia* onder andere scheeps- ende logieboecken mede gesonden 't logieboeck van Batavia loopende van den jare 1619 tot 15^{en} April 1621; per naesten hoopen U. E. andermael de copie van 't selve te seinden, gelijck mede 't vervolch van den 15^{en} April 1621. Hiernevens gaet een packet onder de pampieren van Coetely, daerinne de rekeninge van d'overledene alhier in Batavia tsedert dito 15^{en} April tot op heden.

In onse voorgaenden is U. E. geadvyseert hoe de Generale Compagnie gecrediteert hadden voor f 3562 — 6, namentlijcken: voor nagelaten goederen van een Jaecques Segarts, vryman op Tarnaten overleden, uit handen van den directeur Job Christiaensz. Grijph f 2033 — 16; item wegen den burge-meester Boreel tot middel uit het sterfhuys van dito Segarts voor uitgewon-nen schult van voorsz. Grijph ontfangen f 1020 — 10; item wegen Symon Schotte als vooren uitt handen van voorsz. Grijph f 508; somma f 3562 — 6.

Per schip *Mauritius* op 8^{en} January 1621 van hier vertrocken hebben U. E. gesonden extract uyt het generaele boeck van f 752 — 19 — 5, welcke den directeur Sury tot laste van Raphael Oliva (anno 1620 met Dordrecht naer 't vaderslant gekeert) in reeckeninge brengt, sijnde by dito Oliva in Masilipat-nam van eenen Mirecomaldy ontfangen, ende niet te boeck gestelt; andermael gaet hiernevens de copie, ende sullen dito partie op 't generael aff-schryven; gelijck wy mede affgeschreven hebben f 3810 — 2 — 8, welck zaliger Abraham van Bree, gewesene oppercoopman in Jamby, onder syne administratie op verscheiden goederen te cort compt; item f 3533 — 17 — 14 welcke eenen Heyndrick de Waterfort, gewesene oppercoopman in Banda, mede te cort compt, van allen 't welcke wy U. E. per *Mauritius* de beschey-den gesonden hebben.

In Jamby is overleden een Albert Bouwmeester, gewesene oppercoopman aldaer, in wiens plaetse weder getreden is Adriaen Jacobsz. van der Dusse, welck ons adviseert dat in 't overnemen der restanten van zaliger Bouwmeester eenige debiteurs in dito Bouwmeesters boecken schult negeren, sus-tinerende beswaert te wesen met 't geene sy noyt ontfangen hebben. Andere affirmeren haer schult betaelt ende voldaen te hebben; 't recht bescheyt heb-

ben tot noch toe niet connen vernemen. Den voorsz. Bouwmeester is een een-voudich man van goet leven geweest, sooveel hebben connen vernemen, doch de cloeckste niet in 't houden van de boecken. Wy hebben dito van der Dusse belast serieuselijck na des voorsz. Bouwmeesters comportement te vernemen, gelijck mede een wien de faulte van 't crackeel der schuldenaers bestaat. On-dertusschen connen de Heeren dito overledens reeckeninge (welcke neffens 't logieboeck van Jamby per Cotely met *Gouda* gesonden worden) inhouden, ofte onder cautie naer haer E. gevallen aan de vrienden voldoen.

Wy hebben alhier ontfangen uyt handen van eenen Jan Reyniersz., gewesene capiteyn van 't garnisoen deses forte, de somma van 1000 realen van achten, waervoor 't generael gecrediteert ende aan den voorsz. Reyniersz. assignatie op de Heeren gepasseert hebben, om deselve penninghen met al sulcken advance als haer E. gewoon sijn te geven, in 't vaderslant weder te mogen ontfangen.

Met dese schepen *Gouda* ende *Westvrieslant* gaen verscheyden coopliden ende officieren naer huys; enige omdat haren tijt uytgedient hebben, andere om sekere andere oorsaecken. De Heeren gelieven daer op te letten, ende de resolutien na te sien, daerinne haer E. de redenen vinden sullen, die den raet gemoveert hebben sommighe voor haeren tijt te licentieren, opdat andermael niet geabuseert worden. 't Gaet hier, Godt betert, met veel hooge officieren soo slecht toe, dat genootsaeckt sullen wesen (gelijck oock ten deeple begonnen is) de meeste part te licentieren, ende ons met de minder stoffe te behelpen, ten sy U. E. daer inne voorsien. Seindt doch gesette mannen, die met eer, iver ende lust tot bevoirdering van 't gemene lants ende de bysondere Compagnies welstant begaest sijn; 't sal U. E. duysenden waerdich wesen. Meer worter by eenen slechthooft in een ure somwylen verbrot, als de gagie van honderd cloecke mannen mogelijck in een heel jaer soude comen te monteren, daer van wy niet dan al te veele experientie t' onsen leetwesen, insonderheyt U. E. groote verachteringhe ende schade, dagelijcx becomen.

Nademael U. E. staet door de wonderlijcke segeninge Godes in dese Indien soo verre alrēde gebracht is, dat daervan mettertijt florissante rancken van de republijcque der Vereenichde Nederlanden gemaect connen worden, wil len U. E. gebeden hebben d' instrumenten te beschicken, die daer dienen tot opvoedinge, bestieringhe, corroboratie ende accressement van de jonge spruyte, te weten capital, geschicte personen, soo in kerckelijcke als politijcke saken, gelijck mede in stijl der negotie ende alderhande mechanicke consten ervaren; daerbeneffens eerlijcke familien, aencomende ende jonge meyskens, met jongers. Dese laeste sullen haer naer den aert van 't lant best schicken. Met dese sal 't lant 'tsynner tijt niet alleen buyten U. E. costen, maer oock met U. E. proffijt gehouden ende geaumenteert worden.

Hiernevens gaet balance uyt de generale boecken, daerby U. E. sien mogen 't geringe capital welck in Indien resteert tot vervolch van den gewoodlijcken handel, ick laete staen d' extensie van dien, welcke U. E. soo hoogh sijt recommanderende. Van de $41\frac{1}{2}$ tonne gouts, dat alle de restanten van alle de comptoiren ende voyagien in Indien bedragen, hebben U. E. niet boven de 20 tonnen gouts in retouren te verwachten; de rest bestaat in schulden ende provisien, daer weynich ende niet van te verwachten is.

Per dito ballance sullen U. E. sien hoe tegenwoordich niet meer als 11 kisten met contanten by het comptoir overich hebben; hiermede moet den peperhandel op Jamby ende Andrigiry, alsmede de Chinese joncken die binnen een maent tot Batavia comen sullen, waergenomen worden. Watresteert dan tot ondersoeck van den handel op de custe van China, den peperhandel op de Westcuste van Sumatra, den handel van Suratte, Choromandel ende verscheyden andere quartieren? 't Is te beclaechlijck dat tot soo grooten ommeslach soo sobere middelen gepresteert sijn geweest. Wy hopen emmers dat het haer E. voortaan een deseive niet manqueren sal, gelijck het schijnt voor desen gedaen heeft; insonderheyt soo de voorjarige, de nagesondene ende dese retoeren, gelijck wy hopen, in salvo overcomen.

't Is te vresen ende seer apparent, dat by gebrekk van capital, maer van volck insonderheyt, dit jaer niet wat goets op de custe van China (gelijck 't voornemen wel was) verricht sal connen worden, als U. E. by seker discours in 't resolutieboeck¹⁾ wijdloopiger sullen connen sien. De tochten na Manilla ende Goa in compagnie van d' Engelsen verhinderen onse particuliere disseynen; nochtans mogen 't selve niet excuseren om verscheyden redenen, U. E. wel kennelijck.

Soo veel machts diinter boven de thien schepen van deffentie altjits overich te wesen, dat evenwel den handel, ende de conquesten voor U. E. alleen, geestadich bevoirdert ende vervolcht mogen worden. Hierop gelieve U. E. te letten ende ons maer menichte volck ende gelt te beschicken, dan sal 't wel gaen; daer wy nu ter contrarien de goede occasien met hertseer moeten aenschouwen, sonder die te connen vatten. Aengesien U. E. per den generalen brieff alles wijdloopich aengewesen wordt, sal ick hierinne niet prolicx wesen, maer referere my aan denselven.

De comptoiren overall, maer insonderheyt Batavia, sijn gants van schaften onvoorsien. U. E. gelieve ons de ruymte te seinden, opdat by gebrekk van dien niet verlegen vallen. 't Schijnt dat versuynt worden in de pampiercassen te packen, alsoo verscheyden geopent hebben, daer gene in bevonden sijn.

Om viercante ende platte staven iser sijn tegenwoordich seer verlegen, soo tot eygen gebruyck alsmede tot den handel.

¹⁾ Deel III, 808.

Roediser gelieve U. E. van gelijcken de ruymte te senden.

Clinckert, maer insonderheyt dackpannen, connen niet te veele gesonden worden. Om pannen sijn tegenwoordich seer verlegen, soodat de huysen met plancken ende gebacken steen in calck moeten decken, 't welck nimmer dicht is ende veel schade op de waren in de packhuysen causeert.

Allerhande sorteringe spijckers van de 5 ende 6 duym nederwaerts sijn hier gans nodich, maer boven de 6 duym niet, alsoo genoechsaem van die slach voorsien sijn, meer als in langen tijt vertieren connen. De groote spijckers moeten ongelijck proffytelijcker voor de leveraers wesen als de middelbare ende clener soorte, want in plaets van een dat van doen hebben wordt er wel thien gesonden, ende van 't gene hier meest van noode hebben, thienmael te weijnich. U. E. gelieve d' opsienders ende beschaffers van dese ende alle andere menudentien te belasten, dat beter calculatie maken, ende nauwer regard daerop nemen.

Op 't boscruyt dient mede beter geleth te worden. Met de jongste schepen, insonderheyt die van Seelant gecomen sijn, hebben uyttermaten veel quaet cruyt becomen; per 'tschip 't *Wapen van Delft* hebben over de 400 vaten naer Amboina gesonden, om te vermaken, ende crygen noch dagelijcx niet dan clachten van 't bedorven cruyt in de schepen.

U. E. gelieve ons een deel gemaecte comptoirboecken van goet mediaen pampier te seinden, alsoo gans daervan gedisprovideert sijn, ende ons met riempampier moeten behelpen, dat tot groote partye niet en past.

't Schip *Westvrieslant* soude noch wel 20 a 30 lasten goets meer hebben connen innemen, dat by gebreck van retouren niet hebben connen voldoen. Wy sijn dagelijcx wel eenighe van Siam verwachtende, doch is niet goetgevonden twee soo groote costelijcke schepen op een onwisse hoope met perijckel, maer insonderheyt verlies van tijt, langer op te houden; derhalven sullen U. E. 't selve ten besten gelieven te nemen, ende d' ongeschickte grootheyt van de schepen mede wat schults geven.

Volgens de gesondene balance staen d' effecten van de Generale Compagnie over alle de comptoiren in Indien schuldich per rest f4.152.146 — 11 — 11. U. E. sullen verdacht wesen dat hier noch aff moet 't cargasoen dat met *Naerden* van de Cust gesonden is, daervan alsnoch geen specificatie becomen hebben, monterende f62.753 — 17; rest f4.089.392 — 14 — 11.

Hiernevens gaet cognoisement van de goederen in 'tschip *Gouda* geladen.

Actum in 't fort Batavia, adi 21^{en} January anno 1622.

3. — 29 MAART 1622. — 753 f. 65¹⁾.

Onsen jongsten, waervan hiernevens de gelijcke gaet, was op 21^{en} January per 't schip *Gouda*, in compagnie van *Westvrieslant* op 22^{en} derselver van hier naer 't vaderslant vertrocken. D'Almogende wil alle U. E. gaende ende comende schepen geleyden.

Tsedert is hier weynige veranderinghe voorgevallen anders als den sleet des tijts medegebracht heeft.

Tot noch toe is de langhe verwachte *Leeuwinne*^{1C} van Amsterdam niet verschenen, 't welck ons 't beste doet hopen dat by suyden Java vervallen ende (gelijck met den *Eenhoorn* 't voorleden jaer gebeurt is) in Amboina gearrievt sal wesen, dat Godt geve 't syner tijt vernemen mogen. De nagevolchde secoersen (soo per advijsjachten in 't voorjaer vooruyt, als tijtlijck op den herbst des jaers 1621 niet de resterende schepen nagesonden) sijn met devotie verwachtende. 't Ware te wenschen eenige wat spoedich overquamen, om met nieuw capital tot bevoirderinghe van den inlantschen handel ende vaderlantse retoeren in tijts gesecondeert te mogen werden, daerom andersints alhier grootelijcx verlegen ende U. E. aldaer sonderling vercort sullen worden. Resteren ons tegenwoordich noch elff kisten contanten neffens eenighe cleden van de Cust, parthy sandelhout ende eenighe nagelen, daermede eerlangh met de openinghe van 't Ooster mousson verscheyden quartieren sullen moeten versorcht worden. Wat sal dat helpen, soo daer niet anders in tijts toe en valt? Wy hadden gehoopt een schip met Guseratse cleden van Suratte becomen te hebben, maer sijn grootelijcx beducht dat daer niet ofte weynich van comen sal, alsoo de goederen voor desen per den *Sampson* ende *Weesp* naer Mocha gesonden, gans geen affstreck gehadt hebben, waerover sonder eenighe contanten van daer naer Suratte gekeert sijn. Willen U. E. middelen ende finantie becomen om de swaere lasten van Indien te connen supporteren, sonder van de capitalen die U. E. tot bevoirderinghe van retouren jaerlijcx naer Indien sijt seindende ten achteren te teeren, maer daerenboven in corten tyden noch soo veel over te behouden, dat U. E. successivelijck rijcker retoeren becomen ende minder capital sullen behoeven van Nederlant te seinden, maeckt dat Suratte jaerlijcx van daer met 200.000 realen van achten geprovideert worde, behalven 't gene U. E. in den sydenhandel van Persien te syner tijt soudet mogen goetvinden te employeren. De custe Choromandel dient mede soo van 't vaderlant als van hier jaerlijcx voorsien te werden soo in contanten, speceryen als andersints, tot de waerdye van 300.000

¹⁾ „Aen de Heeren Mayores tot Amsterdam ende Middelburgh per de schepen *Schoonhoven* ende *Orangieboom* gesonden”.

realen van achten. Dese 500.000 realen eerst op die twee plaetsen in cleeden ende proffijt gevende coopmanschappen besteht ende dan vandaer herrewaerts gebracht, sullen U. E. verstrecken 1.200.000 a 1.300.000 realen van achten. Dan sal 'thier beginnen vol te staen, den stapel der traffijcque van alle dese omliggende landen ' eenemael tot Batavia getrocken, openbare vyanden ende geveynsde vrienden sonder violente wapenen van de bancquen geschoven worden. De saken connen door desen middel met der tijt daer toe gebracht worden, dat U. E. niet sullen behoeven soo veel realen van achten jaerlijcx van Europa herrewaerts te seinden, ende sal evenwel den rijcken handel van China gevonden ende voldaen connen worden, daertoe alhier seer goeden moet hebben, insonderheyt soo U. E. de geeyste middelen van gelt ende volck vooreerst vandaer versorget.

Noch en sijn van dit mousson geen joncken van China verschenen. By eenige werdt getwijffelt off dit jaar comen sullen, doch eenige hebben goeden moet daertoe, ende geven oock redenen waerom deselve hier noch niet wesen connen, alsoo 't nieuwe jaer van de Chinesen nu een maent laeter compt als 't voorleden, ende dat de joncken niet lichtelijck voor den inganck van 't nieuwe jaer vertreken, sulcx dat naer dese calculatie hier noch niet wesen connen; en soo voor 't nieuwe jaer vertrocken waren, gelijck wel by-wylen maer seer selden geschiet, soo souden hier al behooren te wesen. Een maent naer desen sal men versekerder daervan connen oordeelen.

Men verstaet uyt de geintercipieerde brieven van Maccau, dat den Chinees een grooten nederlaghe van den Tarter geleden ende de meeste fleur van sijn crijghsvolck verloren heeft. Door de doot van twee coningen, cort achter den anderen gedecedeert, was de croone, niet sonder tegenstant van eenige groote, eyndelingh op den jongen ende rechten erfsgenaem gedevolueert. Off nu 't rijck van China door emulatie van de groote ende aspirateurs van de croone in oneenicheyt geraeckt ende door indrangh van den Tartar soo gtroubleert sy datter geen volck uyt het lant mach, dan off de Chinesen door de versche wonde van ons in de Manilha ontsanghen ende aenhitsen van onse vyanden verbittert sijn, ofte dat een monopolische guyterye met ons voor hebben, sal den tijt moeten openbaren; 't is alsnoch qualijck te raden. 't Gaet hoe het wil, wy hebben seer goeden moet dat hem alles ten besten ende tot onsen voordeele wel redden sal, insonderheyt soo ons desseyn door Godts handt niet mercklijck weerhouden wordt.

Wat voorder aengaet 't progres van de negotie, den eysch van dien, vervolch van tochten ende voorgenomene exploicten op den vyandt, aenwas ende bevestinghe van U. E. staet in Indien, gelijck mede hoe de saecken haer tusschen ons ende d' Engelse gedragen, hoe met Bantam, de Mattaram, verscheyden andere coninghen ende natien van Orienten staen ende wat hier

meer passeert, gedraghe my¹⁾ aen de missive van syne E.²⁾ daerinne alles in 't breedte aengewesen ende verhaelt wordt.

Andermael seinden U.E. de memorye van verscheyden Nederlantse coopmanschappen daer die van Japon groote instantie om doen. U.E. gelieve deselve in recommandatie te houden ende te voldoen, soo sulcx voor desen niet geschiet is.

De roode lakenen met *Dordrecht* na de Cust gegaen, heeft ons Sr Soury per den *Gouden Leeuw* alle te samen terugge gesonden, alsoo daer gans niet getrocknen sijn. Siam is oock noch redelijck daervan voorsien. Hier hebben noch 15 volle cassen, soo dat U.E. daerop haere gissinghe wat maecken mogen, alsoo met die van de Cust ontfanghen, ende 't gene van outs hadden, ontrent de 240 halve roode lakenen by den anderen sijn hebbende. Root corael, gelijck wy U.E. voor desen per *Leyden* geschreven hebben, dient tot naerder advis geene meer gesonden.

Wy hebben alhier van eenen opperbarbier, genaemt Claude Oliviersz., gaende met dese schepen naer 't vaderlant, ontfanghen 480 realen van achten in contant, voor welcke somma de Generale Compagnie gecrediteert hebben. U.E. gelieven aen den voorsz. Claude dito penningen in spetie offe de waerdye van dien in andere munte, met alsulcke avance als haere E. gewoon sijn te betalen.

Eenen Bertram Lubbeeck, voor assistent met de *Galiasse* in 't lant gecomen, naderhant ondercoopman in Patany geweest ende aldaer overleden, compt op de casse by hem gehouden boven alle syne verdiende maentgelden volgens de boecken van 't comptoir Patany onder d'administratie van den directeur Druyff te cort de somma van f 510 — 9, waervoor 't generael gedebiteert hebben; U.E. connen haer aldaer op de borge van voorsz. Lubbeeck doen valeren. Wy verstaen dat dito Lubbeeck hem met vrouwen seer verloopen ende aen deselve veel gelts te cost heeff gehangen. Den directeur Druyff can van sijn comportement best getuygenisse geven, daeraen ons gedragen.

U.E. gelieven doch niet te vergeten ons met eerste gelegenheit ten minsten een halff dosijn corekte balancen met haer gewichten te seinden om alderhande grove waren te wegen, alsoo hier seer daeromme verlegen sijn ende altijts groote discordantie tusschen 't gewicht van d'een ende d'ander comptoir bevinden.

Hiernevens gaet een rekeninghe van d'over ende weder geloopen partyen tusschen ons ende d'Engelsche tsedert den inganck van 't accoordt, geen

---

¹⁾ Ook deze brief schijnt dus door de Carpentier geconcipieerd.

²⁾ Van 26 Maart 1622 (deel I, 703).

gemeenschap met de voorgaende oude querelleuse rekeninge hebbende, daerby sy per resto over de f 12.000 schuldich blyven ende weynich alhier van te verwachten hebben, maer sal almede in d'oude rekeninghe moeten gevonden worden, alsoo daer verscheyden partyen onder loopen die tusschen ons alhier niet sullen connen affgedaan worden.

Dese gaet per de schepen *Schoonhoven* ende d'*Orangieboom*, daermede U. E. sijn toeseindende als per factuyre ende cognoisement, te weten: per *Schoonhoven* een cargasoen van f 151.233 — 15; per d'*Orangieboom* een van f 123.942 — 11 — 15. Voor 't bedraghen deser cargasoenen gelieven haere E. de generale rekeninghe van Indien t'ontlasten. D'Almogende laet U. E. alles in salvo toecomen.

In *Schoonhoven* sijn verscheyden porceleynen tobben, per *Tholen* uyt twee Portugiese navetten onder Champa verovert, gelijck mede pertye balen die voor rouwe zyde aengeschreven staen, sonder dat alhier altsamen geopent sijn, eensdeels om dat den tijt sulcx niet wel lyden mochte, ten anderen om de groote spillinge die men op 't porceleyn met uytnehmen ende herpacken onderworpen was. Twee balen rouwe zyde sijn hier geopent, die schoon ende wel geconditioneert bevonden hebben; ende alsoo by ons niet soo wel herpackt conden worden, hebben de rest alsoo op goet gelooff toegelaten. By aldien U. E. enige differentie daerinne bevindt, gelieve ons sulcx ten goeden te houden.

Hoe hare E. den galiga aldaer gevalt, verlanght ons te weten. Op d'aenradinge van eenighe die haer deser drogues verstaen, hebben U. E. met dese ende de voorgaende schepen enige toegesonden. In alle de veroverde Portugiese scheepkens is een goede quantité geweest.

T'onsen leetwesen moeten U. E. noch met benjuyn quellen; na desen sal 't niet meer geschieden, tensy U. E. anders ordonneert. Met den camphor voor desen gesonden ende die noch te volgen staet, sullen U. E., is te beduchten, almede verlegen sijn.

Hiernevens gaet een rolle van alle de schepen die de Nederlantse Compagnie op dato in Indien is hebbende, gelijck mede notitie van d' Engelse schepen. In voorsz. rolle sullen U. E. sien moghen wat schepen tsedert den oorloge tusschen ons ende d' Engelse hier in Indien gesnevelt ende van ouderdom aen de wal geleyt sijn; 't is te beduchten dat eerlanghe noch wel een halff dosijn stucx affgeleyt sullen moeten worden. U. E. gelieven daer wat op te letten ende toe te sien dat onse geveinsde vrienden soo goeden occasie niet meer en crygen als haer voor desen door Godts genade mislückt is. Sy en sijn niet gebetert, maer eer verergert; doch wy hopen dat U. E. staet eer lange soo gevest sal wesen, dat geen voordeel meer daerop becomen sullen.

In 't schryven van desen wesende, is alhier op dato van China wel aenge-

comen d' eerste joncke; compt in 43 dagen van Chincheu, vier dagen naer den inganck van haer nieuwe jaer geseylt; seght dat noch twe andere joncken op comende wegh herrewaerts aen waren. Na Manilha waeren naer 't seggen van den nachoda dit jaer 8 joncken, naer Siam 3, naer Cambodia een, naer Patany een, naer Grissi 2, naer Bima 2 ende naer Quinan ofte Cauchinchina 17 cleene joncquen; de dry joncken die hier comen sijn van cleenen valeur, brengen niet dan grove waren, voor Java ende dese omliggende quartieren dienstich. De vaert op Manilha ende andere quartieren sal den Chinees niet naerlaten, tensy dat hem de wacht naerder geset worde, gelijck wy hoopen eerlanghe geschieden sal.

Tegen dat den handel van China opengaen sal, gelieve U. E. te gedencken extraordinary capital te fournieren soo 't alreede niet geschiet is, opdat den Chinees met gevoechlijcke middelen te kennen mogen geven wat onse mee-ninghe ende begeeren sy.

Hiernevens gaen cognoisementen van de cargasoenen in deschepen *Schoonhoven* ende den *Orangieboom* geladen, gelijck mede notitie van 't gene in voorsz. schepen naer 't sluyten van de facture meer geladen is.

Noch gaet hiernevens seker extract van rekeninghe van den oppercoopman Willem Cunnigem, die met *Schoonhoven* naer 't patria is kecrende, daerby schuldich blijft de somma van f 843 — 6 — 12. U. E. gelieve in 't affrekenen met de voorschreven Cunnigem daerop te letten.

Actum in 't fort Batavia, ady 29^{en} Martio anno 1622.

4. — 6 SEPT. 1622. — 754 f 19 verso ¹⁾.

Wat schepen tsedert vertreck van *Schoonhoven* ende d' *Orangieboom* van 't vaderslant gecomen ende van hier naer versheyden quartieren versonden sijn, gelijck mede wat tydinghen uytte Mollucos, Amboina ende Banda be-comen hebben, wat schepen ende jachten de Nederlantsche Compagnie op de tocht van Cabo de Spirito Santo, Manilha, de custe van China, in 't vaer-water van Malacca ende op de euste van Indien tot affbreuck van den vyant is houdende, hoe met den Mataram in vrientschap staen, hoe Bantam even hertneckich blijft, hoe met d' Engelse noch even seer crackelen, ende wat hier voorts in den handel is passerende, wordt U. E. in den generalen brieff ²⁾ wijtloopich aengewesen; sullen alleene in desen ernstelijck helpen recomman-deren, dat met den eersten een sterck capital naer Indien gesonden mach-

¹⁾ „Naer 't patria aen de Heeren Mayores per 't schip de *Leeuwinne*“.

²⁾ Deel I, 718.

werden, om niet alleen d' ordinari maer daerbeneffens oock de Chinesche retoeren te mogen bevoirderen. U. E. moeten voortaan geen rekeninghe meer maken dat met 5 a 600.000, maer met 10 a 1200.000 realen van achten jaerlijcx den inlantschen handel vervolcht ende de geeyste retoeren voor 't vaderslant geprocureert sullen moeten worden, by aldien, gelijck wy niet en twijffelen, den handel van China obtineren. Soo U. E. ons daertoe niet tijtlijck secouren oft op den vyant eenighe notabele prinsen becomen, sullen de Heeren in haere victorie groote verachteringhe ende excessive lasten comen te lyden. Om met geen ledighe handen op China te comen (oft daer eenich voordeel te doen ware) is derrewaerts een geringh capital (ten aensien van den rijcken handel) gesonden, 't welck ons niettemin hier vry wat incommodeert, alsoo om Chinas wille den eysch van Suratte, de custe Choromandel ende den peperhandel op de Westcuste van Sumatra soo niet hebben connen voldoen als 't wel behoorde; daerbeneffens dat ons oock grootelijcx verachtert de tardance van de schepen *Mauritius* ende 't *Wapen van Rotterdam*. D'Almogende wil se voor ongeluck bewaren ende in salvo geleyden. Noch meer heeft ons geabuseert, dat sooveele comptanten met dese vloote min gesonden sijn als U. E. by haere eerste missiven gissinge gemaectt ende eenichsints toegeseyt haddet.

Tegenwoordich resteren ons by 't packhuys niet meer als thien kisten: met *Mauritius* en 't *Wapen van Rotterdam* wordter 14 verwacht; wanneer die mett lieff become, sullen 't samen 24 kisten wesen. Hiervan behooren noch ten minsten 12 kisten aen peper besteedt te worden, eer de geeyste quantité van 70.000 sacken dit jaer voldoen connen. Soo nu de voorsz. twee schepen niet voor den uy'tgangh van 't Ooste mousson comen t' arriveren, dat goelijck noch twee maenden te baet hebben, sullen uytdermaten verlegen vallen endegans irresolut gestelt worden, alsoo nootsakelijck eenich gelt voor de Mollucos, Amboina ende Banda sullen dienen te seinden om 't gebreck te suppleren daerinne d' Engelse alrede vervallen sijn ende noch bet sullen, soo middeler-tijt geen nieuwe secoersen van Engelant becomen. Tot den incoop van rijs, boonen, arack ende andere provisien voor de benoodichde forten sullen ten minsten dry kisten van doen wesen, in voeghen dat U. E. oft in retoer van peper vercort, oft de Mollucos, Amboina ende Banda sober voorsien sullen worden, dat vermits 'tsneuvelen van 't schip d' *Eendracht* nu immer niet passen sal; doch leven noch in groote hoope dat van de cust Choromandel dage-lijcx met een goet cargasoen cleden gestijft sullen worden. Dese schaersheyt ende den groten ommeslach, seggen andermael, maken ons irresolut waer dese thyen kisten best employeren sullen. Wy hadden geerne noch een schip om peper na Atchin en de Westcuste van Sumatra gesonden, gelijck mede Jamby wat bet gestijft, maer hebben 't niet dorven bestaen om niet t' eene-mael ontbloot te sitten, oft schier oft morgen met Bantam voor 't vertreck van

de volgende schepen in onderhandelingh van peper conden geraken (daer niettemin noch cleene schijn van is), ende soo alschoon hierna met Bantam in onderhandelinghe conden comen ende de twee gemelte schepen met de 14 kisten contanten wat langer tardeerden, sullen qualijck connen resolveren om ons t'eenemael t'ontblooten, voor de Mollucos, Amboina ende Banda niet wat te behouden, ende voor dese plaatse gants destitut te blyven. Wy geven de Heeren te bedencken hoe lastich het ons valt dus becrompen te sitten; noch sal 't beswaerlijcker vallen byaldien tydinghe becomen van 't goed succes op de custe van China, ende dat tegen May oft Juny toecomende geen treffelijck capital derrewaerts sullen mogen schicken, tensy U. E. van dit voorjaer eenige notable secoersen herrewaerts aen gesonden hebben; die van 't najaer sullen tegen die tijt qualijck soo vroech becomen. Waermede sal men oock de Chinese joncken, die hier comen mochten, in train van handel houden, in gevalle eenighe rijcke waren brengen? Wat sal men tegen May ende Juny aenstaende na de bocht van Patany connen senden tot bevoirderinghe van den peperhandel aldaer? Wy bidden de Heeren doch hierinne te voorsien; 'ten sal haere E. hoopen wy nu aen de middelen niet ontbreken, insonderheyt soo de jongste gesondene retoeren met lieff overgecomen sijn. Na verstaen soude het U. E. niet aen de goede wille, maer aen vermogen gefeylt hebben, eerst van hier verwachtende'tgenewy soo ernstlijck van daer waren eysschende.

Suratte willen U. E. van gelijcken op 't hoochste gerecomandeert hebben van 't vaderslant aff met een goede somma gelts te provideren, want elcken real die U. E. naer Suratte seinden ende vandaer (in cleden besteedt) herrewaerts compt, is U. E. ten minsten $2,2\frac{1}{2}$ ende oock 3 realen van achten hier in Indien waerdich. U. E. connen daerna affmeten dat yder real welcke U. E. over Suratte seinden, in peper ende andere Europische retocren alhier besteedt, in 't vaderslant opbrengt ten minsten van een, ses ende wel neghen oock; ende wanner de peper met contant moeten coopen, wat rendeert yder real in Europa meer als van een, dry? insonderheyt nu de peper soo dure is.

't Schijnt U. E. haer verlaten hebben, wy van hier den eysch van Suratte voldoen souden, 't welck niet wel geschieden can soo langhe U. E. 't capital niet anders vergrooten, tensy U. E. aldaer tevreden sijt een jaer oft twee soveel retoer min t'ontfangen als men van hier uyt d'ordinari secoursen gewoon is jaerlijcx na Europa te seinden. Met den Chineschen handel sal 't mede soo becrompen uytwallen byaldien U. E. niet tijtlijck hierinne voorsien, gelijck wy vertrouwen haere E. niet nalaten sullen.

Hiernevens gaet extract van 't geene soo tot den handel van Suratte als China uyt ons cleen vermoghen extraordinari gefourniert hebben, daerby U. E. sullen connen affmeten wat ons in dese conjuncture (dat de peper soo extraordinari dier is) dus ten achteren set. Wy hoopen evenwel U. E. in haren

eysch van speceryen dit jaer niet vercort sullen worden, maer d'extensie in verscheydenheyt van waren, welcke U.E. soo hoochlijck recommandeert, sal alsnoch niet wel vallen willen, tensy van 't weynighe dat na China alrede gesonden hebben dit jaer noch eenich retoer becomen, oft dat de vlope van Manilha treffelijcke prinsen veroveren.

Dese gaet per 't schip de *Leeuwinne*, daerby U.E. toesinden een cargasoen monterende volgens bygaende factuyre ende cognoisement de somma van f 106.659 — 2 — 2; d'Aimogende late U.E. 't selve met lieff toecomen.

Onder voorsz. cargasoen gaet een monster van Chinees gout, dat men in Canton becomen can, een gewicht gout voor acht silver. In Japon rendeert het, ende hier van gelijcken, 12 a 13. Hoe U.E. 't selve aldaer bevinden, sullen t'syner tijt geerne verstaen. Noch gaet hiernevens seker wit Guserats linnen, asmani genaempt, welcke van den Broeck tot een monster seindt; hoe U 't selve bevalt ende wat quantité d'Heeren daervan jaerlijcx begeeren, sullen verwachten.

Spica nardi schrijft van den Broeck in 't lant van Guseratte in quantité te becomen sy; hiernevens seinden U.E. van gelijcken een monster. 't Is een ware van grooten volume; hoe U.E. dese bevalt ende wat daerin gedaen wilt hebben, sullen mede geerne hooren.

In Suratte valt quantité salpeter, dan soo suyver niet als die van de cust Choromandel ende wel soo dure; hebben niettemin last gegeven dat een goede partye opcoopen, aldaer laten raffineren soo 't geschieden kan, ende met alle schepen naer 't vaderslant seinden.

Van den Broeck heest ons van Suratte gesonden 120 ™ drakenbloet ende 17 oncen ambregris, gaende onder 't cargasoen van de *Leeuwinne*. U.E. ge lieven ons te laten weten hoe 't selve bevinden, om ons in toecomende daerna te reguleren.

Van de crameryen welcke de Heeren met de jonghste scheepen schryven te seinden, hebben hier seer weynich alsnoch becomen, alsoo eenich door de subyte vorst in de lichters nagebleven is, ende eenich met *Mauritius* noch verwachtende [sijn], gelijck de Heeren per nevensgaende nottie sien mogen; hebben daerinne geannoteert, wat sorte van crameryen hier wel begeert, ende welcke niet wel getrocken wordt. Ons verwondert dat de Heeren sulcken quantiteyt spellen¹⁾ seinden, gemerckt van vrouwspersoonen noch soo sober voorsien sijn. Vooreerst ende tot naerder eysch dienen de Heeren geene meer te seinden; naelden mede gene, alsoo China jaerlijcx met syne joncquen de ruymte overbrenght. Hollants linnen connen met het Custdoeck excuseren: is mede niet getrocken.

¹⁾ Spelden.

Camericx doeck dient geene meer gesonden, dan men gissinge maeckt dat de gesondene vrouwpersoonen tot huyven van doen hebben.

Nay- ende stickzyde, sayette coord, messen, naycussens ende garen nestelingen dienen niet gesonden.

Wat belanght Parijs werck, connen geen bescheyt daerop geven, alsoo geen becomen hebben.

Carseyen en buffelsleere kolders achten de gesondene wel vercocht sullen worden, doch vermits noch geene ontsanghen hebben, connen daer geen sekerheyt van geven. Alle de diamantringhen voor desen per *Dordrecht* ende *Leyden* ontfanghen, sijn te samen vertiert, soodat ons geene meer resteren; daer is groot gevraegh na, soo van Javanen als ons eygen natie. U. E. gelieven ons van alderhande slach een goede party, wel geslepen ende net in 't gout geset, te seinden; sullen met goede avance vercocht worden.

Root corael tot halsketens ende braceletten voor onse Hollantse dochters mogen U. E. wel een tamelijck party seinden, maer geen om tot den handel te gebruycken, alsoo in Siam noch wel voor f 16.000 onvercocht lagh volgens de jonghste advisen van daer becomen.

Nette gouden ketens, gelijck voor desen per *Dordrecht* becomen hebben, mogen haere E. oock wel eenighe voor onse burgeren seinden.

Gemeene colleurde ende goede zwarte hoeden voor de garnisoenen, daer onder eenige extraordinari fyne zwarte voor den adel; item 50 a 60 schoone lichte colleurde perpetuanen, daeronder eenige fyne, alderhande colleurde sayette coussens, Spaensch ende drooch leeren vellen tot schoenen met haer toebehooren mogen d' Heeren van gelijcken jaerlijcx wel een goede party seinden.

Goude ende silvere canten, item met zyde gemenght, party goude ende silvere gallon, passement en trensen, met de knopen daertoe, sijn onder den adel wel getrocken.

Wit speldewerck mogen de Heeren wel party seinden van 12 a 13 ende van 30 tot 60 stuyvers d' elle; wordt soowel onder de mans als vrouwpersoonen getrocken.

Ende coussens sijn mede wel begeert, ende souden jaerlijcx wel 200 paer connen vertrecken, maer mosten doorgaens soo hooghe in 't gelt niet loopen als degene die in *Woerden*'s factuere gestelt sijn; connen hier niet boven de 6, 7 a 8 ende 9 realen ten hoochsten 't paer vercocht worden. Voor desen hebben een goede party van Japon becomen, die om 5 realen vertieren conden; derhalven in 't vaderlant niet hooger als f 10, f 12 ende f 15 ten hoochsten incoops te costen. De laechste prijs sal wel de beste avance geven.

't Spaens leer, jongst met *Gorcum* becomen, is in de vouw van de rugge meest ende oock doorgaens gans verrot ende qualijck geconditioneert overgecomen,

in voege 't goede soo dure valt, dat de schoenmaeckers qualijck een paer schoen onder de 2 realen van achten daervan betuygen connen. Na men ons bericht, soudet te vochtich gepackt wesen; daerbeneffens word het by de ver-coopers met traen bevocht om 't gewicht te verswaren, dat mede een groote oorsake van de verrottinghe is. Dienen oock niet gevouwen, maer enckel op den anderen wel drooch gepackt te worden. Voor desen hebben partye Spaens leere vellen (uyt een Portigies schip verovert) alhier becomen, welcke alle enckel en drooch gepackt, uytdermaten wel geconditioneert overgebracht wierden ; per advis.

Niettegenstaende U. E. per *Mauritius* schryven party sadels, toomen, sporen, stangen, montstucken, beugels, carbijnders ende pistolen met haere holsters te seinden, soo gelieven evenwel de heeren niet na te laten ons jaerlijcx met een goede party daervan te voorsien, alsoo de peerdien hier dagelijcx toenemen ende eerlangh een tamelijcke compagnie hoopen in 't velt te brengen.

Voor desen hebben U. E. geschreven dat van loot ruym voorsien waren, opdat de Heeren wat matigher daer van wilden seinden. Tsedert hebben een hoopen plat loot gegoten om te gebruycken in plaatse van dackpannen, soodat daermede een goede party gesleten sal worden; derhalven d' Heeren wel weder met alle gelegentheyt wat mogen seinden. 't Ware te wenschen dat een goet deel in rollen gegoten mocht comen om de huyzen daermede te decken, soo die in 't fort als in de stadt gemaekt worden; diende ook wel extraordinari dicke te wesen om tegen de blakende hitte van de sonne te mogen bestaan. 't Gene hier gegoten wordt is maer amunitiewerck; valt niet soo goet, maer wel costelijcker als 't Nederlants. De Heeren sullen mede gedencken dat dit loot tot de dacken ons voor contant streckt; moeten andersints veel gelts om steen, calck, arbeystsloon, pannen, atap ende cadianghs uytgeven.

Om staeff- ende vierkant gelijck mede roedyser sijn uytdermaten verleghen; men seind ons menichte van coolen ende weynich ofte geen yser. 't Gene van oudts gehadt hebben is geconsumeert ende verhandelt, sulcx dat U. E. ons met een goede party weder dient te voorsien.

Om spijckers, maer insonderheyt om 6 duyms, sijn gants verlegen; 't is te verwonderen dat men ons hiervan niet behoorlijck voorsiet, ende niet dan ongebruyckelijcke groote spijckers seindt. Geeft doch luyden de commissie die selfs haer werck maken om ons van alle dese geeyste waren ende nootlijckheden te voorsien, oft 't sal met all de rest soo toegaen, want de gemeene man meent dat geen dingen te slecht magh wesen om naer Indien te gaen; laeten haer oock niet eens voorstaen dat hunne conscientie daermede besoestellen, gelijck wy Godt betert van vele overcomende luyden dagelijcx verstaen.

Den equipagiemeester seght grove touwen van 16 ende 17 duym, gelijck mede cabeltouwen van 6 ende 7 duym, noodich van doen te hebben. U. E.

gelieve een goede quantité van dese ende andere noodighe touwercken, gelijck mede de ruymte van Frans seyldoeck, te seinden.

Hiernevens gaet een memorie van den equipagiemeester van 't gene hier noodich van doen is.

De geeyste coopmanschappen voor Japan gelieve U. E. in gedachten te houden, soo alrede niet gesonden sijn.

Balancen om sware ende lichte waren te wegen sijn hier gans noodich. Dackpannen en clinckert connen U. E. niet te veel seinden. Sement mogen U. E. voor een tijt ophouden, alsoo noch wel daervan voorsien sijn, ende bykans geen wech daermede weten.

De Chinesen, de cust Choromandel ende Suratte sijn tegenwoordich seer graech na oliphantstanden; onse jongste hebben vercocht a 60 realen 't picol gewillich. U. E. gelieve ons een goede party te seinden. De swaerste sijn meest begeert, ende geeft oock de beste avance.

Van vleys en speck sijn gants sober voorsien, ja soo schaers, dat nu al eenige maenden hier over 't garnisoen ende de schepen hier te rede geen rantsoen van gesoute cost hebben mogen uytdeelen, om met het weynighe dat ons noch resteert de schepen in 't vaerwater te houden. De Javanen van Samadangh hebben ons t' allen gelucke omtrent 1000 beesten soo nu en dan toegebracht, daermede ons dus lange beholpen hebben ende noch dagelijcx behelpen; dan 't valt de Compagnie wat costelijck, want 't gelt en 't versch vleys dat in plaatse van gesouten vleys en speck uytgedeelt wordt, compt de Compagnie niet min als 2000 realen 's maents te staen, ende dit gaet al van de contanten aff die men in goede retoeren besteden soude soo U. E. ons beter versaecht.

Franse ende Spaensche wynen dienen U. E. de ruymte te seinden, soo tot coopmanschap als tot provisie van de benodichde garnisoenen ende schepen.

Alderhande huys- ende scheepstimmermansgereetschap, de ruymte van bylen om 't grove bosch rontom Batavia te vellen, hackmessen om de cleene ruychte aff te hacken ende 't lant voor bosloopers veyl te houden, hiervan, gelijck mede schoppen ende spaden, dienen U. E. de ruymte te seinden. Eenighe houthaken ende wricken souden mede wel van doen hebben.

Hiernevens gaet een notitie van de gereetschappen welcke onse metse laers, smits, swaertvegers, cuypers ende blockmakers van noode hebben; U. E. gelieven den eysch te voldoen.

Hiervooren hebben eenighe 50 a 60 perpetuanen geeyst; U. E. gelieven te weten dat wel meer van dese souden connen vertieren; dan, de Chinesche stoffen souden te minder affstreck hebben, die naer advenant meer avance geven als de perpetuanen ofte andere wolle stoffen.

Roode lakens dienen U. E. vooreerst matich te seinden, alsoo de Cust

tegenwoordich geen en treckt, ende hier noch de ruymte behouden, gelijck wy U. E. in onsen voorgaenden geadviseert hebben.

U. E. gelieven doch de crameren ende coopmanschappen, juwelen als andere geeyste nootlicheden niet hooger in facture te stellen als daer te lande comen te costen; oft, soo U. E. sulcx goetvinden te doen, dat men ons dat late weten met hoeveel ten hondert gecargeert sijn, opdat ons in 't vercoopen daerna mogen reguleren.

Wy hebben alhier van den E. Heer Willem van Antzen 600 realen van achten, ende van Sebastianus Danckaerts 1000 realen in contant ontfangen, ende de Generale Compagnie voor 't bedragen van dien gecrediteert. U. E. gelieven haer de voorsz. peningen met de gewoonlijcke avance aldaer te betalen.

Met dese *Leeuwinne* gaet een jongh edelman, welcke voor soldaet naer Indien tegen sijn vrienden danck gecommen is, ende na verstaen op haer versoek by U. E. opontboden soude wesen, genaemt Dominicus de Burghgraeff; is volgens inliggende memorie hier in 't garnisoenboeck boven syne verdiende maentgelden ten achteren gebleven f 147 — 7 — 8, daer affgetrocken sal moeten worden 't gene op de thuysreise soude mogen verdienien. De rest gelieven U. E. van denselven aldaer te doen invoorderen, alsoo na verstaen van goede middelen is, ende de peningen hem alhier t'syner nootdrust deuch-delijck verstreckt sijn.

Ten respecte van ons volck welck in 't plunderen van U. E. comptoir tot Japara by den Mataram gevangen sijn geweest, sijn soo nu als dan een enige groote, als namentlijck den gouverneur van Candael, den tamogan van Tegal ende versheyden andere, geduijrende degevangenisse van ons volck in cleden, juwelen als andersints vereert, gelijck met de tot onderhout van de gevangene gefourniert, tot de somma van f 2835 — 7. Wy hebben by provisie dito gevangene, naerdat ontslagen waren, yder voor sijn gedeelte in voorsz. peningen pro rato van hunne gagien op haere rekeninghe alhier doen debiteren, gelijck U. E. per de bescheyden welcke door den opperoopman van Vianen met dit schip overgesonden worden, distincter sien sullen. Dese voorsz. peningenhen sijn meestal verschoncken ende seer weynich tot lijffsonderhout van de gevangenen gegasteert, ende alhoewel het sijn aensien heeft dat tot verlossinghe van de gevangenen verschoncken sijn, soo is evenwel niet alleen der gevangen verlossinghe, maer oock de vrientschap tusschen ons ende de Mataram met eenen daerop gevolcht; niet dat de schenckagien oorsake van de vrientschap geweest sijn, maer eene bygeoeghde courtoisie, soo om d'een als d'anderen wille geschiet. Met recht mach men dese peningen te laste van de gevangen inbrengen, alsoo onder dien tytel verstreckt sijn, doch 't staet aan de Heeren daerinne te doen, sulcx als uyt pure liberalheytselffs goetsullen vinden.

6 SEPT. 1622.

11.8.61 Per *Gouda* sijn U. E. door den oppercoopman Willem Cunningen verscheyden rekeningen van overledene gesonden, daeronder eenige van den ondercoopman Nicolaes van der Goes van *Middelburch*, in 't lant gecomen met 't *Wapen van Zeeland* voor assistent, hier tot Batavia gestorven, in wiens kiste behalven syne plunderagie gevonden sijn 328 $\frac{3}{4}$ realen in contant, monterende a 50 stuyvers per real f 820 — 18 — 12, item 't gewichte van 14 $\frac{1}{4}$ realen in Sumatras gout, yder gewicht gout tegen 10 gewicht silver gerekent compt 142 $\frac{1}{2}$ realen van achten, a 50 stuyvers per real f 356 — 5; tsamen f 1177 — 3 — 12. Alle des voorsz. van der Goes plunderagien ende nagelaten meubelen sijn aan de meestbiedende albier vercocht ende op syne rekeninghe goetgedaan, maer de voorsz. f 1177 — 3 — 12 hebben a posto uyt de rekeninghe gelaten, alsoo ons niet en bleeck hoe voorsz. van der Goes aan ditto realen ende gout soude mogen geraeckt wesen. Hy heeft eenigen tijt op de Westcust van Sumatra in Priaman gelegen en de Compagnies middelen aldaer helpen beneficeren; hoe hem dese peningen aencomen, is Godt bekent. Wy hebben de Generale Compagnie by provisie voor de gemelte somma gecrediteert; U. E. gelieven daer voorder mede te handelen na dat in discretie bevinden te behooren.

Voor desen hebben U. E. per *Schoonhoven* ende d' *Orangieboom* gesonden seker extract van rekeninghe tusschen 't comptoir Batavia ende d' Engelse Compagnie, tsedert den inganck van 't accord begost. Andermael seinden U. E. by desen copie van voorsz. rekeninge, daerby gevocht de partyen die tsedert de laest gesondene daertoe gevallen sijn. Wat U. E. aldaer desen aengaende met d' Engelse Compagnie souden moghen liquideren ende vereffenen, sullen t' syner tijt geerne verstaen.

Actum in 't fort Batavia, adi 6^{en} September 1622.

5. — 20 DEC. 1622. — 754 f. 69.

Alsoo Marten Jansz. Visscher, gegenwoordich in U. E. dienst voor capitain op *Amboina* leggende, ons aengedient heeft hoe genegen is sekere syne suster, met namen Marritgen Martens, getrouwtt ende woonachtich binnen Hoorn, met haere ses kinderen hier t' ontbieden om haer behoorlijcquen onderstant te mogen doen, dewyle hy verstaet sy haer met soo lastige famillie daer te lande niet wel redden noch ernerent can, ende toegeseyt ende beloost heeft, byaldien sy met haer voorgemelte kinderen vastelijck resolveert met d' eerste gelegenthheit naer Indien te comen, dat hy haer in sulcken gevalle door U. E. aldaer sal doen aentellen de somma van 1500 Carolus guldens; hebben derhalven niet connen nalaten op voorsz. Visschers instantie hem dit brieffken

van recommandatie te verleenen ende op U. E. te versoeken, byaldien zijnne voorsz. suster met hare kinderen resolveert naer Indien te comen, dat U. E. dan gelieve een haer aldaer te doen verstrecken de gemaalde f 1500; 't sal U. E. alhier voor contant gelt valideeren. Voorsz. Visscher heeft ons een contra schrift gepasseert, ditto peningen alhier ten danke te sullen restitueren soo haast men verstaen sal deselvige by U. E. aldaer aan syne suster op voorsz. conditie verstreckt sijn. Voor de betalinge behoeven de Heeren geen nadocht te hebben, alsoo voorsz. Visscher een suffisant ende welgestelt persoon van middelen is.

De man van voorsz. vrouwpersoon is hier gegenwoordich met een van zijnne zonties in Indien met het jacht den *Hasewint* voor hoochbootsman in 't lant gecomen, met name . . .¹⁾). U. E. gelieve syne huysvrou met hare kinderen in 't overcomen een bequame plaetse in U. E. schip te vergunnen. De Compagnie sal aen d' overcompste van soodanighe famillien een sonderlingen dienst geschieden.

Actum in 't fort Batavia, desen 20 Decembris 1622.

6. — VRIJPAS VOOR TSIOSOO, 12 Juli 1620²⁾.

Jan Pietersz. Coen, gouverneur generael over alle forten, steden, landen, comptoiren, schepen, jachten, schaloupen ende den handel van Indyen wegen de Ho. Mo. Heeren Staten Generael, Zijnne Princelycke Excellentie ende de Heeren bewinthebberen der geocstroyerde Oostindische Compagnie van de Vereenichde Nederlanden, allen dengenen die desen sullen sien oft hooren lesen, saluyt! doen te weten, hoe dat wy Tsiosoo, Japponnees, nu laest met de *Morgensterre* van Patana gecomen, op sijn versoek van des Compagnies dienst ontslagen hebben omme alhier oft [op] andre in d'Indiengelegene plaetsen, onder de jurisdictie van de d'E. Ho. Mo. Heeren Staten Generael, Zijnne Princelycke Exellentie, d'E. heeren bewinthebberen voorsz. ende onse gehoorsaemheyt porterende, als een vryburger te mogen resideren, domicillie te kiesen ende hemselfen met hantneeringe, visscherye, hantwercken, alderhanden toegelaten coophandel te water ende te lande, onder ons vrygeleyde en pas van d' een op d' ander plaetsen, ofte met alsulcke eerlijcke ende gepermiteerde middelen als hem raetsaemst duncken sal, sonder prejuditie van de Generaele Compagnie te geneeren, met onderwerpinge ende submissie van soodanige artyculen ende ordonnantien, als by d'E. heeren Bewintheb-

¹⁾ Niet ingevuld.

²⁾ Kol. archief, aanwinsten 44, fol. 1.

beren der voorsz. Compagnie, ons ende onse gesubstitueerde, de subalterne overhooffden van de respective forten, plaatzen ende comptoiren sijnder residentie, op 't stuck van den vryen handel geraemt ende gemaeckt zijn, ofte hier-naer by deselve geconcipieert ende uytgegeven mochten worden.

In 't fort Jaccatra, ady 12 July anno 1620.

J. P. COEN.

7. — AMSTERDAM, 7 Dec. 1622. — 452 f. 134¹⁾.

(PER LEYDEN).

Met het schip *Leyden* werden gesonden verscheyden personen, soo getrouw als ongetrouw, daervan U. E. hiernevens de contracten werden gesonden, daernaer U. E. [hem] sal hebben te gedragen; doch sal U. E. gelieven te letten dat een ider gecort sal werden 't gene hier naervolgende betaelt is:

Maritjen Jacobs van den Briel, huysvrouwe van Claes Pietersz. Verslepen, sieckentrooster, voor desen overgevaeren met het schip den *Gouden Leeuw*, een wiens vrouwe verschooten is $f\ 50$ die van de mans gagie afgetrocken sal worden; de voorsz. Maritjen Jacobs is aengenomen dat, des noodtsijnde, vroed-vrouw sal weesen onderwegen, daervoor de Compagnie alhier haer vereert heeft met eenen vlieger ende ander cledinghe.

Noch betaelt aende voorsz. Maritjen, dat van haer mans gagie gecort sal werden, $f\ 12$.

Voorder is aengenomen Gilles van Mol voor meester metselaer tegens $f\ 12$ ter maent, ende sijn huysvrouw Madaleen Jans tegen $f\ 8$ ter maent, daervoor betaelt 3 maenden, te samen $f\ 60$, dat haerluyden gecort sal worden van haer maentgelden.

Pieter Eeuwsz. van Mechelen is aengenomen voor adelborst tegen $f\ 12$ ter maent ende sijn huysvrouw Barbara de Wolff is betaelt 3 maenden, is 't saemen $f\ 60$, dat men sal corten van hare maentgelden.

Jan Dirksz. van Esens is aengenomen voor smit tegen $f\ 12$ 'smaents, ende sijn huysvrouw Femmitje Jans tegen $f\ 8$ gulden 's maents; voor haer beyde betaelt $f\ 100$, dat meede gecort sal werden van haer maentgelden. De Compagnie verhoopt goede dienst van hem te crygen, dat men in acht sal gelieven te nemen.

Mr. Wilhelminus Vigilius, dienaer des Goddelijcken Woorts, is aengenomen met sijn huysvrou tegen $f\ 60$ ter maent; daer is betaelt 4 maenden $f\ 240$; bovendien is hem noch betaelt $f\ 100$, sulcx dat men hem corten sal op sijn verdiende maentgelden 't saemen betaelt $f\ 340$; voorder is sijn moeder aen-

¹⁾ Ook in Kol. Archief, aanwinsten 44, fol. 7.

genomen tegens f8 ter maent, daervoor de 2 maenden betaelt f16; noch is haer soon aengenomen genaempt Pauwels Vigelius tegens f6 's maents; hem betaelt f12. U. E. gelieve te letten dat een ider afgetrocken wort 't geen dat als vooren betaelt wort.

Hans van der Voorde is aengenomen voor kender van syde lakenen ende van porceleynen ende andere rariteyten van waren; is aengenomen tegens f18 's maents, ende sijn huysvrouw is aengenomen voor moeder ende opsiender van alle de jonge dochteren tegens f12 ter maent, sulcx datt men sal moeten corten voor de 2 maenden f60.

Adriaen Cornelisz. is aengenomen voor bosschieter tegen f12 ter maent, ende sijn huysvrouwe Martjen Everts tegen f6 's maents, dies t' saemen betaelt voor 2 maenden f36, dat hun als vooren gecort sal werden.

Claes Hendricksz. van Franiker is aengenomen voor oppertimmerman tegens f32 's maents, ende syn huysvrouw Aeltjen Pieters a f6 ter maent; t'samen betaelt f76, dat hun aan de verdiende maentgelden gecort sal worden. Men sal gelieven te letten dat den voorsz. timmerman in 't werck gestelt wort, opdat soo sware maentgelden verdient mogen worden.

Conditie hoe dat de jonghe dochters aengenomen worden:

Staet te letten dat se aengenomen werden om versorcht te worden van alle nooddicheden, 't sy schoenen, coursens, bouwens, lijskens, hemden ende al voorder behoefden soo van montcosten als anders; ende sal de Compagnie in den last continueren, ter tijt ende wylen dat sy sullen commen in behoorlijcke jaeren om te geraken ten houwelijcken staet, ende indien dat sy comen te hylijcken met consent van den Gouverneur ende synen raet, soo sal een ider vereert werden met 50 stucken van 8^{en} ofst volgens onse munte met f125:

Anneken Meynerts van Jeveren out omrent 20 jaer; Angnietje Coninck van Antwerpen, out omrent 12 jaeren; Lijntjen Leenderts van Schevelingen, out 22 jaren; Maritjen Jans van Munster; Trijntjen Stoffels; Trijntjen Hans van Amsterdam; Lijsbeth Dircks van Amboen, out 15 jaren; Grietjen Jans van Munster, out 15 jaeren; Anneken Hermens van Breemen, out 20 jaeren; Mietjen Abels van Jeveren, out 18 jaeren; Elsjen Barents van Husum, out 13 jaeren; Grietjen Jans van Breemen, out 19 jaren; Cornelia Rivers van Haerlem, out 18 jaeren; Anneken Roeloffs van Westerwael; Grietjen Hendricks uyt 't lant te Holst, out 21 jaeren; Philipina Jaspers van Amsterdam, out 17 jaeren; Aeltjen Everts van Denemarcken, out 19 jaeren; Aeltjen Abrahams van Coevoorden, out 18 jaeren; Elisabeth Davits Arents van Amstel, out 21 jaeren; Grietjen Jans van Amsterdam, out 21 jaeren; Maycken Egberts van Enckhuysen, out 21 jaeren; Trijntjen Jans van Embden, out 11 jaeren; Anneken Claes van Bergen in Noorwegen, out 16 jaeren; Grietjen Jans van Amsterdam, out 17 jaeren; Lidewijn Rivers van Haerlem,

7 DEC. 1622.

13843

out 15 jaeren; Lowetjen Jacobs van Hasselt, out 19 jaeren; Geertruyt Wigely,
out 17 jaeren; Catarina Wigely, out 16 jaeren; Maria Wigely, out 10 jaeren;
Trijntjen Vredricx van Amsterdam, out 20 jaeren; Anneken Leenderts van
Bil, out 21 jaeren.

U. E. sullen gelieven te letteren dat deese jonge dochters by één mogen ge-
logeert worden, ende dat de voorsz. moeders goede sorge mogen dragen dat
sy opgevoeth mogen worden in de vrese Godes ende in alle goede seden, op-
dat de name des Heeren mach groot gemaect werden; mogen soo voorts
goede vruchten voortbrengen 't geen U. E. op 't hooghste wert gerecom-
mandeert.

Eersame wyse voorsinnige seer discrete vrunden, na groetenisse sijt Godt
bevolen. Actum in Amsterdam desen 7 December anno 1622. Utten name
van de bewinthebberen der Oost-Indische Compagnie t' Amsterdam, U. E.
vrunden, LOWIJS DE LA BEQUE, JAN HARMANSZ., JACOB REEPMAECKER ende
ELIAS TRIP.

AANTEEKENINGEN.

109.42 AANTEKENINGEN.

Voor ik met dit deel de documentatie van Coen's eerste gouvernement-generaal besluit, wensch ik hier nog aantekening te doen van de antwoorden, door Coen op zijne brieven van 21 Nov. en 9 Dec. 1619 naar Bantam ontvangen (deel II, 601 en 619). Die van 21 Nov. 1619 werd als volgt beantwoord (translaten uit het Maleisch, door Frederik de Houtman, wiens attestatie van accordeering bij de translaten voorkomt: boek Q, fol. 330—333):

„Geschrift van den Pangiran Area Rana de Mangala comende tot den capitayn¹).

Den capiteyn heeft een bode gesonden, brengende eenen brief om vrede te maecken. Seer wel. Wat can't schaden? Den Pangiran is wel te vreden als het moet wesen als by tyde van capiteyn Wittert ende capiteyn Jamboll (daerby menende Jan Willemsz. Verschoor).

Belangende den oorlogh, hebben de Hollanders eerst begonnen. Pangiran Ratoe en heeft daer geen schult toe."

Het antwoord van Area Papate is van woord tot woord gelijkluidend.

Coen's brief van 9 Dec. werd aldus beantwoord:

„Geschrift van den Pangiran Area Mangala²).

Den capiteyn is begerich om vrede te maecken ende te handelen met onsen volck ende dat oprechtelijck sonder eenich bedroch, want als het met bedroch soude geschieden, soo en can 't geen vrede genoemt worden, maar een onvrede."

Woordelijk gelijkluidend is het antwoord van Area Papate. — Senapati antwoordt:

„Geschrift van Queay Sinipati.

Den capiteyn is begerich om vrede te maecken ende te handelen. Seer wel. Den Pangiran is mede te vreden soals in voortyden. D' Engelsen wilden de Hollanders uyt haer huys met gewelt wechnuemen, maar de Pangiran heeft hetselfe beleth ende niet toegelaten (voor welcke weldact dae Hollanders de slaven van den Pangiran hebben doodtgeslagen, het landt van den Pangiran Ratoe (als Jacatra) hebben ingenomen), capiteyn van den Broeck uyt zijn miserie verlost, alsmede hoeveel Hollanders by den Pangiran Ratoe vry gelaten; van gelijken de Hollanders die in de logie zijn geweest scheep laten gaen. Den Pangiran Ratoe en begeert geen Hollanders, noch haer goot niet te houden. De Hollanders hebben dit gerecompenseert met de slaven van den Pangiran Ratoe doodt te smyten, oock vast te houden, in de boeyente sluyten, woch te nemen. De coopluyden werden beleth hier in te comen en by u gehouden.

Te vooren capiteyn van den Broeck seyde tegens den Pangiran dat de Hollanders alles ten goede aan den Pangiran souden recompenserion. Nu en compter gants niet ten goede."

Bij II, 774 teeken ik aan, dat in boek S, fol. 55 voorkomt het volgende:

„Translaet van een missive doorden Tommagon Bauraxa, gouverneur van Kendal, wegen de Mattaram (die hier Anglaga genoemt wert) in September 1620 gesohreven aan Aert Gijssels, commandeur over de schepen Amsterdam, 't Wapen van Amsterdam ende Walcheren.

¹) „Adi 7 December 1619 per Queay Coetus ontfangen.”

²) „Per Queay Coetus van Bantam ontfangen opten 26 December 1619”.

Desen zy geschreven van Queay Tommagon Bauraxa aen de cappitoyn van de drie Nederlantsche schepen die onse joneken, welcke voor Japara geaneckert lagen, verbrant heeft, toe comende onse sonderlinge vrunden; 't welck ick aen onsen coninck Anglaga geadviseert hebbe, waerop de coninck antwoorde:

„Soo ick van meeninge waer, eenige oorloghe tegen de Nederlanders aen te vangen, evenwel soude u veerthien mannen onse gevangen albier niet dooden, ende soo ick begeerich ware de Nederlanders tot Jacatra te beoorlogen, en heb ick niet nachts ende volcx genoel, om naer myn gelieven de huysen te slechten? Dat ick tot oorloghe met de Nederlanders geneegen ware, waeromme soude haer dan in mijn lant gedoogen, waeromme soude ick haer plaatse vergunningen, want de coninck Anglaga compt alle den oever, het geheele lant ende de wateren van Java toe. Hadden de Nederlanders geproeft dat se in mijn lant en wateren saten, souden den coninck Anglaga daervan grootelijcx bedancken; weten sy het niet, de Generael die tot Jacatra is, weet het seer wel. Soo 't de Nederlanders van Jacatra geliefet met den coninck Anglaga te oorlogen, hy en heeft er niet tegen; laet het ons schriftelijck weten. De coninck Anglaga en is tot geen quaet tegen de Nederlanders ende haer onderdanen, die omentomme in sijn lant handelen, geneegen. Wat belangt de coopman van Japara die gevangen ende boorooft is: 't is door sijn groote faulte geweest, die hy tegen ons begaan heeft, ende soo den Generael hem weder begeert, het sal aen coninck Anglaga aengenaem wesen, ende nodich sijn dat imant aen den Tommagon Bauraxa daerommesenden, welck alles voor ulieden berichten sal!“.

Dit is 't gene dat den coninck Anglaga my aen de Nederlanders heeft doen schryven, ende soo de Nederlanders van Jacatra haer volck begeeren, laet het weten; ende soo tegens den coninck Anglaga willen oorlogen, 't is wel: laetet mede weten. Queay Tommagon Bauraxa is dengenen die desen uyt den naem van den coninck Anglaga schrijft, aen wien den Generael sijn antwoort sal gelieveu te senden.“

Bij bl. 78 van het tegenwoordig deel teeken ik aan, dat in boek V, ongefolieerd, de volgende sententiën tegen Thomas Dawkes voorkomen:

„Alsoo Thomas Dawkes van Engeland, winckelknecht wegen de Engelsche in de gemeene winckel op Nera in Banda tusschen de Nederlantsche ende Engelsche Compagnie, sich op den 3ra deser sooverre vergrepen ende 't buyten geguen heeft, dat hy tegens den geweldigen van 't Casteel Nassouw groote woorden maeckte, vermidts deselve door last van den E. heer Gouverneur scecker Chinees, de Engelsche toebehorende, in de boeyen hadde gesloten, daerinne Nicolaes Gury, luytenant van 't Casteel voornompt, op de slach comende ende gehoort hebbende d' oorsaecke, wilde den voornomden winckelknecht te vrede stellen, seggende dat hy soo qualijck op den geweldigen niet onnde genougen, alsoo die de last van den heer Gouverneur geëxecuteert hadde; 't welck de voornomda winckelknecht in 't quade nemende, op den luytenant voornompt mede gestoort wiert ende denselven voor een soehlm scholt, 't selve tot verscheyde reyse herhalende; waerop hy delinquant g'examineertsijnde, bekent heeft, dat hy niet can bewyzen dat de luytenant voornomt een scholm is, maar van hem in colera geseyt te sijn, breder blykende by d' informatien daervan genomen; 't welck sijn saecken van seer dangereuse consequentie die in plaatse daer men justitie is doende, niet behooren geleden, maer andere ten exemplar gestraft te werden; derhalven soo is 't dat de E. heer Gouverneur ende raet, overwogen hebbende alles 't gene ter materie dienende was, den voornomden Thomas Dawkes gecondemneert ende gesententeert hebben, condemneren ende sententieren hem midts desen, dat hy voor de gansche compagnie sal wederroopen de injurieuze woorden by hem tegen den voornomden luytenant gesproken, ende verclaren sal, dat hy van den voornomden luytenant niet ander en wist als alle eer ende deucht; oversulex sal hy Godt, de justitie ende den voornomden luytenant bidden om vergiffenissc. Voorders sal den voornomden delinquant betalen 25 reaelen van 8ra ten behouue ende profyte van de armen deser plaatse.

In 't Casteel Nassouw op Nera in Banda, ady 10ma Augusty anno 1621. Was ondertekent: MARTINUS SONCK, JAN VAN GORCOM, WESTERMAN, JAN CLANT“.

„Alsoo Thomas Dawkes, geboortich uyt Engelant, winckelknecht wegen de Engelsche Compagnie in de gemene winkel op Nera, hemselfen vervordert heeft niet alleen Nicolas Gury, doen ter tijt luytenant van cappiteyn Johan Cuinget, openbaerlijck te schelden voor een schelm, 't welck hy volgens syne eyge bekentenis, in presentie van den raet gedaen, niet en can bewysen, maer in colera geseyt heeft; maer oock dat hy Thomas Dawkes voorneemt, by sententie op den 10de deser daerover gecondemnert sijnde herroepinghe te doen van de voorsz. injurieuse woorden, hem tegen de justitie heeft gestelt ende deselve niet heeft willen gehooraamen nochte den vooraz. luytenant, die wy voor een eerlijck man houden, sijn eere repareren; 't welck alsoo saken sijn van seer quade consequentie, strecken-de tot verachtinghe van don raet, meer oock selfs van de justitie, oversulex in een plaetsae daer men recht is doende niet en behooren geleden, maer gestraft te worden, andere ten exempl; derhalve soo is 't dat E. heer Gouverneur ende raet, op alles rypalijck gelet heb-bende daer in desen op te letten stont, door sonderlinge redene beweecht sijnde de sacke aff te doen, prefererende gratie voor rigour van justitie, nochtans doende rocht, den voor-noemden Thomas Dawkes gecondemneert ende gesententicert hebben, condemnaeren ende sententieren hem midts desen, in andere 25 realen boven de 25 realen in vorige sententie begrepen, te betalen ten behoeve ende profyte van 't sieckenhuys deser plaets; voorders in de costen ende mysen van justitie.

In 't Casteel Nassauw op Nera in Banda, ady 28de Augusti anno 1621, ende was onder-tekent: MARTINUS SONCK, WESTERMAN, J. CLANT, WYNANT BRANTS, JAN KEERTEKOE."

Van onder de galg te passeeren vermeldt, naar men ziet, de sententie niets.

Het op bl. 283 uitgegeven stuk denke men zich bij de Nalezing ingelijfd; het vult, evenals de daar uitgegeven stukken, de vorige deelen aan.

Bl. 287 vv. Uit de plaatson in deel I, waar Coen van uit patria ontvangen brieven gewag maakt, blijkt dat het uitgaand briefboek der XVII en van de kamer Amsterdam, waaruit onze stukken genomen zijn, niet geheel volledig is; evenmin is dit (blijkens van der Chij's inventaris) de nog te Batavia voorkomende verzameling origineelen. De brieven uit patria aan Coen kunnen dus niet in dezelfde vol Volligheid worden gegaven als zijne brieven naar patria, doch dit is ook niet noodig, om de politiek der Bewindhebbers en hunne bejegozing der rapporten van hun dienaar te doan kennen. De op bl. 170 van het eerste deel vermelde brieven der kamer Zeeland ontbreken, maar ook verschillende uit Amsterdam, blykbaar meest aanvullingsbrieven der kamer (over geëischte of ontvangen retournen of over personen) op de hoofdrescriptien die wèl vorhanden zijn. Ziehier de lijst der plaatsen uit deel I, waar brieven uit patria als ontvangen vermeld staan:

Bladzijde uit deel I.	Datum.	Waar te vinden in deel IV.
133	4 April 1614	
114	14 April 1614 ¹⁾	
150	21 Nov. 1614	287
160	28 Nov. 1614	293
150	3 Dec. 1614	
183	28 Jan. 1615	
170	28 Jan. 1615 ²⁾	
183	3 Febr. 1615	

¹⁾ Niet in IV afgedrukt, daar het geen brief aan Coen is, maar een aan Gouverneur-Generaal en Raden.

²⁾ Van de kamer Zeeland.

Bladzijde uit deel I.	Datum.	Waar te vinden in deel IV.
170	11 Febr. 1615 ¹⁾	
183	18 Maart 1615	
170	18 Maart 1615 ¹⁾	
191	6 April 1615	
170	29 April 1615 ²⁾	296
191	30 April 1615	304
191	1 Mei 1615 ³⁾	309
191	1 Mei 1615 ³⁾	
191	6 Mei 1615	311
191	6 Mei 1615 ²⁾	318
191	18 Mei 1615	
191	30 Nov. 1615	319
234	15 Dec. 1615	
234	19 Dec. 1615	334
234	6 Jan. 1616	336
234	14 Jan. 1616	338
191	4 Febr. 1616	
191	5 Maart 1616	340
249	11 April 1616	345
249	19 April 1616	350
279	24 Nov. 1616 ⁴⁾	
279	24 Nov. 1616 ⁴⁾	
279	26 Nov. 1616 ⁴⁾	
279	26 Nov. 1616	351
279	6 Dec. 1616	365
279	9 Deo. 1616	366
279	17 Dec. 1616	368
279	17 Dec. 1616	369
279	20 Dec. 1616 ⁴⁾	
279	9 Jan. 1617 ⁵⁾	370
279	27 Jan. 1617	371
279	15 Febr. 1617 ⁴⁾	
279	12 April 1617 ⁴⁾	
279	12 April 1617	372
279	14 April 1617	373
279	15 April 1617	374
279	16 April 1617	
279	20 April 1617	375
346	31 Oct. 1617 ⁶⁾	376
353	31 Oct. 1617 ⁷⁾	

¹⁾ Van de kamer Zeeland.²⁾ Aan Reynst en Coen.³⁾ Bij ons met den datum 30 April (dien van het uitgaand briefboek).⁴⁾ Niet opgenomen als zijnde brieven aan Gouverneur-Generaal en Raden.⁵⁾ Bij ons met den datum 12 Jan. (dien van het briefboek).⁶⁾ Bij ons met den datum 25 Oct. (naar het briefboek). Met dezen te beginnen is Coen zelf Gouverneur-Generaal.⁷⁾ „Aen ons bysonder”, dus aan den G.-G. alleen.

Bladzijde uit deel I.	Datum.	Waar te vinden in deel IV.
346	18 Nov. 1617	
346	25 Nov. 1617	
346	28 Nov. 1617	
881	18 Dec. 1617	
479	10 April 1618	391
479	11 April 1618	
479	18 April 1618	
479	3 Mei 1618	
479	2 Oct. 1618	
479	24 Oct. 1618	
479	13 Dec. 1618	405
479	23 Dec. 1618	410
479	26 Dec. 1618	
479	15 Jan. 1619	
479	16 Jan. 1619 ¹⁾	412
508	1 Mei 1619	416
508	14 Mei 1619 ²⁾	
535	30 April 1619	
543	30 Juli 1619 ³⁾	423
543	30 Juli 1619 ³⁾	423
560	10 Sept. 1619	428
585	30 Nov. 1619	434
619	12 Dec. 1619	
619	20 Dec. 1619	
619	24 Dec. 1619	
656	26 Febr. 1620	441
585	24 Maart 1620	443
636	6 Mei 1620	456
636	13 Mei 1620	458
656	16 Juni 1620	
656	9 Sept. 1620	461
656	12 Dec. 1621	472
656	16 Jan. 1621	
669	16 Febr. 1621	
656	4 Maart 1621	481
656	4 Maart 1621	509
656	10 April 1621 ⁴⁾	511
719	24 Oct. 1621	515
719	6 Dec. 1621	528
719	15 Dec. 1621	
719	16 Dec. 1621	
755	14 April 1622	536
755	8 Sept. 1622	552
755	17 Sept. 1622	560

¹⁾ Bij ons met den datum 26 Jan. (naar het briefboek).²⁾ Uit Vlissingen, van de gecommitteerden op reis naar Londen.³⁾ Uit Londen, van de gecommitteerden.⁴⁾ Bij ons met den datum 8 April (naar het briefboek).

Bladzijde uit deel I.	Datum.	Waar te vinden in deel IV.
755	28 Oct. 1622	568
755	10 Dec. 1622	570
755	8 Jan. 1623	

Niet in deel I als ontvangen of ingezien vermeld is de brief van 7 Dec. 1622, door ons op bl. 736 van deel IV uitgegeven.

Bl. 57⁸ (vgl. bl. 610). — De stukken, door Leupe in *Kronijk Hist. Genootschap* 1853, bl. 95 vv. uitgegeven, zijn door hem, zooals uit *Kronijk* 1852 bl. 268, 269, 274 blijkt, aan een handschrift ontleend, getiteld: „Diversche beschryvinge, ordonnantien, instructien, seynbrieven, rapporten, journalen, missiven enz. concernerende de staet, zeylagie ende negotie van de Vereenichde Geoctroyerde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie”, toen in eigendom toe-komende aan P. baron Melvill van Carnbee. In 1880 is het Alg. Rijksarchief in het bezit van eenige papieren uit diens nalatenschap gekomen. Het door Leupe gebruikt te hs. bevindt zich daar niet onder; evenmin is het onder de latere aanwinsten van het archief ergens vermeld. Intusschen waren betere teksten der door Leupe afgedrukte stukken elders in het archief te vinden: op de plaatsen nl., op bl. 57⁸ en 610 hiervóór vermeld.

Bl. 673. — Het „waerschouwend vertooch” van P. Ednau Tatfoh is in geen onzer pamphletencatalogi vermeld.

REGISTERS.

REGISTER DER PERSOONSNAMEN.

A.

ABBOTT (Maurice), bewindhebber der Engelsche O. I. C., 4, 296, 481.
ABDARRAMAN, Bandanees, 262.
ABELSZ. (Mietjen), jongedochter, 737. *Jever*.
ABRAHAM, Chinees, 269.
ABRAHAMSZ. (Aeltjen), jongedochter, 737. *Coe-vorden*.
ABRAHAMSZ. (Jacob), bootsman, 217.
ABRAHAMSZ. (Jacob), bosschieten, 233. *Utrecht*.
ABRAHAMSZ. (Marten), bootsman, 130—131.
ADAMS (Robert), Engelsch admiraal, 9, 10, 15, 18, 22, 48, 50, 494.
ADAMSZ. (Lambert), 128—133, 135—137, 139—140. S. 1616 Sept. 21, 24, Oct. 22, Nov. 19, Dec. 1.
ADRIAENSZ. (Cornelis), 118—120. S. 1615 Sept. 7—19.
ADRIAENSZ. (Gerrit), onderstuurman, 177. *Amsterdam*.
ADRIAENSZ. (Jan), bosschieten, 181.
ADRIAENSZ. (Marten), bootsman, 213.
ADRIAENSZ. (Pieter), bootsman, 126.
ADIJCK, Javaan, 186—188.
AENLEGGER (Jacob Cornelisz.), schiemansmaat, 122—123. *Vlissingen*.
AERSSEN (Cornelis van), griffier der Staten-Generaal, 388.
AERSSEN (Francois van), heer van Sommelsdijk, gedeputeerde ter Staten-Generaal, 658—659, 665, 680.
AERTSZ. (Lucas), blokmaker, 229. *Dordrecht*.
AETENSZ. (Andries), bosschieten, 266—267. *Sneek*.
ALBERTSZ. (Jacob), soldaat, 222. *Emden*.
ALBERTSZ. (Matthijs), zie Baolle.
ALBRECHT, meester harbior, 191.
ALEXANDER, Engelsch schipper, 75.
ALTENA (Arnoud), bewindhebber, 709.
ALY (Codia), Bandanees, 262.

ANDOR, Javaan, 186—188.
ANDRÉ, „den tolck”, Javaan, 186—188.
ANDRIESZ. (Frederik), botteliersmaat, 148.
ANDRIESZ. (Jan), spiegelmaker, 529.
ANDRIESZ. (Pieter), soldaat, 214. *Elberfeld*.
ANDRIESZ. (Willem), schipper, 264.
ANGALAGA (Pangeran), Panembahan van Mataram, 599, 741—742.
ANTHEUNISZ. (Jan)¹⁾, ziekevaer, 246—247. *Beveren*.
ANTHONISZ. (Guilliam), schipper, 115—116, 127.
ANTZEN (Willem van), Raad van Indië, 76, 81, 83, 84, 87, 88, 90—93, 95, 264—267, 270—271, 273—280, 534, 733. R. v. D. 1621 Nov. 4—1622 Aug. 22. — S. 1622 Jan. 11—Maart 19.
AREN, meester metselaar, 275.
ARENTSZ. (Cornelis), assistent, 183.
ARENTSZ. (Elisabeth Davits), jongedochter, 737. *Nieuweramstel*.
ARENTSZ. (Jan), soldaat, 276. *Delmerhorst*.
ARENTSZ. (Jonas), soldaat, 195.
ARJA (Pangeran), broeder van den koning van Jacatra, 187—188.
ARJA PAPATE, Bantamsch rijksgroote, 741.
ARJA RANA DE MANGALA, rijksbestieder van Bantam, 586, 741.
ASSAM, Bandanees, 262.
ASSAN, Bandanees, 262.
ASTAN, Bandanees, 262.
AUSAM, Chinees, 227.
AYOCC, „paep van Demmer”, 262.

B.

BACCUM (Nicolaes van), commandeur, 447, 474, 479.
BACCART (Andries), doleerend participant, 673, 675.
BACK (Laurens), koopman, 109, 111—115, 117—121. S. 1614 Oct. 28—1615 Sept. 31.
BACKER (Broer). S. 1621 Mei 8.

¹⁾ Dezelfde die in het register op deel III als Jan Anthonisz. voorkomt.

- BAELLE (Matthijs Albertsz.), 107—108, 264. S.
 1621 Mei 8.
 BALTHE (Gilbert), koopman, 113.
 BAPPA LANTY, Johorees, 113.
 BARENTSZ. (Elsjen), jongedochter, 737. *Husum.*
 BARENTSZ. (Engel), adelborst, 159—160. *Den Haag.*
 BARENTSZ. (Jan), adelborst, 205—206.
 BARENTSZ. (Lucas), zwaardveger, 278.
 BARENTSZ. (Pieter), 141, 211. S. 1617 April 25;
 1620 Aug. 25.
 BARENTSZ. (Willem), hoogbootsman, 127.
 BARON (Hans), koopman, 368.
 BARTSZ. (M^r. Paulus), 207—209, 211. S. 1620
 Aug. 12, 26.
 BAS (Dirck), bewindhebber, 4, 296, 373—374,
 386, 425.
 BASEROODE (Melchior van), assistent, 113—
 114.
 BATTUS (Carel), 318.
 BATTY MALAY van Selamma, 271.
 BAUKES (Fayke), bootsman, 130.
 BAY, Bandances, 262.
 BECKER (Everard), bewindhebber, 386.
 BECQ (Louys a), slaaf, 115.
 BECX (Frans), bootsgezel, 181—183. *Dordrecht.*
 BEHING, Chinees, 227.
 BELL (Nicholas), bewindhebber der Engelsche
 O. I. C., 4.
 BELL (Robert), bewindhebber der Engelsche
 O. I. C., 4.
 BENCON, opperhoofd der Chinezen te Jacatra,
 236—239, 252—253, 260, 497.
 BENICHUTSEN (Adriaen), bootsgezel, 145—136.
Brunswijk.
 BENNETT (William), Engelsch koopman, 225.
 BENNINCK (Jan), 301.
 BEQUE (Lowijs de la), bewindhebber, 738.
 BERCHU (Cornelis van den), koopman, 225—226.
 BERCHEM (Wemmer van), 122—123, 291, 293,
 318, 356, 358. S. 1615 Dec. 18; 1616 Jan. 18.
 BECKHOUT, commandeur, 470.
 BERESTEYX (G. van), doleerend participant,
 679.
 BERGUE (Jan ten), assistent, 275. *Amersfoort.*
 BERKEL (Pieter Clementsz.), bewindhebber,
 709.
 BEVERSZ. (Huybrecht), soldaat, 161, 163, 197.
Middelburg.
 BEYERT (Pieter), korporaal, 214.
 BICKER (Jacob), bewindhebber, 711.
 BIMA, Chinees, 215.
 BITTER (Johan de), 126. S. 1616 Juni 3.
 BLAUWPAERT (Dirck Reyniersz.), opperstuurman, later schipper, 107—108, 278. *Monnikendam.*
 BLUYCKER (Hendrick), schipper, 201.
 BLOCK MERTSZ. (Adriaen), commandeur, 126,
 144. S. 1617 Oct. 9.
 BLOOOCK (Thomas Pietersz.), Engelschman,
 122. *Wight.*
 BOEREN (Jacob), bootsgezel, 108—109.
 BOIKO, Chineesch arakbrander, 226, 238—239.
 BOLCKVANGER (Willem Huygen), bottelier, 113.
 BONIELLA, Bandanees, 262.
 BOON (Hans), 662.
 BOONETER (Jan Gijsbertsz.), 211. S. 1620
 Aug. 26.
 BOOTSGEZEL (een), 244. *Utrecht.*
 BORBOUWEN, Bandances, 262.
 BOREEL (Jacob), burgemeester van Amsterdam, bewindhebber, 4, 296, 386, 425, 717—
 718.
 BOREEL (Willem), advocaat der Compagnie,
 604, 626, 643, 680, 692, 710.
 BORSELO (Frederick van), vrijman, 213, 215,
 274.
 BORST (Jan Claesz.), timmerman, 205, 214.
 BORST (Pauwels), onderkoopman, 158.
 BOSHUISEN (Abraham van), assistent, 169.
 BOSSCHAERT (Pieter), 270, 273. S. 1622 Febr.
 5, 11.
 BOTI (Pieter), Gouverneur-Generaal, 119, 268,
 307, 319—320, 323, 346, 620.
 BOURAXA (tommagon), gouverneur van Kendal, 741—742.
 BOUWENSZ. (Nowec), hoogbootsman, 151. *Vlissingen.*
 BOUWER (Hans), Nederlander in Denemarken,
 399.
 BOUWMEESTER (Albert), opperkoopman, 718—
 719.
 BOYSALA van Lacy, 271.
 BRANTS (Wynant), kapitein, 264, 743. S. 1621
 Mei 8.
 BRASMAN (Willem Jacobsz.), 264—267, 270—
 271, 273—280. S. 1622 Jan. 11—Maart 19.
 BRASSER (Jan Anthonisz. de), assistent, ver-
 volgens vrijman, 173, 183, 245, 260, 273. S.
 1622 Febr. 11.

- BÆSE(Abraham van), opperkoopman, 150, 242, 718. S. 1618 April 9.
- BREECKVELT (Jacob), opperkoopman, 112, 115—116, 123—126, 141—144, 147. S. 1615 Jan. 15, Juli 17; 1616 April 27, Mei 25, Juni 3; 1617 April 25—Oct. 9; 1618 Febr. 20.
- BRIENEN (Teunis van), soldaat, 244. *Utrecht*.
- BROCKEDON (Thomas), Engelsch koopman, 5, 7, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 26, 27, 38, 39, 44—50, 52, 60, 62—64, 76, 81, 87, 91—93, 95, 99, 101, 103, 273. R. v. D. 1620 April 1—1621 Nov. 8; 1622 Aug. 19—1623 Jan. 20.
- BRÖCK (Abraham van den), 117. S. 1615 April 25, 28.
- BROECKE (Jan van den), schoolmeester, 158, 178.
- BROECKE (Pieter van den), opperkoopman, 111, 135—141, 164—166, 171, 178, 195, 201, 428, 547, 586—587, 729, 741. S. 1615 Jan. 3; 1616 Nov. 19—Dec. 1; 1618 Nov. 17—22; 1619 Dec. 30, 31; 1620 Jan. 1.
- BROERS (Otje), trompetter, 145—146, 181—182.
- BROUCHOVEN (van), gedeputeerde ter Staten-Generaal, 661.
- BROUWER (Hendrick), commandeur, vervolgens bewindhebber, 113—114, 116—121, 326, 373—374, 642, 692, 709—710. S. 1615 Febr. 6, Aug. 25—Sept. 21.
- BROUWER (Jacob Jansz.), 211. S. 1620 Aug. 26.
- BRUYSTENS (Hendrick), opperkoopman, 117—118, 201, 245, 473. *Gorkum*. S. 1615 Aug. 25, Sept. 7.
- BRUYSTENS (Jan), onderkoopman, 157—158. *Gorkum*.
- BURGGRAEFF (Dominicus de), „edelman”, 733.
- BURMANIA (van), gedeputeerde ter Staten-Generaal, 673.
- BUSCH (Leonard Pietersz.), bewindhebber, 709.
- BUYSEN (Cornelis), opperkoopman, 122—123, 127—133, 135—140, 145—146, 148.
- C.**
- CAEN (Antonio), luitenant, 210—211. S. 1620 Aug. 26.
- CAERDEN (Paulus van), admiraal, 581.
- CAFFARINGA (Anthony), slaaf, 150—151.
- CAFFARINGA (Manoel), slaaf, 151, 153.
- CAREL (Jan Jansz.), bewindhebber, 330, 344, 349.
- CARELSZ. (Pieter), korporaal, 217, 231, 243.
- CARLETON (Dudley), Engelsch ambassadeur in Nederland, 643, 655, 658—660, 665, 667, 670, 680, 682, 692, 706—708, 710.
- CARON (Noël de), ambassadeur van den Staat in Engeland, 358.
- CARPENTIER (Pieter de), Raad van Indie, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 26, 27, 38, 44—50, 52, 60, 62—64, 76, 81, 83, 84, 87—93, 95, 99, 101, 103, 133, 135—140, 142—143, 147, 150—151, 154—158, 161—166, 170—171, 174—190, 198—199, 204—206, 210—236, 240—248, 270, 273, 501, 515, 604, 610, 694, 697, 710—718, 717, 724. R. v. D. 1620 Mei 22—1623 Jan. 3. — S. 1616 Oct. 22—Dec. 1; 1617 Aug. 22; 1618 Febr. 20, April 9—Nov. 22; 1619 Juni 27; 1620 Jan. 13, Aug. 7—Dec. 3; 1622 Febr. 5, 11.
- CARSTENSZ. (Jan), provoost, 265. *Upsala*.
- CASEMBROOR (Nicolaes), 125. S. 1616 Mei 25.
- CASTELLE (Jan van den), dienaar van den baljuw, 218.
- CEYMON, Japanner, 125—126.
- CHAMPAGNE (Olivier de), barbier, 266.
- CHARLI (Jan), soldaat, 192. *Ville de Lis*.
- CHRISTIAAN van Brunswijk (hertog), 605.
- CHRISTIAENSZ. (Christiaen), smid, 121.
- CHRISTIAENSZ. (Frederick), sohepen, 273. S. 1622 Febr. 11.
- CHROOM (Sultan), zoon van den Groot-Mogol, 717.
- CIACK, sabandar van Rosengain, 262.
- CLAKSZ. (Anneken), jongedochter, 737. *Bergen in Noorwegen*.
- CLAESZ. (Carsten), hoogbootsman, 191. *Dit-marschen*.
- CLAESZ. (Claes), vrijman, 192, 199. *Zevenbergen*.
- CLAESZ. (Havick), zie Hillegom.
- CLAESZ. (Hendrick), 123—124. S. 1616 April 27.
- CLAESZ. (Hendrick), vrijman, 194, 256. *Arum*.
- CLAESZ. (Jan), bootsgezel, 147—148. *Amsterdam*.
- CLAESZ. (Thijss), bootsgezel, 134, 136—137. *Hamburg*.
- CLAESZ. (Willem), bootsgezel, 215. *Wijngaarden*.
- CLANT (Jan), onderkoopman, 427, 742—743.
- CLEFFINGER (Charles), Engelsch kapitein, 15.
- CLERCK (Cornelis Gillisz.), boatsman, 168. *Rotterdam*.

- CLERCK (Jan de), tamboer, 179, 184.
 CLOOTS (Hendrick), sergeant, 159—161, 163.
     S. 1618 Oct. 9—Nov. 10.
 COCKRAM (Joseph), Engelsch koopman, 3.
 COEN (Jan Pietersz.), president der loge te Bantam en directeur-generaal, vervolgens Gouverneur-Generaal, 3—8, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 26, 27, 35, 36, 40, 50, 52, 60—64, 76, 79, 81, 84, 87, 91—93, 95, 99, 101, 103, 108, 109, 111—133, 135—151, 154—172, 174—184, 189, 201, 204, 232, 263, 268, 270—271, 273, 283, 294, 296, 311, 338, 340, 345, 350, 356, 359, 362—363, 376, 386—389, 426, 509—510, 536, 552, 577, 584, 591, 601, 604, 607—610, 613—614, 619, 625—626, 628—630, 633, 638, 642—647, 655, 657—659, 664—670, 679—680, 682—683, 687—700, 703—708, 710—713, 735—736, 741, 743—744. R. v. D. 1620 April 21—1621 Jan. 1, Sept. 21—1623 Jan. 20. — S. 1618 Dec. 4—1619 Dec. 4—1619 Dec. 13; 1620 Jan. 1, 9, Sept. 28, Nov. 12; 1621 Mei 8; 1622 Febr. 5, 11.
- COETE, Chinees, 257.
- COETUS (Queay), nachoda, 741.
- COJAE, Chineesch houthaler, 236—237, 239.
- COLFF (Claes), kapitein, 264. S. 1621 Mei 8.
- COLIJN (Hendrick), opperkoopman, 341.
- COMANS (Cornelis Cornelisz.), opperkoopman, 117, 128—132, 147—148, 150. S. 1615 Aug. 25; 1616 Sept. 21, 24; 1618 Febr. 20, Maart 15, April 9.
- CONINCK (Agnietje), jongedochter, 737. *Antwerpen.*
- CONNINGHEN (Willem), opperkoopman, 264—267, 270—271, 273—280, 726, 734. S. 1622 Jan. 11—Maart 19.
- CONSAEL, 154.
- CONSTAPEL (Jan Jansz.), bootsgezel, 215. *Groningen.*
- COOL (Jan Lambrechtsz.), bewindhebber, 386.
- COPER (Jacob), 211—216, 261—263. S. 1620 Aug. 26, Sept. 15, 19; 1621 Jan. 5, Mei 8.
- CORDET (Philips), 325.
- CORNELISZ. (Abraham), smid, 208, 257—258. *Vlissingen.*
- CORNELISZ. (Adriaen), bosschieter, 737.
- CORNELISZ. (Bartholomeus), vrijman, 192. *Breda.*
- CORNELISZ. (Claes), bosschieter, 137—138. *Delft.*
- CORNELISZ. (Cornelis), 123—124, 149—150. S. 1616 April 27; 1618 Maart 28, April 9.
- CORNELISZ. (Cornelis), bootsgezel, 270. *Leiden.*
- CORNELISZ. (Cornelis), onderstuurman, 232. *Enkhuizen.*
- CORNELISZ. (Dirck), 151. S. 1618 Juli 10.
- CORNELISZ. (Isbrant), schipper, 263. S. 1621 Mei 8.
- CORNELISZ. (Jan), capitaine des armes, 184.
- CORNELISZ. (Jan), schipper, 202.
- CORNELISZ. (Jan), zeilmaker, 242—243. *Enkhuizen.*
- CORNELISZ. (Pieter), 118, 135—137, 270, 278. S. 1615 Sept. 7; 1616 Nov. 19; 1622 Febr. 5, 11.
- CORNELISZ. (Rijck), timmerman, 195. *Schagen.*
- CORNELISZ. (Theunis), kwartiermeester, 233. *Vianen.*
- CORNELISZ. (Willem), jongen, 163, 165. *Delft.*
- CORNELISZ. (Willem), provoost, 253.
- CORNELISZ. (Witte)¹!, tafelknecht, 183.
- CORNITS (Abraham), sergeant, 252.
- CORSZ. (Bouwen), bosschieter, 120.
- COTEELS (Mateo), president der loge te Bantam, 287—289, 293, 321, 352, 371.
- COUSAN, Bandanees, 262.
- COUTELY (Jacques), opperkoopman, 264—267, 270—271, 273—280, 718—719. S. 1622 Jan. 11—Maart 19.
- CRACOU (Carel), commissaris te Sevilla, 369.
- CRAEN (Hendrick Jansz.), opperkoopman, 285—286.
- CRAEVVANGER (Hernan), onderkoopman, 205, 209. *Emden.*
- CROES (Doedo Florisz.), schipper, 211, 240. *Amsterdam.* S. 1620 Aug. 26.
- CROOCK (Aernout), 273. S. 1622 Febr. 11.
- CRULL (Dirck Gerritsz.), schipper, 151, 154—155, 188, 225—227, 259—260. S. 1618 Juli 10; 1619 Oct. 22.
- CRIJNEN (Jan), schipper, 119.
- CULENBORCH (graaf van), gedeputeerde ter Staten-Generaal, 692, 706.
- CONNINGHEN, zie Conninghen.
- CURTOPP (Nathanael), Engelsch koopman, 34.
- CUYPER (Christiaen de), onderkoopman, 427.
- CUYPER (Jacob de), vrijman, 269.

¹) De latere admiraal Witte Cornelisz. de With.

D.

DALE (Thomas), Engelsch admiraal, 496, 513, 586.
 DANCKAERT (Sebastiaen), predikant, 733.
 DAVIDSZ. (Marten), schipper, 274. *Delft*.
 DAWKES (Thomas), Engelschman, 73, 742—743.
 DECKER (Hans de), „generael” derschepen van St. Malo, 405.
 DEDEL (Jacob), Raad van Indië, 5, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 26, 27, 38, 39, 44—50, 52, 60, 62—64, 178—185, 188—189, 198—199, 204—206, 209—211, 215—216, 219—228, 426, 434, 436—437, 445, 447, 468, 470, 515, 573. R. v. D. 1620 Mei 22—1621 Oct. 11. — S. 1619 Sept. 10—1620 Oct. 8.
 DEL BEECQUE (Lowijs), bewindhebber, 295, 374.
 DEUCHT (Pieter Dircksz.), opperkoopman, 123—124, 135—137, 142, 150—151, 154—165, 170—171, 174—175, 177—186, 188—190, 198—199, 201, 204—205, 207—227, 229—236, 240—250. S. 1616 April 27, Nov. 19; 1617 Juni 14; 1618 Juni 26—Nov. 22; 1619 Juni 27—1620 Dec. 29.
 DEYN (Everard), 123—126, 380. S. 1616 April 27, Mei 25, Juni 3.
 DIEMEN (Antonio van), zie Meusz.
 DIGGES (Sir Diddley), commissaris der Engelsche O. I. C., 481.
 DIRCK (orangkaja), Bandanees, 262.
 DIRCKSZ. (David), bottelior, 215.
 DIRCKSZ. (Dirck), bootsgezel, 134—136. *Emden*.
 DIRCKSZ. (Jan), smid, 736. *Egens*.
 DIRCKSZ. (Jan), zie Ongeschickt.
 DIRCKSZ. (Lijsbeth), jongedochter, 737. *Ambon*.
 DIRCKSZ. (Minne), boschichter, 142.
 DIRCKSZ. (Pieter), bootsgezel, 132—133. *Oostzaan*.
 DIRCKSZ. (Pieter), zie Deucht.
 DIRCKSZ. (Stoffel), 112. S. 1615 Jan. 15.
 DIRCKSZ. (Willlem), 166. S. 1618 Nov. 22.
 DITIK, Chineesch arakbrander, 226.
 DJAFAR PASJA, bestuurder van Jemen, 401.
 DODONAEUS (Rembertus), 318.
 DOOS (van der), heer van Noordwijk, gedeputeerde ter Staten-General, 655, 665, 692.
 DONCART (Pieter), kweekeling uit Japan, 561.
 DOREN (Claes), bootsgezel, 138. *Distelstede*.

DORESLAER (Dr. Jacob van), secretaris der Hooge Regeering, 88, 90, 92, 712—713. R. v. D. 1622 Aug. 19.
 DRAECK (Adriaen Woutersz.), koopman, 279—280, 331, 346.
 DRUYFF (Gerrit Fredericksz.), opperkoopman, 81, 83, 270, 273, 340, 367, 724. R. v. D. 1622 April 25. — S. 1622 Febr. 5, 11.
 DRUYFF (Hendrick Gerritsz.), soldaat, 214—215. *Utrecht*.
 DUBOIS (Abraham Jansz.), schipper, 225—228, 259—260.
 DUERINGH (Egbert), bewindhebber, 349, 373, 375.
 DUPAMAN (orangkaja) van Selamma, 271.
 DUSSEN (Adriaen Jacobsz. van der), opperkoopman, 113, 718—719.
 DUSSEN (Cornelis van der), 659, 664.
 DUSSEN (E. J. van der), lid der Staten-Generaal, 388, 664.
 DUSSEN (Jan van der), onderkoopman, 173, 183.
 DUYCK (Anthony), raadpensionaris van Holland, 673.
 DUYNEN (Pieter van), Raad van Indië, 712—713.
 DIJCK (Ewout van), opperkoopman, 261. *Rotterdam*.

E.

EBRAHIM van Lontor, Bandanees, 271—273.
 EDMUNDSON (Clement), secretaris van den Geheimen Raad in Engeland, 296.
 EDNAU TATEON (P.), 673, 746.
 EDZERTSZ. (Claes), kwartiermeester, 180. *Bolsward*.
 EEUWSZ. (Pieter), adelborst, 736. *Mechelen*.
 EGAM, Chineesch arakbrander, 226.
 EGBERTSZ. (Claes), schipper, 115—118, 120, 195. S. 1615 Juli 17, Sept. 16.
 EGBERTSZ. (Mayken), jongedochter, 737. *Enkhuizen*.
 EGBERTSZ. (Pieter), soldaat, 217, 248. *Utrecht*.
 EGBERTSZ. (Wouter), vrijman, 196.
 EGGEN (Dirck), vrijman, 529.
 ELDERTSZ. de Jonge (Eldert), onderkoopman, 122, 358.
 ELBERTSZ. (Gerrit), vrijman, 220, 235—236. *Amsterdam*.
 ELIASZ. (Elias), soldaat, 175—176. *Jever*.
 ELIASZ. (Hendrick), bootsgezel, 127.

EBSEN (Lucas van), bewindhebber, 850.
 ESENS (Jacob), soldaat, 176. *Alkmaar*.
 EVERTEZ. (Aeltjen), jongedochter, 787. *Dene-marken*.
 EVERTSZ. (Martjen), huisvrouw van Adriaen Cornelisz., 737.
 EVERTSZ. (Servaes), boschschutter, 149.
 EWOUTSZ. (Claes), schieman, 190.
 ETYNDHOVEN (Balthasar van), 145—146, 270, 273. S. 1618 Jan. 22; 1622 Febr. 5, 11.

F.

FIDRINANDO (Antonio), mardijker, 210—211.
 FERNALDO, slaaf, 150. *San Thomé*.
 FERNANDE (Juan), slaaf, 151—152.
 FERNANDO, Spanjaard in de Engelsche loge te Bantam, 109—110.
 FERNANDO (Pedro), opziener der slaven, 207.
 FITZHERBERT (Humphrey), Engelsch admiraal, 26, 34, 52, 60, 62—64, 74. R. v. D. 1620 Nov. 19;—1621 Sept. 21—Oct. 11.
 FLORISZ. (Doede), zie Croes.
 FLORISZ. (Theunis), 124—125. S. 1616 Mei 18, 25.
 FOCH (Maithijs), soldaat, 175. *Naumburg*.
 FONGERS (Obbe), boschschutter, 121.
 FONSCA (Salvador da), slaaf, 254.
 FOPPESZ. (Foppe), vrijman, 212—213, 269.
 FORTUYN (Adriaen Cornelisz.), onderstuurman, 163, 165. *Hoorn*.
 FORVAECK (Hans), adelborst, 160. *Antwerpen*.
 FRANCKEN (Cornelis), bewindhebber, 709.
 FRANSZ. (Andries), sergeant, 174.
 FRANSZ. (Cornelis), 135—137, 139—140, 325. S. 1616 Nov. 19, Dec. 1.
 FRANSZ. (Jacob), bootsgezel, 138—139. *Alkmaar*.
 FRANSZ. (Vetjen), kwartiermeester, 145.
 FRAY (Abraham de), onderkoopman, 200.
 FREDERICKSZ. (Hendrick), bootsgezel, 247—248. *Amsterdam*.
 FREDERICKSZ. (Trijntjen), jongedochter, 788. *Amsterdam*.
 FREDERIK HENDRIK, prins van Oranje, Stadhouderskapitein en Admiraal-General, 843, 685, 713.
 FRIS (Laurens), 126. S. 1616 Juni 3.
 FURSLAND (Richard), president der Engelsche loge te Batavia, 26—27, 38—39, 44—50, 52,

60, 62—64, 67, 76, 81, 88, 91—93, 95, 99, 101, 103, 273. R. v. D. 1620 Nov. 19—1621 Nov. 8; 1622 Aug. 19—1623 Jan. 20.

G.

GABANG (pangeran), broeder van den rijksbestierder van Bantam, 85, 586.
 GADRIELSZ (Andries), zie Schipper.
 GAEL (Cornelis Jacobsz.), assistent, 173, 175, 183.
 GEDÉ (pangeran), Bantamsch rijksgroote, 98.
 GERRITSZ. (Claes), 125—126, 166. S. 1616 Mei 25, Juni 3; 1618 Nov. 22.
 GERRITSZ. (Dirck), equipagiemeester der kamer Amsterdam, 391.
 GERRITSZ. (Gerrit), bootsgezel, 219. *Nijmegen*.
 GERRITSZ. (Hillebrant), huistimmerman, 280. *Amsterdam*.
 GERRITSZ. (Jan), 123—124. S. 1616 April 27.
 GERRITSZ. (Jan), boschschutter, 125. *Harlingen*.
 GERRITSZ. (Lucas), bewindhebber, 386.
 GERRITSZ. (Marten), 142—144. S. 1617 Aug. 22, Oct. 9.
 GERVAES (Ventura), slaaf, 210.
 GIL (Harman van), opperkoopman, 541.
 GILLIAZ (Albert), zie Jelisz.
 GILLISZ (Pieter), smidsknecht, 208.
 GLASHOFF (Harmen), bootsgezel, 138. *Staden*.
 GOCH (Jan van), griffier der Staten-General, 679.
 GOERE (Adriaen Willemesz.), 135—140, 264, 541. S. 1616 Nov. 19—Dec. 1; 1621 Mei 8.
 GOERER (Hendrick), 135—137. S. 1616 Nov. 19.
 GOES (A. van dor), burgemeester van Delft, 670.
 GOLSTEYN (Hendrick van), luitenant, 460.
 GOLSTEYN (van), rontmeester, 460.
 GOHALE (Jan Willemesz.), luitenant, vervolgens kapitein, 189, 225—226, 260.
 GONNINGH (John), Engelsch koopman, 34.
 GONSALVES (Antonio), kitesoldrager, 244, 269.
 GONSAVO, wasschor, 244.
 GOOT (Anthony), slaaf, 154—155.
 GORCOM (Jan Jansz. van), kapitein, 171, 173—174, 183, 192, 211, 263, 742. *Gorkum*. S. 1620 Aug. 26; 1621 Mei 8.
 GOSA, slaaf, 154—155.
 GOUT (Jan), bootsgezel, 108—109.
 GOOU (Jacob Jansz.), schipper, 279—280.

- GNOSING, Chinees, 238—239.
 GRACHT (Albert van der), bewindhebber, 709.
 GRAVE (Robert), Fransch kapitein, 26—27, 38
 —42, 44—48.
 GREBBER (Gerrit de), sergeant, 133. *Persijn.*
 GRESSI (Carol), smid, 144.
 GROBINGH, Chineesch arakbrander, 226.
 GROEN (Balten Jansz.), bootsgezel, 207—208.
Leiden.
 GROOT (Claude de), doleerend participant, 659
 —660, 664, 673, 675, 679—680.
 Groot (Hugo de), pensionaris van Rotterdam,
 296.
 GROOTE HEER (de), — de Sultan van Turkije,
 401, 405, 413, 489.
 GROOT-MOGOL (de), 487, 717.
 GRUEL, koopman, 329.
 GRUTYER (Jan), onderkoopman, 119—120, 122
 —123. S. 1616 Jan. 13.
 GRIJPM (Job Christiaensz.), opperkoopman,
 182—183, 185—187, 717—718. S. 1616 Oct.
 22, Nov. 19.
 GUERRY (Nicolae), luitenant, 742—743.
 GIJSBERTSZ. (Cornelis), bootsgezel, 138—139.
Veere.
 GIJSELS (Aert), commandeur, 225—227, 259—
 260, 741.
- H.**
- HAEN (Hondrick de), medicus, 184.
 HAEN (Jan de), bootsgezel, 120.
 HAGA (Cornelis), orateur te Constantinopel,
 405, 413.
 HAGHEN (Steven van der), admiraal, 167—171,
 174—184, 358, 360, 377—378, 419, 461, 582.
 S. 1619 Mei 6—Oct. 5.
 HAMER (Gerrit), koopman, 225—226.
 HANSZ (Trijutjen), jongedochter, 737. *Amster-*
dam.
 HARMAN SZ. (Jan), bewindhebber, 738.
 HARRISON (William), bewindhebber der Engel-
 sche O. I. C., 4.
 HART (Cornelis Cornelisz. 't), schipper, 418.
 HASE (Hans de), 356, 362, 368, 383, 409, 450, 473.
 HASSELAER (Dirck), bewindhebber, 386, 612,
 709.
 HATIVE (Laurens Marcuzz.), Amboinees, 594.
 HATTEM (Jelis van), 260. *Hattem.*
 HAYTS (Robert), Engelsch koopman, 34.
- HAZELWOOD (Richard), Engelsch koopman, 19,
 21—22, 38—39, 41—50, 52, 60, 62—64, 76, 81,
 91, 93, 95. R. v. D. 1620 Juni 12, 13, Juli 22;
 1621 April 13—Nov. 8; 1622 Aug. 19, 22.
 HEDA (Cornelis de), Nederlander in Voor-In-
 dië, 318, 362.
 HEERES (Floris), 125. S. 1616 Mei 25.
 HEERMAN (Cornelis), 188. S. 1619 Oct. 22.
 HEETVELT (Guillame van), kapitein, 202—203.
 HEGGEN (Daniel van der), 185—187. S. 1616
 Nov. 19.
 HELMONT (Jan Jansz. van), bewindhebber, 295,
 339, 341, 350.
 HELT (Laurens), onderkoopman, 273.
 HEMKES (Pietor), bootsgezel, 215. *Drielst.*
 HENDRICK, lanspassaat, 218.
 HENDRICKSZ. (Bert), vrijman, 529. *Amsterdam.*
 HENDRICKSZ. (Claes), opertimmerman, 737.
Franeker.
 HENDRICKSZ. (Gorrit), vrijman, 167. *Hoorn.*
 HENDRICKSZ. (Grietjen), jongedochter, 737.
Holstein.
 HENDRICKSZ. (Hendrick), 117.
 HENDRICKSZ. (Jacob), bosschieter, 185—186.
Zevenbergen.
 HENDRICKSZ. (Jan), bootsgezel, 130.
 HENDRICKSZ. (Joost), kistenmaker, 141.
Groningen.
 HENDRICKSZ. (Willem), konstabelsmaat, 116.
 HENDRIK IV van Frankrijk, 303.
 HERCKSZ. (Gerrit), bootsgezel, 184, 188.
Schermerhorn.
 HERENTHALS (Hendrick), kapitein, 185, 188, 207
 —223, 226—227. S. 1619 Oct. 9, 22; 1620
 Aug. 12—Oct. 24.
 HERMAN SZ. (Claes), schipper, 241. *Enkhuizen.*
 HERMAN SZ. (Evert), onderkoopman, 171, 173—
 174, 183, 210—211, 228—229. S. 1620 Aug.
 16—26.
 HERMAN SZ. (Hendrick), kuiper, 128.
 HERMAN SZ. (Hendrick), vaandrig, 159—161,
 173, 221—222. S. 1618 Oct. 9, 10.
 HERMAN SZ. (Heyecke), smid, 114.
 HERMAN SZ. (Jacob), 125. S. 1616 Mei 25.
 HERMAN SZ. (Jan), bewindhebber, 339, 349, 386.
 HERMAN SZ. (Jan), bootsgezel, 256. *Einden.*
 HERMAN SZ. (Jan), soldaat, 199. *Gulik.*
 HERMAN SZ. (Reynier), konstabel, 196.
 HERMAN SZ. (Willem), soldaat, 159—160.
Utrecht.

HERMENSZ. (Anneken), jongedochter, 737. <i>Bremen.</i>	IMMERTSZ. (Merten), vrijman, 224. <i>Gorkum.</i> IMPOU, Chineesch houthaler, 236, 239.
HESSEN (landgraaf van), 344.	INTCHE MOEDA, 100.
HEYN (Hendrick Jacobsz.), 108, 261. S. 1613 Dec. 4; 1621 Mei 8.	INTCHE PANIANGH, huisvrouw van Borselo, 274.
HIGGINS (Richard), soldaat der Engelsche logie, 218—219. <i>Londen.</i>	INTHONG, Chineesch arakbrander, 226—227.
HILLEGOM (Havick Claesz.), schipper, 175.	J.
HITOE (kapitein), 419.	JACOBSZ. (Claes), 135—137. S. 1616 Nov. 19.
HOEN (Symen), 581.	JACOBSZ. (Claes), bootsmann, 126. <i>Groningerland.</i>
HOLSTINER (Jan), bootsgezel, 129. <i>Holstein?</i>	JACOBSZ. (Claes), vrijman, 196.
HOMPERDINCK (Hendrick), barbier, 143.	JACOBSZ. (Cornelis), hoogbootsmann, 124. <i>Purmerend.</i>
HONDEBEECK (Hendrick), assistent, 229. <i>Groningen.</i>	JACOBSZ. (Floris), schipper, 202.
HONGERS (Hans), bewindhebber, 339, 344, 350.	JACOBSZ. (Hendrick), zie Heyn.
HOOCHLANT (Jan Jansz.), opperkoopman, 264 —265, 268.	JACOBSZ. (Isack), assistent, 143.
HOOPT (Dirck Joosten 't), vrijman, 216, 267— 270.	JACOBSZ. (Jan), bootsgezel, 138—139. <i>Haarlem.</i>
HOORN (Jan van), provoost, 250—251. <i>Hoorn.</i>	JACOBSZ. (Jan), konstabel, 223. <i>Gorkum.</i>
HOUBRAECKEN (Cornelis), opperkoopman, 169 —170, 175.	JACOBSZ. (Lenert), 188. S. 1619 Oct. 22.
HOUDAEN (Jan van), 185—186, 188—190, 198— 199, 204. S. 1619 Oct. 9—1620 Jan. 9.	JACOBSZ. (Louwetjen), jongedochter, 737. <i>Hasselet.</i>
HOUGTIEN (nachoda), Chinees, 493.	JACOBSZ. (Maritgen), huisvrouw van Claes Pie- tersz. Verslepen, 736.
HOCMES (Coenraet), opperkoopman, 179. <i>Bremen.</i>	JACOBSZ. (Outger), bewindhebber, 295, 386, 711.
HOUTMAN (Frederick de), Raad van Indië, 26, 178—184, 187—189, 201, 203, 228—230, 232 —235, 261—262, 429, 434, 436—437, 445, 447, 463, 468, 470, 478—479, 741. R. v. D. 1620 Nov. 19. S. 1619 Sept. 10—1620 Jan. 1; 1620 Oct. 13—Nov. 14; 1621 Jan. 5.	JACOBSZ. (Pieter), smidsknecht, 124, 208.
HOVE (Andries van), korporaal, 228—229. <i>Hulst.</i>	JACOBSZ. (Pieter), timmerman, 141. <i>Enkhuizen.</i>
HOYER (Jan Pietersz.), 111, 125—126. S. 1615 Jan. 3; 1616 Mei 25, Juni 3.	JACOBSZ. (Thijmen), sergeant, 253—254. <i>Groningen.</i>
HULSEbos (Adriaen Jacobsz.), predikant, 171, 173—174, 183, 205.	JACOBSZ. (Willem), blokmaker, 243. <i>Groningen.</i>
HOYBURTSZ. (Philips), tamboer, 162, 179. <i>Gorkum.</i>	JACOBUS I van Engeland, 4—5, 16—17, 296, 299 —301, 303, 358, 423—424, 481, 492, 501—502, 512, 584, 606, 648, 655, 658, 667, 669, 695.
HUYBRECHTSZ. (Huybrecht), bosschieter, 161 —162. <i>Vianen.</i>	JAN, Japanner, 269.
HUYCH (Willem Cornelisz.), 204. S. 1620 Jan. 9.	JANCONG, Chinees, 97—98, 100.
I.	JANNETJEN, slavin, 205—206. <i>Bali.</i>
IDERIEN, Bandances, 262.	JANSZ. (Abrahama), 161, 163. S. 1618 Nov. 9, 10.
ILYE (Nicolaes), slaaf, 142. <i>Papange in Manila.</i>	JANSZ. (Abraham), bootsgezel, 134, 188. <i>Medemblik.</i>
IMAN, Bandances, 262.	JANSZ. (Adriaen), adelborst, 199. <i>Monnikendam.</i>
	JANSZ. (Allert), ondersteurman, 256. <i>Marienhoeft.</i>
	JANSZ. (Arent), bosschieter, 184—185. <i>Utrecht.</i>
	JANSZ. (Daniel), soldaat, 198. <i>Doesburg.</i>
	JANSZ. (Dirck), bootsgezel, 280. <i>Maesterland.</i>
	JANSZ. (Dirck), bootsman, 185—186, 190. <i>Delft.</i>
	JANSZ. (Dirck), kwartiermeester, 107—108.
	JANSZ. (Femmetje), huisvrouw van Jan Dircksz. van Esens, 736.
	JANSZ. (Frans), soldaat, 224. <i>Enkhuizen.</i>
	JANSZ. (Gerrit), bootsgezel, 250. <i>Dantzic.</i>

- JANSZ. (Gerrit), bootsgezel, 191. *Woerden*.
 JANSZ. (Gerrit), soldaat, 117. *Haarlem*.
 JANSZ. (Geurt), bosschietter, 107—108.
 JANSZ. (Grietjen), jongedochter, „17 jaer out”, 738. *Amsterdam*.
 JANSZ. (Grietjen), jongedochter, „21 jaer out”, 737. *Amsterdam*.
 JANSZ. (Grietjen), jongedochter, 737. *Bremen*.
 JANSZ. (Grietjen), jongedochter, 737. *Munster*.
 JANSZ. (Hans), bosschietter, 224. *Antwerpen*.
 JANSZ. (Hendrick), bootsgezel, 271. *Flensburg*.
 JANSZ. (Hendrick), commandeur, 169—170, 188, 198—199, 201—205. S. 1619 Oct. 22, Dec. 13; 1620 Jan. 9, 13.
 JANSZ. (Hendriek), kuiper, 118, 258—259.
Schagen
 JANSZ. (Hendrick), metselaar, 267. *Weesp*.
 JANSZ. (Hendrick), vrijman, 224. *Krimpen*.
 JANSZ. (Herman), provoost, 203. *Schotland*.
 JANSZ. (Jacob), hootsgezel, 205. *Amsterdam*.
 JANSZ. (Jacob), schipper, 473. *Enkhuizen*.
 JANSZ. (Jacob), stuurman, 129. *Enkhuizen*.
 JANSZ. (Jan), bootsgezel, later vrijman, 269.
Leiden
 JANSZ. (Jan), bootsman, 126. *Amsterdam*.
 JANSZ. (Jan), bosschietter, 193. *Gorkum*.
 JANSZ. (Jan), kapitein, zie Gorcum.
 JANSZ. (Jan), schipper, 113—114, 126, 261—262.
Enkhuizen. S. 1615 Febr. 6; 1616 Juni 3.
 JANSZ. (Jan), vrijman, 251—252. *Hamburg*.
 JANSZ. (Jan), vrijman, 235—236. *Hoorn*.
 JANSZ. (Jan), vrijman, 269. *Middelburg*.
 JANSZ. (Jasper), gouverneur, 108. S. 1613 Dec. 4.
 JANSZ. (Jochem), bootsgezel, 134—135.
Hamburg
 JANSZ. (Juriaen), konstapel-majoor, 173.
 JANSZ. (Laurens), timmerman, 141.
 JANSZ. (Madaleen), huisvrouw van Gillis van Mol, 736.
 JANSZ. (Maritjen), jongedochter, 737. *Munster*.
 JANSZ. (Marten), vrijman, 191, 264. *Den Haag*.
     S. 1621 Mei 8.
 JANSZ. (Moynert), bosschietter, 131.
 JANSZ. (Pauwels), korporaal, 280.
 JANSZ. (Pieter), bootsman, 130. *Edam*.
 JANSZ. (Pieter), jongen, 181—183. *De Eider*.
 JANSZ. (Pieter), soldaat, 224. *Elseneur*.
 JANSZ. (Robert), Engelsch schipper, 101.
 JANSZ. (Sivert), bootsgezel, 134, 138.
Monnikendam
- JANSZ. (Theunis), schieman, 156. *Gouda*.
 JANSZ. (Trijntjen), jongedochter, 737. *Emden*.
 JANSZ. (Willem), boatsman, 143. *Purmerend*.
 JANSZ. (Willem), commandeur, 5, 7, 9, 11, 15—16, 18, 22, 48, 50, 103, 158, 161—162, 165—166, 168—171, 174, 176—177, 198—199, 499.
 R. v. D. 1620 April 21—Juni 6; 1623 Jan. 20. S. 1618 Oct. 5—Nov. 22; 1619 Mei 6—Aug. 27; 1619 Dec. 13.
 JARAM (orangkaja), sabandar van Lontor, 262.
 JASPERSZ. (Hendrick), kok, 215. *Wendringen*.
 JASPERSZ. (Philippina), jongedochter, 737.
Amsterdam
 JELISZ. (Albert), schipper, 123—124, 127. S. 1616 April 27, Juli 13.
 JEMMINGH (Dirck), sabandar, 206—207, 245, 273. *Gouda*. S. 1620 Aug. 7; 1622 Febr. 11.
 JOACHIMI (Albert), ambassadeur van den Staat in Engeland, 296, 665, 680, 690, 696, 705.
 JONBSZ. (Volckert), kistenmaker, 242—243.
Enkhuizen
 JONCKGREVE (Claes Gerritsz.), ondertimmerman, 107.
 JONCKHEYN (Albert Symonsz.), bewindhebber, 339, 344, 350, 374, 386.
 JONGBLOET (Willem Hendricksz.), sergeant, 174.
 JONGE (Hendrick de), opperkoopman, 128—132, 142—144. S. 1616 Sept. 21, 24; 1617 Juni 14, Aug. 22, Oct. 9.
 JOOSTEN (Daneckart), koperslager, 146, 176, 194. *Leeuwarden*.
 JORISZ. (Willem), sergeant, 199.
 JOURDAIN (John), Engelsch president, 5, 109—110.
 JURIAKNSZ. (Huybrecht), bootsgezel, 134, 138.
Duinkerken

K.

- KAKIA DATOE, „paep van Selamma”, 262.
 KAKIAL, Bandances, 262.
 KALEBACKER (Majassam alias), Bandanees, 262.
 KAREL I van Engeland, 606, 669, 683, 687—690.
 KARSZ. (Gerdt), 115—116. S. 1615 Juli 17.
 KEERTEKOE (Jan Cornelisz.), stuurman, 225—226, 743.
 KELDER (Jacob), vrijman, 211—212. *Zürich*.
 KERSBOOM (Clement), 123. S. 1616 Jan. 13.

- KEUTRICX (Adriaen), bootsgezel, 129.
 KEYSER (Laurens Pietersz.), 151, 154. S. 1618
     Juli 10.
 KIBGOU, Chineesch houthaler, 236, 239.
 KIMSON, Chineesch arakbrander, 226.
 KINT (Samuel), 161—166. S. 1618 Nov. 17—22.
 KUSNOKY ITSIEMON, Japanner, 125—126.
- L.**
- LAGOS (Diego de Philippis de), 167—169.
     Spanje.
 LAM (Jan Dircksz.), commandeur, 16, 52, 60,
     62—64, 356, 470, 522. R. v. D. 1621 Sept. 21
     —Oct. 11.
 LAMBERTSZ. (Jan), soldaat, 217—218.
     Amersfoort.
 LAMBERTSZ. (Jan), timmerman, 176. *Amsterdam.*
 LAMBRECHTSZ. (Abraham), neef van Coen, 362,
     510.
 LAMBRECHTSZ. (Hendrick), onderkoopman, 183.
 LAMPA, Bandanees, 262.
 LANGE (Cornelis de), 211, 228—229, 233—235,
     261—263. S. 1620 Aug. 26, Oct. 25, 31, Nov.
     14;—1621 Jan. 5, Mei 8.
 LA NOT (Carel de), 325.
 LANST (Melis Remmertsz.), onderkoopman,
     164—165, 173, 383. *Hoorn.*
 LAURENSZ. (Willem), herbergier, 253, 274.
 LEBE van Nera (orangkaja), 271.
 LEBE van Ortattan (orangkaja), 271, 273.
 LEBE BOUSAM, Bandanees, 262.
 LEBE MAHOE van Selamma (orangkaja), 271.
 LEBE WAYD (kiai), Javaan, 186—188.
 LE BUCQUE, Fransch schipper, 42, 44, 46.
 L'ECHINE (Pierre), 274. *Frankrijck.*
 LECK (Daniel van der), bewindhebber, 386, 683
     —684, 688.
 LEENDERTSZ. (Anneken), jongedochter, 738.
     Bildt.
 LEENDERTSZ. (Bastinen), vrijman, 216.
 LEENDERTSZ. (Jacob), opperstuurman, 166—
     168. S. 1619 Mei 5, 6.
 LEENDERTSZ. (Lijntjen), jongedochter, 737.
     Scheveningen.
 LEEUW (Bartholomeus van der), soldaat, 119.
 LEEUWEN (Jan Rutgersz. van), koopman, 203.
     Leeuwen.
 LEFEBVRE (Jacques), opperkoopman, 5, 7, 15,
     161—166, 168—169, 171, 184, 189—190, 198
     —199, 201. R. v. D. 1620 April 21—28. S.
- 1618 Nov. 9—22; 1619 Mei 1—13, Nov. 2—
 1620 Jan. 1.
 LE MAIN (Jan), lansperaat, 221—222. *Eenge.*
 LE MAIR (Jan), onderkoopman, 121—122, 358.
 LE MAIRE (Isaac), mededinger der O. I. C.,
     379.
 LEMESZ. (Reyno), bootsgezel, 129. *Anjam.*
 LEMON (Lucas), slaaf, 109—112. *San Thomé.*
 LENARTSZ. (Frans), schipper, 247.
 LENARTSZ. (Jaoob), zie Leendertsz.
 LE NEU (Jan), bootsgezel, 180. *Luik.*
 LESQUIER (Pieter), assistent, 229—230.
     Amsterdam.
 LEYDEN (Jan van), 167—168.
 LHERMITE de Jonge (Jacques), 331.
 LIAS, Bandanees, 262.
 LIEVELAER (Huybrecht), sergeant, 177.
     Wassenaar.
 LIKVENSZ. (Hendrick), sergeant, 159—161. S.
     1618 Oct. 9, 10.
 LIMCO, Chinees, 207.
 LIMONEY (de), Franschman aan boord derschepen van Dieppe, 44.
 LINITE, Chinees, 226.
 LINSCHOTEN (Jan Huygen van), 318.
 LODENSTEYN (Arent Jacobsz.), bewindhebber,
     4, 386, 425.
 LODENSTEYN (Jacob Joosten), schipper, 188,
     227. S. 1619 Oct. 22.
 LODENSTEYN (de raadsheer), 362—363.
 LODEWIJK XIII, koning van Frankrijk, 40.
 LOOFF (Symon Jorisz.), 164.
 LORPIGOS (Costa Goa de), slaaf, 151—155.
 LOREKO (Domingo), mardijkor, 194, 210.
 LOUWERT (Jan), herbergier, 242. *Engeland.*
 LUBBECK (Bertram), onderkoopman, 721.
 LUYTGENSZ. (Thijs), soldaat, 277.
 LIJN (Jan), 186—187. *Bremen.*
- M.**
- MACAR, Palembangsche vrouw, 268.
 MAERSCHALCK (Lourens de), opperkoopman,
     655—656, 658—659, 665—667, 670, 680.
 MAES (Cornelis), ziektrooster, 246—247.
     Rotterdam.
 MAGNUS, gedeputeerde ter Staten-Generaal,
     658.
 MAJARY MACCATITE, Bandanees, 262.
 MAIBOURA, Bandanees, 262.
 MAIRANMA, Bandanees, 262.

- MAISIELA, Lebamme de Wayer, 262.
 MALIM, Bandanees, 262.
 MALIMDRORY, Bandanees, 262.
 MAMOR van Nera (orangkaja), 271.
 MANGES, bootsman, 118.
 MANILA (Juan), slaaf, 115. *Manila*.
 MANUEL, tolk, 151—154. *Goa*.
 MARCHIJS (Samuel), assistent, 178, 183.
 MARCK, gedeputeerde ter Staten-Generaal, 675.
 MARCT (Jacob van der), 150—151, 154—155, 173. S. 1618 Juni 26—Aug. 13.
 MARIEN (David), 145—146, 148. S. 1618 Jan. 22, Maart 15.
 MARTENSZ. (Jan), bosschieter, 266—267. *Delft*.
 MARTENsz. (Maritgen), zuster van Marten Jansz. Visscher, 734.
 MARTINGO, tolk der Engelsche loge te Jacatra, 152—153.
 MARTNSZ. (Arent), 155, 158, 430. S. 1618 Aug. 13, Oct. 5.
 MASEYCK (Cornelis van), 270, 273. S. 1622 Febr. 5, 11.
 MAST (J. Claesz. van), doleerend participant, 679.
 MATELIEFF (Cornelis), 533—534, 581.
 MATTIACSZ. (Isbrant), 134. *Dordrecht*.
 MAU (Symen Lambertsz.), 109. S. 1614 Oct. 28.
 MAURITS (Prins), Stadhouder en Kapitein-Generaal, 4—5, 345—346, 350, 359, 380, 388, 390, 392—393, 397—398, 402, 481, 495, 509, 551, 558, 569, 604, 608, 623, 625, 669, 672, 694, 699, 704, 709, 735.
 MAY (Jan Cornelisz.), 135—137, 139—140. S. 1616 Nov. 19, Dec. 1.
 MAYBOUTI van Nera (orangbaik), 271, 273.
 MEADE (Edward), Engelsch koopman, 34.
 MEER (Adriaen van der), koopman, 472.
 MEER (Franco van der), opperkoopman, 161—162, 174, 375, 380. S. 1618 Nov. 9, 10; 1619 Juli 9.
 MEER (van der), gedeputeerde ter Staten-Generaal, 611, 665.
 MEERMAN (Dirck Gerritsz.), bewindhebber, 296, 711.
 MEESTER (Jeremias do), Raad van Indië, 712—713.
 MENES (Francisco de), 269.
 MERENS (Jan Martensz.), bewindhebber, 709.
- MESKES (Jacob), kwartiermeester, 145.
 MEUSZ. (Anthonie), assistent, 178, 401; — dezelfde als Raad van Indië, onder den naam Antonio van Diemen, 712—713.
 MEUSZ. (Paulus), jongen, 210.
 MEYN (Jan de), vrijman, 215.
 MEYNERTSZ. (Andries), botteliersmaat, 145.
 MEYNERTSZ. (Anneken), jongedochter, 737. *Amsterdam*.
 MEYNERTSZ. (Cornelis), vrijman, 191. *Weesp*.
 MEYNERTSZ. (Meynert), bootsgezel, 138—139. *Jever*.
 METS (Jacob Jansz.), 261. S. 1621 Mei 8.
 MIBAYSE (Jan), assistent, 173, 183.
 MICHELSZ. (Marcelis), Nederlander in Dene-marken, 399, 408.
 MICHELSZ. (Pieter), stuurman, 144.
 MICHELSZ. (Thymen), onderkoopman, 108, 111—112, 114, 144, 215—216, 227—229, 231—236, 240—241, 243—250, 261—262, 270, 273. S. 1615 Jan. 5—Maart 5; 1620 Sept. 9; 1621 Jan. 5; 1622 Febr. 5, 11.
 MICHELSZ. (Wessel), hoogbootsman, 207.
 MIDDLEGEEST (Simon van), doleerend participant, 679.
 MIDDLETON (Robert), bewindhebber der Engelsche O. I. C., 296.
 MILL (Thomas), Engelsch koopman, 3, 10, 11, 15, 16, 18. R. v. D. 1620 Mei 22—Juni 6, Juli 22.
 MINNESZ. (Claes), pannebakker, 370. *Dokkum*.
 MIRECOMALDY, Oostersch koopman te Masoelipatnam, 718.
 MISLEBEE (Edward), courtmeester van de Engelsche court, 687—688, 692.
 MOENA, Javaan, 186—187.
 MOGEN (Anthonio), 269.
 MOL (Gilles van), meester metselaar, 736.
 MOL (Jan), soldaat, later vrijman, 167, 189, 220. *Utrecht*.
 MOLINA (Diego de), soldaat, 257. *Spanje*.
 MONTERE (Pasqual), slaaf, 150—151. *Arakam*.
 MONTMORENCY (hertog van), uitreider eener Fransche expeditie, 26, 38, 39, 44, 47.
 MORA (Francisco de), slaaf, 109—112.
 MOURIS (Jan Jansz.), vrijman, 213.
 MULL (Cornelis Jansz.), bootsgezel, 134—136. *Hoorn*.
 MOLLER (Bartelt), soldaat, 255.
 MUSCHAMPS (George), Engelsch koopman, 5, 7,

10—11, 15—16, 18—19, 21—22, 26—27, 34.
— R. v. D. 1620 April 21—1621 Jan. 1.

MUSTAPHA van Lontor (orangkaja), 271, 273.

N.

NANNINX (Pieter), vrijman, 216.
NASSY, Chinees, 235.
NATLAER (Joseph Jansz. de), onderkoopman, 158, 173, 546.
NECK (Jan van), 135—137, 139—140. S. 1616 Nov. 19, Dec. 1.
NICHOLLS (William), Engelsch koopman, 34.
NICOLAES (Lenert), soldaat, 158—160. *de Levouz*.
NIEUBORCH (van), gedeputeerde tot Staten van Holland, 658.
NIEUROODE (Cornelis van), opperkoopman, 413.
NISAKO, Chinees, 234—235, 238.
NOBEL (Hendrick), bewindhebber, 711.
NOBINGH, Chineesch houthakker, 236—237, 239.
NOBLET (Willem), 112, 120, 122—123. S. 1615 Jan. 15, Sept. 16; 1616 Jan. 13.
NUYTS (David), doleerend participant, 659—660, 664, 673, 675, 679—680.

O.

OETGENS (Frans Hendricksz.), bewindhebber, 373, 422.
OETSZ. (Jan), 473.
OLDENBARNEVELT (Johan van), Landsadvocaat, 397.
OLIVA (Raphaël), koopman, 718.
OLIVIERSZ. (Abraham), 135—137. S. 1616 Nov. 19.
OLIVIERSZ. (Claude), opperbarbier, 724.
OLY (Jan Claesz.), 204. S. 1620 Jan. 9.
OMAN (Codia), Bandanees, 262.
ONGESCHICKT (Jan Dircksz., alias), vrijman, 208. *Diedenhoven*.
OS (Dirck van), bewindhebber, 296.
OTTEN (Otte), bootsman, 177. *Oldenburg*.
OUDJOU, gevangen Javaan, 231—232. *Cheribon*.
OUSIN, Bandanees, 262.

P.

PA (Jan), luitenant, vervolgens kapitein, 166—167, 177, 183—186, 188—190, 198—199, 204—206, 210—228, 230—236, 240—250, 253,

257, 261—262. S. 1619 Mei 5, 6. Oct. 5—1620 Jan. 9, Aug. 7—Dec. 29.

PAGA, Bandanees, 262.
PAGIE (Jelis de), soldaat, 247. *Leuven*.
PANCRAES (Jacob), schipper, 169—170, 177—178.

PATY, Bandanees, 262.
PAUW (Adriaen), pensionaris van Amsterdam, bewindhebber, 658, 679, 692.
PAUW (Cornelis), consul te Aleppo, 401.
PAUW (Michiel), bewindhebber, 644.
PAUWELSZ. (Gerrit), bosschieter, 276. *Alkmaar*.

PAVIOT (Hans), 350.
PELS (Reynier Reyniersz.), onderstuurman, 514. *Brouwershaven*.
PETEYN (Jan), vrijman, 241—242. *Rotterdam*.
PEUTERMANS (Franchoys), vrijman, 212—213, 217.

PHILIPS WILLEM, prins van Oranje, 402.
PHOENIKE (orangkaja) van Miniangi, 271, 273.
PIETERSZ. (Adam), vrijman, 255. *Ditmarschen*.
PIETERSZ. (Adriaen), boatsman, 115. *Hoorn*.
PIETERSZ. (Aeltjen), huisvrouw van Claes Hendicksz., 737.
PIETERSZ. (Aert), bootsgezel, 124. *'s-Hertogenbosch*.
PIETERSZ. (Arent), capitaine des armes, 132. *Medemblik*.

PIETERSZ. (Claes), luitenant, 278. *Waard*.
PIETERZ. (Frans), korporaal der adelborsten, 197. *Kampen*.
PIETERSZ. (Govert), assistent, 228.

PIETERSZ. (Harmen), 124—125. *Husum*.
PIETERSZ. (Hendrick), hoogbootsmansmaat, 156—157. *Hamburg*.
PIETKNSZ. (Hendrick), vaandrager, 225—226.

PIETERSZ. (Isbrant), bosschieter, 175—176. *Alkmaar*.

PIETERSZ. (Jacob), konstabel, 156—157. *Enkhuizen*.
PIETERSZ. (Jan), zie Hoyer.

PIETERSZ. (Jan), vrijman, 224. *Deventer*.

PIETERSZ. (Joost), 324. *Vlissingen*.

PIETERSZ. (Laurens), zie Keyser.

PIETERSZ. (Lieven), soldaat, 170. *Franeker*.

PIETERSZ. (Olphert), 112. S. 1615 Jan. 15.

PIETERSZ. (Pieter), 115, 118. S. 1615 Juli 17.

PIETERSZ. (Pieter), bootsgezel, 139. *Gardingh*.

PLAET (Cornelis van der), bootsgezel, 129.

POPPEN (Jan), bewindhebber, 350.

POPPESZ. (Willem), hoogbootsmansmaat, 204.
Stavoren.
 Pos (Abraham Pietersz.), onderstuurman, vervolgens schipper, 112—113, 128.
 PRINGU (Martin), Engelsch admiraal, 3—7, 503.
 R. v. D. 1620 April 21—28.
 PRINS (Cornelis), soldaat, 118.
 PRINS (Jan Ewoutsz.), koopman, 140. *Rotterdam.*
 PROOST (Pieter Wallichsz.), bewindhebber, 122, 709, 711.
 PRIJS (Nicolaes), 607.
 PUTGER (Marijnn), korporaal, 277.
 PUYCK (Nicolaes), 108. S. 1613 Dec. 4.
 PUYLOOCH (Hans), vrijman, 269.

Q.

QUENTOL (kiai), Javaan, 187.
 QUIACK SANDA, Bandanees, 262.
 QUINTENS (Guillaume), adelborst, 181

R.

RAEFF, 274.
 RAEMBURCH (Quirijn Jansz. van), opperkoopman, 127—133, 148, 151, 154—158. [S. 1616 Juli 13—Oct. 22; 1618 Maart 15, Juli 10—Sept. 12.
 RAEY (Leonard van), bewindhebber, 339, 349.
 RAEY (Pieter van), commandeur van het fort Jacatra, 164—166, 171, 173—174, 183, 332, 473. S. 1618 Nov. 17—22.
 RALOK, Bandanees, 262.
 RAMADA, koewachtor, 109—112.
 RANDWIJCK (van), gedeputeerde Staten-Generaal, 665, 680.
 RAPHOEN (David), bootsgezel, 134, 139—140. *Londen.*
 RASIERE (Abraham de), opperkoopman, 109, 111—121, 147, 166—167, 169. S. 1614 Oct. 28—1615 Sept. 21; 1618 Febr. 20; 1619 Mei 5, 6, 27.
 RATON (pangeran) van Bantam, 96—99, 741.
 RATON de Nora, 262.
 RAY (Pieter van), zie Raey.
 REAEL (Dv. Laurens), Gouverneur-Generaal, vervolgens bewindhebber, 168—171, 174—176, 299, 306—307, 319, 332, 353, 363, 376—378, 385, 387—388, 441, 443, 471, 709. S. 1619 Mei 23 — Aug. 3.

REEPMAKER (Jacob), bewindhebber, 295, 339, 344, 349—350, 372—375, 738.

REM (Stoffel Dircksz.), stuurman, 120.

REYERSZ. (Cornelis), zie Schoonhooffman.

REYERSZ. (Marten), 119—120. S. 1615 Sept. 9, 16.

REYNARTSZ. (Cornelis), zie Schoonhooffman.

REYNIERSZ. (Dirck), sergeant, 173.

REYNIERSZ. (Jan), kapitein, 719.

REYNIERSZ. (Pieter), timmerman, 123—124.

REYNST (Gerard), Gouverneur-Generaal, 293, 301, 309, 311, 318, 320, 338, 340, 345, 350, 355, 385, 387—388, 566, 605, 744.—*Zijn zoon*, 355.

RIEMELANT (Cornelis), 135—137, 139. S. 1616 Nov. 19, Dec. 1.

RIPPOX (Elye), sergeant, 174, 273. S. 1622 Febr. 11.

RIVERTSZ. (Cornelia), jongedochter, 737. *Haarlem.*

RIVERTSZ. (Lidewijn), jongedochter, 738. *Haarlem.*

RODO MARINI, Bandanees, 273.

ROE (Thomas), Engelsch ambassadeur in Perzië, 434.

ROELANTS (Pieter), bosschieter, 203. *Zwammerdam.*

ROELOFSZ. (Anneken), jongedochter, 737. *Westerwael.*

ROGERS (Abraham), 148. S. 1618 Maart 15.

ROOSECRANS (Herman Dircksz.), Nederlander in Denemarcken, 399.

ROOT (Jan Jansz.), schipper, 179. *Enkhuizen.*

ROUCKENS (Pieter), bootsgezel, 224.

RUFFIJN (Hans), 270—271, 273—280. S. 1622 Febr. 5—Maart 19.

RUTOKRS (Frans), bosschieter, 166. *Dordrecht.*

ROYL (Jan Gerritsz.), 341.

RIJCKAERT (Andries), bewindhebber, 4, 386, 425, 709.

RIJN (paltsgraaf aan den), 345.

S.

SAEKELSZ. (Reyer), boomwachter, 251—255. *Medemblik.*

SAEL (Jan Hendricksz.), opperkoopman, 200—201, 410. *Amsterdam.*

SAEL (Jochom Hendricksz.), 261. S. 1621 Mei 8.

SAEM BAIRO, Bandanees, 262.

SAENNOM, Japanner, 192.

SAETSIE, Chinees, 238—239.

- SAINT-LEGIER (de), 670, 680.
 SALVADOR, slaaf, 115.
 SAMMAN, Bandanees, 262.
 SANDERSZ. (Bartholomeus), commandeur, 458.
 SANDEESZ. (Sander), bootsgezel, 134, 139—140.
Asselor.
 SANTEN (Pieter van), Nederlander in Denemarken, 399, 408.
 SANTRY, nachoda, 268.
 SANTVOORT (Adriaen van), bewindhebber, 386.
 SAQULAM, Chineesch arakbrander, 226.
 SAUSINCO, Chineesch arakbrander, 226.
 SCHAFSENBERG (Melchert), soldaat, 192.
 SCHAMMAN (Anthony), vaandrig, 225—226.
 SCHAPENHAM (Geen Huygen), 137, 166. S. 1616 Nov. 19; 1618 Nov. 22.
 SCHELLINGER (Hülebrant), bewindhebber, 350, 372.
 SCHETYL (Marcus), konstabel, 149. *Emden.*
 SCHILDER (Pieter de), bewindhebber, 709.
 SCHIPPER (Andries Gabrielsz.), sergeant, later vrijman, 119, 260. *Antwerpen.*
 SCHOOONHOFFMAN (Cornelis Reyersz.), 107—108, 270, 273. S. 1613 Dec. 4; 1622 Febr. 5, 11.
 SCHOOONHOVEN (Symon Jacobsz.), bewindhebber, 295, 339, 372, 375, 386, 422.
 SCHOT (Jacob de), 108. S. 1613 Dec. 4.
 SCHOTTE (Apollonius), kapitein, 290.
 SCHOTTE (Jacob), bewindhebber, 386, 612, 711.
 SCHOTTE (Symon), 717—718.
 SEBASTIAENSZ. (Cornelis), 580.
 SEGARTS (Jacques), vrijman, 717—718.
 SENEPATY (kiai), 97—98, 711.
 SETEN (Roeloff van), bosschieter, 137. *Delft.*
 SEYS (Gillis), koopman, 718.
 SICKESZ. (Wopke), timmerman, 195.
 SIGAN, Chineesch arakbrander, 226.
 SILVA (Casper da), slaaf, 154—155.
 SILVA TELLOS (don Juan da), Spaansch gouverneur, 320, 360, 379.
 SIMONSEZ. (Meus), bosschieter, 107—108.
 SINSILO, Japanner, 269.
 SLAM, Bandanees, 262.
 SLETHWOLD (William), Engelsch koopman, 101—103. R. v. D. 1622 Nov. 8—1623 Jan. 20.
 SMIT (Jan), koewachter, 220—221. *Amsterdam.*
 SMITH (Barent), oppasser op de markt, 252. *Osnabrug.*
 SMITH (Thomas), gouverneur der Engelsche O. I. C. 4.
- SNOECK (Arent Jansz.), assistent, 476.
 SOATAV, Chineesch arakbrander, 226.
 SODA, Bandanees, 262.
 SOMER (Barent), bewindhebber, 709.
 SONCK (Albert Fransz.), bewindhebber, 4, 296, 425.
 SONCK (Martinus), advocaat-fiscaal, later gouverneur van Banda, 5, 7, 19, 21—22, 26—27, 200, 220—225, 263, 408, 742—743. *Amsterdam.* R. v. D. 1620 April 21—28, Juni 12—1621 Jan. 1. S. 1620 Oct. 3—20; 1621 Mei 8.
 SOURY (Andries), opperkoopman, 117—121, 170—171, 174, 283, 718, 724. S. 1615 Aug. 25—Sept. 21; 1619 Juni 27, Juli 9.
 SOUZA (Anthony), 269.
 SPAGNIJERT, herbergier, 248.
 SPALDING (Augustine), Engelsch kapitein, 3, 5, 7, 10—11, 15—16, 18—19, 21—22, 26—27, 81, 88, 92—93, 95, 99, 103. R. v. D. 1620 April 21—1621 Jan. 1; 1622 Aug. 19—Oct. 13; 1623 Jan. 20.
 SPREEK (Jan Willemz. alias), vrijman, 269—270. *Amsterdam.*
 SPECX (Jacques), opperkoopman, 84, 87—88, 90—93, 95, 99, 101, 103, 126, 270, 273, 359, 547, 710—713. R. v. D. 1622 Mei 21—1623 Jan. 20. S. 1622 Febr. 5, 11.
 SPEULT (Herman van), gouverneur van Amboina, 419, 421—422, 444, 697.
 SPIERINGEN (Cornelis), 207—209. S. 1620 Aug. 12.
 SPILBERGEN (Joris van), 128—133, 135—140, 290, 315—316, 326, 348, 359, 378, 382. S. 1616 Sept. 21—Dec. 1.
 SPINOLA (markies van), Spaansch legeraanvoerder, 803.
 STAMPER (Willem), kwartiermeester, 248—249. *Brouwershaven.*
 STERCK (Abraham), 115, 127. S. 1615 Juni 24; 1616 Juli 13.
 STEVENSSZ. (Jan), kwartiermeester, 245. *Seeckenburg.*
 STEVIN (Simon), ingenieur van Prins Maurits, 402.
 STELYNS (Jan), 187, 340. *Antwerpen.*
 STOFFELSZ. (Tobias), timmerman, 234.
 STOFFELSZ. (Trijntje), jongedochter, 737.
 STOLCK (Cornelis Clementsz.), 135—137. S. 1616 Nov. 19.

STRENGE (Marten van der), opperkoopman, 124, 202, 210—211. S. 1616 Mei 18.
 STROBANUS (Augustinianus), advocaat-fiscaal, 81, 83, 88, 92. R. v. D. 1622 April 25, Aug. 19.
 STRIJCKER (Abraham), luitenant, 163, 174, 177, 185, 188—191, 198—199, 204, 229—232, 240—250, 261—262, 264—267, 270—271, 273—280. S. 1618 Nov. 9, 10; 1619 Aug. 10, Oct. 9—1620 Jan. 9, Oct. 31—1621 Jan. 5; 1622 Jan. 11—Maart 19.
 SUBON, slaaf, 207.
 SUYLENSTEYN (Cornelis van), 264—267, 270—271, 273—280. S. 1622 Jan. 11—Maart 19.
 SYBRANTSZ. (Egbert), 267. *Haarlem*.
 SYMONSZ. (Dirck), bootsgezel, 138. *Hamburg*.
 SYMONSZ. (Laurens), 149—151. S. 1618 Maart 23, April 9, Juli 10.
 SYMONSZ. (Symon), 207. *Antwerpen*.
 SYMONSZ. (Wouter), 364.
 SYPESTEYN (Willem van), bewindhebber, 344, 372.

T.

TAMIT, Chinees, 228—289.
 TANGOU, Chinees, 287.
 TANTE, Chineesch arakbrander, 226—227.
 TELLIER, Fransch opporkoopman, 26, 27, 40, 41, 44.
 TEMIS, Bandanees, 261.
 TERESTEYN (van), gedeputeerde ter Staten van Holland, 658.
 TETZNER (Philip), 345. *Straatsburg*.
 THEUNEMANS (Adriaen), opperkooptman, 289.
 THEUNISZ. (Anthony), soldaat, 277. *Hamburg*.
 THOMASZ. (Adolf), 201—205. S. 1620 Jan. 9, 13.
 THOMASZ. (Gerrit), soldant, 243. *Doesburg*.
 THOMASZ. (Gillis), hoogbootsman, 115, 118. S. 1615 Juli 17.
 THOMASZ. (Hendrick), bootsgezel, 270. *Alkmaar*.
 THOMASZ. (Lenert), 142. S. 1617 Juni 14.
 THOMASZ. (Rutger), schipper, 108—109.
 THOMASZ. (Thomas), boschschietter, 249—250. *Amsterdam*.
 THIJSZ. (Pieter), soldaat, 189. *Haarlem*.
 TIELEN (Joost Jacobsz.), dominé, 240—241. *Rotterdam*.
 TINGBING, Chineesch kleermaker, 236—237, 239.
 TINGER MASSAN van Solamma (orangbaik), 271.

TINGTE, Chinees, 227.
 TOUDOUTE, Bandanees, 263.
 TOURNOY (Franchoys), vrijman, 269.
 TOURS (Gijsbrecht), soldaat, 230—231. *Hasselt*.
 TRIP (Elias), bewindhebber, 372, 386, 661—662, 709, 738.
 TROMMEL (Kees), boatsman, 131—133. *Rotterdam*.
 TSAMHING, Chinees, 227.
 TSINGTAY, Chineesch houthaler, 236—237, 239.
 TSOSOO, Japansch vrijman, 735.
 TIJMENSZ. (Dirck), opperstuurman, 195. *Enkhuizen*.

U.

UFFELEN (Abraham van), opperkooptman, 38—39, 41—50, 211—225, 227—236, 240—250, 261—262. R. v. D. 1621 April 13—Juni 30. S. 1620 Sept. 15—1621 Jan. 5.
 UFFELET (Nicholas), Engelsch koopman, 152—153.
 USSELINGX (Jordaen), 108. S. 1613 Dec. 4.

V.

VAES (Antonio), calfator, 254—255.
 VALCK (Pieter Gerritsz.), bosschieter, 148—149.
 VEEN (Cornelis), bewindhebber, 422.
 VELDE (Pieter van den), vrijman, 269.
 VELINCX (Gerrit), koopman, 207—209, 211, 240. *Veere*. S. 1620 Aug. 12, 26.
 VERBURCH (Arent Pietersz.), bewindhebber, 344, 349, 372—375, 386.
 VERHAGEN, zie Haghien (van der).
 VERHOEFF (Pieter Willemsz.), admiraal, 583.
 VERMEER (Lambert), 264—267, 270—271, 273—280. S. 1622 Jan. 11—Maart 19.
 VERNADT (Gioan), 161—163. S. 1618 Nov. 9, 10.
 VERSCHOOR (Jan Willemsz.), 741.
 VERSLEPEN (Claes Pietersz.), zieketrooster, 736.
 VERWERS (Joost Marcelisz.), Nederlander uit Perzië gekomen, 414.
 VESTERMAN (Volckert Heero), 263, 742—743. S. 1621 Mei 8.
 VIANEN (Gijsbrecht van), opperkooptman, 158, 733. S. 1618 Oct. 5.
 VIGELIUS (Catarina), jongedochter, 738.
 VIGELIUS (Geertruyt), jongedochter, 738.
 VIGELIUS (Marin), jongedochter, 738.

- VIGELIUS (Paulus), jongen, 737.
 VIGELIUS (Wilhelmus), predikant, 736.
 VISCH (Hugo G.), bewindhebber, 709.
 VISDRAGER (Frederick Everts.), bootsman, 115—116.
 VISSCHER alias Vogel (Marten Jansz.), kapitein, 734—735.
 VLACK (Dirck), bewindhebber, 626.
 VLACK (Pieter), 626.
 VLEY (Andries Jansz.), bosschieten, 204. *Hoorn.*
 VLEYSHOUWER (Thijss Cornelisz.), secretaris van den Generaal, 18, 141—151, 154—166, 170—172, 174—186, 188—190, 201, 201—232, 264. S. 1617 April 25—1618 Nov. 22; 1619 Juni 27—1620 Jan. 13; 1620 Aug. 7—Nov. 12; 1621 Mei 8.
 VOETH (Hendrick), bewindhebber, 709.
 VOORDE (Hans van der), kenner van zijde lakenen, 737.
 VOORT (Willem van der), gouverneur van Banda, 331.
 VREDRICK, zie Fredericksz.
 VRERICX, zie Fredericksz.
 VRIES (Dirck Ellertsz. de), schipper, 125—126. S. 1616 Mei 25, Juni 3.
 VRIES (Gerrit Douweaz. de), schipper, 166—168, 265. S. 1618 Nov. 22; 1619 Mei 5, 6.
- W.**
- WAEL (Willem Jansz. de), 141—143. S. 1617 April 25, Aug. 22.
 WAERBOUTSZ. (Claes), schipper, 119—120.
 WANGIERE (Clement), soldaat, 251—252. *Lau-sanne.*
 WATERFORT (Hendrick van), opperkoopman, 718.
 WATTINGH, Chineesch nachoda te Batavia, 85—96.
 WELDIN (Richard), Engelsch koopman, 84.
 WELS (Andries), soldaat, 253. *Hamburg.*
- WERCKE (Isack van de), 270, 273. S. 1622 Febr. 5, 11.
 WESSELS (Cornelis), soldaat, 139. *Alkmaar.*
 WESTERMAN, zie Vesterman.
 WESTERWOLT (Adam), 201, 204—205, 353, 447, 475. S. 1619 Dec. 30—1720 Jan. 18.
 WIELER (Hans), appointe, 248.
 WIGELY, zie Vigelius.
 WILKES (Oege), bootsman, 130. *Sneek.*
 WILLEMSZ. (Abraham), soldaat, 139.
 WILLEMSZ. (Clement), bootsgezel, 132. *Utrecht.*
 WILLEMSZ. (Cornelis), metselaar, 275. *Gouda.*
 WILLEMSZ. (Geurt), bottelier, 156. *Amersfoort.*
 WILLEMSZ. (Hemme), soldaat, 277.
 WILLEMSZ. (Jan), 123—124, 151, 154, 177, 185, 189—190, 198—199, 204, 264. S. 1616 April 27; 1618 Juli 10; 1619 Aug. 10, Oct. 9—1620 Jan. 9; 1621 Mei 8.
 WILLEMSZ. (Jan), 195. *Amsterdam.*
 WILLEMSZ. (Matthijs), hoogbootsman, 274. *Den Haag.*
 WILLEMSZ. (Thomas), bosschieten, 147. *Riga.*
 WILLEMSZ. (Willem), kwartiermeester, 118—119.
 WILTFANCK (Quiuten Pietersz.), 188. S. 1619 Oct. 22.
 WIRTSUNG (Christophorus), 318.
 WITTERT (Francois), 316, 741.
 WOLFF (Barbara de), huisvrouw van Pieter Eeuwsz. 736.
 WOTTEN, 296.
 WOUTERSZ. (Adriaen), zie Draeck.
 WOUTERSZ. (Claes), kuiper, 142. *Amsterdam.*
- Y.**
- YSBRANTSZ. (Pieter), neef van Coen, 607.
- Z.**
- ZEEMAN (Adriaen Willemesz.), botteliersmaat, 244, 253—254.
 ZON (Adriaen van), sergeant, 217, 251—252. *Breda.*

AANTEKENING.

Met bijtelling der in dit deel voor het eerst vermelde geboorteplaatsen wordt de tabel:	
Amsterdam en naaste omgeving (met inbegrip der provincie Utrecht).	199
(nieuw: Amsterdam 19, Utrecht 9, Haarlem 6, Monnikendam 4, Amersfoort, Purmerend en Weesp elk 2, Edam, Nieuwer-Amstel en Oostzaan elk 1).	
Noorderkwartier	144
(nieuw: Enkhuizen 8, Hoorn 7, Alkmaar 5, Medemblik en Schagen elk 2, Schermerhorn 1).	
Maassteden en omgeving	169
(nieuw: Delft 7, Rotterdam 6, Gorkum 5, Dordrecht en Gouda elk 4, Loiden en den Haag elk 3, den Briel, Krimpen, Maasland, Vianen, Wassenaar, Woerden, Wijngaarden en Zwammerdam elk 1).	
Zeeland en westelijk Noord-Brabant	55
(nieuw: Vlissingen 4, Breda, Middelburg en Veere elk 2, Brouwershaven en Zevenbergen elk 1).	
Friesland	57
(nieuw: Franeker 4, Sneek 2, Anjum, Arum, het Bildt, Bolward, Dokkum, Eenge, Harlingen en Stavoren elk 1).	
Stad en Lande	16
(nieuw: Groningen 4, Groningerland 1).	
Overijssel en Drente	16
(nieuw: Hasselt 3, Deventer, Kampen en Koevorden elk 1).	
Gelderland en aangrenzende Maasstreken	32
(nieuw: Doesburg 2, den Bosch, Driehout, Hattom en Nijmegen elk 1).	
Totaal Republiek	688
Overige Nederlanden	57
(nieuw: Antwerpen 5, Mechelen 2, Distelstede, Duinkerken, Hulst, Leuven, Luiken en Westerwael elk 1).	
Oostfriesland, Oostland en aangrenzende delen van Nederduitschland	138
(nieuw: Hamburg en Emden elk 7, Bremen 4, Jever 3, Esens, Holstein en Husum elk 2, Ditmarschen, Brunswijk, Delmenhorst, Flensburg, Gardingh, Marienhoef, Oldenburg, Riga elk 1).	
Rijnland en Westfalen	22
(nieuw: Munster 2, Elberfeld, Gulik elk 1).	
Hoogduitschland	16
(nieuw: Diedenhoven, Naumburg, Wendingen elk 1).	
Zwitserland	7
(nieuw: Lausanne en Zürich elk 1).	
Denemarken	9
(nieuw: Denemarken 1, Elseneur 1).	

Noorwegen	6
(nieuw: Bergen 1).	
Zweden	5
(nieuw: Staden en Upsala elk 1).	
Engeland	8
(nieuw: Londen 2, Engeland en Wight elk 1).	
Schotland	6
(nieuw: Schotland en Asselor elk 1).	
Frankrijk	7
(nieuw: Frankrijk, de Levour en Ville de Lis elk 1).	
Italië	1
Spanje	5
(nieuw: Spanje 2).	
Portugal	11
Totaal Europa buiten de Republiek	298
Ambon	1
Negapatnam	1
Gekleurde dienaren en slaven:	
Voor-Indië	80
(nieuw: San Thomé 2, Bengalen 1, Goa 1).	
Maleische Archipel	12
(nieuw: Manila 2, Bali 1, Cheribon 1).	
Andere landen	16
(nieuw: Japan 4, Arrakan 1).	
Totaal gekleurde dienaren en slaven	108

REGISTER DER PLAATS- EN VOLKSNAAMEN.

A.

Abrolhos (de), 532.
Aden, 517, 541.
Afrika, 438, 442, 448, 450, 466, 516, 577, 649, 653.
Agra, 541, 550.
Ai (Poeloe), 299, 312, 353, 378, 521.
Ajudhja, 538.
Aleppo, 401—402, 489—490.
Algiers, 532.
Amboina en Amboinezen, 9—10, 29, 32—37, 49, 103, 167, 169, 174, 291, 304—306, 311, 315, 321, 329, 332, 353—354, 356, 358, 369, 377—378, 380—381, 395, 403, 416, 418—419, 421—422, 431, 434, 439, 444, 451, 484, 490, 496, 502—505, 512—513, 526, 531, 533—534, 540, 554, 561, 572, 578—589, 591, 594—597, 602, 604, 611, 613—616, 620, 624, 628, 630—631, 634, 636—639, 643, 647—648, 650—654, 658—659, 662, 665—666, 677, 683, 686—687, 689—690, 692, 695—699, 701, 703—706, 717, 719, 721—722, 726—728, 734.
Amsterdam en kamer Amsterdam, 16, 17, 204, 292, 294—295, 301, 303, 310, 318, 328, 330, 333, 335—337, 339, 349—350, 364, 367—375, 399, 401, 403—404, 407—409, 415, 417, 431, 433, 440, 442, 448, 471—473, 476—477, 480, 507—508, 511, 514, 523—524, 528, 535, 559, 567, 569, 574, 607, 626, 643—644, 662, 667—669, 671—672, 673—675, 689, 691, 694, 709, 722, 738, 743.
Angola, 522.
Aujer, 8.
Aquanulco, 343.
Arabië, 87, 138, 140, 314, 353, 361, 378, 380, 382, 395, 405, 467, 484, 496, 580, 649.
Aroe-eilanden, 651.
Arrakan, 472—473, 539.
Asahiedi, 444.
Atjeh en Atjehers, 3, 46, 78, 79, 83, 331, 353, 441, 522, 538—539, 649—650, 727.
Azië en Aziaten, 79, 577.
Azoren (de), 337, 549.

B.

Babi (Poeloe), 220.
Bagdad, 489.
Balamboan, 600.
Bali (straat), 394.
Bamingano Pully, 517, 528.
Banjermasing, 650.
Banda en Bandancezen, 9—10, 29, 32—37, 64, 67—69, 71, 73, 75—76, 80, 88, 103, 133, 163, 202, 211—212, 263, 266, 272—273, 299, 304—305, 307, 311—316, 319, 331—332, 341—343, 354, 356, 358, 377—378, 380—382, 393, 403, 416, 420, 431, 434, 444, 447, 447, 451—452, 484, 490, 502—506, 512—513, 520, 526, 531, 536—539, 548, 554, 556, 569, 572, 578—580, 583—586, 589—591, 593—597, 602, 604, 609, 611, 613—616, 620, 624, 628, 630—632, 634, 636—637, 639, 647—648, 650—651, 656—657, 659, 677, 686, 717—718, 726—728, 742—743.

Banka, 392, 397.
 Bantam en Bantammers, 3—8, 22, 26—28, 40—45, 48, 51, 60, 79—80, 85—86, 95—102, 107—109,
     111—123, 125, 127—133, 136, 139—141, 145—146, 148—150, 152—153, 169—170, 172, 177—
     178, 186, 190, 201—204, 207, 231, 233, 237—238, 241, 249, 272, 283, 287—288, 290, 292—293,
     301, 314—315, 317, 320—321, 325, 329—331, 333, 338, 341, 347—348, 351, 357, 360—363, 376,
     378—379, 400, 408, 405—406, 408—412, 414, 416, 424, 426, 432—438, 435—437, 439, 442, 444,
     449—450, 453, 460, 465, 468—469, 475, 478, 486, 502—503, 516, 520—522, 525—526, 533, 540,
     546, 550—551, 556—557, 563, 581—582, 585—589, 592, 600, 621, 633, 653, 686, 723, 726—
     727, 741.
 Barbarije, 480.
 Basra, 489.
 Batavia, 15, 52, 60, 62—64, 69, 73, 76, 78, 81, 83—85, 87, 90—91, 93, 95—97, 99, 101—108, 264—
     268, 270—280, 496, 498, 502, 512—513, 515, 519—520, 524, 529—531, 536, 540—541, 546—548,
     550, 554—555, 557, 572, 591, 594—598, 600—602, 604, 606—607, 609, 613—617, 620—624, 628,
     630—632, 634—637, 640—641, 647, 649—654, 659, 686, 695, 701—703, 711—713, 717—718,
     720—721, 723, 726, 732, 735.
 Batjan, 74, 174, 331, 379, 538, 580—581.
 Belgica (fort), 331.
 Bengalen, 457, 467, 590, 649.
 Besi (Poeloe), 237.
 Bima, 538, 726.
 Bintang, 650.
 Boano, 444.
 Boeton, 329, 650—651.
 Boheme, 542.
 Bordelong, 413, 542, 650.
 Borneo, 477, 494, 517, 650.
 Breda, 670.
 Briel (de), 407.
 Brunswijk, 329, 343.
 Brussel, 402.

C.

Cadix, 447.
 Caiyan (straat), 648.
 Calicut, 380.
 Cambaja, 301.
 Cambodja, 446, 494, 538, 546, 650, 726.
 Canarische eilanden, 845.
 Canterbury, 296.
 Canton, 82, 495.
 Castilianen, 417, 447, 604, 641.
 Cavite (baai van), 16.
 Celebes, 494, 650—651.
 Ceram, 272, 651.
 Ceylon, 261, 325, 380, 408, 516, 580, 590, 649.
 Chaul, 580.
 Cheribon, 96—97, 123, 126, 272.
 China en Chinezen, ook in den Maleischen Archipel, 7, 11, 16, 18, 42, 48—50, 75, 81—82, 85, 96—
     97, 99—100, 111—112, 142, 152, 159, 175, 207, 212, 215—216, 219, 227, 235—239, 244, 252—253,
     257, 260, 267, 276, 305—306, 311, 313, 317, 319, 323, 329—330, 332, 338, 352, 357—358, 371,

378, 389, 398, 413—414, 419—420, 429, 431, 438, 445—446, 464—465, 467, 477, 484, 488, 492—495, 497, 511, 518—520, 540, 546, 550, 565, 578, 579—580, 589—595, 597, 603—604, 619—622, 624—625, 629, 638—639, 641, 650, 657, 720, 723, 725—729, 732, 742.
 Chincheu, 82, 464—465, 498—494, 520, 603, 621, 726.
 Chingier, 379.
 Christenen, Christenrijk, Christenvorsten, 72, 123, 205—206, 419, 466, 526, 533, 542—543, 566, 577, 582—583.
 Cochinchina, 9, 413, 446, 538, 650, 726.
 Comorija (kaap), 61, 455, 466, 475, 518, 590.
 Condor (Pocloe), 11, 466.
 Constantinopel, 401—402, 405, 413, 489.
 Coromandel (kust van), 64, 164, 261, 289—294, 309, 315, 318, 321, 329, 331—332, 337—339, 341—342, 346, 356, 360—361, 368, 373—374, 378—379, 408—409, 414, 424, 438, 450, 455, 457, 461, 467, 469, 472, 475, 477—478, 486—487, 496, 502, 515—517, 528, 531, 538, 544, 546, 549, 551, 561, 565—566, 568, 579, 589, 604, 606, 624—625, 639, 641, 649, 659, 678, 720, 722, 724, 727, 729, 732.
 Cotchin, 88, 93, 580.

D.

Daboele en Daboclders, 78.
 Dantzig, 384, 542.
 Daru, 650.
 Delft en kamer Delft, 165, 327—328, 336, 345—346, 373, 448, 476, 478, 533, 656, 667, 670, 688, 692.
 Denimer, 262—263.
 Denemarken en Denen, 22, 79, 384, 395, 399, 408—409, 413, 459, 490, 525, 537—538, 542, 551, 563, 568, 592, 594, 596, 607, 657.
 Dieppe, 38—39, 44, 47, 801, 406, 409, 459, 520, 525.
 Diu, 580.
 Dordrecht, 414.
 Duinkerken, 514, 550.
 Duins, 484, 515, 551.
 Duytsen (= Hollanders), 158—154, 659.
 Duytslant en Duytsen (= Duitschers), 303, 348, 480, 519, 542, 596.

E.

Eendrachtsland, 516.
 Emmerik, 303.
 Engeland en Engelschen, 3—13, 15, 17—19, 22, 24—30, 32—40, 45—52, 60—65, 67—76, 78—83, 86—95, 99—103, 109, 119, 121, 139, 148—150, 152—155, 169, 171—174, 183, 218—219, 225, 245, 249, 273, 288—289, 291, 296—305, 311, 318, 317—319, 322, 324, 329—332, 337—338, 343, 351, 353—359, 361, 368, 371, 380—381, 392, 394—395, 400—401, 403, 407, 409, 414, 418, 423—424, 428—435, 438—444, 446—454, 458—466, 468—469, 474, 481—484, 486, 488—491, 495—496, 499, 501—508, 511—514, 518—521, 524—527, 531—533, 536—538, 540, 542, 545—558, 561, 563, 567, 569, 571, 577—578, 584—590, 592—594, 596, 600, 606—607, 611, 620, 643, 655—657, 659, 665—670, 680, 685, 689—692, 695—705, 717, 720, 724, 726—727, 734, 741—743.
 Enkhuizen en kamer Enkhuizen, 327—328, 334, 336, 340, 365, 373, 476, 478, 523—524, 528.
 Erang, 686.
 Europa, 68, 79, 95, 334, 338—339, 362, 371, 416—417, 452, 459, 465—467, 474—475, 477, 482—484, 489—491, 517, 519—520, 531—532, 537, 542, 546, 549, 556, 563, 569, 573, 577—579, 592, 594, 596, 598—599, 602, 610—611, 614, 616, 619—620, 622, 627—629, 633, 635—636, 647, 653—654, 686, 723, 728.

F.

- Falmouth, 474, 690.
 Firando, 9—10, 22, 124, 126, 550.
 Florence, 489.
 Formosa, 494, 573.
 Franeker, 673.
 Frankrijk en Franschen, 16, 22, 26—27, 38—42, 47, 79, 153, 155, 164, 296, 299, 301—303, 311, 313, 319, 329, 331—332, 334, 336, 343, 348, 350, 353, 357—358, 368, 371, 383, 392, 395, 397, 399, 405—406, 409, 412, 416, 459, 490, 520, 526, 537—538, 542, 550—551, 556, 558, 563, 585, 592, 594, 596, 605—607, 611, 670, 732.
 Friesland, 129, 256.

G.

- Gale (Punto de), 475.
 Gamoelamoe, 505, 581.
 Geldria (fort), 37, 450.
 Geinua, 489.
 Gibraltar (straat van), 532.
 Gilolo, 522, 581, 651.
 Giri, 272.
 Goa, 25, 50—52, 60—61, 63, 86—88, 90—95, 334, 337, 380, 429, 438, 442, 466—467, 469, 474—475, 490, 504, 531, 549, 566, 573, 580, 590, 601, 621, 641, 720.
 Godja's (= Klingen), 85.
 Goede Hoop (Kaap de), 304, 317, 337, 389, 426, 432—437, 441—442, 449—450, 458—459, 461, 466, 473—474, 507, 515—516, 581, 590, 597—598, 605, 635, 648, 653.
 Goeree en Goereesche Gat, 461, 468, 481, 528, 605, 688.
 's-Gravenhage, 301, 388, 390, 407, 428, 495, 501, 512, 527—528, 551, 601, 680—681, 683, 708, 711.
 Gravesend, 460.
 Grissee, 24, 166—168, 223, 240, 265, 306, 314, 319, 331—332, 352, 588, 726.
 Groenland, 302.
 Groot-Banda, 262.
 Groot-Brittannië, 16, 299—300, 358, 423—424, 463, 481, 492, 495, 501, 512, 648, 658, 665, 682, 687—689.
 Guinea en Guineesch, 374—375, 477, 524, 565.
 Gulik, 303, 329, 398, 402.
 Guserate, 405, 722, 729.

H.

- Hanzesteden, 343.
 Heidenen, 582, 657.
 Henricus (fort), 170.
 Hitoe, 72, 75, 311—312, 314, 316, 319, 353, 582, 689, 686.
 Hoetoomoeri, 444.
 Holland en Hollanders, 70, 97, 152—154, 225, 497—498, 635, 638, 643, 655, 660, 665, 670, 672, 673—675, 689, 692—693, 706—707, 729—730, 741.
 Hollandia (punt), 192, 197.
 Hongarije, 519, 542.
 Hoorn en kamer Hoorn, 134, 136, 138—139, 164—165, 301, 304—305, 316, 327—328, 334, 336, 346, 373, 431, 476, 478, 528, 559, 663, 784.

I.

Ierland, 16, 688.

Ilha de Mayo, 122, 691.

Indië en „Indianen”, 22, 63, 164, 262, 271, 283, 291, 293, 298—300, 304—305, 309—310, 315, 320, 322, 324, 338, 343, 348, 353, 356, 408—409, 413, 417, 419, 424, 429, 433, 443—444, 447, 451—453, 455—456, 460, 462—464, 466—467, 471—472, 474—475, 477—478, 482, 484—485, 490, 496—497, 499, 517—518, 520, 523—524, 528—529, 539—540, 543, 547, 559, 563, 571, 578—579, 584—585, 589—590, 592—597, 599, 603—604, 607, 609—610, 612, 615—616, 618—619, 621—622, 625, 627—638, 640—641, 645, 647, 652—657, 663—664, 666, 668, 676, 680—681, 683—696, 691, 695, 700, 704, 706, 708—709, 711, 713, 719, 722, 725, 731, 733—735.

Indië (= Voor-Indië), 487.

Indië (kust van) = Westkust van Voor-Indië, 438, 448—449, 454, 458, 513, 518, 532, 726.

Indragiri, 101, 649—650, 720.

Isfahan, 489.

Italië, 629.

J.

Jacatra, 7, 9—11, 15—16, 18—19, 22, 26—27, 35, 38—40, 43—48, 50, 77, 107, 115, 123—126, 128, 132—133, 141—144, 147, 150—151, 154—166, 169—172, 174, 176—200, 204—208, 210—236, 239—262, 272, 288, 290, 381, 360, 398, 406, 410, 412, 416, 424, 428—429, 432, 435, 439, 441, 448—444, 453, 467—468, 493—494, 502, 513, 517, 527, 532—533, 536, 540, 585—591, 594, 597, 602, 609, 617—648, 652—653, 656—657, 736, 741—742.

Jambi, 4, 9, 23—25, 28, 76, 78, 101—102, 126, 268—269, 283, 353, 359—360, 368, 371, 381, 383, 391, 413, 416, 431, 496, 522, 531, 542, 545, 585, 649—650, 718—720.

Japan en Japanners, ook in den Maleischen Archipel, 7, 9, 15—16, 18, 33, 48—49, 124—126, 150—153, 192, 194, 305, 307, 316, 319, 324, 342, 353, 359, 361, 378, 384, 393, 411, 418, 467, 477, 517—518, 522, 531, 538—539, 547, 597—598, 603, 621—622, 641, 650—651, 656, 724, 729—730, 732.

Japara, 4, 24, 123, 128—129, 225, 227, 259, 289, 306, 315, 317, 362, 430, 444, 588, 733, 742.

Jasques, 449, 489—490.

Java en Javanen, 33, 42, 75, 97, 98, 100, 151, 159, 171, 173—174, 177—178, 186—187, 220, 222, 230—231, 238, 276, 306, 311, 315, 317, 329, 332, 334, 338, 381, 394, 409, 419—420, 429—430, 432, 434, 443, 447, 470—471, 494, 504, 516, 579, 586, 588, 599—600, 650—651, 656, 726, 730, 732.

Java Mayor, 483—485, 503, 599.

Jemen, 401.

Johor, 113, 320, 324, 331, 353, 360, 650.

Jortan, 542.

Judea, zie Ajudhja.

K.

Kaliamaata, 550, 581.

Kambelo, 68, 72, 299, 311—314, 316, 319, 353, 418, 581—582, 639, 686.

Kainpar, 650.

Kanaal (het), 426, 459, 461, 508, 514, 550, 696, 704.

Kedah, 522, 650.

Kei-eilanden, 651.

Kendal, 733, 741.

Kinsalo, 688.

Kleef, 308, 820, 943.

Klingen, 306, 313, 319, 332, 334, 419—420.

Kombir, 579.
Korea, 597.

L.

Lakoei, 271.
Larike, 72.
Layaman, zie Jemen.
Leiden, 414.
Lequeos Pequenos, 11, 446, 465, 494.
Lesidi, 311—312, 314, 319, 418, 686.
Levant (de), 323, 402, 482.
Ligor, 542, 650.
Lingga, 650.
Lissabon, 334, 337, 416, 474, 531—532, 566.
Loehoe, 68, 72, 128, 299, 311—314, 316, 319, 353, 418, 504, 581—583, 639, 686.
Londen, 4, 16—17, 400, 425, 428, 460—461, 491, 506, 536, 745.
Lontor, 262, 271, 312, 420, 548, 556, 656—657.
Lopo Gonsalves (kaap), 605.
Lucca, 489.
Lucipara, 128—129.
Luçon, 494.

M.

Macao, 11, 25, 82, 313, 493, 495, 546, 573, 580, 591, 604, 619, 621, 723.
Madagascar, 156, 405, 419, 438, 442, 447—448, 450, 458, 466, 473, 507, 516, 649, 653.
Magelhaens (straat), 290, 315, 326—327, 389.
Makassar en Makassaren, 10, 25, 33, 227, 306, 314—315, 319, 331—332, 352, 430, 538, 579, 586, 650—651.
Makjan, 72, 74—75, 331, 345, 566, 580—581.
Malabar (kust van), 50—52, 60—64, 438, 442, 449, 454, 458, 466, 513, 580, 649, 658.
Maladiven (de), 315, 516.
Malajoe, 67, 74, 314, 331, 417, 460, 475, 566, 581—583, 717.
Malaka, 24—25, 82, 128, 268, 354, 395, 454, 493, 571, 579, 590, 494, 621, 726.
Malaka (straat), 299, 304, 356, 358, 360, 384, 522, 649—650.
Maleiers, 207, 306, 311, 313, 319, 329, 332, 334, 338, 419—420, 741.
Manila, 7—9, 15, 18, 22, 25, 28, 35, 48—50, 82, 142, 144, 283, 290, 292, 304, 313, 315—316, 343, 353, 362, 379, 384, 395, 408, 419, 429, 431, 438, 445—447, 454, 459, 464, 466—467, 470, 492, 494, 496, 505, 518, 522, 549, 573, 581, 590, 604, 620—621, 641, 720, 723, 726, 729.
Manila (baai van), 464, 493.
Marico, 550.
Marseille, 489.
Masoelipatnam, 261, 375, 384, 516, 718.
Mataram, 10, 25, 86, 96, 99, 225, 272, 317, 352, 360—362, 522, 546, 557, 586, 588, 599—600, 686, 723, 726, 738, 741.
Mauritius, 122, 322, 325, 331, 336—337, 347, 382, 405, 620, 664.
Mayottes (de), 515.
Maze (de), 304, 345.
Meliapoer, 112, 580, 594.
Melinde, 87, 90, 92, 580.
Messina, 489.
Middelbrug (te Batavia), 251, 257.

Middelburg, 122, 359, 417, 448, 654, 667, 685, 708, 722.

Mindanao, 651.

Miniangi, 271.

Moka, 137, 141, 380, 401, 405, 467, 484, 486—487, 503, 541, 550, 722.

Molukken (de), 7, 9—10, 28—29, 32—37, 49, 67—72, 74—75, 80, 103, 174, 283, 288—292, 294, 297, 299, 301—302, 304—307, 312—316, 319—321, 325, 329—332, 341, 343, 346, 348, 353—356, 358, 361, 363, 376—377, 379—381, 394—395, 400, 403, 409, 421, 423, 430—431, 434, 444—445, 447, 451—452, 484, 490, 502—505, 512—513, 519, 526, 531, 554, 561, 563, 572, 578—586, 589, 591, 594—595, 604, 611, 614, 620—621, 630, 637—639, 661, 659, 686—687, 717, 726—728.

Mooren, 78, 85, 111, 123, 150, 405—406, 419, 430, 582—584, 589, 593, 599.

Motir, 331, 379, 581.

Mozambique, 86—88, 94, 447, 531, 580, 590, 649.

N.

Nagasaki, 11, 125.

Nailaka, 607.

Narsepoer, 318, 362.

Nassau (eiland), 40.

Nassau (fort), 73, 202, 263, 331, 536, 742—743.

Nieuw van Calais, 550.

Nederland en Nederlanders, 3—11, 15—18, 24—30, 32—40, 44—52, 60—64, 66—72, 74, 76, 78—83, 88, 90, 92—95, 99—103, 109—110, 164, 228, 262, 271, 296, 302, 320, 348, 383, 385—386, 388, 397—399, 409, 418, 443—446, 450—451, 453, 459—461, 465, 467, 469—470, 472, 476, 482, 484, 490, 495—497, 502, 506—507, 520, 523, 528, 530, 537, 552, 577—578, 580—597, 599—603, 608—612, 614—623, 627—629, 631—636, 638, 640, 647—648, 653, 656—657, 659, 668, 676, 683—686, 691, 693, 695—699, 701, 708—706, 717, 719, 722, 724—726, 735, 742.

Nederlands India, 708.

Negapatnam, 580.

Neira, 211—212, 262—263, 271, 331, 521, 583, 657, 677, 742—743.

Neurenberg, 303.

Newfoundland, 549.

Nhofakialba, 75, 581.

Nieuw-Guinea, 651.

Nieuw-Spanje, 621.

Noorderkwartier, 304, 307.

O.

Onrust, 265, 278, 496.

Ontong Java, 392, 396—398, 522.

Oost-Indië, 3, 16, 18, 49, 301, 347—348, 350, 385, 387—388, 429, 514, 577, 596, 601—603, 606, 608, 616, 619, 622—623, 629, 633—634, 636, 643—646, 652, 667—668, 679, 688, 692—693, 700.

Oostland, 542, 596.

Orienten, 577, 597, 723.

Orissa, 649.

Ormus, 489, 580.

P.

Pahang, 650.

Palombang, 202, 261, 288, 356, 649—650.—Straits Palembang, 201.

Paliakato, 36—38, 320, 457, 502, 513, 516, 531, 591, 595.

Palts (de), 569.
 Pandjang (Poeloe), 8, 145.
 Parijs, 520, 730.
 Patani, 7, 10—11, 28, 169—170, 288, 290, 294, 331, 347, 359—360, 378, 391, 413, 461, 468, 481, 492,
     494—496, 531, 538, 542, 546—547, 566, 578, 590, 650, 724, 726, 735.
 Pedro Branca, 25.
 Pegu, 649.
 Pehoe, 591, 594—595, 603, 605, 650.
 Pera, 650.
 Perzië, 414, 446, 449, 484, 488—489, 493, 520, 580, 620—621, 696.
 Perzische Golf, 649.
 Pescadores (de), 591, 603, 619, 638, 650.
 Philippijen (de), 424, 446—447, 475, 493—495, 651.
 Pitsiaerboom (de) (= de waringin) te Batavia, 280.
 Plymouth, 491—492, 511, 536, 690, 696.
 Polen, 519.
 Pontang, 8, 186.
 Portland, 432.
 Portugal en Portugeezen, 11, 15, 25, 36, 50, 82, 87, 90, 93, 125, 128, 170, 268, 301, 304, 332, 334,
     350, 352, 358, 360, 380, 408—409, 417, 429, 438, 442—443, 454, 458, 465—466, 469, 471—475,
     482, 489—490, 493, 495, 513—514, 518—519, 524, 531—532, 545—546, 563, 565, 571, 574, 577
     —582, 584, 590—591, 594—595, 604, 621, 641, 725.
 Priaman, 3, 368, 371, 413, 416, 431, 441, 542, 734.

Q.

Queda, zie Kedah.
 Quinam, 413, 726.

R.

Bees, 303.
 Bobbenciland, 436.
 Roode Zee, 87, 90—91, 140, 378, 380, 401—402, 405—406, 413, 438, 486—488, 547, 549, 619.
 Romeinen, 629.
 Rosengain, 262.
 Rotterdam en kamer Rotterdam, 296, 304, 327—328, 336, 373, 412, 476, 478, 551, 683.
 Run (Poeloe), 168, 299, 312, 378, 418, 502, 537, 548, 556, 607, 657.

S.

Saboegoe, 333, 550, 581.
 Salomons-eilanden, 648.
 Sana, 380.
 Sangora, 7, 288, 413, 526.
 Savoye, 303, 329.
 Scena, zie Sana.
 Schilderstuin te Batavia, 212.
 Schotland, 139, 696.
 Selamma, 262—263, 271.
 Sevilla, 343, 369.
 Siam, 129, 353, 359, 391, 494, 546, 579, 590, 650, 721, 726, 730.
 Silebar, 380.

Singapoera (straat), 25, 304, 313, 518, 650.
 Singier, zie Chingier.
 St. Antonio, 471.
 St. Bras (Agoada de), 473.
 St. Helena, 468, 605, 610, 620.
 St. Malo, 301, 348, 405—406, 409, 459.
 St. Thomé, 524.
 St. Vincent, 474.
 Soekadana, 127, 158, 538, 516—547, 566, 650.
 Soemedang, 732.
 Soonda (straat), 180, 283, 288, 313, 436, 461, 466, 516, 589.
 Soerabaja, 500.
 Sofala, 87, 580, 649.
 Solor, 170, 288, 290, 308—309, 352, 355, 550, 650.
 Southampton, 683.
 Spaansche Zee, 461.
 Spahan, zie Isfahan.
 Spanje en Spanjaarden, 16, 25, 36, 109—110, 144, 283, 290, 294, 297—299, 301, 303, 309, 316,
     320, 332, 343, 350, 360, 379, 408, 417, 429, 431, 443, 446, 477, 493—495, 514, 532—538, 542, 549,
     569, 571—572, 578, 581, 583, 589, 594, 597, 599, 605—606, 623, 730—732.
 Spiritu Sauto (kaap), 9, 496, 522, 726.
 Sumatra en Westkust van Sumatra, 39, 84, 392, 447, 461, 494, 590, 649—550, 720, 727, 734.
 Surate, 64, 78—79, 86, 88—90, 93—94, 301, 337, 378, 380—381, 394—395, 400, 405, 434, 438, 442,
     446, 448—450, 454, 458, 460, 466—467, 469, 474, 486—489, 503, 507, 517, 531, 541—542, 549—
     550, 579, 584, 590, 606, 624—625, 625, 632, 649, 664, 720, 722, 727—728, 732.

T.

Tabilolo, 581.
 Tacomi, 331, 550, 581.
 Tafasoho, 581.
 Tafelbaai, 436, 449, 474.
 Tanahara, 8.
 Tartaren (de), 723.
 Tegal, 733.
 Togenampatnam, 379.
 Telluco, 581.
 Tenimber-oilanden, 651.
 Terceira, 334, 337.
 Ternate en Tornatanen, 68, 71, 75, 174, 194, 297, 307, 312, 320, 331, 346, 353, 418—419, 460, 505,
     522, 538, 540, 578—583, 610, 638—639, 686, 717—718.
 Terra Alta, 315, 319.
 Terroneuve, zie Newfoundland.
 Texel, 304, 311, 341, 345, 348, 379, 407, 414, 449—450, 461, 473, 481, 516, 524, 620, 691.
 Tidore en Tidoreezan, 289, 331, 418, 505, 538, 578—581, 583.
 Tikoe, 3, 84, 413, 468, 481—482, 495—496.
 Timor, 170, 306, 308—309, 315, 319, 352, 361, 650, 650.
 Tirepopelier, 374—375, 516—517.
 Taiampa, 494, 650, 725.
 Turken, 136—137, 577.

U.

Ulle Cirba, 578—579.

Ulle Lima, 578.

Utrecht, 401.

V.

Veldbrug van het kasteel Batavia, 255.

Veloer, 516.

Venetië, 303, 489, 577.

Vereenigde Provinciën, 407, 482, 489.

Visiapoer, 467.

Vlaanderen, 514.

Vlissingen, 745.

W.

Waas (land van), 228.

Wajer, 262—263.

Westfriesland (punt), 199, 214.

West-Indië en West-Indische Compagnie, 475, 513—514, 532, 574, 596—597, 623, 662.

Wielingen (de), 383, 443.

Wight, 449.

Z.

Zeeland en kamer Zeeland, 177, 290, 304—305, 316, 327—328, 330, 336, 345—346, 365, 373, 375, 379, 393, 405, 407, 410, 412, 414, 416—417, 426, 468, 476, 478, 496, 511, 515, 551, 685, 654, 664, 672, 675, 678, 683, 689, 692, 708, 721, 743—744.

Zuidland (het), 470—471.

Zuidzee, 315, 447.

Zweden, 265, 596.

Zwitserland, 303.

REGISTER DER SCHEPEN.

A.

Aeolus, 118, 320, 332, 379.
Alickmaer, 51, 52, 57, 62, 461, 476, 516, 519, 523, 605, 623.
Amboyna, 247, 249.
Amsterdam, 191, 193, 225, 227—228, 240, 258—259, 293, 412, 415—416, 461, 470, 690—691, 741.
Amsterveen, 688, 696, 704.
Anna (Engelsch), 434, 460.
Arent, 131, 294, 333.
Arnemuyden, 469, 478, 481, 511, 515.
Austraelsche Eendracht, zie Zuyder Eendracht.

B.

Banda, 132, 308, 322, 325, 329, 331, 336, 341, 345.
Bantam, 189. — *Nieuw-Bantam*: 3—4, 9, 18, 20, 325, 327, 329, 334, 336, 378, 620.
Bee (Engelsch), 101.
Beer (Engelsche), 64, 101, 522.
Bergerboot, 304—305, 308—310, 413.
Bruynvis, 458, 461, 476, 516.
Bull (Engelsch), 4, 9, 11—12, 15, 17—18, 423, 425—426, 428, 432, 434, 446, 468, 496, 511, 656.

C.

Ceylon, 115—117, 413, 435.
Charles (Engelsch), 28, 65, 552, 607.
China, 413, 522.
Cleen Amsterdam, 201.
Cleen Enckhuysen, 62, 66, 97, 129.
Cleen Erasmus, 536, 551—552, 555.
Cleen Hollandia, 127, 156, 169.
Cleene Jeems (Engelsch), 60, 95, 439.
Clove (Engelsch), 28, 294.

D.

Delfshaven, 518, 533, 605, 623, 664, 691.
Delft, 161—162, 170, 261, 266, 308, 319, 332—335, 346, 391, 393, 426, 428, 431, 436, 439, 456, 461, 476, 488, 515, 550.
Diamant, 25.
Diamond (Engelsch), 28, 60—62, 65, 545.
Dolphijn, 25, 305, 351, 360, 371, 450, 457, 461, 515.
Dordrecht, 181—182, 201—204, 414, 461, 468—469, 474—478, 481, 495, 515—516, 623, 718, 724, 730.
Dragon (Engelsch), 240, 263.
Dragonsclau (Engelsch), 62, 66.

E.

- Edam*, 518, 528.
Eendracht, 283, 319, 327, 330, 334, 336, 338, 340, 348, 378, 383, 405, 407, 415, 417, 468, 470, 478, 492, 727.
Enghoorn, 365, 414, 434, 441—443, 445, 448, 461, 476, 496, 516, 519, 567, 722.
Enghoorn (Engelsch), zie *Unicorn*.
Elisabeth (Engelsch), 9, 11, 15, 18.
Enckhuysen, 41, 124—125, 156, 242, 261, 280, 283, 351—352, 414, 450, 468, 478, 496, 516, 523.
Engel, 9, 163, 165, 355, 359, 518, 522.
Espérance (Fransch), 26, 38—41, 44—47, 520, 525, 528.
Expedition (Engelsch), 522.

F.

- Fortuyne* (jonk), 125.

G.

- Galiasse*, 163, 165, 304—305, 413, 431, 691, 710, 724.
Gelderlandt, 108, 308, 322, 331, 336, 347.
Giroffelnagel, zie *Clove*.
Globe (Engelsch), 319.
Goede Fortuyne, 28, 50, 52, 59, 62, 147, 155—156, 209, 233, 254, 256, 351, 365—366, 368—371, 405, 417, 456, 461, 468, 496.
Goede Hope, zie *Hope*.
Goes, 355—356.
Gorcum, 518, 528, 730.
Gouda, 469, 472, 477, 481, 515, 555, 562, 568, 623, 630, 690, 717, 719, 721—722, 734.
Gouden Leeuw, 51—52, 56, 62, 164, 169, 327, 336, 378, 426, 445, 461, 469, 474, 478, 481, 511, 515, 532, 556, 561, 605, 628, 724, 736.
Groene Leeuw, 119, 278, 332, 351, 365, 467.
Groningen, 28, 52, 265, 441, 443, 476, 515.

H.

- Haen*, 469, 475—477, 481, 515.
Haerlem, 9, 11, 13, 15, 189.
Haringh, 278, 469, 478, 481, 515.
Hart, 3, 51, 58, 62, 167, 304, 314, 319, 322, 330, 336, 340, 345, 450.
Hascwint, 79, 112, 115, 469, 478, 481, 515, 735.
Hermitage (Fransch), 38—39, 41, 43, 44, 47.
Heusden, 518.
Heylboth, 456, 458, 461, 476, 516.
Hollandia, 250—251, 566, 717—718. — *Nieuw-Hollandia*: 263, 434, 441, 443, 476, 515, 552, 566, 628, 630.
Hoorn, 119, 129—130, 148, 201—202, 294. — *Nieuw-Hoorn*: 414, 468.
Hope, 9, 11, 13, 15, 18, 119, 121, 414, 416—417, 468, 478, 492, 605.
Hope (Engelsch), 9, 11, 13, 18, 337.

J.

- Jacatra*, 146.
Jager, 413.
Jamby, 126.

L.

- Leeuwinus*, 95, 507, 511, 514—515, 532, 623, 690, 696, 701, 722, 726, 729, 733.
Leyden, 441, 443, 474, 476, 515, 520, 522, 536, 541—543, 565, 568, 570—571, 574, 607, 690, 724, 730, 736.
Lion (Engelsch), 474.

M.

- Macquerel*, 552, 560, 568—572.
Mane, 126. — *Nieuwe Mane*: 9, 28, 147.
Mane (Engelsch), 9, 18—19.
Marguerite (Fransch), 161.
Mauritius, 122, 147, 293, 351, 371, 391, 393, 401, 403, 407, 426, 428, 431, 441, 443, 476, 515, 518—519, 528—529, 566, 605, 623, 718, 727, 729, 731.
Medenblick, 437, 441, 443, 476, 515—516, 522, 549, 551, 553, 559, 566, 568.
Merchants Hope, zie *Hope* (Engelsch).
Middelburgh, 116—119, 121—122, 162, 294, 476, 515, 519, 531, 552, 561, 566, 568, 690.
Monnickendam, 518.
Montmorency (Fransch), 164, 409.
Morgensterre, 28, 51—52, 55, 60, 62, 166, 174, 547, 735.
Muyden, 49, 441—442, 449, 461, 476, 488, 515, 519.

N.

- Naerden*, 469, 475, 477, 481, 515—516, 565—566, 568, 570, 721.
Nassau, 123, 137, 140, 169, 200, 203, 314, 380.
Neptunus, 128—129, 157, 240, 332.
Noorthollandt, 51—52, 54, 62, 441, 449, 461, 476, 488, 516, 519.

O.

- Orangie*, 267, 461, 476, 515.
Oranjeboom, 78, 198, 334, 336, 347—348, 350, 412—413, 415—416, 434, 445, 461, 468—469, 474, 477—478, 481, 511, 515, 568, 570, 722, 725—726, 734.
Orisont (Deensch), 408.

P.

- Palsgraef* (Engelsch), 6, 9, 15, 18—19, 605—606.
Peppercorn (Engelsch), 3, 7, 49.
Pera, 522.
Postpaert, 179, 204, 232, 365, 372—375, 414, 461.
Provincien (Geunicerde), 108, 308, 322, 325, 329, 331, 336, 341, 605.
Purmerendt, 461, 463, 475—476, 481, 507, 515.

R.

- Roode Leeuw*, 126, 133.
Roos (Engelsch), 468.
Rotterdam, 119, 132, 808, 351, 371.
Royal Anne (Engelsch), 60—62.
Royal Exchange (Engelsch), 28, 60—62, 94.
Royal James (Engelsch), 6—7, 45, 450, 515—516, 521.
Rubin (Engelsch), 28, 75.

S.

- Sampson*, 541, 722.
Schiedam, 161, 476, 515, 549, 623.
Schoonhoven, 278, 437, 441, 443, 476, 515—516, 568, 570, 722, 725—726, 734.
St. Cruz (veroverd Portugeesch), 279.
St. Michiel (in beslag genomen Fransch), 18, 52—53, 155, 158, 181, 405, 412, 418, 522.
Solor, 99—100.
Sonne, 132, 156, 180, 190, 413, 431.
Sterre, 130, 167.
Sterre (Engelsch), 180, 461.
Supply (Engelsch), 60, 80.
Swarte Beer, 293—294, 305, 322, 374—375, 391, 450, 456—457, 469, 472, 474, 476—477, 481, 515, 524.
Swarte Leeuw, 117, 119, 124, 169, 290, 296, 304—305, 308—311, 318, 341, 346, 350, 413, 428, 439, 462, 496, 586.

T.

- Taxel*, 710.
Tholen, 83, 151, 160—161, 197, 203, 376, 391, 413, 416, 453, 468, 509, 690, 725.
Tortelduyf, 604, 628, 630.
Trouwe, 15, 18, 21, 133, 166—169, 195, 327, 330, 336, 348, 378—379, 392.
Tryal (Engelsch), 501.
Tijger, 155, 223, 381.

U.

- Unicorn* (Engelsch), 450.

V.

- Valck*, 148—150, 294, 413, 469, 477, 481, 515.
Veere, 113, 122, 805.
Vlissingen, 355, 514.
Vog, 381.
Vrede, 16—17, 433—435, 437, 446, 463, 468, 474, 476, 496, 500—501, 507, 511, 516—518, 528, 531, 656.

W.

- Walcheren*, 158, 224—225, 227, 259, 283, 355, 405, 407, 414, 417, 468, 515, 518—519, 605, 623, 741.
Wapen van Amsterdam, 126, 167, 177, 186, 205, 225, 227, 250—251, 258—259, 346, 355, 741.
Wapen van Delft, 469, 478, 481, 515, 684, 688, 691, 721.
Wapen van Enckhuysen, 282, 241, 270, 441, 443, 476, 515, 522, 536, 542—543, 550, 568, 717.
Wapen van Hoorn, 441, 443, 476, 515, 518—519.
Wapen van Jacatra, 73.
Wapen van Rotterdam, 515, 518, 526, 528—529, 727.
Wapen van Zeelandt, 51—52, 62, 145, 170, 177, 181, 185, 327, 336, 345, 378, 383, 412, 415—416, 445, 517, 541, 734.
Weesp, 86, 441, 449, 461, 476, 488, 515, 519, 541, 690, 696, 704, 722.
Westcappel, 511, 515.
Westvrieslandt, 134—136, 138—139, 148, 184, 192, 196, 200, 327, 330, 336, 348, 378—379, 381, 383, 393, 403, 405, 410, 461, 468—469, 474, 477—478, 481, 495, 509, 511, 515, 555, 562, 568, 581, 719, 721—722.

Witte Beer, 145—146, 287, 292—298, 305, 322, 351, 355, 412, 417, 426, 468, 478, 491—492, 495,
500, 509, 511, 516—518, 528, 531, 553.

Witte Leeuw, 123, 325, 329, 341, 620.

Woerden, 518, 730.

Z.

Zeelandt, 112, 115, 294. — *Nieuw-Zeelandt*: 131—133, 414, 461, 517.

Zeewolff, 7, 28, 52, 54, 175, 391, 407, 413, 470.

Zierickzee, 148, 155—156, 266, 279, 365, 407, 426, 428, 431, 441, 443, 476, 515.

Zuyder Eendracht, 6, 8, 167, 241, 447.

Zuythollandt, 51—53, 62, 441, 449, 461, 476, 488, 516, 519.

DRUKFOUTEN.

Bl. 113 regel 16 v. o. *staat*: bootgesel; *lees*: bootgesel.
„ 577 noot, regel 15 v. o. *staat*: 19 Sept.; *lees*: 9 Sept.
